DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

ABD'DE 1.5 MİLYONA YAKIN SATIŞ

Howard Zinn

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HALKLARININ TARİHİ

Çeviren
Sevinç Sayan Özer

İMGE kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

İmge Kitabevi Yayınları
Genel Yayın Yönetmeni
Şebnem Çiler Tabakçı

ISBN 975-533-428-9

Özgün Adı
A People's History of the United States

©1980, 1995 by Howard Zinn
Kesim Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
© İmge Kitabevi Yayınları, 2005

Tüm hakları saklıdır.
Yayıncı izni olmadan, kısmen de olsa
fotokopi, film vb. elektronik ve mekanik
yöntemlerle çoğaltılamaz.

1. Baskı: Nisan 2005

Yayıma Hazırlayan
Yavuz Alogan

Düzelti
Alaattin Topçu

Kapak
Murat Özkoyuncu

Dizgi ve Sayfa Düzeni
Yalçın Ateş - Leyla Çelik

Baskı ve Cilt
Pelin Ofset Tipo Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Mithatpaşa Cad. No: 62/4 Kızılay-Ankara
Tel: (312) 418 70 93/94 - Faks: 418 10 46
www.pelinofset.com.tr

İmge Kitabevi
Yayıncılık Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Konur Sok. No: 3 Kızılay 06650 Ankara
Tel: (312) 419 46 10 – 419 46 11 • Faks: (312) 425 29 87
Internet: www.imge.com.tr • E-Posta: imge@imge.com.tr

İmge Dağıtım

Ankara
Konur Sokak No: 43/A Kızılay
Tel: (312) 417 50 95/96 – 418 28 65
Faks: (312) 425 65 32
E-Posta: dagitim@imge.com.tr

İstanbul
Mühürdar Cad. No: 80 Kadıköy
Tel: (216) 348 60 58
Faks: (216) 418 26 10
E-Posta: kadikoy@imge.com.tr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Howard Zinn

Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi

(1492'den Günümüze)

Çeviren
Sevinç Sayan Özer

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İçindekiler

1. Kolomb, Yerliler ve "İnsanlığın Gelişmesi" Adına 7
2. Renk Sınırı Çizilirken 29
3. Alçaklığa ve Kötülüğe Yatkın Kişiler 45
4. Zorbalık Zorbalıktır 65
5. Öylesine Bir Devrim 83
6. Baskının Mahrem Olanı 109
7. Ot Yeşerdiği ya da Su Aktığı Sürece 133
8. Tanrıya Şükür, Hiçbir Şeyi Fetih Yoluyla Almıyoruz 157
9. Teslimiyetsiz Kölelik Özgürlüksüz Özgürleşme 179
10. İç Savaşın Öteki Yüzü 223
11. Hırsız Baronlar ve Asiler 269
12. İmparatorluk ve Halk 315
13. Sosyalistler Meydan Okuyor 341
14. Savaş Devletin Sağlığıdır 379
15. Zor Zamanlarda Ayakta Kalmak 399
16. Halkın Savaşı mı? 431
17. "Yoksa Patlar mı?" 469
18. Olmayacak Bir Zafer: Vietnam 497
19. Sürprizler 531
20. Yetmişli Yıllar: Denetim Altında mı? 569
21. Carter-Reagan-Bush: İki Partili Onay Birliği 591
22. Haber Değeri Olmayan Direnişler 631
23. Muhafızların Yaklaşan İsyanı 661
24. Clinton'un Başkanlığı 673
Kaynakça 703
Dizin 723

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1.
Kolomb, Yerliler ve "İnsanlığın Gelişmesi" Adına

Esmer, sarı tenli, çıplak Arawak kadınları ve erkekleri merakla köylerinden çıkıp kumsala yöneldiler ve büyük garip gemiyi daha yakından görebilmek için yüzmeye başladılar. Kolomb ve gemiciler ellerinde kılıçlar, garip bir dil konuşarak sahile çıktıklarında Arawaklar onları selamlamaya koştular, yiyecek, su ve hediyeler getirdiler. Kolomb daha sonra bu karşılamayı gemi günlüğüne şöyle geçirdi:

> Bize... papağanlar, pamuk kozaları, mızraklar ve daha birçok şey getirip bunları cam boncuklar ve çıngıraklarla değiş tokuş ettiler. Sahip oldukları her şeyi değişmeye hazırlar... Gelişmiş ve sağlıklı vücutları, yakışıklı yüzleri var... Silahsızlar ve silahları tanımıyorlar, Onlara bir kılıç gösterdiğimde keskin kenarından acemice tutup kendilerini kestiler. Demir kullanmıyorlar. Mızraklarını kamıştan yapıyorlar. Bunlardan iyi köleler olabilir. Elli kişiyle bunların hepsine boyun eğdirebilir, istediklerimizi yaptırabiliriz.

Bahama adalarındaki Arawaklar denilen bu insanlar, kıtadaki diğer yerliler gibi, konukseverlikleri ve (Avrupalı gözlemcilerin de tekrar tekrar belirttikleri üzere) paylaşmaya hazır ruh halleriyle göze çarpıyorlardı. Oysa bu özellikler papaların dininin, kralların yönetiminin egemen olduğu; para için her şeyi yapmaya hazır, Batı uygarlığının Amerika'daki ilk elçisi Kristof Kolomb'un geldiği Rönesans Avrupasının önde gelen özellikleri değildi. Kolomb şöyle yazıyordu:

> Hint Adaları'na gelir gelmez çıktığım ilk adada zor kullanarak bazı yerlileri tutuklayıp buralarda neler olup bittiğini öğrenmelerini ve beni bilgilendirmelerini istedim.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kolomb'un en çok istediği bilgi, altının nerede olduğu idi. İspanya kral ve kraliçesini bu sefere parasal destek vermeye ikna etmiş, Atlantik okyanusunun öbür yakasındaki bu topraklarda Hint Adaları ve Asya'da, bulmayı umduğu serveti, altın ve baharatı aramayı kafasına koymuştu. Çünkü zamanının diğer okumuşları gibi, o da, dünyanın yuvarlak olduğunu ve Uzakdoğu'ya ulaşmak için hep batıya gitmesi gerektiğini biliyordu.

Fransa, İngiltere ve Portekiz gibi son zamanlarda birliğini sağlayan İspanya da yeni modern-devletlerden biri olma yolundaydı. Nüfusun çoğu fakir köylülerden oluşuyordu ve bunlar toprağın % 95'ini elinde tutan % 2 oranındaki asiller için çalışıyordu. İspanya Katolik kilisesine bağlanmış, bütün Yahudileri sınır dışı etmiş ve Arapları da sürmüştü. Modern dünyanın diğer devletleri gibi İspanya da zenginliğin simgesi haline gelen ve her şeyi satın alabildiği için topraktan daha yararlı görülmeye başlanan altının peşindeydi.

Marko Polo ve diğerleri asırlar öncesi karayoluyla yaptıkları yolculuklardan beraberlerinde çok güzel şeylerle döndüklerinden beri Asya'da altın olduğu düşünülüyordu ve hiç kuşkusuz ipek ve baharat da vardı. Türkler İstanbul'u ve Doğu Akdeniz'i ele geçirip Asya'ya giden kara yollarını denetlemeye başladıkları için bir deniz yolu bulmak gerekiyordu. Portekiz gemicileri Afrika'nın en güney ucunu dolaşıyorlardı. İspanya kumar oynamayı göze alarak bilinmeyen bir okyanusu geçmek gibi uzun bir yolu denemeye karar verdi.

Getirdiği altın ve baharat karşılığında Kolomb'a elde edecekleri kârın % 10'u ve yeni bulunan toprakların valiliği ile "Okyanus Denizlerinin Amirali" rütbesinin getireceği büyük bir ün vaat ettiler. Kolomb, İtalya'nın Cenova kentinde bir tacirin kâtibi, (ünlü bir dokumacının oğlu olarak) part-time bir dokumacı ve uzman bir denizci idi. Kolomb en büyüğü 30 m. uzunluğundaki "Santa Maria" olan üç yelkenli gemi ve otuz dokuz tayfa ile yola çıktı.

Gerçek dünya Kolomb'un kafasındaki dünyadan çok daha büyük olduğundan tahminlerinden binlerce mil ötedeki Asya'ya ulaşamadı. Denizlerin büyüklüğü onu mahvedebilirdi, ama şansı yaver gitti. Hedeflediği yolun yalnızca dörtte birini katetmişti ki bilinmeyen, haritalara geçmemiş, Avrupa ve Asya arasında yer alan bir toprağa, Amerika'ya ayak bastı. Kolomb ve tayfalarının, Afrika'nın Atlantik okyanusu kıyıları ötesinde kalan Kanarya adalarını geride bırakmalarından otuz üç gün sonra, 1492 yılı Ekim ayının ilk günleriydi. Tayfalar suda yüzen ağaç dalları ve odun parçaları gördüler. Havada kuş sürüleri uçuyordu. Bunlar karaya yaklaştıklarının işaretleriydi. Sonra 12 Ekim günü Rodrigo adındaki tayfa, sabahın ilk ışıklarıyla solan ay ışığının beyaz kumlar üzerine düştüğünü gördü ve "kara" diye bağırdı. Burası Karayibler denizindeki Bahama adalarından birinin sahiliydi. Karayı ilk gören yaşamı boyunca yılda 10.000 maravedi (İspanyol altın lirası) alacaktı, ama Rodrigo bu parayı alamadı. Ödülü onun yerine bir gece önce oradaki ışığı gördüğünü iddia eden Kolomb aldı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Böylece karaya yaklaştılar ve Arawak yerlileriyle karşılaştılar. Yerliler yüzerek onları selamlamaya geliyorlardı. Arawaklar köylerde yerleşmiş topluluklar halinde yaşıyorlardı ve mısır, yerelması, tapyoka yetiştiriyorlardı. Yün eğirmeyi ve dokumacılığı biliyorlardı. Fakat atları ya da iş hayvanları yoktu. Demiri tanımıyorlardı, kulaklarına küçük altın süsler takmışlardı.

Bu takılar onlara pahalıya mal oldu: Kolomb yerlilerden bazılarını tutsak alıp gemiye çıkardı ve onlara kendisini altının kaynağına götürmelerini emretti. Daha sonra Küba'ya ve (bugün Haiti ile Dominik Cumhuriyeti'nin bulunduğu) Hispaniola'ya geçti. Oradaki nehir yataklarında gözle görülebilir halde bulunan altın parçacıkları ve yerel bir kabile reisinin Kolomb'a armağan ettiği altın maske, Kolomb ve arkadaşlarına altın tarlaları bulacakları konusunda inanılmaz düşler yaşattı.

Kolomb, Hispaniola'da karaya oturan Santa Maria'nın tahtalarından, Batı yarımküresindeki ilk Avrupa askeri üssü olacak olan bir kale inşa ettirdi. Kaleye Navidad (Noel) ismi verildi ve otuz dokuz tayfa altın bulup stoklamaları için kalede bırakıldı. Kolomb yerli tutsakların sayısını artırdı ve onları kalan iki gemisine taşıdı. Adanın bir yerinde yerlilerle aralarında savaş çıktı. Yerliler Kolomb ve adamlarının istediği sayıda ok ve yay vermeyi reddettiler. İki yerli kılıçtan geçirildi ve kan kaybından öldü. Bunun üzerine iki gemi, Nina ve Pinta, Azorlar ve İspanya'ya doğru yelken açtı. Hava soğuyunca gemideki yerli tutsaklar ölmeye başladılar.

Kolomb Madrit'te kralın huzurunda abartılı bir rapor verdi. Israrla Asya'ya ulaştığını (aslında Küba) ve Çin kıyılarına yakın bir adaya çıktığını (Hispaniola) belirtti. Betimlemeleri kısmen doğru, kısmen hayal ürünüydü:

> Hispaniola mucize gibi bir yer. Dağlar, tepeler, ovalar, çayırlar hem güzel hem verimli... limanlar inanılmayacak kadar elverişli ve çoğunun içinde altın olan geniş nehirler var... Çeşit çeşit baharatlar var, büyük altın madenleri ve başka metaller var...

Kolomb yerliler için de, "o kadar saflar, sahip oldukları şeylere karşı o kadar kayıtsızlar ki görmedikçe kimse inanamaz. Ellerinde bulunan herhangi bir şeyi isteyin hemen çıkarıp veriyorlar. Hatta siz istemeden paylaşmayı öneriyorlar..." diyordu. Raporunu Majestelerinden biraz yardım isteyerek bitirdi. Karşılığında bir sonraki seferinde "istedikleri kadar altın... istedikleri kadar köle getirecekti." Kolomb konuşmasında bol bol dine göndermeler de yapmıştı: "Yüce Tanrı, biricik Tanrımız, bütün engelleri aşarak onun yolunda yürüyenlere yenilgi yüzü göstermesin."

Kolomb'un abartılı raporu ve vaatleri sonuç verdi ve kendisine bir sonraki seferi için on yedi gemi ve bin iki yüzden fazla tayfa tahsis edildi. Seferin amacı açıktı: köle ve altın getirilecekti. Karayibler denizinde ada ada dolaşarak yerliler tutsak alındı. Fakat haber yayıldıkça ve Avrupalıların niyeti

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

anlaşılınca adalarda boşaltılan köylerden başka bir şey bulamamaya başladılar. Haiti'ye geldiklerinde Navidad kalesinde bırakılan denizcilerin de yerlilerle savaşta öldürüldüklerini anladılar. Savaş, denizcilerin altın bulmak için çeteler halinde adayı altüst etmeye başlayıp kadın ve çocukları seks ve iş köleleri haline getirmek istemeleri üzerine çıkmıştı.

Kolomb Haiti'deki üssünden karanın iç kısımlarına keşif grupları gönderiyordu. Gerçi bunlar altın tarlaları bulamamışlardı, ama İspanya'ya dönen gemileri bir tür kâr payı ile göndereceklerdi. 1495 yılında büyük bir köle avına çıktılar, kadın erkek, çocuk bin beş yüz Arawak yerlisini kuşattılar; bunları İspanyolların ve köpeklerin gözetimindeki kafeslere kapatarak aralarından en sağlıklı görünen beş yüzünü seçip gemilere doldurdular. Bunlardan iki yüzü yolda öldü. Kalanlar İspanya'ya ulaştılar. Kentin başdiyakosu bunları satışa çıkardı. Bu arada "doğdukları günkü kadar çıplak olan" bu kölelerin "hayvanlar gibi, hiç utanmadıklarını" anlatmayı da ihmal etmedi. Kolomb daha sonra şunları yazacaktı. "Tanrı aşkına, satabileceğimiz her köleyi göndermeye devam edelim."

Ancak yakalandıktan sonra kölelerin çoğu ölüyordu. Bu nedenle, yolculuğuna yatırım yapanların payını ödemekten umudu kesen Kolomb, gemileri altınla doldurmayı vaat etmek zorunda kaldı. Haiti adası Cicao mıntıkasında Kolomb ve adamları büyük altın madenleri olduğunu sanıyorlardı. Orada, on dört yaş ve üstündeki herkese, üç ayda bir belli bir miktar altın getirmelerini emrettiler. Altın getirenlere birer bakır marka verip boyunlarına astırıyorlardı. Bakır markası olmayan yerlilerin ellerini kesip kan kaybından ölmeye terk ediyorlardı.

Yerlilerin altın bulmaları mümkün değildi. Çevrede bulunabilecek tek altın, derelerin yığdığı toz parçacıklarıydı. Bu nedenle yerliler için kaçmaktan başka çare yoktu; fakat kaçanlar köpeklerle bulunup öldürüldüler.

Arawaklar bir direniş ordusu oluşturmaya çalışarak zırhlı, tüfekli, kılıçlı, atlı İspanyolların karşısına çıktılar. İspanyollar bunları derhal tutsak edip ya astılar ya da yakarak öldürdüler. Arawaklar arasında topyaka zehiriyle toplu intiharlar başladı. İspanyollardan kurtarmak için çocuklarını öldürdüler. İki yıl içinde ölümler, sakatlamalar ya da intiharlarla Haiti adasında yaşayan 250.000 yerlinin yarısı yok oldu.

Altın bulmaktan umutlar kesilince, yerliler büyük mülk sahiplerince köle olarak çalıştırıldılar. Daha sonra "encomiendas" adı verilen bu yerlilerin çalışma koşulları korkunçtu, binlercesi bu şekilde öldüler. 1515 yılına kadar kala kala elli bin yerli kalmıştı. 1550 yılında ise beş yüz yerli yaşıyordu. 1650 yılında hazırlanan bir rapora göre, artık adada Arawak yerlilerinden ya da torunlarından hiçbir iz kalmamıştı.

Kolomb'un gelişinden sonra adalarda neler olup bittiği konusunda başlıca ve aslında tek kaynak, genç bir papaz olarak Küba'nın fethine de katılan Bartolomé de las Casas'tır. Kendisi bir süre, yerli kölelerin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çalıştırıldığı bir plantasyonun sahibiydi. Fakat sonra bu işten vazgeçip İspanyol zulmünü kıyasıya eleştirenlerden biri oldu. Las Casas, Kolomb'un gemi günlüğünün kopyasını çıkardı ve elli yaşına geldiğinde birçok ciltten oluşacak olan *History of the Indies* (Hint Adalarının Tarihi) adlı kitabını yazmaya başladı. Bu kitabında uzun uzun yerlileri anlatıyordu. "Hareketli, çeviktirler", diyordu, "özellikle kadınlar çok uzun mesafeleri yüzebilirler. Tam anlamıyla barışçı sayılmazlar; çünkü zaman zaman diğer kabilelerle savaşırlar; fakat kayıpları büyük olmaz; komutanların ya da kralların emri ile değil, bireysel dürtülerle, kendilerini üzen bir şey olduğu zaman dövüşürler."

Yerliler kadınlara İspanyolları bile şaşırtacak kadar iyi davranıyorlardı. Las Casas cinsel ilişkiler konusunda şunları anlatıyordu:

> Evlilik yasaları yoktur; erkekler gibi kadınlar da eşlerini seçerler ve istedikleri zaman bırakırlar; kırılmalar, kıskançlıklar, öfke krizleri olmaz. Nüfus artışı hızlıdır; hamile kadınlar son dakikaya kadar çalışırlar ve neredeyse acısız doğururlar; ertesi gün ayağa kalkarlar, nehirde bir banyo yaparlar ve doğurmadan önceki sağlıklarına ve vücutlarına kavuşurlar. Erkeklerinden sıkılırlarsa bazı otlara başvurarak çocuklarını düşürürler. Ayıp yerlerini yaprak ya da pamuklu kumaş parçalarıyla kapatırlar. Aslında yerli kadın ve erkekler çıplaklığa, bizim bir insanın başına ya da ellerine bakmamız gibi bir doğallıkla bakarlar.

Las Casas yerlilerin dinlerinin ya da tapınaklarının olmadığını söylemekteydi. Yerliler;

> ... geniş komünler halinde, her biri 600 kişiyi barındıracak çan biçimindeki evlerde yaşıyorlardı... Bu konutlar sağlam tahtalardan yapılmış olup üstleri palmiye yaprakları ile örtülmüştü... Gerçekten değer verdikleri şeyler, kulaklarına ya da dudaklarına taktıkları rengârenk kuş tüyleri, balık kılçığından yapılan boncuklar, yeşil ve beyaz taşlardı. Altın ve diğer değerli şeylerin onlar için bir anlamı yoktu. Alım satım ya da benzeri hiçbir ticari davranış göstermiyorlardı; yaşamak için doğal çevrelerinin onlara sunduklarıyla yetiniyorlardı. Sahip oldukları şeyler konusunda son derece cömertlerdi ve dostlarının da sahip oldukları şeyler konusunda aynen kendileri gibi olmasını bekler ve olamayanlara kızarlardı...

Hint Adalarının Tarihi adlı yapıtının ikinci cildinde, (önce Kızılderili yerlilerin daha güçlü ve dayanıklı oldukları için zenci köleler yerine geçebileceklerini söyleyen, fakat zencilerin durumunu görünce buna pişman olan) Las Casas İspanyolların yerlilere nasıl davrandıklarını şöyle anlatıyordu. Kitabın bu kısmı eşsiz bir anlatım olduğundan uzun bir aktarma yapmaya değer:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> Yerlilerin yumuşak ve sakin bir yapısı olduğunu gösteren sayısız kanıt vardı... Ama bizim görevimiz yıldırmak, tahrip etmek, öldürmek, parçalamak, yok etmekti; o yüzden zaman zaman içimizden birini öldürmeye kalkmalarına hiç şaşırmamak gerekiyordu... Şurası gerçekti ki Amiralin gözleri, kendisinden sonra buraya gelenlerin gözleri kadar kördü ve Kral'a yaranmak için o kadar acele ediyordu ki yerlilere karşı durmadan tamir edilemeyecek suçlar işliyordu...

Las Casas İspanyolların "kendini beğenmişliklerinin giderek arttığını" ve artık hiçbir mesafeyi yürüyerek gitmek istemediklerini anlatıyordu. Aceleleri olduğunda ya "yerlilerin sırtlarına biniyorlar" ya da kendilerini "yerlilerin sıra ile koşarak taşımak zorunda oldukları hamaklarda taşıtıyorlardı." Hamaklara kurulduklarında ise yerliler "güneşe karşı tuttukları geniş yapraklar veya kaz tüyünden yapılmış yelpazelerle" onları korumak zorundaydı.

Yerliler üzerinde kurdukları mutlak denetim mutlak zalimliğe yol açmıştı. İspanyollar "bıçaklarının keskinliğini ölçmek için on beş yirmi yerliyi bıçaklayıp etlerini doğrayabiliyorlardı." Las Casas "Bir gün iki sözde Hıristiyanın ellerinde papağan taşıyan iki yerli çocukla karşılaştıklarını ve sırf eğlenmek için çocukların kafalarını keserek ellerinden papağanları aldıklarını" anlatmaktadır.

Yerlilerin kendilerini koruma girişimleri sonuçsuz kalıyordu. Tepelere kaçtıklarında bulunup öldürülüyorlardı. Las Casas "Böylece", diyordu, "madenlerde ve başka ağır işlerde çalıştırılarak, kimden yardım isteyeceklerini bilemeden, umutsuz bir biçimde sessizce acı çekerek ölüp gittiler." Yerlilerin madendeki işlerini de şöyle anlatıyordu.

> ... dağların eteklerinden başlayarak tepelere, tepelerden başlayarak eteklerine kadar belki yüz defa kazdılar, kayaları parçaladılar, taşları taşıdılar, çamuru sırtladılar nehirlere götürdüler. Bu arada nehirde altını yıkayanlar devamlı sırtları eğik durmak zorunda olduklarından sakatlanıyorlardı. Madeni su bastığı zamanlarda kepçelerle tek tek boşaltmaya çalışmak ise en ağır işlerden biriydi.

Madende eritilecek kadar altın toplanması için gerekli süre olan altı ya da sekiz ayın sonunda adamların üçte biri ölüyordu.

Erkekler kilometrelerce uzaklıktaki madenlere gönderildiklerinde kadınlar toprağı işlemek için kalıyorlar, tapyoka bitkisinin ekiminde toprakta binlerce oyuk açmak ve doldurmak gibi işkence dolu bir işi yapmak zorunda bırakılıyorlardı.

> Böylece kocalar ve karıları birbirlerini sekiz, on ayda bir görebiliyorlardı. Bir araya geldiklerinde ise her iki taraf çalışmaktan öyle bitap düşmüş, öyle

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> bunalmış oluyorlardı ki... çocuk yapmayı bıraktılar. Yeni doğan bebekler ise erken ölüyorlardı, çünkü açlık ve çalışmaktan ötürü annelerinin sütü kesiliyordu. Ben Küba'da iken 7000 bebek ilk üç ayda bu yüzden öldü. Hatta bazı anneler sırf çaresizlikten bebeklerini kendi elleriyle boğdular... Bu şekilde erkekler madenlerde, kadınlar işte ve çocuklar sütsüz kalmaktan öldüler... ve kısa bir süre içinde bu büyük, bu güçlü, bu verimli topraklarda... nüfus azaldıkça azaldı. İnsan doğasına aykırı bütün bu eylemleri benim gözlerim gördü ve şimdi yazarken bile titriyorum...

1508'de Hispaniola'ya vardığında, Las Casas'ın belirttiğine göre; "Bu adada yerliler dahil yalnızca 60.000 insan yaşıyordu. 1494'ten 1508'e kadar savaşmaktan, tutsaklıktan ve madenlerde çalışmaktan üç milyondan fazla insan telef olmuş durumda. Gelecek kuşaklar buna nasıl inanabilecekler? Bunu kendi gözleriyle görmüş biri olarak ben bile inanmakta güçlük çekiyorum..."

Kuzey ve Güney Amerika kıtasındaki yerli yerleşim bölgelerinin Avrupalılar tarafından istilası beş yüz yıl önce böyle başladı. Las Casas'ı okurken -verdiği rakamlar abartılı bile olsa (dediği gibi öncelikle yerli nüfusu 3 milyon muydu; yoksa bazı tarihçilerin tahminine göre yarım milyondan daha mı azdı; yoksa başka tarihçilerin bugün iddia ettikleri gibi 8 milyon muydu?)- bu başlangıcın, fetih, köleleştirme ve ölüm getirdiğini anlarsınız. Amerika Birleşik Devletleri'nde çocuklara okutulan tarih kitaplarında her şey kansız, gözyaşsız, kahramanlık dolu bir serüven öyküsü gibi anlatılır ve Kolomb Günü kutlanır.

İlkokul ve lise çağını geçtiklerinde gençlere yeri geldikçe başka şeyler de ima edilir. Harvardlı tarihçi Samuel Eliot Morison, Kolomb'un birkaç ciltlik bir biyografisini yazmış ve kendisi de bir gemici olduğu için Atlantik Okyanusunda Kolomb'un yolunu izleyerek araştırma yapmış ünlü bir uzmandır. 1954'te yazdığı çok okunan *Christopher Columbus, Mariner* (Denizci Kristof Kolomb) adlı kitabında köleleştirme ve öldürme politikası üzerine şunları söylüyordu: "Kolomb'un başlattığı ve ondan sonra gelenler tarafından sürdürülen zalim politika tam bir soykırımla bitmiştir."

Yani anlattığı büyük serüvenin yarısına gelmişken yalnızca tek bir sayfada bunları söylüyordu. Kitabının son paragrafında ise Morison, Kolomb hakkındaki fikirlerini şöyle özetliyordu:

> Hataları ve kusurları vardı, ama bunların çoğu onu büyük bir insan yapan niteliklerin kusurlarıydı. Bu nitelikler, yenilmez iradesi, tanrıya ve kendisinin, içindeki İsa'yı denizler ötesi topraklara taşımakla görevlendirildiğine ilişkin inancı, yoksulluğuna, ihmal ve alay edilmesine karşın inatla yolundan dönmemesiydi. Fakat onun en yetkin ve en temel özelliğini oluşturan denizciliği konusunda hiçbir kusur ve karanlık nokta bulunamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Geçmiş hakkında doğrudan doğruya yalan söyleyebilir ya da kabul edilemez sonuçlara götürecek gerçekleri yazmayabilirsiniz. Morison bunlardan hiçbirini yapmaz. Kolomb hakkında yalan söylemeyi düşünmedi. Toplu kıyım öyküsünü görmezden gelmek bir yana bu konuda kullanılabilecek en sert ifadeyi kullandı: Soykırım.

Ama Morison başka bir şey yapıyordu; gerçeği hızla geçiştiriyor ve kendisi için daha önemli şeylerden bahsediyordu. Doğrudan yalan söylemek ya da gerçekleri sessizce atlamak, bunu keşfeden okurun yazara başkaldırması tehlikesini taşır. Fakat hem gerçekleri söyleyip hem de onları daha başka birçok bilginin arasında önemsizleştirmek okura bulaşıcı bir sükûnetle şöyle demektir: Evet, toplu kıyım yapıldı, ama o kadar da sorun değil; son çözümlemede bunun hiçbir önemi yok, bu dünyada yapacaklarımızı etkilememeli.

Tarihçinin elbette bazı gerçekleri diğerlerinden daha fazla vurgulamaya hakkı vardır. Bu durum pratik amaçlarla kullanılabilir bir biçim yaratabilmek için bir haritacının; önce dünyanın biçimini bozup düzleştirmesi, sonra da şaşırtıcı birçok coğrafi ayrıntı arasından, özel olarak şu ya da bu amaçlı haritayı çizebilmek için gerekli seçmeyi yapması kadar doğaldır.

Gerek harita uzmanı, gerekse tarihçi için kaçınılmaz olan ayrıntıların seçilip ayıklanması, yalınlaştırılması, vurgulanması konusunda itirazım olamaz. Haritacının yaptığı tahrifat harita kullanacak herkesin ortak amacına hizmet eden teknik bir zorunluluktur. Oysaki tarihçinin tahrifatı teknik olmaktan öte ideolojiktir; çatışan çıkarlar dünyasında vurgulamayı seçtiği her olgu, (tarihçi istese de istemese de) ekonomik, siyasal, ırkçı, ulusçu ya da cinsiyetçi bir çıkar çevresinin amacını destekler.

Daha önemlisi de bu ideolojik çıkar, işin teknik yanıyla ilgilenen bir haritacının yaptığı gibi, açıkça ifade edilmez. ("Bu uzun mesafe denizciliği için yapılmış bir Merkator haritasıdır, kısa mesafeler için başka bir harita kullanınız.") Tersine, tarih, sanki bütün tarih okurlarının ortak bir çıkarı varmış da tarihçi bu çıkara, yeteneklerini en üst düzeyde kullanarak hizmet ediyormuş gibi yazılır. Bu aldatmacanın planlı yapıldığı söylenemez; çünkü tarihçi eğitim ve bilginin, çatışan toplumsal sınıflar, ırklar ve uluslar için birer araç değil, yalnızca mükemmele ulaşmada teknik birer sorun olduğuna inanan bir toplumda yetişmiştir.

Kolomb'un ve onu izleyenlerin denizci ve kâşif olarak kahramanlıklarını vurgulamak ve soykırımlarını önemsizleştirmek teknik bir zorunluluk değil, ideolojik bir seçimdir. Soykırıma farkında olmadan onay vermektir.

Söylemek istediğim şey tarihi etkileyerek Kolomb'un olmadığı bir dünyada onu suçlamak, yargılamak ve mahkûm etmek değil. Bunu yapmak için artık çok geç ve ahlak üzerinde gereksiz bilimsel denemeler yapmanın anlamı yok. Yine de canavarlığın, üzücü ama insanlığın geliş-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mesi için gerekli bir bedel olduğu düşüncesiyle kolayca kabulü (Batı uygarlığının kurtarılması için Hiroşima ve Vietnam; sosyalizmin kurtarılması için Kronstadt ve Macaristan; hepimizin kurtulması için de nükleer gücün artırılması gibi!) alışkanlığımızdan kurtulamadık. Bu canavarlıkların hâlâ sürmesinin nedeni, onları diğer bir sürü gerçeğin arkasında gizlemeyi ve radyoaktif atıklar gibi kutulayıp toprağa gömmeyi öğrenmemizdir. Bu canavarlıklara, öğretmen ve yazarların en saygın sınıflarda en saygın ders kitaplarına gösterdiği dikkat oranında dikkat etmeyi öğrendik. Bu öğretilmiş ahlak duygusu bilimsel araştırmanın görünürdeki nesnelliği tarafından bize dayatıldığında, onu kabul etmemiz, bir politikacının basın konferansında söylediklerini kabul etmemizden daha kolay -ve bu noktada daha da ölümcül- bir hale geldi.

Kahramanların (Kolomb) ve kurbanlarının (Arawak yerlileri) tarihte bu şekilde ele alınışları, fetihin ve katliamın gelişme adı altında sessizce onaylanması, tarihsel yaklaşımlardan yalnızca birisidir ve bu durumda tarih, hükümetler, fatihler, diplomatlar ve liderlerin bakış açısından anlatılıyor demektir. Bu ise bu şahısların, Kolomb gibi, evrensel düzeyde onaylanmayı hak ettiklerine ya da Amerika'nın Kurucu Ataları, Jackson, Lincoln, Wilson, Roosevelt, Kennedy, Amerikan Kongresi'nin önde gelen üyeleri ve Yüksek Mahkeme'nin ünlü hâkimlerinin ulusun tamamını temsil ettiklerine inanmak demektir. Ama asıl aldatmaca, Birleşik Devletler'in, zaman zaman kavga ve çatışmalar çıksa bile temelde ortak çıkarları olan bir topluluktan oluştuğuna inanmak olacaktır. Yani bölgesel genişleme politikalarında, kongreden geçen yasalarda, mahkeme kararlarında, kapitalizmin gelişmesi, eğitim kültürü ve medya konularında, Anayasa'da temsil edilen bir "ulusal çıkar" varmış gibi davranmaktır.

A World Restored (Yeniden Kurulan Dünya) başlıklı ilk kitabında Henry Kissinger, "Tarih devletlerin belleğidir", diyor ve arkasından ondokuzuncu yüzyıl Avrupa tarihini Avusturya ve İngiltere liderlerinin bakış açısından anlatıyordu. Kissinger bu liderlerin politikaları yüzünden milyonlarca insanın çektiği acıları görmezden geliyordu. Kissinger'a göre Fransız Devrimi öncesi Avrupa'da yaşanan barış birkaç ulusal liderin diplomasileri sayesinde yeniden tesis edilmişti. Fakat İngiltere'deki fabrika işçileri, Fransa'daki çiftçiler, Asya ve Afrika'daki farklı renklerden insanlar için, hatta zengin sınıflar dışında dünyanın her tarafındaki kadın ve çocuklar için Kissinger'in yeniden kurulduğunu söylediği dünya istilalar, şiddet, açlık ve sömürü yani bir çözülüşün dünyasıydı.

Birleşik Devletler tarihini anlatırken benim amacım başka: Ben devletlerin belleklerini kendi belleğimiz olarak kabul etmemeliyiz diyorum. Uluslar topluluklar değildir ve asla olmamışlardır. Eğer bir ülkenin tarihi bir ailenin tarihi gibi sunuluyorsa, şiddet dolu çıkar çatışmaları (bazen patlayarak ortaya çıkan, çoğu kez baskı altındaki) gizleniyor demektir. Bu çatışmalar fatihler ile fethedilenler, efendiler ile köleler, kapitalistler ile işçiler, ırk ve cinsiyet konularında ise egemenlerle baskı altındakiler

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

arasında yaşanır. Bu çatışmalarla dolu; kurbanlar ile kurban edenlerin dünyasında düşünen insanların görevi, Albert Camus'nün de belirttiği gibi, kurban edenlerin saflarında yer almamaktır.

Bu nedenle tarih yazmada ayrıntılar ve vurguların seçiminin yol açtığı "taraf olma" olgusunun bir sonucu olarak ben Amerika'nın keşfi öyküsünü Arawak yerlileri açısından anlatmayı yeğliyorum. Aynı şekilde, Anayasanın öyküsünü köleler; Andrew Jackson'un öyküsünü Cherokee Kabilesi; İç Savaş öyküsünü New York'taki İrlandalılar; Meksika Savaşı'nın öyküsünü Scott'un Ordusundan kaçan askerler; endüstrileşmenin hızlanmasını Lowell tekstil fabrikalarındaki genç kadınlar; İspanyol-Amerikan savaşını Kübalılar, Filipinlerin alınışını Luzon'daki zenci askerler; Yaldız Dönemi'ni güneyli çiftçiler; Birinci Dünya Savaşı'nı sosyalistler; İkinci Dünya Savaşı'nı barış yanlısı hareketler; *New Deal* (Yeni Dirlik) Politikası'nı Harlem' deki zenciler ve savaş sonrası Amerikan İmparatorluğu'nu Latin Amerika'da borçları karşılığı köleleştirilen emekçiler açısından anlatmayı yeğliyorum.

Amacım kurbanlar için ağlayıp kurban edenleri itham etmek de değil. Geçmişte bırakılan o gözyaşları, o öfkeler günümüzde ahlaki enerjimizi tüketmiş durumda. Ve kurbanlar ile kurban edenler arasındaki çizgi de her zaman o kadar belirgin değil. Zalim de giderek kurbana dönüşüyor. Kısa vadede (ve şimdiye kadar insanlık tarihi yalnızca kısa vadelerden ibaret olmuştur) kurbanların kendileri de umutsuzluktan ve zulüm gördükleri kültür tarafından etkilendikleri için kendilerine başka kurbanlar bulmuşlardır.

Bu karmaşık durumları anlamaya çalışarak, bu kitapta yine de kültür ve politikalar yardımıyla yönetimlerin sıradan insanları, ortak bir çıkarları olduğu kandırmacasıyla ulus denilen o büyük ağ içine sokup tuzağa düşürme girişimleri konusunda kuşkularımı dile getireceğim. Kurbanların, sistemin yük vagonlarına sıkış tepiş doldurulduklarını zulmü göz ardı etmemeye çalışacağım. Bunları romantikleştirmeyi hiç düşünmüyorum. Bir zamanlar bir yerde okuduğum (kelimesi kelimesine doğru olmasa da) şu cümleyi daima anımsıyorum: "Zor durumdakilerin çığlığı her zaman haklı olmayabilir fakat ona kulaklarınızı kapatırsanız hakkın ne olduğunu asla öğrenemezsiniz."

Harekete geçen insanlar için zaferler yaratmaya çalışmayacağım. Fakat tarih yazmanın amacının yalnızca geçmişe egemen olan yenilgileri özetlemek olduğu düşünülürse, tarihçilerin bitmek tükenmek bilmez bir yenilgiler silsilesinin suç ortağı oldukları da açık bir gerçektir. Eğer tarih yaratıcı olabilmekse, geçmişi yadsımadan olası bir gelecekten haber verebilmek için, tarihin, küçük parlamalar halinde bile olsa insanların direnç gösterme ve birleşebilme güçlerini gösterdikleri ve zaman zaman da zafere ulaştıkları geçmiş olayları gün ışığına çıkararak yeni olanakları vurgulaması gerektiğine inanıyorum. Geleceğimizin, geçmişin katı savaşçı yüzyılları içinde değil, uçucu şefkat ve merhamet anlarında saklı olduğunu varsayıyorum ya da umut ediyorum.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Diplomasiden ne denli uzak görünürse görünsün benim Amerika Birleşik Devletleri tarihine yaklaşımım böyle olacak. Okumaya devam etmeden önce okur bunu bilsin isterim.

Kolomb'un Bahama Adaları'nda Arawaklara yaptığını Cortés Meksika'da Azteklere; Pizarro Peru'da İnkalara; Virginia ve Massachusetts'teki İngiliz koloniciler de Kızılderili Powhatan ve Pequot kabilelerine yaptı.

Meksika'daki Aztek uygarlığı Mayaların soyundan, Zapotek ve Toltek kültürlerinden geliyordu. Aztekler taştan, insan emeğiyle büyük binalar inşa etmişler, bir yazı sistemi geliştirmişler ve ruhani liderlikler oluşturmuşlardı. Azteklerin her yıl binlerce insanı tanrılara kurban etmek için öldürdüklerini de eklemek gerekir. Fakat Azteklerin zalimliği, dünyadan habersizliklerini engelleyemediği için, İspanyol donanması Vera Cruz'da belirip içinden garip canavarlarıyla (atlar) sakallı bir beyaz adam çıkınca, onu üç yüz yıl önce ölen, fakat tekrar dirileceğine inanılan yarı insan Aztek tanrısı gizemli QUETZALCOATL zannettiler. Bu nedenle beyaz adamı hayli cömert bir konukseverlikle karşıladılar.

Gelen Hernando Cortés'di. Yolculuk masrafları tüccarlar ve toprak sahipleri tarafından karşılanmış, tanrının vekilleri tarafından kutsanmış, hepsinin kafasındaki o tek takıntıyla uğurlanmıştı: altın bulmak. Aztek kralı Montezuma'nın kafasında Cortés'in gerçekte Quetzalcoatl olmadığı konusunda yine de bir kuşku bulunmalıydı ki, Cortés'e yüz koşucu göndererek geri dönmesini rica etti. Koşucuların sırtlarında altın ve gümüşten yapılmış, inanılmaz güzellikte objelerle dolu büyük bir hazine vardı. (Ressam Dürer birkaç yıl sonra bu İspanya seferinden dönenlerin getirdiklerini gördüğü, paha biçilmez bir hazine değerinde, altından bir güneş ve gümüşten bir ayı resmedecekti.)

Bundan sonra Cortés bir kasabadan diğerine ölüm yürüyüşüne başladı. Aztekleri Azteklere düşman ederek, "bütün bir nüfusun iradesini ani ve korkunç ölümler karşısında felç etme" planını uygulayarak öldürdükçe öldürdü. Örneğin Cholulu'da halkın liderlerini bir meydanda topladı. Liderler geldiğinde silahsız binlerce kişi de onları izledi. Cortés'in küçük ordusu meydanın çevresinde atları üzerinde yaylı okatarlarıyla ve toplarıyla mevzilenmişti. Halkı büyük bir kıyımdan geçirdi, son kişiye kadar herkesi öldürdü. Sonra kenti yağmalayıp yollarına devam ettiler. Ölüm gezileri sona erdiğinde Mexico City'e ulaşmışlardı; kral Montezuma ölmüş, Aztek uygarlığı yıkılmış ve İspanyolların eline geçmişti.

Bütün bu olanlar İspanyolların kendi ağızlarından anlatılıyordu.

Peru'da bir başka İspanyol fatihi, Pizarro da aynı nedenlerle aynı taktiği kullanıyordu; Avrupa'nın erken dönem kapitalist devletlerinde yaşanan bu çılgınlığın nedenleri altın ve köle bulmak; toprak ürünlerini ele geçirmek; yapılan denizaşırı seferlerin hissedarlarına paralarını ödeyebilmek; Batı Avrupa'da yükselen monarşik bürokrasilere finansman sağlamak ve feodalizm sonrası ortaya çıkan para ekonomisinin büyümesini hızlandırmak, Karl Marx'ın daha sonra "ilkel sermaye birikimi" diye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

adlandıracağı sürece katılmaktı. Bütün bunlar gelecek beş yüzyıl boyunca dünyaya egemen olacak olan karmaşık bir teknoloji, iş, siyaset ve kültür sisteminin şiddet yüklü başlangıcıydı.

Kuzey Amerika'daki İngiliz sömürgelerinde bu örüntü Kolomb'un Bahama Adaları'na çıkışıyla erken başlamıştı. 1585'te, daha Virginia'da sürekli bir İngiliz yerleşimi gerçekleşmeden önce, Richard Grenville yedi gemiyle gelip o yöreye çıktı. Karşılaştığı Kızılderililer ona konuksever davranıyorlardı. Fakat bir gün içlerinden biri küçük gümüş bir fincan çaldı. Grenville bunun üzerine bütün köyü yağmalayıp yaktı.

Jamestown kasabası, Reis Powhatan tarafından yönetilen bir Kızılderili konfederasyonu bölgesinde kurulmuştu. Powhatan, kendi halkına ait topraklara İngilizlerin yerleştiklerini görüyor, fakat serinkanlı davranarak onlara saldırmıyordu. 1610 yılı kışında açlık baş gösterince İngilizlerden bazıları kaçarak "hiç olmazsa doyabilmek için" Kızılderililere sığındılar. Yaz gelince Sömürge Valisi, Powhatan'a bir haberci göndererek kaçakları iade etmesini istedi. Bunun üzerine Powhatan, İngilizlerin anlattığına bakılırsa, şöyle bir yanıt gönderdi: "Gururlu ve kibirli olmadıkça hiç kimse bu isteğe karşılık vermez." İngiliz askerler de bu hakaretin "öcünü almak" için gönderildiler. Bir Kızılderili köyüne geldiler, on beş, on altı Kızılderili öldürdüler, evleri yaktılar, köyün yakınındaki mısır tarlasını yerle bir ettiler, kabilenin prensesini ve çocuklarını kaçırarak sandallara bindirdiler, daha sonra da çocukları suya atıp "beyinlerine ateş ettiler." En sonunda prensesi bıçakladılar.

Yirmi yıl sonra Kızılderililer, İngiliz kolonilerinin sayısının giderek artmasından korktular ve belli ki bölgedeki İngilizlerin hepsini bir defada temizlemeyi planladılar. Büyük bir şiddetle saldırarak 347 erkek, kadın ve çocuğu katlettiler. Bundan sonra da tam anlamıyla savaş başladı.

Ne köleleştirmeye güçleri yettiği ne de onlarla birlikte yaşayabildikleri için İngilizler Kızılderililerı yok etmeye karar verdiler. Edmund Morgan, Virginia sömürgesinin ilk yıllarını konu eden *American Slavery, American Freedom* (Amerikan Köleliği, Amerikan Özgürlüğü) başlıklı kitabında şunları yazıyordu:

> Kızılderililer ormanı İngilizlilerden çok daha iyi tanıdıkları ve izlerini sürmek mümkün olmadığı için en iyi yöntem, barışçı niyetler taşıyormuş gibi davranmak, istedikleri yere yerleşip mısırlarını ekmelerine izin vermek ve sonra tam hasat zamanı üzerlerine çöküp mümkün olduğu kadar çok sayıda Kızılderiliyi öldürmek, tahıllarını da yakmaktı... Bu şekilde iki, üç yıl katliam yapan İngilizler o gün öldürülenlerin intikamını defalarca aldılar.

Beyaz adamın Virginia'ya yerleştiği ilk yıl olan 1607'de, Powhatan daha sonra olacakları biliyormuşçasına John Smith'e bir rica mektubu gönderdi. Bu mektubun aşağıdaki biçimiyle, o mektup olup olmadığından kuşku duyulabilir; ancak içindeki ifadeler Kızılderililerin ifadelerine o denli benzemektedir ki, o olmasa bile, o ilk mektubun ruhunu aynen yansıtmaktadır:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> Halkımın iki kuşağının ölümlerine tanık oldum... Savaş ve barış arasındaki farkın ne olduğunu ülkemdeki herkesten daha iyi biliyorum. Yaşlandım ve yakında öleceğim; liderlik otoritesi önce erkek kardeşlerim Opitchapan, Opechancanough ve Catatongh'a; sonra iki kızkardeşime ve daha sonra da iki kızıma geçecek. Dilerim onların bildikleri benim bildiklerim kadar ve sizin onlara sevginiz benim size olan sevgim kadar olsun. Sevgi kullanarak sessizce alabileceklerinizi niçin güç kullanarak alasınız? Size yiyecek temin eden bizleri niçin yok edesiniz? Savaşla ne elde edebilirsiniz? Biz kışlık erzakımızı saklayıp ormana kaçacak olursak, siz dostlarınızı aldattığınız için açlıkla karşı karşıya kalırsınız. Bizi niçin kıskanıyorsunuz? Bizim silahımız yok ve bize eğer dostça gelirseniz size istediklerinizi vermeye hazırız; çünkü bizler iyi et yiyerek, rahat uyuyarak, karılarımız ve çocuklarımızla sakin bir yaşam sürerken İngilizlerle gülüp neşelenmenin, onlarla bakır kap kacak ve baltalarımızı değiş tokuş etmenin; onlardan kaçarak soğuk ormanda gecelemekten, meşe palamudu, kökler ve benzeri şeylerle beslenmekten ve yedikten sonra rahatça uyuyamayacak şekilde avlanmaktan daha iyi bir yol olduğunu anlamayacak kadar basit insanlar değiliz. Bu savaşlarda, adamlarım uykusuz kalıp nöbet tutmak zorunda kalıyorlar ve bir dal bile kırılsa, hepsi bir ağızdan "Kaptan Smith geliyor!" diye bağırıyorlar. Böyle bir yaşama son vermek zorundayım. Bizim sizi kıskanmamıza yol açan silahlarınızı, kılıçlarınızı alıp buralardan gidin, aksi halde sizler de, hepiniz aynı şekilde öleceksiniz.

Kendilerine Hacılar adını takan göçmen İngilizler, Yeni İngiltere adını verdikleri bu topraklara gelirlerken boş topraklara gelmiyorlardı; bu bölgede çok sayıda Kızılderili kabile yaşıyordu. Massachusetts Körfezi Sömürgesi Valisi John Winthrop Kızılderili topraklarını almak için yasal bir bahane bularak bu toprakları "boş topraklar" olarak ilan etmişti. Ona göre Kızılderililer mademki bu toprakları fethedip egemenlikleri altına almamışlardı, o halde bu topraklarda yasal değil, doğal haklar vardı. "Doğal" hakların ise yasal dayanağı yoktu.

Arınmacılar (Puritans) İncil'e de başvuruyorlardı. İlahilerde (2:8), "Benden isteyin ki size vereyim, putperestlerin mirası, dünyanın en büyük payı sizin olsun" deniyordu. Kızılderili topraklarını zor kullanarak ele geçirmeleri için ise Romalılar bölümünü (13:2) gösteriyorlardı: "Her kim bu güce karşı gelirse, Tanrı'nın takdirine karşı gelmiş olur; karşı gelenler lanetleneceklerdir."

Arınmacılar, bugün güney Connecticut ve Rhode Island olarak bilinen bölgede yaşayan Pequet kabilesiyle zoraki bir barış dönemi yaşıyorlardı. Aslında beyazlar, Kızılderililerin yoldan çekilmelerini istiyorlardı: onların topraklarını istiyorlardı. Bu bölgede yaşayan herkese beyazların egemenliklerini kabul ettirmek istiyorlardı. Kızılderilileri kaçırarak sık sık sorun çıkaran bir beyaz tüccarın Kızılderililer tarafından öldürülmesini bahane ederek 1636 yılında Pequotlara savaş açtılar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Block adasında yaşayan Narragansett Kızılderilileri de, Pequotlarla akraba olduklarından, Boston'daki sömürgecilerin planladığı bu cezadan paylarını alacaklardı:

> Görevleri Block adasındaki erkekleri öldürmek, ancak kadın ve çocukları sadece uzaklaştırmak ve adayı ele geçirmekti. Oradan Pequotlara gidecekler; Kaptan Stone ve diğer İngilizleri öldürenleri kendilerine vermelerini talep edeceklerdi. Pequotlar ayrıca, para olarak kullandıkları katırboncuklarından ipe dizilmiş olarak, bin kulaç uzunluğunda boncuğu ve rehine olarak çocuklarından bazılarını, verdikleri zararın karşılığı olarak İngilizlere verecekler, kabul etmezlerse bunlar güç kullanarak alınacaktı.

İngilizler adaya çıkarak bazı Kızılderilileri öldürdüler, fakat geri kalanlar adanın balta girmez ormanlarına kaçıp saklandılar. İngilizler ekili alanları tahrip ederek terk edilmiş bir köyden diğerine dolaşıp durdular. Daha sonra gemileriyle adadan ayrılıp kıta karasına yelken açtılar ve sahildeki Pequot köylerine saldırıp yine ekili alanları yok ettiler. Bu saldırıdaki subaylardan biri rastladıkları Pequotların durumunu şöyle anlatıyordu: "Geldiğimizi gören Kızılderililer kalabalıklar halinde koşarak deniz kıyısına geldiler ve Yaşasın İngilizler, yaşasın, niçin geldiniz? diye bağırarak bizi karşıladılar. Niyetimizin onlarla savaşmak olduğunu bilmediklerinden neşe içinde koşuşup duruyorlardı..."

Böylece Pequotlar ile İngilizler arasında savaş başlamış oldu. Her iki taraf da katliam yaptı. İngilizler daha önce Cortés tarafından ve yirminci yüzyılda daha sistematik biçimde kullanılan bir savaş taktiği geliştirdiler: Düşmanı yıldırmak için özellikle savaşçı olmayanlara zarar veren saldırılarda bulunmak. Etnik tarihçi Francis Jennings, Yüzbaşı John Mason'un Long Island Sound yakınında Mystic Nehri üzerindeki Pequot köyüne saldırısını şöyle anlatmaktadır: "Mason, güvenemediği ve hazırlıksız görünen birliklerine aşırı yüklenmekten başka bir şey olmayacağı için Pequot savaşçıları ile karşı karşıya gelmekten kaçınmayı planladı. Onun amacı böyle bir savaş değildi. Savaşmak, düşmanın karşı koyma iradesini kırmanın yollarından yalnızca birisiydi. Katliam yapmak daha az riskle aynı sonuca götürebilirdi ve Mason amacının katliam yapmak olduğuna karar vermişti."

Böylece İngilizler köydeki kulübeleri yakmaya başladılar. İçlerinden biri bunu şöyle anlatıyordu: "Yüzbaşı kulübeye birdenbire girip onları yakmalıyız, dedi. İçeri adım atar atmaz elimizdeki alevli odun parçalarını hasırların üzerine atıp kulübeleri ateşe verecektik." *History of the Plymouth Plantation* (Plymouth Plantasyonunun Tarihi) adlı -aynı tarihlerde kaleme alınmış- kitabında William Bradford, Peguot köyüne Mason'un saldırısını şöyle anlatıyordu:

> Yangından kaçabilenler kılıçtan geçirildiler; bazılarını parça parça biçtiler, kaçmaya çalışanların önü meçlerle kesildi, çabucak öldürüldüler; pek azı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> kaçıp kurtulabildi. Bu saldırıda 400 yerliyi yok ettiklerini gördüler. Bir yandan insanların ateşte kızardığını, diğer yandan da kanın dere olup aktığını görmek korkunçtu, ortaya yayılan koku dehşet vericiydi; fakat zafer için bu fedakârlıklara katlanmak tatlıydı; bu harika zaferi kendilerine bahşeden tanrıya hemen oracıkta dualar ettiler; böyle kibirli, böyle şerefsiz bir düşmanı bu şekilde ellerine düşürüp kendilerine böyle çabuk bir zafer nasip eden tanrıya şükrettiler.

Arınmacı din âlimi Dr. Cotton Mather'in belirttiği gibi: "O gün en az 600 Pequot ruhunun cehenneme gönderildiği sanılıyordu."

Savaş sürdü, Kızılderili kabileleri birbirlerine karşı kullanıldılar ve asla İngilizlere karşı savaşta birleşmeyi başaramadılar. Jennings durumu şöyle özetler:

> Kızılderililer arasında gerçek bir dehşet duygusu yayılıyordu, fakat zamanla bu duygunun temellerini düşünmeye başladılar. Pequot Savaşı'ndan üç ders çıkarmışlardı: 1) Çıkarlarına ters düşen bir durumda İngilizler bütün yeminlerini bozabiliyorlardı; 2) İngilizlerin savaşında hiçbir ahlaki ilke ya da merhamet yoktu; 3) Yerlilerin yaptığı silahların, İngilizlerin imal ettiği silahlara karşı hiçbir etkisi yoktu. Bu dersleri yerliler iyice bellemişlerdi.

Virgil Vogel'in 1972'de yazdığı *This Land Was Ours* (Bu Topraklar Bizimdi) adlı kitabındaki bir dipnotta şu bilgi veriliyordu: "Connecticut'ta bulunan Pequotların nüfusu resmi olarak bugün yirmi bir kişidir."

Pequot Savaşı'ndan kırk yıl sonra Arınmacılarla yerliler bir kez daha savaştılar. Bu defa İngilizlerin ayaklarına dolananlar, topraklarını Massachusetts körfezi sömürgesi dışındaki insanlara da satmaya başlayan ve körfezin güneyinde yaşayan Wampanoaglardı. Reisleri Massasoit ölmüştü. Oğlu Wamsutta da İngilizler tarafından öldürülmüş olduğundan kabilenin başına kardeşi (daha sonra İngilizler tarafından Kral Philip diye adlandırılacak olan) Metacom geçmişti. İngilizler topraklarını almak için bir bahane bulmuşlar, bir cinayeti Metacom'un üzerine yıkmışlar ve Wampanoaglara karşı bir fetih savaşına girişmişlerdi. Asıl saldırganın kendileri olduğu gün gibi açıktı, fakat İngilizler savunma amacıyla hareket ettiklerini iddia ediyorlardı. Kızılderililere pek çok kişiden daha dostça davranan Roger Williams ise şunları söylüyordu: "Vicdan ve basiret sahibi herkes rüzgârın yönüne göre, kendi savaşının savunma amacı güttüğünü söyleyecektir."

Jennings Arınmacı seçkinlerin savaş istediklerini, sıradan beyaz İngilizlerin ise savaş istemediklerini ve çoğu kez savaşmayı reddettiklerini söylemektedir. Kuşkusuz Kızılderililer de savaş istemiyorlar, fakat vahşete vahşetle karşılık veriyorlardı. Savaş 1676'da bittiğinde İngilizler kazanmışlardı kazanmasına ama kaynakları iyice tükenmiş, altı yüz adamlarını da yitirmişlerdi. Kızılderililer ise Metacom da dahil olmak üzere üç bin savaşçılarını yitirmiş olmalarına karşın saldırılarını sürdürüyorlardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İngilizler bir süre daha yumuşak taktikler denediler. Fakat sonunda yine toplu kıyıma yöneldiler. Kolomb'un kıtaya ulaştığı zaman Meksika'nın kuzeyinde yaşayan 10 milyon Kızılderili nüfusu bir milyonun altına düştü. Kızılderililerin büyük bir bölümü beyazların getirdikleri hastalıklar nedeniyle ölmüştü. New Holland'ı ziyaret eden Hollandalı bir gezgin 1656'da şunları yazıyordu: "Kızılderililerin iddiasına göre... Hıristiyanların buralara gelip çiçek hastalığını Kızılderililere bulaştırmalarından önce Kızılderililerin sayısı şimdiki sayının on katıymış; bu hastalık onların nüfusunu eritip onda dokuzunun ölmesine neden olmuş." 1642'de İngilizler gelip Martha's Vineyard'a yerleştiklerinde oradaki Wampanoagların sayısı belki de üç bin kadardı ve bu adada hiç savaş yoktu. Fakat 1764 yılına gelindiğinde orada yalnızca 313 Kızılderili kalmıştı. Aynı şekilde Block adasındaki Kızılderililerin sayısı 1662'de 1200 ile 1500 iken, 1774'te elli bire inmişti.

İngilizlerin Kuzey Amerika'yı istilalarının, Kızılderilileri aldatarak onları toplu kıyımdan geçirip vahşet uygulamalarının gerisinde, özel mülkiyet temelinde yükselen uygarlıklarda görülen o özel dürtü vardı. Bu, etik yönden karanlık bir dürtüydü; yaşam alanı ve toprak gerçek bir insani ihtiyaçtı. Ancak kıtlık koşullarında, tarihin yarışmaya dayalı barbarlık dönemlerinde bu insani gereksinim bütün halkların öldürülmesine kadar varabiliyordu. Roger Williams bu konuda şunları söylüyordu:

> Bu büyük gösteriş merakı, bu geçici dünyanın düşleri ve gölgelerine duyulan habis bir iştah; bu yabanıl, ıssız yerde, sanki insanlar açmışlar, açıkta kalmışlar; büyük fırtınalı denizleri aç, susuz, hasta geçmeye çalışan denizcilerin karaya duydukları hasret gibi büyük bir hasretle toprak isteyen, sanki bir tehlike varmış, arazi elden gidiyormuş gibi davranan bu insanlar... işte yüce tanrının burada, New England'da cezalandırıp yok edeceği şey budur.

Kolomb'dan Cortés'e, Pizarro'dan Arınmacılara, bütün bu sahtekârlıklar, akıtılan kanlar insanlığın vahşilikten uygarlığa adım atması için gerekli miydi? Morison soykırım öyküsünü, daha önemli gördüğü insanın ilerlemesi öyküsünün ardına saklamakla doğru mu yapıyordu? Belki bu konuda herkesi ikna eden bir fikir öne sürülebilir: Stalin, Sovyetler Birliği'nin endüstriyel gelişmesi uğruna köylüleri öldürürken; Churchill, Dresden ve Hamburg'un, Truman da Hiroşima'nın bombalanmasını izah ederken ikna edici fikirler ortaya atmışlardı. Fakat kayıplarımızın sözünün ya hiç edilmediği ya da "geçiştirilerek" edildiği durumlar nedeniyle, kazanç ve zararlarımızın ne olduğunu göremiyorsak bu konuda nasıl yargıya varabiliriz?

Bu *geçiştirme* ("maalesef, evet, ama yapılması gerekiyordu!") belki fatih rolündeki, "gelişmiş" ülkelerin orta ve zengin sınıflarına kabul ettirilebilir. Fakat Asya'nın, Afrika'nın, Latin Amerika'nın yoksulları, Sovyet çalışma kamplarının tutsakları, kentin varoşlarındaki zenciler ya da koruma

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bölgelerine itilen Kızılderililer, yani dünyadaki ayrıcalıklı azınlığın yaratılması için gerçekleştirilen bu gelişmenin kurbanları bu *geçiştirmeyi* kabul edebilecekler mi? Amerikan madencileri, demiryolu işçileri, fabrikalarda çalışan işçiler... çalıştıkları ya da yaşadıkları yerlerde kazalar ya da hastalıklardan yüzbinlercesi ölen gelişmenin kurbanları bu konuda ne diyecekler? Ya mutlu azınlık? Onlar kurbanlarının, örgütlü bir başkaldırı, kendiliğinden bir sokak gösterisi ya da yalnızca umarsızlık sonucu ortaya çıkan ve devletin yasalarının "bireysel şiddet" olarak tanımladığı eylemlerle patlak veren öfkesinin kendileri için bir tehdit haline geldiği anlarda ayrıcalıklı olmanın bile ortadan kaldıramadığı o korunma güdüsüyle kendi ayrıcalıklarının bedelini düşünmeyecekler mi?

Eğer insanlığın gelişmesi için fedakârlık gerekiyorsa, bu fedakârlıklar, "onları yapacak olanların kararlarıyla yapılmalıdır" gibi bir ilkemizin olması gerekmez mi? Sahip olduğumuz bazı şeylerden vazgeçmeyi göze alabiliriz; fakat kendini hastalık, sağlık ya da yaşam, ölüm farkı gibi açık ve net bir biçimde belli etmeyen bir gelişme uğruna başkalarının çocuklarını ya da kendimizinkileri ateşe atmaya hakkımız var mı?

Amerikalı Kızılderilileri telef eden onca ölüm ve barbarlıktan İspanya'da yaşayan insanların bir çıkarı olmuş mudur? İspanyol imparatorluğunun Batı dünyasında, anlı şanlı yaşadığı yalnızca kısa bir dönem vardır. Hans Konig, *Columbus: His Enterprise* (Kolomb: Girişimi) adlı kitabında bu durumu şöyle özetler:

> Kızılderililerden çalınıp gemilerle İspanya'ya götürülen bütün o gümüş ve altın İspanyol halkını daha bir zenginleştirmedi. Yalnızca bir süre, var olan güç dengesi içinde kralların kendilerini bir şey zannedip açtıkları yeni savaşlar için kiralık asker tutmalarına yaradı. Sonunda bu savaşlar da kaybedildi ve geriye ölümcül bir enflasyon, aç bir nüfus, paralarına para katmış zenginler, fakirlikleri daha da artmış fakirler ve yok edilmiş bir köylü sınıfı kaldı.

Bütün bunların ötesinde yıkılmış, yok edilmiş her şeyin "aşağı uygarlık" olup olmadığından nasıl emin olabiliriz? sorusu kaldı. Kumsala koşup, denizde yüzerek Kolomb ve tayfalarına hediyeler getiren Cortés ve Pizarro'nun ülkelerinde ilerlemelerini seyreden, Virginia ve Massachusetts'e yerleşen ilk beyazları ormanlardan gözetleyen bu insanlar kimlerdi?

Kolomb dünyanın büyüklüğünü hesaplayamadığı için onlara Hintliler deyip geçti ve bu isim İngilizce'de bu yeni insanların (Kızılderililerin) adı oldu. İnsanlar çoğunlukla kendi fatihlerinin onlara taktıkları adları taşımak zorunda kaldıklarından, istesek de istemesek de bu kitapta biz de onları bu isimle anacağız.

Yine de onlara Hintliler demenin bir mantığı olabilir, çünkü bu insanlar 25.000 yıl kadar önce Alaska'ya daha sonra su altında yitip giden bir kara köprüsü olan Bering Boğazı yoluyla Asya'dan geldiler. Sonra ılık bir iklim ve toprak arayarak güneye inmeye başladılar, binlerce yıl süren

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bu yol onları önce Kuzey Amerika'ya, daha sonra da Orta ve Güney Amerika'ya götürdü. Nikaragua, Brezilya ve Ekvator'da beş bin yıl kadar önce tükenen bizonların izlerine paralel olarak onların ürkek ayak izlerine hâlâ rastlanabilir. Yani en az Güney Amerika'ya kadar ulaşmış olmaları gerekir.

Kolomb geldiğinde Kuzey ve Güney Amerika'nın geniş toprakları üzerinde yayılmış olarak sayıları 75 milyonu bulmuştu ve bunun 25 milyonu Kuzey Amerika'da yaşıyordu. Toprak ve iklimin hazırladığı farklı çevrelerde yüzlerce farklı kabile yaşamı oluşmuştu ve bunlar aralarında en az iki bin dil konuşuyorlardı. Tarımı geliştirmişler; kendi kendine büyüyemeyen ve dikilmesi, bakılması, gübrelenmesi, hasat edilmesi, kabuklarının soyulması, içinin çıkarılması gereken mısır yetiştirmeyi öğrenmişlerdi. Başka sebze ve meyve çeşitlerini de büyük bir maharetle yetiştirebiliyorlardı ve bunların yanında yer fıstığı, kakao, tütün ve kauçuk yetiştirme tekniklerini de geliştirmişlerdi.

Kızılderililer kendiliklerinden Asya, Avrupa ve Afrika'da diğer insanların o sıralar yaşadıkları büyük bir tarımsal devrimi yaşamaktaydılar.

Bazı kabileler göçebe-avcı, yiyecek-toplayıcı olarak gezici, eşitlikçi toplumlar halinde yaşarlarken, diğerleri daha fazla yiyeceğin, daha geniş bir nüfusun bulunduğu; kadın erkek arasında daha fazla işbölümünün olduğu; kabile reisi ve din adamları için daha çok üretim fazlası yaratılabilen; sanatsal ve toplumsal işler için daha fazla zaman ayrılabilen; giderek daha çok sayıda ev inşa eden yerleşik toplumlar halinde yaşıyorlardı. İsa'dan bin yıl kadar önce, Mısır ve Mezopotamya'da bulunanlarla karşılaştırılabilecek yapıları, şimdiki New Mexico'da yaşayan Zuñi ve Hopi yerlileri inşa etmeye başlamışlar, içinde her köyde yüzlerce odanın bulunduğu, düşmandan korunmak için kayalıklar ve dağlarda gizlenmiş teraslı yapılardan oluşan köyler kurmuşlardı. Avrupalı kâşiflerin buralara ulaşmasından çok önce sulama kanalları, barajlar kurulmuş, burada yaşayanlar seramik sanatını, sepet örmeyi ve pamuktan elbise yapmayı öğrenmişlerdi.

İsa ve Jül Sezar dönemlerine gelindiğinde Ohio Nehri Vadisi'nde, "Topraktepe Heykeltıraşları" kültürü gelişmiş bulunuyordu. Bu kültürde yerliler bazen mezarlık alanlarında, bazen de siper (istihkâm) yaptıkları alanlarda yükselen kimi insan, kimi kuş, kimi yılan biçiminde binlerce azman heykel yapmışlardı. Bunlardan biri bile bazen 439 dönümü kaplayan bir alanda, 56.315 m. uzunluğunda olabiliyordu. Bu kültür aynı zamanda Büyük Göller, Uzak Batı ve Meksika Körfezi'ni içine alan geniş bir alanda süs eşyaları ve silah değiş tokuşuna dayalı karmaşık bir ticaret sisteminin de parçasıydılar.

MS 5. yüzyılda Ohio Vadisi'ndeki "Topraktepe Heykeltıraşları" kültürü canlılığını yitirirken, batıda Mississippi Vadisi'nde, merkezi bugünkü St. Louis'in bulunduğu yerde bir başka kültür gelişmekteydi. İçinde otuz bin insanın yaşadığı geniş bir Kızılderili kentinin yakınında tören ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mezarlık yeri olarak yüksek toprak tümseklerin inşa edildiği bir merkezden yayılan binlerce köyde gelişmiş bir tarımın yapıldığı bir kültürdü bu. En büyük toprak kümesi, tabanı Mısır'daki Büyük Piramit'in tabanından daha geniş dikdörtgen bir alanı kaplayan, 30.48 m. yüksekliğinde bir tepeydi. Cahokia adıyla bilinen Kızılderili kentinde alet yapanlar, dericiler, çömlekçiler, kuyumcular, dokumacılar, tuzcular, bakır oymacıları ve olağanüstü seramikçiler vardı. Bir cenaze battaniyesi on iki bin deniz kabuğu boncuğundan yapılıyordu.

Bugün Pennsylvania ile Yukarı New York'un bulunduğu yerlerde, Adirondack Dağları'ndan Büyük Göller'e kadar uzanan topraklarda, kuzeydoğu kavimlerinin en güçlüleri; Iroquois soyundan gelen Mohawklar (Flint Nehri Halkı), Cayugalar (Landing Halkı) ve Senecalar (Great Hill Halkı) kabilelerini içine alan ve Iroquois ortak dili ile birbirine bağlı binlerce insan yaşıyordu.

Efsanevi Dekaniwidah, Mohowk reisi Hiawatha'nın görüntüsünde Iroquois halkına şunları söylemişti: "Birbirimize bağlanmak için ellerimizi öyle sıkı tutup öyle güçlü bir daire oluşturacağız ki, üzerimize bir ağaç yıkılsa, bu bağı ne sarsabilecek, ne koparabilecek; böylece halkımız ve torunlarımızla bu dairenin içinde güven, barış ve mutluluk içinde yaşayıp gideceğiz."

Iroquois köylerinde toprak ortaktı ve üretim de ortaktı. Birlikte avlanılır, avlanılanlar köylüler tarafından paylaşılırdı. Evler halkın malıydı ve birçok aile tarafından ortaklaşa kullanılırdı. Toprak ve evlerde özel mülkiyet Iroquois halkına yabancı bir kavramdı. 1650 yıllarında Iroquois kültürüyle tanışan bir Fransız Cizvit papazı şunları yazıyordu: "Aralarında dilenci ya da yoksul olmadığından yoksullar için evlere gereksinimleri yok... Cömertlikleri, insanlıkları ve zarafetleri onların yalnızca sahip oldukları şeyler konusunda paylaşımcı davranmalarına neden olmuyor, aynı zamanda ortak mülkiyet dışında başka bir mülkiyet biçimini kabul etmelerini de güçleştiriyor."

Iroquois toplumunda kadınlar da önemseniyor ve saygı görüyorlardı. Aileler toplumsal olarak anne soyuna göre değerlendirilirdi. Yani aile soyağacı ailedeki kadınlara bakarak çıkarılır, kocalar aileye katılmış olarak kabul edilir, evlenen erkek çocukların ise karılarının ailelerine katıldığı varsayılırdı. Genişleyen her aile bir "uzun ev"de yaşamaya başlardı. Bir kadın kocasını boşamak isterse, kocasının eşyalarını kapının önüne koyardı.

Aileler klanları, bir düzine ya da daha çok klan da bir köyü oluştururdu. Köydeki yaşlı kadınlar klan temsilcisi erkeklere ya da kabile meclisi üyesi erkeklere bir ad takdir ederlerdi. Yaşlı kadınlar aynı zamanda Iroquoisların Beş Uluslu Konfederasyon'unun Yönetim Meclisi'nde yer alan kırk dokuz reisin de adlarını belirlerlerdi. Kadınlar klan toplantılarına katılırlar, konuşan ve oy veren erkeklerin gerisinde dikilir, kendi isteklerini dikkate almayan erkekleri görevden alırlardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Erkekler hemen her zaman avda ya da balıkta olduklarından kadınlar ekilenlerle ilgilenir, köyün genel işlerine bakarlardı. Savaş durumlarında erkeklerin yiyecekleri ve çarıkları kadınların elinden çıktığı için askeri konularda onların da denetimleri söz konusuydu. *Red, White and Black* (Kırmızı, Beyaz ve Siyah) adlı kitabında Gary B. Nash, Amerika'nın ilk dönemlerine ilişkin oldukça etkileyici bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmasında şunları söylemektedir: "Iroquois toplumunda iktidar iki cins arasında eşit olarak paylaşılmaktaydı ve Avrupa'da her konuda görülen erkek egemenliği ve kadının erkeğe bağımlılığı bu toplumda hiçbir biçimde görülemezdi."

Iroquois toplumunda çocuklara uluslarının kültürel mirası ve kabile içinde dayanışma ilkesi öğretilirken bağımsızlık ve baskıcı otoriteye karşı çıkma duyguları da aşılanıyordu. Çocuklar statülerin eşit olduğunu ve mülkiyetin paylaşılması gerektiğini öğreniyorlardı. Iroquoislar çocuklara karşı sert cezalar uygulamazlar, bebekler sütten kesilme ve tuvalet terbiyesi konularında katı kurallarla karşılaşmazlar, onların yavaş yavaş kendi başlarının çaresine bakmayı öğrenmelerine izin verilirdi.

Bütün bu inançlar ve değerler sistemi, Avrupalı ilk sömürgecilerin buraya taşıdığı din adamları, yöneticiler, aile reisi erkekler tarafından denetlenen; varsıllar ve yoksullar ayrımının güçlü olduğu Avrupa toplumlarının inanç ve değerleriyle taban tabana zıttı. Örneğin, Pilgrim sömürgesinin papazı John Robinson, cemaatine, çocuklarını nasıl terbiye etmeleri gerektiğini şöyle anlatıyordu:

"Hiç kuşkunuz olmasın ki, bütün çocukların içinde... doğal olarak bulunan ve öncelikle kırılması ve yerle bir edilmesi gereken gururdan kaynaklanan bir dik kafalılık ve başına buyrukluk vardır; bu nedenle çocukların eğitimlerinin temeli alçakgönüllülük ve uysallık üzerine kurulmalıdır ki, diğer erdemler bunların üzerine zamanla inşa edilebilsin."

Gary Nash, Iroquois kültürünü şöyle tanımlıyordu:

> Avrupalılar buralara gelmeden önce kuzeydoğudaki ormanlık bölgelerde Avrupa toplumlarında otoritenin araçları olan ne yasalar, kurallar; ne şerifler, polisler; ne yargıçlar, jüriler ne de mahkeme salonları ve cezaevleri vardı. Yine de onaylanabilir davranışların sınırları belirgin bir biçimde çizilmişti. Kendi kendine yeten, özerk bireyler yetiştirmekten gurur duyan Iroquoislar doğru ve yanlış kavramları arasına çok sert bir sınır koymuşlardı... Başkalarının yiyeceğini çalan ya da savaşta mertçe dövüşemeyen kişileri kabile halkı "utançlı" kişiler ilan ediyor, bunlar hatalarını tamir edinceye ve ahlaki olarak kendilerini arındırdıklarına diğerlerini bütünüyle ikna edinceye kadar toplumdışına atılıyorlardı.

Bu şekilde davrananlar yalnızca Iroquoislar değillerdi, diğer bütün Kızılderili kabileleri de aynı biçimde davranıyorlardı. 1635 tarihinde Maryland Kızılderilileri, İngiliz valisinin "eğer bir Kızılderili bir İngilizi öldürürse suçlunun İngiliz yasalarına göre cezalandırılmak üzere İngilizlere teslim edilmesi" talebine şu yanıtı vermişlerdi:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> Biz Kızılderililer arasında, böyle bir kaza vuku bulduğunda, öldürülmüş olanın yaşamına karşılık 100 arşın boyunda Boncuk verilmesi adettir. Siz bizim ülkemize gelen yabancılar olduğunuzdan, bizim buraların adetlerine uymanız, bize kendi adetlerinizi öğretmeye kalkmanızdan daha doğru olur...

Görüldüğü gibi Kolomb ve onu izleyenler boş, yabanıl bir dünyaya değil; fakat bazı bölgeleri Avrupa'daki kadar yoğun bir nüfusa ulaşmış, kültürü karmaşıklaşmış, insan ilişkileri Avrupa'dan çok daha eşitlikçi; kadın, erkek, çocuklar ile doğa arasındaki ilişkiler belki de dünyada başka yerlerde kurulmuş olan ilişkilerden çok daha uyumlu bir biçimde kurulmuş bir dünyaya adım atıyorlardı.

Onlar yazılı dili olmayan bir halktı; fakat kendi yasaları, şiirleri ile, ulusal bellekte tutulan ve gelecek kuşaklara Avrupa dillerinde kullanılan sözcüklerden daha karmaşık gelen sözcüklerle, müzik, dans ve törensel tiyatro eşliğinde aktarılan bir tarihleri vardı. Bu insanlar kişiliğin gelişmesine, iradenin yoğunlaşmasına, bireysel esneklik ve bağımsızlığın, tutkuların ve güç duygusunun, birbirleriyle ve doğa ile ilişkilerinin gelişmesine büyük özen gösteriyorlardı.

1920 ve 1930'lu yıllarda Amerika'nın güneybatısındaki Kızılderililerle birlikte yaşayan Amerikalı araştırmacı John Collier, onların öğretileri hakkında şunları söylüyordu: "Bu ruhu benimseyebilseydik, sonsuza dek tükenmeyecek bir toprağımız olur, dünya durdukça sürecek bir barış içinde yaşardık."

Romantik bir mitleştirme gibi görünse de onaltıncı, onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda Amerika'yı ziyaret eden bütün gezginlerin Kızılderili yaşamı üzerine anlattıklarını bir araya getiren Amerikalı uzman William Brandon'un kitabı bu mitleştirmenin haklı dayanakları olduğunu göstermektedir. Mitlerin gerçeğe uymayan yönleri olduğu düşünülse bile, gerek o dönem gerekse bugün için, ırkların yok edilmesinin "ilerleme"nin mazereti olarak kullanılmasını ve tarihin fatihlerin ve Batı uygarlığı liderlerinin ağzından anlatılmasını sorgulamamız gerekmektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

2.
Renk Sınırı Çizilirken

Amerikalı zenci yazar, J. Saunders Redding, 1619 tarihinde bir geminin Kuzey Amerika sahillerine ulaşmasını şöyle betimlemekteydi:

> Yelkenler toplanıp sarıldı, geminin yuvarlak kıçına bayrak asıldı. Gemi, dalgaları yararak kıyıya yaklaştı. Gerçekten garip bir gemiydi, her bakımdan ürkütücü, gizem dolu bir gemiydi. Ticaret gemisi miydi, korsan gemisi miydi, savaş gemisi miydi, kimse bilemez. Küpeştelerinden kara bir top ağzını açıp esnedi. Açtığı bayrak Hollandalı olduğunu gösteriyordu; tayfaları her ırktan, her millettendi. Uğradığı liman Virginia sömürgesine bağlı, Jamestown adlı bir İngiliz yerleşim bölgesiydi. Gemi yanaştı, ticaretini yaptı ve çok kısa bir süre sonra çekip gitti. Çağdaş tarihte belki de hiçbir gemi bu denli uğursuz bir yük taşımamıştı. Peki yükü neydi? Yirmi köle.

Irkçılığın dünya üzerinde hiçbir ülkede Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu kadar uzun süre önemli olduğu görülmemiştir. W.E.B. Du Bois'nın söylediği gibi, "renk sınırı" hâlâ Amerikalıların sorunu olmaya devam etmektedir. Bu nedenle, "Nerede başlar?" sorusu yalnızca tarihle ilgili bir soru değildir. "Nerede biter?" sorusu ise çok daha acil bir durumu gösterir. Ya da farklı bir biçimde sorarsak: Beyazlar ile siyahların birbirinden nefret etmeksizin birlikte yaşamaları mümkün müdür?

Eğer tarih çalışmaları bu soruların yanıtlarını bulmamıza yardımcı olacaksa, o zaman Kuzey Amerika'da -ilk beyazlarla ilk siyahların gelişlerini izleyebildiğimiz bu kıtada- köleliğin nasıl başladığına bakarak bu konuda hiç olmazsa birkaç ipucu elde edebiliriz.

Bazı tarihçiler Virginia'daki ilk siyahların, Avrupa'dan getirilen ve borçları karşılığı çalıştırılan beyaz, sözleşmeli hizmet köleleri statüsünde hizmetkârlar olduğunu düşünmektedirler. Fakat güçlü bir olasılıkla,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

zenciler, İngilizlere daha aşina bir kategori olan "hizmetkârlar" olarak kayda geçirilmiş olsalar da, beyaz hizmetkârlardan farklı görülüyorlar, farklı davranışlara maruz kalıyorlar ve basbayağı köle muamelesi görüyorlardı. Gerçek olan şu ki kölelik, yani siyahların Yeni Dünya'da beyazlarla olan normal iş ilişkisi, hızla resmi bir kurum haline geldi. Kölelikle birlikte ırkçılığa özgü o özel duygu -nefret ya da küçümseme, acıma ya da efendilik etme- Amerika'da 350 yıl boyunca zencilerin toplumdaki aşağı konumlarıyla birlikte büyüdü. Aşağılanma statüsü ile aşağılama düşüncesinin karışımı, ırkçılık dediğimiz şey ortaya çıktı.

İlk beyaz yerleşimcilerin deneyimlerindeki her şey zencilerin köleleştirilmesi için bir baskı unsuruna dönüştü.

1619 yılında Virginia sömürgesinde gerekli yiyeceği yetiştirmek için bile emekçi bulunamıyordu. Sömürge halkı 1609-1610 yılında yaşanan ve "açlık zamanı" olarak adlandırılan kışı yaşayanlardan artakalan bir avuç insandı. O kış insanlar taneli, kabuklu ne bulabilirlerse yemek için ormana dalmış, ölüleri yemek için mezarları açmıştı ve beşer onar açlıktan ölmüşler, sayıları beş yüz kişiden altmış kişiye düşmüştü.

Virginia'daki Burgess Hanedanı kayıtlarında bulunan 1619 tarihli bir belgede Jamestown sömürgesinin ilk on iki yılı anlatılır. İlk yerleşim yüz kişiyle başlamıştı ve bunlar her öğün yemek olarak ancak küçük bir kepçe arpa bulabiliyorlardı. Gelenlerin sayısı artınca kişi başına düşen arpa miktarı daha da azaldı. Pek çok insan toprakta kazılmış mağara benzeri kovuklarda yaşıyordu ve 1609-1610 kışında bu insanlar:

> ... dayanılmaz bir açlıkla karşı karşıya bulunduklarından doğada bulunabilecek en iğrenç şeyleri yemeye zorlanıyorlardı. Bazıları insan pisliği ve eti yiyor, üç gün önce gömülmüş ölüleri -Kızılderili, İngiliz fark etmez- mezarından çıkararak yiyip bitiriyorlardı. Diğerleri vücudu açlıktan kendi vücutları kadar bir deri bir kemik kalmamış olanları kıskanıyor ve yattıkları yerden onları öldürüp yemekle tehdit ediyorlardı. İçlerinden biri göğsünde uyuyan karısını öldürmüş, vücudunu parçalara ayırarak tuzlamış, kafası dışında her parçayı yavaş yavaş yiyip bitirmişti...

Burgess Hanedanı'na bir dilekçe göndererek vali Sir Thomas Smith'in on iki yıl süren yönetiminden şikâyet eden otuz sömürgecinin dilekçesinde şunlar yazıyordu:

> Sir Thomas Smith'in yönetimindeki bu on iki yıl boyunca burada, katı ve acımasız yasaların uygulanması sonucu büyük bir kıtlık ve sefaletin çekilmiş olduğuna tanık olduk... Bu süre içinde burada tek kişiye ayrılan günlük tahsisat 248 gr. elenmemiş un ve 1/4 litre kadar bezelye ya da nohut olmaktadır... Bu yiyecekler de küflü, çürük, böceklenmiş ve kurtlu olup hayvanlara bile verilemeyecek kadar kötü, insanın yiyemeyeceği kadar iğrençtir. Bu durum pek çok kişinin kaçıp vahşi düşmanlarımıza sı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> ğınmasına yol açmış; kaçanlar geri getirildiklerinde de çeşitli biçimlerde, kimileri asılarak, kimileri ateşli silahla vurularak, kimileri de tekerleğe bağlanıp kemikleri kırılarak öldürülmüşlerdir. Öldürülenlerden biri iki, 1-1,5 litre yulaf ezmesi çaldı diye diline şerit iğnesi sokularak ağaca bağlanmış ve açlığa terk edilmiştir...

Virginia sömürgesinde yaşamak için tahıl yetiştirecek, ihraç etmek için tütün ekip işleyecek emekçilere gereksinim vardı. Tütün yetiştirmeyi yeni öğrenmişlerdi ve 1617 tarihinde ilk tütün kargosunu İngiltere'ye göndermişlerdi. Ahlaki yönden onaylanmamakla birlikte zevk veren her şeyin iyi para getirdiğini gören yetiştiriciler, dini vaazlarından vazgeçmediler, ama böyle kârlı bir işi de fazla sorgulamadılar.

Kolomb'un yaptığı gibi Kızılderilileri çalışmaya zorlayamadılar. Kızılderililerin sayıları fazlaydı, belki üstün ateşli silahlarıyla Kızılderilileri bir kıyımdan geçirebilirlerdi, ama onlar da buna hemen karşılık verirlerdi. Öte yandan Kızılderilileri yakalayıp köleleştiremezlerdi; çünkü Kızılderililer sert, savaşa hazır, boyun eğmezdiler ve bu ormanları avuçlarının içi gibi biliyorlardı; oysaki İngilizler henüz buraların yabancısıydılar.

Yeterli sayıda beyaz hizmetkâr henüz getirilememişti. Üstelik beyazlar köle olmadıklarından ve emeklerini sözleşme karşılığı yalnızca birkaç yıl için kiralamak dışında başka bir zorunlulukları olmadığından işleri biter bitmez Yeni Dünya'ya geçiş yapıp yeni bir yaşama başlıyorlardı. Özgür beyaz yerleşmecilere gelince, onlar zaten İngiltere'de de ya belli konularda beceri kazanmış zanaatkârlar ya da aylak sınıfın üyeleriydi ve toprağı işleme konusunda o denli isteksizdiler ki, John Smith, yerleşimin ilk yıllarında bir çeşit sıkıyönetim ilan ederek, onları işçi grupları halinde örgütlemiş ve hayatta kalabilmeleri için tarlalarda çalışmaya zorlamıştı.

Beyazların kendi beceriksizlikleri ve Kızılderililerin kendi kendilerine yetebilme konusundaki üstünlükleri karşısında bastırmaya çalıştıkları bir öfke duydukları kesindi ve bunun da Virginia halkını psikolojik olarak köleciliğe ve efendilik taslamaya hazırladığı söylenebilirdi. Edmund Morgan, *Amerikan Köleciliği, Amerikan Özgürlüğü* isimli kitabında bu psikolojiyi şöyle düşlemektedir:

> Eğer sömürgeci iseniz teknolojinizin size Kızılderililere göre bir üstünlük sağladığını biliyorsunuz demektir. Siz uygarsınız, onlar vahşidirler... Ama bakıyorsunuz sizin üstün teknolojinizin hiçbir getirisi yok. Kızılderililer kendi aralarında sizin üstün yöntemlerinize gülüyor ve topraktan daha az emekle daha çok ürün alıp sizden iyi yaşıyorlar. ... Kendi insanlarınızın bile kaçıp onlarla yaşamayı seçtiklerini görmek size fazla gelmeye başlıyor... Bu nedenle Kızılderilileri öldürüyor, onlara işkence ediyor, köylerini ve tarlalarını yakıyorsunuz. Başarısızlıklarınıza karşın bunlar sizin üstünlüğünüzün kanıtı. Onların vahşi yaşamlarına teslimiyet gösteren kendi insanlarınıza da aynı acıları çektiriyorsunuz. Ama hâlâ daha fazla mısır yetiştiremiyorsunuz...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zenciler imdada yetiştiler. Yıllar ve yıllar boyu kölelik kurumu yasallaştırılmamış ve yaşama geçirilmemiş olsa bile Amerika'ya sokulan zencilere köle gözüyle bakmak olağan sayıldı. 1619 yılına kadar Afrika'dan Güney Amerika'ya, Karayib Adaları'na, Portekiz ve İspanyol sömürgelerine bir milyon zenci köle olarak çalıştırılmak üzere getirilmişti. Kolomb'dan elli yıl kadar önce Portekizlilerin on Afrikalı zenciyi Lizbon'a getirmeleriyle birlikte köle ticareti başlamış oldu. Afrikalı zenciler bundan sonraki yüzyıl boyunca köle damgası yediler. Bu nedenle Virginia'daki Jamestown'a zorla getirilen ve kalıcı işçiler bulmakta zorlanan ilk yerleşimcilere satılan bu yirmi zencinin köleden başka bir şey olarak algılanması şaşırtıcı olurdu.

Zencilerin çaresizliği de köleciliği kolaylaştırdı. Kızılderililer kendi topraklarında, beyazlar ise kendi Avrupalı kültürleri içinde yaşıyorlardı. Zenciler ise hem topraklarından hem de kültürlerinden koparılmışlar; miras aldıkları dil, giysi ve adetler ile aile bağlarını parça parça unutmak zorunda bırakıldıkları ve ellerinde kalanlara yalnızca olağanüstü bir inat göstererek sahip çıkabildikleri bir ortamda yaşamaya zorlanmışlardı.

Zencilerin kültürleri kolaylıkla yok edilebilecek kadar donatımsız mıydı? Yalnızca askeri açıdan, evet; topları ve gemileri olan beyazlara karşı savunmasızdılar. Fakat başka hiçbir bakımdan geri sayılmazlardı. Ancak farklı kültürleri geri saymak, aşağılamak -özellikle pratik nedenlerle ve kâr amacıyla yapılıyorsa- her zaman doğal karşılanmıştır. Afrikalılar askeri açıdan bile geri sayılmazlardı; Batılılar Afrika sahillerinde kaleler kurmuşlardı kurmasına, ama iç kısımları denetleyebilmeleri olası değildi ve kabile şefleriyle anlaşma yoluna gidiyorlardı.

Afrika uygarlığı kendi değerleri içinde Avrupa uygarlığı kadar gelişmişti. Belli konularda çok daha fazla hayranlık uyandırabilirdi. Fakat Afrika'da da zulüm, hiyerarşik ayrıcalıklar ve insan yaşamını din ya da çıkar uğruna feda etmeye hazır yönetimler vardı. Afrika 100 milyon insanın yarattığı bir uygarlıktı; demir aletler kullanılıyordu ve çiftçilik gelişmişti. Geniş kent merkezleri kurulmuştu ve dokumacılıkta, seramik ve oymacılıkta önemli aşamalar yapılmıştı.

Onaltıncı yüzyılda Avrupalı gezginler, modern uluslar olarak daha yeni yeni örgütlenmeye başlayan Avrupa ülkeleriyle karşılaştırdıklarında, oldukça istikrarlı ve örgütlü görünen Afrika krallıklarından Timbuktu ve Mali'den çok etkileniyorlardı. 1563 yılında Venedik'teki yöneticilerin sekreteri olan Ramusio, İtalyan tacirlerine şunları yazıyordu: "Gidip Timbuktu ve Mali krallarıyla ticaret yapsınlar; gemileri ve mallarıyla iyi karşılanacaklarından, iyi muamele göreceklerinden ve istedikleri her şeyin kendilerine verileceğinden kuşku duymasınlar..."

1602 yılında Hollandalıların Batı Afrika krallığı Benin hakkında yazdıkları bir raporda şöyle deniyordu: "Kente girerseniz çok büyük olduğunu görürsünüz. Büyük, geniş, kaldırımı olmayan ve Amsterdam'daki Warmoes caddesinden yedi, sekiz kez büyük bir yolda ilerlersiniz...

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Evler, Hollanda'daki evler gibi birbirine yakın ve eşit büyüklükte, tam bir kent düzeni içinde yapılmıştır."

Gine Sahili'nde yaşayanlar, 1680 yılında oraları ziyaret eden bir gezgin tarafından şöyle anlatılıyordu: "Çok nazik ve iyi huylu insanlar; onlarla anlaşmak çok kolay, Avrupalıların onlardan istediklerini kibar bir biçimde yerine getiriyorlar ve kendilerine bir armağan verildiğinde iki katıyla karşılık vermeye hazırlar."

Afrika'da da Avrupa'da olduğu gibi tarıma dayalı bir feodalizm, lordlar ve vasallar hiyerarşisi vardı. Fakat Afrika feodalizmi, Avrupa feodalizmi gibi, eski kabile yaşamını yok eden Yunan ve Roma köleci toplumunun bir sonucu olarak ortaya çıkmamıştı. Afrika'da hâlâ kabile yaşamı ve bu yaşamı oluşturan çizgiler -cemaat ruhu, hukuk ve cezada şefkat öğesi- güçlü bir biçimde bulunuyordu. Ayrıca, buradaki lordların ellerinde, Avrupa'daki lordların ellerinde bulunan silahlar olmadığından kimse onlara kolayca boyun eğmiyordu.

The African Slave Trade (Afrika Köle Ticareti) başlıklı kitabında Basil Davidson onaltıncı yüzyıl başlarında Kongo'daki hukuk ile Portekiz ve İngiltere'deki hukuk uygulamalarını karşılaştırmaktadır. Bu Avrupa ülkelerinde özel mülkiyet fikri giderek güçlendiğinden hırsızlık şiddetle cezalandırılıyordu. İngiltere'de 1740 yılına gelindiğinde bile paçavra bir giysi çalan bir çocuk idam cezası ile cezalandırılabilirdi. Fakat Kongo'da komünal yaşam hâlâ sürmekte olduğundan, özel mülkiyet fikri kulağa hiç de hoş gelmiyordu ve hırsızlıklar ya para cezasıyla ya da çeşitli düzeylerde hizmet etmeye mahkûm edilerek cezalandırılıyordu. Kongolu bir lider, kendisine Portekiz'deki yasal uygulamalar anlatılınca, karşısındakine şaka ile karışık şu soruyu sormuştu: "Portekiz'de yere ayağını basan insana ne ceza veriyorsunuz?"

Afrika ülkelerinde kölelik vardı ve bu, Avrupalılar tarafından kendi köle ticaretlerini haklı göstermek için kullanılıyordu. Fakat Davidson'un da belirttiği gibi Afrika'daki kölelerin durumu Avrupalı serflerin durumundan farksızdı, başka bir deyişle Avrupa nüfusunun çoğunluğu nasıl yaşıyorsa Afrikalı köleler de öyle yaşıyorlardı. Koşulları güçtü, fakat Amerika'ya getirilen kölelerin sahip oldukları haklar vardı ve Afrika'daki kölelerin hiçbiri "gemilerle taşınan ve Amerikan plantasyonlarına gönderilen insan sürüsü" durumuna düşürülmüyordu. Bir gözlemcinin belirttiğine göre Batı Afrika'daki Aşanti krallığında bir köle "evlenebilir, mülk sahibi olabilir, kendi kölesini tutabilir, yemin ve tanıklık edebilir ve sonunda efendisinin mirasçısı da olabilir(di)... On köleden dokuzu kölelik ettiği ailenin nüfusuna geçirilir ve zamanla torunları o aileyle öyle kaynaşır, efendinin akrabalarıyla da öyle evlilik bağları kurardı ki, aileden çok azı kölenin köleliğini anımsayabilir(di)."

Bir köle taciri olan John Newton (daha sonra kölelik karşıtı liderlerden biri olmuştur), bugünkü Sierra Leone halkı konusunda şunları yazıyordu:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> Bizim barbar, vahşi dediğimiz bu insanlar arasında kölelerin durumu, bizim sömürgelerimizde bulunan kölelerin durumundan çok daha iyi. Çünkü buradaki köleler, ne Batı Hint Adaları'ndaki büyük çiftliklerde yapılan ve kölelerimizi tüketen aşırı, durdurak bilmez koşullarda tarım yapıyorlar ne de vücutlarından bir damla kan akıtılmasına izin veriliyor.

Kuşkusuz Afrika'daki köleliğin de övülecek bir yanı yoktu. Fakat oradaki kölelik, Kuzey ve Güney Amerika kıtalarındaki yaşam boyu süren, ahlaki yönden sakatlayıcı, aile bağlarını ve gelecek umudunu yok eden, büyük çiftçilik ya da madencilikte uygulanan kölelikten çok farklıydı. Amerikan köleliğini kölelik tarihinin en gaddar biçimi haline getiren iki öğe Afrika'da yoktu. Bunlar kapitalist tarımın amaçladığı sınırsız kâr çılgınlığı ile rengin kuşku götürmez bir biçimde tanımladığı ırk olgusunda, beyaz adamın efendi ve kara adamın da köle olarak kesin çizgilerle ayrılabilmesi için ırklar arası nefreti kullanarak kölenin insan statüsünün gerisine itilmesi olarak tanımlanabilir.

Aslında Afrikalı zenciler yerleşik bir kültür, kabile adetleri ve aile bağlarından, cemaat yaşamı ve geleneksel törenlerden koparıldıkları için kendilerini özellikle çaresiz hissediyorlardı. Kıtanın iç kısımlarında (çoğu kez köle ticareti yapmaya başlamış zenciler tarafından) yakalanıp sahilde satılmışlar ve sonra farklı dilleri konuşan kabilelerden gelen zencilerle birlikte itilip kafeslere kapatılmışlardı.

Yakalanma ve satılma koşulları, Afrikalı zenciler için üstün bir güç karşısında çaresizliklerini kabul etmek gibi bir şeydi. Bazen 1.000 mil uzaklığındaki sahile, boyunlarından birbirlerine bağlanmış olarak kamçı ve silah zoruyla yürütülmek, ölüme gitmek gibi bir şeydi ve bu yürüyüşte her beş zenciden ikisi ölüyordu. Sahile geldiklerinde ise seçilip satılıncaya kadar kafeslerde tutuluyorlardı. Onyedinci yüzyılın sonlarında John Barbot adında biri Altın Sahili üzerindeki kafesleri şöyle anlatıyordu:

> Köleler karanın iç kısımlarından Fida'ya gelir gelmez kumsala yakın bir kulübeye veya cezaevine atılırlardı. Avrupalılar onları almaya gelecekleri zaman dışarı, geniş bir meydanlığa, kadın erkek çırılçıplak çıkarılır, gemi doktoru her birini en küçük noktasına kadar iyice bir muayene ederdi... Güçlü ve sağlıklı olanlar bir yana ayrılır, göğüslerine ateşte kor haline getirilmiş bir demirle Fransız, İngiliz ya da Hollanda şirketlerinin damgası vurulurdu... Bu işlemden sonra damgalı köleler kulübelerine geri götürülür, bazen 10-15 gün kadar gemilere bindirilmeyi beklerlerdi...

Köle taşıyan gemilere yüklenen esirler, her biri için tabut büyüklüğünde bölmeler ayrılmış karanlık, ıslak ve kaygan gemi ambarlarında, kendi pisliklerinin içinde birbirine prangalarla bağlanırlardı. Zamanın belgelerinde bu koşullar şöyle anlatılmaktadır:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> Güverteler arasındaki yükseklik bazen 45 cm. oluyordu. O zaman bu şanssız insanların dönebilmeleri, hatta bir yandan diğer yana yaslanabilmeleri mümkün değildi, çünkü yükseklik omuzlarının genişliğinden daha azdı. Burada çoğu kez boyunlarından ve bacaklarından güverteye bağlanmışlardı. Çektikleri acı ve boğulma duygusu o denli büyüktü ki zenciler kısa sürede deliriyorlardı.

Bir keresinde güvertenin altından, zencilerin zincirlendikleri yerden gelen gürültü öylesine büyüktü ki, denizciler ambar kapaklarını açtıklarında köleleri boğulmanın farklı aşamalarında, çoğunu da ölmüş buldular. Bazıları umutsuzca nefes almaya çalışırken diğerlerini öldürmüştü. Acılarını sürdürmektense denize atlayıp boğulmayı tercih edenler çoktu. Tanıklardan biri, "Köle güvertesinde o kadar çok kan ve kusmuk vardı ki, ortalık bir mezbahaneyi andırıyordu," diye anlatmıştı.

Bu koşullarda belki de her üç zenciden biri deniz yolculuğu sırasında ölüyor, fakat elde edilen büyük kârlar (tek bir gidiş geliş bile yapılan yatırımın iki katını çıkarıyordu) köle taciri için yolculuğu göze almaya değer hale getiriyordu. Dolayısıyla zencilerin gemi ambarlarına balık gibi istif edilmesi sürdü.

Köle ticaretini önce Hollandalılar, sonra da İngilizler ele geçirip denetlediler. (1795 yılına gelindiğinde Liverpool limanına, Avrupa köle ticaretinin yarısını oluşturan 100 gemi köle taşıyordu.) New England'daki bazı Amerikalılar da bu ticarete girdiler, 1637 yılında ilk Amerikan köle gemisi "Desire" Marblehead limanından yola çıktı. Ambarı 30 cm. eninde ve 180 cm. boyunda bölmelere ayrılmış, ayakların bağlanacağı demirler ve kelepçeler hazırlanmıştı.

1800 yılında Kuzey ve Güney Amerika kıtalarına 10 ile 15 milyon arasında zenci köle olarak taşınmıştı. Fakat aslında bu sayı Afrika'da yakalananların yalnızca üçte birine eşitti. Modern Batı uygarlığının başlangıcı olarak kabul edilen o yüzyıllarda Afrika, 50 milyon insanını, dönemin en gelişmiş ülkeleri olan Batı Avrupa ve Amerika'daki köle tüccarları ve büyük çiftlik sahiplerinin ellerinde köle olarak ölüme gönderdi.

1610 yılında Kuzey ve Güney Amerika'da bulunmuş Katolik bir papaz olan Peder Sandovol Avrupa'daki kilise görevlisine Afrikalı zencilerin yakalanıp nakledilmesi ve köleleştirilmelerinin kilise inançlarına göre yasal sayılıp sayılamayacağını sordu. 16 Mart 1610 tarihli bir mektupla Peder Luis Brandaon, Peder Sandavol'a şu cevabı veriyordu:

> Zatıaliniz mektubunuzda sizin oraya gönderilen zencilerin yasal bir biçimde yakalanıp yakalanmadığını sormuşsunuz. Buna cevabım Zatıalinizin bu konuda herhangi bir kaygı duymasına gerek olmadığıdır; zira Lizbon'daki hepsi bilgili ve vicdanlı kişiler olan Vicdan Meclisi üyeleri bu konuyu tartışmışlar ve bu yargıya varmışlardır. Yine hepsi derin bilgili ve erdemli kişiler olan Sao Thome, Cape Verde ve burada, Loando'daki piskoposlar zencileri yakalamanın

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kötü bir yanı olmadığını düşünmektedirler. Bu bölgede aralarında çok değerli papazlar yetişmiş olarak kırk yıldır yaşamakta olan bizler... bu ticaretin haram olduğunu asla düşünmüyoruz. Bu nedenle bizler ve Brezilya din adamları bu köleleri işlerimizde kullanmak üzere hiçbir kaygı duymaksızın satın alıyoruz...

İşte bütün bunların -Jamestown yerleşimcilerinin umutsuzca işçi aramaları; Kızılderililerin işçi olarak kullanılmalarının mümkün olamayışı; beyazları kullanmanın güçlüğü; insan etinden, yaşamından kâr etmeye hazır tüccarların giderek daha fazla sayıda zenciyi buraya taşıyıp işe hazır bir halde bulundurmaları ve zencilerden yolculuk sırasında ölmeyerek buraya ulaşabilenlerin de yaşadıkları dehşet ve korku sonucu psikolojik ve fiziksel olarak beyazların denetimine girmeye hazır bir umarsızlık içinde bulunmaları sonucunda siyahların köleleştirilmeye her yönden hazır olduklarını söylemek şaşırtıcı olabilir mi?

Ve bu koşullarda bazı siyahların hizmetkâr olarak kabul edilseler bile, onlara, beyaz hizmetkârlara davranıldığı gibi davranılacağı düşünülebilir mi?

1630 yılında Virginia sömürge mahkemesi belgelerinden biri, Hugh Davis adlı bir beyazın "Bir zenciyle yatarak vücudunu kirlettiği... ve şerefini lekelediği için... iyice kırbaçlanacağını" gösteriyordu. On yıl sonra, altı hizmetkâr ve "Mr. Reynolds'un bir kölesi" birlikte kaçmışlar ve beyazlar hafîf cezalarla kurtulurken, "Emanuel adındaki zenci otuz kırbaçla cezalandırılacak, yanağı kaçak olduğunu gösteren K harfi biçiminde dağlanacak ve bir yıl ya da daha fazla bir süre, sahibi sonucu görünceye kadar ayağına pranga vurulacaktı."

Köleliğin gündelik yaşamda kurallaştırılıp yasallaştırılmasından önceki yıllarda bile siyah hizmetkârlar beyazlardan ayrı bir liste halinde tutuluyorlardı. 1639'da çıkarılan bir yasa "zenciler dışında herkes"in silah ve cephane edinmesini karara bağlamıştı; belki de Kızılderililere karşı savaşılacaktı. 1640'ta kaçan üç hizmetkârdan beyaz olan ikisi hizmet sürelerinin uzatılmasıyla cezalandırıldılar. Fakat mahkemenin kararına göre "Zenci olan ve adı John Punch olan üçüncüsü, efendisi ya da devredildiği takdirde onun üzerinde hak kazanacak efendilerine ömür boyu hizmet etmeye mahkûm edildi." Yine 1640'ta bakılan bir zenci kadın (hizmetçi) davasında, Robert Sweat adlı beyaz bir adamdan çocuk sahibi olan kadına mahkeme "direğe bağlanarak kırbaçlanma" cezası verirken; Sweat'in "işlediği suç nedeniyle yarın öğleden önce James kent kilisesinde kamu yararına çalışacağı," belirtiliyordu.

Bu haksız muamele, giderek büyüyen küçümseme ve baskı altına alma karışımı, "ırkçılık" dediğimiz bu duygu ve eylem, beyazların siyahlara karşı hissettikleri "doğal" bir sevgisizlik ya da nefret miydi? Bu soruyu sormak; yalnızca tarihsel açıdan doğruyu aramak adına değil, fakat aynı zamanda "doğal" ırkçılık konusunu vurgulayarak toplumsal

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sistemin sorumluluğunu azaltmak adına önemlidir. Ama eğer ırkçılık doğal değilse o zaman belli koşulların sonucu olarak oluşuyor demektir ve o zaman da bizim bu koşulları ortadan kaldırmamız gerekir.

Uygun koşullarda beyazlar ile siyahların birbirine karşı davranışlarını test etme olanağımız yok - siyahların ikinci sınıf adam durumuna düşürülmedikleri bir geçmişin yaşandığı; sömürü ve kölecilik için parasal nedenlerin bulunmadığı; umutsuzca yaşamda kalma savaşımının gerektirdiği emek zorlamasının olmadığı koşullar yaratmamız olası değil. Onyedinci yüzyıl Amerikasında siyahlar ve beyazların koşulları bunların tam aksi yönde, güçlü bir düşmanlık ve haksızlığın oluşabileceği yönde gelişiyordu. Bu koşullar altında ırklar arasında en küçük bir insanlık kırıntısı görmek bile, toplumsallaşmaya yönelik temel bir insan dürtüsünün varlığına kanıt olabilir.

Köle ticaretinin yeni başladığı 1600 yılından, Afrikalıların köle damgasını yemelerinden çok önce bile -simgesel anlamda ve sözlük anlamıyla- siyah renkten başlanılmadığı söylenir. 1600'lerden önce İngiltere'de Oxford İngilizce Sözlüğü'nde "kara" sözcüğünün karşılığı, "Çok kirli, lekeli, pis, fena. Karanlık ve ölümcül emeller besleyen, kötü yürekli; ölümle ilgili ya da ölümü çağrıştıran, ölümcül; zararlı, muzır, kötülük saçan. Kötü, uğursuz, korkunç, son derece fesat. Ayrıca itibardan düşme, rezil olma, cezayı hak etme vs. gibi anlamlarda kullanılır" olarak verilmişti. Elizabeth dönemi şiirinde ise beyaz renk güzellik ile eşdeğer olarak kullanılıyordu.

Belki de bu anlamları karşılayan daha uygun bir faktör bulunmadıkça "gece" ve "bilinmez olan"la bir tutulan "karan-lık" ve "kara-lık" ister istemez yukarıdaki anlamları da karşılayacaktı. Ama "başka" bir insanın varlığı güçlü bir olgudur ve bu varoluşun koşulları, yalnızca renge karşı insanlıktan uzak bir biçimde oluşmuş ilk önyargıların nefrete ve vahşete dönüşmesinde belirleyicidir.

"Karalık" konusunda oluşmuş önyargılara, Kuzey ve Güney Amerika kıtalarında onyedinci yüzyılda zencilerin aşağılanmalarına karşın, beyaz ve siyahların ortak sorunlar karşısında; ortak çalışmalarında ve ortak düşmanları olan efendilere karşı birleştikleri ve eşit ilişkiler kurdukları konusunda kanıtlar vardır. Kölelik konusunda araştırmalar yapan Kenneth Stampp'a göre onyedinci yüzyılda siyah ve beyaz hizmetkârlar "fiziksel farklılıklar konusunu zerrece umursamıyorlardı."

Siyahlar ve beyazlar birlikte çalışıyorlar, kardeş gibi geçiniyorlardı. Öyle ki bir süre sonra bu ilişkileri önlemek için bazı yasaların çıkarılması gerekmişti. Bu yasalar incelendiğinde dostluk eğilimlerinin ne denli güçlü olduğu görülebilir. 1661'de Virginia'da çıkarılan bir yasa, "bir İngiliz hizmetkâr bir zenci ile birlikte kaçmaya kalkarsa," onun, cezasını tamamladıktan sonra, kaçak zencinin efendisine de fazladan birkaç yıl hizmet edeceğini belirliyordu. 1691'de Virginia yasaları, "özgür bir beyaz erkek ya da kadının; bir zenci, bir melez ya da bir Kızılderili erkek veya

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kadınla, ister ırgat ister köle olsun, evlendiği takdirde sürgün edileceği"ni karara bağlıyordu.

Irka bağlı olarak insanların kendilerini "farklı" hissedip bu nedenle korkutulmaları ile zencilerin Amerika'da kitleler halinde köleleştirilmeleri arasında çok büyük bir fark vardır. Bir aşamadan diğer aşamaya geçişin "doğal" eğilimlerle gerçekleştiği söylenemez. Bu aşamaların bazı tarihsel koşullar sonucunda oluştuğunu anlamak güç değildir.

Plantasyon sistemi geliştikçe kölelik büyüdü. Köleliğin nedenini, ırklar arası düşmanlık ya da nefretten başka her şeyle açıklamak olasıdır: ister özgür, isterse dört veya yedi yıllık bir kontratla sözleşmeli hizmet köleleri olarak gelmiş olsunlar, Kuzey ve Güney Amerika'ya gelen beyazların sayısı büyük çiftçilik sisteminin gereksinimlerini karşılamaktan uzaktı. Virginia'da 1700 yılına gelindiğinde nüfusun on ikide biri olan 6000 köle bulunuyordu. 1763'te ise 170.000 köle vardı ve bu sayı nüfusun yarısına eşitti.

Siyahları köleleştirmek, beyazları ya da Kızılderilileri köleleştirmekten daha kolaydı. Ama yine de sanıldığı kadar kolay olmadı. Başlangıçtan itibaren getirilen zenci erkek ve kadınlar köleleştirilmeye karşı direniş gösterdiler. Bu direniş sonunda denetim altına alınabildiğinde, Güney'de, 3 milyon zenci için kölelik kurumlaştırılmış oldu. Yine de, en zor koşullarda bile, sakatlanma ve öldürülme acılarına karşın, Kuzey Amerika'da köleliğin sürdüğü iki yüzyıl boyunca Afrika kökenli Amerikalılar her fırsatta baş kaldırdılar. Örgütlü başkaldırı zaman zaman gerçekleşti. Boyun eğmeyi reddettiklerini daha çok kaçarak gösterdiler. Fakat en çok da sabotaj, işi yavaşlatma ve başka, zekice düşünülmüş direniş biçimlerini sergileyerek kendilerine, kız ve erkek kardeşlerine, insan olarak onurlarını hâlâ koruyabileceklerini gösterdiler.

Köleleşmeye direniş Afrika'da başlıyordu. Köle tacirlerinden biri zenciler için: "Ülkelerinden ayrılmamak için öyle inat ediyorlar, öyle isteksiz davranıyorlar ki," demişti, "kano, sandal, gemi, bindirildikleri ne olursa olsun hemen kendilerini denize atıyorlar ve boğuluncaya kadar suyun altından çıkmıyorlar."

Hispaniola'ya (Haiti) ilk zenci kölelerin getirildiği 1503 tarihinde, İspanyol vali İspanyol mahkemesine başvurarak kaçak zencilerin yerlilere itaatsizliği öğrettiklerini söylemiş, şikâyette bulunmuştu. 1520 ve 1530'lu yıllarda Hispaniola'da, Porto Riko, Santa Marta ve şimdiki Panama'da köle isyanları çıkmıştı. Bu isyanlardan kısa bir süre sonra, İspanya orada kaçak köleleri yakalamak için özel bir polis timi kurdu.

1669'da Virginia'da çıkarılan bir yasa "zencilerin çoğunun inatçılığına" gönderme yapıyordu. 1680 yılında Meclis, köle toplantılarının "ya ziyafet-bayram ya da kavga-dövüş görüntüsüyle" beyazlar için "tehlikeli olabilecek sonuçlar"a yol açtığını saptamıştı. 1687 yılında sömürgenin Northern Neck denilen noktasında kölelerin bölgedeki bütün beyazları bir bir öldürüp toplu cenaze sırasında kaçmayı planladıkları ortaya çıkmıştı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Gerald Mullin, onsekizinci yüzyılda Virginia'daki köle direnişlerini incelediği *Flight and Rebellion* (Kaçış ve Başkaldırı) adlı kitabında şunları söylemektedir:

> Virginia'da onsekizinci yüzyılda kölelik konusunda ulaşılabilecek kaynaklar -plantasyon ve vilayete ait belgelerle, kaçaklar için verilen ilanlar- asi köleleri ve diğerlerini betimlemektedir. Bunlar tembel ve hırsız olarak tanımlanmakta; hasta numarası yaptıkları; tarladaki ürüne, ambarlara, aletlere zarar verdikleri bildirilmekte, yaptıklarını istemeden görenlerin de üzerine saldırıp öldürdükleri söylenmektedir. Köleler çalınmış eşya karaborsası kurmuşlardır. Kaçaklar çeşitli kategorilerde tanımlanmaktadır: doğru yoldan çıkarak kaçıp gönüllü olarak dönenler, "yasadışı"lar... ve gerçek kaçaklar, yeni köleler. Bunlar akrabalarını görmek için, kasabada özgür olabilmek, kölelikten bütünüyle kurtulabilmek için kaçmakta, ya gemilere binerek sömürgeyi terk etmekte ya da yerleşim çizgisinin ötesinde bir araya gelerek ortaklaşa çalışıp köyler ve saklanacak yerler inşa etmektedirler. Bir başka kategori ise, tam anlamıyla asileşen köleler olup bunlar yaşamları boyunca adam öldürmekte, kundakçılık yapmakta ve isyan çıkarmaktadırlar.

Afrika'dan yeni getirilen köleler kültürel mirasları olan cemaat yaşamına bağlılıklarını sürdürmekte, gruplar halinde kaçarak ormanda köyler ve saklanılacak yerler kurmaya çalışmaktaydılar. Amerika'da doğan köleler ise, çiftliklerde geliştirdikleri becerilerini kullanarak, daha çok tek başına kaçıp kendilerini özgür vatandaşlar olarak göstermeye çalışıyorlardı.

1729 yılında, İngiliz sömürge gazetelerinde, Virginia'nın yüzbaşı valisi, İngiliz Ticaret Heyeti'ne verdiği bir demeçte, "on beş kişilik bir zenci grubunun... efendilerinden kaçarak nasıl yöredeki dağlarda bulunan gizli noktalarda barınmayı planladıkları"nı anlatmıştı. "Bunlar bazı silahlar ve cephane bulmayı başarmışlar, yanlarına yeterli erzak, giyecek, yatak ve araç alarak yola koyulmuşlardı... Neyse ki bu girişim başarıya ulaşamamıştı; ancak etkili önlemler almak için bunun iyi bir ders olması gerekirdi..."

Kölelik bazı efendiler için inanılmaz bir kâr kapısıydı. Amerikan Devrimi'nden kısa bir süre sonra, James Madison bir İngiliz konuğa zencilerden her biri üzerinden yılda 257 *dolar* kazandığını ve onları yaşatmak için sadece 12-13 *dolar* harcadığını anlatmıştı. Bundan elli yıl kadar önce ise köleci Landon Carter yazdığı bir mektupta, kölelerinin çok kaytardıkları, işe sarılmakta hiç istekli olmadıkları konusunda ("ya yapamazlar ya yapmayacaklardır") diyerek şikâyet ediyor ve köle bulundurmaya değer mi diye düşünmeye başladığını söylüyordu.

Bazı tarihçiler -örgütlü başkaldırıların sık olmadığına ve Güneydeki köleliğin iki yüzyıl sürmesine bakarak- içinde bulundukları koşullar nedeniyle boyun eğmeyi kabullenmiş bir köle nüfusu resmi çizmektedirler. Stanley Elkins'in belirttiğine göre bunlar, Afrika geçmişleri, kültürel mirasları yok edildiği için "Sambo"lara, yani "çaresiz,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bağımlı insan toplulukları"na dönüşmüşlerdi. Bir başka tarihçi Ulrich Phillips, zencilerin "ırklarının bir özelliği olarak itaatkâr" olduklarını söylüyordu. Fakat köle davranışlarına bir bütün olarak bakıldığında, günlük yaşamda görülen direnişte, işten sessizce kaytarmadan tutun, kaçmaya çalışmaya kadar her şey farklı bir resmin çizilebileceğini gösteriyordu.

1710 yılında, Virginia Meclisi'ne uyarıda bulunmak için Vali Alexander Spotswood şunları söylüyordu:

> ... özgürlüğün hiçbir dil kullanmaksızın, köleliğin prangalarını atmayı özleyen herkesi etrafında toplayacak bir şapkası vardır. Durum böyle iken, bir Ayaklanmanın en korkunç sonuçlara da yol açabileceğini görmek gerekir. Bu nedenle böyle bir olasılığa karşı hazır bulunmak için hiçbir zaman fazla erken değildir. Yani ya kendimizi daha iyi savunabileceğimiz bir duruma getireceğiz ya da bu zencilerin birbirlerine akıl danışmalarını önleyebileceğimiz bir yasa çıkaracağız.

Gerçekten de firara verilen cezaların ne kadar sert olduğunu ve buna karşın ne kadar çok sayıda zencinin kaçtığını düşünürsek ne kadar güçlü bir başkaldırı dürtüsünün olduğunu görebiliriz. 1700'lü yıllarda Virginia'da kölelik konusunda şu kural geçerliydi:

> Köleler birçok defa kaçıp bataklıkta, ağaçlar arasında ve gizlenilecek başka yerlerde saklanarak ve kimseye görünmeden dolaşarak domuzları öldürmekte ve çiftçilere başka zararlar vermektedirler... Bu köleler hemen sahiplerine dönmedikleri takdirde... bu köleleri görenlerin onları, istedikleri biçimde ve istedikleri araçlarla öldürmeleri ya da yok etmeleri... Islah olmayan kölelerden biri yakalanıp tutuklandığı takdirde o mıntıka mahkemesinin bunu... sahibi tarafından kabul edilmeden önce, kaçmaya teşebbüs edecek başka köleleri korkutmak için... mahkemenin takdirine bağlı olarak ya kolunun bacağının kesilerek sakatlanmasına ya da başka bir biçimde cezalandırılmasına karar vermesinin yasal olacağı...

Mullin 1736 ve 1801 yılları arasında 1.138 erkek ve 141 kadın kaçak için verilen ilanları inceledi. Kaçmanın hiç değişmeyen nedenlerinden biri kölenin aile bireylerinden birinin izine rastlamasıydı; ki bu da kölelik sisteminin evlenmelere izin vermeyerek ve aileleri ayırarak aile bağlarını yok etme girişimlerinin işe yaramadığını ve kölelerin aileleriyle birlikte olabilmek için sakatlanmayı ve ölümü göze aldıklarını gösteriyordu.

1750 yılında nüfusunun üçte birini kölelerin oluşturduğu Maryland'de kölelik 1660'lardan başlayarak yasallaştırılmış, asi köleleri denetlemek için pek çok yasa çıkarılmıştı. Kadın kölelerin efendilerini, bazen zehirleyerek, bazen de tütün kulübelerini ve evlerini yakarak öldürdükleri olaylara rastlanıyordu. Cezalar kırbaçlamadan, kızgın demirle dağlayarak öldürmeye kadar çeşitliydi; fakat sorun devam etti. 1742 yılında efendilerini öldüren yedi köle ölüme mahkûm edildi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Büyük çiftlik yaşamının en değişmez gerçeği köle başkaldırılarından duyulan korkuydu. 1736'da Virginia'da zengin bir köle sahibi, William Byrd şunları yazıyordu:

> Burada, şu anda, Nuh'un oğlu ve Mısırlıların dedesi Ham torunlarından hiç yoksa 10.000 tane var. Hepsinin de eli silah tutabilir ve bu sayı doğumlarla, yeni getirilenlerle her gün biraz daha artıyor. İçlerinden umutsuz biri çıkıp bir köle savaşı başlatsa Romalı entrikacı Cataline'den (Catiline) daha fazla şansı olur ... geniş nehirlerimizden oluk oluk kan akardı.

Kölelik, köle sahiplerinin gerekli emeği ellerinde tutabilmek, yaşam biçimlerini sürdürebilmek için geliştirdikleri güçlü ve planlı bir sistemdi ve hem acımasız hem de kurnazca düşünülmüş bütün hileleri içeren bu sistemde toplumsal yaptırımlar güç sahibini koruyacak, paranın el değiştirmesini önleyecek bir biçimde kullanılıyordu. Kenneth Stampp bu konuda şunları söylemektedir:

> Zeki bir köle sahibi zencilerin doğuştan köle ruhlu oldukları gibi bir inancı ciddiye almaz. O işini bilir. Bilir ki Afrika'dan yeni getirilenler köleliğe alıştırılacak; birbiri ardından gelen kuşaklar dikkatle kölelik konusunda eğitilecek. Yine bilir ki, bu o denli kolay bir iş de değildir, çünkü kölelerin pek azı kendi isteğiyle boyun eğip bütünüyle emir altına girmeyi kabul edecektir. Birçok olayda, en azından yaşlılık kölenin belini bükünceye dek denetimin sonu gelmez.

Bu sistem aynı zamanda hem psikolojik hem de fiziksel denetimi gerektiriyordu. Köleler disipline alınırken, tekrar tekrar kendi aşağı konumları ve efendileri yanında "yerlerini bilmeleri"; derilerinin karalığını boyun eğmelerinin gereği olarak görmeleri; efendilerinin gücünden korkmaları; kendi bireysel gereksinmelerini yok sayarak, çıkarlarını efendilerinin çıkarları ile birleştirmeleri konusunda uyarılıp koşullandırılıyorlardı. Bunları başarmak da emek ve disiplin isteyen bir işti: Köle ailesinin bölünmesi; dinin köle üzerindeki etkilerinin silinmesi (bir köle sahibinin bildirdiğine göre din de köle üzerinde beklenmedik, zararlı sonuçlara yol açabiliyordu); kölelerin, tarlada çalışacaklar ve daha ayrıcalıklı bir konum olarak ev işlerinde çalıştırılacaklar diye ayrılması ve nihayet kamçılama, yakma, sakatlama ve öldürme gereken durumlarda yasanın ve yasaya nezaret edenin gücünü sağlamak gerekiyordu. Sakatlama 1705'te çıkarılan bir Virginia yasasıydı. Maryland'de 1723'te çıkarılan bir yasa, beyazlara vuran zencilerin kulaklarının kesilmesini emrediyordu. Daha ciddi bazı suçlar için köleler asılacak, vücutları dörde ayrılarak teşhir edilecekti.

Bütün bunlara karşın başkaldırılar sürdü; sayıca çok değildi ama bu kadarı bile beyaz çiftçiler arasında sürekli korku yaratmaya yetti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kuzey Amerikan sömürgelerinde geniş ölçekli ilk ayaklanma 1712'de New York'ta meydana geldi. New York'taki nüfusun % 10'unu köleler oluşturuyordu. Bu, kuzey eyaletleri içinde en yüksek köle oranıydı ve ekonomik koşullar çok fazla sayıda kölenin tarlalarda çalışmasına elverişli değildi. Yirmi beş kadar zenci ve iki Kızılderili bir binayı ateşe verdiler ve yangın yerine gelen dokuz beyazı orada öldürdüler. Ayaklanmacılar askerler tarafından yakalandı, mahkeme edildi ve yirmi biri idam edildi. Vali'nin İngiltere'ye gönderdiği raporda şöyle deniyordu: "Bazıları yakılmış, bazıları asılmış, biri vücudu tekerlekte gerilerek öldürülmüş, diğeri diri diri zincirle sallandırılarak kasaba halkına seyrettirilmiştir..." Zencilerden biri ağır yanan bir ateşte sekiz, on saat kadar tutularak yavaş yavaş yakılmıştı. Bütün bunlar diğer kölelere örnek olsun diye yapılıyordu.

1720 yılında Güney Carolina'dan Londra'ya yazılan bir mektupta şu bilgi yer alır:

> Size bildirmek istediğim bir şey var; çok kısa bir süre önce burada zenciler, ülkedeki bütün beyazları öldürüp Charles Town'ı ele geçirmek gibi çok kötü ve barbarca bir planla ayaklandılar. Fakat Tanrı'nın yardımıyla bu plan ortaya çıkarıldı ve zencilerin çoğu hapsedildi, bazıları yakıldı, bazıları asıldı ve bazıları da sürüldü.

Bu tarihlerde Boston ve New Haven'da çıkan bir dizi yangının zencilerin işi olduğundan kuşkulanıldı. Sonunda Boston'da bir zenci idam edildi ve Boston Meclisi, iki ya da daha çok sayıda zencinin kendiliğinden bir araya gelmesi halinde kırbaçlanarak cezalandırılmaları kararını aldı.

Güney Carolina Stono'da, 1739 yılında yirmi kadar zenci ayaklandı, iki eşya deposu bekçisini öldürerek silah ve barut çaldılar, güneye doğru ilerlerken yollarına çıkan herkesi öldürüp binaları yaktılar. Onlara başka katılanlar oldu ve sayıları seksen kişiyi buldu, olayı gören birinin anlattığına göre, "Bunlar özgürlük, özgürlük diye bağırıyor, ellerinde bayraklarla ve iki davul eşliğinde yürüyorlardı." Askerler onları buldu ve saldırdı, çıkan çatışmada elli kadar köle ve yirmi beş beyaz öldürüldükten sonra ayaklanma ancak bastırılabildi.

Kuzey Amerika'da zenci direnişleri konusunda ayrıntılı bir araştırma yapan Herbert Aptheker, *American Negro Slave Revolts* (Amerikan Zenci Köle İsyanları) başlıklı kitabında, en az on kölenin birleşerek bir ayaklanma ya da suikaste katıldığı 250 kadar olaydan söz etmektedir.

Köle direnişlerine zaman zaman beyazlar da katılıyorlardı. Daha 1663'lerde Virginia'da, Gloucester mıntıkasında anlaşmalı - beyaz - işçi - köleler ve zenci köleler birleşerek özgürlüklerini kazanmak için bir ayaklanma başlatmayı planladılar. Fakat ihanete uğradılar ve çoğu idam edildi. Mullin, Virginia gazetelerinde yer alan kaçak haberlerinde, kaçakları saklayan "karakteri bozuk" bazı beyazlar hakkında da sık sık uyarılar çıktığını belirtmektedir. Bazen köleler ve özgür vatandaşlar birlikte

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kaçmakta, birlikte suç işlemekteydiler. Bazen zenci erkekler kaçmakta ve beyaz kadınlara katılmaktaydılar. Zaman zaman beyaz kaptanlar ve kayıkçılar kaçaklara yardım ediyor, onları tayfaları arasına katıyorlardı.

1741 yılında New York kentinde on bin beyaz ve iki bin zenci köle bulunuyordu. O yılın kışı oldukça şiddetli geçti ve yoksullar, özgür ya da köle olsun çok acı çektiler. Kuşkulu yangınlar çıktığında ise zencilerin yanında beyazlar da yangın çıkarmakla suçlandılar. Suçlananlara karşı toplu bir histeri gelişmeye başladı. Yangınları haber verenlerin korkunç suçlamalarıyla ve zorla alınan itiraflarla geçen bir mahkeme sonunda ikisi kadın, ikisi erkek dört beyaz idam edildi, on sekiz köle asıldı ve on üç köle canlı canlı yakıldı.

Yeni Amerikan sömürgelerinde siyahların ayaklanmaları korkusundan daha büyük bir korku varsa o da var olan düzenden hoşnut olmayan beyazların siyah kölelerle birleşmesi ve düzeni yıkmaya çalışmasıydı. Köleliğin ilk yıllarında, ırkçılık bir düşünce biçimi olarak beyinlere kazınmadan önce, anlaşmalı beyaz işçi-kölelere de siyahlara davranıldığı kadar kötü davranılıyor ve siyahlar ile beyazların birleşmesi olasılığı bulunuyordu. Edmund Morgan'a göre:

> Küçümsenen iki grubun da birbirini öncelikle aynı büyük acıyı ve haksızlığı paylaşan insanlar olarak gördükleri konusunda birçok gösterge bulunmaktadır. Örneğin hizmetkârlar ile kölelerin birlikte kaçmaları, domuz çalmaları ve birlikte sarhoş olmaları çok yaygın olaylardandı. Birlikte aşk yaptıklarının da bilinmediği söylenemezdi. Bacon isyanında teslim olan en son gruplardan biri seksen zenci ve yirmi İngiliz hizmetkârdan oluşan karışık bir gruptu.

Morgan'ın belirttiğine göre, efendiler kölelere, "öncelikle, doğal olarak bütün hizmetkârlara baktıkları gibi bakıyorlardı... kaytarıcı, sorumsuz, sadakatsiz, kadir bilmez, üçkâğıtçı..." Bu nedenle, "Eğer kırık umutları olan özgürler, hiç umutları olmayan kölelerle aynı dava etrafında birleşecek olurlarsa, sonuç, hiç kuşkusuz Bacon'un yaptıklarından da kötü olur"du.

Bu nedenle tedbirler alınıyordu. Virginia Meclisi'nde kölelerin disiplin altına alınmaları ve cezalandırılmaları konusunda kurallar ve yasalar belirlenirken:

> Virginia'daki yönetici sınıf, bütün beyazların siyahlardan daha üstün olduğu gerçeğinden hareketle, kendilerinden aşağıda bulunan beyazlara, daha önce görülmemiş bazı kazanımları sağladılar. 1705 yılında kabul edilen bir yasaya göre, anlaşmalı işçi-köle durumunda bulunan beyazlar anlaşmaları bitip özgürleştiklerinde efendileri onlara, erkek ise on kile mısır, otuz *şilin*, bir tabanca; kadın ise on beş kile mısır ve kırk *şilin* verecekti. Ayrıca yeni özgürleşen her hizmetkâra 50 akre* toprak verilecekti.

---

* 1 Akre: İngiliz ve ABD arazi ölçüsü; 0,447 hektara eşittir (y.n.).

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Morgan değerlendirmelerini şöyle bitirmektedir: "Küçük çiftçi vergi mükellefi olarak kendisine daha az yüklenildiğini ve biraz para kazanabildiğini gördüğü anda daha az sorun çıkarır; daha saygın olmak ister, daha az tehlikelidir. Artık kendisinden büyük komşusunu bir zorba olarak değil de ortak çıkarlarının güçlü bir koruyucusu olarak görmeye başlamıştır."

Bu noktadan itibaren siyahları Amerika'da kölelik tuzağında yakalayıp bırakmayan karmaşık, tarihi bir ağ ortaya çıkmıştır: açlık çeken yerleşimcilerin umutsuzluğu, köklerinden uzaklaştırılmış Afrikalıların çaresizliği, çiftçilerin ve köle tacirlerinin güçlü kâr dürtüleri, yoksul beyazların üst statülere atlama hırsları, kaçmalar ve ayaklanmalara karşı geliştirilen incelikle düşünülmüş denetim mekanizmaları, siyah beyaz işbirliğine karşı işletilen yasal ve toplumsal cezalar.

Asıl düşünülmesi gereken nokta, bu ağın elemanlarının "doğal" değil, tarihsel koşullar olmasıdır. Bu ise, bu ağın öyle kolay kolay açılıp, içine yakalanan köleleri kolayca bırakabileceği anlamına gelmez. Bunun anlamı, henüz fark edilememiş tarihsel koşullarda bir başka gerçeğin ortaya çıkabilmesidir. Bu koşullardan biri, yoksul beyazları küçük statü ödüllerini umutsuzca kabul etmeye iten sınıfsal sömürünün ortadan kaldırılamamış olmasıdır. Sınıfsal sömürünün varlığı, siyahlar ile beyazların birlikte ayaklanmaları ve yeni bir toplumsal düzen kurabilmeleri için gerekli ittifakı engellemiştir.

1700'lü yıllarda Virginia Burgess Meclisi şu duyuruyu yapmıştı:

> Bu ülkedeki Hıristiyan hizmetkârlar çoğunlukla Avrupa'nın en kötü halklarından geliyorlar. Pek çoğu son savaşlarda asker olarak bulunmuş İrlandalı ve diğer ulusların insanları olan bu hizmetkârlar, buraya o kadar çok sayıda getirildiler ki, onları şimdiki koşullarımızda güçlükle yönetebiliyoruz. Eğer silahları olsa, bir fırsat çıkıp da bir araya gelip birleşebilseler, bizi alt edeceklerinden korkarız.

Bu bir tür sınıf bilinci, sınıfsal bir korkuydu. Virginia'nın ve diğer sömürgelerin ilk yıllarında bunu haklı çıkaracak olaylar yaşanıyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

3.
Alçaklığa ve Kötülüğe Yatkın Kişiler

1676'da, kuruluşundan yetmiş yıl sonra ve Amerikan Devrimi'ne önderlik etmesinden yüzyıl önce Virginia, sınır bölgelerinde yaşayan beyazların başlattığı, kölelerin ve hizmetkârların katıldığı bir ayaklanmayla yüz yüze geldi. Bu ayaklanma öyle ürkütücü olmuştu ki, vali başkent Jamestown'ı yanarken bırakıp kaçmış olduğu için, İngiltere kırk bin sömürgeci arasında düzeni sağlamak amacıyla bin askerini Atlantik'in ötesine göndermeye karar vermişti. Bu ayaklanmaya tarihte Bacon İsyanı adı verilmiştir. Ayaklanma bastırılmış, lideri Nathaniel Bacon öldürülmüş, arkadaşları da asılmıştı. Kraliyet Komisyonu raporunda Bacon hakkında şu bilgiler veriliyordu:

> Otuz dört, otuz beş yaşlarında olduğu söyleniyor; boyu fazla uzun değil, fakat ince; siyah saçlı; kasvetli, dalgın, hüzünlü bir görüntüsü var; ahlaka aykırı bir biçimde sürekli ateist konularda akıl yürütüyor, ... (her vilayetin üçte ikisi bu tip insanla dolu olduğu için) kaba saba ve en cahil olanları baştan çıkarıp kendine inandırmış; bunların önce bütün kalpleriyle umutlarını kendisine bağlamasını sağlamıştır. Sonra valiyi görevini ihmal etmek ve kötüye kullanmakla suçlamış; valinin halka ihanet ettiğini ve yetersiz olduğunu, yasalarla vergilerin halka zulüm ve baskı yapmak için konulduğunu ve bunların hemen düzeltilmesi gerektiğini her tarafta anlatmaya başlamıştır. Böylece Bacon kargaşa çıkarmak için elinden geleni yaparken, sessiz bir kalabalığın onun ardından gitmeye başladığı ve ona bağlılıklarını bildirdiği, Bacon'un bunları listesine alırken elebaşıları belli olmasın diye isimleri büyük bir kâğıdın üzerine daire şeklinde yazdığı saptanmıştır. Herkesi bu daireye soktuktan sonra onlara konyak içirerek olayı cazip bir hale getirdiği, herkese, gruba ve kendisine bağlılık yemini ettirdiği, yemin töreninden sonra ise New Kent İlçesi'ne geçerek orayı isyana hazır hale getirdiği öğrenilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bacon İsyanı, batı sınırında beyazlara oldukça yakın yaşayan ve sürekli bir tehdit oluşturan Kızılderililere karşı nasıl bir tutum takınılacağı konusunda bir krizin baş göstermesi üzerine başladı. Jamestown çevresindeki büyük topraklar dağıtılırken bu topraklardan pay alamayan beyazlar, toprak bulmak için batıya gitmişler ve Kızılderililerle karşı karşıya kalmışlardı. Bu beyazların Virginia sömürgesinin yönetimini denetleyen Jamestown kentindeki siyasetçilere ve toprak sahibi soylulara önce kendilerini batıya, Kızılderili bölgesine ittikleri ve sonra da Kızılderililerle savaşmakta kararsızlık gösterdikleri için öfke duydukları söylenebilir miydi? Bu soruyu yanıtlamak belki de yalnızca ne soylulara ne Kızılderililere karşı bir hareket olarak sınıflandırılması mümkün olan; ama içinde her iki yönelimi de barındıran Bacon İsyanı'nın karakteri konusunda bir fikir verebilir.

Vali William Berkeley ve Jamestown'daki çevresi doğudaki toprağı tekellerine aldıkları ve artık barış istedikleri için sınır uçlarındaki beyazları tampon olarak kullanmaya ve Kızılderililere daha uzlaşmacı davranmaya mı (bazı Kızılderililere beyazların casusu ya da müttefikimiz gözüyle bakarak kur yaptıkları gözlerden kaçmıyordu!) niyetlenmişlerdi? Yönetimin her şeyi göze alarak ayaklanmayı bastırmaya çalışmasının iki amacı vardı: Kızılderilileri bölerek denetlemeye çalışmak gibi bir Kızılderili siyaseti geliştirmek (bu sırada New England'da Massasoit'in oğlu Metacom Kızılderili kabilelerini bir birlik etrafında toplamakla tehdit ediyordu ve zaten "King Philip Savaşı"nda Arınmacıların yerleşim bölgelerine ürkütücü zararlar vermişti) ve İngiltere'den asker çağırarak ve toplu idamlarla üstün bir güç gösterisinde bulunarak Virginialı yoksul beyazlara ayaklanmanın hiçbir işe yaramayacağını göstermek.

Ayaklanmadan önce sınırda şiddet tırmanıyordu. Doeg Kızılderilileri bir borca karşılık olarak birkaç domuz götürmüşler ve beyazlar da bu domuzları bulup getirirken iki Kızılderiliyi öldürmüşlerdi. Bunun üzerine Doegler beyaz bir çobanı öldürmek üzere bir savaş timi gönderdiler ve çobanı koruyan beyaz askerler yirmi dört Kızılderiliyi öldürdüler. Bu olaylar bir dizi Kızılderili saldırısına yol açtı ve Kızılderililer sayıca fazla olduğu için iş gerilla savaşına dönüştü. Jamestown'daki Burgess Hanedanı Kızılderililere savaş ilan ederken kendileriyle işbirliği yapacak Kızılderilileri muaf tutacaklarını bildirdi. Bu tavır topyekûn bir savaş beklentisinde olan, ama aynı zamanda savaş giderlerini karşılamak için konulan vergileri çok yüksek bulan sınır bölgelerindeki insanları kızdırdı.

1676 zor bir yıldı. "Gerçek bir sıkıntı, gerçek bir yoksulluk vardı... O günkü bütün kaynaklar, insanların büyük bir çoğunluğunun sıkı ekonomik darboğazlardan geçtiğini gösteriyor." İngiliz sömürge belgelerini inceleyerek Bacon İsyanı konusunda geniş bir araştırma yapan Wilcomb Washburn bunları yazıyordu. Kavurucu sıcaklar yiyecek için gerekli mısır mahsulüne de, dışarıya satmak için gerekli tütün mahsulüne de zarar veriyordu. Yetmiş yaşına gelen Vali Berkeley içinde bulundukları du-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rumdan iyice yorgun düşmüştü; "Halkının yedide altısı yoksul, borçlu, hoşnutsuz ve silahlı olan bir yerin yöneticisi olmak ne dertli bir şey," diye yakınıyordu.

Kullandığı "yedide altı" oranı güç ve zenginliğinden fazla bir şey kaybetmemiş bir üst sınıfın varlığına işaret etmektedir. Gerçekten de Virginia'da böyle zenginleşmiş bir sınıf çoktan oluşmuştu. Bacon'un kendi de bu sınıftan geliyordu ve büyükçe bir toprağı da vardı. Belki yoksulların acılarına çare bulmaktan çok Kızılderilileri öldürmekle yetinecekti. Fakat Bacon, Virginia yönetimine yöneltilen toplu öfkenin bir simgesi haline geldi ve 1676 ilkbaharında Burgess Meclisi'ne seçildi. Kızılderililerle savaşmak için resmi ordunun denetimi dışında silahlı müfrezeler oluşturmakta ısrar edince vali Berkeley onu asi ilan edip yakalattı. Bunun üzerine iki bin Virginialı onu desteklemek için Jamestown'a yürüdü. Berkeley, Bacon'u özür dilemesi karşılığında serbest bıraktı, fakat Bacon gidip milis güçlerini topladı ve Kızılderililere ani saldırılar düzenlemeye başladı.

Bacon'un 1676 Temmuzunda verdiği "Halkın Bildirgesi" halkın zenginlere duyduğu bir öfke ile Kızılderililere duyulan nefretin bir karışımıdır. Bu bildirge Berkeley yönetimine haksız vergilendirme, yeteneksizleri kilit noktalara getirme, kunduz ticaretini tekelleştirme, batıdaki çiftçileri Kızılderililere karşı korumama gibi suçlamalar yöneltiyordu. Bacon İngilizlerle dostça geçinen Pamunkey yerlilerine de saldırıp sekizini öldürdü, çoğunu esir aldı ve sahip oldukları her şeyi talan etti.

Eldeki bilgilere göre, ne Bacon'un asiler ordusu ne de Berkeley'in resmi ordusundaki askerler savaşmaya liderleri kadar hevesliydi. Washburn her iki taraftan da toplu firarlar olduğunu anlatmaktadır. Sonbaharda, henüz yirmi dokuz yaşındaki Bacon hastalandı ve öldü. Olayların tanıklarından biri, "vücudunda ürettiği her çeşit haşarat yüzünden" diyordu. Mezar taşına belli ki, Bacon'u hiç de hayırla anmayan papazlardan biri şu dizeyi yazdı:

> Dediler Bacon öldü, ta yürekten üzüldüm,
> Böcekler görecek celladın işini diye düşündüm.

Bacon'un ölümünden sonra ayaklanma fazla uzun sürmedi. York Nehri'nde hareket eden ve üzerinde otuz top yüklenmiş bir gemi emniyet güçlerinin üssü olarak kullanıldı. Gemi komutanı Thomas Grantham son asi grupların güçlerini kırmak için bazen güç, bazen aldatmaca taktikleri kullandı. Asilerin merkez karargâhlarına ulaştığında kaptan Grantham dört yüz silahlı İngiliz ve zenci buldu. Özgür vatandaşlar, köleler ve hizmetkârlar hepsi karışık bir halde bulunuyordu. Grantham hepsine af vaat etti; hizmetkârları ve köleleri özgür bırakacağını söyledi. Bunun üzerine, silahlarını bırakmayı reddeden seksen zenci ve yirmi İngiliz dışında herkes silahlarını teslim etti ve ayrıldı. Grantham onları

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

nehrin aşağı kısmında bir garnizona götüreceğini söyledi. Gemiye bindiklerinde toplarını onlara çevirdi, geri kalanlara silahlarını bıraktırdı; sonra bütün köleleri ve hizmetkârları efendilerine teslim etti. Asilerin diğer karargâhları da birer birer ele geçirildi. Yirmi üç asi lideri asıldı.

Virginia'da karmaşık bir sömürü zinciri oluşmuştu. Sınır bölgelerinde yaşayan beyazlar Kızılderililerin nesi var nesi yoksa talan ediyorlar, kendileri de Jamestown seçkinlerine vergi verip onlar tarafından denetleniyorlardı. Sömürge bütünüyle İngiltere'nin baskısı altındaydı: Bir taraftan krala her yıl 100.000 *pound* ödüyorlar, diğer taraftan da tütünlerini istediği fiyattan alan İngiltere'ye satıyorlardı. Sömürge ticaretinin tekelini İngiliz tüccarlarına veren İngiliz Denizcilik yasalarını protesto etmek için vaktinden çok önce İngiltere'ye dönen vali Berkeley bile şunları söylemekten kendini alamamıştı:

> ... Tütünümüzün tek alıcısı olan ve bize istedikleri fiyatı veren; tütünümüzü buraya getirdikten sonra da istediği fiyattan satan, sayıları burada kırkı bile bulmayan bu insanların zenginleşmesi için orada kırk bin kişinin fakirleştiğini düşünüyoruz, ama elimizden öfkelenmekten başka bir şey gelmiyor. Buradakiler, hiç kuşkusuz, bizim oralarda kölelerden bile daha ucuza gelen kırk bin hizmetkâr çalıştırıyorlar...

Valinin kendi tanıklığından da anlaşılacağı üzere, kendisine karşı yapılan ayaklanma bütün Virginia halkının desteğini kazanmıştı. Meclis üyelerinden biri valiye, ayaklanmaya "hemen herkesin katıldığını" ve bunların da "gelecekten hiçbir umutları kalmamış bazı kötü niyetli insanlar olduklarını" ve "ülke yönetimini Majestelerinin ellerinden alarak kendi ellerine geçirmek gibi boş bir amaç peşinde olduklarını" söylemişti. Sömürge Meclisi'nin bir başka üyesi, Richard Lee, Bacon İsyanı'nın Kızılderili politikası yüzünden çıktığını; fakat "çoğunluğun Bacon'u hararetle destekleme eğilimi"nin, "eşitlenme umutları" nedeniyle ortaya çıktığını söylüyordu.

"Eşitlenmek", kazancın eşitlenmesi anlamında kullanılıyordu. Eşitlenmek, Amerikan Devrimi'nden yüz elli yıl kadar önce bütün İngiliz sömürgelerinde, zenginlere karşı fakir beyazların başlattığı sayısız hareketlerin gerisinde kalmış olmanın bir ifadesiydi.

Bacon İsyanı'na katılan hizmetkârlar, Kuzey Amerikan sömürgelerine, kendilerinden bir an önce kurtulmak isteyen Avrupa'daki kent yönetimlerinden kopup gelen, sayıları bir hayli fazla ve umutsuz derecede yoksul olan beyazların oluşturduğu sınıfın en alt katmanlarında dolaşan bir gruptu. 1500'ler ve 1600'lerde İngiltere'de ticaret ve kapitalizmin gelişmesi, toprağın yün üretimi için kapatılması sonucu kentler dilenci serserilerle dolmuş ve Elizabeth döneminden başlayarak bunları cezalandırmak, ıslahhanelere kapatarak çalıştırmak ya da sürgün etmek için çeşitli yasalar çıkarılmıştı. Elizabeth döneminde "asiler ve serseriler" şöyle tanımlanıyordu:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> ... kendilerine Scholler denilen ve dilencilik yaparak dolaşan herkes; denizde gemilerini ve mallarını kaybettiklerini söyleyerek ülkeyi dolaşan ve dilenen denizciler; herhangi bir yerde dilenen ya da halkı aldatmak için kurnazlık, hile, yasadışı oyunlara başvuranlar... yurtdışında dolaşan orta oyuncuları, hanendeler, halk ozanları... bütün gezginler ve vücutça güçlü kuvvetli olduğu halde aylak gezen ve vergilendirilebilecek düzeyde maaş almayı reddederek boş gezen işçi takımı...

Bu tanımlara uyan kişiler bulunduğunda bellerine kadar soyulup kan çıkıncaya kadar kırbaçlanacaklar, şehir dışına ya da ıslahhanelere, dahası ülke dışına gönderileceklerdi.

1600'ler ve 1700'lerde zorunlu sürgünler, tuzaklar, vaatler ve yalanlarla; kaçırılma yoluyla ya da ülkelerindeki yaşam koşullarından acilen kaçma durumunda kalarak, Amerika'ya gitmek isteyen yoksullar uzun yıllar boyunca tüccarların, ticarete soyunanların, gemi kaptanlarının ve en sonunda da bunların Amerika'daki efendilerinin kâr getiren malları oldular. Abboth Smith, anlaşmalı hizmetkârlık konusundaki çalışması, *Colonists in Bondage* (Esaret Altındaki Sömürgeciler) adlı kitabında, "Amerikan sömürgelerine göçü hızlandıran karmaşık etmenlerden biri, hizmetkârların Amerika'ya taşınmasına neden olan etmenlerin en güçlüsü olarak diğerlerinden ayrılır; bu, onları gemiyle taşımanın getirdiği maddi kârdır," demektedir.

Amerika'ya gidiş bedelini ödemek üzere bir efendi için beş ya da yedi yıl çalışma koşulunu içeren anlaşmayı imzaladıktan sonra göçmenler kaçmamaları için gemi kalkıncaya kadar hapsediliyorlardı. 1619 yılında Virginia'da Burgess Hanedanı, İngiltere'yi Amerika'da temsil eden ilk meclis olarak doğdu (bu tarih aynı zamanda Amerika'ya zenci kölelerin de ilk kez getirildikleri tarihti). Burgessler hizmetkârlarla efendiler arasındaki sözleşmelerin belgelenmesi ve işlerliğini sağlamayı üstlendiler. Eşit olmayan güçler arasında yapılan bütün sözleşmelerde olduğu gibi taraflar yalnızca kâğıt üzerinde eşit görünüyorlardı; fakat sözleşme işlerlik kazandığında işler efendi için kolay, hizmetkâr için güçtü.

Amerika'ya geliş sekiz, on, bazen de on iki hafta sürüyordu ve hizmetkârlar gemilere, köle taşıyan gemilerde görülen aynı fanatik kâr kaygısı güdülerek tıkıştırılıyorlardı. Eğer hava kötü giderse ve seyahat uzarsa yiyecek bitebiliyordu. Tek direkli bir yelkenli olan *Sea-Flower* (Deniz Çiçeği) 1741'de Belfast'tan yola çıkmış, denizde on altı hafta kalmış ve Boston'a vardığında 106 yolcusundan kırk altısı açlıktan ölmüş, ölülerden altısı da sağ kalan yolcular tarafından yenilmişti. Bir başka yolculukta ise otuz iki çocuk açlık ve hastalıktan ölmüş ve okyanusa atılmıştı. 1750 yıllarında Almanya'dan Amerika'ya seyahat eden Gottlieb Mittelberger adlı bir müzisyen yolculuk hakkında şunları yazmıştı:

> Yolculuğumuz sırasında gemi acıklı dertlerle doluydu; kokular, duman, dehşet, kusmuk, çeşit çeşit deniz tutması, ateş, dizanteri, baş ağrıları, aşırı sıcak,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

> kabızlık, çıbanlar, iskorbüt, kanser, ağızdan başlayan çürümeler ve benzeri mikrobik illetler, hepsi yaşa bağlı olarak; tuzlu yiyecekler, özellikle tuzlu et yemekten, bir de çok kötü ve kirli su yüzünden artıyordu... Bütün bunlara yiyecek kıtlığı, açlık, susuzluk, ayaz, aşırı sıcak ve nem, korkular, dertler, sinirlilik, ağlamalar, ağıtlar ve başka dertler de ekleniyordu... Güvertede büyük bir fırtına koptuğu bir günde doğurmak üzere olan bir kadın bu koşullar altında doğum yapamadı ve iskele tarafındaki deliklerden birinden denize atıldı...

Sözleşmeli hizmetkârlar, köleler gibi alınıp satılıyorlardı. 28 Mart 1771 tarihli *Virginia Gazette*'de yer alan bir ilanda şunlar yazılıydı:

> Justitia Gemisi, içinde yüz kadar sağlıklı erkek, kadın, çocuk hizmetkârla Leedstown limanına yeni ulaşmıştır... Satış 2 Nisan Salı günü başlayacaktır.

Kuzey ve Güney Amerika kıtalarındaki yaşam koşullarının çok daha iyi olduğu konusunda anlatılan mutlu öykülere ters düşecek pek çok öykü anlatılabilirdi. Göçmenlerden biri mektubunda şöyle diyordu: "Avrupa'da iyi durumda yaşayanlar buralara gelmeye hiç kalkmasınlar. Burada da her yerde olduğu gibi yalnızca dert ve üzüntü var, hele bazı durumlardaki insanlar için Avrupa'da olduğundan daha fazla sıkıntı var."

Hizmetkârların dövülüp kamçılanmalarına sık rastlanırdı. Hizmetkâr kadınlara tecavüz edilirdi. Olaylara tanık olanlardan biri şunu anlatmıştı: "Hizmetkârlara nezaret edenlerden birinin, bir hizmetkârı, lafı bile edilmeyecek bir kabahati nedeniyle kafasından kan getirinceye kadar sopayla dövdüğünü gördüm... "Maryland Mahkemesi kayıtlarında çok sayıda hizmetkârın intihar ettiği görülmektedir. 1671'de Virginia valisi Berkeley önceki yıllarda beş hizmetkârdan dördünün toprağa ayak basar basmaz hastalıktan öldüğünü rapor etmektedir. Bunların çoğu İngiltere'deki kent sokaklarından yüzlercesi bir arada toplanarak Virginia'ya çalışmaya gönderilmiş yoksul çocuklardı.

Efendileri hizmetkârların cinsel yaşamlarını da denetliyordu. Kadınların çalışmalarını engellememesi için onlara evliliği ya da çocuk yapmayı yasaklamak ekonomik çıkarlarına uygundu. 1736'da "Yoksul Richard" adını verdiği, kendi buluşu olan takvimde Benjamin Franklin okurlarına şunu öğütlemekteydi: "Kadın hizmetkârlarınızın size sadık, güçlü ve çirkin olmasına dikkat edin."

Hizmetkârlar izinsiz evlenemiyorlar, ailelerinden koparılabiliyorlar ve hataları yüzünden kırbaçlanabiliyorlardı. Onyedinci yüzyılda Pennsylvania yasaları "Efendilerinin izni olmaksızın evlenen hizmetkârların evlilik dışı ilişki kurmuş, zina suçu işlemiş muamelesi göreceklerini ve çocuklarının da yasal sayılamayacaklarını..." söylüyordu.

Hizmetkârlara aşırı sert davranmayı engelleyen sömürge yasaları olmakla birlikte bunların iyi uygulanamadığı, Richard Morris'in *Government and Labor in Early America* (Amerika'nın İlk Dönemlerinde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yönetim ve İş Anlayışı) adlı çalışmasında yer alan ilk mahkeme kayıtlarında görülmektedir. Hizmetkârlar jürilere girememişler, ancak efendiler girmişlerdir. (Mülk sahibi olmadıklarından hizmetkârların oy hakları da bulunmuyordu.) 1666'da *New* England adı verilen ilk yerleşim bölgesi mahkemelerinden birinde, hizmetkârının ayak parmaklarını keserek ölümüne neden olmakla suçlanan bir kadın ve kocasının davası görülmüş ve jüri beraat kararı vermişti. 1660'larda Virginia'da bir efendi iki kadın hizmetkâra tecavüzle suçlanıyordu. Adamın kendi karısı ve çocuklarını da dövdüğü biliniyordu; ayrıca bir başka hizmetkârını da kamçılayıp zincire vurmuş ve ölümüne neden olmuştu. Mahkeme adamı azarlamış, fakat özellikle tecavüz suçundan kesin delillere karşın aklamıştı.

Hizmetkârlar bazen isyan çıkarıyorlardı, fakat kıta topraklarındaki hizmetkârlar arasında, örneğin Barbados ile Büyük ve Küçük Antiller'deki hizmetkârlar arasında büyük ölçekli fesat hareketlerine rastlanmıyordu. (Abbot Smith bunu küçük adalarda isyanın başarı şansının daha fazla olmasına bağlıyordu.)

Fakat 1661'de Virginia'nın York mıntıkasında Isaac Friend adlı bir hizmetkârın, kendisine verilen yemeği beğenmediği için diğerleriyle konuşarak bir isyan planı hazırladığı ve şunları söylediği ortaya çıktı: "Kırk kişi bir araya gelmeli, silah bulmalı, ben başta, gittiğimiz her yerde 'var mı özgürlük isteyen, esaretten kurtulmak isteyen,' diye bağırarak daha çok adam toplamalıyız. Bu mıntıkada bir baştan bir başa, her tarafı dolaşıp bize karşı gelenleri öldürerek, ya özgürlüğümüze kavuşacağız ya da bu uğurda öleceğiz." Plan asla gerçekleştirilmedi, ama iki yıl sonra Gloucester mıntıkasında da hizmetkârlar arasında bir genel ayaklanma havası esti. Planları yine bir hizmetkâr tarafından ele verilince dört kişi idam edildi. Bu adama hem özgürlüğü verildi, hem de 5000 libre ağırlığında tütün armağan edildi. Hizmetkârların isyanları sık görülen bir olay olmamakla birlikte bu olasılık her zaman efendileri tehdit etti, korkuttu.

Giderek örgütlenen bir toplum yapısında dayanılmaz durumda oldukları halde isyan etmenin hiçbir yararı olmayacağını gören hizmetkârlar bireysel tepkiler göstermeye başladılar. New England bölge mahkemeleri dosyaları bir hizmetkârın efendisine saman tırmığı ile vurduğunu; bir çırağın "efendisine karşı kirli ellerini kullanıp onu iki kez yerlere savurduğunu ve ağzından burnundan kan getirdiğini, üstelik onu boynunu kırmakla tehdit edip yüzüne sandalye fırlattığını..." gösteriyordu. Bir hizmetçi kadın ise "kötü, geçimsiz, asık suratlı, dikkatsiz, zarar veriyor ve laf dinlemiyor" gibi suçlamalarla mahkemeye çıkarılmıştı.

Hizmetkârların Bacon İsyanı'na katılmaları üzerine, Virginia'da isyan eden hizmetkârları cezalandıran bir yasa yürürlüğe konuldu. Bu yasanın girişi şu sözlerle yapılmıştı:

> Son zamanlarda ortaya çıkan korkunç isyanda kötü eğilimleri olan pek çok hizmetkâr, günümüzün serbestlik ve özgürlük ortamından yararlanarak

hizmet ettiği kapıya ihanet edip isyancılara katılmışlar, işin ihmal edilmesi nedeniyle efendilerini büyük bir kayba ve zarara uğratmışlardır...

Gelecekte ortaya çıkacak sorunlara karşı iki bölük İngiliz askeri Virginia'da kaldı ve bunların Virginia'daki varlığı Plantasyon ve Ticaret Lordları'na gönderilen bir raporda şöyle savunuldu: "Günümüzde Virginia daha fakir ve daha kalabalıktır. Hizmetkârların karşılanamayan giysi ve diğer gereksinimleri nedeniyle bir isyan hazırlığı içinde bulundukları anlaşılmaktadır. Mağazalar ve gemiler her an yağmalanabilir."

Hizmetkârlar için kaçmak isyan etmekten daha kolaydı. 1700 yıllarındaki sömürge gazetelerini inceleyen Richard Morris'e göre, "Güneydeki sömürgelerde beyaz hizmetkârlar arasında pek çok toplu kaçış olayına rastlanmaktaydı." Morris, "Onyedinci yüzyıl Virginiasının havası her an kaçmaya hazır hizmetkârların kimlerle ve nasıl kaçacaklarına dair entrikalar ve söylentilerle elektriklenmişti," demektedir. Maryland Mahkemesi kayıtlarına göre, 1650'lerde bir düzine hizmetkârın bir kayığı ele geçirip kaçmayı planladıkları, kendilerine müdahale edilirse silah kullanmaya hazır oldukları haberi vardı. Bunu planlayanlar yakalanıp kamçılanmışlardı.

Denetim mekanizması ürkütücüydü. Yabancılar özgür vatandaş olduklarını kanıtlamak için geçiş belgeleri ve sertifikalar göstermek zorundaydılar. Sömürgeler arasında kaçak hizmetkârların iade edilmesi konusunda bir fikir birliğine varılmıştı - daha sonra Birleşik Devletler Anayasası'nın ilgili maddesinin bir fıkrasının temelini teşkil edecek olan bu ibarede, "Emek ya da hizmet sunmakla yükümlü tutulan kişilerin kaçma durumunda... sığındıkları kişiler onların geri getirilmesiyle... yükümlüdürler..." yazılıydı.

Hizmetkârların bazen grev yaptıkları da oluyordu. Maryland'de bir efendi 1663'te Bölge Mahkemesi'ne yaptığı bir başvuruda hizmetkârlarının "inatla ve söz anlamaz bir biçimde iş yapmaya yanaşmadıkları, günlük işleri yapmayı redettikleri"nden şikâyet ediyordu. Hizmetkârlar buna yanıt olarak, "yalnızca fasulye ve ekmekle beslendiklerini" gerekçe gösterdiler. "O kadar, o kadar halsiz kalmışlardı ki efendilerinin kendilerini koştuğu işlere yetişecek mecalleri kalmamıştı." Mahkeme her birini otuz kamçı ile cezalandırdı.

Sömürgecilik döneminde Kuzey Amerika kıyısına gelenlerin yarısından fazlası hizmetkârdı. Onyedinci yüzyılda gelen hizmetkârların çoğu İngiliz, onsekizinci yüzyılda gelenlerin çoğu da İrlandalı ve Almandı. Giderek hizmetkârların yerini köleler alıyordu; çünkü beyazlar ya kaçıyorlar ya da hizmet sürelerini bitirip özgürleşiyorlardı. Yine de 1755 yılına gelinceye değin Maryland nüfusunun % 10'u beyaz hizmetkârlardan oluşuyordu.

Özgürleşen hizmetkârlar daha sonra ne yapıyorlardı? Bunların para, mal mülk kazanıp zengin oldukları, toplumda önemli insanlar haline geldikleri konusunda birçok neşeli öykü anlatılmaktaydı. Ancak "dikkatli"

bir inceleme yapan Abbot Smith'in vardığı sonuç, sömürge toplumunun "demokratik ya da eşitlikçi olmaktan uzak olduğu; bu toplumun başkalarını kendileri için çalıştıracak paraya her zaman sahip olan kişiler tarafından yönlendirildiği" şeklindeydi. Ayrıca Smith pek az kişinin "sözleşmeli hizmet köleliği durumundan kurtulabildiği"ni ve "hiçbirinin bizzat bu sınıftan olmadığı"nı görmüştü.

Abbot Smith'in küçümseyici ifadelerle dolu hizmetkâr tanımındaki "tembel, kaba, cahil, iffetsiz, çoğu kez suç eğilimli" yargıları arasından yol almaya çalışarak, hizmetkârların nasıl "hırsızlık, serserilik yaptığını, yasadışı çocuklar doğurduklarını ve toplumu iğrenç hastalıklarla çürüttüklerini" öğrendikten sonra, en önemlisi hizmetkârlar arasında yalnızca "on kişiden bir kişinin aklını ve kendini kullanmayı bilebilecek şekilde sağlığını koruyabildiğini ve eğer hizmet süresini bitirip hâlâ hayatta kalabilecek kadar şanslıysa, toprak edinecek ve toprakta çalışarak zengin olabilecek durumda olacağını" anlamakta gecikmiyoruz. Yani belki de on kişiden yalnızca biri zanaatkâr ya da ustabaşı olacak, geri kalan % 80'i, ki bunlar zaten "işe yaramaz, umutsuz durumda yoz bireyler" olarak görülüyorlardı, "ya hizmet süreleri içinde ölüp gidecekler ya da bu süre bittiği için İngiltere'ye dönüp 'fakir beyazlar' sınıfına dahil olacaklardı."

Smith'in vardığı sonuçlar onyedinci yüzyıl Maryland Sömürgesi'nde başka hizmetkârlar üzerinde yapılan araştırmalar tarafından da desteklenmişti. Bu araştırmalarda da, ilk kuşak hizmetkârların toprak sahibi oldukları ve siyaset sahnesinde etkinlik gösterdikleri görülmüştü; fakat onyedinci yüzyılın ikinci yarısında hizmetkârların yarısından fazlası, özgürlüklerine kavuşmalarının üzerinden on yıl geçtikten sonra bile topraksız kalmışlardı. Bunlar toprak kiracısı durumunda tutulup, "Hizmet Köleliği" anlaşmaları sırasında olduğu gibi büyük çiftlik sahipleri için ucuz emek gücü olarak çalışmaya devam ediyorlardı.

Sömürgecilik döneminde Amerika'nın toplumsal yapısında açıkça belirginleşen bu durum, sınıfsal sınırların güçlendirilmiş olduğunu ve zenginler ile fakirler arasındaki farkın daha keskin bir biçimde ortaya çıktığını gösteriyordu. 1700'lere gelindiğinde Virginia'da zenginliklerinin toplamı 50.000 *pounda* ulaşan (o zaman için oldukça büyük bir para) elli zengin aile yaşıyordu. Bu aileler varlıklarını, zencilerin ve beyaz hizmetkârların emekleri ile dönen, sahibi oldukları plantasyonlardan kazanarak valinin meclisinde bulunup yerel yöneticiler konumunda denetimi ellerinde tutuyorlardı. Maryland'de ise yerleşimciler, denetim hakkı kendisine İngiltere kralı tarafından ödül olarak verilmiş bir mülk sahibinin yönetiminde yaşıyorlardı. 1650 ile 1689 yılları arasında bu mülk sahibine karşı beş isyan başlatılmıştı.

Kuzey ve Güney Carolina bölgelerinde 1660'lı yıllarda Amerikan sisteminin ve Amerika'nın Kurucu Ataları'nın felsefî konularda babası sayılan John Locke tarafından temel hakları belirleyen anayasalar kaleme alınmaya başlandı. Lock'un anayasası, sömürge toprağının bütününün

sekiz baronun mülkiyetine geçtiğini ve bunlardan birinin yönetici olacağını kurala bağlayan feodal bir aristokrasiye yol açıyordu. Bu çeşit toprak düzenlemelerine karşı başlatılan bir isyan sonucunda İngiltere krallığı Kuzey Carolina'nın idaresini tam anlamıyla ele geçirdi; zengin spekülatörler bir milyon dönümlük bir arazinin yarısını elde ederek sahildeki tarıma elverişli topraklar üzerinde tam bir tekel kurdular. Toprak sahibi olmaktan umudunu kesen fakir halk ise çiftlikler üzerinde küçük küçük toprakları işgal edip yerleşerek gecekondulaşmaya başladı ve Amerikan Devrimi öncesi dönemde bunların tek yaptığı iş kendilerinden toprak kirası almaya çalışan toprak sahipleriyle savaşmak oldu.

Sömürge kentleri üzerinde incelemeler yapan Carl Bridenbaugh'un *Cities in the Wilderness* (Vahşi Doğada Yükselen Kentler) başlıklı çalışması sınıfsal bir sistemi açıkça gözler önüne sermektedir. Bridenbaugh'un bulgularına göre:

> Boston kentinin ilk kurulduğu yıllardaki liderleri oldukça varlıklı kişilerdi. Bunlar din adamlarıyla birlikte hareket ederek, Amerika'da da, anavatan İngiltere'deki toplumsal düzenlemeleri korumaya kararlıydılar. Onyedinci yüzyılda Boston kentinde kurulan bu küçük oligarşinin üyeleri iş ve ticaret yaşamını denetleyerek, kilise aracılığıyla "Hemşehriler Meclisi"ni işletip yerleşmeciler üzerindeki siyasal baskılarını sürdürerek, kendi aralarında özenle planladıkları evlilik ilişkilerini yaşama geçirerek aristokratik bir sınıfın temellerini güçlü bir biçimde atmışlardı.

Daha 1630 yılında Massachusetts Körfezi Sömürgesi'nin valisi John Winthrop yöneticilerin felsefesini şöyle ilan etmişti: "... Bütün zamanlarda geçerli olan kural, bazı insanların zengin, bazılarının fakir; bazılarının iktidar ve şeref söz konusu olduğunda üstün ve seçkin bir mevkide, bazılarının ise değersiz ve itaat eder bir konumda oldukları ve olacaklarıdır."

Zengin tacirler malikâneler yaptırıyorlar, "kalite" sahibi olanlar atlı arabalar ya da tahtırevanlarda dolaşıyorlar, portreleri yapılıyor, peruka takıyorlar ve midelerini iyi yiyecekler ve Madeira adasından gelen şaraplarla dolduruyorlardı. 1678 yılında Massachusetts Adliyesi'ne Deerfield kasabasından gelen bir dilekçede şunlar yazılmıştı: "Bilginize sunmak isterim ki arazinin en iyisi ve en büyüğü, toprağın en verimlisi, konumu itibariyle kasabanın merkezinde ve tam ortasında bulunan yerler ve nicelik olarak kasabanın neredeyse yarısı sekiz ya da dokuz kişinin elinde bulunmaktadır..."

Bridenbaugh'un bulgularına göre Newport'ta ve Rhode Island'da da Boston'da olduğu gibi, "görünüşte şaşaalı bir biçimde demokratik olduğu izlenimi veren 'Hemşehriler Meclisi' toplantıları, gerçekte her yıl şaşmaz bir biçimde en önemli yönetim görevlerini ellerinde tutan aynı aristokrat tacirler grubu tarafından denetleniyordu..." Dönemin gözlemcilerinden biri Newportlu tacirleri şöyle betimliyordu: "... alev alev yanan kızıl ceketleri ve yelekleri en parlağından göz alıcı sarı danteller

ve kenar işlemeleriyle süslenmiş adamlar. The Sly Quaker grubu ise bu albenili ceket ve yeleklerden giymeye cesaret edememiş ama yine de şık ve süslü görünebilmek için masalarına madeni bir kaplama ekleterek diğerlerinden geri kalmamışlar."

Bunların en gösterişlisi de New York aristokrasisi idi. Bridenbaugh "değerli şark kumaşlarından yapılan perdelerden, Japon cilası ile cilalanmış masalardan, altın çerçeveli aynalardan, eski usul piyanoya benzer bir çalgı olan çimbalolardan ve sekiz gün boyunca çalışabilen büyük saatlerden... zengin oymalı mobilyalardan, mücevherlerden, gümüş kaplama takımlardan... evdeki zenci uşaklardan" bahsetmektedir.

Sömürgecilik döneminde New York feodal bir krallığa benziyordu. Hollandalılar Hudson Nehri boyunca, büyük toprak mülkleri olan baronların kiracılarının yaşamlarını bütünüyle denetleyebildikleri bir senyörlük sistemi kurmuşlardı. 1689 yılında yoksulların dertlerinin çoğu Jacob Leisler ve grubunun başlattığı çiftçi isyanlarına karıştı. Leisler asıldı ve büyük gayrimenkullerin parçalanması sürüp gitti. Vali Benjamin Fletcher'in yönetimi sırasında New York topraklarının 3/4'ü otuz kişi arasında paylaştırılmıştı. Vali yalnızca bir arkadaşına yarım milyon dönümlük bir araziyi yıllık 30 *şilin* karşılığında kiralamıştı. 1700'lü yılların başlarında Lord Cornbury bir grup spekülatöre 2 milyon dönüm toprağı hibe edebilmişti.

1700 yılında New York kentinde kiliseyi muhafaza görevlileri halk meclisinden "yoksulların ve çaresizlerin imdat çığlıkları dayanılmaz hale geldi" gerekçesiyle bazı yardım fonlarının kurulmasını istedi. 1730 yılında bu talep kurumları da kapsayacak bir biçimde, "caddelerde dolaşarak dilenen çok sayıdaki dilenci"nin de korunabileceği biçiminde genişletildi. Halk meclisi kararında şunlar yazılı idi:

> Yoksulların bu kentte çok fazla sayıda bulunmaları ve bu sayının sürekli artması sonucu duyulan gerek üzerine... bunların işsiz ve serseri dolaşarak adı geçen kentte sık sık işledikleri çeşitli suçların ve özellikle hırsızlık ve cinsel suçların arttığı görülmüştür. Bu nedenle bir çare olarak... sağlam, elverişli ve amaca uygun bir mesken ve mülkün... vakit geçirilmeden inşa edilmesine karar verilmiştir.

Bu iki katlı tuğla binaya "Yoksullar Evi, İşsizler Evi ve Islah Evi" adı verildi.

Peter Zerger'in *New York Journal*'ına 1937'de gönderilen bir mektup New York'ta zavallı bir sokak çocuğunu "İnsan kılığında bir şey, yarı aç, yarı donmuş, giysileri dirseklerinde, pantolonu dizlerine çıkmış, saç baş öylesine..." diye anlatıyordu. "... dört yaşından on dört yaşına kadar günlerini sokaklarda geçirirler... sonra bunlar belki dört, beş, altı yıl çıraklık yaparlar..."

1700'lü yıllarda sömürgeler hızla büyüyordu. İngiliz yerleşimcilerini İskoç-İrlanda ve Alman göçmenler izledi. Akın akın zenci köle getiriliyordu; sayıları 1690'da nüfusun % 8'ini; 1770'te % 21'ini bulmuştu. Sömürgelerin nüfusu 1700'de 250.000 iken 1760'a gelindiğinde 1.600.000 kişi idi. Tarım büyüyor, küçük imalat gelişiyordu. Gemicilik ve ticaret alanı genişlemeye başlamıştı. Boston, New York, Philadelphia, Charleston gibi büyük kentler kısa sürede iki, üç kat büyüyorlardı.

Bu büyüme zenginler sınıfının bütün kârı ve politik güç tekelini ele geçirmesine yaradı. 1687 ve 1771 yıllarındaki Boston vergi listelerini inceleyen bir tarihçi, 1687 yılında 6000 kişilik bir nüfustan 1000 kadarının mülk sahibi olduğunu ve bunun da (nüfusun % 1'ine tekabül eden) en üstte yer alan % 5'inin, gelirin % 25'ini elinde tutan elli zengin adam olduğunu belirlemişti. 1770'lere gelindiğinde ise en tepedeki % 1 bütün gelirin % 44'ünü götürüyordu.

1687'den 1770'e kadar, Boston büyüdükçe, tek bir odayı kiralayabilen ya da bir meyhanenin arkasındaki bir odada yatıp hiçbir mülkü olmayan yetişkin erkeklerin oranı, erkek nüfusu içinde % 14'ten % 29'a çıkarak iki kat arttı. Mülkiyetin kaybı oy verme hakkının da kaybı demekti.

Yoksullar her tarafta yalnızca soğuk havada donarak yaşamlarını kaybetmeye karşı direniyorlardı. 1730'larda her kentte bir yoksul evi inşa edildi ve bunlarda yalnızca yaşlılar, dullar, sakatlar ve yetimler değil aynı zamanda işsizler, savaş gazileri ve yeni gelen göçmenler de barınmaya çalıştılar. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde New York'ta yüz kişiyi barındıracak bir biçimde kurulan Yoksul Sığınma Evi'nde dört yüzden fazla insan yaşıyordu. 1748'de Philadelphialı bir kentli: "Bu kış bu kentte dilencilerin sayısı gözle görülür biçimde arttı," diye yazıyordu. 1757'de Boston'da memurlar "Çok büyük sayılara ulaşan yoksulların ... kendileri ve aileleri için günlük tayınlarını çıkaramayacak durumda oldukları"nı konuşuyorlardı.

New England'da sömürge dönemi konusunda yaptığı bir çalışmada Kenneth Lockridge, 1700'lerin ortalarında New England yaşamının en belirgin özelliğinin "evsiz barksız yoksullar" ve sayıları giderek artan, sadakaya muhtaç serseriler ve dilenciler olduğunu görmüştü. James T. Lemon ve Gary Nash de, 1700'lerde Pennsylvania, Chester mıntıkası üzerine yaptıkları araştırmalarda aynı refah yoğunlaşmasını ve zengin ile fakir arasında giderek artan uçurumu ortaya koymuşlardı.

Görünen oydu ki sömürgeler sınıf mücadelelerinin sürdürüldüğü toplumlardı. Ancak bu gerçek, geleneksel tarih çalışmalarında, İngiltere'ye karşı verilen mücadele ve sömürgelerin Amerikan Devrimi sırasında gösterdikleri ittifak ruhu vurgulanarak örtbas ediliyordu. Aslında bu ülke "özgür doğmuş"ların değil, köleliğin ve özgürlüğün, hizmetkârın ve efendinin, kiracının ve mülk sahibinin, fakirlerin ve zenginlerin ülkesiydi. Bunun sonucu olarak Nash'a göre o dönemde siyasal otoriteye "sık sık, yüksek sesle bağırıp çağırarak ve bazen de şiddet kullanarak" karşı

çıkılırdı. "Çıkan karışıklıklar onyedinci yüzyılın son çeyreğine damgasını vurmuş ve Massachusetts, New York, Maryland, Virginia ve Kuzey Carolina sömürgelerinde kurulan yönetimlerin sonunu getirmişti."

Özgür beyaz işçiler, kölelerden ya da hizmetkârlardan daha iyi durumda idiler. Fakat onlar da zengin sınıflardan gördükleri haksızlıklara içerliyorlardı. Daha 1636 yılında Maine sahiline yakın bir yerde bir işveren, ücretlerini ödemediği için çalıştırdığı balıkçıların ve işçilerin "isyan hareketi"yle karşılaştı, işçiler kitle halinde işyerini terk ettiler. Beş yıl sonra Maine'de kendilerine kötü yiyecekler verilmesini protesto eden marangozlar işi yavaşlatma eylemi başlatmışlardı. 1640'larda Gloucester gemi tersanelerinde Richard Morris'in "Amerikan işçilerinin tarihinde ilk lokavt hareketi" dediği olay meydana gelmiş ve işverenler sorun çıkaran bir grup gemi işçisine "artık tek bir çivi bile çakamayacakları"nı söylemişlerdi.

Ücretler üzerindeki hükümet kontrolüne karşı çıkan fıçıcılar, kasaplar, fırıncılar pek çok greve karıştılar. 1650'lerde New York kentinde hamallar tuz taşımayı reddettiler ve arabacılar (tekerlekli el arabaları, yük arabaları sürücüleri, nakliyeciler) hakkında, grev başlattıkları ve "emirlere uymayıp kendi yerlerinde, kendilerine yakışan görevleri yerine getirmedikleri için" büyük bir dava açıldı. 1741 yılında fırıncılar birleşip buğdaya çok para ödemek zorunda kaldıklarını öne sürerek ekmek yapmayı durdurdular.

Boston'da 1713 yılında baş gösteren yiyecek sıkıntısı sonucu kentin ileri gelenleri Massachusetts Genel Meclisi'ne bir uyarı göndererek "erzak kıtlığının herkesi tehdit eder boyutlara ulaştığı"nı ve "yaklaşan kış mevsiminde yoksulların gereksinmelerinin yüksek fiyatlar nedeniyle karşılanamaz durumda olduğu"nu bildirdiler. Zengin bir tacir olan Andrew Belcher daha kârlı olduğu için elindeki buğdayı Karayib Adaları'na ihraç ediyordu. 19 Mayıs tarihinde Boston meydanında 200 kişi gösteri yaptı. Belcher'in gemileri yakıldı, deposuna girilerek tahıl arandı ve bölgeden sorumlu vali yardımcısı olaya müdahale etmek isteyince vuruldu.

Boston meydanındaki ekmek isyanından sekiz yıl sonra dağıtılan bir broşürde "yoksulları çiğneyerek" zengin olanlar protesto ediliyor ve zenginlerin "baskı yapmanın, dolandırmanın ve komşularının hakkını yiyerek onları geçmenin ilmini yaptıkları" söyleniyordu. "Zengin, Güçlü ve İktidarda olanların" adları verilerek, onların "yırtıcı, aç gözlü bir şiddet kullanarak önlerine çıkan her şeyi ezip geçtikleri" açıklanıyordu.

1730'larda Boston'da tacirlerin fiyatları yükseltmelerini protesto eden halk Rıhtım Meydanında (Dock Square) toplanarak halk pazarını tahrip etti; tutucu bir yazarın yakındığı gibi bir taraftan da "Yönetime ve zenginlere karşı söyleniyorlardı." Göstericilerin tutuklamalar olduğu takdirde "kutsal bir ittifak için ant içmiş beş yüz kişinin" bir araya gelerek zengin tüccarların kârlarına hizmet etmek için kurulan başka pazarları da yakıp yıkacaklarını söylemeleri üzerine hiç kimse tutuklanmadı.

O sırada New York'ta çıkarılan bir seçim broşürü kentteki seçmenleri, "tüccarın pençesine, dükkâncının baskısına, avukatın üçkâğıtçılığına" karşı, dokumacının "mekik dokuması"na, marangozun "rendeleme"sine, arabacının "sürmesi"ne, duvarcının "sıvama"sına, gemicinin "ziftleme"sine, terzinin "makaslama"sına, adil toprak sahibinin "düşük kira"sına ve kiracının "yoksulluğu"na katılmaya davet ediyordu. Seçmenler kendilerini "kaba saba güruh, makine başındaki işçi sürüsü" diyerek küçümseyen "üst düzey mevkileri tutmuş kişilerin ayaklarını, oylarıyla o mevkilerden kaydırmaya" özendiriliyordu.

1730'larda Boston şehir meclisinin bir komitesi, seçkin tüccarlara olan borçlarını ödeyebilmelerini kolaylaştırmak için kâğıt para basılmasını isteyen borç içindeki Bostonlular adına konuştu. Bostonlular, "Bizim alınterimiz ve emeğimiz sayesinde lüks ve sefahat içinde yaşayanların bizim ne kadar ekmek ve suya ihtiyacımız olduğuna karar vermelerini istemiyoruz," diyorlardı.

Bostonlular erkeklerin zorla askere yazılıp donanmada görevlendirilmelerine de karşıydılar. Valinin evini kuşattılar, şerifi dövdüler, şerif yardımcısını hapsettiler ve kentte mahkemenin bulunduğu binaya saldırdılar. İsyanı bastırmaya çağrılan askerler gelmediler ve vali kaçtı. Bir tüccar grubu bu kalabalığı "gürültü ve kargaşa çıkarmak için bir araya gelen yabancı denizciler, hizmetkârlar, zenciler; alçaklığa ve kötülüğe yatkın kişiler" sözleriyle kınadı.

1740'lar ve 1750'lerde mülk sahipleriyle aralarında, kiraladıkları topraklar nedeniyle çıkar çatışması olan yoksul çiftçiler, kendilerinden kira talep edilmesi üzerine isyan çıkardılar. 1745'te bu topraklarda uzun süre yaşamış ve toprağına Kızılderililerin adını vermiş olan Samuel Baldwin adındaki biri mülk sahibine kira ödemediği için tutuklanıp Newark cezaevine gönderilmişti. Bu olay o zaman şöyle anlatıldı ve sonuçlandı: "Bütün halk mülk sahiplerinin kendilerini mahvetmeye çalıştıklarını düşünerek... cezaevine gidip kapıları açtı ve Baldwin'i salıverdi."

Baldwin'i salıveren iki kişi yakalanıp tutuklanınca yüzlerce New Jerseyli cezaevinin etrafında toplanıverdi. New Jersey yönetiminin Londra'daki Ticaret Lordları'na gönderdiği raporda olay şöyle anlatılmıştı:

> Newark şirketinin iki yeni kaptanı şerifin emriyle davullarını alarak, kendi şirketlerinin bütün adamlarını, davul sesiyle cezaevi etrafında toplamak ve cezaevini savunmak istedilerse de, adamların pek çoğu orada olmasına karşın kimse parmağını kıpırdatmadı... Kalabalık... öğleden sonra saat dört ile beş arasında, "hurrah" naraları atarak ve sopalarını sallayarak atlarını cezaevine doğru sürdü... gardiyanların yanına geldiklerinde onlara sopalarla vurmaya başladılar. Gardiyanlar ise (ateş etme emri almamış olmalarına karşın) sopa darbelerine silahlarını ateşleyerek karşılık verdiler; her iki taraftan da yaralananlar oldu, fakat kimse ölmedi. Saldırganlar askerlerin safını yararak cezaevi kapısını zorlamaya başladılar. Şerif kapıda elinde bir kı-

lıçla onları bekliyordu, saldırıları durdurmaya çalıştı. Ancak kendi de birçok yara alıp kalabalık tarafından orayı terk etmeye zorlandı. Bundan sonra baltalar ve diğer aletlerle cezaevi kapısı kırıldı ve iki tutuklu dışarı çıkarıldı. Bu arada borç nedeniyle hapse atılan bir başka mahkûm da oradan kaçtı, gitti.

Bu dönemde İngiltere (1700'lerin başlarında kraliçe Anne Savaşı, 1730'lu yıllarda Kral George savaşı gibi) aynı anda pek çok savaşa girmiş bulunuyordu. Bazı tüccarlar bunlardan büyük servetler kazanmış olsalar bile, bu savaşlar halk açısından yalnızca daha fazla vergi, işsizlik ve yoksulluk demekti. Massachusetts'te yazarı bilinmeyen bir broşürde, Kral George Savaşı sonrası durum şöyle anlatılmıştı: "Yoksulluk ve hoşnutsuzluk, her yüze yansımış (zenginlerin yüzleri dışında) ve hemen herkesin dilinde bunlar konuşuluyor." Savaş sırasında zengin olan birkaç kişinin nasıl "iktidar, şan şöhret ve para şehvetiyle beslenip" bunları nasıl kazandığını da anlatan yazar, "Bu adamların gemiler, evler inşa ettirebilmelerine, çiftlikler satın alıp kendi arabalarını, savaş arabalarını yaptırabilmelerine, şaşaa içinde yaşayarak isim, şöhret yapmalarına, onurlu mevkilere gelmelerine hiç şaşmamalıyız," diyordu. "Bunlar leş kargaları... bulundukları her yerde halkın amansız düşmanlarıdır."

1747 tarihinde Boston'da zorunlu denizcilik hizmetine çağrılanlar zorunlu askerliğe karşı bir gösteri başlattılar. Bu gösteride kalabalıklar Thomas Hutchinson adlı zengin bir tüccarı hedef aldı. Thomas Hutchinson Sömürgede üst düzey bir memurdu ve gösteriyi bastırmada valiye yardım ediyordu. Aynı zamanda Massachusetts'te yoksula karşı ayrımcılık olarak değerlendirilen bir para kullanımı planı vardı. Hutchinson'un evi, sokakta toplanan adamların ona yönelttiği lanetler ve "yakalım!" sesleri arasında gizemli bir biçimde birdenbire yanıverdi.

Devrim krizine girilen 1760'lı yıllarda, seçkin zengin tabakanın Amerika kıtasındaki İngiliz sömürgelerini denetleme konusunda 150 yıllık bir deneyimi birikmiş, nasıl yönetecekleri konusunda bazı şeyleri öğrenmişlerdi. Çeşitli korkuları olmakla birlikte, korktukları konularda nasıl davranacakları konusunda taktikler geliştirmişlerdi.

Onlara göre Kızılderililer emek gücü olarak elde tutulamayacak kadar itaatsiz olup yayılmanın önünde her zaman bir engel olarak bulunuyorlardı. Zenci köleleri denetlemek daha kolaydı. Bunlar güneydeki büyük çiftliklerde öyle çok kâr getiriyorlardı ki sırf bu nedenle Amerika'ya daha fazla sayıda köle sokuluyordu ve bunlar bazı sömürgelerde çoğunluğu ve bütün nüfusun da beşte birini oluşturuyorlardı. Ancak siyahların da bütünüyle uysal oldukları söylenemezdi. Sayıları arttıkça bir zenci köle isyanı olasılığı da artmaktaydı.

Kızılderililerin düşmanlığı sorunu ve zenci kölelerin isyan etme tehlikesi yanında sömürgeci seçkinlerin düşünmek zorunda olduğu bir başka konu da yoksul beyazların, hizmetkârların, toprak kiracılarının, kent yoksullarının, mülksüzlerin, vergi verenlerin, askerlerin ve denizcilerin

sınıfsal öfkesiydi. Sömürgeler 1700'lü yılların ortalarına doğru yüzüncü yıllarını doldururlarken zengin ve fakir arasındaki uçurum genişlemiş, şiddet ve şiddetin getirdiği tehdit artmış ve ciddi bir denetim sorunu baş göstermişti.

Horlanan bu insanlar -Kızılderililer, köleler, yoksul beyazlar- birleşirlerse ne olacaktı? Onyedinci yüzyılda bu sayıda zenci yokken bile Abbot Smith'in dediği gibi, "hizmetkârların zencilerle ya da Kızılderililerle birleşip az sayıdaki efendileri yenecekleri konusunda hep canlı tutulan bir korku olmuştu."

Kuzey Amerika'da beyazların Kızılderililerle Orta ve Güney Amerika'da olduğu gibi birleşmeleri olasılığı zayıftı. Çünkü orada kadın nüfusun azlığı yüzünden Kızılderililer plantasyonlarda çalıştırılıyor ve bu nedenle günlük yaşamda beyazlar ile Kızılderililer sürekli bir temas halinde bulunuyorlardı. Kuzey Amerika'da yalnızca Georgia ve Güney Carolina'da, beyaz kadın bulunmadığı için beyaz erkekler ile Kızılderili kadınlar arasında cinsel birleşmeler olabiliyordu. Buralar dışında Kızılderililer genel bir kural olarak gözlerden ve kafalardan uzak tutuluyorlardı. Sömürgecileri rahatsız eden bir gerçek de şu idi: Beyazlar kaçarlar, gidip Kızılderililere sığınırlardı ya da savaşta yakalanıp Kızılderililer arasında yetiştirilirlerdi. Bu durumda bulunan bir beyaz kendisine seçme şansı tanındığında hiç düşünmeksizin Kızılderili kültüründe kalmayı seçiyordu. Oysaki Kızılderililer, kendilerine bir seçme hakkı tanındığında hiçbir zaman beyazlara katılmayı düşünmezlerdi.

Amerika'da yirmi yıl kadar yaşayan Fransız düşünür Hector St. Jean Crevecoeur, *Letters from an American Farmer* (Bir Amerikan Çiftçisinden Mektuplar) adlı kitabında, Yedi Yıl Savaşları sırasında Kızılderililer tarafından esir alınarak büyütülen, dolayısıyla onlarla bir süre yaşamış olan beyaz çocukların, bir süre sonra anne babaları tarafından bulunduklarında, yeni ailelerini terk etmeyi reddettiklerini anlatmaktadır. Crevecoeur, "onların toplumsal bağlarında, biz Avrupalılar arasında bulunmasından övündüğümüz her çeşit bağın üstünde, insanı özellikle onlara bağlayan bir şeyler bulunmalı" diyordu; "çünkü binlerce Avrupalı Kızılderili oldu, ama bu yerlilerden kendi isteğiyle gelip Avrupalı olmayı seçen tek bir örnek bile yok."

Yine de pek az kişi bu şekilde etkileniyordu. Genelde Kızılderililerden uzak duruluyordu ve sömürge bürokratları Kızılderili tehlikesini azaltmak için iyi bir yol da bulmuşlardı: Doğu sahillerindeki iyi toprakları tekellerine alarak topraksız beyazları sınır bölgesinin batısına gitmeye zorluyorlar; böylece bunlar, Kızılderililer ile sahildeki zengin beyazlar arasında bir sorun çıktığında bir tampon görevi yaparlarken, korunabilmek için de devlete daha bağımlı bir hale getiriliyorlardı. Bacon'un isyanı öğretici olmuştu: Sınır öncülüğünü üstlenen beyazların koalisyonunu, giderek azalan Kızılderili nüfusuyla ilişkileri düzeltmeye çalışarak tehlikeye atmak düşünülemezdi. Kızılderililerle savaşarak beyazların desteğini kazanmak ve olası

sınıf çatışmalarını, yoksul beyazları Kızılderililere düşman ederek zenginlerin güvenliğini sağlayacak bir biçimde önlemek daha akılcı bir yoldu.

Zenciler ve Kızılderililer beyaz düşmana karşı birleşebilirler miydi? Kuzey sömürgelerinde (zenciler ile Kızılderililer arasında cinsel birleşmelerin ve yakın temasların kurulabildiği Cape Cod, Martha's Vineyard ve Rhode Island dışında) Afrikalılar ile Kızılderililerin büyük sayılar halinde yakınlaşabilecekleri fırsatlar yoktu. Kuzeydeki köle nüfusunun en çoğu New York'ta yaşıyordu ve burada siyahlarla Kızılderililer arasında bazı ilişkiler vardı. 1712 yılında Afrikalılarla Kızılderililer birleşerek bir isyan çıkartmışlar fakat bu hemen bastırılmıştı.

Ancak Kuzey ve Güney Carolina sömürgelerinde siyah kölelerin ve çevredeki Kızılderili kabilelerin sayısı beyazları geçmişti; 1750'lerde bu bölgede 25.000 beyaza karşı 40.000 zenci köle ve 60.000 Creek, Cheroke, Choctaw ve Chickasaw Kızılderilisi yaşıyordu. Gary Nash, "sömürge dönemindeki irili ufaklı Kızılderili ayaklanmaları ve birbiri ardından gelen köle isyanları ile başlamadan bastırılan isyan girişimleri, Güney Carolinalıların hastalıklı bir biçimde, yalnızca her zaman uyanık kalarak ve düşmanlarını bölecek politikalar üreterek durumu denetim altında tutmayı umut edebilecekleri gerçeğini hatırda tutmalarına neden olmuştur," diye yazıyordu.

Kuzey ve Güney Carolina'nın beyaz yöneticileri bu gerçeğin öylesine farkındalardı ki bunlardan biri açıkça "zencileri ve Kızılderililerl birbirlerine karşı kullanıp sayısal üstünlükleriyle bizi ezip geçmelerine mani olacağız" demişti. Böylelikle özgür siyahların Kızılderili topraklarında dolaşmalarını yasaklayan yasalar da uygulamaya sokuldu. Kızılderili kabilelerle yapılan anlaşmaların maddeleri arasına kaçak kölelerin teslim edilmeleri de kondu. 1738'de Güney Carolina valisi Lyttletown şunları yazıyordu. "Bunlar (Kızılderililer) ile zenciler arasında bir düşmanlık yaratmak her zaman en geçerli politikamız olmuştur."

Bu politikanın bir kısmı da Güney Carolina milisleri arasında bulunan zenci köleleri Kızılderililere karşı kullanmaktı. Fakat yönetim bir zenci isyanı korkusunu hiçbir zaman üzerinden atamadı ve 1760 yılında Cherokee Savaşı sırasında Carolina Meclisi'ne sunulan beş yüz kölenin silahlandırıp Kızılderililerle savaşa gönderilmesi önergesi tek bir oy farkıyla reddedildi.

Zenciler kaçıp Kızılderili köylerine sığındılar ve gerek Creeks, gerekse Cherokee kabileleri yüzlerce köleyi barındırdılar. Bunların çoğu Kızılderili kabilelerine karıştılar, evlenip çoluk çocuk sahibi oldular. Ancak kölecilikle ilgili sert kanunlar ve köleleri elde tutmak için Kızılderililere verilen rüşvetler beyazların denetimi ellerinde tutmalarına olanak veriyordu.

Zengin beyaz çiftçiler arasında en çok korkulan şeylerden biri yoksul beyazlar ile zencilerin birleşebilmeleri olasılığı idi. Bazı kuramcıların öne sürdükleri gibi ırklar arasında doğal bir nefret olsaydı ırkları denetlemek daha kolay olacaktı. Oysa tam aksine ırksal sınırların aşımında cinsel

çekim çok güçlü bir etkendi. 1743 yılında Güney Carolina'da Charleston kasabasında büyük Jüri, "Bölgede, zenci ve diğer köle fahişelerle suç unsuru taşıyan konuşmaların sıkça yapıldığı" gerçeğini ilan etti. Virginia, Massachusetts, Maryland, Delaware, Pennsylvania, Kuzey Güney Carolinalar ve Georgia'da bütün sömürgecilik dönemi boyunca, ırklar arası evliliği yasaklayan yasalara karşın siyah beyaz çiftlerin cinsel ilişkileri sonucu melez çocuklar doğmaya devam etti. Yönetimler ise bu çocukları yasadışı ilan ederek hem bu çocukları siyah ailelerle birlikte yaşamaya zorluyor ve bu şekilde beyaz ırkın saflığını koruyordu hem de beyazların hareketlerini denetlemeye çalışıyordu.

Bacon'un isyanını Virginialı yöneticiler açısından özellikle ürkütücü yapan şey siyah kölelerle beyaz hizmetkârların güçlerini birleştirmeleriydi. Bacon teslim olurken bir garnizonda "dört yüz İngiliz ve silahlı zenci", diğer garnizonda ise "üç yüz özgür, Afrikalı ve İngiliz ırgat-hizmetkâr" bulunuyordu. Dört yüz kişinin başlattığı isyanı bastıran denizci komutan şunları yazmıştı: "Çoğunu evlerine dönmeye ikna ettim ve beni dinlediler. Fakat seksen zenci ve yirmi İngiliz silahlarını bırakmayı kabul etmediler."

Mahkeme kayıtlarından ya da Meclis'te bu sorunu çözmek için kabul edilen yasalardan da anlaşılacağı üzere ilk yıllarda zenciler, beyaz köleler ve hizmetkârlar hep birlikte kaçıyorlardı. 1698 yılında Güney Carolina'da "Eksiklik Yasası" kabul edildi. Buna göre büyük çiftlik sahipleri çalıştırdıkları her altı yetişkin zenciye karşılık hiç olmazsa bir beyaz hizmetkârı çalıştırmak zorunda tutuluyorlardı. 1682 yılında güneydeki sömürgelerden gelen bir mektupta "zencilerimize nezaret edecek, bir ayaklanma başlatsalar bastıracak beyaz adamımız yok..." diye yakınılıyordu. 1691 yılında Halk meclisine, "çeşitli tüccarlar, gemi komutanları, yabancı çiftliklerle iş yapan üreticiler ve pek çok kişi, bir dilekçe göndererek... büyük ekim alanlarının yeterli sayıda beyaz bulunmaksızın işlenemeyeceğini, zencilere itaat ettirecek ve toprağın işgali durumunda eline silah alıp koruyacak adamlara gereksinme duyduklarını" belirtmişlerdi.

İngiliz yönetimine 1721 yılında gönderilen bir raporda, Güney Carolina'da "zenci kölelerin son zamanlarda yeni bir isyan çıkardıkları ve bunda da neredeyse başarılı oldukları... bu nedenle gelecekte daha çok sayıda beyaz hizmetkâr kullanmayı öngören yasaların çıkarılmasını desteklemenin gerekli olabileceği... bu bölgedeki milis güçlerinin 2000 kişinin üstünde olmadığı..." bildiriliyordu. Anlaşılan iki bin kişinin isyan tehlikesine karşı yeterli olmayacağı düşünülüyordu.

Bu korku, İngiltere'de parlamentonun 1717 yılından başlayarak Yeni Dünya'ya sürgün cezasını niçin yürürlüğe koyduğunu açıklayabilir. Bu tarihten sonra onbinlerce suçlu Virginia'ya, Maryland'e ve diğer sömürgelere gönderilmeye başlandı. Aynı şekilde, bu korku, Virginia Meclisi'nin, Bacon İsyanı'ndan sonra beyaz hizmetkârlara af getirip siyahları bu aftan niçin muaf tuttuğunu da açıklayabilir. Zencilerin herhangi bir

silah taşımaları yasaklanırken hizmet sürelerini bitiren beyazlara mısır ve nakit yanında hemen birer tüfek veriliyordu. Bu şekilde siyah ve beyaz hizmetkârlar arasındaki statü farkı da giderek daha belirgin bir hal alıyordu.

1720'li yıllarda köle isyanı korkusu büyüdükçe, Virginia'daki beyaz hizmetkârların özgür beyaz vatandaşların milis güçlerindeki yerlerini almalarına izin verildi. Virginia'da aynı zamanda "zencilerin ayaklanmaları sonucu yaşanabilecek... tehlikelere karşı..." köleleri denetleyen devriyeler başlatıldı. Bu devriyelerdeki görevliler beyazlardan oluşuyor ve bunlar parasal ödül kazanabiliyorlardı.

Bu şekilde ırkçılık giderek yerleşti, yaşamın bir parçası haline geldi. Virginia'daki kölecilik konusunda titiz bir araştırma yapan Edmund Morgan, köleciliğin siyah-beyaz farkının doğal bir sonucu olmadığını, fakat sınıfsal kökenli bir küçümseme, gerçekçi bir denetim mekanizması olduğunu belirtmektedir. "Umutları kırılmış özgür beyazlar, umutsuz durumdaki zenci kölelerle ortak bir amaç etrafında birleşebilirlerdi, sonuç Bacon'un yaptıklarından çok daha kötü olurdu. Böyle bir sorunun çaresi ise hiç dile getirilmemekle birlikte açık seçik bir biçimde görülen, yalnızca ara sıra fark ediliyormuş gibi yapılan ırkçılıktı. Yani tehlikeli özgür beyazları, tehlikeli zenci kölelerden, ırka dayalı bir üstünlük/küçümseme duygusu perdesi altında ayırmaktı."

Sömürgeler büyüdükçe giderek daha gerekli hale geldiği görülen bir başka denetim mekanizması da, Amerikan tarihi boyunca süregelen seçkinlerin yönetimi açısından önemli sonuçlar ortaya çıkarmaktaydı. Bu mekanizma, çok zenginler ile çok fakirlere koşut bir biçimde gelişme gösteren ve küçük üreticiler, bağımsız çiftçiler ve kentli el sanatçılarından oluşan beyaz orta sınıftı ki, bu sınıf, yönetimin küçük parasal rüşvetleriyle tüccarlar ve büyük çiftçilerle güç birliği yapmış, böylelikle siyah kölelere, öncü Kızılderililere ve çok yoksul beyazlara karşı güçlü bir tampon sınıf olarak varlığını sürdürmeyi üstlenmişti.

Büyüyen kentlerde elbecerileri olan işçilerin sayısı artıyor ve yönetim bu beyaz ustaları köle ya da özgür siyahların rekabetinden koruyacak tedbirler alarak onların desteğini kazanıyordu. Daha 1686 yılında New York meclisi, "Hiçbir zenci ya da köleye bu kentte ithal ya da ihraç edilen malları köprüde hamallık yaparak taşıma izni verilmeyecektir" kararını çıkartmıştı. Güneydeki kentlerde de beyaz esnaf ve elsanatkârları zencilerin rekabetine karşı korunuyorlardı. 1764 yılında Güney Carolina yasama meclisi Charlestownlı efendilere, zencileri çalıştırarak onlara zanaatkâr ve elbecerisi olan kişiler olarak iş vermeyi yasaklamıştı.

Orta sınıf Amerikalılar, düzenin eski zenginlerinin sergilediği yozlaşmaya karşı savaşarak yeni bir seçkinler sınıfı ile ittifak yapmaya davet ediliyorlardı. 1747 yılında New Yorklu Cadwallader Colden, "Mülk Sahiplerine Duyuru" başlığıyla kaleme aldığı yazısında, kendisi de zengin olmasına karşın, zenginlere vergi kaçıran ve başkalarının iyiliğini

istemeyen kişiler olarak saldırıyor, "insanlığın orta tabakasında yer alan" kişilerin dürüstlükleri ve güvenilirliklerinden bahsederek, vatandaşların "özgürlükleri ve mülklerinin korunmasında" en çok onlara güvenebileceklerini söylüyordu. Bu söylem, azınlığın çoğunluğu yönetmek için sık sık başvurduğu ve içinde "bizim" özgürlüğümüz, "bizim" mülkümüz, "bizim" memleketimiz gibi sözlerin sıkça yinelendiği güzel konuşma sanatının en son buluşuydu ve en kritik yerlerde kullanılmaya başlanmıştı.

Aynı şekilde, Bostonlu zenginlerden Tames Otis, bir Tory (muhafazakâr partili) olan Thomas Hutchinson'a saldırarak Bostonlu orta sınıfın gönlünü kazanabiliyordu. James Henretta, Boston'un bir taraftan zenginlerce yönetilirken, diğer taraftan da bu kentte az buçuk para kazanmış "fıçı tahtacıları", "kömür kovası yapımcıları", "tarla sınırı ölçümcüleri" gibi mesleklerin sahipleri için de politik kazanç kapıları bulunabildiğini göstermişti. Aubrey Land, Maryland'de, üreticiler derneğine zenginler kadar "kâr payı" getirmeseler de küçük üretici bir sınıfın olduğunu, bunlara toplumsal ayrıcalık sağlayacak bir biçimde "üretici" dendiğini ve bunların "yolları teftiş etmek, emlak fiyatlarını düzenleyip değer biçmek ve buna benzer görevleri yerine getirmek" gibi toplumsal sorumlulukları yerine getirdiklerini saptamıştı. Bu ittifaklar orta sınıfın toplumsal düzende "yerel politikayı da içeren birtakım işler içinde... danslar, at yarışları ve zaman zaman da içkili dalaşmalarla gerçekleştirilen horoz dövüşleriyle" zenginler tarafından kabul görmesine yarıyordu.

1756 yılında *Pennsylvania Journal*'da şöyle yazıyordu: "Bu bölgenin insanları genelde orta gelir düzeyinde, fakat mutlaka belli bir sınırın üstünde bulunurlar. Çoğu, üretici çiftçi, zanaatkâr ya da ticaret erbabıdır; özgürlüklerine düşkündürler ve bunun tadını çıkarırlar; aralarında en kötü durumda olanı bile kendini en üst düzeyde uygarlığa layık görür." Gerçekten de bu tanıma uyan sağlam bir orta sınıf vardı, ancak onlara "halk" demek zenci köleleri, beyaz hizmetkârları ve yerinden yurdundan edilmiş Kızılderilileri yok saymak demekti. Aslında "orta sınıf" sözcüğü bu ülkede çok uzun zamandan beri geçerli olan bir gerçeği gizliyordu. Richard Hofstadter'in de belirttiği gibi, "Çoğunlukla üst sınıfları tarafından yönetilen bir... orta sınıf toplumu" demek daha doğru olacaktı.

Üst sınıflar yönetmek için, orta sınıfa tavizler vermek ve zencilerin, Kızılderililerin ve yoksul beyazların yaşamlarını hiçe sayarak kendi zenginliklerini ve iktidarlarını korumak zorundaydılar. Bu, onlara orta sınıfın sadakatini kazandırıyordu. Dahası, bu sadakati parasal üstünlüklerinden daha güçlü bir bağla ellerinde tutabilmek için, 1760'lar ve 1770'lerde yönetici grup, işlerine son derece yarayan, harika bir buluş yaptı. Bu buluş özgürlük ve eşitliğin dilini kullanarak, yeterli sayıda beyazı, içinde bulundukları eşitliğe aykırı, köle durumundan kurtarmaksızın, İngiltere'ye karşı bir devrim hareketinde birleştirmekti.

4.
Zorbalık Zorbalıktır

1776 yıllarında İngiliz sömürgelerinde yaşayan önemli bazı kişiler, gelecek iki yüzyıl boyunca kendilerine son derece yararlı olacak bir şey keşfettiler. Buna göre bir ulus, bir simge, Birleşik Devletler adı altında yasal bir birlik yaratabildikleri takdirde, İngiliz İmparatorluğu'nun gözde adamlarının ellerinden topraklarını, kârlarını ve siyasal iktidarlarını alabileceklerdi. Bu süreçte, aynı zamanda, her an ortaya çıkabilecek çok sayıda ayaklanma olasılığını da ortadan kaldırabilecekler ve ayrıcalıklı, yeni bir liderlik için halkın desteğini ve onay birliğini* sağlayabileceklerdi.

Amerikan Devrimi'ne bu şekilde bakarsak onun nasıl bir deha işi olduğunu ve Amerika'nın Kurucu Ataları'na da niçin yüzyıllar boyunca korkuyla karışık bir hayranlıkla bakıldığını anlarız. Onlar modern zamanlarda yaratılan en etkili ulusal denetim sistemini yaratmışlar, gelecek kuşakların liderlerine ataerkil sistem içinde egemen olmanın yollarını göstermişlerdir.

Virginia'da Bacon isyanı ile başlayarak 1760 tarihine kadar sömürge yönetimlerini devirmeye yönelik on sekiz ayaklanma olmuştur. Ayrıca Güney Carolina'dan New York'a kadar altı zenci isyanı ve çeşitli insan gruplarının yarattığı kırk kadar kargaşa ortaya çıkmıştır.

Aynı zamanda bu tarihe kadar, Jack Greene'in de söz ettiği, "kalıcı, tutarlı, etkili ve herkes tarafından kabul edilmiş yerel bir siyasal ve toplumsal seçkinler tabakası da" ortaya çıkmıştır. 1760'lara gelindiğinde yerel liderler, bölgedeki başkaldırı yüklü bu enerjiyi İngiltere ve İngiliz görevlilere karşı kullanmanın mümkün olduğunu gördüler. Bu, belki bilinçli bir gizli tertip değildi, yalnızca o zamana dek kullanılan taktiklerin bir birikimiydi.

---

* consensus.

Fransa'ya karşı Yedi Yıl Savaşları'nı kazanan (bu savaşlar Amerika'da Fransızlar ile Kızılderililer Savaşı olarak bilinir) İngiltere, 1763 yılından sonra Fransızları Kuzey Amerika'dan kovmuş olduğundan, hırslı yerel yöneticiler için artık Fransız tehlikesi kalmamıştı. Bundan sonra savaşacakları iki rakip İngilizler ve Kızılderililer idi. Kızılderililerle iyi geçinmeye çalışan İngilizler, Apalaş Dağları'nın ötesindeki toprakları Kızılderili toprakları olarak ilan etmişler ve buraları beyazlara kapatmışlardı (1763 beyannamesi). Sömürgelerin yoluna çıkan İngiliz engeli kaldırılabilirse Kızılderililerle uğraşmanın da bir yolu bulunabilirdi. Bu da yine sömürgeci seçkinlerin önceden düşünülmüş bir stratejisi değil, olayların gelişmesiyle kazanılan ve giderek artan bir bilinçlenme idi.

Fransızların yenilmesinden sonra İngiliz yönetimi dikkatlerini artık sömürgelerin sıkı bir biçimde denetlenmesi konusuna çevirmişti. Savaş giderlerini karşılamak için gelirlerini artırması gerekmiş, bunun için de sömürgelerin eline bakmıştı. Ayrıca sömürgelerle ticaret, İngiliz ekonomisi için giderek daha önemli ve daha kârlı bir hale geliyordu: 1700 yılında 500.000 *pound* olan bu ticaretin hacmi 1770 yılında 2.800.000 *pounda* ulaşmıştı.

Böylelikle Amerikan liderliği İngiliz yönetimine giderek daha az; İngilizler ise sömürgelerin servetine giderek daha fazla gereksinme duymaya başlamışlardı. Yakın bir çatışma için bütün koşullar hazırdı.

Savaş generallere şeref, askerlere ölüm, tüccarlara para, fakirlere ise işsizlik getirdi. Fransızlar ile Kızılderililer arasında savaş bittiğinde New York'ta 25.000 insan yaşıyordu. (1720'de bu sayı 7000'di.) Bir gazete editörü kent sokaklarındaki "dilencilerin ve boşta gezerlerin sayısının arttığını" yazıyordu. Gazetelere gönderilen mektuplarda gelir dağılımına ilişkin sorular soruluyordu: "Burnumuzun dibindeki insanlar açlıklarını bastırmak için bir lokma ekmek yapacak unu zor bulurlarken, sokaklarımızda binlerce varil unun satılmak üzere bekletildiğini daha ne kadar seyredeceğiz?"

Gary Nash'in çalışması, 1770'lere gelindiğinde Boston kenti vergi listelerinde yer alan mükelleflerin ilk % 5'inin, kentte vergiye tabi mal ve mülklerin % 49'unu elinde tuttuğunu göstermektedir. Philadelphia ve New York'ta da servet belli kişilerin elinde toplanıyordu. Mahkeme kayıtlarına çıkan vasiyetnameler, 1750 yılında kentlerdeki en zengin kişilerin mirasçılarına 20.000 *pound* (günümüzde 2.5 milyon *dolara* eşit bir para) bıraktıklarını gösteriyordu.

Aşağı tabakalar Boston'da dertlerini dile getirmek için şehir meclisi toplantılarına gitmeye başladılar. Massachusetts valisi bu toplantılarda "kentte ikamet eden en kötü durumdaki insanların ... toplantılara sürekli katılarak çoğunluğu oluşturduklarını ve oylarıyla kentteki beyefendilerin, tüccarların, belli başlı işadamlarının, yani kentin ileri gelenlerinin isteklerini engellediklerini" yazmıştı.

Aslında Boston'da olup bitenler, İngiliz yönetim çevrelerine alınmayan -James Otis ve Samuel Adams gibi bazı adamların- bazı avukatların, editörlerin ve üst tabakalardan bazı tüccarların "Boston Partisi" adı altında bir örgüt kurmaları; konuşma ve yazma yeteneklerini kullanarak "işçi sınıfını fikirleriyle etkilemeleri, ayak takımını eyleme davet etmeleri ve bu eylemleri biçimlendirmeleri" şeklinde özetlenebilirdi. Gary Nash, Otis'i bu şekilde anlatıyordu ve onun, "kentteki sıradan insanların giderek fakirleşmeleri karşısında duydukları infiali hem yansıtacak hem de yönlendirecek kadar iyi anladığını" söylüyordu.

Bu olayda, "alt tabakadaki insanların enerjisinin üst tabaka politikacıları tarafından kendi amaçları doğrultusunda yönlendirilmesi" biçiminde özetlenebilecek Amerikan politikalarının uzun tarihinin ilk örneklerinden biri sahnelenmekteydi. Buna tam anlamıyla bir aldatmaca da denilemezdi; güvenilirliği yüzyıllar boyunca kanıtlanmış bir taktik olarak alt tabaka dertlerinin kısmen kabul edilmesi ve onaylanmasıydı.

> James Otis, Samuel Adams, Royall Tyler, Oxenbridge Thacher ve diğerlerinden oluşan bir grup Bostonlu, çevredeki meyhaneler, itfaiye ve parti ilişkileri ağından hareketle esnaf ve işçilere ulaşarak, onların siyasal sürece katılmalarını yasallaştıran ve işçi sınıfının görüşlerini güvenle benimseyen bir siyasal hareket başlattılar.

1762 yılında Otis, Massachusetts sömürgesinin Thomas Hutchinson tarafından temsil edilen tutucu yöneticilerine karşı yaptığı eleştirel konuşmada, bir avukatın kent esnafı ve teknisyenleri harekete geçirmek için kullanabileceği güzel konuşma sanatından örnekler sergiliyordu.

> Çoğunuz gibi ben de ekmeğimi alnımın teri, climin emeği ile çıkarmaya zorlanıyorum ve hepimiz, işimiz beğenilsin beğenilmesin, böyle sürdürmeye mecburuz. Çünkü biz bir lokma kara ekmeği bile, ne bu dünyada ne de tanrının huzurunda, bizden bir gömlek üstün olmak için hiçbir nedeni ve hakkı bulunmayanların çatık kaşları önünde kazanmak zorundayız ve onların debdebesi ve onurları da bütünüyle biz yoksullara uyguladıkları zulüm sayesinde kazanıldı...

O günlerde Boston'da sınıfsal öfke doruklardaydı. 1763 yılında Boston'da çıkan *Gazette*'de "iktidardaki birkaç kişinin" bazı plan-projeler üreterek, "yoksulların yoksulluğunu ve çaresizliğini sürdürmenin yollarını aradıkları" yazıyordu.

Boston'da zenginlere karşı giderek artan bu yakınmalar, 1765 yılında kabul edilen Damga Pulu Yasası'ndan sonra ortaya çıkan olayların nasıl büyük bir patlamaya dönüştüğünü açıklayabilir. Bu yasa ile İngilizler sömürgelerdeki nüfusu hem Fransız savaşının giderleri nedeniyle vergilendiriyorlar hem de halkı Amerika'da İngiliz İmparatorluğu'nun

büyüyüp genişlemesine katkıda bulunmaya zorluyorlardı. O yaz Ebenezer Maclntosh adında bir kunduracı yönetiminde halk Andrew Oliver adlı Bostonlu zengin bir tüccarın evini tahrip etti. İki hafta sonra kalabalıklar, sömürgeleri İngiltere adına yöneten zengin seçkinlerin simgesi haline gelen Thomas Hutchinson adında birinin evine yöneldiler. Ellerindeki baltalarla evi kırıp döküp bodrumdaki şarabı içtiler ve evdeki mobilya ve değerli eşyaları talan ettiler. Sömürgedeki memurların İngiltere'ye verdiği bir raporda bu olayın on beş zenginin daha evini yıkmayı hedefleyen ve "Talan Savaşı, Zengin Fakir ayrımını ortadan kaldırıp eşitlik yaratma savaşı" adı verilen daha geniş bir planın parçası olduğu bildiriliyordu.

Bu an zenginlere karşı duyulan öfkenin Otis gibi liderlerin istediği tepkinin çok ötesine geçtiği anlardan biriydi. Ama acaba sınıfsal nefret İngiliz yanlısı seçkinler üzerinde odaklandırılırken Amerikalı seçkinler üzerinden uzaklaştırılabilecek miydi? Boston'da evlere saldırılırken, aynı yıl New York'ta çıkan *Gazette*'de şu sorular yer alıyordu: "99 hatta 999 kişinin, tek bir zenginin görkem ve harcama merakına kurban edilmesine adalet denilebilir mi? Özellikle zenginlerin servetlerini çoğu kez komşularının yoksullaşmalarına borçlu oldukları düşünülürse". Amerikan Devrimi'nin liderleri bu tip duyguları dizginleme konusunu düşünmek zorunda kalacaklardı.

Makine işçileri sömürge kentlerinde demokratik uygulamalar görmek istiyorlardı: Temsilci meclislerin halka açık toplantıları, yasama salonlarında halkın oturduğu yerler, seçmenlerin vekilleri denetleyebileceği yoklama ve oy listelerinin yayımlanması. Kentli nüfusun yönetim politikalarına doğrudan katılabileceği açık hava toplantıları, adil vergiler, fiyat denetimleri ve makine işçileri ile sıradan diğer vatandaşların yönetim görevlerine seçilebilecekleri uygulamalar istiyorlardı.

Nash'a göre, özellikle Philadelphia'da alt-orta kesimden gelen halkın bilinci, yalnızca İngiltere'ye sadakatle sempati besleyen tutucular için değil, fakat devrimin liderleri için de derin derin düşünmeyi gerektiren bir noktaya ulaşmıştı. "1776'nın ortalarında işçiler, zanaatkârlar, küçük esnaf, seçim politikaları istedikleri gibi gitmezse yasadışı önlemler alıyor, bütün Philadelphia'ya hükmedebiliyorlardı." Thomas Paine, Thomas Young ve diğer orta sınıf liderlerinden destek alan bu gruplar, "servet ve sınırsız özel mülk edinme hakkına karşı her yönden bir saldırı başlattılar."

1776 Pennsylvania anayasasını oluşturacak heyet üyelerinin seçimi sırasında Halk Komitesi adı altında bir grup, seçmenleri, "kasası ve vücudu fazla gelişmiş zenginlere" muhalefet etme konusunda uyardı. "Çünkü onlar... toplumda ayrımcılık yapmaya eğilimleri fazla olan kişilerdi." Halk komitesi anayasa heyeti için bir de haklar listesi çıkararak bunlar arasına şu maddeyi de eklemeyi ihmal etmedi: "Mülkiyetin birkaç bireyde toplanması insan hakları açısından tehlikeli, insanlığın ortak mutluluğunu oluşturma çabaları açısından yıkıcıdır; bu nedenle, özgür

her eyalet yasalar çıkararak mülkiyetin bu şekilde kullanılmasını engelleme hakkına sahiptir."

İnsanların çoğunun yaşadığı kırsal bölgelerde ise fakirlerin zenginlerle çatışması, politik liderlerin nüfusu İngiltere aleyhine harekete geçirebileceği ve yoksullara bazı kazançlar sağlanırken, bu süreçte asıl zenginlerin çok daha fazla kazançlı çıkacağı bir plan içinde sürüp gidiyordu. 1740'larda New Jersey'de çıkan kiracı ayaklanmaları; 1750'lerde New York'ta ve 1760'larda Hudson Vadisi'nde yinelenen kiracı ayaklanmaları ile kuzeydoğu New York bölgesinde, Vermont'un New York'tan ayrılmasına yol açan ayaklanmalar yalnızca orada burada görülen ayaklanmalar olarak değerlendirilemezdi. Bunlar etkileri uzun sürecek, oldukça örgütlü ve karşı yönetim arayışlarını dile getiren toplumsal hareketlerdi. Bu isyanlar, toprak sahibi varsılların uzaklarda olduğu bir zamanda, bir avuç toprak sahibi zengine karşı yapılmışlardı ve isyancılar çoğu kez öfkelerini kavga konusu olan toprağı toprak sahibi zenginden kiralayan çiftçilere yöneltiyorlardı. (Bu konuda Edward Countryman'ın kırsal bölge isyanlarını konu eden ve alanında ilk çalışma olan kitabına bakınız.)

Jersey'de isyancılar arkadaşlarını kurtarmak için nasıl cezaevlerine daldılarsa, Hudson Vadisi'nde de göstericiler mahkûmları şeriften kurtarmışlar, bir defasında şerifi de hapse atmışlardı. Kiracılar öncelikle "halkın ayak takımı" olarak görülüyorlardı ve Albany bölgesi şerifinin 1771 yılında asayişi korumak için Bennington'a götürdüğü yardımcı güç arasında o bölgenin ileri gelenleri, ayrıcalıklı kişileri de vardı.

Toprak isyancıları bu kavgalarını zengine karşı fakirin kavgası olarak görüyorlardı. New York'ta 1766 yılında bir isyancı liderin mahkemesinde bulunan bir tanık, toprak sahipleri tarafından kiraladığı topraktan çıkarılan çiftçilerin de "toprak üzerinde eşit tasarruf hakkı bulunduğunu, fakat yasa karşısında yoksul oldukları için haklarını savunamadıklarını ... çünkü yoksulların her zaman zenginler tarafından ezildikleri"ni söylemişti. Ethan Allen'in* kendilerine Yeşil Dağ Çocukları adını veren isyancıları ise bu zengin-fakir kavgasında kendilerini, "yabanıl topraklarda bir yer tutmaya çalışırken bitap düşmüş insanlar" olarak tanımlarken, muhaliflerine "süslü püslü şeyler giymiş, takıp takıştırmış, iltifatları ve Fransız manevraları olan birtakım avukatlar ve beyefendiler" diyorlardı.

Hudson Vadisi'ndeki toprağa susamış çiftçiler Amerikalı toprak sahiplerine karşı İngilizlerin desteğini kazanmak için İngilizlere döndüler. Bunu Yeşil Dağ İsyancıları bile yaptı. Fakat İngilizlerle çatışma derinleştikçe, sömürgelerdeki bağımsızlık hareketinin liderleri yoksul ki-

---

* Vermont'un New Hampshire ve New York arasında paylaşılamadığı devrim öncesi günlerde Ethan Allen, Green Mountain Boys (Yeşil Dağ Çocukları) adlı Vermontlu militan bir grubun başına geçerek New Yorklularla savaşmıştı. (Allen 1769'da doğduğu Litchfierd'den Vermont'a taşındı.) Devrim sırasında Allen'in liderliğindeki Green Mountain Boys, Ticonderoga limanını 10 Mayıs 1775'te İngilizlerden kurtardı. Allen yaşamı boyunca Vermont'un bağımsızlığı için savaştı ve kıtasal orduda generalliğe kadar yükseldi (ç.n.).

racı çiftçilerin varsıllara duydukları öfke nedeniyle İngilizlerin tarafını tutacaklarını gördüklerinden kırsal bölgedeki insanları kendi taraflarına çekecek politikalar geliştirmeye başladılar.

Kuzey Carolina'da 1766'dan 1771 yılına dek, kuzeydoğudaki kentlerde, İngilizlere karşı tepkilerin büyüdüğü ve sınıfsal tepkilerin baskı altına alındığı dönemde, zengin ve rüşvetçi memurlara karşı güçlü bir beyaz çiftçiler hareketi başlatılmıştı. Kuzey Carolina'daki bu harekete, Düzenleyiciler hareketi* adı verildi ve bu konunun uzmanı olan tarihçi Marvin L. Michael Kay'in değerlendirmesine göre, bu hareket, "batıda her birinin kendi mıntıkasında bulunan yerel yönetimleri demokratikleştirmeye çalışan, sınıf bilinci gelişmiş beyaz çiftçiler" tarafından kurulmuştu. Düzenleyiciler hareketinin üyeleri kendilerine "fakir, üretken köylüler"; "emekçiler"; "perişan yoksullar"; "zengin, güçlü ve ... entrikacı canavarlar tarafından ezilenler" gibi sıfatlar buluyorlardı.

Düzenleyiciler, Kuzey Carolina'yı servet ve politik iktidar gibi iki kavramın yönettiğini görmüşler ve "kendi servetlerini artırmaktan başka bir şey düşünmeyen" memurları ihbar ve ifşa etmeye karar vermişlerdi. Bu hareketin üyeleri, özellikle fakirlerin omuzlarına yüklenen vergilerle, perişan haldeki çiftçilerden alacaklarını alabilmek için mahkemelerde işbirliği yapan tüccar ve avukatlara tepki duyuyorlardı. Bu hareketin geliştiği batı mıntıkalarında bulunan evlerin yalnızca küçük bir yüzdesinde köle bulunduruluyordu ve nüfusun % 41'i birbirinin etkisine açık olacak bir biçimde yoğunlaşmıştı. Batıda tek bir mıntıkanın ahalisi örnek alındığında, evlerin % 2'sinden daha azında köle kullanılmakta idi. Düzenleyiciler hizmetkârları ya da köleleri değil, küçük toprak sahiplerini, toprak işgalcilerini ve çiftlik kiracılarını temsil etmekte idiler.

Düzenleyiciler hareketi Orange mıntıkasındaki durum konusunda o günlerde şu saptamaları yapmıştı:

> Orange mıntıkasında yaşayan insanlar Şerif tarafından tahkir ediliyorlardı; Temsilci vekiller tarafından soyuluyorlar, talan ediliyorlar... ihmale uğrayıp haklarında yanlış hükümler veriliyor ve yargıçlar tarafından suiistimal ediliyorlardı. Bu insanlar yalnızca memurların açgözlülüğünün insafına bırakılmış ücretler ödüyorlar; kendilerine Lordluk taslayan birkaç kişinin servetine servet katan vergiler ödemeye zorlanıyorlardı. Buna karşılık iktidardaki ve yaşama alanında görev yapanların ilgilendiği konular yalnızca zulmetmek ve işçiyi sömürmek olduğu için halk bu kötülüklerden kurtulmak için bir çıkış yolu bulamıyordu.

Bu mıntıkada 1760'lı yıllarda Düzenleyiciler hareketi üyeleri, vergilerin toplanmasına ve vergi suçlularının mallarına el konulmasına karşı örgütlendiler. Memurlar, "Orange mıntıkasında tehlikeli, mutlak bir isyan eğilimi baş göstermiştir" diye konuşuyorlar ve bunun nasıl bastırılabileceği

---

* Regulator movement.

konusunda askeri planlar yapıyorlardı. Bir defasında yedi yüz silahlı çiftçi ortaya çıkıp Düzenleyiciler'in iki üyesini hapisten kurtarmışlardı. 1768'de Düzenleyiciler hükümete bir dilekçe vererek şikâyetlerini ilettiler ve "varsıl ve güçlülerle karşı karşıya kalan yoksul ve zayıfların hiçbir konuda eşit şansları olmadığı"nı bildirdiler.

Bir başka mıntıkada, Anson'da, yerel ordunun bir albayı, "Bu mıntıkayı tüketen eşi benzeri görülmemiş kargaşalar, isyanlar ve çatışmalar çıkmaktadır" diye üzüntülerini bildiriyordu. Kırsal alandaki bir mahkemede yüz kişi mahkemenin işlemesini engellemişti. Bunlar aynı zamanda "meclisimizin çoğunluğu avukatlar, kâtipler ve bu mesleklerle ilgili başka meslek adamları tarafından oluşturuluyor..." diyerek mıntıka meclisine çiftçileri de sokmaya çalışan kişilerdi. 1770 yılında Kuzey Carolina'da Hillsborough'da büyük çapta bir isyan çıkmış, isyancılar bir mahkemeyi dağıtmışlar, bir yargıcı kaçmaya zorlamışlar, üç avukatı ve iki tüccarı dövmüşler ve dükkânları yağmalamışlardı.

Bütün bunların sonucunda meclisten bir reform tasarısı geçirilmiş, fakat aynı zamanda "gösterileri ve kargaşayı önleyecek bir yasa" da yürürlüğe konmuş ve vali isyancıları askeri bir müdahale ile durdurmak için gereken tedbirleri almıştı. 1771 yılı Mayıs ayında top kullanmaktan da çekinmeyen düzenli bir ordu ile Düzenleyiciler hareketine katılan binlerce kişiyi kesin bir yenilgiye uğratan son bir savaşa girişildi. Altı isyancı asıldı. Tarihçi Kay, Düzenleyiciler hareketinin yoğunlaştığı Orange, Anson ve Rowan mıntıkalarında, vergi mükellefi ve beyaz, toplam sekiz bin nüfus içinden altı-yedi bin kişinin bu hareketi desteklediğini belirtmektedir.

Bu acı çatışmanın sonuçlarından biri, adı geçen Düzenleyiciler'in mıntıkalarında yaşayan insanların yalnızca küçük bir azınlığının Devrimci Savaş'a vatanseverler cephesinde katılması, çoğunun da tarafsız kalmayı yeğlemesidir.

Devrimci hareket açısından şans denilebilecek nokta, sonucu belirleyecek savaşların kuzeyde yapılıyor olması, buradaki kentlerde ise beyaz nüfusun bölünmüş bir halde bulunmasıydı. Bu nedenle devrim liderlerinin, bir çeşit orta sınıf haline gelen ve İngiliz imalatçılarla yarışmak zorunda kaldığı için İngiltere ile savaşta çıkarı olan, teknisyen sınıfını kendi taraflarına çekme konusunda bir sorunları olacağı düşünülemezdi. Asıl sorun, Fransa ile yapılan savaş sonrası ortaya çıkan krizde aç ve işsiz kalan mülksüzleri denetim altında tutabilmekti.

Alt tabakaların ekonomik sıkıntılarının yarattığı öfke Boston'da, İngiltere'ye karşı yaratılan öfkeye karıştı ve kitlesel bir şiddet biçiminde patladı. Bağımsızlık hareketinin liderleri bu kitlesel enerjiyi İngiltere'ye karşı kullanmak, fakat aynı zamanda onu kendilerinden fazla bir istekte bulunulmayacak bir biçimde denetlemek istiyorlardı.

Kuzey Amerika'daki İngiliz ordusu komutanı General Thomas Gage Damga Pulu Yasası'na karşı Boston'da çıkan isyanları 1767 yılında şöyle değerlendiriyordu:

> Başlangıçta çoğu kentin ileri gelenleri tarafından kışkırtılan Boston'daki isyancılar, kısa zamanda talan etmenin zevkine vararak kendiliklerinden hareket etmeye başladılar ve aralarında vali muavininin evi de bulunan pek çok eve saldırıp soydular, yağmaladılar, yakıp yıktılar... İnsanlar ancak bu olaylardan sonra kendi yarattıkları bu isyan ruhu karşısında dehşete düşüp halkın öfkesinin yönlendirilemeyeceğini görmeye ve açgözlülük ve zorbalığın bundan sonraki kurbanının kendileri olacağından korkmaya başladılar. Aynı korkular başka eyaletler arasında da yayıldı ve başkaldırıları önlemek insanları kışkırtmaktan daha güç bir hale geldi.

Generalin değerlendirmesi, Bağımsızlık hareketi liderlerinin, kalabalıkları Damga Pulu Yasası'na karşı kışkırttıkları fakat daha sonra bu isyanın kendi servetlerine karşı yönelebileceğinden korktuklarını göstermektedir. Bu tarihlerde Boston'da, vergilendirmede, en tepedeki % 10 vergilendirilebilir servetin % 66'sına sahipken, vergi mükellefi olan en alttaki % 30 civarında halkın vergilendirilebilir hiçbir mülkü bulunmuyordu. Mülksüzler (zenciler, kadınlar ve Kızılderililer) oy veremediklerinden şehir meclisi toplantılarına katılma hakları da bulunmuyordu. Denizcilerin, seyyahların, çırakların ve hizmetkârların da bu hakları yoktu.

Devrim döneminde, Boston'da, kitlesel hareketleri inceleyen bir öğrenci olan Dirk Hoerder, liderlere yakıştırılan "özgürlüğün Çocukları tipinin orta sınıf çıkarları ve zengin tüccarlar model alınarak" yaratıldığını belirtiyordu. Büyük Britanya'ya karşı eylem başlatmakla, kendi ülkesindeki halk hareketlerini denetlemek arasında "gelgitler yaşayan" bir liderlikti bu.

Damga Pulu krizi bu liderliğin kendi ikilemini görmesine yaradı. Tüccarlar, içki yapımcıları, gemi sahipleri, usta zanaatkârlardan oluşan ve kendilerine "Sadık Dokuzlar" adı verilen siyasal bir grup Damga Pulu Yasası'na karşı çıkarak 1765'te Boston'da bir protesto gösterisi düzenledi. Gösterinin başına elli kadar zanaatkâr getirildi, ancak kentin kuzeyindeki gemi çalışanları ile kentin güney ucundaki teknisyenler ve çırakların da harekete geçirilmesi gerekiyordu. Yürüyüşe iki ya da üç bin kişi katıldı (zenciler gösteriye alınmamışlardı). Göstericiler vergi tahsildarının evine doğru yürüyüşe geçip onun kuklasını yaktılar. Fakat gösteriyi düzenleyen "beyefendiler" miting alanını terk eder etmez, kalabalık bir grup tahsildarın mülküne saldırıp tahrip etti. Bunlar, Sadık Dokuzlar'dan birinin dediği gibi "şaşılacak kadar ateşli insanlar"dı. Sadık Dokuzlar tahsildarın zengin evi ve eşyalarına yapılan saldırılar karşısında gerilemiş görünüyorlardı.

Zenginler silahlı devriye çıkardılar. Gösteriyi düzenleyen liderler için artık bir şehir meclisi toplayıp şiddeti reddetme ve kalabalığın eylemlerini kınama zamanı gelmişti. Damga Pulu Yasası'nın yürürlüğe sokulduğu günlerde, 1 Kasım 1765'te, bir yandan yeni gösteriler planlanırken, diğer yandan 5 Kasım Vatikan (Papa) Günü'nde olayları denetlemek için çoktan

önlemler alınmaya başlanmış, bazı isyancı liderleri kazanmak için bir akşam yemeği hazırlanmıştı. Giderek artan direniş karşısında Damga Pulu Yasası feshedilince tutucu liderler göstericilerle ilişkilerini kestiler. Hoerder'e göre zenginler ilk Damga Pulu Yasası karşıtı gösterilerinin yıldönümlerini kutlamaya başlamışlardı. Ancak bu kutlamalara göstericileri değil fakat "özel arabaları ve faytonlarına kurularak Roxbury ve Dorchester'deki zengin ziyafet sofraları arasında mekik dokuyan zengin ve orta sınıf Bostonluları" davet ediyorlardı.

İngiliz Parlamentosu sömürgeleri vergilendirmek için ikinci bir girişimde bulundu ve bu defa önceki kadar büyük bir muhalefet oluşturmayacağını umduğu bir dizi vergi çıkardı. Sömürge liderleri bunun üzerine yine boykotlar düzenlediler. Ancak bu defa, "kargaşa çıkarmak, saldırmak yok, en eski düşmanınız bile malı mülkü konusunda bırakın güven duysun," kuralını koydular. Samuel Adams: "Soygun yok - karışıklık yok - saldırı yok" diye öğütler veriyordu. James Otis, "Ne kadar baskıcı olursa olsun insanın özel mülküne saldırıp huzur bozucu eylemlerde bulunmak hiçbir koşulda haklı görülemez..." diyordu.

İngilizlerin koyduğu zorunlu askerlik ve ordunun konaklaması sorunları gemicileri ve diğer çalışanları oldukça rahatsız eden sorunlardı. 1768 yılında Boston'da iki bin İngiliz askeri konaklamıştı ve askerler ile siviller arasındaki sürtüşmeler büyüyordu. İşsizlik dönemlerinde askerler sivillerin işlerini ellerinden almaya başladılar. Sömürgeciler İngiliz mallarını boykot ettiklerinden teknisyenler ve dükkân sahipleri işlerini, işyerlerini kaybettiler. 1769 yılında Boston'da bir kurul "İş ve Ticaret alanlarını yitirdikleri için sayıları ve sorunları her geçen gün biraz daha artan kent yoksulları konusunda yapılacak işler ve sorumluluklar" konusunu görüşmek üzere toplandı.

5 Mart 1770 tarihinde halat yapımcılarının işlerini ellerinden alan İngiliz askerlerinden şikâyetleri bir kavgaya yol açtı. Gümrük binasının önünde toplanan kalabalık bir grup askerleri kışkırtınca, önce Crispus Attucks adında melez bir işçi vuruldu, onu diğer ölümler izledi. Bu, Boston Kıyımı adı verilen bir toplu kıyıma dönüştü. İngilizlere yönelik tepkiler hızla tırmandı. İngiliz askerlerinden altısının (ikisi başparmakları dağlanarak cezalandırılmış ve ordudan ihraç edilmişti) beraat etmesi öfke uyandırdı. İngiliz askerlerinin savunma avukatı John Adams, bu kıyımda yer alan kalabalığı daha sonra, "her çeşit insandan ayaktakımının, küstah oğlanların, zencilerin, melezlerin, İrlanda serserilerinin ve yabancı gemicilerin saldırısı" olarak tanımlayacaktı. Bu kıyımdan sonra kurbanlar için yapılan yürüyüşe, on altı bin nüfuslu Boston'da belki de on bin kişi katıldı. Bunun üzerine, İngiltere durumu sakinleştirmek için birliklerini Boston'dan çekti.

Kıyımın nedeni öncelikle zorunlu askerlikti. 1760 yılında New York'ta, Rhode Island'da, New Port'ta, İngilizler tarafından beş hafta askerlik yaptırılan beş yüz kadar denizci, genç erkek ve zenci ayaklandılar.

Boston Katliamı'ndan altı hafta kadar önce New York'ta denizciler işlerini ellerinden alan İngiliz askerleriyle dövüştüler ve bu dövüşte bir denizci öldürüldü.

Dirk Hoerder, 1773 yılı Aralık ayında kurulan Boston Çay Partisi'nde İngilizlere karşı eylemler düzenlemek için oluşturulan Haberleşme Komitesi'nin "başlangıçtan beri çaya karşı yapılan eylemi denetlediğini" söylemektedir. Çay Partisi'nin kuruluşu parlamentodan baskı yasalarının çıkmasına yol açtı; Massachusetts'de sıkıyönetim ilan edildi, sömürge hükümeti lağvedildi, Boston'daki liman kapatıldı ve birlikler gönderildi. Yine de kentte şehir meclisi toplantıları ve kilise toplantıları yoluyla yapılanlara karşı bir muhalefet sesi yükselebildi. İngilizlerin bir barut dükkânına el koymaları üzerine Boston'un her yanından kopup gelen dört bin kişi, zengin devlet memurlarının gösterişli evlerinin bulunduğu Cambridge'de toplandılar. Bu kalabalık memurları istifa etmeye zorladı. Boston'daki ve diğer kentlerdeki Haberleşme Komiteleri bu toplantıyı memnuniyetle karşıladılarsa da, toplananları özel mülkiyete zarar vermeme konusunda uyardılar.

From Resistance to Revolution (Direnişten Devrime) adlı kitabında İngiltere'ye karşı muhalefetin arttığı, 1776'dan önceki on yılı inceleyen Pauline Maier bu dönemdeki liderlerin ne denli ölçülü olma yanlısı olduklarını vurgular ve direnme arzularına karşın, bu liderlerin halkı sık sık "düzen içinde ve kendilerine hâkim olmaya" davet ettiklerini hatırlatır. Maier, "Özgürlüğün Çocukları komitesi üyelerinin ve komutanların hemen hepsinin sömürge toplumunun orta ve üst sınıflarından geldiklerini" de belirtmektedir. Örneğin, Newport, Rhode Island'daki Özgürlüğün Çocukları, o dönem yazarlarından birinin tanımıyla, "kentte zenginlik, duyarlılık ve nezaketi bakımından en önde sayılabilecek beyefendiler"dir. Kuzey Carolina'da, "beyefendiler ve mülk sahipleri arasındaki en zengin kişi" Özgürlüğün Çocukları'na komuta ediyordu. Virginia ve Güney Carolina'da da durum aynı idi. "New York'taki liderler ise küçük, ancak saygıdeğer ve bağımsız iş girişimleri" olan kişilerdi. Ancak onların da amaçları iş örgütlerini genişletmek, çok sayıda gündelikçi işçi çalıştırabilecekleri bir işyeri açmaktı.

Milford, Connecticut'da olduğu gibi Özgürlüğün Çocukları gruplarının çoğu "en istemedikleri şeyin" yasadışı işler yapmak olduğunu ilan ettiler ya da Annapolis grubunun yaptığı gibi "toplum düzenini bozan bütün yasadışı toplantılara ve gösterilere" açıkça karşı çıktılar. John Adams da aynı korkuyu dile getiriyordu: "Bu katran-tüy cezaları; dur durak bilmeyen ayaktakımının sözde adaletsizliklere karşı çıkarak ya da kendi önyargı ve heyecanlarının peşine düşerek insanların kapılarını kırıp hanelerine tecavüz etmelerine açıkça karşı çıkılmalıdır."

Virginia'da eğitim görmüş orta sınıf ve aydınlar, aşağı sınıfların devrimci davaya inanmaları ve öfkelerini İngiltere'ye yöneltmeleri için bir şeyler yapmak gerektiğini açıkça görüyorlardı. 1774 yılının ilkbaharında bir Virginialı günlüğüne şunları yazıyordu: "Burada aşağı tabakadan insanlar

arasında Boston'dan gelen haberler yüzünden büyük bir heyecan var. Çoğu gidip İngilizlerle savaşmak için can atıyor!" Damga Pulu Yasası olayları sırasında Virginialı bir konuşmacı yoksullara hitaben şunları söylüyordu: "Zenginler de aranızdaki en yoksul ve en kötü durumda olanlarla aynı et ve kemikten yaratılmadı mı? ... Artık bizi ayıran doktrinlere kulak tıkayıp el ele düşmana karşı savaşalım, tıpkı kardeşmişçesine..."

Bu tür konuşmalar Patrick Henry'nin konuşma yeteneğine son derece uygundu. Rhys Isaac'ın da belirttiği gibi, Patrick Henry "orta sınıf aydınlar dünyasına sıkı sıkıya bağlıydı", ancak Virginia'daki yoksul beyazların dilinden de iyi anlıyor ve bu dili onların anlayabileceği gibi konuşabiliyordu. Henry'i tanıyan Virginialı Edmund Randolph, onun konuşma tarzını "basit hatta dikkatsiz..." olarak hatırlıyordu. "Cümleleri arasına soktuğu durakların uzunluğu nedeniyle dinleyicilerin dikkatinin dağılacağından korkardınız, ama tersine, bu duraklar beklentileri artırarak konuşmayı perçinlerdi."

Virginia'da Patrick Henry'nin hitabeti üst ve aşağı sınıflar arasındaki gerilimi gidermek ve İngilizlere karşı bir ittifak kurmak için bir yol arayışıydı. Bu yol ise bütün toplumsal sınıfları harekete geçirebilecek bir dili bulmaktan geçiyordu; yani halkın İngilizlere karşı öfkesini kışkırtacak dertleri birbiri ardına sıralayacak kadar somut, asiler arasında sınıf çatışmalarını engelleyecek kadar soyut ve direniş hareketi için gerekli yurtseverlik duygularını kalıcı hale getirecek kadar ateşli bir dil bulunacaktı.

Tom Paine'in 1776 yılı başlarında basılan ve Amerikan Kolonileri arasında en çok okunan broşür haline gelen *Sağduyu* adlı makalesi bu arayışa bir yanıt oldu. Bu makale az çok okumuş herkesin anlayabileceği bir açıklıkla bağımsızlık için ilk cesur tartışmayı açıyordu: "Toplumsallaşma insanlar için her aşamasında bir şanstır, oysaki devletleşme en iyi haliyle bile kötü, ancak gereklidir..."

Paine, İngiliz Monarşisi'nin, Fatih Kral William'ın Fransa'dan gelerek kendini İngiliz tahtına oturttuğu 1066 Norman İstilasına kadar uzanan tarihine iğneleyici göndermeler yaparak kralların kutsal hakları fikrine karşı çıkıyordu: "Fransa'dan silahlı bir çete ile gelerek adaya çıkan bir Fransız piç kurusunun, oranın yerlilerinin onayı dışında kendini İngiliz kralı ilan etmesi en hafif deyimiyle çok ilginç bir alçaklık, ama o denli de saçmalık olup hiçbir kutsal yönü yoktur."

Paine İngiltere'ye bağlı kalmanın ya da İngiltere'den ayrılmanın pratik yararlarına değinirken, ekonominin önemini de kavradığı belli oluyordu:

> Bu kıtanın İngiltere'ye bağlı kalmakla elde edebileceği tek bir kazancı olabileceğini, bu nedenle uzlaşmanın gerekliliğini gösterenler çıksın ben her şeyi vermeye hazırım. Ama yineliyorum: Hiçbir kazanç gösteremeyeceklerdir. Amerikan mısırı Avrupa'nın her pazarında alıcı bulabilir ve bizden aldıkları her şeyi ödeyeceklerdir...

İngiltere'ye bağlı kalmanın kötü sonuçları konusunda ise Paine, sömürgelerden İngiltere ile birlikte girdikleri her savaşta uğradıkları can ve mal kaybını hatırlamalarını istiyordu:

> Ancak İngiltere'ye bağlı kalmakla aldığımız yaralar ve uğradığımız zararlar sayısızdır... Büyük Britanya'ya boyun eğdiğimiz her durum ve bağımlılık gösterdiğimiz her an, bu kıtanın Avrupa ile savaşmasına ve uyuşmazlık içinde olmasına yol açmakta, bizimle dost olmak isteyebilecek uluslarla aramızda sürekli bir çatışma yaşanmasına yol açmaktadır...

Paine yazısını duygusal bir doruğa tırmandırmaktadır:

> Doğru ve mantıklı olan her şey İngiltere'den ayrılmamızı gerektiriyor. Ölenlerin kanları, doğanın ağlayan sesi bize ARTIK AYRILMA ZAMANI GELDİ diye haykırıyor.

Sağduyu 1776 yılında, yirmi beş baskı yaptı ve yüz binlerce kopyası satıldı. Kolonilerde okuma yazma bilen herkesin bu makaleyi ya okuduğu ya da içeriğini bildiği kesindi. Broşür yazıp yayımlamak, bu döneme gelindiğinde İngiltere ile ilişkiler konusunda tartışma açmanın en bilinen yollarından biri haline gelmişti. 1750 yılından 1776 yılına kadar Damga Pulu Yasası, Boston Katliamı, Çay Partisi ya da yasalara karşı çıkmak, devlete sadakat, haklar ve görevler gibi genel konularda, konunun çeşitli yönlerini tartışan dört yüz broşür yayımlanmıştı.

Paine'in broşürü sömürgelerde İngiltere'ye öfke duyan geniş bir kitleye hitab ediyordu. Fakat bu broşür, halkın heyecanının yurtseverlikle sınırlı kalmasını isteyen, ancak demokrasi talebine kadar vardırılmasını istemeyen John Adams gibi aristokratlarda tedirginlik yaratıyordu. Paine Lordlar ve Avam kamarası olarak sözde dengelenmiş yönetimin bir aldatmaca olduğunu ilan etti ve halkın tek bir salonda temsil edildiği bir yönetim biçiminin kurulmasını istedi. Adams, Paine'in planını, "o kadar demokratik ki, hiçbir baskı ya da denge unsuru düşünülmemiş, olsa olsa kargaşa ve kötülük üretir" diye kınadı. Adams halk meclislerinin denetlenmesi gerektiğini çünkü bu meclislerde "aceleci kararlar alınıp saçma yargılara varıldığını" düşünüyordu.

Paine, bizzat, İngiltere'nin "halk tabakası"ndan geliyordu; korseci, vergi memuru, öğretmen olarak çalışmış, Amerika'ya yoksul bir göçmen olarak gelmişti. Philadelphia'ya, bütün sömürgelerde İngiltere'ye karşı artık güçlü kışkırtmaların yaşandığı 1774 yılında ulaştı. Philadelphia'nın zanaatkâr teknisyenleri, kalfaları, çırakları, vasıfsız işçileri; yerel aristokratların "hepsi lanet birkaç kirli, isyankâr ve gayri memnun ayaktakımı" olarak tanımladığı kişiler siyasal yönden bilinçli bir ordu oluşturmaya başlamışlardı. Paine sade ve coşkulu bir biçimde konuşarak bu bilinçli alt tabakaları temsil edebiliyordu. (Pennsylvania'da mülkiyetin belirlediği

seçmenlik hakkına da karşı çıkıyordu.) Ancak onun gerçek ilgi alanı, "yoksulluğun olduğu kadar, varsıllığın da bir sınırı vardır. Bu sınırlar insanın, başka insanlarla birlikte olma alanını daraltarak genel bilgilere ulaşmasını engeller" diyerek vurguladığı orta sınıflardı.

Devrim hareketi gelişmeye başladıkça Paine alt sınıfların kitlesel eylemlerinden, örneğin 1779'da James Wilson'un evine saldırı düzenleyen milis hareketlerinden yana olmadığını giderek daha açık bir biçimde belli etti. Wilson fiyat denetimlerine karşı çıkan ve 1776 Pennsylvania Anayasası'nın tanımladığı yönetimden daha tutucu bir yönetim isteyen bir devrim lideriydi. Paine Pennsylvania'nın en zengin adamlarından biri olan Robert Morris'le tanışıp dost oldu ve Morris'in yarattığı Kuzey Amerika Bankası'nı da desteklemeye başladı.

Daha sonra, Anayasa'nın kabulü tartışmaları sırasında Paine bir kez daha güçlü bir merkezi yönetimi destekleyen kentli zanaatkârları temsil edecekti. Paine merkezi bir yönetimin ortak çıkarları koruyacağına inanmış görünüyordu. Bu bakımdan kendini bütünüyle Devrim mitine adadı ve devrimin bütünleşmiş bir halkın yararına olacağına inandı.

Bağımsızlık Bildirgesi bu mitin en üst düzeyde ifadesi oldu. İngiliz denetiminin aldığı en sıkı önlemler; sömürgecilere 1763'te Apalaş Dağları'nın ötesinde yerleşme yasağı, Damga Pulu Vergisi, çaya da konulan Townshend vergileri, İngiliz birliklerinin kentte konuşlandırılmaları ve Boston Katliamı, Boston limanının kapatılması ve Massachusetts Meclisi'nin dağıtılması, yalnızca sömürgede çıkan bir ayaklanma olayının tırmanarak bir devrime dönüşmesine yol açtı. Bu önlemlere karşı sömürgeciler ise Damga Pulu Kongresi, Özgürlüğün Çocukları, Haberleşme Komiteleri, Boston Çay Partisi ve nihayet 1774'te gelecekteki bağımsız devletin habercisi olan Kıta Meclisi'nin kurulması gibi eylemlerle karşılık verdiler. Nisan 1775'te, gönüllü devrim ordusunun İngiliz birlikleriyle Lexington ve Concord'da savaşa başlaması üzerine Kıta Meclisi İngiltere'den ayrılma kararı verdi. Thomas Jefferson'un kaleme aldığı Bağımsızlık Bildirgesi'ni bir sözleşmeye dönüştürmek için bir kurul oluşturdular. Kongre bu bildirgeyi 2 Temmuz'da benimsedi ve resmi olarak 4 Temmuz 1776 yılında Bağımsızlık Bildirgesi ilan edildi.

Bu tarihe kadar bağımsızlık konusunda zaten güçlü bir duygu yaratılmıştı. Kararlar Kuzey Carolina'da daha Mayıs 1776 tarihinde kabul edilip kıtasal kongreye gönderilmiş ve bütün İngiliz yasaları geçersiz sayılarak, askeri hazırlıkların yapılması istenmiş ve İngiltere'den bağımsızlık yaşama geçirilmeye başlanmıştı. Tam o dönemlerde Massachusetts Temsilciler Meclisi'nin, bütün kentlerin bağımsızlık konusundaki görüşlerini ilan etmeleri isteğine uyularak, Massachusetts'in Malden kentinde şehir meclisi toplanmış ve anonim bir biçimde bağımsızlık ilan edilmişti: "... bu nedenle bizler kölelerin krallığı ile olan bütün bağlarımızı nefretle koparıyor ve Britanya'ya sonsuza dek elveda diyoruz."

"Toplumsal olayların gelişimi içinde bir halkın siyasal bağları çözmesi zorunlu hale geldiği zaman ... onlar bu eylemin sebeplerini ilan etmelidirler." Bağımsızlık Bildirgesi böyle başlıyordu. İkinci paragrafta ise daha güçlü bir felsefi düşünce yer alıyordu:

> İnsanların eşit yaratıldığı; yaratıcının insanlara vazgeçilmez haklar bahşetmiş olduğu ve bu haklar arasında yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı haklarının bulunduğu gerçeklerinin sorgulanamayacağını kabul ediyoruz. Yönetimler insanlar tarafından, bu hakları korumak için kurulurlar ve haklı güçlerini yönetilenlerin onayından alırlar. Herhangi bir yönetim biçimi bu amaca ters düşerse, insanların o yönetimi değiştirmeye ya da ortadan kaldırmaya ve yeni bir yönetim biçimi kurmaya hakları vardır.

Bağımsızlık Bildirgesi'nde daha sonra kralın kötü yönetiminden kaynaklanan sorunların bir listesi veriliyordu. "... hepsi eyaletler üzerinde mutlak bir baskı kurma amacına yönelik olarak düşünülmüş, sürekli yinelenen bir haksızlıklar ve gasplar tarihi..." diyerek kral suçlanıyordu. Listede kralın sömürge yönetimlerini feshettiği, yargıyı denetlediği, "insanlarımızı taciz etmek için sürüyle asker gönderdiği", memlekete istila orduları soktuğu, sömürgelerin dünyanın başka ülkeleriyle yaptığı ticareti kestirdiği, sömürgelerde yaşayanların onayını almadan vergiler koydurduğu ve onlara savaş açtığı, "paralı yabancı askerlerden büyük orduları buraya naklederek ölüm, yıkım ve zulme yol açtığı" gibi suçlamalar vardı.

Dile getirilen her şey; yani halkın yönetimi denetlemesi, isyan etme ve devrim yapma hakkı, siyasal zorbalık karşısında duyulan infial, ağır ekonomik yükler, askeri saldırılar... sömürgelerde yaşayan nüfusun büyük bir kısmını birleştirebilecek, hatta birbirleri ile sorunları olanları bile ikna ederek onları hep birlikte İngiltere karşısında eyleme geçirebilecek güçlü bir hitabet örneğiydi.

Bazı Amerikalılar, Bağımsızlık Bildirgesi'yle sağlanan bu birleşik çıkar çevrelerinden açıkça uzak tutulmuşlardı. Bunlar Kızılderililer, zenci köleler ve kadınlardı. Aslında Bildirge'nin bir paragrafında kral köle ayaklanmalarını ve Kızılderili saldırılarını kışkırtmakla suçlanıyordu:

> Kral kendi aramızda çıkan ayaklanmaları kışkırtmış, yerleşim hudutlarımızda yaşayan insanlarımızın üzerine, bilinen tek savaş kuralları yaş, cinsiyet ve koşul gözetmeksizin yok etme olan merhametsiz Kızılderili vahşileri salmaya çalışmıştır.

Bildirge'den yirmi yıl kadar önce 3 Kasım 1755 yılında Massachusetts meclisi Penobscot yerlilerinin "asi, düşman ve hain" olduklarını ilan etmiş ve yerlilerin başına bir de ödül koymuştu: "Getirilecek her erkek Kızılderilinin kafa derisine... kırk *pound*. Kadın ya da erkek, yirmi yaşın altında öldürülen ve kafa derisi getirilen her Kızılderili için... yirmi *pound*... verilecektir."

Thomas Jefferson Bildirge'nin bir paragrafında İngiltere kralını Afrika'dan sömürgelere köle taşınmasına izin verdiği için suçlamış ve kralın "bu korkunç ticareti yasaklamak ya da kısıtlama getirmek için meclis tarafından yapılan her girişimi bastırdığı"nı yazmıştı. Bu suçlama köleliğe ve köle ticaretine karşı bir tepkiyi dile getiriyormuş gibi görünüyordu. (Jefferson'un köleliğe karşı kişisel tutumunu anlamak için onun öldüğü güne kadar yüzlerce köle sahibi olduğu gerçeğini görmemiz yeter.) Bu sözlerin gerisinde, Virginialılar ve bazı güneyliler arasında sömürgelerdeki zenci köle nüfusunun giderek artmasından (bu sayı bütün nüfusun % 20'sine ulaşmıştı) duyulan korku ve bu sayının artmasıyla birlikte köle isyanlarının da artacağı konusundaki tehditlerin yarattığı tedirginlik vardı. Kıta Meclisi'nde Jefferson'un paragrafı metinden çıkarılmıştı; çünkü kölecilerin kendi aralarında da köle ticaretinin sona erdirilmesini istedikleri konusunda bir fikir birliği yoktu. Böylece Amerikan Devrimi'nin bu büyük özgürlük manifestosunda zenci köleler için en küçük bir jest bile kendine yer bulamadı.

Bildirge'de geçen "bütün insanlar* eşit yaratılmıştır" ifadesi, eşitlik içinde kadınların da yer aldığını gösterecek herhangi bir ima taşımıyordu. Kadınların durumu böyle bir imayı gerektirecek kadar önem de taşımıyordu zaten. Kadınlar siyasal yaşamda "görünmez" konumdaydılar. Günlük yaşamın gereksinmeleri kadınlara ev içinde, çiftlikte ya da ebelik gibi bir meslekte belli bir otorite sağlasa bile, kadınlar siyasal haklar ya da yasa karşısında eşitlik söz konusu olduğunda hemen görmezden geliniyordu.

Kendi dilinden yola çıkarak, Bağımsızlık Bildirgesi'nin yalnızca beyaz erkeklerin yaşam, özgürlük ve mutluluk hakları ile sınırlandırıldığını söylemek, Bildirge'yi kaleme alanları ve imzalayanları onsekizinci yüzyılın ayrıcalıklı erkeklerinden beklenebilecek fikirlere sahip oldukları için karalamak demek değildir. Reformist ve radikaller tarihe hoşnutsuzlukla baktıklarında, geçmişteki siyasal bir döneme büyük beklentilerle baktıkları düşünülür ve suçlanırlar - bazen de sahiden bakıyorlardır. Fakat Bildirge'de insan hakları kapsamının dışında kalanlara da işaret etmek, asırlar sonra ve anlamsız bir biçimde o döneme ahlaki sorumluluklar yüklemek anlamına gelmez. Bu, sadece Bildirge'nin, bazılarını görmezden gelse de, bazı Amerikalı grupları harekete geçirmekte nasıl kullanıldığını anlamaya çalışmak demektir. Hiç kuşkusuz, zamanımızda da güvenli bir onay birliği yaratmak ve bu onay birliği içinde yer alan ciddi çıkar çatışmalarını gözlerden saklamak, hatta insan ırkının büyük bir bölümünün bu onay birliğinin dışında bırakıldığını gizlemek için coşku dolu bir dil kullanılmaktadır.

Bildirgenin felsefesi, yani devletin, insanlar tarafından kendilerinin yaşam, özgürlük ve mutluluklarını güvence altına almak için kurulduğu ve bunu sağlayamadığı takdirde yıkılması gerektiği fikri, John Locke'un

---

* İngilizce metinde erkekler: "All men are created equal" (ç.n.).

Second Treatise on Government (Hükümet Üzerine İkinci Tez) adlı yapıtındaki fikirlerine dek uzanmaktadır. Bu kitapçık İngiltere'de 1689 yılında, İngilizlerin zorba krallara karşı ayaklanıp parlamenter yönetimi kurdukları bir tarihtir. Amerikan Bildirgesi, Locke'un *Second Treatise*'ı gibi yönetimden ve siyasal haklardan bahsediyor; ancak mülkiyetin dağılımındaki eşitsizlikleri göz ardı ediyordu. Paranın dağılımında bu denli büyük haksızlıklar varken insanların gerçekte eşit haklara sahip olabilecekleri düşünülebilir mi?

Locke'un kendisi, ipek ve köle ticaretine yatırım yapmış, geliri tefecilik ve ipoteklere dayalı zengin biriydi. Liberal demokrasinin klasik bir ifadesi olan *Second Treatise*'ın yazılmasından hemen birkaç yıl sonra İngiltere Bankası'nın çıkardığı ilk borsa senetleri üzerine oldukça büyük bir yatırım yapmıştı. Carolina eyaletlerinin danışmanı olarak orada zengin toprak baronları tarafından yönetilen ve köle sahiplerinden oluşan bir yönetim önermişti.

Locke'un tanımladığı halk yönetimi İngiltere'de, ticaret kapitalizminin içeride ve dışarıda özgürce gelişebilmesi için devrim yapılmasını destekleyen bir yönetimdi. Locke, yoksul çocukların emeklerinin "on iki ya da on dört yaşına gelinceye kadar kamu için bir kayıp olduğu"nu belirtiyor ve üç yaşını geçmiş her çocuğun ailelerinin yükünü azaltmak için "çalışma okulları"na gönderilmelerini, böylece "çocukluktan başlayarak... işe alıştırılmaları"nı öneriyordu.

Onyedinci yüzyıldaki İngiliz devrimleri temsili yönetimi getirdiler ve demokrasi tartışmaları açtılar. Fakat İngiliz tarihçi Christopher Hill'in *The Puritan Revolution* (Arınmacı Devrim) adlı yapıtında da belirttiği gibi: "Parlamentonun ve yasanın üstünlüğü kuralının konulmasından hiç kuşkusuz öncelikle zenginler kârlı çıktılar." Mülkiyetin güvenliğini tehlikeye sokan rasgele vergilendirme ortadan kalktı, iş yaşamına hız ve özgürlük verebilmek için tekeller sona erdirildi ve imparatorluğun yurtdışı politikalarında, İrlanda'nın fethi de dahil olmak üzere deniz gücü kullanılmaya başlandı. Devrim, eşitlik uygulamasını ekonomik alana taşımak isteyen iki politik hareketi, Levellers (Düzleyiciler) ve Diggers (Kazıcılar) hareketlerini* bastırdı.

---

* 1646-1647 İngiliz İç Savaşı sonunda, John Lilburne ve Sir John Wildman liderliğinde ortaya çıkan İngiliz radikal politik hareketi olan Levellers (Düzleyiciler) seçime dayalı parlamento, yasal reform, kiliseye verilen vergilerin kaldırılması, dini hoşgörünün yaygınlaştırılması gibi konularda çalıştılar ve Kral I. Charles'ın 1649'da idamından sonra yeni oligarşinin lideri Oliver Cromwell'le çalıştılar. John Lilburne *İngiltere'nin Yeni Zincirleri* adlı bir kitapçık yazdı. Ordunun çeşitli kademelerinde destek bulan Düzleyiciler hareketinin başlattığı isyanlar Cromwell tarafından bastırıldı ve hareket giderek hızını yitirdi. 1649-1650 yıllarında Gerard Winstanley ve William Everard önderliğinde ortaya çıkan Diggers (Kazıcılar) hareketi ise 1649'da Surrey'de St. George's Hill'de toplanan 20 kadar köylünün kamu arazisini işlemeye başlamasıyla ortaya çıktı. Tarımda komün sisteminin kurulınasını amaçlayan bu topluluk kralın idamından sonra yoksulların toprağı ekip biçmesine izin verilmesini savundu. Fakat toplu şiddet eylemleriyle sindirildiler ve

İngiltere'de Locke'un desteklediği Devrim sonrası başlayan sınıfsal bölünme ve çatışmalara bakılınca, Locke'un temsili yönetim konusunda sıraladığı övgülerin gerçekte neyin övgüsü olduğu daha iyi anlaşılır. 1768'de Amerika'da gerilim giderek artarken İngiltere de gösteriler ve grevlerle sarsılıyordu; kömür işçileri, bıçkıcılar, şapkacılar, dokumacılar, denizciler ücretlerinin azlığı ve ekmek fiyatlarının yüksekliği nedeniyle harekete geçmişlerdi. *Annual Register* adlı yayın organı 1768 yılının ilkbahar ve yaz aylarını şöyle yorumluyordu:

> Ne yazık ki alt tabakadan insanlar arasında genel bir hoşnutsuzluk sürüp gitti. Kısmen erzak fiyatlarının yüksek olmasından, kısmen başka nedenlerden kaynaklanan bu öfke kendini üzücü sonuçlar doğuran kargaşa ve gösteriler biçiminde sık sık belli etti.

Locke'un halkın egemenliği kuramının odak noktası olduğu söylenen "halk"ın en iyi tanımını bir İngiliz Parlamento üyesi yapmıştı: "Ayak takımından bahsetmiyorum... İngiltere'nin orta tabakasından; imalatçıdan, toprak sahibinden, tüccardan, malikane sahibinden bahsediyorum..."

Amerika'da da, (Adam Smith'in kapitalist manifestosu *Ulusların Zenginliği* ile aynı yıl çıkan) Bağımsızlık Bildirgesi'nin sözcüklerinin gerisinde yatan gerçek, yükselen önemli insanlar sınıfının İngiltere'yi bozguna uğratmak için yeterince Amerikalıyı kendi saflarına çekerken, 150 yıllık sömürgeler tarihi boyunca gelişen iktidar ve servet ilişkilerine fazla dokunmama kaygısıydı. Gerçekten de Bağımsızlık Bildirgesi'ni imzalayanların % 69'u İngiltere'ye bağlı bir sömürgede bir makamı işgal ediyordu.

Bağımsızlık Bildirgesi bütün o radikal, ateşli dili ile halka Boston hükümet binasının balkonundan Thomas Crafts tarafından okundu. Thomas Crafts İngiltere'ye karşı askeri eyleme geçilmesine muhalefet eden tutucu Sadık Dokuzlar grubunun bir üyesi idi. Bildirgenin okunmasından dört gün sonra Boston Haberleşme Kurulu kenttekilere kent meydanında toplanıp askere yazılmalarını emretti. Bir de bakıldı ki, zenginler kendileri yerlerine askere yazılan birilerine para vererek askerlikten kurtulmuşlar, ama yoksullar askere alınacaklar. Bu durum gösterilere ve "kimden gelirse gelsin zorbalık zorbalıktır" diye bağrışmalara yol açtı.

1650'de yaşadıkları komünü dağıtmak zorunda kaldılar. Ancak komün uygulamalarının Kent, Buckinghamshire, Northamptonshire ve Essex gibi yerlerde de örnek alınması için çalıştılar. Komün anlayışları bireyci Düzleyiciler tarafından sert eleştirilere uğradı (ç.n.).

5.
Öylesine Bir Devrim

Amerikalıların İngiliz ordusuna karşı kazandığı zafer, çoktan silahlanmış bir halkın varlığı sayesinde oldu. Beyaz erkeklerin neredeyse tümü silah taşıyor ve kullanabiliyordu. Devrim liderleri yoksul ayaktakımına hiç güvenemiyordu güvenmesine ama, Devrim'in kölelere ve Kızılderililere hiçbir şey söylemediği de ortadaydı. Silahlanmış beyaz nüfusa dil dökmek zorundalardı.

Bu da kolay değildi. Evet teknisyenler ve denizciler, diğer bazıları İngilizlere kızgındılar. Fakat hiç kimse savaş çıksın diye öyle pek istekli değildi. Savaş sırasında ise, küçük bir kesim dışında beyaz erkek nüfusunun çoğu çeşitli zamanlarda orduya katıldı. Devrim ordusu konusunda yaptığı, *A People Numerous and Armed* (Kalabalık ve Silahlanmış Bir Halk) başlıklı incelemesinde John Shy, halkın "yerel güvenlik kurullarının zorbalığından, levazım komiseri yardımcılarının yozluğundan ve kendilerine Devrim askerleri adını takarak ortalıkta ellerinde silah, yırtık pırtık giysilerle dolaşan yabancılardan" bıkıp usandığını söylüyordu. Shy, nüfusun beşte birinin alenen ihanet ettiğini de hesaplamıştı. John Adams'ın hesabına göre ise nüfusun üçte biri savaşa karşı, üçte biri savaş istemekte ve üçte biri de tarafsız görünmekteydi.

George Washington'un yaverlerinden biri ve yeni seçkin tabakanın etkin bir üyesi olan Alexander Hamilton ordu karargâhında şunları yazıyordu: "... ülkemizin insanları bir eşeğin aptallığı ve bir koyunun pasifliğini sergiliyorlar... Özgürleşmeme konusunda kararlılar... Kurtulursak bizi kurtaran ya Fransa ya da İspanya olacak galiba."

Güneyde kölelik engeliyle karşılaşılmıştı. Stono'da, 1739'da ortaya çıkan köle isyanından beri güvenliği sarsılmış bulunan Güney Carolina, İngilizlere karşı savaşacak durumda değildi. Buradaki milis askerleri ancak köleleri denetleme işinde kullanılabilecekti.

Shy, sömürgede kurulan milis güçlerine ilk katılan erkeklerin kendi toplumlarında "saygınlık ve tam vatandaşlığın ilk akla gelen örnekleri olduklarını" söylemektedir. Milis güçlerine alınmayanlar ise dost Kızılderililer, özgür zenciler, beyaz hizmetkârlar ve belli bir yerde evi olmayan özgür beyaz erkeklerdi. Fakat umutsuzluk daha az saygın beyazları da toparlamalarını gerektirdi. Massachusetts ve Virginia'da "boşta gezenler" (serseriler) yakalanarak asker yapıldı. Aslında askerlik yoksullar için terfi etmek, para kazanmak ve toplumsal statülerini değiştirmek için bir şanstı.

Bu yapılanlar, toplumsal düzeni sağlamakla yükümlü olanların kendilerine direnç gösteren bir nüfusu harekete geçirmek ve disipline sokmak için başvurdukları eski bir numaraydı: yoksul halka askeri hizmetin sağlayacağı serüven ve maddi ödüller sunarak onları başka türlü benimsemeyecekleri bir amaç etrafında birleştirmek ve savaştırmak. Bunker Hill çatışması* sonrasında kendisiyle görüşme yapan bir Tory'e, Peter Oliver'e, yaralı bir Amerikalı teğmen isyancı güçlere nasıl katıldığını şöyle anlatmıştı (bu görüşmenin böyle bir tepki almak için yapıldığı da belliydi):

> Ben bir ayakkabıcıydım ve yaşamımı emeğimle kazanıyordum. Bu isyan başlayınca bazı komşularıma görev verildiğini gördüm. Bu komşularımın benden hiçbir farkı yoktu. Ben de çok hırslıydım ve bu adamların benim üstümde olmalarına dayanamadım. Gelip bana da er olarak orduya yazılmamı önerdiler... Ben de onlara bana teğmenlik rütbesi verilirse orduya katılabileceğimi söyledim. Verdiler. O zaman benim için terfi yolunun açılmış olduğunu düşlemeye başladım. Eğer savaşta öldürülürsem bu benim sonum olacaktı; ama eğer yüzbaşım ölürse benim rütbem artacaktı ve daha da yükselmem için bir şansım olacaktı. Evet bayım! Benim gidip askere yazılmamın arkasındaki nedenler bunlardı; Büyük Britanya ile sömürgeleri arasındaki anlaşmazlığa gelince, bu konuda hiçbir şey bilmiyorum.

John Shy, böyle konuşan Bunker Hill teğmeninin bu olayı izleyen yıllarda neler yaptığını araştırdı. Adı William Scott'du. New Hampshire'ın Peterborough kasabasındandı. İngilizlerin elinde bir yıl esir kaldıktan sonra kaçmış, Amerikan ordusuna geri dönmüştü. New York savaşlarında çarpışmış, tekrar İngilizlerin eline geçmiş ve bir gece kılıcı boynuna asılı, saati şapkasına iğnelenmiş bir biçimde Hudson Nehri'ni yüzerek geçmiş, bir kez daha kaçmayı başarmıştı. New Hampshire'a geri dönmüş, iki büyük oğlunu ve tanıdıklarını toplayarak çeşitli savaşlarda bulunmuş, bu sağlığı bozulana kadar böyle devam etmişti. En büyük oğlunun altı yıllık bir askerlik sonunda askeri kampta hummadan öldüğünü

---

* Bunker Hill çatışması: 17 Haziran 1775'teki bu çatışmada İngilizler Boston karşısında bulunan Bunker Hill tepesini Amerikalıların güçlü direnişine karşın ele geçirdiler (ç.n.).

görmek zorunda da kalmıştı. Peterborough'daki çiftliğini enflasyon yüzünden hiçbir değeri kalmamış bir senet nedeniyle satmıştı. Savaş sonrası New York limanında sandalları devrilen sekiz kişiyi boğulmaktan kurtarınca ünlü olmuştu. Daha sonra iş bulup, batıdaki toprakları ordu adına teftiş etmeye başlamış, ancak hummaya yakalanarak 1796 yılında ölmüştü.

Scott yoksul ve sahipsiz bir geçmişten gelen, ordunun çoğunlukla alt rütbelerinde bulunan pek çok Devrim savaşçısından biriydi. Shy'ın yaptığı inceleme, Peterborough'da devrim sırasında kasabanın seçkin ve ileri gelen kimselerinin yalnızca kısa bir süre için savaşta bulunduklarını göstermektedir. Diğer Amerikan kasabalarında da durum aynıdır. Shy bu konuda şunları söylemektedir: "Devrim yıllarında Amerika, tarihinin hiçbir döneminde olmadığı kadar mutlu ve müreffeh bir orta sınıf toplumu olmuştu. Fakat yine bu toplum, 1775 ve 1783 yılları arasında, çoğu devrim sırasında gerçekten savaşmış ve acı çekmiş, çok sayıda ve bu sayının giderek artmakta olduğu, oldukça yoksul durumdaki insanların da bulunduğu bir toplumdu: Yani çok eski bir öykünün yinelenmesiydi bu durum."

Askeri çatışmanın kendisi, her şeyin üzerine çıkarak bütün diğer sorunları geri plana itti; insanları, herkesçe önemli hale gelen bu tek savaşımda bir seçim yapmaya zorladı. Bağımsızlık kazanıldığında çıkarlarının ne olacağı belli olmayanları bile Devrim için savaşmak zorunda bıraktı. Yönetici seçkinler, kuşaklar boyu süren bir deneyimden, bilinçli ya da bilinçsiz, öğreneceklerini öğrenmişlerdi: Düşmanla savaş kendileri açısından iç çatışmalardan daha güvenliydi.

Askeri hazırlıklar en tarafsız kişileri bile cepheye gitmeye zorlayabiliyordu. Connecticut'ta bir yasa çıkarılarak bazı devlet memurları, papazlar, Yale Üniversitesi öğrencileri ve öğretim üyeleri, zenciler, Kızılderililer ve melezler dışında, on altı ile altmış yaşları arasındaki bütün erkeklerin askere alınması kararlaştırıldı. Göreve çağrılan biri kendisi için bir yedek bulması ya da 5 *pound* vermesi durumunda askerlikten kurtulabiliyordu. Askeri göreve gelmeyen on sekiz erkek hapse atılmıştı ve bunlar kurtulmak için savaşta dövüşecekleri konusunda şeref sözü vermek zorunda bırakılmışlardı. Shy, "Siyasal inançları askeri güce inanca dönüştüren bir mekanizma söz konusuydu" demektedir. Modern çağda askeri güçlerin demokratikleşmesi olarak nitelendirilen süreç biraz farklı işlemekteydi: savaşma konusunda isteksiz çok sayıda insanı, kendilerini ulusal bir amaçla bütünleşmeye zorlayarak sürecin sonunda gerçekten inançlı insanlar haline getirmek.

Bir özgürlük savaşı yapılıyordu ve her zamanki gibi askerlik zorunluluğu parayla belirleniyordu. 1779 yılına gelindiğinde Amerikan donanması denizcileri zorla askere almaya başlamıştı bile. Oysaki İngilizlere karşı adam toplamak için yapılan düzenli baskınlar hâlâ unutulmamıştı. Pennsylvanialı bir memur şöyle diyordu: "Bu yapılanları gördükçe,

elimizde olmadan, İngiltere'ye boyun eğmek zorunda bırakıldığımız dönemde İngiliz subayların yaptıklarıyla ne kadar benzer davranışlar olduğunu düşünüyor ve bu davranışların aynı üzücü sonuçları doğuracağına inanıyoruz. Yani insanların otoriteye olan bağlılıklarının... azalması... sonucu artan yabancılaşmanın giderek açık muhalefete yol açması... ve kan dökülmesi."

Washington'un ordusundaki yeni ve sıkı disiplini gören Concord, Massachusettsli bir papaz şunları yazmıştı: "Yeni lordlar, yeni yasalar. En katı yönetimlerden biri kurulurken subaylar ile askerler arasında büyük bir fark yaratılıyor. Herkes ya yerini bilip ona göre davranacak ya da hemen bağlanıp bir değil 30-40 kırbaç cezası alacak."

Amerikalılar savaşın ilk cephelerinde kaybettiler: Bunker Hill, Brooklyn Heights, Harlem Heights, the Deep South cepheleri kaybedildi. Buna karşılık Trenton ve Princeton'da küçük savaşlar kazanıldı. Daha sonra, 1777 yılında Saratoga, New York'ta savaşın dönüm noktasını belirleyen büyük bir savaş kazanıldı. Washington'un yerinden kımıldatılamayan ordusu Pennsylvania, Valley Forge'da savaşırken, Benjamin Franklin, İngilizlerden intikam almak için fırsat bekleyen Fransız monarşisi ile anlaşma masasına oturmuştu bile. Savaşın yönü güneye döndü ve İngilizler burada zafer üzerine zafer kazanmaya başladılar. Bu kazanımlar, Fransızların büyük bir orduyla Amerikalılara yardım etmesi ve Fransız donanmasının denizden İngilizlerin erzak ve destek almasını engellemesine kadar sürdü ve Amerikalılar 1781 yılında Yorktown, Virginia'da İngilizlere karşı nihai zaferi kazandılar.

Bütün bu yaşananlar sırasında Amerikalı varsıllar ile yoksullar arasında bastırılmaya çalışılan çatışmalar tekrar tekrar su yüzüne çıkıyordu. Philadelphia'da, savaşın tam ortasında, Eric Foner, o dönemi "bazı sömürgeciler için büyük kazançların sağlandığı, diğerleri için büyük güçlüklerin yaşandığı günler" olarak tanımlıyordu. Fiyatlar bir ayda % 45 oranında artmış, enflasyon toplumsal çalkantılara ve eylem çağrılarına yol açmaya başlamıştı. Bir Philadelphia gazetesi, Avrupa'da insanların, "stokçuların açgözlülüğü yüzünden yiyecek sıkıntısı baş gösterdiğinde kendi yasalarını kendilerinin uyguladıkları"nı anımsatmaya başlamıştı. Orada insanlar, "depoları basıyorlar, marketleri para ödemeksizin istedikleri gibi kullanıyorlar, bazı durumlarda da başlarına bu dertleri açan suçluları asıyorlardı."

1779 Mayıs'ında Philadelphia Birinci Topçu Bölüğü Meclis'e bir dilekçeyle başvurarak "orta sınıfın ve yoksulların" sorunlarına çare bulunmasını istemiş ve "toplumun ahlaklı bir kesimini yok etmekten çekinmeksizin, büyük bir tamahkârlıkla servetlerine servet katmaya kararlı olanlara karşı şiddet uygulayacakları" tehdidinde bulunmuştu. O Mayıs ayında büyük bir yasadışı miting düzenlendi ve fiyatların düşürülmesi istendi. Ayrıca yiyecek stokçuluğu yapan zengin bir Philadelphialı olan Robert Morris hakkında bir soruşturma başlatıldı. Ekim ayında "Fort

Wilson ayaklanması" olayı yaşandı. Bu olayda bir grup milis kente yürüyerek zengin bir avukat ve Devrim görevlisi olan, fiyat denetimlerine ve Pennsylvania'da 1776 yılında uygulanması benimsenen demokratik anayasaya muhalefet etmesiyle tanınan James Wilson'un evini kuşattı. Fakat bu milis gücü zengin Philadelphialıların kurduğu "ipek çoraplılar tugayı" tarafından geri püskürtüldü.

Öyle görünüyordu ki hiçbir mülkü olmayan ya da bir parça toprağı olan beyaz sömürgecilerin çoğunun durumu hâlâ kölelerden, sözleşmeli hizmet kölelerinden ve Kızılderililerden daha iyi idi ve bunlar güzel sözlerle Devrim koalisyonuna çekilebiliyorlardı. Ancak savaşın gerektirdiği özveriler giderek daha can acıtıcı bir hale gelince zenginlerin ayrıcalıklı ve güvenli yaşamlarını kabul etmek daha da güçleşti. *The Social Structure of Revolutionary America* (Devrimci Amerika'nın Toplumsal Yapısı) adlı kitapta Jackson Main'in tahminine göre büyük toprak sahipleri ve tüccarlardan oluşan beyaz nüfusun % 10'u, 1000 *pound* ya da daha fazla tutarında kişisel servet ile 1000 *pound* karşılığı bir toprağa sahipti ve bu kişiler ülke servetinin en az yarısı ile ülkedeki insanların 1/7'sini köle olarak ellerinde tutuyorlardı.

Savaş süresince sömürgeleri yöneten Kıta Meclisi'ne zenginler egemen olmuştu; bunların çıkarları partileşme, iş anlaşmaları ve aile ilişkileri nedeniyle birbirine bağlıydı. Bu ilişkiler Kuzey ile Güneyi, Doğu ile Batıyı birbirine bağlıyordu. Örneğin Virginialı Richard Henry Lee, Massachusettslı Adamslara ve onlar da Pennsylvanialı Shippenslara bağlıydılar. Orta ve Güney sömürgelerinden gelen delegeler ticaret ve toprak spekülasyonu nedeniyle Pennsylvanialı Robert Morris'le ilişki içindeydiler. Morris maliyenin yöneticisiydi ve yardımcısı Vali Morris idi...

Morris'in planı Kıta Meclisi'ne borç para verenlere daha fazla güvence verecek bir biçimde, devrim davasını sonuna dek destekleyenlere yaşam boyu yarı maaş verme konusunda bir oylama yaptırarak subayların desteğini kazanmaktı. Bu plan hiçbir maaş almayan, soğuktan donan, hastalıktan ölen, sivil kapkaççıların zenginleşmesini seyretmek zorunda kalan sıradan askerleri görmezden geliyordu. 1781 yılı yılbaşı günü, New Jersey'de Morristown yakınında bulunan bölükler, belki de içtikleri romdan cesaret alarak subaylarını dağıttılar, bir yüzbaşıyı öldürdüler, diğerlerini yaraladılar, baştan aşağı silahlanmış bir biçimde ve toplarını da hazır tutarak Philadelphia'da Kıta Meclisi binasına doğru yürüyüşe geçtiler.

George Washington olayı ihtiyatlı bir tutumla ele aldı. Gelişmelerden kendisini General Anthony Wayne haberdar ediyordu. Wayne'e güç kullanmamasını söyledi. Ayaklanmanın kendi bölüklerine sıçramasından endişe ediyordu. Wayne'e askerlerin dile getirdikleri sorunların listesini çıkarmasını emretti ve Meclistekilerden kente, Philadelphia'ya kaçmamalarını istedi. Çünkü o zaman askerlerle kentlilerin birleşme olasılığı doğacaktı. Knox'u at üzerinde hiç dinlenmeden New England'a gidip askerler

için üç aylık maaş alıp dönmesi için görevlendirdi. Kendi de son çare olarak bin kadar adamını isyancıların üzerine sürmek üzere hazırladı. Sonunda barış yapıldı ve askerlerin yarısı terhis edildi, diğer yarısı ise sıla iznine gönderildi.

Bu olaydan kısa bir süre sonra, New Jersey sınırında subaylarına karşı gelerek Trenton'daki kent merkezine doğru yürüyüşe geçen iki yüz kişilik daha küçük bir ayaklanma başladı. Washington bu kez hazırlıklıydı. İyi beslenmiş, iyi giyimli altı yüz adamıyla isyancıların üzerine yürüdü, onları çevirdi ve silahlarını bıraktırdı. Üç lider hemen oracıkta yargılandı; biri bağışlandı, diğer ikisi kendi arkadaşlarından oluşan bir infaz kıtası tarafından idam edildi. Liderlerine ateş eden erler tetikleri çekerken ağlıyorlardı. Washington bunun "bir örnek teşkil edeceğini" söyledi.

İki yıl sonra Pennsylvania sınırında bir başka ayaklanma çıktı. Savaş bitmiş ordu dağıtılmıştı. Ücretlerini alamayan seksen kişi Philadelphia'daki kıta meclisi binasını işgal ederek meclis üyelerini nehrin ötesindeki Princeton'a kaçmaya zorladı - meclistekiler, bir tarihçinin de (John Fiske, *Kritik Dönem*) hüzünle belirttiği gibi "bir avuç sarhoş isyancının karşısında rezil bir biçimde kapılardan döndüler."

Devrim sırasında askerlerin yalnızca seyrek bir biçimde gerçekleştirebildikleri otoriteye başkaldırı eylemlerini, siviller çok daha kolay gerçekleştirebiliyorlardı. Ronald Hoffman, "Devrim; Delavare, Maryland, Kuzey Carolina, Güney Carolina, Georgia gibi eyaletleri ve daha az da olsa Virginia eyaletini bütün bir savaş dönemi sürecek olan bölücü iç savaşların içine itti." demektedir. Güneyde aşağı tabakalar devrim için harekete geçmeye karşı direndiler. Kendilerini, İngiltere karşısında ister kazansın ister kaybetsin, siyasal anlamda seçkin bir tabakanın idaresi altında görüyorlardı.

Örneğin, Maryland'de, 1776'da yeni anayasa kabul edilinceye kadar vali olabilmek için 5000 *pound*; eyalet senatörü olmak için ise 1000 *pound* değerinde mülk sahibi olmak gerekiyordu. Bu durumda nüfusun % 90'ının seçilme şansı yoktu. Hoffman, "Bu nedenle küçük köleciler, köle sahibi olmayan çiftçiler, kiracılar, toprağını kiraya verenler ve gündelikçi işçiler, Whig partisi seçkinleri için toplumsal denetimi ciddi bir sorun haline getiriyorlardı," demektedir.

Nüfusun % 25'ini oluşturan zenci köleler (ki bazı bölgelerde bu oran % 50'yi buluyordu) yüzünden kölelerin isyan edeceği korkusu büyüyordu. George Washington özgürlüğüne kavuşabilmek için Devrim ordusunda savaşmak isteyen zencilerin başvurularını geri çevirmişti. Bu yüzden Virginia'daki İngiliz askeri komutanı Lord Dunmore'un kendi kuvvetlerine katılacak olan Virginialı kölelerin özgürlüklerini kazanacaklarını açıklaması şaşkınlık ve dehşet yarattı. Maryland mıntıkalarından birinden gelen bir raporda köleleri kaçmaya teşvik eden yoksul beyazlara ilişkin endişeler dile getiriliyordu:

> Bu mıntıkadaki zencilerin küstahlığı o denli artmıştır ki onları silahsızlandırmak artık bizim için zorunlu bir hale gelmiştir ve bunu bizler en son cumartesi günü uyguladık. Seksene yakın tüfek, süngü, kasatura, kılıç vs. bulduk. Aşağı tabakadan bazı beyazların kötü niyetli ve kendini bilmez konuşmalarıyla, bunlar, kralın güçleri başarılı olduğu takdirde özgürlüklerine kavuşacaklarına inandırılmışlardı. Kölelerimizin kafalarına bu düşünceleri sokan ve onları kışkırtanlara karşı her zaman uyanık ve sert olamayacağımız açıktır.

Toplumsal huzuru biraz daha kaçıran başka bir olay da, Maryland'de, devrimi desteklemek adına bazı malları istiflediğinden kuşku duyulan zengin ailelere karşı beyazların giriştiği saldırılardı. Bir adam Kral'a karşı olan bu insanların sınıfsal nefretini şu sözlerle dile getirdi: "İnsanlar için silahları bırakıp Kral ve Parlamento tarafından konulan gümrük ve diğer vergileri ödemek, giderek köleleştirilerek, şimdi olduğu gibi emirlerle yönetilmekten daha iyi görünüyor." Marylandlı zengin bir toprak sahibi olan Charles Carroll, her taraftan yayılan bu hoşnutsuz ruh halini şöyle anlatıyordu:

> Her düzeyde ve her yerde sinsi sinsi kol gezerek varlığını belli eden habis, çirkin ve alçakça bir kıskançlık, kimsenin para, şan, şeref kazanmasına izin vermemekte; bu ise insanlar arasında kötü niyetin ve sevgisizliğin yerleşmesinden başka işe yaramıyor.

Buna rağmen Maryland otoriteleri denetimi ele aldılar. Tavizler verdiler; toprak ve kölelere daha ağır vergiler koydular, borçların kâğıt para ile ödenmesine izin verdiler. Bu, zenginler sınıfının gücünü sürdürmek için yaptığı bir fedakârlıktı ve işe de yaradı.

Fakat daha Güneyde, Kuzey ve Güney Carolina ile Georgia'da, Hoffman'a göre, "çok geniş topraklar otoritenin gölgesi bile söz konusu olmayacak bir biçimde terkedilmişti." Bu konuda genel eğilim kendilerine bir şey kazandırmayacak hiçbir savaşta yer almamaktı. "Her iki tarafta da otoriteyi temsil eden kişiler halk tabakasının erzak temin etmesini, tüketimi kısmasını, ailelerini terk etmesini, hatta yaşamlarını bile tehlikeye atmalarını istiyorlardı. Güç kararlar almaya zorlanan halkın büyük bir kısmı, ne yapacağını şaşırmış bir halde üstlerine yüklenmek istenen işlerden kaytarmaya ve giderek de önce bir tarafa, daha sonra da diğer tarafa kafa tutmaya başladı..."

Washington'un askeri komutanı, Nathanael Grene, aşağı Güney bölgelerinde halkın sadakatsizliği karşısında, bazılarına karşı tavizkâr, bazılarına karşı da acımasız bir politika izledi. Thomas Jefferson'a yazdığı bir mektupta kralcılar üzerine yaptığı bir baskını şöyle anlatmıştı: "Askerlerim hepsini korkunç bir et yığını haline getirdi. Yüzden fazlası öldürüldü, geri kalanın çoğu da kılıçtan geçirildi. Bu katliamın, bu ülkede daha pek

çok sayıda bulunan muhalifler üzerinde çok iyi bir etkisi olduğundan eminim." Grene generallerinden birine "düşmanların yüreklerine dehşet, dostların yüreklerine cesaret salması"nı söylüyordu. Diğer yandan Georgia valisine ise "eyaletinizdeki muhaliflere girebilecekleri bir kapı açın" diye öğütler vermekten de geri durmuyordu.

Genelde eyaletlerin hemen hepsinde verilen tavizler asgari ölçülerde oluyordu. 1776'dan 1780 yılına kadar bütün eyaletlerde kabul edilen yeni anayasaların eskilerinden pek farklı olduğu söylenemezdi. Bazı durumlarda seçme ve seçilme konularında aranan mülkiyet sahibi olma koşulları hafifletilmişti; ancak bunların değeri, örneğin Massachusetts eyaletinde artırılmıştı. Bu koşullar yalnızca Pennsylvania'da bütünüyle kaldırıldı. Yeni insan hakları tasarıları değiştirilebilir koşullar içermekteydi. Dini Özgürlük konusunda Kuzey Carolina şunu eklemişti: "Burada belirtilen haklardan hiçbiri, ihanete ve isyana tahrik etmeye yeltenen bir söylem içinde görev yapan din adamlarını yasal bir biçimde mahkemeye çıkarılmak ve cezalandırılmak fiillerinden muaf tutacak bir biçimde yorumlanamaz." Maryland, New York, Georgia ve Massachusetts eyaletleri de benzer önlemler aldılar.

Amerikan Devrimi'nin zaman zaman kilise ve devleti birbirinden ayırdığı söylenir. Kuzey'de böyle bildiriler yayımladılar. Ancak 1776 yılından sonra koydukları vergilerle herkesi Hıristiyan öğretisini desteklemeye zorladılar. 1892 yılında Temyiz Mahkemesi Yargıcı David Brewer'a gönderme yapan William G. Mcloughin, Devrim sırasında kilise ve devletin ayrılması konusunda, "Bu ulus Hıristiyan'dır," diyordu, "bu gerçek birdenbire doğmamış, kafalara sonradan işlenmemiştir... Değil kendi akışına bırakmak, dinin Amerikan yaşamını her yönüyle, her kurumuyla ne kadar derinden etkilediğini görmek gerekir."

Amerikan Devrimi'nin sınıfsal ilişkiler üzerindeki etkisini incelemek için kaçan kralcıların el koyulan topraklarına ne olduğuna bakmak gerekir. Bu topraklar Devrim liderlerine iki yönden çıkar sağlayacak bir biçimde dağıtılmışlardı: Kendileri ve dostları zenginleşmişler, küçük çiftçilere parsellenen topraklar da yeni yönetime geniş bir destek tabanı yaratmakta kullanılmıştı. Aslında bu yöntem yeni ulusun en belirgin özelliği olma yolundaydı: Büyük bir servete sahip olduğunu gören yönetim, tarihin en zengin yönetici sınıfını yaratmakla kalmıyor, elinde zenginler ile fakirler arasında tampon görevini üstlenecek orta sınıflar için de bir şeyler bulunduruyordu.

Kralcıların sahip oldukları geniş topraklar zaten Devrim'in kotarılmasında en önemli etkenlerden biri olmuştu. Virginia'da Lord Fairfax'ın yirmi bir mıntıkayı içine alan 5 milyon akrelik toprağı vardı. Lord Baltimore'un Maryland'daki topraklarından sağladığı yıllık gelir 30.000 *pound*u buluyordu. Devrimden sonra George Washington'un dostu olan Lord Fairfax korunmuştu. Fakat özellikle kendileri Amerika'da olmayan toprak sahibi diğer kralcıların topraklarına el koyuldu. Devrimden sonra

New York'ta özgür küçük toprak sahiplerinin sayısında artma oldu. Dolayısıyla, devrim öncesi epeyce baş ağrıtan kiracı çiftçilerin sayısı da azaldı.

Rowland Berthoff ve John Murrin'e göre, bağımsız çiftçilerin sayısı artmış bile olsa "sınıfsal yapı radikal bir biçimde değişmemişti." Yönetici grup içinde personel değişikliğinin olması demek, "Boston, New York ya da Philadelphia'nın yükselen tüccar ailelerinin gayet inandırıcı bir biçimde toplumsal statülerini yeniden kazanması, hatta bazen iflas edenlerin ya da krala sadık oldukları için el koyulan ya da sahipleri sürülen evlerin bile önem kazanması demekti."

Edmund Morgan Devrim sonrası sınıfsal yapıyı şöyle özetlemektedir: "Daha aşağıda olanların yarışmaya girmiş olması, aslında yarışmanın, zengin sınıf üyeleri arasında post ve iktidar savaşımı olduğu gerçeğini gözlerden gizleyemiyordu: Yarış yenilerle eski iktidar sahipleri arasındaydı." Devrim sonrası duruma bakarak Richard Morris, "her yerde eşitsizlik görülüyordu," yorumunu yapıyordu. Bağımsızlık Bildirgesi'ndeki, "Biz Birleşik Devletler halkı" tanımlamasında geçen (zaten bu tanım da en zenginlerden Vali Morris tarafından ortaya atılmıştı) "halk" sözcüğünün Kızılderilileri, zencileri, kadınları ve beyaz hizmetkârları kastetmediğini Morris de belirtmekteydi. Gerçekte sözleşmeli hizmet köleliği her zamankinden daha fazla artmıştı ve Devrim "beyazların köleliğine son vermek için hiçbir şey yapmamış, sadece mevcut durumu biraz düzeltmişti."

Carl Degler *Out of Our Past* (Geçmişten Getirdiklerimiz) adlı eserinde şöyle diyordu: "Amerikan Devrimi'nin açtığı kapıdan hiçbir yeni toplumsal sınıf iktidara gelmemiştir. İsyanın mühendisleri geniş ölçüde sömürge döneminin yönetici sınıfıdır." George Washington, Amerika'nın en zengin kişisiydi. John Hancock Boston'da varlıklı bir tüccardı. Benjamin Franklin zengin bir basımcıydı. Liste böyle uzayıp gidiyordu.

Diğer taraftan, küçük çiftçiler gibi kentlerdeki teknisyenler, işçiler ve denizciler de Devrim'in retoriği, asker arkadaşlığı ve toprak dağıtımı gibi olaylar söz konusu olduğunda, "halk" kavramının sınırları içine itiliyorlar, adeta bütünleştiriliyorlardı. Bu yolla önemli bir destek tabanı, ulusal bir onay birliği yaratılıyor, varlığı yadsınan ve baskı altında tutulan insanlar dışarıda bırakıldığında bile "Amerika" denilebilecek bir şey ortaya çıkıyordu.

Staughton Lynd'in New York, Dutchess Mıntıkası'nda yaptığı dikkatli araştırma da bunu doğrulamaktadır. 1776 yılında New York'taki büyük feodal mülklere karşı toprak kiracıları sık sık ayaklanıyorlardı. Rensselaerwyck şirketinin bir milyon akrelik toprağı bulunuyordu. Bu topraklardan bir kısmının kendilerine geçmesi gerektiğine inanan kiracılar, mahkemelerden bir sonuç alamayınca şiddete başvurdular. Poughkeepsie'de 1700 silahlı kiracı mahkeme binalarını çevirdiler, cezaevlerine girdiler. Fakat isyan bastırıldı.

Devrim sırasında, Dutchess Mıntıkası'nda kralcıların el koyulan topraklarının dağıtılması konusunda, farklı seçkin gruplar arasında bir çekişme yaşanıyordu. Bu gruplardan biri olan "Poughkeepsie Karşı Federalistleri" (ki bunlar Anayasaya da muhalefet ediyorlardı) o topraklara yeni yerleşmiş, iş dünyasına yeni girmiş, fakat giderek zenginleşen kişilerden oluşuyordu. Bunlar, toprak kiracılarının sorunlarını sömürerek kendi politik kariyerlerini ve kendi geleceklerini kurabilmek için bu yoksul insanlara bol bol vaatlerde bulundular ve onların desteğini kazanmaya çalıştılar.

Devrim sırasında silah altına alabilecek asker bulmak için toprak kiracılarına toprak sahipliği vaat edilmişti. 1777 yılında Dutchess mıntıkasındaki önemli toprak sahiplerinden biri, kiracıları toprak sahibi yapmayı vaat etmenin "savaş alanına anında en az altı bin güçlü kuvvetli çiftçinin sokulması" demek olacağını yazmıştı. Fakat devrim sırasında askere yazılıp bundan bir kazanç sağlayabileceklerini uman çiftçiler, kendilerinin orduda er olarak ayda 6.66 *dolar* alırken, bir albayın 75 *dolar* aldığını gördüler. Melancton Smith ve Matthew Paterson gibi yerel yönetim müteahhitlerinin zenginleşmelerini izlerken, kendi aldıkları (tedavüldeki) paranın enflasyon karşısında eriyip yok olduğuna tanık oldular.

Bütün bunlar savaşın ortasında toprak kiracılarının tehditkâr bir güç oluşturmalarına neden oldu. Çoğu kirasını ödemeyi kesti. Bundan endişe duyan meclis, kralcıların topraklarına el koyabilmek için gerekli yasayı geçirerek ülkede bulunan 1800 özgür toprak sahibi nüfusa dört yüz yeni toprak sahibini kattı. Bu ise 1788 yılında Federalistler karşısında oy verecek zenginler partisine güçlü bir yeni oy potansiyeli demekti. Yeni toprak sahipleri Devrim'in ayrıcalıklı kademeleri arasına oturtulup siyasal anlamda denetim altına sokulur sokulmaz, liderleri Melancton Smith ve diğerleri, önceleri Anayasa'nın kabul edilmesine karşı çıkarlarken birden desteklemeye başladılar ve New York da onaylayınca Anayasa'nın kabul edileceği belli oldu. Yeni toprak sahipleri ise artık kiracı olmadıklarını, buna karşılık ipotekli duruma düştüklerini ve bundan böyle toprak sahiplerine kira ödemek yerine banka borçlarını ödemek zorunda olduklarını gördüler.

İngiliz yönetimine karşı isyan başlatmanın, sömürgeci bir grup seçkin açısından İngiltere'ye sadık olanların yerine başkalarını koyma zorunluluğunu getireceği açıktı. Küçük toprak sahiplerinin kâr etmelerine göz yumarak yoksul beyaz işçilerin ve kiracı çiftçilerin durumlarında bir değişiklik olmamasını sağladılar.

Devrimin Amerika'nın yerlileri olan Kızılderililer için anlamı neydi? Kızılderililer Bağımsızlık Bildirgesi'nin süslü sözcüklerinin kapsamı dışında tutulmuşlardı. Yaşadıkları alanların kimler tarafından yönetileceğinin seçiminde oy vermeleri ya da buralarda beyaz Avrupalıların kıtaya ulaşmalarından çok önce peşinde koştukları mutluluğu aynı şekilde aramaları konusunda Avrupalılarla eşit olacakları hiç kuşkusuz akla bile getirilmemişti. Şimdi İngilizler de engelleyemeyeceğine göre, Amerikalılar

Kızılderilileri topraklarından merhametsizce atma sürecini başlatabilirler, direnirlerse de onları öldürebilirlerdi. Yani kısacası, Francis Jennings'in de belirttiği gibi, beyaz Amerikalılar Doğu'da İngilizlerin emperyalist denetimine karşı savaşırlarken, Batı'da kendi emperyalist amaçları için savaşıyorlardı.

Kızılderililer devrimden önce Virginia ve Yeni İngiltere bölgesinde güç kullanılarak baskı altına alınmışlardı. Diğer bölgelerde ise yerliler sömürgecilerle birlikte yaşama yollarını bulma çabasında idiler. Fakat 1750'lere gelindiğinde, sömürgelerin nüfusu hızla artmış ve batıya, yeni topraklara doğru yayılma zorunluluğu doğunca, Kızılderililerle çatışma kaçınılmaz hale gelmeye başlamıştı. Ohio Nehri Vadisi'nde birbiri ardına doğulu toprak komisyoncuları ortaya çıktılar. Bunlar Iroquoi kabilesinin sözcülüğünü yaptığı "Kardeşlik Zinciri" adı verilen Kızılderili kabileler konfederasyonu toprakları üzerinde faaliyet gösteriyorlardı. New York'ta karmaşık bir dolandırıcılık yoluyla 800.000 akrelik Mohawk toprağına el konmuş, Mohawk kabilesi ile New York arasındaki dostluk dönemi sona ermişti. Mohawkların şefi Hendrick'in 1753 yılında, Vali George Clinton ile New York eyalet konseyine acı içinde şunları söylediği kaydedilmiştir:

> Kardeşim, buraya topraklarımız hakkında endişelerimizi iletmeye geldiğimizde, bizler için bir şeyler yapılacağını umut etmiştik ve sizlere atalarımızın kurduğu Zincir Sözleşmesi'nin yıkılmak üzere olduğunu anlattık ve kardeşim siz bize hakkımızın Albany'de iade edileceğini söylüyorsunuz, fakat biz Albany'dekileri çok iyi tanıyoruz ve onlara güvenmiyoruz, çünkü oradaki tüccarlar insan değil, hepsi birer şeytan... bu nedenle topraklarımıza döner dönmez kardeşlerimize, diğer beş ulusa, sizlerle aramızdaki Kardeşlik Zinciri'nin koptuğunu bildirmek için Wampum Kemeri (katırboncuğu kemeri) göndereceğiz. Kardeşim bundan böyle benden haber beklemeyeceksin ve kardeşim biz de sizden hiçbir haber alma arzusu duymayacağız.

İngilizler Yedi Yıl Savaşları'nda Kuzey Amerika toprakları için Fransızlarla savaşırlarken, Kızılderililer Fransızların safında yer almışlardı. Fransızlar tüccar gibi davranmakla birlikte Kızılderililerin topraklarını istila etmemişlerdi. Buna karşılık İngilizlerin Kızılderililerin avlanma ve yaşam alanlarına göz diktikleri belliydi. Delaware Kızılderilileri şefi Shingas ile ondan Fransızlara karşı kendilerine yardım etmelerini isteyen İngiliz general Braddock arasında şöyle bir konuşmanın geçtiği nakledilmişti:

> Shingas, General Braddock'a, İngilizlerin dostu olan Kızılderililerin İngilizler arasında yaşamalarına ve ticaret yapmalarına izin verilip verilmeyeceğini; kendilerini ve ailelerini besleyecek bir avlanma alanı bırakılıp bırakılmayacağını sordu... Bunun üzerine General Braddock hiçbir vahşinin toprağı sahiplenemeyeceğini söyledi... Bunun üzerine Shingas ve diğer şefler, eğer toprak üzerinde yaşama özgürlükleri olmayacaksa, o toprak için savaşmayacaklarını söylediler...

1763'te savaş bitince Fransızlar kendileri ile savaşan Kızılderilileri hiçe sayarak Apalaş Dağları'nın batısındaki toprakları İngilizlere bıraktılar. Kızılderililer bu nedenle İngilizlerin batıdaki kalelerine saldırmak için birleştiler. İngilizler her ne kadar bu ittifaka "Pontiac Komplosu" adını vermiş olsalar da bu, aslında Francis Jennings'in tanımıyla "bağımsızlık için özgürleşme savaşı" idi. Pitts kalesi komutanı İngiliz general Jeffrey Amherst'in emriyle, görüşmeler yaptığı Kızılderili şeflerine çiçek hastalarının yattığı hastaneden battaniyeler verildi. Bu, şimdi biyolojik savaş denilen savaş biçiminin ilk örneklerinden biriydi. Hastalık kısa sürede Kızılderililer arasında yayıldı.

Bu olaya ve köylerin yakılmasına rağmen İngilizler, gerilla savaşına devam eden Kızılderililerin kararlılığını yok edemediler. İngilizler ile Kızılderililer arasında, Apalaş Dağları bir hat oluşturacak ve beyaz yerleşimcilerin bu hattın gerisindeki Kızılderili bölgesine geçmeyecekleri konusunda bir anlaşma yapılacaktı. Bu, 1763 Kraliyet Fermanı olarak tarihe geçti ve Amerikalıları çok kızdırdı (çünkü Virginia'ya verilen ilk Ayrıcalık Beratı Virginia topraklarının batıda okyanusa dek uzandığını bildiriyordu). Bu durum Devrim sırasında Kızılderililerin niçin İngiltere için savaştıklarını da açıklamaktadır. Kızılderililer önce Fransız müttefikleri ile, daha sonra İngilizlerle ve onlar gittikten sonra da toprağa tamah eden yeni bir ulusla, müttefiksiz olarak karşı karşıya kalmışlardı.

Amerikalılar artık Kızılderili topraklarının kendi topraklarına katıldığını varsayıyorlardı. Fakat bunu yasallaştırmak için batıya gönderdikleri güçler öyle bir yenilgiye uğradılar ki yapılan savaşların isimleri bile bu yenilgileri yansıttı: Harmar'ın Aczi, St. Clair'in Utancı. Hatta 1798 yılında, General Anthony Wayne, Kızılderililerin batı konfederasyonunu Yere Düşen Ağaçlar Savaşı'nda yendiğinde bile onların gücünü kabul etmek zorunda kaldı. Grenville Anlaşması'na göre, bazı toprakların beyazlara bırakılması karşılığında Birleşik Devletler, Ohio'nun kuzeyinde, Mississippi'nin doğusunda ve Büyük Göller'in güneyindeki Kızılderili toprakları üzerinde hak iddia etmekten vazgeçecekler, fakat eğer Kızılderililer bu toprakları satmaya karar verirlerse, önceliği Birleşik Devletler'e tanıyacaklardı.

Jennings, herkesin sahip olmaya çalıştığı toprakların, sonuç olarak Kızılderili toprakları olduğu gerçeğinden hareket ederek, Kızılderililerı Amerikan Devrimi'nin merkezine yerleştirir ve Devrim'i "çeşitli biçimlerde baskı altına alınmış ve sömürülmüş, birbirlerinin üzerine çöküp yağmalamaya çalışan türlü türlü insanlar" olarak tanımlar. Doğudaki seçkinler kıyıdaki toprakları ele geçirince, toprak arayan yoksullar Batı'ya gitmek zorunda kaldılar ve orada zenginler için gerekli bir savunma hattı oluşturdular; çünkü Jennings'in de dediği gibi "Kızılderili baltasının ilk hedefi yerleşim öncüsünün kafatasıydı."

Amerikan Devrimi zenci kölelerin durumlarını da daha karmaşık bir hale getirmişti. Binlercesi İngilizlerle savaşmıştı. Çoğu kuzeyli olan beş

bin zenci devrimcilerle birlikteydi. Fakat bunlar arasında Virginia ve Maryland'den gelenler de vardı. Aşağı Güney'de yaşayanlar zencilere silah vermek istemiyorlardı. Savaşın kargaşası ve sıkışık günlerinde binlerce zenci özgürlüğüne kavuştu; savaşın sonunda İngiliz gemileriyle İngiltere'de, İskoçya'da, Büyük ve Küçük Antiller'de ya da Afrika'da yerleşmek üzere Amerika'dan ayrıldılar. Birçoğu da efendilerini görmezden gelerek, özgür zenciler statüsüyle Amerika'da yeni bir yaşama başladılar.

Kuzey eyaletlerinde, gerek askeri hizmet içinde zenciler ile beyazların karışmış olması, gerekse köleler için güçlü ekonomik bir gereksinmenin bulunmaması nedeniyle ve devrimci retoriğin coşkusuyla köleliğin sonu geldi; fakat çok yavaş bir biçimde geldi. Daha 1810'larda bile, Kuzey'deki zenci nüfusun dörtte birine eşit bir sayı olan otuz bin zenci köle durumundaydı. 1840'da Kuzey'de hâlâ bin köle bulunuyordu. Yukarı Güney'de daha fazla denetim yasalarını gündeme getiren daha çok sayıda özgür zenci nüfusu oluşmaya başlamıştı. Aşağı Güney'de ise pirinç ve pamuk plantasyonlarının artması sonucu kölelik de yaygınlaştı.

Devrim, siyahlar için yer ve fırsat yaratarak beyazların toplumunda bazı taleplerde bulunabilmelerini sağladı. Bu talepler bazen Baltimore, Philadelphia, Richmond, Savannah gibi kentlerde türeyen yeni seçkin siyahların küçük grubundan geldi, bazen de ağzını açacak kadar cesur kölelerden. Siyahlar Bağımsızlık Bildirgesi'ne dayanarak Meclis'e ve Eyalet yasama organlarına dilekçelerle başvurup köleliğin kaldırılmasını ve siyahlara da eşit haklar verilmesini istediler. Boston'da çocuklarını eğitmek için beyazların almakta olduğu kent parasından kendilerine de verilmesini istediler. Norfolk'da mahkemelerde tanıklık yapmalarına izin verilmesini talep ettiler. Nashville'de "özgür zencilere de herkese verilen zengin olma fırsatlarının verilmesi gerektiği"nde ısrar ettiler. Charleston'da özgür bir zenci kasap olan Peter Mathews, kendi gibi özgür diğer zenci zanaatkâr ve tüccarlarla birlikte siyahlara karşı ayrımcı yasaların yürürlükten kaldırılması için Meclis'e dilekçe verdiler. 1780 yılında Dartmouth, Massachusetts'te yedi siyah, vergilendirmeyi temsil edilmeyle ilişkilendirerek oy hakkı için başvuruda bulundular:

> ... Oy hakkımız olmadığı ya da bize vergi koyanların seçimlerinde etkili olamadığımız için rencide edildiğimiz kanaatindeyiz. (Herkesin de çok iyi bildiği gibi) devletin diğer özgür vatandaşlarına tanıdığı ayrıcalıklar bizlere tanınmadığı halde, bizim ırktan olanların çoğu, ortak davamızı savunmak ve (anladığımız kadarıyla) iktidarın vergiler vasıtasıyla (burada nasıl yaptığını yinelemeye gerek yok) insanları baskı altına almak için kullanılmasına karşı verilen savaşa canla başla katıldılar...

Bir zenci olan ve kendi kendine matematik ve astronomi öğrenen Benjamin Banneker, bir güneş tutulmasını doğru olarak bilebildiği için Washington kentinin yeniden planlanması görevine getirilmişti ve Thomas Jefferson'a yazdığı bir mektupta şunları söylüyordu:

> Sanırım hiçbir tanığa gerek duymayacak bir biçimde sizin de bildiğiniz gibi biz, uzun süredir bütün dünya tarafından olumsuz bir biçimde yargılanmış ve sömürülerek çalıştırılmış bir ırkız. Demek istediğim bize çok uzun bir süre küçümseyen gözlerle bakıldı; insan olarak görülmedik, hayvan yerine konduk ve zihinsel yeteneklerimizin olmadığı düşünüldü... Sizin bizlerle ilgili hâlâ sürüp giden bu saçma ve yanlış düşünceleri ve yargıları ortadan kaldırabilmek için her fırsatı kucaklama niyetinde olduğunuzu anlıyorum. Bu konuda, yani evrensel bir yaratıcının hepimizi birden yarattığı; hepimizi yalnızca aynı etten, kemikten yaratmakla kalmayıp aynı zamanda hepimizi, tarafgir davranmaksızın, aynı duygular ve aynı melekelerle donattığı konusundaki fikirleriniz benimkilerle aynı...

Banneker, Jefferson'dan "artık besledikleri bu dar görüşlü önyargılardan kendilerini kurtarmalarını" rica ediyordu.

Jefferson, aydın ve duyarlı bir bireyin yapabileceği kadarıyla elinden geleni yaptı. Ancak gerek Amerikan toplumunun yapısı, pamuk plantasyonlarının politik gücü ve köle ticareti, kuzeyli ve güneyli seçkinlerin ittifak politikaları ile sömürgelerde uzun bir süredir oluşan ırkçı önyargılar kültürü; gerekse kendi kişisel zaafları, pratik gereksinmelerle ilgili ideolojik saplantıları, Jefferson'u ömrü boyunca köle sahibi kalmaya itti.

Siyahların sınıfsal aşağılanmaları, Kızılderililerin yeni toplumun dışında bırakılmaları, zengin ve güçlülere ulusal düzeyde tanınan üstünlük; bütün bunlar sömürgelerde Devrim başlayıncaya kadar zaten yerleşmiş, gelenekleşmişti. İngilizler de çekilince, bunlar artık Philadelphia'daki kongrede Devrim liderleri tarafından kaleme alınan Birleşik Devletler Anayasa'sı adı altında kâğıda geçirilebilir, güçlendirilebilir, düzene sokulabilir ve yasallaştırılabilirdi.

Yıllar boyunca birçok Amerikalı, 1787 yılında yazılan Anayasa'nın, demokrasi ve eşitlik için yasal bir çerçeve çizen; bilge ve insancıl kişiler tarafından oluşturulmuş, dahiyane bir yapıt olduğuna inandılar. Bu görüş ondokuzuncu yüzyılda yazan tarihçi George Bancroft tarafından biraz da abartmalı bir biçimde dile getirildi:

> Anayasa eşitlik ve bireylik konularına ters düşecek hiçbir şey içermiyor. Bu anayasada insanların kökenleri, fikirleri hakkında; korunan gözetilen sınıflar, yasal sayılan bir din ya da mülkiyetin siyasal gücü hakkında hiçbir kayıt yok. Bireyi birey olarak tanımlıyor... Damlaların birleşip deniz halini alması gibi, Amerikan toplumu da birbiriyle sürekli etkileşim içinde olan farklı, özgür ve devamlı hareket halindeki atomlardan oluşmuştur... ki böylelikle kurumlar ve ülkenin yasaları, yığınların bireysel düşüncelerinde yaşam bulmakta, okyanus suları gibi ebediyen dalgalar halinde akmaktadır.

Anayasa konusunda bir başka görüş de yirminci yüzyılın başlarında tarihçi Charles Beard tarafından ortaya atıldı (ve bu görüş öfke ve infial

yaratarak *New York Times*'ta bir başmakaleyle kınandı). Beard, *An Economic Interpretation of the Constitution* (Anayasanın Ekonomik Açıdan Yorumu) adlı kitabında şunları yazıyordu:

> Nasıl ki devletin başlıca amaçlarından biri, fiziksel şiddetin bastırılması dışında, toplumun üyeleri arasında mülkiyet ilişkilerini oluşturan düzenlemeleri koymak ise; hakları bu şekilde oluşturulan egemen sınıflar da, ya ekonomik durumlarını sürdürmeye yönelik kendilerine daha çok çıkar sağlayacak düzenlemeleri devletten zorla koparmaya çalışacaklar ya da kendileri devletin organlarını denetlemeye soyunacaklardır.

Kısacası, Beard, zenginlerin çıkarlarına göre ya devleti ya da devletin işlerliğini sağlayan yasaları denetlemelerinin kaçınılmaz olduğunu söylüyordu.

Çok genel bir biçimde ifade ettiği bu fikri Beard 1787 yılında Philadelphia'da Anayasa'yı hazırlamak için toplanan elli beş kişinin ekonomik geçmişlerini ve siyasal fikirlerini inceleyerek Anayasa'ya uyguladı. Beard'in bulgularına göre bu kişilerin çoğunluğu mesleki kategori olarak avukattı; çoğu toprak, köle, imalat, gemicilik alanlarında ileri gelen zenginlerdendi; yarısı faiz karşılığı parasını ödünç veriyordu ve elli beş kişiden kırkı, Hazine Bakanlığı'nın kayıtlarına göre, ellerinde devlet bonosu bulunduruyordu.

Böylelikle Beard, Anayasa'yı hazırlayanların çoğunun, güçlü federal bir devlet kurmak için doğrudan bir ekonomik çıkarının bulunduğunu gördü: imalatçıların koruyucu gümrük tarifelerine gereksinimleri vardı; paralarını işletenler borç ödemelerinde kâğıt paranın kullanılmasını önlemek istiyorlardı; toprak spekülatörleri Kızılderililerin topraklarını istila ettikleri için korunma ihtiyacındaydılar; köle sahipleri köle isyanları ve kaçak kölelere karşı federal güvenlik istiyorlardı; ellerinde tahvil, senet bulunduranlar bunları ödemek için ulusal düzeyde vergilendirme yaparak paralarının değerini artıracak güçlü bir devlet istiyorlardı.

Beard dört grubun Anayasa kongresinde temsil edilmediğini belirtmektedir: Bunlar köleler, sözleşmeli hizmet köleleri, kadınlar ve mülksüzlerdi. Dolayısıyla Anayasa bu grupların çıkarlarını yansıtmıyordu.

Beard Anayasa'nın yalnızca Amerika'nın kurucu atalarının kişisel çıkarlarına hizmet etmek için hazırlandığını düşünmediğini açık açık belirtmiştir. Doğrusu Benjamin Franklin'in 150.000 *dolar*lık servetini, Alexander Hamilton'un eşinin babası ve erkek kardeşi yoluyla çıkar çevreleriyle olan bağlantılarını, James Madison'un kölelerini çalıştırdığı büyük plantasyonlarını ve George Washington'un sahip olduğu uçsuz bucaksız toprakları görmezden gelmek pek olası görünmüyordu. Yine de Anayasa, Kurucu Atalar'ın temsil ettiği grupların çıkarlarına dönük olarak hazırlanmıştı; onların "kafalarındaki ekonomik çıkar kavramına ve çıkar deyince somut olarak ne anladıklarına; kişisel deneyimlerinin belirlediği belirli çıkar biçimlerine" göre hazırlanmıştı.

Philadelphia konvansiyonundaki herkes Beard'in kafasındaki şemaya uymuyordu. Massachusetts'ten gelen Elbridge Gerry geniş toprakların sahibi olmasına karşın Anayasa'nın onaylanıp kabul edilmesine karşıydı. Aynı şekilde Marylandlı Luther Martin, New Jersey'de atalarından kalan büyük arazi parçalarının mirasçısı olmasına karşın Anayasa'nın onaylanmasına muhalefet ediyordu. Fakat birkaç kişi dışında Beard, servet sahibi olmakla Anayasa'nın desteklenmesi arasında güçlü bir ilişkinin bulunduğunu görmüştü.

1787 tarihine gelinceye dek yalnızca büyük ekonomik çıkarları korumak için değil, aynı zamanda durumlarından memnun olmayan çiftçilerin beklenmedik bir biçimde bir isyan çıkarmalarından duyulan korku nedeniyle de güçlü, merkezi bir yönetime ihtiyaç duyuluyordu. Bu korkuya neden olarak da 1786 yılı yazında batı Massachusetts'te çıkan ve Shays'ın İsyanı adı verilen bir ayaklanma gösteriliyordu.

Massachusetts'in batısındaki kasabalarda Boston Meclisi'ne karşı bir kırgınlık vardı. 1780'de kabul edilen yeni Anayasa seçme hakkı için mülkiyet kriterleri getirmişti. Gerçekten zengin olmayan hiç kimse devlet görevlerine seçilemiyordu. Dahası Meclis, borçtan bunalan çiftçilerin borçlarını ödeyebilmeleri için, Rhode Island gibi bazı başka eyaletlerdeki gibi kâğıt para çıkarmayı reddediyordu.

Batıda bazı mıntıkalarda Meclis'e karşı bir muhalefet örgütlemek için yasal olmayan toplantılar yapılmaya başlandı. Bunlardan birinde Plough Jogger isimli biri düşüncelerini şöyle açıklamıştı:

> Çok ama çok sömürüldüm, savaşta bana düşenden daha fazlasını yapmak zorunda kaldım; üzerime sınıf vergisi, kent vergisi, vilayet vergisi, kıtasal vergi ve çeşit çeşit vergiler yüklendi... şerifler, polis müdürleri, vergi tahsildarları tarafından itilip kakıldım, sığırlarım değerlerinin altında fiyatlarla satıldı...
>
> Büyüklerimiz bu gidişle her şeyi elimizden alacaklar ve ben, artık sesimizi yükseltip bu gidişe bir son verme zamanının geldiğini düşünüyorum; artık mahkemeler, şerifler, vergi tahsildarları, avukatlar istemiyoruz...

Bu toplantının başkanı alkışları kısa kesmek için tokmağını masaya vurdu. Başkan ve diğerleri, dertlerini sakin bir biçimde, dilekçe yazarak Boston'daki Genel Mahkeme'ye sunmak istiyorlardı.

Ne var ki, Boston'da Genel Mahkeme'nin programlanmış toplantısından önce, Hampshire Mıntıkası'nda, Northamton ve Springfield kentlerinde yapılan mahkemelerde, borçlarını ödeyemeyen çiftçilerin ellerinden hayvanlarını ve harmana hazır topraklarını alma kararları çıkmıştı. Böylece, kıtasal ordunun savaş gazileri de alacakları karşılığında kendilerine nakit para yerine sertifika verildiği için haksızlığa uğradıklarını düşünerek ölkelenince, çiftçileri manga ve birliklere ayırarak örgütlemeye başladılar. Bu eski askerlerden biri de mahkeme sabahı Boston'a

trampetli bir birlikle çıkagelen ve kafasında bir önceki yazın sıcağında borçları nedeniyle hapse atılmış olmanın kızgınlığını hâlâ taşıyan Luke Day adında biriydi.

Şerif silahlı çiftçilere karşı mahkemeyi savunmak için yerel milis güçlerine güveniyordu. Ancak yerel milislerin çoğunluğu da Luke Day'in tarafını tutuyordu. Şerif beş yüz asker toplamayı başardı; yargıçlar siyah ipek giysilerini giyerek mahkeme salonuna giderken kendilerini koruyacak şerifi beklemeye başladılar. Mahkeme binasının merdivenlerinde onları elinde bir dilekçe ile Luke Day bekliyordu. Israrla, Genel Mahkeme'nin anayasa karşıtı kararlarını protesto etmenin halk için anayasal bir hak olduğunu ve mahkeme çiftçilerin lehinde bir karar çıkarana kadar yargıçların mahkemeyi ertelemeleri gerektiğini söyledi. Luke Day'in yanında bin beş yüz silahlı çiftçi yer almıştı. Yargıçlar celseyi kapattılar.

Bundan kısa bir süre sonra Worcester ve Athol'de silahlı çiftçiler mahkemelerin mülklerini ellerinden almak için toplanmalarını engellediler. Milis güçleri ya çiftçilerin yanında yer alıyordu ya da sayıca az olmaları nedeniyle çiftçilerin üzerlerine gidemiyordu. Concord'da, elli yaşında, iki savaş görmüş bir gazi olan Job Shattuck, kentin yeşil alanlarına at arabalarını, kapalı arabaları, atları, öküzleri sürerken yargıçlara da şu mesajı göndermişti:

> Bu mıntıkada halk şunu ilan etmektedir ki. emekçi halkın şu anda çektiği ıstıraplar dindirilmeden mahkeme heyeti bu mahkeme binasına girmeyecek.

Mıntıka Meclisi toplanarak mahkemenin tehir edilmesini önerdi ve yargıçlar hemen celseyi kapattılar.

Great Barrington'da bin kişilik bir milis gücü bir meydanda silahlı erkekler ve çocuklarla karşılaştı. Fakat milis güçlerinin kendi aralarında fikir ayrılıkları çıktı. Başyargıç milislerden oturumun devamını isteyenlerin yolun sağına, istemeyenlerin yolun soluna ayrılmasını isteyince, iki yüz kişi sağa, sekiz yüz kişi de sola gitti ve yargıçlar celseyi kapattılar. Daha sonra kalabalık başyargıcın evine gitti. Başyargıç Massachusetts Genel Mahkemesi toplanıncaya kadar hiçbir mahkemenin yapılmayacağını belirten bir kâğıt imzalamayı kabul etti. Kalabalık meydana geri döndü, bölge cezaevinin kapılarını açtı ve borçluları salıverdi. Bir doktor olan mahkeme heyeti başkanı, "Dertlerini dindirmek için halkın uygulamaya koyduğu yoldan daha iyi bir yol öneren hiç kimse olmadı," dedi.

Massachusetts'te vali ve politik liderler olanlardan korkmaya başladılar. Bir zamanlar Boston'da radikal bir lider olarak görülen Samuel Adams bile artık halka yasalar çerçevesinde hareket etmeleri gerektiğini söylüyordu. Adams "İngiliz ajanlarının" çiftçileri kışkırttığını söylüyordu. Greenwich kasabası halkı buna, "siz Boston'dakilerin parası var, ama bizim yok." diye karşılık verdi. "Devrim sırasında siz de yasaları çiğnemediniz mi?" Artık asilere Düzenleyiciler denilmeye başlanmıştı. Amblemleri hemlock çamı filiziydi.

Sorun Massachusetts eyaletini aşmaya başladı. Rhode Island'da borçlular yasama işini üstlenmişler, kâğıt para basmaya başlamışlardı. 1786 Eylülünde New Hampshire'da yüzlerce kişi Exeter'deki meclisi kuşatarak ödedikleri vergilerin kendilerine geri verilmesini ve kâğıt para basılmasını istediler. Ancak üzerlerine asker gönderileceği tehdidi karşısında dağıldılar.

Daniel Shays sahneye batı Massachusetts'te çıktı. Devrim başladığında Shays bir çiftlikte çalışan fakir bir işçiydi. Kıtasal orduya katıldı, Lexington, Bunker Hill ve Saratoga'da çarpıştı ve yaralandı. 1780 tarihinde maaşını alamayınca ordudan istifa edip memleketine döndü. Fakat kısa bir süre içinde kendini borçlarını ödeyemediği için mahkemede buldu. Bu arada başkalarına da neler olduğunu görmüş, borcunu ödeyemeyen hasta bir kadının altından yatağının çekilip alındığına tanık olmuştu.

Shays'ı isyan ettiren asıl olay 19 Eylülde Massachusetts Yüksek Mahkemesi'nin Worcester'de toplanıp aralarında üç arkadaşının da bulunduğu on bir isyancı lideri, "yasadışı bir biçimde ve silah zoruyla", "adaletin yerine getirilmesi ve devletin yasalarının işletilmesini" engelleyen "düzen karşıtı, isyankâr ve tahrikçi" kişiler oldukları suçlamasıyla mahkemeye çıkarması oldu. Yüksek Mahkeme'nin bir hafta sonra Springfield'de toplanması kararlaştırıldı. Bu arada Luke Day'in de yargılanacağı konuşuluyordu.

Shays çoğu savaş gazisi olan yedi yüz silahlı çiftçiyi örgütledi ve onları Springfield'e götürdü. Shays ve taraftarlarını bir general komutasında dokuz yüz asker ve bir top bekliyordu. Shays generalden bir resmi geçit yapmalarına izin vermesini rica etti. General isteğini kabul etti. Shays ve adamları trampet ve boru çalarak meydanı geçtiler. Yürürlerken sayıları arttı. Bazı milisler onlara katıldılar ve kırsal alandan gelenler de güç kattılar. Yargıçlar davaları bir gün ertelediler, daha sonra da mahkemeyi kapattılar.

Vali James Bowdoin, Boston'da toplanan Genel Mahkeme'den "Devletin çiğnenen onurunun hesabının sorulmasını" istedi. Daha dün kendileri İngiltere'ye karşı ayaklanmış olanlar, güvenli ofislerinde, şimdi yasa ve düzene uyulmasını istiyorlardı. Sam Adams toplanma yasağını içeren bir İsyan Yasası çıkarılmasına yardım etti ve suçluların mahkemeye çıkarılmalarını geciktiren, böylelikle de yetkililerin insanları mahkeme etmeksizin istedikleri kadar hapiste tutmalarına olanak veren bir karar çıkarıldı. Yasa koyucular kızgın çiftçilere bazı tavizler verme yoluna da giderek onlara eskiden kalan vergilerini şimdi para yerine mallarıyla ödeyebileceklerini söylediler.

Ancak işe yaramadı. Worcester'de 160 isyancı mahkeme binasına yürüdü. Şerif onlara İsyan Yasası'nı hatırlattı. İsyancılar, ancak yargıçlar da dağılırsa dağılabileceklerini söylediler. Şerif bağırarak asma, idam cezası gibi laflar etti. Biri şerifin arkasından dolaşarak şapkasına kendi amblemleri olan çam filizini taktı. Yargıçlar mahkemeyi terk ettiler.

Çiftçiler ile milis güçleri arasındaki savaş kızışmaya başlamıştı. Fakat karlı bir kış da çiftçilerin mahkeme binalarına yaptıkları baskınları zorlaştırıyordu. Shays bin kadar adamıyla Boston'a yürüdüğü bir sırada şiddetli bir kar fırtınası onları dönmeye zorladı, hatta adamlarından biri soğukta dondu.

Bostonlu tüccarların paralarıyla oluşturulan bir ordu, General Benjamin Lincoln idaresinde savaş meydanına geldi. Karşılıklı top atışlarında üç asi öldü. Askerlerden biri dalgınlıkla kendi topunun önüne geçince iki kolunu birden kaybetti. Kış daha da kötüleşiyordu. İsyancılar sayıca azalıyor ve geri çekiliyorlardı. Shays Vermont'a sığındı ve adamları teslim olmaya başladılar. Savaşarak birkaç ölü daha verdiler; fakat sonra şiddetin otoriteye karşı orada burada kullanabildiği örgütsüz, umutsuz eylemler gerçekleştirildi: örneğin ambarlar yakıldı, bir generalin atları öldürüldü. Gece yarısı iki kızağın talihsiz biçimde çarpışması sonucu askerlerden biri öldü.

Yakalanan asiler Northampton'da mahkeme edildiler ve altısı idama mahkûm edildi. O günlerde Pittsfield baş şerifinin kapısına şöyle bir not bırakıldı:

> Vatandaşlarımdan bazılarının adaletin yerini bulması için verdikleri savaş sonucu ölüme mahkûm edildiklerini anlıyorum. Böyle korkunç bir suçun cezalandırılmasına yardımcı olmamak için elinizden geleni yapmanızı rica ederim, çünkü Tanrı şahidim olsun ki mahkûm eden de, cezayı yerine getiren de aynı sonu paylaşacaklar... Hızla ölüme hazırlanın, çünkü ya sizin ya benim yaşamım kısa olacak. Ormandaki ağaçlar yeniden yapraklanınca dönüp size kısa bir ziyarette bulunacağım.

Otuz üç asi daha yargılandı ve altısı daha idam edildi. İdamların devam edip etmemesi konusunda tartışmalar çıktı. General Lincoln bir Hoşgörü Komisyonu kurularak merhametli davranılması konusunda çağrıda bulundu; fakat Samuel Adams: "Monarşilerde ihanet suçu affı ya da hafif cezayı kaldırabilir, fakat cumhuriyetin yasalarına isyan etmeye cüret edenler ölümü hak etmişlerdir," dedi. Bu sözü pek çok idam cezası izledi. Ölüm cezasına çarptırılan bazıları ise bağışlandılar. Shays da 1788 yılında Vermont'ta affedildi ve Massachusetts'e dönüp 1825'te ölümüne kadar fakir ve kimsenin tanımadığı bir adam olarak yaşadı.

Shays'ın isyanı sırasında Fransa'da elçi olarak bulunan Thomas Jefferson ise bu tip başkaldırıların toplum için sağlıklı olduğunu söylüyordu. Arkadaşına yazdığı bir mektupta: "Ara sıra küçük bir isyan çıkmasının iyi bir şey olduğunu düşünüyorum," demişti. "Devletin oldukça sağlıklı kalabilmesi için gerekli bir ilaçtır bu... Tanrı korusun ya yirmi yıl boyunca hiçbir isyan çıkmazsa... Özgürlük ağacı vatanseverlerin ve zorbaların kanlarıyla zaman zaman sulanıp tazelenmelidir. Bunlar onun doğal gübresidir."

Fakat Jefferson olay yerinden çok uzaklardaydı. Ülkenin siyasal ve iktisat alanındaki seçkinleri pek de öyle hoşgörülü değillerdi. Örneklerin yayılmasından korkuyorlardı. Washington'un ordusunda bulunmuş eski bir asker, General Henry Knox, ordudan emekli olan askerlerden oluşan "Cincinnati'nin Düzeni" adında bir örgüt kurdu. Bu örgüt (bir tarihçinin dediği gibi) sözde "bir zamanlar içinde yer aldıkları savaşın kahramanlık anılarını yaşatmak" için kurulmuştu; ama aslında yeni kurulan ülkede radikalizme karşı bekçilik etmek ister gibi bir halleri de vardı. 1786'nın sonlarına doğru Knox, Washington'a, Shays'ın isyanı konusunda bir mektup yazarak ülkenin pek çok zengin ve güçlü liderinin görüşlerini dile getirdi:

> Devlete karşı ayaklananlar ya hiç vergi ödemeyen ya da çok az ödeyen kişilerdir. Fakat bunlar devletin zaaflarını görüp kendi sahip olduklarını zenginlerin sahip olduklarıyla karşılaştırınca ve kendi güçlerini de görünce, bu ikincisini kullanmaya başladıklarında birinciye çare bulabileceklerini hemen hissediyorlar. Bunların inançları kendilerini, "İngiltere'nin gasp ettiği Birleşik Devletler toprakları herkesin ortak çabalarıyla korunduğuna göre, bu zenginlikler herkesin ortak malıdır" diye yönlendirmektedir. Bu nedenle de, "bu inanca karşı çıkan herkes eşitliğin ve adaletin düşmanıdır ve en kısa zamanda dünya üzerinden silinip atılmalıdır."

Savaş sırasında Washington'un yaveri olan Alexander Hamilton, bu yeni aristokrasinin en güçlü, en zeki liderlerinden biriydi. Hamilton siyaset felsefesini şöyle anlatıyordu:

> Bütün toplumlar kendilerini azınlık ve çoğunluk olarak parçalara bölerler. Birinci grup zengin ve asilleri, ikinci grup ise halk tabakasını oluşturur. Halkın sesinin hakkın sesi olduğu söylenirse de, bu deyiş ne kadar sık söylenirse söylensin ve inanılarak yinelensin gerçek uygulamada doğru değildir. Halk kavgacı ve değişkendir; nadiren yargılar ve doğru kararlar alır. Bu nedenle, birinci gruba, yönetimde seçkin ve sürekli bir yer verilmesi gerekir... Halk kitlesi içinden gelip yıldan yıla değişen demokratik bir meclisin hiçbir sapma göstermeksizin kamusal yarara hizmet edebilmesi olası mıdır? Demokrasinin basiretsizliğini yönetimde süreklilikten başka hiçbir şey denetleyemez...

Anayasa Konvansiyonu'nda Hamilton, bir Başkan ve yaşam boyu görevde kalacak kişilerden oluşan bir Senato önerdi.

Konvansiyon bu öneriyi dikkate almadı. Ama Temsilciler Meclisi dışındakilerin de halk tarafından seçilmesini onaylamadı. Temsilciler Meclisi'ne seçilebilmek için de (ki bütün eyaletlerde seçmen olabilme hakkı "mülkiyet sahibi olma" kriterine bağlanmıştı) zaten meclis üyelerince belirlenen niteliklere sahip olmak gerekliydi. Kadınlar, Kızılderililer ve köleler

seçme ve seçilme hakkı dışında tutulmuşlardı. Anayasa, Senatörlerin meclis üyelerince seçilmelerini; Başkan'ın meclis üyelerince belirlenen seçmenler tarafından seçilmesini ve Yüksek Mahkeme'nin de Başkan tarafından atanmasını yasalaştırdı.

Ancak Devrim sonrası Amerikan toplumunda demokrasinin sorunu seçme hakkı üzerindeki Anayasal kısıtlamalar değildi. Sorun Anayasa'nın çok daha ötesinde, daha derinlerde, toplumun zengin ve fakir olarak bölünmesinde yatıyordu. Çünkü eğer bazılarının büyük bir serveti ve nüfuzu varsa; toprak, para, gazeteler, kilise, eğitim sistemi onların elindeyse, ne denli geniş ölçekli olursa olsun seçim, böyle bir gücü kırıp parçalayabilir miydi? Ayrıca bir sorun daha vardı: Temsile dayalı yönetimin doğası, temsil gücü temelde ne denli geniş olursa olsun, kargaşa ve değişimi engelleyecek bir biçimde tutucu değil miydi?

Eyalet kongrelerinde oy vererek Anayasa'yı onaylama zamanı geldiğinde on üç eyaletin dokuzunun lehte oy kullanması gerekiyordu. Onay konusundaki tartışmaların yoğun olduğu New York'ta isimsiz bazı makaleler yayımlanmaya başladı. Bu makaleler bize Anayasa'nın doğası konusunda hayli fikir vermektedir. Anayasa'nın onaylanmasını destekleyen bu makaleler James Madison, Alexander Hamilton ve John Jay tarafından yazılmış olup bunlara "Federalist Yazılar" adı verilmiştir. (Anayasa karşıtları da Antifederalistler olarak anılmaya başlanmıştı.)

10 numaralı Federalist makalede James Madison, ayrılıkçı gruplara bölünmüş bir toplumda barışı sağlamak için temsili bir yönetimin gerekli olduğunu öne sürüyordu. Ayrılıklar "servetin çeşitli ve eşitsiz dağılımı"ndan kaynaklanıyordu. "Serveti olanlar ile olmayanlar toplumda farklı çıkar anlayışları sergiliyorlar"dı. Madison, sorunun, servet eşitsizliğinden kaynaklanan çatışmaların nasıl denetlenebileceği konusunda düğümlendiğini söylüyordu. Ona göre, ayrılıkçı azınlıklar kararların çoğunluğun oylarıyla alınması durumunda denetlenebilirdi.

Yani Madison'a göre, gerçek sorun bir çoğunluk grubu yaratabilmekti ve bunun çözümü de Anayasa tarafından sunuluyordu. Anayasa "on üç eyalete dağılmış geniş bir ulusun oluşturduğu kapsamlı bir cumhuriyet" öneriyordu; böylelikle "kendi gücünü keşfeden herkes için birlikte hareket etmek daha güç bir hale gelecek... Ayrılıkçı liderlerin etkisi kendi bulundukları eyalette bir kıvılcımı tutuşturabilir, fakat yangını diğer eyaletlere yaymak bu şekilde engellenebilir" diyordu.

Madison'un önerisi barışı sağlayabilecek ve sürekli bir kargaşayı engelleyebilecek bir yönetime kavuşmak için akla uygun bir öneri olabilir. Ancak devletin amacı yalnızca düzeni korumak ve birbiriyle eşit güçteki iki dövüşçü arasında hakemlik yapmak mıdır? Yoksa bu devletin, belli bir düzeni korurken ve iktidar ile serveti belli bir biçimde dağıtırken; dahası, bu dağıtımda, devlet memurları tarafsız hakemler olarak değil de işbirlikçiler olarak görev yaparlarken belli bir çıkarı söz konusu mudur?

Eğer öyle ise, Madison ve onun gibileri endişelendiren düzensizlik, toplumun servetini tekelinde bulunduranlara karşı halkın başkaldırısı, ayaklanmasıdır. Ancak bu yorum, Anayasa'yı hazırlayanların ekonomik çıkarları ve toplumsal geçmişleri incelendiğinde anlamlı olacaktır.

Barışı korumak için kurulacak geniş kapsamlı bir cumhuriyet yönetimi önerisinin bir parçası olarak James Madison, 10 numaralı Federalist makalede kimlerin barışını korumak istediğini açık seçik anlatmaktadır: "Kâğıt para basımına duyulan öfke; borçların silinmesi talebi, servetin eşit dağılımı isteği ya da böyle uygunsuz ve kötü niyetli herhangi bir projenin Birleşik Devletler'in bütün vücuduna nüfuz etme olasılığı, herhangi bir vatandaşın kafasına girme olasılığından daha az olacaktır."

Anayasa'nın siyasal yan cümleciklerinin gerisinde yatan ekonomik çıkarlar görüldüğünde bu belgenin, düzenli ve uygar bir toplum kurmaya çalışan bilge kişilerin bir yapıtı olmaktan çok, kendi ayrıcalıklarını ellerinden kaçırmamaya çalışırken halk desteğini kazanabilmek için yeterince insana yeterince hak ve özgürlük veren belli grupların işi olduğu da görülür.

Yeni yönetimde Madison, Jefferson ve Monroe ile birlikte bir partiye (Cumhuriyetçi Demokratlar); Hamilton ise Washington ve Adams ile birlikte rakip partiye (Federalistler) girdiler. Fakat her ikisi de, biri Virginialı bir köleci, diğeri New Yorklu bir tacir olarak kurdukları yeni yönetimin amaçları konusunda fikir birliği içindeydiler. Her iki taraf da Amerikan sistemi içinde bu iki siyasal partinin temelde uzun yıllar fikir birliği içinde olması beklentisiyle hareket ediyordu. Hamilyon, Federalist yazıların bir yerinde bu yeni birlik oluşumunun "ülkedeki ayrılıkçıları ve başkaldırıları bastıracağını" yazmıştı. Lafı dolaştırmadan Shays isyanına değiniyor ve "Massachusetts'in güçlükle kendini kurtarabildiği bu fırtınalı durum bize bu tip tehlikelerin yalnızca düşsel olmadığını göstermiştir," diyordu.

(Makalelerin yazarı bireysel olarak her zaman bilinemediğinden) Madison ya da Hamilton 63 numaralı Federalist makalede "iyi oluşturulmuş bir senatonun gerekliliğinden" söz etmektedir. Senato "bazen halkın geçici hataları ve yanılgılarına karşı gerekli bir savunmadır"; çünkü "kamu yönetiminde halkın, nizamsız bir coşku ile ya da yasadışı bir kazanç görerek kışkırtılmış; menfaatperest kişilerce kurnazlıkla yanıltılarak doğru yoldan saptırıldığı ve dolayısıyla sonuçta kendisinin ağlayıp pişman olacağı öyle anlar vardır ki bunlara karşı önlem almak gerekebilir." Ve "Bu kritik anlarda, bir grup dengeli ve saygıdeğer vatandaşın yanlış yönlendirilen işleri denetim altına almak için müdahale etmesi; mantığın, adaletin ve gerçeğin kamunun belleğinde yeniden güç kazanacakları güne kadar, halkın kendine karşı yönelttiği darbeyi engellemesi çok yararlı olmaz mıydı?"

Anayasa, Güney'in köleci çıkarları ile Kuzey'in paraya dönük çıkarları arasında bir uzlaşma protokolü gibiydi. On üç eyaleti bir büyük ticari pazar olarak birleştirmek amacıyla, kuzeyli delegeler eyaletler arası

ticareti düzenleyici yasalar talep etmişler ve bu yasaların yalnızca kongrenin çoğunluk oylarıyla çıkarılmasını istemişlerdi. Güneyliler ise, köleliği yasadışı ilan etmeden önce, yirmi yıl boyunca köle ticaretine izin verilmesi koşuluyla buna onay vermişlerdi.

Charles Beard bizi, Birleşik Devletler yönetimi de dahil olmak üzere yönetimlerin tarafsız olmadıkları, egemenlerin ekonomik çıkarlarını temsil ettikleri ve anayasaların da bu çıkarlara hizmet ettikleri konusunda uyarmıştır. Eleştirmenlerinden biri (Robert E. Brown, *Charles Beard and the Constitution*) ilginç bir konuya değinmektedir. Anayasadan, Bağımsızlık Bildirgesi'nde yer almış ifade olan "yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı" çıkarılarak yerine "yaşam, özgürlük ya da mülkiyet arayışı" ifadesi konulsa ne olur? Anayasa niçin mülkiyeti de korumasın ki? Devrim dönemi Amerikasında, Brown'un da belirttiği gibi, "hemen herkes mülkiyeti korumanın peşindeydi" çünkü öyle çok Amerikalının malı mülkü olmuştu ki.

Ancak böyle düşünmek yanıltıcıdır. Malı mülkü olan çok kişinin olduğu doğrudur. Üstelik bazılarının diğerlerinden çok daha fazla malı mülkü olmuştur. Birkaç kişinin çok fazla sayıda mülkü vardır, pek çok kişinin az sayıda mülkü olmuştur ve diğerlerinin ise hiçbir mülkü yoktur. Jackson Main, Devrim döneminde nüfusun üçte birinin küçük çiftçilerden oluştuğunu görmüştür. Buna mukabil nüfusun % 3'ünün büyük holdingleri bulunmakta ve gerçekten servet sahibi zenginler sınıfına girmektedirler.

Nüfusun üçte biri, yine de, yeni yönetimin istikrarı açısından bakıldığında, kaybedecekleri bir şeyleri olduğunu düşünen insan sayısı olarak azımsanmayacak bir orandır. Bu oran, onsekizinci yüzyılın sonunda bütün dünyada, bir yönetime, başka herhangi bir ülkede verilebilecek destekten daha geniş bir destek tabanına işaret etmektedir. Buna ek olarak kentteki teknisyenler yaptıkları işi yabancılarla rekabetten koruyacak bir yönetimi desteklemekte önemli bir çıkar görmektedirler. Staughton Lynd'in de belirttiği gibi: "Nasıl olmuş da Amerika'nın her yerindeki kentlerde yaşayan işçilerin hepsi birden Amerikan Anayasası'nı büyük bir coşkuyla desteklemişlerdir?"

Bu, özellikle New York için geçerliydi. Dokuzuncu ve onuncu eyaletler de Anayasa'yı onaylayınca New York kentindeki dört bin teknisyen süslü arabalar ve bayraklarla resmi geçit yaparak olayı kutlamışlardı. Fırıncılar, demirciler, biracılar, gemi tamircileri ve gemi inşaatçıları, fıçıcılar, arabacılar ve terziler, hepsi resmi geçitteydi. Lynd, bu teknisyenlerin, sömürgelerde seçkinlerin yönetimine karşı olmakla birlikte, milliyetçi olduklarını saptamıştı. Teknisyenler New York nüfusunun yarısını oluşturuyorlardı. Bazıları zengin, bazıları yoksuldu; fakat hepsinin durumu ortalama bir işçiden, çıraktan ve kalfadan daha iyiydi ve refah düzeyleri, devrimden sonra sömürgelere bin bir çeşidi getirilen İngiliz şapkaları, İngiliz ayakkabıları ve diğer başka mallardan kendilerini koruya-

cak bir yönetimi desteklemelerini gerektiriyordu. Sonuç olarak, teknisyenler oy sandığında çoğu kez zengin tutucuları desteklemek durumunda kaldılar.

Anayasa, bu durumda, Amerikan sisteminin karmaşıklığını göstermektedir: bir yandan servet sahibi seçkinlerin çıkarlarına hizmet ederken, diğer yandan da geniş bir destek tabanı oluşturabilmek için, orta gelir düzeyindeki teknisyen ve çiftçilere, küçük mülk sahiplerine yeterince haklar tanımaktadır. Bu destek tabanını oluşturanlar ise zenciler, Kızılderililer ve çok fakir beyazlara karşı tampon görevini üstlenen az biraz para görmüş kişilerdir. Bunlar seçkinlerin en çok yasa ile en az güç kullanarak denetimi ellerinde tutmalarına olanak veren kesimdir ki vatanperverlik ve birlik borularının çılgın müziği eşliğinde artık her şey kulağa hoş gelir olmuştur.

Anayasa, ilk kongrenin, gelen eleştiriler karşısında bazı düzeltmeler yaparak, bugün "İnsan Hakları Bildirgesi" adı verilen yasaları çıkarmasından sonra halkın geniş bir kesimi için daha kabul edilebilir hale geldi. Bu düzeltmeler yeni yönetimi adeta halkın özgürlüklerinin; konuşma, yayın, ibadet, başvuru, toplanma, adil yargılanma, konut dokunulmazlığı gibi özgürlüklerin bir bekçisi gibi gösteriyordu. Bu nedenle Anayasa, halkın yeni yönetime destek vermesi için mükemmel bir biçimde düşünülmüştü. Düşünülmeyen şey ise dili yeni olduğu ve gerçekliği henüz sınanmadığı için, özgürlükler zenginlerin ve güçlülerin elinde bulunan bir devlete teslim edildiğinde ortaya nasıl bir durumun çıkacağıydı.

Gerçekte Anayasa'nın başka maddelerinde de aynı durum söz konusuydu. Örneğin eyaletlere "taahhüt mükellefiyetini kaldırma" yasağı getiren fıkrası ya da Meclis'e vergi koyma ve para tahsis etme gücü veren fıkraları da aynı sakıncaları taşıyordu. Bu fıkralar müşfik ve tarafsız görünmekle birlikte şu soruları da akla getiriyordu: Kime, ne için vergi konulacak? Hangi para kime tahsis edilecek? Herkes için "taahhütleri güvence altına alma" adil ya da eşitlikçi görülebilir; ancak zenginler ile fakirler, işveren ile işçi, toprak sahibi ile kiracısı, alacaklı ile borçlu arasında yapılan taahhütler genellikle bu ikisi arasında güçlü olanı kayıracaktır. Bu nedenle, bu taahhütleri güvence altına almak demek, devletin büyük gücünü; yasalarını, mahkemelerini, şeriflerini, polislerini ayrıcalıklılar lehine kullanmak; yani bunu modern çağlar öncesinde olduğu gibi güçlünün zayıfı ezdiği bir uygulama biçiminde değil de, yasal bir uygulama biçiminde yapmak demektir.

Anayasa'da İnsan Hakları konusunda yapılan ilk değişiklik de masum bir maskenin gerisinde gizlenmiş çıkarların niteliğini gözler önüne sermektedir. 1791 yılında Meclis'ten geçirilen bu değişiklik her ne kadar "Meclis'ten, konuşma ve basın özgürlüklerini kısıtlayan... hiçbir yasa geçirilemez..." diyorsa da bu değişikliğin Anayasa'nın bir parçası olmasından yedi yıl kadar sonra Meclis'ten konuşma özgürlüğüne gayet açık bir biçimde kısıtlama koyan bir yasa geçirildi.

Bu yasa, 1798 yılında John Adams'ın yönetimindeki Birleşik Devletler'de, Fransız Devrimi nedeniyle Fransızlara ve son zamanlarda meydana gelen İrlandalı isyanları nedeniyle de İrlandalılara tehlikeli devrimciler gözüyle bakıldığı bir dönemde çıkarılan Fesat ve İsyana Teşvik Yasası* idi. Bu yasa, Devlete, Meclise ya da Başkana, onları karalamak, şereflerine leke sürmek ya da onlara karşı halkın nefretini çekmek amacıyla "yanıltıcı, iftira dolu ve kötü niyetli" herhangi bir şey söylemenin ve yazmanın suç oluşturduğunu ilan ediyordu.

Bu yasa Anayasa'da İnsan Hakları konusunda yapılan İlk Düzenleme'yi** açıkça ihlal ediyordu. Yine de uygulamaya konuldu. Devlete hakaret etmekten on Amerikalı hapse atıldı ve 1798-1800 yılları arasında Yüksek Mahkeme'nin her üyesi Temyiz Mahkemesi görevinde de bulunarak bunu anayasal bir hale getirdiler.

Bu düzenlemenin yalnızca hukukçu uzmanların bilebileceği yasal bir temeli vardı. Sıradan Amerikalı, İlk Düzenleme'yi okuduğunda özgür konuşma hakkına sahip olduğunu düşünüp kendini güvende hissetse de, bu yasa tarihçi Leonard Levy tarafından çok iyi açıklanmıştır. Levy, Anayasa'da yapılan ilk düzenlemeye karşın, Amerika'da (halk arasında olmasa bile üst sınıf çevrelerinde), hâlâ İngiliz genel yasasının (ahkamı umumiye) "hainlik ve iftira" konusunda aldığı tavrın geçerli olduğuna dikkati çekmekteydi. Bunun uygulamadaki anlamı ise şuydu: Devlet, konuşmacı ya da yazar üzerinde "önceden engelleyici bir baskı" kuramayacağına, yani konuşma ya da yayını engelleyemeyeceğine göre, konuşmacı ya da yazarı eylemi bittikten sonra da pekâlâ cezalandırabilirdi. Böylece Meclis, başlangıcından itibaren uygulamaya koyduğu yasalar konusunda yeterli ve elverişli bir yasal zemine sahipti ve belli konuşmaları zaten bir suç gibi algılıyordu. Eylemden sonra gelen ceza ise özgür konuşmayı engellemek için harika bir caydırıcı olduğundan, "önceden engelleyici bir baskı olmadığı" iddiası da zaten geçerli olamaz. Bu ise İlk Düzenleme'nin, verdiği ilk izlenim gibi, pek öyle koruyucu bir duvar olmadığı gerçeğini anlamamızı kolaylaştırır.

Peki Anayasa'da ekonomik konulardaki maddeler de bu kadar kof olabilir miydi? Akla hemen Washington'un ilk yönetiminde ortaya çıkan ve Meclis'in vergi koyma ve para tahsis etme gücünün Hazine Bakanı Alexander Hamilton tarafından anında uygulamaya konulduğu öğretici bir örnek geliyor.

Hamilton, devletin kendini güçlendirebilmesi için toplumun en zengin elemanlarıyla işbirliği içinde olması gerektiğine inandığı için, kongreye bir dizi yasa sunup kabul ettirmiştir. Bu felsefeye göre, devletle belli bankacılık çıkarları arasında işbirliğini gerçekleştirebilmek için bir Birleşik Devletler Bankası kurulmuştu. İmalatçılara yardımcı olmak için Meclis'ten bir gümrük tarifesi geçirilmişti. Savaş bonolarının çoğu artık küçük, zengin bir grupta toplanmış durumdaydı ve bunlara bonolarının

---

* Sedition Act.

** First Amendment.

karşılığının tamamını ödeme emri çıkartılmasına karar verildi. Bu ödemeleri yapabilmek, para bulmak için de ayrıca vergi yasaları çıkartıldı.

Bu vergi yasalarından biri de, özellikle yetiştirdikleri tahılları viski yapıp satan küçük çiftçileri kızdıran Viski Vergisi'ydi. 1794 yılında Batı Pennsylvanialı çiftçiler bu verginin toplanmasına karşı silahlanıp ayaklandılar. Hazine Bakanı Hamilton bu ayaklanmayı bastırmak üzere gönderilen kuvvetleri bizzat yönetti. O halde Anayasa'nın kabulünün ilk yılında -ne denli cafcaflı olurlarsa olsunlar (hatta insan hakları konusunda yapılan düzeltmelerle ilk maddenin bile) bazı maddelerin ciddiye alınacak yönleri olmadığı açıktır. Diğerlerinin (vergilendirme konusunda yapılan yasa gibi) uygulanması için ise güç kullanmak gerekmiştir.

Yine de Amerika'nın Kurucu Ataları konusundaki mitoloji yaşatılmaktadır. Bir tarihçinin (Bernard Bailyn) son günlerde söylediği gibi, "onların en büyük arzuları ayrıcalıkları yok etmek ve liderlerinin gücü sorumlulukla ve insani duygularla kullandıkları siyasal sistemi yaratmaktı" demek, Kurucu Ataların Amerikasında gerçekte neler olduğunu görmezden gelmek demektir.

Bailyn şunu söylemektedir:

> Herkes bilge ve adil bir yönetim için gerekli reçeteyi biliyordu. Bu reçete, toplumda çatışan güçler dengesini kurmak; böylelikle birinin diğerlerini yenmesini, herkese ait olan özgürlükleri denetlenemez bir biçimde yok etmesini engellemek esasına dayanıyordu. Sorun, bu dengeyi yaratacak biçimde, devletin kurumlarının nasıl düzenlenebileceğiydi.

Kurucu Atalar iyi bir toplumsal denge yaratmaya çalışan bilge ve adil kişiler miydi? Aslında onların denge falan istedikleri yoktu. Varsa bile, istedikleri denge, o dönemin egemen güçleri arasındaki, her şeyi olduğu gibi sürdürmeye yarayan bir dengeydi. Onlar köleler ile efendiler; mülksüzler ile mülk sahipleri, Kızılderililer ile beyazlar arasında eşitliğe dayalı bir dengeyi gerçekte hiç istemiyorlardı.

Amerika nüfusunun en az yarısının, Kurucu Atalar tarafından, Bailyn'in tanımladığı biçimde "toplumun çatışan güçleri" olarak bile görülmediği söylenebilir. Bunların adı Bağımsızlık Bildirgesi'nde hiç geçmiyordu; Anayasa'ya göre yoktular; yeni siyasal demokraside görünmez olmuşlardı. Bunlar Amerika'nın kuruluş yıllarında orada yaşayan kadınlardı.

6.
Baskının Mahrem Olanı

Standart Amerikan tarihi kitaplarını okurken ülkedeki nüfusun yarısını yok saymak olasıdır. Ülkeyi keşfedenler erkektir; toprak sahipleri ve tüccarlar erkektir; siyasal liderler, askeri liderler hep erkektir. Amerikan tarihinde kadınların varlıklarının tanınmayışı, önemsizleştirilmeleri onların ne denli itilmiş, hırpalanmış bir konumda olduklarını görmek için yeterlidir.

Kadınların bu denli görünmez bir hale getirilmeleri, onların zenci kölelerle aynı düzeyde bulunmalarına (dolayısıyla köle kadınların çift yönlü baskı altında tutulmalarına) yol açmıştır. Kadınların biyolojik farklılıkları, zencilerin karaderili olmaları ya da yüz hatlarının farklı olması nedeniyle baskı görmeleri gibi, kadınların da aşağılanmaları için bir temel teşkil etmiştir. Kadın biyolojisinin -doğurganlık özelliği nedeniyle- pratikte renkten daha önemli bir neden oluşturacağı doğrudur. Ancak bu özelliğin, bütün kadınların, hatta hiç doğurmayan ya da doğurmak için çok genç ya da çok yaşlı durumda olanlar da dahil, bütün kadınların, hep birlikte toplumda geri plana itilmeleri için bir neden sayılmaması gerekir. Öyle görülüyor ki kadınların fiziksel özellikleri, onları kullanan, sömüren, aynı zamanda kölesi, cinsel eşi, yoldaşı ve çocuklarının anası, öğretmeni, bekçisi olarak onları besleyen erkekler için elverişli bir durum yaratıyordu.

Özel mülkiyet ve rekabet temelleri üzerinde kurulan toplumlarda, tekeşliliğe dayalı aileler iş bulma ve toplumsallaşma için gerekli birimleri oluştururken, kadınların geri plana atıldıkları bu durumu yaratmayı özellikle gerekli görmüşlerdir. Çünkü kadının mahremiyet ve baskı ortamındaki statüsü, bir yandan evdeki kölenin durumuna denk düşer-

ken, diğer yandan da bu mahremiyet ve erkeğin çocuklarıyla uzun vadeli ilişkisi nedeniyle özel bir baskı biçimini geliştirmeyi gerekli kılmış, zaman zaman, özellikle güç göstermeyi gerektiren durumlarda kadına sanki erkekle eşit durumdaymış gibi muamele etmeyi zorunlu hale getirmiştir. Böyle özel bir baskı biçiminin ortadan kaldırılması ise çok daha zorlaşmıştır.

Amerika'da ve başka yerlerde, mülkiyetin ortak ve ailelerin de halalar, amcalar, büyük anneler ve büyükbabaların birlikte yaşadığı geniş ve karmaşık olduğu ilkel toplumlarda, kadınlara, daha sonra bu toplumları istila ederek onlara "uygarlık" ve özel mülkiyet kavramını getiren beyaz toplumlarda verildiğinden daha fazla haklar verildiği, daha eşit davranıldığı görülüyordu.

Örneğin, güneybatıdaki Zuñi kabilelerinde geniş aileler - klânlar - kadınlar etrafında kuruluyor, erkek kadının ailesiyle yaşamaya geliyordu. Evin kadına ait olduğu düşünülüyor, topraklar klanın malı olarak işleniyor ve üretilen her şeyde kadının eşit hakkı olduğu varsayılıyordu. Ailesiyle birlikte yaşadığı için kadın güvende yaşıyordu ve isterse malını koruyarak eşini boşayabiliyordu.

Orta Batı'daki Büyük Ovalar'da yaşayan Kızılderili kabilelerindeki kadınların çiftlik görevleri yoktu. Buna karşılık kabilelerinde şifacı, ilaçlık ot toplayıcı ve bazen de öğüt alınacak kutsal kişiler olarak çok önemli yerleri vardı. Gruplar erkek liderlerini kaybettiklerinde, kadınlar başkan olabilirlerdi. Kadınlar küçük yaylarla ok atmayı biliyorlar, bıçak taşıyorlardı; çünkü Sioux yerlileri saldırıya uğrayan bir kadının kendini savunabilmesini isterlerdi.

Siouxların ergenlik töreninde genç Sioux kızına gurur aşılamak amacıyla şunlar söylenirdi:

> Bu yolu yürü benim kızım, yürü ki sen yürürken buffalo sürüleri de geniş çayırlar üzerinden geçen büyük kara bulutların gölgeleri gibi peşinden gelsin... Görevlerini yerine getir, saygılı, yumuşak ve alçakgönüllü ol kızım ve yürürken de gururlu. Eğer kadın gururu ve erdemini yitirmişse, ilkbahar gelir, ama buffalo yolları çimen tutar. Kalbin, toprağın sıcak, güçlü kalbi kadar güçlü olsun. Kadınları zayıf ve onursuz olmadıkça hiçbir ulus yenilmez...

Kızılderili kadınların erkeklerle eşit durumda olduklarını söylemek abartma olacaktır; fakat kadınlara saygı gösteriliyordu ve toplumun cemaat tipi yapısında önemli bir yerleri vardı.

Beyaz yerleşimcilerin Amerika'ya gelme koşulları kadınlar için de çok farklı durumlar ortaya çıkardı. İlk yerleşim alanlarında hemen hemen yalnızca erkekler bulundukları için kadınlar seks köleleri olarak, çocuk doğurmaları için ya da erkeklere refakat etmek üzere ülkeye sokuluyorlardı. Virginia'ya ilk zenci kölelerin getirildiği 1619 yılında, Jamestown'a bir gemi ile doksan kadın geldi: "Uyumlu insanlar, genç ve

henüz yozlaşmamışlar... kendi rızalarıyla Amerika'ya geliş masraflarını karşılayacak bir para karşılığında buradaki yerleşimcilere eş olarak satıldılar."

Bu ilk yıllarda pek çok kadın Amerika'ya sözleşmeli hizmet kölesi olarak geldi. Bunların çoğu ilk gençlik çağında kız çocuklarıydı ve yaşamları, hizmet sürelerinin belli olması dışında, kölelerin yaşamından farksızdı. Bunlar efendilere ve eşlerine itaat etmek zorundaydılar. *America's Working Women* (Amerikanın Çalışan Kadınları) adlı kitabın yazarları (Baxandall, Gordon ve Reverby) bu kadınların durumunu şöyle anlatmaktadırlar:

> Çok az para karşılığında çalışıyorlar, kendilerine kaba ve kötü muamele ediliyordu. İyi beslenemiyor, özel yaşam hakları bulunmuyordu. Tabii bu korkunç koşullar direniş hareketleri başlattı. Birbirleriyle hiçbir temas kuramadıkları bir durumda, birbirinden uzak ailelerde yaşadıklarından, sözleşmeli hizmetkârlar için direniş gösterebilecekleri tek bir yol kalıyordu: Pasif direniş, yani yapabildikleri kadar az iş yapma ve kadın, erkek efendilerine güçlükler çıkarma. Kuşkusuz efendileri bunu pasif direniş olarak yorumlamadılar ve hizmetçilerinin kendilerini zora sokan bu davranışlarını huysuzluk, tembellik, nankörlük ve aptallık olarak gördüler.

Örneğin, Connecticut Genel Mahkemesi 1645 yılında, "adı Susan C. olan bir hizmetçiyi, yanında çalıştığı hanımına karşı asi tavırlarından dolayı, ıslahevine gönderip az yemek verilerek çok çalıştırılmaya; ertesi gün herkesin önüne çıkarılarak öğüt verilmeye ve böyle böyle bir hafta boyunca yola getirilinceye kadar cezalandırılmaya" mahkûm etmişti.

Efendilerin hizmetçi kızlara tecavüz etmeleri de oldukça yaygındı. Virginia ve diğer sömürgelerde tutulan mahkeme kayıtları bu suçlamayla mahkemeye getirilen efendilerin olduğunu gösteriyordu. Ancak mahkemeye getirilen vakaların pek çirkin olaylar olduğu düşünülebilirdi; çünkü açığa çıkmayan pek çok olay olduğu görülüyordu.

1756 yılında Elizabeth Sprigs, babasına, hizmetçilik yaptığı evdeki koşullardan şöyle bahsediyordu:

> Bizim gibi talihsiz İngilizlerin burada çektiklerimizi, İngiltere'de bulunan sizlerin aklınıza getirmeniz bile zor olur. Şu kadarını söyleyebilirim ki bu bahtsızlardan biri olarak ben neredeyse gece gündüz at gibi çalıştırılıyorum. Karşılığında ise yalnızca yeterince çalışmıyorsun seni kaltak diye azarlanıyorum, bağlanıp bir hayvanın bile dayanamayacağı kadar kırbaçlanıyorum, Kızılderili mısırından ve tuzundan başka neredeyse yiyecek hiçbir şey verilmiyor; öyle ağır işler koşuyorlar ki zenciler bile benden daha iyi durumda kalır; çıplak dolaşıyorum; ayakkabım, giyecek çorabım yok... Kendimizi bir battaniyeye sarıp yere yatarak ancak dinlenebiliyoruz...

Zenci kölelerin Amerika'ya taşınması sırasında akla gelebilecek bütün o korkunç durumlar, çoğu kez kargonun üçte birini oluşturan zenci kadınlar taşınırken çok daha korkunç bir biçimde yaşanıyordu. Köle tacirleri şunları anlatıyorlardı:

> Sarhoş görevlilerin kaldırmayı ihmal ettikleri cesetlere zincirlerle bağlanmış bir durumda bulunan hamile kadınların doğum yaptıklarını gördüm... Kadınlar bebeklerini, çoğu kez paketlenmiş kaşıklar gibi sıra sıra dizilmiş bir halde, insan kargosunun yakıcı sıcaklığında terleyerek doğuruyorlardı... Geminin güvertesinde, satın alınıp gemiye getirildikten hemen sonra çıldıran bir kadın zincire vurulmuştu.

Kölelikten kurtulan Linda Brent adında başka bir kadın sırtlarındaki bir başka yükü şöyle anlatmıştı:

> Ama şimdi on beş yaşıma girdim. Köle bir kızın yaşamında bu, sadece dertli bir dönem demek. Efendim kulağıma çirkin şeyler fısıldamaya başlamıştı. Genç de olsam bu sözlerin ne anlama geldiğinden habersiz değildim... Efendim her yerde karşıma çıkıp benim onun malı olduğumu hatırlatıyordu ve beni onun arzularına boyun eğmem için zorlayacağına yeminler ediyordu. Dışarıya biraz temiz hava almak için çıksam, bütün gün peşimde gezdiği yetmiyormuş gibi, ayak seslerini inatla yine arkamda bulurdum. Annemin mezarı başında diz çöksem kara gölgesi orada bile üzerime düşerdi. Doğuştan neşeli bir insan olmama rağmen, kalbim her an kötü bir şeyler olacak diye taş gibi ağırlaşıyordu...

Hizmetkâr ya da köle olarak değil, ilk yerleşimcilerin karıları olarak getirilen özgür beyaz kadınlar bile belli güçlüklerle karşılaşmışlardı. *Mayflower* gemisiyle Amerika'ya on sekiz evli kadın gelmişti. Bunlardan üçü hamileydi ve biri de karaya çıkmadan önce gemide ölü bir çocuk doğurmuştu. Doğumlar ve hastalık yüzünden kadınların sağlıkları tehlikedeydi. İlkbahar geldiğinde bu on sekiz kadından yalnızca dördü hayatta kalabilmişti.

Yaşayanlar erkekleriyle birlikte yabanıl bir dünyada yeni bir yaşam kurma işini paylaşıyorlar ve onlara çok gereksinme duyulduğundan özel bir saygı görüyorlardı. Erkekler öldüğünde onların işleri de kadınlara kalıyordu. Amerikan yerleşiminin ilk yüzyılı ve hatta daha sonrası Amerikan öncü yerleşim alanlarında kadınlar erkeklerle neredeyse eşit bir durumdaydılar.

Fakat bütün kadınların omuzlarında sömürgecilerle birlikte İngiltere'den getirilen, Hıristiyan öğretisinin de etkisi altında oluşturulan fikirlerin yükü bulunuyordu. 1632 tarihli, "Kadın Hakları Konusunda Yasa Önerileri" başlıklı bir belgede İngiliz yasaları özetleniyordu:

> Evlilik adı verilen bu birliktelik birbirine kilitlenmedir. Karı ve kocanın tek bir kişi olduğu doğrudur, fakat hangi anlamda doğrudur. Küçük bir dere ya da ırmak Rhodanus, Humber ya da Thames nehirleriyle birleştiklerinde, zavallı derecik adını kaybeder... Evlenir evlenmez bir kadının zevcinin himayesi altında olduğu söylenir... yani artık "peçe altına gizlenmiş, bulutlanmış, gölgelenmiştir; kendi akışını kaybetmiştir. Daha doğrusunu belirtmek gerekirse, evli bir kadının yeni benliğinin artık onun üstü, onun eşi, onun efendisi olduğunu söylemek gerekir...

Julia Spruill sömürge döneminde kadının yasal durumunu şöyle tanımlamaktadır: "Kocanın karısı üzerindeki denetimi ona ıslah etmek için dövme hakkını tanıyordu... Fakat karısını sakatlayacak ya da öldürecek cezalar vermeye hakkı yoktur..."

Mülkiyet konusuna gelince: "Karısının kişisel mallarını mutlak bir biçimde denetlemesi ve onun topraklarından birini yaşam boyu kullanma hakkını (satamayacak bir biçimde) elinde tutması dışında, koca, karısının bütün gelirine el koyabilirdi. Ayrıca karısının çalışma karşılığında elde ettiği kazanç da kocanın olacaktı... Bunun anlamı da doğal olarak karı-kocanın ortak çalışmalarının kazancının erkeğe ait olmasıydı."

Kadın için evlilik dışı çocuk doğurmak bir suçtu. Sömürge mahkemeleri kayıtlarında evlilik dışı çocuk sahibi oldukları için suçlanan pek çok kadının davası bulunuyordu; yasa bu çocukların babalarına dokunmuyor ve bunlar serbestçe ortada dolaşabiliyorlardı. 1747 yılında bir sömürge gazetesinde, "Boston yakınlarındaki Connecticut, New England'da evlilik dışı çocuk doğurmak suçundan tam beşinci kez mahkeme heyeti önüne çıkarılan Miss Polly Baker" adındaki bir kadının konuşması yayımlanmıştı:

> "Sayın hâkimler bana birkaç kelime etme fırsatı tanırlarsa şunları söyleyeceğim: Ben, beni savunacak avukatlara verecek parası olmayan, fakir, mutsuz bir kadınım... Sayın Baylar, aynı suçtan beşinci defadır karşınıza çıkarılmış bulunuyorum. İki kez ağır para cezaları ödedim, iki kez de bu cezaları ödeyemediğim için toplum önünde teşhir edildim. Bu durum yasalara uygun olabilir, ben bunu tartışmıyorum; ancak bazen yasalar da kendi içlerinde mantığa aykırı oldukları için iptal edilebilirler. Bazen de yasalar, belli durumlarda söz konusu suç için çok ağır kaçabilirler... Affınıza sığınarak söylüyorum ki, benim cezalandırıldığım bu yasa, hem kendi içinde mantığa aykırı ve özellikle de suçlu görülen bana karşı çok insafsız... Yasadan ayrı olarak düşününce... doğrusu kabahatimin ne olduğunu anlayabilmiş değilim. Yaşamımı tehlikeye atarak beş güzel çocuk dünyaya getirdim. Bu kentteki kimseye muhtaç etmeden hepsini kendi çabamla besledim, büyüttüm; eğer bu suçlamalar, para cezaları olmasaydı çocuklarıma çok daha fazlasını verebilecektim... Eğer adalet bakanlarının benim evlenmeden çocuk sahibi olmam nedeniyle, evlilik ücretini ödememem dışında benden bir şikâyetleri

yoksa, hiç kimsenin benden şikâyetçi olmak için en ufak bir nedeni yoktur. Ama evlenmemek de benim suçum olabilir mi?

Gerek gelenekler, gerekse doğa kadınların erkekleri evlenmeye davet etmelerini yasaklamışsa; kadınlar kendilerini kocalara zorla kabul ettiremiyorlarsa, üstelik yasalar da kadınlara koca bulmak için hiçbir önlem almamış, buna karşılık kadınlar yasalar olmaksızın görevlerini yaptıklarında yasalar onları şiddetle cezalandırıyorsa, genç ve fakir kadınlar ne yapsınlar? O görev ki "çoğalın, sayınız artsın" diyen doğanın ve doğanın tanrısının insanlara ilk emridir ve hiçbir şey beni şimdiye kadar bu görevi inançlı bir biçimde yerine getirmekten alıkoyamamıştır. Bu görev uğruna ben etrafımdakilerin saygılarını yitirmeyi göze aldım, sık sık toplum önünde aşağılanıp cezalandırıldım ve bu nedenle, naçizane fikrimi soracak olursanız, kırbaçlanmak yerine benim anıma bir anıt dikilmelidir, derim.

Ailede babanın konumu Amerika ve İngiltere'de etkili bir yayın olan *The Spectator* dergisinde şöyle anlatılıyordu: "Güç ve iktidar dışında hiçbir şey bir erkeği daha fazla mutlu edemez ve ailenin babası olduğum için... emirler vermek, görev dağıtmak, tarafları dinleyip adalet dağıtmak, ödüllere ve cezalara karar vermek daima benim işimdir... Kısacası, bayım, ben ailemi babaerkil bir egemenlik alanı olarak görüyorum ve burada hem kral hem de papaz benim."

Arınmacı New England kültürünün kadınların erkeğe tabi statülerini sürdürmesi bu durumda hiç de şaşılacak bir şey değildi. Bir marangoza ısmarladığı işi beğenmeyerek şikâyet etme cesaretini gösteren bir kadına mahkemede Boston'daki kilisenin güçlü papazlarından biri olan saygıdeğer John Cotton, şunları söylemişti: "... Koca karıya boyun eğecek, karı kocaya boyun eğmeyecek, ... böyle bir kural düşünülemez. Çünkü tanrının kadınlar için koyduğu bir başka yasa, kadınların her konuda erkeklere tabi olmalarını emreder."

1700'lerde Londra'da çok satan bir "cep kitabı" Amerikan sömürgelerinde de çok okunuyordu. Kitabın ismi *Advice to a Daughter* (Kızıma Öğütler) idi.

Önce şu lafı yaşamının temeli olarak ilerisi için de kafanda tutacaksın ki cinsler birbiriyle eşit yaratılmamışlardır. Dünyanın daha iyi idare edilmesi için yasaları koyacak olan erkeklere daha fazla akıl bahşedilmiş; kadın cinsi ise kendisine verilen görevleri uygun bir biçimde yerine getirsin diye uyum göstermeye daha yatkın bir biçimde yaratılmıştır. ... Senin cinsinin davranışlarını düzenleyebilmek için bizim aklımıza, korunmak için ise gücümüze ihtiyacı vardır: Bizim cinsimizin ise sizin yatıştırıcı yumuşaklığınıza, bize hoş saatler geçirtmenize ihtiyacı vardır...

Bu güçlü eğitime karşın kadınların yine de isyan etmiş olmaları ilginçtir. Kadın asiler daima özel güçlüklerle karşılaştılar: her gün efendilerinin

gözleri önündeydiler, ev yaşamlarında diğer kadınlardan uzak düşüyorlar, bu nedenle de baskı altındaki diğer grupların asilerine cesaret verecek bir dayanışmaya giremiyorlardı.

Anne Hutchinson on üç çocuk annesi, dindar bir kadındı ve otlarla tedavi konusunda bilgiliydi. Massachusetts Körfezi sömürgesinin ilk yıllarında kendisi gibi diğer sıradan insanların da İncil'i kendileri için yorumlayabileceklerini söyleyerek papazlara meydan okumuştu. İyi bir konuşmacı olduğu için düzenlediği toplantılara her geçen gün daha fazla sayıda kadın (ve hatta birkaç da erkek) katılmaya başlamıştı. Kısa sürede altmış ya da daha fazla kişilik gruplar Hutchinson'un Boston'daki evinde toplanarak onun yerel din adamlarına yönelttiği eleştirileri dinlemeye başladılar. Vali John Winthrop onu, "kibirli ve sert tavırlı bir kadın; hızlı bir zekâsı, eylemci bir ruhu var; dili çok sivri ve bir erkekten bile daha cesur; ancak anlama ve yargılamada pek çok kadının altında bulunuyor," diye tanımlamıştı. Anne Hutchinson iki kez yargılandı: Kilise değerlerine karşı çıktığı için kilise tarafından ve devletin otoritesine karşı çıktığı için devlet tarafından yargılandı. Devletin mahkemesinde yargılanırken hamile ve hastaydı; baygın düşünceye kadar oturmasına izin vermediler. Kilise tarafından yargılanırken yine hasta olmasına karşın haftalarca sorguya çekildi. Fakat soru soranlara uzmanına yakışır bir İncil bilgisiyle ve dikkati çeken bir hitabet gücüyle hep meydan okudu. Sonunda yazılı olarak pişman olduğunu yazmaya zorlandığında yine kuşkuluydular: "Tövbesi yüzünden hiç belli olmuyor," diyorlardı.

Sömürgeden sürülüp 1638 yılında Rhode Island'a giderken otuz beş aile de onu izledi. Daha sonra Long Island kıyılarına gitti. Topraklarından atıldıkları için burada yaşayan yerliler, Hutchinson'un kendilerine düşmanlık etmek için geldiğini sanarak onu ve ailesini öldürdüler. Bu olaydan yirmi yıl sonra, Massachusetts Körfezi sömürgesinde, mahkemede Hutchinson lehine konuşmuş olan Mary Dyer adında biri sömürge yönetimi tarafından diğer iki Quaker ile birlikte asıldı. Suçları "isyan, isyana tahrik ve kendilerini kibirli bir tutumla başkalarına kabul ettirmeye çalışmak" idi.

Kadınlar için herkesin gözü önündeki kamu görevlerinde çalışmak çok nadir görülen bir durumdu. Yine de güney ve batıdaki yerleşim sınırlarındaki koşullar zaman zaman bunu mümkün kılabiliyordu. Araştırmacı Julia Spruill, Georgia'nın ilk kayıtlarında, Kızılderili bir anne ile İngiliz bir babanın kızı olan ve Creek kabilesinin dilini konuşabildiği için Georgia Valisi James Oglethorpe'a Kızılderililer konusunda danışman olmuş Mary Musgrove Matthews adlı bir kadının öyküsünü bulmuştu. Spruill, toplumsal yerleşim tamamlandıkça kadınların kamusal yaşamın daha gerilerine itildiklerini ve daha ürkek davrandıklarını da saptamıştı. Bir dilekçede "Düzenin politikası üzerinde derinlemesine düşünüp akıl yürütmek biz kadınların ilgi alanı içinde değildir," yazıyordu.

Ancak devrim sırasında, savaş gereksinmeleri kadını kamusal alandaki görevlere yeniden çekmişti. Kadınlar vatansever gruplar kurdular, İngiltere karşıtı eylemler yaptılar ve bağımsızlık konusunda makaleler yazdılar. İngiliz çay vergisine karşı açılan kampanyada etkin oldular ve çay fiyatları alınamayacak kadar arttı. İngiliz mallarını boykot ederken kadınlara kendi giysilerini yapmalarını ve yalnızca Amerikan mallarını satın almalarını söyleyen Özgürlüğün Kızları gruplarını örgütlediler. 1777 yılında Boston Çay Partisi'nin kadın karşılığı olan "Kahve Partisi" kurulmuştu ve Abigail Adams bir mektubunda bunu eşi John'a şöyle anlatıyordu:

> Kentin ileri gelen, zengin ve cimri tüccarlarından (kendisi bekâr) birinin dükkânında bir büyük fıçı kahve vardı ve bunu komitemize libresi altı *şilin*den satmayı reddetti. Yüz kadar, bazılarına göre daha fazla kadın toplandılar, bir araba ve sandıklarla adamın deposuna yürüyüp anahtarı istediler. Adam vermedi. Bunun üzerine kadınlardan biri adamı ensesinden yakalayıp arabanın içine soktu. Çaresiz kalınca adam anahtarları verdi. Kadınlar da arabayı yana yatırıp adamı salıverdiler. Sonra depoyu açıp kahveyi dışarı çıkardılar, sandıklara boşaltıp arabayı sürdüler... Orada toplanmış bir sürü adam şaşkın bir biçimde dikilerek olup biteni sessizce seyreti.

Son zamanlarda kadın tarihçiler Amerikan işçi sınıfı kadınlarının Amerikan Devrimi'ne yaptıkları katkının, devrim liderlerinin yapmacıklı zarif ve duygusal karılarının (Dolly Madison, Martha Washington, Abigail Adams) aksine görmezden gelindiğine işaret etmektedirler. "Pasaklı Kate" adıyla anılan Margaret Corbin, Deborah Sampson Garnet ve "Sürahi Molly" tarihçilerin asil hanımlar gibi sunduğu kaba saba, aşağı tabaka kadınlarıydı. Savaşın son yıllarında askeri kamplara gidip askerlere yardım eden ve savaşan yoksul kadınlar daha sonraları fahişe gibi sunulurken, Martha Washington kocasını Forge Vadisinde gidip ziyaret ettiği için tarih sayfalarında özel bir yer işgal ediyordu.

İlk feminist dürtüler kayda geçirildiğinde ise, bunların hemen her zaman, toplumda özgürce konuşabilecek bir statüsü olmuş, kendilerine yazma ve yazılarını duyurma fırsatı tanınmış ayrıcalıklı kadınların yazıları olması dikkati çekiyordu. Bağımsızlık Bildirgesi'nin yazılmasından biraz önce, Abigail Adams, kocasına yazdığı Mart 1776 tarihli mektubunda şunları söylüyordu:

> ... yapmak zorunda kalacağınızı sandığım yeni yasalar çıkarıldığında, kadınları da hatırlamanızı ve kadınlara karşı, atalarınıza karşı olacağınızdan daha cömert olmanızı arzu ederim. Kocaların eline öyle sınırsız güçler vermeyiniz. Yapabilseler bütün erkeklerin zorbalık etmek isteyeceklerini hatırlayınız. Eğer yasalarda kadınlara karşı özel bir korumacılık ve özen olmazsa bir isyan çıkarmaya kararlıyız ve kendimizi, bize temsil edilme hakkını vermeyen yasalara boyun eğmek zorunda hissetmeyeceğiz.

Neyse ki Jefferson "bütün insanlar* eşit yaratılmışlardır" diye vurgulama (!) yaparak Bağımsızlık Bildirgesi'nde de Amerikan kadınlarının "kafalarını politika ile karıştırmayacak kadar zeki oldukları"nı bildiğini belli etmiştir. Devrimden sonra eyaletlerin yeni anayasalarının hiçbirinde, New Jersey dışında, kadınlara oy kullanma hakkı tanınmadı ve New Jersey de bu hakkı 1807 yılında feshetti. New York anayasası ise "erkek" sözcüğünü kullanarak kadınları özellikle oy kullanma hakkının dışında tuttu.

1750 yıllarında beyaz erkeklerin % 90'ı okuma yazma bilirken, kadınların yalnızca % 40'ı okuyup yazabiliyordu. İşçi sınıfı kadınlarının kendilerini anlatabilme olanakları çok sınırlıydı ve toplumsal itilmişlikleri konusunda hissettikleri isyan duygusunu anlatabilecek hiçbir araçları yoktu. Onlar hem çok güç koşullar altında, çok sayıda çocuk doğuruyor hem de evde çalışıyorlardı. Bağımsızlık Bildirgesi'nin yazıldığı dönemlerde, Philadelphia'da dört bin kadın ve çocuk evlerinde yün eğirerek yerel atölyeler için "fason iş" sistemine göre çalıştırılıyorlardı. Kadınlar dükkâncılık, hancılık da yapıyor, pek çok alanda para kazanmaya çalışıyorlardı. Fırıncılık, kalaycılık, içki damıtımı, deri tabakçılığı, halat yapımcılığı, kerestecilik, matbaacılık, cenaze kaldırma, dülgerlik, korsecilik ve daha birçok iş alanına el atmışlardı.

Kadın erkek eşitliği konusundaki fikirler Devrim sırasında ve sonrasında hep gündemde olmuştu. Tom Paine kadınların eşit haklara sahip olmaları konusunda sesini duyuruyordu. Bu konuda öncü kitaplardan biri olarak İngiltere'de basılmış olan Mary Wollstonecraft'in *A Vindication of the Rights of Women* (Kadın Hakları Konusunda Bir Savunma) adlı kitabı, Devrim savaşının bitmesinden kısa bir süre sonra Amerika'da da basılmıştı. Wollstonecraft kitabında Fransız Devrimi'ne karşı çıkan ve *Reflections on the Revolution in France* (Fransa'daki Devrim Üzerine Düşünceler) adlı kitabında "bir kadın yalnızca bir hayvandır ve üstelik gelişmiş bir hayvan da değildir," diyen İngiliz muhafazakâr Edmund Burke'e tepkilerini dile getiriyor ve şunları yazıyordu:

> Kadınları, kafaları ve vücutlarını geliştirmek için çaba göstermeleri gerektiğine ikna etmek; yumuşak sözlerin, duyarlı bir kalbin, kırılgan duyguların ve seçkin bir zevkin zaaf belirten sözcüklerle neredeyse eşanlamlı olduklarına ve bu şekilde davrananların da yalnızca acıma duyguları ve buna benzer bir sevgi ile karşılandıklarına ... ve çok kısa bir zamanda küçümsenmeye ve hırpalanmaya başlanacaklarına inandırmak isterim...
>
> Şunu da göstermek isterim ki, övgüyü hak eden bir hırsı olabilmesi için insanın öncelikle insan gibi bir kişilik geliştirmesi gerekir ve bunun da cinsiyetle hiçbir ilgisi yoktur.

Amerikan Devrimi ve İç Savaş arasında Amerikan toplumunun birçok öğesi hızla değişmekteydi; nüfusun artışı, batıda yerleşim hareketi,

---

* İngilizce metinde "men/erkekler": all men are created equal...(ç.n.)

fabrika sisteminin gelişmesi, beyaz erkekler için siyasal hakların yaygınlaştırılması, yeni ekonomik gereksinmeler karşısında eğitimin geliştirilmesi. Bütün bu değişikliklerin kadınların durumlarına da yansıması kaçınılmazdı. Sanayileşme öncesi Amerika'da öncü bir toplumda pratik nedenlerle kadınlara duyulan gereksinim bir çeşit eşitlik ortamı yaratmış ve kadınlar önemli görevlerde çalışmaya başlamışlardı: gazete yayınlamak, tabakhane çalıştırmak, meyhane işletmek ve beceri gerektiren işlerde çalışmak kadınların da işiydi. Ebelik gibi bazı meslekler ise tamamen kadınların elindeydi. Nancy Cott, 1795 yılında Maine'de bir çiftlikte Martha Moore Ballard adlı bir büyükannenin "ekmek yapıp içki mayaladığını, turşu ve konserve yaptığını, yün eğirip dikiş diktiğini, sabun ve mum yaptığını" ve yirmi beş yıllık ebe olarak da binden fazla bebeğin doğumunda bulunduğunu anlatmaktadır. Eğitim aile içi bir etkinlik olduğundan kadınların eğitimci olarak da önemli bir işlevleri bulunuyordu.

Kadınları farklı yönlere çekmeye çalışan karmaşık bir hareket söz konusuydu. Şimdi kadınlar bir taraftan evden çıkarılıp sanayileşen bir yaşama doğru çekilirken, diğer taraftan da daha kolay denetlenebilecekleri ev yaşamında kalmaya zorlanıyorlardı. Dış dünya evin kabuğunu zorlayarak aile yaşamının içine sızarken egemen erkek dünyasında korku ve gerilimler yaratıyor, bunun sonucunda ise, aile denetim mekanizmaları gevşerken ideolojik denetim mekanizmaları güçleniyordu: erkekler tarafından ortaya atılan "kadının yeri" fikri şimdiden pek çok kadın taraftar bulmuştu bile.

Ekonomi güçlendikçe erkekler teknisyen ve tüccar olarak toplumsal yaşama egemen oldular ve saldırganlık giderek erkek doğasının bir parçası olarak görülmeye başladı. Kadınlardan, belki de her geçen gün daha fazla sayıda tehlikeli bir dış dünyaya açılmak zorunda kaldıkları için pasif davranmaları isteniyordu. Kadın giyim tarzı, tabii ki zengin ve orta sınıf için, gelişti; fakat her zaman olduğu gibi giyim tarzlarının yoksulları bile cezbeden bir yanı oldu ve yeni tarzda kadın elbiselerinin, korselerinin ve iç eteklerinin ağırlığı, kadınların eylem dünyasından ne denli uzaklaştırıldıklarını vurguladı.

Kilisede, okulda ve ailede zaten öğretilmekte olan bazı fikirleri, kadınların "yerlerini bilmeleri" için, her ne kadar bu yer giderek daha fazla rahatsızlık vermeye başlamış olsa da, geliştirmek önem kazandı. Barbara Welter *Dimity Convictions* (Pamuklu Kumaş Mahkûmiyetleri) adlı yapıtında 1820'lerden sonraki yıllarda "gerçek kadınlık kültü"nün ne denli güçlü olduğunu göstermiştir. Kadından dindar olması bekleniyordu. *The Ladies Repository* (Kadın Mahremiyeti) adlı bir dergide bir erkek şunları yazıyordu: "Din gerçekten bir kadının ihtiyacı olan her şeyi sağlar; erkeğin koruması altındaki kadına asalet verir." Bayan John Sandford, *Woman, in Her Social and Domestic Character* (Toplumsal ve Evcil Kişiliğiyle Kadın) adlı kitabında "Bir kadının ihtiyacı olan tek şey dindir; onsuz kadın her zaman huzursuz ve mutsuzdur" demektedir.

Bekâret kadına özgü bir erdem sayılıyordu. Biyolojik doğasının gereği olarak erkeğin günah işleyebileceği düşünülüyor, fakat kadının asla bir zaaf göstermemesi gerekiyordu. Bir erkek yazar kadınlara: "Eğer zaaf gösterirseniz yalnız kalacak, kendi safdilliğinize, ahmaklığınıza, ikiyüzlülüğünüze ve henüz sokağa düşmemiş fahişeliğinize kendiniz ağlayacaksınız" diyordu. Bir kadın, eğer "uyanık ve basiretli olmayıp cesur ve ateşli olursa" kadınların başlarının derde gireceğini yazıyordu.

Kadınlık rolü ergenlikle birlikte erkenden başlıyordu. İtaat, kız çocuğu ilk uygun eşe uyum göstermek için hazırlıyordu. Barbara Welter bunu şöyle anlatmaktadır:

> Çift yönlü bir varsayım söz konusuydu: Amerikalı kadın öyle sevimli ve kışkırtıcı olacaktı ki sağlıklı bir erkek aynı odada yalnız kaldıklarında kendini güçlükle tutabilecek ve yine aynı kız, ailesinin koruyucu kozasından "çıktığında", heyecan ve şefkatle öylesine titreyecek, kalbi yumuşak duygularla öylesine dolu olacak ki, o da aşkını ilk gördüğü kişiye yöneltecek. Genç kız ergenliğin bir yaz gecesi rüyasından uyanır uyanmaz, ailenin ve toplumun sorumluluğu, kızın kalbini eşek kafalı herhangi bir soytarıya değil, fakat ona en uygun bir eşe kaptırması için ayarlamaktır. Bu sorumluluk da, (cinsiyet ya da sınıf esasına göre) ayrılmış okullar, dans sınıfları, geziler ve dış denetimlerle katı önlemler alınarak yerine getirilir. Genç kızdan beklenen ise itaat denilen içdenetim mekanizmasını kullanmasıdır. Bu düzenleme, ergenlik çağı resmi olarak sona erip evlilik yapılacak eşe ulaşılıncaya kadar kilitli kalan, toplumsal bir bekâret kemeri oluşturur.

1851 yılında Amelia Bloomer kendi çıkardığı feminist bir yayında, kadınların kısa etek ve kısa pantolonlar giyerek kendilerini geleneksel giysilerin yükünden kurtarmalarını önerince, popüler kadın dergileri ona ateş püskürmeye başladılar. Bu konuda çıkan öykülerden birinde bir kız "jimnastik pantolonuna" benzer bir giysi giymekten pek hoşlanmakta, fakat öğretmeni onu, "bu giysilerin ülkede şu anda hızla yayılmakta olan sosyalizmin ve tarımsal radikalizmin vahşi ruhlarını yansıtan simge ve göstergelerden yalnızca biri olduğunu" söyleyerek azarlamaktadır.

1830'da yayımlanan *The Young Lady's Book*'ta (Genç Hanımın Kitabı) şunlar yazılıydı: "... hangi durumda olursa olsun, beşikten mezara kadar, kadından beklenen şey onun uyumlu, itaatkâr, iyi huylu, uysal ve alçak gönüllü olmasıdır." 1850'de *Greenwood Leaves* (Yeşil Orman Yaprakları) adlı kitapta bir kadın "Gerçek kadınlık hiç bitmeyen bir çocukluk halidir; her zaman utangaç, çekingen, kuşku dolu ve yapışırcasına sadık olur kadın" diye yazıyordu. *Recollections of a Southern Matron*'da (Güneyde Evli Bir Kadının Anıları) başlıklı bir başka kitapta ise, "Eğer kocamın bir alışkanlığı hoşuma gitmezse bir ya da iki kez sakin bir biçimde ona söylerim, sonra sessizce tahammül etmeye çalışırım," diye anlatılıyordu. Verici kadınların, "Evlilik ve Ev İçinde Mutlu

Olma Kuralları"nı veren bir kitap ise "Fazla bir beklentiniz olmamalı" cümlesiyle bitiyordu.

Kadının görevleri evi neşelendirmek, dini inançları sürdürmek yanında, hastabakıcılık, aşçılık, temizlikçilik, terzilik etmek, çiçek düzenlemekti. Bir kadının fazla okuması gerekmiyordu, bazı kitapları da özellikle görmemeliydi. 1830'ların reformist kadın yazarı Harriet Martineau, *Society in America* (Amerikan Toplumu) adlı kitabı yazınca, tanıtma yazılarından birinde kitabın kadınlardan uzak tutulması gerektiği yazıldı. Gerekçesi "Bu tip şeyler okumak kadınlara gerçek görevlerini ve uğraşlarını unutturacak, kadınlar bir kez daha dünyayı karıştıracaklar" idi.

1808 yılında New York kentinde verilen bir vaazda şunlar söylenmişti:

> Kadınlara erkeğin eşi olarak yüklenen görevler ne ilginç ne önemli görevlerdir... o kadın ki kocasının danışmanı ve arkadaşı olarak her gün onun endişelerini azaltmanın yollarını arar, üzüntülerini yatıştırıp sevinçlerini çoğaltmaya çalışır; koruyucu bir melek gibi kocasının ilgisini çeken şeyleri arar bulur, onu tehlikelere karşı uyarır, dar günlerinde kocasını rahatlatır; dindar, çalışkan, çekici tavırlarıyla kocasından daima daha erdemli, daha yararlı, daha onurlu ve daha mutlu yeni bir erkek yaratır.

Çocukların eğitimi de kadınların görevi olduğundan, kadınlardan aynı zamanda vatanperver duygular geliştirmeleri de isteniyordu. Bir kadın dergisi, "Amerikalı Bir Kadın Vatanperver Duygularını En İyi Nasıl Gösterebilir?" konusunda en iyi denemeyi yazan kadına bir ödül veriyordu.

Nancy Cott bize 1820'lerde ve 1830'larda aile, çocuklar ve kadının rolü üzerine yazılan romanlar, şiirler, denemeler, vaazlar ve elkitaplarının sağanak gibi yağdığını anlatır *(The Bonds of Womanhood* [Prangayla Bağlı Kadınlık]). Dış dünya herkes için daha zorlaşıyor, daha ticarileşiyor ve daha talepkâr bir hale geliyordu. Ev, bir bakıma ütopik geçmişe duyulan bir özlem, günlük hayhuydan sonra kaçıp sığınılan bir yerdi.

Ev kaçıp sığınılacak bir liman olunca, yeni ekonomiyi yalnızca yaşamın bir parçası olarak görmek ve onu kabul etmek daha kolaylaşıyordu. 1819'da dindar bir ev hanımı şunları yazıyordu: "... dünyanın havası zehir saçıyor. Ya yanında bir antidot taşıyacaksın ya da kaptığın hastalık öldürücü olacak." Nancy Cott, kitabında, bütün bunların artık kendini ticaret, endüstri, rekabet ve kapitalizm kavramlarıyla belirleyen bir dünyaya karşı çıkmak için değil, tam tersine bunları daha zevkli bir hale getirmek için (!) üretildiğine de dikkatimizi çekiyordu.

Kadın açısından bu *The Cult of Domesticity* (Evcimenlik Kültü) kendisinin "farklı fakat eşit" olduğuna inanmasına yol açtığı için rahatlatıcı; kadına kendi işinin de erkeğin işi kadar önemli olduğunu söyleyen, fakat yalnızca ayrı bir alan, farklı bir iş olduğunu düşündüren siyasal bir aşılamaydı. Ancak bu "eşitlik" yalanının altında, kadının eşini seçemediği,

evlendirilir evlendirilmez yaşamının belirlenmiş olduğu gerçeği yatıyordu. 1791'de genç bir kız şunları yazıyordu: "Gelecekteki mutluluğumu ya da mutsuzluğumu belirleyecek zarlar atılmak üzere... Bu olayı her zaman varlığımı sona erdirecek olayı bekler gibi büyük bir ciddiyetle bekledim."

Evlilik kadınların prangası demekti, çocukların doğması ise zincir sayısını artırıyordu. 1813'te bir kadın, "Yakında üçüncü çocuğumu doğuracağımı ve benden bu doğum sonrası yerine getirmemi bekledikleri görevleri düşündükçe öyle bunalıyorum ki, dayanamayıp yıkılıp gideceğimi sanıyorum," diye yazıyordu. Bu derin üzüntüyü kadına verilen önemli bir görevi yerine getirmek azaltabilecekti: Çocuklarına başa gelenlere katlanma konusunda ahlaki değerler aşılama ve ortak eylemlerden çok bireysel erdemler ve seçkinlikle yükselmeyi ve ilerlemeyi öğretme.

Yeni ideoloji işe yaradı ve büyüyen bir ekonomi için gerekli istikrar sağlandı. Fakat bu istikrarın varlığı bile kolay zapt edilemeyecek başka akımların işbaşında olduğunu gösteriyordu. Yani kadına kendi hareket alanını göstermek, onun bu alanı, bu zamanı kendisi için başka bir yaşam biçimi hazırlamada kullanabilme olasılığını ortaya çıkarıyordu.

"Gerçek Kadınlık" kültü, kadını açıkça erkeğe bağımlı hale getiren koşulları bütünüyle gözlerden uzak tutmaya yetmiyordu; çünkü kadın oy veremiyordu, mülk edinemiyordu, bir işe girip çalıştığında kazandığı para, aynı işi yapan erkeğin aldığı paranın dörtte biri ile yarısı arasında bir miktar oluyordu. Kadınlar hukuk ve tıp alanlarına, üniversitelere, devlet hizmetlerine sokulmuyorlardı.

Nancy Cott, bütün kadınları aynı kategori içine sokmanın, onlara yalnızca ev içi alanlarda kendilerini geliştirme hakkı tanımanın, cinsiyete göre yeni bir sınıflandırma yarattığını ve bunun da sınıfsal sınırları görmeyi zorlaştırdığını söylüyordu. Yine de sınıf olgusunu unutturmayan güçler her zaman vardı. Samuel Slater iplik eğiren makineleri New England bölgesine 1789'da sokmuştu ve şimdi fabrikalarda bu makinelerin başlarında çalışacak genç kızlara, aslında "evde kalmış" kızlara gereksinim duyuluyordu. 1814 tarihinde Waltham, Massachusetts'te elektrikle işleyen dokuma tezgâhları kuruldu ve pamuk ipliğini kumaşa dönüştüren bütün işlemler tek bir yerde toplanmaya başladı. Yani tekstil fabrikalarının sayısı hızla arttı ve makinelerin % 80 ile % 90'ını, yaşları on beş ile otuz arasında değişen kadınlar çalıştırmaya başladılar.

Bu tekstil fabrikalarında 1830'larda ilk sanayi grevleri yapıldı. Eleanor Flexner, *A Century of Struggle* (Mücadele Dolu Bir Yüzyıl) adlı kitabında bu grevlerin nedenlerini açıklayan bazı rakamlar vermektedir: 1836 yılında günde on iki ile on altı saat arasında çalışan bir kadının ücreti ortalama 37 ½ *cent*ti ve binlerce kadın günde 25 *cent*e çalıştırılıyordu. 1824'te Rhode Island, Pawtucket'te kadın fabrika işçilerinin bilinen ilk grevi yapıldı; 202 kadın işçi, daha çok çalıştırılıp daha az ücret aldıkları için erkeklerin yaptıkları protesto gösterisine katıldılar; fakat kadın ve erkekler ayrı ayrı yerlerde toplandılar. Dört yıl sonra New

Hampshire, Dover'da kadınlar kendi grevlerini kendileri. düzenlediler. 1834'te Massachusetts, Lowell'da genç bir kadın işten atılınca, diğer kızlar da tezgâhlarını bıraktılar. İçlerinden biri kasabanın tulumbasının üzerine çıkarak, gazetenin haberine göre, "kadın hakları ve 'paralı aristokrasinin' adaletsizlikleri üzerine ateşli bir Mary Wollstonecraft konuşması yaptı ve bu konuşma dinleyicileri üzerinde çok etkili olunca, hep birlikte kendi yollarını, ölmeleri gerekse bile kendilerinin çizeceklerine dair ant içtiler."

Bu konulara hiç de sempati duymayan Massachusetts Chicopee'de oturanlardan biri, olayları kaydettiği defterine 2 Mayıs 1843 tarihinde şunları yazmıştı:

> Kızlar arasında büyük bir toplantı var... bu sabah kahvaltıdan sonra bayrak diye boyadıkları bir perdeyi sallayarak resmi geçit yaptılar, meydanı dolaştılar. Tam on altı kişiydiler. Kısa bir süre sonra tekrar geçtiler... sayıları kırk dört olmuştu. Etrafta uygun adım bir süre yürüyüp sonra dağıldılar. Akşam yemeğinden sonra sayıları kırk iki olarak yine dışarı fırladılar ve Cabot'a doğru yürüdüler... Kendilerine hiçbir yararı dokunmadan cadde-sokak dolaşıp durdular...

1840'lı yıllarda pek çok kentte, bu ilk New England "toplantılarından" çok daha militanca hazırlanmış, fakat çoğu başarısız olmuş birçok grev yapılmıştı. O sıralar Pittsburgh yakınlarındaki Allegheny fabrikalarında yapılan bir dizi grevde daha kısa bir iş günü talep ediliyordu. Bu grevlerde defalarca kadınlar ellerine geçirdikleri sopalarla ve taşlarla bir tekstil fabrikasının kapısını kırmışlar ve içeri girip makineleri durdurmuşlardı.

Zamanın kadın reformcularından biri olan Catharine Beecher, fabrika sistemi konusunda şunları yazıyordu:

> İzin verirseniz burada gözlemlerim ya da konuya ilişkin soruşturmalarım sonucu öğrendiğim gerçekleri anlatayım. Kış ortasında çalışmaya başladım ve her sabah saat beşte işin başladığını bildiren çan sesleriyle uyanıyordum. Giyinme ve kahvaltı için o kadar az zaman vardı ve bu konuda o kadar çok kişi beni uyarmıştı ki, her ikisini de birlikte alelacele yapmak gerekiyordu. Daha sonra lamba ışığında fabrikada iş başlıyordu ve saat on ikiye kadar daha çok dikilir pozisyonda hiç ara verilmeksizin sürüyordu. Daha sonra, gidiş dönüş de dahil olmak üzere yarın saati yemeğe ayırmışlardı. Fabrikaya hemen dönüp saat yediye kadar süren çalışmaya başlıyordunuz... unutmamanız gereken bir başka şey de, bütün iş saatlerinin, yağ lambalarının aydınlattığı, 40 ile 80 kişinin bir arada bulunduğu, hava alınamayacak durumda bulunan odalarda geçeceğidir... üstelik yün taraklarından, mihverden ve dokuma tezgâhlarından çıkan pamuk parçacıkları havada uçuşmakta, havayı biraz daha ağırlaştırmaktadır.

Peki zengin tabakadan kadınların yaşamları nasıl geçmektedir? Frances Trollope adlı bir İngiliz kadın, *Domestic Manners of the Americans* (Amerikalıların Eviçi Davranışları) adlı kitabında şunları yazıyordu:

> İzin verirseniz birinci sınıf bir Philadelphialı hanımefendinin bir gününü size anlatayım...
>
> Bu hanım ya bir senatörün ya da çok tanınmış ve çok iyi işler alan bir avukatın eşi olsun... Hanımefendi kalkacak ve ilk bir saati ne giyeceği konusunda uzun uzun, ince ince düşünerek karar vermekle geçecektir; salona düzenli, dimdik yürüyerek ve sessizce inecektir. Kahvaltısını ayak işlerine bakan, "özgür" zenci uşağı getirecektir. Hanımefendi kızartılmış jambon ve tuzlu balık alacak, eşi bir gazeteyi okuyup diğerini dirseği altında tutarken o sessizce kahvesini içecektir. Daha sonra belki fincanları ve tabakları yıkayacaktır. Saat on birde arabası gelinceye kadar kurabiye ya da kek yapacak, kar beyazı önlüğü koyu gri elbisesini koruyor olacaktır. Arabasının getirilmesinden yirmi dakika önce, kendi deyimiyle odasına çekilecektir; hâlâ kar beyazı gözüken önlüğünü çıkarıp katlayacak pahalı elbisesini düzeltecek ve ... zarif bonesini takacaktır ... daha sonra "özgür" zenci uşak arabanın beklediğini söylediği anda, hanımefendi merdivenlerden iniyor olacaktır. Arabasına girecek ve "Dorcas Derneği'ne gidiyoruz," diye emredecektir.

Lowell'da Kadın İş Yaşamını Islah Etme Derneği, bir seri "Fabrika Broşürleri" çıkarıyordu. Bunlardan ilki "Bir işçinin ağzından Fabrika Yaşamı" başlığı ile yayımlanmış ve tekstil fabrikasındaki kadın işçilerden, "kelimenin her anlamıyla köleden farksız yaşıyorlar," diye bahsetmişti. "Bu kadınlar, sabah beşten akşam yediye kadar onları kanter içinde çalıştıran, doğal ihtiyaçlarını karşılamak için bile bir saatten fazla vermeyen bir sistemin köleleri - "başımızdaki kodamanların" arzu ve istekleri dışına çıkamayan köleler..."

1845 yılında, New York *Sun* gazetesi bu konuya eğildi:

> "Genç Kadınların Büyük Mitingi" - Bugün öğleden sonra saat 4'te Park'ta yapılacak büyük mitinge katılmaları için kentte bulunan sanayi dallarında çalışan genç kadınların dikkatini çekmemiz istendi.
>
> Ayrıca bizden kentin centilmen erkeklerine de bir çağrıda bulunmamız ve onların da bu mitinge bilhassa gitmeyerek yardımcı olmaları ve kadınların yararına yapılacak olan bu mitingde kadınların kendi konularını kendileri düşünüp planlamayı tercih ettiklerini bildirmemiz rica edildi.

Bu sıralarda yine New York *Herald* gazetesi "en ilginç durum ve görüntülerle 700 kadın" haberi yayımlayarak "bu kadınların işyerlerinde karşılaştıkları baskılar ve haksızlıklara çare bulma çabalarını birleştirmek için yaptıkları toplantı"yı duyurdu. *Herald*'da bu toplantılar konusunda yayımlanan bir başyazıda şöyle deniyordu: "... bu toplantıların nasıl

tanımlanırsa tanımlansın, kadınların çalıştığı herhangi bir işe yarar sağlayarak biteceklerinden çok kuşkuluyuz... Bu birleşmelerden sonuç çıkmaz."

Nancy Cott'un kitabının başlığı *The Bonds of Womanhood* (Kadınlığın Prangaları), yazarın ondokuzuncu yüzyılın ilk başlarında kadınların geçirdiği çift yönlü değişimler konusunda bilgi sahibi olduğunu yansıtmaktadır. Bu dönemde kadınlar evde "kadının hareket alanı"nı belirleyen ideolojinin zincirleriyle hapsedilmişlerdi; daha sonra dışarıda fabrikalarda çalışmaya zorlandıklarında, hatta orta sınıf işler bulduklarında, kendilerini farklı bir cezaevi içinde buldular. Başka bir açıdan bakılınca da bu koşullar kendi durumları konusunda ortak bir bilinç yaratarak kendi aralarında zorunlu bir dayanışma "zinciri"nin ortaya çıkmasına neden oldu.

Yüksek öğretim almaları engellenen orta sınıf kadınları ilkokul öğretmenliği mesleğini tekellerine almaya başladılar. Öğretmen olduklarında ise daha çok okudular, birbirleriyle daha çok haberleştiler ve kendi içinde bu eğitim eski düşünce biçimlerini yok etmeye başladı. Dergi ve gazetelere yazılar yazmaya başladılar, kadınlar için bazı yayınlar başlattılar. 1780 ve 1840 yılları arasında kadınlar arasında okuryazarlık iki kat arttı. Kadınlar sağlık sorunlarına eğildiler. Cinsel davranışlarda görülen çifte standartlara karşı savaş açtılar ve fahişelerin toplumsal kurbanlar haline getirilmelerine karşı çıktılar. Dini örgütlere katıldılar. Aralarında en güçlü olanları kölelik karşıtı gruplara girdiler. Kısacası 1840'larda gerçek bir feminist hareket ortaya çıkıncaya kadar kadınlar çoktan birer deneyimli örgütçü, eylemci ve konuşmacı olmuşlardı.

Emma Willard 1819 yılında New York Meclisi'nde kadınların eğitimi konusunda bir konuşma yaparken, bir yıl önce Thomas Jefferson'un bir mektubunda yer alan bir fikrini, kadınların birkaç istisna dışında "bir yığın çerçöp"ten başka bir şey olmayan romanları okumamaları önerisini çürütmeye çalışıyordu. Jefferson, "Aynı nedenle, çok şiir okumalarına da göz yumulmamalıdır" demişti. Jefferson'a göre kadın eğitimi, "yaşamın süsleri ve hoşlukları üzerine odaklanmış olmalıdır... Bir kadın için bunlar dans, resim ve müziktir."

Emma Willard Meclis'e, kadın eğitiminin "kadınları gençlik ve güzelliğin çekiciliğinden yararlanmaya yatkın olduklarını belli etmeye hazır bir halde bulunmaya açıkça yönlendirdiğini" anlatmıştı. "Sorun", diyordu Willard, "erkeğin zevki denilen, her ne ise o şeyin, kadının kişiliğini oluşturması için adeta standart bir hale getirilmesidir." Willard, "Mantık ve din bize, biz kadınların erkeklerin uydusu değil, en az onlar kadar önemli varlıklar olduğumuzu öğretmektedir," diyordu.

1821 yılında Willard, Troy Kadın Okulu'nu kurdu ve bu kurum kız çocukların eğitimini resmi olarak üstlenen ilk kurum oldu. Willard sonraları öğrencilerine insan vücudu hakkında bilgi vermeye başlayınca insanları nasıl kızdırdığını yazacaktı:

> 1830'lu yılların başlarında okulda bir sınıfı ziyaret eden anneler, öğrencilerden birinin tahtaya kalbi, atar ve toplar damarları çizip kan dolaşımını anlatmaya başladığını duyunca öyle bir şoka uğradılar ki, utanç ve şaşkınlık içinde hemen sınıfı terk ettiler. Kızların masumiyetlerini korumak ve onların sık sık bu şekilde kışkırtılmalarını engellemek için, ders kitaplarındaki insan vücudunu gösteren sayfalar kalın kâğıtlar yapıştırılarak kapatılıyordu.

Kadınlar yalnız erkeklerin gidebildiği meslek okullarına girebilme savaşı verdiler. 1835'te işe başlayan bir kadın doktor olan Harriot Hunt'ın başvurusu Harvard tıp okulundan iki kez geri çevrilmişti. Fakat Dr. Hunt kadın ve çocukları tedavi ederek mesleğini sürdürdü. Diyet yapmaya, fiziksel egzersizlere, hijyene ve akıl sağlığına önem veriyordu. 1843'te Kadın Fizyolojisi Derneği'ni kurarak aylık konuşmalar yapmaya başladı. Geleneğe bir kez daha karşı çıkarak hiç evlenmedi.

Elizabeth Blackwell tıp ihtisasını 1849 yılında bitirdi. Bunu başarmak ve Cenevre Üniversitesi'ne kabul edilebilmek için kendisine yöneltilen birçok küçümseme ve kabalıkları göğüslemek zorunda kalmıştı. Daha sonra yoksul kadınlar ve çocuklar için New York Dispanseri'ni açmış, "yoksul kadınlara kendi cinslerinden bir hekime başvurma fırsatını tanımak" istemişti. İlk yıllık raporunda şunları yazıyordu:

> İlk tıbbı konsültasyonum garip bir biçimde oldu. Yaşlı bir kadının ağır zatürre vakasında konsültasyon için saygın ve nazik bir hekime başvurdum... Bu bey hastayı gördükten sonra benimle salona geçti. Orada bir yandan kaygılı bir biçimde odayı bir baştan bir başa dolaşıyor, bir yandan da, "Olağanüstü bir durum, böyle bir şey daha önce hiç başıma gelmemişti, ne yapacağımı hiç bilemiyorum!" diye söyleniyordu. Çok şaşırmış, sıkılmıştım; çünkü çok da tehlikeli bir durum arz etmeyen, kuşku götürmeyecek bir zatürre vakasıydı. Ancak sonunda meslektaşımın kaygılarının hasta ile değil, benimle ilgili olduğunu, bir kadın doktorla konsültasyon yapmanın uygun olup olmayacağını düşündüğünü anladım.

Oberlin Üniversitesi kadınları kabul etmede öncülük etti. Fakat oradaki ilahiyat fakültesine kabul edilen ve 1850'de mezun olan ilk kız öğrenci olan Antoinette Brown, isminin sınıf listesine alınmadığını görmüştü. Lucy Stone'un kişiliğinde, Oberlin büyük bir direnişçi ile karşılaştı. Stone, barış derneği ve köleliğe karşı çalışmalarda aktifti, zenci öğrencilere öğretmenlik ve kızlar için bir tartışma kulübü örgütlemişti. Okulda mezuniyet töreni konuşmasını yazmak üzere seçilmiş, fakat kendisine konuşmanın bir erkek tarafından okunması gerektiği söylenince bunu yazmayı reddetmişti.

Lucy Stone 1847 yılında Gardner, Massachusetts'te papaz olan kardeşinin kilisesinde kadın hakları üzerinde konferanslar vermeye başladı. Minyon yapılı, elli kg. ağırlığında bir kadındı; fakat olağanüstü bir

konuşmacıydı. Amerikan Kölelik Karşıtları Derneği adına yaptığı konuşmalarda birçok kez başından aşağı soğuk su boca edilmiş, kafasına kitaplar fırlatılmış, serserilerin saldırısına uğramıştı.

Henry Blackwell ile evlendiğinde düğün töreninde el ele tutuşmuşlar ve yazdıkları şu bildiriyi okumuşlardı:

> Herkesin önünde birbirimizi karı-koca addederek ortak sevgimizi ilan ederken... bizim açımızdan bu eylemin, kadını bağımsız ve rasyonel bir varlık olarak görmeyi reddeden, buna karşılık kocayı sağlıksız ve kabul edilemez bir üstünlükle donatan günümüz evlilik yasalarına verdiğimiz bir onay ya da gönüllü bir itaat olmadığını duyurmayı bir görev biliriz...

Lucy Stone evlendikten sonra soyadından vazgeçmeyi reddeden ilk kadınlardan biriydi. O "Mrs. Stone" idi. Yönetimde temsil edilmiyorum diyerek vergi ödemeyi reddettiği için görevliler bütün eşyalarına, çocuğunun beşiğine varıncaya kadar el koymuşlardı.

New York eyaletinde küçük bir kasabanın posta ofisinde çalışan Amelia Bloomer, dizden büzgülü kısa ve bol bir pantolon-etek geliştirince kadın eylemciler, balina kemiklerinden yapılan göğüs korsajlarını, korselerini ve içeteklerini atarak bunu benimsediler, *bloomers* modası başladı. Elizabeth Cady Stanton, bu dönem feminist hareketinin liderlerinden biriydi. Kuzenlerinden birinin *bloomers* giydiğini ilk kez gördüğü günü şöyle anlatmıştı:

> Kuzenimin bir elinde lamba, diğer elinde bebek merdivenlerden kolaylıkla ve zarafetle çıktığını, benim ise kıvrılan dökülen giysilerim içinde, değil lamba ve bebek taşımak, kendimi bile güçlükle taşıdığımı gördüğümde kadın giysilerinde çok acil bir değişikliğe ihtiyaç olduğu kanaatine vardım ve hemen kendime bunlardan bir tane edindim.

Kadınlar diğer reform hareketlerinin, örneğin kölelik karşıtı hareketin, içkiye karşı açılan kampanyanın, giysi stillerindeki değişikliklerin, cezaevi koşullarının düzeltilmesi hareketinin içinde yer aldıkça cesaretleri ve deneyimleri arttı, kendi durumlarını düzeltmeye yöneldiler. Köleliğe karşı sıkı bir örgütçü ve konuşmacı, aynı zamanda güneyli bir beyaz kadın olan Angelina Grimké, kadın hareketinin ilerlediğini görerek şunları söylüyordu:

> Önce hepimiz bütün ülkeyi uyuduğu uykudan uyandırıp her iki cinsten milyonlarca kölenin sırtını tozdan topraktan kaldırarak onları önce insan haline getirelim ki ondan sonra... milyonlarca kadını dizleri üzerinden kaldırıp ayakları üzerinde doğrultmak, diğer bir deyişle onları birer çocuk olmaktan kurtarıp birer kadın haline getirmek kolaylaşsın.

Margaret Fuller feministler arasında belki de en korkulan aydın kadınlardan biriydi. *Woman in the Nineteenth Century* (Ondokuzuncu Yüzyılda Kadın) adlı eserindeki çıkış noktası, "erkeklerin kafalarında kadınlara karşı hissettikleri şeyler, kölelere karşı hissettikleri şeylerden farksız..." olarak formüle edilebilecek bir saptamaydı. Fuller şöyle devam ediyordu: "Biz kadınlar önümüze keyfi bir biçimde konan her engeli aşacağız ve bütün yollar erkeklerin olduğu kadar kadınların da özgürce geçebilmeleri için açık olacak." Ayrıca şuna inanıyordu: "Kadının gereksinim duyduğu şey kadın olarak davranmak ya da idare etmek değil, fakat kendi doğası açısından gelişmek, zekâsı açısından algılayabilmek ve ruhu açısından da özgür yaşamak ve kısıtlanmamaktır..."

Üstesinden gelmeleri gereken çok şey vardı. Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında en popüler yazarlardan biri olan Rahip John Todd, (en çok satan kitaplarından birinde genç erkeklere mastürbasyon yapmanın sonuçları üzerinde "akli melekeler üzerinde büyük tahribat yapar," diyerek öğütler veriyordu) yeni feminist giyim tarzı üzerinde şu yorumu yapmıştı:

> Bazıları *bloomer* pantolon-etekleri giyerek kendilerini yarı-erkek gibi göstermeye çalışıyorlar. Size tek bir kelimeyle bunun niye mümkün olamayacağını söyleyeyim. Neden şudur: uzun elbisesi içinde gizlenen, örtünen kadın güzeldir... Zarif bir biçimde yürür... Koşmaya kalksa çekiciliğini kaybeder... Giysilerini çıkarıp pantolon giydirmeyi deneyin bakın, kolları, bacakları ortaya çıksın, bütün zarafeti ve gizemi kaybolacaktır.

1830'lu yıllarda Tüm Massachusettsli Din Adamları Derneği tarafından gönderilen piskopos bildirisinde, papazlara kadınların kilise kürsülerinde konuşma yapmalarını yasaklamaları emrediliyordu. Bildiride "... kadın erkeğin yerini alıp ses tonunu kullanmaya başladığı zaman... kendimizi ona karşı korumak zorunda kalırız," deniliyordu.

Angelina Grimké'nin kız kardeşi Sarah, *Letters on the Condition of Women and the Equality of the Sexes* (Kadınların Durumu ve Cinslerin Eşitliği Üzerine Mektuplar) başlıklı bir dizi makale yazarak bu duruma tepki gösteriyor ve şunları yazıyordu:

> Yaşamımın ilk yarısı süslü püslü bir dünyanın kelebekleri arasında geçti; bu tip kadınlar hakkında gerek gözlemlerim, gerekse deneyimlerim sonucunda şunu söylemek zorundayım: Aldıkları acınacak kadar kötü eğitimdir ve bu eğitimle kendilerine tek çıkış yollarının evlilik olduğu ve ancak evlilik yoluyla toplumda seçkin bir statüye sahip olacakları öğretiliyor...

Sarah Grimké: "kendi cinsimden olanlar için hiçbir iyilik istemiyorum ve eşitlik konusundaki iddiamdan da vazgeçmiyorum," diyordu. "Kardeşimiz erkeklerden istediğim tek şey boğazımıza basmaktan vazgeçmeleri ve bize tanrının dikilmemizi istediği yerde dimdik dikilmemize izin vermeleridir...

Bana göre, bir erkeğin ahlaki açıdan yapması doğru olan her şeyin, bir kadın tarafından yapılmasının da ahlaki açıdan doğru olacağı son derece açık bir gerçektir."

Kardeşlerden Sarah'ın yazıları güçlüydü, Angelina ise ateşli konuşmalar yapabiliyordu. Bir keresinde Boston Opera Binası'nda birbiri arkasından altı gece üst üste konuşmuştu. Köleliğin kaldırılması konusunda birlikte eylem yaptığı arkadaşları bir noktada iyi niyetle ona, cinsel eşitliği savunmaktan vazgeçmeleri gerektiğini, bu konunun halka çok ters geldiği için köleliğin kaldırılması hareketine zarar verebileceğini söylemişlerdi. Tepkisi şöyle olmuştu:

> Ayağımıza takılan taşı yolumuzdan kaldırmadan köleliğin kaldırılması fikrini bütün gücümüzle ileriye götürmemiz mümkün olamaz... Bu yıl halkın önünde konuşma hakkından vazgeçersek, gelecek yıl dilekçe verme hakkımızdan, bir sonraki yıl yazma hakkımızdan ve giderek bütün haklarımızdan vazgeçeceğiz demektir. Kendisi erkeğin ayakları altında ezilen ve utancından sessizliğe gömülmüş kadının o zaman köleye ne yararı olabilir?

Angelina, Massachusetts Eyalet Meclisi'nde köleliğe karşı dilekçeleri kabul eden komite önünde konuşan (yıl 1838) ilk kadındı.

Bu konuda daha sonra "Büyük bir duygusal baskı altında az kalsın bayılıyordum..." demişti. Konuşmasına büyük bir kalabalık gelmiş ve Salem temsilcilerinden biri, "Bir komite toplanıp Massachusetts Eyalet Meclisi binası temellerinin Miss Grimké'nin yapacağı bir başka konuşmaya dayanıp dayanamayacağı incelensin," önerisinde bulunmuştu.

Diğer sorunlar konusunda seslerini yükseltebilmek, kadınlara kendi durumları konusunda konuşmak için gerekli zemini hazırlamakta idi: 1843 tarihinde Dorothea Dix, Boston bölgesindeki cezaevleri ve düşkünler yurtları konusundaki gözlemlerini Massachusetts Meclisi'ne aktarırken şunları söylüyordu:

> Sizlere, ayrıntıları ne denli acı verse ve dehşete düşürse de, yalnızca gördüklerimi anlatıyorum... Bu birleşmiş eyaletler topluluğunun içinde; kafeslere, hücrelere, bodrumlara, ahırlardaki hayvan bölmelerine, ağıllara kapatılmış durumda bulunan; zincire bağlı, çıplak, sopalarla dövülmüş ve uslu durmaları için kırbaçlanmış akıl sağlığı bozuk insanların, bugün içinde bulundukları koşullara kısaca dikkatinizi çekmeye çalışarak konuşmama devam edeceğim beyler!...

Frances Wright bir yazar, ütopyacı bir derneğin kurucusu, 1824 yılında İskoçya'dan göç etmiş ve kölelerin özgürleştirilmesi, doğum kontrolü ve cinsel özgürlük için savaş veren kadınlardan biriydi. İki yaşın üzerindeki bütün çocukların devlet tarafından açılan yuvalarda bedava eğitim almasını savunuyordu. Ütopyacı sosyalist Charles Fourier'nin Fransa'da

söylediklerini Amerika'da yineliyor ve uygarlığın gelişmesinin kadınların gelişmesine bağlı olduğunu söylüyordu. Wright şöyle konuşuyordu:

> İddia ediyorum ki kadınlar sağduyu ve cinsler arası dostluğun gerektirdiği biçimde, toplum içinde kendilerine bir yer edininceye kadar insanlığın ilerlemesi yeterli bir düzeye ulaşamayacaktır... Erkekler diğer cinsin düzeyine çıkmak ve inmek zorundadırlar... Kafaları kadın kafasını anlamadıkça, kalpleri kadın kalbini dinlemedikçe erkekler, diğer cinsle girdikleri cinsel ilişkinin verebileceği zevkleri; özellikle bu ilişkiye her çeşit sevgiyi, şefkati, yeteneği, paylaşım duygusunu, asalet ve saygıyı sunmadıkça, bildiklerini hiç düşlemesinler. Bir tarafın kaba gücü, diğer tarafın korku ve itaat duyguları yok edilmedikçe ve her iki tarafa da doğuştan sahip oldukları eşitlik hakları verilmedikçe cinsel ilişkinin vereceği zevkler tadılmış olamaz.

Kadınlar ülkenin her tarafında kölelik karşıtı hareketlere sarılıp çaba gösterdiler ve kongreye binlerce dilekçe topladılar. Eleanor Flexner, *A Century of Struggle* (Mücadele Dolu Bir Yüzyıl) adlı kitabında şunları söylüyordu:

> Bugün Washington'daki Ulusal Arşiv'deki kutularda sayılamayacak kadar çok sayıda dosya, bu isimsiz ve yürek burkan emeğin tanıklığını yapmaktadır. Dilekçeler sararmış, yıpranmış; kâğıtlar üst üste birbirlerine yapışmıştır, iyi yazmayan kalemlerle atılan imzalardan kâğıtlara mürekkep lekeleri saçılmıştır. Bazen de kâğıtlar, böyle cesur bir eyleme girişmek için bir kez daha düşününce korkup sonra da imzasını silmeye çalışanların kararsızlıklarını yansıtmaktadır... Bu dilekçelerde New England'dan Ohio'ya kadar kadınların kurdukları kölelik karşıtı derneklerin ve üyelerin adları yazılıdır...

Bu çalışmalar sırasında kölelik karşıtı hareketlerle yan yana gelişen olaylar kadın eşitlik hareketini de başlattı. 1840 yılında Dünya Kölelik Karşıtı Dernekler Kongresi Londra'da toplanmıştı. Ateşli tartışmalardan sonra yapılan oylama sonucu kadınların kongrenin dışında bırakılması kararlaştırıldı. Yine de gelip perdelerle ayrılmış bir bölmeden toplantıları izleyebilmelerine oybirliğiyle izin verildi. Kadınlar bu kararı sessizce, galeride oturarak protesto ettiler. Kadın hakları için savaşmakta olan, kölelik karşıtı William Lloyd Garrison da onlarla oturarak olayı protesto etti.

Elizabeth Cady Stanton'un Lucretia Mott ve diğerleriyle karşılaşması ve tarihteki İlk Kadın Hakları Toplantısı'na yol açan planların yapılması bu döneme rastlar. Bu toplantı New York eyaleti, Seneca Falls kentinde Elizabeth Cady Stanton'un ev kadını ve anne olarak yaşadığı ve durumundan, "Bir kadın insan sayılmıyor. İnsan sayılmak için eş olmak gerekiyor," diye halinden durmadan yakındığı yerde yapıldı. Stanton daha sonra şunları yazacaktı:

> Birçok kadının dünyadan uzak, tek başına mücadele etmek zorunda kaldığı ev yaşamının bütün güçlükleri ile; yaşamının en büyük bölümünü kapsayan hizmetçi ve çocuklarla ilişkileri içindeyken kadının kendini geliştirmesinin bir noktadan sonra hiçbir biçimde mümkün olamayacağı gerçeğini çok iyi anlamış bulunuyorum... Kadının eş, anne, ev kadını, doktor ve manevi destek olarak payına düşen görevler nedeniyle benim içine düştüğüm yılgınlık ve kadının sürekli gözetimi olmaksızın her şeyin bir anda büyük bir kargaşaya döneceğini bilen kadınların çoğunun gözlerine yansıyan yorgun, endişeli bakışların üzerimde bıraktığı etki, kararlı bir biçimde artık genelde toplumun, özelde ise kadınların yaptıkları yanlışlara karşı önlemler alma zamanının geldiğini düşünmeme yol açıyor. Dünya Kölelik Karşıtı Dernekler Kongresi'nde yaşadığım olaylar, kadınların yasal statüsü konusunda okuduğum şeyler ve baktığım her yerde karşıma çıkan baskılar, hepsi ruhumda derin izler bıraktı... Ne yapacağımı ve nereden başlayacağımı bilemedim; tek düşüncem bütün bunları tartışmak ve karşı çıkmak için hemen bir toplantı yapmanın gerekli olduğuydu.

Seneca County Courier adlı gazeteye bir ilan vererek 19 ve 20 Temmuz tarihlerinde "kadınların haklarını" tartışmak üzere bir toplantı yapılacağını bildirdiler. Üç yüz kadın ve birkaç erkek geldiler. Toplantı sonunda altmış sekiz kadın ve otuz iki erkek, Duyarlılık (ilkeler) Bildirgesi adını verdikleri bir bildirgeyi imzaladılar. Bu bildirge Bağımsızlık Bildirgesi'nin ritmi ve dili kullanılarak yazılmıştı:

> İnsanlık tarihinin akışı içinde, dünyadaki insanlar arasında yaşayan ailelerin bir kısmı için, şimdiye kadar takındıkları tavırdan farklı bir tavır takınmaları zorunlu hale gelmiştir...
>
> Şu gerçeklerin açık seçik bir biçimde doğru olduğuna inanıyoruz ki, bütün erkek ve kadınlar eşit yaratılmışlardır; yaratıcıları onlara doğumdan başlayarak vazgeçemeyecekleri haklar bahşetmiştir ve bu haklar arasında en önemlileri yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışıdır...
>
> İnsanlık tarihi, erkek açısından kadına karşı, kadın üzerinde mutlak bir efendilik kurmayı amaçlayan, sürekli bir zulüm ve gasplar tarihidir. Bu görüşü kanıtlayacak gerçekleri ve olguları dürüst ve açık bir dünyaya sunmak gerekir...

Bu açılıştan sonra kadının dertleri sıralanıyordu: Kadın seçme hakkından mahrum edilmişti; kazancı üzerinde, kazanılan mülk üzerinde hiçbir hakkı yoktu; boşanma durumunda hiçbir iddiası olamıyordu; ona iş bulma konusunda erkekle eşit fırsatlar tanınmıyordu, üniversitelere kabul edilmiyordu vs... Bu yakınmalar şöyle sona eriyordu: "Erkek yapabildiği her şeyi deneyerek kadının kendine güvenini yok etmeye çalışmıştır, kendine saygısını azaltarak kadını bağımlı ve acınacak bir yaşam sürmeye istekli bir hale getirmeyi amaçlamıştır..."

Bundan sonra da bazı kararlar sıralanıyordu. Bu kararlar arasında şu görüşe de yer verilmişti: "Kadının toplum içinde kendi vicdanının öngördüğü bir yer edinmesini engelleyen ya da onu erkekten daha aşağıda bir yere layık gören bütün yasalar doğanın koyduğu muhteşem kurala aykırıdır ve bu nedenle de bu yasaların hiçbir otoritesi ve yaptırım gücü yoktur."

Seneca Falls toplantısından sonra ülkenin çeşitli yerlerinde kadın kongreleri düzenlendi. Bu toplantılardan birinde, 1851 yılında, New York doğumlu bir köle olan zenci, yaşlı; ince uzun boylu bir kadın, gri giysisi ve beyaz türbanıyla gelip tartışmaları dinlerken bazı beyaz erkek papazların konuşmaları istedikleri gibi yönlendirdiklerini gördü. Bu kadının adı Sojourner Truth* idi. Birden ayağa fırladı ve söylediği sözlerde ırkının duyduğu tepkinin kadın olarak cinsinin duyduğu tepkiye karıştığı görüldü:

> Orada oturan adam arabaya binerken ve hendekleri atlarken kadınlara yardım etmek gerektiğini söylüyor. Bana hiçbir zaman -ne arabaya binerken ne çamurdan atlarken- yardım edildi; beni kimse başının üzerine koymadı. Ben kadın değil miyim?
>
> Kollarıma bakın! Çift sürdüm, tohum ektim, ambara buğday taşıdım, hiçbir erkek öne geçip yol göstermedi. Ben kadın değil miyim?
>
> Bir erkek gibi çalışır, bulursam bir erkek kadar yerim ve kırbaca da bir erkek kadar dayanıklıyım. Ben kadın değil miyim?
>
> On üç çocuk doğurdum ve hepsinin köle olarak satıldıklarını gördüm. Kalbimde annemin çektiği aynı acılarla ağladığımda beni İsa'dan başka kimse duymadı. Peki ben kadın değil miyim?

Kadın direnişi böyle başladı; 1830-1840 ve 1850'li yıllarda kendilerini "kadının yeri" konumuna mahkûm eden güce karşı kadınlar direnişe geçtiler. Hemen bütün eylemlere katılıp cezaevlerinin, akıl hastanelerinin ıslahı, köleliğin kaldırılması ve tabii ki kadının özgürleşmesi hareketlerinde kadınlar çalıştılar.

Bu hareketlerin tam ortasında devletin gücü ve paranın otoritesi bir kez daha kendini gösterdi ve birdenbire ortaya daha geniş topraklar isteyen insanlarla ulusal yayılmacılığı özendiren politikalar çıktı.

---

* Asıl adı Isabella Boumfree olan Amerikalı vaiz, köleliğe karşı ve kadın hareketleri içinde çalıştı. Köle olarak doğdu ve efendisi 1827'de New York kölelerinin özgürleştirilmesine karşı çıkınca kaçtı. Zenci ve kadın özgürlüğü konusunda konuşmalar yaptı ve iç savaştan sonra da bu konularda çalışmalarını sürdürdü. 1797-1883 yılları arasında yaşadı (ç.n.).

7.
Ot Yeşerdiği ya da Su Aktığı Sürece

Zengin beyaz erkeklerin egemen olduğu bir toplumda, baskı altında bulunan gruplar arasında, kadınlar nasıl eve en yakın mesafede (aslında evin tam içinde), kültürün tam içinde bulunan kişilerse, Kızılderililer de o kadar uzak, o kadar yabancı ve kültürün dışında bulunan insanlardı. Kadınlara karşı, çok yakında oldukları ve kendilerine gereksinim duyulduğu için, kaba güç kullanılmaktan çok emrediliyordu. Kızılderililere ise gereksinim duyulmadığından -aslında yalnızca ayak bağıydılar- onlarla yalnızca kaba güç kullanılarak ilgilenilebilirdi. Ancak bazen devlet babanın dili, köylerin yakılmasından önce harekete geçerdi.

Böylece, nazik bir biçimde "Kızılderililerin Nakli" diye adlandırılan SÜRGÜN gerçekleştiriliyor ve Apalaş Dağları ile Mississippi Nehri arasındaki toprakların beyazların yerleşimine açılması sağlanıyordu. Bu ise Güneyde pamuk, Kuzeyde buğday tarımı için arazinin temizlenmesi; yayılma, göçler, kanallar, tren yolları, yeni kentler için alan açılması, yani Pasifik Okyanusu'na kadar uzanan bir alanda büyük, kıtasal bir imparatorluğun kurulması demekti. Bu imparatorluğun insan yaşamı ve hatta çekilen acılar açısından maliyeti, doğru olarak hiçbir biçimde ölçülemeyecek büyüklükte bir bedel olmuştur. Ancak çocukların eline verilen tarih kitaplarından çoğu bu konuyu geçiştirir.

İstatistikler ise öyküyü anlatmaktadır. Bu istatistikleri Michael Rogin'in *Fathers and Children* (Babalar ve Çocukları) adlı kitabında buluyoruz: 1790 yılında, çoğu Atlantik Okyanusu kıyılarından 50 mil içerilere kadar bir alanda yaşayan 3.900.000 Amerikalı vardı. 1830 yılına gelindiğinde 13 milyon Amerikalı olmuştu. 1840 yılında 4.500.000 Amerikalı Apalaş Dağları'nı aşarak Mississippi Vadisi'ne doğu ve batıdan gelen nehirlerin birbirleriyle buluşarak Mississippi Nehri'ne karıştıkları o

geniş alana yayılmışlardı. 1820 yılında Mississippi Nehri'nin doğusunda 120.000 Kızılderili yaşıyordu. 1844 yılına gelindiğinde sayıları 30.000'in altına düşmüştü. Çoğu batıya doğru göç etmeye zorlanmışlardı. Fakat "zorlanma" sözcüğü onlara yapılanları anlatmak için yetersiz kalır.

Devrim savaşı sırasında, önemli bütün Kızılderili kabileleri İngilizlerin safında savaştılar. İngilizlerle barış imzalanıp onlar ülkelerine dönünce Kızılderililer kendi vatanları olan Amerika'da, Amerikalılarla savaşı birkaç cephede umutsuzca sürdürmeye çalıştılar. General Washington'un savaşmaktan bitap düşmüş milis güçleri onları geri süremediler. Keşif güçleri birbiri ardına yok edilince General bir uzlaşma politikası izlemeye karar verdi. Savaş Bakanı Henry Knox: "İlk sahipleri Kızılderililer olduğuna göre toprak üzerindeki hakları sürecektir," diye demeçler verdi. 1791 yılında Dışişleri Bakanı Thomas Jefferson, devlet sınırları içinde yaşayan Kızılderililere müdahale edilmemesini ve Kızılderili toprakları üzerinde yerleşen beyazların devlet tarafından çıkarılmasını istedi.

Fakat beyazların batıdaki topraklar üzerine yayılmaları sürdükçe ulusal yönetim üzerindeki baskıları da arttı. 1800 yılında Jefferson başkan olduğunda Apalaş Dağları'nın batısında 700.000 beyaz yerleşimci bulunuyordu. Bunlar kuzeyde Ohio, Indiana, Illinois'un içlerine dağılmışlar, güneyde ise Alabama ve Mississippi'ye girmişlerdi. Nüfus olarak her Kızılderiliye sekiz beyaz düşecek kadar da sayıları artmıştı. Jefferson artık federal yönetimi Creek ve Cherokee kabilelerini gelecekte Georgia'dan "nakletmek" üzere hazırlamaya başlamıştı. Indiana bölgesinde vali William Henry Harrison yönetiminde Kızılderililere karşı saldırgan eylemler tırmanıyordu.

Jefferson 1803 yılında Fransızlardan Louisiana bölgesini satın alarak ülke topraklarını iki katına çıkarıp batı yerleşim hududunu da Apalaş Dağları'ndan Mississippi'nin ötesindeki Rocky Dağları'na dek uzatınca Kızılderililerin buraya getirilebileceğini düşünmüştü. Kongre'ye, Kızılderililerin Louisiana'da daha küçük alanlarda yerleşerek tarımla uğraşmaya ve beyazlarla ticaret yapmaya özendirilmelerini önermişti. Bu arada borç yaptıkları takdirde bu borçları ellerindeki topraklarla (!) ödeyebileceklerdi. Jefferson, "... iki önlemin çare olabileceği düşünülmüştür. İlki onları avlanmaktan vazgeçirmek... diğeri ise o bölgedeki ticari yerlerin sayısını artırmak... bu şekilde onları tarıma, imalata ve uygarlığa yöneltmek..." diyordu.

Jefferson'un "tarım... imalat... uygarlık..."tan bahsetmesi boşuna değildi. Geniş Amerikan topraklarının tarıma, ticarete, piyasaya, paraya, modern kapitalist ekonominin gelişmesine açılabilmesi için Kızılderililerin buralardan çıkarılması gerekiyordu. Bütün bunlar için toprak, daha fazla toprak gerekiyordu. Devrim sonrası geniş araziler, aralarında George Washington ve Patrick Henry'nin de bulunduğu, zengin spekülatörler tarafından satın alınmıştı. Kuzey Carolina'da Chickasaw yerlilerine

ait zengin toprak alanları satılığa çıkarılmıştı. Oysaki Chickasaw yerlileri Devrim safında savaşmış birkaç kabileden biriydi ve onlarla yapılan anlaşmada topraklarına dokunulmayacağı konusunda garanti verilmişti. Devlet müfettişi John Donelson bugünkü Chattanooga'nın yakınında 20.000 akrelik bir toprağı kapatmıştı. Donelson'un damadı, 1795 yılında, toprak alım satımı için Nashville'den başlayan yirmi iki seyahat yapmıştı. Bu damat Andrew Jackson'du.

Jackson bir toprak spekülatörü, tüccar, köleci ve Amerikan tarihinin başlangıç yıllarında görülmüş en saldırgan Kızılderili düşmanı idi. 1812 savaşının kahramanı olmuştu. Bu savaş (çoğu Amerikan tarihi ders kitaplarında belirtildiği gibi) yalnızca İngiltere'ye karşı verilen bir ölüm kalım savaşı değil, aynı zamanda yeni ulusun Florida'ya, Kanada'ya ve Kızılderili bölgesine yayılması için yapılan bir savaştı.

Shawnee kabilesi Reisi Tecumseh iyi bir konuşmacı olarak tanınırdı. Bütün Kızılderilileri beyaz istilasına karşı birleştirebilmek için şu konuşmayı yapmıştı:

> Bu şeytanı denetlemenin ve durdurmanın tek yolu, topraklar üzerinde eşit ve ortak bir hakkımız olduğunu bilerek bütün Kızılderili kabilelerin birleşmeleridir. Başlangıçta da bu topraklar üzerinde eşit hak sahibiydik, şimdi de eşit haklara sahibiz; çünkü toprak asla bölünmedi ve her birimizin kullanabilmesi için o hepimize aittir. Değil yabancılara, bu toprakları birbirimize bile satamayız. Zaten yabancılar hepsini istiyorlar ve birazı ile hiçbir zaman yetinmeyecekler.

Kızılderili soydaşlarının kandırılarak büyük bir toprak parçasını Birleşik Devletler yönetimine bırakmaya razı olduklarını görünce kızan Tecumseh, 1811 yılında beş bin kişilik bir Kızılderili toplantısı örgütledi. Alabama'da Tallapoosa Nehri kenarında topladığı Kızılderililere şunları söyledi: "Beyaz ırkın yeryüzünden silinmesi gerekir. Onlar sizin topraklarınızı sizden alıyorlar, kadınlarınıza tecavüz ediyorlar, ölülerinizin külleri üzerinde dolaşıyorlar! Geldikleri yere dönmeliler. Arkalarında yalnızca bir kan izi bırakarak buralardan sürülmeliler."

Georgia, Alabama ve Mississippi topraklarında yaşayan Creek kabilesi kendi içinde bölünmüştü. Bazıları barış içinde yaşamak için beyaz adamın uygarlığını benimsemeye istekliydiler. Toprakları ve kültürlerini geri isteyen diğerlerine "Kırmızı Değnekler" adı verilmişti. Kırmızı Değnekler 1813 yılında Fort Mims'de 250 kişilik bir katliam yaptılar. Bunun üzerine Jackson'un birlikleri hemen bir Creek köyünü yakarak erkek, kadın, çocuk herkesi öldürdüler. Jackson yağma ve toprak gaspını ödüllendiren taktikler geliştirdi: "... hangi taraf olursa olsun, cherokeeler, dost creekler ya da beyazlar, Kırmızı Değnekler'in malını ele geçirirse, o mal onun olur."

Jackson'un her askeri savaşmak için gönüllü sayılmazdı. Bazı isyanlar çıkıyordu; adamlar açtı, askerlik süreleri bitmişti, savaşmaktan yorgundular ve evlerine dönmek istiyorlardı. Bu konuda Jackson eşine yazdığı bir mektupta "bir zamanların cesur ve vatansever gönüllüleri... çöküntü içinde... yalnızca sızlanıyor, yakınıyor, isyana kışkırtıyor, isyan çıkarıyorlar..." diyordu. On yedi yaşındaki bir asker yemeğini bitirmeyi reddedip subayı silahıyla tehdit edince, divanı harbe verilmiş ve ölüm cezasına çarptırılmıştı. Jackson cezanın hafifletilmesi için yapılan başvuruları geri çevirmiş ve idamın yapılmasını emretmiş, kendi de silahlı manganın sesini duymayacağı bir yere çekilmişti.

Jackson 1814 tarihinde Horseshoe Bend (Atnalı Dönemeci) savaşında bin Creek savaşçısına karşı savaşıp onlardan sekiz yüz kadarını öldürünce ulusal bir kahraman haline geldi. Bu savaşta kendi adamlarından yalnızca birkaç tanesini kaybetmişti. Creeklere önden saldıran beyaz askerler önce başarılı olamamışlar, fakat kendilerine devlet katında dostluk vaat edilen Cherokeelerin işbirliği sayesinde savaş kazanılmıştı. Cherokeeler nehri yüzüp Creekleri arkadan sarmışlar ve Jackson için savaşı kazanıvermişlerdi.

Savaş bitince Jackson ve arkadaşları ele geçirilen Creek topraklarını satın almaya başladılar. Jackson kendini barış için arabulucu tayin ettirdi ve Creek ulusunun topraklarının yarısını ellerinden alan bir barış anlaşması imzalattı. Rogin bu anlaşmanın "Amerikan tarihinde Kızılderililerin ellerinden bir defada alınan en geniş Güney toprakları"nın beyazlara devri anlaşması olduğunu söylemektedir. Bu anlaşma ile Jackson hem kendine karşı savaşan hem de ona yardım edip kendi soydaşlarına ihanet eden dost Creeklerin topraklarını ellerinden almaktan çekinmemiş; dost Creeklerin reisi olan Big Warrior (Büyük Savaşçı) bunu protesto etmeye kalkınca Jackson ona şunları söylemiştir:

> Dinle... Birleşik Devletler ulusunuzun bütün topraklarını elinizden alsa bile Büyük Ruh bize hak verirdi... Dinle! Gerçek şu ki, Creek şeflerinin ve savaşçılarının büyük çoğunluğu Birleşik Devletler'in gücüne saygı göstermediler; Bizim önemsiz bir ulus olduğumuzu düşündüler; İngilizlerin bizi yeneceklerini sandılar... Savaşçılarınız sığır yiye yiye şişmanlamışlardı; dayak istiyorlardı... Böyle durumlarda biz düşmanlarımızı kendilerine getirmek için canını acıtır, kanını dökeriz...

Rogin'in değerlendirmesine göre, "Jackson, Creek topraklarının kaymağını yiyecekti ve fethedilen yerler güneybatıda beyazların refahını garantilemişti. Yani Jackson, giderek sınırlarını genişleten pamuk krallığına uçsuz bucaksız, değerli topraklar temin etmiş oluyordu."

Jackson'un 1814 yılında Creeklerle yaptığı anlaşma yeni ve önemli bir olguyu başlattı. Bu anlaşma ile Kızılderililere bireysel anlamda toprak sahipliği (tapu) dağıtıldı. Bu plan Kızılderiliyi Kızılderiliden koparan,

kabilenin ortaklaşa kullandığı toprakları bazılarına rüşvet olarak dağıtırken, diğerlerini dışarıda bırakan bir uygulamaydı ve kabile yaşamına Batı kapitalizminin ruhunu karakterize eden yarışma ve işbirlikçilik anlayışını sokuyordu. Ayrıca Jefferson'un daha önceden düşündüğü Kızılderililere "uygarlık getirme" ve "onları adam etme" planlarına da çok uygun düşüyordu.

1814 yılından 1824 yılına kadar güneydeki Kızılderililerle yapılan bir dizi anlaşma sonucunda beyazlar Alabama ve Florida'nın dörtte üçünü; Tennessee'nin üçte birini; Georgia ve Mississippi'nin beşte birini; Kentucky ve North Carolina'nın bir kısmını ellerine geçirdiler. Jackson bu anlaşmalardan her birinde anahtar rolü oynadı ve Rogin'e göre: "Arkadaşları ve akrabaları onun bu görevleri nedeniyle kayırılıp himaye edildiler; Kızılderili temsilcilikleri, ticaret ve barış müsteşarlıkları, müfettişlik ve toprak komisyonculuğu gibi görevlere atandılar..."

Jackson, barış anlaşmalarının nasıl yapıldığını şöyle anlatıyordu: "... bütün Kızılderili kabilelerinde, baskın ya da yönlendirici tutkuya, örneğin para hırsı ya da korkuya hitap ediyor, dokunaklı bir biçimde konuşuyorduk." Kendisinin olmayan topraklara izinsiz girip yerleşmek isteyen beyazları Kızılderililerin topraklarına girip yerleşmeye özendiriyorlar, daha sonra Kızılderililere hükümetin bu beyazları oralardan çıkaramayacağını, bu nedenle ya çekilmelerini ya da ortadan kaldırılmayı göze almalarını söylüyorlardı. Rogin, Jackson'un "büyük miktarlarda rüşvet alıp verdiğini" de belirtmektedir.

Bu anlaşmalar, bu toprak gaspları pamuk krallığı için, kölelerin çalıştığı büyük plantasyonların kurulabilmesi için birer temel teşkil etmişti. İmzalanan her anlaşmada Creek yerlileri bir bölgeden diğerine itiliyor; kendilerine orada güvende olacakları söyleniyor, sonra beyazlar yine o yeni bölgeye yerleşmeye başlıyorlar ve Creekler bu defa başka topraklarda güvenlik bulabilme umuduyla biraz daha topraktan vazgeçmek zorunda bırakılıyorlardı.

Jackson'un becerileri, beyaz yerleşim alanlarını İspanya'nın mülkiyetinde bulunan Florida sınırına kadar uzatmıştı. Burada Kırmızı Değnekler hareketinin sığınmacıları ile birlikte yaşamaya çalışan Seminole Kızılderililerinin köyleri vardı ve İngiliz ajanlar hepsini Amerikalılara karşı direnmek için kışkırtıyorlardı. Beyaz yerleşimciler Kızılderili topraklarına girince Kızılderililer saldırdılar. Her iki tarafta da vahşet olayları yaşandı. Bazı köyler beyazları öldürmekle suçlanan kişileri teslim etmeyince Jackson köylerin yakılıp yıkılmasını emrediyordu.

Beyazlar için bir başka Seminole kışkırtmacası da şuydu: Kaçan zenci köleler Seminole köylerine sığınıyor, bazı Seminole Kızılderilileri bunları ya satın alıyor ya da kendileri zenci köleleri yakalıyorlardı. Fakat Kızılderili köleciliği, pamuk plantasyonu köleciliğinden çok Afrika köleciliğine benziyordu. Köleler çoğunlukla kendi köylerinde yaşıyorlar, çocukları çoğu kez özgürleştiriliyor, Kızılderililer ile zenciler arasında pek çok

evlenme oluyor ve kısa zamanda köyler Kızılderili zenci karışımı insanlarla doluyordu. Bütün bunlar, güneyli kölecilerin özgürlüklerini kazanmaya çalışan kendi köleleri için bir çekim alanı oluşturduğundan onları kızdırıyordu.

Jackson, kaçak köleler ve çapulcu Kızılderililer için bir sığınak olduğunu iddia ettiği Florida'ya saldırılar düzenledi. Florida'nın Birleşik Devletler'in savunması için vazgeçilmez bir alan olduğunu söylüyordu. Bu modern dönemde fetih savaşı yapmak için başvurulan klasik bir bahaneydi. Amerikalıların Florida'yı almalarına yol açan 1818 Seminole Savaşı böyle başladı. Okul haritaları üzerinde zarif bir biçimde "Florida'nın Satın Alınması, 1819" olarak görünen bu olay, Andrew Jackson'un Florida sınırlarından geçerek Seminole köylerini yaktığı, İspanyol kalelerini ele geçirdiği ve İspanya'nın Florida'yı satmaya "ikna edildiği" askeri bir müdahaledir. Jackson, bu konuda, "kendini savunmanın değişmez yasalarına göre" hareket ettiğini söylemektedir.

Daha sonra Andrew Jackson Florida Bölge Valisi oldu. Artık dost ve akrabalarına iş ahlakı konusunda öğütler verebileceği bir konumdaydı. Bir kuzenine Pensacola'daki toprakları elinde tutmasını; orduda genel cerrah olan bir arkadaşına, köle fiyatları artacağı için, mümkün olduğu kadar çok sayıda köle satın almasını önerebiliyordu.

Askeri görevini bırakmış olmasına karşın subaylara, savaştan kaçanların sayıca artması durumunda neler yapılabileceği konusunda da değerli önerileri vardı. (Öyle ya yoksul beyazlar, başlarda canlarını vermeye hazır olsalar bile, daha sonraları, savaşta kazanılanların nedense hep zenginlere gittiğini fark edebilirlerdi.) Jackson ilk iki kaçma girişiminde kırbaçlamayı, üçüncü girişimde ise idamı öneriyordu.

Jackson dönemi konusunda saygın tarihçiler tarafından yazılan kitaplar (Arthur Schlesinger'in *The Age of Jackson* [Jackson Dönemi]; Marvin Meyers'in *The Jacksonian Persuation* [Jackson'un İkna Gücü]) Jackson'un Kızılderili politikasından hiç söz etmezler. Buna karşılık gümrük tarifesi, bankacılık, siyasal partiler, siyasal retorik konusunda pek çok şeyden bahsederler. İlkokul ve lise Amerikan tarihi ders kitaplarını karıştıracak olsanız Jackson'un yerleşim öncüsü, asker, demokrat, halk adamı kimliklerine rastlarsınız; fakat onun köleci, toprak spekülatörü, savaş karşıtı askerlerin idam makinesi ve Kızılderililerin soyunu tüketmeye kararlı adam kimliklerini bulamazsınız.

Bu, yalnızca aklım başıma sonradan geldi tipi bir değerlendirme (deyim geçmiş konusunda farklı düşünme gereğini vurgulamak için kullanılmıştır) olamaz. Jackson 1828 yılında başkan seçildikten sonra (kendisinden önce John Quincy Adams, ondan önce Monroe, ondan önce Madison ve ondan da önce Jefferson başkandılar) Kongre'nin önüne Kızılderililerin Nakli Yasası'nı getirildi ve bu, kongreye, "savaş ve barış sorunlarından sonra gelen en önemli soruna" Jackson yönetiminin aldığı "başlıca önlem" olarak sunuldu. O zamana dek dönemin iki siyasal partisi; yoksul

beyazlar, ki beyaz işçilerden bazıları zenginlerin bankasına karşı çıktığı için Jackson'u kahraman ilan etmişlerdi, siyahlar ve Kızılderilileri ilgilendiren yaşamsal konular üzerinde değil de, bankalar ve gümrük tarifeleri üzerinde tartışan (ve anlaşamayan) Demokratlar ve liberal Whigler'di.

Jackson ve kendisinden sonra gelmesi için seçtiği Martin Van Buren yönetiminde Mississippi'nin doğusunda yaşayan yetmiş bin Kızılderili Batı'ya göç etmeye zorlandılar. Kuzey'de bu kadar Kızılderili yoktu ve New York'ta bulunan Iroquois Konfederasyonu'na dokunulmadı. Fakat Illinois'daki Sac and Fox* Kızılderilileri, Abraham Lincoln'ün de subay olarak katıldığı, fakat savaşmadığı Kara Şahin savaşından sonra nakledildiler. Şef Kara Şahin 1832 yılında bozguna uğratılıp yakalandıktan sonra bir konuşma yaptı:

> Biz var gücümüzle savaştık. Fakat sizin silahlarınız hedeflerini buldu. Kurşunlar kuşlar gibi havada uçuştular ve kışın ağaçların aralarından esen rüzgâr gibi kulaklarımızın dibinden vınlayarak geçtiler. Savaşçılarım dört bir yanımda toprağa düştüler... Sabahleyin güneş üzerimize bulanık doğdu, geceleyin bir ateş topu gibi parlayarak karanlık bir buluta gömüldü. Bu, Kara Şahin'in üzerine doğan son güneş oldu... O şimdi beyazların ellerinde esir... Bir Kızılderilinin utanacağı hiçbir şey yapmadı. Vatandaşları Squawlar ve Papoooseler için, her yıl bizi kandırarak daha fazla toprağımızı elimizden alan beyaz adama karşı savaştı. Bizim niye savaştığımızı biliyorsunuz. Bütün beyazlar savaşımızın nedenini bilirler. Asıl utanmaları gerekenler beyazlardır. Kızılderililer aldatmazlar. Beyaz adamlar biz Kızılderililere hakaret edip kinle bakıyorlar. Fakat Kızılderililer yalan söylemezler. Kızılderililer çalmazlar.
>
> Bir Kızılderili bir beyaz kadar kötü olsa onun bizim aramızda yaşamasına izin vermeyiz; onu öldürür, kurtlara yem yaparız. Beyaz adamlar kötü öğretmenler; yanlış kitaplara bakıp sahte davranışlar öğretiyorlar. Zavallı Kızılderililerî kandırmak için yüzlerine gülüyorlar; güvenlerini kazanmak için

---

* SAUK Kızılderilileri: Kuzey Michigan'daki Saginaw körfezi adını Sauklardan (ya da Sac) alır. Bunlar Osakiwuk "Kurtuluş Halkı" (People of the Outlet) kabilesi yerlileri olup, Kuzey Amerika yerlilerinin Algonquian-Wakashan dilleri halkındandır. Onyedinci yüzyılın başlarında Sauklar Iroquois yerlilerinin saldırıları sonucu Michigan dışına sürüldüler ve 1667 yılında kuzeydoğu Wisconsin'de Green Bay (Yeşil Körfez) çevresinde yerleştiler. Sayıları 6.500 civarındaydı. Onsekizinci yüzyılda atları oluncaya kadar Sauklar yaya bir kabileydi ve ekonomileri bahçecilik ve avcılığa dayanıyordu. Şef meclisinin merkezde bulunduğu oldukça iyi bir örgütlenmeleri vardı.
Sauklar her zaman kendilerine FOX (tilki) denilen POTAWATOMİ Kızılderilileriyle yakın olmuşlar ve 1730'lara kadar kuzeybatı Illinois'daki büyük çayırlarda yayılarak, Mississippi Nehri'nin batısında doğu Iowa'ya kadar gitmişlerdir. 1804'ten başlayarak topraklarını Birleşik Devletler'e bırakmaya başladılar. Kuzey Illinois'da yaşayan asi lider Kara Şahin (Black Hawk) toprakların beyazlara geçmesine karşı direnerek kendi adıyla anılan bir savaş çıkardı (1832).
Sauk ve Fox kabileleri bir asır boyunca birlikte yaşamışlar, fakat 1854'te tekrar ayrılmışlardır. Sauklar en sonunda Iowa, Kansas ve Oklahoma'da bulunan Kızılderili koruma bölgelerinde yerleştiler. 1970'lerde sayıları 1500 civarındaydı (ç.n.).

> ellerini sıkıyorlar; onları aldatabilmek için sarhoş ediyorlar ve karılarına tecavüz ediyorlar. Beyazlara bizi rahat bırakmalarını, bizden uzak durmalarını söyledik; her defasında arkamızdan gelip geçtiğimiz yollara musallat oldular, yılan gibi aramızda çöreklendiler. Dokunarak bizi zehirlediler. Güven duygumuz kalmadı, tehlike içinde yaşıyorduk. Onlar gibi ikiyüzlü, yalancı, zinacı, yalnızca konuşup hiçbir iş yapmayan tembel asalaklar olmaya başladık...
>
> Beyaz adamlar kafa derisi yüzmüyorlar ama daha kötüsünü yapıyorlar; kalbi zehirliyorlar... Elveda ulusum!... Elveda Kara Şahin.

Kara Şahin'in acısı belki de biraz yakalanış biçimiyle ilgiliydi. Beyazlara direnebilmesi için yeterli destek bulamamış, askerleri aç kalmışlar, tuzağa düşürülüp Mississippi'nin karşı kıyılarına kadar kovalanmışlar ve Kara Şahin beyaz bayrağı çekmek zorunda kalmıştı. Amerikalı komutan daha sonra: "Onlara yaklaşırken beyaz bir bayrak sallayarak bizi tuzağa düşürmek istediler, ama biz onlara göre fazla tecrübeliydik," diyerek bir açıklama yapacaktı. Askerler, savaşçıları kadın ve çocuk gözetmeden öldürmek için ateş açmışlardı. Kara Şahin kaçmış, fakat Amerikan ordusu tarafından kiralanan Sioux Kızılderilileri onu yakalayıp getirmişlerdi. Bir hükümet sözcüsü Sac and Fox Kızılderililerine, "Büyük Başkan Babamız... artık bağışlayıcı davranmayacak. Onları ıslah etmeye çalıştı, fakat daha da kötüleştiler. Artık onları dünya üzerinden silmeye kararlı... İyileşmeyeceklerse öldürülmeleri gerekir," diyordu.

Kızılderililerin sürgünü (Savaş Bakanı, Michigan bölge valisi, Fransa elçisi ve başkanlık adayı) Lewis Cass tarafından şöyle izah ediliyordu:

> Gelişerek ilerleme, insan doğasının neredeyse doğuştan gelen bir ilkesidir. Yaşam kariyerinde hepimiz; onur, güç ya da düş gücümüzün uzandığı bütün düşleri gerçekleştirebilmek için yaşattığımız bir amacın sunacağı zenginlikleri elde etmek için çaba gösteriyoruz ve toplumun gelişmesi bu çabaların büyütülmesi sonucu gerçekleşiyor. Fakat bizim vahşilerin yapısında bu kaygıların çok azı var.

Kendini beğenmiş, iddialı, onur payeli Cass (Harvard Üniversitesi ona, Kızılderililerin en çok sayıda nakledildiği 1836 yılında, hukuk dalında fahri doktora payesi vermişti), Kızılderililer konusunda uzman olduğunu iddia ediyordu. Fakat her defasında görüldüğü ve Richard Drinnon'un da belirttiği gibi *Violence in the American Experience: Winning the West* (Batıyı Kazanmak: Amerikan Deneyiminde Şiddet Öğesi) "Kızılderililerin yaşamı konusunda muazzam bir cehalet" sergiliyordu. Michigan Bölge valisi olarak Cass, Kızılderililerden milyonlarca dönüm araziyi anlaşma yoluyla almıştı: "Eğilimlerine karşı sık sık çıkarlarını öne çıkarmalıyız," diyordu.

1830 yılında *North American Review* adlı dergide yazdığı makalede Kızılderililerin bölgeden çıkarılmalarını konu ediyor ve "Uygarlık ve gelişmenin sağladığı ilerlemelere sahip çıkmalıyız," diyordu. "Bu bölgeleri ıslah eden endüstri ve sanatın zaferleri üzerinde yükselen özgürlük, din

ve bilim, etki alanlarını bu sayede genişletebilecektir." Bütün bunlar, "keşke daha küçük bir özveriyle gerçekleşebilseydi," diye yakınıyordu: "Yani keşke aborijinler kendilerini durumlarındaki kaçınılmaz değişikliklere uydurabilselerdi... Ama böyle bir dilek boşunadır. Yaşamlarını sürdürebilmeyi, orada burada kıt ve rasgele bulacakları yiyecek aramaya bağlayan barbar bir halk, uygar bir toplumla temas halinde yaşayamaz."

Drinnon (1969 yılında yazdığı) incelemesinde bu retoriği şöyle yorumluyordu: "Bu sözlerle önce Cherokee ve Seminole ve sonra Cheyenne, daha sonra da Filipin ve Vietnam köylerini yakmak ve yerlileri yurtlarından etmek için gerekli bütün temeller atılıyordu."

1825 yılında Cass, Shawnee ve Cherokeelerle yapılan bir barış toplantısında, Kızılderililere Mississippi'nin öbür yakasındaki topraklara giderlerse "Birleşik Devletler sizin oradaki topraklarınızı asla istemeyecek. Size bunu büyük babanız, Amerikan Başkanı adına vaat ediyorum. Başkan, o toprakları kendileri, çocukları ve çocuklarının çocukları sonsuza dek kullansınlar diye kırmızı ırktan gelen halkına bağışlamaktadır," diye vaatlerde bulunuyordu.

Cass'in makalesini yazdığı *North American Review* dergisinin editörü, Cass'e, bu projenin "Kızılderililerin kaderini yalnızca erteleyeceğini" söylemişti. "Bir yüzyıl bile geçmeden onların Mississippi'nin ötesindeki durumları şimdi burada oldukları gibi olacak(tı). Soylarının tükenmesi kaçınılmaz(dı)." Drinnon'un da belirttiği gibi, Cass bunu tartışmamıştı bile ve makalesini olduğu gibi yayımlatmıştı.

Kızılderililerin kültürel mirasında bulunan her şey topraklarını terk etmelerine karşı bir tavır almalarını gerektiriyordu. Creek kabilesi meclisi, "Atalarımızın ve dostlarımızın gömülü olduğu topraklar için para alamayız" kararını vermişti. Yıllar önce Başkan Monroe'nun Kızılderililerin nakli konusunda yaptığı konuşmaya tepki olarak bir Choctaw reisi şunları söylemişti: "Başkan babamızın emirlerine uyamayacağım için üzgünüm... Ormanların içinde biten otlar gibi doğup büyüdüğümüz bu topraklarda kalmak istiyoruz ve başka topraklara götürülmeyi arzu etmiyoruz." John Quincy Adams'a da bir Seminole reisi şunları söylemişti: "Göbek bağlarımız öncelikle buralarda kesildi ve onlardan akan kanlar toprağa karışarak bu toprakları bizim için değerli kıldı."

Beyaz memurların kendilerine "çocuk" başkana da "baba" demelerine Kızılderililerin hepsi aynı tepkiyi vermiyorlardı. Tecumseh ve William Henry Harrison, biri Kızılderili savaşçısı ve diğeri geleceğin başkanı konumunda karşılaştıklarında, çevirmenin "Babanız bir sandalyeye oturmanızı rica ediyor" demesi üzerine Tecumseh'in "Babam mı? Benim babam güneş, annem topraktır. Ben onun göğsünde dinlenirim," diye karşılık verdiği anlatılmaktadır.

Jackson başkan olur olmaz Georgia, Alabama ve Mississippi eyaletleri birbiri ardına Birleşik Devletler yönetimini, Kızılderililerin yaşadıkları bölgeleri de içine alacak bir biçimde genişleten yasalar çıkarmaya başla-

dılar. Bu yasalar, yasal bir birim olarak kabilenin yaşamını noktalıyordu; kabile toplantıları yasadışı hale gelmiş, reislerin yönetim güçleri ellerinden alınmıştı; Kızılderililere askerlik hizmeti ve vergi ödeme yükümlülükleri de getiriliyordu. Fakat aynı yasalar Kızılderilileri oy kullanma, mahkemede hak arama ve tanıklık etme gibi haklardan da mahrum ediyordu. Sonunda Kızılderili bölgesi kura usulüyle dağıtılmak üzere parçalara ayrıldı. Beyazlar Kızılderililere ait topraklara yerleşmeye özendirildi.

Fakat federal anlaşmalar ve federal yasalar Kongre'ye eyaletleri değil, eyaletler üzerinde otorite kurma hakkını veriyordu. 1802'de Kongre'den geçen Kızılderililerle ilişkiler ve Ticaret Yasası, bir kabile ile anlaşma yapılmadıkça toprak devri yapılamayacağını ve Kızılderili bölgesinde federal yasaların geçerli olacağını söylüyordu. Jackson bunu görmezden geldi ve eyalet yasalarını destekledi.

Bu durum federal sistemin nasıl çalıştırıldığı konusunda güzel bir örnekti: Duruma göre ya eyaletler suçlanacak ya da sınırları daha belirsiz, herkesin, Kızılderililere sempati beslesin beslemesin herkesin önünde eğilmek zorunda olduğu gizemli yasa suçlanacaktı. Savaş Bakanı John Eaton, Alabama (eyaletin ismi bir Kızılderili ismi olup "burada rahat edebiliriz" anlamındadır) yerlileri olan Creeklere durumu şöyle izah ediyordu: "Bunu yapan Büyük Başkan Babamız değil, bu ülkenin yasalarıdır. Bu yasalara halkından herhangi biri gibi kendisi de uymak zorundadır."

Artık uygun bir taktik bulunmuştu. Kızılderililer Batıya gitmeye "zorlanmayacaklardı". Fakat eğer kalmak isterlerse devletin yasalarına uymak zorundaydılar, ki bu da onların hem kabile hem de kişilik haklarını yok ediyor ve onları topraklarına göz diken beyazların bitmez tükenmez tacizlerine ve istila girişimlerine maruz bırakıyordu. Gittikleri takdirde ise federal devlet onlara parasal destek ve Mississippi'nin ötesindeki toprakları vaat ediyordu. Choctaw ve Cherokeelerle konuşmaya gönderilen bir binbaşıya başkan Jackson'un verdiği talimatlarda durum şöyle açıklanıyordu.

> Kızılderili çocuklarım, Choctawlar ve Chickasawlara dinlemelerini söyleyin - Mississippi'deki beyaz çocuklarım yasalarını onların topraklarına kadar genişlettiler... Şimdi her nerede bulunuyorlarsa, onlara söyleyin ki babaları onların Mississippi eyaleti yasalarına uymaları zorunluluğuna karşı çıkamaz... Hükümet haklarının korunması konusunda eyaletleri desteklemek zorunda kalacaktır. Şeflerinize ve savaşçılarınıza benim onların dostu olduğumu ve bir dost gibi davranmak istediğimi söyleyin. Fakat onlar da Mississippi ve Alabama eyaletleri sınırlarından uzaklaşarak ve benim onlara verdiğim topraklarda yerleşerek benim bunu istemeye gücüm olduğunu göstermelidirler; orada, herhangi bir eyaletin sınırları ötesinde, ot yeşerdiği, su aktığı sürece onların olacak topraklarda yaşasınlar. Onları koruyorum, koruyacağım; onların dostu ve babaları kalacağım.

"Ot yeşerdiği, su aktığı" lafı daha sonra Kızılderililer arasında kuşaktan kuşağa acı ile anımsatılan bir deyim olarak kalacaktı. (Vietnam Savaşı gazisi Kızılderili bir er, 1970 yılında savaşın dehşeti konusunda ifade verirken, Kızılderili olarak kendisine yapılan haksızlıkları anımsamış, bu deyimi yineleyerek ağlamaya başlamıştı.)

1829 yılında Jackson başkan olduğunda Georgia'daki Cherokee bölgesinde altın bulunmuştu. Binlerce beyaz Kızılderililerin mülkü olan toprakları istila ve tahrip ettiler, üzerlerinde hak iddia ettiler. Jackson federal birliklere bu beyazları oralardan atmalarını emretti. Ayrıca beyazlara da Kızılderililere de altın aramayı yasakladı. Sonra birlikleri gönderdi, beyazlar geri döndüler ve Jackson Georgia'nın otoritesine karışamayacağını bildirdi.

Beyaz istilacılar toprakları ve sığır sürülerini ele geçirdiler, Kızılderilileri kira sözleşmeleri imzalamaya zorladılar, karşı çıkanları kamçıladılar, direnişi kırmak için alkollü içki sattılar, Kızılderililerin yiyecek olarak ihtiyaç duyduğu av hayvanlarını öldürdüler. Bütün bunlar için beyaz çapulcuları suçlamak, Rogin'e göre, "büyük çiftlik sahiplerinin çıkarlarının devlet politikası kararlarının alınmasında oynadığı temel rolleri görmezden gelmek" demek olacaktı. Yiyecek sıkıntısı, viski ve askeri saldırılar kabilelerin çözülme sürecini başlatmakta gecikmedi. Kızılderililerin diğer Kızılderililere uyguladıkları şiddet arttı.

Baskılar altında ve aldatmalar yoluyla yapılan anlaşmalar Creek, Choctaw ve Chickasaw kabilelerinin topraklarının bölünmesine ve bunların bireysel mülklere geçmesine neden oldu. Bu ise her bireyi müteahhitlerin, spekülatörlerin ve politikacıların avı haline getirdi. Chickasawlar topraklarını teker teker iyi bir fiyatla satarak fazla acı çekmeden batıya çekildiler. Creekler ve Choctawlar yerlerinde kaldılar, fakat çoğu arazi şirketleri tarafından dolandırıldı. Bir arazi şirketinde hisseleri bulunan Georgialı bir banka müdürüne göre "Çalmak günün geçerli kuralı olmuştu."

Kızılderililer durumu Washington'a şikâyet ettiler ve Lewis Cass şu yanıtı verdi:

> Vatandaşlarımız satın alma ve Kızılderililer de satma yönünde eğilim göstermektedirler... Bu ödemelerden oluşacak müteakip eğilim hükümetin erişebileceğinin çok ötesinde olacaktır... Kızılderililerin savurganlık konusundaki alışkanlıkları düzenlemelerle denetlenemez... Eğer çoğu kez yaptıkları gibi ellerindekini ziyan edeceklerse bu üzücü bir durumdur. Yine de anlaşmanın kendilerine sağladığı haklardan yalnızca birini kullandıklarını düşünebiliriz...

Dolandırılarak topraklarını kaybeden, parasız ve yiyeceksiz kalan Creek yerlileri Batı'ya gitmeyi reddettiler. Aç kalan Creekler beyazların çiftliklerine saldırmaya başladılar. Bu arada Georgia'daki milis güçleri ve yerleşmeciler Kızılderili yerleşimlerine saldırıyorlardı. Böylece İkinci Creek

Savaşı başladı. Kızılderililere karşı sempati besleyen bir Alabama gazetesinde şöyle yazıyordu: "Creeklerle savaş koca bir yalandır. Bu adi ve şeytani plan, çıkar sahipleri tarafından, cahil bir halkın haklarına sahip çıkabilmelerini ve ellerinde kalan, sadaka örneği son yardımları kendilerinin kullanabilmelerini engellemek amacıyla hazırlanmıştır."

Benekli Yılan adında, yüz yaşını aşmış bir Creek, Andrew Jackson'un nakil politikasını şöyle kınıyordu:

> Kardeşlerim! Büyük Beyaz Babamızın konuşmalarını çok dinledim. Geniş suları geçerek buraya ilk geldiğinde küçük bir adamdı... çok küçük. Büyük sandalında oturmaktan bacakları ağrımıştı ve ateşini yakarken bizim ona az biraz yardım etmemiz için yalvardı... Ama beyaz adam kendini Kızılderililerin ateşi önünde ısıtıp midesini mısır lapamızla doldurur doldurmaz çok büyüdü. Bir adımda dağları aştı ve ayakları ovaları, vadileri tuttu. Eli doğu ve batı denizlerini yakaladı, başını aya yasladı. O zaman bizim Büyük Beyaz Babamız oldu. Kırmızı çocuklarını sevdi ve "biraz ötelere gidin, yoksa üzerinize basacağım," dedi.
>
> Kardeşlerim! Büyük Beyaz Babamızın pek önemli birçok konuşmasını dinledim. Bu konuşmalar her zaman şöyle başladı ve bitti: "Biraz daha gidin; bana çok yaklaştınız."

Dale Van Every, *The Disinherited* (Mirastan Mahrum Edilenler) başlıklı kitabında Kızılderililer için "nakledilme"nin ne anlama geldiğini şöyle anlatıyordu:

> İnsanlık dışı eylemlerin uzun kayıtlarının yer aldığı insanlık tarihinde, sürgün farklı pek çok halklar tarafından ıstırap dolu fiyatlarla karşılanmış bir olaydır. Fakat hiçbir halk üzerinde doğu Kızılderilileri üzerinde yaptığı yıkıcı etkiyi yapamaz. Kızılderili garip bir biçimde, çevresindeki doğaya gördüğü her ayrıntının duyumsal her özelliğine inanılmaz bir biçimde duyarlıdır. O açık havada yaşar. Yalnızca avcının bilebileceği her yeri; her kayayı, pınarı, koyu, tepeyi, orman içindeki her açıklık alanı, topraktaki her batak noktayı bilir. Toprağın bir insanın özel mülkiyetine geçirilmesinin, havanın özel mülkiyete geçirilmesinden daha mantıklı olamayacağını düşünmüş, bu yüzden toprak mülkiyeti kuralını asla anlayamamıştır. Ama toprağı herhangi bir toprak sahibinin sevebileceğinden daha derin duygularla sevmiştir. Kendini kayalar ve ağaçlar, hayvanlar ve kuşlar kadar toprağın bir parçası olarak görmüştür. Vatanı, atalarının kemiklerinin dinlendiği ve dininin doğal bir ibadet yeri olarak kendisi için kutsandığı ilahi bir yerdir. Şelaleleri, dağ sırtlarını, bulutları, yere inen sisi, dar vadileri ve çayırları, kendisinin her gün ilahi bir ilişki içinde olduğu çeşit çeşit ruhların yaşadıkları yerler olarak görür. İşte bu yağmurlarla yıkanmış ormanların, nehirlerin ve göllerin ülkesinden; kendini orada atalarının gelenekleri ve manevi donanımlarıyla tutan topraklardan, uzak batının kurak ağaçsız düzlüklerine, evrensel olarak Büyük Amerikan Çölü olarak bilinen o kuş uçmaz kervan geçmez bölgeye sürülmektedir.

Van Every'e göre, 1812 savaşı kargaşası ve Creek Savaşı'ndan sonra, 1820'lerde, Jackson'un başkanlığından hemen önceki yıllarda, güneydeki Kızılderililer ile beyazlar birbirlerine çok yakın alanlarda yerleşmiş ve herkese yetiyor gibi görünen doğal bir çevrede barış içinde yaşıyorlardı. Ortak sorunlarını görmeye başlamışlardı. Dostluklar kuruluyordu. Beyazlar Kızılderili topluluklarını ziyarete gidiyor, Kızılderililer beyaz evlerde misafir ediliyorlardı. Jackson'un aksine, Kızılderililerin yaşam boyu dostu kalan Davy Crockett ve Sam Houston gibi yerleşim öncüsü kişiler bu atmosferin ürünleriydi.

Van Every ısrarla, Kızılderililerin nakline yol açan dayatmaların Kızılderililerin komşusu olan yoksul, beyaz yerleşim öncülerinin batıda ilerlemelerinden kaynaklanmadığını belirtmektedir. Bu dayatmalar endüstrileşme ve ticaretin, nüfusun artmasının, tren yollarının ve kentlerin büyümesinin, toprağın değer kazanmasının ve işadamlarının açgözlülüklerinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. "Siyasal partilerin yönetim kadroları ve toprak spekülatörleri artan heyecanı yönlendirmişler... basın ve vaaz kürsüleri çılgınlığı kamçılamışlardır." Bu çılgınlık bittiğinde ise Kızılderililer ya mezarda ya sürgünde oluyorlar; toprak spekülatörleri daha zenginleşiyor, politikacılar daha güçlenmiş görünüyorlardı. Beyaz yoksul sınır öncüleri ise yalnızca piyondular; ilk şiddetli çatışmaların ortasına sürülüyorlar, kısa zamanda gözden çıkarılıyorlardı.

Batıya, Arkansas'ın güzel ormanlık topraklarına doğru üç koldan gönüllü Cherokee göçleri oldu. Fakat orada da Kızılderililer, neredeyse anında kendilerini beyaz yerleşimciler, avcılar ve tuzakçılar tarafından sarılmış, içlerine sızılmış durumda buldular. Batı Cherokee yerlileri şimdi daha batıdaki, artık kurak ve beyaz yerleşimciler için fazla verimsiz, çorak topraklara göçmek zorundaydılar. 1828 yılında federal yönetim Batı Cherokeelerle bir anlaşma imzaladı ve yeni bölgeyi onlar için "Birleşik Devletler'in en ciddi garantisi altında ebediyen onların kalacak ... sürekli bir vatan" ilan etti. Bu da başka bir yalandı tabii ve Batı Cherokeelerin acıklı durumunu hâlâ doğuda yaşayan ve beyazlar tarafından sürekli göçe zorlanan Doğu Cherokeelerin dörtte üçü öğrenmişti.

Georgia, Alabama ve Tennessee'de 900 bin beyazın çevirdiği 17 bin Cherokee yerlisi hayatta kalabilmek için beyazların dünyasına uyum sağlamak gerektiğine karar verdiler. Çiftçilik, nalbantlık, halıcılık, duvarcılık yapıp mülk sahibi oldular. 1826 sayımı, Cherokeelere ait 22.000 sığır, 7.600 at, 46.000 domuz, 726 dokuma tezgâhı, 2.488 çıkrık, 172 araba, 2.943 saban, 10 hızar atölyesi, 31 zahire öğütücüsü, 62 nalbant dükkânı, 8 çırçır makinesi, 18 okul bulunduğunu gösterdi.

Cherokeelerin ağdalı bir biçimde şiirsel, benzetmelere ağırlık veren, harikulade derin anlamlarla yüklü dili, dans, tiyatro ve törenlerden güç alan bir dildi ve her zaman sesler ve jestler dili olarak tanımlanabilirdi. Şimdi Reis Sequoyah yazılı bir dil de icat etmişti ve bunu binlerce Cherokee hemen öğrenmişti. Cherokeelerin yeni kurulan Yasama Meclisi

bir baskı makinesi alınması için para verilmesini karara bağladı ve 21 Şubat 1828'de *Cherokee Phoenix* gazetesini çıkarmaya başladılar. Gazete hem İngilizce hem de Sequoyah'ın Cherokee dili ile basılıyordu.

Birçok yerli kabilesinin yaptığı gibi Cherokeeler bundan önce resmi bir yönetim olmaksızın idare edilmişlerdi. Van Every bu konuda şunları söylemektedir:

> Kızılderili yönetiminin kuruluş ilkesi daima yönetimin reddi olmuştur. Mexico'nun kuzeyinde yer alan hemen bütün Kızılderili kabilelerinde bireyin özgürlüğü, geleneğin bir donatımı olarak bireyin toplumuna ya da ulusuna karşı görevlerinden çok daha değerli görülmüş ve saygı görmüştür. Anarşizmi çağrıştıran bu tutum, en küçük toplumsal birim olan aileden başlayarak bütün davranışlara yansımıştır. Kızılderili ana-babalar temelde çocuklarını disipline sokma konusunda isteksizdirler. Çocukların sergilediği her inatçılık, kişiliğin olgunlaşmaya doğru geliştiğinin istendik bir göstergesidir...

Zaman zaman üyeleri belli olmayan ve sık sık değişen bir meclis toplanır; kararları da zorunlu olarak değil, genel kanı o yönde olursa uygulanırdı. Aralarında yaşayan bir Moravian rahibi Kızılderili toplumunu şöyle anlatmıştı:

> Belki de dünyada başka bir örneği bulunmayan, kendi aralarında hiçbir anlaşmazlık ve çatışmanın bulunmadığı bu geleneksel yönetim asırlar boyu böylece devam edip gitmişti: öyle bir yönetim ki tanımlanmış yasaların yerine yerleşik alışkanlıklar ve adetler; hukuk bilgisinin yerine geçmişten gelen deneyimler; sulh yargıçlarının yerine insanların istekle ve sorgulamadan boyun eğdiği öğüt veren kişiler geçirilmiş ve bu toplumda yaş, rütbe ve bilgelik güç olarak, etik ise iyilik, evrensel anlamda saygı duyulacak bir paye olarak görülmüştür.

Fakat bu toplumun etrafı artık beyazlarla çevrili olduğundan bütün bunlar değişmeye başlamıştı. Öyle ki Cherokeeler çevrelerindeki köleci topluma bile öykünmeye başladılar ve onların da binden fazla kölesi oldu. Cherokeeler beyaz adamın bahsettiği uygarlığa benzemeye başladılar ve Amerikalıların iyi duygularını çekebilmek için Van Every'nin "muazzam bir çaba" dediği çabayı gösterdiler. Hatta misyonerleri ve Hıristiyanlığı bile iyi karşıladılar. Onlar için hiçbir şey üzerinde yaşadıkları topraklar kadar yaşamsal olamazdı.

Jackson'un 1829 yılında Kongre'ye gönderdiği mesaj bu durumu açıkça gösteriyordu: "Georgia ve Alabama'nın bir kısmı üzerinde yaşayan Kızılderililere, bağımsız bir yönetim kurma girişimlerinin Birleşik Devletler Başkanı tarafından onaylanamayacağını bildirdim ve onlara Mississippi'nin ötesine göç etmelerini ya da Birleşik Devletler yasalarına boyun eğmelerini tavsiye ettim." Kongre hemen bir nakil yasası çıkarmak için kolları sıvadı.

Kızılderilileri savunanlar da vardı. Aralarında belki de en iyi konuşmacı New Jersey senatörü Theodore Frelinghuysen idi. Nakil işi tartışılırken Senato'da şunları söylemişti:

> Kabileleri güneydeki yerleşim sınırımız üzerindeki berbat birkaç dönüm toprağa doldurduk. Bu topraklar bir zamanlar uçsuz bucaksız ormanlarda yaşayan insanlara bırakılan son yerler. Ama hâlâ at sülükleri gibi doymak bilmez hırsımızla ver! ver! ver! diye bağrışıyoruz... Bayım... Adaletin yükümlülükleri ten rengine göre değişecek midir?

Genelde Kuzey nakil yasasına karşıydı. Güney bu yasayı çıkarmak istiyordu. Yasa Temsilciler Meclisi'nde 97'ye karşı 207 oyla kabul edildi. Senato'dan ise çok az bir farkla geçti. Yasa güç kullanmaktan bahsetmiyor, Kızılderililerin gitmesine yardım etmek gibi sözcükler kullanıyordu. Arıcak ima edilen şey, Kızılderililerin gitmedikleri takdirde korunmasız kalacakları, para yardımı alamayacakları ve eyaletlerin merhametine terk edilecekleri idi.

Bundan sonra kabileler üzerine birbiri ardına baskılar gelmeye başladı. Choctawlar gitmek istemiyorlardı. Fakat delegelerinden ellisi gizlice para ve toprak biçiminde rüşvet aldı ve sonunda Dans Eden Tavşan Deresi Arılaşması imzalandı: Mississippi'nin doğusunda bulunan Choctaw toprakları Birleşik Devletler'e bırakılacak, buna karşılık da Kızılderililere geride kalan mülklerini telafi etmek ve gitmelerine yardımcı olmak üzere parasal destek verilecekti. Ayrıca gittikleri yerde ilk yıl için yiyecek yardımı alacaklar ve kendilerine bir daha buradan gitmeleri istenmeyeceğine dair garanti verilecekti. Mississippi'de bulunan yirmi bin Choctaw yerlisi için, çoğu anlaşmadan nefret etse de baskılar dayanılmaz olmaya başlamıştı. İçki satıcıları ve dolandırıcılar başta olmak üzere beyazlar oluk oluk topraklarına akıyorlardı. Devlet bir yasa çıkararak Choctawların kendi aralarında birbirlerini ikna edecek biçimde nakil işini konuşmalarının suç teşkil edeceğini karara bağladı.

1831 yılının sonlarına doğru on üç bin Choctaw yerlisi batıda tanıdıkları iklim ve topraklardan bütünüyle farklı bir yere doğru uzun bir yolculuğa başladılar. "Nöbetçiler tarafından sıraya dizilmişler, hükümet ajanları tarafından itilip kakılmışlar, müteahhitler tarafından taciz edilmişler ve şimdi artık hasta bir koyun sürüsü gibi bilinmeyen ve kendilerini istemeyen bir yere doğru yola çıkmak üzere sıralanmışlardı." Öküz arabalarının, atların üzerinde, yaya olarak gidiyorlardı. Mississippi Nehri'ne geldiklerinde karşıya geçirileceklerdi. Uzun ve zor yolculuklarını ordu örgütleyecekti, fakat ordu da bu işi devletten olabildiğince fazla para alıp Kızılderililere olabildiğince az veren özel şirketlere devretti. Hiçbir şey doğru dürüst yapılmadı. Yiyecek yok edildi, açlık gelip dayandı. Van Every şunları yazıyordu:

> İnleyen öküz arabalarının uzun kasvetli direkleri, sürülerek götürülen hayvan sürüleri, düzensizce yayılan, geride kalan kalabalıklar yavaş yavaş güçlükle sularla kaplı batak alanları, ormanları, nehirleri ve tepeleri geçerek yürüyor, yürüyor; sürünürcesine çabalayarak Körfez'in verimli, ovalık arazilerinden geçip batının kurak düzlüklerine çıkıyorlar. Bir ölüm kasılmasına benzeyen bir kasılma ve özgün Kızılderili dünyasının son temsilcilerinin de kolları bacakları kesilip parçalanıyor ve yere düşen parçalardan arta kalan vücutlar yabancı, yeni bir dünyada birbirine sokulup sıkışıyor, hareketsiz kalıyorlar.

İlk kış göçü, kaydedilen en soğuk yıllardan biriydi ve insanlar zatürreden ölmeye başladılar. Yazın ise öldürücü kolera salgını Mississippi'yi vurdu ve Choctawların yüzlercesi öldü. Geride kalan yedi bin Choctaw yerlisi boyun eğmeyi ölmeye tercih ederek gitmeyi reddettiler. Bunların torunlarının çoğu hâlâ Mississippi'de yaşamaktadır.

Cherokeelere gelince, onlar da Georgia'da çıkarılan bir dizi yasa ile karşı karşıya geldiler: toprakları ellerinden alındı, yönetimleri ortadan kaldırıldı, bütün toplantıları yasaklandı. Başkalarına göç etmeyin öğüdü veren Cherokeeler hapse atılacaklardı. Hiçbir Cherokee mahkemede bir beyaz aleyhine tanıklık edemeyecekti. Cherokeeler kendi topraklarında bulunan altın için arama yapamayacaklardı. Federal hükümete kısıtlanan hakları için şikâyette bulunan bir Cherokee delegasyonuna Jackson'un savaş bakanı Eaton şu yanıtı vermişti: "Eğer batan güneş yönünde giderseniz orada mutlu olursunuz; sular aktığı, meşe ağaçları büyüdüğü sürece o topraklar için size garanti verilecek ve hiçbir beyaz adamın sizin yakınınıza yerleşmesine izin verilmeyecek."

Cherokee ulusu Amerikan ulusuna yazılı bir belge vererek adalet istedi. Bu belgede tarihlerini özetlemişlerdi:

> 1783 barışından sonra Cherokeeler dünyadaki herhangi bir halk kadar, tam anlamıyla bağımsız bir halktılar. Büyük Britanya'nın müttefiki oldular... Birleşik Devletler asla Cherokeelere boyun eğdirmeye çalışmadı; tam tersine, atalarımız ellerinde silahları olduğu halde ülkelerinin sahibi idiler... 1791 yılında Holston anlaşması yapıldı... Cherokeeler kendilerinin Birleşik Devletler'in koruması altında olduklarını ve başka hiçbir egemenlik tanımayacaklarını bildirdiler... Birleşik Devletler'e bir kısım topraklarımızı da bıraktık. Diğer taraftan Birleşik Devletler... beyaz adamın bu topraklar üzerinde avlanmaması, hatta pasaportu olmaksızın ülkeye bile girmemesi koşulunu koydu ve elimizde bulunan bütün Cherokee toprakları için bize ciddi bir güvence verdi...

Bu belgede sürgün konusu da şu şekilde tartışılıyordu:

> Bazı insanların Mississippi'nin öbür tarafına gönderilmemizin bizim iyiliğimize olacağını düşündüğünü biliyoruz. Ama biz bunun tam tersini düşünü-

> yoruz. İnsanlarımızın hepsi bunun tam tersini düşünmekteler... Biz atalarımızın topraklarında kalmayı arzu ediyoruz. Burada huzursuz edilmeden ve müdahale görmeden kalmamız için mükemmel bir nedenimiz ve çok eskilere dayanan bir hakkımız var. Elimizde bulunan anlaşmalar ve bu anlaşmaların takipçisi olan Birleşik Devletler yasaları bizim burada kalmamızın ve ayrıcalıklarımızın müdahaleye heveslenenlere karşı garantisidir. Bizim tek dileğimiz bu anlaşmaların uygulanması ve yasaların çalıştırılmasıdır...

Daha sonra Cherokeeler tarihin ötesine, yasaların ötesine geçiyorlardı:

> Yukarıdaki paragraflarda hitap ettiğimiz kişilerden sevginin muhteşem yasasını anımsamalarını istirham ediyoruz. Bu yasa "Başkalarına, kendinize yapılmasını istediğiniz şeyleri yapın" der... Bunu ilkesel olarak anımsamaları için onlara yalvarıyoruz. Onlar, atalarının da vatanlarını terk etmeye zorlandıklarını, eski dünyadan kovulduklarını, kıyım rüzgârlarının atalarını büyük denizlere sürüklediğini ve yeni dünyaya ayak bastıklarında bu geniş toprakların tek ve mutlak sahibinin Kızılderililer olduğunu anımsamalıdırlar. Ayrıca gücü ellerinde tutarken ve hiçbir insan kolunun yırtıcılıklarını durduramayacağı bir zamanda Amerikan vahşilerinin onları nasıl karşıladıklarını da anımsamalıdırlar. Onlara şunu da anımsatmak isteriz ki bugün onlardan bir kap soğuk su, bir parça toprak istemeyecek olanlar aslında... başlangıçları Kuzey Amerika olan o vahşilerin torunlarıdır. Ama ne tarih ne de gelenek bunları yeterince açıklayabilmektedir. Bütün bu gerçekler unutulmasın; biz unutmayacaklarından, unutmak istemeyeceklerinden, bu kötü ve acılı günlerimizde bize sırtlarını dönmeyeceklerinden eminiz.

Jackson'un bu ricaya yanıtı, Aralık 1830'da yıllık mesaj konuşmasında Kongre'ye, Choctawlar ve Chickasawların gönderilmeye ikna edildiklerini ve geri kalanların da "hızlı bir biçimde nakledilmelerinin" herkesin yararına olacağını söylemek oldu. Beyazlar açısından bu sürgün "şu anda birkaç vahşi avcının elinde bulunan geniş arazi parçalarının kalabalık, uygar bir nüfusu barındıracak olması" bakımından önemliydi. Kızılderililer açısından ise "Devletin koruması altında ve iyi tavsiyelerin etkisiyle (belki de) giderek vahşi alışkanlıklarını bırakacak ve ilginç, uygar bir Hıristiyan toplumu haline gelecek olmalarıydı."

Bilinen bir temayı yineliyordu: "Ülkenin Aborijinlerine benden daha dostça duygular besleyen kimse olamaz..." Fakat: "Nüfus ve uygarlık dalga dalga batıya doğru akıyor, bizim yaptığımız Güney ve Batı'da Kızılderililerin ellerinde bulunan toprakları alıp adil bir takas önermek..."

Georgia'da bir beyazın eyalete bağlılık yemini etmeksizin Kızılderili bölgesinde bulunmasının suç sayılacağı konusunda bir yasa çıkarıldı. Cherokee bölgesinde bulunan beyaz misyonerler Cherokeelerin kalmaları yönünde sempatilerini açıktan açığa gösterince, Georgia milisleri 1831 yılı ilkbaharında Kızılderili bölgesine girdi ve aralarında Samuel

Worcester'in de bulunduğu üç misyoneri tutukladı. Federal hükümet çalışanı olduklarını ve bu nedenle dokunulmazlıkları olduğunu söyleyince bırakıldılar. (Worcester Federal Posta Müdürü idi.) Jackson yönetimi Worcester'i derhal işten çıkardı ve o yaz milisler tekrar bölgeye girip on misyoner ile *Cherokee Phoenix* gazetesinin beyaz matbaacısını tutukladılar. Tutuklular dövüldü, zincirlendi ve günde 35 mil zorla yürütülerek mıntıka cezaevine götürüldüler. Bir jüri onları yargıladı ve suçlu buldu. Tutuklulardan dokuzu Georgia eyaleti yasalarına uyacağına dair yemin edince serbest bırakıldılar. Fakat Samuel Worcester ve Elizur Butler, Cherokeelere baskı yapan yasaların meşru olduğunu kabul etmeyi reddedince dört yıl hapis ve ağır işte çalışma cezası aldılar.

Dava Yüksek Mahkeme'ye götürüldü. Bu davada yargıç John Marshall, Worcester'in hapse girmesine neden olan Georgia yasasının, Cherokeelerle yapılan ve Anayasa tarafından eyaletler üzerinde bağlayıcı bir niteliği olan anlaşmayı ihlal eder nitelikte olduğunu söyleyerek Worcester'in serbest bırakılmasını istedi. Georgia bu kararı görmezden geldi ve Başkan Jackson mahkeme kararının uygulanması için müdahale etmeyi reddetti.

Bütün bunlardan sonra, artık Georgia Cherokee topraklarını satışa çıkardı ve bölgeye milisler sokarak her çeşit Cherokee direnişini kırmaya yöneldi. Cherokeeler mülklerinin ellerinden alınmasına, evlerinin yakılmasına, okullarının kapatılmasına, kadınlarına kötü davranılmasına ve kiliselerinde içki satışı yapılarak iyice çaresiz bırakılmalarına karşın şiddetle karşılık vermediler, barışçı bir politika izlediler.

Aynı yıl Jackson 1832 Cherokee sorunu nedeniyle eyaletlerin Georgia üzerindeki haklarını ilan ediyor ve federal bir gümrük vergisini iptal ettiği için Güney Carolina'ya yükleniyordu. 1832'de yeniden kolayca seçilmesi (Jackson 687.000, rakibi Henry Clay 530.000) Kızılderili karşıtı siyasetinin popülist duygulara hitap ettiğinin bir göstergesiydi; en azından on üç milyonluk toplam nüfusun iki milyonunu oluşturan seçmen çağındaki beyaz erkekler ona oy vermişlerdi. Jackson artık Kızılderililerin sürgününü hızlandırmak istiyordu. Choctawların çoğu ve Cherokeelerin bir kısmı zaten gitmişlerdi. Fakat hâlâ Alabama'da 22.000 Creek, Georgia'da 18.000 Cherokee ve Florida'da 5.000 Seminol bulunuyordu.

Creekler, Kolomb'un kıtaya ayak bastığı yıllardan beri topraklarını korumak için İspanyollara, İngilizlere, Fransızlara ve Amerikalılara karşı savaşıyorlardı. Fakat 1832 yılına gelindiğinde nüfusu hızla artarak 300.000'i aşan Alabama'da küçük bir alana sıkışmış bulunuyorlardı. Federal hükümetten gelen abartılı vaatler sonunda Creek delegeleri Washington'da, kendilerini Mississippi'nin ötesine gönderecek olan Washington Anlaşması'nı imzaladılar. 5 milyon akrelik bir toprak beyazlara bırakıldı. Ancak bu toprağın 2 milyon akresi şimdilik, bu toprağı beyazlara satmak ya da federal koruma altında Alabama'da yaşamak isteyen Creekler üzerinde görülüyordu.

Van Every bu anlaşma konusunda şunları yazmaktadır:

> Kızılderililer ile beyazlar arasındaki bitip tükenmek bilmeyen diplomatik ilişkiler tarihinde 1832 yılına gelinceye kadar beyazlar tarafından tek taraflı bozulmayan bir tek anlaşma bile yoktur... bu anlaşmalar her ne kadar "devamlı olarak", "sonsuza dek", "bütün zamanlar için", "güneş doğduğu sürece" gibi sözcüklerle süslenmiş, zenginleştirilmiş olurlarsa olsunlar beyazlar tarafından mutlaka bozulmuştur... Ama beyazlarla Kızılderililer arasında yapılan hiçbir anlaşma 1832 Washington Anlaşması kadar çabuk yürürlükten kalkmamıştır. Üzerinden daha günler geçmeden Birleşik Devletler'in Kızılderililere yaptığı vaatler rafa kaldırılmaya başlamıştı.

Creek topraklarına başlayan ve daha çok yağmacılar, toprak kapmaya çalışanlar, dolandırıcılar, viski satıcıları, eşkıyalardan oluşan beyaz istilası Creekleri evlerinden, yurtlarından çıkarak bataklık bölgelere, ormanlara sürmeye başladı ve Federal Hükümet parmağını bile oynatmadı. Bunun yerine, Creekler tarafından örgütlenecek ve masrafları ulusal yönetim tarafından karşılanacak Batı'ya doğru hızlı ve yeni bir göç için görüşmeler başlattı. Orduda bir albay bunun çare olacağından kuşku duyduğu için şunları yazmıştı:

> Yolda aç kalacaklarından korkuyorlar. Şimdi burada bile çoğu neredeyse aç yaşarken ve önlerindeki uzun yolculuğun utancını bile duyamayacak halde iken yolda aç kalmamaları mümkün mü? Son iki, üç yılda bu Kızılderililerin neler çektiklerini bilmeden, herkesin göreceli bir bolluk içinde yaşadığı günlerden sınırsız bir rezillik ve yoksulluk günlerine düştüğü bu durumu görmeden kötüye gitmenin, düşkünlüğün ne olduğunu bilemezsiniz. Beyazların bu ulusun içine rahatça girip çıkmaları; toprakları, hatta ekili tarlaları üzerine çöreklenmeleri; kişiliklerini yok etmeye çalışmaları; kapkaççıların çekirge sürüleri gibi üşüşerek varlıklarını tüketmeleri: evlerini viski sellerine boğmaları, Kızılderililerde bir zamanlar kendilerini geliştirme konusunda var olan eğilimi bütünüyle yok etmiş... Artık korkutulmuşlar, boyun eğmeye hazırlar, onlara istediğinizi yaptırabilirsiniz. Birleşik Devletler'de yeteri kadar korunmadıklarını bildiklerinden ve kendi kendilerini koruyamayacaklarını düşündüklerinden hepsi bunalıma girmiş durumda.

Kuzeyde Kızılderililerin sempatizanı politik güçler başka sorunlara daldıklarından onlara karşı ilgilerini giderek kaybediyorlardı. Daniel Webster, Senato'da "yasanın otoritesi... ulusal hükümetin gücü" falan diyerek ateşli bir konuşma yapıyordu, ama onun kastettiği de Alabama ve Georgia ile Kızılderililer değil, Güney Carolina'da gümrük tarifesi yasasının iptaliydi.

Güçlüklere karşın Creekler yerlerinden oynamadılar. Fakat 1836'ya gelindiğinde eyalet memurları ve federal görevliler onların gitmesi gerek-

tiğine karar verdiler. Bazı umutsuz Creeklerin beyaz yerleşimcilere yönelttiği saldırıları bahane ederek Creek ulusunun "savaş" çıkardığı için anlaşmalardaki haklarını yitirdiği ilan edildi.

Şimdi Creekleri batıya göçe zorlamak ordunun görevi olmuştu. "Savaş çıkaran" Creeklerin sayısı yüzün altındaydı ama beyazların misilleme yapacağından korkan binden çok Creek ormanlara kaçmıştı. Arkalarından on bir bin kişilik bir ordu gönderildi. Creekler direnmediler, tek el ateş edilmedi, teslim oldular. Ordunun asi ya da sempatizan olarak gördüğü Creekler toplandı; prangalanmış ve birbirlerine zincirle bağlanmış erkekler askeri nöbetçiler gözetiminde batıya doğru yola çıkarıldılar, karıları ve çocukları onları izliyordu. Creeklerin yaşam alanları askeri birlikler tarafından istila edildi, oralarda yaşayanlar toplanma noktalarına götürüldüler ve hepsi birden ikişer, üçer binlik gruplar halinde batıya doğru yürümeye başladılar. Bu göç nedeniyle onlara ne bir toprak ne de geride bıraktıkları mülkleri için para sözü edildi.

Ancak Choctawların naklinde olduğu gibi şimdi de özel şirketlerle sözleşmeler yapılmıştı. Yine yiyecek gecikti ya da bitti; barınak, giysi, battaniye, sıhhi yardım yetmedi. Yine eski, çürük, kapasitelerinin üzerinde doldurulmuş buharlı gemiler, feribotlar onları Mississippi'nin karşı tarafına geçirdi. "Kış ortasına kadar Arkansas'ın bir sınırından öbür sınırına 15.000'den fazla Creek düşe kalka, bitmek bilmeyen bir resmi geçitle geçip gittiler." Açlık ve hastalık çok sayıda ölümlere yol açtı. Van Every, "Sürgünlerin geçtikleri, çok uzaklardan, arkalarında sürüler halinde toplanarak uluyan kurtlardan ve havada daireler çizerek dönen akbabalardan anlaşılabiliyordu," diye yazmaktadır.

Sekiz yüz Grek erkeği, Florida'da Seminolelerle savaşan Birleşik Devletler ordusuna yardım etmek için gönüllü olmuş; kendileri dönene kadar ailelerinin Alabama'da federal hükümetin koruması altında kalabilecekleri konusunda bu savaşçılara söz verilmişti. Verilen söz tutulmadı. Gözleri toprağa doymayan çapulcular Creek ailelerine saldırdılar, onları soydular, evlerinden attılar, kadınlara tecavüz ettiler. Ordu onları, kendi güvenlikleri için olduğunu söyleyerek, Creek topraklarından çıkardı ve Mobile Körfezi üzerindeki bir toplama kampına götürdü. Yüzlerce Creek orada açlıktan ve hastalıktan öldü.

Savaşçılar Seminole Savaşı'ndan döndüklerinde aileleri batıya postalanmıştı. New Orleans'tan geçerlerken sarı humma salgınıyla karşılaştılar. Mississippi'yi geçtiler. 611 yerli Monmouth adındaki eski bir buharlıya doldu. Gemi Mississippi Nehri'nde battı ve 311 kişi öldü. Ölenlerden dördü Florida'da savaşan Creek gönüllüsü bir komutanın çocuklarıydı.

Bir New Orleans gazetesi şöyle yazıyordu:

> Bu büyük insan katliamının ürkütücü sorumluluğu şirketlerin omuzlarındadır... Yaptıkları yatırımdaki kârı artırmak için sergilenen tamahkâr eğilim, öncelikle çürük, eski ve su üzerinde duramayacak durumdaki gemilerin kul-

> lanılmasına yol açmıştır. Çünkü bu gemiler ucuz bir biçimde temin edilebiliyordu. Ayrıca artan kârlarını daha da artırabilmek için Kızılderililer bu korkunç feribotlara öyle büyük kalabalıklar halinde doldurulmuşlardır ki bırakın güvenlik ve konforu, iffet kurallarına bile en ufak saygı gösterilmemiştir.

Choctawlar ve Chickasawlar göçe hemen karar vermişlerdi. Creekler inatçı olduklarından onları zorlamak gerekti. Cherokeeler ise pasif direnişi seçmişlerdi. Yalnızca tek bir kabile, Seminoleler savaş kararı verdiler.

Artık Florida da Birleşik Devletler'e katıldığından Seminole bölgesi Amerikalı toprak avcılarının akınlarına açık kalmıştı. Bunlar kuzey Florida'ya girip St. Augustine'den Pensacola'ya ve oradan da verimli sahil şeridine ulaştılar. 1823 yılında Kuzey Florida'da büyük toprakları olan birkaç Seminole ile Camp Moultrie anlaşması imzalandı ve bunlar Seminolelerin kuzey Florida'dan ve bütün kıyı şeridinden ayrılarak içerilere gitmelerini kabul ettiler. Bu Seminolelerin Florida'nın ortasındaki batak bölgeye çekilmeleri demekti ve orada ne yiyeceklerini yetiştirebilirlerdi ne de av hayvanı bulabilirlerdi.

Florida'nın dışına, batıya göç baskısı arttı ve 1834 yılında Seminole liderleri toplandılar. Birleşik Devletler temsilcisi onlara batıya gitmeleri gerektiğini söyledi. Bu toplantıda Seminolelerin bu öneriye verdikleri bazı yanıtlar şunlardı:

> Hepimizin başlangıcı Büyük, Ulu bir Baba'ya dayanıyor ve hepimiz Onun Çocuklarıyız. Hepimiz aynı anneden geliyoruz ve aynı göğüslerden beslendik. Bu nedenle hepimiz kardeşiz ve kardeşler olarak birbirimize dostça davranmalıyız.
>
> Konuşman iyi idi, ama halkım gideceğini söyleyemez. Biz buralardan gitmeyi arzu etmiyoruz. Eğer dilleri evet derse, kalpleri hayır diye bağırır ve onlara yalan söylediklerini söyler.
>
> Eğer kalplerimizi sarılıp dolandıkları evlerimizden koparırsak kalp tellerimiz koparlar.

Devletin Kızılderililer görevlisi on beş şef ve şef yardımcısına bir nakil anlaşması imzalatmayı başardı ve Birleşik Devletler Senatosu bunu hızla onayladı ve Savaş Bakanlığı göç için hazırlıklara başladı. İşte o zaman Seminoleler ile beyazlar arasında şiddet olayları baş gösterdi.

Daha önce Kızılderili görevlisi Thompson tarafından hapse atılmış ve zincirlenmiş, eşi ise köleleştirilmiş Osceola adlı genç bir Seminole şefi giderek artan direnişin başına geçti. Thomson 1835 Aralık ayında Seminolelere gidiş için hazırlanmalarını emredince kimse gelmedi. Aksine Seminoleler sahildeki beyaz yerleşim alanlarına bir dizi gerilla saldırısı başlattılar. Bütün Florida kıyıları boyunca iç bölgelerden gelerek beklenmedik bir biçimde saldırıya geçiyorlardı. Beyaz aileleri öldürdüler,

esirler aldılar, mülkleri tahrip ettiler. Osceolanın kendisi yıldırım bir harekâtla Thomson'u ve bir yüzbaşıyı öldürdü.

Aynı gün, 28 Aralık 1835'te Seminoleler 110 asker bulunan bir askeri konvoya saldırdılar, üçü dışında hepsini öldürdüler. Hayatta kalanlardan biri daha sonra öyküyü şöyle anlatacaktı:

> Saat 8'di. Birdenbire bir tüfeğin patladığını duydum... arkasından bir misket patladı... Bu patlamaların anlamını düşünmeye vakit bulamadan sanki bin tüfek birden patlıyormuş gibi üzerimize önden sol kanat boyunca her taraftan bir yaylım ateşi başladı... Yalnızca uzun otların arasından kafalarını ve kollarını görebiliyordum, yakında ve uzakta, çam ağaçlarının arkasında her tarafta idiler...

Bu ellerinde kendilerinden güçlü silahlar bulunduran bir düşmana karşı klasik bir Kızılderili taktiği idi. General Washington bir defasında subaylarından birini şöyle uyarmıştı: "General St. Clair, üç kelime ile, sürprizlere dikkat edin, diyorum... tekrar ediyorum General, sürprizlere hazırlıklı olun."

Bu kez Kongre Seminolelerle savaşmak için para sağladı. Senato'da Kentucky senatörü Henry Clay, Jackson'un hasmıydı ve savaşa muhalefet etti. Ayrıca Kızılderililerin sürülmesini de eleştiriyordu. Fakat Liberal (Whig) partili meslektaşı Daniel Webster Amerikan savaşlarında gelenek olan parti dayanışmasını sergiledi:

> Kentucky senatörünün görüşleri hiç kuşkusuz doğrudur. Fakat savaş sürüyor, düşman güçlü ve saldırılarının sonuçları da felaket. Şu an görevde bulunan hükümet bu düşmanlığı bastırmak için çare aramaktadır ve yasanın geçirilmesi son derece uygun olacaktır.

General Winfield başa geçirildi, fakat Seminole arazisine etkileyici bir giriş yapan birlikleri kimseyi bulamadılar. Askerler kısa zamanda çamurdan, bataktan, sıcak, hastalık ve açlıktan yorgun düştüler; düzenli bir ordunun bir halkın kendi topraklarında savaşırken karşılaşabileceği her çeşit güçlükle karşılaştılar. Hiç kimse Florida bataklıklarında Seminolelerle karşılaşmak istemiyordu. 1836 yılında devlet tarafından özel olarak bu iş için görevlendirilmiş 103 subay ordudan istifa etti, geriye 46 subay kaldı. 1837 ilkbaharında Tümgeneral Jesup on bin kişilik bir ordu ile savaşa girdi. Fakat Seminoleler bataklıkta gözden kayboldular ve zaman zaman ortaya çıkarak ordudan ayrı düşmüş birlikleri vurup kaçtılar.

Savaş yıllarca sürdü. Ordu Seminolelerle savaşmak için başka Kızılderili kabilelerini devreye soktu, fakat bu da bir işe yaramadı. Van Every, "Turna kuşu ya da timsah çevreye nasıl uymuşsa Seminoleler de çevreye öyle uyum sağlamışlardı," demektedir. Bu sekiz yıl süren bir savaş oldu

ve 20 milyon *dolara* patladı. 1500 Amerikalı öldü. Sonunda 1840'larda Seminoleler yorulmaya başladılar. Onlar büyük kaynakları olan kalabalık bir ulusla savaşan küçük bir ulustu. Barış istediler. Fakat barış bayrakları kaldırarak ilerledikleri her defasında yakalanıp tutuklandılar. 1837 tarihinde Osceola da bir barış bayrağı altında ilerlerken yakalandı, zincirlere vuruldu, daha sonra da hapiste hastalığa yakalanarak öldü. Savaşın hızı kesildi.

Bu arada Cherokeeler silaha sarılarak savaşmamışlardı, ama kendi bildikleri bir biçimde direnmişlerdi. Hükümet Cherokeelere karşı Cherokeeleri çıkararak çok eski bir oyunu sahneleme yoluna gitti. Cherokee toplumu üzerindeki baskılar arttı; gazeteleri kapatılmış, yönetimleri lağvedilmiş, misyonerleri hapsedilmiş ve toprakları beyazlar arasında kura çekilerek dağıtılmıştı. 1834 yılında savaşmaktan bitkin düşen yedi yüz Cherokee batıya gitmeye razı oldu. Kırk beşi çocuk, seksen bir kişi yolda, çoğu kızamık ve koleradan öldü. Sağ kalanlar Mississippi'yi geçip varacakları yere kolera salgınının tam ortasında ulaştılar ve bir yıl içinde yarısı öldü.

Cherokeeler 1836 yılında New Echota, Georgia'da nakil anlaşmasını imzalamak için toplanacaklardı. Fakat on yedi bin Cherokee'den beş yüzden azı toplantıya geldi. Fakat anlaşma yine de imzalandı. Senato'da, Kızılderililerin lehine konuşan kuzeyli senatörler bile anlaşmayı onayladılar. Massachusetts senatörü Edward Everett'in de belirttiği gibi, "koşulların zorlamalarına, mecburiyet karşısında..." mağlup olmuşlardı. Artık iş Georgia'daki beyazların sürgünü hızlandırmak için saldırılarını artırmalarına kalmıştı.

Yönetim hemen Cherokeelere karşı bir tutum içine girmedi. 1838 Nisan ayında Ralph Waldo Emerson, başkan Van Buren'e açık bir mektup yazarak Cherokeelerin (çok büyük bir çoğunluğunun imzalanmasında bulunmadığı) sürgün anlaşması karşısında duyduğu tepkiyi dile getirdi ve Amerika'daki adalet anlayışına ne olduğunu sordu.

> İnsan ruhu, adalet, her insanın kalbinde olan merhamet duygusu, Maine'den başlayarak Georgia'ya kadar her kimde varsa, o bu işten nefret ediyor... büyüklüğüyle idrak yeteneğimizi allak bullak eden bir suç projesi; Cherokeeleri olduğu kadar bizi de ülkemizden eden bir suç... Bu zavallı Kızılderilileri ezip geçen komploya devletimizin gözüyle nasıl bakacağız? Ya da ayrılmalarıyla lanetlenen ve giderek duyulmaz olan beddualarını bıraktıkları topraklara artık nasıl vatanımız diye bakacağız? Siz bayım! Eğer mührünüzü bu hainlik, bu vefasızlık belgesi üzerine basarsanız üzerinde oturduğunuz, ahlakınızın simgesi olan o koltuk çok kötü bir şöhret kazanacak ve bugüne dek din ve özgürlüğün tatlı bir alameti olan bu ulusun adından bütün dünyaya pis kokular saçılacaktır.

Emerson'un bu mektubu göndermesinden on üç gün önce, Martin Van Buren, Tümgeneral Winfield Scott'a Cherokee bölgesine girerek Cherokeeleri batıya sürecek hangi askeri güç gerekiyorsa onu kullanmasını emretmişti. Ordudan beş askeri birlik, dört bin kişilik bir milis gücü ve gönüllüler Cherokee topraklarına akmaya başladılar. General Scott Kızılderililere bir konuşma yaptı:

> Cherokeeler! Birleşik Devletler Başkanı beni güçlü bir orduyla size göndererek, 1834 anlaşmanıza uymanız ve Mississippi'nin öbür yanında şimdiden yerleşerek refah içinde bir yaşama başlamış olan halkımıza katılmanız için gerekli önlemleri almamı istedi... Mayıs dolunayı küçülmeye başladı bile ve yeni bir dolunay geçmeden, Cherokeeler; her kadın, erkek ve çocuk... uzak Batı'daki kardeşlerine katılmak için harekete geçmelidir... Birliklerim sizin bırakacağınız yerlerdeki mevzileri tutmak için ülkenin her yerinde hazır bekliyorlar ve her köşeden binlerce, evet binlerce kişi direnişi kırmak ve umutsuz kaçışları engellemek üzere yaklaşıyor... Şefler, reisler, savaşçılar! Direnerek bizi silahlarımıza davranmaya zorlayacak mısınız? Ya da tanrı göstermesin, kaçarak kendinizi dağlarda, ormanlarda saklamaya çalışıp bizleri bir insan avına çıkmaya mecbur mu edeceksiniz?

Görünüşe bakılırsa bazı Cherokeeler artık şiddete başvurma kararı vermişler, sürgün anlaşmasını imzalayan reislerden üçü ölü bulunmuştu. Fakat on yedi bin Cherokeenin etrafı kısa zamanda sarıldı, kazık setler çekilmiş bir alana doldurulduldular. 1 Ekim 1838'de ilk grup Gözyaşı Yolu adı verilen yerden başlayarak yola çıktı. Batıda ilerledikçe hastalıktan, susuzluktan, sıcaktan, uzun süre soğukta kalmaktan ölümler başladı. 645 at arabası ile bu arabaların iki yanında yürümeye çalışan insanlar geçip gittiler. Yıllar sonra hayatta kalanlar kış ortasında Mississippi'nin kenarında durduklarını ve nehrin buzlarla dolu olduğunu, "yüzlerce hasta ve ölmekte olan insanın ya arabalara tıkıldığını ya da öylece yerlere uzatılıp bırakıldığını," anlatmışlardı. Kızılderili sürgünlerinde önemli sorumluluklar yüklenmiş olan Grant Foreman, götürülmek üzere toplanıp hapsedildikleri kampta ve batıya yürüyüşlerinde dört bin Cherokee'nin öldüğünü tahmin etmektedir.

1838 Aralığında, Başkan Van Buren Kongre'ye şunları söylüyordu:

> Kızılderililerin Cherokee ulusunun Mississippi'nin batısındaki yeni vatanlarına bütünüyle nakledilmeleri nedeniyle Kongre'yi kutlamak beni içtenlikle sevindiriyor. Kongre'nin son toplantısında alınan önlemler en mutlu sonuçları ortaya çıkarmıştır.

8.
Tanrıya Şükür, Hiçbir Şeyi Fetih Yoluyla Almıyoruz

Askeri akademi mezunu, 3. Piyade Birliği komutanı, Shakespeare, Chaucer, Hegel, Spinoza okuru, profesyonel asker Albay Ethan Allen Hitchcock günlüğüne şunları yazıyordu:

> Jesup kalesi, La., 30 Haziran 1845. Dün akşam Washington'dan ekspresle gelen emirler, General Taylor'un zaman geçirmeksizin hareket ederek sahilde, Sabin ya da başka bir yakın noktada beklemesini ve Teksas konvansiyonunun Kongre'nin ilhak kararını kabul ettiğini duyar duymaz bütün birliğiyle hemen Teksas'ın en batı ucuna giderek birliğini Rio Grande ırmağı kıyılarında ya da yakınında uygun bir yere yerleştirmesini ve ırmağı geçmeye teşebbüs eden silahlı Meksikalı grupları geri püskürtmesini bildiriyordu. Bliss, emirleri bana dün akşam yat trampeti sırasında aceleyle okudu. Bütün gece gerekli hazırlıkları düşünerek gözümü kırpmadım. Bu notları şimdi kalk borusu çalarken mum ışığında yazıyor ve toplanma emri verilmesini bekliyorum. ... Şiddet şiddete yol açacak ve bizim bu harekâtımız başka harekâtlara ve kan dökülmesine yol açacak. Aksi halde ben yanılmış olacağım.

Ama Hitchcook yanılmamıştı. Jefferson'un Louisiana'yı satın alması Birleşik Devletler'e ait toprakları iki katına çıkarmış, sınırı Rocky Dağları'na kadar uzatmıştı. Güneyde 1821 yılında İspanya'ya karşı devrim yaparak bağımsızlığını kazanan Meksika bulunuyordu. Meksika geniş bir ülkeydi ve Teksas, bugünkü New Mexico, Utah, Nevada, Arizona, California ve Colorado'nun bir kısmı toprakları içindeydi. Ayaklanmalar başlayınca Birleşik Devletler'in yardımıyla Teksas 1836'da Meksika'dan ayrıldı ve "Tek yıldız cumhuriyet" olduğunu ilan etti. 1845'te Kongre Teksas'ı eyaletlerden biri olarak birliğe kattı.

Beyaz Saray'da şimdi bir yayılmacı olan James Polk oturuyordu ve Başkan olarak yemin ettiği günün akşamında Donanma Bakanı'na başlıca amaçlarından birinin California'nın alınması olduğunu itiraf etmişti. General Taylor'a birliklerini Rio Grande kıyılarına çekmesini emretmesinin gerisinde Meksikalılara meydan okuma isteği vardı. Teksas, yenik Meksikalı general Santa Anna'yı elinde esir olarak tutarken onu kabul etmeye zorlamıştı; ama Rio Grande Nehri'nin Teksas'ın güney sınırı olup olmadığı henüz belli değildi. Teksas ve Meksika arasındaki geleneksel sınır, 150 mil kadar kuzeydeki Nueces Nehri olarak bilinmekte, hem Meksika hem de Birleşik Devletler bunu sınır olarak kabul etmekteydi. Fakat Polk Teksaslıları ilhakı kabul etmeye davet ederken onların Rio Grande Nehri üzerindeki emellerini gerçekleştireceğine dair söz verdi.

Birlikleri Rio Grande üzerine, Meksikalıların yaşadığı bölgeye göndermek, onları açıkça kışkırtmak demekti. Taylor bir zamanlar Teksas'ın ilhakı fikrine karşı çıkmıştı. Fakat şimdi gitme emrini alınca tavrı değişmişti. Yaveri Hitchcock'un çadırına harekâtı tartışmak için gidişi Hitchcock'un günlüğünde şöyle anlatılıyordu:

> Meksikalıların haklarına olan bütün saygısını yitirmiş görünüyor, Başkan Polk'un sınırlarımızı batı yönünde olabildiğince genişletmemizi öngören planına alet olmaya istekli bir ruh hali sergiliyordu. Başkan'a bir harekât planı önerdiği takdirde (ki bunu yapmaya niyetlendiğini söylemişti) Başkan'ın bunun üzerine atlayacağını ve bütün sorumluluğu da onun üzerine atacağını söyleyerek uyardığımda hemen bunu göze alabileceğini söyledi. Ayrıca eğer Başkan ona karar verme yetkisini kullanmasını da söylerse, emir beklemeyip bir ulaşım aracı bulur bulmaz, en kısa zamanda Rio Grande Nehri'ne gideceğini de ekledi. Sanırım General bir terfi belgesi daha almanın peşinde ve bunu almak için de her şeyi yapacak.

Taylor birliklerini Teksas'ta Nueces Nehri'nin öbür yakasındaki Corpus Christi'ye götürdü ve emirleri beklemeye başladı. Emir 1846 Şubatında geldi; aşağı Gulf sahilinden Rio Grande'ye gitmesi isteniyordu. Taylor'un ordusu geniş çayırlarda birbirine paralel iki konvoy halinde ilerliyor, önde ve yanlarda keşif birlikleri bulunuyor, arkadan ise erzak dolu bir tren geliyordu. Sonunda bodur çalı ve fundalıkların, sıra sıra cüce meşelerin arasından çıkıp dar bir yol boyunca ilerleyerek 28 Mart 1846'da planlanan noktaya ulaştılar. Ekilmiş topraklar ve Meksikalı sakinlerinin aceleyle terk edip nehrin karşı yakasındaki Matamoros kentine sığındıkları saz damlı kulübelerin bulunduğu yerde durdular. Taylor bir kamp kurdu ve bir kale inşa etmeye başladı. Toplarını Matamoros'un beyaz evlerine doğru çevirdi. O evlerde yaşayanlar sakin sakin akan nehrin kıyılarında konuşlanan orduya merakla bakıyorlardı.

Başkan Polk ve Demokrat Parti'nin yayın organı olan *The Washington Union* gazetesi 1845 yılı başlarında Teksas'ın ilhakının ne anlama geldiği üzerine şunları yazmıştı:

> Sınır sorunları ve taleplerin sona erdirilebilmesi için büyük ölçekli bir ilhak gerçekleştirilebilmelidir. Çünkü artık Batı'ya doğru şiddetli bir sel gibi akan bu insanları kimse durduramaz. California yolu bize açılmalıdır. Batıdaki insanlarımızın yolu üzerinde kim durabilir?

Aynı gazetede aşağıdaki cümlelerde yer almamış olsaydı, bu sözlerden insanların batı yönünde barışçıl bir yürüyüş yaptıkları düşünülebilirdi: "Uygun bir biçimde örgütlenmiş bir gönüllüler birliği... Meksika'yı istila edecek, ezecek ve ele geçirecektir. Bu gönüllüler bize yalnızca California'yı kazandırmayacak, aynı zamanda onu elimizde tutmamıza da olanak vereceklerdir." Bundan kısa bir süre sonra, 1845 yazında *Democratic Review* dergisinin editörü John O'Sullivan, "Her yıl sayıları milyonlarca artan insanlarımızın özgürce gelişebilmesi için Tanrı tarafından bize tahsis edilen bu kıtada yayılmak bizim için kaçınılmaz bir kaderdi" demiş ve bu laf daha sonra ünlü olmuştu. Evet, kaçınılmaz kader(di).

1846 ilkbaharında Polk'un istediği savaşı başlatmak için gerekli tek şey askeri bir olaydı. Bu olay Nisan ayında gerçekleşti ve General Taylor'un levazım subayı Albay Cross, Rio Grande'nin yukarılarında at koştururken kayboldu. Cesedi on bir gün sonra, başına aldığı ağır bir darbe yüzünden kafatası ezilmiş bir halde bulundu. Onu, nehri geçen Meksikalı gerillaların öldürmüş oldukları varsayıldı. Cross dini törenle ve üç kez yinelenen yaylım ateşiyle, tüfek sesleri arasından gömüldü. Bu askeri cenaze töreni Rio Grande Nehri'nin karşı kıyısında, Matamoros'daki evlerinin damlarına çıkarak olayı seyreden Meksikalıların görebileceği bir yerde yapılmıştı.

Ertesi gün (25 Nisan) Taylor'un devriye gezen askerleri Meksikalılar tarafında sarılıp hücuma uğradılar ve öldürüldüler: on altı ölü, bir kısmı yaralı, geri kalanı esir alınmıştı. Taylor, Teksas ve Louisiana valilerine bir mesaj göndererek beş bin gönüllü toplamalarını istedi. Teksas'a gelmeden önce Beyaz Saray kendisine böyle bir istekte bulunma yetkisi vermişti. Taylor, Polk'a da şu raporu gönderdi: "Şimdi karşılıklı düşmanlıkların başlamış olduğunu belirtmek isterim."

İlk ateş Meksikalılardan geldi, ama aslında onlar, Albay Hitchcock'un daha ilk olaylar başlamadan önce günlüğünde de yazdığı gibi, Amerikan hükümetinin isteğini yerine getirmekten başka bir şey yapmıyorlardı:

> Başından beri söylüyorum, Birleşik Devletler bu olayda saldırgan durumundadır... Bizim burada bulunmaya en ufak hakkımız yok... Hükümet bu küçük birliği sanki buraya California'yı almak, bu ülkenin istediği kadarını topraklarına katmak için bir bahane yaratsın diye gönderdi. Çünkü buradaki orduya ne olursa olsun fark etmez, Meksika ile Birleşik Devletler arasında mutlaka bir savaş çıkacak... Kalbim bu işe hiç razı değil... ama asker olduğum için emirleri yerine getirmeye mecburum.

Bu ilk çatışmalardan önce de Taylor, Polk'a raporlar göndermiş, Başkan da bunlara bakarak "büyük bir olasılıkla yakında karşılıklı düşmanlıklar çıkacak" notunu düşmüştü. 9 Mayıs günü, ortada daha savaş haberi falan yokken, Polk, Meksika'ya karşı yapılmış parasal bazı talepler ve Meksika'nın John Slidell adındaki Amerikalı bir görüşmeciyi kabul etmemesi nedeniyle, kabinesine Meksika'ya karşı savaş ilan edilmesini öneriyordu. Polk günlüğüne kabine toplantısında neler dediğini şöyle yazmıştı:

> Bildiğimiz gibi şu ana kadar Meksika ordusunun açıkça saldırgan bir eylemini duymadık, fakat bu eylemlerin gerçekleşme tehlikesi her an vardır... dedim. Bana göre savaşa girmek için nedenlerimizin fazlasıyla olduğunu... ve artık daha fazla sessiz kalmanın mümkün olamayacağını söyledim... bütün ülke heyecan ve sabırsızlıkla olacakları bekliyor...

"Heyecan ve sabırsızlıkla" bekleyen ülke değil Başkan'ın kendisiydi. General Taylor'dan Meksikalıların saldırılarının zayiat raporu gelince Polk haberleri vermek için kabinesini topladı ve hükümet oybirliği ile savaş ilanı kararı aldı. Polk'un Kongre'ye mesajı tepkiseldi:

> (Rio Grande Irmağı kıyısındaki) Del Notre sınırından son gelen haberlerden önce de tahammül gücümüz kalmamıştı. Ama tekrar tekrar verilen gözdağlarına karşın Meksika, Birleşik Devletler sınırlarını aşmış, bize ait olan bir bölgeyi istila etmiş ve Amerikan kanını Amerikan topraklarına dökmüştür...
>
> Savaştan kaçınmak için gösterdiğimiz bütün çabalara karşın savaş çıkmışsa bunun sorumlusu Meksika'dır. Bu durumda bize düşen görev ve vatanperverliğimiz icabı, ülkemizin onurunu, haklarını ve çıkarlarını kararlılıkla savunduğumuzu göstermektir.

Polk, Amerikan birliklerinin Rio Grande'ye sevk edilmelerinden ülke savunması için gerekli bir önlem olarak bahsediyordu. Araştırmacı John Schroeder'ın *Mr. Polk's War* (Bay Polk'un Savaşı) çalışmasında da belirttiği gibi: "Aslında bunun tam tersi doğruydu. Başkan Polk Amerikan askerlerini tartışmalı bir bölgeye; tarihsel olarak Meksikalıların yaşadığı ve denetlediği bir bölgeye göndererek savaş çıkarmıştı."

Kongre savaş önerisini onaylamada hiç zaman kaybetmedi. "Temsilciler Meclisi'ndeki disiplinli Demokrat çoğunluk, Polk'un 11 Mayıs'ta dile getirdiği savaş önerisini istekle ve sonucu umursamaz bir beraberlik ruhuyla karşıladı." Savaş önerisi ile gelen ve Polk'un istediği savaş için sözde kanıt olabilecek resmi belgelerin paketleri, Temsilciler Meclisi tarafından hiç incelenmeksizin hemen rafa kaldırılmıştı. Savaş için gerekli gönüllüleri ve parayı temin edecek olan yasanın tartışılması iki saatle sınırlandırılmıştı ve bu zamanın çoğu da rafa kaldırılan tablolu belgelerden rastgele bölümler seçilip okunmasına harcanmış ve sonunda da sorunların tartışılması için yarım saatten daha az bir zaman kalmıştı.

Whig partisi* söyleminde Meksika ile savaşa karşıydı, fakat genişlemeye karşı değildi. Whigler California'yı istiyorlardı, ama savaşsız ele geçirmek istiyorlardı. Schroeder: "Onlarınki ticarete yönelik bir genişleme arzusuydu ve savaşa başvurmaksızın Pasifik sınırını tutmayı planlıyorlardı," demektedir. Ayrıca askeri müdahalelere, asker ve para vermeyerek operasyonu engellemeyi düşünecek kadar karşı oldukları da söylenemezdi. Amerikan askerlerini savaşmak için gerekli malzemeden mahrum ederek tehlikeye attıkları gibi bir suçlamayı göze alamazlardı. Sonuçta Whigler savaş kararı alınırken Demokratlara katıldılar ve 174'e karşı 14 gibi büyük bir çoğunlukla Meclis'ten savaş kararı çıktı. Karara muhalefet edenler Whigler arasında köleliğe şiddetle karşı çıkan küçük bir grup ya da savaş tasarısı lehinde oy kullanan Massachusettsli bir parlamenterin tanımladığı şekilde "birbirine sokulup yolları tıkamaya çalışan aşırı uçlardı."

Konu Senato'da tartışılacaktı, ama burada da yalnızca bir gün tartışılacaktı ve tarihçi Frederick Merk'e göre senatoda yine aynı "kitlesel hareket taktikleri uygulanmıştı. Savaş yasası 40'a karşı 2 oyla, Whigler ve Demokratların işbirliği ile Senato'dan geçirildi. Schroeder'in belirttiğine savaş boyunca "politik olarak pek duyarlı olan Whig azınlığın yapabildiği tek şey, yönetimi bir laf kalabalığı salvosuyla taciz ederken askeri harekâta tahsis edilen her şeyi onaylamaktı." Whiglerin yayın organı, Washington'daki *The National Intelligencer* gazetesinin aldığı tavır da buydu. Massachusetts Senatörü John Quincy Adams önce "inatçı 14'ler"le birlikte hareket etmiş, fakat daha sonra savaş lehinde oy kullanmıştı.

Savaş başladığında Illinoisli Abraham Lincoln henüz Kongre'de değildi. Fakat 1846 yılında Kongre'ye seçildikten sonra oy verme ve savaş üzerinde konuşma fırsatını yakalamış oldu. Lincoln'ün "nokta önergeleri" ünlü oldu. Polk'u, tam olarak "Amerikan toprağının hangi noktasında" Amerikan kanının döküldüğünü açıklamaya davet etti. Fakat Lincoln de asker ve erzak fonlarını durdurarak savaşı sona erdirmeye çalışmadı. 27 Temmuz 1848'de Temsilciler Meclisi'nde General Zachary Taylor'un başkanlık için adaylığını desteklemek için yaptığı konuşmada şunları söylüyordu:

> Fakat General Taylor en üst düzeyde Meksika Savaşı kahramanı olduğuna ve siz Demokratların, biz Whiglerin her zaman savaş karşıtı olduğumuzu söylediğinize göre, bizim General Taylor'u desteklememizi çok garip ve utanç verici bulduğunuza eminim. Bizim savaş karşıtı olduğumuzu ilan etmek, insanın "savaşa karşı olmak"tan ne anladığına göre doğru ya da yanlış olabilir. Eğer "savaşa karşı olmak", "savaş gereksiz ve anayasayı hiçe sayar bir biçimde Başkan tarafından başlatıldı" demekse, o zaman biz Whigler genel olarak savaşa karşıyız... Huzur dolu bir Meksika köyünün ortasına orduyu

* 1834'te Jackson'un Demokratlarına karşı kurulan liberal parti. 1845'te yerini Cumhuriyetçi Parti almıştır (ç.n.).

> sürüp orada yaşayan herkesi korku ile kaçırırken, geride kalan ekili mahsulün ve diğer mal mülkün mahvolmasına seyirci kalmak sizlere pekâlâ hoş, barışçıl ve yatıştırıcı bir işlem gibi görünebilir, ama bize öyle görünmüyor... Fakat eğer savaş başladığında ve ülkenin çıkarları söz konusu olduğunda, paramızı ve kanımızı sizinkilerle birlikte dökmek savaşı desteklemekse, o zaman bizim her zaman savaşa karşı olduğumuzu söylemek doğru olamaz. Bireysel birkaç karşı çıkış sayılmazsa, savaş için gerekli bütün donanımların sağlanmasında sizin lehinize oy kullandık...

Bir avuç kölelik karşıtı parlamenter bütün savaş tasarılarına karşı oy kullandılar; çünkü Meksika'ya karşı başlatılan hareketin güneydeki kölelik bölgesinin sınırlarını genişletmek için bir araç olduğunu görüyorlardı. Bu parlamenterlerden biri de Ohio'dan seçilen Joshua Giddings idi. Güçlü fizik yapısıyla ateşli bir konuşmacı olan Giddings, Meksika Savaşı'nı "saldırgan; kutsal ve haklı olmaktan uzak bir savaş" olarak nitelendiriyordu. Savaşa silah ve asker temini konusunda geçirilen yasalara hep ret oyu vermesini şöyle açıklayacaktı: "Meksikalıların kendi topraklarında öldürülmelerine ya da vatansız bırakılmalarına ne şimdi ne de sonra katılırım. Bu suçların ahlaki sorumluluğu başkalarının sırtında olsun - ben bu suçlara katılmayacağım..." Giddings, Amerikan Devrimi sırasında, 1776'da Parlamento'da bulunan İngiliz Whiglerinin, Amerikalıları ezmek için çıkarılacak bir savaşın gereksinmelerini sağlayacak yasalara ret oyu vereceklerini ilan etmelerini örnek gösteriyordu.

Kongre 1846 Mayısında savaş ilan edince New York, Baltimore, Indianapolis, Philadelphia ve daha birçok yerde savaş lehine mitingler ve gösteriler yapıldı. Binlerce kişi orduya gönüllü yazılmaya koştu. Ozan Walt Whitman savaşın ilk günleri konusunda *Brooklyn Eagle* gazetesinde şunları yazmıştı: "Evet, Meksika bütünüyle cezalandırılmalı, yola getirilmelidir... Şimdi, savaşmak için ilerliyor olmasak da silahlarımızı, Amerika'nın nasıl ezeceğini bildiği kadar, nasıl genişleyeceğini de bildiğini dünyaya öğretecek bir ruhla taşıyalım."

Bütün bu saldırganlıklar, Birleşik Devletler'in özgürlük ve demokrasinin nimetlerini daha çok kişiye sunacağı propagandası çerçevesi içinde yapılıyordu. Bu fikirler Amerikalılara ırksal üstünlük, New Mexico ve California'nın güzel topraklarına duyulan özlem ve Pasifik ötesi ticari girişim düşünceleri ile karıştırılmış olarak sunuluyordu.

California'nın adı geçince, *Illinois State Register* gazetesinde, "Bu güzellikler bahçesinin vahşi ve hiçbir işe yaramayan bir lüks içinde orada öylece yatmasına izin verilecek mi? ... bıraksınlar çeşit çeşit Amerikan girişimcisi bu zengin ve davetkâr çayırlarda toplansın; Anglo-Amerikan endüstrinin mırıltıları vadilerde işitilsin; ovalarda ve sahilde kentler yükselsin ve ülkenin refah kaynakları hesapların ötesinde artsın," deniliyordu. *The American Review* dergisi Meksikalıların "bölgelerine arsız bir biçimde sızan; adetlerini, geleneklerini, yaşamını, ticari kurallarını değiştiren, kendi zayıf kanını

kurutan, üstün bir nüfusa boyun eğdikleri"nden bahsediyordu. *The New York Herald,* 1847 yılında "Evrensel Yankee ulusu, birkaç yıl içinde Meksika halkına yeni bir ruh verebilir ve içinde bulunduğu hareketsizlikten kurtarabilir; bu güzel ülkeye uygarlık taşımanın kaderimizin bir parçası olduğuna inanıyoruz," diye yazıyordu.

The New York Journal of Commerce'de yer alan bir mektup işin içine Tanrı'yı da katıyordu: "Evrenin en büyük yöneticisi, tek sahibi, insan enerjisinin insan yararına harcanmasına yardımcı olmak için araya girmişe benziyor... onun bu müdahalesi bana... kendini ordumuzun başarıları ile belli ediyormuş gibi geliyor... İnsan ırkını saran bütün günahlardan 7.000.000 kişinin ruhunu kurtarmak bu amacın bir parçası olsa gerek... amaç kendini belli etmiştir..."

Senatör H. V. Johnson ise şunları söylüyordu:

> Her şeyi bilen ve takdir eden Tanrı'nın yüce amaçlarını tartışmadan kabul etmeyi reddedersek, bize verilen asil göreve ihanet etmiş olacağımıza inanıyorum. Savaş kötülükler getirir. Her dönemde toplu ölümlere ve ürkütücü yalnızlıklara yol açmıştır. Fakat bize ne denli anlaşılmaz görünse de savaş, olayları her şeyi bilerek insanlara gönderen Tanrı'nın işi; insanın yücelmesi ve mutluluğunun tamamlanması amacına hizmet eden bir araçtır... Ben işte bu açıdan "Kaderin çizdiği yol" doktrinine inanıyorum.

11 Şubat 1847 tarihli *The Congressional Globe* adlı gazetede şu haber vardı:

> Maryland'den Mr. Giles bildiriyor: Bölgenin bize geçeceğini, geçmesinin gerektiğini, Janus* tapınağının kapılarını kapatmadan önce bölgeyi alacağımızı biliyorum... Bir okyanustan öbürüne dek yürümeliyiz... Teksas'tan doğruca Pasifik okyanusuna yürümeli, bizi yalnızca okyanusun kükreyen dalgaları durdurmalıdır... Bu beyaz ırkın, Anglo-Sakson ırkının kaderidir...

Amerikan Kölelik Karşıtları Derneği ise bunun tam tersini; savaşın "Amerikan Köleciliğinin sınırlarını geniş Meksika bölgesine uzatmak ve orada sürdürmek gibi iğrenç ve korkunç bir nedenle çıkarıldığını" savunuyordu. 27 yaşında, köleliği reddeden Bostonlu bir ozan olan James Russell Lowell, *Boston Courier* adlı dergide çıkan hiciv dolu şiirler yazmaya başladı ve bu şiirler daha sonra *Biglow Papers* adlı bir kitapta toplandı. Bu kitapta Hosea Biglow adında New Englandlı bir çiftçi, savaş hakkında, bölgeye özgü bir aksanla (gramer sapmalarıyla) şöyle konuşuyordu.

---

* Kapılar, girişler ve bütün yeni başlangıçlarla özdeşleştirilen Romalı tanrı. Birbirine yapışık, zıt yönlerde bakan iki ayrı yüzle resmedilmektedir (ç.n.).

Savaşa gelince, savaş tam bir cinayet, -
Hâlâ kafanıza tak etmedi mi bu gerçek?
Söyletmeyin beni artık, benim var bir rehberim.
Siz de şöyle bir bakın ne diyormuş incilim.

Özgürlük sudandır, boş bir hayaldir derler,
Utanmadan insanın yüzüne de söylerler,
Belli olan şu ki özgürlük büyük bir mezar taşı
Söz konusu olunca ırkımın, insanımın hakları;
Lamı cimi yok California'yı isterler
Köle olup katılsın birliğe yeni eyaletler
Ezecek, horlayacak, bir güzel sömürecekler,
Günah falan demeyip hep talan edecekler.

1846 yılı yazında savaş neredeyse başlamak üzere iken; Concord, Massachusetts'te yaşayan Henry David Thoreau adlı bir yazar, Meksika Savaşı'nı kınamak amacıyla Massachusetts seçim hakkı vergisini vermeyi reddetti. Hapse atıldı ve geceyi hapiste geçirdi. Arkadaşları onun rızasını almaksızın vergisini ödediler ve Thoreau serbest bırakıldı. İki yıl sonra "Sivil Yönetime Direniş" konulu bir konferans verdi ve bu, daha sonra *Civil Disobedience* (Sivil İtaatsizlik) başlığı ile yayımlandı:

> Yasalara karşı saygı beslemeyi öğrenmiş olmak doğru olana karşı saygı beslemeyi öğrenmek kadar önemli olamaz... Yasalar insanı olduğundan bir parça bile daha adil hale getiremez ve yasalara olan saygıları nedeniyle insanlar, yüreklerinde iyi duygular besleyenleri bile, günlük yaşamlarında adaletsizliğin maşaları haline gelebiliyorlar. Yasalara karşı duyulan aşırı saygının herkesin bildiği, doğal bir sonucu da... hayran olunacak bir düzen içinde, rap rap tepeleri, vadileri geçerek, kendi iradeleri dışında, kendi sağduyu ve vicdanlarına karşın, savaşa giden askerleri görmektir ki bu yürüyüşün bu koşullar altında, gerçekten pek güç olup kalp çarpıntısına yol açacağı kesindir.

Dostu ve çağdaşı yazar Ralph Waldo Emerson da aynı fikirdeydi, ancak protesto etmenin beyhude olacağını düşünüyordu. Emerson'un o gece Thoreau'yu hapiste ziyarete gittiği ve ona, "Sen niye hapistesin?" diye sorduğu; yanıt olarak Thoreau'nun da ona "Sen niye hapiste değilsin?" diye karşılık verdiği anlatılagelmiştir.

Kiliseler büyük bir çoğunlukla bağıra bağıra savaşı destekliyorlardı ya da çekingen bir biçimde sessiz kalıyorlardı. Genelde yalnızca Kongregasyonel,* Quaker** ve Uniteryen*** kiliseleri açıkça savaşı kınadılar.

---

* Bağımsız cemaat sistemi kilisesi (ç.n.).
** Her türlü şiddete karşı bir Hıristiyan mezhebi kilisesi (ç.n.).
*** Teslis (Trinity) yani tanrının üç ayrı kişiden (baba, oğul. kutsal ruh) oluştuğu kavramını reddeden kilise (ç.n.).

Bunlar dışında tek kişi, Brown üniversitesi başkanı ve Babtist bir rahip olan Peder Francis Wayland Üniversite ibadethanesinde (şapel) üç vaaz vererek, yalnızca kendini savunma amacıyla yapılan savaşların haklı savaşlar olduğunu ve haksız bir savaş çıkarıldığı zaman bireysel olarak her vatandaşın ona direnip devlete savaş için para vermemesi gerektiğini söyledi.

Boston Uniteryen Kilisesi papazı Rahip Theodore Parker, süslü sözcüklerle yaptığı savaş eleştirisine Meksika halkı için duyduğu küçümsemeyi de ekledi ve cemaatine onların, "sefil insanlar; başlangıçları, tarihleri ve karakterleri bakımından da sefil bir halk" olduklarını söyleyerek, sonunda onların da Kızılderililer gibi ayak altından çekilmelerinin zorunlu olduğunu bildirdi. Evet Birleşik Devletler genişlemeliydi, ama savaş yoluyla değil, fikirlerinin gücüyle, ticaretinin baskısıyla, "üstün bir ırkın devamlı gelişmesi, üstün fikirleri ve daha iyi bir uygarlığın yaratılmasıyla... Meksikalılardan daha iyi, daha bilge, daha insancıl, daha özgür ve daha erkekçe davranarak" genişlemeliydi Birleşik Devletler. Parker 1847 savaşına eylemci bir direniş gösterilmesini istiyordu. "New Englandlı bir tüccarın dolarlarını ödünç vermesini ya da gemilerini bu korkunç savaşa tahsis etmesini çirkin; bir silah imalatçısının kardeşlerimizin ölümüne yol açacak bir top, bir kılıç ya da bir atımlık barut sağlamasının rezil bir şey olduğunu ilan edelim..."

Parker'ın ırkçılığı yaygın olarak biliniyordu. Ohiolu Parlamenter Delano, kölelik karşıtı bir Whig partisi üyesiydi ve savaşa Amerikalıların "her rengin her tonunu kucaklayan... İspanyol, İngiliz, Kızılderili ve zenci kanlarının acıklı bir karışımı olan... bu karışımın sonucunun ise tembel, cahil bir insan ırkı olduğu söylenen" aşağı ırktan insanlarla karışmasından korktuğu için muhalefet ettiğini söylüyordu.

Savaş sürdükçe muhalefet büyüdü. Amerikan Barış Derneği, *Advocate of Peace* (Barış Savunucusu) adlı bir gazete çıkararak savaşa karşı şiirler, konuşmalar, dilekçeler, vaazlar ile savaşın dehşetini gözleriyle görmüş, ordudaki yaşamın insan onurunu zedeleyen olaylarına tanık olmuş kişilerin öykülerini yayımladı. Savaş muhalifleri William Lloyd Garrison'un *The Liberator* adlı yayın organından yaptıkları yayınlarla savaşı "saldırganlık, istila, fetih ve yağmacılık savaşı" ilan ederek kınadılar ve artık bunun "haydutluk, zorbalık ve ihanet yanında bütün ulusal ahlaksızlıkların sergilendiği bir hal aldığını..." belirttiler. Ülkenin liderlerinin halktan savaşı destekleyen bir tepki alabilmek, vatanperverlik duygularını uyandırmak için ne büyük bir çaba harcadıkları göz önüne alınırsa, bu açık muhalefet ve eleştirel tavır ilgi çekiciydi. Savaş karşıtı mitingler, azılı vatanperver güruhların saldırılarına karşın yapıldı.

Ordu, Mexico City kentine yaklaştıkça *The Liberator* gazetesi cesur bir tavırla Amerikalıların bozguna uğramalarını dilediğini yazdı: "Dünya yüzeyinde özgürlük ve insanlık sevgisi taşıyan herkes, Meksikalıların en büyük zafer ve başarıyı kazanmalarını dilemelidir... Biz yalnızca, eğer kan dökülecekse, bunun Amerikan kanı olmasını diliyoruz ve tabii bizi

mutlu edecek bir başka haber de General Scott ve ordusunun Meksikalıların ellerine geçtiğini duymak olacaktır... Biz ona ve birliklerine zarar gelmemesini, bununla birlikte en rezilinden bir bozgunu ve onur kaybını tatmasını diliyoruz."

Eski bir köle olan Frederick Douglass, olağanüstü bir konuşmacı ve yazardı. 21 Ocak 1848 tarihli Rochester gazetesi *The North Star*'da "kardeşimiz Meksika ile yaptığımız bu savaş utanç verici, zalim ve insafsız bir savaş. Meksika için Anglo-Saxon açgözlülüğüne ve egemen olma aşkına kurban edilmek adeta bir kader gibi görünüyor," diyordu. Douglass savaş muhaliflerinin ortaya gerçek bir eylem koymamalarına öfke duyuyor, onları küçümsüyordu. (Kölelik karşıtları bile vergilerini vermeye devam ediyorlardı.)

> Köleci Başkanımızın savaşı sürdürme konusundaki kararlılığı ve halktan bu savaşı sürdürmek için asker ve para koparmayı başaracağı konusundaki olasılık, ona karşı sergilenen cılız muhalefete bakılırsa hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak kadar büyüktür. Öyle görülüyor ki seçkin, anlı şanlı politikacılarımız partileri içindeki saygınlıklarını... bu savaşa açıkça ve koşulsuz bir biçimde karşı çıkarak tehlikeye atmaya hiç de istekli değiller ve aslında hepsi de savaşın şu ya da bu biçimde sürüp gitmesinden yanalar.

Halkın düşüncesi neydi? Bunu bilmek güçtü. İlk coşkudan sonra gönüllü askere yazılanların sayısı azalmaya başladı. 1846 seçimleri Polk'a karşı büyük bir tepkinin olduğunu göstermişti, ancak bunun savaş nedeniyle oluştuğunu kim söyleyebilirdi? Massachusetts'te savaş lehinde oy veren Parlamenter Robert Winthrop, savaş karşıtı bir Whig partiliye karşı büyük bir seçim zaferi kazanmıştı. Schroeder, Polk'un popülaritesinin azalmasına karşın "Meksika Savaşı konusunda halkın coşkusunun hiç azalmadığını" söylemektedir. Fakat bu yalnızca bir tahmindir. O tarihlerde kamuoyu yoklamaları yapılmıyordu. Oy vermeye gelince, halkın büyük bir çoğunluğu oy kullanmaya gitmemişti bile. Acaba oy kullanmayanlar savaş konusunda ne düşünüyorlardı?

Meksika Savaşı tarihçileri "halk" ve "halkın düşüncesi" gibi konularda kolaylıkla konuşabilmişlerdir; örneğin Justin H. Smith'in iki ciltlik *The War with Mexico* (Meksika'yla Savaş) başlıklı araştırması uzun süreden beri standart hale gelen bir anlatımı sergiler: "Tabii, şu da var ki halkımız arasında her an savaşmaya hazır olma duygusunun yaptığı baskının... az çok dikkate alınması gerekiyordu, çünkü bu halkın yönetimi olmanın bir sonucudur."

Ancak Smith'in söylediklerinin dayanak noktası "halkımız" değil, halkımızın sesi olma iddiasında olan gazetelerdi. Ağustos 1845'te New York gazetesi *Herald*'da "Kalabalıkların savaş çığlığı" deniyordu. New York'ta çıkan *Journal of Commerce,* yarı şaka, yarı ciddi, "Savaş çıkaralım. Bu dünya artık bayat, yavan, tatsız bir hal aldı - yeni bir başlangıç

yapabilmemiz için bütün gemiler ele geçirilmeli, kentler dağıtılmalı, dünya yakılmalıdır. Ne neşeli olurdu. İlgi çekici bir şey, konuşacak bir konu çıkardı," diye yazıyordu. *The New York Morning News* gazetesi ise, "kentleri dolduran genç ve ateşli ruhlar... dur durak bilmeyen enerjilerine bir yön bulmak istiyorlar ve dikkatleri şimdiden Meksika üzerinde yoğunlaşmış durumda," demekteydi.

Gazeteler halk arasında dolaşan bir duyguyu mu aktarıyorlardı, yoksa halk arasında bir duygu mu yaratıyorlardı? Justin Smith gibi bir duyguyu "bildirdiğini" düşünenler, kendileri de savaşın gerekli olduğu konusunda kesin yargılarla ortaya çıkıyorlardı. Smith (kitabını Amerikan tarihinin en yayılmacı siyasetçilerinden biri olan Henry Cabot Lodge'a ithaf etmişti) Meksika'nın Amerika'ya karşı işlediği günahların uzun bir listesini yapmakta ve şöyle bitirmektedir: "Bu nedenlerle, ulusal onur ve çıkarlarımızı koruyan bir araç olarak devletimize, artık bir çare bulma görevi düşüyordu." Polk'un savaş çağrısı konusundaki yorumu ise şöyledir: "Aslında bunun dışında hiçbir yol vatanperver ya da rasyonel olamazdı."

Savaşa halkın verdiği desteğin hangi ölçülerde olduğunu bilmek olanaksızdı. Fakat örgütlü pek çok çalışanın savaşa karşı olduğu konusunda ipuçları vardı. Daha önce Teksas'ın ilhakı konusu ortaya atılınca New England'da toplanarak ilhakı protesto etmişlerdi. Manchester, New Hampshire gazetelerinden birinde şu satırlar çıktı:

> Şimdiye kadar Teksas'ın ilhakı ile ilgili olarak, ses çıkarmadan ulusumuzun böyle aşağılık bir eylem konusunda amacının ne olduğunu görmeye çalıştık. Aşağılık diyoruz; çünkü bu, başkalarının kanını emerek beslenen birtakım insanlara, ellerini kölelik günahına biraz daha derin daldırmaları fırsatını verecektir... Yeterince kölemiz olmadı mı?

Philip Foner, Teksas'ın ilkhakına karşı olan İrlandalı işçilerin New York, Boston ve Lowell kentlerinde gösteriler düzenlediklerini bildirmekte idi. Mayısta, Meksika ile savaş başladığında, New York çalışanları savaşa karşı çıkmak için bir miting düzenlediler ve pek çok İrlandalı işçi katıldı. Mitingde savaşın köle sahiplerinin bir oyunu olduğu söylendi ve Amerikan birliklerinin tartışmalı bölgeden çıkmaları istendi. O yıl, New England Çalışanları Derneği'nin Kongresi'nde savaş lanetlendi ve "Güneyli kölecilerin vatandaşlarımızın beşte birinin emeğini sömürmelerini sürdürmek için elimize silah almayı reddediyoruz," denildi.

Savaşın en başında bazı gazeteler de protestolara katıldılar. Horaca Greeley, *The New York Tribune* gazetesinde, 12 Mayıs 1846 tarihinde şunları yazıyordu:

> Meksika'nın ordularını kolayca bozguna uğratabilir, binlerce askerini öldürebilir, belki de onları başkentlerine kadar kovalayabilir, ülkelerini fethedip

> kendi topraklarımıza katabiliriz; peki sonra ne olur? Kılıç kullanarak imparatorluklarını genişletmenin sonucu ortaya çıkan Yunan ve Roma özgürlüklerinin kalıntılarını sergileyen tarihin bize vereceği hiçbir ders yok mudur? Meksika'ya karşı kazanacağımız bir dizi zaferin, topraklarının yarısını bizim topraklarımıza katmanın, bize şimdi sahip olduğumuzdan da büyük bir özgürlük, daha katıksız bir ahlak ve daha gelişmiş bir endüstri kazandıracağına inanan tek bir kişi bile var mıdır? Savaşın çirkin makinesine başvurmadan da yaşam yeterince acılı, ölüm yeterince yakın değil midir?

Savaşanlar ne düşünüyorlardı, yürüyen, terleyen, hastalanan, ölen askerler? Meksikalı askerler, Amerikalı askerler.

Meksikalı askerlerin tepkilerinin pek azını biliyoruz. Meksika'nın bir diktatörlük olduğunu, Kızılderililerle, İspanyol-Kızılderili karışımı melezlerin (meztizolar) ülkesi olduğunu ve İspanyol kanından gelen beyazlar (krillolar) tarafından denetlendiğini biliyoruz. Meksika'da 1 milyon krillo, 2 milyon mestizo ve 3 milyon da Kızılderili yaşamakta idi. Tapusu büyük toprak sahiplerinin elinde bulunan bir ülke için savaşmaya hiç de hazır olmayan köylülerin duyduğu isteksizliği acaba istilacı bir orduya karşı yükselen milliyetçi ruh yenebilmiş miydi?

Amerikan ordusu hakkında, yasa gereği silah altına alınanlar değil de silahlı kuvvetlerde terfi ederek toplumsal statü ve para kazanma fırsatlarını cazip bulan gönüllüler hakkında çok daha fazla bilgimiz var. General Taylor'un ordusunun yarısı, çoğu yeni göç etmiş olan İrlandalı ve Alman göçmenlerden oluşuyordu. 1830 yılında Birleşik Devletler'in nüfusunun % 1'i ülke dışında doğmuş göçmenlerdi ve Meksika Savaşı'na gelindiğinde bu oran % 10'a ulaşmıştı. Onların vatanperverlikleri de pek güçlü değildi. Gazetelerde bangır bangır bağırılarak yapılan genişleme tartışmalarına katılacak hiçbir inançları yoktu. Aslında para ile ayartılan büyük bir bölümü de Meksikalıların tarafına geçiverdiler. Bazıları Meksika ordusuna yazıldı ve kendi taburlarını, San Patricio Taburu'nu oluşturdular.

Önceleri orduda maaşlar nedeniyle ve vatanseverlik duygularının körüklediği bir coşku varmış gibi görünüyordu. New York'ta savaş heyecanı yüksek olduğu için Meclis valiye elli bin gönüllü bulma yetkisi verdi. Afişlerde "Ya Meksika ya ölüm" yazıyordu. Philadelphia'da yirmi bin kişilik bir toplu gösteri yapıldı. Ohio'da üç bin gönüllü askere yazıldı.

Ancak bu ilk heyecan çabuk geçti. Kuzey Carolina'nın Greensboro kentinde bir kadın günlüğüne şunları yazıyordu:

> Salı, 5 Ocak, 1847... bugün Mr. Gorell ve Mr. Henry'nin konuşmaları ve genel bir teftiş vardı. General Logan onları bu caddede topladı ve bütün Gönüllülerin peşi sıra gelmelerini istedi. Caddede aşağı yukarı yürüdükçe onu izleyen, kötü görünümlü 6 ya da 7 kişiyi gördüm; en önde zavallı Jim Laine yürüyordu. Gurur ve hırsın sunağında şimdiye kadar kaç zavallı yaratık kurban edildi ve daha kaç kişi edilecek bilen var mı?

Massachusetts'te de posterler gönüllülere sesleniyordu: "Essex erkekleri! Newburyport erkekleri! Cesur, yiğit, aslan yürekli Cushing etrafında toplanın. Onunla zafer ve şeref kazanacaksınız!" Ayda 7 ile 10 *dolar* maaş vaat ediliyordu. Ayrıca 160 akrelik bir toprak ve 24 *dolar*lık bir federal prim de söz konusuydu. Fakat *The Cambridge Chronicle* adlı yayın organında genç bir adam imzasız yayımladığı bir yazıda şöyle diyordu:

> "Ne size 'katılma' gibi bir niyetim var ne de Meksika'ya karşı açtığınız haksız savaşa herhangi bir biçimde yardım etmeye. Monterey'in ele geçirilmesinde kadınlara ve çocuklara karşı sergilediğiniz 'şerefli' kasaplıklara da katılma gibi bir arzum hiç yok. Kendimi çapsız bir askeri diktatörün emrine verip onun her kaprisine, her arzusuna mutlak bir biçimde uyma gibi bir ihtirasım da yok. Hayır bayım! Çalışabildiğim, dilenebildiğim, yoksullar evine gitme şansına sahip olduğum sürece Meksika'ya gitmeyeceğim. Orada nemli toprak üzerine kamp kurup yarı aç, yarı yanmış bir vaziyette kendimi sivrisineklere, kırkayaklara ısırttırıp, çıyanlara ve akreplere sokturmayacağım; ayda sekiz *dolar* ve kokmuş tayınlarla beslenirken koşup, talime çıkıp, dayak yiyip sonra da vurulmak için bir yerde beklemeyeceğim. Hayır, bütün bunları yapmayacağım... İnsan kasaplığı devri sona erdi... Profesyonel askerin bir haydut, bir bedevi, bir gangsterle bir tutulacağı günler hızla yaklaşıyor.

Gönüllü olmaya, hizmet etmeye zorlananların haberleri sıklaşmaya başladı. Virginia, Norfolk'tan James Miller adında biri, kendisini askere yazılmak için kâğıtları imza etmeye ikna edenin, "alışılmadık kadar çok sayıda gelip giden ateşli insanın etkisi" olduğunu söyleyerek yakınmıştı. İmza ettiğinin "ertesi günü (ise) Fort Monroe'da karaya yanaşan bir gemiye zorla bindirilmiş ve tam on altı gün hapsedilmişti."

Gönüllü birlikleri kurmak için abartılı vaatlerde bulunuluyor, olmayacak yalanlar söyleniyordu. New York Gönüllüleri tarihini yazan bir adam şunu ilan ediyordu:

> Eğer zencileri evlerinden sürükleyerek alıp çıkarmak zulüm ise; beyaz erkekleri gerçek olmayan vaatlerle evlerinden sürükleyerek çıkarmak ve onları yılın en soğuk mevsiminde eşleri ve çocuklarına bir sent ya da başka bir olanak bırakamadan, yabancı ve hastalıklı bir mevsimde ölmeleri için terk etmeye zorlamak daha büyük bir zulümdür!... Bunların çoğu işsiz olduklarından orduya ailelerinin hatırı için yazılmışlardır. İsterlerse "üç aylık maaşlarını avans olarak alabilecekleri" söylenmiş ve yokluklarında ailelerinin çekebilmesi için maaşlarının bir kısmını bırakabilecekleri vaat edilmiştir... Burada bütün bir alayın sahtekârlıkla oluşturulduğunu söylüyorum; askerler dolandırılmış, New York kenti dolandırılmış ve Birleşik Devletler yönetimi dolandırılmıştır.

1846'nın sonlarına doğru, askere celp edilenlerin sayısı iyice azalmıştı. Bu nedenle aranan fiziksel standartlar da düşürüldü ve asker adayı geti-

renlere adam başına 2 *dolar* verileceği ilan edildi. Bu bile bir işe yaramadı. 1847 yılı başlarında kongre düzenli askerlerden oluşan on yeni alayın kurulup savaş boyunca görev yapmasını istedi ve bu görevden şerefli bir biçimde terhis olanlara 100 akrelik bir toprak verileceğini vaat etti. Fakat hoşnutsuzluk devam ediyordu. Gönüllüler, düzenli askerlere özel muamele yapıldığından yakınmaya başladılar. Askere yazılanlar ise subayların onlara tepeden bakarak muamele ettiklerinden yakınıyorlardı.

Kısa bir süre sonra da savaş gerçeği şeref ve vaatlerin üzerine çıktı. Matamoros önünde Rio Grarde ırmağında General Arista komutasındaki beş bin kişilik Meksika ordusu, General Taylor'un üç bin kişilik ordusuyla karşılaştı. Top mermileri havada uçuşmaya başladı ve topçu Samuel French savaş meydanındaki ilk ölümü gördü. John Weems şunları anlatıyordu:

> Gözleriyle yakındaki at üzerinde bulunan adamı izliyordu ki bir merminin, eyer kaşını götürerek adamın içinden geçip kızıl bir renkte fışkırarak çıktığını gördü. Kemik ve metal parçaları, atın kalçalarını yırttı, ikinci bir atın dudağını ve dilini parçalayarak dişlerini dağıttı ve bir üçüncüsünün çene kemiğini kırdı.

4. Alayda savaşan Yüzbaşı Grant, "bir top mermisinin öndeki asker sırasının içine düştüğünü, bir askerin elindeki tüfeği parçalayarak adamın başını uçurduğunu ve tanıdığı bir yüzbaşının da yüzünü biçtiğini görmüştü." Savaş bittiğinde beş yüz Meksikalı ölü ve yaralıydı. Amerikalıların kayıpları da elliyi buluyordu. Weems savaş sonrasını şöyle anlatmaktaydı: "Gece, Amerikan çayırlarının, savaşın çiğneyip yassılttığı çimenleri üzerine kendilerini yorgunluktan atıp uyuyakalan askerleri bir battaniye gibi örttü. Onlar uyurken her iki ordudan da yaralanan askerler yerlerde acı içinde haykırıyor ve inliyorlardı; meşalelerin ürkütücü ışığında cerrahın neşteri hiç bitmeyecekmiş gibi görünen gece boyunca çalışıp durdu."

Savaş alanının uzağındaki ordu kamplarında romantik "celp" posterleri çabucak unutulmuştu. 1845 yazında genç bir topçu subayı, daha savaş başlamadan önce, Corpus Christi askeri kampının koşulları hakkında şunları yazıyordu:

> Bizim ... acı dolu görevimiz artık suç sınırları içine giren bir ihmal ve özensizliğin yol açtığı hastalıklar, acılar ve ölümleri ima yoluyla da olsa başkalarına sezdirmek. Kamp kurulurken ordunun teftiş ettiği çadırların üçte ikisi eski püskü ve çürük çıktı... bunlar yılın üç ayı seller basan bir memlekette askeri harekât yapmak için ayrılmış çadırlar... Kasım ve Aralık ayları boyunca ya sağanaktan boşanırcasına şiddetli yağmurlar yağdı ya da Kuzey'den gelen tipi ayakta zor duran çadır direklerini sık sık dövdü; çürük çadır bezle-

rini paraladı. Günler, haftalar boyu yüzlerce çadırın içinde bulunan her şey sırılsıklam oldu. Aylarca bu berbat koşullarda, hastane çadırlarını dolduran hastaların çektiği acılar korkunçtu, anlatılacak gibi değildi...

"Mississippi Tüfekleri" adıyla anılan 2. Alay New Orleans'a giderken soğuğa ve hastalığa yakalandı. Alaydaki cerrah doktorun raporu, "Alayımızın hizmete girişinden altı ay sonra uğradığımız kayıplardan 167'si ölüm nedeniyle ve 134'ü terhis yoluyla oldu" şeklindeydi. Alaydaki sekiz yüz kişi üç geminin ambarında nakledilmişti. Cerrah doktorun raporu şöyle devam ediyordu:

> Hastalıkların kara bulutları hâlâ başımızın üzerinde dolaşıyor. Gemi ambarları... kısa bir sürede hasta adamlarla doldu. Koku dayanılacak gibi değildi... Deniz kötüleşti... Uzun, karanlık gece boyunca sallanan gemi hastaları bir yandan öbür yana atıyor, ranzaların sert köşeleri etlerini çürütüyordu. Sayıklayanların vahşi çığlıkları, hastaların ağlamaları ve ölmekte olanların melankolik inlemeleriyle bu kargaşa sürüp gidiyordu... Tam dört hafta bu iğrenç gemilerde hapis kaldık ve Brasos'ta karaya çıkmadan önce, adamlarımızdan yirmi sekizini karanlık dalgalara teslim ettik.

Bu sırada, denizden ve karadan, Anglo-Amerikan birlikleri California'ya ulaşıyorlardı. Genç bir donanma subayı, Güney Amerika'nın en güneyindeki burnu geçip uzun bir yol aldıktan sonra California kıyısındaki Monterey'e gelince günlüğüne şunları yazmıştı:

> Asya... kapımıza gelecek. Nüfus, California'nın bereketli topraklarına akacak. Tüm ülkenin kaynakları artacak... Demiryolu boyunca uzanan kamuya ait topraklar çölden bahçelere dönüşecek ve büyük bir nüfus burada yerleşecek...

California'da devam eden savaş sanki farklı bir savaştı. Bu savaşta Anglo-Amerikanlar, İspanyol yerleşim bölgelerine giriyor, atları çalıyor ve California'nın Meksika'dan ayrıldığını, "Ayılı Bayrak Cumhuriyeti" kurulduğunu haykırıyorlardı. Orada Kızılderililer de yaşıyordu ve donanma subayı Revere, Kızılderili reislerini toplayarak onlara (daha sonra anımsayabildiği kadarıyla) şu konuşmayı yaptı:

> Sizi, size söyleyeceklerim olduğu için topladım. Üzerinde yaşadığınız ülke artık Meksikalılara değil; toprakları hepinizin gördüğü ya da duyduğu büyük bir okyanustan, doğan güneş yönünde binlerce mil ötedeki bir başka büyük okyanusa kadar uzanan güçlü bir ulusa aittir... Ben bu büyük ülkenin bir subayıyım ve buraya gelebilmek için, büyük bir gürültüyle alevler püskürten ve düşmanlarımızın sonunu getiren ölüm kusan aletleri fırlatan bir savaş gemisi içinde her iki okyanusu da aştım. Ordularımız şimdi Meksika'ya girdiler ve bütün ülkeyi fethedecekler. Ama doğru olanı yaptığınız takdirde bizden

> korkmanız için hiçbir neden yok... Yeni yöneticilerinize sadakat gösterirseniz korkulacak bir şey yok... Biz buraya, bu muhteşem bölgeyi başkalarının da kullanabilmesi için hazırlamak üzere geldik. Çünkü dünya nüfusunun daha fazla yere ihtiyacı var ve burada milyonlarca kişiye, bundan sonra buradaki toprağı elinde tutacak ve işleyecek herkese yetecek kadar toprak var. Diğerlerini buraya kabul ederken, eğer uygun bir biçimde davranırsanız, sizi yerinizden etmeyeceğiz. Çok çabuk öğrenebilirsiniz, ancak sizler tembel, uyuşuksunuz. Umarım alışkanlıklarınızı değiştirir, üretken ve çalışkan olursunuz ve işlediğiniz bütün aşağılık günahlardan vazgeçersiniz. Fakat sizler tembel ve müsrif olmayı sürdürürseniz bu dünyadan yok olmanız uzun bir zaman almayacaktır. Biz sizi koruyacağız ve size gerçek özgürlüğü vereceğiz; fakat karşımıza kışkırtıcılık, yasadışı hareketler ya da diğer başka suçlarla çıkarsanız, sizi şimdi koruyacak olan ordumuz hiç kuşkunuz olmasın sizi cezalandırmakta gecikmez, sizi saklandığınız en gizli köşelerde bile bulur.

General Kearney kolayca New Mexico'nun içlerine kadar yürüdü ve Santa Fe savaşsız alındı. Bir Amerikalı personel subayı, Meksikalı nüfusun Amerikan ordusunun kente girişi karşısında gösterdiği tepkiyi şöyle anlatmıştı:

> Kente girişimiz... tam bir savaş düzeninde, çekilmiş kılıçlarımız ve kin dolu bakışlar arasında oldu. Her köşede asık suratlı, kederli bakışlı adamlar, dehşetle olmasa bile dikkatle bizi izliyorlardı. Kafesli pencereler ardında saklanan kara gözlerden bazıları hoşnutlukla parlayarak, bazıları korkuyla dolu, süvari konvoyumuza bakıyordu... Göndere Amerikan bayrağı çekilip tepeden şanlı ulusal zaferi kutlayan top sesi duyulduğunda, kadınlardan çoğu bastırdıkları duygularını daha fazla zaptedemediler... atlarımızın yürüyüşünü bastıran büyük bir acının feryadı, etrafımızdaki kasvetli evlerin derinliklerinden koparak kulaklarımıza ulaştı.

Bu olay Ağustos'ta gerçekleşmişti. Aralık'ta Taos ve New Mexico kentlerindeki Meksikalılar, Amerikan yönetimine karşı bir isyan başlattılar. Washington'a gönderilen bir raporda, "bu bölgenin kuzeyindeki nüfuzlu kişilerin çoğunun bu isyanda parmağı olduğu" belirtiliyordu. İsyan bastırıldı ve tutuklamalar oldu. Fakat asilerin çoğu kaçtı ve yer yer hızlı saldırılar düzenleyerek Amerikalıları öldürdüler ve sonra dağlara saklandılar. Amerikan ordusu bunların peşinden gitti, umutsuz son bir savaşta 600 ile 700 arasında asi ile karşılaşıldı. 150'si öldürüldükten sonra isyanın biter gibi olduğu görüldü.

Los Angeles'ta da bir isyan çıktı. Meksikalılar oradaki Amerikan garnizonunu Eylül 1846'da teslim olmaya zorladılar. Birleşik Devletler Los Angeles'ı ancak Ocak'tan sonra kanlı bir savaşla alabildiler.

General Taylor Rio Grande'nin karşı kıyısına geçerek Matamoros'u istila etmişti. Artık güneyde Meksika içinde ilerlemeye başladı. Fakat gönüllüleri Meksika topraklarında daha da denetlemez bir hale gelmeye

başladılar. Meksika köyleri yağmalandı. 1846 yazında bir subay günlüğüne şunları yazmıştı: "Burrita'ya saat 17 sularında ulaştık. Louisiana gönüllülerinin çoğu oradaydı. Sarhoş, kural tanımaz, kuru gürültücü bir ayaktakımı. Burrita sakinlerini sürmüşler, evlerine yerleşmişler ve hayvanlaşmak için adeta birbirleriyle yarışa girmişlerdi." Tecavüz olayları giderek artıyordu.

Askerler Rio Grande Nehri boyunca Camargo'ya giderlerken, havanın sıcaklığı dayanılmaz olmaya başladı, temiz su bulamıyor, ishal, dizanteri ve diğer hastalıklara yakalanıyorlardı. Bu nedenle bin kişi öldü. Ölenler önceleri askeri bandonun çaldığı "Ölüm Marşı" eşliğinde gömülüyorlardı. Fakat daha sonra sayı artmaya başlayınca resmi törenlerin arkası kesildi.

Güneyde Monterey ve bir diğer savaşta da askerler ve atlar acı içinde öldüler ve subaylardan biri toprağın "köpük ve kan içinde... kayganlaşmış" olduğunu kaydetti.

Taylor'un ordusu Monterey'i alırken, Teksas Kırsal Bölge Atlı Polisleri'nin* "utanç verici şiddet olayları"nı rapor eden General, onları askerlik süreleri biter bitmez memleketlerine gönderdi. Fakat diğerleri Meksikalıları soymayı ve öldürmeyi sürdürdüler. Kentucky alayından bir grup asker bir Meksikalının evine girerek kocayı dışarı attıktan sonra kadına tecavüz etti. Meksika gerillaları ise buna, intikamlarını gayet vahşi bir biçimde alarak karşılık verdiler.

Amerikan orduları yaklaştıkça, daha çok savaş ve her iki taraftan da binlerce ölüm oldu. Binlerce yaralı ve bir o kadar da hastalık ortaya çıktı. Chihuahua'nın kuzeyindeki bir savaşta Amerikan kayıtlarına göre, birkaç Amerikalıya karşılık, üç yüz Meksikalı öldürülmüş ve beş yüzü de yaralanmıştı. "Cerrahlar harıl harıl yaralı Meksikalıların acılarını dindirmek için uğraşıyorlardı ve kesilen kol ve bacakların ortaya çıkardığı yığını görmeye kimse dayanamazdı."

John Vinton adındaki bir topçu yüzbaşı, annesine yazdığı bir mektupta Vera Cruz'a yelken açtıklarını söylüyordu:

> Hava çok güzel, birliklerimizin sağlığı ve morali iyi ve her şey gelecekte bir başarı vaat ediyor. Tek korkum Meksikalıların bizimle karşılaşmaktan kaçmaları ve savaşın olmaması, çünkü bu denli büyük ve pahalı hazırlıklardan sonra her şeyi tartışmasız bir biçimde kazanamazsak... biz subayların ne başarısı ne terfisi söz konusu olur.

Vinton, Vera Cruz kuşatmasında öldü. Birleşik Devletler'in kentteki bombardımanı sivilleri öldürmeme gibi bir kaygının olmadığını gösteriyordu. Donanmadan atılan top mermilerinden biri postaneye düşerken, diğerleri kentin her tarafında patlıyordu. Bir Meksikalı gözlemci şunları yazmıştı:

---

* Ranger(s).

> Santo Domingo Manastırı'nın içinde kurulan ameliyatların yapıldığı hastane de ateş altındaydı ve pek çok hasta orada patlayan bomba parçalarının isabet etmesiyle öldü. Yaralı bir adam ameliyat edilirken patlayan bir top mermisi ışıkları söndürdü ve yeni bir ışık getirildiğinde hastanın vücudunun parçalanmış olduğu görüldü. Onun gibi daha birçok hasta yaralanmış ve ölmüştü.

Kente iki gün içinde 1300 top mermisi isabet etmiş, sonunda teslim alınmıştı. New Orleans'ta çıkan *Delta* gazetesinin yazarlarından biri şöyle diyordu: "Meksikalılar zayiatlarının 500 ile 1000 yaralı ve ölü olduğunu tahmin ediyorlar. Fakat hepsinin birleştikleri nokta askerler arasında göreceli olarak daha az kayıp verdikleri; buna karşılık çok sayıda kadın ve çocuğun öldürülmüş olduğudur."

Albay Hitchcock, kente girdikten sonra şunları yazmıştı: "Havan toplarımızın açtığı korkunç ateşi asla unutmayacağım... ürkütücü bir isabetle gidip mezardan geldiklerini düşündüren patlamalarla özel ikametgâhların tam ortasına düşüyorlardı. Öyle korkunçtu ki düşünürken bile titriyorum." Yine de Hitchcock, görevine bağlı bir asker olarak, General Scott adına "Meksikalıların Dikkatine!" başlıklı İngilizce ve İspanyolca basılan bir yazıyı kaleme alıp bundan onbinlerce kopya çoğalttırmış ve bu yazıda Meksikalılara, "... size karşı en ufak bir kötü niyetimiz yok; size uygarca davranacağız; biz aslında sizin düşmanlarınız değiliz; halkınızı soymayacağız, yağma yapmayacağız, kadınlarınıza ya da dininize hakaret etmeyeceğiz... buralara maddi bir kazanç isteğiyle gelmedik, yalnızca barışı sağlayıp gideceğiz," diyebilmişti.

Bu asker Hitchcock'tu. Bir de tarihçi Weems vardı tabii:

> Eğer bizim savaş karşıtı düşünürümüz Hitchcock, Henry David Thoreau'nun, "İktidardaki ilkesiz ve vicdansız adamların hizmetindeki küçük oynak kaleler ve cephane depoları" tanımına bu bildiriyle böylesine uygun düşmüş görünüyorsa, unutulmaması gereken gerçek onun öncelikle bir asker olduğu, üstelik de içten içe düşmanlık beslediği üstlerinin bile kabul etmiş olduğu gibi, iyi bir asker olduğudur.

Bu savaş Amerikan seçkinlerinin Meksikalı seçkinlere karşı yürüttüğü bir savaştı ve her iki taraf da karşı tarafı olduğu kadar kendi insanlarını da kışkırtıyor, kullanıyor ve öldürüyordu. Meksikalı komutan Santa Anna birbiri ardından ayaklanmalar bastırmış, kendi birlikleri de tecavüz ve yağma olaylarına karışmıştı. Albay Hitchcock ve General Winfield Scott, Santa Anna'nın malikanesine girdiklerinde duvarların baştan başa resimlerle dolu olduğunu gördüler. Fakat ordusunun yarısı ölmüş ve yaralanmıştı.

General Winfield, on bin askerle, başkent Mexico City için son savaşı yapmak üzere yürüdü. Meksikalılar savaşmaya istekli değillerdi. Mexico City'den üç günlük yürüyüş uzaklığında, Jalapa'da, generalin on

bir alayından yedisi eridi; askerlerin askerlik süreleri doldu. Justin Smith şunları yazıyordu:

> Jalapa'da oyalanmak akla yatkındı... fakat askerler harekâtın ne demek olduğunu artık öğrenmişlerdi. Para ve erzak verilmeden ayrılmalarına izin verildi. Askere yazıldıkları sırada hiç hesapta olmayan güçlükler ve mahrumiyetlerle karşılaşmışlardı. Hastalık, savaş, ölüm, ürkütücü bir çalışma, korku dolu yürüyüşler askerliklerinin gerçek yüzü olmuştu... Montezumas'ın salonlarını görmek için içlerinde büyük bir arzu olmasına karşın, 3700 askerden, 120 kişilik bir birlik oluşturmaya ancak yetecek sayıda kişi askerde kalmaya razı edilebildi ve Generalin koşum hayvanları sürücüsüne bile vaat ettiği özendirici para ödüllerinin yararı olmadı.

Mexico City'nin eteklerindeki Churubusco'da Amerikalıların ve Meksikalıların orduları üç saat boyunca çarpıştılar. Weems, savaşı şöyle betimlemişti:

> Churubusco çevresindeki tarlalar şimdi binlerce insanın, at ve katırın vücut parçalarıyla kaplanmış, yollar ve hendekler cesetlerle dolmuştu. Meksikalılardan dört bin kişi ölmüş ya da yaralanmış; üç bini ise yakalanmıştı. (Bunlar arasında eski silah arkadaşları tarafından idam edilmekten kurtulmak için Scott'un subaylarının korumasını talep eden 69 Amerikalı asker kaçağı da vardı.)... Amerikalıların kaybı ise ölü, yaralı ve kendisinden haber alınamayan bin kişi kadardı.

Savaşlarda sık sık savaşın amacı unutulur. Mexico City yakınlarında yapılan ve her iki tarafın da korkunç zayiat verdiği böyle bir savaştan sonra bir donanma yüzbaşısı General Scott'u şöyle suçluyordu: "Savaşı hatalı bir biçimde başlattı ve gücünün yetersiz olduğunu, savaşın bir amacı olmadığını anlamadan savaştı."

Mexico City için yapılan son savaşta, Anglo-Amerikan birlikleri Chapultepec tepesini aldılar ve General Santa Anna kuzeye çekildiği için, 200.000 kişinin yaşadığı Mexico City'e girdiler. Takvimler 1847 Eylül ayını gösteriyordu. Meksikalı bir tacir kentin bombalanması konusunda arkadaşına yazdığı mektupta şunları söylüyordu. "Bazı yerlerde bütün binalar yıkılmıştı ve çok sayıda erkek, kadın ve çocuk öldürülmüş ya da yaralanmıştı."

General Santa Anna Huamantla'ya kaçtı, ama bir savaş da orada oldu, general bir kez daha kaçmak zorunda kaldı. Bir piyade yüzbaşısı ailesine Walker isimli bir subayın savaşırken ölümü üzerine neler yaşandığını mektubunda şöyle anlatıyordu:

> General Lane bize... "yiğit Walker'ın ölümünün intikamını almak için elinize ne geçerse alacaksınız," dedi. Emrindekiler, ne yapsınlar, korkuyla itaat ettiler. Önce denizcilerin gittiği meyhanelerin kapıları kırıldı, daha sonra içilen içki

> yüzünden çılgın bir biçimde her çeşit rezillik yapıldı. Yaşlı kadınları ve kızları çırılçıplak soydular, bunlara daha nahoş şeyler de yapıldı. Düzinelerle erkeği vurdular... malları, mülkleri, kiliseleri, dükkânları ve evleri yağmalandı. ... Ölü adamlar, atlar ortalıkta serili yatıyorlardı. Sarhoş askerler haykırarak, bağırarak kapıları kırılmış evlere giriyorlar, bazıları evlerini bırakarak yaşamlarını kurtarmak için kaçmaya çalışan zavallı Meksikalıları kovalıyorlardı. Böyle bir manzarayı bir kez daha görmeyi asla istemem. Bu bende insan doğasıyla ilgili olarak bir kez daha düş kırıklığı yarattı... ve ilk kez Amerikalı olmaktan utandım.

Chronicles of the Gringos adlı derginin editörleri, Amerikan askerlerinin savaş konusundaki tutumlarını şöyle özetliyordu:

> Savaşa gitmek için gönüllü olmalarına, büyük bir çoğunluğunun görevlerini şerefli bir biçimde fazlasıyla yerine getirmelerine; güçlükler ve savaş karşısında övülecek bir dayanıklılık göstermelerine ve düşman bir ülkede bulunan her askerin davranacağı gibi davranmalarına karşın orduyu, savaşmayı sevmiyorlardı ve aslına bakılırsa, Meksika'yı ve Meksikalıları da sevmiyorlardı. Çoğunluk: İşi sevmiyor, ordunun hiyerarşisi ve disiplinine tepki duyuyor, bir an önce ayrılıp evine kavuşmayı özlüyordu.

Savaşın sonlarına doğru, Matamoros'da tutulan bir gönüllü şunları yazıyordu:

> Burada çok katı bir disiplin altındayız. Bazı subaylarımız çok iyi insanlar, ancak öteki uçta yer alanlar askerlere karşı çok zalim ve hayvanca davranıyorlar... bu gece eğitimde bir subay kılıcıyla bir askerin kafatasını yardı... Ama öyle bir zaman gelir ki subaylar ile erler eşit bir zeminde karşılaşabilir... Bir askerin yaşamı çok tatsız.

15 Ağustos 1847 gecesi Virginia'dan, Mississippi ve Kuzey Carolina'dan gelmiş olan gönüllü birlikler Meksika'nın kuzeyinde Albay Robert Treat Paine'e karşı ayaklandılar. Paine bir asiyi öldürdü; fakat emrindeki iki yüzbaşı ona isyanı bastırmakta yardım etmediler. Asiler barışı sağlama adına sonunda temize çıkarıldılar.

Savaştan kaçanlar arttı. Mart 1847'de ordu binin üzerinde asker kaçağı olduğunu rapor etti. Savaş sırasında kaçakların toplam sayısı 9.207 olmuştu. Bunlardan 5.331'i düzenli asker; 3.876'sı gönüllü idi. Ama kaçmayanları idare etmek de giderek zorlaşıyordu. General Cushing 1. Alay'daki "Massachusetts Piyade Birliği" içinde böyle altmış beş adam olduğunu, bunların, "ıslah olmaz asi ruhlu serkeş kişiler" olduğunu bildiriyordu.

Başkan ve generaller için kazanılan zaferin şerefini kaçaklar değil, ölenler ve gaziler temsil ediyordu. 2. Alaydaki "Mississippi Tüfekleri" birliğinde 167 kişi hastalıktan ölmüştü. Pennsylvania'dan giden güçlü kuv-

vetli 1800 kişilik iki alaydan yalnızca altı yüz kişi döndü. Güney Carolinalı kongre üyesi John Calhoun, Kongre'de birliklerin % 20'sinin savaşta ya da hastalanarak öldüklerini söyledi. Massachusetts Gönüllüleri 630 kişiyle başlamışlar, arkalarında 300 ölü bırakmışlardı. Bunların çoğu hastalıktan öldüğü için, dönüşlerinde verilen akşam yemeğinde komutanları General Cushing ıslıklanacaktı. *The Cambridge Chronicle* gazetesi, "Gün geçmiyor ki bu üst düzey subaylardan biri ya da birkaçı hakkında, gönüllülerin dudaklarından çok ciddi denilebilecek suçlamalar dökülmesin," diye yazmıştı.

Gaziler evlerine dönerlerken meydan, hükümetin verdiği toprak yetkilerini satın almak üzere harekete geçen spekülatörlere kaldı. Pek çok asker parasızlıktan umutsuz bir biçimde elindeki 160 akre toprağı 50 *dolar*dan az bir paraya sattı. *The New York Commercial Advertiser* gazetesinde 1847 yılı Haziran ayında çıkan bir haberde şöyle deniyordu: "Herkesin bildiği gibi, devrim savaşı sırasında kanlarını akıtan zavallı askerlerin içine düştükleri acılı durumlardan devrimin seyircileri büyük servetler elde ettiler. Buna benzer çapulculuk ve talan sistemi geçtiğimiz savaşın askerleri üzerinde de uygulanmıştır."

Meksika teslim oldu. Amerikalılar arasında Meksika'nın hepsini alalım çağrısı yapanlar oldu. "Guadalupe Hidalgo Antlaşması" 1848 yılı Şubat ayında imzalandı ve bu anlaşmaya göre Amerikalılar, Meksika topraklarının yarısını ele geçirdiler. Rio Grande ırmağı Teksas sınırı olarak kabul edildi; New Mexico ve California Amerika'ya bırakıldı. Birleşik Devletler Meksika'ya 15 milyon *dolar* ödediler. Bunun üzerine *Whig Intelligencer* gazetesinde, "Tanrıya şükür, hiçbir şeyi fetih yoluyla almıyoruz," diye bir yorum yapıldı.

9.
Teslimiyetsiz Kölelik
Özgürlüksüz Özgürleşme

Birleşik Devletler yönetiminin köleliğe verdiği destek olaya son derece pratik bir açıdan bakmasından kaynaklanıyordu. 1790'larda Güney'de her yıl 1000 ton pamuk üretiliyordu. 1860'a gelindiğinde bu miktar bir milyon tonu bulmuştu. Aynı dönemde köle nüfusu 500.000'den 4 milyona çıkmıştı. Köle ayaklanmaları ve suikastları (1800'de Gabriel Prosser; 1822'de Denmark Vesey; 1831'de Nat Turner olayları) ile sürekli kesintiye uğrayan bir sistem, güney eyaletlerinde kendine yasalar, mahkemeler, silahlı kuvvetler ve ulusun yönetimine soyunan siyasal liderlerin ırkçı önyargılarından oluşan bir denetim ağı kurup geliştirmişti.

Bu denli derinlere kök salmış bir sistem geniş çaplı bir köle ayaklanması ya da topyekûn bir savaş olmaksızın yıkılamazdı. Bir ayaklanma kolayca denetimden çıkabilir ve yıkıcılığını, köleliğin ötesinde, kapitalist zenginleşmenin dünyadaki en başarılı modellerinden birine yöneltebilirdi. Fakat bir savaş durumunda, savaşı çıkaranlar sonuçlarını da hazırlayabilirlerdi. İşte bu nedenle de köleleri özgürleştiren John Brown değil, Abraham Lincoln idi. 1859 yılında John Brown federal bir kumpas sonucu asıldı. Suçu, Abraham Lincoln'ün yıllar sonra geniş ölçekli bir şiddet olayı çıkararak sona erdireceği köleliği, küçük ölçekli bir şiddet olayı çıkararak sona erdirmeye çalışmasıydı.

Hükümetin emri ile kaldırılan aslında özgür ya da bütün siyahlar ve kölelik karşıtları tarafından çok zorlanmış bir hükümetin kaldırdığı köleliğin sonu, en etkili bir biçimde, kölelerin elde ettiği kurtuluşa bazı sınırlar koymak suretiyle denetlenebilirdi. Efendilerin verdiği özgürlük elbette ki efendilerin çıkarlarıyla çatışmayacak bir özgürlük olacaktı. Eğer savaşın devinimi içinde; herkesi savaşmaya, ortak bir zafere çağıran nutukların

etkisiyle ölçü biraz kaçırılmışsa, ipler biraz çekilebilir, özgürlük tutkusu güvenli bir noktada tutulabilirdi. Böylece, köleliğin sonunun görünmesiyle birlikte ulusal politikalar ve ekonomi anlayışında bir "yeniden yapılanma" söz konusu oldu, ancak bu yeniden yapılanma radikal bir dönüşüm değildi; tersine kârlı bir dönüşümdü.

Virginia, Kuzey Carolina ve Kentucky eyaletlerinde tütüne ve Güney Carolina'da pirince dayalı plantasyon sistemi; Georgia, Alabama ve Mississippi'de giderek zenginleşen yeni pamuk tarlalarıyla güçlenmiş, daha çok sayıda köleye ihtiyaç duyulmaya başlanmıştı. Fakat ülkeye köle sokmak 1808'den itibaren yasaklandı. Yine de, John Hope Franklin'in *From Slavery to Freedom* (Kölelikten Özgürlüğe) başlıklı çalışmasında da belirttiği gibi "yasa başından beri uygulanamamıştı". Çünkü "uzun, korunmasız bir sahil, belli pazarlar ve büyük kâr beklentileri Amerikan tüccarlarının direnemeyecekleri ve direnmedikleri baştan çıkarıcı etkenlerdi..." Franklin, İç Savaş öncesinde 250.000 kölenin yasadışı yollardan ülkeye sokulmuş olduğunu tahmin etmektedir.

Kölelik nasıl tanımlanabilir? Belki de köle olmaksızın, o deneyimi yaşamaksızın köleliği anlatmak olası değildir. 1932 yılında basılan ve kuzeyli iki liberal tarihçinin yazdığı, çok satan tarih kitaplarından birinde köleliğin, zencilerin "zorunlu olarak uygarlığa taşınmaları" olabileceği fikri öne sürülmektedir. Ekonomistler ve istatistiksel tarihçiler (kliometristler) köleliğin getirisini, kölelere harcanan yiyecek ve sağlık paralarını hesaplayarak ölçmektedirler. Ancak kölelik kurumu içinde yaşayanın bir insan olduğunu düşünecek olursak matematiksel hesaplamalar kölelik gerçeğini anlatabilir mi? Köleliğin *koşulları*, köleliğin *varoluşu* kadar önemli sayılabilir mi?

Eski bir köle olan John Little şunları yazıyordu:

> Bazıları gülebildikleri ve neşeli görünebildikleri için kölelerin mutlu olduklarını söylüyorlar. Ben ve benimle birlikte üç ya da dört kişi gündüz iki yüz kırbaç yedik ve zincirlere vurulduk; fakat gece şarkı söyleyip dans ettik; zincirlerimizin şakırtısıyla diğerlerini güldürdük. Mutluluğumuza diyecek yoktu! Bunu sorun çıkmaması, kalplerimizin daha fazla kırılmaması için yapıyorduk: Buna kutsal kitaba inanacağınız gibi inanabilirsiniz! Hele bir bakın, ne kadar da mutluyum. Zincirlerimin içinde aptalca, sevinçle hoplayıp zıplıyorum, bunu yapıyorum...

Şimdi Kuzey Carolina Üniversitesi arşivlerinde bulunan bir plantasyon günlüğünde tutulan ölüm kayıtlarının listesi, 1850-1885 yılları arasında plantasyonda ölen kölelerin ölüm nedenlerini ve yaşlarını şöyle sıralamaktadır: Bu dönemde ölen otuz iki kişiden yalnızca dördü altmış yaşına ulaşabilmiştir; dördü elli yaşında, yedisi kırklarında, yedisi yirmi ya da otuz yaşlarında ve dokuzu daha beş yaşına girmeden ölmüşlerdir.

Fakat istatistikler, efendilerden biri sırf kârlı olacak diye kocayı ya da eşini, evin oğlunu ya da kızını sattığında, ailenin parçalanmasının aile için ne demek olduğunu kaydedebilir mi? 1858 yılında efendisi tarafından satılan Abream Scriven adında bir köle eşine yazdığı mektupta, "Anneme ve babama sevgilerimi söyle, onlara veda ettiğimi ve eğer bu dünyada bir daha birbirimizi göremezsek, öbür dünyada görüşmeyi dilediğimi bildir," demekteydi.

Kölelik üzerine son yıllarda yazılan kitaplardan biri olan (Robert Fogel ve Stanley Engerman'ın) *Time on the Cross* (Çarmıh Üzerinde Zaman) adlı çalışmada, Louisiana'da iki yüz köleyi barındıran Barrow plantasyonunda kölelere yönelik kamçılama olayları üzerinde duruluyordu: "Kayıtlar iki yıllık bir süre içinde toplam 160 kamçılama olayının geçtiğini ve kölelerden her birine yılda ortalama 0.7 kamçılama düştüğünü göstermektedir. Bu süre içinde kölelerin yarısına yakını hiç kamçılanmamıştır." Bu durum şöyle de açıklanabilirdi: "Her yıl kölelerin yarısı kamçılanıyordu." Bu tümcenin anlamı elbette farklı olurdu. Şu 0.7 rakamı (her köleye yılda düşen kamçı miktarı) kamçılamanın her köle için ender bir vaka olduğunu gösteriyordu. Ama diğer bir açıdan bakıldığında her dört, beş günde bir kölenin kamçılanmakta olduğu da söylenebilirdi.

Biyografi yazarına göre plantasyonun sahibi Barrow, herhangi bir efendiden daha kötü biri değildi. Kölelerine giysiler alıyor, onlara tatil yaptırıyor ve bir dans salonu inşa ediyordu. Barrow aynı zamanda köleleri için bir cezaevi inşa etmiş ve "belirsizliğin köleleri elinde tutmakta çok yardımı olduğunu keşfettiği için yaratıcı zekâsını devamlı olarak onları şaşırtan cezalar bulmaya seferber etmişti."

Kamçılama ve cezalar iş disiplini demekti. Yine de, Herbert Gutman, *Slavery and the Numbers Game* (Kölelik ve Rakam Oyunu) adlı çalışmasında Fogel ve Engerman'ın istatistiklerini ayrıntılı bir incelemeye tabi tutarak, "1840/1841 arasında, genel olarak her beş pamuk toplayıcısından dördü bir ya da birden fazla disiplin cezası alıyordu... Kadınlar ise erkeklerden biraz daha fazla, yedi ya da daha fazla disiplin suçu işliyordu" sonucuna varır. Gutman böylelikle, Fogel ve Engerman'ın ortaya attığı, Barrow plantasyonu kölelerinin "gelecekteki refahlarını efendilerinin refahlarıyla özdeşleştiren sadık, çalışkan, sorumluluk sahibi köleler oldukları" tezine karşı çıkıyordu.

Birleşik Devletler'de köle ayaklanmaları, Karayib Adaları'nda ya da Güney Amerika'da görülen sıklıkta ya da ölçekte olmuyordu. Birleşik Devletler'deki en geniş köle ayaklanması 1811 yılında New Orleans yakınında meydana gelmişti. Binbaşı Andry plantasyonundaki ayaklanmada dört yüz, beş yüz köle başkaldırmıştı. Şeker kamışı bıçakları, baltalar ve sopalarla silahlanan köleler Andry'i yaralamış, oğlunu öldürmüş ve bir plantasyondan diğerine yürüyüşe geçerek çoğalmışlardı. Bunlar Birleşik Devletler ordusu ve milis güçleri tarafından durdurulabildiler; altmış altısı oracıkta öldürüldü, on altısı mahkemeye çıkarıldı ve infaz mangasının önünde can verdi.

Denmark Vesey adında özgür bir zencinin alttan alta hazırladığı başkaldırı hareketi de 1822 yılında eyleme dökülmeden bastırıldı. Vesey'in planı Güney Carolina'daki, o zamanlar ülkenin en büyük altıncı kenti olan Charleston'u yakmak, böylece o bölgede genel bir zenci isyanını başlatabilmekti. Pek çok tanık binlerce zencinin şu ya da bu şekilde işe karıştırıldığını söyledi. Herbert Aptheker'in hesabına göre siyahlar 250 mızrak başı ve süngü, 300'den fazla da kama ve hançer yapmışlardı. Fakat plana ihanet edildi ve Vesey de dahil olmak üzere otuz beş zenci asıldı. Mahkeme kayıtları Charleston'da önce yayımlandı, fakat kısa bir süre sonra zencilerin görmelerinin tehlikeli olacağı düşünülerek toplatılıp yok edildi.

Virginia'da Southampton Mıntıkası'nda 1831 yazında Nat Turner'ın başlattığı isyan, köleci Güney eyaletlerini önce paniğe sürükledi, sonra da sistemi güçlendirmek için kararlı bir biçimde önlemlerin alınmasına yol açtı. Turner dini esinler ve görüntüler aldığını iddia ederek etrafına yetmiş kadar köle topladı. Bunlar çılgınlar gibi bir plantasyondan öbürüne saldırarak en az elli beş erkek, kadın ve çocuk öldürdüler. Kendilerini destekleyenleri de topladılar, fakat sonunda cephaneleri bitince yakayı ele verdiler. Turner ve on sekiz isyancı asıldı.

O zamanın ılımlı kölelik karşıtı aydınlarının iddia ettiği gibi bütün bu isyanlar özgürlük davasının kazanılmasını geciktiriyor muydu? Bu soruya bir yanıt 1845 yılında köleliği savunan James Hammond'dan gelmişti:

> Ama eğer yolunuz bizimkinden bütünüyle ayrıysa, dudaklarınızdan nektar akmış ve en ilahi müziğin nağmelerini düşünmüş tartışmışsanız... kölelerimizin parasal değeri olan bir milyar *dolar*dan vazgeçebileceğimize; topraklarımızın değerini bir o kadar daha düşürebileceğimize bizi ikna edebileceğinizi aklınız kesiyor mu?

Köle sahipleri bu mesajı aldılar ve hazırlıklarını yaptılar. *The Southampton Slave Revolt of 1831* (1831 Southampton Köle Başkaldırısı) kitabının yazarı Henry Tragle şunları söylüyordu:

> 1831 yılında Virginia silahlanmış ve garnizonu olan bir eyaletti... Toplam nüfusu 1.211.405 kişi olan Virginia Eyaleti, içinde süvari, topçular, humbaracılar, tüfekçiler ve hafif piyadenin de bulunduğu 101.488 kişilik bir yerel milis gücünü besliyordu. Birçok bakımdan bu ordunun bir "karton askerler ordusu" olduğu kesindi; çünkü mıntıka alayları bütünüyle silahlandırılıp donatılmamıştı. Fakat yine de o zamanlar kamuoyunu belirleyen kafa yapısını yorumlamak isteyenler için bu ordu şaşırtıcı bir kaynaktı. Ne eyaletin ne de ülkenin bir dış tehdit altında olduğu bir dönemde, Virginia'nın siyah beyaz, kadın erkek, köle ve özgür vatandaşlarının toplam nüfusunun aşağı yukarı yüzde onunu oluşturacak bir sayıda askeri içeren bir güvenlik gücü besleme gereği duyduğunu görüyorduk.

Kölelerin isyan etmesi, sık sık isyan çıkarılmıyor olsa bile kölecilerin sürekli korktuğu bir olaydı. Bu konu üzerinde klasikleşmiş bir çalışma olan *American Negro Slavery* (Amerikan Zenci Köleliği) kitabının yazarı Ulrich Phillips şunları yazıyordu:

> Güneylilerin büyük bir çoğunluğu her zaman için zenci nüfusun kolayca yönetilebilen, yumuşak başlı, birbirine çok az bağlı ve en önemlisi de beyazlara karşı dostça duygular besleyen, halinden memnun insanlar olduğu konusunda sarsılmaz bir inanç beslemişlerdir. O kadar ki bu insanların gün gelip yıkıcı bir ayaklanma başlatabileceklerine olası gözle bakmamışlardır. Ancak, olayın bütününe dışarıdan bakıldığında, tarihçilerin bahsettiklerinden daha büyük bir endişe yaşandığı anlaşılır...

Kölelikle ilgili geniş çalışması *Roll, Jordan, Roll*'da (Yuvarlan Jordan, Yuvarlan) Eugene Genovese, "kölelik koşullarına kendiliğinden oluşan bir uyum yanında köleliğe direniş" kayıtlarına da rastlamıştır. Direniş beyazların eşyalarını çalma, sabotaj ve işi yavaşlatma, ırgatbaşlarını ve efendileri öldürme, plantasyon binalarını yakma ve esaretten kaçma eylemleri biçiminde ortaya çıkıyordu. Kölelik koşullarına uyum durumunda bile "eleştirel bir ruh ve gizliden gizliye zarar vermeye yönelik eylemler" hissedilebiliyordu. Genovese, bu direnişlerin çoğunun örgütlü bir ayaklanmadan uzak olduğunu vurgulamaktadır; yine de direnişin efendiler ve köleler açısından anlamı büyük olmuştur.

Kaçma, silahlı ayaklanmadan çok daha gerçekçi bir eylemdi. 1850'li yıllarda binden fazla köle kuzeye, Kanada'ya ve Meksika'ya kaçtı. Daha binlercesi kısa dönemler içinde kaçıp yakalandılar. Ancak duydukları dehşete rağmen köleler kaçışlarını sürdürdüler. Genovese kölelerin izini süren köpeklerin, "ısırdıklarını, parçalayıp sakat bıraktıklarını ve sahipleri tarafından zamanında geri çekilmezlerse kurbanlarını öldürdüklerini" söylemektedir.

Köle olarak doğan Harriet Tubman, daha on beş yaşındayken ırgatbaşı tarafından başından yaralanmış, genç bir kadın olarak özgürlüğe giden yola kendi başına çıkmıştı. Daha sonra da en ünlü metro kondüktörü olmuştu. Değişik kılıklarda tam on dokuz kez geriye, güneye dönmüş, özgürlüğe kaçan üç yüzden fazla kölenin yanında bulunmuş, yol göstermişti. Her zaman silah taşırdı ve kaçaklara, "ya özgür olacaksınız ya da öleceksiniz" derdi. Kendi felsefesini şöyle özetliyordu: "Benim payıma iki şeyden biri, özgürlük ya da ölüm, düşüyordu. Biri olmazsa diğerine hakkım doğacaktı; çünkü ben yaşarken bir başkasının malı olmayacaktım..."

Bir ırgatbaşı ziyaretçilerden birine plantasyonda, "bazı zencilerin bir beyaz tarafından kırbaçlanmaya asla izin vermemeye kararlı olduklarını ve bunu yapmaya kalkarsanız onları önce öldürmeniz gerekeceğini" anlatmıştı.

Direniş biçimlerinden biri de pek de öyle hızlı çalışmamaktı. W. E. B. Bois, *The Gift of Black Folk* (Siyah Halkın Yeteneği) adlı çalışmasında şunları yazıyordu:

> Tropik iklimlerin bir ürünü olarak, dünya güzelliklerini bedensel bir haz gibi algılayan karaderili insan, Kuzey Avrupalı bir işçi kadar kolaylıkla mekanik bir yük hayvanına indirgenememiştir... O, yaptığı işin sonuçları kendisini mutlu edecekse çalışmayı ister ve yaptığı işin manevi bir kazancı olmayacaksa reddeder ya da reddetmeye çalışır. Bu nedenle kolaylıkla tembellikle suçlanmış ve köleliğe zorlanmıştır. Aslında onun yaptığı, çağdaş el emeği anlayışına yaşama dair yeni bir değerlendirme katmaktır.

Ulrich Phillips, *American Negro Slavery* (Amerikan Zenci Köleliği) adlı çalışmasında; "kaytarıcılık", "işten kaçmak", "izinsiz tatil" ve "kölelikten kaçmak için kararlı çabalar" gibi kavramları tanımlamış ve kolektif eylemlere de değinmiştir:

> Fakat zaman zaman bir grup kendilerine yöneltilen zalimlikleri protesto etmek için tek bir vücut halinde hareket ediyordu. Böyle bir olay Georgia'da bir ırgatbaşının uzakta olan işverenine yazdığı bir mektupta şöyle anlatılıyordu: "Efendim, size altı kölenizin plantasyondan kaçtığını bildirmek için bu satırları yazıyorum, Jack dışında herkes kaçtı. Yaptıkları işler hiç hoşuma gitmediği için birkaçını biraz kamçılamıştım. Tom da kırbaçlananlar arasındaydı. Çarşamba sabahı ortadan yok oldular."

Yoksul beyazların kölelere yardımcı olduğu olaylar pek sık yaşanmıyordu; ama bu durum bile bir grubu diğer gruba karşı kışkırtmanın gerekli olduğunu göstermeye yetiyordu. Genovese şu saptamayı yapmaktadır:

> Köle sahipleri... köle sahibi olmayanların köleleri boyun eğmemek, hatta isyan etmek için kışkırttıklarından kuşkulanıyorlardı. Onlar zencilere sempati duydukları için değil, fakat zengin çiftçilerden nefret ettikleri ve kendi yoksulluklarına karşı infial duydukları için bunu yapabilirlerdi. Bazen kölelerin ayaklanma girişimlerine beyazların da ismi karışıyor ve bu tip her olay korkuları pekiştiriyordu.

Bu durum siyahlarla kardeşçe yaşayanlara karşı alınan sert polisiye önlemleri de açıklamaktadır.

Herbert Aptheker, 1802 yılında kölelerin bir ayaklanma planı konusunda Virginia valisine verilen bir rapordan alıntılar yapmaktadır: "Az önce aldığım bir bilgiye göre bu planda üç beyazın da adları geçmektedir. Bu üç kişi silah ve cephanelerini evlerinin altında gizlemektedir ve zenciler başlar başlamaz onlara yardım edeceklerdir." Olaya karışan kölelerden biri, olayda adı geçen beyazlar için "yoksul beyazların her zaman yaptığı şey," demişti.

Karşılık olarak, zenciler de zor durumdaki beyazlara yardım ediyorlardı. Kaçan bir zenci, bir köle kadının yoksul ve hasta olan beyaz komşusuna yiyecek verdiği için elli kırbaç cezası aldığını anlatmıştı.

Georgia'daki Brunswick kanalı inşa edilirken siyah işçiler ile İrlandalı işçiler birbirlerinden ayrı bir biçimde çalıştırıldılar ve bahane olarak da bunların birbirlerine karşı şiddet kullanabilecekleri söylendi. Bu doğru da olabilirdi, ancak tanınmış bir aktrist ve bir çiftçinin karısı olan Fanny Kemble günlüğüne şunları yazmıştı:

> Fakat İrlandalılar yalnızca tartışmacı, isyancı ve kavgacı ve hatta içkici ve zencilere tepeden bakan adamlar değil, aynı zamanda ateşli, dürtüsel, sıcakkanlı ve cömert ruhlu insanlardır. Bir şeye bozuldular mı bastırmak zorunda kalmazlarsa, tepkileri çok güçlü olur ve nerede patlayacakları hiç belli olmaz. Tuttuklarını da iyi tutarlar; ciğerlerine yeterince Amerikan havası dolmuştur ve bu, onların ateşli mizaçlarına uygun bir oranda karışmıştır. Kölelerin neyine sempati duyacaklarını kimse kestiremez, ama böyle bir durumun olası sonuçlarını düşünmeyi sana bırakıyorum. Görüyorsun, Brunswick Kanalı'nda zenciler ile İrlandalıların birlikte çalışmalarına pekâlâ da izin verilebilir diye düşünüyorum.

Köleleri denetleme gereksinmesi çok ince bir taktiğin bulunmasına yol açtı: güney tarihinde iki yüz yıl boyunca kendileri de çok sorun yaratmış olan yoksul beyazlara, siyahların başında gözcü - ırgatbaşı - olmaları için ödeme yapılacak, böylece bunlar tampon olarak kullanılacaklardı.

Din de denetim işinde bir araçtı. Pek çok çiftçinin başucu kitabı olan *Cotton Plantation Record and Account Book* (Pamuk Plantasyonunun Kayıtları ve Hesapları Kitabı) ırgatbaşının uyması gereken talimatları da kapsıyordu: "Her Şebat (Pazar) sabahı kölelerin ahlaki ve dini eğitimlerine vereceğiniz bir saatin, Zencilerle ilgili sorunları düzeltmekte size ne kadar yardımcı olacağını göreceksiniz."

Siyah vaizlere gelince, Genovese, "cemaatlerinin morallerini düzeltecek kadar cüretkâr bir dil kullanırken; onları kazanamayacakları kavgalara sokacak kadar ateşli ya da egemen güçlerin öfkesini üzerlerine çekecek kadar uğursuz sözcükler kullanmamaları gerekiyordu," demektedir. Yani pratik olunacaktır: "Köle toplulukları kendilerinden sayısal olarak üstün, askeri anlamda çok daha güçlü olan beyazların arasında yaşamak zorunda olduklarından birbirlerine bir sabır, değiştiremeyecekleri şeyleri kabul etme ve siyahları canlı ve esen tutabilmek için inatçı bir çaba stratejisi vazediyorlardı; bu, Afrikalı ilk örnekten beri uyguladıkları bir yaşamda kalma stratejisiydi ve her şeyin üzerinde bu dünyadaki yaşama evet diyebilmeyi temel alıyordu."

Bir zamanlar siyahlarda aile yapısını köleliğin yıktığı düşünülüyordu. Bu nedenle de siyahların köleleşmeleri yoksulluk ve önyargılardan çok, aile bağlarının kopuk olmasıyla açıklanmaya çalışılıyordu. Ailesi,

akrabaları ve kimlikleri olmayan, çaresiz durumdaki siyahların direnme isteği de olmayacaktı. 1930'larda *New Deal* (Yeni Dirlik) Politikaları döneminde, Federal Yazarlar Projesi çerçevesinde, Kongre Kütüphanesi adına eski kölelerle yapılan söyleşiler ortaya çok farklı bir öykü çıkarmıştı. George Rawick, bu öyküyü *From Sundown to Sunup*'ta (Gün Batımından Gün Doğuşuna) şöyle özetlemektedir:

> Köle toplumu, akrabalık ilişkilerinin genelleştirilip herkesi kapsayacak bir biçimde yaygınlaştırıldığı bir sistem kurarak, bütün yetişkinlerin bütün çocuklardan sorumlu olduğu ve "benim çocuklarım burada, bunlardan ben sorumluyum" ile "senin çocukların orada, onlardan sen sorumlusun" ayrımının en az gözetildiği bir korumacılığı gerçekleştirmişlerdir... Bu aile ilişkisinde büyük çocukların da küçükleri koruma sorumluluğunu geniş ölçüde üstlenmesinin amaçlanmış olması, hiç kuşkusuz köleler açısından çocuklar arası rekabeti amaçlayan bir aile yapısından çok daha yararlı, işlevsel ve bütünleştirici olmuştur. Bu nedenle siyahlar oldukça bireyleşmiş insanların yetiştiği çağdaş, çekirdek aile sisteminden hoşlanmazlar... Gerçekten de kölelerin işlevsel ve bütünleştirici aile biçimleri yaratma konusundaki çabaları, kişiliklerin yok edilmesini önlemeye çalışmaktan çok daha önemli işler başarmıştır. ... Siyahların gururu, siyah kimliği, siyahların kültürü, siyahların toplumu ve Amerika'da siyah ayaklanmaları dediğimiz olgular bu toplumsal yapılanma sürecinin birer sonucudur.

Herbert Gutman tarafından gün ışığına çıkarılan *The Black Family in Slavery and Freedom*'da (Kölelik ve Özgürlükte Zenci Ailesi) yer alan eski mektuplar ve kayıtlar, köle ailesinin dağılma baskısına karşı kararlı bir direniş gösterdiğini belgelemektedir. Yirmi yıl boyunca ayrı düştüğü oğluna yazdığı mektubunda bir köle kadın: "Yaşlılığımda olsun seni görebilmeye hasretim... Sevgili oğlum gelmen ve bu yaşlı anneni görmen için dua ediyorum... Seni seviyorum Cato, sen de anneni seviyorsun; sen benim tek oğlumsun..." diyordu.

Ve çocuklarıyla birlikte uzaklara satılan karısına yazdığı bir mektupta bir koca şöyle yazıyordu: "Bana ayrı ayrı kâğıtların üzerine isimlerini yazarak çocukların saçlarından birer tutam gönder... Keşke senden ve çocuklarımdan ayrı kalacağıma benim başıma bir şeyler gelseydi, hiç yanmazdım... Laura seni eskisi kadar seviyorum."

Köle evlilikleri kayıtlarına baktığında Gutman, köle kadın ve erkekler arasında evlilik oranının çok yüksek olduğunu ve bu evliliklerin de son derece dengeli ve kalıcı olduğunu gördü. Gutman bir Güney Carolina plantasyonunda oldukça düzenli bir biçimde tutulan kayıtları inceledi. Onsekizinci yüzyıldan, iç savaş öncesine kadar tutulan iki yüz kadar kölenin doğum kayıtlarına baktı. Bu kayıtlar düzenli akrabalık ilişkilerini, sağlam evlilikleri, eşler arasında kurulan olağanüstü sadakat bağlarını ve zorla yaptırılan evliliklere karşı gösterilen direnişi belgelemekteydi.

Köleler kararlı bir biçimde kendi ırklarına, aile sevgilerine ve bütünlüklerine bağlı kalıyorlardı. Güney Carolina Denizi adalarında yaşayan bir ayakkabıcı zenci bu bağları kendi deyimiyle şöyle ifade etmişti: "Bir kolumu kaybettim, ama beynim yerli yerinde."

Bu aile dayanışması yirminci yüzyıla da taşındı. Tanınmış bir güneyli zenci çiftçi olan Nate Shaw, kız kardeşi geride üç çocuk bırakarak öldüğünde, babasının çocukların bakımını onunla paylaşma önerisine şu karşılığı verdiğini anlatmaktadır:

> Önerin bana uyar, Baba... Bu işi şöyle halledelim: Küçükleri, en küçük iki oğlanı, sen evine götürüp büyük oğlanı benim evimde bırakma. Yoksa bu küçük çocukları ayırıp birbirine göstermemiş oluruz. Bendeki oğlanı, en büyüğünü senin eve, diğer ikisinin yanına getireyim. Sonra sen diğerlerini benim eve gönder ve bırakalım hepsi kardeş olduklarını bilerek büyüsünler. Onları kardeş olduklarını unutacakları bir biçimde ayırmayalım. Bunu yapma, Baba.

Kölelik durumunda bile siyahların çok güçlü olduğu konusunda ısrar eden Lawrence Levine, *Black Culture and Black Consciousness*'da (Siyahların Kültürü ve Bilinci) kölelerin yarattığı zengin kültürün -uyum ve başkaldırı öğelerinin karmaşık bir birleşimi olan- resmini çizmekte ve yaratılan öykü ve şarkılardan örnekler vermektedir:

> Buğday yetiştiririz,
> Mısır verirler;
> Ekmeği pişiririz,
> Kabuk yedirirler,
> Unu eleriz,
> Kalır kara taneler;
> Deriyi yüzen biz,
> Eti onlar yer;
> Evin eşiğinden
> Başka türlü geçirmezler,
> Kaymak onlara kalır,
> Bizlere suyu düşer,
> Derler daha ne ister şu zenciler.

Bu şarkılarda alay vardı. Ozan William Cullen Bryant, 1843 yılında Güney Carolina'da toplu bir mısır soyma olayına katıldıktan sonra, oradaki köle danslarının askeri bir resmi geçidin hicvi haline dönüştüğünü söylemiş ve "bizim askeri eğitimimizi gülünçleştiriyorlar..." demişti.

Zencilerin ilahileri çoğunlukla çift anlam taşırdı. Örneğin, "O Kenan, tatlı Kenan, Kenan ülkesine doğru yollara düştüm" şarkısı çoğu kez kölelerin kuzeye, kendi Kenan ülkelerine gitmek istediklerini ifade ederdi.

İç Savaş sırasında köleler daha cesur mesajlar ileten ilahiler yaratmaya başladılar: "Köle olacaksam mezara gömün beni; aslıma, tanrıma kavuşayım ve kurtulayım." Bir başka ilahi "Binlercesi Gidiyor"da ise şunlar söyleniyordu:

İstemem, istemem artık, bir tas mısır bile,
Gözlerim efendinin kamçısını görmese...

Levine, köle direnişlerine günlük yaşamda ve kültürde sayılamayacak kadar çok çeşitli biçimlerde ifade edilen "siyasallaşma öncesi" eylemler gözüyle bakıyordu. Müzik, sihir, sanat, din, hepsi Levine göre, köleler için insanlıklarını ifade edebilecekleri alanlardı.

Güneyli köleler beklemede iken, Kuzeydeki özgür siyahlar (1830'da sayıları 130.000 iken 1850'de 200.000'e ulaşmıştı) köleliğin kaldırılması için ayaklandılar. Bir kölenin oğlu olan, fakat Kuzey Carolina'da özgür bir zenci olarak doğan David Walker, Boston'a taşınarak orada eski elbiseler satmaya başladı. "Walker'ın Çağrısı" adıyla kaleme aldığı ve bastığı kitapçık büyük bir ün kazandı. Bu ün güneyli kölecileri çok kızdırdı; Georgia'da Walker'ı canlı getiren kişiye 10.000 *dolar* ödül kondu. Onu öldürene ise 1000 *dolar* verilecekti. "Walker'ın Çağrısı"nı okuyunca ona yöneltilen öfkenin nedenini anlamak hiç de zor değildi.

Walker tarihte Amerika'daki zencilerin köleliğinden daha kötü bir köleliğin bulunmadığını, Mısır'daki İsraillilerin bile kendileri kadar acı çekmediğini, söylüyordu. "...Günahkâr ya da kutsal olaylardan bahsetsin fark etmez, bana tarihten tek bir sayfa gösterin ki içinde Mısırlıların İsrailoğullarına, onların insandan sayılmayacağını söyleyerek tepeden tırnağa dayanaksız hakaretler eden tek bir satır bulunsun."

Walker beyazlar tarafından özümlenmeye hazır ırkdaşlarını iğneliyordu: "İçtenlikle şunun anlaşılmasını isterim ki yaşamım boyunca tanımış olsam bile bir beyazla evlenmeyi zerre kadar istemem."

Siyahlar özgürlükleri için savaşmalıdır, diyordu:

Düşmanlarımız kasaplıklarına devam etsinler ve bir an önce çanaklarını doldursunlar. Özgürlüklerinizi ya da doğal haklarınızı, yolunuz açık seçik belli oluncaya dek, sizi zulmedenlerden ya da sizi öldürenlerden istemeye kalkışmayın; ama harekete geçme zamanı geldiğinde asla korkmayın ve şaşırmayın... Tanrı bize de, onlarda olan iki gözü, iki eli, iki ayağı ve bir kafayı ve onun içindeki aklı bahşetmiştir. Bizi köle olarak tutmaya, bizim onları köle olarak tutmaya hakkımız olmadığı gibi, hakları yoktur... Amerikalılara rağmen acılarımız sona erecek, sonsuzluğun sonu görünecektir. O zaman eğitim ve yeteneğin bizim saflarımızda da olmasını isteyeceğiz, hatta kendi kendimizi idare etmek için daha da fazlasını isteyeceğiz. Şans herkesin yüzüne en az bir kere güler. Amerikalıların sonu gelecektir.

1830 yılında bir yaz günü David Walker, Boston'da dükkânının eşiğinde ölü bulundu.

Köle olarak doğan bazıları milyonların beklentilerine ve arzularına eylemleriyle ses verdiler. Baltimore'a tersanede işçi ve hizmetkâr olarak gönderilen Frederick Douglas her nasıl yaptıysa okuma yazmayı öğrendi ve 1838'de yirmi bir yaşında kuzeye kaçtı. Orada gazete editörü, yazar ve konuşmacı olarak zamanının en ünlü zencisi oldu. *Narrative of the Life of Frederick Douglass* (Frederick Douglass'ın Yaşam Öyküsü) adlı otobiyografisinde ilk çocukluğunda kendi köleliğine karşı tepkilerini şöyle anımsıyordu:

> Ben niçin bir köleyim? Niçin bazı insanlar köle ve bazı insanlar efendi? Dünyada köleler ile efendilerin bulunmadığı dönemler var mıydı? Bu ilişki nasıl başladı?
>
> Bu sorgulamaya başladıktan kısa bir süre sonra meselenin gerçek çözümüne ulaşmam zor olmadı. Köleliğin varlığını açıklayacak asıl neden renk değil, suçtu; tanrı değil, insandı. Aynı şekilde kısa bir süre sonra bir başka önemli gerçeğe de ulaştım: İnsanın yaptığını yine insan bozuyordu...
>
> O zamanlar, o çocuk yaşımda bile, bir gün özgür bir insan olacağım düşüncesi beni son derece etkiliyordu. Buna o denli emindim ki, bu neşeli düşünce benim insan olarak doğamın gereği beslediğim bir düştü ve tabii, bu durum köleliğe karşı sürekli bir tehdit oluşturuyordu ve köleliğin elindeki hiçbir güç bunu susturamaz ve silemezdi.

1850'de yürürlüğe konan Kaçak Köleler Yasası, Meksika Savaşı ile alınan bölgelerin, özellikle California'nın, köleci olmayan eyaletler olarak Birliğe kabul edilmesi karşılığında Güney eyaletlerine verilen bir ödündü. Bu yasa eski kölelerini yeniden ele geçirmek ya da yalnızca kaçtığını iddia ederek bazı zencileri köleleştirmek isteyen köle sahiplerinin işlerini kolaylaştırıyordu. Kuzeyli zenciler yasayı imzalayan Başkan Fillmore'u ve destekleyen Senatör Daniel Webster'i kınayarak Kaçak Köleler Yasası'na karşı bir direniş örgütlediler. Direnişçilerden biri, bir köle anne ile onun beyaz sahibinin oğlu olan J. W. Loguen idi. Loguen özgürlüğe annesinin atının sırtında kaçmıştı. Üniversiteye gitmiş ve şimdi Syracuse, New York'ta kilise papazı olmuştu. 1850 yılında bu kentte yapılan bir toplantıda Loguen şunları söyledi:

> Sesimizi boyun eğme tonundan başkaldırı tonuna doğru yeniden ayarlamamızın artık zamanı gelmiş ve Bay Fillmore ile Bay Webster'e bu yasayı uygulamaya sokacaklarsa önce üzerimize karılı köpeklerini salmak zorunda kalacaklarını söyleme gereği doğmuştur... Özgürlüğüm bana göklerden indi ve bana onu korumam emredildi... Bu yasaya saygı duymuyorum, ondan korkmuyorum ve ona uymayacağım! Beni yasadışı ilan eden bu yasayı yasadışı ilan ediyorum... Bir köle olarak yaşamayacağım ama beni tekrar köleleştirmek için

güç kullanılacak olursa krizi karşılamak için erkeğe yakışır bir biçimde hazırlıklarımı yapacağım... Bu akşam direniş konusunda aldığınız karar özgürlük ruhunu açığa çıkaracak, karşımızdakilerin birliğini yıkacak ve Kuzeyin her yerinde duyulan bir sevinç çığlığı olacak... Tanrı biliyor, bu asil atılım bir yerlerden çıkıp yönünü bulacak. Syracuse'un bu onurlu çıkış noktası olmasını ve buradan yükselen depremin sesinin bütün ülkeyi sarmasını Tanrı'dan dilerim.

Syracuse bu şansa ertesi yıl sahip oldu. Jerry isminde kaçak bir köle yakalanmış ve hapse atılmıştı. Ellerinde ucu kıvrık demir küsküler ve kapıyı zorlamak için ağır bir şahmerdan taşıyan bir kalabalık mahkeme kapısını kırdı, silahlarını çekerek mahkeme görevlilerini etkisiz hale getirdi ve Jerry'i serbest bıraktı.

Loguen yeraltı treninin önemli istasyonlarından biri olan Syracuse'u mesken tuttu. 1.500 kadar kölenin Kanada'ya kaçmasına buradan yardımcı olduğu anlatılır. Loguen'in kölelik anıları bir zamanlar eski sahibesi olan kadının dikkatini çekmişti. Kadın ona bir mektup yazarak ya (kendi malı olarak) geri dönmesini ya da kendisine 1000 *dolar* göndererek zararlarını karşılamasını istedi. Loguen'in ona yanıtı kölelik karşıtı haftalık bir gazete olan *Liberator* da yayımlandı:

Bayan Sarah Logue... Bana beni satın alacak bir önerin olduğunu; eğer sana 1000 *dolar* göndermezsem beni satacağını söylüyorsun aynı anda ve hemen hemen aynı cümle içinde bana "biliyorsun ki seni çocuklarımızı büyüttüğümüz gibi büyüttük," diyorsun. Çocuklarını pazara çıkarmak için mi büyüttün, kadın? Onları kırbaçlanma direği için mi büyüttün? Çocuklarını birbirlerine zincirlerle bağlanarak bir tren vagonu içinde sürülsünler diye mi büyüttün?... Utan, utan!

Benim bir hırsız olduğumu ve kaçarken atı da götürdüğümü söylüyorsun. "Bizim at" dediğin hayvanın üzerinde benim hakkım, kocan Manasseth Logue'un benim üzerimdeki hakkından daha fazladır, bunu daha öğrenemedin mi? Benim onun atını çalmam, onun annemin beşiğinden beni çalmasından daha büyük bir günah mıdır?... İnsan haklarının herkes için aynı ve karşılıklı kullanılan haklar olduğunu ve eğer özgürlüğümü ve yaşamımı elimden almaya kalkarsan yasa gereği senin de özgürlük ve yaşamının elinden alınacağını daha ne zaman öğreneceksin? Tanrı'nın ve uçsuz bucaksız göklerin önünde, tek bir kişi için uygulanan yasa, diğer herkes için geçerli değil midir?

Sen ya da başka bir vurguncu, bedenim ve haklarım konusunda benim ne düşündüğümü öğrenmek isterseniz, yapacağınız tek şey buraya gelip beni köleleştirmek için, ellerinizi bir kez daha üzerime koymak olacaktır...

Saygılarımla,

J. W. Loguen

Frederick Douglass köleliğin utancının yalnızca Güney'e ait olmadığını, bütün ulusun bu konuda suç ortağı olduğunu biliyordu. 1852 yılının 4 Temmuz günü bir Bağımsızlık Günü konuşması yaptı:

> Değerli vatandaşlarım; Affınıza sığınarak sormadan edemeyeceğim, bugün ben buraya niçin konuşma yapmak için çağrıldım? Ben ya da benim temsil ettiğim kişilerin ulusal bağımsızlığımızla ne gibi bir ilişkileri olabilir? Bağımsızlık Bildirgesi'nin içerdiği siyasal özgürlüğün ve doğal adaletin yüce ilkeleri bizi kapsamakta mıdır? Yani ben, bu nedenle, halkımın alçakgönüllü adağını ulusal sunağımıza getirmek; kazançlarımızı itiraf etmek ve bağımsızlığınızın sonucu olarak bizim de yararlandığımız nimetler nedeniyle sadakatimizi ve müteşekkir olduğumuzu ifade etmek için mi buraya davet edildim?...
>
> Sizin 4 Temmuzunuz bir Amerikalı köle için ne ifade edebilir? Bu sorunun yanıtını ben vereyim: 4 Temmuz günü kölelere yılın diğer bütün günlerinden daha yoğun bir biçimde maruz kaldıkları büyük adaletsizlikleri ve zulmü anımsatmaktadır. Köle için sizin kutladığınız şey bir kandırmacadır; o gün övündüğünüz özgürlüğünüz ve lanetli iktidarınız, büyük bir ulus olduğunuz konusundaki sanrılarınız, şişinip büyüyen kibriniz; kutlamalardaki neşenizin etrafa dağılan sesi köleye göre boş ve kalpsiz bir gösteridir; zalimlere yönelttiğiniz kınamalar, ucu sahte parıltılı cüretiniz, özgürlük ve eşitlik naralarınız içi boş birer maskaralıktır; dualarınız, ilahileriniz, vaazlarınız, şükran günlerinizde sergilediğiniz dini ayinler ve ciddiyet, köle için yalnızca yapmacıklı bir dil, sahtekârlık, aldatmaca, imansızlık ve riyadır. Bütün bunlar şiddet ve vahşilikle onurunu yitirmiş bir ulusun suçları üzerine örtmek için kullanılan bir şal, bir örtüdür. Şu anda dünya üzerinde, Birleşik Devletler halkının işlemiş olduğu suçlardan daha korkunç, daha kanlı suçları işleyen hiçbir ulus yoktur.
>
> İstediğiniz yere gidin, istediğiniz yerde arayın, Eski Dünya'nın bütün monarşilerini ve diktatörlüklerini gezin, Güney Amerika'yı dolaşın, bütün suistimalleri, sömürüyü araştırın; en kötüsünü bulduğunuzda onu, bu ülkedeki günlük yaşam pratikleri ve bana hak vereceksiniz ki tüyler ürpertici barbarlık ve utanmazca sergilenen riyakârlık konusunda Amerika'ya rakip bir ülke yoktur...

Nat Turner'ın isyanından on yıl sonra Güney'de siyah ayaklanmalarının hiçbir izi kalmamıştı. Fakat 1841 yılında isyan fikrini ayakta tutan bir olay oldu. "Creole" adlı bir gemide nakledilen köleler tayfaları etkisiz hale getirdiler; birini öldürdüler ve 1833 yılında köleliğin kaldırıldığı İngiliz egemenliğindeki Batı Hint Adaları'na yelken açtılar. İngiltere köleleri geri göndermeyi reddetti. (İngiltere'de Amerikan köleliğine karşı büyük bir tepki vardı.) Bu olay Kongre'de İngiltere'ye karşı öfke dolu konuşmalara, hatta savaş açma tartışmalarına kadar gitti. Bu konuşmalar Dışişleri Bakanı Daniel Webster tarafından cesaretlendiriliyordu. *The Colored Peoples Press*, Webster'in "kabadayı zorbalığını" kınadı ve Devrim Savaşı ile 1812 savaşını hatırlatarak şöyle yazdı:

> Eğer savaş ilan edilirse... Bize yurttaşlık hakkı bile tanımayan bir yönetimi savunmak için mi savaşacağız? ... İçinde yaşadığımız Eyaletler iki kez bizim gönüllü hizmetlerimize muhtaç olmuşlar ve hizmetlerimizin karşılığını da bizi zincire vurarak ve köle yaparak ödemişlerdir. Şimdi üçüncü kez bizi ezen ayağı mı öpeceğiz? Öpeceksek zincirleri hak ediyoruz demektir.

Kuzey'de ve Güney'de tansiyon yükseldikçe siyahlar daha da militanlaştılar. Frederick Douglass 1857 yılında şöyle konuştu:

> Size reformların felsefesi konusunda bir iki şey söyleyeyim. Tarih boyunca insan özgürlüğünün gelişmesi için duyulan soylu isteklerin her birinin karşılanması için büyük savaşımlar vermek gerekmiştir... Savaş olmazsa ilerleme de yoktur. Özgürlüğe inanç besleyenler savaşımı onaylamıyorlarsa, bunlar toprağı sürmeden ürün elde etmeye kalkan zavallılardır. Gök gürlemeden, şimşek çakmadan yağmurun gelmesini isteyenlerdir. Dalgaları gümbürdeyerek çarpmayan okyanusların olacağını sananlardır. Özgürlük için verilecek savaş ahlaki olabilir, fiziksel olabilir ya da hem ahlaki hem fiziksel olabilir, ama bir savaş gereklidir. İktidarlar talep olmaksızın hiçbir şeyi vermeyi kabul etmezler. Hiçbir zaman etmediler ve etmeyeceklerdir...

Liberator gazetesinin editörü ve kölelik karşıtı beyaz William Lloyd Garrison ile zenci Frederick Douglass arasında taktik farkları vardı. Ama bu farklar genelde zenci ve beyaz kölelik karşıtları arasında her zaman olagelmişti. Siyahlar silahlı ayaklanmalar örgütlemeye daha istekliydiler. Fakat aynı zamanda davalarına yardımı dokunacaksa seçim sandığı, Anayasa gibi var olan siyasal yollara başvurmaya da hazırdılar. Taktiklerinde Garrisoncular gibi ahlaki yönden mutlak bir değer arama peşinde değildiler. Siyahlar biliyorlardı ki ahlaki bir baskı, tek başına hiçbir işe yaramayacaktı ve onlar da seçimden isyana kadar bütün yolları denemeye kararlıydılar.

Kuzeyli zencilerin kafalarında köleliğin nasıl her zaman var olacak bir sorun olduğunu, Cincinnati'de, zencilerin kurduğu özel bir okulda sorulan, "En çok neyi düşünüyorsunuz?" sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtlar göstermektedir. Bu yanıtların hepsi kölelikle ilgilidir ve yalnızca beşi belge olarak kayıtlarda saklanmıştır. Yedi yaşındaki bir çocuk şunları yazmıştı:

> Sevgili okul arkadaşlarım, gelecek yaz bir çiftlik alıyoruz. Günün yarısında orada çalışacağız, yarısında da ölmemiş olursak ders çalışacağız. Gündüz eve gelip annemizi, kız kardeşimizi ve eğer varsa kuzenlerimizi ve sevgili ailemizi göreceğiz. İyi çocuklar olup büyüyünce köleleri kölelikten kurtaran adamlar olacağız. İçinde zavallı 200 köle bulunan o geminin nehirde batmasına çok üzüldüm. Oh, bu haberi duyduğumda öyle üzüldüm ki, kalbim kederle öyle doldu ki o saniye orada bayılabilirdim.

Beyaz kölelik karşıtları ise konferanslar vererek, gazetelerde yazarak, metroda gösteriler düzenleyerek cesur ve öncü işler yapıyorlardı. Zenci kölelik karşıtları, daha az tanınıyorlardı, ama kölelik karşıtı hareketin belkemiğini oluşturuyorlardı. Zencilerin ilk ulusal kongresi, Garrison ünlü *Liberator* gazetesini 1831'de Boston'da yayımlamadan önce toplanmış, David Walker "Çağrı"sını çoktan yazmış ve *Freedom's Journal* (Özgürlük Gazetesi) adlı kölecilik karşıtı yayın organı da çoktan yaşama geçirilmiş bulunuyordu. *Liberator*'un ilk yirmi beş abonesinden çoğu siyahtı.

Siyahlar köleliğe karşı eylemler yapan beyazların bilinçsiz ırkçılığıyla sürekli savaşmak zorunda kalıyorlardı. Siyahlar kendi bağımsız seslerini duyurmakta kararlıydılar. Douglass *The Liberator* gazetesinde yazıyordu. Fakat 1847 yılında Rochester'de *North Star* adı altında kendi gazetesini çıkarmaya başladı ve Garrison'la yolları ayrıldı. 1854 yılında yapılan bir zenci kongresinde: "... Bu savaş özellikle bizim savaşımızdır; hiç kimse bizim yerimize savaşamaz... Kölelik karşıtı hareketle olan ilişkilerimiz değişmek zorundadır. Bu ilişkide beyazlara bağlı hareket etmektense, beyazları yönlendiren biz olacağız" kararı çıkmıştı.

Zenci kadınlardan bazıları üç yönlü bir güçlükle karşılaşıyorlardı: Köleci bir toplumda köleliğe karşı olmanın güçlüğü; beyaz reformcular arasında siyah olmanın güçlüğü ve erkeklerin egemen olduğu bir reform hareketinde kadın olmanın güçlüğü. 1853 yılında New York kentinde, Sojourner Truth, Dördüncü Ulusal Kadın Hakları Kongresi'nde konuşmak için ayağa kalktığında herkes ona karşı birleşiverdi. Salonda bağıran, alay eden, tehdit eden öfkeli bir serseri takımı vardı. Truth şunları söyledi:

> Bir zenci kadının kalkıp size akıl vermesinin, kadın haklarından bahsetmesinin sizde ıslıklama, yuhalama isteği uyandırdığını biliyorum. Bizler o kadar aşağılandık ki tekrar ayağa kalkabileceğimize kimse inanmamaya başladı... ama işte yerimizden doğruluyoruz ve ben burada karşınızdayım... Haklarımızı alacağız, alır mıyız almaz mıyız göreceksiniz ve siz buna engel olamayacaksınız, olacak mısınız olamayacak mısınız onu da göreceğiz. İstediğiniz kadar ıslıklayın, fakat işte vakit yaklaşıyor... Aranızda oturup bekleyeceğim ve ara sıra oturduğum yerden kalkıp bakacak ve ne kadar zamanınız kaldığını size söyleyeceğim...

Nat Turner'in şiddet yanlısı ayaklanması ve Virginia'nın kanlı bastırma hareketi sonunda Güney'deki güvenlik sistemi sertleştirildi. Belki de bundan böyle yalnızca Güneyli olmayan biri bir isyan başlatabileceği umudunu taşıyabilirdi. Yırtıcı bir cesareti ve kararlılığı olan böyle biri, John Brown adında bir beyaz çıktı ve Virginia'da, Horpers Ferry'de bulunan cephaneliği ele geçirip Güneyde bir köle isyanı çıkarmak gibi inanılmaz bir plan yaptı.

1.50 boyunda, ağzında diş kalmamış, gizlice sayısız köle kaçırma görevini başarmış ve bu işlerde oldukça deneyimli bir kadının John Brown'ın planlarında parmağı vardı. Fakat kendisi hasta olduğu için John Brown'a katılamamıştı. Frederick Douglas da John Brown'la tanışıyordu. Plana başarı şansı çok az olduğu için karşı çıkıyordu, ama bu altmış yaşındaki beyaz saçlı, hasta, uzun boylu ve sıska adama hayranlık duyuyordu.

Douglas haklıydı; plan başarıya ulaşamayacaktı. Yerel milis güçleri deniz kuvvetlerinden yüz kadar askerle, Robert E. Lee kumandasında birleşip asileri çevirdiler. Adanıları ya yakalanan ya da öldürülen John Brown teslim olmayı reddetti. Kendisine silah deposunun kapısı yakınındaki küçük tuğla bir binayı siper alarak direndi. Birlikler bir kapıyı kırdılar; denizci bir yüzbaşı içeri girdi ve Brown'a kılıcıyla vurdu. Yaralı ve hasta bir halde sorguya çekildi. W. E. B. Du Bois, *John Brown* adlı kitabında şunları yazmaktadır:

> Durumu gözünüzün önüne getirmeye çalışın: yaşlı ve üstü başı kan içinde bir adam, sadece birkaç saat önce aldığı yaralardan yarı ölü bir halde, soğuk ve pislik içinde yerde yatmakta; geçen sinir bozucu elli beş saat içinde hiç uyumamış, bir o kadar zaman da ağzına bir şey koymamış, ölen iki oğlunun cesetleri neredeyse gözlerinin önüne bırakılmış, yakınında uzağında öldürülen yedi arkadaşının cesetleri üst üste yığılmış, bir karısı ve çaresiz ailesi boş yere beklemekteler, kaybedilmiş bir dava ve yaşam boyu süren bir düş yaşlı adamın kalbinde can çekişmekte...

Orada, o halde yatarken, kendisini sorguya çeken Virginia valisine John Brown şunları söylemişti: "Güneyde bulunanlar, hepiniz, bir an önce bu sorunun çözümlemesine kendinizi hazırlayın... Benden kolayca kurtulabilirsiniz, daha şimdiden kurtuldunuz, fakat bu sorundan kurtulmuş değilsiniz. Bu sorun, yani zenci sorunu çözülmeyi bekliyor; bu işin henüz sonu gelmedi."

Du Bois, Brown'ın eylemini şöyle değerlendirmektedir:

> Eğer onun eylemi, bir deli tarafından yönlendirilmiş bir avuç fanatiğin işi görülüp köleler tarafından benimsenmemiş, sahip çıkılmamış olsaydı; o zaman bu işe uygulanacak en iyi yöntem, olayı görmezden gelmek, elebaşlarını cezalandırmak; duruma göre yanlış yönlendirilmiş lideri ya bağışlamak ya da bir akıl hastanesine göndermek olacaktı... Saldırının herhangi bir sonuca ulaşmak için umutsuz ve komik bir biçimde önemsiz olduğunda ısrar eden devlet ise... baskıncıları cezalandırmak için 250.000 *dolar* harcadı ve bölgeye üç bin asker yerleştirdi ve bütün ülke bir karışıklık yaşadı.

John Brown'ın hapiste asılmadan önce yazdığı son cümle şu olmuştu: "Ben, John Brown, şuna eminim ki bu ülkenin suçları kan dökülmeden asla temizlenemeyecek."

Kendisi de bir eylemci olan aşkıncı yazar Ralph Waldo Emerson, John Brown'ın idamı konusunda, "Darağacı onun sayesinde çarmıh gibi kutsallaşacak," demişti.

John Brown'ın baskını gerçekleştiren yirmi iki kişilik saldırı gücünün beşi zenciydi. Bunlardan ikisi eylem sırasında öldürülmüş, biri kaçmış ve diğer ikisi de yetkililer tarafından asılmıştı. İdamından önce John Copeland ailesine şunları yazmıştı:

> Hiç unutmayın ki ölüyorsam, halkımdan baskı altında tutulan birkaç zavallıyı benim yaşadığım kölelik durumundan kurtarmak, tanrının kutsal kitabında en acı sözlerle kınadığı kölelikten kurtarmak için ölüyorum...
>
> Darağacından hiç korkmuyorum...
>
> Sizlerin, hepinizin, annemin, babamın, kız ve erkek kardeşlerimin seslerini işittiğimi düşlüyorum. Bana, "Hayır, senin ölümünü daha az üzüntüyle karşılayabileceğimiz hiçbir Dava yoktur," diyorsunuz. Ama bana inanın ölüm cezası almış ve hapse kapatılmış olmama rağmen, burada çok mutlu saatler geçiriyorum ve ... beni yaratana kavuşmaya hazır olduğum için başka bir zamanda ölmektense şimdi ölmeye seve seve razıyım...

John Brown, Virginia Eyaleti tarafından ulusal yönetimin onayıyla idam edildi. Devlet köle ticaretini sona erdirecek yasayı üstünkörü uygularken, kaçakların köleliğe dönmelerini sağlayan yasaları şiddetle uyguluyordu. Andrew Jackson'un yönetimi sırasında ulusal yönetim Güneyle işbirliği yaparak her çeşit kölelik karşıtı yazının güney eyaletlerine girmesini yasakladı. 1857 yılında Yüksek Mahkeme de köle Dred Scott'un özgürlüğünü kazanmak için dava açamayacağını, çünkü bir kölenin bir mülk olup insan olmadığını karara bağladı.

Böyle bir ulusal yönetim köleliğin bir isyanla sona ermesine asla izin vermeyecekti. Bu yönetim köleliği yalnızca beyazlar tarafından denetlenen koşullarda ve yalnızca Kuzeyli seçkin iş çevrelerinin siyasal ve ekonomik gereksinmeleri söz konusu olduğu zaman sona erdirecekti. İş çevrelerinin gereksinmeleri ile yeni Cumhuriyetçi partinin siyasal hırslarını ve bunlarla da insancıllık üzerine kurulu bir retoriği mükemmel bir biçimde birleştiren kişi Abraham Lincoln oldu. Kölelik, onun öncelikler listesinin en başında olan bir sorun değildi; ama siyasal avantajlar gerektirdikçe ve pratik bir biçimde bu sorunun, özellikle kölecilik karşıtı güçlerin baskısı hissedildiği zamanlarda geçici olarak listenin en başına alınmasına dikkat ediyordu.

Lincoln tarihin belli noktalarında çok zenginler ile zencilerin çıkarları birbirine denk düştüğünde bunları maharetle harmanlayabiliyordu. Ayrıca her iki grubun çıkarlarını, Amerikalıların giderek sayıları artan bir bölümüyle, yani hızla yükselmekte olan; ekonomik konularda hırslı, siyasal konularda eyleme dönük beyaz orta sınıf Amerikalıların çıkarları ile de birleştirilebiliyordu. Richard Hofstadter'in de belirttiği gibi:

> Fikirlerinde bütünüyle orta sınıf karakteri çizen biri olarak (Lincoln), yaşamlarına, kiralanmış işçiler; çiftlik işçisi, kâtip, evrak memuru, öğretmen, tamirci, salcı, çit ustası olarak başlayıp topraklı çiftçiler, zengin bakkallar, avukatlar, tüccarlar, doktorlar ve siyasetçiler sınıfına atlamış milyonlarca Amerikalının sesi olmuştu.

Lincoln günlük politikada bir yandan son derece tedbirli davranırken, diğer yandan açık seçik bir biçimde, coşkuyla ve ahlaki bir temele dayandırarak köleliğe karşı konuşabiliyordu. Kölelik kurumunun "adaletsizlik ve kötü politikalar üzerine kurulduğuna, fakat kölelik karşıtı inanç ve tartışmaların yaygınlaştırılmasının köleliğin kötülüklerini azaltacağı yerde artırdığına" inanıyordu. (Bu sözü Frederick Douglass'ın mücadele konusundaki fikirleri ya da Garrison'un, "Bayım, kölelik heyecan, en büyük heyecan olmaksızın yıkılamaz," cümlesiyle karşılaştırabilirsiniz.) Lincoln, Anayasa'yı harfiyen yorumluyordu; yani Kongre, Onuncu maddede yapılan düzeltme (ulusal hükümete açık seçik bir biçimde verilmeyen hakları eyaletlere veren madde) nedeniyle eyaletlerde köleliği anayasal bir biçimde yasaklayamıyordu.

Eyalet hakları bulunmadığı için doğrudan doğruya Kongre'nin yetkileri ile yönetilen Columbia Bölgesi'nde köleliğin kaldırılması önerilince, Lincoln Kongre'ye, bunun Anayasa'ya uygun olduğunu, ancak o bölgedeki insanlar bunu istemedikçe yapılmaması gerektiğini söylemişti. Oradaki çoğunluğun beyaz olması nedeniyle bu fikrin yaşama geçirilmesi olası değildi. Hofstadter, Lincoln'ün ortaya attığı fikri yorumlarken "ölçülü olma konusunda uzlaşmaz bir ısrar ateşini soluyor," demişti.

Lincoln, Kaçak Köle Yasası'nı kamuoyu önünde kınamayı reddetti. Bir arkadaşına "zavallı yaratıkların avlanmalarını görmekten nefret ettiğimi itiraf ediyorum ... fakat dudaklarımı ısırıp sesimi çıkarmıyorum," diye yazmıştı. Nihayet 1849 yılında Kongre üyesi sıfatıyla Columbia Bölgesi'nde köleliği kaldırma önergesini verdiğinde, önergesine yerel otoritelerin kaçarak Washington'a gelen köleleri tutuklayıp geri göndermelerini de isteyen bir bölüm ekledi. (Bu ise Bostonlu kölelik karşıtı Wendell Phillips'in yıllar sonra Lincoln'den "Illinoisli köle bekçisi köpek" diye bahsetmesine yol açacaktı.) Lincoln köleliğe karşıydı, ama köleleri de kendi eşiti gibi göremiyordu. Bu nedenle konuya yaklaşımında sürekli olarak köleleri özgürleştirip Afrika'ya geri göndermekten bahsediyordu.

Illinois'da 1858 yılında Stephen Douglas'a karşı Senato üyeliği için yürüttüğü kampanyada Lincoln, kendisini dinleyenlerin düşüncelerine (ve belki de seçime ne kadar yakın olduklarına) bağlı olarak farklı konuştu. Temmuzda Kuzey Illionis, Chicago'da yaptığı konuşmada şunları söyledi:

> Bu adam, şu adam, bu ırk, şu ırk, aşağı ırk, aşağı muamelesi görmesi gereken ırk gibi konulardaki bütün bu anlamsız tartışmaları bir yana bırakalım.

> Bunları bırakalım ve bu ülkenin her yerinde, bir kez daha ayağa kalkıp bütün insanların eşit yaratıldıklarını haykırarak, tek bir ulus olarak birleşelim.

İki ay sonra Güney Illinois, Charleston'da ise Lincoln dinleyicilerine şunları söylüyordu:

> O halde şunu ifade etmek isterim ki, ben siyah ve beyaz ırkların toplumsal ve siyasal eşitliklerini ortaya süren bir politikacı değilim, hiçbir zaman da olmadım (alkışlar); aynı şekilde zencilerden seçmen ve jüri üyesi yapıldığını, onlara devlet dairelerinde bir mevki verildiğini ya da beyazlarla evlendiklerini görmek istemiyorum, hiçbir zaman da istemedim...
> Ve siyahlar bunlara erişerek yaşayamayacaklar, yani, bulundukları yerde oldukları gibi kalacaklarsa, üstün olma ve aşağı olma gibi durumlar da bulunacaktır ve tabii herkes gibi ben de üstün olma niteliğinin beyaz ırka ait olmasını istiyorum.

Lincoln 1860 yılı sonbaharında, yeni Cumhuriyetçi Parti'nin adayı olarak Başkan seçildikten sonra Güney'in Federal Birlik'ten çekilmesinin gerisinde Kuzey ve Güney arasında uzun yıllar sürmüş bir dizi siyasal çekişme vardı. Bu çekişme ahlaki açıdan kölelik kurumunun varlığı nedeniyle değildi; kuzeylilerin çoğunun köleliğin kaldırılması için fedakârlık yapacak, hele bu yüzden savaşacak kadar köleliğe aldırdıkları yoktu. Bu çekişme halkların değil, seçkinlerin çekişmesiydi, çünkü kuzeyli beyazların çoğu ekonomik ve siyasal yönden güçsüz, güneyli beyazların çoğu da karar mekanizmasına katılamayan fakir çiftçilerdi. Kuzeyli seçkinler ekonomik büyüme istiyorlardı; serbest topraklar, özgür iş, özgür Pazar, imalatçılar için koruyucu yüksek gümrük tarifesi ve bir Birleşik Devletler merkez bankası istiyorlardı. Kölecilerin çıkarları bütün bunlara ters düşüyordu; onlar Lincoln ve Cumhuriyetçilerin kendi tatlı ve refah dolu yaşamlarının gelecekte sürmesine olanak vermeyeceklerini anlamışlardı.

Bu nedenle Lincoln seçildiği zaman, yedi güneyli eyalet Federal Birlik'ten çekildi. Lincoln, Güney Carolina, Fort Sumter'daki Federal üssü tekrar ele geçirmek isteyince taraflar arasındaki düşmanlık arttı ve dört eyalet daha çekildi. Güney'de Konfederasyon kuruldu ve İç Savaş başladı.

Lincoln'un Mart 1861'de yaptığı ilk başkanlık konuşması Güney'e ve Birlik'ten çekilen eyaletlere karşı uzlaşmacı nitelikler taşıyordu: "Birleşik Devletler'de köleliğin uygulandığı eyaletlere dolaylı ya da dolaysız bir biçimde müdahale edecek değilim. Bunu yapmaya yasal olarak hakkım olduğunu sanmıyorum ve yapma eğiliminde de değilim." İç Savaş başladıktan dört ay sonra bile Lincoln, Missouri'de sıkıyönetim ilan ederek Birleşik Devletler'e karşı direniş yapan köle sahiplerinin kölelerinin özgürleştirilmesini emreden General John C. Fremont'un emrini iptal ettirdi. Onun kaygısı köleci eyaletlerden Maryland, Kentucky, Missouri ve Delaware'i Federal Birlik içinde tutabilmekti.

Ancak savaş giderek daha acı bir hal alıp kayıplar arttıkça, savaşı kazanma konusundaki umutlar yerini umutsuzluğa bıraktıkça ve kölelik karşıtlarının Lincoln'u destekleyen hırpalanmış koalisyonu bitirme tehditleri gelmeye başlayınca Lincoln köleliğe karşı bir tavır almaya başladı. Hofstadter onun bu konudaki değişkenliği hakkında şöyle demişti: "Duyarlı bir barometre gibi çevreden gelen baskıların eğilimini ölçüyor ve Radikal kesimin baskısı artarsa sola meylediyordu." Wendel Phillips ise, "Eğer Lincoln büyüyebildiyse bizim onu sulamamız sonunda olmuştur," demişti.

Irkçılık Kuzey'de de Güney'de olduğu kadar kemikleşmişti ve savaşın her iki tarafı da sarsması kaçınılmazdı. Beyazlara uygulanmayan bir kriter olarak, New Yorklu zencilerin seçmen olabilmeleri için 250 *dolar* ederinde bir mülk sahibi olduklarını kanıtlamaları gerekiyordu. Bu hükmün kaldırılması için 1860 yılında yapılan oylamada ikiye bir ret kararı çıktı. (Oysaki Lincoln'ün New York'taki oyları yalnızca 50.000'di.) Frederick Douglass şu yorumu yapmıştı: "Zencilerin oy hakkı denilen çirkin, kara bebeğin bu büyük olay nedeniyle ortaya çıkarılması sakıncalı görüldü. Zenciler, misafir geldiğinde sakat çocuklarını gözlerden saklayan ev sahipleri gibi göz önünden uzaklaştırıldılar."

Wendel Phillips, Lincoln'e yönelttiği bütün suçlamalara karşın, onun seçilme olasılığından da bahsediyordu. Seçimden bir gün sonra Boston'daki Tremont Temple'da yaptığı konuşmada şöyle dedi:

> Eğer çekilen telgrafta bildirilen doğru ise, tarihimizde ilk olarak köleler Amerikan Başkanı'nı seçmişlerdir... Kölelik karşıtı olmasa da, köleliğe karşı çıkmasa da Bay Lincoln, kölelik karşıtı tezin temsilciliğini yapmaya razı olmuştur. Siyasetin satranç tahtasında şimdilik bir piyon olsa da, onun değeri tuttuğu pozisyondadır ve yeterli çabayı gösterirsek bu piyonla bir atı, bir kaleyi ya da veziri değiştirip satranç tahtasını silip süpürebiliriz. (Alkışlar)

Boston'daki zengin sınıfın tutucuları Güney'le uzlaşma istiyorlardı. Bir keresinde bunlar, Lincoln'ün seçilmesinden kısa bir süre sonra, aynı Tremont Temple'da toplanan kölelik karşıtı gruba ateş püskürerek Güney'e "ticaret, imalat ve tarım kesiminin çıkarları düşünülerek ödünler verilmesini" talep ettiler.

Kongre'nin niyeti ise, savaş başladıktan sonra bile 1861 yazında geçirilen bir kararla kendini belli ediyordu: "... bu savaş ... bu eyaletlerde yerleşmiş bulunan kurumların haklarını ortadan kaldırmak ya da bu haklara müdahale etmek amacı ile değil... fakat Federal Birliği korumak için başlatılmıştır."

Köleliğin kaldırılması için mücadele edenler kampanyalarını hızlandırdılar. 1861 ve 1862 yılları arasında kölelerin özgürleştirilmesi için Kongre'ye dilekçeler yağdı. O yılın Mayıs ayında Wendell Phillips şöyle diyordu: "Abraham Lincoln bunu arzu etmeyebilir, ama engelleyemez;

ulus bunu arzu etmeyebilir, ama engelleyemez. Kimin neyi isteyip istemediği umurumda bile değil; ama zenci, dişli çarkın dişlerine sıkışmış çakıltaşıdır ve onu oradan çıkarıncaya kadar makine işletilemez."

Kongre Temmuzda (1862) Müsadere Yasası adıyla Federal Birliğe karşı savaşanların kölelerini özgürleştiren bir yasayı geçirdi. Fakat bu yasa Birliğin generalleri tarafından uygulanmadı ve Lincoln bunu görmezden geldi. Garrison, Lincoln'un izlediği politika için "tökezliyor, duraklıyor, kıvırtıyor, kararsız ve zayıf; bulanık" diyordu. Phillips ise Lincoln için "İkinci sınıf adamların birinci sınıfı" diyordu.

New York Tribune'un editörü Horace Greeley ile Lincoln arasında 1862 yılının Ağustos ayında yapılan bir yazışmada, Lincoln kendi fikirlerini açıklama şansını elde etti. Greeley şunları yazmıştı:

> Sayın Başkan. Size anlatmak gibi bir niyetle olmasa da -çünkü zaten bildiğinizden eminim- şunu belirtmek isterim ki, seçimde size oy vererek büyük bir zafer kazanmış olanlar ... sizin köleler ve asiler konusunda izlediğiniz politikalar nedeniyle, geniş ölçüde acı bir düş kırıklığına uğradılar... Cumhuriyet'in hizmetindeki ve öncelikle ve en etkin bir biçimde bu hizmet görevini üstlenmiş biri olarak sizden YASALARI İŞLETMENİZİ istirham ediyoruz... Yeni Müsadere Yasası'nın özgürleştirme koşullarını yaşama geçirmede inanılmaz ve üzücü bir ihmalkârlıkla hareket ettiğinizi düşünüyoruz...
>
> Sizin, kölelik sınırı eyaletlerinden seslenen bildik bazı politikacıların bulunduğu kurullardan gereğinden fazla etkilendiğinizi düşünüyoruz.

Greeley, pratikte savaşın kazanılması gereğini hatırlatıyordu: "Bizim için savaşmalarına izin versek de vermesek de Güneyli zencilerden izci, rehber, ahçı, yük arabacısı, kazıcı ve oduncu olarak yararlanmamız yerinde olacaktır... Sizden bu ülkenin yasalarına istekle ve kafalarda kuşku bırakmayacak bir biçimde boyun eğmenizi istirham ederim."

Lincoln, komutanlarından birinin, General Henry Halleck'in, kaçak zencilerin ordu saflarına girmelerini yasaklayan emrini geri aldırmayarak tavrını zaten belli etmişti. Greeley'e aşağıdaki yanıtı verdi:

> Sayın Bay: ... Kimseyi kuşkuda bırakmak gibi bir niyetim yok... Bu savaştaki tek amacım köleliği kurtarmak ya da kaldırmak değil, Federal Birliği korumaktır. Eğer tek bir köleyi bile özgürleştirmeden Birliği kurtarabilecek olsam, bunu yapardım; yine eğer bütün köleleri özgürleştirerek Birliği kurtarabilecek olsam, bunu da yapardım ve hatta bazılarını özgürleştirerek, bazılarını da bırakarak Birliği kurtarabilecek olsaydım, onu da yapardım. Kölelik ve renkli ırk için ne yapıyorsam Birliğin kurtarılması için yapıyorum, ne yapmıyorsam Birliğin kurtarılmasında yararı olacağına inanmadığım için yapmıyorum... Size resmi görevimin gerektirdiğini düşündüğüm amacımı bu fırsatla belirtmiş bulunuyorum ve sık sık yinelediğim, herkesin her yerde özgür olabilmesi konusundaki kişisel dileğimi değiştirmeyi de hiç düşünmüyorum. Saygılarımla,
>
> A. Lincoln.

Böylelikle Lincoln, "kişisel dileği" ile "resmi görevi" arasındaki ayrımın bilincinde olduğunu belirtmiş oluyordu.

Lincoln 1862 yılının Eylülünde Kölelerin Özgürlüğü İlanı'nın modeli olabilecek bir ilan çıkararak askeri bir adım attı ve güneye isyanları durdurmak için dört ay tanıdı. Güney, savaşmaya devam ederse kölelerini kaybedecek; Kuzey'le birleşmeye yanaşan eyaletlerde kölelik olduğu gibi kalacaktı.

> MS 1863 yılı, Ocak ayının ilk gününden itibaren, herhangi bir eyaletin ya da eyalet olarak düşünülen toprakların herhangi bir parçasında, köle olarak baskı gören ve bu nedenle Birleşik Devletler'e karşı isyan duyguları besleyen herkes, o tarihten başlayarak sonsuza dek özgür yaşayacaktır...

Böylece 1 Ocak 1863 tarihinde Özgürleştirme Bildirisi resmen çıkınca, Federal Birliğe karşı hâlâ savaşmakta olan (ve bildiride çok dikkatli bir listesi yapılan) bölgelerde bulunan kölelerin özgür oldukları duyuruluyordu, ama birlik sınırları gerisinde kalan kölelerden hiç bahsedilmiyordu. Hofstadter'in de belirttiği gibi Kölelerin Özürleştirilmesi Bildirisi, "bir manifestonun bütün ahlaki görkemini taşıyordu". *London Spectator* gazetesi tamı tamına şunları yazıyordu: "Bildirinin ilkesi bir insanın, hiçbir biçimde diğer bir insana sahip olamayacağı değil, Birleşik Devletler'e sadakat gösterdiği takdirde bir insanın diğer bir insana sahip olamayacağıdır."

Sınırları olsa da Kölelerin Özgürleştirilmesi Bildirisi kölelik karşıtlarını harekete geçirmeye yetti. 1846 yılının yazına gelindiğinde yasamanın köleliğe son vermesini isteyen 400.000 imza toplanmış ve Kongre'ye gönderilmişti. Ülke tarihinde böyle bir olayın bir örneği daha yoktu. O Nisan Senato on üçüncü yasada bir değişiklik yaparak köleliğin sona erdiğini ilan etmiş, Şubat 1865'te ise bunu Temsilciler Meclisi izlemişti.

Bildiri'nin ilanı ile birlikte Federal Birlik ordusuna siyahlar da alınmaya başladı. Zenciler savaşa ne kadar çok sayıda girdilerse, bu savaş onlar için o kadar özgürlük savaşı olarak göründü. Beyazların fedakârlıkları arttıkça, öfkeleri de artıyordu; özellikle kuzeydeki yoksul beyazlar yasa zoruyla askere alınırlarken, aynı yasa 300 *dolar* verebilen zenginlere askerlikten kaçma olanağı tanıyordu. Böylece 1863 yılında kuzeydeki kentlerde öfkeli beyazların askere alınma konusundaki haksızlıklara karşı gösterileri ve ayaklanmaları başladı. Fakat bu ayaklanmalarda da hedef, yoksul beyazların uzağında yaşayan zenginler değil, elleri altında bulunan zenciler oldu. Zencilere yöneltilen saldırılar bir ölüm ve şiddet ayini halini aldı. Detroit'te bir zenci gördüklerini şöyle anlatıyordu: arabalara doldurdukları fıçılardan bira içerek dolaşan bir grup ayaktakımı ellerinde sopalar ve tuğlalarla önlerine gelen zenci kadın, erkek ve çocuklara saldırıyordu. İçlerinden biri, "Eğer biz bu zenciler için öleceksek, o zaman bu kentteki her bir zenciyi öldürüp kurtulalım," dedi.

İç Savaş insanlık tarihinin o zamana dek gördüğü en kanlı savaşlardan biriydi. 30 milyonluk nüfusu olan ülkede her iki taraftan 600.000 kişi ölmüştü. 1978'de nüfusu 250 milyon olan Amerika Birleşik Devletleri'nde 5 milyon insanın ölmesine denk düşen bir rakamdı bu. Çarpışmalar giderek yoğunlaştıkça, ceset yığınları birbiri üzerine yığıldıkça, savaş yorgunluğu arttıkça, Güney'deki 4 milyon kişilik bir zenci nüfusu, giderek güney için daha büyük bir engel, kuzey için ise daha büyük bir fırsat haline dönüşmeye başladı. Du Bois, *Black Reconstruction* (Siyahların Yeniden Yapılanması) başlıklı çalışmasında bu gerçeğe işaret ediyordu:

> ... bu kölelerin ellerinde büyük bir güç vardı. Yalnızca işi bıraksalar, konfederasyonu açlıkla tehdit edebilirlerdi. Federal ordu kamplarına yürüyerek, kuşku dolu kuzeylilere kendilerini bu amaçla kullanmanın kolay olacağını gösteriyorlardı; ama aynı jest düşmanlarına da kendilerini bu tarlalarda kullanmadıkları zaman neler olacağını hatırlatıyordu...
>
> Lee'nin aniden teslim oluşunun gerisinde bu basit seçenek yatıyordu. Güney ya kölelerle anlaşacak, onları özgürleştirecek, kuzeye karşı savaşta kullanacak ve bundan sonra da onlara asla prangalı muamelesi edemeyecek; ya da kuzeye, daha önce olduğu gibi köleliği savunmada onlara yardımcı olacağı varsayımı ile teslim olacaktı.

Bir sosyolog ve antropolog olan George Rawick siyahların iç savaşa kadar ve savaş sırasındaki gelişmeleri konusunda şu saptamaları yapmaktadır:

> Köleler - akrabaları olmayan, dillerini konuşmayan, örf ve adetlerini anlamayan diğer köleler de buna dahil edilebilir - garip adamların arasına düşen korku dolu insancıklar olmaktan çıkıp, bir zamanlar W. E. B. Du Bois'nın betimlediği ve yüz binlerce kölenin plantasyonları terk ederek Güney'in, ordunun her çeşit ihtiyacını karşılayabilme gücünü yok ettiği genel grev psikolojisine girmişlerdi.

Savaşta, özellikle sonlarına doğru siyah kadınlar da çok önemli roller üstlendiler. Efsanevi bir isim olan ve kadın hakları hareketinde eylemlere de katılan eski köle Sojourner Truth, Bostonlu Josephine St. Pierre gibi, Federal Birlik ordusu için siyah birlikler oluşturdu. Harriet Tubman siyah ve beyaz askerlerden oluşan birliklerle plantasyonlara akınlar düzenleyerek köleleri kurtardı, bir defasında 750 köleyi özgürleştirdi. Kadınlar, içinde siyahların da bulunduğu ve bu nedenle de büyüyerek birlik ordusu haline gelen alaylarla birlikte hareket ederek güneyde ilerlediler. Pek çok çocuğun öldüğü uzun askeri yürüyüşlerde kadınlar, kocalarına yardım ederken büyük güçlüklere katlandılar. Nisan 1864'te Kentucky Port Pillow'da konfederasyon askerleri teslim olan birlik askerlerinin siyah beyaz hepsini, yakındaki kampta bulunan

kadın ve çocuklarla birlikte öldürürken, kadınlar askerlerin kaderini de paylaşmış oluyorlardı.

Siyahların köleliği kabullenmişliklerine kanıt olarak, iç savaş sırasında kaçma fırsatları olan çoğu kölenin kaçmayıp plantasyonlarda kaldıkları gösterilir. Aslında yarım milyon köle kaçmıştı ve bu rakam beş kişiden birinin kaçtığını gösteriyordu. Nereye kaçacaklarını ve ne yapacaklarını bilmenin ne denli güç olduğu düşünülürse bu kuşkusuz oldukça yüksek bir orandı.

Güney Carolina ve Georgia'da büyük plantasyon sahiplerinden biri 1862 yılında şunları yazıyordu: "Bu savaş bize zencilere en ufak bir güven duymanın bile olanaksız olduğunu çok iyi gösterdi. Birçok durumda en fazla değer verdiklerimiz bizi en önce terk edenler oldu." Aynı yıl konfederasyon ordusunda, daha önce Georgia, Savannah belediye başkanlığını yapmış olan bir yüzbaşı, "Derin bir üzüntü duyarak öğrendim ki zenciler hâlâ bizi terk edip düşman saflarına geçmeyi sürdürüyorlar," diye yazıyordu.

1862 sonbaharında Mississippi'de bir rahip şunları yazıyordu: "Gelir gelmez kölelerimizin, daha doğrusu bir kısmının, panik halinde kaçıp Yankeelere katıldığını duymak benim için sürpriz oldu... Sanırım bir ikisi dışında hepsi Yankeelere gidecekler. Eliza ve ailesinin de gideceğinden hiç kuşkum yok. Düşüncelerini saklamıyor ve fikirleri de hareketlerine açıkça yansıyor; küstah ve hakaret dolu." Ve 1865 yılı Ocak ayında bir kadının plantasyon günlüğünde şunlar yazılıydı:

> Plantasyonda insanlar tembellik ediyor, çoğu kendi zevklerinin peşinde. Pek çok hizmetkâr sadık olduğunu kanıtladı, diğerleri ise sahte ve her çeşit otorite ve baskıya karşı isyankâr... Durumları tam anlamıyla bir anarşi ve isyan havasını yansıtıyor. Kendilerini başta sahipleri olmak üzere, bütün hükümet ve denetime karşı mükemmel bir düşmanlık sergileyebilecekleri bir yere koymuş bulunuyorlar... Hemen hemen bütün ev hizmetkârları evleri terk ettiler ve birçok plantasyondan çıkıp tek vücut halinde gittiler.

1865 yılında da Güney Carolinalı bir çiftçi *New York Tribune* gazetesine şunları yazmıştı:

> Son kriz sırasında zencilerin davranışları hepimizin bir aldatmaca için emek harcadığımıza beni ikna etmiş bulunuyor... Ben bu insanların hayatlarından memnun, mutlu ve sahiplerine bağlı olduklarına inanıyordum. Fakat olaylar ve bunların sonucu vardığım düşünceler benim farklı bir pozisyon almama neden oldu... Madem hayatlarından memnun, mutlu ve efendilerine bağlıydılar, neden kendilerine en fazla ihtiyaç duyulan bir anda onları terk ederek hiç tanımadıkları bir düşmanın saflarına katıldılar ve böylece, neredeyse bebekliklerinden beri tanıdıkları, belki de gerçekten iyi insanlar olan kendi efendilerini terk ettiler.

Genovese savaşın genel bir köle ayaklanmasına yol açmadığını fakat, "Mississippi, Lafayette Mıntıkasında kölelerin, Özgürlük Bildirgesi'ni duyunca ırgatbaşlarını sürdüklerini; tarlaları ve araç gereçleri aralarında paylaştıklarını" belirtmektedir. Aptheker, 1861 yılında Arkansas'ta zencilerin kendilerini köleleştiren kişileri öldürmek için bir suikast girişiminde bulunduklarını bildirir. O yıl Kentucky'de zenciler evleri ve ahırları yakmışlar ve gazete haberlerine bakılırsa New Castle kentinde "politik şarkılar söyleyerek ve Lincoln için tezahüratlar yaparak" kenti bir baştan bir başa geçmişlerdi. Özgürlük Bildirgesi açıklandıktan sonra, Richmond Virginia'da bir zenci garson "bir kölelik komplosu"na yol gösterdiği için tutuklanmış; Yazoo Kenti, Mississippi'de ise köleler mahkeme binasını ve on dört evi yakmışlardı.

Savaşta özel anlar da yaşanıyordu: daha sonra Güney Carolina'dan Kongre üyesi seçilen Robert Smalls bir grup siyahla birlikte "Çiftçi" adlı bir buharlı gemiyi ele geçirmiş ve konfederasyon topları arasından yol alarak onu birliğin donanmasına teslim etmişti.

Kölelerin çoğu ne boyun eğmişler ne de isyan etmişlerdi. Bunlar ne olacağını bekleyerek çalışmaya devam ettiler. Fırsatını bulur bulmaz da çoğu kez birlik ordusuna katılarak çiftlikleri terk ettiler. İki yüz bin siyah ordu ve donanmaya girmiş, 38.000 siyah öldürülmüştü. Tarihçi James McPherson, "Onların yardımı olmaksızın kuzeyliler savaşı bu kadar çabuk kazanamazlardı, hatta belki de hiç kazanamazlardı," demektedir.

Konfederasyona karşı tam bir zafer kazanılmış olsa bile, birlik ordusunda savaşan ve savaş sırasında kuzeydeki kentlerde bulunan siyahların başlarına neler geldiğine bakarak özgürleştirmenin ne kadar sınırlı olacağı anlaşılabilirdi. Zanesville, Ohio'da Şubat 1864 yılında "zenciyi öldür" çığlıkları arasında izindeki siyah askerlere saldırılmıştı. Siyah erler orduda en güç, en pis işlerde görevlendiriliyorlardı; hendekleri onlar kazıyorlar, kereste ve topları onlar çekiyorlar, mühimmatı onlar yüklüyorlar ve beyaz alaylar için kuyuları onlar kazıyorlardı. Beyaz erler ayda 13 *dolar* maaş alırken, siyah erler 10 *dolar* alıyorlardı.

Savaşın sonlarına doğru, Üçüncü Güney Carolina Gönüllüleri'nden bir zenci çavuş olan William Walker, askerlerini marş komutuyla yüzbaşının çadırına soktu, onlara silahlarını oraya yığmalarını ve ihlal edildiğini düşündüğü sözleşmeyi ve maaş eşitsizliğini protesto etmek için ordudan istifa etmelerini emretti. Bu olay üzerine askeri mahkemeye çıkarılan çavuş isyan suçundan kurşuna dizildi. Haziran 1864'te nihayet Kongre bir yasa çıkararak zenci askerlerin de eşit ücret almasını sağladı.

Konfederasyon savaşın sonlarına doğru umutsuz bir durumdaydı ve bazı liderler, davalarına giderek daha büyük bir köstek olmaya başlayan kölelere, askere yazılmalarını, orduda kullanıldıkları takdirde özgürleşebileceklerini söylediler. Birbiri ardından gelen askeri bozgunlardan sonra, Konfederasyon Savaş Bakanı Judah Benjamin 1864'lerin sonlarına doğru, Charleston'daki bir gazete editörüne şunları yazmıştı: "... geniş

bir halk kesiminin güvenini kazanmış olan General Lee'nin, savunmada zencilerin kullanılmasından ve gerekirse onları bu amaç doğrultusunda özgürleştirmekten yana olduğu herkes tarafından bilinmektedir..." Bu yazıya tepki duyan bir başka general şu karşılığı verdi: "Eğer kölelerden iyi askerler çıkıyorsa, bizim bütün kölelik kuramımız yanlış demektir."

1865 başlarında, baskılar arttı ve Mart ayında Konfederasyon Başkanı Davis bir "Zenci Asker Yasası" imzaladı. Bu yasa, kölelerin asker yazılmasına; sahipleri ve bulundukları eyalet yönetimlerinin rızasıyla da özgürleştirilmelerine olanak tanıyordu. Fakat bu yasa henüz tam anlamıyla uygulanmadan savaş bitti.

1930'larda Federal Yazarlar Projesi'nde kendileriyle söyleşi yapılan eski köleler savaşın sonunu şöyle anımsıyorlardı. Susie Melton:

> Aşağı yukarı 10 yaşlarında genç bir kızdım. Lincoln'ün zencilere özgürlük vereceğini duymuştuk. Sahibemiz böyle şeylere kulak asmamamızı söylüyordu. Sonra bir Yankee askeri Williamsburg'daki birine Lincoln'un özgürleştirmeyi imzaladığını söyledi. Mevsim kıştı ve o akşam da inadına soğuktu, fakat herkes gitmeye hazırlanmaya başlamıştı. Kimsenin sahibemize aldırdığı yoktu, herkes birlik sınırına gidiyordu. O gece bütün zenciler dans edip buz gibi havada dışarıda şarkılar söylediler. Ertesi gün, güneş doğarken yollara düştük. Sahibemiz hiçbir biçimde at ya da araba alamayacağımızı söylediği için battaniyelerimiz, giysilerimiz, tencere, tavalarımız ve tavuklarımız... hepsini sırtımıza yüklenmiştik. Güneş ağaçların arasından yükselince zenciler hep bir ağızdan şarkı söylemeye başladılar:
>
> Güneş, ben gidiyorum sen kalıyorsun
> Güneş, ben gidiyorum sen kalıyorsun
> Güneş, ben gidiyorum sen kalıyorsun
> Hoşça kal ve arkamdan sakın ağlama
> Güneş bile olsan senin yerini alırım sanma
> Çünkü sen kalıyorsun, giden benim
> Hoşça kal ve arkamdan sakın ağlama.

Anna Woods adlı köle:

> Teksas'a yeni girmiştik ki askerler bize doğru gelip artık özgür olduğumuzu söylediler. ... Bir kadını hatırlıyorum. Bir fıçının üzerine çıkıp haykırmıştı. Fıçıdan indikten sonra yine haykırdı. Sonra yine fıçıya çıkıp biraz daha haykırdı. Uzun bir süre bu böyle devam etti. Kadın fıçının üstüne çıkıp, inip haykırıyordu.

Annie Mae Weathers ise şunları söylüyordu:

> Birinin gelerek, "Siz zenciler nihayet özgürsünüz" diye bağırdığını ve babamın da çapasını yere atarak garip bir sesle "Bunun için Tanrıya şükürler olsun," dediğini anımsıyorum.

Federal Yazarlar Projesi'nde Fannie Berry adlı eski bir kölenin söyledikleri ise şöyle kaydedilmişti:

> Zenciler bağırarak el çırpıyor ve şarkı söylüyorlar. Çocuklar her tarafta koşuşturuyor, tempo tutuyor ve bağrışıyorlar. Herkes mutlu. Herkes bir şeyler kutluyor. Mutfağa koşup pencereden bağırıyorlar:
>
> "Anneciğim, aşı işi bırak
> Özgürsün artık, özgürsün bak!"

Zencilerin çoğu, yasal durumları ne olursa olsun, savaştan sonraki statülerinin üzerinde çalıştıkları topraklara sahip olmalarına bağlı olduğunu, aksi takdirde başkalarının yanında yarı köle olarak kalmaya zorlanacaklarını anlamışlardı. 1863 yılında Kuzey Carolinalı bir zenci şöyle diyordu: "Eğer hak ve adalet yasalarına tam olarak uyulacaksa, etrafımda gördüğüm bu ülke Afrika kökenli Amerikalılara, zulmün kamçı ve boyunduruğu altında gözyaşlarıyla inim inim inleyerek bir yaşam geçirmiş atalarımızın paha biçilmez emeği karşılığı satın alınan, çocukları için hak edilmiş bir mirastır."

Fakat terk edilen plantasyonlar daha önce çiftçilik yapmış olanlara ve kuzeyli beyazlara kiralandı. Siyahların bir gazetesinde şöyle deniyordu: "Köleler serfleştirildi ve toprağa zincirlendiler... Yankeelerin elinde, siyah adamın elde ettiği, o çok övünülen özgürlük işte böyle bir şeydi."

Lincoln'ün de onayladığı Kongre'de benimsenen politikaya göre, Temmuz 1862'de kabul edilen Müsadere Yasası uyarınca savaş sırasında el konulan mallar Konfederasyon'daki sahiplerinin mirasçılarına geri verilecekti. Bostonlu siyah bir hekim olan Dr. John Rock bir mitingde şöyle konuşmuştu: "Efendilerin zararını karşılamaktan niçin bahsediliyor? Onlara neyin kaybını ödeyeceğiz? Onlara ne borcumuz var? Kölenin onlara ne borcu olabilir? Toplumun ne borcu olabilir? Efendileri tazmin etmek mi?... Asıl tazmin edilmesi gereken köledir. Güneyin sahip olduğu her şey kölenin hakkı olmuştur..."

Bir kısım topraklar vergileri ödenmediği için kamulaştırıldı ve açık artırma yoluyla satıldı. Fakat siyahlardan çok azı böyle bir satışta alıcı olabilirdi. Güney Carolina Denizi Adaları'nda, 1863 yılı Mart ayında satışa çıkarılan 16.000 akrelik toprağın yalnızca 2.000 akresini parasını ortak bir havuzda toplayan özgürleştirilmiş zenciler satın alabildiler. Toprakların geri kalanı kuzeyli yatırımcılarla spekülatörlerin eline geçti. Adalardaki özgürleştirilmiş zencilerden biri, Philadelphia'da bulunan ve önceden öğretmenlik yapmış genç bir kadına şu mektubu yazdırmıştı:

> Çok sevgili, Genç Hanımım: Sevgili hanımım, toprak istediğimizi Linkum'a (Lincoln) söyleyin; siyahların kanı, alın teriyle bereket kazanan bu toprağı istiyoruz... istediğimiz kadar satın alabilirdik, ama fiyatı çok artırıp bizi bu satışta devre dışı bırakıyorlar.
>
> Bay Linkum'un kendisi bize söz verdi, istediğimiz toprağı alacak, orada kalacak ve ekip biçecektik. Kendi de bu toprakları almamıza, adam başı on ya da on iki akrelik bir toprağa sahip olmamıza yardımcı olacaktı. Biz de çok memnun olmuştuk. Hakkımızı almak için liste yapıp ortaya çıktık, ama daha toprağımızı ekemeden, o komisyoncular gelip en iyi toprakları beyazlara sattılar. Linkum nerede?

1865 yılı başlarında, General William T. Sherman Savannah, Georgia'da çoğu önceden köle olan yirmi papaz ve kilise görevlisiyle bir toplantı düzenledi. Bunlardan biri neye ihtiyaç duydukları konusunda şunları söyledi: "Kendi kendimize bakabilmemizin tek yolu toprak sahibi olmak, kendi emeğimizle onu ekip biçmektir..." Dört gün sonra Sherman "15 Nolu Özel Arazi Emri"ni çıkararak bütün güney sahil şeridinin 30 mil içerisinde bulunan toprakların özel olarak zenci yerleşimi için ayrıldığını duyurdu. Aile başına 40 akre topraktan fazla olmamak koşuluyla özgürleştirilmiş olan zenciler burada yerleşebileceklerdi. 1865 yılı Haziran ayına gelindiğinde 40 bin özgürleştirilmiş zenci bu bölgedeki yeni çiftliklerine taşınmışlardı. Fakat Başkan Andrew Johnson 1865 Ağustosunda bu toprakları Konfederasyondaki sahiplerine geri verdi ve zenciler, bazıları süngüyle itile kakıla buralardan çıkmaya zorlandılar.

Eski köle Thomas Hall, Federal Yazarlar Projesi'nde şunları söyledi:

> Lincoln bizi özgürleştirdiği için övgüler aldı, ama bunu gerçekten yaptı mı? Kendi başımıza bir yaşam kurma şansı vermeden bize özgürlük verince, biz yine iş, aş, üst-baş konusunda güneyli beyaz adama bağımlı kaldık. O da bizi kendisine gerektiğimiz için zorunlu olarak, kölelikten biraz daha iyi koşullarda, ama tam bir kulluk bekleyerek elinde tutmaya razı oldu.

Amerikan yönetimi 1861'de köleci eyaletlere karşı, köleliği sona erdirmek için değil, fakat büyük bir ulusal bölgeyi, Pazar ve kaynakları elinde tutmak için savaş açmıştı. Yine de zafer kazanmak için bir haçlı seferine ihtiyaç vardı ve bu haçlı seferinin ivmesi ulusal politikaya yeni güçler kazandırdı: Daha fazla sayıda siyah kararlı bir biçimde kendilerine verilen özgürlüğün bir anlamı olduğunu görmek istemeye başladılar ve daha fazla sayıda beyaz, örneğin özgürleştirilen zencilerin sorunları ile ilgilenen bürolarda çalışan memurlar, Deniz Adaları'ndaki öğretmenler ve insancıl ilgilerle kişisel hırslarını karıştırarak güneyde faal politik roller oynamaya çalışan ve güneyli tutucuların "Çantalı Vurguncular"* adını

---

* *Çantalı Vurguncular (Carpetbaggers):* İç Savaş sonrası, Yeniden Yapılanma Dönemi'nde tutucu beyaz güneylilerin kuzeyden gelerek bölgede yerleşen ve Cumhuri-

taktığı kuzeyli politikacılar ırkların eşitliği konusuyla ilgilenmeye başladılar. Ayrıca Cumhuriyetçi Parti'nin, güneyli siyahların oylarını alarak ulusal yönetimdeki denetimini elinde tutmayı sürdürme gibi bir hırsı ve planı vardı. Cumhuriyetçi politikaların işlerine geldiğini düşünen kuzeyli işadamları da bir süre bu haçlı seferine katıldılar.

Bu seferin sonucu ise, İç Savaş'ın hemen sonrasında zencilerin de oy verdiği kısa bir dönem içinde, siyahların eyaletin yasama meclisine ve Kongre'ye seçilmeleri ile güneyde ırkların karışık bir biçimde yararlandıkları özgür eğitimin başlaması oldu. Yasal bir çerçeve belirlenmişti. Anayasa'nın 13. Maddesi'nde yapılan değişiklik köleliğin yasadışı olduğunu ilan ediyordu: "Hukuka uygun bir biçimde yargılanmış bir suçun cezası olma durumu haricinde, Birleşik Devletler ya da onun yönetim alanına giren hiçbir yerde bireyler köleliğe ya da gönülsüz kulluk etmeye zorlanamazlar." 14. Madde'de yapılan değişiklik ise savaş öncesi alınan Dred Scott* Kararı'nı yürürlükten kaldırarak "Birleşik Devletler'de doğan ya da vatandaşlığına geçen herkesin" Birleşik Devletler vatandaşı olduğunu ilan etti. Bu madde aynı zamanda ırk eşitliği konusunda güçlü bir ifade olup "Eyalet Hakları"nı da** şiddetle kısıtlıyordu:

---

yetçi Parti saflarında politikaya atılan kuzeylilere verdiği ad. Güneyliler bu adamların özgürleştirilen (eski) kölelerin oylarıyla politikada güç kazanıp nüfuzlarını ekonomik ödünler koparmada ve öncelikle kendilerini zengin etmede kullanacaklarına inanıyorlar ve güneye gelirken bütün varlıklarının bir seyahat çantasına sığacak kadar bir şey olduğunu iddia ediyorlardı. Tutucu güneyliler "Çantalı Vurguncular" lafını öyle sık kullandılar ve kuzeyli politikacılara karşı nefreti öylesine körüklediler ki, pek çok kuzeyli göçmen bölgeyi terk etti ve kuzeyli cumhuriyetçiler güneye düşmanlık besler hale geldiler. Zaman zaman güneylilerin iddiaları doğru çıkmakla birlikte tarihçiler bu politikacıların ondokuzuncu yüzyılda güneydeki politik liderlik kavramına büyük katkılar yaptıklarını söylemektedirler (ç.n.).

* *Dred Scott Kararı:* Missourili bir köle olan Dred Scott (1795-1858) sahibi John Emerson tarafından köleliğin 1787 Nothwest Fermanı ile yasaklandığı Illinois'a, oradan da köleciliğin Missouri Uzlaşması ile yasaklandığı Louisiana bölgesine götürülmüştü. Missouri'ye döndükten sonra Scott, ölen sahibinin dul karısını özgür bölgede yaşadıkları için, dava etti. Yüksek Mahkeme aleyhine karar verdi; ancak sahipliğini de bayan Emerson'un erkek kardeşi, New York'ta yaşayan John F. A. Sanford'a transfer etti. Dred Scott Federal Mahkeme'ye başvurarak farklı yurttaşlık konusunu dava etti. Mahkeme, Scott'un, Sanford'un kölesi olduğu kararına vardı. Ancak Scott'un avukatları Yüksek Mahkeme'ye başvurdular. Yüksek Mahkeme yediye karşı iki oyla Scott'un vatandaş olmadığı kararına vardı. 9 yargıcın bulunduğu mahkemenin başkanı Roger B. Taney "Birleşik Devletler Anayasası'nda köle ya da özgür zencilerin 'vatandaş' kategorisinde geçmedikleri" gerekçesiyle bu kararı almıştı. Bazı tarihçiler bu kararın İç Savaş'ın gelişini hızlandırdığını söylemektedirler (ç.n.).

** *Eyalet Hakları:* Amerikan Anayasası'nın (İnsan Haklarının da bir parçası olan) 10. maddesinde yapılan değişiklik, "Anayasa ile Birleşik Devletler'e verilmeyen ya da Eyaletlerin kullanması yasaklanmayan yetkiler sırasıyla eyaletlere ve halka verilir" demektedir. İç Savaş öncesi güney eyaletleri kuzeyin kölelik konusuna müdahale edeceğinden korktukları için "Eyalet Hakları" doktrinine sıkı sıkıya sarılmışlardır. Ondokuzuncu yüzyıl sonlarına doğru bu kavram Federal Devlet'in düzenlemelerine karşı çıkan iş çevrelerince desteklenmiş; ayrıca çiftçi, işçi ve azınlıkların haklarını devlete karşı korumak için kullanılmıştır (ç.n.).

Hiçbir eyalet Birleşik Devletler vatandaşlarının ayrıcalıklarını ya da dokunulmazlıklarını kısıtlayan yasalar yapamaz ya da uygulayamaz; hiçbir eyalet, uygun bir hukuk sürecinden geçmedikçe kimseyi yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarından mahrum edemez; ya da Birleşik Devletler sınırları içinde yaşayan bir kimseyi yasaların eşit koruyuculuğundan yararlanmaktan alıkoyamaz.

15. Madde'de yapılan değişiklik ise, "Birleşik Devletler vatandaşlarının oy hakları ırk, renk ya da daha önce yaşanmış kölelik durumu nedeniyle Birleşik Devletler ya da herhangi bir Eyalet tarafından kısıtlanamaz, veya yok sayılamaz" kararını getiriyordu.

1860'ların sonlarında ve 1870'lerde Kongre aynı ruhla bir dizi yasa geçirdi. Bunlar zencilerin haklarından mahrum edilmelerini bir suç olarak gören ve federal memurlara bu hakların uygulaması için yetki veren, Zencilere herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmaksızın anlaşma yapıp mülk satın almalarını sağlayan yasalardı. 1875'te Yurttaşlık Hakları Yasası zencilerin otellerden, tiyatrolardan, tren yolları ve diğer kamusal yerleşim alanlarından çıkarılmalarını yasakladı.

Bütün bu yasalar, güneyde koruyucu bir görevle konuşlandırılmış bir Birlik Ordusu ve Özgürleştirilmiş Zenci Sorunları Bürosu'nda çalışan memurlardan oluşan siviller ordusunun yardımlarıyla güneyli zenciler öne çıkabildiler, oy kullanıp siyasal örgütler kurabildiler ve kendileri için önemli olan konularda seslerini yükseltebildiler. Bunları gerçekleştirmeleri yıllar boyunca Lincoln'un başkan yardımcısı olan ve Lincoln savaş sonunda öldürülünce de başkanlığı alan Andrew Johnson tarafından engellenmişti. Johnson zencilere yardım için hazırlanan tasarıları veto etti; Konfederasyon eyaletlerinin siyahlara eşit haklar vermelerini garantiye almaksızın birliğe dönmelerini kolaylaştırdı. Başkanlığı sırasında birliğe dönen bu eyaletler "Siyah Kodları"* uygulayarak özgürleşen köleleri bir kez daha plantasyonları işleten serfler haline getirdiler. Örneğin 1865 yılında Mississippi'de özgürleştirilmiş eski kölelerin çiftlik toprağı kiralaması ya da icara verilen çiftlikler için anlaşma yapması yasalara

---

* *Siyah Kodlar (Black Codes):* 1868'de Anayasa'nın 14. Maddesinde yapılan düzenleme ırk ayrımcılığını yasaklamadan önce "Siyah Kodlar" adı verilen bir dizi kural Amerika'daki zencilerin statüsünü ve davranışlarını denetliyordu. İç Savaş öncesi bu terim özgür zencilere karşı kullanılıyor, köleler ise "köle kodları" adı verilen kurallarla yönetiliyorlardı. İç Savaş sonrasında Başkan Andrew Johnson tarafından kurulan güney eyalet yönetimleri, yeni siyah kodlar getirerek artık özgürleştirilmiş bulunan (eski) köleleri denetlemeye çalıştılar. Yeni siyah kodlar zencilere bazı temel haklar vermekle birlikte ırk ayrımcılığı da yapıyordu. Örneğin, kendisi taraf olmadıkça hiçbir eyalette hiçbir siyah mahkemede tanıklık yapamıyor, silah taşıyamıyor, toplu halde bulunamıyor, iş anlaşmasına uymadığı takdirde suçlu muamelesi görüyordu. Aldıkları cezalar da beyazlarınkinden çok daha ağırdı. Aylaklık konusunda sert yasalar çıkartılarak zenci çocukların çırak olarak çalışması sağlanmış ve zenci gençler bir kez daha resmen beyazlara kölelik etme durumuna sokulmuşlardı (ç.n.).

aykırı bir hale getirilmiş, bu ise zencileri, ırgat olarak çalışmak için yaptıkları sözleşmeleri hapis cezası tehditi altında bozamaz hale getirmişti. Aynı şekilde mahkemeler, on sekiz yaşın altındaki kimsesiz ya da anası babası yoksul çocukları çıraklık adı altında çalışmaya zorluyor, kaçmaya teşebbüs edenleri cezalandırıyordu.

Andrew Johnson bazı durumlarda adalet adına, bazı durumlarda siyasal hesaplarla eşit hakları ya da özgürleştirilmiş kölelerin oy verebilmelerini savunan senatör ve Kongre üyeleriyle çatışma halindeydi. Bu üyeler 1868 yılında Johnson hakkında önemsiz bir yasayı çiğnediğini bahane ederek Meclis önergesi vermeyi başardılar; fakat Senato'da üçte iki oy çoğunluğunu bir oy farkla sağlayamadıkları için Johnson'u görevden uzaklaştıramadılar. Aynı yıl yapılan başkanlık seçiminde 700.000 zenci oy kullandığı için, Cumhuriyetçi Ulysses Grant 300.000 oyla başkanlığı kazandı ve Johnson engeli de aşılmış oldu. Artık Güney eyaletleri yalnızca Anayasa değişikliklerini onaylayarak birliğe geri dönebileceklerdi.

Kuzeyli politikacılar davalarına hizmet için ne yaparlarsa yapsınlar, güneyli siyahlar da, toprak ve her çeşit kaynaktan yoksun olmalarına karşın, özgürlüklerinin tadını çıkarmaya kararlıydılar. Tarihçi Kolchin tarafından İç Savaş sonrası ilk yıllarda Alabama'da yapılan bir araştırma, siyahların hemen beyazlardan bağımsız hareket etmeye başladıklarını ortaya koymaktadır: Kendi kiliselerini oluşturmuşlar, siyasal yönden aktif olmaya çalışmışlar, aile bağlarını güçlendirerek hızla çocuklarını eğitmeye girişmişlerdir. Kolchin bazı tarihçilerin iddia ettiği gibi köleliğin siyahlar arasında "Sambo"* denilen bir boyun eğme zihniyeti yarattığı görüşüne karşı çıkmakta ve "özgürleşir özgürleşmez bu sözde bağımlı, çocuk ruhlu zenciler birdenbire bağımsız kadın ve erkekler gibi davranmaya başlıyorlardı," demektedir.

Zenciler artık güney eyaletleri meclislerine de seçilebiliyorlardı. Ancak Güney Carolina avam meclisi dışındaki bütün meclislerde azınlık durumunda idiler. Öte yandan, gerek güneyde, gerekse kuzeyde zencilerin zekâdan yoksun, tembel ve yoz oldukları; Güney yönetimlerinde herhangi bir göreve getirildiklerinde o makam için tahripkâr olma eğilimi taşıdıkları konusunda büyük bir propaganda kampanyası başlatılmış ve bu kampanya bütün Amerikan okullarındaki tarih kitaplarında yirminci yüzyıl boyunca da sürmüş bulunuyordu. Hiç kuşkusuz bir yozlaşma vardı; ancak gizlice anlaşma, göz yumma gibi siyaset hilelerini, özellikle İç Savaş sonrası kuzey ve güneyde başlayan inanılmaz parasal dolapların döndüğü bir dönemde, zencilerin icat ettiklerini söylemek güçtü.

1865 yılında 7 milyon *dolar* olan Güney Carolina'nın iç borçlarının 1873'te 29 milyon *dolara* fırladığı doğruydu, ama yeni Yasama Meclisi eyalette ilk kez parasız devlet okulları açmıştı. 1876 yılına gelindiğinde, daha önce buralarda hiç okul yüzü görmeyen zenci çocuklarından, artık

---

* *Sambo:* Biri zenci ve biri Kızılderili veya Avrupalı ana babanın çocuğu; zencilere verilen takma ad; zenci melez (ç.n.).

okula gidebilenlerin sayısı yetmiş bini bulmuştu. 1860 yılında okula giden yirmi bin beyaz öğrencinin sayısı ise elli bine ulaşmıştı.

1869 yılından sonraki dönemde zencilerin oy vermeyle başlamasının meyveleri, Birleşik Devletler Senatosu'na iki zenci üye (her ikisi de Mississippi'den seçilen Hiram Revels ve Blanche Bruce) ile Kongre'ye seçilen yirmi zenci üyenin (sekizi Güney Carolina, dördü Kuzey Carolina, üçü Alabama, önceki Konfederasyon üyesi eyaletlerden birer tane) katılması ile alınmıştı. (Bu liste 1876'dan sonra hızla azalacak, son zenci Kongre'yi 1901 yılında terk edecekti.)

Yirminci yüzyılda Columbia Üniversitesi'nden bir araştırmacı olan John Burgess, Zencilerin Yeniden Yapılanması olayına şu göndermeyi yapıyordu:

> Yönetilenlerin yararına olabilmesi için halkın en zeki, en erdemli olanlarının arasından seçilecek kişiler yerine, nüfusun en cahil, en habis olanlarından seçilen bir yönetim oluşturulmuştur... Karaderili olmak, kendi başına tutkularını mantığının gerisinde tutmayı asla başaramamış, bu nedenle de hiçbir uygarlık biçimi yaratamamış bir insan ırkının üyeliği demektir.

Araştırmacı Burgess'in bu sözlerinin geçerliliğini güneyde savaş sonrası ortaya çıkan zenci liderlerin ortaya koyduğu başarılarla karşılaştırarak tartmak gerekir. Örneğin, Henry MacNeal Turner, on beş yaşında bir Güney Carolina plantasyonunda kölelikten kaçmış; okuma yazmayı kendi kendine öğrenmiş; Baltimore'da bir avukat yazıhanesinde ayak işlerine bakan bir hizmetliyken hukuk kitaplarını, yine Baltimore tıp okulunda işçi olarak çalışırken de tıp kitaplarını okumuş; nihayet savaş sonrası Georgia'da ilk Meclis'e seçilmişti. Georgia Meclisi'i 1868 yılında bütün zenci üyelerini - iki senatör ve yirmi beş temsilci üye – Meclis'ten atmak için bir oylama yapınca, Turner Georgia Temsilciler Meclisi'nin karşısında bir konuşma yapmıştı. (Daha sonra Atalanta Üniversitesi'nde doktora yapan bir zenci kadın öğrenci bu konuşmayı gün ışığına çıkardı.)

> Bay Başkan... Bu Meclis'in üyelerinin içinde bulunduğum durumu anlamaya çalışmalarını rica ediyorum. Bu Meclis'in bir üyesi olduğumun bilincindeyim. Bu nedenle, Sayın Başkan, hiçbir grubun önünde, ürkerek ya da başka bir biçimde yaltaklanmaya çalışmayacak, kimsenin önünde haklarımı almak için eğilmeyeceğim... Ben burada haklarımı talep etmek için bulunuyorum ve erkek olarak korumak zorunda olduğum değerleri yıkmak üzere eşiğimden geçmeye cüret edenlerin başına yıldırımlar yağdırmaya hazırım...
>
> Bugün bu Meclis'te sergilenen oyunun dünya tarihinde bir eşi görülmemiştir... Dünya tarihinde hiçbir zaman yasama, yargı ve yürütme işlevleriyle donatılmış bir kurul önünde, bir insan, diğerlerinden daha koyu renk bir deriye sahip olmak suçuyla itham edilmemiştir... Bu onur ondokuzuncu

yüzyılın ortasında Georgia Eyaleti'ne verilmiş ve burada bir insan mahkeme edilerek, omuzları üzerinde bir kafa taşımak sorumluluğundan daha fazla bir sorumluluk sayılamayacak bir suçla itham edilmiştir... Sayın Başkan, Anglo-Sakson ırkı pek şaşırtıcı bir ırktır... Bu ırkın karakterinde bu kadar korkaklığın ve bu kadar alçaklığın olabileceğini düşünemezdim... Sayın Başkan, şu kadarını bilin ki bu sorun burada bitmeyecektir. Bu olay asırlar boyunca gelecek kuşaklar tarafından, güneşin cennetin tepelerini her tırmanışında bir kez daha hatırlanacaktır...

Bize, siyahların konuşmak istedikleri zaman beyaz trampetler eşliğinde konuşmaları söyleniyor; eğer siyah adam duygularını dile getirecekse, bu duygular safiyetlerinden çok şeyler yitirse bile, beyaz habercilerle iletilmeli deniyor. Beyaz haberciler, kaçamak yanıtlarla bizi atlatsalar da, çifte anlamlı sözler etseler de, bir saat rakkası kararlılığı ve hızıyla bizi başlarından savsalar da beyaz habercilere güvenmemiz gerekiyor...

Asıl sorun, Sayın Başkan, şudur: Ben bir insan mıyım? Eğer öyle isem insanın haklarına sahip olmayı talep ediyorum.

Evet, Sayın Başkan, beyaz değiliz, ama çok şeyler başardık. İki yüz elli yıl boyunca burada uygarlığın öncü kolu olduk; ülkenizi inşa ettik, tarlalarınızda çalıştık, harman sonu ürününüzü ambara kaldırdık. Karşılığında sizden ne istiyoruz? Babalarımızın, büyük babalarımızın sizin için döktüğü terin karşılığını mı istiyoruz? Neden olduğunuz gözyaşlarını, kırdığınız kalpleri, kısalttığınız yaşamları, döktüğünüz kanları karşılayın mı diyoruz size? Göze göz, dişe diş mi istiyoruz? Hayır istemiyoruz. Ölü bir geçmişin ölülerini gömmesini bekliyoruz; fakat şimdi sizden istediğimiz tek bir şey var, o da insan olarak HAKLARIMIZI bize vermenizdir.

Siyahların çocukları okula gittikçe öğretmenlerinden beyaz çocuklarla birlikte kendilerini özgür bir biçimde ifade etmeyi öğrendiler. Kendini ifade etme bazen soru-yanıt biçiminde öğretiliyordu. Lousville Kentucky'de bir okulun kayıtlarında şunlar vardı:

ÖĞRETMEN : Şimdi çocuklar, düz saçları ve beyaz yüzleri var diye beyazların sizden daha üstün olduklarını düşünmüyorsunuz, değil mi?
ÖĞRENCİLER : Hayır, öğretmenim.
ÖĞRETMEN : Evet, üstün değiller, fakat farklılar, büyük bir güce sahipler, bu büyük devleti kurdular, bu büyük ülkeyi denetliyorlar... Peki, onları sizden farklı kılan nedir?
ÖĞRENCİLER : Para!
ÖĞRETMEN : Evet, fakat parayı nasıl elde ettiler? Nasıl paraları oldu?
ÖĞRENCİLER : Bizden aldılar, hepimizden çaldılar.

Siyah kadınlar İç Savaş sonrasında güneyin yeniden inşa edilmesine katkıda bulundular. Frances Ellen Watkins Harper, Baltimore'da özgür bir siyah olarak doğmuş, on üç yaşından başlayarak kendi parasını

kendisi kazanmış, önceleri hemşire yardımcısı olarak, daha sonra da kölelik karşıtı konferanslar vererek çalışmış, kendi yazdığı şiirleri okuyarak, savaş sonrasında bütün güney eyaletlerinde konuşmalar yaparak dolaşmıştı. 1866 Kadın Hakları Konvansiyonu'na katılmış bir feministti ve Ulusal Renkli Irk Kadınları Derneği'ni kurmuştu. 1890 yılında bir zenci kadın tarafından yazılan ilk romanı yayımladı: *Iola Leroy or Shadows Uplifted* (Iola Leroy ya da Yükselen Gölgeler) 1878 yılında güneyde en son gördüklerini ve duyduklarını şöyle anlatmıştı:

> Güney Carolina'da yaşayan ve misyonerlik yapan tanıdıklarımdan biri ailenin geçiminde temel direğin kadın olduğunu bildirmişti; Güney Carolina'da kadınların üçte ikisi sebzecilik, bahçecilik yapmakta idiler ve kentte de erkeklerden çok daha çalışkandılar... erkekler siyasal bağları ve eğilimleri nedeniyle işlerini kaybettiklerinde kadınlar onlara destek veriyor ve "ilkelerinden vazgeçmemelerini" söylüyorlardı.

Siyahların eşit haklar kazanması için yapılan bütün mücadelelerde, bazı siyah kadınlar seslerini yükselterek içinde bulundukları özel durumları dile getirmişlerdi. Sojourner Truth, Amerikan Eşit Haklar Derneği'nde şunları söylemişti:

> Siyah ırktan erkeklerin haklarını alması konusunda herkes pek istekli, fakat siyah ırktan kadınların hakları konusunda tek bir söz edilmiyor. Eğer siyah erkekler haklarını alır da siyah kadınlar alamazlarsa, erkekler kadınların efendisi olurlar ve her şey eskisi kadar kötü olur. O nedenle hazır ortalık karışmışken ben de biraz daha karıştırayım diyorum; çünkü eğer ortalığın durulmasını beklersek, biz (kadınlar için) tekrar harekete geçmek çok uzun bir zaman alacak...
>
> Ben seksen yaşımı geride bıraktım ve artık gitme zamanım yaklaştı. Kırk yılımı köle, kırk yılımı ise özgür bir insan olarak yaşadım, ama burada herkesin eşit hakları olduğunu görmek için bir kırk yıl daha yaşamak gerekir. Sanırım hâlâ yapacağım bazı şeyler olduğu için gidemiyorum; sanırım zinciri kırabilmek için benim de el atmam gereken şeyler var. Bir erkek gibi çok çalıştım, ama bir erkek gibi kazanamadım. Tarlada çalışır, ekini demet yapar, beşiği sallardım. Erkekler benden çok çalışmazlar, ama benim iki katımı kazanırlardı... Herhalde siyah kadınların haklarını korumaktan bahseden tek siyah kadın benim. Madem buz çatladı, bari altına biraz daha ateş vereyim...

Anayasal değişiklikler Kongre'den geçirildi; ırkların eşitliği konusundaki yasalar geçirildi, siyah erkekler oy vermeye ve meslek sahibi olmaya başladılar. Fakat zenciler iş için, yaşamsal gereksinmeler için ayrıcalıklı beyazlara bağımlı oldukları sürece siyah adamın oyları satın alınabiliyor ya da güç tehdidi ile değiştirilebiliyordu. Bu şekilde eşitlik konusunda çıkarılan yasaların anlamı kalmadı. Federal Birlik askerleri -zenci birlikler de

dahil- güneyde bulunurlarken bu süreç gecikmişti. Fakat askeri güçlerin dengesi değişmeye başladı.

Güneydeki beyaz oligarşi ekonomik gücünü Ku Klux Klan ve diğer terörist grupları örgütlemede kullandı. Kuzeyli politikacılar yoksullaştırılmış siyahların siyasal desteğine sahip olmanın, yalnızca güç kullanarak oy verme ve makam elde etmek için sürdürdükleri avantajını, Cumhuriyetçilerin egemenliğini ve iş çevrelerinin yönetimini kabul ederek beyaz üstünlüğüne geri dönen güneyin istikrar kazanmasına karşı kullanmaya başladılar. Siyahların köleliği aratmayan koşullara bir kez daha geri dönmeleri sadece bir an meselesiydi.

Savaşın bitişiyle birlikte birdenbire şiddet olayları başladı. 1866 yılı Mayısında Memphis, Tennessee'de katletmeye yönelik şiddetli bir öfke krizi ile hareket eden beyazlar çoğu Federal Birlik Ordusu'nda savaşmış kırk altı zenci ile iki zenci dostu beyazı öldürdüler. Beş zenci kadına tecavüz edildi. Doksan ev, on iki okul ve dört kilise yakıldı. Yine 1866 yazında New Orleans'ta siyahlara karşı düzenlenen saldırılarda otuz beş zenci ve üç beyaz öldürüldü.

Bayan Sarah Song Kongre Soruşturma Komitesi önünde şöyle tanıklık yapmıştı:

SORU : Bir köle miydiniz?
YANIT : Bir köle idim.
SORU : Saldırılar sırasında neler gördünüz?
YANIT : Kocamı öldürdüklerini gördüm; salı akşamı, saat on ile on bir arası, yatağında hasta yatarken kocamı başından vurdular... Yirmi, otuz kişi kadardılar... Odaya girdiler... içlerinden biri bir adım gerileyip kocamı vurdu... Kocamla arasında bir metre bile yoktu; tabancasını başına doğrulttu ve üç kez ateş etti... Sonra onlardan biri kocamı tekmeledi, yere düşerken bir diğeri bir kez daha ateş etti... Kocam düşünce ateş eden hiç konuşmadı. Koşarak çıkıp gittiler ve bir daha geri gelmediler...

Şiddet 1860'ların sonları ve 1870'lerin başlarına dek, Ku Klux Klan'ın düzenlediği örgütlü saldırılar, linç olayları, adam dövmeler ve bina yakmalar biçiminde tırmandı. Yalnızca Kentucky'de 1867 ve 1871 arasında Ulusal Arşivlere geçen 116 şiddet vakası görüldü. Rasgele örnekler seçildiğinde:

1. 14 Kasım 1867 tarihinde ayaklanan bir grup, Mercer mıntıkasındaki Harrodosburg'a gelerek Robertson adındaki bir adamı hapisten kurtarmaya çalıştılar...
5. 28 Mayıs 1868 tarihinde Sam Davis, Harrodsburg'da bir grup serseri tarafından asıldı.
6. 12 Temmuz 1868 tarihinde Wm. Pierce, bir grup serseri tarafından Christian'da asıldı.

7. 11 Temmuz 1868'de Geo. Roger, Martin mıntıkasında Bradsfordville'de bir grup ayaklanmacı tarafından asıldı...
10. Altmış yaşındaki Silas Woodford maskeli bir grup tarafından feci şekilde dövüldü...
109. 14 Ocak 1871 tarihinde Hay mıntıkasında Ku Klux Klan bir zenciyi öldürdü.

Beyazlar tarafından "olay çıkarma konusunda kötü bir ismi olan", köle olarak doğup daha sonra Mississippi Senatosu'na seçilecek olan Charles Caldwell adlı zenci bir demirciye 1868 yılında bir Mississippi yargıcının beyaz oğlu tarafından ateş edilmişti. Caldwell buna karşılık verdi ve adamı öldürdü. Hepsi beyazlardan oluşan bir jüri karşısında kendini savunan Cladwell yakasını kurtardı ve Mississippi'de bir beyazı öldürüp de yargılandıktan sonra serbest bırakılan ilk zenci unvanını kazandı. Fakat 1875 yılının Noel günü Cladwell, beyaz bir çete tarafından öldürüldü. Bu, bir işaretti. Mississippi'de ve güneyin her yerinde, eskiden olduğu gibi beyaz yöneticiler gücü yeniden ellerine geçiriyorlardı.

1870'lerde beyazların şiddeti arttıkça, Başkan Grant'ın döneminde bile ulusal yönetim, zencileri savunma konusunda hiç de istekli değildi ve hele onları silahlandırmaya hiç hazır değildi. Yüksek Mahkeme ise, yönetimin diğer kollarını, yalnızca çok ileri gittiklerinde, geriye, daha tutucu alanlara çekerek dengeleyici rolünü oynamaya bakıyordu. Anayasa'nın -sözde ırkların eşitliğini gözetmek için yapılan- 14. Maddesi de öyle bir şekilde yorumlandı ki bütünüyle amacından sapmış oldu. Kamusal alanlarda yararlanılan kolaylıkların kullanılmasında zencilere karşı yapılan ayrımcılığı yasadışı ilan eden ve 1875 yılında geçirilen Yurttaşlık Hakları Yasası, 1883'te Yüksek Mahkeme tarafından, "Bireysel hakların bireysel bir biçimde çiğnenmesi bu düzenlemenin konusu değildir" gerekçesiyle iptal edildi. Gerekçede 14. Madde'nin yalnızca eyalet eylemini amaçladığı bildiriliyordu. "Hiçbir eyalet..."

Önceleri kendisi de bir köle sahibi olan Yüksek Mahkeme Yargıcı John Harlan, bu karara karşı olağanüstü bir karşı görüş yazarak bireysel ayrımcılığın yasaklanması için anayasal bir zemin olduğunu söyledi. Köleciliği yasaklayan 13. Madde'nin devlete değil, bireysel olarak plantasyon sahibi kişilere uygulanabileceğini bildirdi. Ayrıca, ayrımcılığın köleliğin bir işareti olduğunu ve kölelik gibi yasadışı ilan edilebileceğini savundu. 14. Madde'nin birinci fıkrasına da işaret ederek, Birleşik Devletler'de doğan herkesin yurttaşlık haklarına sahip olduğunu ve 4. bendin 2. bölümünde: "Eyaletlerden her birinde bulunan vatandaşlar, yasa karşısında, pek çok eyalette geçerli olan ayrıcalıklar ve muafiyetlerden yararlanabilirler," denildiğini hatırlattı.

Fakat Harlan mantık ya da adaletten çok daha büyük bir güçle savaşıyordu; Yüksek Mahkeme'nin o sıralar yansıttığı ruh hali kuzeyli sanayicilerle, güneyli işadamı - çiftçilerin yeni bir koalisyonundan başka

bir şey değildi. Bu ruh hali en uç noktasına 1896 yılında açılan "Davacı: Plessy - Davalı: Ferguson"* davasında ulaştı ve Yüksek Mahkeme tren yollarının, siyahlar ile beyazları, eğer yararlanılan hizmetler eşitse, birbirinden ayırabileceğine karar verdi:

> Maddenin amacı hiç kuşkusuz yasa önünde her iki ırkın da mutlak eşitliğini sağlamaktır; ancak durumun gereği olarak yasanın, renkten kaynaklanan farklılıkları ortadan kaldırmaya niyetli olmadığı ya da toplumsal gerçeği politik gerçekten ayrı düşünmediği ve her iki ırkı da kendi mutsuzluğuna yol açacak bir biçimde birleştirmeye çalışmadığı da açıktır.

Harlan yine muhalefet şerhi koydu: "Anayasamız renge karşı kördür..."

Neler olup bittiğini açıkça ve dramatik bir biçimde 1877 yılı gözler önüne serdi. O yılın başında geçmiş kasımda yapılan başkanlık seçimi hâlâ yoğun bir biçimde tartışılıyordu. Demokratik Parti adayı Samuel Tilden'e 184 oy çıkmıştı ve seçilebilmesi için tek bir oya daha ihtiyacı vardı: halk arasında 250.000'den fazla oyu vardı. Cumhuriyetçilerin adayı Rutherford Hayes'a ise 166 oy çıkmıştı. Üç eyaletin seçim sonuçları henüz belli olmamıştı ve bunlar toplam 19 oy demekti. Hayes bu oyların hepsini alabilirse 185 oyu olabilecek ve Başkan seçilebilecekti. Hayes'in danışmanları bunu ayarlamaya çalışmışlardı. Bu nedenle Demokratik Parti'ye ve güneyli beyazlara ödünler vermişlerdi. Bu ödünler arasında güneydeki beyazların üstünlüğünü tekrar kurmak için son askeri engel olan Federal Birlik askerlerini güneyden çekmek de vardı.

Kuzeyin siyasal ve ekonomik çıkarları ulusal bir kriz zamanında kuzeylilerin güçlü müttefiklere ve istikrara sahip olmalarını gerektiriyordu. Ülkede 1873 yılından beri sürmekte olan bir ekonomik darboğaz vardı ve 1877'den başlayarak çiftçiler ve işçiler isyan etmeye başlamışlardı. Tarihçi C. Vann Woodward'ın 1877 uzlaşmasını konu ettiği kitabı *Reunion and Reaction*'da (Yeniden Birleşme ve Gericilik) belirttiği gibi:

> Bir darboğaz yılı, o zamana dek yaşanan en ağır darboğazın en kötü yılıydı (1877). Doğuda emekçiler ve işsizler acılarının ve sabırlarının son noktasına gelmişlerdi... Batıda tarımsal bir radikalizm dalgası yükseliyordu... Hem Doğudan hem Batıdan koruyucu gümrük vergilerinin karmaşık yapısına, ulusal bankalara, demiryolu şirketlerine yapılan devlet yardımlarına ve yeni

---

* 1896 yılında görülen bu dava, beyaz ve zenci yolcuların Lousiana eyaleti içindeki trenlerde farklı yerlerde oturmaları konusundaki yasanın Anayasa'ya uygun olup olmadığının tartışılması için Lousiana eyaleti vatandaşı Homer Plessy'nin, kondüktörün emrine uyarak siyahlara ayrılan yerde oturmayı reddettiği için suçlanmasına karşı Yüksek Mahkeme'de açtığı davadır. Plessy bu durumun Anayasa'nın 13. ve 14. Maddeleri'ni ihlal ettiğini iddia etmiş ve 14. Madde'yi, Lousiana eyaleti yasasını geçerli kılacak bir biçimde, yargıç Henry Brown yorumlamıştı. Ayrıca mahkeme bu yasanın zenci ırkının "aşağılanmasının bir simgesi" olacağını yadsımış ve bu aşağılanmanın ancak zencilerin yasaya böyle bir anlam yüklemesiyle ortaya çıkabileceğini belirtmişti.

ekonomik düzenin temelini oluşturan parasal düzenlemelere karşı tehditler yükseliyordu.

Güneyli ve Kuzeyli seçkinlerin aralarında bir uzlaşmaya gitmelerini gerektiren günlerdi bunlar. Woodward, "... acaba Güneyin, Kuzeyli tutucularla birleşmeye ikna edilerek, yeni kapitalist düzene karşı çıkmak yerine destek olması sağlanabilir miydi?" sorusundan yola çıkmaktadır.

Trilyonlarca *dolar* değerindeki köle emeğini elinden kaçıran Güney'in eski zenginliği tükenmişti. Güneyliler artık ulusal devletin yardımlarına, krediler, mali yardımlar, sel denetim projeleri biçimindeki yardımlarına, muhtaç durumdaydılar. Birleşik Devletler 1865 yılında kamusal alanda yapılan işler için 103.294.501 *dolar* harcamış, fakat Güney yalnızca 9.469.363 *dolar* alabilmişti. Örneğin Ohio bir milyon *dolar* üzerinde bir para alırken, onun nehrin güneyindeki komşusu Kentucky'e 25.000 *dolar* verilmişti. Maine 3 milyon *dolar* alırken Mississippi'ye 136.000 *dolar* verilmişti. Pasifik Birliği ve Merkezi Pasifik adlı demiryolları şirketleri devlet desteği olarak 83 milyon *dolar* alarak Kuzey'de kıtasal bir demiryolu ağı yaratırlarken, Güney'e buna benzer herhangi bir mali yardım yapılmamıştı. Bu nedenle Güneyin aradığı şeylerden biri de Teksas ve Pasifik Demiryolu şirketlerine yapılacak bir federal yardımdı.

Woodward, "Kongre'nin Kuzey'deki kapitalist girişimciliğin üzerine cömertçe akıttığı para tahsisatları, mali destekler, krediler ve tahviller Güney'e verilseydi Güney'in -daha doğrusu ayrıcalıklı seçkinlerin- yitirdikleri zenginlikleri geri almaları mümkün olacaktı," demektedir. Bu ayrıcalıklar, siyahlara karşı yeni bir müttefik haline getirilen yoksul beyaz çiftçilerin desteğiyle kazanılıyordu. Çiftçiler demiryolları yapılmasını, limanların geliştirilmesini, su baskınlarının denetlenmesini ve tabii en önemlisi de toprak istiyorlardı, ama bu istediklerinin daha sonra kendilerini zenginleştirmek için değil, sömürmek için kullanılacağını henüz bilmiyorlardı.

Örneğin bu yeni Kuzey-Güney kapitalist işbirliğinin ilk uygulaması; bütün federal toprakların, Alabama, Arkansas, Florida, Lousiana, Mississippi topraklarının üçte birinin toprağı işleyecek olan çiftçilere bırakılmasını onaylayan Çiftlik Arazileri Yasası'nı* iptal etmek oldu. Bu olay (bir süredir ortalarda görünmeyen) toprak spekülatörleri ile kerestecilerin gelip geniş topraklar satın almalarına neden oldu.

Böylelikle bir anlaşmanın da yapıldığı ortaya çıktı. Kongre'nin her iki kanadının da (Temsilciler Meclisi ve Senato) katılımıyla uygun bir komite

---

* *Homestead Act*: 1862 yılında ABD Kongresi tarafından geçirilen yasaya göre Batıda kamuya ait toprakların 160 akresi "aile babası olan ya da yirmi bir yaşında Amerika Birleşik Devletleri'ne gelerek bu ülkenin vatandaşı olma isteminde bulunan herkese verilecekti." 160 akrelik çiftlik arazisine sahip olmanın koşulları yalnızca beş yıl boyunca o çiftlikte yaşamış olmak, küçük bir dosyalama ücreti ödemek ve arazi sahibi unvanını kazanabilmek için o toprak üzerinde geliştirici bazı çalışmalar yapmaktı (ç.n.).

kurularak oyların kime gideceği kararlaştırıldı: Oylar Hayes'e gidecekti ve artık Başkan o idi. Woodward olayları şöyle özetlemektedir:

> 1877 Uzlaşması Güney'de eski düzenin yeniden kurulmasına fazla bir katkı yapmadı... Egemen beyazların siyasal özerkliğini güvence altına aldı; ırk siyasetini müdahale edilemez hale getirdi ve beyazlara yeni ekonomik düzenin bütün nimetlerinden yararlanabilecekleri konusunda vaatlerde bulundu. Bunların karşılığında ise Güney egemen bölgenin tam bir uydusu haline geldi...

Savaş sonrası Güney'de siyahların az da olsa kazanabildikleri gücü yıkmada yeni kapitalizmin oynadığı rol, Horace Mann Bond'un Alabama'da yeniden yapılanma dönemi konusundaki çalışmalarında açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmalar, 1868'den sonra "farklı sermayedarlar arasında bir kavga" yaşandığını gözler önüne sermektedir. Evet, ırkçılık iç savaşta bir etkendi, fakat "sermaye birikimi ve onu denetleyen kişiler, artık insanlarda bir tavır haline gelmesi kaçınılmaz olan önyargılardan mümkün olduğu kadar az etkileniyorlardı. Alabama'nın doğal kaynaklarının sömürülmesinden kâr uman bu adamlar, hiçbir şeye aldırış etmeksizin, hiçbir duygu beslemeksizin, başkalarının önyargılarını ve tavırlarını kendi hesap hanelerine kâr olarak geçirmeyi başardılar ve bunu amansız bir zekâyla, büyük bir beceriyle yaptılar."

O yıllar kömür ve enerji yıllarıydı ve Kuzey Alabama'da her ikisi de vardı. "Philadelphia ve New York'ta, hatta Londra ve Paris'te bulunan bankerler neredeyse yirmi yıldır bunu biliyorlardı. Alabama'da olmayan şey ise nakil olanaklarıydı." Bu nedenle, 1870'lerin ortalarında, Kuzeyli bankerlerin Güney demiryolları hatlarını gösteren rehberlerde boy göstermeye başladıklarını Bond'un çalışmasından öğrenmekteyiz. 1875'e gelindiğinde, J. P. Morgan, Alabama ve Georgia'da pek çok hattın yöneticisi olmuştu bile.

1886 yılında Atlanta'da çıkan *Constitution* (Anayasa) adlı derginin editörü olan Henry Grady, New York'ta verilen bir akşam yemeğinde konuşma yaptı. Dinleyiciler arasında J. P. Morgan, (Rockefeller'in yardımcılarından biri) H. M. Flagler, Russell Sage ve Charles Tiffany bulunmaktaydı. Konuşmasının metni "Yeni Güney" olarak adlandırılmış, teması da şöyle belirlenmişti: "Olan olmuş, biten bitmiştir; şimdi yeni bir barış ve refah dönemi yaratmalıyız; zenciler zengin bir emekçi sınıfı idiler ve güneylilerin dostluğu ve yasaları onları en iyi bir biçimde korumaktaydı." Grady köleleri Güney'e satan kuzeyliler konusunda şakalar da yaparak artık Güney'in kendi ırk sorununu halledebileceğini belirtti. Konuşması coşkulu bir tezahüratla karşılandı ve bando "Dixie" (Güney) adlı parçayı çalmaya başladı.

Aynı ay içinde New York *Daily Tribune* gazetesinde çıkan bir makalede şunlar yazılmıştı:

> Son on gündür bu kentte bulunan Güney'in önde gelen kömür ve demir işletmecileri, Noel tatilini geçirmek için evlerine dönerlerken, bu yıl geçirdikleri iş yaşamından tamamen tatmin olmuş ve gelecekten de umutlu bir biçimde ayrılacaklar. Bunda da haklılar. Yirmi yıldır bekledikleri an, yani Kuzeyli kapitalistlerin paralarını Alabama, Tennessee ve Georgia'nın olağanüstü zengin kömür ve bakır yataklarının işletilmesine yatırdıklarında, hem güvenli hem de büyük kazançlar sağlayabilecekleri bir yatırım yapmış olduklarına ikna oldukları an nihayet gelmiş durumda.

Unutulmaması gerekir ki zencilerin beyazlara bağımlı yaşamaları gerektiğini kabul etmeleri için kuzeylilerin hiç de düşünsel bir devrim geçirmeleri gerekmiyordu. İç Savaş bittiğinde kuzeydeki yirmi dört eyaletin on dokuzunda siyahların oy kullanmalarına izin verilmedi. 1900'lere gelindiğinde, zencilerin oy veremeyecekleri ve beyazlardan ayrı yaşam alanlarına kaydırılmaları gerekliliği güney eyaletlerinde kabul edilen bütün yeni Anayasa ve yasalara çoktan geçirilmişti ve *New York Times* gazetesi editörlerinden biri şunları yazmaktan çekinmemişti: "Kuzeyliler... artık zenci oylarının baskı altında tutulmasına karşı çıkmıyorlar... Bütün yasaların üzerindeki kendini koruma yasası karşısında bunun gerekli olduğunu içtenlikle görmüş bulunuyorlar."

Kuzey'de yasalara geçirilmemiş bile olsa Güney'deki ırkçı düşünce ve pratik orada da yaşamın bir parçasıydı. 25 Eylül 1895 tarihli *Boston Transcript* gazetesinde şöyle bir haber vardı:

> İsminin Henry W. Turner olduğunu söyleyen bir zenci, sokak soyguncusu olduğu kuşkusuyla dün gece tutuklandı. Bu sabah fotoğrafı "kuşkulu sanıklar" arasına konmak için zencilerin stüdyosuna götürülürken öfkelendi ve yanındaki polislere karşı koydu. Fotoğrafçıya giderlerken birçok defa polise bütün gücüyle direnince polis onu coplamak zorunda kaldı.

Savaş sonrası ortaya çıkan edebiyatta zenci tiplemesi, çoğu kez Thomas Nelson Page gibi güneyli beyaz yazarların yazdıkları kitaplardan alınıyordu. Page, *Red Rock* (Kızıl Kaya) adlı romanında bir zenci karakteri: "kafesteki bir sırtlan"; "bir sürüngen"; "solucan tohumu"; "vahşi bir hayvan" gibi sıfatlarla betimlemişti. Ve yazar Joel Chandler Harris içine zenciler için babacan bir dostluk göstermeye özendiren cümleler serpiştirdiği Remus Amca öykülerinde Remus Amca'ya şunları söyletiyordu: "Bir zencinin eline bir alfabe ver ve kendini o anda bir ırgat kaybetmiş bil. Elime bir şendere, bir değnek alayım, bir zenciyi bir dakikada, burası ile Michigan eyaleti arasındaki bütün okulların yapabileceklerinden daha fazla adam ederim."

Bu atmosferde beyaz toplum tarafından en fazla kabul görmüş zenci liderlerin, örneğin Beyaz Saray'da başkan Theodore Roosevelt'in konuğu olmuş zenci eğitimci Booker T. Washington'un, zencilere siyasal anlamda

pasif bir direnişi vazetmesi şaşılacak bir durum değildi. 1895 yılında Atlanta'da düzenlenen Pamuk Yetiştirici Eyaletler ve Uluslararası Pamuk Sergisi'nin beyaz organizatörleri tarafından bir konuşma yapmak üzere davet edilen Washington, güneyli zencileri "Kovalarındaki tohumları bulundukları yere saçmaya", yani Güney'de kalıp çiftçi, tamirci, hizmetçi olmaya, hatta bir meslek edinmeye teşvik ediyordu. Beyaz işverenleri de "garip dilleri ve alışkanlıkları olan" göçmenleri işe almaktansa, zencilerle çalışmaya davet ediyordu. Ona göre zenciler "grev yapmayan, emek savaşlarına katılmayan", "dünyadaki en sabırlı, sadık, yasalara saygılı ve küsme, darılma bilmeyen insanlardı." Washington, "Irkımın en bilge kişileri, toplumsal eşitlik sorunlarıyla kışkırtılmanın büyük bir aptallık olduğunu anlamışlardır," diyordu.

Belki de Washington bu tip konuşmaları, bir çeşit yaşamda kalma taktiği olarak, zencilerin Güney'in her köşesinde asıldığı ve yakıldığı bir dönemde gerekli bir önlem olarak görüyordu. Amerika'da zenciler için gerçekten güç bir dönem yaşanıyordu. New York *Globe* dergisinin genç zenci editörü Thomas Fortune, 1883 yılında bir senato komitesi önünde, zencilerin Birleşik Devletler'deki durumunu anlattı. "Giderek genişleyen yoksulluktan", devletin ihanetinden ve kendilerini eğitmek isteyen zencilerin çaresizliğinden bahsetti.

Güneydeki çiftliklerde çalışan zencilerin aldıkları günlük ücret ortalama elli *cent* idi. Fortune'un anlattığına göre, çiftlikte çalışan bir işçinin ücreti çoğu kez para ile değil, fakat çiftlik sahibinin denetimindeki bir dükkândan alışveriş yapmasını sağlayan bir "izin kâğıdı" ile ödeniyordu. Bu ise tam bir sahtekârlık sistemi idi. Zenci çiftçi, ürününü ekebilmesi için gerekli her şeyi dükkândan borç almak zorundaydı ve yıl sonunda diğer harcamaları da toplanınca, dükkâna mutlaka ödemesi gereken bir borcu kalmış oluyordu. Bu da onun elde ettiği ürünün devamlı olarak başkasına bir borç olarak kalması; kendisinin toprakta çalışmaya mahkûm edilmesi; kayıtların ise zencileri "sonsuza dek dolandıracak ve borç altında tutacak" bir biçimde, plantasyon ve dükkân sahipleri tarafından tutulması demekti. Fortune, zencilerin tembelliği konusunda ise, "zencilerin büyük bir kısmı, madem tembellik edecekler, niçin balık tutmaya, avlanmaya ve dalga geçmeye gitmezler bilmem," diyordu.

Fortune, "Güney'deki cezaevi sistemi"nden, özellikle de hakkında herkesin artık nefretle konuştuğu "birbirine prangalarla bağlanmış bir halde çalıştırılan mahkûmlar"dan söz etti ve bu sistemin, zenciler arasında terör yaratmak ve o zavallıların emeğini eyaletten yok pahasına satın almayı sürdüren müteahhitler için kurbanlar bulmak amacıyla yaratıldığından söz etti... Bir zenciyi öldüren beyaz adam serbest bırakılırken, bir domuzu çalan bir zencinin bile on yıl hapse atılıp "prangalı mahkûmlara katılmak zorunda kaldığı"nı açıkladı.

Çok sayıda zenci kaçıyordu. Teksas, Lousiana ve Mississippi'yi terk eden altı bin kişi, şiddet ve yoksulluktan kaçabilmek için Kansas'a

sığınmıştı. Frederick Douglas ve diğer başka zenci liderleri kaçmanın yanlış bir taktik olduğunu söyledilerse de göç edenler bu sözleri dinlemediler. Bunlardan biri "Başımızın üzerindeki Tanrı'dan başka güvenebileceğimiz, bize yol gösterecek biri yok," dedi. Vaktiyle Federal Birlik ordusunda çarpışmış, okuryazar olmayan bir başka zenci, Henry Adams, 1880 yılında bir Senato komitesi önünde, Shreveport, Lousiana'dan göç etmesinin nedenini şöyle anlatmıştı: "Güney'deki her eyaletin, bütün Güney'in, bizi daha önce köle olarak kullanmış adamların eline geçtiğini gördük."

En kötü dönemlerde bile Güneyli zenciler kendilerini savunmak amacıyla örgütlenmek için toplanmayı sürdürdüler. 1880'li yıllarda, Güney'in her tarafında yaşayan zencilerin başkaldırı ve direniş ruhunu sergileyen gizli toplantıların, dilekçe ve zenci başvurularının on üç belgesini -Baltimore, Lousiana, Kuzey ve Güney Carolina, Virginia, Florida, Teksas ve Kansas'tan toplanan belgeleri- Herbert Aptheker yeniden yayımladı. O zamana kadar yılda yüzden fazla zencinin linç edilmesine karşın, toplanabilen belgeler bu kadardı.

Durumun görünüşteki bütün umutsuzluğuna karşın, Booker T. Washington'un dikkatli ve ölçülü olma konusundaki uyarılarını doğru bulmayan zenci liderler vardı. Georgia'da genç bir zenci olan John Hope, Washington'un Pamuk Eyaletleri Sergisi'ndeki konuşmasını duyunca, Tennessee, Nashville'deki bir zenci okulunda bulunan öğrencilere şunları söyledi:

> Eşitlik için çaba göstermeyeceksek, Tanrı aşkına ne için yaşayacağız? Benim ırkımdan herhangi birinin gidip beyaz adama ya da kara derili halkıma eşitlik için savaşmadığınızı söylemesini korkaklık ve yalancılık sayarım... Evet, dostlarım, ben eşitlik istiyorum. Daha azını değil... Şimdi nefeslerinizi tutun, çünkü bir sıfat kullanacağım: Onlara "toplumsal eşitlik" istediğimizi söyleyeceğim... Ben vahşi bir hayvan ya da pis bir yaratık değilim.
>
> Uyanın kardeşlerim! Gelin bu ülkeyi elimize geçirelim... Mutsuz olun, huzursuz olun... Fırtınada uçsuz bucaksız deniz üzerindeki dalgalar kadar kıpırtılı olun. Huzursuzluğunuz dağ gibi önyargılar duvarını delip geçsin ve bu duvarı temelinden söküp atsın...

Atlanta Üniversitesi'nde öğretmenlik yapan bir başka zenci, W. E. B. Du Bois, ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Birleşik Devletler'de zencilerin uğradığı ihanetin, burada sahneye konan daha büyük bir ihanetin parçası olduğunu, yalnızca yoksul siyahların değil, yoksul beyazların da başlarına bir şeyler gelmekte olduğunu gördü. 1935'te yazdığı *Black Reconstruction* (Siyahların Yeniden Yapılanması) adlı kitabında şunları söylüyordu:

> Tanrı ağlıyor; ama inançsız bir devirde bunun hiçbir önemi yok; önemli olan dünyanın ağlıyor olması ve ağlarken de gözlerinden kanlı gözyaşları akıtması. Çünkü Amerika'da 1876 yılında yeni kapitalizm ve yeni bir emek köleliği yükselmiş bulunuyor.

Du Bois bu yeni kapitalizmi dünyanın bütün "uygar" ülkelerinde dönen sömürü ve rüşvet çıkarının bir parçası olarak görüyordu:

> Gücü sınırsız sermayenin diktatörlüğü tarafından çok dar bir alan içinde sınırlandırılmış olan bir seçim sandığının yatıştırdığı ve yanlış yönlendirdiği ülke içi emek, uygar ülkelerde beyaz, sarı, esmer ve karaderilinin emeklerinin yeteneksizler tarafından sömürüsünde birleşebilmek için yüksek ücret ve siyasal post tarafından rüşvetlendirilmiştir...

Du Bois haklı mıydı? Yani İç Savaş öncesi ve sonrası Amerikan kapitalizminin gerçekleştirdiği büyüme nedeniyle, beyazlar da siyahlar gibi bir bakıma köleleştirilmekte olabilirler miydi?

10.
İç Savaşın Öteki Yüzü

New York'ta Albany yakınlarında bulunan Hudson Nehri Vadisi kasabasında, 1839 yılı sonbaharında, görkemli Rensselaer Malikanesi toprakları üzerinde yaşayan kiracılardan kira toplamak üzere tepelere doğru yola çıkmak üzere olan şerifin eline şöyle bir mektup tutuşturuldu:

> ... kiracılar bir araya gelerek örgütlendiler ve dertlerine çare bulununcaya kadar kira vermeme kararı aldılar... Toprak sahiplerinin şimdiye kadar kendilerine yaptığı her şeyi kiracıların da onlara yapmaya hakları olduğunu düşünüyorlar, yani keyfî davranacaklar.
>
> Bunun bir çocuk oyuncağı olmadığını bilmelisiniz... eğer resmi kimliğinizle ortaya çıkarsanız... güvenlik içinde döneceğinizi garanti edemem... Bir kiracı.

Elinde kiraları talep eden mahkeme ilanlarıyla çiftliklerin bulunduğu bölgeye gelen şerif yardımcısı, karşısında birdenbire çiftçileri buldu; çiftçiler bir borazan çalınır çalınmaz toplanmışlardı. Mahkeme ilamlarını aldılar ve yaktılar.

O Aralık, bir şerif ve beş yüz kişilik atlı bir güvenlik müfrezesi, çiftlik bölgesine ulaştıklarında kendilerini bangır bangır çalınan borazanlar arasında buldular; sekiz yüz çiftçi yolu kapatmıştı, altı yüz kişi de arkalarını çevirmişlerdi. Hepsi at üzerindeydiler ve ellerinde yabalar ve sopalarla silahlanmışlardı. Şerif ve güvenlik güçleri geri döndüler, arkalarını çeviren çiftçiler de geçmeleri için ayrıldılar.

Henry Christman'ın *Tin Horns and Calico* (Borazanlar ve Amerikan Bezi) adlı yapıtında anlattığı Kiracılık Karşıtlarının Hareketi, Hudson

Vadisi'nde işte böyle başladı. Bu hareket patronluk sistemine karşı bir protesto gösterisiydi ve geçmişi, New York'u Hollandalıların yönettiği yıllara, 1600'lü yıllara dek uzanıyordu. Christman'ın anlattığına göre bu sistem, "Birbirlerine gayet kurnazca bağlarla bağlanmış birkaç ailenin, üç yüz bin insanın kaderini denetlediği ve iki milyon akrelik bir alanda adeta bir kral ihtişamı içinde yönettiği bir sistemdi."

Kiracılar vergileri ve kiraları ödüyorlardı. En geniş arazi -üzerinde seksen bin kiracının 41 milyon *dolar*ı bulan bir serveti yarattığı- Rensselaer ailesine aitti. Kiracıların durumuna sempati duyan birinin anlattığına göre malikâne sahibi "şarabını yudumlayıp minderlerin üzerinde yayılır; yaşamını toplumsal işler, yemek ve kültürle doldurur, beş atının çektiği arabasına kurulur, nehir vadisinin güzelliklerini seyrederek dağlara karşı dolaşır" başka da bir şey yapmazdı.

1838 yılına gelindiğinde kiracılar ilk kez toplu halde sorunlarını tartışmaya başladılar. 1837 yılındaki ekonomik kriz bu bölgeyi arazi arayan işsizlerle doldurmuştu. Üstüne üstlük yapımı tamamlanan demiryollarının ilk bölümünün bitirilmesiyle birlikte Erie Kanalı'nın da tamamlanmış olması buradaki işsiz sayısını artırmıştı. O yaz kiracılar kendi aralarında şu karara vardılar: "Babalarımızın bıraktığı yerden devrimin bayrağını kaldırıp onu özgürlüğün son noktasına taşıyacak ve kitlelerin bağımsızlığının kazanılması amacını sürdüreceğiz."

Çiftlikler bölgesinde bazı kişiler lider ve örgütçü olarak öne çıktılar: At üzerinde bütün bölgeyi dolaşan bir köy hekimi Smith Boughton; devrimci bir İskoçyalı Ainge Devyr gibi kişilerdi bunlar. Devyr toprağın tekelleşmesinin ve sanayinin gelişmesinin Londra, Liverpool ve Glasgow kentleri varoşlarında oturanlara getirdiği acıları görmüş, bunun değişmesi için insanları kışkırtmış, isyana tahrik ettiği için tutuklanmış ve Amerika'ya kaçmıştı. Rensselaerville'de çiftçilerin 4 Temmuz mitingine davet edilmiş ve dinleyicilerini şöyle uyarmıştı: "İlkesiz ve hırslı insanların toprağınızı tekelleştirmesine göz yumarsanız, etki-tepki kuralı uyarınca onların ülkenizin efendileri olmasına izin verirsiniz..."

Rensselaer toprağında binlerce çiftçi "Kiracılığa Karşı Çıkanlar" derneklerinde örgütlenerek toprak sahiplerinin kendilerini tahliye ettirmelerini önlemeye çalıştılar. Boston Çay Partisi'nin simgesi olan Amerikan bezinden yapılmış Kızılderili kostümleri giyerek toprağın sahiplerinin kendileri olduğunu insanlara hatırlatmaya çalıştılar. Borazan Kızılderililerin silaha çağrısını temsil ediyordu. Kısa zamanda on bin kişi eğitilmiş ve hazır hale getirilmişti.

Çiftçilerin örgütlenmeleri Hudson Nehri boyunca bölgeden bölgeye düzinelerce kasabada sürdürüldü. El ilanları çıkarıldı.

DİKKAT
KİRACILIĞA KARŞI ÇIKANLAR!
UYANIN! AYAKLANIN!...

Vurun* ki son silahlı düşmanınız yok olsun,
Vurun ki sönmesin ocaklarınız, sunaklarınız-
Tanrınız için vurun, mutlu eviniz için vurun,
Vurun mezarlarında ot biten atalarınız duysun!

Mahkeme emirlerini çiftçilere getiren şerif ve şerif yardımcıları, borazanlar çalınarak bölgenin her tarafından toplanan Kızılderili kıyafetli atlılar tarafından ablukaya alınıyor, daha sonra da üzerlerinden katran dökülerek tüye bulanıyorlardı. Bir zamanlar toprak kiracılarına sempati duyan *Herald* gazetesi bile artık olaylara esef etmeye ve "dağcıların ayaklanmacı ruhu" gibi başlıklar atmaya başladı.

Kira anlaşmalarının değişmez bir biçimde en fazla tepki duyulan maddesi toprak sahibine mülkü üzerindeki kerestelik ağaçları kullanma hakkını veren madde idi. Kiracılardan birinin topraklarına gönderilecek toprak sahibi için odun toplayan bir adamın öldürülmesi üzerine gerilim arttı. Çiftlikte çalışan çocuklardan biri gizemli bir biçimde öldürüldü ve kimin tarafından öldürüldüğü anlaşılamadı. Fakat Dr. Boughton hapsedildi. Vali topçuların harekete geçmesini emretti ve New York kentinden bir atlı destek birliği gönderildi.

1845 yılında eyalet yasama meclisinin önüne kiracılık yasasına karşı kiracılar tarafından imzalanmış 25.000 dilekçe konulmuştu. Fakat yasa geçirilemedi. Ülkede "Kızılderili" kılığındaki çetelerle şeriflerin kolluk güçleri arasında bir çeşit gerilla savaşı başladı. Dr. Boughton yedi ay hapiste tutuldu, bunun dört buçuk ayını zincire vurulmuş olarak geçirdi, sonunda kefaletle serbest bırakıldı. 1845 yılının 4 Temmuz mitinglerinde binlerce çiftçi direnişin sürmesi için ant içtiler.

160 akrelik taşlık bir toprağı kiralamış olan Moses Earle adındaki bir çiftçi 60 *dolar*lık borcunu ödeyemeyince şerif yardımcısı hayvanlarını satmaya kalktı. Bunun üzerine bir kavga çıktı ve şerif yardımcısı öldürüldü. Çiftlik hayvanlarını sattırarak kirayı ödetmeye yönelik buna benzer pek çok girişim tekrar tekrar engellendi. Vali bir isyan hali bulunduğunu ilan ederek bölgeye üç yüz asker gönderdi ve kısa bir süre içinde kiracılığa karşı yüzden fazla çiftçi hapse gönderildi. Smith Boughton mahkemeye çıkarıldı. Kendisine yöneltilen suçlama bir şerifin elinden bazı kâğıtları almasıydı. Fakat yargıç, onun aslında "ülkesine, hükümete ihanet etmekle ve silahlı isyan girişiminde bulunmakla suçlu olduğunu" ilan etti ve Dr. Boughton'u ömür boyu hapisle cezalandırdı.

---

* Strike: vurun sözcüğü İngilizcede aynı zamanda "işi bırakın, greve gidin" anlamını taşımaktadır (ç.n.).

Şerif yardımcısının öldürüldüğü Moses Earle'ün çiftliğinde kılık değiştirmiş ve silahlanmış olarak bulunan malum "Kızılderililer", yargıç tarafından cinayet sanığı ilan edildiler ve jüriye bu yönde telkinde bulunuldu. Sanıkların hepsi suçlu bulundu; yargıç dördünü yaşam boyu hapse ve ikisini de idama mahküm etti. Liderlerden ikisine, kiracılık karşıtı örgüte dağılmalarını, kendilerine verilecek ağır cezalardan kurtulmaları için tek şanslarının bu olduğunu anlatan mektuplar yazmaları söylendi. Her ikisi de istenen mektupları yazdılar.

Böylelikle yasanın gücü kiracılık karşıtlarının hareketini bastırmış oldu. Çiftçilere savaşarak hiçbir şey elde edemeyecekleri, çabalarını oy verme eylemiyle sınırlı tutmaları ve kabul edilebilir reform yöntemlerini benimsemeleri gerektiği mesajları veriliyordu. 1845 yılında kiracılık karşıtları Yasama Meclisi'ne on dört üye seçtirdiler. İki ölüm cezasını yaşam boyu hapis cezalarına çevirmiş olan Vali Silas Wright Yasama Meclisi'nden, kiracılara artık bir rahatlama şansı tanınmasını ve Hudson Vadisi'nde feodal sisteme son verilmesini istedi. Sahipleri ölen çok geniş mülklerin bölünerek küçültülmesi önerileri reddedildi. Fakat Meclis'te kiranın ödenmemesi durumunda kiracının mallarını satmanın yasaya aykırı olacağı oylandı ve kabul edildi. O yıl toplanan Anayasa Konvansiyonu ise yeni feodal kiracılığı yasadışı ilan etti.

1846 yılında kiracılık karşıtlarının desteği ile seçilen yeni vali, Kiracılık Karşıtları Hareketi nedeniyle verilen hapis cezalarının bağışlanacağını vaat etmişti ve bu sözünü tuttu. Hapisten bırakılanlara büyük bir çiftçi kalabalığı tezahürat yaptı. 1850'lerde alınan mahkeme kararları toprak sahibi-kiracı ilişkisinin temel ilkelerini değiştirmeksizin derebeylik sisteminin en kötü maddelerini kısıtlamaya başladı.

Kiraların toplanmasına karşı orada burada görülen çiftçi direnişleri 1860 yıllarına dek sürdü. 1869 yılına gelindiğinde bile "Kızılderili" kılığındaki gruplar, Walter Church adında vadinin zenginlerinden birinin haklarını kollamaya gelen şeriflere topluca karşı koymaya çalışıyorlardı. 1880'li yılların başlarında kilise adına bir çiftçinin mallarına el koymak isteyen bir şerif yardımcısı açılan bir ateşle öldürülmüştü. Bu tarihe kadar kiralanan toprakların çoğu çiftçilerin ellerine geçmişti. Kiracılık karşıtı bölgelerin en önemlilerinden üçünde bulunan yirmi bin çiftçiden yalnızca iki bin çiftçi, üzerinde çalıştıkları topraklardan kiracı olarak kazanç sağlıyorlardı.

Çiftçiler savaşmışlar, yasalar yüzünden yenik düşmüşler, mücadeleleri oy verme eylemine doğru yönlendirilmiş; sistem küçük toprak sahipleri sınıfını genişleterek kendini sağlamlaştırmıştı ve bir kez daha sınıfsal yapının temel sorunu olan zengin fakir ayrımına hiç dokunulmamıştı. Yaşananlar Amerikan tarihinin sıradan bir dizi olayından başka bir şey değildi.

Kiracılık Karşıtları Hareketi sırasında New York, Rhode Island'da Dorr'un İsyanı büyük bir heyecan yaratmıştı. *The Dorr Rebellion* (Dorr'un

İsyanı) adlı çalışmasında Marvin Gettleman'ın da belirttiği gibi, bu hareket hem bir seçim reformu, hem de radikal bir başkaldırı hareketiydi. Dorr'un İsyanı, Rhode Island'ın yürürlükte olan ayrıcalık beratı kuralına* göre, yalnızca toprak sahiplerinin oy kullanabilmeleri kuralına karşı duyulan tepkiler nedeniyle başlamıştı.

Çiftliklerden kentlere daha fazla sayıda insanın geliyor olması, göçmenlerin değirmenlerde çalışıyor olması gibi nedenlerle oy veremeyenlerin sayısı hızla artmıştı. Providence kentinde yaşayan ve kendi kendini eğitmiş bir marangoz olan Seth Luther, çalışanların sözcülüğünü üstlenerek 1833 yılında "Özgür Oy Verme Hakkı İsteğimiz" başlıklı bir yazı yazmış ve siyasal gücün "mantar lordcukları, asalet filizleri... küçük patates aristokratları" diye nitelendirdiği kişilerin tekelinde olmasını kınamıştı. Çalışanlara vergi vermeyi ya da askere gitmeyi reddederek yönetimden desteklerini çekmelerini öğütlüyordu. Rhode Island'da yaşayan, çalışan ve oy hakkı olmayan on iki bin kişi, toprak sahibi olduğu için oy hakkı olan beş bin kişiye niçin boyun eğsin? diye soruyordu.

Bir avukat olan ve zengin bir aileden gelen Thomas Dorr, oy hakkı hareketinin lideri oldu. Çalışanlar bir araya gelerek Rhode Island Oy Hakkı Derneği'ni kurdular ve 1841 ilkbaharında binlerce kişi Providence kentinde ellerinde bayraklar ve posterler taşıyarak seçim reformu için yürüyüş yaptılar. Yasal sistemin de dışına çıkarak kendi "Halk Konvansiyonu" adını verdikleri toplantılarını örgütlediler ve oy vermede mülkiyet sahibi olma koşulu bulunmayan yeni bir anayasa taslağı hazırladılar.

1842 yılının başında yeni anayasa oylamaya sunuldu; on dört bin kişi kabul oyu verdi. Kabul oyu verenler arasında mülk sahibi beş bin kişi de bulunuyordu. Bu çoğunluk oyu, böylelikle, ayrıcalık beratının yasal sınırları içinde kalan bir sayıya da fazlasıyla ulaşmış oluyordu. Nisanda resmi olmayan bir seçim yapıldı. Bu seçimde Dorr, karşısında hiçbir rakip olmaksızın valilik için yarıştı ve altı bin oy kazandı. Bu arada Rhode Island valisi, Başkan John Tyler'dan isyan durumunda federal birliklerin müdahale edeceklerine dair söz aldı. Birleşik Devletler Anayasası'nda bulunan bir madde, böyle bir durumda, eyalet yönetiminin isteği üzerine yerel bir ayaklanmayı federal güçlerin bastırabileceğini öngörüyordu.

Dorr'u destekleyen güçler bütün bunları görmezden gelerek 3 Mayıs 1842 tarihinde Providence'da zanaatkârların, dükkâncıların, tamircilerin ve milis güçlerinin katıldığı görkemli bir yürüyüş ve yemin töreni düzenlediler. Yeni seçilen Halk Meclisi de toplandı. Dorr, eyalet cephaneliğine, isabetsiz bir top atışıyla fiyaskoya dönüşen bir saldırı düzenledi. Vali, Dorr'un tutuklanmasını emretti ve Dorr askeri destek bulmak üzere eyalet dışına çıkıp saklandı.

---

* Rhode Island eyaleti hâlâ 1663 yılında İngiltere kralı tarafından verilen ayrıcalık beratına göre yönetiliyordu (ç.n.).

Hazırlanan "Halk Anayasası", Dorr ve birkaç kişinin karşı çıkmalarına karşın, seçmenlerin tanımlandığı maddedeki "beyaz" sözcüğünü çıkarmamıştı. Buna içerleyen Rhode Island zencileri gidip kendilerine yeni bir Anayasa Konvansiyonu ve seçme hakkı vaat eden, "Yasa ve Düzen Koalisyonu"nun milis güçlerine katıldılar.

Dorr, Rhode Island'a dönünce, çoğu çalışan kesimden gelen yüzlerce kişi kendisini destekleyeceklerini ve Halk Anayasası için savaşmaya hazır olduklarını bildirdiler. Fakat eyalet milis güçleri binlerce kişiye ulaşmıştı ve isyan hareketi çözüldü; Dorr bir kez daha Rhode Island'dan kaçtı.

Sıkıyönetim ilan edildi. Asi bir asker yakalandı, gözleri bağlandı ve infaz mangasının önüne dikildi. Fakat manga boş mermilerle ateş etti. Yüz milis askeri esir alındı. Bunlardan biri iplerle sekiz kişilik gruplar halinde birbirlerine nasıl bağlandıklarını; Providence'a kadar on altı mil nasıl yürütüldüklerini; "yorgunluktan geri kaldıklarında süngü ile dürtülüp tehdit edildiklerini, iplerin kollarını kesercesine sıktığını, derilerini yırttığını... kendilerine Greenville'e kadar hiç su verilmediğini... ertesi güne kadar hiç yemek verilmediğini... ve herkese gösterildikten sonra eyalet cezaevine nasıl konulduklarını" anlatmıştı.

Yeni bir Anayasa reform demekti. Gerçi hâlâ kırsal bölgenin temsil edilme hakkı abartılmış, oy hakkı mülk sahibi olmaya ya da bir *dolar* seçim hakkı vergisi verenlerle kısıtlanmış; vatandaş olma hakkını kazanmış göçmenlerin 134 *dolar* karşılığı mülkiyet sahibi olma koşulu getirilmişti, ama bütün bunların pek önemi yoktu. 1843 yılı başlarında yapılan seçimlerde Yasa ve Düzen Grubu, eski Dorr yanlılarının muhalefetine karşın, eyalet milis güçlerinin tehditlerini kullanarak ve işçilere işveren, kiracılara toprak sahibi korkusu salarak, sanayileşmiş kentlerde kaybetmelerine karşın kırsal kesimin oylarını alarak seçimleri kazandı ve bütün önemli görevleri ele geçirdi.

Dorr 1843 yılının sonbaharında Rhode Island'a döndü. Providence caddelerinde tutuklandı ve vatana ihanetten yargılandı. Bütün politik tartışmalardan kaçınılması ve yalnızca Dorr'un açık açık belli eylemlere girişip girişmediğinin düşünülmesi konusunda yargıç tarafından yönlendirilen jüri (Dorr eylemlerinden hiçbirini, hiçbir zaman yadsımamıştı) Dorr'u suçlu buldu ve onu çalışma kampı koşullarında ömür boyu çalışacağı hapis cezasına mahkûm etti. Dorr hapiste yirmi ay kaldı. Bu süre sonunda Yasa ve Düzen grubundan yeni seçilmiş olan Vali, Dorr'un halkın gözünde bir kahraman olarak kalmasına son vermek için onu bağışladı.

Silahlanma başarısızlıkla sonuçlanmış, seçim sandığı kaybedilmiş, mahkemeler tutucuların tarafında yer almışlardı. Dorr hareketi bundan sonra Martin Luther'in Yasa ve Düzen milislerine karşı açtığı bir ihlal davası yoluyla Yüksek Mahkeme'ye götürüldü. İhlal davasının gerekçesi 1842 yılında Rhode Island eyaletinde yasal yönetimin Halkın Yönetimi olduğu idi. Daniel Webster, "halk var olan bir yönetimi devirmek için anayasal bir hak iddia ediyorsa, artık ne yasa ne de yönetim kalmıştır, yalnızca anarşi vardır," diyordu.

(Luther ve Borden'in tarafları oluşturduğu 1849 yılında görülen davada) Yüksek Mahkeme'nin kararı uzun yıllar korunacak bir hukuk ilkesinin (içtihat) temelini atmış oldu: Yüksek Mahkeme yasama ve yürütmeye bırakılabilecek bazı "siyasal" sorunlara müdahale etmeyecekti. Bu karar Yüksek Mahkeme'nin tutucu yapısını biraz daha pekiştirdi: Savaş ve devrim gibi kritik konularda Yüksek Mahkeme karar verme yetkisini Başkan ve Kongre'ye bırakacaktı.

Kiracılık Karşıtları Hareketi'nin öyküleri ve Dorr'un isyanı, Birleşik Devletler tarihi konusunda yazılan okul kitaplarında genellikle bulunmaz; çünkü milyonlarca genç Amerikalıya okutulan bu kitaplarda ondokuzuncu yüzyılda Amerika'da yaşanan sınıf kavgalarına pek yer verilmez. İç Savaş öncesi ve sonrası dönem siyaset, seçimler, kölecilik ve ırk sorunları ile doldurulmuştur. Başkan Jackson dönemi üzerinde yoğunlaşan kitaplarda, söz konusu iş yaşamı ve ekonomik konular olduğunda bile, başkanlık bütün sorunların merkezinde gösterilerek halkın mücadelelerinden çok liderlerin kahramanlıklarına duyulan geleneksel bağımlılık sürdürülmeye çalışılır.

Andrew Jackson, "toplumun çiftçi, tamirci, işçi gibi... alçakgönüllü kesimlerinden gelen üyelerinin sözcüsü olduğunu" söylüyordu. Başkan hiç kuşkusuz topraklarından sürülen Kızılderililerin ya da kölelerin sözcüsü olmayı aklından geçirmiyordu. Ancak gelişen fabrika sistemiyle ortaya çıkan ve giderek artan toplumsal gerilimler, büyüyen göçmen sorunları karşısında yönetimden beklenen şey, beyazlar arasında kitlesel bir dayanışma olgusunun geliştirilmesiydi; "Jackson Demokrasisi" tam da bu işi yapıyordu.

The Birth of Modern America (Modern Amerika'nın Doğuşu) kitabının yazarı ve Jackson dönemi uzmanı olan Douglas Miller'e göre, 1830 ve 1840 yılları arasındaki dönemde geliştirilen politikalar "giderek artan bir biçimde sevilen bir sıradan adam imajı yaratma ve bu imajın övgüsü üzerinde yoğunlaşıyordu." Fakat Miller "Jackson Demokrasisi" teriminden oldukça kuşkulu idi:

> Jackson'un politikalarını biçimlendiren öğeler resmi geçitler, piknikler ve kişisel karalama kampanyaları idi. Fakat her iki partinin de retoriklerini halkı etkilemek için kullanmaları ve demokrasinin köhnemiş, kutsal kavramlarını ağızlarından düşürmüyor olmaları, Amerika'da sıradan adamın iktidarda olduğu anlamına gelmiyordu. Yirmilerde ve otuzlarda ortaya çıkan profesyonel politikacılara, bazıları kendi kendilerini yetiştirmiş olsalar bile, nadiren sıradan insanlar denilebilirdi. İki büyük parti de geniş ölçüde zengin ve hırslı adamlar tarafından denetleniyordu. Gerek Demokratları, gerekse Whigleri avukatlar, gazete editörleri, tüccarlar, sanayiciler, geniş toprak sahipleri ve spekülatörler ele geçirmişlerdi.

Jackson liberal retoriği ustaca kullanabilen, sıradan adam edebiyatı yapan ilk başkandı. Bu, Rhode Island'da olduğu gibi, giderek daha fazla sayıda insanın oy hakkı talep ettiği ve eyalet meclislerinin oy hakkı üzerindeki kısıtlamaları günbegün gevşettikleri bir dönemde siyasal bir zafer kazanmak için gerekli bir stratejiydi. Bir başka Jackson uzmanı olan Robert Remini'nin *The Age of Jackson* (Jackson Dönemi) adlı çalışmasında 1828 ve 1832 yıllarının seçim rakamlarını inceledikten sonra belirttiği gibi:

> Jackson ülkenin bütün kesimlerinden ve toplumsal sınıflardan geniş bir destek alarak seçilmişti. Çiftçileri, tamircileri, emekçileri, meslek sahiplerini, hatta işadamlarını bile kendine çekmeyi başarmış, oylarını almıştı. Bunu da açık seçik bir biçimde emeğin yanında ya da karşısında; işadamlarının yanında ya da karşısında; hatta yoksul, orta ya da zenginlerin yanında ya da karşısında durduğunu söylemeden yapmıştı. Kendisinin bir grevkırıcı olduğunu [Chesapeake ve Ohio Kanalları'nda çalışan işçilerin ayaklanması üzerine olayları bastırmak için birlikler göndermişti] değişik zamanlarda göstermişti... Yine de o ve Demokratlar, örgütlü işçi kesiminin desteğini alabildiler.

Bu dönem, hızlı büyüme ve kargaşa potansiyeli taşıyan günlerde, politikacıların aşağı ve orta sınıfların desteğini alabilmek için onların ağzından konuştuğu politik belirsizlikler dönemiydi. İki partili sistem bu dönemde kendini kanıtlamıştı. İnsanlara isyan etmeye hazır oldukları bir zamanda, iki partiden birini seçme hakkı tanıyarak, içlerinden azıcık daha demokratik olanı seçmelerine izin vermek onları denetim altında tutmanın en kolay yollarından biriydi. Amerikan sisteminde bulunan pek çok entrikaya karşın bu yol şeytani zekâları olan komplocular tarafından değil, durumun bir gereği ve sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkmıştı. Remini, Jackson tipi bir Demokrat olan ve Jackson'dan sonra başkan olan Martin Van Buren'i Avusturyalı muhafazakâr devlet adamı Metternich ile şöyle karşılaştırmaktadır: "Avrupa'da ortaya çıkan devrimci hoşnutsuzluğu durdurup geriletmeye çalışan Metternich gibi, Van Buren ve benzeri politikacılar, Birleşik Devletler'de ortaya çıkan siyasal kargaşayı iyi örgütlenmiş iki partinin yarattığı güç dengesiyle ortadan kaldırmaya çalışmakta idiler."

Jackson ve partisinin ülkeye istikrar ve denetim getirmek için tasarladıkları yöntem, "tedbirli, adil ve iyi düşünülmüş reformlar" yoluyla Demokrat Parti'nin, "orta sınıfın ilgisini ve özellikle de... ülkenin belkemiğini oluşturan küçük çiftçilerin desteğini" kazanabilmesi olarak özetlenebilirdi. Yani fazla derine gitmeyecek reformlar söz konusuydu. Bu sözler bir reformcu, şirket avukatı ve Jackson'un demokratlarından biri olan Robert Rantoul'a aitti. Yirminci yüzyılda, Demokrat Parti'nin -zaman zaman da Cumhuriyetçi Parti'nin- seçmenlere başarıyla nasıl hoş görüneceği konusunda önceden yapılan bir prova gibiydi bu uygulama.

Siyasal denetimin bu yeni biçimleri, büyümenin yarattığı kargaşa ve her an bir ayaklanmanın olabileceği böyle ortamlarda işe yarayacaktı. Artık kanallar, demiryolları, telgraf vardı. 1790 yılında kentlerde yaşayan Amerikalıların sayısı bir milyonu bulmazken, 1840 yılında bu sayı 11 milyona ulaşmıştı. New York'un nüfusu 1820'de 130.000; 1860 yılında ise 1 milyondu. Alexis de Tocqueville, turist olarak gittiği Amerika'da, "genel olarak insanların böyle eşit koşullar altında yaşamalarına" hayret ettiğini anlatırken, arkadaşı Beaumont onun sayılarla arasının hiç de iyi olmadığını söylüyordu. *Jacksonian America* (Jackson'un Amerikası) adlı çalışmasında Jackson toplumunun tarihini yazan Edward Pessen ise Tocqueville'in gözlemlerinin gerçeklere uymadığını saptayacaktı.

Philadelphia'da işçi sınıfı aileleri 55 m²'lik döküntü apartman dairelerinde çoğu kez tek odalık; tuvaleti, temiz hava ve suyu, çöp atma kolaylığı bulunmayan yerlerde yaşıyorlardı. Schuylkill Nehri'nden yeni pompalanmaya başlanan taze su vardı, ama bu da zenginlerin evlerine veriliyordu.

New York'ta yoksulları sokaklarda çöpler arasında yatarken görebilirdiniz. Varoşlarda lağım kanalları olmadığından pis su bahçelere ve ara sokaklara, en fakirlerin yaşadığı bodrum katlara sızıyor, sızarken de ölümcül tifo (1837) ve tifüs (1842) gibi hastalıkları da beraberinde taşıyordu. 1832 yılındaki Kolera salgınında zenginler kente kaçmışlar, yoksullar kalıp ölmeyi beklemişlerdi.

Bu yoksulların devletin siyasal müttefikleri olacağını kimse düşünemezdi. Bunlar ancak köleler ve Kızılderililer gibi günlük yaşamda görünmez hale getiriliyor, ayaklanırlarsa da bir tehdit olarak görülüyorlardı. Oysaki sistemi sürekli olarak destekleyecek sağlam vatandaşlar vardı; daha iyi kazanan işçilere, toprak sahibi çiftçilere her zaman güvenilebilirdi. Ayrıca tarihçi Thomas Cochran ve William Miller'in de *Girişimcilik Dönemi* adlı çalışmalarında belirttikleri gibi ticaretin giderek önem kazandığı bu dönemde kentli beyaz yakalı işçiler de ortaya çıkmıştı:

> Kahverengi kaba yünden takımlar içinde, yüksek bir masa üzerinde kamburlaşarak çalışan bu yeni işçi giren çıkan paranın muhasebesini tutuyor, listeliyor, kataloglayıp dosyalıyor, faturaları, akseptansları, konşimento ve makbuzları yazıyor ve mühürlüyordu. Maaşı yeterli olduğundan biraz parası ve boş zamanı vardı. Spor olaylarını, tiyatroları, bankalardaki tasarruf hesaplarını izleyebiliyor, sigorta şirketlerini korkutabiliyordu. Day'in çıkardığı *New York Sun* ya da Bennett'in *Herald* gazetesini okuyordu. Bu gazeteler para durumu konusunda reklam alanı, sayfaları polis raporları, suç öyküleri ve yükselen burjuvazi için görgü kuralları ile doldurulmuş gazetelerdi.

Bu grup Amerika'da sayıları giderek artan beyaz yakalı işçilerin ve meslek sahiplerinin muhafız güçleri gibiydi; kendilerini burjuva sınıfının üyesi olarak görebilmeleri için yeterince pohpohlanıyor, maaş veriliyor ve kriz zamanlarında burjuvaziye destek vermeleri sağlanıyordu.

Batının yerleşime açılması çiftçiliğin makineleşmesi ile atbaşı gitmekteydi. Demir pulluklar tarlaları çok daha kısa sürede sürüp bitiriyordu. 1850'lere gelindiğinde John Deer şirketi yılda on bin pulluk üretmeye başlamıştı. Cyrus McCormick Chicago'daki fabrikasında yılda bin biçerdöver makinesi çıkarıyordu. Orakla çalışan bir adam günde yarım akrelik buğday biçerken, biçerdöverle 10 akre biçebiliyordu.

Otoyollar, kanallar ve demiryolları daha fazla insanı batıya taşıyor, batıda üretilenleri de giderek artan bir sayıda doğuya getiriyordu. Artık kargaşanın ve bilinemezliğin kol gezdiği bu yeni batıyı denetim altında tutmak daha önemli bir hale gelmişti. Cochran ve Miller'in belirttiğine göre, batıda üniversiteler açıldıkça, doğudaki işadamları "batıdaki eğitimi A'dan Z'ye denetlemeye kararlı" görünüyorlardı. Massachusettsli bir siyasetçi ve hatip olan Edward Everett, 1833 yılında yaptığı konuşmada, batıdaki üniversitelere parasal destek sağlamanın önemini şöyle anlatıyordu:

> O zaman New England'da büyük yatırımları olan hiç kimse, Bostonlu kapitalistlerden hiçbiri... kendisiyle ilgisi olmayan bu insanlara uzaktan uzağa Liberalliğini gösterebilmesi için bir çağrı yapıldığını düşünmesin... bu insanlar sizden, korumak ya da yok etmek için bütün güçleri kendi içinde barındıran o bölgenin her köşesinde, ışık ve gerçeğin araçlarını yayarak, kendi mülkünüz için güvenlik getirmenizi istiyorlar...

Doğudaki sermayedarlar bu "kendi mülkünüz için güvenlik" gereğinin bilincindeydiler. Teknoloji ilerledikçe daha fazla sermaye koymak, daha çok risk almak gerekiyordu ve büyük yatırımlar için de istikrarın sağlanması isteniyordu. İnsanların gereksinmelerini karşılamak için akılcı bir biçimde planlanmamış; düzensiz gelgitlerle, kargaşa içinde gelişmeye çalışan ve yalnızca kâr dürtüsü ile hareket eden bir ekonomik sistemde sık sık yinelenen ekonomik çıkışlar ve inişlerden kaçınmanın yolu yoktu. 1837'de bir ekonomik kriz yaşanmış, 1853'te bir diğeri patlamıştı. İstikrarı sağlamanın bir yolu rekabeti azaltmak, iş yaşamını desteklemek ve tekelleşmeye gitmekti. 1850'lerin ortalarında fiyatların sabitlenmesi ve şirket evliliklerine sık sık rastlanır oldu: New York Central Railroad birçok demiryolu şirketinin birleşmesinden doğmuştu. Amerikan Pirinç Metali Derneği'nin "ölümcül rekabete dayanabilmek için" kurulduğu söyleniyordu. Hampton Mıntıkası Pamuk İşleyicileri Derneği ise fiyatları denetlemek için kurulmuştu ve Amerikan Demir Derneği'nin amacı da aynı şekilde, fiyatların denetlenmesiydi.

Riskleri azaltmanın bir başka yolu da devletin Alexander Hamilton ve ilk Kongre günlerine dönüş yaparak geleneksel rolünü oynaması ve işadamlarının çıkarlarını gözetmesiydi. Eyalet Meclisleri şirketlere ayrıcalıklar tanıyarak iş yaşamını düzenlemek ve sermayelerini artırmak için yasal haklar veriyorlardı; önce özel ayrıcalıklar, sonra genel ayrıcalıklar

tanınarak belli önkoşulları yerine getiren her işkolunun şirketleşebilmesi sağlanıyordu. 1790 ve 1860 yılları arasında 2300 şirkete ayrıcalıklar tanınmıştı.

Demiryolcular Washington ve eyalet başkentlerine para, borsa hissesi bedava demiryolu kullanım ayrıcalıkları ile donanmış olarak gidiyorlardı. Bunlar 1850 ile 1857 yılları arasında 25 milyon (x 4.39 dönüm) akrelik devlet arazisini bedava elde etmişlerdi ve ayrıca ellerinde eyalet meclislerinin milyonlarca *dolar*lık tahvili -borç olarak- bulunuyordu. 1856 yılında Wisconsin'de The LaCrosse and Milwaukee Railroad şirketi 59 meclis üyesi, 14 senatör ve valiye 900.000 *dolar*lık borsa senedi ve tahvil dağıtarak bir milyon akrelik bir toprağı bedavaya getirmişti. İki yıl sonra şirket battı ve tahvillerin hiçbir değeri kalmadı.

Doğu'da imalathane sahipleri güçlenmiş ve örgütlenmişlerdi. 1850 yılına gelindiğinde kendilerine "ortaklar" adını veren Bostonlu on beş aile Birleşik Devletler'deki pamuk işleme işinin % 20'sini; Massachusetts kentindeki sigortacılık sermayesinin % 39'unu ve Boston'daki banka kaynaklarının % 40'ını denetliyordu.

Okul kitaplarında bu yıllar sanki kölelik üzerinde büyük tartışmaların yapıldığı yıllarmış gibi gösterilir. Fakat İç Savaş'ın hemen öncesinde ülkeyi yönetenlerin öncelik verdiği konulardan en önemlisi kölelik karşıtı hareketler değil para ve kâr sorunuydu. Cochran ve Miller'in de belirttiği gibi:

> Kuzeyin kahramanı Webster'di; Emerson, Parker, Garrison ya da Philips değil. Gümrükçü, toprak spekülatörü, şirket avukatı, Bostonlu ortakların siyasetçisi ve Hamilton'un tacının varisi olan Webster'di bu. "Devletin en büyük amacı", diyordu, ülke içinde mülkiyeti; ülke dışında da saygınlığı ve ismimizi korumaktır." Bunları yapabilmek için birliğimizi korumalıyız, diyordu; birliği korumak için de kaçak köleleri götürüp teslim etmek gerekiyordu.

Cochran ve Miller, Bostonlu zenginler hakkında şunları söylüyordu:

> Beacon Tepesi'nde pahalı ve görkemli bir hayat süren bu adamların yaptıkları iyiliklere, sanat ve kültürü korumak için gösterdikleri çabalara komşuları hayrandı. Bunlar State Caddesi'nde işlerini yürütürlerken birileri bunların fabrikalarını çalıştırıyor, demiryollarını işletiyor; temsilcileri bunlar adına su gücü satıyor ve emlak pazarlıyordu. Tam anlamıyla ortada görünmeyen ve işlerini başkalarına gördüren toprak ağalarıydı bunlar. Fabrika kentinin saçtığı hastalıklardan uzakta yaşıyorlar, işçilerinin yakınmalarını duymuyorlar, kasvetli, bakımsız ve pis yerlerde bulunanların çektikleri bunalımları çekmiyorlardı. Metropolde sanat, edebiyat, eğitim, bilim altın devrini yaşamaktaydı. Sanayi kentlerinde ise çocuklar anne ve babalarıyla birlikte işe gidiyorlar, okul ve doktor bulamıyorlardı. İnsanın kendi yatağı olması bile az bulunur bir lüks haline gelmişti.

Ralph Waldo Emerson, o günlerdeki Boston'u şöyle anlatıyordu: "Bütün sokaklarda hissedilebilir bir yoksulluk kokusu var. Beacon caddesinde, Mount Vernon'da, avukat yazıhanelerinde, rıhtımda ve her yerde aynı düşkünlük, verimsizlik ve umutsuzluk hissediliyor, ortalıkta bir ayakkabı imalathanesinin kasveti görülüyor." Vaiz Theodore Parker cemaatine, "Bu milletin en büyük gücü para olmuştur," diyordu.

Siyasal istikrarı kurma ve ekonomik denetimi sağlama girişimleri bir sonuç vermedi. Yeni sanayileşme, kalabalık kentler, fabrikalardaki uzun saatler, yüksek fiyatlara yol açan ani ekonomik krizler ve yitirilen işler, yiyecek ve su kıtlığı, dondurucu soğuklar, yazın yapış yapış bunaltıcı evler, salgın hastalıklar, çocuk ölümleri gibi durumlar yoksulların orada burada tepkilerine yol açıyordu. Bazen zenginlere karşı kendiliğinden ortaya çıkan, örgütsüz ayaklanmalar da oluyordu. Öfke zaman zaman siyahlara karşı ırkçı bir nefret, Katoliklere karşı dinsel bir savaş, göçmenlere karşı da milliyetçi bir hiddet biçiminde patlıyordu. Bazen de gösteriler ve grevlere dönüşüyordu.

"Jackson Demokrasisi" sistemi güçlendirmek için bir destek sağlama konusunda bir onaybirliği yaratmaya çalışmıştı. Siyahlar, Kızılderililer, kadınlar ve yabancılar bu onaybirliğinin açıkça dışında tutuluyorlardı. Ama çalışan beyaz kesim de büyük bir çoğunlukla, kendilerinin bu onaybirliğinin dışında olduklarını ilan ettiler.

Bu yıllarda da -diğer yıllarda olduğu gibi- işçi sınıfının bilinç düzeyinin gerçek boyutları tarih içinde kaybolup gitmiştir. Fakat bu bilincin küçük küçük parçacıkları hep kalırlar ve biz bu bilincin, işçi kesiminin pratik sessizliğinin gerisinde ne kadarının daima var olduğunu merak ederiz. 1827 yılında "Philadelphialı İşçi Sınıfı ve Teknisyenlere... Sesleniş" başlığı altında büyük bir olasılıkla "iyi eğitim görmemiş" genç bir ayakkabıcı tarafından yazılmış bir ilan kaydedildi:

> Kendimizi her yönden baskı altında görüyoruz. Bizler başkalarının rahat etmesi için yaşamın bütün konforunu üretme çabasında ölesiye çalışırken, kendimiz ürettiklerimizin çok küçük bir kısmından yararlanabiliyoruz. Bu küçücük parçanın bize verilmesi bile, toplumun bugünkü yapısında, patronların arzularına bırakılmış bulunuyor.

İlk feminist ve ütopyacı sosyalistlerden, İskoçyalı Frances Wright, Birleşik Devletler işçi sendikalarının bu kentte kurduğu ilk dernekte, 1829 yılının 4 Temmuz bayramı için bir konuşma yapmak üzere Philadelphialı işçiler tarafından davet edilmişti. Wright konuşmasında, Devrim'in "ülkenin üreten kesimlerinin oğulları ve kızlarının... yoksulluk, ihmal, kötülük, açlık ve hastalığın ayakları altında ezilmek için mi yapıldığı"nı sordu. "Yeni teknolojinin çocuk emekçilerin kafalarını ve vücutlarını parçalayarak... ve insanları makinelerin uzantıları haline getirerek, insan emeğinin değerini azaltıp azaltmadığını merak ettiği"ni söyledi.

O yıl daha sonra *Workingman's Advocate* (İşçinin Savunucusu) dergisinin editörü, basımcı George Henry Evans, "İşçinin Bağımsızlık Bildirisi"ni* kaleme aldı. "İçten ve Tarafsız" vatandaşlara sunduğu "gerçekler" arasında şunlar bulunuyordu:

1. Vergi toplamak için konulan yasalar... en baskıcı bir biçimde toplumun bir sınıfına uygulanmaktadır.
3. Özel şirketler yasaları... toplumun bir sınıfını feda etme pahasına diğer bir sınıfın yanındadır.
6. Yasalar... siyasal sistemin üyelerinin, zengin olmayan onda dokuzunu "yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı" haklarını eşit koşullar altında kullanmaktan mahrum etmiştir... Toprak sahiplerini kollayan ve kiracılara karşı işleyen ihtiyati haciz yasaları... sayısız örneklerden biridir.

Evans "yetişkin çağına gelen herkesin eşit mülkiyet hakkı olmasını" savunuyordu.

1834 yılında Boston'da, Charlestown'dan teknisyenler ve Lynn'den kadın ayakkabıcıları da dahil olmak üzere kentin her kesiminden "İşçi Sendikaları", Bağımsızlık Bildirgesi'ne şöyle bir gönderme yapmaktaydılar.

> Belli bir sınıfı, özel ayrıcalıklar tanıyarak diğer vatandaşların üzerinde tutan yasaların... şu temel ilkelere karşı işlediklerine ve bu ilkeleri yok saydıklarına... inanıyoruz...
>
> Çeşitli öğrenim alanlarına liberal bir biçimde katkıda bulunan eğitim sistemimizden yalnızca zenginler yararlanabilirlerken... devlet okullarımız... öylesine fakirleştirilmiştir ki... yoksul çocuklarımız daha küçük yaşlardan başlayarak kendilerinin küçümsendiğini hissetmektedirler...

Most Uncommon Jacksonians (En Olağandışı Jacksoncular) adlı kitabında Edward Pesen: "Jackson dönemi emekçi hareketinin liderleri radikallerdi," demektedir. "Amerikan toplumunun toplumsal çatışmalarla bölündüğüne, kitlelerin acılarıyla çirkinleştiğine ve yaşamın her alanında sergiledikleri gücü özel mülkiyet fikrinden alan açgözlü seçkinler tarafından baskı altında yaşatıldığına inanan insanlara başka ne ad verilebilir ki?"

Bu dönemin başkaldırı olaylarının geleneksel tarih kitaplarında adı geçmez. Bunlardan biri, örneğin, 1835 yılı yazında Baltimore'da Maryland Bankası batıp bu bankaya para kaptıranların başlattıkları ayaklanmadır. Büyük bir dolandırıcılığın yapıldığına inanan bir kalabalık toplanmış ve bankada çalışan memurların pencerelerini kırmaya başlamışlardı. Ayaklanmacılar bir evi tahrip etmeye başlayınca asker saldırmış ve yirmi kişi öldürülüp yüz kişi yaralanmıştı. Ertesi akşam başka

---

* The Working Men's Declaration of Independence.

evlere saldırılar oldu. Olaylar, o zamanın önemli bir gazetesi olan *Niles' Weekly*'de şöyle anlatılıyordu:

> Dün (Pazar gecesi) karanlıkta, saldırılar Reverdy Johnson'un evi hedef seçilerek yinelendi. Evden hiçbir karşılık verilmedi. Birkaç bin seyircinin bu olayı seyrettiği düşünülüyordu. Kısa sürede eve girildi, eşyalar ve hukuk üzerine yazılmış kitaplardan oluşan geniş bir kütüphane içindeki her şey fırlatılıp evin önünde toplandı ve ateşe verildi. Evin ön kısmı bütünüyle parçalanarak harıl harıl yanan yığına atıldı. Öndeki mermer sütunlu giriş ve ön duvarın büyük bir kısmı saat 11'e gelindiğinde kırılmıştı... Kalabalık, kentin belediye reisi, Bay Jesse Hunt'un evine doğru yöneldi. Kapıyı kırıp eşyaları dışarı çıkardılar ve kapının önünde yaktılar...

Bu yıllarda İşçi Sendikaları biçimleniyordu. (Bu öykü zengin detaylarla Philip Foner'ın *History of the Labor Movement in the U.S.* [Birleşik Devletler'de İşçi Hareketleri Tarihi] adlı kitabında anlatılmıştır.) Mahkemeler bunların ticareti engelleyici komplolar, dolayısıyla da yasadışı olduklarını ilan edince, New York'ta "Gezici Terziler Sendikası Üyeleri" adı verilen sendikanın yirmi beş üyesi "ticareti yıpratmak için komplo kurmak, ayaklanmak, saldırmak ve dayak atmaktan suçlu bulundu. Yargıç cezaları verirken şunları söyledi: "Yasalar ve özgürlüklerin ülkesi olarak bilinen bu topraklarda yükselmenin yolu herkese açıktır... Her Amerikalı bilir ya da bilmelidir ki ona en yakın dost yasalardır ve kendini korumak için başka yapay ilişkilere ihtiyacı yoktur. Bunlar zaten yabancı kaynaklıdır ve yabancılar tarafından ayakta tutulduklarına inanmaktayım."

Sonra bütün kentte bir el ilanı dağıtıldı:

> ZENGİNLERİN YOKSULLARA KARŞI SAVAŞI!
>
> Aristokrasinin maşası Yargıç Edwards halka karşı! Makinistler ve İşçiler! Özgürlüğünüz büyük bir darbe aldı!... Emekçilerin emeğin fiyatını belirlemeye hakkı olmadığını gösteren bir örnek ortaya koydular, yani başka bir deyişle bundan sonra yoksulların gereksinmelerini zenginler belirleyecek.

Kentteki Hall Park'ta mahkeme kararını kınamak için 27.000 kişi toplandı ve bunlar Yazışma Komitesi'ni seçtiler. Yazışma Komitesi, üç ay sonra, New York eyaletinin çeşitli kentlerinden çiftçiler ve işçiler tarafından seçilenlerden oluşan bir Makinistler, Çiftçiler ve İşçiler Konvansiyonu'nu örgütledi. Bu konvansiyon Utica'da toplandı ve siyasal partilerden uzak durmanın kurallarını içeren bir Bağımsızlık Bildirgesi hazırladı. Bir de Eşit Haklar Partisi'ni kurdu.

Kendi adaylarını Başkanlık için seçime soktularsa da seçim sandığı yoluyla bir değişiklik yaratma umudu fazla değildi. Bu hareketin en

önemli hatiplerinden biri olan Seth Luther, 4 Temmuz'da büyük bir toplantı yapılacağını söyledi: "Önce seçim sandığını deneyeceğiz. Bunun haklı amacımızı gerçekleştirmeye bir yararı olmazsa, bundan sonraki ve son şansımız cephane sandığı olacaktır." Bu hareketin sempatizanı olan *the Albany Microscope* adlı yerel bir gazete şu uyarıyı yaptı:

> İşçilerin hazin sonunu unutmayın; onlar kısa sürede bir o yana bir bu yana giden partilerin tuzağına düştüler, kendilerine kancayı takan gruplar tarafından yok edildiler. Aralarına müflis avukatları ve politikacıları kabul ettiler... Kısa zamanda yozlaştılar ve farkında olmadan, bir daha asla çıkamayacakları bir girdaba düştüler.

1837 krizi pek çok kentte gösterilere ve mitinglere yol açtı. Bankalar madeni para ödemelerini askıya aldılar; çıkardıkları banknotlar için nakit para ödemeyi reddettiler. Fiyatlar arttı ve yiyecek almakta zaten zorlanan çalışan kesim, fıçısı 5.62 *dolar* olan unun fıçısının 12 *dolar*a çıktığını gördüler. Domuz eti pahalandı. Kömür pahalandı. Philadelphia'da yirmi bin kişi toplandı; Başkan Van Buren'e olayı anlatan şöyle bir mektup yazıldı:

> Bu öğleden sonra, şimdiye kadar görülmemiş büyüklükte bir halk kalabalığı Bağımsızlık Meydanı'nda toplandı. Bütün bir gün ve gece kentin her yanına asılan posterlerle halk bu toplantıya katılmaya davet edildi. Bu toplantı bütünüyle çalışanlar tarafından planlanmış ve gerçekleştirilmişti. Bu tip durumlarda ortaya çıkıp yönetimi ele alanlardan ne fikir ne de yardım istenmişti. Görevliler ve konuşmacılar ezilen sınıflardı... Tepkiler bankalara yönelikti.

New York'ta Eşit Halklar Partisi (bunlara daha çok Locofocos adı takılmıştı) üyeleri bir toplantı düzenlediler: "Ekmek, Et, Kira, Yakıt! Bunların fiyatları düşürülmelidir. Pazartesi, öğleden sonra saat 4'te, yağmur çamur demeden Park'ta toplanalım... İnsanlığını korumak ve tekelcilere, zorbalara, gaspçılara karşı direnmeye kararlı olanlar davetlidir." Bir New York gazetesi, *The Commercial Register* mitingi ve olayları şöyle duyurdu:

> Saat 4'te onbinlerce insanın oluşturduğu kalabalık belediye binasının önünde toplandı... Konuşmacılardan birinin... halkın öfkesini kasten (ve özel olarak) Mr. Eli Hart'a yönelttiği görüldü. Bilindiği gibi Mr. Hart komisyonla un alıp satan büyük işadamlarımızdan biridir. Konuşmacı "Değerli Vatandaşlarım" diye bağırıyordu, "şu anda Mr. Hart'ın deposunda 53.000 fıçı un bulunuyor. Gidip ona fıçı başına sekiz *dolar* önerelim ve eğer satmayı reddederse..."
>
> Mitinge gelenlerin büyük bir çoğunluğu Mr. Hart'ın dükkânına doğru ilerlemeye başladılar... Orta kapı zorlanınca yirmi otuz kadar un fıçısı caddelere yuvarlandı ve kapakları içine doğru çöktü. O sırada da Mr. Hart, yardıma

çağırdığı bir manga polisle olay yerine yetişti. Kalabalıktan bir grup Dey caddesinde fıçılardan kopardıkları tahtalarla küfrederek polislere saldırdılar. Tahtalar paramparça oldu...

Düzinelerce, elli, yüz fıçı un kapılardan caddelere yuvarlandı, hızla birbiri ardına pencerelerden atıldı... Bin kilo kadar buğday ve dört, beş yüz fıçı un, böyle sorumsuz bir şekilde, aptalcasına ve kötü niyetle ziyan edildi. Eylemciler arasında en aktif ve tahripkâr olanlar yabancılardı. Gerçekten de toplananların büyük bir kısmının yüzleri Amerikalılara hiç benzemiyordu; fakat belki beş yüz ya da bin kişi de orada bulunarak bu kundakçılık eyleminde dolaylı bir biçimde suça yardım etmekteydi.

Düşen ve patlayan variller, buğday çuvalları arasında, savaş meydanındaki ölüleri soyan beli bükülmüş kocakarılar gibi, taslarını sepetlerini, önlüklerini unla doldurup ortadan sıvışan bir hayli kadın da vardı...

Gece bir süre sonra olayın üzerine çöktü ama yıkım daha kalabalık polis grupları gönderilinceye kadar sürdü. Kısa bir süre sonra da birlikler olay yerinden ayrıldılar...

Bu, 1837 yılında ortaya çıkan Un Ayaklanması'ydı. O yıl yaşanılan krizde yalnızca New York'ta (çalışan kesimin üçte birini) oluşturan 50.000 kişi işsiz kalmıştı ve (500.000 kişilik nüfusun) 200.000 kadarı, bir gözlemcinin belirttiğine göre "tam bir umutsuzluk ve acı içinde yaşıyordu."

Ülke büyüdükçe; kötü çalışma, dayanılmaz yaşama koşullarında kentler kalabalıklaştıkça; ekonomi bankerlerin, spekülatörlerin, toprak sahiplerinin, tüccarların eline geçtikçe, ondokuzuncu yüzyılın ortasında yapılan örgütlü, örgütsüz, şiddet içeren içermeyen gösteriler, mitingler ve eylemlerin tam bir kaydı tutulamamıştır.

1835 tarihinde Philadelphia'da elli farklı işkolunda sendikalar örgütlenmişti ve emekçilerin, fabrika işçilerinin, ciltçilerin, kuyumcuların, kömür çıkaranların, kasapların ve mobilyacıların on saatlik işgününü protesto ettiği başarılı bir genel grev yapılmıştı. Bundan kısa bir süre sonra Pennysylvania ve diğer eyaletlerde on saate karşı yasalar konuldu. Ancak, yine de bu yasalar, işverenlerin işçileriyle daha uzun iş saatleri için anlaşma imzalayabilmelerini sağlıyordu. Bu dönemde yasalar iş anlaşmalarını güçlü bir biçimde savunmaya yönelmişlerdi ve iş anlaşmaları sanki eşitler arasında gönüllü bir fikir birliği imiş gibi davranılıyordu.

Kendi ülkelerinde çoğu bir işveren için çalışan ve İrlanda'dan göçmen olarak gelmiş dokumacılar, 1840'ların başlarında daha yüksek ücretler için ayaklandılar ve grev yapmayı reddedenlerin evlerine saldırıp eşyalarını tahrip ettiler. Şerifin güçleri grevcilerden bazılarını tutuklamak istedilerse de, misket tüfekleri ve sopalarla silahlanmış dört yüz dokumacı karşısında gerilediler.

Kısa bir sürede İrlandalı Katolik dokumacılarla, Amerika doğumlu Protestan işçiler (ki bunlar el becerileri isteyen işlerde çalışıyorlardı) arasındaki düşmanlık din ayrılığı nedeniyle büyüdü. 1844 yılı Mayıs ayında

Philadelphia'nın bir banliyösü olan Kensington'da Protestan-Katolik çatışmaları görüldü. Göçmen düşmanı göstericiler dokumacıların yaşadıkları yerleri kırıp döktüler ve Katolik kilisesine saldırdılar. Orta sınıf politikacılar kısa zamanda gruplardan her birini farklı bir siyasal partiye (Cumhuriyetçi Parti'ye göçmen karşıtlarını; Demokrat Parti'ye İrlandalıları) yönlendirmeyi başardılar. Artık sınıf kavgalarının yerini parti politikaları ve din alacaktı.

Kensington çatışmalarını inceleyen tarihçi David Montgomery, bütün bu çatışmaların tek sonucunun Philadelphia'daki işçi sınıfının bölünmesinden başka bir şey olmadığını söylemektedir. Tarihçiler için "sınıfsal çatışmaları olmayan bir toplum" yanılgısını yaratan da bu durumdur. Gerçekte ise ondokuzuncu yüzyıl Amerikası'ndaki sınıf çatışmaları "sanayileşmekte olan herhangi bir ülkedeki çatışmalar kadar sert yaşanmıştır.

Patates mahsulünü alamadıkları için İrlanda'da aç kalan ve bu açlıktan kaçmak için göçmen olmayı seçen İrlandalılar, artık eski yelkenlilere doluşup Amerika'nın yolunu tutuyorlardı. Bu gemilerin öyküleri, daha önce zenci köleleri ve sırasıyla Alman, İtalyan ve Rus göçmenleri Amerika'ya getiren gemilerin öykülerinden yalnızca bazı ayrıntılarda farklıydı. Aşağıdaki öykü İrlanda'dan Amerika'ya ulaşan, ancak Kanada sınırındaki Grosse adasında polis tarafından alıkoyulan bir geminin çağdaş bir öyküsüdür:

> 1847 yılının 18 Mayıs günü İrlanda'nın Cork bölgesinden yola çıkan ve içinde, çoğu tifüs hastalığına yakalanmış ve ölmek üzere olan birkaç yüz göçmeni taşıyan "Urania" adlı gemi Grosse adasında karantinaya alındı. Bu gemi, o yıl Alaska yakınlarındaki St. Lawrence'a gelen ve hastalık taşıyan ilk gemiydi. Fakat daha Haziranın ilk haftası dolmadan doğu rüzgârları çeşitli tonajlarda seksen dört gemiyi daha getirdiler ve bu kadar fazla sayıdaki geminin istisnasız her birisi ölümcül tifüs, açlık ve pislik dolu ambar taşıyordu... Bunlar arasında okyanusu dayanılabilecek en hızlı bir biçimde geçenlerin seyahatleri altı ile sekiz hafta sürmüştü...
>
> Kapasitesinin çok çok ötesinde, her yaştan mutsuz insanlarla doldurulmuş, hastalığın yolcular arasında kol gezdiği bir göçmen gemisinde en kısa süren bir seyahatin bile dehşetini kim bilebilir?... Tayfalar umutsuzluktan iyice huysuzlaşmış ve kabalaşmış ya da hastalığın yarattığı dehşetle çalışamaz halde; zavallı yolcuların kendi kendilerini kurtarmaya hali kalmamış ya da birbirlerine yardım edemeyecek, teselli veremeyecek durumda; önce dörtte biri, sonra üçte biri, sonra da bütün yolcuların yarısı hastalığın çeşitli aşamalarında, çoğu ölmekte, bazıları ölmüş... ölümcül zehir mikroplu havanın her solunuşunda, tekrar solunuşunda anlatılmayacak bir yoğunlukta nefeslerini tutmaya çalışan, temiz hava arayan ciğerlere ulaşmakta; ağlayan çocuklar, aklını kaçıranların nöbetleri, can vermeye çalışanların çığlıkları ve inlemeleri duyulmakta!...

> ... Adada da kalınacak hiçbir yer yoktu... kulübeler hemen zavallı insanlarla doldurulmuştu. Yüzlerce yolcu sahile fırlatılmış, çamurlar içinde debelenirken, taşlar arasında kuru toprak üzerinde yapabildikleri kadar sürünmeye çalışırken bırakılmıştı... Bunlardan çoğu... ölümcül sahilde kendilerini çamurdan çekip çıkaramadan son nefeslerini verdiler...
>
> Grosse Adası karantinası 1 Kasımdan önce kalkmadı. Bu kıraç adada İrlanda ırkından sayıları 10.000 kişiye ulaşan hasta insan mezar çukurunda bırakıldı...

Kendileri de yoksul ve itilip kakılmış olan bu yeni İrlandalı göçmenler, ülkede giderek daha büyük bir sorun, giderek daha fazla ilgi merkezi olmaya başlayan zenci kölelere karşı içlerinde nasıl sevgi ve anlayış barındırabilirlerdi? Gerçekte işçi sınıfı eylemcilerinin çoğu bu dönemde zencilerin çektiği acıları görmezden geliyordu. New Yorklu bir işçi sendikası lideri iken Kongre'ye seçilmiş olan Ely Moore, Temsilciler Meclisi'nde kölelik karşıtı dilekçelerin kabul edilmesine karşı çıkıyordu. Irkçı düşmanlık sınıfsal gerginlikleri kolayca örtbas edebiliyordu.

Ancak yine de, 1848 yılında Lynn Kundura Fabrikası çalışanlarının gazetesi olan *Awl** da bir beyaz kundura işçisi şunları yazmıştı:

> ... Bizler, üç milyon kardeşimizi esaret altında tutan silahlı ordudan başka bir şey değiliz... Bunker Tepesi Anıtı'nın gölgesinde yaşıyor, insanlık adına haklarımızı talep ediyor, aynı hakları yalnızca derileri siyah diye, başkalarından esirgiyoruz. Tanrı'nın bizi onurunu kaybetmenin acı zehrini içmeye zorlayarak cezalandırmasında ve bize karşı yerinde bir öfke duymasında şaşılacak bir yön olabilir mi?

Kentteki yoksullar öfkelerini çoğu kez milliyetçilik ve din konularıyla çıkardıkları yararsız, sonuçsuz şiddet olaylarıyla belli ediyorlardı. 1849 yılında New York'ta çoğu İrlandalı olan bir grup başıbozuk, Astor meydanındaki dönemin modasını yansıtan, şık ve zarif Opera Binası'na saldırdı. Bu binada İngiliz aktör William Charles Macready, Macbeth rolünü oynuyor ve bir başka prodüksiyonda aynı rolü oynayan Amerikalı aktör Edwin Forrest'ın da rakibi durumunda bulunuyordu. Binaya saldıran kalabalık "Lanet aristokrasi yuvalarını yıkalım" diye bağırıyor, ellerine geçirdikleri tuğlaları fırlatıyorlardı. Güvenlik güçlerinin çağrılması üzerine ortaya çıkan çatışmada iki yüz kişi öldürüldü ya da yaralandı.

1857 yılında bir başka ekonomik kriz geldi. Demiryolu yapımının ve imalatın artması, göçlerin dalga dalga hız kazanarak devam etmesi, hisse ve tahvillerde spekülasyonun büyümesi, devletten çalma, yozlaşma, manipülasyon önce vahşi bir büyümeye ve sonra çöküşe yol açtı. O yılın Ekim ayında 200.000 kişi işsiz kaldı, yeni gelen binlerce göçmen doğu limanlarında toplanarak Avrupa'ya geri dönüşün yollarını

---

* Köseleye delik açmak için kullanılan geniş saplı, ufak ve sivri uçlu bir alet (ç.n.).

aramaya başladı. *New York Times* gazetesi "Liverpool'a yola çıkan her gemi alabildiği kadar yolcu almakta, geriye dönmek isteyen ve para bulamayan gruplar çalışma karşılığı borçlanarak gidebilmek için başvurmaktadırlar" haberini veriyordu.

Newark'ta, New Jersey'de binlerce kişi toplanarak işsizlere iş verilmesini talep ediyordu. New York'ta da on beş bin kişi Manhattan bölgesinde Tompkins meydanında toplandı. Oradan Wall Street'e doğru yürüyerek Borsa binasının etrafında "iş istiyoruz!" diye bağırarak dolandılar. O yaz New York kenti varoşlarında çatışmalar meydana geldi. Beş yüz kişilik bir güruh bir gün polise silahlarla ve tuğlalarla saldırdı. Ekmek ve iş isteyen işsizlerin yürüyüşleri sonunda dükkânlar yağmalandı. Kasımda kalabalık bir grup Belediye binasını bastı ve onları çıkarmak için deniz kuvvetlerinden yardım istendi.

1850 yılında ülkenin 6 milyon olan işgücünün yarım milyonunu kadınlar oluşturuyordu. Bunların 330.000 kadarı evlerde hizmetçi olarak çalışıyordu. 55.000 kadın öğretmenlik yapıyordu. Fabrikalarda çalışan 181.000 kadının yarısı tekstil atölyelerinde çalışmaktaydı.

Kadınlar örgütlendiler. İlk kez 1825 tarihinde kendi başlarına grev yaptılar. Grevciler New York'taki Kadın Terzileri Birliği idi ve daha yüksek ücret istiyorlardı. 1828 yılında, imalathanelerde çalışan kadınlar bir araya gelerek ilk grevlerini yaptılar ve bu grev New Hampshire'ın Dover kasabasında gerçekleşti. Yüzlerce kadın bayrak ve flamalarla yürüdüler ve işyerlerinde getirilen yeni kurallara; işe geciken işçiden para cezası kesen, çalışırken konuşmayı yasaklayan, kiliseye gitmeyi zorunlu hale getiren yeni kurallara karşı çıktılar ve protesto eylemi olarak da patlayıcı maddeler patlattılar. Ancak eylemciler atölyelerine geri dönmeye zorlandılar, istekleri karşılanmadı ve eylemin liderleri ya işten atıldılar ya da kara listeye alındılar.

Exeter, New Hampshire'da da imalathanelerde çalışan kadınlar greve gittiler (o zamanın deyimiyle "dükkân kapadılar"), çünkü ustabaşı iş saatlerinden çalmak için saatleri geri alıyordu. Onların grevi, işletmeden saatleri ayarlama vaadi alabildikleri için başarılı oldu.

Genç kızların çalıştıkları atölyelere bağlı yurtlarda, kadın yöneticilerin gözetiminde kaldıkları "Lowell sistemi" ise, ilk başlarda toplumcu, hayırsever ve çalışanları ev içi hizmet ve angaryalardan uzak tuttuğu için memnunlukla karşılandı. Massachusetts eyaletindeki Lowell kasabası tekstil atölyeleri endüstrisi düşünülerek kurulmuş ilk kasaba idi; ismini de zengin ve nüfuzlu Lowell ailesinden alıyordu. Fakat kız yurtları kurallar ve denetimler yüzünden kısa zamanda tam bir cezaevi haline geldi. Sabahın dördünde kaldırılan ve akşamın yedi otuzuna kadar çalıştırılan kadınlara yurtlarda verilen iki öğün yemek yalnızca ekmek ve salçalı et suyundan oluşuyordu.

Böylelikle Lowell kızları örgütlendiler. Kendi gazetelerini çıkarmaya başladılar. Kötü bir biçimde ışıklandırılan, kötü bir biçimde havalandırı-

lan, yazları dayanılamayacak kadar sıcak, kışları nemden ıslak ve soğuk dokuma odalarını protesto eden eylemler yaptılar. 1834 yılında aldıkları ücretlerde kesinti yapılınca Lowell kadınları bir kez daha eyleme başladılar ve kamuoyuna şunu duyurmaya çalıştılar: "Sendika güç demektir. Bizim amacımız bir sendikamızın ve gücümüzün olmasıdır. Ancak o zaman vazgeçilmez haklarımızı elimizde tutabiliriz..." Fakat yerlerine işçi alınacağı tehdidi üzerine işlerine geri döndüler ve daha az ücretle çalışmaya razı oldular. (Eylem liderleri işten atıldılar.)

Bir sonraki eylemlerinde başarı kazanmaya kararlı olan bu genç kadınlar bir Fabrika Kızları Derneği örgütlediler ve 1836 yılında 1500 kadın işçi, yurt ücretlerinin artmasına karşı çıkarak greve gitti. Harriet Hanson atölyede çalışan on bir yaşında bir işçiydi. O günleri daha sonra şöyle anımsayacaktı:

> Planlanan grevin coşkulu bir biçimde olmasa da enine boyuna tartışıldığını duyduğumda alt odalardan birinde çalışıyordum. Şirketin bizi "baskı altına alma" girişimleri hakkında söylenenleri can kulağıyla dinlemekte olduğum için, doğal olarak grevcilerin saflarında yer almıştım. Kızların dükkânı kapatacakları gün geldiğinde, önce üst kattakiler işi bırakmaya başladılar, sonra o kadar çok kız işi bıraktı ki atölyemiz bir anda durdu. Sonra kızların benim odamda kararsız, ne yapacaklarını bilmeden dikildiklerini görünce... bütün o konuşmalardan sonra dışarı çıkamayacaklarını düşünmeye başladım ve sabrım taştı. Çocuksu bir cesaretle öne geçip yürümeye başladım; diğerleri de beni izlediler.
>
> Geriye dönüp baktığımda arkamdan uzun bir sıranın geldiğini görünce, kendimle o zamana kadar hiç duymadığım bir biçimde gurur duydum...

Grevciler şarkılar söyleyerek Lowell kasabası sokaklarında yürüyorlardı. Bir ay dayandılar, fakat sonra paraları bitti. Yurtlardan da atılmışlardı ve çoğu grevi bırakıp işinin başına döndü. Liderler işten atıldılar, atılanlar arasında yurtlardan birinin yöneticiliğini yapan Harriet Hanson'un dul annesi de vardı ve çocuğu greve katıldığı için suçlanıyordu.

Direniş sürdü. Lowell'da bir atölyede, Herbert Gutman'ın bildirdiğine göre, yirmi sekiz kadın, "kötü hal", "itaatsizlik", "küstahlık", "ciddiyetsizlik" ve "isyan" gibi suçlamalarla işten atılmışlardı. Kızlar hâlâ temiz hava, memleket, daha huzurlu bir yaşam gibi düşüncelere sarılmak istiyorlardı. Bunlardan biri şöyle düşündüğünü anımsıyordu: "Makinelerden hiç hoşlanmadım. Karmaşık yapılarını anlayamıyorum, zaten ilgimi de çekmiyor... Bu tatlı haziran havasında pencereden iyice sarkıp içerdeki bitmek tükenmek bilmeyen çarpma sesini duymamaya çalışacağım."

New Hampshire'da beş yüz kişilik kadın ve erkek Amoskeag imalat şirketine dilekçeyle başvurarak, bir başka imalathaneye yer açılması için kesilmesine karar verilen bir karaağacın kesilmemesini istediler. Dilekçelerinde bu ağacın, "güzel ve uğurlu bir ağaç olduğunu" ve "insana burada,

iki dev binadan duyulan, emeğin ücrete dönüştüğü, kafasını işten kaldıramadan çalışanların yarattığı sanayinin monoton vızıltılarını dinlemek yerine, Merrimack Nehri kıyılarında Kızılderililerin çığlıklarının kartal çığlıklarına karıştığı günleri hatırlatan bir simge" olduğunu yazmışlardı.

1835 yılında yirmi imalathanede, iş saatlerini günde on üç buçuk saatten on bir saate indirmek, ücretleri şirket kuponları yerine nakit almak ve işe geç kalmanın para cezası ile cezalandırılmasını önlemek için greve gidildi. Ana-baba, çocuk bin beş yüz kişinin katıldığı grev altı hafta sürdü. Ortaya grev kırıcılar sürüldü, bazı işçiler işlerine geri döndülerse de sonunda grevciler kazandı ve iş saatleri günde on iki saate, cumartesileri ise dokuz saate indirildi. O yıl ve ondan sonraki yıl Birleşik Devletler'de 140 grev olayı yaşandı.

1837 paniğini izleyen kriz, 1845 yılında Lowell'da kurulacak olan "Kadın İşgücü Reformu Derneği" çalışmalarını hızlandırdı. Bu dernek Massachusetts Meclisi'ne binlerce dilekçe göndererek on saatlik bir işgününü yasalaştırma çağrısında bulundu. Sonunda Meclis konunun halka açık oturumlarda tartışılmasını kabul etti. Massachusetts Meclisi'nin bu kararı, ülkede iş koşullarının yönetsel bir organ tarafından ilk kez incelemeye alınması kararıydı. Eliza Hemingway komiteye, iş alanlarının güneş doğumundan batımına kadar yakılan gaz lambalarının çıkardığı duman nedeniyle nasıl havasız kaldığını anlattı. Judith Payne, atölyelerdeki çalışmanın yoğunluğundan nasıl hastalandığını anlattı. Fakat komite atölyeleri ziyaret ettikten sonra -şirket bu ziyaret için önceden hazırlanmış ve atölyeleri baştan sona temizletmişti- şöyle bir rapor hazırladı: "Komitemiz atölyeler içindeki ve çevresindeki düzen, tertip ve genel görünüm konusunda bütünüyle kurallara uyulduğu konusunda olumlu bir görüş içindedir ve burada işçilerin ya da Meclis'in önerileri doğrultusunda düzenlenecek herhangi bir aksaklık görülememiştir."

Bu rapor Kadın İşgücü Reformu Derneği tarafından kınandı ve dernek üyeleri komite başkanının bir sonraki seçimlerde kaybetmesi yönünde -kendileri oy verememelerine karşın- büyük çaba harcadılar. Ancak tekstil atölyelerindeki koşulları değiştirmek için fazla bir şey yapılmıyordu. 1840'ların sonlarında, New Englandlı çiftçi kadınlar yavaş yavaş atölyelerden ayrılmaya başladılar ve bunların yerlerini İrlandalı göçmenler almaya başladı.

Rhode Island, Connecticut, New Jersey, Pennsylvania eyaletlerinde atölyeler çevresinde şirketlerin egemen olduğu kasabalar büyümeye başladı. Bu kasabalarda göçmen işçiler çalıştırılırken, işçi ailesinin her bir üyesini bir yıl için şirket hesabına çalışmaya zorlayan kontratlar imzalattırılıyordu. Bu aileler şirketlerin malları olan kötü koşullardaki kiralık dairelerde yaşıyorlar, kendilerine kuponla ödeme yapılıyor ve bu kuponlar ancak şirket dükkânlarında geçerli oluyordu. İşçilerin çalışmaları yeterli görülmezse de evlerden atılıyorlardı.

New Jersey'de Paterson kasabasında daha sonra birbiri ardından gelecek grevlerden ilkini çocuklar başlattı. Şirket çocukların yemek saatini birdenbire on ikiden bire alınca çocuklar işlerini bırakıp yürüyüşe geçtiler ve anne babalar da onları alkışladılar. Bu yürüyüşe kasabanın diğer çalışanları, marangozlar, duvarcılar, tamirciler de katıldı ve grev sonunda "on saatlik işgünü" mücadelesine dönüştü. Bir hafta sonra işveren güvenlik güçlerini çağırmakla tehdit edince, çocuklar işbaşı yaptılar ve liderleri işten kovuldu. Fakat daha başka bir sorun çıkmasın diye şirket bir süre sonra yemek saatini yine on ikiye aldı.

İç Savaş öncesi Amerika Birleşik Devletleri'nde en büyük grevi başlatanlar, Massachusetts eyaletinde Boston kenti yakınlarındaki bir fabrika kasabası olan Lynn'deki kundura yapımcısı işçilerdi. Lynn kasabası fabrikalarda dikiş makineleri kullanımına öncülük etmiş ve kundura yapımında elişi yapan zanaatkâr işçileri devreden çıkarmıştı. Lynn'deki fabrikalarda 1830'lu yıllardan itibaren örgütlenmeye başlayan işçiler, daha sonra militan bir gazete olan *Awl*'ı çıkarmaya başladılar. Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'sundan dört yıl önce *Awl*'da şunlar yazıyordu:

> Toplumun üreten ve üretmeyen sınıflar olarak ayrılması ve değerin bu sınıflar arasında eşitsiz bir biçimde dağılması bizi bir başka ayrıma - sermaye ve emek ayrımına götürmektedir... Emek artık metalaşmıştır... Çıkarlar çatışması ve düşmanlık topluma girmiş; sermaye ve emek birbirine düşman iki kutup haline gelmiştir.

1857 ekonomik krizi kundura imalatını durma noktasına getirdi ve Lynn'deki işçiler işlerini kaybettiler. Bu alanda zaten el işi kundura ustalarının yerini alan makine işçilerine karşı birikmiş bir öfke vardı. Ayakkabı fiyatları arttıkça işçi ücretleri azaldı. 1859 yılı sonbaharına gelindiğinde erkekler haftada 3 *dolar*, kadınlar 1 *dolar* kazanıyorlardı ve günde on altı saat çalışıyorlardı.

1860 yılı başlarında yeni kurulan Tamirciler ve Teknisyenler Derneği'nin bir toplantısında üyeler daha fazla ücret talep ettiler. İmalatçılar derneğin taleplerini getiren komite ile karşılaşmayı reddedince, işçiler Washington'un doğum gününe rastlayan günde bir grev çağrısı yaptılar. O sabah üç bin kundura işçisi Lynn'de Lyceum Hall'de toplanarak seçtikleri 100 kişiden komiteler kurdular; grev kırıcıların isimlerini tespit ettiler, şiddete başvurulmaması için görevliler belirlediler, kunduraların başka bir yere gönderilip orada bitirilmemesi için önlemler aldılar.

Birkaç gün içinde New England bölgesinde bulunan kunduracıların hepsi, Natick, Newburyport, Haverhill, Marblehead ve diğer Massachusetts kasabalarındaki işçiler, yanı sıra New Hampshire ve Maine kasabalarındakiler greve katıldılar. Bir hafta içinde de New England kasabalarındaki kundura işçilerine destek olmak üzere yirmi beş kasabada bulu-

nan Tamirci ve Teknisyen Dernekleri birleşerek greve gittiler. Böylelikle kunduracıların grevi yirmi bin kişiyi kapsayan büyük bir hareket oldu. Gazeteler bu grevi, "Kuzeyde Devrim Başladı"; "New England İşçileri İsyan Çıkardı"; "Sermaye ve Emek Arasında Çatışma Başladı" gibi başlıklarla verdiler.

Bir kadın ve beş bin erkek tipi altında Lynn kenti caddelerinde ellerinde Amerikan bayrakları ve pankartlarla yürüyorlardı. Greve kadın kundura işçileri ve dikişçiler de katılıp kendi toplantılarını yaptılar. New York *Herald* gazetesinden bir muhabir onlar hakkında şunları yazmıştı: "Bu kadınlar patronlara öyle bir saldırıyorlar ki insan ister istemez Fransız Devrimi'nde eyleme destek veren o sevimli kadınları düşünüyor." Büyük bir kadın yürüyüşü düzenlendi; rüzgârın yığdığı karlar arasında kadınlar caddeleri dolaşırlarken ellerinde de şu pankartları taşıyorlardı: "Amerikan kadınları köleleştirilemez... Zayıf görünsek de moral gücümüz yüksek. Hak aramak için babalarımız, kocalarımız ve kardeşlerimizle omuz omuza mücadele etmeye hazırız." Bu yürüyüşten on gün sonra grevde bulunan on bin işçi, aralarında Salem, Marblehead ve diğer kasabalardan gelen delegeler de olduğu halde, kadın erkek Lynn sokaklarında yürüdüler. Bu gösteri New England'da o zamana kadar yapılan en büyük emekçi gösterisiydi.

Boston'dan polis ve milis güçleri gönderilerek grevcilerin, kunduraların eyalet dışında bir yerde bitirilmesi için gemilere yüklenmesine müdahale etmemesi için önlemler alındı. Grevcilerin yürüyüşleri sürdü, kentin manavları ve erzak ticareti yapanlar grevcilere yiyecek temin ettiler. Grev Mart ayı boyunca yüksek bir moralle sürdürülebildi; ancak Nisan ayı gelince grevcilerin gücü azaldı. İmalatçılar sendikalara girmedikleri takdirde grevcilere daha yüksek ücretlerle işbaşı yapmalarını önerdiler. Yani işçiler hâlâ işverenlerle toplu olarak değil bireysel anlaşmalar yapabileceklerdi.

Alan Dawley, *Class and Community* (Sınıf ve Topluluk) adlı kitabında Lynn grevi konusunu incelerken, kunduracıların çoğunun Amerika'da doğan kişiler olduklarını söylemektedir. Bu insanlar Amerikan okullarında, kiliselerde ve gazetelerde ne kadar övülürse övülsün kendilerini yoksulluk içinde tutan toplumsal ve siyasal düzeni kabul etmiyorlardı. Dawley'e göre Lynn'de, "İrlanda asıllı, sesini duyurmaya kararlı ve eylemci kunduracılarla deri işçileri, Amerikan başarısı mitini açık açık yadsıma konusunda kuzeyli Yankeelerle işbirliği etmişlerdi. İrlandalılar ve Yankeeler birleşerek... seçim sandığından emekçi adaylar çıkarmaya çalışmışlar, yerel polisin grev kırmasına karşı direnmişlerdir." Dawley, şiddeti de göze alan bu sınıf ruhunun niçin bağımsız, devrimci bir siyasal eyleme dönüşmediğini anlamaya çalışmaktadır. İncelemesini sürdürürken, bunun en önemli nedeninin, sandık politikalarının sisteme direnenlerin enerjilerini sistemin çeşitli kanallarına yönlendirerek erittiğini görmüştür.

Dawley, işçi hareketliliğinin yüksek oranlara ulaşmasının; işçilerin durmadan iş değiştirmeleri olgusunun Amerika'daki işçilerin devrimci bir anlayışla örgütlenmelerine engel olduğunu savunan bazı tarihçilere karşı çıkmaktadır. Dawley, Lynn'de de işten ayrılma ve yeni iş bulma; işinden ayrılanların yerinin hızla doldurulması gibi iş hareketliliği oranının oldukça yüksek olduğunu söylemektedir. Ancak, ona göre, bu hareketlilik yalnızca "hoşnutsuzluğu örgütlemekte anahtar bir rol oynayan çok küçük bir azınlığın varlığını olsa olsa maskelemeye yarayabilir." Dawley, hareketliliğin insanlara aynı zamanda başka insanların da kendileriyle aynı koşullarda yaşadıklarını görme şansı verebileceğini belirtmektedir. Siyasal demokrasi için mücadele eden Avrupalı işçilerin, ekonomik eşitlik ararlarken bile, sınıfsal çıkarlarının bilincinde olduklarını söylemektedir. Buna karşılık, Amerikalı işçiler daha 1830'larda siyasal demokrasi hakkını kazandıkları için onların ekonomik mücadeleleri, sınıfsal sınırları görmeyi zorlaştıran siyasal partiler tarafından yürütülmektedir.

Ancak bu bile, ne emek militanlığını ne de sınıfsal bilincin artmasını engelleyebilmektedir. Dawley, "1860'larda İç Savaş nedeniyle bütün bir işçi kuşağı gözden çıkarılmamış olsaydı bu gerçek daha iyi görülebilecekti," demektedir. İç Savaş yüzünden sendikalaşma davasına inanan Kuzeyli ücretliler, işverenlerle ittifak yapma durumunda kalmışlardı. Ulusal sorunlar sınıfsal sorunların yerine geçmişti: "Lynn kasabası gibi sanayileşmekte olan çok sayıda toplumun, sanayileşme sorunlarına karşı yaptıkları direnişlerin çalkantılarını yaşadıkları bir dönemde, birdenbire ulusal politikalar savaş ve savaş yıkıntılarının ortadan kaldırılması (yeniden yapılanma) sorunlarına kilitlenip kaldı." Siyasal partiler de bu sorunlar konusunda tavır aldılar, seçenekler önerdiler ve bütün bunlar, siyasal sistemin bizzat kendisinin ve temsil ettiği zengin sınıfların, şimdi çözümünü önerdikleri sorunların ortaya çıkışından sorumlu oldukları gerçeğini gizledi.

İç Savaş sırasında sınıf bilinci tedirginliği, gerek Kuzey'de, gerekse Güney'de savaş krizi nedeniyle oluşan askeri ve siyasal birlik beraberlik duygusu ile unutulmuştu. Bu, birlik beraberlik ruhu işe retorik girince azalıyor, silahlar konuşunca güçleniyordu. Bu özgürlük için yapıldığı söylenen bir savaştı; ama işçiler grev yaparsa askerin saldırısına uğruyor, Kızılderililer Birleşik Devletler Ordusu tarafından Colorado'da katliama uğruyor ve Lincoln'ün politikalarını eleştirmeye cesaret edenler mahkeme edilmeden hapse atılıyorlardı. Cezaevlerindeki siyasal tutukluların sayısı neredeyse otuz bini bulmuştu.

Yine de her iki tarafta da bu birlik beraberlik ruhundan sapma belirtileri görülüyordu; yoksulların zenginlere karşı öfkesi ve egemen siyasal ve ekonomik güçlere karşı isyan duyguları kapıdaydı.

Savaş Kuzey'de yiyecek ve yaşamsal ihtiyaç maddelerinin fiyatlarına zam yapılmasına neden oldu. Süt, yumurta, peynir fiyatları, bunları eski fiyatlarından bile almakta zorlanan aileler için % 60 ve % 100 oranında arttı. Bir tarihçi olan Emerson Fite, *Social and Industrial Conditions in the North During the Civil War* (İç Savaş Sırasında Kuzeydeki Toplumsal ve Endüstriyel Koşullar) adlı kitabında savaş koşullarını şöyle betimlemektedir: "İşverenler kendilerine yontmaya, yüksek fiyatlar nedeniyle bütün kârlarının artmasına alışkındılar ve bu kârlarından çalıştırdıkları işçilerin ücretlerine adil olma adına en ufak bir zam yapmayı bile akıllarından geçirmiyorlardı."

Savaş sırasında ülkenin her tarafında grevler vardı. 1863 yılında *Springfield Republican* adlı gazetede; "hemen hemen bütün işkollarında, son birkaç aydır grev yapmayan işçi kalmadı," deniliyordu. San Francisco'da çıkan *Evening Bulletin*, "San Francisco işçileri arasında şimdi daha yüksek ücretler konusunda büyük bir öfke var," diye yazmıştı. Sendikalar artık bu grevlerin sonucu olarak kurulmaya başlanmıştı. Philadelphialı kunduracılar 1863 yılında yüksek fiyatların örgütlenmeyi kaçınılmaz hale getirdiğini ilan ettiler.

21 Kasım 1863 günkü *Fincher's Trades Review* gazetesinin başlığı "NEW YORK'TA DEVRİM" elbette ki bir abartmaydı. Ancak bu gazetenin listesini verdiği işçi eylemleri, savaş sırasında yoksulların duyduğu öfkeyi yansıtması açısından etkileyici idi:

> New York'ta emekçi kitlelerin ayaklanması bu kentteki sermayedarlar ile bunların yakın çevresindeki insanları oldukça şaşırtmış görünüyor...
>
> Makinistler seslerini cesur bir biçimde duyurmaya çalışıyorlar... onların başkaldırısını başka bir sütunda veriyoruz.
>
> Kent Demiryolları şirketinde çalışan işçiler ücretlerinin artması için eylem yaptılar ve birkaç gün içinde New York'taki bütün nüfusu "Tabanvay'a bin, git!" noktasına getirdiler.
>
> Brooklyn'deki boyacılar patronlarının ücretlerden kısıtlama yapma girişimine karşı mücadele etmek için ilk adımlarını attılar.
>
> Marangozlar, bize gelen haberlere göre, "tahtalara dokunmak istemiyorlar" ve onların talepleri şimdilik karşılanmış görünüyor.
>
> Çelik kasa işçilerinin ücretlerine zam yapıldı ve işlerine döndüler.
>
> Taşbaskı işçileri emeklerinin karşılığını daha yüksek ücretlerle alabilmek için çaba gösteriyorlar.
>
> Zırhlı gemi işçileri hâlâ müteahhitlere karşı direniyorlar...
>
> Pencere kapakları boyayan işçiler % 25 oranında bir zam almayı başardılar.
>
> Nalbantlar kendilerini paranın kötülüklerine ve piyasa dalgalanmalarına karşı güvenceye aldılar.
>
> Pencere camı kasası işçileri ile pancar işçileri örgütlenerek işverenden % 25 zam istediler.
>
> Şeker paketçileri ve ambalajcılar fiyat listelerini yeniden hazırlıyorlar.
>
> Camcılar şimdiki ücretlerinin % 15 artırılmasını talep ediyorlar.

Listede bazı eksikler olmasına karşın, bu ülkede artık hızla yol alan toplumsal devrimin (yalnızca işçiler birbirlerine sadık kaldıkları takdirde) gerçekleşebilme şansı olduğuna okuru ikna etmek için yeterince kanıt var.

Sayıları 800'ü bulan arabacılar greve gittiler...

Boston kenti işçileri de geri kalmıyorlar... Charlestown tersanesinde meydana gelen işçi grevine ek olarak...

Döşemeciler greve gittiler...

Boston *Post* gazetesinin aldığı bir duyuma göre Güney Boston'da ve kentin başka bölgelerinde bulunan demir işletmelerinde çalışan işçiler arasında genel greve gidilmesi düşünülmektedir...

Ücretleri düşürdükleri için kadınların işe alınmalarına karşı çıkan erkeklerin itirazlarına karşın, savaş pek çok kadına dükkânlarda ve fabrikalarda iş olanağı açtı. New York kentinde kızlar sabah saat altıdan gece yarılarına kadar şemsiye dikerek haftada 3 *dolar* kazanıyorlar, işverenler bu paradan iğne ve iplik parasını da kesiyorlardı. Pamuklu gömlekler diken kızlar yirmi dört saatlik bir günde yirmi dört *cent* kazanmaktaydılar. 1863 yılının sonlarına doğru, New York'ta çalışan kadınlar herkesin katıldığı bir toplantı yaparak sorunlarına bir çare bulmak istediler. "Çalışan Kadınları Koruma Birliği" adında bir sendika kuruldu ve New York ile Brooklyn'de şemsiye işçileri kadınlar greve gittiler. Rhode Island'ın merkezi Providence'da "Sigara İşçisi Kadınlar Birliği" kuruldu.

1864'e gelindiğinde kadın erkek 200.000 işçi sendikalara girmişti. Bunlar bazı iş dallarında ulusal sendikalar kurmuş ve gazeteler çıkarmaya başlamıştı.

Grevleri kırmak için Federal Birlik askerleri kullanılıyordu. Bu askerler New York'ta, Cold Springs'de ücretlerin artırılması için grev yapan işçileri silah kullanarak durdurmaya çalıştılar. St. Louis'de grevci makinistler ve terziler ordu güçlerince işlerinin başına dönmeye zorlanmıştı. Tennessee'de bir Federal Birlik generali, grev yapan iki yüz makinisti tutuklattırarak eyalet dışına attırmıştı. Reading Demiryolları şirketinde çalışan mühendisler grev yapınca bu grevi askerler durdurdu. Aynı şekilde Pennsylvania'daki Tioga Bölgesi madencilerinin de grevini askerler durdurmuştu.

Kuzeydeki beyaz işçiler, ne zenci köleler ne de sermayedarlar için yapıldığını düşündükleri bir savaşı desteklemek istiyorlardı. Onlar yalnız kendi hakları için savaşmaya hazırdılar; çünkü kendileri de yarı köle koşullarında çalıştırılıyorlardı. Onlar savaşın yeni bir milyonerler sınıfı yaratmakta olduğunu düşünüyorlardı. Savaşmakta olan orduya müteahhitlerin kusurlu silahları nasıl sattıklarını; kumu şeker, çavdarı kahve diye yutturduklarını; atölye artıklarından askere elbise ve battaniye yapıldığını; cephede savaşan askerler için kâğıt tabanlı ayakkabılar üretildiğini; donanma gemilerinin çürük keresteden yapıldığını; askerlerin üniformalarının yağmurda yırtılıp dağıldığını biliyor, görüyorlardı.

New York'un İrlandalı işçileri, kendileri de göçmenlikten kurtulamadıkları, yoksul oldukları ve Amerikalılar tarafından küçümsendikleri için; özellikle de rıhtım işçisi, berber, garson, hizmetçi gibi açık işlerde zencilerle birbirlerine rakip oldukları için kentin siyah nüfusuna sevecenlikle bakmaları olası değildi. Bu işlerden atılan siyahlar çoğunlukla grevleri kırmada kullanılıyorlardı. Sonra savaş çıktı, askere alınma ve savaşta ölme şansı doğdu. 1863'te çıkan zorunlu askerlik yasası, 300 *dolar* ödeyenlerin ya da yerine bir başkasını bulanların askerlik hizmetinden muaf olabileceklerini karara bağladı. 1863 yılı yazında "Zorunlu Askerlerin Şarkısı" New York'ta ve başka kentlerde binlerce kişiye ulaşmıştı. Şarkının dörtlüklerinden birinde şunlar söyleniyordu:

Geliyoruz Abraham Babamız, üç yüz bin, belki daha fazla,
Dağılsa da evimiz, ocağımız; kalplerimiz kanasa, sızlasa da,
Değil mi ki yoksuluz, suçluyuz! Öyleyse uyacağız kararına,
Paramız, pulumuz yok, özgürlük neyimize?
Al artık kucağına, bırak bizi savaşa.

Temmuz 1863'te ordu asker toplamaya başlayınca New York'ta şiddet yanlısı bir grup en büyük askerlik şubesini tahrip etti. Bundan sonra üç gün boyunca beyaz işçi kalabalıkları kentin içinde binaları, fabrikaları, tramvay yollarını, evleri kırıp dökerek yürüyüşler yaptılar. Askerliğe karşı gösteriler karmaşıktı - zenci karşıtı, zengin düşmanı, cumhuriyetçilere karşıt tavırlar sergileniyordu. Askerlik şubelerine yapılan bir saldırıdan sonra saldırganlar zenginlerin evlerine, daha sonra da zencileri öldürmeye yönelebiliyorlardı. Caddelerde yürüyorlar, fabrikaları kapanmaya zorluyorlar, kalabalığa oradaki insanları da katıyorlardı. Kentin zenci çocukların alındığı öksüzler yurdunu ateşe verdiler. Sokaklarda buldukları zencileri astılar, ateş ettiler, yaktılar, pek çok insanı boğulması için nehre attılar.

Gösterilerin dördüncü günü Gettysburg savaşından dönen ordu birlikleri kente girdi ve gösterilere son verdi. Belki dört yüz kişi öldürülmüştü. Gerçek rakamlar hiçbir zaman verilmedi; ama ölenlerin sayısı, Amerikan tarihinde içteki şiddet olaylarında o zamana dek görülen ölümlerden daha fazla olmuştu.

Joel Tyler Headley, *The Great Riots of New York* (New York'ta Büyük Ayaklanmalar) adlı kitabında olanların günlük dökümünü yapmıştı:

İkinci gün... Yangın çanları devamlı çalarak her saat yayılan terörü daha ürkütücü bir hale getiriyordu. Bu durum özellikle zenci nüfus için daha korkunçtu... Olaylardan birinde, Yirmi Yedinci Sokak ile Yedinci Cadde'nin kesiştiği köşede bir zencinin çırılçıplak yatan cesedi görüldü. Etrafında bir grup İrlandalı vahşi Kızılderililer gibi çığlık atarak adeta dans ediyordu. Katiller daha sonra bir zencinin berber dükkânına saldırdılar ve bir meşale ile

ateşe verdiler. Aynı sokaktaki bir zenci pansiyonu da bu zebanilerin ziyaretine uğradı ve kısa bir sürede harabeye döndü. Yetmişlik yaşlı erkekler ve neler olduğunu anlayamayacak kadar küçük çocuklar zalimce önce dövüldüler, sonra da öldürüldüler...

Newark, Troy, Boston, Toledo, Evansville gibi diğer kuzey kentlerinde de zorunlu askerliğe karşı gösteriler olmuş, fakat bu denli uzun sürmemiş ve kanlı bitmemişti. Boston'da ise ölenler bir silah deposuna saldırdıkları için askerler tarafından üzerlerine ateş açılan İrlandalı işçilerdi.

Güney'de, beyaz Konfederasyon'un sıkı bir birlik beraberlik sergileyen görüntüsünün gerisinde de çatışmalar vardı. Beyazların çoğunun - üçte ikisinin- kölesi yoktu. Plantasyon seçkinleri yalnızca birkaç bin aileden oluşuyordu. 1850 yılının Federal seçim sonuçları, ekonominin başını tutan bin ailenin yıllık gelir toplamı 50 milyon *dolara* ulaşırken, geri kalan 660.000 ailenin yıllık gelir toplanının 60 milyon *dolar* olduğunu göstermişti.

Güney'deki milyonlarça beyaz, kulübelerde ya da metruk evlerde yaşayan ve plantasyon sahiplerinin verimsizliği nedeniyle terk ettiği topraklarda bir şeyler yetiştirmeye çalışan yoksul çiftçilerdi. İç Savaş öncesi Mississippi'nin Jackson kentinde aynı pamuk fabrikasında çalışan köleler günlük yiyecek parası olarak yirmi *cent*, beyaz işçiler ise otuz *cent* alıyorlardı. 1855 yılı Ağustos ayında Kuzey Carolina'da çıkan bir gazetede: "Yüzbinlerce işçi ailesi yıldan yıla giderek yarı açlık düzeyinde yaşamaya çalışıyorlar," deniliyordu.

Konfederasyon ordusunun isyankâr savaş çığlıkları ve efsanevi ruhu, aslında savaşma konusunda büyük bir isteksizliği gizlemeye çalışıyordu. Güney'e karşı sempati ile yazan tarihçi E. Merton Coulter, "Konfederasyon niçin yenildi?" sorusuna şöyle bir yanıt vermektedir: "İnsanlar yenmek için yeterince güçlü, yeterince coşkulu bir istek duymadılar." Savaşın sonucunda para ya da asker değil, irade ve moral belirleyici oluyordu.

Konfederasyonun bedelli askerlik yasası da zenginlerin askerlikten kaçabilmesini sağlıyordu. Konfederasyon askerleri kendilerini asla aralarına almayacak olan küçük bir seçkinler grubunun ayrıcalıkları için savaşmakta olduklarından kuşkulanmaya mı başlamışlardı? Nisan 1863'te Richmond'da ekmek konusunda bir çatışma çıkmıştı. O yaz çeşitli güney kentlerinde de zorunlu askerlik konusunda ayaklanmalar olmuştu. Eylül ayında, Alabama'nın Mobile kentinde bir ekmek çatışması oldu. Georgia Lee Tatum, *Disloyalty in the Confederacy* (Konfederasyon'da Sadakatsizlik) adlı kitabında şunları yazmaktadır: "Savaş sona ermeden önce, hemen her eyalette yönetime bağlılığı yitirmiş olmaktan doğan bir memnuniyetsizlik vardı. Hainlerin çoğu kendi aralarında toplanıp gruplaşıyorlardı; bazı eyaletlerde bunlar iyi örgütlenmiş, eylemci dernekler halinde çalışıyorlardı."

İç Savaş, modern savaşların başladığı dünyada yapılan ilk örneklerden biriydi: öldürücü top mermileri, Gatling makinelileri,* süngü takmalar vs. - mekanize hale getirilmiş bir savaşın başlattığı gelişigüzel öldürmelerle, göğüs göğüse çarpışmayı birleştiriyordu. Bu karabasan sahneleri Stephen Crane'in *Cesaretin Kızıl Nişanı*** başlıklı kitabı gibi bir kitaptan başka bir yerde tasvir edilemezdi. Virginia'da Petersburg kentinde, Maine eyaletinden gelen 850 kişilik bir alaydan yarın saat içinde 632 kişi ölmüştü. İç Savaş haddi hesabı bilinmeyen bir kasaplıktı. Nüfusu 30 milyon olan bir ülkede, her iki taraftan da 623.000 kişi ölmüş ve 471.000 kişi yaralanmıştı.

Savaş sürdükçe güneyli askerler arasında ordudan kaçma olaylarının artmasına şaşırmamak gerekir. Federal Birlik Ordusu'nda ise savaş sona erinceye kadar 200.000 kaçak vardı.

Yine de 1861 yılında Konfederasyon ordusu için gönüllü yazılanların sayısı 600.000 kişiydi. Birlik ordusunda da bir hayli gönüllü bulunuyordu. Vatanseverlik psikolojisi, serüven yaşamanın çekiciliği, siyasal liderlerin yarattığı karşı tarafa ahlaki bir sefer düzenleme, bir ders verme havası gibi yönlendirmeler zengin ve güçlülere karşı duyulan infiali unutturup

---

* Richard J. Gatling'in 1903'te icat ettiği dairesel hareketle dönerek mermi atan makineli tüfek (ç.n.).

** Amerikan Natüralizmi'nin en önemli yazarlarından Stephen Crane, İç Savaş konusunda 1895 yılında yazdığı bu romanda, zaman zaman işsiz kaldığı mesleği gazete muhabirliğinin yalın anlatımını en etkileyici bir biçimde kullanarak, savaşın genç ve deneyimsiz bir asker, HENRY FLEMING üzerinde yarattığı duyguları dile getirmektedir. Korku, panik, cesaret, kahraman olma isteği gibi duygular roman boyunca iç çatışmalar yaratmaktadır. Romandan kısaltılmış şu sahneler okura bir fikir verebilir:

"... Rüyada gibi hareket ediyor. Düşmanın saldırısı püskürtülüyor ve Henry savaş transından kurtulup kendine gelince, cesaret sınavından geçtiğini, tam bir erkek olduğunu düşünerek mutlu oluyor. Fakat tam bu sırada düşman tekrar saldırıyor. Şaşkın şaşkın bakarken silalı arkadaşlarından bir kısmının dönüp kaçtıklarını görüyor ve o da kaçıyor. Yeterince gerilere kaçınca, ön sıranın her şeye karşın ayakta olduğunu ve ilerlemeye devam edeceklerini duyuyor.

Henry dehşet içindedir. Savaşın yitirildiğine tam kendini inandırınışken, tam da yalnızca budalaların kalacağını ve kaçmanın artık zekice bir strateji olacağını düşünmeye başlamışken, hâlâ savaşan arkadaşlarının kendisine ihanet ettiklerini düşünüyor. Kendisiyle alay edeceklerinden korkup ormanın içlerine, savaşın gümbürtüsünden uzaklara doğru yürüyor. Orada bir çanı kozalağını bir sincaba doğru fırlatıyor ve hayvanın kaçtığını görünce kafasından kuşkularını atıyor. Kendi kendine işte doğanın yasası bu, diyor, zeki olan tehlikeyi görünce kaçar. Ormanın içlerine yürümeyi sürdürüyor ve uzun zaman önce ölmüş birinin, yüzünü karıncalar kaplamış cesediyle karşılaşıyor. Dehşet içinde gerileyerek, savaş seslerinin geldiği yöne geri dönüyor, ön saflardan kaçan yaralı askerlerin kapadığı bir yola geliyor. Üstü başı kan içindeki adamların arasına karışıyor. Üniforması paramparça olmuş bir asker ona nerede yaralandığını sorıyor. Henry suçluluk duygusuyla gerilerde kalmaya çalışıyor. Henry keşke benim de bir yaram, cesaretimi gösteren kızıl bir nişanını olsaydı diye düşünüyor. Birden kendini çok kötü bir biçimde yaralanmış olan Jim Coıklin'in yanında yürürken buluyor. Jim yere düşüp ayak altında ezileceğinden korkuyor ve Henry'e kendisiyle kalınası için yalvarıyor... (ç.n.).

öfkenin çoğunu "düşmana" çevirmekte etkili oldu. Edmund Wilson, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yazdığı *Patriotic Gore* (Kanlı Yurtseverlik) adlı kitabında şunları söylüyordu:

> Son savaşlarımızda hepimiz, bölünmüş ve kavga halindeki bir kamuoyunun bir gecede nasıl milliyetçi bir sözbirliğine dönüştüğünü; gençleri ölüme sürüklerken, nasıl önünü kesmeye çalışan her çabayı alt edecek itaatkâr bir enerji seli oluşturduğunu gördük. Erkeklerin savaştaki birlikteliği, görünüşte liderleri olmadığı halde, düşmanın gölgesi görünür görünmez aynı anda dönüş yapan bir balık sürüsünün hareketine; ya da gökyüzünü bulut gibi karartarak uçarken, bir çekirge sürüsünün bir dürtünün zorlamasıyla hep birlikte yere inerek tahılı tüketmesine benzer.

Savaşın kulakları sağır eden gürültüsü arasında iş çevrelerinin çıkarları gereği istediği ve Güney'deki eyaletlerin Federal Birlik'ten ayrılmadan önce engellediği bütün yasalar birer birer Kongre'den geçti ve Lincoln da bunları imzalayarak yürürlüğe koydu. 1860 yılında Cumhuriyetçi Parti'nin programı işadamlarının beğenisi doğrultusunda hazırlanmıştı. Şimdi de Kongre 1861'de Morrill'in Gümrük Yasası'nı* çıkarıyordu. Bu yasa ile yabancı malların fiyatları artıyor, Amerikalı imalatçılar ürünlerine zam yaparak tüketicilerin paralarını almanın yolunu buluyorlardı.

Ertesi yıl Çiftlik Arazisi Yasası (Homestead Act) çıkarıldı. Bu yasa, Batı'daki kamu arazilerinden 160 akrelik boş bir toprağı beş yıl boyunca işlemeyi üstlenenlere o toprağı vermekteydi. Akresi 1.25 *dolar*dan isteyen herkes 160 akrelik bir çiftlik evi arazisi (homestead) alabilirdi. Ancak sıradan insanlar arasında bunu yapabilmek için 200 *dolar*ı olanlar çok azdı; dolayısıyla toprak spekülatörleri gelip toprakların çoğunu satın aldılar. Fakat İç Savaş sırasında Kongre ve Başkan, 100 milyon akreden daha büyük bir toprağı çeşitli demiryolu şirketlerine bedava verdiler. Kongre bir ulusal banka da kurarak hükümeti onların bankacılık yatırımlarına ortak etti; böylelikle kârlarını da garantilemiş oldu.

Grevler yaygınlaşmaya başlayınca, işverenler Kongre'ye baskı yaparak yardım istediler. 1864 yılında çıkarılan Sözleşmeli İşçi Yasası** şirketlere -Amerika'ya göçlerinin karşılığı olarak on iki aylık ücretlerini vermeyi kabul ettikleri takdirde- yabancı işçilerle sözleşme yapma olana-

---

* Justin Smith Morrill (1810-1898) Birleşik Devletler Temsilciler Meclisi'ne Liberal Parti üyesi (Whig) olarak Vermont'tan 1854'te girdi. Cumhuriyetçi Parti'yi Vermont'ta örgütleyen kişi oldu. 1857'de hazırladığı ve 1862'de yasalaştırılan önerisiyle, her eyalet çıkardığı her temsilci için 30.000 akrelik federal devlet arazisini satma hakkını kazanıyor ve bu para ile ziraat ve teknik meslekler öğretecek üniversiteler açılıyordu. Devlet üniversitelerini yaygınlaştıracak yasayı da 1890'da hazırlayıp Kongre'den geçirten Morrill, kamu toprağı (land-grant) ile kurulan üniversite sayısını arttırdı. 1861'de geçirdiği Gümrük Tarifesi yasası ile de giderek artan bir korunmacılık sistemi başlatan Morrill, uzun yıllar Senato'da bulunduğu için Senato'nun babası unvanı ile anılıyordu (ç.n.).

** Contract Labor Law (ç.n.).

ğını sağladı. Böylelikle işverenler İç Savaş sırasında yalnızca çok ucuz işçi bulmakla kalmadılar, aynı zamanda grev kırıcıları da bulmuş oldular.

Zenginlerin çıkarlarını korumak için Kongre'den geçirilen yasalardan belki daha da önemlisi, federal ve yerel yasalarda ev sahiplerinin ve tüccarların çıkarlarını korumak için yapılan günlük oynamalardı. Gustavus Myers, *History of the Great American Fortunes* (Büyük Amerikan Servetlerinin Tarihi) başlıklı kitabında, Astor ailesinin, çoğu New York'un yoksul mahallelerindeki apartmanlardan gelen kiralarla büyüyen servetini anlatırken bu konuda şu yorumu yapıyordu:

> Yoksullukları onları zorluyor diye insanları kir pas, bakımsızlık içinde, mikroplu ortamlarda; güneş yüzü görmeyen ve hastalıkların kol gezdiği apartmanlarda yaşamaya ve hastalanmaya zorlamak cinayet değil midir? Sözle anlatılamayacak bu yerlerde, binlerle sayılabilecek kadar çok insan ölüp gitti. Yine de, yasalar açısından bakıldığında, Astorların ve diğer ev sahiplerinin topladıkları kiralarda herhangi bir haksızlık yoktu. Yasa denilen kurum, bütünüyle, bu koşullarda olağandışı bir şey göremiyordu... Görememesi de ilginçti, çünkü defalarca dile getirildiği gibi yasalar, ileri bir toplumun ahlak ve ideallerini yansıtmıyordu; havuzun gökyüzünü yansıtması gibi, yasalar tam olarak giderek büyüyen varsıl sınıfların taleplerini ve çıkarlarını yansıtıyordu...

Ülkenin İç Savaş'a sürüklendiği son otuz yılda görülen davalarda, yasalar her geçen gün biraz daha ülkenin kapitalist gelişmesine uyacak bir biçimde yorumlanmaya başladı. Bunu inceleyen Morton Horwitz, *The Transformation of American Law* (Amerikan Hukukunun Dönüştürülmesi) adlı çalışmasında, iş yaşamının gelişmesini engelleme noktasına geldiği an, İngiliz Hukuk düzeninin kutsallığını yitirdiğine işaret etmektedir. Değirmen sahipleri, kazançlarını sürdürebilmeleri için suyu akıtarak başkalarının mülklerine zarar verme hakkını yasalar yoluyla elde etmişlerdi. "Nitelikli arazi"* yasası çiftçilerin elinden topraklarını alıp bunları kanal şirketlerine ya da demiryolu şirketlerine devletin mali desteği olarak vermek için çıkarılmıştı. İşadamlarına verilen zararlar konusundaki kararlar -ne yönde çıkacakları kestirilemediği için- jürilerin ellerinden alınmış, yargıçlara bırakılmıştı. Anlaşmazlıkların hakem kararıyla çözümlenmesi mahkemelere bırakılmış, böylelikle tarafların avukatlara bağımlılığı artırılmış, hukuk meslekleri önem kazanmıştı. Tarih öncesi "her mala uygun fiyat" fikri, mahkemelerde "sorumluluk alıcıya aittir" *(caveat emptor)* gibi yorumlanmaya başlanınca tüketiciler kuşaklar boyu tüccarların merhametine bırakılmış oldular.

Sözleşmeli işçi yasası işçilere karşı ayrımcılık yapmak üzere çıkarılmıştı ve Horwitz'in aşağıdaki örnekte de gösterdiği gibi ondokuzuncu

---

* eminent domain.

yüzyıl başlarında iş yaşamı şöyle düzenlenmişti: eğer bir işçi bir yıl çalışmak üzere bir sözleşme imzalamış ve henüz süresi tamamlanmadan işinden ayrılmışsa. mahkemeler bu durumda, çalıştığı süre de dahil işçiye hiçbir ücret talep etme hakkı tanımıyordu. Ama aynı mahkemeler, bir inşaat işinde işverene bir sözleşmeyi bozarsa, o ana kadar yapılan işin parasını alma hakkı tanıyordu.

Bu konuda yasanın aldatmacası, bir işçi ile bir demiryolu şirketinin eşit pazarlık gücü ile sözleşme yaptıkları idi. Bu nedenle bir Massachusetts yargıcı, yaralanan bir işçiye tazminat verilmemesini karara bağladı. Yargıç, sözleşmeyi imzalayan bir işçinin bazı riskleri almayı kabul ettiğini düşünüyordu. "Daire tamamlanmıştı: Yasa, piyasa sisteminin yarattığı eşitsizlik biçimlerini resmileştirme yolunu tutuyordu."

Bu yüzyıl, henüz bir sonraki yüzyıl gibi, yapmacık bir biçimde de olsa işçi hakları korunuyormuş gibi yapılan bir dönem değildi. Sağlık ve iş güvenliği yasaları ya hiç yoktu ya da uygulanmıyordu. 1860 yılında Massachusetts'in Lawrence kentinde bir kış günü Pemberton Fabrikası çöktü, içeride çoğu kadın olan dokuz yüz işçi bulunuyordu. Seksen sekiz kişi öldü. Binanın yapısının içindeki iş makinelerinin ağırlığına dayanacak kadar sağlam olmadığı ve bu gerçeğin de bina mühendisi tarafından bilindiği ortaya çıkmasına karşın, jüri "suç oluşturacak bir niyetin olmadığı" kanısına vardı.

Horwitz, İç Savaş sırasında mahkemelerde neler olduğunu şöyle özetlemektedir:

> Ondokuzuncu yüzyılın ortalarına gelindiğinde yasal sistem ticaret yapanların lehine olarak yeniden biçimlendirilmiş; fakat bu, toplumdaki çiftçi, işçi, tüketici ve diğer daha az güçlü grupların hakları çiğnenerek yapılmıştı... Yeni düzenleme ile servetin yeniden dağılımı etkin bir biçimde gerçekleştirildi ve bu dağılımda toplumun en fakir grupları biraz daha fakirleşti.

Modern toplum öncesinde servetin bir grubun lehine dağılımı güç kullanmayı da gerektiriyordu. Modern toplumlarda ise sömürü kılık değiştirmişti; burada tarafsız ve adil yüzü ile yasa ve sömürü yan yana yürüyordu. İç Savaş'a gelinceye dek Birleşik Devletler'de modernleşme bir hayli yol almıştı.

Savaş bitince, ulusal birlik konusu acil bir durum olmaktan çıktı ve gevşedi. Sıradan insanlar artık günlük yaşamlarına, hayatta kalma savaşımında karşılaştıkları sorunlara dönebilirlerdi. Dağılan ordular artık sokaklardaydı ve eski askerler iş bulma peşine düşmüşlerdi. 1865 yılında *Fincher's Trades' Review*'un Haziran sayısında şöyle bir haber çıktı: "Beklenen oldu, savaştan dönen askerler iş bulmaksızın günlerdir sokaklardan sel gibi akıp gidiyorlar."

Askerlerin döndüğü sokaklar tifüs, tüberküloz, açlık ve yangının ölüm tuzakları kurdukları yerlerdi. New York'ta 100.000 kişi gecekondu-

ların bodrumlarında yaşıyordu; 12.000 kadın aç kalmamak için genelevlerde çalışıyordu; sokaklarda yarım metreye varan çöp yığınları arasında fareler geziyordu. Philadelphia'da zenginler taze sularını Schuylkill Nehri'nden alıyorlardı; ama zenginler dışında herkes suyunu, içine bir günde 13 milyon galon lağım suyunun karıştığı Delaware Nehri'nden içiyordu. 1871 yılında çıkan Büyük Chicago yangınında yoksulların oturduğu apartmanlar birbiri ardından öyle hızlı çökmüşlerdi ki, insanlar bir de deprem olduğunu düşünmüşlerdi.

Savaştan sonra çalışanlar arasında sekiz saatlik-işgünü için bir hareket başlatıldı ve bu hareket ilk ulusal sendikalar birliğinin, Ulusal Emek Sendikası'nın oluşturulması için bir dayanak hazırladı. New York'ta 100.000 işçinin katıldığı üç aylık bir grev işçilere sekiz saatlik işgünü hakkını kazandırdı ve bunu kutlamak için Haziran 1872'de New York sokaklarında 150.000 işçi zafer yürüyüşü yaptı. *New York Times* gazetesi grevcilerin kaçta kaçının "gerçek Amerikalı" olduğunu merak ettiğini yazdı.

Savaş sırasında kadınlar sanayi alanına örgütlü sendika kavramını getirdiler: pürocular, kadın terzileri, şemsiye imalatı işçileri, şapkacılar, baskı işinde çalışanlar, çamaşırcılar ve kunduracılar. Bu kadın işçiler St. Crispin'in Kızları Derneği'ni kurarak Püro (Sigar) Yapımcıları Birliği'ne ve Ulusal Matbaacılar Sendikası'na ilk kez kadın üye kabul ettirmeyi başardılar. New York'tan Gussie Lewis adlı bir kadın Matbaacılar Sendikası'nın yazman-sekreteri oldu. Fakat Puro yapımcıları ve matbaacılar otuz küsur ulusal sendikadan yalnızca ikisiydi ve bu sendikalarda kadınlar yok sayılıyordu.

1869 yılında New York'ta Troy Yaka Temizleme adındaki bir işyerinde kadın işçiler, işlerinin "çamaşır küvetinin ve ütü tahtasının başında gün boyu, iki yanlarında ortalama 100 derecede yanan fırınlar olduğu halde ayakta dikilip, haftada (günümüz ölçülerinde) ortalama 2-3 *dolar* gibi az bir ücret" getirdiği için greve başladılar. Liderleri, Ulusal İşçi Sendikaları'nın ikinci başkan yardımcısı olan Kate Mullaney idi. Onları desteklemeye yedi bin kişi gelerek toplantıya katıldı. Grevin sürdürülmesi ve işten çıkartılanlara iş bulmak için kadınlar bir yaka ve kolağzı atölyesi örgütlediler. Fakat zaman geçtikçe dış destek azaldı. İşverenler daha az yıkama ve ütü gerektiren kâğıt bir yaka yapmaya başladılar. Grev başarısızlıkla sonuçlandı.

Atölye işinin tehlikeleri örgütlenme çabalarını yoğunlaştırdı. İş çoğunlukla gece gündüz dinlenmeden, günün 24 saati sürüyordu. Rhode Island, Providence'ta 1866 yılında bir gece yangın çıktı. Çoğu kadın olan altı yüz işçi arasında panik çıktı ve birçok işçi üst kat pencerelerinden ölüme atladılar.

Massachusetts eyaletinde, Fall River kentinde kadın dokumacılar erkek dokumacılardan farklı bir sendika kurdular. Erkeklerin kabul ettikleri 10 *cent*lik bir ücret indirimini kabul etmeyerek üç atölyede greve gittiler, erkeklerin de desteğini kazanarak 3500 dokuma tezgâhını ve

156.000 eğirmeni durdurdular. Greve 3.200 kişi katıldı. Fakat çocukları açtı; işe dönmek zorundaydılar. Bu nedenle herhangi bir sendikaya katılmama konusunda "demir giysi yemini" (daha sonra bu sarı-köpek sözleşmesi adıyla anılacaktı) ederek işlerine geri dönebildiler.

O günlerde siyah işçiler Ulusal İşçi Sendikası'nın kendilerini örgütlemekte pek istekli olmadığını görmüşlerdi. Bu nedenle zenciler kendi sendikalarını kurdular ve kendi grevlerini yaptılar: Alabama, Mobile'da rıhtım işçilerinin 1867 grevi, Charleston'da Zenci liman işçileri grevi, Savannah'da dok işçileri grevi zencilerin kendi kendilerine örgütledikleri grevlerdi. Ancak bu grevlerden sonra Ulusal İşçi Sendikası, 1869'da yapılan kongrelerinde, Zencileri ve kadınları örgütleme konusunda uyandı ve "Emekçilerle ilgili haklar söz konusu olduğunda renk ve cinsiyetin gözetilmeyeceğini" ilan etti. Bir gazeteci bu kongrede ırkların birliği konusunda göze çarpan bazı gelişmeler olduğunu şöyle belirtmişti:

> Mississippi doğumlu biri ya da eski bir konfederasyon subayı Kongre'ye hitap ederken, kendisinden önce kürsüde bulunan zenci bir delegeden "Georgialı sayın delege" diye bahsediyorsa... Demokrat partili ve ateşli (hem de New York'tan) bir delege kaba saba İrlanda İngilizcesinin üstüne basarak konuşuyor ve ne teknisyen ne de vatandaş olarak, ister beyaz ister siyah olsun başkalarına verilmesini istemediği ayrıcalıkların kendisine de verilmesini istemediğini söylüyorsa... bu durumda zamanın herkes üzerinde garip değişiklikler yaptığını iddia etmeye hakkımız var demektir...

Yine de pek çok sendika hâlâ zencileri kabul etmiyor, onlara kendi yerel sendikalarını kurmalarını söylüyordu.

Ulusal İşçi Sendikası enerjisinin büyük bir kısmını siyasal konularda, özellikle para politikalarında reform konusunda harcamaya başladı. Kâğıt paranın; yeşil Amerikan banknotlarının basılmasını* gündeme

---

* İç Savaş gerek Kuzey'de, gerekse Güney'de merkezi olmayan, dağınık durumdaki sivil harcamaların hızla merkezden denetimli askeri harcamalara transferini gerektirmişti ve bu çeşitli vergi kombinasyonları, borçlanma ve para basılarak yapılmıştı. Ama doğal olarak Kuzey ve Güney'in yöntemleri farklı oldu.
Federal yönetim iki yönden doğrudan vergilendirmeye başvurmuştu: 1) Her eyalet ödeme güçlüğüne bakmaksızın nüfus oranına göre vergi verecekti. Ama fakir eyaletler bu adaletsizliğe tepki gösterdiler. 2) Genel gelir vergisi yoluyla daha büyük paralar toplanabildi, ancak hepsi toplam 200 milyon dolar bile etmiyordu. Dolaylı vergilerden de 1 milyar dolardan fazla gelir elde edildi. Uzun vadeli borçlandırma yöntemi ise Ohiolu banker Jay Cooke'un senetleri devlet adına pazarlama işini üstlenmesi ve bu konuda çok başarılı olması sayesinde hedefine ulaşabildi.
İç Savaş sonrasında ise federalizm karşıtlarının geri çekilmesi sonucu Federal Birlik hükümetine para reformlan yolu açıldı. Hazine'ye 1862'de yetki verilerek madeni paraya çevrilemeyecek yeşil Amerikan banknotları (Greenbacks) çıkarıldı.
Fakat enflasyon nedeniyle yeşil banknotların değeri İç Savaş'ta nominal değerlerinin yarısına düştü ve hükümet dolaşımdaki banknot sayısını düşürmeye başladı. Bunun sonucu 1875'te Greenback Partisi kuruldu ve 1878'de bu parti Kongre'ye 14 üye soktu.

getirdi. Sonunda bu sendika, emek mücadelelerini örgütlemekten çok, seçimleri denetlemek ve Kongre ile lobicilik yapmak gibi konularla ilgilenmeye başladı ve gücünü kaybetti. Emek sorunlarının gözlemcisi olan F. A. Sorge 1870 yılında İngiltere'de bulunan Karl Marx'a şunları yazmıştı: "Kariyerinin başlangıcında o kadar parlak planları olan Ulusal İşçi Sendikası, Yeşil Amerikan banknotçuluğu tarafından zehirlenmiş ve yavaş, fakat kesin bir ölüm sürecine girmiş bulunuyor."

Belki de sendikalar, bu tip reform yasalarının ilk kez çıkarıldığı bu dönemde, yasal reformların sınırlılığını kolayca görememiş ve reformlar konusunda fazla umutlu davranmışlardı. Pennsylvania Meclisi 1868 yılında maden ocaklarının güveni konusunda bir yasa çıkarmış ve "maden ocaklarının düzeni ve havalandırması, madencilerin yaşamlarının korunması" gibi konularda bazı düzenlemeler getirmişti. Bu madenlerde yüzyıl boyunca meydana gelen ve süren onca kazadan sonra yasada geçen sözlerin -madencilerin duyduğu öfkeyi bastırmak dışında bir anlamı olabilir miydi?

Ülke 1873 yılında bir başka ekonomik krizle sarsıldı. Bu kriz, İç Savaş sırasında hükümet senetlerinin satışını üstlenerek, yalnızca bunlardan hükümete yılda 3 milyon *dolar* gelir sağlayan banker Jay Cooke'un bankasının kapanması sonucu çıkan panik dalgasıyla başladı. 18 Eylül 1873 günü Başkan Grant, Cooke'un Philadelphia'daki saray yavrusu evinde uyurken, banker bankasının kapısına kilit asmak için kent merkezine gidiyordu. İnsanlar bundan böyle ipotek ettikleri mallarının karşılığını ödeyemez duruma düşeceklerdi: Krizde beş bin işyeri kapandı ve çalışanları sokağa bırakıldı.

Ancak kriz Jay Cooke'un boyunu çok aşmıştı. Kriz, içinde yalnızca çok zenginlerin güven içinde olabildiği kaosa yuvarlanmış bir sistemin içinde patlamıştı. Aslında sistem kendini periyodik krizlerle -1837; 1857; 1873 (daha sonra 1893; 1907; 1919; 1929)- belli ederken küçük işyerlerini silip süpürüyor, çalışan kesimin payına bu krizlerde soğuk, açlık ve ölüm düşerken, Astor'ların, Vanderbilt'lerin, Rockefeler'lerin, Morgan'ların servetleri savaş zamanı, barış zamanı, kriz zamanı, krizden çıkma zamanı demeksizin büyüdükçe büyüyordu. 1873 krizi sırasında Carnegie çelik pazarını ele geçirirken, Rockefeller de petrolde bütün rakiplerini geride bırakıyordu.

Kasım 1873'te çıkan New York *Herald* gazetesinin başlığı "BROOKLYN'DE EMEK BUNALIMI" idi. Gazete kapatılan işyerlerinin ve işten çıkarmaların bir listesini veriyordu: keçe kaplama atölyesi, resim çerçevesi atölyesi, cam kesme ve işleme kuruluşu, çelik işleri fabrikası. Kadın işkolları arasından da şapkacılar, terziler ve ayakkabı bağı yapımcıları işlerini kaybediyorlardı.

Ekonomik bunalım 1870'ler boyunca sürdü. 1874 yılının ilk üç ayında yarıya yakını kadın olan doksan bin işçi New York'ta polis kara-

---

1873'e kadar yasal olmasa bile pratikte değer birimi olan gümüş dolar yerini altın dolara bıraktı. 1900'de Amerika resmen altın standardını benimsedi ve bankacılık sistemi önem kazandı (ç.n.).

kollarında uyumak zorunda kalmıştı. Bunlara "revulver" (döner/toplu tabanca) lakabı takılmıştı; çünkü ayın bir ya da iki günü herhangi bir polis karakoluna sığınırlar, sonra da karakoldan atılırlardı. Kentlerde pek çok kişi bir parça yiyecek bulmak için dolanıp duruyordu.

İşçiler umutsuz bir şekilde Avrupa'ya ya da Güney Amerika'ya gitmeye çalışıyorlardı. 1878 yılında işçilerle dolu *SS Metropolis* gemisi Güney Amerika'ya gitmek üzere Birleşik Devletler'den ayrılmış ve içindekilerle birlikte batmıştı. Bu olaydan sonra *New York Tribune* gazetesi şu haberi verdi: "Geminin sulara gömüldüğü haberi Philadelphia'ya ulaştıktan bir saat sonra Messieurs Collins'in işyeri, efendi görünümlü, fakat aç durumda yüzlerce erkek tarafından hücuma uğramıştı. Hepsi boğulan işçilerin yerini alabilmek için yalvarıyorlardı."

İşsizlerin toplu miting ve gösterileri ülkenin her yanına dağıldı. İşsiz meclisleri kuruldu. 1873'ün sonlarına doğru New York'ta Cooper Enstitüsü'nde ticaret sendikaları ve 1864'te Marx ve arkadaşları tarafından Avrupa'da kurulan Birinci Enternasyonal'in Amerikalı üyeleri tarafından örgütlenen bir toplantı büyük bir kalabalığı çekti, gelenler caddelere taştılar. Toplantıda alınan kararlara göre, yasa tasarıları yasa haline gelip uygulamaya konulmadan önce halkın oyuna sunulacaktı. Kimse 30.000 *dolarn* üstünde bir servet edinemeyecekti ve bir işgünü de sekiz saat olacaktı. Ayrıca şu not da konuldu:

> İşini yapan, yasalara saygılı, vergi ödeyen vatandaşlar olarak desteklediğimiz ve bizi yönetmesi için onay verdiğimiz hükümete şunu belirtmek isteriz ki,
>
> Bu bunalım günlerinde kendimizi ve ailelerimizi geçindirmeye, yiyeceğimizi ve barınağımızı sağlamaya kararlıyız ve iş buluncaya dek faturalarımızı kent maliyesine gönderip ödettireceğiz...

Chicago'da yirmi bin işsiz sokaklara dökülerek belediye binasına yöneldi ve isteklerini "aç olana ekmek, çıplak olana giysi ve evsiz olana ev" diye haykırdılar. Bu tip eylemler on bin aile için bir parça teselli oldu.

1874 yılı Ocak ayında büyük bir işçi gösterisinde polis, işçilerin belediye binasına gitmelerini engelleyince işçiler Tompkins Meydanı'na gittiler. Fakat orada kendilerine miting için izin verilmediği söylendi. İşçiler dağılmadılar ve polis saldırdı. Olay bir gazetede şöyle yer aldı:

> Polis copları kalktı, indi, kalktı, indi. Kadın ve çocuklar bağırarak her tarafa kaçıştılar. Pek çoğu panik halinde kapılara doğru kaçarken ayaklar altında kalıp ezildiler. Sokakta atlı polisler oradan geçmekte olanları bile yere yıkıp copladılar.

Grevler Massachusets'de Fall River kenti tekstil atölyelerine dek sıçradı. Pennsylvania'nın, antrasit (sert maden kömürü) çıkarılan bölgesinde ya-

pılan "uzun grev"de "Eski İrlanda Tarikatı" üyeleri olan İrlandalılar, madenciler arasına yerleştirilmiş bir ajan-dedektifin tanıklığıyla, şiddet olayları çıkarmakla suçlandılar. Bunlar "Molly Maguires"* adlı örgütün üyeleri idiler. Mahkemeye çıkarıldılar ve suçlu bulunup idama mahkûm oldular. Kararın dayandığı kanıtları inceleyen Philip Foner, bu kişilerin, işçileri örgütledikleri için bir komploya kurban gittiklerine inanmaktadır. Foner, ayrıca o dönemde bu insanları destekleyen *Irish World* adlı yayın organında onlardan, "Ücretlerin insanlık dışı ölçülerde azalmasına karşı önderlikleriyle madencilerin direnişine güç katan zeki insanlar" diye bahsedildiğini belirtmektedir. Aynı şekilde kömür madeni sahipleri tarafından çıkarılan *Miners' Journal*'de de, cezalandırılan bu kişiler hakkında, "Ne yapmışlar? Emeklerinin karşılığında aldıkları para az geldiğinde bir grev örgütlemişler ve greve başlamışlar," denmektedir.

Anthony Bimba'ya göre hepsi hepsi on dokuz kişi olan "The Molly Maguires" idam edildiler. İşçi örgütlerinden dağınık bir biçimde, orada burada protesto gösterileri geldi ise de, hiçbir toplu gösteri idamları engelleyemezdi.

Bu dönem işverenlerin, iş bulma konusunda umutsuz, dil ve kültürleri grevcilerden farklı yeni göçmenleri işe sokarak grevleri kırdıkları bir dönemdi. Pittsburg civarındaki yumuşak maden kömürü bölgesine 1874 yılında İtalyanlar getirilerek grevdeki madencilerin yerlerine işe alınmışlardı. Bunun sonucu olarak üç İtalyan öldürülmüş, yapılan mahkemelerde -grevcilerin topluluğundan gelen- jüri üyeleri grevcileri beraat ettirince İtalyanlarla örgütlü işçiler arasındaki düşmanlık artmıştı.

Bağımsızlık Bildirgesi'nin okunmasından yüz yıl sonra, 1876 yılında yapılan yüzüncü yıl kutlamaları yeni bildirgelerle geldi. (Bunlar Philip Foner'in *We the Other People* [Biz Öteki Halk] adlı çalışmasında toplanmış bulunmaktadır.) Hem siyahlar hem de beyazlar ayrı ayrı düş kırıklıklarını bu bildirgelerde ifade ettiler. "Zencilerin Bağımsızlık Bildirgesi", bir zamanlar özgürlüklerini tam anlamıyla kazanmak için zencilerin güvendikleri Cumhuriyetçi Parti'yi kınama bildirgesiydi ve bu metin siyah

---

* *Molly Maguires:* Pennysylvania, Scranton'da antrasit kömürü bölgesinde İrlanda asıllı Amerikalıların gizli örgütü. Örgüt ismini İrlanda'da 1840'larda yasadışı, toprak beyliği karşıtı bir örgütü yöneten kadın liderin isminden almış; üyeleri de Ancient Order of Hibernians (Eski İrlanda Tarikatı) üyelerinden seçilmiş bir kardeşlik örgütüdür. Molly Maguires, özellikle 1865'ten 1875'e kadar, madenciliğin belli ellerde toplanma sürecinde madencilerin kötü iş ve yaşam koşullarına karşı savaşmak için kurulmuştu. Polis ve diğer güvenlik güçleri bütünüyle maden sahiplerinin denetimi altında olduğundan Molly Maguireler çoğunlukla polisleri korkutma ve öldürme yolunu seçtiler. Maden ajanlarını ve şefleri de taciz ediyorlardı. Molly Maguires, 1975'te maden işçilerinin dağınık ve örgütsüz olduğu bölgede bir grev örgütleyerek güçlerinin en üst noktasına ulaştılar.
Madencilikte büyük yatırımları olan Franklin Gowen, kurulan madenciler sendikasına sızmak üzere ünlü Pinkerton ajansına bağlı dedektif James Mc Parlan'ı kiralayınca olaylar gelişti ve casus McParlan, Molly Maguires örgütünün gücünü kırmayı başardı. Örgüt üyeleri (bazı kaynaklara göre 10 kişi) asıldılar. James Mc Parlan'ın gizli raporları 1947 yılında tarihçiler tarafından incelemeye açıldı (ç.n.).

seçmenlere bağımsız siyasal bir hareket başlatmalarını öneriyordu. Ve Illinois'daki İşçi Partisi'nin Chicagolu Alman sosyalistleri tarafından örgütlenen bir 4 Temmuz kutlamasında kaleme aldıkları Bağımsızlık Bildirgesi'nde ise şunlar yazıyordu:

> BUGÜNKÜ SİSTEM, kapitalistlere kendi çıkarlarına uyan yasalar yaparak işçilere haksızlık yapmaya ve onları baskı altına almaya olanak sağlamıştır.
>
> Serveti olana yasama üzerinde mutlak bir temsil ve denetim yetkisi vererek, atalarımızın uğruna savaştığı ve öldüğü Demokrasi sözcüğünü bir maskaralık, içeriksiz ve varlıksız bir gölge haline getirmiştir.
>
> Kapitalistlerin... hükümet yardımı, toprak bağışı ve parasal kredi olanaklarını, taşıma araçlarını tekelleştiren bencil demiryolu şirketlerine aktarmalarına göz yumarak hem üreticinin hem de tüketicinin dolarıdırılmasına izin vermiştir.
>
> Bütün dünyanın önünde zenci köleliğinin ortadan kaldırılması için saçma ve ölümcül bir İç Savaş manzarası sergilerken, ulusun bütün zenginliğini yaratan beyaz nüfusun büyük bir çoğunluğunu, zencilerin köleliğinden çok daha incitici ve küçültücü bir kölelik altında acı çekmeye zorlamıştır...
>
> Bir sınıf olarak kapitalistlerin ülkenin yıllık gelirinin 5/6'sını ele geçirmelerine izin vermiştir.
>
> Bu nedenle insanların -hırslarını yok ederek, evliliklerini engelleyerek ya da sahte ve doğal olmayan bir biçimde birleşmelerine neden olarak- bu dünyada kendileri için çizecekleri kaderlerini belirlemelerine engel olmuş; insan yaşamını kısaltmış, ahlakı yok etmiş, suçu beslemiş, yargıçları, din ve devlet adamlarını yozlaştırmış; insanların kendilerine güvenlerini sarsmış, birbirleriyle ilişkilerinde sevgi ve onuru yok etmiş; yaşamı, içinde herkese eşit kolaylıkların sağlandığı, mükemmele ulaşmak için asil ve cömert bir savaşım haline getirmek yerine, insan doğasına aykırı ve küçültücü bir ekmek kavgası olarak ve yalnızca var olabilmek için verilen acımasız bir savaşıma dönüştürmüştür...
>
> Bu nedenle biz, Chicago işçilerinin temsilcileri, bir araya gelerek yaptığımız bu toplantıda, hiçbir etki altında kalmaksızın şunu yayın yoluyla bütün dünyaya ilan ediyoruz ki...
>
> Bu ülkede bulunan bütün siyasal partilerle oları bağlarımızı koparmış bulunuyoruz. Bu nedenle, özgür ve bağımsız üreticiler olarak kendi yasalarımızı yapmak için iktidarı bütünüyle ele geçirmeye çalışacağız; kendimizi idare edeceğiz ve sorumluluk almaksızın hiçbir hak iddiasında bulunmayacağız ya da hakkımızı almaksızın hiçbir sorumluluk almayacağız. İlan ettiğimiz bu durumun yaşama geçirilmesi amacıyla, bütün işçilerin yardımlaşması ve işbirliği konusunda şaşmaz bir kararlılıkla, biz işçiler, birbirimize yaşamlarımızı, araçlarımızı ve her şeyden üstün tuttuğumuz onurumuzu adamış olduğumuzu bildiriyoruz.

1877 yılında ülke Büyük Darboğaz'ın derinliklerine batmıştı. O yaz, sıcak kentlerde yoksul ailelerin bodrum katlarında yaşadığı, hastalıklı sular içtiği o günlerde çok sayıda çocuk hastalandı. *New York Times* gazetesi: "... ölen çocukların çığlıkları duyulmaya başladı bile... Geçmişte olduğu gibi, yakında bu kentte bir haftada binlerce çocuk ölecek," diye yazdı. Temmuzun ilk haftasında, sokaklarından lağım akan Baltimore'da 139 çocuk öldü.

O yıl bir düzineye yakın kentte demiryolu işçileri birbiri ardına ses getiren grevler yaptılar. Bu grevler daha önce hiçbir emek çatışmasında görülmeyen ölçülerde bütün ülkeyi sarstı.

Grevler demiryollarında on iki saat çalışan bir frencinin günde 1.75 *dolar* alabildiği, dolayısıyla düşük ücretler nedeniyle zaten gerilimli durumların yaşandığı günlerde, fırsatçı ve vurguncu demiryolu şirketlerinin birbiri ardından ücretlerde azalmaya gitmesiyle başladı. Bu arada işçiler arasında iş kazaları ve ölümleri de artmıştı; kopan eller, ayaklar, parmaklar, vagonlar arasında sıkışarak ölen adamlar.

West Virginia'nın Martinsburg kentindeki Baltimore ve Ohio istasyonunda çalışan işçiler ücretlerdeki azalmaya karşı savaşmaya kararlı bir biçimde greve gittiler; lokomotiflerle vagonları ayırdılar, hangara soktular ve maaşlarında yapılan % 10'luk kesinti düzeltilinceye kadar Martinsburg'tan hiçbir trenin kalkmayacağını bildirdiler. Yerel polisin dağıtamayacağı kadar bir kalabalık halk topluluğu da onları desteklemeye geldi. B + O şirketi memurları validen yardım istediler ve vali güvenlik güçlerini gönderdi. Polisin korumasında trenlerden biri geçmeye çalıştı ve onu raydan çıkarmaya çalışan grevcilerden biri, kendisini durdurmaya çalışan polisle silahlı çatışmaya girdi. Grevci işçi kolundan ve baldırından yaralandı. Daha sonra o gün kolu kesildi ve dokuz gün sonra da öldü.

Şimdi artık altı yüz yük treni Martinsburg istasyonunun bahçesinde üst üste yatıyordu. West Virginia valisi yeni seçilen başkan Rutherford Hayes'e başvurarak eyalet güvenlik güçlerinin yetersiz kaldığını bildirdi ve federal birliklerin gönderilmesini istedi. Aslında yerel polis güçleri arasında birçok demiryolu işçisi bulunduğundan vali bunlara güvenemiyordu. Ancak Birleşik Devletler ordusunun büyük bir bölümü Batı'daki Kızılderili savaşları ile savaşıyordu. Kongre henüz ordu için para tahsis etmemişti. Fakat J. P. Morgan, August Belmont ve başka bankerler ordudaki subayların (orduya yazılanların değil) maaşlarının ödenmesi için para vermeyi önerdiler. Federal birlikler Martinsburg'a ulaştılar ve yük vagonları hareket etti.

Baltimore'da tren yolu grevcilerine sempati duyan binlerce kişilik bir kalabalık B + O Demiryolları Şirketi'nin validen ricası üzerine çağrılan Ulusal Muhafızların silah deposunu ablukaya aldı. Kalabalıktan kayalar fırlatılması üzerine askerler ateş ederek ortaya çıktılar. Şimdi caddeler acıklı, kanlı bir savaşa sahne oluyordu. Akşam olduğunda on adam ve

çocuk ölmüş, çok sayıda insan ve bir asker de yaralanmış bulunuyordu. 120 askerin yarısı döndü; gerisi ise 200 kişilik bir grubun bir yolcu treninin lokomotifini parçalayıp rayları yerinden kopararak kırdığı ve askerleri arkalarından koşturup kaçtığı savaş meydanı haline gelen tren istasyonuna gönderildiler.

Onlar gidinceye kadar halktan on beş bin kişilik bir kalabalık istasyonu çevirmişti. Kısa zamanda üç yolcu treni, istasyon platformu ve bir lokomotif ateşe verildi. Vali federal birlikler istedi ve Hayes gönderdi. 500 asker geldi ve Baltimore'da asayiş sağlandı.

Ancak demiryolu işçilerinin isyanı yayıldı. O tarihte St. Louis *Republican* gazetesinin editörü olan Joseph Dacus şunları yazıyordu:

> Hemen her saat başı bir grev haberi geliyordu. Büyük Pennsylvania Eyaleti'nde bir şamata, bir velvele kopuyor; New Jersey felç eden bir korku nedeniyle yas tutuyor; New York yerel bir milis ordusu toplamaya çalışıyor; Ohio Erie Gölü'nden Ohio Nehri'ne kadar sarsılıyor; Indiana ise ürkütücü bir gerilimle bekliyordu. Illinois ve özellikle onun büyük metropolü, Chicago'nun da bir gürültü patırdı ve kargaşa girdabının kenarına geldiği belli oluyordu. St. Louis'de ise ayaklanmanın ilk şokunun etkileri hissedilmeye başlamıştı bile...

Grev, Pittsburgh ve Pennsylvania tren yollarına da sıçradı. Bir kez daha gerçek sendikanın dışında, uzun süredir bastırılmış bir öfkenin patlaması biçiminde ortaya çıktı. 1877 grevlerinin tarihçisi Robert Bruce, *1877: Year of Violence*'ta (Şiddet Yılı) tren yollarında treni durduran bayrağı sallamakla görevli Gus Harris'in öyküsünü yazmıştır. Harris "çift başlı" denilen ve her iki uçtaki lokomotiflerle normal bir trenin taşıyabileceği vagonların iki katını taşıyan trenlere bayrak kaldırmayı reddetmişti; çünkü tren yolu işçileri bu trene, daha az işçiye gerek duyduğu ve frencinin görevini tehlikeye soktuğu için karşıydılar.

> Harris bu kararı kendisi vermişti, ittifakla uygulanan bir plan ya da genel bir anlaşma konusu değildi. Bir gece önce uyku tutmamış, yağmuru dinlerken işi bırakmaya cesaret edip edemeyeceğini kendi kendine sormuş, bırakırsa kendisine katılan olabilir mi diye düşünmüş ve başarı kazanma konusundaki şansını tartışmış olabilirdi. Ya da midesini doldurmayan bir kahvaltı için uyanmış, çocuklarının hırpani giysiler içinde yarı aç yarı tok evden çıktıklarını görmüş olabilirdi; belki de nemli bir sabah vakti düşünceli bir şekilde yürürken çoktandır içinde biriktirdiği öfkesine farkında olmadan yenik düşmüştü.

Harris gitmeyeceğini söylcyince, çalışan diğerleri de onun yerine geçmeyi reddettiler. Artık grevciler çoğalmaya başlamıştı; atölyelerden, fabrikalardan (Pittsburg'da 33 demir atölyesi, 73 cam fabrikası, 29 petrol rafinerisi ve 158 kömür madeni bulunuyordu) genç çocuklar ve erkekler

grevcilere katıldılar. Yük vagonları kent dışına çıkmaz oldu. Tren işçileri sendikasının bu grevin başlamasında herhangi bir rolü yoktu, ancak grevi sahiplenmeye çalıştılar. Bir toplantı düzenleyerek "Bütün çalışanların tren yollarında çalışan kardeşleriyle ortak bir dava etrafında birleşme" çağrısı yaptılar.

Tren yollarında çalışanlar ile yerel bürokraside çalışan memurlar Pittsburgh'taki güvenlik güçlerinin kendi hemşerilerini öldüremeyeceklerine inandıklarından, Philadelphia'dan birlikler çağrılmasını istediler. O zamana kadar Pittsburgh'ta iki bin kadar vagon boşta bekliyordu. Philadelphia'dan birlikler geldi ve tren yolunu temizlemeye başladılar. Kayalar atıldı, kalabalık ve birlikler arasında karşılıklı silah atışları duyuldu. Hepsi işçi olan en az on kişi öldürüldü ve bunların çoğu demiryolu işçisi bile değillerdi.

Artık bütün kent öfke ile ayaklanmıştı. Gara çekilen birliklerin etrafını kalabalık bir halk topluluğu çevirdi. Tren vagonları ateşe verildi, binalar yanmaya başladı ve sonunda yangın lokomotiflerin bulunduğu hangara da sıçradı ve içerideki askerler yangından kaçmak için dışarı doğru uygun adım yürüdüler. Birkaç silah daha patladı, birlik istasyonu ateşe verildi, binlerce kişi yük trenlerini talan etti. Büyük bir tahıl silosu ile kentin küçük bir bölümünün ateşler içinde kaldığı görüldü. Birkaç gün içinde (dört asker de dahil olmak üzere) yirmi dört kişi öldürüldü. Yetmiş dokuz bina yanarak yerle bir oldu. Pittsburgh'ta bir genel grevin hazırlıkları görülüyordu: atölye çalışanları, vagon işçileri, madenciler, işçiler ve Carnegie çelik tesislerinde herkes greve gitmeye hazırlanıyordu.

Pennsylvania'daki Ulusal Ordu'nun tamamı, yani dokuz bin asker yardıma çağrılmıştı. Fakat diğer kentlerdeki grevciler trafiği kapatınca birliğe katılacak müfrezelerin çoğu hareket bile edememişlerdi. Pennsylvania'nın Lebanon kasabasında Ulusal Ordu'ya bağlı müfrezelerden biri isyan etti ve gerilim dolu kasabalardan birinde bir yürüyüş yaptı. Altoona kasabasında askeri birlikler ayaklanmacılar tarafından çevrilmiş, ellerindeki bütün makineler sabote edildiği için boyun eğmek zorunda kalmışlar, silahlarını çatarak isyancılarla yakınlaştıktan sonra geri dönme izni alabilmişler, giderken de hepsi zencilerden oluşan bir yerel milis bandosu kendilerine eşlik etmişti.

Eyaletin merkezi Harrisburg'da, birçok yerde olduğu gibi, kalabalığın büyük bir kısmı, içlerinde pek çok zenci de bulunan ergenlik çağındaki gençlerden oluşuyordu. Philadelphia yerel güçleri, Altoona'dan evlerine dönerlerken kalabalıkla el sıkışmışlar, silahlarını bırakmışlar, sokaklarda esir alınmış askerler gibi dolaşmışlar, bir otelde beslenmişler ve evlerine gönderilmişlerdi. Halk belediye başkanının isteği üzerine askerlerden aldıkları silahları getirip belediye binasına bırakmıştı. Fabrikalar ve dükkânlar boştu. Birkaç talan olayından sonra kentlilerden oluşan devriyeler gece olunca sokaklarda düzen ve asayişi sağladılar.

Grevcilerin, Pennsylvania'da Pottsville kasabasında olduğu gibi, bazı yerlerde denetimi ele alamamalarının tek nedeni kendi aralarında birleşememeleriydi. Philadelphia ve Reading Kömür ve Demir Şirketi'nin bu kasabadaki sözcüsü şunları yazmıştı: "Adamların aralarında bir dayanışma yok ve aralarındaki ırkçı kıskançlıklar nedeniyle örgütleşemiyorlar."

Pennsylvania, Reading kasabasında ise böyle bir sorun yoktu; kasabalıların % 90'ı orada doğmuştu ve geri kalanların çoğu Almandı. Oradaki demiryolları işçilerine iki aydır ücret ödeyemiyordu ve işçiler arasında Trainman's Sendikası'nın bir kolu örgütlenmekte idi. İki bin kişi toplandı; yüzlerini kömür tozlarıyla boyamış bir grup adam yöntemli bir biçimde tren raylarını kırmaya, bağları ayırmaya, vagonları raylardan çıkarmaya, yük vagonlarını ve tren yolu köprüsünü yakmaya başladılar.

Bunun üzerine Pennsylvania Ulusal Ordusu'na bağlı ve Molly Maguires'in idamını henüz gerçekleştirmiş bir müfreze görev aşkı ile yetişti. Kalabalık bunların üzerine taşlar attı, tabancalarla ateş etti. Askerler de kalabalığın üzerine ateş açarak karşılık verdiler. "Sabaha karşı altı kişi ölmüş bulunuyordu." Bruce'un haberine göre ölenler, "bir itfaiyeci, daha önce Reading'de görevli bir makinist, bir marangoz, bir sokak satıcısı, bir haddehane işçisi ve bir emekçi..." idiler; "biri polis iki kişi de ölümcül yaralar almıştı". Yaralıların beşi öldü. Kalabalığın öfkesi büyüdü, tehdit etmeye başladılar. Gönderilen destek gücündeki askerler ateş etmeyeceklerini bildirdiler; askerlerden biri halka ateş etmektense Philadelphia ve Reading Kömür ve Demir Şirketi'nin başkanını vuracağını söyledi. Morristown kasabası gönüllülerinin 16. Alayı silahlarını ateş etmemek üzere çattı. Milis güçlerinden bazıları silahlarını atarak cephanelerini kalabalığa teslim etti. Muhafız Alayı olay yerinden ayrılınca federal birlikler geldi ve denetimi ele geçirdiler, yerel polis tutuklamalara başladı.

Bunlar olurken büyük demiryolları cemiyetinin liderleri; Demiryolları Kondüktörleri Cemiyeti, Lokomotif Ateşçileri Birliği, Makinistler Birliği greve karşı çıktılar. Gazetelerde "komünist fikirler... madenlerde, fabrikalarda ve demiryollarında... hızla taraftar buluyor" kabilinden haberler çıkmaya başladı.

Aslında Chicago'da binlerce üyesi bulunan bir Emekçiler Partisi bulunuyordu ve üyelerinden çoğu Almanya ve Bohemya'dan gelen göçmenlerdi. Bu partinin Avrupa'da Birinci Enternasyonal ile de ilişkileri vardı. 1877 yılının o yazında, demiryolu grevlerinin ortasında parti bir toplantı düzenledi. Toplantıya altı bin kişi katılarak demiryollarının ulusallaştırılmasını istedi. Albert Parsons ateşli bir konuşma yaptı. Parson Alabamalı idi, İç Savaş sırasında Konfederasyon ordusunda savaşmıştı, İspanyol ve Kızılderili kanı taşıyan kahverengi derili bir kadınla evliydi, matbaada dizgici olarak çalışıyordu ve Emekçiler Partisi'nin en iyi hatiplerinden biriydi.

Ertesi gün, hepsi bir gün önceki mitingle ilişkili olmamakla birlikte, bir grup genç demiryolu taşımacılığı depolarına gittiler, nakliye trenlerini engellediler; buradan fabrikalara geçtiler, atölye işçilerine, aktarma depoları işçilerine, Michigan Gölü'nde seyreden gemilerin işçilerine seslendiler; tuğla depolarının, kereste depolarının faaliyetlerini durdurdular. O gün Albert Parsons *Chicago Times* gazetesindeki işinden kovuldu ve kara listeye alındığı açıklandı.

Polis kalabalıklara saldırdı. Basın şöyle bir açıklama yaptı: "Alışıncaya dek, kafalara inen sopaların çıkardığı ses özellikle ilk dakikalarda insanı hasta ediyordu. Her tak sesiyle bir gösterici yere düşüyormuş gibiydi, çünkü yerler göstericilerle dolmuştu." İki Birleşik Devletler Piyade Bölüğü yetişerek Ulusal Muhafız Alayı ve İç Savaş Gazileri'ne katıldılar. Polis dalga dalga çoğalarak ilerleyen kalabalığa ateş etti, üç kişi öldü.

Ertesi gün beş bin kişilik silahlı bir kalabalık polisle çatıştı. Polis tekrar tekrar ateş etti, ateş kesildiğinde ölüler sayıldı. Ölenler her zamanki gibi işçiler ve çocuklardı. On sekizinin kafatası sopalarla ezilmiş, yaşamsal organları ateş altında parçalanmıştı.

Emekçiler Partisi'nin isyanı açık açık destekleyip yönettiği tek kent St. Louis'ti. Bu kent dört atölye, dökümhaneler, et kombinaları, çirişleme atölyeleri, bira fabrikaları ve demiryollarının bulunduğu bir kentti. Diğer yerlerde olduğu gibi burada da demiryollarında ücret kesintileri uygulanıyordu. Ayrıca burada Emekçiler Partisi'nin, çoğu fırıncı, fıçıcı, marangoz, sigar ve bira işçisi olan binden fazla üyesi bulunuyordu. Bu parti ulusa dayalı dört gruba ayrılmıştı: Almanlar, İngilizler, Fransız ve Bohemyalılar.

Bu dört grup bütün üyeleriyle Mississippi Nehri'ni feribotlarla geçtiler ve Doğu St. Louis'de tren yolu işçilerinin bir gösteri toplantısına katıldılar. Konuşmacılardan biri toplantıda bulunanlara şunları söyledi. "Baylar, yapmanız gereken tek şey, çünkü bunu yapacak sayısal güce ulaşmış durumdasınız, tek bir fikir etrafında, ülkeyi çalışanların yönetmesi gerektiği fikri etrafında birleşebilmektir. İnsanlar ne yaptılarsa ona sahip olurlar ve bu ülkeyi de çalışanlar yaptılar, bu hale getirdiler." Doğu St. Louis'de bulunan demiryolu işçileri grevde olduklarını ilan ettiler. Doğu St. Louis Belediye Başkanı bir Avrupa göçmeni olup kendisi de gençliğinde devrimci eylemlere katılmıştı. Dahası demiryolu işçilerinin oyları bütün kentin oyları demekti.

Emekçiler partisi St. Louis kentinde de bir açık hava toplantısı düzenledi ve beş bin kişi toplantıya katıldı. Toplantıda Emekçiler Partisi'nin grevin lideri olduğu açıkça belli oldu. Kalabalığın heyecanıyla coşan konuşmacılar giderek daha militanlaştılar "... sermaye özgürlüklerimizi serfliğe dönüştürdü. Ya dövüşeceğiz ya öleceğiz" gibi laflar edildi. Demiryollarının ulusallaştırılmasını, madenlerin ve bütün endüstri kollarının devletleştirilmesini istediler.

Emekçiler Partisi'nin bir başka büyük mitingi sırasında bir zenci buharlı gemilerde ve kıyı setlerinde çalışan işçiler adına konuştu ve şu soruyu sordu: "Rengimize bakmadan bizim haklarımız için de savaşacak mısınız?" Kalabalık tek ağızdan yanıt verdi: "Savaşacağız!" Bir grev yönetimi komitesi kuruldu ve St. Louis'de bulunan bütün endüstri kollarında greve gidilmesi kararı verildi.

Genel grev kararını bildiren el ilanları kısa sürede kentin her yerine ulaştırıldı. Dört yüz kadar zenci buharlı gemi işçisi ve vasıfsız ağır liman işçisi nehir boyunca yürüyüş yaptı. Altı yüz fabrika işçisi ellerinde "Tekelleşme değil - Emekçilerin Haklarını istiyoruz" pankartını taşıdı. Büyük bir yürüyüş alayı kentin içinde harekete geçti ve yürüyüş, komünist konuşmacıları dinleyen on bin kişinin toplantısı şeklinde bitti: "Halk kendi gücüne dayanarak sesini yükseltiyor ve bundan böyle üretken olmayan bir sermayenin baskısı altında ezilmeyeceklerini ilan ediyor" türünden konuşmalar yapıldı.

David Burbank St. Louis olaylarını anlatan kitabı *Reign of the Rabble* (Kuru Kalabalığın Yönetim Dönemi) adlı çalışmasında şunları yazmaktadır:

> Demiryollarında başlayan grev yalnızca St. Louis çevresinde öylesine yayıldı ve endüstriyel kollarda sistematik bir biçimde örgütlenmiş öylesine tam bir iş-kapatma eylemine dönüştü ki, genel grev terimi gerçek anlamıyla burada kullanılmaya başlandı denilebilir. Ve Sosyalistler yalnızca burada tartışmasız liderler durumuna geçtiler... hiçbir Amerikan kenti 1877 yılında, St. Louis, Missouri'de olduğu kadar işçiler sovyeti (konseyi) tarafından idare edilmeye bu denli yakın olmadı.

Demiryolları işçilerinin grevleri Avrupa'da da duyulmaya başlanmıştı. Marx, Engels'e şunları yazıyordu: "Birleşik Devletler'deki işçiler hakkında ne düşünüyorsun? İç Savaş'tan bu yana sermayenin işbirlikçisi oligarşiye karşı oluşan bu ilk patlama hiç kuşkusuz bir kez daha bastırılacak. Ancak orada kurulacak ciddi bir işçi partisinin başlangıç noktasını pekâlâ oluşturabilir..."

New York'ta binlerce kişi Tompkins Meydanı'nda toplandı. Gösterinin tonu ılımlıydı ve "seçim sandığından çıkacak bir devrim"den bahsediliyordu. Ayrıca, "Birleştiğiniz takdirde burada beş yıl içinde sosyalist bir cumhuriyet kurulabilir... Ondan sonra da bu karanlık toprakların üzerine tatlı bir sabah güneşi doğacaktır," deniliyordu. Barışçıl bir toplantı idi bu. Aslında eylemciliği erteliyordu ve platformda duyulan son sözler, "Biz yoksulların pek çok şeyi olmayabilir, ama özgürce konuşma hakkımız var ve bunu da kimse elimizden alamayacaktır," oldu. Daha sonra polis coplarını kullanarak kalabalığa saldırdı.

Başka yerlerde olduğu gibi St. Louis'de de kalabalıkların gücü, mitingler ve coşku uzun süre aynı noktada tutulamıyordu. Bu hız azaldıkça

da polis, milis güçleri ve federal birlikler kente doldu ve otorite yeniden sağlandı. Polis Emekçiler Partisi binasına baskın yapıp yetmiş kişiyi tutukladı, bir zamanlar kenti tam anlamıyla elinde tutan parti yöneticileri şimdi kent cezaevlerinde bulunuyordu. Grevciler teslim oldular, ücret kesintileri sürdü. Burlington demiryollarında 131 grevci liderin işine son verildi.

1877 yılının büyük demiryolları grevleri bittiğinde 100 kişi ölmüş, 1000 kişi hapsedilmiş, 100.000 işçi greve gitmiş ve grevler kentlerdeki sayısı bilinemeyecek kadar çok işsizi de eyleme geçirmiş bulunuyordu. Grevlerin en fazla etkilediği günlerde ülkedeki 75.000 mil uzunluğundaki demiryollarında nakledilen yükün yarısı engellenmişti.

Demiryolları da bazı ödünler verdi, ücret kesintilerinden bazılarını geri çekti, fakat aynı zamanda "Kömür ve Demir Polisi" kuruluşlarını güçlendirdi. Çok sayıda büyük kent içinde Ulusal Muhafız Silah Depoları kuruldu, bu depolarda gerektiğinde ateş edebilmek için mazgal delikleri de açılmıştı. Robert Bruce grevlerin pek çok insana diğer insanların acılarını gösterdiğine inanmaktadır ve grevler demiryollarında yapılması gereken düzenlemelerin Kongre'ye taşınmasına yol açmıştır. Aynı şekilde grevler, Amerikan İşçi Federasyonu'nun (American Federation of Labor) iş yaşamında bir birlik olarak hareket etmesini hızlandırdığı kadar, Emeğin Şövalyeleri'nin* önerdiği Ulusal Emek Birliği'nin kurulmasını ve daha sonra gelen yirmi yılda bağımsız emekçi-çiftçi partilerinin kuruluşlarını da hızlandırmış olsa gerektir.

---

* *Emeğin Şövalyeleri (Knights of Labor):* Amerikan İşçi Federasyonu (AİF); başlangıç noktası Organize İş ve Ticaret Federasyonu (Federation of Organized Trades) ile İşçi Sendikaları (Labor Union) olan bir sendika olarak 1886'da kurıldu. AİF'in örgütlendiği ve kurulduğu yıllarda "Emeğin Şövalyeleri", dönemin en güçlü sanayi işçileri sendikasıydı. Bu sendika esnaf ve zanaatkâr sendikalarını, onları yönetimsiz bırakarak ya da hiçbir çıkarları olmadığı halde onları endüstriyel tartışmaların içine çekerek yutmaya çalışıyordu. Esnaf ve zanaatkâr sendikaları da bu eğilime karşı isyan ederek, 1886 yılında Samuel Gompers'in liderliğinde örgütlendiler ve AİF'i kurdular ve örgütledikleri sendika yarım yüzyıl kadar Amerikan işçi hareketinin birleştirici tek örgütü oldu.
"Emeğin Şövalyeleri": Birleşik Devletler'de ilk ulusal işçi örgütü 1869'da kurıldu. Örgütün ilk lideri Uriah S. Stephens, kurduğu örgüte Soylu Emek Şövalyeleri Tarikatı (Noble Order of the Knights of Labor) adını verdi. Bu örgüt başlangıçta üyelerini işverenlerin cezalandırmalarından koruyan gizli bir örgüttü. Platform işçi şövalyelerin çıkarlarını birleştirmeye inanıyordu. Önerilen sistem, işçiler kadar dükkân sahipleri ve çiftçilerin, yani bütün üretenlerin birleşmeleri ve kapitalizmin yerini işçi kooperatiflerinin almasıydı. 1879'da Terence V. Powderly'nin örgütte Büyük Usta İşçi (Grand Master Workman) seçilmesiyle grup gizlilik ilkesinden vazgeçti ve isimlerindeki Asil sözcüğünü çıkardı. Powderly, sendikanın amaçlarını gerçekleştirebilmesi için grevler başlatıp ekonomik baskılar yapmaya inanmıyordu. Örgütün etkili denetimi bölgesel liderlere geçti.
Birleşik Devletler 1870 krizini atlatınca Şövalyelerin üyeleri hızla arttı ve 1886'da 700.000'e ulaştı. Fakat örgütün etkisi o yıl yapılan ve çoğu şiddet hareketleriyle biten grevler ile Chicago'daki Haymarket isyanı ile azaldı. Örgüte karşı saldırılar yatırımcı Jay Gould'dan geldi ve Gould örgütü dağıtmayı başardı. Üyelikler önlenemeyecek bir biçimde azaldı ve Terence V. Powderly 1893'te istifa etti (ç.n.).

1877'de, aynı yıl içinde, siyahlar İç Savaş sırasında kendilerine vaat edilen eşitliği yaşama geçirebilmek için yeterince güçlü olmadıklarını anlayacaklar; çalışan kesim ise iktidarla işbirliği içinde olan özel teşebbüsün gücüne karşı koyabilecek kadar birlik içinde ve yeterince güçlü olmadığını görecekti. Ama daha görecekleri çok şey vardı önlerinde.

11.
Hırsız Baronlar ve Asiler

1877 yılında verilen sinyallerin bütün bir yüzyıl için geçerli olacağı belli olmuştu: Yani siyahların gelişme göstermesi engellenecek; beyaz işçilerin grevlerine hoşgörüyle bakılmayacak; Kuzey ve Güney'in endüstriyel ve siyasal seçkinleri ülkeyi ele alarak insanlık tarihinin en büyük ekonomik gelişmesini örgütleyeceklerdi. Bu işi siyahların, beyazların, Çinlilerin, Avrupalı göçmenlerin ve kadınların emeğini kullanarak, ama onları kolaylıkla harcayarak yapacaklar; onları ödüllendirmede ise ırk, cinsiyet, ulusal kökler, toplumsal sınıf gibi farklı kriterleri farklı baskı düzeyleri yaratacak bir biçimde kullanırlarken becerikli bir teraslama işi ile refah piramidini güçlendireceklerdi.

İç Savaş (1860-1865) ile 1900 yılları arasında insan gücünün yerini buhar ve elektrik gücü aldı, ahşap malzemenin yerini demir ve demirin yerini de çelik aldı. (Bessemer işleminden önce demirin çeliğe dönüşmesi günde ancak 3 ile 5 ton arasında yapılırken, şimdi aynı iş 15 dakikada gerçekleştirilebiliyordu.) Artık makineler çelik araçları taşıyabiliyordu. Petrol, makineleri yağlayabiliyor, evleri, caddeleri, fabrikaları aydınlatabiliyordu. İnsanlar ve eşyalar demiryollarıyla taşınabiliyor, trenler çelik raylarda buhar gücüyle işletilebiliyordu. 1900'lere gelindiğinde 193.000 mil uzunluğunda demiryolu ülkeyi bir baştan bir başa kaplamıştı. Telefon, daktilo ve hesap makinesi iş yaşamını geniş ölçüde kolaylaştırmıştı.

Makineler çiftçiliği de değiştirdi. İç Savaş öncesi bir akrelik alanda buğday yetiştirmek için 61 saatlik bir emek gerekirken 1900'lü yıllarda bu 3 saat 19 dakikada başarılabiliyordu. Buz imalatı yiyeceklerin uzun mesafelere bozulmadan taşınmasını sağladığından paketlenmiş et endüstrisi de bu dönemde ortaya çıktı.

Buhar gücü tekstil fabrikalarında iplik büken kirmenleri hızlandırdı, dikiş makinelerini çalıştırdı. Buhar da kömürden elde ediliyordu. Hava

basıncı ile çalışan matkaplar, artık kömür bölgelerinde toprağın daha derinine inebiliyorlardı. 1860 yılında topraktan 14 milyon ton kömür çıkarılmıştı. Bu sayı 1884 yılında 100 milyon tona ulaşmıştı. Daha fazla kömür daha fazla çelik demekti; çünkü demir kömür fırınlarında çeliğe dönüştürülüyordu. 1880'li yıllarda bir milyon ton çelik üretilirken, 1910'da 25 milyon ton çelik üretilebiliyordu. Giderek buhar gücü de yerini elektrik gücüne bırakmaya başladı. Elektrik telleri için bakır gerekiyordu. 1880'de 30.000 ton bakır üretilirken 1910'da 500.000 ton bakır üretilebiliyordu.

Bütün bunları gerçekleştirmek, yeni süreçlerin ve yeni makinelerin yaratıcı mucitlerini, yeni şirketlerin zeki örgütçü ve yöneticilerini, toprak ve madenler bakımından zengin bir ülkeyi ve eziyetli, sağlıksız ve tehlikeli işleri yapacak muazzam bir insan gücü arzını gerektiriyordu. Yeni emek gücünü oluşturmak üzere Avrupa ve Çin'den göçmenler gelmeye devam ettiler. Yeni makineleri alamayan ya da demiryollarının istediği nakliye fiyatlarını veremeyen çiftçiler kentlere göç ettiler. 1860 ile 1914 yılları arasında New York kentinin nüfusu 850.000'den 4 milyona; Chicago'nun 110.000'den 2 milyona; Philadelphia'nın nüfusu ise 650.000'den 1½ milyona yükseldi.

Bazı durumlarda mucidin kendisi de işi örgütleyen kişi olabiliyordu; Elektrik ve elektrikli aletlerin mucidi Thomas Edison gibi. Diğer durumlarda, örneğin Chicagolu bir kasap olan ve buzla soğutulmuş vagonu bir buz deposu haline getirerek 1885'te ilk ulusal paketlenmiş et şirketini kuran Gustavus Swift'in durumunda olduğu gibi işadamları başka insanların icatlarından kendileri için bir iş alanı yaratıyorlardı. James Duke tütün demetlerini günde 100.000 sigaraya bölebilen, tütünü sigara halinde sarıp yapıştıran yeni bir makineyi kullanıma soktu; 1890 yılında en büyük dört sigara üreticisini birleştirerek *American Tobacco Company*'i (Amerikan Tütün Şirketi) kurdu.

Bazı mültimilyonerler işe sıfırdan başlasalar da çoğu hiç de yoksul değildi. 1870'lerde etkinlik gösteren 303 tekstil, demiryolu ve çelik şirketi yöneticisinin geldikleri aileler incelendiğinde bunların % 90'ının orta sınıf ya da varlıklı ailelerden geldikleri görüldü. Horatio Alger öykülerinin teması, "paçavralardan patronluğa" birkaç kişi için geçerli olabilirdi, ama çoğunlukla bir mit idi ve yoksulları denetlemek için yararlı bir mitti.

Varsıllaşmak, servet yapmak çoğu kez yasalar çerçevesinde, hükümetin ve mahkemelerin işbirliğiyle oluyordu. Bazen bu işbirliğini satın almak da gerekebiliyordu. Thomas Edison, New Jerseyli politikacılardan her birine işine yarayacak yasaları çıkarmaları için 1.000 *dolar* vaat etmişti. Daniel Drew ve Jay Gould, New York meclisine 1 milyon *dolar* rüşvet vererek, çıkardıkları Erie Demiryolları'nın "sulandırılmış tahvillerini" (gerçek değeri temsil etmeyen tahviller) yasal olarak onaylattırmışlardı.

Kıtayı bir baştan bir başa geçen ilk demiryolları, Birleşik Pasifik ve Merkezi Pasifik demiryollarının birleştirilmesiyle kan, ter, siyaset ve

hırsızlıkla inşa edilmişti. Merkezi Pasifik demiryolları, batı kıyısından başlayarak doğuya giderken 9 milyon akrelik boş hazine arazisini ele geçirebilmek için Washington'da 200.000 *dolar* rüşvet dağıtmış; aslında kendisinin olan bir inşaat şirketinin 24 milyon *dolar*lık hisse senetlerini alırken 36 milyon *dolar*lık fazla bir ödeme yaparak 79 milyon *dolar* harcamıştı. Bu demiryolları inşaatı 3.000 İrlandalı ve 10.000 Çinli çalıştırılarak, günlük bir ya da iki *dolar*lık bir ücretle, dört yıl süren bir çalışma sonunda tamamlanabilmişti.

Birleşik Pasifik demiryolları ise Nebreska'da başlayıp batıya gitmişti. Bu şirkete 12 milyon akrelik devlet arazisi ve 27 milyon *dolar*lık devlet tahvili verilmişti. Bu şirket kendi içinden bir Kredi Dolaşım Şirketi* çıkardı ve bu şirkete demiryolları inşaatı için, inşaatın gerçek maliyeti 44 milyon *dolar* olmasına karşın 94 milyon *dolar* verdi. Araştırma yapılmasını engellemek için kongre üyelerine şirket hisseleri ucuz fiyatlarla satıldı. Bu uygulama, bir buldozer kepçesi imalatçısı ve aynı zamanda Kredi Dolaşım Şirketi'nin yöneticisi olan, Massachusettsli Kongre Üyesi Oakes Ames tarafından önerilmişti. Ames, "İnsanları kendi mülklerine göz kulak olmak için işe koşmak zor olmaz," diyordu. Birleşik Pasifik Demiryolları Şirketi'nin savaş gazileri ve İrlandalı göçmenlerden oluşan yirmi bin işçisi vardı ve bunların yüzlercesi -günde 5 mil uzunluğunda demiryolu döşedikten sonra- bazen sıcaktan, bazen soğuktan ve bazen de bölgelerine girilmesinden hoşlanmayan Kızılderililerle savaşırken ölüp gidiyorlardı.

Her iki demiryolu şirketi de kentlerden geçerken mali destek alabilmek için yollarını uzatıyor, gereksiz dönüşler yapıyordu. 1869 yılında bu iki dolandırıcı demiryolu, müzik ve konuşmalar eşliğinde Utah'ta birleştiler.

Demiryolları yapımında görülen bu amansız sahtekârlıklar, istikrar isteyen -hırsızlık yoluyla değil de yasalar çerçevesinde kazanç ve kâr peşinde koşan- bankerlerin demiryollarının maliyetlerini daha sıkı denetlemelerine yol açtı. 1890'lara gelindiğinde ülkenin en uzun demiryolları altı büyük sistem içinde yoğunlaşmıştı. Bu sistemlerden dördü kısmen ya da bütünüyle Morgan ailesi tarafından denetleniyor, diğer ikisi ise banker Kuhn ve Loeb şirketi tarafından yönetiliyordu.

J. P. Morgan, savaştan önce bir bankerin oğlu olarak, iyi komisyonlarla demiryolu tahvilleri alıp satarak işe başlamıştı. İç Savaş sırasında bir ordu deposundan tanesi 3,50 *dolar*dan beş bin tüfek satın almış ve bunları tanesi 22 *dolar*dan bir generale satmıştı. Tüfekler defoluydu ve ateş eden askerlerin parmaklarını koparıp uçuruyordu. Kongre üyelerinden oluşan bir komite bu gerçeği sözde bir raporun küçük bir yerinde belirtiyordu; ama bir federal yargıç bu alışverişi geçerli, yasal bir sözleşme olarak onaylamakta herhangi bir sakınca görmedi.

---

* Credit Mobilier Company.

Morgan İç Savaş sırasında kendi yerine birini bulup 300 *dolar* ödeyerek askerlikten kaçmıştı. John D. Rockefeller, Andrew Carnegie, Philip Armour, Jay Gould ve James Mellon da askerden kaçmışlardı. Mellon'un babası ona yazdığı bir mektupta, "insanın yaşamını tehlikeye atmadan ya da sağlığından vazgeçmeden de vatansever olabileceğini" söylüyordu. "Yaşamları daha az değerli o kadar çok insan var(dı) ki."

Birleşik Devletler hükümeti ile Drexel, Morgan ve şirketi arasında 260 milyon *dolar*lık hisse senedi çıkarma konusunda bir anlaşma yapılmıştı. Hükümet hisse senetlerini kolayca satabilecekken bankerlere 5 milyon *dolar* komisyon verme yoluna gitti.

2 Ocak 1889 yılında Gustavus Myers şöyle bir haber geçiyordu:

> ... Üç bankerlik kuruluşu olan Drexel, Morgan ve şirketi; Brown Kardeşler ve şirketi ile Kidder, Peabody ve şirketi "Mahrem ve Kişiye Özel" damgalı bir sirküler çıkardılar. Bu belgenin basının eline geçmemesi ya da başka bir yolla duyulmaması için çok büyük önlemler alındı... Bu korkunun nedeni neydi? Korkuluyordu, çünkü bu sirküler, demiryollarının en büyükleri için Morgan'ın Madison Caddesi, 219 numaradaki evine... aralarında günün moda deyimiyle, çelik-zırh gibi etkilenmez bir birleşmeyi gerçekleştirmek için gönderilen bir davetiye idi... Bu anlaşma ile bazı demiryolları arasındaki rekabet rafa kaldırılıp çıkarların birleştirilmesi konusunda fikir birliğine varılıyor ve Birleşik Devletler halkı daha etkin bir biçimde soyuluyordu.

Bu heyecan verici, kârlı ticari buluşun insan yaşamı olarak da bir maliyeti olacaktı. O yıl, yani 1889'da, Eyaletlerarası Ticaret Komisyonu'nun kayıtlarına göre 22.000 demiryolu işçisi iş kazalarında ölmüş ya da yaralanmıştı.

1895 yılında Birleşik Devletler hazinesinde altın rezervleri tükenirken New York kentinde yirmi altı bankanın kasalarında 129 milyon *dolar* tutarında altın istiflenmişti. Başını *J. P. Morgan & Company, August Belmont & Company*, Ulusal Kent Bankası ve diğerlerinin çektiği bankerler sendikası, senet karşılığı hükümete altın vermeyi önerdiler. Başkan Grover Cleveland buna razı oldu. Bankerler senetleri alır almaz hemen tekrar sattılar ve bir anda 18 milyon *dolar* kâr ettiler.

Bir gazeteci şunları yazıyordu: "İnsanın canı eğer biftek yemek istiyorsa gideceği yer kasaptır... Eğer Mr. Cleveland çok miktarda altın istiyorsa gideceği yer elbetteki büyük bankerler olacaktır."

Morgan kendi servetini yaparken ulusal ekonomiye de mantık ve örgütlenme bilinci getirmiş; sistemin güçlenip sürmesini sağlamıştı. Morgan şunu söylüyordu: "Parasal krizler; bir gün varlık, bir gün yokluk istemiyoruz." Demiryollarını demiryollarına, bunları bankalara, bankaları sigorta şirketlerine bağlıyordu. 1900'lere gelindiğinde ülkedeki bütün demiryollarının yarısını, 100.000 mil uzunluğundaki demiryolunu elinde bulunduruyordu.

Morgan grubunun denetlediği üç sigorta şirketinin mal varlığı bir milyar *dolar*ı buluyordu. Yılda 50 milyon *dolar* da yatırım yapıyorlardı. Bu para onlara sıradan insanların sigorta poliçelerinden geliyordu. Louis Brandeis bunu (Yüksek Mahkeme yargıcı olmadan önce yazdığı) *Other People's Money* (Başka İnsanların Parası) adlı kitabında, "İnsanları onların paralarını kullanarak denetliyorlar," diye yazmıştı.

John D. Rockefeller, Cleveland'da bir kitapçı açarak iş hayatına atılmış, bir tüccar olup para yığmış ve petrol endüstrisi ile yeni tanışan bir dünyada petrol rafinerilerine sahip olan birinin bütün sanayi alanını elinde tutabileceği kararına varmıştı. Kendisi ilk petrol rafinerisini 1862 yılında almış ve 1870'e gelindiğinde Ohio'da *Standard Oil Company*'i kurmayı başarmış bulunuyordu. Ayrıca demiryollarıyla gizli anlaşmalar yaparak petrolünü kendisine indirim yapan demiryollarıyla taşıtmış, böylece rakiplerini iş alanından uzak tutabilmişti.

Bağımsız çalışan rafineri sahiplerinden biri şöyle demişti: "Stokun tümünü satıp bitirmek zorundaydık... yoksa batıp giderdik... Pazarda ise tek alıcımız vardı ve onun verdiği fiyatlarla satıyorduk." Standart Petrol çalışanları arasında elden ele şu tip notlar dolaşmaktaydı: "*Wilkerson & Co.*, ayın 13'ü Pazartesi günü tankeri aldı... Vidayı biraz daha sıkın lütfen." Buffalo'daki bir rakip rafineri, Standard Petrol'ün adamları tarafından, içinde baş teknisyeni olduğu halde küçük bir patlamayla havaya uçuruldu.

1899 yılında artık Standard Petrol Şirketi diğer birçok şirketin stoklarını denetleyebilen holdingleşmiş bir şirketti. Sermayesi 110 milyon *dolar* olup kârı yılda 45 milyon *dolar*a ulaşmıştı ve John D. Rockefeller'in servetinin ise 200 milyon *dolar* olduğu tahmin ediliyordu. Çok geçmeden demir, bakır, kömür, gemicilik ve bankacılık (Chase Manhattan Bankası) alanlarına giren Rockefeller kârını yılda 81 milyon *dolar*a ve servetini de toplam 2 milyar *dolar*a katladı.

Andrew Carnegie on yedi yaşında iken bir telgraf memuru idi. Sonra Pennsylvania Demiryolları'nda başkan sekreteri ve daha sonra da Wall Street'de büyük komisyonlarla demiryolu hisseleri satan bir borsacı oldu ve kısa zamanda milyoner olup çıktı. 1872 yılında Londra'ya gidip çelik üretiminde Bessemer yöntemini gördü ve Birleşik Devletler'e bir milyon *dolar*lık bir çelik tesisi kurmak üzere döndü. Çelikte yabancıların rekabeti Kongre tarafından konan yüksek bir gümrük vergisi ile uygun bir biçimde engellendi ve 1880 yılından başlayarak Carnegie ayda 10.000 ton çelik üretir hale geldi. Yıllık kârı ise yılda 1½ milyon *dolar*dı. 1900 yılında çelikten yılda 40 milyon *dolar* kazanıyordu ve o yıl bir akşam yemeğinde çelik şirketini J. P. Morgan'a satmaya razı olunca kâğıt üzerinde karaladığı fiyat 492.000.000 *dolar*dı.

Bundan sonra Morgan Birleşik Devletler Çelik Anonim Şirketi'ni kuracak ve Carnegie'nin şirketini diğerleriyle birleştirecekti. Hisse ve tahvilleri 1.300.000.000 *dolar*a sattığında birleştirilen bütün şirketlerin değer-

lerinin toplamından 400 milyon *dolar* daha fazlasını elde etmiş oldu. Dahası bu birleşmeye aracılık ettiği için de 150 milyon *dolar* ücret aldı. Bütün bu tahvil ve hisse senetlerini elinde bulunduranlara kâr payları nasıl ödenecekti? Kongre'nin yabancı çelik girişini engelleyen gümrük vergisi yasaları çıkarması sağlanarak; fiyatları, ton başına, 28 *dolar*da sabit tutacak bir biçimde rekabeti engelleyerek ve 200.000 kişiyi günde on iki saat çalıştırıp ailelerini güçlükle geçindirecek ücretler ödeyerek tahvil ve hisse senedi sahiplerine kâr payları ödenebiliyordu.

Bir endüstriden diğerine olaylar böyle sürüp gitti: kurnaz, işbilir işadamları imparatorluklar kurmayı, rekabeti boğmayı, fiyatları düşürmeksizin ücretleri aşağıda tutmayı ve devlet teşvikleri kullanmayı sürdürdüler. Bu endüstriler "refah devleti"nin ilk kazananlarıydı. Yeni yüzyılın başında *American Telephone and Telegraph* şirketi ulusal telefon sistemini tekeline almış bulunuyordu; *International Harvester* şirketi ülkedeki çiftlik makinelerinin % 85'ini üretiyordu ve diğerlerinden her birinde ülkenin kaynakları toplanıyor ve denetleniyordu. Bankaların da bu tekellerde o kadar çok çıkarları bulunuyordu ki, içeriden kilitlenmiş bir biçimde çalışan güçlü bir korporasyon müdürlükleri ağı yaratılmıştı ve bu müdürlerden her biri bir başka korporasyonun yönetim kurullarında oturuyorlardı. Bir Senato raporuna göre, yirminci yüzyılın başlarında, en tepede oturan Morgan'ın altında 48 korporasyon, Rockefeller'in altında ise 37 korporasyon bulunuyordu.

Bütün bunlar yaşanırken Birleşik Devletler yönetimi de Karl Marx'ın Kapitalist Devlet tanımına tam anlamıyla uyacak bir biçimde tavır alıyordu: yani düzeni korumak için tarafsızmış gibi davranırken zenginlerin çıkarlarına hizmet etmeyi sürdürüyordu. Zenginlerin ise kendi aralarında anlaştıkları pek söylenemezdi; politikalar konusunda tartışıyorlardı. Devletin amacı, zengin sınıfın kendi aralarındaki çatışmaları tatlıya bağlamak; alt tabakaların çıkaracağı isyanları denetlemek ve sistemin uzun vadede güçlenerek devamını sağlayacak politikaları benimsemekti. 1877 senesinde Demokratlar ile Cumhuriyetçilerin Rutherford Hayes'i başkan seçmek için birleşmeleri devlet politikasının rengini belli etti. İster Demokratlar, isterse Cumhuriyetçiler kazansın ulusal politikada önemli bir değişiklik olmayacaktı.

Bir Demokrat olan Grover Cleveland 1884'te Başkanlık seçimlerine girdiğinde ülkedeki genel izlenim onun tekellerin ve korporasyonların gücüne karşı olacağı; Cumhuriyetçilerin adayı James Blaine'in ise zenginlerin adamı olduğu yönündeydi. Sonunda Cleveland Blaine'i yendi ve Jay Gould* ona bir telgraf çekti: "Bu ülkenin iş alanında sahip olduğu büyük çıkarların sizin ellerinize güvenle teslim edilebileceğini biliyorduk." Joy Gould haklı çıktı.

---

* *Jay Gould:* Birleşik Devletler'in en güçlü işçi örgütü Emeğin Şövalyeleri (Knights of Labor) gizli örgütünü 1886 yıllarında karşı ataklarıyla çözüp dağıtmayı başaran kapitalist (ç.n.).

Cleveland'ın en başta gelen danışmanlarından biri milyoner bir şirket avukatı olan William Whitney'di. Standard Petrol'ün varislerinden biriyle evlenmiş ve Cleveland tarafından Donanma Bakanlığı'na atanmıştı. Göreve gelir gelmez "çelik bir donanma" yaratmak için girişimlerde bulunmuş ve Carnegie'nin çelik fabrikalarından hemen fiyatı yapay bir biçimde yükseltilmiş çelik almaya başlamıştı. Bizzat Cleveland'ın kendisi, sanayicilere, bu seçimi kazanmasının onları hiçbir biçimde etkilemeyeceği konusunda teminat veriyor, endişelenmemelerini söylüyordu: "Başkan olduğun sürece hiçbir işadamımızın çıkarı yönetim politikalarımız nedeniyle zarar görmeyecektir... yönetimin bir partiden diğer bir partinin eline geçmiş olması, içinde bulunduğumuz koşulların ciddi biçimde zarar görmesi için bir neden teşkil edemez."

Zaten başkanlık seçimi de gerçek sorunları tartışmaya açmamıştı; hangi politikaların benimsendiği durumlarda hangi çıkarların kazanacağı ve hangi çıkarların zarar göreceği belli değildi. Temel politikalarda partilerin birbirlerine ne kadar benzediklerini gizlemek için tırı vırı, dedikodu ve kişilikler üzerinde yoğunlaşan her zamanki seçim kampanyalarından biriydi. Dönemin uyanık edebiyatçı ve yorumcularından biri olan Henry Adams arkadaşına yazdığı bir mektupta seçim kampanyası hakkında şunları söylüyordu:

> Burada sözcüklerle ifade edilemeyecek denli komik bir politikacılık oyunu oynuyoruz. Aslında çok önemli sorunlar var... Ancak işin komik yanı hiç kimse gerçek sorunları konuşmuyor. Sanki herkes bu sorunları dile getirmeme konusunda anlaşmış. Onları tartışmaktan adeta korkuyoruz. Bunun yerine basın bay Cleveland'ın yasadışı bir çocuğu olup olmadığı, bir ya da birden fazla metresi olup olmadığı gibi gülünç konuları gündeme getiriyor.

1887 yılında bütçede yüklü bir miktar fazlanın ortaya çıkmasına karşın Cleveland, Teksas çiftçilerine, bir kuraklık sırasında kullanabilecekleri tohumu almalarını desteklemek için gerekli 100.000 *dolar*ı tahsis eden yasayı veto etti: "Böyle durumlarda verilen federal yardım... ulusal karakterimizde bulunan direnci zayıflatır ve devletin vatandaşı bir baba gibi koruması gerektiği konusundaki beklentileri artırır," diyordu. Fakat Cleveland, aynı yıl elindeki bütçe fazlası parayı, hükümet tahvillerini ellerinde bulunduran zenginlere tahsis edip -her 100 *dolar*lık tahvile 28 *dolar* ödeyerek- onlara 45 milyon *dolar*lık bir katkıda bulundu.

Cleveland yönetiminin en önemli reformu, Amerika'da yasama reformunun sırlarını ele verir nitelikteydi. 1887'de kabul edilen Eyaletlerarası Ticaret Yasası, demiryollarını sözde tüketicilerin yararına düzenlemek için çıkarılmıştı. Fakat *Boston & Maine* ve diğer demiryolları şirketlerinin avukatı olan -ve kısa bir süre içinde de Cleveland tarafından başsavcılık görevine getirilecek olan- Richard Olney, Eyaletlerarası Ticaret Komisyon'undan şikâyet eden demiryolları görevlilerine komisyonu lağvetmenin

"demiryolları açısından" akıllıca bir karar olamayacağını söylüyor-du. Şu açıklamayı yapmaktan da geri kalmıyordu:

> Komisyon'un... demiryollarına hem büyük bir yararı vardır hem de daha yararlı bir hale getirilebilir. Komisyon bir yandan demiryollarında devlet denetimini isteyen kesimin kopardığı yaygarayı susturabilir, diğer yandan da bu denetim zaten sözde kalan, ismi var cismi yok bir denetimdir... Yapılacak en akıllıca iş komisyonu kaldırmak değil, onu kullanılabilir hale getirmektir.

Cleveland'ın kendisi de 1887 yılında Birliğin Durumu mesajında aynı konuya değinmiş ve bir de uyarıda bulunmuştu: "Bugün güvenli, özenli ve planlı bir reform fırsatı önümüze konulmuştur; hiçbirimiz, suiistimal edilmiş ve kışkırtılmış bir halkın kendi hatalarını radikal ve yıkıcı yöntemlerle ıslah etmekte ısrar edeceğini düşünecek kadar zaman duygumuzu yitirmeyelim."

Cleveland'ın yerine geçerek, 1889'dan 1893 yılına dek başkanlık yapan Cumhuriyetçi Benjamin Harrison, İç Savaş sonrası yılları *The Politicos* adlı kitabında renkli bir biçimde anlatan Matthew Josephson tarafından şöyle tasvir edilmişti: "Benjamin Harrison, demiryolları şirketlerine hem avukat hem de asker kimlikleriyle, çifte kapasite ile hizmet vermiş, seçkin bir geçmişe sahip bir zattır. Hem [1877] federal mahkemelerde grevcileri yargılamış... hem de grev sırasında askeri birlikleri örgütlemiş ve onlara komuta etmiştir..."

Reformlar konusunda Harrison'un döneminde de bir jest yapılmıştı. Senatör John Sherman tarafından verilen bir önergeyle 1890 yılında çıkartılan antitröst yasası için "yasadışı baskılara karşı alım satım ve ticaretin korunması için çıkarılan bir yasa" deniliyordu ve eyaletler arası ve dış ticaret sürecinde her çeşit "engelleme ve suikast girişimini" yasadışı ilan ediyordu. Yasanın yazarı olan Senatör Sherman tekelleşmeyi eleştirenleri yatıştırma gereğini şöyle açıklamıştı: "Eskiden tekeller vardı... ama o zamanlar günümüzdeki devler yoktu. Ya karşı çıkanların yaklaşımlarına dikkat edeceksin ya da sosyalistin, komünistin, nihilistin gelmesine hazır olacaksın. Toplumumuz artık daha önceden hiç tanımadığımız güçlerin tehdidi altına girmiş bulunuyor..."

Cleveland 1892'de tekrar başkan seçilince Avrupa'da bulunan Andrew Carnegie, çelik kuruluşlarının işletmecisi Henry Clay Frick'ten bir mektup aldı: "Başkan Harrison için çok üzüldüm, ama yönetim değişikliği nedeniyle çıkarlarımızın şu ya da bu şekilde etkileneceğini hiç zannetmiyorum," diyordu. Başkan Cleveland 1893 yılındaki ekonomik kriz ve panik nedeniyle ülkede çıkan kargaşayı görerek askeri birlikleri, önce Washington'da gösteri yapmaya gelen işsizlerin oluşturduğu "Coxey'in Ordusu"nu, daha sonra ertesi yıl ortaya çıkan ülke çapındaki demiryolları grevini kırmakta kullandı.

Bunlar olurken, bütün o ağırbaşlı, siyah cübbeli, tarafsız adalet görüntüsüne karşın Yüksek Mahkeme de yönetici seçkinler yararına üzerine düşeni yapıyordu. Üyeleri Başkan tarafından seçilen ve Senato tarafında onaylanan bir mahkeme nasıl bağımsız olabilirdi? Aynı şekilde, üyelerinin hemen hepsi eski zengin avukatlardan oluşan ve her zaman üst sınıflardan gelen bir mahkeme zenginler ile yoksullar arasında nasıl tarafsız davranabilirdi? Daha ondokuzuncu yüzyılın ilk başlarında, Yüksek Mahkeme, eyaletlerarası ticaret üzerinde federal denetimi getirerek ulusal düzeyde düzenlenen bir ekonomi için yasal bir temel oluşturmuş; taraflar arası anlaşmayı da (sözleşme) kutsallaştırarak tekelci kapitalizme yasal dayanak hazırlamıştı.

1895 yılında Yüksek Mahkeme Sherman yasasını zararsız hale getirmek için yorumladı. Şeker arıtımı üzerindeki tekelleşmenin imalat konusuna giren bir tekelleşme olduğunu ve ticaret tekelleşmesi olarak görülemeyeceği yorumunu getirerek bunun Sherman Yasası ile Kongre tarafından düzenlenemeyeceği kararına vardı (Birleşik Devletler *ile* E.C. Knight Şirketi arasındaki dava). Diğer taraftan mahkeme Sherman Yasası'nın eyaletler arası grevlerde geçerli olabileceğini (1894 demiryolları grevi) çünkü bu grevlerin ticareti engellediğini buyurdu. Yüksek gelirlerin yüksek oranda vergilendirilmesi konusunda Kongre'nin yaptığı küçük bir girişimin de anayasal olamayacağı kararına vardı (Pollock *ile Farmers' Loan & Trust Company* arasındaki dava). Daha sonraki yıllarda ise Standard Petrol ve Amerikan tütün tekellerini kırmayı, Sherman yasasının ticari engelleme konusunda yalnızca "mantıkdışı" kombinasyonların önüne geçmeye çalıştığını söyleyerek, reddedecekti.

New Yorklu bir banker Yüksek Mahkeme şerefine kadeh kaldırarak şunları söylemişti: "Sizlerin şerefine kadeh kaldırıyorum, beyler, yani *dolar*ın koruyucusu, özel mülkiyetin savunucusu, yozlaşmanın düşmanı, Cumhuriyetin tek ümidi Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi'nin, sizlerin şerefine kadehimi kaldırıyorum."

14. Madde'de yapılan değişikliğin yasalaşmasından kısa bir süre sonra, Yüksek Mahkeme bu yasayı zenciler için bir kalkan olarak gördüğü için tahrip etti, buna karşılık aynı maddeyi şirketleri koruyacak şekilde geliştirdi. Fakat 1877 yılında bir Yüksek Mahkeme kararı (Munn *ile* Illinois arasındaki dava) tahıl silolarının kullanılmasında çiftçilere çıkarılan fiyatların eyalet yasaları tarafından düzenlenmesini onayladı. Tahıl silo şirketi kişisel mülkiyet haklarının zedelendiğini ve 14. Maddede geçen "Hiçbir eyalet, orada yaşayan hiç kimseyi, uygun bir yasal süreç söz konusu olmadıkça yaşam, özgürlük ve mülkiyet haklarından mahrum edemez" hükmünün çiğnendiğini iddia etti. Fakat Yüksek Mahkeme tahıl silolarının yalnızca özel mülk olmayıp aynı zamanda "kamusal çıkar"a da hizmet ettikleri için eyalet yasalarının geçerli olabileceğini karara bağladı.

Bu karardan bir yıl sonra, zenginlere hizmet etmeye alışmış olan avukatların örgütlediği Amerikan Barolar Birliği, Yüksek Mahkeme kararını değiştirmek için bir eğitim kampanyası başlattı. Baro başkanları farklı yer ve zamanlarda sık sık: "Eğer tröstler komünistçe eğilimlere karşı özel mülkiyetin savunma silahları iseler bunlar gereklidir" ve "Tekelcilik çoğu kez gerekli ve kazançlıdır" demeye başladılar.

1886 yılında başarılı oldular. Eyalet meclisleri ayaklanan çiftçilerin baskısıyla demiryollarına çiftçilerin ödediği fiyatları düzenleyen yasalar çıkarmışlardı. O yıl Yüksek Mahkeme (Wabash *ile* Illinois arasındaki dava) eyaletlerin fiyatları düzenleyemeyeceğini, bunun federal devlete bir müdahale olduğunu söyledi. Yüksek Mahkeme, yalnızca o yıl, şirketleri düzenlemek için geçirilmiş olan 230 eyalet yasasını lağvetti.

Bu zaman zarfında Yüksek Mahkeme şirketlerin "kişiler" olduğunu ve paralarının da 14. Maddede yapılan değişikliğin içerdiği fıkra ile korunduğunu kabul etmişti. Aslında bu maddedeki değişiklik sözde zenci haklarını korumak için geçirilmişti. Ancak 1890 ile 1910 yılları arasında 14. Maddenin kapsamına giren ve Yüksek Mahkeme'ye getirilen davalardan 19'u zencilerle ilgili ise, 288'i şirketlerle ilgiliydi.

Yüksek Mahkeme'nin yargıçları yalnızca Anayasa'nın yorumcuları değillerdi. Bunlar belli bir geçmişten gelen, belli ilgi alanları olan kişilerdi. Bunlardan biri (Yargıç Samuel Miller) 1875 yılında verdiği bir demeçte, "Baroda bulunup kırk yıl boyunca demiryolu şirketlerinin avukatlığını yapmış ve sermayenin her biçimiyle içli dışlı olmuş yargıçlarla tartışmanın hiçbir yararı yok..." demişti. 1893 yılında Yüksek Mahkeme Yargıcı David J. Brewer, New York Eyaleti Barosu'na seslenerek şunları söylüyordu:

> Toplumun servetinin birkaç kişinin elinde olması değişmez bir yasadır... İnsanların çoğu bu servet birikimini mümkün kılan özveri ve tutumluluk süresi uzun sürdüğü için tahammül göstermeye istekli değildirler... İşte bu nedenle bir ulusun serveti her zaman, çoğunluk günlük emeklerinin kazancı ile yaşarken, birkaç kişinin elinde olmuştur ve insan doğası değişinceye kadar da bu böyle devam edecektir.

Bu, sadece 1880'lerin ve 1890'ların fantezisi değildi; bu fantezi ta Amerika'nın Kurucu Ataları dönemine dek gidiyordu ve onlar yasalarını, "Hukukun özel mülkiyete saygısı o denli büyüktür ki, bütün toplumun ortak çıkarı söz konusu bile olsa, özel mülkiyete en küçük bir zarar verilmesini hoş karşılamaz," diyen *Blackstone'un Açıklamaları** döneminde öğrenmişlerdi.

Modern çağlarda toplumu denetlemek için güç de yetmez hukuk da. Nüfusun tehlikeli bir biçimde kentlerde ve fabrikalarda yoğunlaştığı ve yaşamlarında isyan etmek için pek çok neden olduğu dönemlerde, insanlara durumlarını kabul etmeyi, doğru olanın her şeyin aynı kalması

---

* *Blackstone's Commentaries*

demek olduğunu öğretmek gerekir. Bu nedenle okullar, kiliseler, popüler edebiyat zengin olmanın bir üstünlük belirtisi, yoksul olmanın ise kişisel bir başarısızlık belirtisi olduğunu; ayrıca yoksul biri için zenginlerin katına çıkabilmenin ancak olağanüstü bir çaba ve olağanüstü bir şans ile mümkün olabileceğini öğretiyorlardı.

İç Savaşı izleyen o yıllarda, Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu bir papaz ve çok satan birçok kitabın yazarı olan Russell Conwell adında biri, "Elmas Tarlaları" adını verdiği konuşmasını ülkenin her yerinde halkın karşısında beş binden fazla kez yineleyerek milyonlarca dinleyiciye ulaşmayı başardı. Verdiği mesaj herkesin yeterince çalışırsa ve isterse zengin olabileceği; etrafa dikkatle bakan herkesin her yönde "elmas tarlaları"nı görebileceği idi. Adam, örneğin şunları söylüyordu:

> Zengin olmalısınız diyorum, zengin olmakla yükümlüsünüz... Zengin olanlar belki de bu toplumda bulabileceğiniz en dürüst insanlardır. Şunu açık seçik söyleyeyim... Amerika'nın yüz zengininden doksan sekizi dürüst adamlardır. Dürüst oldukları için zengin oldular. Dürüst oldukları için onlara para emanet edildi. Dürüst oldukları için büyük girişimler yapabiliyor ve onlarla çalışacak pek çok kişi bulabiliyorlar. Evet dürüst oldukları için... Fakirlere acıyorum, ama gerçekten acınacak fakirlerin sayısı çok az. Tanrının günah işlediği için cezalandırdığı insanlara acımak... yanlıştır, günahtır. ... Amerika'da işlemediği suçlar nedeniyle tanrının fakir halde bıraktığı tek bir kişinin bile olmadığını aklımızdan çıkarmayalım...

Conwell, Temple Üniversitesi'nin kurucularındandı. Rockefeller ülkenin her tarafında bulunan üniversitelere bağış yapıyordu ve Chicago Üniversitesi'nin kurulmasına da yardım etmişti. Güney Pasifik Şirketi'nin sahibi Huntington, iki zenci üniversitesine, Hampton Enstitüsü'ne ve Tuskegee Enstitüsü'ne para yardımı yapmıştı. Johns Hopkins milyoner bir tüccar tarafından kurulmuştu ve aynı şekilde milyoner Cornelius Vanderbilt, Ezra Cornell, James Duke ve Leland Stanford kendi adlarına birer üniversite kurmuşlardı.

Büyük servetlerinin küçük bir kısmını bu şekilde bağışlayan zenginlerin adları hayırsevere çıkıyordu. Bu eğitim kurumları hiçbir zaman sapmalara izin vermediler; Amerikan sisteminin orta direğini -öğretmenleri, doktorları, avukatları, yöneticileri, mühendisleri, teknik kadroları, politikacıları- yani sistemi sürdürecek ve bir tehlike anında sisteme bağlılık göstererek koruma ve tampon görevini üstlenecek kişileri eğittiler.

Yine bu dönemde devlet okullarının yaygınlaştırılmasıyla, beceri ve yarı beceri isteyen işlerde çalışan işçiler kuşağının hepsi, okuma yazma ve aritmetik öğrendiler; yeni sanayi çağının okuryazar işgücü yaratılmış oldu. Bu insanların otoriteye boyun eğmeyi öğrenmeleri önemliydi. 1890'larda okullarda gözlem yapan bir gazeteci şunları yazıyordu: "Öğretmenin hiç de yumuşak olmayan bir varlığı göze çarpıyor; öğrenciler

onun isteklerini yapmaya hazır bir halde, sessiz ve hareketsiz oturuyorlar, sınıfa soğuk ve yapış yapış bir atmosfer hâkim."

Geçmişte, 1859 yılında, Lowell kentindeki fabrika sahiplerinin fabrikalarındaki işçilerin eğitilmesi konusundaki isteği, Massachusetts Eğitim Kurulu tarafından şöyle açıklanmıştı:

> Fabrika sahipleri işçilerinin okumuşluğu konusunda, diğer iş gruplarından ve sınıflardan daha fazla istekli görünüyorlar. İşçiler iyi eğitilmiş ve işveren de dürüst olma eğiliminde iseler, ne çatışmalar ve grevler çıkar ne de demagoglar kitlelerin kafalarını önyargılarla doldurup, geçici ve hizipçi düşüncelerle onları denetlemeye cesaret edebilirler.

Joel Spring, *Education and the rise of the Corporate State* (Eğitim ve Tüzel Devletin Doğuşu) adlı kitabında: "Ondokuzuncu yüzyılda fabrika sistemine benzer bir dershane sisteminin ortaya çıkması rastlantı değildir," demektedir.

Bu dersane sistemi yirminci yüzyıla da taşındı ve William Bagley'in *Classroom Management* (Dershane Yönetimi) adlı çalışması Standard bir öğretmen yetiştirme metni haline gelerek otuz baskı yaptı. Bagley şunu söylüyordu: "Eğitim kuramını doğru inceleyen biri dersanenin kalıplaşmış düzeni içinde eğitici güçlerin çocuğu küçük bir vahşi olarak alıp yavaş yavaş uygar toplumun istediği hukuk ve düzen tanıyan biri haline getirdiğini görebilir."

Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında ve sonlarına doğru sanayileşmeye yardımcı olmak üzere liseler geliştirildi ve tarih dersleri bütün müfredat programlarına alınarak vatansever duygular okullarda öğretilmeye başlandı. Liyakat yeminleri, öğretmenlik sertifikaları ve vatandaş olma önkoşulları getirilerek öğretmenlerin eğitim alanında ve politik konulardaki eğilimleri denetlenmeye başlandı. Ayrıca yüzyılın ikinci yarısında okul idarelerine -öğretmenlere değil- ders metinlerini inceleme ve denetleme yetkisi tanındı. Eyalet meclislerinden geçirilen yasalar belli metinleri yasakladı. Örneğin Idaho ve Montana eyaletlerinde "politik doktrinleri" öven metinler yasaklandı. Dakota bölgesinde ise okul kütüphanelerinde "siyasal partizanlık yapan broşür ve kitaplar"ın bulundurulamayacağı kararı alındı.

Resmi görüşlere boyun eğme konusunda bu dev bilgi ve eğitim örgütlenmesine karşı hemen aykırı ve protestocu bir edebiyat doğdu ve büyük engellemelere karşın okurdan okura ulaşmaya başladı. Yoksul bir Philadelphialı aileden gelen ve kendi kendini eğitmiş bir emekçi olan Henry George, önce gazeteci ve ekonomist oldu; daha sonra da 1879'da basılıp yalnızca Birleşik Devletler'de değil, fakat bütün dünyada milyonlarca satan bir kitap yazdı. Başlığı *Progress and Poverty* (Gelişme ve Yoksulluk) olan bu kitapta Henry George, servetin temelinin toprak olup ülke topraklarının tekelleşmekte olduğunu söylüyor ve toprağa konacak

tek bir verginin, bütün diğer vergiler kaldırılsa bile, yoksulluk sorununu çözmek için yeterli kaynak yaratacağını ve ülkedeki servetleri eşitleyeceğini belirtiyordu. Okurları onun çözümleriyle ikna olmayabilirlerdi belki, ama yazarın gözlemlerinin doğruluğunu kendi yaşamlarında da görebiliyorlardı:

> Servetin arttığı ve ortalama refah, boş zaman ve zarafet standartlarının yükseldiği doğrudur; ancak bu kazanımlar herkes için geçerli değildir. En alt sınıflar bu kazanımlardan hiç pay alamamaktadırlar... Yoksulluğun gelişme ile atbaşı gitmesi bizim zamanımızın bir sorunsalıdır... Emekçi sınıflarda belirsiz, fakat genel bir düş kırıklığı, giderek artan bir umutsuzluk görülmekte; huzursuzluk duygusu, öfke ve kederli bir devrim isteği giderek yayılmaktadır... Uygar dünya büyük bir hareketin eşiğinde titremektedir. Bu hareket ya bir yukarı sıçrama olacak ve bizim için hiç düşlemediğimiz atılımlara kapı açacak ya da bizi barbarlık dönemlerine geri götüren bir düşüş yaşayacağız...

Batı Massachusettsli bir avukat ve yazar olan Edward Bellamy, toplumsal ve ekonomik sisteme farklı bir açıdan meydan okumaktaydı. Basit, fakat düşündürücü bir dille yazan Bellamy, *Looking Backward* (Geçmişe Bakış) adlı kitabında, kitap yazarının uykuya dalıp 2000 yılında uyandığında sosyalist sisteme geçmiş, insanların birlikte çalışıp birlikte yaşadığı bir dünya bulduğunu anlatmaktadır. Sosyalizmi canlı ve sevecen bir biçimde anlatan *Looking Backward,* birkaç yıl içinde birkaç milyon sattı ve kitabın tasvir ettiği düşü gerçekleştirebilmek için tüm ülkede yüzden fazla grup örgütlendi.

Devletin, işverenin, kilisenin ve okulların düşünsel yaşamı denetlemek ve yönlendirmek konusundaki gayretkeş çabalarına karşın, milyonlarca Amerikalının var olan sisteme yöneltilen sert eleştirileri ciddiye alıp başka yaşam biçimleri yaratma konusunda düşünce üretmeye hazırlandığı görülüyordu. 1880'lerde ve 1890'larda ülkeyi kasıp kavuran büyük işçi ve çiftçi hareketleri Amerikalılara bu konuda hayli yardımcı oldu. Bu hareketler 1830-1877 yılları arasında orada burada görülen grevler ve toprak kiracılarının çıkardıkları olayların çok ötesine geçti. Bu hareketler bütün ulusu kapsayan, yönetici seçkinler için daha tehditkâr, öncekilerden daha tehlikeli imalarda bulunan girişimlerdi. Bu dönem büyük Amerikan kentlerinde devrimci örgütlenmelerin var olduğu bir dönemdi ve ortaklıkta bir devrim lafıdır gidiyordu.

1880'lerde ve 1890'larda Avrupa'dan Amerika'ya daha hızlı ve daha çok sayıda göçmen grupları gelmekteydi. Bunların hepsi yoksulların o yürek parçalayıcı okyanus yolculuğundan geçiyordu. Artık İtalyanların, Rusların, Yahudi ve Yunanlıların sayıları İrlandalı ve Alman göçmenlerin sayısını geçmişti. Yeni gelen Güney ve Doğu Avrupalı göçmenler, gerçek Anglo-Sakson nüfusa önceden gelen göçmenlerden çok daha yabancı idiler.

Bir Bohemya gazetesi olan *Svornost*'da 27 Şubat 1880 tarihinde çıkan bir makalede, farklı etnik gruplardan gelen göçmenlerin işçi sınıfının bölünmesinde nasıl bir rol oynadıkları; aynı güç koşulları göğüslemek zorunda kalan insanların kendi aralarında nasıl çatıştıkları gösterilmektedir. New York'ta Throap adlı bir okulda, okul bölgesinde yaşayan vergi mükelleflerinin neredeyse yarısını oluşturan 258 ana-baba ve veli tarafından imzalanan bir dilekçede şunlar yazılmıştı: "Alman vatandaşlarının devlet okullarında Almanca öğretilmesini istemeye ne denli hakları varsa, bu dilekçe sahiplerinin de okullarda Bohemya dilinin öğretilmesini istemeye o denli hakları vardır... Buna karşı çıkan Mr. Vocke, Almanlar ile Bohemyalıların birbirlerinden çok farklı olduklarını iddia etmektedir ya da diğer bir deyişle kendileri üstündürler."

İrlandalılar da, Amerika'ya geldiklerinde kendilerine yöneltilen nefreti unutmamışlar, yeni politik mekanizmalarda onların oylarını isteyen yolları kullanarak iş bulmaya başlamışlardı. Polis olan İrlandalılar yeni gelen Yahudi göçmenlerle karşılaşıyorlardı. 30 Temmuz 1902 günü New York'taki Yahudi toplumu önemli bir hahamın ölüm töreninde bir araya gelince olaylar patlak verdi. Yahudilerin kendi yaşadıkları bölgeye gelip yerleşmelerine kızan İrlandalılar onlara saldırdılar. Polis güçlerinde de İrlandalıların sayısı fazlaydı ve olaylar sona erdiğinde yapılan resmi araştırma polisin saldırganlara yardım etmiş olduğunu ortaya çıkardı: "... kışkırtma olmaksızın vahşi biçimde adam dövdükleri suçlamasına karşın, polislerin sadece bir günlük yevmiyelerinin kesildiği, hiçbirinin meslekten atılmadığı görülüyor."

Yeni gelen göçmenler arasında umutsuz bir ekonomik rekabet sürüyordu. 1880'li yıllarda demiryolu şirketleri tarafından en güç işleri acınacak kadar az parayla yaptırmak için getirilen Çinli göçmenlerin sayısı California'da bulunan nüfusun onda biri olan 75.000 kişiye ulaşmıştı. Bu adamlar burada sürekli bir şiddetin hedefi haline gelmişlerdi. Romancı Bret Harte Çinli Wan Lee için şu ölüm ilanını yazmıştı:

> Öldü, saygıdeğer dostlarım o öldü. İsa'dan sonra 1869 yılında, San Francisco sokaklarında, Hıristiyan Okulu öğrencileriyle, yeniyetme oğlan çocuklarının oluşturduğu bir güruh tarafından taşlanarak öldürüldü.

1885 yazı, Rock Springs, Wyoming'de beyazlar beş yüz Çinli madenciye saldırarak bunlardan yirmi sekizini büyük bir soğukkanlılıkla katlettiler.

Yeni gelen göçmenler işçi, badanacı, taşçı ve kazıcı oldular. Bunlar çoğu kez müteahhitler tarafından topluca ülkeye getiriliyorlardı. Bir İtalyan, demiryollarında çalışmak üzere Connecticut'a geleceğini sanıyordu; bunun yerine güneyde Sülfat madenlerine götürüldü. Orada kendisinin ve diğer çalışanların başlarına barakalarda silahlı gardiyanlar kondu ve madenlerde çalışma karşılığı onlara çok az yiyecekle, yalnızca işe gidip gelmeye ve birkaç alet almaya yetecek kadar para verildi. Hepsi birleşe-

rek kaçmaya karar verdiler. Üzerlerine silah çevrilerek hemen yakalandılar ve kendilerine ya çalışmaları ya da ölmeleri emredildi. Buna rağmen çalışmayı bırakınca hâkim karşısına çıkarıldılar, prangaya vuruldular ve Amerika'ya gelişlerinin beşinci ayında işten kovuldular. "Arkadaşlarım New York trenine bindiler. Benim yalnızca bir *dolarım* vardı ve bununla, ülkeyi ve dilini bilmeden New York'a gitmek üzere yaya olarak yollara düştüm. Kırk iki gün yürüdükten sonra nihayet bitkin bir halde kente ulaştım."

Durumları onları bazen isyan etmeye zorluyordu. O dönem gözlemcilerinden biri, "New Jersey'de Deal Lake yöresinde bir yerde çalışan birkaç İtalyan işçinin ücretlerini alamayınca müteahhidi yakalayıp bir kulübeye hapsettiklerini ve şerif bir grup silahlı adamla gelip kurtarıncaya kadar müteahhidi ellerinde hapis tuttuklarını," anlatmıştı.

Giderek artan bir göçmen çocuk trafiği çıkmıştı: Bu çocuklar ya umutsuz anne babaları tarafından sözleşmeyle kendi ülkelerinden gönderiliyor ya da kaçırılarak getiriliyorlardı. Gelen çocuklar köleleştirilerek "padrones" denilen patronlar tarafından himaye altına alınıyor, bazen dilenci müzisyenler olarak çalıştırılıyorlardı. New York ve Philadelphia sokaklarında bunlar sürüyle dolaşıp duruyorlardı.

Göçmenler yurttaşlık hakkı kazandıkça iki partili Amerikan sistemine sokuldular; siyasal enerjileri seçimlere kanalize edildi ve kendilerinden ya şu ya da bu partiye sadık olmaları istendi. 1894 Kasımında *L'Italia* dergisinde çıkan bir makale ülkedeki İtalyanları Cumhuriyetçi Parti'yi desteklemeye davet ediyordu:

> Dış ülkelerde doğan Amerikan vatandaşları Cumhuriyetçi Parti ile ittifak halinde olmazlarsa kendi kendilerine savaş açmış olacaklar. Çünkü Cumhuriyetçi Parti Eski Dünya'daki insanların uğruna savaştığı her şeyi temsil etmektedir. Cumhuriyetçi Parti özgürlüğün, gelişmenin, hukuksal düzenin koruyucusudur. Bu parti monarşik sınıfsal yönetimin her zaman karşısındadır.

1880'lerde gelen 5 ½ milyon göçmen ve 1890'larda gelen 4 milyon göçmen, bir işgücü fazlası yaratarak ücretlerin sürekli düşük tutulmasına neden olmuşlardı. Göçmenler, yerli işçilerden daha denetlenebilir, daha zavallı durumdaydılar; kültürlerinden koparılmış, birbirlerine düşürülmüş bir halde olduklarından kendilerinden grev kırıcı olarak yararlanılıyordu. Çoğunlukla çocuklarını da çalıştırdıkları için işgücü fazlalığı ve işsizlik sorunları onlar yüzünden derinleşiyordu; 1880 yılında Birleşik Devletler'de on altı yaşın altında 1.118.000 çocuk (yani her altı çocuktan biri) çalışmaktaydı. İş saatlerinin uzunluğu nedeniyle aileler çoğu kez birbirlerine yabancılaşıyorlardı. Morris Rosenfeld adındaki bir pantolon ütücüsü "Oğlum" başlıklı bir şiir yazdı ve bu şiir her yerde basılıp ezberlendi.

Küçük bir oğlum var evde,
Minik güzel bir oğlan;
Anlarım her baktığımda yüzüne
O benim bütün dünyam...

Şafak sökmeden olmalıyım işyerinde;
Gece geç vakit dönebilirim evime;
O yüzden yabancı kaldım miniğe;
O da zaten tanımıyor beni baba diye...

Kadın göçmenler hizmetçi, ev kadını, fahişe, fabrika işçisi, bazen de asi oldular. Leonora Barry İrlanda'da doğmuş, Birleşik Devletler'e getirilmişti. Evlendi, fakat kocası ölünce, üç küçük çocuğuna bakabilmek için New York eyaleti, yukarı kuzey bölgesinde, bir iç çamaşırı ve çorap fabrikasında ilk hafta 65 *cente* çalışmaya başladı.

Emeğin Şövalyeleri adlı sendika örgütüne katıldı. 1886 yılında bu örgütün 192 kadın kuruluşunda 50.000 kadın üye bulunuyordu. 927 kadından oluşan kendi birliğinde "usta işçi" olmayı başardı ve Emeğin Şövalyeleri örgütünün genel müfettişi olarak "ayaklarına kadar gidip, işçi kadın kardeşlerini ve kamuoyunu, gereksinmeleri ve gerekenler konusunda eğitme" görevine atandı. Leonora Barry, kadın işçilerin en büyük sorununun, "uzun yıllar boyunca çektikleri acıların bir sonucu olarak, içinde hiçbir umut görmedikleri kötümser bir yaşam anlayışıyla, önlerine konan her şeyi sorgulamaksızın kabul etme ve boyun eğme alışkanlığını adeta ikinci doğaları olarak kazanmış olmak" diye tanımlıyordu. 1888 yılı konusunda verdiği faaliyet raporunda kadınların örgütlenmeleri için 537 dilekçe, 100 kent ve kasaba ziyareti, 1.900 dağıtılmış broşür bulunuyordu.

1884 yılında, kadın tekstil işçileri ve şapkacılar greve gittiler. Ertesi yıl New York'ta kadın ve erkek (ayrı ayrı toplantılarda eylem birliği içine girdiler) pelerin işçileri ile gömlek terzileri grev yaptılar. New York *World* gazetesi bu grevlere "ekmek kavgası isyanları" adını verdi. Grevler sonunda işçilerin ücretleri arttı, iş saatleri azaldı.

O kış Yankers'da birkaç halı dokuyucusu kadın işçi Emeğin Şövalyeleri örgütüne katıldıkları için işten atıldılar ve şubat soğuğunda 2500 kadın yollara düşüp halı atölyesindeki işi durdurdular. İçlerinden yalnızca yedi yüz kadarı Emeğin Şövalyeleri üyesiydi; fakat kısa zamanda bütün grevciler örgüte katıldılar. Polis grevci hattını yararak grevcileri tutukladı, fakat çıkarıldıkları mahkemenin jürisi onları suçsuz buldu. New York'ta onların şerefine işçiler büyük bir akşam yemeği verdiler. Kentin her tarafından iki bin sendika üyesi gelip yemeğe katıldı. Grev altı ay sürdü ve kadınların bazı talepleri kabul edildi; işlerine geri döndüler, fakat sendikaları tanınmadı.

Verilen pek çok mücadelenin şaşılacak yönü grevcilerin isteklerini elde edememeleri değil, bütün olumsuzluklara karşın direnişi göze almaları ve yenilmemeleriydi.

Bunun nedeni belki de gün-be-gün savaşmanın yeterli olmadığının ve kökten bir değişimin gerekli olduğunun görülmesi idi ve aynı nedenle o dönem devrimci hareketler hız kazanmıştı. 1877'de kurulan Sosyalist Emek Partisi küçük ve iç tartışmalarla bölünmüş bir parti idi; ancak yabancı işçiler üzerinde örgütsel sendikacılığın yayılması konusunda oldukça etkiliydi. New York'ta Yahudi sosyalistler örgütlendiler ve bir gazete çıkardılar. Chicago'da Alman devrimci gruplar, aralarına Albert Parsons gibi Amerika'da doğmuş büyümüş radikalleri alarak Toplumsal Devrimci kulüpler kurdular. 1883 yılında Pittsburgh'ta bir anarşistler kongresi toplandı. Hazırlanan manifestoda şöyle deniyordu:

> ... çıkarılan bütün yasalar emekçi halkın karşısındadır... Eğitim bile zenginlerin çocuklarına kendi sınıfsal baskılarını sürdürmek için gerekli nitelikler kazandırma amacına uygun bir biçimde verilmektedir. Yoksulların çocukları nadiren ilkokul eğitimi alabilmektedir ve bu eğitim de onlarda öncelikle önyargılar, kibir ve öykünmecilik, kısacası anlam yoksunluğu yaratmaya yönelik bir eğitimdir. Son olarak da kilise, kitlelere uydurma bir cennet vaat ederek onları bu dünyanın güzelliklerinden tat almaktan vazgeçirmeye çalışmakta, insanları adeta geri zekâlı olmaya çağırmaktadır. Diğer taraftan kapitalist basın da kamusal yaşamda ruhsal bir kargaşa yaratmayı üstlenmiş bulunmaktadır... Bu demektir ki işçiler, sisteme karşı yürüttükleri mücadelede kapitalizmin sözcüsü olan hiçbir partinin kendilerine yardım edeceği beklentisi içinde olamazlar. İşçiler özgürlüklerini kendi çabalarıyla kazanmak zorundadırlar. Eski dönemlerde olduğu gibi hiçbir zaman ayrıcalıklı bir sınıf baskı yapmaktan kendi isteğiyle vazgeçmez; günümüz sermayedarlarının da, buna zorlanmadıkça, yönetici sınıf ayrıcalıklarından vazgeçmeleri beklenemez...

Manifesto'da "cinsiyet ya da ırk ayrımı yapmaksızın herkes için eşit haklar" talep ediliyordu. *Komünist Manifesto*'ya da gönderme yapılarak: "Bütün ülkelerin işçileri, birleşin! Zincirlerinizden başka kaybedecek bir şeyiniz yok, ama kazanabileceğiniz koca bir dünya var!!" deniliyordu.

Chicago'da yeni kurulan Uluslararası İşçi Birliği'nin beş bin üyesi vardı; beş dilde basılan gazeteler çıkarıyor, kitlesel yürüyüşler ve gösteriler düzenliyor, grevlerde üyeleriyle daima lider konumunda bulunuyor ve "Chicago Merkezi İşçi Sendikası"nı oluşturan yirmi-iki işçi sendikası üzerinde büyük bir nüfuza sahip görünüyordu. Aslında bütün bu devrimci gruplar arasında kuramsal konularda farklılıklar vardı; ancak her hareketin kuramcıları, emek mücadelesinin pratik gereksinmeleri nedeniyle, sık sık bir araya geliyorlardı. 1880'lerin ortalarında böyle birçok mücadele yapılmaktaydı.

1886 yılı başlarında, Teksas ve Pasifik Demiryolları Şirketi, Emeğin Şövalyeleri örgütünün bölge sorumlusu liderlerinden birini işten attı. Bu durum bütün güneybatı bölgesini içine alan bir greve gidilmesine yol açtı ve grev demiryolları trafiğini St. Louis ve Kansas City'e kadar felç etti. Dokuz genç adam New Orleans'tan grevde kullanılmak üzere işe alındılar; Teksas'a getirilerek kendilerine şirketin mallarını koruyacakları söylendi. Fakat bunlar grevi öğrenince işi bıraktılar ve "insan olarak düşününce, işe gitmemizi ve bizim de çok ihtiyacımız olmasına karşın, emekçi kardeşlerimizin ağızlarından ekmeklerini almamızı haklı gösterecek hiçbir neden yoktur," diyerek işi bırakma nedenlerini açıkladılar. Bunun üzerine, çalışmayı reddederek şirketi aldattıkları gerekçesiyle tutuklandılar ve Galveston mıntıka cezaevinde üç ay hapse mahküm oldular.

Grevciler sabotajlara başladılar. Atchison, Kansas'ta bir gazete şu haberi veriyordu:

> Bu sabah saat 12:45 sularında Missouri Pasifik Şirketi'nin lokomotif hangarında nöbet tutan bekçiler 35-40 kadar maskeli adamın birdenbire ortaya çıkışıyla şok oldular. Bekçiler yağlama odasına kapatıldılar ve ziyaretçilerden bir kısmı ellerinde tabancalarla başlarında beklerken... geride kalanlar hangarlarda duran 12 lokomotifi tahrip ettiler.

Nisan ayında Doğu St. Louis'de grevcilerle polis arasında çatışma çıktı. Çatışmada yedi işçinin öldürülmesi üzerine işçiler *Louisville & Nashville* şirketinin yük deposunu yaktılar. Vali sıkıyönetim ilan etti ve yedi yüz Ulusal Birlik askeri gönderdi. Kitlesel tutuklamalar, şerif ve yardımcılarının vahşi saldırıları, vasıflı işçilerin desteklememesi ve Demiryolu Şirketleri Derneği'nde* daha fazla ücretle çalışan işçilerin bulunması gibi nedenlerle işçiler daha fazla direnemez hale geldiler. Grevin başlamasından aylar sonra direnişten vazgeçtiler ve çoğu da kara listeye alındı.

1886 ilkbaharına gelindiğinde sekiz saatlik işgünü için bir hareket başlamıştı. 1 Mayıs günü, artık beş yılını geride bırakmış olan Amerikan İşçi Federasyonu, bütün ülkede sekiz saatlik iş günü uygulamasının reddedildiği her yerde grev çağrısında bulundu. Emeğin Şövalyeleri örgütünün başı olan Terence Powderly, işçiler ve işverenlerin önce "sekiz saatlik iş günü" konusunda eğitilmeleri gerektiğini söyleyerek greve karşı çıktı; fakat şövalyelere bağlı kuruluşlar grev planları yapmaktaydılar. Lokomotif Makinistleri Derneği'nin büyük reisi sekiz saatlik işgünü uygulamasına karşı çıkarak şunları söyledi: "İki saat daha az iş demek, iki saat daha fazla dalga geçmek ve iki saat daha fazla içmek demektir." Fakat demiryolları işçileri onunla aynı fikirde olmadıkları için sekiz saatlik iş günü uygulamasını desteklediler.

Böylece 11.562 işyerinde 350.000 işçi ülke çapında greve gitti. Detroit'de 11.000 işçi sekiz saatlik iş günü için yürüyüş yaptı. New York'ta

---

* Railway Brotherhoods.

Broadway boyunca 25.000 kişi meşaleli bir yürüyüş yaptı. Bu yürüyüşte başı Fırıncılar Sendikası'nın 3.400 üyesi çekiyordu. Chicago'da 40.000 işçi grev yaptı ve 45.000 işçiye de grev yapmamaları için eskisinden daha kısa bir işgünü uygulaması getirildi. Chicago'da hiçbir tren yolu çalışmadı ve hemen hemen bütün işkolları felce uğratıldı. Nakliye depoları kapandı.

İşadamlarının oluşturduğu "Vatandaşlar Komitesi" Chicago'da her gün toplanarak günlük stratejiyi saptıyorlardı. Eyalet güvenlik güçleri çağrılmış, polis hazır beklemekte iken, 1 Mayıs günü çıkan *Chicago Mail* gazetesi, Uluslararası İşçi Birliği'nin anarşist liderleri, Albert Parsons ile August Spies'ın gözetim altında tutulmasını istedi. "Onları gözden kaçırmayın. Çıkan her sorun için bizzat kendilerini sorumlu tutun. Sorun çıkacak olursa ibret olsun diye onları cezalandırın," diye yazmıştı gazete.

1885 yılı sonbaharında Parsons ve Spies liderliğinde Merkezi İşçi Sendikası yirmi iki sendikayı daha yanına alarak öfkeli bir karara vardı:

> Şu gerçek kesinlikle bilinmelidir ki, ücreti ile geçinen işçi sınıfını, bundan böyle kendisini sömürenlere karşı, elinde kalan tek silahı kullanmaya, yani şiddete başvurmaya kararlı olduğunu bildirmeye acilen davet ediyoruz. Ve yine kesinlikle bilinmelidir ki sekiz saatlik işgünü uygulamasından fazla bir beklentimiz olmasa da, bu sınıf savaşında daha kötü durumdaki kardeşlerimize, onlar ortak düşmanlarımız olan sözde aristokrat serseri, aylak ve sömürücülere karşı, bizimle birlikte açık ve kararlı bir cephe olarak savaşmayı sürdüreceklerini gösterdikleri sürece, elimizdeki bütün araç ve olanaklarla yardımcı olmaya kararlıyız. Savaş çığlığımız "İnsan ırkının düşmanlarına ölüm!" olacaktır.

3 Mayıs günü meydana gelen olaylar Parsons ve Spies'ı tam da *Chicago Mail* gazetesinin önerdiği konuma ("Sorun çıkacak olursa ibret olsun diye onları cezalandırın") sokmuştu. O gün McCormick Harvester Works'ün önünde grevciler ve grev sempatizanları ile grev kırıcılar arasında kavga çıktı. Polis, bir grup grevci koşarak oradan uzaklaşırken üzerlerine ateş açtı. Dört kişi öldü, pek çok kişi yaralandı. Öfkelenen Spies işçi gazetesi *Arbeiter-Zeitung*'un basıldığı dükkâna giderek hem İngilizce hem de Almanca çıkan şu bildiriyi bastırdı:

> İntikam istiyoruz!
> İşçiler silah başına!!!
> ... yıllar boyu en utanç verici aşağılanmalara katlandınız; ... ölesiye çalıştınız... Çocuklarınızı Fabrika Efendisine kurban ettiniz - kısacası bütün bu yılları zavallı, boyun eğmiş kölelik düzeni içinde geçirdiniz. Niçin? Doymak bilmez bir hırsı doyurmak; tembel, hırsız patronunuzun kasalarını doldurmak için. Şimdi siz de ondan omuzlarınızdaki yükü biraz olsun azaltmasını

istiyorsunuz. O ise üzerinize ateş etmek, sizi öldürtmek için kanlı köpeklerini salıyor!

... Sizi silah başına çağırıyoruz, silah başına!

4 Mayıs akşamı Haymarket Alanı'nda bir toplantı yapılacağı bildirildi ve üç bine yakın insan toplandı. Oldukça sakin bir mitingdi, fakat gökte fırtına bulutları toplanmaya başladı ve gece ilerledikçe kalabalık azaldı ve birkaç yüz kişiye indi. O zaman 180 kişilik bir polis gücü ortaya çıktı. Kürsüye çıkan polisler kalabalığa dağılmasını söylediler. Konuşmacı mitingin sona ermek üzere olduğunu söyledi. O sırada polisin tam ortasında bir bomba patladı, altmış altı polis yaralandı ve yaralananların yedisi daha sonra öldü. Polis kalabalığa ateş açtı, pek çok kişi öldü, iki yüz kişi de yaralandı.

Bombayı kimin attığı konusunda hiçbir kanıt olmamasına karşın polis Chicago'da sekiz anarşist lideri tutukladı. *Chicago Journal* gazetesinde şöyle deniyordu: "Tutuklanan anarşistleri yargılamada hızlı hareket edilmelidir. Bu eyalette suçun işlenmesinde kullanılan araçlarla ilgili yasa o denli açıktır ki, yargılamaların uzun sürmesi düşünülmez." Illinois eyaleti yasaları bir cinayeti başlatan herkesin o cinayetle suçlanacağını söylüyordu. Sekiz anarşiste karşı kullanılan tek kanıt onların fikirleri, söylemleriydi; Fielden dışında hiçbiri Haymarket'te bulunmuyordu ve o da bomba patlatıldığı sırada konuşmasını yapmaktaydı. Bir jüri onları suçlu buldu ve ölüme mahkûm edildiler. Yüksek Mahkeme'ye yaptıkları başvuru, mahkemenin yetkisiz olduğu gerekçesiyle geri çevrildi.

Bu olay uluslararası bir gerilim yarattı. Fransa, Hollanda, Rusya, İtalya ve İspanya'da mitingler yapıldı. Londra'daki protesto mitingi George Bernard Shaw, William Morris ve Peter Kropotkin gibi aydınlar tarafından desteklendi. Shaw, Illinois Yüksek Mahkemesi'nin sekiz üyesinin davayı geri çevirmelerini tam onun kişiliğine uygun bir tepkiyle karşıladı ve "Nüfusundan mutlaka sekiz kişinin azalması gerekiyorsa, bu kişilerin Illinois Yüksek Mahkemesi'nin sekiz üyesi olması dünyanın hayrına olur" dedi.

Davadan bir yıl sonra mahkûm edilen anarşistlerden dördü -bir matbaacı olan Albert Parsons, bir koltuk döşemecisi olan August Spies, Adolph Fischer ve George Engel- asıldılar. Yirmi bir yaşında bir marangoz olan Louis Lingg, hücresinde kendisini ağzında bir dinamit lokumu patlatarak havaya uçurdu. Üçü hapiste kaldı.*

---

* İşçi örgütlerinden bazıları idam edilenleri martir olarak gördüklerini ilan ettiler ve destek sağlamaya çalıştılar. Ancak idamları engelleyemedikleri gibi Haymarket anarşistlerinin idamı sermayedarların cüretlerini artırıp işçilerin birlik ruhunu çözdü. Emeğin Şövalyeleri grubunun lideri Terence V. Powderly örgütünü, suçlanan anarşistlerden uzak tutmak için umutsuz bir çaba gösterdi, saygınlıklarını korumaya çalıştı. 1890'da yazılan otobiyografisinde Powderly işçi hareketini Haymarket olayından uzak tutmak için nasıl çaba gösterdiğini anlatmaktadır (ç.n.).

İdamlar ülkenin her yerinde halkı ayaklandırdı. Chicago'da 25.000 kişinin katıldığı bir cenaze yürüyüşü düzenlendi. Rudolph Schnaubelt adında anarşist sanılan, ama aslında bir polis ajanı, bir *ajan provokatör* olan birinin, bombayı fırlatmak ve böylece yüzlerce kişinin tutuklanmasını, Chicago'daki devrimci liderliğin yok edilmesini sağlamak için parayla tutulduğuna dair bazı bulgulara ulaşıldı. Ancak bombayı kimin attığı bugüne kadar ortaya çıkarılamadı.

Bu olayın en hızlı sonucu radikal bir hareketin bastırılması olduysa da, uzun vadedeki sonucu, pek çok kişinin sınıfsal öfkesinin başkalarını da etkileyecek bir biçimde sürmesi oldu. Özellikle o dönemin genç kuşak insanları devrimci davalar peşinde sık sık eyleme geçtiler. Gerçekleri araştırmakta olan yeni Illinois valisi John Peter Altgeld'e altı bin imzalı bir dilekçe verildi. Vali idamları eleştirerek hapis yatmakta olan üç mahkûmu affetti. Bütün ülkede her yıl Haymarket şehitlerini anma toplantıları düzenlendi. Haymarket olayının, bir sonraki kuşağın uzun dönem gözü pek devrimcileri haline gelen Emma Goldman ve Alexander Berkman gibi daha kaç kişinin politik uyanışın neden olduğunu kestirmek güçtür.

(Olaydan çok sonra 1968 yılında bile Haymarket olayları hâlâ canlılığını koruyordu: O yıl Chicago'da bir grup genç radikal patlamada ölen polislerin anısına dikilen anıtı havaya uçurdu. Ayrıca Chicago'da savaş karşıtı hareketin sekiz liderinin yargılanması basında, mitinglerde ve edebiyatta, fikirleri nedeniyle yargılanıp mahkûm olan ilk "Chicagolu sekiz" olayına benzetildi.)

Haymarket'ten sonra sınıf çatışmaları ve şiddet olayları sürdü: Grevler, lokavtlar, kara listeler; grevleri güç kullanarak kırmak için Pinkerton dedektifleri ve polis kullanmalar ve yine yasalarla grev kırmak için kurulan mahkemeler sürüp gitti. Haymarket olayından bir ay sonra, New York'ta Üçüncü Cadde Hattı'nda tramvay kondüktörlerinin grevi sırasında polis binlerce kişilik bir kalabalığa saldırdı ve coplar bir kez daha rasgele inip kalktı. *The New York Sun* gazetesi, olayı "Kafatasları kırılan insanlar yerlerde sürünerek her yönde kaçmaya çalışıyorlardı..." diye anlatmıştı.

1886 yılının sonuna doğru, halkta biriken öfkenin enerjisi New York belediye başkanı seçiminde ortaya çıktı. İşçi sendikaları birleşerek Bağımsız Emek Partisi adında bir parti kurdular ve belediye başkanı adayı olarak da radikal bir iktisatçı olan ve *Progress and Poverty* (Gelişme ve Fakirlik) adlı eseri onbinlerce işçi tarafından okunmuş bulunan Henry George'u seçtiler. George'un seçim propagandası, 1880'li yıllarda New York'ta yaşayan işçilerin içinde bulundukları koşulları yansıtıyordu:

1. Jüri üyelerinin seçiminde yoksulluk sınırı kaldırılacaktır.
2. Büyük Jürilerin üyeleri bugüne kadar olduğu gibi yalnızca varsıl sınıflardan değil, yoksullar arasından da seçilebilecektir.

3. Polis olaysız mitinglere müdahale etmeyecektir.
4. Binaların sağlık koşullarına uygun olup olmadığı denetlenecektir.
5. Kamu görevlerinde sözleşmeli işçilik sona erecektir.
6. Kadınlar için eşit işe eşit ücret kuralı benimsenecektir.
7. Tramvaylar belediye yönetimine geçecektir.

Buna karşılık Demokratlar bir demir fabrikatörü olan Abram Hewitt'i Cumhuriyetçiler ise bir şirket avukatı olan Elihu Root'un başkanlık ettiği bir toplantıda, bir demiryolları şirketi müdürü olan Chauncey Depew'in bir konuşma yaparak tanıttığı Theodore Roosevelt'i belediye başkanı adayı olarak gösterdiler. Rüşvet ve baskılarla geçen bir kampanya sonunda Hewitt oyların % 41'ini alarak belediye başkanı oldu. İkinci olan George oyların % 31'ini, üçüncü sırada bulunan Roosevelt ise % 27'sini aldı. New York *World* gazetesi, bunu bir işaret olarak yorumlamıştı:

> Henry George'a giden 67.000 oy, adil ve mantıklı ölçüler içinde kalmaları koşuluyla, hem Wall Street ve işveren çevrelerinin çıkarlarını koruyan siyasal partilerin hem de işbirlikçi basının ortak gücüne karşı yapılmış sessiz ve derin bir protesto eylemidir. Bu protesto işçilerin taleplerine toplumun dikkatini çekebilmek için şimdilik böyle gerçekleştirilmiştir...

Ülkede başka kentlerde de İşçi Partisi adayları seçimlere katılmışlardı. Chicago'da 92.000 oyun 25.000'ini almışlar; Milwaukee'de başkanlığı alabilmişler; başka diğer sandıklarda da, örneğin Fort Worth, Teksas'ta; Eaton, Ohio'da ve Leadville, Colorado'da yerel yönetimleri ele geçirebilmişlerdi.

İşçi hareketlerinin Haymarket olaylarının ağırlığı altında ezilmediği görülüyordu. 1886 yılı çağdaşları arasında "işçi hareketlerinin şahlandığı yıl" olarak anılmaya başlamıştı. 1881 yılından 1885 yılına dek, yılda ortalama 500 grev yapılıyor ve en fazla 150.000 işçi grevlere katılıyordu. 1886 yılında ise 1.400 grev yapılmış ve 500.000 işçi katılmıştı. *History of the Labor Movement in the United States* (Birleşik Devletler İşçi Hareketleri Tarihi) adlı kitabın yazarı John Commons bu şahlanışta şunları görüyordu:

> ... Sonunda isyan noktasına gelen kalifiye olmayan işçi sınıfının da büyük bir hareket haline geldiğinin işaretleri... Bu hareket her bakımdan toplumsal bir savaş görüntüsü çiziyor. İşçi sınıfının sermayeye karşı ne çılgın bir nefret beslediği her önemli grevde zaten belli oluyordu... Sermayeye karşı uç noktalarda duyulan bu öfke, Emeğin Şövalyeleri örgütünün bütün eylemlerine yansıdı ve liderler bu öfkeyi ne zaman frenlemeye kalksalar, arkalarından gelenler onları terk edip liderlikten attılar...

Gönülsüz bir biçimde rıza göstererek de olsa güneyli eyaletlerin hepsi federal yönetimle birleşerek bütün askeri, siyasal ve ekonomik güçlerini güneyli zencileri uysallaştırmaya ve çalıştırmaya yöneltmişler, fakat yine de yer yer isyanlarla karşılaşmışlardı. Pamuk tarlalarında zenciler dağınık bir biçimde çalışıyorlardı; ama şeker tarlalarındaki iş gruplar halinde yapılıyordu ve dolayısıyla örgütlenme fırsatı da çıkıyordu. 1880 yılında günde 75 *cent* yerine 1 *dolar* almak için grev yapmışlar ve eyaleti terk etmekle tehdit etmişlerdi. Grevciler tutuklanıp hapse atılmışlar fakat şeker tarlaları boyunca uzanan yollarda ellerinde "YA GÜNDE BİR DOLAR YA DA KANSAS" yazılı pankartlar taşıyarak yürümüşlerdi. Yasaları çiğnedikleri gerekçesiyle tekrar tekrar tutuklanmışlar, sonunda grev de kırılmıştı.

Yine de 1886 yılına dek, Emeğin Şövalyeleri örgütü, işçileri en fazla etkilediği bir dönemde şeker kamışı tarlalarında örgütlenmeyi başarabilmişti. Siyah işçiler ücretleriyle ailelerini beslemeyi ve gereksinmelerini karşılamayı başaramadıkları ve çoğu kez kuponla alışveriş ettikleri için, bir kez daha günde bir *dolar* talep ettiler. Ertesi yıl sonbahar gelince on bin kadar şeker işçisi grev yaptı. Bunların yüzde doksanı zenci ve Emeğin Şövalyeleri örgütüne bağlı işçilerdi. Güvenlik güçleri bir kez daha grev yerine ulaştı ve silahlı çatışmalar başladı.

Şiddet olayları, şeker tarlalarındaki kulübelerinden atılıp parasız aç bilaç, sırtlarında eşyaları, kucaklarında bebekleri ile yüzlerce işçinin toplanarak sığınmak için geldikleri Thibodaux kasabasında patlak verdi. İşçilerin çalışmayı reddetmesi bütün şeker mahsulünü tehdit ettiğinden Thibodaux'da sıkıyönetim ilan edilmişti. İki zenci kardeş ve Emeğin Şövalyeleri örgütünde lider durumunda olan Henry ve George Cox tutuklandılar, hapsedildiler, daha sonra hücrelerinden alınıp götürüldüler ve onlardan bir daha haber alınamadı. 22 Kasım gecesi silahlar patladı. Taraflardan her biri diğerinin hatalı olduğunda ısrar ediyordu. Ertesi gün öğle üzeri yüzlerce zenci yaralanmış, bunlardan otuzu ya ölmüş ya da ölümcül yaralar almış bulunuyordu. İki beyaz da yaralanmıştı. New Orleans'daki zenci gazetelerinden birinde şunlar yazılmıştı:

> ... Sakat erkeklere, kör kadınlara bile ateş edildi; çocuklar ve kır saçlı yaşlılara acımasızca saldırıldı! Zenciler hiç direnmediler, direnemezlerdi de, çünkü öldürülmeyi beklemiyorlardı. Öldürülmemiş olanlar ormana kaçtılar, bunların çoğu bu kente sığınmaya gelen insanlardı...
>
> Birleşik Devletler vatandaşı olan insanlar bir devlet yargıcının yönettiği bir güruh tarafından öldürüldüler... Ücretlerini artırmaya çalışmaktan başka bir şey düşünmeyen işçilere köpek muamelesi yapıldı!...
>
> Böyle durumlarda ve zamanlarda ağızlardan dökülen lanet, ancak eriyen kurşun üzerine düşen kar tanecikleri gibi kalır. Bunun için zencilere düşen görev kendilerini korumaktır. Eğer öleceklerse yüzleri düşmanlarına dönük olarak evlerini, çocuklarını ve yasal haklarını savunarak ölmelidir zenciler.

Yoksul beyaz vatandaşların içinde bulundukları durum da daha iyi görünmüyordu. Bunların Güneydeki durumları toprak sahibi olarak değil, kiracı çiftçilik olarak tanımlanabilirdi. Güney kentlerinde evleri bile olmayan kiracılardı. C. Vann Woodward, Birleşik Devletler'de % 90'la, kiracılığın en yüksek oranda bulunduğu kentin Birmingham olduğunu belirtmektedir. *Origins of the New South* (Yeni Güney'in Ortaya Çıkışı) başlıklı çalışmasında, devlet tarafından yapılan bir sağlık taramasında da, güney kentlerindeki varoşların çok kötü durumda oldukları; yoksul beyazların zencilerin yaşadığı koşullarda, kaldırımları bile olmayan sokaklarda, "çöpe, pisliğe ve çamura gömülmüş bir halde" yaşadıkları rapor edilmişti.

Güneydeki mahkûmların şirketlere köle emeği karşılığında kiralandıkları ve bu şekilde genel ücret düzeyinin aşağılara çekilerek grevlerin kırıldığı "mahkûm işçiliği" düzenine karşı da direnişler oluyordu. 1891 yılında Tennessee Kömür Madeni Şirketi'nin madencilerinden "demir zırhlı bir sözleşme"* imzalamaları istenmişti. Buna göre işçiler hiç grev yapmayacaklarına yemin ediyor, kuponla ödeme yapılmasını kabul ediyor ve çıkardıkları kömürün tartımını denetleme (kendilerine ağırlığa göre ödeme yapılıyordu) hakkından vazgeçiyorlardı. Madenciler bu anlaşmayı imzalamayı reddettiler ve evlerinden çıkarıldılar. Onların yerini almak üzere mahkûmlar getirildi.

31 Ekim 1891 gecesi silahlanmış bin kadar madenci madenin bulunduğu alanın denetimini ele geçirdi; beş yüz mahkûmu salıverdiler ve mahkûmların içinde tutulduğu kazıklarla ayrılmış cezaevi alanını ateşe verdiler. Şirketler boyun eğdiler: mahkûmları kullanmayacaklar, "demir zırhlı anlaşma" imzalanmayacak ve işçiler çıkardıkları kömürün ağırlığını denetleyebileceklerdi.

Ertesi yıl Tennessee'de bu tip olaylar çok daha sık görülmeye başlandı. C. Vann Woodward bunların "isyan hareketleri" olduğunu söylemektedir. Maden işçileri Tennessee Kömür ve Demir Şirketi'nin bekçilerini hareketsiz bir hale getirerek mahkûmların tutulduğu kazık çitli alanı yakmışlar ve mahkûmları deniz yoluyla Nashville'e göndermişlerdi. Tennessee'deki diğer sendikalar da gelip maden işçilerine yardım etmişlerdi. Bir gözlemcinin işçi sendikalarının Chattanooga Federasyonu'na verdiği raporda şunlar yazılıydı:

> Bu hareketin önemini insanların kafalarına sokmamız gerek. Madencilere tam olarak 7500 kişinin destek vereceğine dair yazılı taahhütleri gözlerimle gördüm. Bunlar ilk silahın atılmasını izleyen on saat içinde olay yerinde olacaklar... Bölgede herkes ağızbirliği etmişçesine işçilerin en önemli talepleri olan "mahkûmlar gitmelidir" sözünü ediyor. Pazartesi günü madenciler geçerlerken 840 tüfek saydım. Onları izleyen kalabalıklar da tabanca taşımaktaydılar. Farklı şirketlerin liderlerinin hepsi Büyük Ordu'nun adamlarıydı. Beyazlar ve Siyahlar omuz omuza direnişteydiler.

---

* "iron-clad contract".

Aynı yıl New Orleans'ta, yirmi binden fazla üyesinin çoğu beyaz olan, ancak aralarında siyahların da bulunduğu (grev komitesinde bir de siyah vardı) kırk iki sendika lokalinde grev çağrısı yapıldı. Grevcilerin sayısı kent nüfusunun yarısına ulaşıyordu. New Orleans'ta bütün işler durdu. Üç gün sonra, grev kırıcılar getirildikten, askeri yönetim ilan edildikten ve güvenlik güçlerinin tehditlerinden sonra grev bir uzlaşma ile bitti. Gerçi iş saatleri ve ücretlerden kazançlar sağlanmıştı, ama pazarlık masasına oturan sendikalar resmen tanınmamıştı.

1892 yılı ülkenin her tarafına yayılan grev çatışmalarına tanıklık etti: New Orleans'daki genel grev ve Tennesse'deki Kömür Madencileri'nin grevleri yanında, Buffalo'da, New York'ta tren yolları makasçılarının grevi ve Idaho, Coeur d'Alene'de ise bakır madencilerinin grevi yapılmaktaydı. Coeur d'Alene grevinde grevciler ve grev kırıcılar arasında silahlar patlamış, pek çok ölüm olmuştu. 11 Temmuz 1892 tarihli bir gazetede şu bilgiler sıralanmıştı:

> ... Uzun süredir korkulan oldu ve grevci güçlerle onların yerini almaya gelen sendikasız işçiler arasında çatışma çıktı. Sonuç: 5 ölü ve hastaneye kaldırılan 16 yaralı. Canyon deresi üzerinde kurulmuş olan Frisco atölyesi harabeye döndü ve Gem madeni grevcilere bırakıldı; işveren adına çalışanlar yakalanıp onlara ülke dışına çıkmaları emredildi. Bu zaferlerin başarısıyla güçlenen grevciler arasında gözlenen taşkın ruh, sendikasız işçilerin üzerine gidip onların kalelerini ele geçirmeye hazırlanıyor...

Vali tarafından getirilen ulusal birlik federal birlikler tarafından desteklenince altı yüz maden işçisinin etrafı sarıldı, toplu halde büyük salonlarda hapsedildiler, grev kırıcı işçiler geri getirildi, sendika liderleri işten atıldı ve grev kırıldı.

1892 yılı başlarında Carnegie Çelik İşletmesi Pittsburgh'un hemen dışında, Pennsylvania'da, Homestead denilen bölgede kurulmuştu. İşletmenin başına Carnegie Avrupa'da iken Henry Clay Frick geçiyordu. Frick işçilerin ücretlerini azaltmayı ve sendikalarının direncini kırmayı kafasına koymuştu. İşletmenin etrafına 3 mil uzunluğunda, 3.6 metre yüksekliğinde bir çit çektirdi, çitin üzerini dikenli telle kaplattı ve aralarına tüfekli adamlar için gözetleme delikleri koydurdu. İşçiler ücret kesintisini kabul etmeyince Frick bütün hazır gücünü ortaya döktü. Grev kırıcı işçileri korumak için Pinkerton dedektiflik acentesini kiralamıştı.

Homestead'de çalışan 3.800 işçinin yalnızca 750'si sendika üyesi olmasına karşın üç bin kadar işçi Opera meydanında toplanarak oybirliğiyle grev kararı aldı. Çelik işletmesi Monongahela Nehri üzerinde kurulmuştu ve nehrin 10 mil uzunluğundaki bir bölümü bin kadar grev gözcüsü tarafından denetlenmeye başlamıştı. Bir grev komitesi kasabaya hâkim olmuş ve şerif, halk arasından grevcilere karşı bir güvenlik gücü toplayamamıştı.

5 Temmuz 1892 gecesi Pinkerton acentesinin yüzlerce adamı Homestead'in 5 mil aşağısında nehirde bekleyen mavnalara atlayarak işletmeye doğru yola çıktıklarında orada kendilerini beklemekte olan on bin grevci ve grev sempatizanı ile karşılaştılar. Kalabalık Pinkertonluları mavnalardan dışarı bir adım atmamaları konusunda uyardı. Grevcilerden biri borda iskelesi üzerine yattı ve Pinkerton'un adamlarından biri onu yana itmek, düşürmek isteyince grevci ateş etti ve dedektifi kalçasından yaraladı. Her iki taraftan da açılan ateşte yedi işçi öldürüldü.

Pinkertonlular mavnalara çekilmek zorunda kaldılar. Fakat her taraftan saldırılar devam etti, sonunda oylama yaparak teslim olma kararı aldılar. O zaman da öfkeli halk tarafından dövüldüler. Her iki tarafta da ölümler oldu. Olaydan sonra günlerce grevciler bölgeyi denetim altında tuttular. Bu noktada artık devlet işe karıştı: vali en son çıkan tüfekler ve Gatling silahlarıyla donanmış güvenlik güçlerini ortaya çıkarıp dışarıdan grev kırıcıların getirilmesini güvence altına aldı.

Grev liderleri cinayetle suçlandılar; grevci 160 işçi de başka suçlardan yargılandılar. Bunların hepsi davalarına sempati ile bakan jüriler tarafından suçsuz bulundu. Bunun üzerine Grev Komitesi'nde görev alanların hepsi devlete ihanetten hapsedildiler. Yine de onları suçlayacak bir jüri bulunamadı. Grev dört ay sürdü, ancak çelik işletmesi çoğu kez grev olduğunu, nereye götürüldüğünü bilmeden kilitli kapılar arkasında taşınan grev kırıcı işçilerle üretimini sürdürdü. Bütün güçleri tükenen grevciler de işe dönmeye razı oldular ve grevcilerin liderleri kara listeye alındı.

Grevin başarısızlığının nedenlerinden biri grevin yalnızca Homestead'de yapılmış olması ve Carnegie'nin diğer işletmelerinin çalışmaya devam etmesiydi. Yüksek fırınlardaki bazı işçiler de greve gitmiş, fakat çok çabuk yenilmişlerdi ve bu fırınlardan çıkarılan pik demir o zamanlar Homestead'de kullanılıyordu. Grev bozgunu Carnegie işletmelerindeki işçilerin yirminci yüzyıla gelinceye kadar sendikalaşmalarını engelledi ve buralarda çalışan işçiler örgütlü bir direniş gösteremeden hem ücret kesintilerine hem de iş saatlerinin uzatılmasına maruz kaldılar.

Homestead grevinin ortalarında New Yorklu genç bir anarşist olan Alexander Berkman, New Yorklu anarşist arkadaşları ve sevgilisi Emma Goldman'ın yaptığı bir plan uyarınca Pittsburgh'a geldi ve öldürmeye kararlı bir biçimde Henry Clay Frick'in yazıhanesine girerek ateş etti. Ancak hedefi tutturamayarak Frick'i yalnızca yaralayabildi ve etkisiz hale getirildi. Daha sonra yargılandı ve cinayete teşebbüsten suçlu bulundu. Devlet cezaevinde on dört yıl yattı. Yazdığı *Prison Memoirs of An Anarchist* (Bir Anarşistin Cezaevi Anıları) adlı kitap öldürme girişiminin ve cezaevi yıllarının canlı bir anlatımıydı. Berkman belki öldürmenin bir yararı olacağına olan inancını yitirmişti; ama her zaman inançlı bir devrimci olarak kaldığı kitabında görülüyordu. Emma Goldman'ın otobiyografisi olan *Living My Life* (Hayatımı Yaşarken) adlı kitapta ise o dönem

genç radikaller arasında giderek arttığı gözlenen öfke, haksızlığa uğramışlık duygusu, yeni bir yaşam yaratma isteği aktarılıyordu.

1893 yılı ülkenin yaşamında o zamana dek görülen en büyük kriz yılıydı. Yıllarca süren vahşi endüstriyel büyümenin, parasal manipülasyonun, denetimsiz spekülasyon ve büyük kârların ardından beklenen düşüş gerçekleşti. 642 banka battı ve 16.000 işyeri kapandı. 15 milyon kişilik işgücünün 3 milyonu işsiz kaldı. Halkı kurtarmak için hiçbir eyalette oylama yapılmadı; ama ülkenin her tarafında ortaya çıkan toplu gösteriler kent yönetimlerini çorba mutfakları kurmaya ve sokaklardaki, parklardaki insanlara iş bulmaya zorladı.

New York kentinde, Union Meydanı'nda Emma Goldman büyük bir işsizler ordusuna hitap ederek çocukları aç olanların dükkânlara girip istediklerini almaları için kışkırtıcı bir konuşma yaptı. Goldman "isyana teşvik" gerekçesiyle tutuklandı ve iki yıl hapse mahkûm oldu. Chicago'da 200.000 kişinin işsiz olduğu sanılıyordu. Her yer, belediye binasının merdivenleri ve polis karakolları uyumaya çalışan evsizlerle her akşam dolup taşıyordu.

Ekonomik Darboğaz yıllarca sürdü ve ülkenin her yerinde yükselen bir grev dalgasını da beraberinde getirdi. Bunların en büyüğü 1894 yılında Chicago kentinin hemen dışında, Illinois'de, Pullman Şirketi'nde demiryolu işçilerinin başlattıkları ve bütün ülkeyi etkisine alan bir grevdi.

İş ve İşçi Bulma Kurumu Komisyonu'nun 1890 yılı raporuna göre demiryolu işçilerinin yıllık ücretleri: demiryollarının aristokratları mühendisler için 957 *dolar*; fakat kondüktörler için 575 *dolar*; makasçılar için 212 *dolar* ve işçiler için de 124 *dolar*dı. Demiryolu işçiliği Amerika'da en zor işlerden biriydi; her yıl iki binden fazla insan iş kazalarında ölüyor ve otuz bin kişi de bu kazalarda yaralanıyordu. Demiryolu şirketleri bu kazaları ya "Tanrının takdiri" olarak ya da demiryolu işçilerinin "dikkatsizliği" olarak nitelerken *Lokomotif Ateşçileri Dergisi*'nde* şöyle deniyordu: "Sonunda şu oluyor: demiryolu işletmecileri işgücünden kısıntıya giderlerken kalanların iki kişilik iş yapmalarını talep ediyorlar ve bu da daha az uyku ve dinlenmek demek... bütün kazaları şirketlerin açgözlülük ve tamahkârlığına bağlamak mümkündür."

Eugene Debs'i birlik ve sosyalizm uğruna bir yaşam boyu sürecek eyleme iten şey 1892 kriziydi. Debs, Indiana'nın Tere Haute kasabasında doğmuştu ve anne babası orada bir dükkân işletiyordu. On dokuz yaşına gelinceye dek dört yıl demiryollarında çalışmış, fakat bir arkadaşı bir lokomotifin altına düşüp parçalanınca işten ayrılmıştı. Ancak bir süre sonra dönüp bir demiryolu işçileri kardeşliğinde evrak memuru olarak çalışmaya başladı. Debs 1877 yılındaki büyük grevler sırasında grevlere karşı çıkmış ve "sermaye ile emek arasında mutlaka bir çatışma olması gerekmediği"ni savunmuştu. Fakat Edward Bellamy'nin *Looking Backward* (Geçmişe Bakış) adlı kitabını okumak onu derinden etkiledi.

---

* *Locomotive Firemen's Magazine.*

Homestead'deki, Coeur d'Alene'deki olayları, Buffalo'daki makasçıların grevlerini gözlemledi ve şunları yazdı:

> Eğer işçiler 1892 yılından kayda değer herhangi bir ders çıkaracaklarsa, o da sermaye sınıfının kendilerini ahtapotun kolları gibi sarıp, onursuzluğun dipsiz kuyusuna doğru çekmekte olduğunu görmeleri olacaktır. Bu canavarların kendilerini kıskıvrak yakalamış olan pençelerinden kaçabilmek, 1893 yılında örgütlenecek emekçilerin karşısına, başarılması gereken bir hedef olarak daima dikilecektir.

1893 yılı ekonomik krizinin tam ortasında, Debs'in de aralarında bulunduğu küçük bir demiryolu işçileri grubu, bu işkolunda çalışan işçileri birleştirebilmek amacıyla Amerikan Demiryolları Sendikası'nı kurdular. Debs şunları söyledi:

> Yaşamım boyunca ben demiryolları işçileri federasyonunu kurmaya çalışacağım. Onları büyük, tek bir sendika etrafında birleştirmek benim en büyük hedefimdir... Bir sınıfa dahil olmak sınıfsal önyargıları ve sınıfsal bencilliği pekiştirir... Demiryolları işçilerini birleştirmek ve emek aristokrasisini ortadan kaldırmak bu hayattaki en büyük arzumdur... ve tabii hepsini eşit bir düzeye getirebilmek için onları örgütlemek de...

Amerikan iş ve işçi olayları tarihçisi David Montgomery'e göre Emeğin Şövalyeleri Örgütü resmen Amerikan Demiryolları Sendikası'na katıldı.

Debs herkesin katılmasını istiyordu, fakat siyahlar sendikaya kabul edilmiyorlardı. 1894 yılında toplanan konvansiyonda yapılan oylamada siyahların sendikaya katılmalarını engelleyen madde 100'e karşı 112 oyla yeniden onaylandı. Daha sonra gelen Pullman grevinde Debs, bu oylamanın yaşamsal bir sonucu olduğunu düşünecekti; çünkü zenci işçilerin grevcilerle işbirliği yapacak halleri kalmamıştı.

1894 Haziran ayında Pullman kasabası Otomobil Şirketi işçileri greve gittiler. Kendilerine grevin ilk aylarında daha çok Chicago kenti ve çevresinden nasıl bir destek sağlandığı konusunda bir fikir edinmek için, şirketin bulunduğu Pullman kasabasında üç yıldır Metodist papazı olarak görev yapan din adamı William H. Carwardine'in topladığı bağışların kimlerden geldiğine bakmak gerekir. (Papaz grevcileri desteklediği için daha sonra kasabadan da sürülmüştür.):

> Matbaacılar Birliği # 16
> Boyacı ve Dekoratörler Birliği # 147
> Marangozlar Birliği No. 23
> Otuzdördüncü Bölge Cumhuriyetçiler Kulübü
> Büyük Kavşak Polisi
> Hyde Park Sular İdaresi

Bahçevanlar Parkı Piknikçileri
Sütçüler Birliği
Hyde Park İçki Satıcıları Derneği
Ondördüncü Semt Karakolu
İsveç topluluğu konser biletleri geliri
Chicago İtfaiyeciler Birliği
Alman korosu seslendirenleri
Montana Anaconda Yılanı yetiştiricilerinden gelen çek.

Pullman grevcileri, Amerikan Demiryolu İşçileri Sendikası'nın bir toplantısına destek istemek için gönderdikleri bir mektupta şöyle diyorlardı:

Bay Başkan ve Amerikan Demiryolları Sendikası'ndan İşçi Kardeşlerimiz,

Pullman Otomobil Şirketi olarak artık hiçbir umudumuz kalmadığından greve gittik. Bizler Amerikan Demiryolu İşçileri Sendikası'na katıldık, çünkü orada bir umut ışığı gördük. Kadın, erkek, çocuk, yirmi bin kişi, bugün gözlerini sizin gerçekleştirdiğiniz bu toplantıya dikmiş, bu dünyada yalnızca sizin bize ulaştırabileceğiniz tanrısal mesajın pırıltısını görebilmek için umutsuzluğun bu derin karanlığında dikkatle ve istekle bakıyoruz...

Hepiniz bilmelisiniz ki yaptığımız grevin tek nedeni dert dinleme komitemizin iki üyesinin işine son verilmesidir... Ayrıca ücretlerimizde beş kez indirim yapılmıştır. Bunlardan en kötüsü % 30'u bulan en son indirimdir. Maaşlarımız azalmasına karşın kiralarımız değişmemiştir...

Pullman kentten bin galonunu 8 *cent*ten aldığı suyu bize perakende olarak % 500 daha pahalı satmaktadır... bizim hemen kuzeyimizde bulunan Hyde Park'ta üç yüz metreküpünü 75 *cent*e sattığı benzini bize 2.25 *dolar*dan satmaktadır. Bu sorunları ona anlatmaya gittiğimizde bize hepimizin onun "çocukları" olduğumuzu söyleyip geçmektedir...

Pullman, hem kasaba hem de patronun ismi olarak, siyasal yaşamımızın bir ülseridir. Buradaki evler, okullar, hatta bir zamanlar bir hiç olan ismini verdiği kiliseler bile onundur...

İşte iskeletlerin gözyaşı banyosunda dans ettiği bu neşeli savaş devam etmektedir ve siz Amerikan Demiryolları İşçileri Sendikası'ndaki kardeşlerimiz, Pullman'ı durdurmadıkça, bu savaşı sona erdirmedikçe ve onu ezmedikçe sonsuza dek sürüp gidecektir.

Amerikan Demiryolu İşçileri Sendikası bu çağrıya bir yanıt verdi. Ülkenin her yanında bulunan üyelerinden hiçbir Pullman vagonuna yaklaşmamalarını, Pullman'la iş yapmamalarını istedi. Hemen bütün yolcu trenlerinde Pullman vagonu olduğundan bu çağrı bütün trenlerin boykot edilmesi demekti. Boykot kısa zamanda bütün yurda yayıldı. Chicago'dan çıkan yirmi dört demiryolu hattı kısa zamanda durma noktasına geldi. İşçiler işbirliği yapmayı reddeden yük trenlerini raydan çıkardılar, rayları bloke ettiler, lokomotifleri trenlerden ayırdılar.

Demiryolu İşletmeleri Genel Merkezi, demiryolu sahiplerinin temsilcisi olarak, grevi kırmak için iki bin kişilik bir kolluk gücüne ödeme yapmayı kabul etti. Fakat grev kırılamadı. Daha önce kendisi de bir demiryolları avukatı olan Birleşik Devletler Adalet Bakanı Richard Olney, yasal gerekçe olarak federal posta hizmetlerinin aksatıldığını öne sürerek, trenlerin engellenmesine karşı bir mahkeme emri çıkardı. Grevciler mahkeme emrini dinlemeyince Başkan Cleveland federal birlikleri Chicago'ya gönderdi. 6 Haziran'da grevciler yüzlerce vagonu yaktılar.

Ertesi gün Eyalet güvenlik güçleri olaylara müdahale etti. Chicago *Times* gazetesi olayları şöyle duyurdu:

> C. Şirketi İkinci Alayı... dün öğleden sonra Kırkdokuzuncu Sokak ile Loomis Sokağında bir grup göstericiye müdahale etti... Olayların bastırılmasında polis güçleri de yardımcı oldu... Elimizde tam olarak kaç göstericinin yaralandığı ya da öldürüldüğü konusunda kesin bir bilgi bulunmuyor. Göstericiler ölen ya da yaralananların çoğunu kaçırdılar.

Bunun üzerine beş bin kişilik bir kalabalık toplanarak güvenlik güçlerini taşlamaya başladılar. Güvenlik güçlerine ateş emri verildi.

> ... Kalabalığın çıldırdığını söylemek hafif kalır... Hücum emri verilir verilmez... süngüler kullanılmaya başlandı... Kalabalığın ön sırasındaki bir düzine kadar kişi süngülerle yaralandı...
>
> Göstericiler de parke taşlarını sökerek kararlı bir biçimde hücuma karşılık verdiler... Subaylara kendilerini korumaları konusunda bir emir geldiği kulaktan kulağa dolaştı. Duruma göre, teker teker, kalabalığa hedef gözetmeksizin ateş etmeye başladılar... Coplarını çeken polisler onları izlediler. Bir dikenli tel yolu kapatmış, göstericiler onu unutmuşlardı. Kaçmak için döndüklerinde tam bir kapana sıkıştıklarını gördüler.
>
> Polisin merhamet etmeye hiç niyeti yoktu. Kalabalığı dikenli tele doğru sürerek acımasızca copluyorlardı... Telin öbür yanında kalan kalabalık göstericilerin yardımına koştu... Bir taş yağmuru başladı...
>
> Kavganın olduğu yer savaş alanına dönmüştü. Askerlerin ve polislerin vurduğu adamlar kütük gibi yerlerde yatıyordu...

O gün Chicago'da on üç kişi öldürüldü, elli üç kişi ciddi yaralar aldı ve yedi yüz kişi tutuklandı. Grev bitinceye kadar da ölü sayısı otuz dört kişiye yükseldi. Chicago'da on dört bin asker, polis ve milis gücüyle grev sonunda kırılabildi. Debs mahkemeye hakaretten tutuklandı. Kendisinin grevi sürdürmek için hiçbir şey söyleyemeyeceğini ya da yapamayacağını bildiren mahkeme kararına karşı çıkmış ve şöyle demişti: "Bana öyle geliyor ki, alçaltıcı koşullara hiçbir direniş göstermemiş olsaydık bütün uygarlığımız bir inişe geçecekti; bir süre sonra hiçbir direnişin olmayacağı ve köleliğin başlayacağı noktaya varacaktık."

Debs mahkemede sosyalist olduğunu yadsıdı. Fakat hapiste kaldığı altı ay süresince sosyalizmi çalıştı ve sosyalist olan cezaevi arkadaşlarıyla konuştu. Daha sonra şunları yazacaktı: "Çatışmanın içinde Sosyalizm'le vaftiz edilmiş gibi oldum... her süngünün parlayışı, her tüfeğin ateşi bana sınıf savaşını anlatıyordu... Bu benim Sosyalizm için ilk savaşımımdı."

Debs, iki yıl sonra hapisten çıkınca *Railway Times* gazetesinde şunları yazdı:

> Sorun Kapitalizm'e karşı Sosyalizm'dir. Ben Sosyalizm'den yanayım; çünkü ben insanlıktan yana tavır koyuyorum. Paranın hüküm sürdüğü bu yönetimde zaten yeterince lanetlendik. Para uygarlık için uygun bir temel değildir. Toplumu yeniden kurma zamanı gelmiştir. Evrensel bir değişimin arifesini yaşıyoruz.

Böylelikle 1880'ler ve 90'larda sık sık işçi ayaklanmaları yaşandı ve bunlar 1877'de görülen hazırlıksız ayaklanmalardan daha örgütlü bir biçimde gerçekleştirildi. Artık işçilerin savaşımları devrimci hareketlerin etkisi altına girmişti; işçi liderleri hareketlerin etkisi altına girmişti; işçi liderleri sosyalist fikirlerden uzak kalamıyorlardı. İnsanlar radikal bir dil kullanıyorlar; köktenci değişimlerden, yaşam konusunda yeni olasılıklardan söz ediyorlardı.

Bu yeni dönemde toprakta çalışanlar, yani Kuzey'de, Güney'de bulunan, beyaz, siyah çiftçiler, İç Savaş öncesi yıllarda, orada burada dağınık bir halde görülen kiracı çiftçilerin (ortakçıların) gerçekleştirdikleri protesto hareketlerinin çok daha ötesine geçiyorlar ve ülkede görülen en büyük çiftçi isyanını yaşama geçiriyorlardı.

1860 yılında Kongre'de Homestead Yasası tartışılırken Wisconsinli bir Senatör yasayı desteklediğini söyledi:

> ... çünkü yasanın ılımlı bir biçimde uygulanması, sonsuza dek olmasa bile, daha eski ve özgür eyaletlerde, sermaye ile işçi grupları arasında çıkacak bütün ciddi çatışmaları erteleyecek; fazla nüfusu iş yaşamından çekerek bunları yaşam için gerekli şeyleri eskisinden daha fazla üretmeye yöneltecektir.

Fakat Homestead Yasası uygulandığında ortaya böyle bir sonuç çıkmadı. Yasa Amerikalıların Batı'ya gitmelerine yol açarak Doğu'ya huzur falan getirmemişti. İnsanların talepleri bir yasayla sağlanamayacak kadar çoktu. Henry Nash Smith'in *Virgin Land*'de (Bakir Toprak) belirttiği ve herkesin de tanık olduğu gibi, "Tam tersine, yasanın kabul edilmesini izleyen otuz yıllık dönemde, Birleşik Devletler tarihinin en acı işçi sorunları en yaygın bir biçimde yaşandı."

Yasa, çiftçiliğin egemen olduğu Batı'da da huzuru sağlayamadı. Çiftçilik yaşamının nasıl bir şey olduğunu Amerikalılara tanıtan Hamlin

Garland, *Jason Edwards* adlı romanının girişinde şunları yazıyordu: "Bütün topraklar mülkleştirildi. Çiftçilik yapılabilecek son akre toprak da özel ya da şirket mülkiyetine verilerek elden çıkarıldı." *Jason Edwards* romanında Bostonlu bir tamirci, reklam broşürlerinin cazibesine kapılarak ailesini çiftçilik yapmak üzere Batı'ya götürmektedir. Orada bir demiryolunu 30 millik bir alanda çevreleyen bütün toprağın bir spekülatörün malı olduğunu görür. Borçlanarak aldığı toprağa sahip olabilmek için beş yıl çalışır çabalar, fakat sonra, harmandan hemen önce çıkan bir fırtınada tarladaki ekini tahrip olur.

Dönemin çiftlik yaşamı ve çiftçiliği anlatan yazınsal yapıtlarında çok sık işlenen bir tema olan umutsuzluğun gerisinde, zaman zaman farklı bir yaşam biçiminin beklentisi ve yorumu olsa gerektir. Bir başka Garland romanı olan *A Spoil of the Office'in* (Bir İşyerinin Talanı) kadın kahramanı bir çiftçiler pikniğinde şöyle konuşmaktadır:

> Çiftçilerin ıssız bir çiftlikte bir kulübede yaşamak zorunda olmadıkları bir zamanı düşlüyorum. Onların kalabalık gruplar halinde bir araya gelebilmelerini düşlüyorum. Okumaya zamanları olmasını; arkadaşlarıyla dostlarını ziyaret etmeye zaman ayırabileceklerini düşlüyorum. Çiftçilerin her köyde inşa edilen güzel salonlarda konferans dinlediklerini düşlüyorum. Eski zamanlardaki Saksonlar gibi akşamları toplanıp yeşil çimenler üzerinde şarkı söyleyip dans ettiklerini görebilmeyi istiyorum. Çiftliklerin yanında okulları, kiliseleri, konser salonları ve tiyatroları olan kentlerin yükselmesini istiyorum. Öyle bir zaman gelsin ki, çiftçi zor ve sıkıcı bir işi yapan biri olmasın, karısı bağımlı bir köle durumunda yaşamasın; ama onlar verimli çiftliklerinde zevkli işlerine şarkı söyleyerek giden mutlu insanlar olsunlar. Benim düşlediğim zamanlar gençlerin kız, erkek ya batıya ya da kente göç etmedikleri; yaşamın gerçekten yaşanmaya değer olduğu bir zaman. O gün geldiğinde ay daha parlak, yıldızlar daha mutlu gözükecekler. Yani toprağı eken biçen insana mutluluğun ve şiirin ve yaşam zevkinin geri geldiği dönemler olacak bunlar.

Hamlin Garland 1891 yılında yazdığı romanını Çiftçiler Birliği'ne ithaf etmişti. 1880'ler ve 1890'larda ortaya çıkan ve daha sonra da Halkçı Hareket adını alan büyük hareketin çekirdeğini bu Çiftçiler Birliği oluşturmuştu.

1860 ve 1910 yılları arasında Birleşik Devletler ordusu Büyük Ovalar'daki (Great Plains) Kızılderili köylerini yerle bir ederek demiryollarının buraya girmesini ve en iyi topraklar üzerinde döşenmesini kolaylaştırdı. Demiryolları için gerekli topraklar dışında kalan topraklara da çiftçiler gelip yerleştiler. 1860 yılından 1900 yılına dek Birleşik Devletler'in nüfusu 31 milyondan 75 milyona çıkmıştı; artık 20 milyon kişi Mississippi Nehri'nin batısında yaşıyordu ve çiftlik sayısı da 2 milyondan 6 milyona yükselmişti. Doğuda giderek kalabalıklaşan ve yiyecek gereksinmeleri artan kentler nedeniyle iç pazarda yiyecek fiyatları ikiye katlanmıştı.

Çiftliklerde üretilen ürünlerin % 82'si Birleşik Devletler'de iç pazarda satılmaktaydı.

Çiftçilik de mekanize hale gelmişti - çelik sabanlar, ot biçme makineleri, oraklar, biçerdöverler, çiğidi pamuktan ayıran geliştirilmiş çırçır makineleri yanında, yüzyılın başlarında kullanılmaya başlayan dev kombinelerde saplar kesiliyor, dövülüyor ve ürün paketleniyordu. 1830 yılında bir kile buğdayı üretmek üç saat alırken, 1900'lerde bunun için on dakika yeterliydi. Üretimde uzmanlık da bölgelere ayrılmış, Güneyde pamuk ve tütün, Ortabatıda ise buğday ve mısır üretimi artırılmıştı.

Toprak para demekti, makineler para demekti; bu yüzden kaldıracakları ürünün fiyatının yüksek tutulacağını umut eden çiftçiler bankadan aldıkları borcu ödemek için, ürünün demiryolları ile taşınması için, zahirenin taşınmasını üstlenen tüccara para vermek için ve depolamayı yapan ambara ödeme yapmak için durmadan borçlanıyorlardı. Ancak her seferinde ürettiklerinin fiyatı düşerken banka borçlarının ve nakliye ücretlerinin arttığını görüyorlardı; çünkü çiftçinin bireysel olarak tahıl fiyatları üzerinde hiçbir denetimi yoktu, buna karşılık tekelci demiryolları ile tekelci banker istedikleri fiyatı koyabiliyorlardı.

William Faulkner *The Hamlet* (Köy) adlı romanında güneyli çiftçilerin kulluk etmek zorunda oldukları adamı şöyle tanımlıyordu:

> O, bir mıntıkada en geniş toprakları olan biriydi ... bir başka mıntıkanın da Sulh Hâkimliği'ni üstlenmişti ve her iki mıntıkada da seçim sorumlusuydu... O bir çiftçi, bir tefeci, bir veterinerdi... Mıntıkanın en iyi toprakları onundu ve geri kalan toprakların çoğu üzerinde ipotekli alacak sahibiydi. Dükkân, çırçır makinesi onundu ve buğday değirmeni ile nalbantı da kendisinde toplamıştı...

Borçlarını ödeyemeyen çiftçilerin evleri ve toprakları ellerinden alındı. Kendi topraklarında kiracı durumuna düştüler. 1880 yılına gelindiğinde bütün çiftliklerin % 25'inde kiracılar çalışıyordu ve bu rakam giderek artıyordu. Çiftçilerin pek çoğunun çiftlik kiralayacak parası bile yoktu ve bunlar çiftliklerde işçi olarak çalışmaya başladılar. 1900 yılında ülkede 4 ½ milyon çiftlik işçisi vardı. Bu durum borçlarını ödeyemeyen her çiftçiyi bekleyen bir kaderdi.

Mali yönden sıkışık ve umutsuz durumda bulunan bir çiftçi hükümetten yardım isteyebilir miydi? Halkçı Hareket konusunda yaptığı *The Democratic Promise* (Demokratik Vaat) başlıklı bir araştırmada Lawrence Goodwyn, İç Savaş'tan sonra her iki partinin de artık sermayedarların denetimine girdiğini anlatmaktadır. Kuzey-Güney çizgisi boyunca bölünmüşler, hâlâ İç Savaş'ın düşmanlıklarına saplanıp kalmışlardı. Bu durum, siyah ile beyazı, ülke dışında doğan ile ülke içinde doğanı birleştirmek şöyle dursun, Güney'in ve Kuzey'in çalışan halklarını birleştirecek, her iki partiyi aşan bir reform partisi kurmayı bile çok zorlaştırdı.

Hükümet çiftçileri zor durumda bırakacak şekilde bankerlere yardım ederek üzerine düşen rolü oynadı: nüfus arttıkça paranın -altın stoklarına dayalı- miktarını sabitleştirdi ve dolaşımdaki para miktarı giderek azaldı. Çiftçi ise borçlarını bulunması iyice zorlaşan *dolar*la ödemek zorundaydı. Geri ödemelerde, bankerler, doların değer kazanması nedeniyle daha kazançlı çıkıyorlar, bir çeşit kazanç üzerine kazanç ekliyorlardı. Bütün bu nedenlerle, o günlerde çiftçi hareketlerinden bu denli çok bahsetmenin dolaşıma daha fazla para sokmakla yakından ilgisi vardı: dolaşıma para sokmak ise (hazinede altın olarak karşılığı olmayan) yeşil banknotlar basmakla ya da gümüşü para basmanın karşılığı yapmakla mümkündü.

Çiftçiler Birliği Hareketi Teksas'ta başladı. Güney'de ürünü ihtiyati haciz altına alma hakkına dayalı sistem çok acımasızdı. Bu sistemde çiftçi ihtiyacı olan her şeyi tüccardan alıyordu: hasat zamanı çırçır makinesinin kullanılışı da dahil gereken her şeyi tüccar veriyordu. Çiftçinin ödeyecek parası olmadığından tüccar ürüne ihtiyati haciz koyduruyor, çiftçinin bu haciz kararını kaldırabilmesi için tüccara % 25 pay ödemesi gerekiyordu. Goodwyn "ürünün ihtiyaten haczedilmesi sistemi siyah, beyaz milyonlarca Güneyli için köleliğin farklı bir biçimi haline geldi," demektedir. Beyaz çiftçi için elinde defteri kebirle çıkagelen adam "aletedevatçı" idi; siyah çiftçi için ise yalnızca "Adam". Çiftçi her yıl biraz daha borçlanacak ve sonunda çiftliği elinden alınarak kendi çiftliğinde kiracı haline gelecekti.

Goodwyn bunu anlatmak için iki ayrı kişisel tarihçe vermektedir. Güney Carolina'daki beyaz bir çiftçi 1887-1895 yılları arasında malzemeci tüccardan 2.681.02 *dolar* tutarında mal ve hizmet almış, fakat yalnızca 687.31 *dolar* ödeyebilmiş ve sonunda toprağını tüccara bırakmak zorunda kalmıştı. Mississippi Eyaleti, Black Hawk kasabasında Matt Brown adlı zenci bir çiftçi ise, 1884-1901 tarihleri arasında, gereksinimlerini Jones Store adlı bir dükkândan karşılamış, borçlarını giderek ödeyemez hale gelmiş ve borç defterinde görülen son borcu da bir tabut ve cenaze masrafları olmuştu.

Bu sisteme karşı çıkan isyanların sayısını bilemiyoruz. 1889 yılında Louisiana, Delhi'de bir grup küçük çiftçi birleşerek kasabaya yürümüşler, dükkânlara saldırıp tüccarlara olan "borçlarını silmek" istemişlerdi.

1877 Darboğazı'nın en kötü günlerinde bir grup beyaz çiftçi Teksas'ta bir çiftlikte toplanarak ilk "Çiftçiler Birliği"ni kurdular. Birkaç yıl içinde Çiftçiler Birliği bütün eyalete yayıldı. 1882 yılına dek 12 mıntıkada 120 şube açıldı. 1886 yılına gelindiğinde ise 100.000 üyesi bulunan 2000 şube faaliyete geçmişti. Bu şubelerde eski sisteme karşı seçenekler geliştiriliyordu: Birliğe katılın, kooperatifler kurun, ihtiyaçlarınızı birlikte daha ucuza karşılayın. Çiftçiler hemen pamuklarını birleştirip kooperatifte satmaya giriştiler ve bu eylemlerine de "toptancılık" adını verdiler.

Bazı eyaletlerde bir "Çiftçi Kardeşliği Hareketi" gelişmeye başladı ve bunlar çiftçileri gözeten bazı yasaları Meclis'ten geçirmeyi başardılar. Ancak bu hareket, kendi gazetelerinden birinin de belirttiği gibi, "temelde muhafazakâr bir hareket olup halkın özgürlükleri üzerine çökmek isteyen komünizmin umutsuz ve yasadışı girişimlerine karşılık vermek üzere sürekli, iyi örgütlenmiş, rasyonel ve düzenli bir karşı saldırı hareketi" olarak ortaya çıkmıştı. Bir kriz yaşanıyordu ve Çiftçi Kardeşliği locası eyleme geçmiyordu. Bu yüzden üyelerini kaybettiler. Buna karşılık Çiftçiler Birliği büyümesini sürdürdü.

Kurulduğu günden başlayarak Çiftçiler Birliği giderek büyüyen işçi hareketlerine sempati duymuştu. Emeğin Şövalyeleri sendikasının üyeleri Galveston Teksas'ta buharlı gemiler taşıma şirketine karşı bir grev başlatınca, Çiftçiler Birliği'nin Teksas şubesindeki radikal liderlerden biri olan William Lamb, (hepsi adına olmasa bile) Birlik üyelerinin çoğu adına yazdığı açık bir mektupta şunları dile getirmişti: "Çiftçiler Birliği'nin gereksinmelerini aracısız bir biçimde alabilmek amacıyla, imalatçılara karşı bir boykot hareketine girişecekleri günün uzakta olmadığını bilen biri olarak, Emeğin Şövalyeleri'ne yardım etmenin tam zamanı olduğunu düşünmekteyim..." Goodwyn bu konuda, "Birlik radikalizmi - Halkçı Hareket bu mektupla başlamış oldu," demektedir.

Birliğin Teksas Şubesi başkanı boykota katılmaya karşı çıktı; ancak Teksas'taki bir grup Birlik üyesi bir karar çıkardılar:

> Emeğin ayrı ayrı bütün cephelerine karşı girişilen kapitalist saldırıların haksızlığını gördüğümüz için... Emeğin Şövalyeleri'nin, tekelci baskılara karşı başlattıkları yürekli savaşımlarında içtenlikle yanlarında olduğumuzu bildiriyor ve... Şövalyelere destek vermeyi öneriyoruz.

1886 yazında Dallas yakınındaki Cleburne kasabasında Çiftçiler Birliği toplandı ve Halkçı Hareket'in ilk belgesi sayılabilecek ve "Cleburne Talepleri" olarak adlandırılan bildiriyi yayımladı. Bu bildiride "emekçi sınıfın kibirli kapitalistler ve güç sahibi şirketlerin elinde çektiği büyük acılar ve utanç verici suiistimallerden halkımızı kurtaracak yasaların çıkması" isteniyordu. Bütün işçi örgütleri ulusal bir kongrede toplanmaya ve "işçi sınıfının çıkarlarını koruyacak önlemleri tartışmaya" davet ediliyordu. Bunlar arasında demiryolu ücretlerindeki oranların düzenlenmesi, yalnızca spekülatif amaçlarla elde tutulan toprakların ağır biçimde vergilendirilmesi ve piyasalarda dönen paranın artırılması gibi öneriler bulunuyordu.

Çiftçiler Birliği büyümeyi sürdürdü. 1887 yılı başlarında 200.000 üyesi ve üç bin şubesi bulunuyordu. 1892 yılına gelindiğinde Birlik konferansçıları kırk üç eyalette 2 milyon çiftçi ailesine ulaşmışlar ve Goodwyn'e göre bu hareket, "ondokuzuncu yüzyıl Amerikasında bulunan yurttaşlık kuruluşları arasında en yoğun kitlesel örgütlenme girişimi"

olmuştu. Bu hareket, çiftçilerin kendi kültürlerini, kendi siyasal partilerini yaratarak ülkenin güçlü endüstriyel ve politik liderleri tarafından kendilerinden esirgenen saygınlığı bizzat yaratma girişimiydi.

Teksaslı örgütçüler Georgia'ya gelerek Birlik şubelerini kurdular ve üç yıl içinde Georgia'da 137 mıntıkadan 134'ü içinde 100.000 Birlik üyesi oluşturuldu. Tennessee'de kısa süre içinde 125.000 üyeye ulaşıldı ve eyaletin 96 mıntıkasından 92'si içinde 3600 alt şube kuruldu. Çiftçiler Birliği Mississippi'ye denildiğine göre, "hortum gibi" girmişti ve oradan Kansas'a; Kuzey ve Güney Dakota'ya geçip, ardında 35 kooperatif kuruluşu bırakarak çıkmıştı.

Kansas'taki liderlerden biri olan Henry Vincent, 1886 yılında yayımladığı *The American Nonconformist and Kansas Industrial Liberator* adlı derginin ilk sayısında şunları yazmıştı:

> Bu dergi emekçi sınıfların, çiftçilerin ve üreticilerin eğitimine katkıda bulunabilecek her çeşit malzemeyi yayımlamayı amaçlamaktadır ve her savaşımda ezene karşı ezilenin yanında yer almayı görev bilmektedir.

1889 yılına gelindiğinde Kansas Çiftçi Birliği'nin elli bin üyesi olmuştu ve yerel şubelere başkan adayları seçilmeye başlanmıştı.

Çiftçiler Birliği'nin ulusal düzeyde üye sayısı 400.000 kişi olmuştu olmasına, ama Birliği güçlendiren aynı koşullar çiftçileri her geçen gün daha da zorlamaktaydı. 1870'lerde 1 kova* mısıra 45 *cent* ödenirken, 1889'da 10 *cent* ödenmeye başlanmıştı. Hasat mevsimi geldiğinde buğdayı kurumadan bağlamak için makinelere ihtiyaç vardı ve bu makineler yüzlerce dolara patlıyordu. Yine de çiftçi 200 *dolar* kazanmanın sonraki yıllarda kendisine çok daha fazlaya mal olacağını bildiğinden bu makineleri taksitle satın almak zorunda kalıyordu. Daha sonra da gemiyle gönderdiği her kova mısırın yükleme masrafını ödemesi gerekiyordu. Ayrıca yükleme terminallerindeki tahıl silolarına da oldukça yüksek bir fiyat ödenmesi gerekiyordu. Güneydeki çiftçilerin durumları ise bundan çok daha beterdi - bu çiftçilerin % 90'ı kredi alarak yaşamak zorundaydılar.

Bu durumu düzeltmek için Teksas Çiftçiler Birliği, bütün eyaleti kapsayan bir kooperatif, büyük bir Teksas Borsası kurarak pamuk satışını tek elden büyük bir ticari işlem haline getirdi. Ancak üyelerine kredi verebilmek için Borsa'nın kendisinin de borçlanması gerekiyordu ki, bütün bankalar böyle bir borç vermeyi reddettiler. Çiftçilerin paralarını birleştirerek Borsa'nın ihtiyacı olan sermayenin oluşturulabilmesi için çağrıda bulunuldu. 9 Haziran 1888 günü, binlerce işçi gelip 200 Teksas mahkemesine başvuruda bulundular ve Borsaya katkıda bulundular. 200.000 *dolar* güvencesi verilmiş idiyse de gerçekte tamı tamına 80.000 *dolar* toplanabilmişti. Bu para da yeterli değildi. Çiftçilerin yoksulluğu

---

* bushel = 36.369 dm^3 veya 8 galon (ç.n.).

para toplamalarına engel oluyordu. Sonunda bankalar kazandı ve bu gerçek de Çiftçi Birlikleri'ni acil, parasal bir reformun gerekliliği konusunda ikna etmeye yetti.

Yine de çiftçilerin kazandığı bir zafer vardı. Çiftçilerin pamuk doldurdukları çuval maddesinin denetimi bir tröstün elinde olduğundan pamuk çuvalları onlara pahalıya mal oluyordu. Çiftçiler Birliği jüt çuvallarına karşı bir boykot başlattı; çuvallarını pamuktan yapmaya başladılar ve jüt çuvalı imalatçılarını metre başına 14 *cent* yerine 5 *cent* almaya razı ettiler.

Halkçı inancın ne denli karmaşık olduğunu Teksaslı liderlerden biri olan Charles Macune'nin durumuna bakarak anlamak olasıdır: Macune antitröst, antikapitalist biri olarak ekonomide radikal; Demokratlar'dan bağımsız yeni bir partiye karşı çıktığı için siyasette tutucu biriydi ve aynı zamanda bir ırkçıydı. Halkçı Platform içinde daha sonraları merkezi bir düşünce haline gelecek olan Veznedarlık Planı ona aitti. Bu plana göre hükümet kendi ambarlarını kuracak ve çiftçiler ürettiklerini burada depolayıp, depoladıkları ürünler için Veznedarlık'tan belge alacaklardı. Bu belgeler banknot yerine geçecek ve böylece piyasada altına ya da gümüşe bağlı olmayan, tarım ürünü miktarını temel alan daha fazla nakit para bulunacaktı.

Birliğin başka planları da vardı. Kuzey ve Güney Dakota'da uygulamaya konulan geniş kapsamlı bir kooperatif sigortası planı çiftçilerin mahsullerini kaybetmelerine karşı bir önlemdi. Büyük sigorta şirketlerinin bir akre toprağı 50 *cente* sigortalamalarına karşılık kooperatif 25 *cent* ya da daha azını talep ediyordu. Kooperatif otuz bin sigorta poliçesinin karşılığı, 2 milyon akrelik bir alanı sigorta kapsamına almıştı.

Macune'nin Veznedarlık uygulaması hükümete bağlıydı. Hükümette yer alan iki büyük parti bu planı benimsemeyeceğine göre üçüncü bir partinin (Macune'nin inançlarına uymasa da) örgütlenmesi gerekiyordu. Çiftçiler Birliği'nin bütün şubeleri işe giriştiler. 1890 yılında otuz sekiz Birlik üyesi kongreye seçildi. Güney'de, Georgia ve Teksas'ta valilerin seçiminde etkili oldular. Georgia eyaletinde Demokrat Parti'nin oylarını geçip Yasama Meclisi'ndeki sandalyelerin dörtte üçünü kazandılar, Georgia'nın Kongre'ye gönderdiği 10 üyeden 6'sı Birlik üyesiydi.

Ancak bu Goodwyn'e göre "aldatıcı bir devrimdi; çünkü parti mekanizmaları hâlâ eski siyasilerin elindeydi ve Kongre'deki önemli komitelerin etkin başkanlıkları, devletin yasama çarkını döndürenler hep aynı tutuculardı ve eyaletlerdeki, ulusal düzeydeki şirketlerin iktidarı sürmekteydi ve bunlar paraları istedikleri gibi kullanıp, istediklerini elde edebiliyorlardı."

Gerçekte ise Çiftçi Birlikleri iktidarı ele geçirememişlerdi; onlar yalnızca yeni fikirleri ve yeni bir ruhu yaygınlaştırmakla yetinmekteydiler. Artık siyasal bir parti olarak onlara Halkın Partisi (ya da Halkçı Parti)

deniliyordu ve parti 1890 yılında Teksas'ın Topeka adlı kentinde toplandı. Eyaletin büyük konuşmacılarından biri olan Mary Ellen Lease, coşkulu bir kalabalığa şu konuşmayı yaptı:

> Ülke Wall Street'ten idare edilmektedir. Artık hükümetin halk tarafından, halk için, halk adına yönettiği söylenemez. Hükümet Wall Street tarafından, Wall Street için, Wall Street adına yönetmektedir... Yasalarımız alçakları zengin giysiler içinde saklayan ve dürüst insanlara paçavralar giydiren bir sistemin kafasından çıkmaktadır... politikacılar bize üretim fazlamız bulunduğu için acı çektiğimizi söylemektedirler. Birleşik Devletler'de her yıl 10.000 çocuğun açlıktan öldüğü... ve New York'ta 100.000'den fazla satıcı kızın ekmek bulabilmek için vücudunu sattığı bir sırada üretim fazlasından bahsediliyor...
>
> Birleşik Devletler'de 30 kişinin toplam serveti bir buçuk milyon doların üzerinde bir rakam tutuyor. Yarım milyon kişi de işsiz, iş aramakta... Para istiyoruz, toprak ve ulaşım araçları istiyoruz. Ulusal Bankaların ortadan kaldırılıp, kredilerin aracısız bir biçimde hükümetçe verilmesini istiyoruz. Uğursuz haciz sisteminin sona erdirilmesini istiyoruz... Gerekirse güç kullanarak evlerimizde, ocak başlarımızı tutacağız ve Hükümet bize kendi borçlarını ödeyene dek biz de bizi parçalamak üzere bekleyen köpek balıklarıyla dolu şirketlere borçlarımızı ödemeyeceğiz.
>
> Halk köşeye sıkıştı; şimdiye dek peşimizi bırakmayan paranın kanlı köpekleri artık bizden korksunlar.

1892 yılında St. Louis'te yapılan Halkın Partisi ulusal kongresinde seçim öncesi parti programı açıklandı. Bu açıklamayı yazan ve toplantıdakilere okuyan kişi Halkçı Hareket'in en önemli bir diğer sözcüsü, Ignatius Donnelly idi:

> Ahlaki, siyasal ve maddi bir çöküntünün iyice kıyısına getirilmiş bulunan bir ulusun önünde toplanmış bulunuyoruz. Seçim sandığı, yasama meclisleri, Kongre yozlaşmış, bu yozlaşma hukukun temsilcilerinin cübbelerine bile sinmiştir. Halkın morali bozuktur... Gazeteler satın alınmış ya da susturulmuş, halkın sesi bastırılmıştır; iş yaşamı durmuştur, evlerimize icra gelmektedir, emeğin gücü sindirilmiş, topraklarımız kapitalistlerin ellerinde toplanmaya başlamıştır.
>
> İşçi sınıfına kendini koruyacak örgütlenme hakkını kullanmak yasaklanmıştır; dışarıdan getirilen, yoksullaştırılmış emekçiler işe sokularak ücretler düşürülmektedir; gerektiğinde onlara ateş açmak üzere... sürekli bir ordu kiralanmıştır... Milyonlarca kişinin alınterinin meyveleri büyük servetler inşa etmek için insanların elinden pervasızca çalınabilmiştir. Devletin adaletsizliği, aynı doğurgan rahimden iki ayrı sınıf üretebilmektedir: meteliksizler ve milyonerler...

1892 Temmuzunda Omaha'da başkan adayını belirlemek için toplanan Halkın Partisi'nin bir kongresinde, Federal Birlik Ordusu'nda generalliğe yükselmiş, o zamanın Iowa temsilcisi olan James Weawer başkan adayı olarak gösterildi. Böylelikle Halkçı Hareket de seçim sistemine bağlanmış oluyordu. Parti sözcüsü Polk, Halkçı Partililerin, "el ele ve kalp kalbe verip seçim sandığına koşacaklarını ve devlet yönetimini ele geçirerek atalarının ilkelerine yeniden işlerlik kazandıracaklarını ve halkın çıkarlarını koruyacaklarını" söyledi. Weaver bir milyondan fazla oy aldı, ancak seçimi kaybetti.

Yeni bir siyasal partinin farklı grupları birleştirmesi gerekiyordu: Kuzeyli Cumhuriyetçilerin Güneyli Demokratlarla; kentteki işçilerin kırsal alandaki çiftçilerle; zencilerin beyazlarla birleştirilmesi gerekiyordu. Güney'de bir de Zenci Çiftçiler Ulusal Birliği oluşturulmuştu ve belki bir milyondan çok üyesi vardı; fakat bu Birlik beyazlar tarafından örgütlenmiş ve yönetiliyordu. Örgütün zenci liderleri de vardı gerçi; ama bu liderlerin ekonomik reformların başarı kazandığı durumlarda bile zencilerin bunlardan beyazlarla eşit ölçüde yararlanacaklarına zenci çiftçileri inandırmaları oldukça güç görünüyordu. Zenciler umutlarını, Lincoln'ün partisi, sivil hakların savunucusu Cumhuriyetçi Parti'ye bağlamışlardı. Demokrat Parti ise köleciliğin ve ayrımcılığın partisiydi. Araştırmacı Goodwyn'in de belirttiği gibi; "beyazların ön yargılarının baskın olduğu bir dönemde "şirket tekelciliği"nin getireceği tehlikelerden korunmak için alınacak önlemler, zenci çiftçiler için, beyaz çiftçilere olduğu kadar koruyucu olamıyordu."

Beyaz ırkın birleşmesi gerektiğini savunan beyazlar vardı. Alabama gazetelerinden birinde şunlar yazılıydı:

> Beyaz ve Zenci İttifakı, Tröstlere karşı savaşımlarında olduğu kadar çiftçilerin kooperatif işletmeleri, imalat atölyeleri kurarak kendi gazetelerini çıkarmaları, kendi okullarını yönetmeleri ve yurttaş olarak kendilerini kişisel ya da Çiftçiler olarak ilgilendiren ya da etkileyen her konuda birleşmeleri inancında görüş birliğine varmışlardır.

Alabama'daki Emeğin Şövalyeleri sendikasının resmi gazetesi olan *Alabama Sentinel*'de, "Viski (Bourbon) Demokrasisi İttifakçıları 'pis zenci' günlerini anımsatarak Beyaz ve Zenci ittifakını bozmaya çalışıyorlar, ama bunu başaramayacaklar," deniyordu.

Bazı Zenci Birlik üyeleri de aynı birleşme çağrısında bulunuyorlardı. Florida Zenci Birliği liderlerinden biri şunları söylemişti: "Bir zenci işçinin çıkarları ile bir beyaz işçinin çıkarlarının her zaman aynı ve tek olduğu gerçeğinin bilincindeyiz."

Dallas'ta 1891 yılının yazında Teksas Halkın Partisi kurulduğunda radikal bir ırkçı parti görünümündeydi. Beyazlar ve siyahlar arasında açıktan açığa ırkçı söylemleri olan hararetli bir tartışma sürüp gidiyordu.

Emeğin Şövalyeleri sendikasının eylemcilerinden biri olan siyah bir delege, "eşitlik" konusundaki bulanık cümlelerden rahatsız olduğunu belirterek şunları söylüyordu:

> Eğer eşitsek, şerif Zencileri niye jürilere davet etmiyor? Şehir otobüslerinde niçin "Zenciler içindir" diyen tabelalar var? Halkıma Halkın Partisi'nin ne yapacağını söylemek istiyorum. Onlara siyah ve beyaz bir atın aynı tarlada birlikte çalışıp çalışamayacağını anlatmak istiyorum.

Bu sorulara, beyaz bir lider eyaletin her bölgesinden bir siyah delegenin çağrılmasını isteyerek yanıt verdi. "Onlar da bizimle aynı çukurda" diyordu. Delegelerden biri siyah ve beyazların Halkın Partisi'nin iki ayrı lokalinde toplanıp "birbirleriyle görüş alışverişinde bulunmaları"nı önerince, Zenci birliğin beyaz lideri R. M. Humphrey bu öneriye karşı çıktı: "Bu yetmez. Siyahlar halkın bir parçasıdır ve onlara öyle muamele edilmelidir," dedi. Bu sözler üzerine partinin merkez yönetimine iki zenci seçildi.

Siyahlar ve Beyazlar farklı durumlarda yaşıyorlardı. Siyahlar genellikle çiftlik işçisi, kiralık işçi olarak çalışırlarken Birlik üyelerinden beyazların çoğu çiftlik sahibiydiler. Birliğin Siyah kanadı 1891 yılında pamuk tarlalarında pamuk işçilerinin gündeliklerinin bir *dolara* çıkarılması için grev yapmaya karar verince, Beyaz kanadın lideri Leonidas Polk, bu isteği karşılamanın Birlik üyesi beyaz çiftçiler için güçlükler doğuracağını söyleyerek kararı kınadı. Arkansas'ta, Ben Patterson adında, otuz yaşlarındaki pamuk toplayıcı bir siyah, bir grev başlattı; bir plantasyondan diğerine giderek destek bulmaya çalıştı ve çevresi, beyazların da desteğiyle silahlı çatışmalara girmeyi bile göze alan grevcilerle büyümeye başladı. Bir plantasyon işletmecisi öldürüldü, bir çırçır makinesi yakıldı. Paterson ve adamları yakalandı, on beş adamı ateş açılarak öldürüldü.

Seçim sandığına gidildiğinde Güney'de siyahlar ile beyazlar arasında az da olsa bir dayanışma ortaya çıktı. Bunun sonucunda Kuzey Carolina yerel seçimlerinde birkaç zenci seçilebildi. 1892'de Alabamalı bir çiftçi bir gazeteye şunları yazıyordu: "Zencilerin adil bir biçimde oy kullanabilmeleri için Sam Amca'nın siyah kuşak üzerindeki seçim sandıkları çevresine Ağustosun ilk pazartesi günü süngülü askerler koymasını Tanrı'dan niyaz ederim." Georgia'daki üçüncü parti kongrelerine 1892'de iki, 1894'te yirmi dört delege seçilmişti. Arkansas Halkın Partisi programına "ırkına bakmaksızın ezilen yandaşlarımız" ibaresi eklenmişti.

Irkların birlikte hareket ettikleri böyle anlar vardı. Lawrence Goodwyn doğu Teksas'taki araştırmalarında siyah ve beyaz memurlar arasında olağanüstü bir koalisyon oluştuğunu görmüştü. Bu koalisyon İç Savaş sonrasındaki Yeniden Yapılanma döneminde ortaya çıkmış ve Halkçı Hareket dönemine dek sürmüştü. Eyalet yönetimi beyaz Demokratları denetlemekteydi, fakat Grimes mıntıkasında siyahlar yerel yönetim

seçimlerini kazanıp, seçilenleri yasaları yapmak üzere eyalet başkentine gönderdiler. Kayıt evrak memuru zenci idi; zenci şerif yardımcıları vardı ve bir de zenci okul müdürü bulunuyordu. Geceleri çıkıp ortalığa dehşet saçan ve kendilerine Beyaz Adamın Sendikası denilen bir grup da bu koalisyonu bozabilmek için korkutmayı ve cinayetler işlemeyi denedi, ancak işe yaramadı. Goodwyn, "Grimes Mıntıkasında uzun yıllar süren ırklar arası dayanışma"ya dikkatimizi çekerek kaçan fırsatlar konusunda hayıflanmaktadır.

Ancak ırkçılık güçlüydü ve Demokratik Parti ırkçılığa oynuyor ve Halkçı Parti'den pek çok çiftçiyi kendi yanına çekiyordu. Ürünün ihtiyati haczine dayalı sistemin çöküşü sonucu beyaz kiracılar topraklarından çıkarılıp yerlerine siyahlar getirilince ırklar arası nefret arttı. 1890 yılında Mississippi başta olmak üzere Güney'deki bazı eyaletler yeni anayasalar çıkarmaya başladılar ve çeşitli düzenlerle zencilerin oy vermelerini engelleyerek yaşamın her alanında adeta zırhlara bürünmüş bir zenci beyaz ayrımcılığını uygulamaya koyuldular.

Fakat siyahların oy vermelerini engelleyen yasal tedbirler -seçim vergisi, okuma yazma sınavı sonuçları, mülkiyet göstergeleri- çoğu kez yoksul beyazların da oy vermelerine engel durumlar ortaya çıkarıyordu. Güneyli siyasal liderlerin bu durumlardan habersiz oldukları ise söylenemezdi. Hatta Alabama'daki anayasal konvansiyonda liderlerden biri, "oy hakkını koşulları uymayan, yetersiz herkesin elinden almak istediğini" söylüyor ve "kurallar zenciler gibi beyazların da karşısına çıkıyorsa, ne yapalım, onların da oy hakkı olmayabilir," diyordu. Kuzey Carolina'da *Charlotte Observer* gazetesi "bazı yurttaşların" oy verme hakkından yoksun bırakılmalarını "Kuzey Carolina halkının kendini zenci ve yoksul beyaz sınıfın yönetmesi tehlikesine karşı korumaları" olarak görüyordu.

Georgia'nın Halkçı lideri Tom Watson ırkların birleşmeleri çağrısında bulundu:

> Sizi birbirinizden ayırıyorlar ki kazançlarınızı ayrı ayrı tırtıklayabilsinler, sizi soyup soğana çevirebilsinler. Sizi birbirinizden nefret ettiriyorlar ki bu nefretin üzerine, her birinizi ayrı yarı köleleştirecek parasal despotizmin direğini dikebilsinler. Irkçı düşmanlığın her iki tarafı da dilencilik düzeyinde yoksullaştıran parasal sistemi sürdürecek tek güç olduğunu göremeyecek bir biçimde körleştiriliyor ve aldatılıyorsunuz.

Zenci araştırmacı Robert Allen'in *İsteksiz Reformcular* başlıklı çalışmasında da belirttiği gibi, Halkçı Hareketi'ne bir göz atılırsa, Tom Watson'un aslında beyaz adamın partisi için siyah adamın desteğini istediği belli oluyordu. Watson bu desteğin artık gerekmediğini ve beyazlar için utanç verici olmaya başladığını görür görmez de hiç kuşkusuz aynı etkileyici konuşmasıyla şimdi karşı çıktığı ırkçılığı savunmaya başlayacaktı.

Yine de Watson'un, sınıfsal baskılar sonucu zencilerle aynı çıkarlar için savaşmak zorunda kalan yoksul beyazlara karşı içten duygular taşıdığı ve bunları dile getirdiği söylenebilirdi. Genç bir zenci rahip olan H. S. Doyle, Kongre'ye seçilmesi için vaazlarında Watson'u destekleyince bir grup tarafından linç edilme tehdidiyle karşılaşmış ve Doyle Watson'un korumasını isteyince iki bin beyaz çiftçi Doyle'un kaçmasına yardım etmişti.

Bu dönem sınıfsal ve ırksal çatışmaların bütün karmaşıklığını yansıtan bir dönemdi. Watson'un seçim kampanyası sırasında on beş zenci linç edildi. Allen'in de belirttiği gibi, 1891'i izleyen yıllarda Georgia'daki Birlik denetimindeki Meclis, "Georgia tarihinin en fazla sayıda zenci karşıtı yasasını bir yıl içinde çıkardı." Yine de 1896 yılında Georgia Eyaleti Halkın Partisi Programı'nda linç yasası ve terörizm kınanıyor ve mahkûmların kiralanmaları yasasının kaldırılması isteniyordu.

C. Vann Woodward Güney'deki Halkçılık Hareketi'nin kendine özgü bir niteliğine dikkatimizi çekmektedir: "Güneydeki siyah ve beyaz ırklar halkçılık mücadelesi sırasında ve bu hareketin başlamasına dek olduğu kadar asla birbirlerine bu denli yakın olmamışlardı."

Halkçı Hareket bütün ülkedeki çiftçiler için de yeni ve bağımsız bir kültür yaratmak için hatırı sayılır girişimlerde bulunmuştur. Çiftçi Birliği Konferansları Bürosu ülkenin her yerine ulaşmış, 35.000 konuşmacı konferanslar vermiştir. Halkçı Parti üyeleri kendi basımevlerinde bastıkları kitap ve broşürleri her yana yağdırmışlardır. Woodward şu saptamayı yapmaktadır:

> Sarı broşürlerden anlaşıldığına göre çiftçi ideologlar yurttaşlarının yeniden eğitimini en aşağıdan yukarıya doğru olmak üzere üstlenmişlerdir. Keza "okullarda okutulan tarih" konularını da "pratik değeri olmadığı için" reddederek Yunan tarihinden başlayacak bir biçimde tarihi de müthiş makaleler halinde yeniden yazmaya girişmişlerdir. Herhangi bir pişmanlık ya da suçluluk duygusu duymaksızın ekonomiyi, siyasal kuramı, hukuku ve yönetim anlayışını yeniden ele almışlardır.

Halkçı bir dergi olan *National Economist*'in 100.000 okuru vardı. Goodwyn 1890'larda binden fazla Halkçı yayın bulunduğunu belirtmektedir. Lousiana'nın pamuk bölgesinde *Comrade* gibi gazetelerle, Georgia'nın kırsal bölgelerinde *Toiler's Friend* gibi gazeteler yayımlanabilmektedir. Kuzey Carolina'da Halkçı Hareket'in basım tesisleri yakılmıştır. Alabama'da *Living Truth* dergisi yayımlanmaktadır. Bu dergiye 1892'de baskın yapılmış, baskı kalıpları kırılmış, ertesi yıl satış yeri yakılmış; fakat derginin baskısı yine de devam etmiş, editörü tek bir sayıyı bile aksatmamıştı.

Halkçı Hareket'in esin kaynağı olduğu yüzlerce şiir ve şarkı yazılmıştı ve bunlardan biri de "Çiftçi Dediğin Bir İnsan" başlıklı olanıydı:

... çiftçi dediğin bir insan
Çiftçi dediğin bir insan
Güze dek krediyle yaşayan
Ölmeyip insanı şaşırtan
Faizler yüksek mi yüksek
Aldığını kapısına gelen hacizciye verecek.

Çiftçi dediğin bir insan
Çiftçi dediğin bir insan
Güze dek krediyle yaşayan
Herkesi doyururken kendi bir kez bile doymayan
Pantolon delik deşik
Cepteki gedik güdük
Çiftçi dediğin, elden ne gelir, bir insan!

Halkçı liderlerin yazdıkları kitaplar, örneğin Henry Demarest Lloyd'un *Wealth Against Commonwealth* (Halka Rağmen Servet) ve William Harrey Coin'in *Financial School* (Mali Okul) gibi kitapları geniş bir okur kitlesi buluyordu. O dönem tarihçilerinden Alabamalı William Garrott Brown, Halkçı Hareket konusunda, "Amerikan tarihinin başka hiçbir siyasal hareketi, ne 1776 devrimi ne de 1860-61 İç Savaşı'nın başları Güney yaşamını bu denli derin bir biçimde etkilememiştir" demekteydi.

Lawrence Goodwyn'e göre, eğer işçi hareketi, Halkçı Hareket'in kırsal alanda başardığını kentlerde başarabilseydi, örneğin "kentli işçiler arasında bir işbirliği, kendine saygı ve ekonomik çözümleme kültürü yaratabilseydi, Birleşik Devletler'de her alanda bir değişim hareketi başlatılabilirdi." Çiftçiler ile işçiler arasında yalnızca zaman zaman, o da gerektiğinde siyasal temaslar oluyordu ve taraflardan hiçbiri diğerinin ihtiyaçlarına ulaşma kaygısı taşımıyordu. Yine de taraflar arasında, farklı koşullar altında, birleştirici ve sürekli, ortak bir hareketin başlayabileceği konusunda bir bilincin gelişmiş olduğu göze çarpıyordu.

Ortabatı eyaletlerinde o dönemde çıkan Halkçı gazeteleri inceleyen Norman Pollack, "Halkçılık, çiftçilerle işçilerin toplumda aynı sınıfsal konuma sahip olduklarından yola çıkarak kendine bir sınıf hareketi gözüyle bakmıştır," demektedir. Çiftçiler Birliği yayınlarından birinin editör köşesinde, günde on dört ile on altı saat arasında çalışan bir işçinin durumundan bahsedilmektedir. Editöre göre bu işçi "ahlaki ve fiziksel anlamda hayvanlaştırılmıştır. Bu adamın fikirleri olamaz, ancak doğal eğilimleri olur; inançları olamaz, ancak dürtüleri olur." Pollack'a göre bu, Marx'ın, "kapitalist düzende kendi benliğine yabancılaşan işçiler" fikrinin Amerika'da formüle edilen versiyonudur ve Pollack, Halkçı Hareket'in düşünceleri ile Marxist düşünceler arasında birçok paralellikler bulmaktadır.

Hiç kuşkusuz ki pek çok beyaz Amerikalı gibi, Halkçı Hareket'e destek veren Amerikalılar arasında da ırkçı ve milliyetçi görüşleri benimsemiş olanlar vardı. Bu görüşler kısmen, onların ırkçılığı ekonomik sistem kadar önemsemedikleri için taraftar bulabiliyordu. Bu nedenle, örneğin Çiftçiler Birliği, "Halkçı Parti bütün siyahları özgürleştirmek için kurulmamıştır, bütün insanları özgürleştirmek için kurulmuştur... sanayileşme özgürce gerçekleştirilemezse, hiçbir siyasal özgürlük de gerçekleştirilemez..." görüşünü savunabiliyordu.

Kuramsal çıkarsamalardan daha önemli bir şey varsa o da elbette ki gerçek savaşımlar içinde yer alan işçilere verilecek destek içinde bulunması gereken halkçı söylemdi. Nebraska'da çıkan *The Alliance - Independent* gazetesi, Carnegie çelik işletmelerinde çıkan büyük grev zamanında şunları yazmıştı: "Yüzeyin gerisine bakabilen herkes, Homestead'de çıkan savaşın aslında, sermaye ile işçiler arasında olagelen büyük çatışmanın yalnızca küçük bir parçası olduğunu görebilir." İşsizlerin başına geçen Coxey'in yürüyüşü* Nebraska'da çiftliklerin bulunduğu Osceola bölgesinde sempati uyandırdı ve Coxey'in şerefine verilen pikniğe aşağı yukarı beş bin kişi katıldı. Pullman grevi sırasında, bir çiftçi Kansas valisine şunları yazmıştı: "Çiftçiler Birliği üyelerinin hepsi değilse bile, hemen hemen tamamına yakını, hiç kuşkunuz olmasın ki grev yapan bu insanlara karşı çok büyük bir sempati beslemektedir."

Siyahlar ile beyazların, kent işçileri ile kırsal alan çiftçilerinin birleştirilmesi konusunda Halkçı Hareket'in uğradığı başarısızlıklar yetmiyormuş gibi, bu hareketi yok etmek için her yerde birleşen sandık politikalarının çekiciliğini de göz ardı etmemek gerekiyordu. 1896 seçimlerinde William Jennings Bryan'ın başkanlığı için Demokratik Parti ile ittifak yapan Halkçı Hareket parti politikaları denizinde boğulup gitmişti. Sandıksal bir zafer konusunda halktan gelen baskılar Halkçı Hareket'i bir kentten öbürüne, her tarafta, en büyük siyasal parti ile anlaşmalar yapmak zorunda bırakıyordu. Yani eğer Demokratlar kazanırsa Halkçı Hareket halk tarafından benimsenecek; kaybederlerse çözülüp gidecekti. Sandıksal politikalar en üst düzeydeki liderlikleri radikal çiftçilerden alıp siyasal iş takipçilerinin eline veriyordu.

---

* 1893'teki kriz paniğinin başlangıcında Ohio, Massilonlu reformist ruhlu bir işadamı olan Jacob Sechler Coxey, Kongre'yi, para basıp işsizleri işlendirecek yol, köprü vs. gibi iş alanları açmak üzere ikna etmek için büyük bir işsizler ordusunun başına geçerek Washington'a doğru yürüme kararı aldı. Yaptığı konuşmalar Pasifik kıyılarına dek herkese ulaştı ve oralarda Coxey ordusu temsilcileri oluşturuldu. Hareketin Los Angeles sorumlusu Lewis C. Fry ve adamları 16 Mart 1894'te Los Angeles'ten yayan yola çıkıp, daha sonra da bir yük trenine bindiler ve yol boyunca birçok kasabada sevgi ile karşılanıp halktan yiyecek yardımı aldılar.
Pek çok olay ve güçlükler sonunda yola çıkanlardan bazıları Washington'a ulaşabildi. Ancak Coxey, 1 Mayıs 1894 tarihinde, haftalar önce çimenler üzerinde flama taşıyarak çimenlere zarar vermek suçundan hapse atılmıştı (ç.n.).

Olanları görebilen Halkçı Hareket radikalleri de çıkıyordu tabii. Onlar, "kazanmak" için Demokratlar ile birleşmenin kendileri için gerekli her şeyi kaybetmek olduğunu ve bağımsız bir siyasal hareket olmaktan çıkacaklarını söylüyorlardı. Büyük bir şamata ile reklam edilen Serbest Gümüş Hareketi'nin* kapitalist sistemde temel bir değişiklik yaratmayacağını söylüyorlardı. Teksaslı bir radikal, gümüş karşılığı doların "Haksız servet birikimine yol açan koşullardan hiçbirini değiştirmeyeceği"ni söylemekteydi.

Henry Demarest Lloyd, Bryan'a Başkan adayı olarak parasal destek sağlayanların Anaconda Bakır İşletmeleri'nin sahibi Marcus Daly ile Batı'daki gümüş hisselerinin sahibi William Randolph Hearst olduğunu belirtmektedir. Demokratların Kongresi'nde yirmi bin kişiyi ayağa kaldıran Bryan'ın retoriğinin (Halimizi anlatmaya çalıştık, aşağılandık; rica ettik kimse sesimizi duymadı; yalvardık felaketlerimizle alay edildi. Artık yalvarmıyoruz, rica etmiyoruz, halimizi anlatmıyoruz. Onlara meydan okuyoruz!) gerisinde Lloyd gördükleri konusunda acı ile şunları yazıyordu:

> Yoksul insanlar şapkalarını havaya atarak, kendilerini parasal değeri değiştirerek bu ormandan çıkarmayı vaat eden insanlara tezahürat yapıyorlar...
>
> Bu insanlar para kurları labirentinde kırk yıl boyunca yollarını bulmaya çalışacaklar. Tıpkı geçmişte kırk yıl boyunca gümrük vergisi konusunda bir aşağı bir yukarı çekilip dolaştırıldıkları gibi...

1896 yılı seçimlerinde Demokrat Parti saflarında yer alan Halkçı Hareket, destek verdiği, Demokrat aday Bryan ile birlikte, Cumhuriyetçi William McKinley tarafından hezimete uğratıldı. Şirketler ve basın McKinley için seferber edilmiş, tarihte ilk defa bir seçim kampanyasında büyük paralar dönmüştü. Demokrat Parti'deki Halkçılık konusunda en küçük bir imanın bile hoş görülmediği belli oluyordu ve düzenin büyük silahları bütün cephanelerini hazırlamış, alınacak sonuç şansa bırakılmamıştı.

Birleşik Devletler'de seçim zamanlarında sık sık yapıldığı gibi, protesto ve isyan yılları sonrası sistemin güçlendirildiği yıllardı bu yıllar. Güney'de siyahlar denetim altında tutuluyorlardı. Kızılderililer batı ovalarından bir daha dönmemek üzere sürülmüşlerdi. 1890 yılının soğuk

---

* William Jennings Bryan'ın Serbest Gümüş Hareketi: Demokrat Parti Başkan adayı olarak 1896; 1900 ve 1908'de üç kez seçime katılan William Jennings Bryan bu seçimlerin hepsini kaybetmiştir. İlk adaylığı sırasında, 1896 yılında Bryan, Demokratları kâğıt paranın altınla karşılanmasına gerek olmadığına ikna etmişti. Bryan Birleşik Devletler'de, dolaşımdaki kâğıt para karşılığı olarak belli bir altın stokunun tutulması gerekmediğine inanıyordu. Bu düşüncesinin gerisinde, doların gümüş karşılığı olarak dolaşımda tutulması sağlanırsa çiftçilerin ürettiklerine karşılık aldıkları fiyatın enflasyon yaratarak onların borç yüklerini azaltacağı inancı yatıyordu. Bu hareket ABD tarihinde Serbest Gümüş Hareketi olarak bilinmektedir. Ancak Bryan'ın bu fikri halktan fazla bir destek görmemiş ve 1896 seçimlerini rakibi Cumhuriyetçi William McKinley kazanmıştır (ç.n.).

bir kış günü Birleşik Devletler ordusu Güney Dakota Yaralı Diz noktasındaki Kızılderili Kampı'na saldırmış ve kadın, erkek, çocuk tam üç yüz kişiyi öldürerek bu sonucu sağlamıştı. Bu sonuç Kolomb ile başlayıp dört yüz yıl boyunca süren bir şiddetin son noktasıydı ve bu kıtanın beyazlara ait olduğu fikri artık herkes tarafından kabul edilecekti. Fakat yalnızca bazı beyazlara aitti; çünkü 1896 yılına dek olanlara bakılırsa devlet işçi grevlerini bazen yasaları, bazen de gücünü kullanarak bastırmayı sürdürecekti. Ve nerede bir halk hareketi gelişip bir tehdit olmaya başlasa iki partili sistem direklerinden birini oraya gönderip hareketi kıskıvrak yakalamaya ve bütün canlılığını çekip çıkarmaya hazır bekliyordu.

Sınıfsal öfkeleri ulusal birlik için atılan sloganlar selinde boğmanın, milliyetçi gösterilere dönüştürmenin her zaman bir yolu bulunuyordu. Para ve bayrak arasında kurulan retorik dolu ilişkiyi nadiren anlattığı bir konuşmasında McKinley şunları söylemişti:

> ... bu yıl milliyetçilik ve ülkeye sadakat yılı olacak. Bu ülkenin her tarafında bulunan insanların tek bir bayrağa; Yıldızlar ve Şeritler taşıyan o şanlı bayrağa sadakat göstereceklerini bilmek beni mutlu ediyor; yani bu ülkenin insanları ülkenin ekonomik onurunu, bayrağın onuru kadar kutsal kabul ederek onu bir bayrak gibi korumaya kararlıdırlar.

Milliyetçiliğin en yüce kanıtı savaştı. McKinley Başkan olduktan iki yıl sonra, Birleşik Devletler İspanya'ya savaş ilan etti.

12.
İmparatorluk ve Halk

1897 yılında Theodore Roosevelt bir arkadaşına şunları yazıyordu: "Çok ciddi bir sır olarak sana şunu söyleyeyim... Ne savaşı olursa olsun sevinçle karşılardım, çünkü bu ülkede bir savaşın çıkması gerek."

1890 yılındaki Yaralı Diz katliamı, aynı zamanda Devlet Nüfus Bürosu'nun, içte, yerleşim ve hudut kültürü döneminin kapandığını resmen ilan ettiği yıldı. Genişleme dürtüsü ile hareket eden kâr sistemi de gözlerini çoktan deniz ötesi yerlere dikmiş bulunuyordu. 1893 yılında başlayan ciddi ekonomik kriz, ülkenin siyasal ve finansal seçkinlerinin kafasında oluşmaya başlayan şu fikri yerleştirdi: Amerikan ticari malları için bulunacak denizaşırı pazarlar, ülke içindeki tüketim azlığı sorununa çare olacak ve 1890'larda ortaya çıkan sınıf savaşlarına neden olan ekonomik krizleri de önleyecekti.

Acaba yabancı bir ülkede yaşanacak bir serüven, ülke içinde grevler ve protesto hareketlerine giden isyankâr enerjiyi bir dış düşmana yöneltemez miydi? Böyle bir tehlike halkın, hükümete ve orduya karşı çıkacak yerde onlarla birleşmesini sağlamaz mıydı? Seçkinlerin çoğunda bu düşünceler muhtemelen bilinçli bir plan değil, kapitalizm ve milliyetçiliğin iki yönden zorlamasıyla ortaya çıkan bir gelişmeydi.

Denizaşırı genişleme fikri yeni değildi. Meksika Savaşı öncesinde bile Birleşik Devletler Pasifik Okyanusu'na açılmış, Monroe Doktrini ile Güneyde Karayib adaları ötesine geçme girişimleri başlamıştı. 1823'te, Latin Amerika ülkeleri İspanya'nın egemenliğinden birer birer kurtulmaya başlayınca, Avrupa ülkeleri, Latin Amerika'nın Birleşik Devletler'in nüfuz alanı olacağını anlamakta gecikmediler. Bundan az sonra da, bazı Amerikalılar, Pasifik'te Hawaii, Japonya ve Çin gibi büyük pazarları düşlemeye başladılar.

Hatta düşlemekten de ileri gittiler. Amerikan Silahlı Kuvvetleri denizötelerine baskınlar düzenlemeye başladı. (1962 yılında Dışişleri Bakanı Dean Rusk'un bir Senato Komisyonu'na sunduğu, Küba'ya karşı kullanılacak silahlı güçlerin hangi teamüllere göre seçildiğini gösteren), "1798-1945 yılları arasında Birleşik Devletler Silahlı Kuvvetleri'nin Yurtdışında Kullanıldığı Durumlar" başlıklı belgeye göre, Birleşik Devletler, 1798 ve 1895 yılları arasında diğer ülkelerin içişlerine 103 kez müdahalede bulunmuştu. Dışişleri Bakanlığı'ndan alınan listedeki bir kısım örnekler tam olarak şöyle tanımlanmıştı:

1852-53 - Arjantin. Bir devrim esnasında Amerikan çıkarlarını korumak üzere deniz kuvvetlerine ait gemiler Buenos Aires'te demirlemiş ve bir süre kalmışlardır.

1853 - Nikaragua - siyasal karışıklıklar sırasında Amerikalıların yaşamlarını ve çıkarlarını korumak üzere silahlı kuvvetler gönderilmiştir.

1853-54 - Japonya - "Japonya'nın Açılması" ve Perry seferi. (Bakanlık başka ayrıntı vermemekle birlikte bu müdahalede savaş gemileri kullanılarak Japonya limanlarını Birleşik Devletler'e açmaya zorlanmıştır.)

1853-54 - Ryukyu ve Bonin Adaları - Komodor* Perry Japonya'ya gitmeden önce ve Japonya'dan bir yanıt beklerken bu adalara yaptığı üç ziyarette donanma ile bir gösteri yapmış, iki kez karaya çıkarak Okinawa adasındaki Naha yöneticisinden kömür madeni konusunda tavizler elde etmiştir. Komodor Perry donanma gösterisini Bonin adalarında da tekrarlamıştır. Bu gösteriler Amerikan ticareti için kolaylıklar sağlamak üzere düzenlenmiştir.

1854 - Nikaragua - San Juan del Notre (Nikaragua'ya giden Amerikalı bir bakana yapılan hakaretin intikamını almak için Greytown kenti tahrip edilmiştir).

1855 - Uruguay - Montevideo'da girişilen bir devrim hareketi sırasında Amerikan çıkarlarını korumak için Birleşik Devletler ve Avrupa donanmaları birlikte hareket ederek karaya çıkmışlardır.

1859 - Çin'in Şanghay kentindeki Amerikan çıkarlarını korumak için düzenlenmiştir.

1860 - Angola, Portekiz Batı Afrikası - Yerli halk sorunlar çıkarmaya başlayınca Kissembo'daki Amerikalıların yaşamlarını ve mallarını korumak için müdahale gerçekleştirilmiştir.

1893 - Hawaii - Görünüşte oradaki Amerikalıların yaşamlarını ve mallarını korumak için müdahale edilmiştir; aslında ise Sanford B. Dole'un geçici hükümetini sürdürmek için hareket edilmiştir. Bu müdahale Birleşik Devletler tarafından tanınmamaktadır.

1894 - Nikaragua - Bir devrim sonrası Bluefields'deki Amerikan çıkarlarını korumak için müdahale edilmiştir.

---

* ABD donanmasında Tuğamiral ile Albay arasında bir rütbe (y.n.).

Görüldüğü gibi 1890 yılına gelindiğinde, denizaşırı müdahaleler ve sondajlar konusunda Birleşik Devletler oldukça deneyim kazanmış bulunuyordu. Üst düzey askeri, siyasal ve iş çevrelerinde genişleme ideolojisi oldukça yaygındı; hatta bazı çiftçi hareketlerinin liderleri bile yabancı pazarların sorunlarını çözeceğine inanıyorlardı.

Birleşik Devletler donanmasının kaptanlarından A. T. Mahan bu yayılmacı politikaların oldukça tanınmış sözcülerinden biriydi ve başta Theodore Roosevelt olmak üzere diğer Amerikalı liderler üzerinde de büyük bir etkisi vardı. En büyük donanmaya sahip olan ulusların dünyayı ele geçireceklerini söylüyordu. "Amerikalılar artık dışarı bakmaya başlamalılar" diyordu. Massachusettsli senatör Henry Cabot Lodge bir dergiye yazdığı makalede görüşlerini şöyle aktarıyordu:

> Ticari çıkarlarımız... Nikaragua Kanalı'nı inşa etmemizi gerektirmektedir ve bu kanalı koruyabilmek ve Pasifik'teki ticari üstünlüğümüzü sürdürebilmek için de Hawaii Adaları'nı denetlememiz ve Samoa'daki nüfuzumuzu sürdürmemiz gerekmektedir... Ve Nikaragua Kanalı inşa edildiğinde, Küba Adası'nı almak bir zorunluluk olacaktır... Büyük uluslar gelecekteki yayılmalarını ve şu andaki savunmalarını sağlamak için hızla dünyanın bütün uzak köşelerini tutmuş bulunuyorlar. Bu hareket uygarlığı yaymak ve ırkın gelişmesini sağlamak için gerekli bir harekettir. Dünyanın büyük uluslarından biri olarak Birleşik Devletler bu yürüyüş hattının dışına düşmemelidir.

İspanyol-Amerikan Savaşı öncesi *Washington Post* gazetesi başmakalelerinden birinde ise şöyle denilmekteydi:

> Yeni bir bilinç kazanmaya başladık -gücümüzün ne olduğu konusunda bir bilinç- ve bu bilinçle birlikte gücümüzü gösterebilmek için yeni bir iştah kazanmış durumdayız... Hırs, çıkar kavgası, toprak açlığı, gurur, savaş sevinci, her ne ise, bu yeni duygu ile canlanmaya başlamış bulunuyoruz. Artık garip bir kaderle yüz yüze geldik. Halkın ağzında bir imparatorluk olmanın tadı var, tıpkı ormanda yaşayıp kan tadı almak gibi bir şey bu...

Acaba halkın ağzındaki bu kan tadı dürtüsel bir saldırganlık arzusundan mı kaynaklanıyordu, yoksa kendine dönük acil çıkarlar mı söz konusuydu? Ya da bu tat (tabi eğer gerçekten varsa) zengin medyanın, askerlerin, hükümetin veya zamanın yalakalık yapmaya hazır bilim adamlarının yarattığı, özendirdiği, reklam ettiği ve abarttığı bir tat mıydı? Columbia Üniversitesi'nden siyaset bilimci John Burgess, Germen ve Anglo-Sakson ırklarının "ulusal devlet kurma konusunda özel bir yetenekleri olduğunu... modern dünyanın siyasal uygarlıklarını yönetme misyonunun onlara emanet edildiğini" söylemekteydi.

Başkanlığa seçilmesinden yıllar önce William McKinley ise, "üretim fazlalıklarımız için yabancı bir pazar yaratmak zorundayız," demişti.

Indiana Eyaleti senatörü Albert Beveridge 1897 yılı başlarında şöyle diyordu: "Amerika'daki fabrikalar Amerikalıların kullanabileceklerinin çok daha fazlasını üretiyorlar; Amerika'nın toprağında tüketebileceğimizden çok daha fazlası yetiştiriliyor. Yani kader bizim nasıl bir politika izleyeceğimizi zaten belirlemiş bulunuyor: Dünya ticaretini ele geçirmek zorundayız ve geçireceğiz de." 1898 yılında Dışişleri Bakanlığı şu açıklamayı yapmıştı:

> Amerikalı işçi ve zanaatkârların yıl boyunca işsiz kalmamaları isteniyorsa, her yıl yabancı pazarlarda satmak zorunda olduğumuz ve giderek artan bir imalat fazlalığı ile karşılaşacağımız belli olmuştur. Bu nedenle, atölye ve fabrikalarımızın ürettiklerini tüketecek yabancı pazarın genişletilmesi, yalnızca ticaret adamlarımızın değil, siyasal liderlerimizin de ciddi bir sorunu haline gelmiştir.

Genişlemeci politikaları savunan askerler ve politikacılar sürekli temas halindeydiler. Theodore Roosevelt'in biyografisini yazan yazarlardan biri, "1890'lara gelindiğinde Lodge, Roosevelt ve Mahan sık sık bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunuyorlardı," diye anlatmaktadır. Bu görüşmeler sonucunda da Mahan'ı deniz ötesi görevlere göndermeye ve onun "genişlemeci politikaların tam zamanlı bir propagandasını yapmasını" sağlamaya çalışıyorlardı. Bir keresinde Roosevelt, Henry Cabot Lodge'a Rudyard Kipling'in bir şiirini göndermiş ve şiirin "kötü, ama genişlemeci politikalar açısından anlamlı" olduğunu yazmıştı.

Bazı Amerikalıların (misyonerlik ve ananas ticaretindeki çıkarları nedeniyle Dole ailesinin) kendi yönetimlerini kurmaları sonucu Birleşik Devletler 1893 yılında Hawaii'yi ilhak etme konusunu savsaklayınca, Roosevelt bu tereddüdü, "beyaz uygarlığa karşı işlenmiş bir suç" olarak nitelemişti. Ve Donanma Akademisi'nde yaptığı bir konuşmada: "Büyük yönetici ırkların hepsi savaşçı ırklardır... Barışın hiçbir zaferi, savaşın tartışılmaz zaferi kadar büyük olamaz," demişti.

Roosevelt aşağı ırk olarak tanımladığı ırklara ve uluslara karşı son derece küçümseyici bir tavır içindeydi. New Orleans'ta bir grup serseri birkaç İtalyan göçmenini linç edince, Birleşik Devletler'in İtalyan Hükümeti'ne bir bedel önermesi gerektiğini düşündüğünü söylediyse de, bu konuda kız kardeşine, "linç etmenin aslında iyi bir şey olduğu"nu ve bir akşam yemeğinde bu linç yüzünden "gergin ve öfkeli olan bir grup dago* diplomata" birkaç şey söylemek zorunda kaldığını gizlice yazmayı da ihmal etmedi.

Dönemin en önemli antiemperyalistlerinden biri olan felsefeci William James, Roosevelt'in, "insan toplumunun ideal durumu olarak, içinde erkeğe yakışan güçlükler ve çabalar barındırdığı için savaşı coşkuyla

---

* dago: Güney Avrupalı ve Batı Akdenizli (örn. İspanyol, Portekizli veya İtalyan) olanlara karşı kullanılan aşağılayıcı bir sıfat (ç.n.).

karşıladığını; barışı ise, gri bir alacakaranlıkta yaşayıp daha şerefli bir yaşamdan haberi olmayan zayıfların ağlayıp zırlayarak reklamını yaptığı çalımlı bir rezillik olarak gördüğünü" yazmaktadır.

Ancak Roosevelt'in genişleme konusundaki nutukları yalnızca erkeklik ve kahramanlık sorunu değildi; o, "Çinle ticari ilişkilerimiz" konusunda bilinçli bir amaç peşindeydi. Lodge, Massachusetts eyaletinde tekstildeki çıkarlarını Asya'daki pazarlarda arayanların farkındaydı. Tarihçi Marilyn Young, Çin'deki Amerikan nüfuzunu ticari amaçlarla genişletme peşinde olan *American China Development Company*'nin (Amerikan-Çin Gelişme Şirketi) Dışişleri Bakanlığı'nın çalışmalarını ve "Çin'deki Amerikan çıkarlarını genişletebilmek için bütün uygun yöntemlerin kullanılması" konusunda Çin'de bulunan Amerikan özel elçisine verilen talimatları araştırıp yazmıştı. Young, *The Rhetoric of Empire* (İmparatorluk Retoriği) adlı çalışmasında Çin pazarlarında söz konusu edilen dolar miktarının gerçekte dönen miktardan çok daha fazla tutulduğunu, çünkü o dönemde bu propagandanın, Amerika'nın Hawaii, Filipinler ve Asya'nın bütün ülkelerinde izleyeceği politikalar açısından gerekli olduğunu söylemektedir.

1898 yılında tüm ülkede üretilenlerin % 90'ı yurtiçinde satılırken, yalnızca % 10'u yurtdışında satılabiliyor ve bir milyon *dolar* kazanılabiliyordu. Walter Lafeber, *The New Empire* (Yeni İmparatorluk) adlı çalışmasında şunları söylemektedir: "1893 yılına gelindiğinde Amerikan ticareti dünyadaki ülkelerin, İngiltere dışında, hepsini geçmişti. Toprak ürünleri, özellikle tütün, pamuk ve buğday bölgelerindeki refah, hiç kuşkusuz uzun bir süreden beri uluslararası pazarlara şiddetle bağımlı bir hale gelmişti." 1895 yılına dek geçen son yirmi yılda, Amerikan kapitalistlerinin deniz ötesi yeni yatırımları bir milyon *dolar*lık bir hacme ulaşmıştı. 1885 yılında çelik endüstrisinin yayın organı *Age of Steel* (Çelik Devri) adlı dergide iç pazarların yetersiz olduğu ve sanayi ürünlerindeki üretim fazlasının "gelecekte giderilmesi ve artırılacak dış ticaretle önlenmesi gerektiği" yazıyordu.

Petrol 1880'li ve 1890'lı yıllarda en önemli ihracat malı oldu. 1891 yılında ise Rockefeller ailesine ait *Standart Oil Company* Amerikan parafin ihracatının % 90'ını elinde tutuyor, dünya ticaretinin de % 70'ini denetliyordu. Artık petrol pamuktan sonra deniz ötesi ülkelere satılan ikinci ürün haline gelmişti.

Tüccar çiftçilerden gelen genişleme talepleri, tarihçi William Appleman Williams'ın *The Roots of Modern American Empire* (Modern Amerikan İmparatorluğu'nun Kökleri) adlı eserinde de belirttiği gibi, popülist liderler tarafından da destekleniyordu. Bunlardan Kansas Eyaleti Kongre üyesi Jerry Simpson, 1892 yılında Kongre'ye, tarımsal ürünlerdeki fazlalığın tüccarları "zorunlu olarak yabancı pazarlar aramaya ittiğini" söylemişti. Gerçekten de Simpson saldırganlık veya fetih peşinde değildi; ama yabancı pazarlar ülkenin refahı için gerekli görülmeye başlar başlamaz,

genişlemeci politikalar, hatta savaş bile insanlara hoş görünmeye başlıyordu.

Hele Küba'da olduğu gibi, bu genişleme, -bir grup asiye yabancı yönetimi devirmek için yardım etme biçiminde- bir cömertlik eylemi gibi görünüyorsa, savaş daha da zevkli bir hale geliyordu. 1898 yılında Kübalı asiler son üç yıldır İspanyol fatihlerine karşı bir bağımsızlık savaşı vermekteydiler. Bu süre de Amerika'nın müdahalesi için gerekli ulusal psikolojiyi yaratmak için yeterliydi.

Önceleri Amerika'nın ticari çıkarları Küba'da bir Amerikan müdahalesini istemeyi gerektirmiyordu. Amerikalı tüccarlar, pazarlara özgürce girebildikleri sürece ne sömürgelere ne de fetih savaşlarına ilgi duyuyorlardı. Bu "açık kapı" fikri, yirminci yüzyıl Amerikan dış politikasının en önemli temalarından birini oluşturmuştu. Bu, emperyalizm açısından, Avrupa'nın geleneksel "imparatorluk kurma" fikrinden çok daha bilinçli bir yaklaşımdı. William Appleman Williams, *The Tragedy of American Diplomacy* (Amerikan Diplomasisinin Trajedisi) adlı kitabında şunları söylemektedir:

> Ulusal düzeydeki bu tartışma, genellikle, başlarında Roosevelt ve Lodge'un bulunduğu emperyalistlerle, başlarında William Jennings Bryan ve Carl Schurz'un bulunduğu antiemperyalistler arasındaki savaş olarak yorumlanmaktadır. Bir üçüncü grupta ise işadamları, entelektüeller ve politikacıların bir koalisyonu bulunmaktadır ki bunlar geleneksel sömürgeciliğe karşı çıkarak, bunun yerine, Amerika'nın her şeye hâkim büyük ekonomik gücü sayesinde dünyanın bütün azgelişmiş bölgelerine egemen olabileceği bir açık kapı politikasını desteklemektedirler.

Fakat Wiliams'ın "Gayriresmi imparatorluk fikri" adını verdiği ve bazı işadamları ile politikacılar tarafından benimsenen bu tercih, savaşı öngörmese bile, her an değişmeye uğrayabilir, yani barışçı emperyalizm mümkün olmazsa, bir askeri hareketle sorun halledilebilirdi.

Örneğin 1897 sonları ve 1898 başlarında Japonya ile girdiği son savaştan zayıflayarak çıkan Çin'de Alman askeri güçleri Kiaochow körfezi ağzındaki Çin limanı Tsingtao'yu işgal etmişler ve orada askeri bir deniz üssü kurarak yakındaki Shantung yarımadası üzerindeki demiryolları ve kömür madenlerini denetlemek istemişlerdi. Ondan sonraki birkaç ay içinde diğer Avrupa güçleri de Çin içlerine doğru yürüdüler ve Birleşik Devletler dışarıda tutularak Çin'in büyük emperyalist güçler tarafından paylaşılması gündeme geldi.

İşte bu noktada, New York'ta yayımlanan *Journal of Commerce,* o zamana kadar özgür ticaretin barış içinde gelişmesini savunmuş olduğunu unutup birdenbire eski moda bir askeri sömürgecilik bayrağı açtı. Birleşik Devletler yayılmacılığı konusu üzerinde çalışan tarihçi Julius Pratt bu ani değişikliği şöyle anlatmaktadır:

> Bugüne dek barışcı ve antiemperyalist olarak tanınan ve ticaretin özgür bir dünyada gelişmesi gerektiğini savunan bu gazete, Çin'in paylaşılması tehdidi karşısında inançlarının temellerinden sarsıldığını gördü. *Journal of Commerce* 400.000.000 nüfuslu Çin pazarlarına özgürce ulaşmanın bütün Amerika'daki fabrikaların üretim fazlalığı sorununu geniş ölçüde çözeceğini ilan ederek, bundan böyle yalnızca Çin üzerindeki hakların eşit olması gerektiğini şiddetle savunmakla kalmadı; aynı zamanda hiç çekinmeksizin bir Panama kanalının açılmasından, Hawaii'nin ele geçirilmesinden ve deniz kuvvetlerinin silahlandırılmasından bahsetmeye başladı ki bu üç konu daha önce gazetenin şiddetle muhalefet ettiği konulardı. Yönetimin tavrı konusunda bir fikir edinmek için bu gazetenin birkaç hafta içinde nasıl değiştiğine bakmak yeterli olacaktır...

Buna benzer tavır değişiklikleri Birleşik Devletler'in 1898 yılında Küba ile yapacağı iş anlaşmalarında da görülmüştür. Küba'nın İspanya'ya karşı isyan etmesinden başlayarak, Amerikalı işadamları orada gerçekleştirebilecekleri ticari yatırımları düşünmeye başladılar. 1896 yılında Başkan Grover Cleveland'ın özetlediği gibi adada Amerikalılar için somut bir ticari çıkar söz konusuydu.

> Somut verilere dayanarak Amerikan sermayesinin en az 30.000.000 *dolar* ile 50.000.000 *dolar* tutarındaki bir bölümünü adaya plantasyonlar, demiryolları, madencilik ve diğer iş alanlarında yapılan yatırımlar olarak götürdüğümüzü tahmin etmekteyiz. 1889 yılında Birleşik Devletler ile Küba arasında 64.000.000 *dolar* olan ticaret hacmi, 1893 yılında 103.000.000 *dolara* yükselmiştir.

Küba devrimi konusundaki halk desteği, Kübalıların, 1776 yılındaki Amerikalılar gibi bir bağımsızlık savaşı verdikleri düşüncesine dayanıyordu. Ancak başka bir devrimci savaşın sonucu olarak ortaya çıkan Amerika Birleşik Devletleri yönetimi Küba'daki olayları gözlemlerken kendi iktidarı ve kârının peşinde koşuyordu. Ne Küba ayaklanmasının ilk yıllarında başkan olan Cleveland ne de onu izleyen yıllarda başkanlık eden McKinley adadaki devrimcileri resmi olarak savaşan bir ülke olarak tanıdılar; oysaki böyle yasal bir tanıma durumunda, Birleşik Devletler asilere bir ordu göndermeden de yardım edebilecekti. Ama asilerin davalarını kendileri kazanarak Birleşik Devletler'i dışarıda bırakacakları korkusu vardı.

Ayrıca bir başka korkunun da bulunduğu görülüyordu: Cleveland yönetimi, iki ırkın bir arada bulunduğu Küba'da asilerin zaferinin biri beyazların, diğeri siyahların olmak üzere iki ayrı cumhuriyete yol açabileceğini düşünüyordu. Daha da kötüsü siyahların beyazlara egemen olabileceğiydi. Bu fikir 1896 yılında *The Saturday Review* adlı dergide çıkan bir makalede, annesi Amerikalı ve babası İngiliz bir genç ve konuşma

ustası bir emperyalist, Winston Churchill tarafından ifade edilmişti. Churchill makalesinde İspanyol yönetimi kötüyken ve asiler de halkın desteğini sağlamışken, İspanya'nın denetimi elinde bulundurmasının en iyi yol olacağını yazıyordu:

> Ortaya ciddi bir tehlike çıkıyor. Tarlalarda gizlenen asilerin beşte ikisi siyahlardan oluşuyor. Başarı kazanmaları durumunda bu insanlar... ülkenin yönetiminde önemli ölçüde söz sahibi olmak isteyecekler... ki bunun sonucu da yıllar süren savaşın ardından yeni bir zenci cumhuriyetinin kurulmasından başka bir şey olmayacak.

Gönderme yapılan diğer zenci cumhuriyeti, 1803 yılında Fransa'ya karşı yaptığı devrimle Yeni Dünya'da siyahlar tarafından yönetilen ilk ülke olan Haiti idi. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki İspanya elçisi Amerikan dışişleri bakanına şunları yazmıştı:

> Bu devrimde zenci ögesi en önemli rolü oynamıştır. Yalnızca başlıca liderleri değil, onları destekleyenlerin onda sekizi de siyahlardı... savaşın sonucuna gelince, eğer adanın bağımsız olduğu söylenecekse, bu, ancak zenci halkın ve bir siyah Cumhuriyet'in birlikten ayrılması biçiminde olacaktır.

The Spanish-Cuban-American War (İspanyol-Kübalı-Amerikan Savaşı) adlı iki ciltlik çalışmasında Philip Foner'in de söylediği gibi, "McKinley Yönetimi'nin Küba sorunuyla nasıl ilgileneceği konusunda planları vardı; ama adanın bağımsızlığını kazanması bu planların bir parçası değildi." Yönetimin İspanya'ya gönderdiği bakan Stewart Woodford'a savaşın sona erdirilmesi için çalışması konusunda talimatları vardı çünkü savaş "iş yaşamını, normal seyrini zedeleyici bir biçimde etkiliyor ve refahın gelmesini geciktiriyordu." Bütün bu çalışmalarda Kübalılar için özgürlük ve adaletten hiç bahsedilmiyordu. Foner, McKinley yönetiminin niçin savaşa balıklama atladığını da izah etmektedir. Amerikan ültimatomu İspanya'ya görüşmelerde bulunmak için az bir zaman tanıyordu; çünkü şurası bir gerçekti ki, "Eğer Birleşik Devletler uzun bir süre bekleseydi Kübalı devrimci güçler bir zafer kazanacak ve yıkılan İspanyol rejimi yerine kendi yönetimlerini kuracaklardı."

1898 yılının Şubat ayında Birleşik Devletler'in "Maine" adlı savaş gemisi, Küba olaylarında Amerikan çıkarlarını simgeleyen bir görüntü olarak Havana limanında beklerken, nedeni bilinemeyen bir patlama ile battı ve 268 asker denizde kayboldu. Patlamanın nedeni asla anlaşılamadı; fakat Birleşik Devletler'de duyulan heyecan ve infial hızla yayıldı ve McKinley yönetimi hızla savaşa doğru gitmeye başladı. Walter Lafeber şunları söylemektedir:

Başkan savaş istemiyordu, barışı korumak için gösterdiği çabalar hem içten hem de enerjikti. Fakat Mart'ın ortalarına gelindiğinde, başkan, savaşı istemese bile, ona yalnızca savaşın sağlayabileceği bir şeyi istediğini fark etmeye başladı: Amerikan politik ve ekonomik yaşamındaki o korkunç belirsizliğin giderilmesi ve yeni Amerikan ticari imparatorluğunun sağlam bir zemine atılan temeller üzerinde yükselebilmesi için savaş gerekliydi.

O ilkbahar olaylar belli bir noktaya gelip dayandığında, McKinley ve iş çevreleri, Küba'dan İspanya'nın çıkarılması gibi bir amacın savaş olmadan asla gerçekleştirilemeyeceğini gördüler. Aynı şekilde ikinci amaçları da, yani Amerika'nın askeri ve ekonomik nüfuzunun Küba'da tanınması yalnızca Küba'ya Amerikan müdahalesi ile gerçekleşebilecekti ve bu amaç Kübalı asilerin arzu ve cömertliklerine bırakılamayacak denli önemliydi. New York'ta basılan ve önceleri savaşa karşı çıkan *Commercial Advertiser* gazetesi, 10 Mart baskısında, "insanlık ve özgürlük aşkı ve en önemlisi de dünyanın her köşesindeki ticaret ve endüstrinin bütün dünyanın yararına gelişebilmesi için özgürleşebilmesi arzusuyla" Amerika'nın Küba'ya müdahale etmesini istiyordu.

Oysaki bütün bunlardan önce Kongre'den Birleşik Devletler'in Küba'yı ilhak etmeyeceğini garanti eden Teller yasası geçirilmişti. Bu yasa Küba'nın bağımsızlığına önem veren ve Amerikan emperyalizmine karşı çıkan aydınlarla, "açık kapı" politikasını yeterli görüp askeri bir müdahaleye gerek kalmayacağını düşünen işadamları tarafından öne sürülmüş ve desteklenmişti. Ancak 1898 ilkbaharına gelindiğinde iş çevrelerinde iştahla müdahaleleri savunanlar boy göstermeye başlamıştı. *The Journal of Commerce*'de "Teller yasası... yasa hazırlanırken düşünülen içeriğinden biraz farklı yorumlanmalıdır," diye yazıyordu.

Bir savaş çıkması durumunda bundan doğrudan doğruya çıkar sağlayacak kişiler vardı. Pittsburgh'ta demir endüstrisi merkezi olan Ticaret Odası güç kullanılmasını destekliyordu ve *Chattanooga Tradesman* gazetesi bir savaş olasılığının bile "demir ticaretini derhal artırmış olduğunu" yazıyordu. Aynı gazete "gerçek bir savaşın demir nakliyatındaki iş hacmini de oldukça önemli bir miktarda genişleteceğini" yazıyordu. Washington'da "savaş halinin" Donanma Bakanlığı'nı etkilediğini ve "Maine'nin patlamasından bu yana bakanlığı dolduran mermi, roket, donatım malzemeleri, cephane ve diğer gereçleri sağlayan müteahhit ve şirketleri" harekete geçirdiğini yazıyordu.

Bir banker olan Russell Sage ise, savaş çıkması durumunda "Zenginlerin nerede tavır alacakları bellidir," diyordu. İşadamları arasında yapılan bir anket John Jacob Astor'un, William Rockefeller'in ve Thomas Fortune Ryan'ın "askerce duygular beslediklerini" ortaya çıkarmıştı. Ayrıca J. P. Morgan'ın da İspanya ile daha fazla görüşmeler yapmaya çalışmanın hiçbir işe yaramayacağına inandığı ortaya çıkmıştı.

21 Mart 1898'de Henry Cabot Lodge, başkan McKinley'e uzun bir mektup yazarak kendisinin "Boston, Lynn ve Nahant'daki"... "bankerler, borsacılar, işadamları, editörler, din adamları ve diğer meslek sahipleriyle" konuştuğunu ve "en tutucu kesimler de dahil" herkesin Küba sorununun "çözülmesini" istediğini söyledi. Lodge şu raporu veriyordu: "Bana Küba'da devam eden bu savaş nedeniyle iş yaşamında birbiri ardına gelen kasılmaları yaşamaktansa bir şok ve bir sonu yaşamanın kendileri için çok daha iyi olacağını söylediler." 25 Mart günü, McKinley'in Beyaz Saray'daki danışmanlarından birine şu telgraf ulaştı: "Buradaki büyük şirketler savaşacağımıza inanıyorlar. Beklemektense savaşı tercih edeceklerine inanıyorum."

Bu telgrafı aldıktan iki gün sonra McKinley, İspanya'ya bir ültimatom vererek barış yapılmasını istedi. Küba'nın bağımsızlığı konusunda da tek laf etmedi. Kübalı asilerin sözcüsü, New York'ta yaşayan Kübalıların bir kısmı için bunun yalnızca İspanya'nın gidip Birleşik Devletler'in geleceği anlamını taşıdığını bildirdi. Sözcü tepkileri şu şekilde dile getirdi:

> Bağımsızlığımızın tanınması konusunda herhangi bir kaygı taşımadan önümüze sürülen müdahale önerisi karşısında, biz Kübalı devrimcilerin bir adım daha atarak böyle bir müdahaleyi Birleşik Devletler'in biz devrimcilere karşı bir savaş ilanı olarak düşünmemiz gerekiyor ve düşüneceğiz de...

Gerçekten de McKinley, Kongre'den 11 Nisanda müdahale edilmesini isteyince, Kübalı devrimcilerin savaş durumunda yaşadıklarını kabul ederek Küba'nın bağımsızlığını istemedi. Dokuz gün sonra Kongre, oybirliğiyle McKinley'e müdahale yetkisi verdi. Amerikan kuvvetleri Küba'ya girince devrimciler Teller yasasının Küba'nın bağımsızlığını garantileyeceğini düşünerek onları karşıladılar.

İspanyol-Amerikan savaşı konusunda yazılan pek çok tarih kitabı, McKinley'in İspanya'ya savaş ilan ederek Küba'ya kuvvet göndermesinin nedeninin Birleşik Devletler'deki kamuoyunun yönlendirilmesiyle olduğunu yazar. Bazı gazetelerin isterik bir biçimde savaş çığırtkanlığı yaptıkları da doğrudur. Birçok Amerikalı bu müdahalenin amacının Küba'nın bağımsızlığı olduğunu ve Teller yasasının da bu amaç için bir garanti olduğunu düşünerek müdahale fikrini desteklemişlerdir. Fakat acaba McKinley iş çevrelerinin isteği dışında, yalnızca basın ve kamuoyunun yönlendirmesiyle (kaldı ki o tarihlerde kamuoyu araştırmaları da bulunmuyordu) savaşa karar verebilir miydi? Küba savaşından yıllar sonra Ticaret Bakanlığı'na bağlı dış ticaret bürosu şefi o dönem hakkında şu değerlendirmeyi yapacaktı:

> Birleşik Devletler'i Küba'daki İspanyol yönetimine karşı silah kullanmaya zorlayan ve zamanla belki de uçup gidecek olan halk hezeyanının altında, bizim Batı Hint Adaları ve Güney Amerika'daki cumhuriyetlerle olan ekono-

> mik ilişkilerimizin gerekliliği yatmaktadır... İspanyol-Amerikan savaşı genel bir genişleme hareketi içinde gelişen olaylardan yalnızca biriydi ve kökleri ülke içi endüstriyel tüketim kapasitemizin çok ötesinde değişmiş bir çevreye dayanıyordu. Bizim için yalnızca mallarımız için yabancı alıcılar bulmak değil, fakat aynı zamanda dış pazarlara ulaşmayı kolay, ekonomik ve güvenli hale getirecek araçları sağlamak da gerekli görülüyordu.

Amerikan işçi sendikaları 1895'te İspanya'ya karşı isyan çıkar çıkmaz Kübalı isyancılara sempati duymaya başladılar. Aynı sendikalar Amerikan yayılmacılığına da karşıydılar. Hem Emeğin Şövalyeleri hem de Amerikan İşçi Federasyonu, 1897'de McKinley'in önerisi doğrultusunda Hawaii'nin ilhak edilmesine karşı çıktılar. Kübalı isyancılara olan sempatiye karşın, AİF'de (Amerikan İşçi Federasyonu) Birleşik Devletler'in Küba'ya müdahalesi kararı 1897'de yapılan toplantıda reddedildi. AİF'li Samuel Gompers bir arkadaşına şunları yazdı: "Hareketimizin Küba'ya karşı duyduğu sempati içtendir, ciddidir, gerçektir; ancak bu, isteri krizine tutulduğu görülen bazı serdengeçtilerin isteklerine uyacağımız anlamına gelmez..."

Şubat ayında "Maine" gemisinin patlaması basında heyecanlı savaş çığlıklarına yol açınca, Uluslararası Makinistler Derneği'nin aylık dergisinde, bunun korkunç bir felaket olduğu, ancak diğer sanayi kazalarında meydana gelen işçi ölümlerinin böyle ulusal bir çığırtkanlığa yol açmadığı yazılmıştı. Dergi 10 Eylül 1897'de Pennsylvania'da bir kömür grevi sırasında yaşanan bir katliamı da anımsatıyordu. Lattimer maden ocaklarına giden anayolda bir gösteri yürüyüşü yapan Avusturyalı, Macar, İtalyan ve Alman işçiler -ki bunlar daha önce grevkırıcı olarak Amerika'ya getirilmişler, fakat daha sonra kendi aralarında örgütlenmişlerdi- dağılmayı reddedince, şerif ve yardımcıları üzerlerine ateş açarak on dokuz işçiyi, çoğu sırtından olmak üzere vurmuşlardı; fakat bu olay basında hiçbir yankı yaratmamıştı. İşçi dergisinde şunlar yazılıydı:

> ... endüstri alanında her gün, ay ve yıl dökülen bu kanlar; yapılan bu kıyımlarla insanlığa yararlı binlerce yaşamın açgözlülük tanrısı Moloch'a kurban edilmesi; işçilerin kapitalizme ödediği bu kanlı diyet karşılığında ne daha iyi bir yaşam ne de intikama yol açacak kin ve nefret doğuyor... Ölüm binlerce biçime bürünerek fabrikada, madende gelip yalnızca kurbanlarını alıp gidiyor ve hiçbir köşeden tek bir ses bile duyulmuyor.

AİF Connecticut şubesinin yayın organı *The Craftsman* de "Maine" gemisinin batışıyla ortaya çıkan toplumsal isteri konusunda uyarıda bulunuyordu:

> Çok kurnazca düzenlenmiş... dev boyutlarda bin plan göz göre göre uygulamaya sokuluyor ve Birleşik Devletler karada ve denizde büyük bir askeri güç

> olarak en ön saflara itiliyor. Bunun gerçek nedeni, sermayedarlar her şeyi ele geçirirlerken, herhangi bir işçinin ücretini bile sormaya cüret ettiğinde ... onu bir köpek gibi sokaklarda öldürebilecek olmasıdır.

Birleşik Maden İşçileri Sendikası gibi bazı sendikalar "Maine"nin batmasından sonra Birleşik Devletler'in Küba'ya müdahale etmesini istediler. Fakat bunların çoğu savaşa karşıydı. Bolton Hall'deki Amerikan Rıhtım İşçileri Sendikası'nın veznedarının yazdığı ve elden ele dolaşan "İşçilere Barış Çağrısı" başlıklı yazıda şu görüşler dile getirilmişti:

> Eğer savaş olursa size cesetler ve vergiler düşecek, onlara da şan ve şeref. Spekülatörler sizin cesetlerinizden para kazanacak. Birtakım insanlar size kötü yiyecekleri, su geçiren botları, ucuz, kalitesiz giyecekleri ve mukavva ayakkabıları kazıklayarak satacak ve siz bütün faturaları ödemek zorunda kalacaksınız. Bütün bu olaylarda size mutluluk verecek tek şey, İspanya'daki işçi kardeşlerinizden nefret etmek ayrıcalığı olacak ki aslında onların da Küba'da yapılan yanlışlarda sizin gibi hiç söz hakları olmamış.

Sosyalistler savaşa karşı çıkıyorlardı. Tek istisna Yahudilerin *Daily Forward* gazetesiydi. Sosyalist İşçi Partisi'nin gazetesi *The People* Küba'nın özgürlüğü meselesinin "bir bahane" olduğunu söylüyor ve hükümetin, "işçilerin dikkatini gerçek çıkarlarından başka yöne çekmek için" savaş istediğini yazıyordu. Bir başka sosyalist gazete *Appeal to Reason* savaş hareketinin "Halkın, ülke içinde yapılan yanlışları düzeltebilmesini engellemek için yönetici sınıfın başvurmayı sevdiği bir yöntem" olduğunu söylüyordu. San Fransisco'da çıkan *Voice of Labor* adlı gazetede bir sosyalist şunları yazmıştı: "Birkaç lider istedi diye bu ülkenin fakir işçilerinin, İspanya'nın fakir işçilerini öldürüp yaralamak üzere gönderildiklerini düşünmek bile korkunç bir şey."

Fakat savaş ilan edildikten sonra Foner, "işçi sendikalarının çoğunluğunun savaş ateşine yenik düştüğü"nü söylemektedir. Samuel Gompers savaşın "onurlu ve haklı" olduğunu ve 250.000 sendikalı işçinin askere gitmek için gönüllü olduğunu söylemektedir. Birleşik Maden İşçileri Sendikası kömür fiyatlarının yükselmesinin savaşın bir sonucu olduğuna işaret etmekte ve "kömür ve demir ticaretleri son birkaç yılda olduğundan daha sağlıklı biçimde gelişiyor," demekteydi.

Savaş işsizlere iş ve yüksek ücret getirdi getirmesine, ama fiyatlar da arttı. Foner şöyle demektedir: "Yaşam yalnızca şaşırtıcı bir biçimde pahalılanmamış, aynı zamanda gelir vergisi kavramı da adeta yok olmuştu. Şeker, şeker pekmezi, tütün ve diğer şeylere konan vergilerin artması nedeniyle yoksullar kendilerini birdenbire yalpalayarak süren savaşın bütün giderlerini karşılarken buldular." Halkın önünde yaptığı konuşmalarda açıkça savaşı destekleyen Gompers, özel sohbetlerinde savaşın işçinin alım gücünü % 20 oranında azalttığını söylemektedir.

1 Mayıs 1898 tarihinde Sosyalist İşçi Partisi, New York kentinde savaş karşıtı bir yürüyüş düzenledi, fakat yetkililer bu yürüyüşe izin vermediler. Oysa Yahudi işçileri savaşı desteklemeye davet eden Yahudi *Daily Forward* gazetesinin düzenlediği yürüyüşe izin verildi. Chicago'da yayımlanan *Labor World* gazetesinde, "Bu savaş yoksulların savaşıdır, bedelini yoksullar ödemektedir. Zenginler bundan kazanç sağlamışlardır, onlar her zaman kazanırlar..." deniliyordu.

Batı İşçileri Sendikası Amerikan İşçi Federasyonu kafiye olmayan işçileri kabul etmediği için 10 Mayıs 1898'de Salt Lake City'de kuruldu. Bu sendika "mesleklerine, uluslarına, inanç ve renklerine bakmaksızın bütün işçileri bir araya getirecek" ve "Amerikan işçisinden kendi emeğinin ürünü olan her şeyi çalan bütün şirket ve tröstlerin ölüm çanlarını çalacaktı." Sendikanın yayın organı savaş sırasında Hawaii'nin ilhak edilmesine işaret ederek bunun "Aç Kübalıların dertlerine çare olmak için başlayan savaşın birdenbire bir fetih hareketine dönüşmesinin" bir kanıtı olduğunu yazıyordu.

Bolton Hall'deki rıhtım işçilerinin, savaş döneminin bir çürüme ve vurgun dönemi olacağı konusundaki kehaneti şaşılacak bir biçimde doğru çıkmıştı. Richard Morris'in *Encyclopedia of American History*'si (Amerikan Tarih Ansiklopedisi) şu şaşırtıcı rakamları vermektedir:

> İspanyol-Amerikan savaşı sırasında ve seferberliğin sona erdiği günlerde orduda bulunan 274.000 subayın 5.462'si çeşitli harekât bölgelerinde ve Birleşik Devletler kamplarında yaşamlarını yitirdiler. Bu ölümlerden yalnızca 379'u savaş kaybı idi; geri kalan ölümlerin hepsi hastalık ve diğer nedenlerden meydana geldi.

Walter Millis'in *Martial Spirit* (Askeri Ruh) adlı kitabında da aynı rakamlar verilmektedir. Tarih ansiklopedisinde bu rakamlar kısaca verilmekte ve konserve et şirketleri tarafından asitborik, potasyum tuzu ve yapay renklendiriciyle konservelenip orduya satılan (ordudaki bir generalin deyimiyle) "mumyalanmış biftek"lerden hiç bahsedilmemektedir.

1898 Mayısında Chicago'nun büyük et konserve şirketlerinden biri, *Armour and Company* orduya 250 bin kg. biftek sattı. Bu biftekler bir yıl önce Liverpool'a gönderilip geri çevrilmişti. İki ay sonra, Hayvan Endüstrisi Bürosu müfettişi tarafından onaylanan Armour etlerini inceleyen ordu müfettişi, bunlarda 751 kasa çürük et buldu. Açtığı ilk altmış kasanın içindeki on dört konserve kutusu zaten patlamış "içlerindeki pis kokulu, köpürmüş çürük et bütün kutulara yayılmıştı." (Bu tanım, 1900 yılında Senato'ya verilen "İspanya ile savaş sırasında Savaş Bakanlığı'nın Çalışmasını İnceleme Komisyonu Raporu"ndan alınmıştır.) Binlerce asker besin zehirlenmesi geçirdi. Çatışmalarda ölmeyen beş bin askerin kaçının besin zehirlenmesinden öldüğü konusunda hiçbir rakam bulunmamaktadır.

Amerikalı Dışişleri Bakanı John Hay'in daha sonra çıkıp "muhteşem küçük bir savaş" diye bahsedeceği savaşta İspanyol güçleri üç ay içinde yenilgiye uğradılar. Amerikan ordusu Kübalı asilerin ordusu hiç yokmuş gibi davrandı. İspanyollar teslim olunca bu yenilgide hiçbir Kübalının görüşme yapmasına ya da imza atmasına izin verilmedi. General William Shafter başkent Santiago'ya silahlı hiçbir asinin giremeyeceğini söyledi. Kübalı asilerin lideri General Calixto Garcia'ya da Santiago'daki belediye binasındaki odalarda Kübalıların değil, eski İspanyol sivil yetkililerin çalışmaya devam edecekleri bildirildi.

Amerikalı tarihçiler çoğunlukla bu savaşta Kübalı asilerin rollerini görmezden gelirler. Philip Foner tarih kitabında Garcia'nın General Shafter'e gönderdiği protesto mektubunu ilk kez yayımlamıştır:

> Barış görüşmeleri ya da İspanyolların teslim olma koşulları konusunda beni tek bir kelime ederek şereflendirmediniz.
>
> ... Küba başkenti Santiago'ya yapılacak atamalar konusuna gelince... bu yetkililerin Küba halkı tarafından seçilemeyeceğini, fakat İspanyol kraliçesi tarafından seçilenlerin görevlerine devam edeceklerini derin bir üzüntüyle öğrenmiş bulunuyorum...
>
> İnanılması güç bir söylentiye göre General, benim ordumun Santiago'ya girmemesi için aldığınız önlemler ve verdiğiniz emirler, bizim bir katliam yapacağımızdan ya da İspanyollardan intikam alacağımızdan duyduğunuz korkulardan kaynaklanmış. İzin verirseniz, bayım, böyle bir fikrin gölgesinin bile aklınızdan geçmesini protesto ediyorum. Biz uygar bir savaşın kurallarını bilmeyen vahşiler değiliz. Biz yoksul ve toplama bir orduyuz, tıpkı sizin dedelerinizin verdikleri asil bağımsızlık savaşında yoksul ve toplama bir ordu olduğu gibi...

Küba'ya Amerikan ordusuyla birlikte Amerikan sermayesi de girmiş oldu. Foner şunları yazmaktadır:

> Küba'da İspanyol bayrağı inmeden önce bile Birleşik Devletler iş ve çıkar çevreleri oradaki nüfuzlarını hissettirmek için girişimde bulundular. Küba'ya binlerce tüccar, emlak komisyoncusu, borsa spekülatörü, gözükara maceraperest ve hızlı zengin olma hayali kuran adam üşüştü. Havana tramvayları bayiliğini kapmak için yedi sendika kapıştı ve sonunda New York'taki Wall Street yatırımlarını temsil eden Percival Farquhar galip çıktı. Böylelikle askeri işgalle hemen hemen aynı anda ticari işgal başlamış oldu...

Kereste sanayinin sözcüsü *The Lumberman's Review* savaşın ortasında şunları söyledi: "İspanya'nın Küba'daki yönetim alanlarını bırakıp gittiği an... Amerika'da kereste işiyle uğraşan herkes Küba ormanları ürünlerini almak için adaya koşacaktır. Küba'da hâlâ 10.000.000 akrelik el değmemiş orman alanında bol miktarda değerli kereste bulunmaktadır... bunlardan her biri Birleşik Devletler'de alıcı bulabilecek yüksek bir fiyat getirecektir."

Savaş bittiğinde Amerikalılar tren yollarını, madenleri ve şeker kamışı tarlalarını da ele geçirmeye başladılar. Birkaç yıl içinde Küba'ya 30 milyon *dolar*lık Amerikan sermayesi girmişti. *United Fruit* Küba şeker endüstrisine girdi. Bir akresini yirmi sentten olmak üzere 1.900.000 akrelik toprak satın aldı. Arkasından *American Tobacco Company* yetişti. 1901 yılında işgalin sonuna gelindiğinde Foner, Küba'nın ihraç ettiği madenlerin % 80'inin, çoğu *Bethlehem Steel* olmak üzere, Amerikalıların ellerine geçtiğini tahmin etmektedir.

Askeri işgal süresince birbirini izleyen birçok grev yapıldı. Eylül 1899'da, Havana'da binlerce işçi toplanarak "sekiz saatlik işgünü için genel grev" başlattılar ve "işçilerle sermayedarlar arasındaki savaşımı tırmandırmaya kararlıyız; çünkü Küba işçileri artık her şeye boyun eğerek yaşamayı kabul etmeyeceklerdir," diye ilan ettiler. Amerikalı General William Ludlow, Havana belediye başkanına on bir grev liderini tutuklamasını emretti; sonra da Birleşik Devletler birlikleri demiryolu istasyonları ve limanları işgal ettiler. Polis toplantıları dağıtarak kentte dolaşmaya başladı. Kentte her türlü ticaret de durmuştu. Tütün işçileri greve gitmişlerdi, basımevleri işi durdurmuşlardı; fırıncılar çalışmıyorlardı. Yüzlerce grevci tutuklanıyordu ve hapse atılan liderlerden bazılarına gözdağı verilerek grevlerin sona erdirilmesi için çağrı yaptırılıyordu.

Birleşik Devletler, Küba'yı ilhak etmedi. Fakat Küba Anayasası'nı hazırlamak üzere toplanan Meclis'e, Amerikan Kongresi'nin Şubat 1901'de geçirdiği Platt yasasını Küba Anayasası'na koymazlarsa Birleşik Devletler ordusunun Küba'yı terk etmeyeceği bildirildi. Platt yasası Birleşik Devletler'e, "Küba'nın bağımsızlığını korumak; orada yaşam, mülkiyet ve bireysel özgürlük haklarını koruyabilecek bir hükümetin sürebilmesi için müdahale hakkı"nı veriyordu. Bu yasa aynı zamanda Birleşik Devletler'e Küba'da kömür çıkarma ve belli noktalarda deniz istasyonları kurma hakkı da veriyordu.

Savaştan önce ve savaş sırasında Küba'nın özgürlüğü konusunda yapılan konuşmalarla, Teller Yasası pek çok Amerikalı -ve Kübalıda- gerçek bir bağımsızlığın kazanılabileceği beklentisine yol açmıştı. Oysaki şimdi Platt Yasası, yalnızca radikal ve işçi çevrelerinin yayın organları tarafından değil, aynı zamanda Birleşik Devletler'in her köşesindeki gazeteler ve gruplar tarafından bir ihanet olarak görülüyordu. Boston'daki Faneuil Salonu'nda gerçekleştirilen Amerikan Anti-emperyalist İttifakı'nın bir toplantısında bu yasa eski vali George Boutwell tarafından kınanmış ve şu değerlendirme yapılmıştı: "Küba'ya özgürlük ve egemenlik verilmesi için ettiğimiz yemine uymayarak adada yaşayanlara sömürge koşullarına uygun bir kulluk yaşamı empoze ediyoruz."

Havana'da on beş bin Kübalının katıldığı meşalelerin ışığı altında yapılan Anayasa yürüyüşünde Platt yasasının reddedilmesi istenmişti. Fakat işgal güçlerinin başında bulunan General Leonard, Wood McKinley'e güvence vererek, "Küba halkı her çeşit gösteri ve yürüyüşe katılır, bunlara fazla anlam yüklememek gerekir," demişti.

Anayasa konusunda yapılan toplantıda bir komisyon seçilerek, Birleşik Devletler'in Küba anayasasına Platt yasasını da eklemek için gösterdiği ısrarlı tavra bir yanıt verme girişiminde bulunuldu. Komisyonun "Penencia a la Convención" başlıklı raporu Santiagolu zenci bir delege tarafından yazılmıştı:

> Birleşik Devletler'in, bu devletin bağımsızlığının tehdit edildiği zamanlarda müdahale edip bağımsızlığımızı koruma konusunda karar verme gücünü kendine saklaması; yabancılara evimizin anahtarlarını teslim edip, onlara istedikleri zaman, arzu ettikleri her an, gece gündüz, iyi ya da kötü niyetlerle evimize girmelerine izin vermeye benzer.

Ayrıca:

> Bu durumda başımızda kalacak Küba yönetimleri, Küba halkının çıkarlarına hizmet etmek ve onları korumaktan çok, yalnızca Birleşik Devletler'in desteğini ve ihsanlarını düşünen ve Birleşik Devletler'in takdirlerine nail olmak için canla başla çalışmaya mahkûm hükümetler olacaktır ki, bu durumun bizim açımızdan en açık sonucu, bizim yalnızca aciz ve zavallı durumdaki hükümetlerle yönetileceğimiz gerçeğidir.

Raporda Kübalılardan istenilen kömür çıkarma ve deniz istasyonları kurma isteği de "anavatanın sakatlanması" olarak nitelendiriliyor ve şu sonuca varılıyordu:

> Askeri olarak işgal altında bulunan bir halka kendi hükümetlerine danışmalarını, kendi topraklarında özgür olmalarını söylemek yerine, dost ve müttefikler adı altında gelen işgal güçlerine, topraklarını işgal ettikleri bu halkın egemenlik haklarını yok edecek gücü ve hakları vermeleri söyleniyor. Birleşik Devletler'in benimsediği yöntemin bizim için yarattığı durum budur. Bundan daha gurur kırıcı, daha kabul edilemez bir durum olamaz.

Bu raporla Küba Kongresi Platt* Yasasını oybirliğiyle reddetti.

---

* Teller ve Platt Yasaları
1898 yılı Nisan ayında Colorado senatörü Henry M. Teller, Birleşik Devletler'in İspanya'ya savaş ilan etmesinden sonra Kongre'ye bir yasa önerisi sunarak Birleşik Devletler'in Küba üzerinde sürekli bir denetim kurma gibi bir niyetinin olamayacağını yasalaştırdı. Buna göre "Birleşik Devletler adı geçen ada üzerinde barışı sağlama dışında herhangi bir egemenlik, yetki ya da denetim kurma girişimi gibi bir eğilim taşımayı reddeder ve bu amacın (barışın) sağlanmasından sonra adanın yönetimini ve denetimini ada halkına bırakacağı konusunda kararlılığını belirtir.
Teller Yasasını Connecticut Senatörü Orville Platt'ın Şubat 1901 yılında hazırlayıp Kongre'den geçirdiği Platt Yasası izledi. Bu yasa Birleşik Devletler'e, "Küba'nın bağımsızlığını koruyacak ve adadaki yaşam, mülkiyet ve bireysel özgürlükleri sağlayacak uygun bir yönetimin kurulmasına dek Küba'ya müdahale etme hakkı"nı veriyordu. Platt yasası 29 Mayıs 1934 yılında iptal edildi (ç.n.).

Ancak bundan sonra gelen üç ay içinde, Birleşik Devletler'den gelen talepler; askeri işgal; Kübalılara Birleşik Devletler'in isteklerine rıza gösterinceye kadar kendi yönetimlerini kurmalarına izin verilmesinin reddi gibi baskılar etkisini gösterdi; Anayasa komisyonu birçok kez geri çevirmesine karşın Platt Yasası'nı kabul etmek zorunda kaldı. General Leonard Wood 1901 yılında Theodore Roosevelt'e, "Platt Yasası işlediği sürece Küba'nın bağımsızlığı yok denecek kadar kısıtlı olacaktır," diye yazmıştı.

Küba bu şekilde Amerika'nın egemenliğine girmiş oldu; fakat tam anlamıyla bir Amerikan sömürgesi de değildi. Ancak İspanyol-Amerikan savaşı Birleşik Devletler'in bir dizi toprağı ilhak etmesine de yol açmış oldu. Örneğin Karayibler denizinde Küba'nın komşusu olan Porto Riko Birleşik Devletler askeri güçleri tarafından İspanya'nın elinden alındı. Pasifik Okyanusu'nun üçte biri uzaklıkta olan ve Amerikan misyonerleri ile ananas plantasyonu sahipleri tarafından zaten ele geçirilmiş bulunan Hawaii adaları ise, Amerikalı memurların deyimiyle "koparılmaya hazır olgun bir armut gibi" toplandı ve Temmuz 1898'de Kongre'nin ortak bir kararıyla ilhak edildi. Aynı zamanda Hawaii'nin 2.300 mil batısında ve Japonya yolu üzerinde bulunan Wake Adası işgal edildi. Pasifik'te, bütün Filipin adalarına egemen bir noktada bulunan ve İspanya'nın elinde bulunan Guam alındı. 1898 Aralığında İspanya ile bir barış imzalandı ve buna göre 20 milyon *dolar* karşılığında Guam, Porto Riko ve Filipinler resmi olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin idaresine geçti.

Birleşik Devletler'de Filipin adalarının alınıp alınmaması konusunda ateşli bir tartışma vardı. Bir öyküye göre, Başkan McKinley, Beyaz Saray'ı ziyaret eden bir grup papaza, adaları alma konusunda nasıl karar verdiğini söyle açıklamıştı:

> Buradan ayrılmadan önce sizlere Filipinler işi konusunda birkaç şey söylemek isterim... Gerçek şu ki Filipinleri almak istemedim. Bize gelmeleri Tanrı'nın bir lütfu gibi oldu ve ben ne yapacağımı şaşırdım... Cumhuriyetçiler kadar Demokratları, herkesi, danışacak herkesi aradım, fakat çok az yardım gördüm.
>
> Önce, belki yalnızca Manila'yı alsak yeter diye düşündüm; sonra Luzon, sonra diğer adalar belki alınabilirdi.
>
> Beyaz Saray'ın döşemelerini geceler boyu, gece yarılarına kadar adımladım; beyler, şimdi burada size anlatmaktan utanmıyorum; ama diz çöküp Yüce Tanrı'ya bana yol gösterici bir ışık göndermesi için birçok gece dua ettim. Ve bir gece çok geç bir saatte - nasıl oldu bilmiyorum - ama Tanrı bana bir ışık gönderdi:
>
> 1) Bu adaları İspanya'ya geri veremezdik; bu korkaklık ve şerefsizlik olurdu.
>
> 2) Onları Fransa'ya ve İngiltere'ye, doğudaki ticari rakiplerimize de veremezdik; bu kötü bir iş anlayışı ve ahlaksızlık olurdu.

3) Onları kendi kendilerine de bırakamazdık; kendi kendilerini yönetmeye yatkın değillerdi ve kısa sürede İspanya'nın idaresi altında iken yaşadıklarından daha kötü bir anarşi ve yönetimsizlik sorunları yaşamaya başlarlardı. Ve

4) Bizim için artık adaların hepsini almaktan ve Filipinoları eğitmekten, uygarlık aşılayıp, Hıristiyanlaştırarak onları yüceltmekten ve Tanrı'nın yardımıyla onları en iyi biçime sokarak İsa'nın herkes için ölürken yaptığı gibi onlara kardeşimiz gibi bakmaktan başka çare yoktu. Bu kararları aldıktan sonra gidip yattım ve rahat bir uyku uyudum.

Ancak Filipinolar Tanrı'dan aynı mesajı almamışlardı. 1899 yılı Şubat ayında, İspanyollara karşı defalarca yaptıkları gibi Amerikan yönetimine karşı da ayaklandılar. Filipinli bir lider olan ve daha önce Birleşik Devletler tarafından, askerlerinin başına geçip İspanyollara karşı savaşması için Çin'den savaş gemileriyle getirilen Emilio Aguinaldo şimdi artık Amerikalılara karşı başlatılan isyan hareketinin lideri olmuştu. Aguinaldo, Birleşik Devletler koruması altında bir Filipino bağımsızlığı önerdi ise de bu kabul edilmedi.

İsyanı bastırmak Birleşik Devletler'in üç yılını aldı; Amerikalılar yetmiş bin kişilik -Küba'ya çıkanların dört katı- asker kullandılar, Küba'daki kayıplarından çok daha fazla kayıp verdiler. Bu, oldukça sert bir savaş oldu. Savaş kayıpları ve hastalıktan kaynaklanan ölümler Filipinliler için de büyük rakamlara ulaştı.

Politikacılar ve iş çevreleri artık ülkenin her yerinde imparatorluktan bahsetmenin tadını almıştı. Ağızların her açılışında ırkçılık, paternalizm (himayecilik) ve para konuları, "hedefimiz", "uygarlığımız" gibi konulara karışıyordu. 9 Ocak 1900 tarihinde ülkenin egemen ekonomik ve siyasal çevreleri adına Senato'da bir konuşma yapan Albert Beveridge şunları söyledi:

Sayın Başkan, içinde yaşadığımız dönem açık sözlü davranmayı gerektiriyor. Filipin Adaları sonsuza dek bizim olmuştur... Filipin Adaları'nın hemen gerisi ise Çin'in sınırsız pazarlarıdır. Hiçbirinden geri adım atmayacağız... Irkımıza verilen görevdeki rolümüzü inkâr etmeyeceğiz; Tanrı'nın önünde dünya uygarlığının savunuculuğunu üstleneceğiz...

Pasifik bizim okyanusumuzdur... Üretim fazlamızın tüketicilerini bulmak için başka nereye dönebiliriz ki? Önümüzdeki coğrafya sorunun yanıtını veriyor. Çin bizim doğal müşterimizdir... Filipinler bize bütün Doğu'yu açan kapıda kurduğumuz bir üs olacaktır...

Amerika'daki hiçbir toprak Luzon'daki ovalar ve vadiler kadar bereketli değil. Pirinç, kahve, şeker, kakao, kendir, tütün... Filipinlerdeki ağaçlar bütün dünyanın gelecek yüzyılda bile gereksinim duyacağı mobilya için yeterli malzemeyi sağlar. Cebu adasında, bu konuda en bilgili kişi bana, adadaki dağlar zincirinin 40 millik bir kısmı altında silme kömür yatakları bulunduğunu söyledi...

> Elimde Filipin'deki bir dere yatağında bulunmuş som altın bir külçe var... onu çıkarıldığı haliyle saklıyorum...
>
> İnancım odur ki oralardan Anglo-Sakson tipi kendi kendini yönetme sanatını bilen 100 kişi bile çıkmaz ve 5.000.000 kişiden fazla bir nüfus yönetilmeyi bekliyor.
>
> Bize savaş yöntemlerimizin zalimce olduğu suçlaması yöneltilmektedir. Değerli Senatörler, gerçek bunun tam aksidir... Ayrıca unutmamamız gereken şey, şu an karşımızda Amerikalı ya da Avrupalıların değil, Doğuluların bulunduğudur.

Ayaklanmacılar Amerikan güçlerine saldırınca McKinley asilerle savaşın başladığını söyledi. Ancak daha sonra Amerikalı askerler ilk ateşin Amerikalılardan geldiği konusunda tanıklık ettiler. Savaş bitince Boston'daki Faneuil Salonu'nda konuşan bir ordu subayı, komutanının kendisine ayaklanmacılarla aralarında bir çatışma çıkarması konusunda emir verdiğini söyledi.

1899 yılı Şubat ayında, Boston'da Senato'nun İspanya ile yapılan barışı onaylamasını kutlamak için bir ziyafet verildi. Başkan McKinley'i konuşma yapmak üzere kürsüye zengin bir tekstil imalatçısı davet etti. Bu ziyafet, ulusun tarihinde -iki bin davetliye dört yüz garsonun hizmet ettiği- en büyük ziyafet idi. McKinley konuşmasında "Amerika'nın kafasında imparatorluk kurma gibi bir plan yoktur," dedi. Ancak aynı yemekte, aynı davetlilere başkanın posta müdürü çıkıp "bizim tek istediğimiz, üretim fazlamız için bir Pazar bulmak" demekte tereddüt etmedi.

Harvard felsefecilerinden William James, Boston'da basılan *Transcript* gazetesine, "Başkan McKinley'in Boston ziyafetindeki, olayları soğukkanlı bir biçimde örtbas eden, riya dolu konuşması" hakkında bir mektup yazarak Filipinler operasyonunun, "etrafta hiçbir yaygara, gürültü patırdı çıkarmadan, kimsenin dikkatini çekmeden, sessizce öldürme sanatında mükemmel bir uzmanlık derecesine ulaşmış o büyük alışveriş mağazasının şeytani satış becerisini yansıttığını" söylemişti.

James, Amerika'nın saygın işadamı, politikacı ve aydınlarının 1898'de oluşturduğu "Anti-emperyalist İttifak" hareketinin bir üyesiydi ve uzun bir süreden beri kamuoyunu emperyalizmin kötülükleri ve Filipinler savaşının dehşeti konusunda eğitecek bir kampanyayı yürütüyordu. Bu hareket, garip isimlerden (Andrew Carnegie de bu grubun üyesiydi) oluşmuş bir gruptu; işçi düşmanı aristokratlar yanında öğretim üyeleri, özgürlük adı altında Filipinler halkına yapılanlara karşı ortak bir ahlaki tavırla, öfke içinde birleşmişlerdi. Diğer konulardaki tavırları ne denli farklı olursa olsun William James'in "Birleşik Devletler'i Filipin adalarında yaptıkları her şey için lanetliyorum" diyen nefret dolu sesine destek vereceklerdi.

Anti Emperyalist Birlik Filipinler'de görev yapan askerlerin mektuplarını yayımladı. Kansaslı bir yüzbaşı şunları yazıyordu: "Caloocan'ın

nüfusunun 17.000 kişi olduğu tahmin ediliyordu. Kansas'tan Yirminci Bölük Caloocan'dan geçti ve şimdi orada yerli halktan tek bir canlı bile yaşamıyor." Aynı birlikte bulunan bir er "Caloocan'daki zafer sonrası kendi ellerimle elli Filipino'nun evlerini ateşe verdim. Açtığımız ateşle kadın ve çocuklar da yaralandılar," diyordu.

Washington eyaletinden bir gönüllü ise şöyle yazıyordu: "Damarlarımızda şahlanan kan savaş istiyordu ve hepimiz o 'pis zencileri' öldürmek istiyorduk... Bu insan avı tavşan avlamaktan çok farklı bir şey."

O sırada Birleşik Devletler'de yoğun bir ırkçılık da yaşanıyordu. 1889 ve 1903 yılları arasında, her hafta, ortalama iki zenci, serseri ayaktakımı tarafından asılarak, yakılarak ya da sakatlanarak linç ediliyordu. Filipinolar Amerikalılar için garip görünüşlü, garip konuşan, kahverengi derili ve fiziksel olarak kendilerini hemen belli eden insanlardı.

Kasım 1901'de Philadelphia'da çıkan *Ledger* gazetesinin Manila muhabiri şu haberi geçiyordu:

> Bu savaş kansız, abartılı opera sahnelerinden biri değildir; askerlerimiz acımasızca davranmışlar, erkekleri, kadınları, çocukları, mahkûmları, esirleri, asi eylemcileri ve on yaşındaki çocuklardan tutun da bütün bir halkı, kafalarında köpeklerle bir tuttukları Filipinoları, kuşkulandıkları herkesi ortadan kaldırmak için öldürmüşlerdir... Askerlerimiz konuşturmak için insanların ağızlarına tuzlu su pompalamışlar, ellerini kaldırarak barışçı bir biçimde teslim olanları esir almışlardır. Bir saat sonra ise onların asi olduklarını gösteren en küçük bir kanıt olmadığı halde esirleri köprüye dizip birer birer ateş ederek aşağıda akan nehre atmışlar, onların kurşun dolu vücutlarını bulan herkese bir ders olsun diye ölüleri yüzer halde suya bırakmışlardır.

1901 yılı başlarında güney Luzon'dan Birleşik Devletler'e dönen Amerikalı bir general şunları söyledi:

> Luzon'un yerli halkının altıda biri son birkaç yıl içinde ya öldürüldü ya da bulaşıcı hummadan öldü. Öldürülerek yaşamını yitirenlerin sayısı çok fazla; ama bir kişinin bile savaşın yasal amaçlarına uygun bir biçimde öldüğünü sanmıyorum. Başka ülkelerde "sert önlemler" denildiğinde ne anlaşıldığını öğrenmek zorundayız.

Savaş Bakanı Elihu Root bu barbarlık suçlamalarına şöyle tepki verdi: "Filipinlerdeki savaş, Amerikan ordusu tarafından uygar savaş koşullarına titizlikle uyularak yürütülmektedir... kendi kendimize uyguladığımız denetimi ve insanlığımızı asla unutmadan savaşıyoruz."

Manila'da Littletown Waller adlı bir deniz binbaşısı on bir savunmasız Filipinliyi Samar adasında mahkemesiz infaz etmekle suçlanıyordu. Diğer deniz subayları olaya şöyle tanıklık ettiler:

> Binbaşı, ona General Smith'in öldürüp yakması talimatı verdiğini söyledi. Ne kadar öldürür ve yakarsa general o kadar mutlu olacakmış; zaman esir alma zamanı değilmiş ve Samar'ın muazzam ıssız bir orman haline getirilmesi gerekiyormuş. Binbaşı Waller, General Smith'e öldürüleceklerin hangi yaş sınırında olacağını söyleyince general "on yaş üzerindeki herkes" diye yanıtlamış.

Bagantas bölgesinden sorumlu bakan, bölgedeki 300.000 kişilik nüfusun üçte birinin çatışmalar, açlık ve hastalıklardan öldüğünü söylüyordu.

Mark Twain, Filipinler savaşı konusunda şunları yazmıştı:

> Adadaki birkaç bin kişiyi susturup gömdük; tarlalarını dümdüz ettik, köylerini yaktık, dullarla yetimleri kapı dışarı ettik, bizi onaylamayan birkaç düzine adamı sürgüne gönderip canlarını yaktık, geride kalan on milyon kişiyi de hayırsever bir biçimde asimile ettik ki bu, onları kurşuna dizdik demenin yeni dindarca biçimidir... sonunda iş partnerimiz, Sulu Sultanı'nın üç yüz odalık ve diğer esirlerini ele geçirip koruyucu bayrağımızı bu yağma ve çapulculuğun üzerine diktik.
>
> Ve nihayet, yüce Tanrı'nın inayetiyle -bu deyim bana değil devletimize aittir- bir Dünya Gücü olduk.

Amerikalıların ateş gücü Filipinli asilerin bir araya getirebilecekleri bütün güçlerin üstündeydi. Daha ilk savaşta Amiral Dewey, *Pasig River* adlı gemisini harekete geçirip Filipinlilerin siperlerini 250 kg.'lık top mermileriyle dövmeye başladı. Filipinlilerin ölü vücutlarının oluşturduğu tepeler o denli yüksekti ki Amerikalılar bu vücutları savunma duvarları olarak kullandılar. İngiliz bir tanık: "Bu, bir savaş olamaz; bu bir katliam, korkunç bir kasaplık," dedi. Fakat yanılıyordu; bu, bir savaştı.

Bu koşullarda isyancıların yıllarca dayanabilmeleri halkın desteğini aldıklarını göstermektedir. Filipinler savaşının komutanı General Arthur MacArthur "... Aguinaldo'nun birliklerinin halkın bir bölümünü temsil ettiğine inanmak istiyordum", diyordu. "Luzon'un bütün nüfusunun - yerli halkın hepsinin- bize karşı olduğunu düşünmek hiç hoşuma gitmiyordu." Fakat buna inanmaya "istemeden zorlanmıştı"; aslında Filipinler ordusunun gerilla taktikleri "bütün yerli nüfusun tam bir eylem birliği içinde olmalarına bağlı" olarak gerçekleşiyordu.

Savaş barbarlığının giderek ortaya dökülmesi ve Anti-emperyalist Birliğin çalışmalarına karşın Birleşik Devletler'de bazı işçi sendikaları Filipinler'deki harekâtı destekliyordu. Basımevi işçileri sendikası daha fazla toprak ilhak edilmesine sevindiklerini, çünkü ilhak edilmiş topraklardaki İngilizce eğitim yapan okulların basım işini artıracağına inandıklarını belirtiyordu. Gözlükçüler sendikasının yayın organı, gözlük satın

alacak yeni yerlerin kendileri için değerli olduğunu savunuyordu. Kardeş Demiryolları sendikası, Birleşik Devletler mallarının yeni topraklara gönderilmesiyle daha çok sayıda demiryolu işçisinin iş bulabileceğini söylüyordu. Bazı sendikalar büyük iş sahiplerinin dediklerini yineliyorlar, bölgesel genişlemenin üretim fazlası mallar için pazar yaratarak bir başka ekonomik darboğazı önleyeceğini anlatıyorlardı.

Diğer taraftan *Leather Workers' Journal* adlı dergide, ülke içindeki ücretlerin artırılmasının alım gücünü artıracağı, böylelikle üretim fazlası sorununun da çözüleceği yazıldı. Bunun üzerine *Carpenters' Journal,* "Sömürgelerinden akan servetle İngiltere'nin işçileri daha iyi duruma gelebilmişler mi?" diye sordu. Demir, çelik ve teneke işçilerinin yayın organı *The National Labor Tribune* dergisi Filipinler'in zengin kaynakları olduğunu onaylıyor, fakat şunu ekliyordu:

> Aynı şey bu ülke için de söylenebilir; ama eğer biri çıkıp size kömür madenin, şeker plantasyonun ya da demiryolun var mı diye soracak olsa hayır dersiniz... bunlar hep birkaç kişi tarafından denetlenen tröstlerin ellerinde bulunan şeylerdir...

Filipinler'i ilhak edecek anlaşma Kongre'de 1899 yılı başlarında tartışmaya açılınca Boston'daki Merkezi İşçi Sendikaları ve New York buna karşı çıktı. New York'ta ilhaka karşı büyük bir miting düzenlendi. Antiemperyalist İttifak Filipinler'in alınmasına karşı bir milyondan fazla yazıyı dolaşıma soktu. (Foner, İttifakın aydınlar ve iş çevreleri tarafından örgütlenip yönetildiğini, fakat yarım milyona yakın üyesinin geniş ölçüde işçiler, kadınlar ve zencilerden oluştuğunu söylemektedir.) İttifakın yerel şubeleri ülkenin her tarafında toplantılar düzenlediler. Anlaşmaya karşı güçlü bir kampanya yürütüldü ve bu Senato'da onaylanıp imzalandığında yalnızca, bir oy farkıyla imzalanabilmişti.

İşçi sendikalarının savaşa tepkileri -ekonomik çıkarları benimseyen, fakat kapitalist genişleme ve şiddete karşı tavırlar- işçi sendikalarının ülke içinde ne savaşı durdurmak için ne de sisteme karşı bir sınıf savaşı başlatmak için birleşebileceklerini gösterdi. Zenci askerlerin savaşa tepkileri de karışıktı: Öncelikle başarı fırsatını siyahlara tanımayan bir toplumda yükselmek ihtiyacı ağır basıyordu ve askeri yaşam bu olanağı sağlıyordu. Ayrıca ırksal bir gurur da söz konusuydu ve siyahlar kendilerinin de herkes kadar cesur ve vatansever olduğunu göstermek istiyorlardı. Yine de siyahlar arasında bir bilinç, renkli tenli insanlara karşı yürütülen savaş canavarlıklarının bilinci artıyordu ve onlar biliyorlardı ki bu şiddet olayları, yalnızca Birleşik Devletler'de zencilere karşı yürütülen şiddet olaylarının bir uzantısı, bir denkliğidir.

Smoked Yankees and Struggle for Empire (Foyası Ortaya Çıkan Yankeeler ve İmparatorluk İçin Mücadele) başlıklı kitabında William Gatewood, 1898-1902 yılları arasında zenci askerlerin siyahların gazete-

lerine gönderdikleri 114 mektubu yayımlamakta ve çözümlemektedir. Bu mektupların hepsi zencilerin çelişkili duygularını yansıtmaktadır. Zenci askerler Florida, Tampa'da kamp yapmışlar ve oradaki beyazların yoğun ırkçı nefretiyle karşılaşmışlardı. Daha sonra ise Küba'da cesaretle savaştıktan sonra bile subay yapılmadıklarını, siyah birliklere beyaz subayların komuta ettiğini gördüler.

Zenci askerler Lakeland, Florida'da içki satan bir yerde içlerinden birine içki servisi yapmayan dükkân sahibini tabancalarıyla vurarak dövmüşler, daha sonra karşılarına çıkan beyaz kalabalıktan bir sivili öldürmüşlerdi. Tampa'da sarhoş beyaz askerler zenci bir çocuğu hedef tahtası haline getirip nişancılıklarını denemeye kalkışınca ırkçı gösteriler başlamış, zenci askerler beyazlara karşılık verince de, gazete haberlerinin bildirdiğine göre "caddelerden oluk oluk zenci kanı akmıştı." Yirmi yedi zenci asker ve üç beyaz ciddi bir biçimde yaralanmıştı. Tampa'da bir zenci alayının papazı Cleveland'da çıkan *Gazette* adlı bir günlük gazeteye şu mektubu yazmıştı:

> Amerika İspanya'dan daha mı iyi? Amerika'da da yargıçlar ya da Jüri tarafından yargılanmaksın her gün öldürülen kullar yok mu? Bu ülkenin sınırları içinde de, yalnızca babalarının derisi siyah diye karınları doymayan, üstünde başında olmayan çocuklar yok mu?... Zenciler yine de bu ülkenin bayrağına sadıktırlar.

Aynı din adamı, George Prioleau, Küba savaşının zenci gazilerine Missouri'nin Kansas City kentinde "alaycı ve kaba bir karşılama töreni" yapıldığını ve "ülkenin kahramanı zenci çocukların restoranların önünde dikilip bir sandviç bir kahve almalarına izin verilmezken, beyaz askerlerin içeri davet edilip masalara oturtularak onlara yemek ısmarlandığını" anlatmaktadır.

Yine de Birleşik Devletler'deki birçok siyahın savaşa karşı militanca bir tavır takınmaları Filipinler sorunu sırasında oldu. Afrika Episkopal Metodist Kilisesi'nin başpapazı Henry M. Turner, Filipinler'deki harekâtı "kutsal olmayan bir fetih savaşı" olarak niteliyor ve Filipinlerin "koyu milliyetçi" olduğunu ilan ediyordu.

Filipinler'de görev başında dört zenci alayı bulunuyordu. Zenci askerlerin çoğu adalarda yaşayan kahverengi derili yerlilerle dostluk ilişkileri kurmuşlar ve beyaz birliklerin Filipinler'den bahsederken "pis zenciler" demelerine öfkelenmeye başlamışlardı. Gatewood, Filipinler harekâtı sırasında siyah birliklerden "inanılmayacak kadar çok sayıda asker kaçağı" olayına rastlandığını anlatmaktadır. Filipinler'deki ayaklanmacılar, Amerikalı zencileri posterlerde çoğu kez "Renkli Amerikan askeri" olarak tanımlamakta, onlara anavatanda karşılaştıkları linç hareketlerini anımsatmakta ve diğer renkli halklara karşı beyaz emperyalistlerin tarafında savaşmamaya davet etmekteydiler.

Askerden kaçanların bir kısmı Filipinolara katılmıştı. Bunlardan en ünlüsü 24. piyade birliğinden David Fagan'dı. Gatewood'a göre Fagan "asi ordusunda bir görev almış ve Amerikan güçlerini darmadağın etmişti."

William Simms, Filipinler'den şunları yazıyordu:

> Bir Filipino çocuğun bana sorduğu ve şu anlama gelebilecek soru karşısında şaşırdım kaldım: "Biz onlara hiçbir şey yapmadığımız ve büyük bir dostluk gösterdiğimiz halde... Amerikalı zenciler buraya gelip bizimle niçin savaşıyorlar? Onlar aynen bize benziyorlar ve biz de onlara. Amerika'ya gidip orada zencileri yakan, sizleri hayvan yerine koyan o insanlarla niçin savaşmıyorsunuz?..."

1899 yılında gönderilen bir başka asker mektubunda ise şunlar yazılmıştı:

> Irk olarak gayet doğaldır ki Filipinolara sempati duyuyoruz. Onlar kendi gelecekleri için erkekçe savaşıyorlar. Ancak duygularımız bu yönde diye de vatanımıza sırtımızı dönemeyiz.

24. Piyade birliğinde çavuş olan Patrick Mason Cleveland'da çıkan ve Filipinler'in ilhak edilmesine şiddetle karşı olan *Gazette*'de şunları yazmıştı.

> Sayın Bayım: Buraya geldiğimden beri hiçbir savaşta yer almadım ve almaya da niyetim yok. Bu insanlara ve Birleşik Devletler'in egemenliği altına giren bütün halklara acıyorum. Onlara adilane davranılacağına inanmıyorum. Sabah kalkıp "pis zenci", akşam yatıp "pis zenci" lafını işitecekler... Söylediğimiz şeylere hak veriyorum; ancak asker olduğum için daha fazlasını söyleyemiyorum...

William Fulbright adındaki bir zenci piyade eri 1901 yılı Haziran ayında Manila'dan Indianapolis'teki bir gazete editörüne şunları yazdı: "Adalarda cereyan eden bu savaş dev bir soygun ve baskı planından başka bir şey değil."

Filipinler'e karşı savaş sürerken, anavatanda Massachusettsli bir grup zenci Başkan McKinley'e bir mesaj gönderdi:

> Massachusetts'in karaderili halkı olan bizler bir araya gelerek bir toplantı yaptık... ve bize karşı yapılan haksızlıklara karşı, sizin inanılmaz, anlaşılmaz bir biçimde sessiz kalmanıza karşın yine de açık bir mektupla size başvurmaya karar verdik...
>
> ... acılarımızı gördünüz, oturduğunuz yüce makamdan yaptığımız korkunç hataları ve karşılaştığımız sıkıntıları gördünüz, fakat yine de hiçbir zaman, hiçbir fırsatta bizim adımıza ağzınızı açmadınız...

Kuzey Carolina'nın Wilmington kenti kanlı bir devrimin pençesinde iki gün ve gece boyunca kıvranırken; tek suçları derilerinin renginin siyah, (ve Amerikan vatandaşları olarak haklarını kullanmayı istemek) olan zenciler, o yazgısı kötü kentin sokaklarında köpekler gibi boğazlanırken, Birleşik Devletler'in karaderili halkı olan bizler hep birlikte, duyduğumuz kaygılar ve kalplerimizi burkan umut ve korkularla size dönüp, göndermediğiniz federal yardım ve sağlamadığınız güvenlik güçlerinin gelmesini bekledik...

Bu cinnet, bu cinayet işleme coşkusu, Güney Carolina'nın Phoenix kentinde siyahların avlanarak öldürülmesi, kentin beyaz radikallerinin bir grup beyaz vahşi tarafından kentten sürülüp arkadan vurulması hep aynı ayaktakımının işiydi... Bizler boş yere sizden bir hareket ya da bir söz gelmesini bekledik...

Bir süre sonra Güney turuna çıktığınızda ise sizin gayet kurnaz bir biçimde Güney'deki ırkçılığa prim verdiğinizi, önyargıları göz önüne alarak konuştuğunuzu gördük... Uzun yıllardan beri acı çeken siyah vatandaşlarınıza sabır, çalışma ve itidal öğütlerken, beyaz yurttaşlarıma nasıl da vatanseverlik, aşırı milliyetçilik ve emperyalizm öğütlüyordunuz.

Ancak siyahlara vazedilen "sabır, çalışma ve itidal" ile beyazlara aşılanmaya çalışılan "milliyetçilik" fayda etmedi. Yirminci yüzyılın ilk yıllarında sergilenen bütün devlet gücüne karşın, çok sayıda siyahın, beyazın, kadın ve erkeğin daha sabırsız, daha itidalsiz ve daha az vatanperver davranmaya başladığı görüldü.

13.
Sosyalistler Meydan Okuyor

Savaş ve aşırı milliyetçilik, sıradan yaşamın gerçeklerinden kaynaklanan sınıfsal öfkeyi belki geciktirebilirdi, ama bütünüyle bastıramazdı. Yirminci yüzyılın hemen başlarında bu öfke tekrar ortaya çıktı. Politik bilinci fabrika işçiliği, Haymarket idamları, Homestead grevi, yoldaşı ve âşığı Alexander Berkman'ın uzun yıllar süren hapsi, 1890 yılı ekonomik krizi, New York'taki grev çatışmaları, kendisinin Blackwell adasındaki hapisliği gibi olaylarla biçimlenen anarşist ve feminist Emma Goldman İspanyol-Amerikan savaşından birkaç yıl sonra yapılan bir toplantıda şunları söylüyordu:

> Kalplerimiz acımasız İspanyollara karşı nasıl da infialle yanıyordu!... Fakat toz duman yatışıp ölüler gömülünce savaşın maliyeti halkın önüne eşya fiyatlarındaki ve kiralardaki artışlar biçiminde geldi -yani vatanseverlik cümbüşü sonrası artık ayılmıştık- birdenbire gördük ki İspanyol-Amerikan savaşının nedeni şeker fiyatlarıydı... Amerikan halkının yaşamı, kanı, parası Amerikan kapitalistlerinin çıkarlarını korumak için kullanılmıştı.

Mark Twain ne anarşist ne de radikaldi. 1900 yılında, altmış beş yaşında iken dünyaca tanınmış komik-ciddi ve "iliklerine kadar Amerikalı" öykülerin yazarı olmuştu. Birleşik Devletler ile diğer Batılı ülkelerin dünyaya karşı sergiledikleri tutumu gözlemiş ve yüzyılın başlarında New York *Herald* gazetesinde şunları yazmıştı: "Karşınıza Hıristiyanlık Âlemi denilen görkemli anayı getiriyorum: Kiao-Chou'da, Mançurya'da, Güney Afrika ve Filipinler'de gerçekleştirdiği korsan saldırılarında kirlenmiş, lekelenmiş,

onurunu yitirmiş, cepleri rüşvet, ağzı dindarca ikiyüzlülüklerle dolu o görkemli anayı."

Yirminci yüzyılın başlarında sosyalizmden bahseden ya da kapitalist sistemi sert bir biçimde eleştiren yazarlar vardı. Bunlar ismi duyulmamış broşür yazarları değil, Amerikan edebiyat dünyasının, kitapları milyonlarca kişi tarafından okunan Upton Scnlair, Jack London, Theodore Dreiser, Frank Norris gibi en ünlü isimleriydi.

Upton Sinclair 1906'da basılan romanı *The Jungle* (Orman) ile Chicago'daki et kombinalarının durumunu bütün ülkenin gözleri önüne serince herkes şok oldu ve et endüstrisini düzenleyen yasaların çıkarılması konusunda talepler arttı. Roman aynı zamanda göçmen emekçi Jurgis Rudkus'un öyküsünden yola çıkarak sosyalizmden, insanların mülkiyet ortaklığı ve işbirliği içinde çalışarak dünyadaki zenginlikleri paylaştıklarında yaşamın ne kadar güzel olacağından bahsediyordu. *Orman* önce *Appeal to Reason* adlı bir sosyalist gazetede yayımlandı; daha sonra da milyonların okuduğu bir kitap oldu ve on yedi dile çevrildi.

Upton Sinclair'in *Orman*'da sergilediği düşüncelerini oluşturan etkilerden biri de bir kitap, Jack London'un *Uçurum İnsanları* adlı romanıydı. London, Sosyalist Parti'nin bir üyesiydi. San Francisco varoşlarından çıkmıştı ve evlenmemiş bir annenin çocuğuydu. Bir gazetede ayak işlerine bakmış, konserve fabrikasında işçi olarak çalışmış, denizciliği ve balıkçılığı denemiş, jüt atölyelerinde ve çamaşırhanelerde çalışmış; trenlerde kaçak yolculuk ederek bütün Doğu Sahili'ni dolaşmıştı. New York sokaklarında polis tarafından coplanmış, Niagara Falls'da serserilikten tutuklanmış, hapiste iken dövülen ve işkenceye uğrayan insanlar görmüş, San Francisco Körfezi'nde kaçak istiridye çıkarmıştı. Flaubert, Tolstoy, Melville ve *Komünist Manifesto*'yu okumuş olan London, 1896 kışında Alaska altın madenlerinde sosyalizm vaazları vermiş ve gemi ile 2000 mil giderek Bering Denizi'ni geçmiş ve serüven kitaplarının dünyaca ünlü bir yazarı olmuştu. 1906 yılında *Demir Ökçe* romanını yazarak okurlarını faşist bir Amerika olgusuna karşı uyarmış, insanlar arası sosyalist kardeşlik idealini pekiştirmeye çalışmıştı. Romanın akışı içinde, karakterleri yoluyla sistemi suçlamaktadır:

> Modern insanın mağara adamından daha sefil bir yaşam sürdüğü; buna karşın üretim gücünün mağara adamınınkinden binlerce kez daha fazla olduğu gerçekleri göz önünde bulundurulursa, kapitalist sınıfın yönetimde başarısız olduğu sonucundan başka bir sonuca ulaşma olasılığı yoktur... Kapitalist sınıf bencillikle ve yasadışı bir biçimde kötü yönetmektedir.

London bu saldırıya kendi görüşlerini de eklemektedir:

> Yeteri kadar ve ucuz bir biçimde üreten bu harika makineleri yok etmeyelim. Onların yeterliliğini ve ucuzluğunu kâra çevirelim. Onları kendimiz için çalıştıralım. Evet baylar, sosyalizm budur...

Bu dönem, siyasal yorumlar yapmaya hiç de istekli olmayan, Avrupa'da yaşayarak kendine sürgün yaşamını seçen bir romancının, Henry James'in bile 1904'te Birleşik Devletler'de yaptığı bir tur sonunda ülkeyi "Her çeşit kötü, ağır kokulu, zehirli para hırsı bitkisinin boy attığı bir Rappaccini bahçesi"* olarak tanımlamasına neden olmuştu.

Çamur Eşeleyiciler grubu da çamuru ve pisliği kazarak, kaldırarak ve yalnızca gördüklerini anlatmakla bile hoşnutsuzluk atmosferine katkıda bulunuyorlardı. Bazı yeni kitlesel dolaşım olanakları olan dergiler de kâr amacıyla bunların makalelerini yayımlıyorlardı: Ida Tarbell'in *Standard Oil Company*'yi sergilediği ve Lincoln Steffens'in başlıca Amerikan kentlerinde görülen yozlaşmayı anlattığı öyküler örnek olarak gösterilebilir.

1900'lere gelindiğinde ne savaşın vatanseverlik söylemi ne de seçim atmosferinin herkesi içine alan enerjisi sistemin sorunlarını saklamaya yetiyordu. Her şeyin iş ve paraya odaklanması süreci fazla ileri gitmiş, banker denetimi daha gözle görülebilir hale gelmişti. Teknoloji geliştikçe ve şirketler büyüdükçe daha fazla sermaye gereksinmesi doğuyor ve bu sermaye de bankerlerin elinde bulunuyordu. 1904 yılına dek binden fazla demiryolu işletmesi altı büyük elde toplanmış ve bunlardan her biri de ya Morgan ya da Rockefeller kâr ortaklığına bağlanmıştı. Araştırmacı Cochran ve Miller şunları söylemektedir:

> Yeni oligarşinin lideri, imparatorluğun sahibi Morgan Hanedanı idi. Morganların iş operasyonları (başında George F. Baker'ın bulunduğu) Birinci New York Ulusal Bankası ile (Rockefeller hisseleri temsilcisi James Stillman'ın nezaret ettiği) New York Ulusal Kent Bankası tarafından maharetle yürütülüyordu. Bunlar arasında, bu üç adam ve onların ticari ortakları 112 büyük şirket içinde 341 yöneticiliği ellerinde bulunduruyorlardı. Bu şirketlerin 1912 yılında toplam sermayeleri 22.245.000.000 *dolar* idi ve bu rakam yirmi iki eyalette toplam mülkiyete biçilen değer ile Missisippi Nehri'nin batısındaki arazilerin değerinin toplamından daha fazla bir miktar demekti...

Morgan her zaman düzenlilik, tutarlılık ve güvenilirlik istiyordu. 1901 yılında iş ortaklarından biri onun hakkında:

> Böyle büyük bir sanayinin başında Mr. Morgan gibi bir adam bulunduğu sürece, içinde çok çeşitli çıkarların bulunduğu eski planın aksine, üretim daha düzenli olacak, emeğe tutarlı bir biçimde daha fazla ücret verilecek ve ihtiyaç fazlası üretimden kaynaklanan panikler geçmişte kalacaktır.

---

* Henry James Nathaniel Hawthorne'un ünlü öyküsü *Rappaccini's Daughter'a* (Rappaccini'nin Kızı) gönderme yapmaktadır. Doğa ile çeşitli deneyler yapan bilim adamı Signor Giacomo Rappaccini sonunda yalnızca bir baştan bir başa zehirli çiçeklerle dolu bir bahçe yaratmakla kalmaz, kızı Beatrice'in de nefesini zehirli bir hale getirir. (Ancak kendisi için "başarı" olarak görülen bu sonuç, kızının genç bilim adamı Giovanni Guasconti'ye âşık olması ve zehirli nefesine karşı aldığı antidot yüzünden ölmesine neden olur.)

Ancak böyle bir sistemi Morgan ve iş ortakları bile bütünüyle denetleyemiyorlardı. 1907 yılında bir panik, parasal bir çöküş, bir kriz yaşandı. Büyük iş sahiplerinin etkilenmediği doğruydu; yine de 1907 yılından sonra kârlar sermayedarların istediği kadar büyük olmuyordu, sanayileşme o denli hızlı yayılmıyordu ve sanayiciler maliyetleri düşürmenin yollarını aramaya başlamışlardı.

Başvurulan yollardan biri Taylorizm idi. Frederick W. Taylor bir çelik şirketinde ustabaşıydı ve çelik fabrikasındaki her işi yakından tanımıştı. İşbaşına gelince ince ayrıntıların düşünüldüğü bir işbölümünü uygulamaya soktu, makineleşmeyi ve parça başı ücret sistemini hızlandırdı, üretimi ve kârı artırmaya çalıştı. 1911 yılında iş dünyasında güçlü bir etki yaratan "bilimsel iş yönetimi" konulu bir kitap yazdı. İş yönetiminde artık fabrikadaki işçinin enerji ve zamanı en ince ayrıntılarına kadar denetlenebiliyordu. Harry Braverman'ın da *Labor and Monopoly Capital* (Emek ve Tekelci Sermaye) adlı kitabında belirttiği gibi Taylorizm'in amacı, yeni emek dağılımının gerektirdiği biçimde işçileri basit işler yapabilir durumda, bireyliklerinden ve insanlıklarından sıyrılmış standart makine parçaları gibi alınır satılır metalar halinde tutarak, onları iş sürecinde gerektikçe kendi aralarında değiştirilebilir hale getirmekti.

Bu sistem yeni otomobil endüstrisi için çok uygundu. 1909 yılında Ford 10.607 otomobil sattı; 1913'te 168.000; 1914'te (üretilen bütün otomobil sayısının % 45'i olan) 248.000 satışa ulaştı. Kârı ise 30 milyon *dolar*dı.

Emek gücünün büyük bir oranını göçmenler oluşturduğu için (1907'de Allegheny mıntıkasında bulunan Carnegie tesislerinde 14.359 işçinin 11.694'ü Doğu Avrupalı göçmenlerdi) beceri gerektirmeyen, basitleştirilmiş işler talep eden Taylorizm uygulanması kolay bir yöntem sunuyordu.

New York kentinde yeni gelen göçmenlerin çalıştığı yerler sağlık koşullarına aykırı olarak az ücretle iş yaptıran yerlerdi. Ozan Edwin Markham, *Cosmopolitan* dergisinde 1907 Ocak sayısında şunları yazıyordu:

> Havasız odalarda anneler, babalar gece gündüz dikiş dikiyorlar. Evde çalıştırılan ucuz işçiler, fabrikalarda çalıştırılan ucuz işçilerden de ucuza gelmek zorunda... Çocuklar da oyunlarından alıkonulup ana babalarının yanı başında işe koşuluyor, az para karşılığı köle gibi çalıştırılıyorlar...
>
> Bütün bir yıl boyunca New York'ta ve diğer kentlerde bu evlerden çıkıp kente yayılan zavallı çocukları görebilirsiniz. New York'un Doğu Yakası'nda onları -sarı benizli çocuğu, henüz serpilmiş kızı- hemen her saat görebilirsiniz; yüzleri ifadesizleşmiş, başları ve kolları üzerine yığılmış giysilerin yükü-yle belleri bükülmüş, bütün vücut kasları gerilmiş bir halde çıkarlar karşınıza her zaman...

> Küçücük kalplerin ve omuzların yetişkinlerin sorumlulukları altında böyle gerilmesine izin verirken, aynı kentte, şımartılmış ve mücevherlerle süslenmiş, açık havaya çıkarılmış bir köpeğin güzel bulvarlarda hoş bir hanımın kadife kucağında oturması zalim bir uygarlık anlayışı değil midir?

Kent bir savaş alanına döndü. 10 Ağustos 1905'te New York *Tribune* gazetesi Aşağı Doğu Yakası'nda Federman's fırınında çıkan bir grevde, fırın sahibinin grev kırıcı işçilerle üretimi devam ettirmek istemesi üzerine şiddet olaylarının çıktığını bildirdi.

> Grevciler ve onlara sempati duyanlar dün akşam erken saatlerde Philip Federman'ın Orchard caddesi 183 numaradaki fırınına büyük bir heyecan ve kargaşa çıkararak saldırıp fırını enkaz haline getirdiler. İki polis de saldırgan grup tarafından iyice hırpalanınca polis copları sağdan soldan kafalara inmeye başladı...

New York'ta beş yüz giysi atölyesi bulunuyordu. Bir kadın daha sonra iş koşullarını şöyle hatırlıyordu:

> ... tehlikeli bir biçimde kırık dökük merdivenler... az sayıda ve kirli pencereler... Yılda bir kez süpürülen tahta zemin... Gece gündüz gaz lambasından başka ışık almayan odalar... karanlık holde pis ve kötü kokulu bir tuvalet... Taze içme suyu bulmak mümkün değil... fareler ve karafatmalar kol geziyor...
>
> Kış aylarında... soğuktan neler çektik. Yaz geldi sıcaklardan telef olduk...
>
> Bu hastalık üreten deliklerde biz gençler, kadın ve erkeklerle birlikte haftada yetmiş, seksen saat hiç durmadan çalışıyorduk. Cumartesi ve Pazar günleri de dahil!... Cumartesi öğleden sonra başımızın üzerinde bir uyarı görürdük: "Pazar günü gelmezseniz Pazartesi hiç zahmet etmeyin." ... Çocukların bir günlük tatil düşleri böylelikle kırılmış olurdu. Ağlardık, çünkü hepimiz daha çocuk yaşlardaydık...

1909 kışında Triangle Shirtwaist Şirketi'nde kadınlar örgütlenip grev yapmaya karar verdiler. Çok geçmeden grev saflarını belirlemişler soğukta grev gözcülüğü yapmaya başlamışlardı; ama diğer fabrikalar çalışırken bir sonuca ulaşamayacaklarını da anlamışlardı. Diğer atölyelerde çalışan işçilerle bir toplantı düzenlendi ve henüz ergenlik çağında olmakla birlikte iyi bir hatip olan Clara Lemlich, grev gözcülüğü yaparken yediği dayağın izlerini gözler önüne sererek ayağa kalktı ve şunları söyledi: "Tek çaremizin bir genel grev olduğunu görüyor ve hemen bir genel grev ilan etmemizi öneriyorum." Onun durumunu görenler ve sözlerini işitenler harekete geçtiler ve grev yapma yönünde oy kullandılar.

Grevcilerden biri olan Pauline Newman, yıllar sonra genel grevin nasıl başladığını şöyle anımsayacaktı:

> Her koldan binlerce kişi birbiri arkasından fabrikalardaki işlerini bırakarak Union meydanına doğru akmaya başladı. Aylardan kasımdı ve kış soğukları yakındı, üstümüzde başımızda bizi sıcak tutacak bir mantomuz bile yoktu; fakat yine de aramızda bir salon buluncaya kadar direnmemizi sağlayacak bir ruh birliği görülüyordu...
>
> Çoğu kadın olan bir sürü genç insanın yürüdüğünü ve neler olabileceğine hiç aldırmadan yürüdüğünü görebiliyordum... açlığa, soğuğa, yalnızlığa... o gün hiç mi hiç aldıran yoktu, o gün bizim günümüzdü.

Sendika greve üç bin kişinin katılacağını umuyordu. Fakat yirmi bin kişi işi bırakıp greve gitti. Sendikaya her gün bin yeni üye katıldı. Grev öncesi Uluslararası Kadın Giysileri İşçileri Sendikası'nın yalnızca birkaç kadın üyesi vardı. Grevde renkli ırktan kadınlar aktif bir biçimde, kış boyunca polise karşı, grev kırıcılara karşı, göz altına, tutuklanmalara karşı çalıştılar. Üç yüzden fazla işyerinde işçiler isteklerini kabul ettirdiler. Artık kadınlar sendika görevlisi olmaya da başladılar. Pauline Newman'ın anlatımıyla:

> Kendimizi eğitmeye çalıştık. Kızları odama çağırıp şiir okuma turları yaparak İngilizceyi kavrama yeteneğimizi geliştirmeye çalışıyorduk. En sevdiğimiz şiirlerden biri Thomas Hood'un "Gömleğin Şarkısı", bir diğeri ise... Percy Byöshe Shelleyn'in "Anarşinin Maskesi" adlı şiiriydi...
>
> "Daldığın uykulardan aslanlar gibi uyan
> Yenilmez sayılarla kapılarına dayan!
> Zincir halkaları, çiğ taneleri örneği,
> Sen uyurken kaplamış olsalar da her yerini,
> Silkele, kır, at, bırak toprağa
> Yapabilirsin, çünkü sen halksın, çoksun!
> Onlarsa, sayıca asla ulaşamazlar sana."

Fabrikalardaki koşullar fazla değişmedi. 25 Mart 1911 yılında öğleden sonra Triangle Shirtwaist Şirketi'nin paçavra ambarında çıkan bir yangın sekizinci, dokuzuncu ve onuncu katlara hızla tırmanarak yangın merdivenlerinin ulaşamayacağı bir yükseklikte zarar vermeye başladı. New York kenti itfaiye şefi merdivenlerinin yalnızca yedinci kata ulaşabileceğini ilan etmişti; ama New York'ta çalışan 500.000 işçinin yarısı bütün günlerini, belki de en az on iki saatlerini yedinci katın üstünde geçiriyorlardı. Yasalar fabrika kapılarının dışarı doğru açılmasının zorunlu olduğunu söylüyordu. Fakat Triangle Shirtwaist Şirketi'nde kapılar içe doğru açılıyordu. Yasalar iş saatlerinde kapıların kilitlenemeyeceğini söylüyordu; fakat Triangle şirketinde kapılar işçilerin giriş çıkışlarını denetleyebilmek için iş saatlerinde kilitli tutuluyordu. Bu nedenle genç kadınlar bir kapan gibi ya iş masalarında yanıp öldüler ya kilitli çıkış kapısında çıkan

panikte ezildiler ya da asansör boşluğundan ölüme atladılar. New York *World* gazetesi olayı şöyle duyurdu:

> ... kadınlar, erkekler, çocuk yaşta kızlar ve oğlanlar çığlık çığlığa pencerelerin dış taraftaki dar çıkıntılarına doluşup kendilerini o yüksek katlardan caddenin boşluğuna bıraktılar. Atlarken üstlerindeki elbiseler alev alev yanıyordu. Kızlardan bazılarının saçı uzundu ve saçları bir alev ırmağı gibi boşlukta düşerlerken arkalarından akıyordu. En ürkütücü gerçek de binanın hem Grene caddesine hem de Washington Place caddesine bakan her iki yönünde de ölenlerin ve ölmekte olanların bir yığın oluşturmalarıydı...
>
> Her iki yönden birbirine bakan pencerelerden olanları seyretmek zorunda kalanlar, birbiri ardından ölen insanların ölüm anında kurdukları acılı dostluklara da tanık oldular; kızlar kollarıyla birbirlerine sarılmış bir şekilde atlıyorlardı.

Olay sona erdiğinde Triangle şirketinin çoğu kadın olan 146 çalışanı ya yanmış ya da ölesiye ezilmişti. Broadway'de onların anısına bir yürüyüş yapıldı ve yürüyüşe 100.000 kişi katıldı.

Başka yangınlar da oldu. Ve kazalar, hastalıklar yaşandı. 1904 yılında iş kazalarında 27.000 işçi öldü. Bu ölümler imalatta, nakliyecilikte ve tarımda meydana geldi. Yalnızca New York fabrikalarında bir yılda 50.000 iş kazası yaşandı. Şapka ve kep yapımcıları solunum sistemi rahatsızlıkları çekiyorlar; taş ocağında çalışanlar ölümcül kimyevi ilaçlar soluyorlar, litografi işiyle uğraşanlar ise arsenik zehirlenmesi geçiriyorlardı. 1912 yılında New York Eyaleti Fabrika Araştırmaları Komisyonu'nun bir raporunda şunlar yazılıydı:

> Sadie zeki, düzenli temiz bir kızdır ve nakış işleme atölyelerinde iş bulabildiği günden beri çalışmaktadır... İşinde, tebeşir tozu ya da talk pudrası gibi bir beyaz toz kullanarak nakış örneğini deliklerle belirlenmiş desenlerden fırçaladığı tozla kumaşa işlemektedir. Tebeşir tozu ya da pudra ile çıkarılan desenler kumaştan kolaylıkla silinebilmektedir... Bu nedenle son işvereni maliyeti daha da düşüren beyaz kurşun tozu ile reçine tozunu karıştırarak kullanmaya başlamış böylelikle toz, deseni tekrar tekrar çıkarmayı gerektirmeyecek bir biçimde kumaş üzerinde görülebilmiştir.
>
> Kızlardan hiçbiri tozun değiştiğinden ve kullanımdaki tehlikelerden haberdar edilmemiştir...
>
> Sadie çok güçlü, sağlıklı bir kızdı, iştahı ve rengi çok iyi idi; birdenbire hiçbir şey yiyememeye başladı... Elleri ve ayakları şişti, bir elini kullanamamaya başladı, dişleri ve dişetleri mavi bir renk almıştı. Mide sorunu yüzünden aylarca tedaviden sonra artık çalışamaz duruma geldiğinde doktoru ona bir hastaneye gitmesini öğütledi. Oradaki muayenede Sadie'nin kurşun zehirlenmesi geçirdiği gerçeğini ortaya çıkardı...

Endüstriyel İlişkiler Komisyonu'nun 1914 tarihli bir raporuna göre o yıl 35.000 işçi iş kazalarında ölmüş, 700.000 işçi yaralanmıştı. Yine o yıl içinde kırk dört ailenin yıllık gelirleri 1 milyon *dolar* ya da daha fazla olmuş ve bunların toplamı da yılda 500 *dolar* kazanan 100.000 ailenin kazançlarının toplamına eşit bir hale gelmişti. Kayıtlar, Endüstriyel İlişkiler Komisyonu üyesi Harris Weinstock ile Rockefellerlerin denetlediği Colorado Kömür Şirketi'nin Müdürü John Osgood arasında bir fikir alışverişinde bulunulduğunu göstermektedir:

WEINSTOCK : İşçilerden biri yaşamını kaybederse, geçimini sağladığı kişilere herhangi bir biçimde ödeme yapılıyor mu?
OSGOOD : Zorunlu değil. Bazı durumlarda yapılır, bazı durumlarda yapılmaz.
WEINSTOCK : Yaşamı boyunca sakat kaldığı bir durumda yapılıyor mu?
OSGOOD : Hayır efendim, yapılmıyor...
WEINSTOCK : O zaman bütün sorumluluk işçilerin kendi omuzlarında.
OSGOOD : Evet, efendim.
WEINSTOCK : O işkolunun hiçbir sorumluluğu yok mu, yani?
OSGOOD : O işkolunun hiçbir sorumluluğu yok.

Sendikalaşma hareketi büyüyordu. Yeni yüzyıla girildikten kısa bir süre sonra işçi sendikalarının 2 milyon üyesi olmuş (her on dört işçiden birisi sendikalıydı), bunların % 80'i de Amerikan İşçi Federasyonu'na kaydolmuştu. AİF ayrılıkçı bir sendikaydı; üyelerinin hemen hepsi erkek, hemen hepsi beyaz, hemen hepsi beceri gerektiren işlerde ustalaşmış işçilerdi. Kadın işçilerin sayısı da büyüyordu. 1890'da 4 milyon olan kadın işçi sayısı 1910'da 8 milyona ulaşmış ve kadınlar bütün işgücünün beşte birini oluşturur duruma gelmişlerdi. Ancak yüz kadın işçiden yalnızca biri sendikalı olarak çalışmaktaydı.

1910 yılında zenci işçiler beyaz işçilerin kazandığı paranın üçte birini kazanabiliyorlardı. AİF başkanı Samuel Gompers, sendikanın fırsat eşitliği ilkesine olan inancı konusunda konuşmalar yapsa da zenciler AİF sendikalarının çoğuna kabul edilmiyorlardı. Gompers sürekli olarak Güneyin "içişlerine" karışmak istemediğini yineleyip duruyor, "Ben zenci sorununun, siz Güneyli halkın, dışarıdan hiçbir müdahale olmaksızın, kendi aranızda çözümlemeniz gereken bir sorun olduğuna inanıyorum," diyordu.

Savaşımın gerçek yüzünde ise zaman zaman işçi çevrelerinin alelade fertleri bu ayrımcılıkları aşmayı başarabiliyorlardı. Foner, Mary McDowell'ın Chicago'da hayvanların kesim için bekletildiği arsalarda bir kadın işçi sendikasının nasıl kurulduğunu anlattığı bölümden şu alıntıyı yapmaktadır:

> O akşam dramatik bir olay oldu ve kapıdaki İrlandalı kız şöyle seslendi: "Zenci bir kız kardeş içeriye girmek istiyor, alayım mı?" Sandalyede oturan İrlandalı genç kadın ona şu yanıtı verdi: "Alacaksın, elbette ve hepiniz onu dostça karşılayacaksınız!"

New Orleans'da 1907 yılında rıhtım işçileri (gemi yükleyici ve boşaltıcı hamallar, yük arabacıları, nakliye ambar görevlileri) arasında çıkan greve, siyah beyaz on bin kişi katıldı ve grev yirmi gün sürdü. Zenci rıhtım hamalları başkanı E. S. Swan şunları söyledi:

> Beyazlar ile siyahlar daha önce ortak bir amaç için hiç böylesine birbirlerine kenetlenmediler ve rıhtımda geçirdiğim 39 yıllık iş yaşamımda böylesine bir dayanışmayı daha önce hiç görmedim. Daha önceki bütün grevlerde zenciler beyazlara karşı kullanılırdı; ama artık bu durum değişti ve her iki ırk da ortak çıkarları için birlikte hareket ediyorlar...

Ancak bunlar sıradışı durumlardı. Genelde zenciler sendikalaşma hareketinin dışında tutuluyorlarlardı. 1913 yılında W. E. B. Du Bois şunları yazmıştı: "Bütün bu olanların biz Amerikan zencileri açısından net sonucu, bizim gerçek düşmanımızın bizi soyan işverenlerin değil, fakat bizimle aynı saflarda çalışan beyaz işçiler olduğuna inanmamız için yeterince kanıta ulaşmamızdır."

Irkçılık AİF'in işine gelen bir uygulamaydı. Kadınların ve yabancıların safdışı edilmeleri de pratikte kolaylık sağlıyordu. Çünkü bunların çoğu vasıfsız işçilerdi ve vasıflı işçi çalıştırmaya yönelik bir yapılanma içindeki AİF'in felsefesi "işletme sendikacılığı"na dayanıyordu (aslında AİF'e bağlı her sendikanın sendika başkanına "işletme ajanı" adı veriliyordu) ve AİF, işverenin üretim üzerine koyduğu tekel ile sendikanın işçi üzerine koyduğu tekeli birleştirmeye çalışıyordu. Bu yolla sendika bazı işçiler için daha iyi koşullar sağlarken, bazı işçileri safdışı etmişti.

AİF yöneticileri büyük maaşlar alıyorlar, işverenlerle sıkı fıkı ilişkiler kuruyorlar, hatta yüksek sosyetenin bulunduğu yerlerde dolaşıyorlardı. New Jersey'de, o günlerin pek beğenilen bir deniz ve tatil yeri olan Atlantic City'de çıkan gazetelerden birinde şu haber göze çarpıyordu:

> Bu sabah Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) Başkanı Sam Gompers ve Genel Sekreter Frank Morison, federasyonun diğer liderleriyle plajda deniz beyzbolü oynadılar. Maden İşçileri Sendikası'nın önceki lideri John Mitchell oyunda, kendisine Pennsylvania büyük kömür grevinin sonuca bağlanması konusunda hayranlık duyanlar tarafından armağan edilen 1000 *dolar*lık bir elmas yüzüğünü kaybetti. Yüzüğü emekli bir cankurtaran olan Yüzbaşı George Berke bulunca Mitchell cebindeki bir tomar banknottan birini çıkarıp yüzbaşıya yüzüğü bulduğu için ödül olarak uzattı.

AİF'in iyi maaş alan liderleri ekip halinde çalışan ve parayla tutulmuş fedailer tarafından sıkı sıkıya denetlenen toplantılarda eleştirilerden korunmaktaydılar. Bu fedailer aslında grev kırıcılara karşı kullanılan güçlü kuvvetli adamlardı; ancak bir süre sonra sendika içindeki muhalifleri dövmekte kullanılmaya başlanmışlardı.

Berbat iş koşulları, sendika örgütü içindeki ayrımcılığın yaşandığı bu durumda, radikal bir değişim isteyen emekçiler, sıkıntıların kaynağını kapitalist sistemde gördükleri için yeni bir işçi sendikacılığına yöneldiler. 1905 yılının bir Haziran sabahı Chicago kentindeki bir salonda Amerika'nın her yerinden gelen sosyalistler, anarşistler ve radikal ticaret sendikacıları toplanarak bir konvansiyon düzenlediler. Bunlar Dünya Sanayi İşçileri (DSİ) sendikasını kuruyorlardı. Maden İşçileri Batı Federasyonu liderlerinden Büyük Bill (Haywood) otobiyografisinde, platform üzerinde duran bir tahta parçasını tokmak gibi kullanarak toplantıyı nasıl başlattığını anımsamaktadır:

> Emekçi kardeşler... Bu emekçi sınıfın kıtasal ölçekte bir kongresidir. Bugün bu ülkenin işçilerini bir işçi sınıfı hareketi içinde birleştirmek için buradayız. Bu hareketin nihai amacı işçi sınıfının, kapitalizmin köleleştiren zincirlerinden kurtulup özgürleşmesi olacaktır... Bu örgütün hedefleri ve amaçları, kapitalist efendileri hesaba katmaksızın, işçi sınıfına üretim ve dağıtım mekanizmalarını denetleyen bir ekonomik güç ve yaşamsal destek sağlamaktır.

Konuşmacıların kürsüsünde Haywood'la birlikte Sosyalist Parti lideri Eugene Debs ve Amerika'nın Birleşik Maden İşçileri Sendikası örgütleyen yetmiş beş yaşındaki ak saçlı Mary Janes Ana vardı. Kongre bir anayasa hazırladı ve girişine şunlar yazıldı:

> İşçi ve işveren sınıfının hiçbir ortak yönü yoktur. Çalışan milyonlarca kişi açlık ve yoksunluk çekerken, işveren sınıfını oluşturan birkaç kişi yaşamın bütün nimetlerinden yararlandığı sürece barış sağlanamaz.
>
> Herhangi bir siyasal partiye bağlı olmaksızın bütün çalışanların bir araya gelerek emekçi sınıfın ekonomik yönden örgütlenmesi ve gerek siyasal, gerekse endüstriyel alanlarda çalışmalarının karşılığı olan ürettiklerini ele geçirmeleri gerçekleşmedikçe bu iki sınıf arasında mücadele sürüp gidecektir...

Dünya Sanayi İşçileri (DSİ) broşürlerinden birinde Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) ile esnaf sendikaları konusunda niçin anlaşmazlığa düşüldüğü şöyle izah edilmektedir:

> 1903 yılı Chicago Sendikaları rehberi, kent mezbahalarında faaliyet gösteren tam tamına 56 farklı sendikanın bulunduğunu ve bunların da kendi aralarında ulus bazında 14 farklı sendikaya bölünmüş bir biçimde Amerikan İşçi Federasyonu'na kayıtlı olduğunu göstermektedir.

> İşverenlerin kendi aralarındaki dayanışmaya bakınca bu sendikalar kendini yok etmek üzere bölünmüş bir ordu gibi korkunç bir görüntü vermektedirler...

Dünya Sanayi İşçileri Sendikası (ya da kendilerine niçin böyle bir ad takıldığı belirsiz olmakla birlikte çağrıldıkları biçimde "Wobbly'ler"*) her sanayi dalındaki bütün işçileri cinsiyet, ırk ya da beceri farkı gözetmeksizin "Bir Büyük Sendika" halinde toplamayı amaçlıyordu. DSİ işverenle anlaşma yapmaya karşıydı; çünkü böyle bir anlaşma çoğu kez işçilerin kendileri için ya da grev yapan başka işçilerle dayanışma göstermek için grev yapmalarını engelliyor, böylelikle sendikadakileri grev kırıcı hale getiriyordu. Wobbly'ler, liderlerle kontratlar konusunda görüşmelerin kısa zamanda yerini teşkilatın her ferdiyle ayrı ayrı kavgaya bıraktığına inanıyorlardı.

"Koşulsuz Eylem"den bahsediyorlardı.

> "Koşulsuz Eylem" işçiler tarafından, işçiler için ve işçiler adına girişilen, sanayi alanında görülen bir eylem biçimidir ve koşulsuz eylem yapmak için işçilere her an ihanet etmeye hazır işçi liderleriyle, işçilere her zaman oyun oynamaya kararlı siyasetçilerin yardımına ihtiyaç yoktur. İşçiler tarafından başlatılan, denetlenen ve dolaysız bir biçimde işçileri etkileyerek onlar tarafından çözüme ulaştırılan bir grev koşulsuz eylemdir... Koşulsuz eylem sanayi alanında demokrasi demektir.

DSİ'nin bir broşüründe: "Koşulsuz Eylem ne demektir biliyor musun? İşçinin işverene ne zaman, nerede ve ne kadar çalışacağını, ne kadar ücret alacağını ve hangi koşullarda çalışacağını söylemesidir."

DSİ'ye bağlı işçiler cesur militanlardı. Basının kendilerine yaptığı yakıştırmalara karşın şiddet kullanmaktan hoşlanmazlar, fakat saldırıya uğrarlarsa karşılık verirlerdi. 1909 yılında Pennsylvania McKees Rocks'da *U.S. Steel* şirketinin bir şubesine karşı altı bin işçinin katıldığı bir grev başlatmışlar, eyalet güvenlik güçlerine karşı gelmişler ve onlarla dövüşmüşlerdi. Öldürülen her işçiye karşı güvenlik güçlerinden birini öldürmeye ant içmişler (bir silahlı çatışmada dört grevci ve üç polis ölmüştü), grev kazanılıncaya kadar da işçilerin fabrikaya girmelerini önlemeyi başarmışlardı.

Dünya Sanayi İşçileri Sendikası grevlerin de ötesini görebiliyordu.

> Grevler sınıflar arası savaşın yalnızca basit olayları; cesaret sınavları, işçilere birlikte ve uyum halinde davranmayı öğreten periyodik alıştırmalardır. Bu eğitim, kitleleri, işverenlerin iktidarına son verecek genel bir greve, son "çatışma"ya hazırlamak için son derece gereklidir.

---

* Kararsızlar, yalpalayanlar.

Bu yıllar, işçilerin iktidarı, silahlı bir çatışma sonucu devlet mekanizmasını ele geçirecek bir biçimde değil de, genel bir greve giderek ekonomik sistemin işleyişini durduracak bir biçimde ele geçirmeyi planladıkları, anarko-sendikalizmin İspanya, İtalya ve Fransa gibi ülkelerde giderek geliştiği yıllardı. Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nı örgütleyenlerden biri olan Joseph Ettor şunları söylüyordu:

> Eğer dünya işçileri savaşı kazanmak istiyorlarsa, yapmaları gereken tek şey kendi aralarındaki dayanışmayı sürdürmektir. Kollarını kavuşturup dursalar, başka bir şey yapmalarına gerek kalmaz; dünya da durur. Ellerini cebine sokup hiçbir şey yapmadan bekleyen işçilerin gücü bütün patronların paralarının gücünden daha fazladır...

Bu fikir geniş yankılar uyandırmıştı. Ortaya çıkışından sonra geçen on heyecanlı yıl içinde DSİ sendikası kapitalist büyümenin en hızlı, kârların en büyük olduğu bir dönemde patronların başına dert oldu. DSİ'ye hiçbir zaman bir defada beş ile on bin işçiden daha fazla üye kaydedilmedi; insanlar girip çıktılar, zaman zaman üye sayısı yüz bini de buldu. Ancak sendikanın enerjisi, azmi, diğer sendikalara esin kaynağı olması; bir yerdeki binlerce işçiyi bir defada harekete geçirebilme yeteneği, onları bütün ülkede sayısal varlıklarından çok daha etkin bir güç haline getirdi. Her yere gittiler (çoğu işsiz ya da göçmen işçilerdi); örgütlendiler, yazışmalar, konuşmalar yaptılar, şarkılarla, türkülerle mesajlarını ve sendika ruhunu kitlelere ilettiler.

Buna karşılık onlara sistemin bulup buluşturduğu bütün silahlarla saldırıldı: gazeteler, mahkemeler, polis, ordu, kitlesel şiddet karşılarında harekete geçti. Yerel yetkililer onları konuşturmamak için yasalar geçirdiler; DSİ bu yasalara boyun eğmedi. Bir kereste ve madencilik bölgesi olan Missoula, Montana'da birkaçının konuşmasının engellenmesi üzerine yüzlerce Wobbly kapalı yük vagonları içinde yardıma koştu. Birbiri ardına hepsi tutuklandılar, sonunda kentin cezaevi ve mahkemeleri tıklım tıklım doldu ve en sonunda da kentte konuşma yasağını düzenleyen yasa yürürlükten kaldırıldı.

1909 yılında Washington, Spokane'de sokak mitinglerini engellemek için bir yasa geçirilmiş ve konuşma yapmakta direnen örgütçü bir DSİ üyesi tutuklanmıştı. Binlerce Wobbly kentin merkezinde bir konuşma yapmaya koştu. Teker teker konuşup hapsedildiler ve bu şekilde 600 kişi hapse girdi. Hapis koşulları insanlık dışıydı ve çoğu hücresinde öldü. Fakat sonunda DSİ örgütü konuşma hakkını kazandı.

1911 yılında California, Fresno'da konuşma özgürlüğü konusunda bir başka kavga verildi. San Francisco gazetesi *Call* bu konuda şu yorumu yaptı:

> Bu, anlaşılması güç bir biçimde birdenbire ortaya çıkan, garip durumlardan biri. Elleriyle çalışmak zorunda olan binlerce adam yaya ya da kaçak yolculuklar ederek zorluklara katlanıyor, tehlikeleri göğüslüyorlar, gelip burada hapse giriyorlar...

Bu adamlar hapiste şarkı söylüyorlardı, bağırıp çağırıyorlar, demirlerin gerisinden cezaevi dışında toplanıp kendilerini dinleyenlere nutuk atıyorlardı. Joyce Kornbluh bir araya toplamış olduğu DSİ belgelerinden oluşan o müthiş kitabı *Rebel Voices*'de (İsyan Sesleri) şu bilgiyi vermektedir:

> Sınıf savaşını anlatırken olsun, Wobbly'lerin marşlarını söylerken olsun sıra ile hareket ediyorlardı. Susmayı reddettiklerinde ise gardiyan itfaiyeyi çağırırdı. Kamyonlar geldiğinde yangın hortumları hapisteki adamlara çevrilir ve sonuna kadar açılırdı. İçerdekiler yataklarını kendilerine kalkan yaparlar, hücrelere dolan buz gibi soğuk su dizkapaklarına yaklaşınca, ancak o zaman sessizlik sağlanırdı.

Kentin yöneticileri binlerce kişinin daha kente gelmeyi planladıklarını duyunca sokak konuşmalarını yasaklayan yasayı kaldırmışlar ve hapistekileri küçük gruplar halinde salıvermeye başlamışlardı.

Aynı yıl Washington, Aberdeen'de de bir kez daha özgür konuşma yasağı getirildi, tutuklamalar oldu, hapislikler yaşandı ve olaylar hiç beklenmedik bir şekilde sendikacıların zaferleriyle sonuçlandı. Tutuklananlardan biri olan "Bodur" Payne, hem bir marangoz ve ırgat hem de DSİ gazetesinin editörü idi ve yaşanan deneyimler konusunda şunları yazıyordu:

> Yaşamlarının en güzel çağlarında hapiste bulunan bu on sekiz adamın çoğu buraya uzun bir yolculuktan sonra, karları, düşmanca tavırlı kasabaları aşarak; beş parasız, aç sefil bir şekilde ulaşmışlar. Burada ise karşılaşacakları en nazik tavır hapis cezasına çarptırılmak olmuş; çünkü bunlara benzer çoğu kişi bataklığa sürülerek öldüresiye dövülmüş... Yine de kendilerine şaka gibi gelen o trajik olaylara gözlerinde çocuk pırıltılarıyla gülüyorlar...
>
> Bu adanıları böyle davranmaya iten dürtü ne olabilirdi?... Niçin burada idiler? İnsan ırkında Kardeşlik ve Dayanışma çağrısı diğer korku ve rahatsızlıklardan daha büyük bir etki mi yaratıyordu? Üstelik de, altı bin yıl boyunca bu kardeşlik ve dayanışma çağrısını kafalarımızdan silmeye çalışan efendilerin bütün çabalarına karşın?

1912 yılında San Diego'da, Jack White adında bir Wobbly, konuşma yasağına karşı girişilen bir eylemde tutuklandı ve altı ay hapis ve hapis boyunca da ekmek ve su diyetine mahkûm edildi. Kendisine mahkemeye söyleyeceği bir şey olup olmadığı sorulunca, mahkemede bulunan stenograf mahkûmun şu sözlerini kaydetti:

> Savcı, Jüriye yaptığı konuşmada beni, halkın önünde bir konuşma yapıp, "mahkemelerin canı cehenneme, adaletin ne olduğunu biz biliriz," demekle suçladı. Bu yalanı söylerken büyük bir gerçeği de dile getirmiş oluyordu; çünkü beynimin en gizli bölmelerini araştırmış olsa idi daha önce hiç dile getirmediğim bu sözü düşünmüş olduğumu; şu an söylemekte olduğum, "mahkemelerinizin canı cehenneme, adaletin ne olduğunu biz biliriz" düşüncesini taşımakta olduğumu görmüş olacaklardı. Çünkü günlerdir mahkeme salonunuzda oturtulup, benim sınıfımdan gelen insanların sözde adalet dağıtan şu kürsünün önünden nasıl geçirildiklerini gördüm. Yargıç Sloane, senin ve senin gibiler, günlerdir kutsal mülkiyet haklarına tecavüz etmeye yeltenen o insanları doğruca hapse gönderirken, insanın yaşama ve mutluluk arayışı haklarına gözlerinizi ve kulaklarınızı tıkıyor, kutsal mülkiyet haklarını koruyabilmek adına insan haklarını çiğniyorsunuz. Sonra da bana yasalara saygı duymamı söylüyorsunuz. Saygı duyamam. Yasayı çiğnedim, her yasanızı çiğneyerek karşınıza gelecek ve "mahkemelerinizin canı cehenneme" diyeceğim...
>
> Savcı yalan söyledi; ama ben bu yalanı gerçek olarak kabul ediyor ve tekrar, tekrar şöyle diyorum: "Mahkemelerinizin canı cehenneme, adaletin ne olduğunu ben biliyorum!" Diyorum ki sen Yargıç Sloane, benim bunu söylediğimden asla kuşkuya düşmeyesin.

Sendika üyeleri dayak da yediler, tüy ve katrana da batırıldılar, yenilgiye de uğradılar. Bir DSİ üyesi olan John Stone, bir başka DSİ'liyle birlikte, San Diego'da gece yarısı hapisten alınıp zorla bir otomobile nasıl bindirildiklerini şöyle anlatmıştı:

> Kent dışına çıkıp yirmi mil kadar gittik ve araba durdu... arkada oturan adam kafama ve omuzlarıma sopa ile defalarca vurdu; sonra diğer adam ağzıma bir yumruk attı. Arkadaki adam öne doğru sıçrayıp mideme vurdu. O zaman kaçmaya başladım ve bir kurşunun yanımdan geçtiğini duydum. Durdum... Sabahleyin Toe Marko'nun durumuna baktım ve kafasının arkadan boydan boya kırılıp açılmış olduğunu gördüm.

1916 yılında Everett, Washington'da, bir sandal dolusu sendika üyesine şerif tarafından toplanan iki yüz silahlı bekçi ateş açtı. Beş Wobbly öldü ve otuz bir kişi yaralandı. Şerifin adamlarından da iki kişi öldü ve on dokuzu yaralandı. Birleşik Devletler'in Birinci Dünya Savaşı'na girdiği ertesi yıl, Montana'daki bekçiler örgütçü bir DSİ üyesi olan Frank Little'ı yakalayıp işkence ettiler, daha sonra astılar ve cesedini bir demiryolu köprüsü direğinden sallanır halde bıraktılar.

Dünya Sanayi İşçileri Sendikası örgütçülerinden Joe Hill, sendikanın çıkardığı gazete ve dergilerde, özellikle *Küçük Kırmızı Şarkı Kitabı*'nda yayımlanan komik, hiciv dolu, sınıfsal bilinci geliştiren ve esinlendiren bir sürü şarkı sözü yazıyordu. Zamanında ve ölümünden sonra Joe Hill

bir efsane oldu. Yazdığı "Rahip ve Köle" şarkısı DSİ sendikasının en büyük saldırı hedeflerinden biri olan kiliseyle ilgiliydi:

Her akşam uzun saçlı rahipler gelir giderler,
Sana neyin yanlış, neyin doğru olduğunu söylerler;
Fakat bir lokma yiyecek ne olur, dersen
Şu vaazı dinlersin o güzel seslerinden:

Yiyeceksin yiyeceksin şimdilik sabret
O güzel cennette bulutlar üzerinde,
Ama çalışman gerek: iman et, saman bulsan şükret
O güzelim tatlar bekler seni cennette, hele bir öl de!

"Asi Kız" adlı şarkısına, kadın işçilerin Lawrance, Massachusetts'deki tekstil atölyelerinde çıkardıkları bir grev, özellikle de grev lideri ve DSİ sendikası üyesi Elizabeth Gurley Flynn esin kaynağı olmuştu:

Pek çok kadın tipi sayabilirsiniz.
Şu garip dünyada siz de bilirsiniz,
Bazıları debdebeli konaklarda yaşar,
En iyi giysileri giyer, çıkarırlar.

Asil kanlı kraliçeler prensesler,
Güzellikleri pırlantalar inciler
Ama gerçek bir hanımefendi derseniz
Size hemen "asi kızı" gösterebiliriz.

Joe Hill, 1915 yılı Kasım ayında bir soygun sırasında Utah'ın Salt Lake City kentinde bir bakkalı öldürmekle suçlandı. Mahkemeye onun bu cinayeti işlediğine dair herhangi bir kanıt sunulmamıştı, fakat jürinin onu suçlu bulması için kanıt olabilecek yeterince ipucu da vardı. Davayı bütün dünya öğrendi ve valiye on bin kadar protesto mektubu ulaştı. Fakat Joe Hill'in infazı, cezaevi girişini koruyan makineli tüfekler eşliğinde, bir bölük asker tarafından gerçekleştirildi. İnfazdan hemen önce Bill Haywood'a şunları yazmıştı: "yas tutmakla zaman öldürmeyin, örgütlenin."

Dünya Sanayi İşçileri (DSİ) sendikası, Massachusetts eyaletinin Lawrence kentinde 1912 yılında bir seri dramatik olayla karşılaşmıştı. Burada *American Woolen Company*'nin dört fabrikası bulunuyordu. Bu fabrikaların işgücünü Portekiz, Fransız-Kanadası, İngiltere, İrlanda, Rusya, İtalya, Suriye, Litvanya, Almanya, Polonya, Belçika gibi ülkelerden gelmiş göçmen işçiler oluşturuyordu. Bu işçiler kalabalıklar halinde, kolayca yanabilecek ucuz, ahşap kiralık evlerde oturuyorlardı. Haftada ortalama 8.76 *dolar* kazanıyorlardı. Lawrance'daki bir kadın doktor bu işçiler hakkında şunları yazmıştı:

İşe başladıktan sonra ilk iki ya da üç yıl içinde kız erkek, çok sayıda genç ölüp gidiyordu... Fabrikada çalışan kadın, erkek her 100 kişiden otuz altısı daha yirmi beş yaşını göremeden tükenip ölüyordu.

Kış ortasında, ocak ayında, fabrikalardan birinde ücret zarfları dokumacılara dağıtıldığında -Portekizli kadın işçiler- zarflarını açarak aldıkları ücretin ailelerini doyurmaya yetmediğini herkese gösterince hemen sayıları azaltıldı. Kalanlar tezgâhlarını durdurarak fabrikanın dışına çıktılar. Ertesi gün bir başka fabrikada beş bin işçi işlerini bıraktı, toplu halde diğer bir fabrikaya yürüyerek kapıları zorladılar, tezgâhlara giden enerji kanalını kapatarak diğer işçilere de işlerini bırakmalarını söylediler. Kısa bir sürede on bin kadar işçi greve gitmişti.

Yirmi altı yaşında bir İtalyan olan New York'taki DSİ lideri Joseph Ettor'a bir telgraf çekilerek, ondan Lawrence'a gelip grevi yönetmesi istendi. Ettor Lawrence'a geldi. Önemli kararları almak üzere, her ulustan elli kişilik bir temsilciler komitesi kuruldu. Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nın üyeleri bini bile bulmuyordu. Ancak Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) kalifiye olmayan işçileri almadığından bu grevde DSİ'nin liderliğine başvuruldu.

DSİ toplu gösteriler ve mitingler düzenledi. Grevciler 50.000 kişi için yiyecek ve yakıt bulmak zorundaydılar. (Lawrence'in bütün nüfusu ise 86.000 kişiydi.) Çorba veren mutfaklar kuruldu, ülkenin her tarafından, sendikalardan, DSİ şubelerinden, sosyalist gruplardan, bireylerden paralar gönderilmeye başlandı.

Belediye başkanı yerel güvenlik güçlerini, vali ise eyalet polisini göreve çağırdı. Grev başladıktan birkaç hafta sonra polis gösteri yapan grevcilere saldırdı. Bu saldırı grevcilerin gün boyunca gösteri yapmasına yol açtı. Akşamüzeri Anna LoPizzo adlı bir grevci ateş edilerek öldürüldü. Tanıklar bu cinayeti bir polisin işlediğini söylediler fakat yetkililer Joseph Ettor ve Lawrence'a gelen bir başka DSİ örgütçüsünü, şair Arturo Giovanitti'yi tutukladılar. Tutuklananlardan hiçbiri suç mahallinde bulunmuyordu; ancak suçlama, "Joseph Ettor ve Arturo Giovanitti'nin adı geçen cinayette kimliği belirlenemeyen katile akıl verdiği, emrettiği, onu kışkırtıp teşvik ettiği için tutuklandıkları..." şeklindeydi.

Grev komitesinin başında bulunan Ettor hapse girince onun yerine geçmek için Büyük Bill Haywood göreve çağrıldı; bunun üzerine diğer DSİ örgütçüleri, hatta Elizabeth Gurley Flynn bile Lawrance'a geldiler. Artık güvenlik güçlerinden yirmi iki şirket ve iki süvari bölüğü kentte görev başındaydı. Kentte sıkıyönetim ilan edilmiş, insanların sokakta birbiriyle konuşmaları yasaklanmıştı. Grevcilerden otuz altısı çoktan tutuklanmış ve çoğu bir yıl mahkûmiyet almıştı. 30 Ocak Perşembe günü John Ramy adlı Suriyeli bir grevci süngülenerek öldürüldü. Ama grevciler hâlâ işlerinin başına geçmiyorlar, fabrikalar hâlâ çalışmıyordu. Ettor "Süngüler kumaş dokuyamaz," demişti.

Şubatta grevciler toplu halde grev gözcülüğü yapmaya başladılar, yedi binden on bin kişiye kadar değişen sayıda grevci sonsuz bir zincir halinde fabrika bölgelerinde dolaşarak kollarında "grev kırıcı olmayın" yazılı beyaz bantlar taşıdılar. Fakat yiyecekleri bitiyordu ve çocukları aç kalmıştı. New Yoklu sosyalist bir gazete olan *Call*, grev süresince grevcilerin çocuklarının başka kentlerde onlara sempati duyan ailelerin koruyuculuğuna gönderilmesini önerdi. Bu, daha önce Avrupa'daki grevlerde yapılmış, ama Amerika'da hiç denenmemişti; yine de üç gün içinde *Call* gazetesine çocukları almak isteyen dört yüz mektup geldi. DSİ ve Sosyalist Parti çocukların gönderilmesini örgütlemeye başladılar; onları isteyen ailelerin başvurularını incelerken çocukların da muayene edilmesi konusunu üstlendiler.

10 Şubatta, dört ile on dört yaş arası yüzden fazla çocuk New York'a gitmek üzere Lawrence'dan ayrıldı. Çocuklar Büyük Merkez Garı'nda "Marseillaise" ve "Enternasyonal" marşlarını söyleyen beş bin İtalyan sosyalist tarafından karşılandılar. Ertesi hafta New York'a yüz çocuk daha geldi; otuz beş çocuk da Vermout'un Barre kentine gönderildi. Olay anlaşılıyordu: Çocuklar bakıldığı sürece grevciler grevi yüksek bir moralle sürdürebiliyorlardı. Lawrence kent yönetimindekiler ihmal edilmiş çocuklar konusunda bir yasaya dayanarak bundan böyle hiçbir çocuğun Lawrence'dan ayrılmasına izin verilmeyeceğini duyurdular.

Kentte alınan karara karşın 24 Şubat günü kırk kadar çocuğun bulunduğu bir grup Philadelphia'ya gitmek üzere toplandı. Tren istasyonu polis kaynıyordu. Bundan sonra olanlar, Philadelphia Kadın Komitesi'ne mensup bir üye tarafından Kongre'de şöyle anlatılmıştı:

> Gitme zamanı yaklaştığında çocuklar ikişer ikişer düzgün, uzun bir sıra halinde, yanlarında anne babaları olduğu halde trene doğru yürümeye başlayınca polis ellerinde coplarla üzerimize yürüdü. Çocukların ayaklar altında ezilip ölebileceklerini hiç düşünmeden, onları hiç hesaba katmadan sağdan soldan coplamaya başladılar. Çocuklarla birlikte anneleri zorla bu itiş kakışa sürüklendiler ve yakalanarak bir askeri kamyona tıkıldılar, orada bile panik halindeki kadın ve çocukların çığlıklarına aldırmaksızın coplamaya devam ettiler...

Bundan bir hafta sonra, mitingden dönen kadınlar polis tarafından kuşatıldılar ve coplandılar; hamile bir kadın kendinden geçmiş bir halde hastaneye götürüldü ve orada ölü bir çocuk doğurdu.

Bütün bunlara rağmen grevciler dayandılar. Gazeteci Mary Heaton Vorse, "sürekli yürüyorlar ve marş söylüyorlar," diye yazıyordu. "Fabrikaların çevresinde sürekli kabarıp akan yorgun, gri kalabalıklar artık uyanmış, ağızlarını marş söylemek üzere açmışlardı."

Amerikan yün şirketi boyun eğmeye karar verdi. Ücretlerde tam zaman için % 5 ile 11 arasında bir zam önerdi. (Grevciler yüksek zamların

düşük ücretlere verilmesinde ısrar ettiler.) Ayrıca fazla mesai için de ücret ödenecek ve greve gidenler konusunda herhangi bir işlem yapılmayacaktı. 14 Mart 1912 tarihinde on bin grevci Lawrence Meydanı'nda bir araya gelerek Bill Haywood'un başkanlığında grevi bitirme kararı aldılar.

Ettor ve Giovanitti davası ise sürüyordu. Ülkenin her yanından giderek artan bir biçimde Ettor ve Giovanitti'ye destek yağmaya başladı. New York ve Boston'da yürüyüşler yapıldı; 30 Eylül günü Lawrancelı on beş bin işçi bu ikisine destek vermek üzere yirmi dört saatlik bir greve gittiler. Bundan sonra grevciler arasında en ateşli olanlarından iki bin tanesi işten atıldı. Fakat DSİ yeni bir greve başlanabileceği tehdidiyle karşı çıkınca atılanlar yeniden işe alındılar. Jüri, Ettor ve Giovanitti'yi suçsuz buldu ve Lawrence'da o gün öğleden sonra on bin kişi toplanarak kutlamalar yaptı.

DSİ sendikası "Bir Büyük Sendika" sloganını ciddiye aldı. Kadınlar, yabancılar, siyah işçiler, en acemi ve hiç kalifiye olmayan işçiler bile bir fabrika ya da bir maden açıldığında sendikaya alınıyordu. Louisiana'da 1912 yılında (Lawrence başarısından kısa bir süre sonra) Kereste İşçileri kardeşliği örgütlenip Bill Haywood'u bir konuşma yapmak üzere davet edince, Haywood toplantıda hiçbir zenci bulunmayışına çok şaşırdığını söyledi. Ona, Louisiana'da farklı ırktan insanların katıldığı toplantıların yasaya aykırı olacağını söylediler. Haywood toplantıda şunları söyledi:

> Hepiniz aynı fabrikada çalışıyorsunuz. Bazen bir siyah bazen de bir beyaz aynı ağacı birlikte kesiyorlar. Şu an ise çalıştığınız koşulları tartışmak için bir toplantı yapmış bulunuyorsunuz... Niçin mantıklı olup zencileri de toplantınıza çağırmıyorsunuz? Eğer bu yasaya aykırı ise, yasayı bir kere göz ardı etmenin bundan iyi bir fırsatı olabilir mi?

Bunun üzerine zenciler de toplantıya çağrıldılar ve hepsi birden DSİ sendikasının çatısı altında toplanma yönünde oy kullandılar.

1900 yılında iş yaşamında 500.000 kadın vardı - bu sayı 1870'te 19.000 idi. Kadınlar elektrik tevzi tablosu operatörü, levazım işçisi ve hemşire olarak istihdam ediliyorlardı. Yarım milyon kadın da öğretmenlik yapıyordu. Öğretmenler hamile kalan kadın öğretmenlerin otomatik olarak işten çıkarılmalarını engelleyebilmek için Öğretmenler Birliği'ni kurmuşlardı. Aşağıdaki "Kadın Öğretmenler İçin Kurallar" talimatı, Massachusetts'de bir kasabadaki okul idaresi tarafından duvarlara asılmıştı:

1. Evlenmeyin.
2. Okul idaresinin izni dışında kasabayı terk etmeyin.
3. Erkeklerle birlikte bulunmayın.
4. Akşam 8 ile sabah 6 arasında evinizde bulunun.
5. Pastanelerde, dondurmacılarda zaman geçirmeyin.

6. Sigara içmeyin.
7. Babanız ya da erkek kardeşiniz dışında erkeklerle arabaya binmeyin.
8. Parlak renkli elbiseler giymeyin.
9. Saçınızı boyamayın.
10. Ayak topuklarınızın üzerinden 5 cm.den daha kısa elbiseler giymeyin.

Milwaukee'de bir bira fabrikasında çalışan kadınların koşullarını 1910 yılında orada kısa bir süre çalışan (ve o sıralar seksen yaşına epey yaklaşmış olan) Mary Jones Ana şöyle anlatıyordu:

> Bu kadınlar her gün çamaşırhanede ıslak ayakkabılar ve çamaşırlar içinde küfürbaz, hayvani ustabaşıların denetiminde köle gibi çalıştırılıyorlardı... Zavallı kızlar ekşi biranın kötü kokuları içinde çalışıyorlar, 50-75 kg. boş ve dolu bira sandıklarını taşıyorlardı... Romatizma kronik rahatsızlıklardan biriydi ve hemen arkasından verem geliyordu...
>
> Ustabaşı kızlar tuvaletteyken bile onlara karışıyordu... Kızların çoğunun ne evi ne anası babası vardı ve beslenmek, barınmak ve üst baş alabilmek için haftada 3 *dolara* razı olmaya zorlanıyorlardı...

Kadın işçiler çamaşırhanelerde örgütlendiler. 1909 yılında Kadın Sendikaları Sanayi Birliği'nin çıkardığı *Elkitabı*'nda buharlı çamaşırhanelerde çalışan kadınlar hakkında şunlar yazılmıştı:

> Bir dakikada bir gömlek ütülemeye ne dersiniz? Çamaşırhanenin hemen üzerinde olduğu için zemininden sıcak buharın fışkırdığı bir ütü odasında iki silindirli bir ütü makinesinin başında günde 10, 12, 14, bazen 17 saat dikilip ütü yaptığınızı düşünün! Bazen zemin çimento kaplıdır ve o zaman da insan kızgın korların üzerinde dikildiğini sanır ve oradaki işçiler terden sırılsıklamdır... Bu işçiler... soda, nışadır ve diğer kimyasal maddelerle yüklü havayı teneffüs etmektedirler. Çamaşırhane İşçileri Sendikası... bir kentte bu işçilerin uzun işgününü 9 saate indirdi ve ücretleri de % 50 oranında artırdı...

İşçi sendikalarının başlattığı savaşımlar işleri belki biraz düzeltebilecekti ama ülkenin kaynakları kâr peşindeki güçlü korporasyonların ellerinde bulunuyordu ve onların iktidarları da Birleşik Devletler hükümetlerini maniple etmeye yetiyordu. Yine de havada giderek güçlenen ve berraklaşan ve yalnızca Karl Marx'ın kuramlarında değil fakat yıllar boyu yazarların ve sanatçıların rüyalarında yaşatılmış bir fikir filizleniyordu: Yaşamı herkes için daha da güzelleştirmek için dünyanın hazinelerini küçük bir azınlığın değil, fakat bütün halkların kullanımına açmak.

Yeni yüzyılın başlarında grev çatışmaları artıyordu. 1890'lı yıllarda yılda bin kadar grev yapılıyordu; 1904 yılına gelindiğinde yılda dört bin grev yapılmaya başlanmıştı. Hukuk ve askeri güçler tekrar tekrar her zaman güçlülerin yanında yer alıyordu. Bu dönem yüzbinlerce Amerikalının sosyalizmi düşündüğü yıllardı.

Sosyalist Parti'nin kurulmasından üç yıl sonra, 1904 yılında Debs şunları yazıyordu:

> Geçmişteki "temiz ve basit" sendika fikri günümüzün gereksinmelerine artık yanıt veremiyor...
>
> Her sendikanın kendi bağımsızlığını diğerlerinden ayrılarak farklı bir biçimde sürdürmeye çalışması giderek artan bir yetki kargaşasına ve bu da dağılmaya, çatışmaya ve mutlak bir çöküşe doğru götürüyor...
>
> Bir sendikanın üyelerine... sendikal bir hareketin basit bir ücret artırımı için greve gitmekten çok daha fazlası olduğu öğretilmelidir. Bir sendika, üyelerin çalışma koşullarını daha iyiye götürmek için yapabileceğinin en iyisini yaparken, asıl amacının, üretim araçlarının özel mülkiyet olarak görüldüğü kapitalist sistemi yıkmak, ücret köleliğine son vermek ve işçi sınıfının, yani bütün insanlığın özgürlüğü için çalışmak olduğunu unutmamalıdır...

Debs'in dile getirdiği konular kuramsal ya da çözümlemeci yaklaşımlar değil, fakat halkın duygularının veciz ve güçlü bir ifadesiydi. Yazar Heywood Broun, tanıdığı bir sosyalistin Debs hakkında şunları söylediğini aktarmıştı: "Gözleri çakmak çakmak bakan o yaşlı adam insanlığın kardeşliği gibi bir şeyin olabileceğine gerçekten inanıyor. Ama işin asıl komik tarafı bu değil. O konuşmaya başlayınca buna ben de inanmaya başlıyorum."

Eugene Debs, Pullman grevi sırasında cezaevinde iken sosyalist olmuştu. Şimdi kendisini beş kez başkan adayı olarak gösteren bir partinin sözcülüğünü yapıyordu. Bu partinin bir zamanlar 100.000 üyesi ve 340 belediyede 1200 çalışanı vardı. En önemli yayın organı olan ve Debs'in de yazılarını yayımladığı *Appeal to Reason* adlı gazetenin yarım milyon abonesi vardı. Ayrıca ülkenin her tarafında sosyalist dergiler de çıkıyordu ve böylece sosyalist basını bir milyona yakın kişi izliyordu.

Sosyalizm kentli göçmenlerin küçük çevrelerinden dışarı taştı ve Amerikalılaştı. Yahudi ve Alman sosyalistleri kendi dillerini konuşuyorlardı. En güçlü sosyalist eyalet örgütlenmesi Oklahoma'da idi. Bu örgütün 1914 yılında aidatını ödeyen yirmi bin üyesi vardı (ki bu sayı New York eyaletinin nüfusunu geçiyordu) ve bunlar yerel görevlere yüzden fazla sosyalisti seçmelerinin yanı sıra, Oklahoma Eyalet Meclisi'ne de altı üye göndermişlerdi. Oklahoma, Teksas, Lousiana, Arkansas'da haftalık elli beş sosyalist gazete çıkıyordu ve buralardaki yazlık kamplar binlerce kişiyi çekiyordu.

James Green, *Grass-Roots Socialism* (Halk Sosyalizmi) adlı kitabında Güneybatılı bu radikallerden; "Babadan, atadan kalan ve bahçeleri korumaya çalışan borçlu toprak sahipleri, kiracı göçmen çiftçiler, kömür madencileri ve tren yolu işçileri, güneydeki çam ormanlarının 'kızıl' kerestecileri, güneşin kavurduğu otlaklarda görev yapan vaizler ve öğretmenler... köy zanaatkârları ve tanrıtanımazlar... gibi Birleşik Devletler

tarihinin en güçlü bölgesel sosyalist hareketini yaratmış olan tanınmamış kişiler" olarak bahsetmektedir. Green şöyle devam etmektedir:

> Sosyalist hareket... eski halkçı hareket üyelerinin, militan madencilerin, kara listelere girmiş tren yolu işçilerinin yüzlercesinin özenle bir araya gelmesiyle örgütlenmişti. Bunlar hatırı sayılır bir rakama ulaşmış bulunan profesyonel kışkırtıcılar ve eğitimcilerin yardımlarını almakta, Eugene V. Debs ve Jones Ana gibi ulusal kahramanların zaman zaman yaptıkları ziyaretlerden esinlenmektedir... Örgütçülerin bu çekirdek kadroları yerel ayaklanmacıları da içine alarak büyümüştü... çok daha büyük bir amatör kışkırtıcı grup ise bölgeyi kapı kapı dolaşarak gazete satıyor, okuma grupları oluşturuyor, yerel güçleri örgütleyerek ve fırsat buldukça nutuk atmak isteyenleri konuşturarak büyümeye çalışıyordu.

Debs'in sanatsal konuşmalarında da görüleceği üzere bu hareket neredeyse dinsel bir inanç gibi gösteriliyordu. 1906 yılında, Idaho'da Bill Haywood ve Batı Madencileri Federasyonu'na bağlı iki memurun bir cinayet komplosuyla hapsedilmelerinden sonra Debs *Appeal to Reason* gazetesine ateşli bir makale gönderdi:

> Bir cinayet komplosu kurulmuş ve yasaya uydurularak, yasalar adına uygulamaya konulmuştur.
>
> Bu çirkin bir komplodur, lanet edilecek bir iftira ve cehennemlik bir günahtır...
>
> Eğer Moyer'ı, Haywood ve yoldaşlarını öldürecek olurlarsa, en az bir milyon silahlı devrimciyi karşılarında bulacaklardır...
>
> Kapitalistlerin mahkemeleri işçi sınıfı için hiçbir zaman hiçbir şey yapmamışlardır...
>
> Proleterlerin sırf bu amaç için topladıkları bir konvansiyon... harekete geçebilir ve eğer en uç noktalardaki önlemleri almak icap ederse genel bir grev emri verilebilir ve genel bir ayaklanmanın başlangıcı olarak sanayi felç edilebilir.
>
> Programı plutokratlar başlatırlarsa işçi sınıfı bitirecektir.

Bunu okuyan Theodore Roosevelt, makalenin bir kopyasını Adalet Bakanı W. H. Moody'ye göndererek şu notu yazdı: "Debs'i ve bu gazetenin sahibini mahkemeye çıkarıp suçlamak mümkün olabilir mi?"

Anketlerde giderek daha fazla başarılı olduklarını gördükçe (Debs 1912 yılında, 1908'de aldığı oyu ikiye katlayarak 900.000 oya ulaşmıştı) ve oy oranlarını artırmaya yönelik daha fazla çalışmalar yapmaya başladıkça sosyalistler, Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nın "Sabotaj" ve "Şiddet" taktikleri kullandığı iddiasıyla daha eleştirel davranmaya başladılar ve 1913 yılında Haywood'un şiddet yanlısı olduğunu iddia ederek onu Sosyalist Parti Merkez Komitesi'nden uzaklaştırdılar. (Debs'in konuşmalarının daha ateşli olması bir işe yaramadı.)

Sosyalist hareket içinde kadınlar çok daha aktif olmakla birlikte liderlikten çok sıradan görevler yapıyorlardı ve bazen de sosyalist politikaların keskin eleştirmenleri kesiliyorlardı. Örneğin Helen Keller, kör sağır ve dilsiz olmasına karşın olağanüstü bir toplumsal vizyona sahipti ve Bill Haywood'un kovulması konusunda New York'ta çıkan *Call* gazetesine yazdığı bir mektupta şunları söylüyordu:

> Yoldaş Haywood'a yöneltilen saldırıları derin bir üzüntü ile okuyorum... Proleterlerin savaşımında en kritik bir dönemde tek vücut olmaları gerekirken iki ayrı hizip halinde çatışmaları insanda tiksinti uyandırıyor...
>
> Ne yani? İşçilerin umutsuz gereksinmelerinin önüne parti taktiklerindeki farklılık sorununu mu geçireceğiz?... Sayısız kadın ve çocuk uzun yorucu çalışma saatlerinde kalpleri kırık bir halde vücutlarını yok ederlerken biz burada birbirimizle kavga ediyoruz. Yazıklar olsun bize!

1904 yılında Sosyalist Parti üyelerinin yalnızca % 3'ü kadındı. O yılki ulusal kongrede yalnızca sekiz kadın delege bulunuyordu. Fakat birkaç yıl içinde yerel sosyalist kadın örgütleri ile *Socialist Woman* adlı ulusal bir dergi Parti'ye daha çok kadın üye çekmeye başladı ve 1913 yılına gelindiğinde Sosyalist Parti'deki kadın üyelerin sayısı % 15'e ulaştı. *Socialist Woman* dergisinin editörü Josephine Conger-Kaneko, kadınların erkeklerden ayrılmalarının önemli olduğu konusunda ısrar ediyordu:

> Kadınların erkeklerden ayrı örgütlenmeleri durumunda en az eğitim görmüş küçük bir kadın bile kısa zamanda bir toplantıya başkanlık etmeyi, strateji kurmayı ve kısa bir "konuşma" yaparak kendini savunmayı öğrenebilir. Bu pratiğin içinde iki yıl kalınca erkeklerle çalışmaya hazır bir duruma gelir. Erkeklerle birlikte çalışmak ve onların saldırgan güçlerinin gölgesi altında itaatkâr bir saygı ile oturmak arasında büyük bir fark vardır.

Sosyalist kadınlar 1900'lerin başlarındaki feminist hareket içinde etkindiler. Oklahomalı sosyalist lider Kate Richards O'Hare, New Yorklu kadın sosyalistlerin çok üstün bir biçimde örgütlendiklerini düşünüyordu. New York'ta, 1915 yılında, kadınların oy hakları konusunda yürütülen bir kampanyanın en heyecanlı gününde bu kadınlar, İngilizce 60.000 broşür Yiddiş dilinde 50.000 broşür dağıtmışlar; bir *cent*lik 2.500 kitap ve beş *cent*lik 1.500 kitap satmışlar; 40.000 afiş yapıştırmışlar ve 100 toplantı gerçekleştirmişlerdi.

Ancak kadınların, politikanın ve ekonomik alanın çok ötesinde, sosyalist sistem tarafından kendiliğinden çözülemeyecek sorunları da olabilir miydi? Cinsel baskının ekonomik temeli düzeltildiğinde eşitlik sağlanabilecek miydi? Oy hakkı için ya da devrimci değişimin gerisinde kalan herhangi bir şey için savaşmak bu kadar boş bir çaba mıydı? Bu tartışma,

yirminci yüzyıl başlarındaki kadın hareketi büyüdükçe, kadınlar oy hakları için, cinsellik ve evlilik de dahil her konuda eşitlik için seslerini daha fazla yükselttikçe, daha çok örgütlendikçe ve protestolara, yürüyüşlere daha fazla katıldıkça giderek sertleşti.

Yazılarında en can alıcı sorun olarak cinsler arasında ekonomik özgürlüğü vurgulayan Charlotte Perkins Gilman, "Sosyalist ve Oy Hakkı Savunucusu" adlı bir şiir yazdı. Şiirin sonu şöyle bitiyordu:

"Kadını yüceltecektir yüceltilmiş bir dünya"
dedi Sosyalist.
"Ama,
yarısı böylesine ezilmişkin
yüceltemezsiniz dünyayı,
diyordu Sufrajet.
İşte o anda uyandı Dünya
ve konuştu alayla:
"İster ayrı ayrı, ister birlikte çalışın,
Ürettikleriniz aynı olacak kaygılanmayın,
Yeter ki hiç biriniz durmayın,
Bu şölene katılın!"

Seksen yaşındaki Susan Anthony, Eugene Debs'in konuşmasına gittiğinde (yirmi beş yıl önce Debs onun konuşmasına gelmiş ve sonra hiç karşılaşmamışlardı) sevgiyle birbirlerinin ellerine sarıldılar ve aralarında kısa bir konuşma geçti. Susan Antony gülerek Debs'e: "Siz bize oy haklarımızı verin, biz de size sosyalizmi" dedi. Debs yanıtladı: "Siz bize sosyalizmi verin, biz de size oy haklarınızı verelim."

Crystal Eastman gibi, sosyalizm ve feminizmin amaçlarını birleştirme konusunda kararlı kadınlar da vardı. Eastman kadın ve erkeğin geleneksel evlilik kurumunun dışında birlikte yaşayıp bağımsızlıklarını koruyabilecekleri yeni yollar düşünüyordu. Kendisi bir sosyalistti, ancak bir yazısında da belirttiği gibi, "bir kadın kadın köleliğinin bütün temellerinin kâr sisteminde yatmadığını bildiği kadar kurtuluşunun da bütünüyle kapitalizmin çöküşünde yatmadığını bilmektedir."

Yirminci yüzyılın ilk on beş yılında, işgünü olarak daha fazla kadın, işçi sendikalarının savaşımlarına katılmış ve deneyim kazanmıştı. Kadın üzerindeki baskıların bilincinde olan ve bir şeyler yapmak isteyen orta sınıftan bazı kadınlar, üniversitelere girerek kendilerini tanımak istiyorlar ve yalnızca ev kadını olarak kalmak istemiyorlardı. Tarihçi William Chafe *Women and Equality* (Kadınlar ve Eşitlik) adlı çalışmasında şunları yazmaktadır:

> Üniversiteli kız öğrenciler bir misyon taşıdıkları duygusuyla tedirgin bir biçimde kendilerini dünyayı değiştirmeye adamış görünüyorlardı. Bu kızlar

> doktor, üniversitede profesör, yerleşim bölgelerinde gönüllü hizmetli, işkadını, avukat, mimar gibi meslekler seçiyorlardı. Kendilerini bekleyen inanılmaz güçlüklere karşı büyük başarılar elde ediyorlar, yoğun bir hedefe ilerleme duygusu yanında, omuzdaşlık sorumluluğuyla da hareket ediyorlardı. Jane Adams, Grace ve Edith Abbot, Alice Hamilton, Julia Lathrop, Florence Kelley, hepsi bu öncü kuşaktan çıkmışlar ve yirminci yüzyılın ilk yirmi yılında yapılacak sosyal reformların gündemini belirlemişlerdi.

Bu kadınlar, çok okunan dergilerin ilettikleri mesajlara, kadının arkadaş, eş ve yuvayı yapan dişi olduğunu söyleyen öğretiye karşı çıkıyorlardı. Bu feministlerden bazıları evlendi, bazıları evlenmedi. Hepsi kadın-erkek ilişkilerindeki sorunlarla savaştı. Doğum kontrol eğitiminin öncüsü Margaret Sanger görünüşte mutlu, ancak kendisini kısıtlayan bir evlilikte sinir krizleri geçirmiş, kendisine bir kariyer yapmak ve yeniden mutlu olabilmek için eşini ve çocuklarını terk etmişti. Sanger, *Woman and the New Race* (Kadın ve Yeni Irk) adlı kitabında şunları yazıyordu: "Kendi vücuduna sahip olamayan ve vücudunu denetleyemeyen hiçbir kadın, kendine özgür bir kadın gözüyle bakamaz. Anne olmak ya da olmamak konusunda kendi seçimini yapamayan hiçbir kadın, özgür bir kadın olduğunu söyleyemez."

Bu, karmaşık bir sorundu. Kate Richards O'Hare, örneğin ev yaşamına inanıyor ve sosyalizmin sorunları çözeceğini düşünüyordu. Kongre'ye girebilmek için 1910 yılında Kansas City'den aday olduğunda şunları söyledi:

> "Evimi, çocuklarımı, ev yaşamını vücudumdaki bütün hücrelerimle özlüyorum... Ama evi yeniden kurabilmek için sosyalizm gerekli."

Diğer taraftan, Elizabeth Gurley Flyn, *Rebel Girl* (Asi Kız) başlıklı otobiyografisinde şunları yazıyordu:

> Ev yaşamı ve hele büyük bir ailenin benim için hiçbir çekici yanı yok... Ben konuşmak, yazmak, seyahat etmek, insanlarla tanışmak, farklı yerler görmek, DSİ'nin örgütlenmesine katkıda bulunmak istiyordum. Kadın olarak bunları yapmaktan niçin vazgeçmem gerektiğini bir türlü anlayamıyordum...

O günlerde pek çok kadın radikal, sosyalist, anarşistti ve bunlardan çok daha fazla sayıda kadın da kadınların oy haklarını kazanabilmesi için kampanya yapmaktaydı. Feminizm konusunda toplu destek de bu kadınlardan geldi. Kadınların oy hakları hareketine *Kadın Giysileri İşçileri* sendikası örgütçülerinden olan Rose Schneiderman gibi eski sendikacılar da katıldılar. New York'ta yapılan Fıçıcılar Sendikası toplantısında oy hakkı kullanan kadınların kadınlıklarını yitireceklerini söyleyen bir politikacıya Rose Schneiderman şöyle cevap verdi:

> Çamaşırhanelerdeki kadınlar... müthiş bir sıcakta ve buharda elleri sıcak kolalama maddesi içinde on üç-on dört saat kalıyorlar. Hiç kuşkunuz olmasın ki bu kadınlar yılda bir kez seçim sandığına atmak için ellerine oylarını aldıklarında, bütün bir yıl boyunca dökümhanelerde ve çamaşırhanelerde dikilirken kaybettikleri güzellik ve çekiciliklerinden daha fazlasını kaybetmeyecekler.

New York'ta her bahar oy hakkı için yapılan kadın yürüyüşleri giderek daha kalabalıklaştı. 1912 yılında bu konuda şöyle bir haber geçildi:

> Yürüyüşün başladığı Washington Meydanı'ndan Beşinci Cadde boyunca, yürüyüşün dağıldığı 57. sokağa kadar New York'ta binlerce kadın ve erkek toplandı. Yürüyüşün yönünü karşıdan kesen bütün sokaklar kapatılmıştı. Pek çok kişi alay etme, gülme eğilimindeydi; ancak kimse cesaret edemedi. Sokağın ortasında uygun adımlarla, beşer kişilik sıralar halinde, yan yana yürüyen kadınların etkileyici görüntüsü seyredenlerin gülme eğilimini bastırdı... kadın avukatlar, kadın doktorlar... kadın mimarlar, kadın sanatçılar, sinema oyuncuları ve heykeltıraşlar, kadın garsonlar, hizmetçiler, sanayi işçilerinin geniş bir kesimini oluşturan kadın işçiler... hepsi, caddenin iki yanında durup seyreden kalabalıkları şaşırtan bir beraberlik ve kararlılıkla yürüyorlardı.

1913 yılının ilkbaharında *New York Times* gazetesinin Washington'dan verdiği haber şöyleydi:

> Kadınların oy haklarını kazanabilmeleri için bugün başkentte yapılan gösteride, tarihte görülen en büyük kadın yürüyüşü gerçekleştirildi... Pennsylvania Caddesi boyunca yürüyen 5000'den fazla kadın gösteriye katıldı... Bu şaşırtıcı bir gösteriydi. 500.000 kişinin de hakları için yürüyen bu kadınları izlediği sanılmaktadır.

Batılı radikal kadınlar gelişen olaylara kuşkuyla bakıyorlardı. Anarşist bir feminist olan Emma Goldman her zaman olduğu gibi, kadınların oy haklarını elde edebilmeleri konusunda düşündüklerini açıkça belirtmekten geri kalmadı:

> Evrensel boyutlarda kadın oy hakları, son modern fetişimiz haline geldi... Avustralyalı, Yeni Zelandalı kadınların oy hakları var ve yasaların yapılmasına katılıyorlar. Oralardaki iş koşulları daha mı iyi?
>
> Politik eylemler tarihi kanıtlamaktadır ki, insana daha dolaysız, daha az bedel ödeyerek ve daha uzun ömürlü bir biçimde alabileceği hiçbir hak verilmemiştir. Aslına bakarsanız, insanın kazandığı toprağın her santimetrekaresi, sürekli bir savaş, bitip tükenmeyen bir kendini kanıtlama mücadelesi ile kazanılmıştır; oy hakları yolu ile değil. Kadının özgürlüğüne ulaşmada

elde ettiği kazançların oy sandığından çıktığını ya da çıkacağını varsaymamız için hiçbir neden yoktur.

Kadının gelişmesi, özgürlüğü, bağımsızlığı kendisinden gelmeli, kendi çabalarıyla elde edilmelidir. Öncelikle, bir kişilik olarak kadın kendini kanıtlamalıdır. İkincisi, vücudu üzerinde kendinden başka kimsenin söz hakkı olmamalıdır, ki bunu, istemedikçe çocuk doğurmayı reddederek; tanrıya, devlete, topluma, kocasına, ailesine hizmet etmeyi reddederek ve kendi yaşamını yalınlaştırarak, derinleştirerek, zenginleştirerek sağlayabilir... Kadını özgürleştirecek olan bu tavırdır, oy sandığı değil...

İngiltere'deki bir kadın oy hakları savunucusuna 1911 yılında bir mektup yazan Helen Keller şunları söylüyordu:

Bizim demokrasimiz yalnızca bir isimdir. Oy kullanmak mı? O da ne demek? Yani biz gerçekte var olan ama varlığı resmen kabul edilmeyen iki tür müstebitten birini seçmek durumundayız. Hangisi seçilirse seçilsin bizim kaderimizin değişmeyeceği iki hükümdardan birini seçeceğiz...

Kadınlar için oy hakkı istiyorsunuz. Ülke topraklarının 10/11'inin 200.000 kişiye, 1/11'inin ise kalan 40.000.000'a ait olduğu Büyük Britanya'da oy kullanmak hangi sorunu çözebilir? Erkeklerinizin milyonlarcası oy kullanarak kendilerini bu adaletsizlikten kurtarabildiler mi?

Emma Goldman kadının koşullarını değiştirme projesini gelecekte kurulacak sosyalist bir döneme ertelemiyordu; o yalnızca oy kullanmaktan daha hızlı, daha dolaysız bir eylem istiyordu. Bir anarşist olmayan Helen Keller bile seçim sandığı dışında sürekli bir savaşıma inanıyordu. Kör ve sağır olan Keller ruhunu katarak, kalemini kullanarak savaşıyordu. Sosyalist ve eylemci olduğunu açıkça söylemeye başladığında, Keller'e daha önce kahraman muamelesi yapan *The Brooklyn Eagle* gazetesi, şimdi onun "hatalarının, doğumundan başlayarak fiziksel gelişmesinde var olan kısıtlılıklarının bir sonucu" olduğunu yazmaktaydı. Keller'in buna yanıtını da *Eagle* yayımlamayacak, *The New York Call* gazetesi yayımlayacaktı. Keller, bir zamanlar *The Brooklyn Eagle* gazetesinin editörüyle karşılaştıklarında adamın onu övgülere boğduğunu yazmıştı. "Fakat şimdi sosyalizmi destekleyip savunduğum anlaşılınca, bana ve kamuoyuna, benim kör ve sağır olduğumu, özellikle hatalar yapmaya açık olduğumu hatırlatmayı bir borç biliyor..." diyor ve ekliyordu:

Ah o gülünç *Brooklyn Eagle** Ne yüreksiz bir kuşmuş! Toplumsal kavrayışlarında kör ve sağır olmayı kabullenmiş, birçoğunun fiziksel körlüğünün ve sağırlığının nedeni olduğu için bizim engellemeye çalıştığımız, hoş görülemez bir sistemi savunan *kartal*... Sen ve ben artık savaş halindeyiz. Senin temsil ettiğin sistemden ben nefret ediyorum... Bana karşı savaşacaksa

* Brooklyn Kartalı (ç.n.).

> mertçe savaşsın. Benim göremediğimi, işitemediğimi bana ve başkalarına hatırlatması ne mertçe savaşmaktır ne de tartışmada iyi bir savdır. Evet göremiyorum, işitemiyorum ama okuyabiliyorum. İngilizce, Almanca ve Fransızca yazılan bütün sosyalist kitapları zaman buldukça okuyabiliyorum. Eğer *Brooklyn Eagle*'ın editörü bunlardan bazılarını okuyabilse, daha bilgili bir insan olup daha iyi bir gazete çıkarabilir. Eğer sosyalist harekete bir katkı olarak zaman zaman yazmayı düşlediğim kitabı yazarsam başlığını ne koyacağımı biliyorum: Endüstriyel Körlük ve Toplumsal Sağırlık.

Jones Ana'nın feminizme özellikle ilgi duymadığı görülüyordu. O kendini tekstil işçileri ve madencilerin eşleri ve çocuklarıyla birlikte örgütlenmesine adamıştı. Başardığı pek çok işten biri de çocuk işçiliğine son verilmesini istemek için Washington'a kadar yapılan çocuk yürüyüşüydü. (Yirminci yüzyılın başlangıcında 10 ile 15 yaşları arasında 284.000 çocuk madenlerde, atölyelerde ve fabrikalarda çalıştırılıyordu.) Bu yürüyüş hakkında şunları yazmıştı:

> 1903 yılı ilkbaharında yetmiş beş bin tekstil işçisinin grev yaptığı Kensington, Pennsylvania'ya gittim. Bütün işçilerin en az on bini küçük çocuklardı. Bu işçiler daha fazla ücret ve daha kısa bir işgünü için grev yapıyorlardı. Küçücük çocuklar her gün ya ellerini ya başparmaklarını ya da boğum yerlerine kadar parmaklarını iş kazalarında kaybetmiş olarak sendika merkezine geliyorlardı. Bu çocuklar kamburu çıkmış, omuzları düşmüş, kemikleri sayılacak kadar zayıf küçük şeylerdi...
>
> Bazı ana babalara küçük kızlarının ya da oğullarının bir hafta, on gün bende kalmalarına izin verip veremeyeceklerini soruyor, çocuklarını onlara bu süre sonunda sağ salim teslim edeceğimi söylüyordum... Sweeny adındaki bir adam şerif yardımcısıydı... Birkaç kadın ve erkek benimle geldiler. Çocuklar sırtlarında içinde bıçak, çatal, teneke bir bardak ve tabak bulunan sırt çantaları taşıyorlardı... Küçüklerden biri bir davul, diğeri ise bir flüt taşıyordu... Üzerlerinde "oynayacak zaman istiyoruz" yazılı pankartlar taşıyorduk...

Çocuklar New Jersey ve New York'u geçerek Başkan Roosevelt'i görmek için Oyster Körfezi'ne geldiler, fakat Başkan onları görmeyi reddetti. "Fakat yürüyüşümüz işe yaradı. Çocuk işçi çalıştırma suçuna bütün ulusun dikkatini çekebildik."

Aynı yıl, Philadelphia'daki tekstil atölyelerinde haftada altmış saat çalışan çocuklar grev yaptılar ve "Okula gitmek istiyoruz!" "Ya 55 saat ya da hiç" gibi pankartlar taşıdılar.

Elizabeth Gurley Flynn'nin polisteki kayıtlarına bakan biri yeni yüzyılın başlangıcındaki radikallerin ne denli enerjik ve ateşli oldukları konusunda bir fikir sahibi olabilirdi:

1906-1916 Dünya Sanayi İşçileri (DSİ) adına örgütleyici ve konuşmacı;
1918-1924 İşçi Savunma Sendikası Örgütleyicisi,
1906'da New York'ta konuşma özgürlüğü davasında tutuklandı, dava düştü; 1909'da Spokane, Washington'da konuşma özgürlüğü mücadelesinde etkin bir rol oynadı; 1909'da Missoula, Montana'da DSİ'nin gerçekleştirdiği konuşma özgürlüğü gösterilerinde tutuklandı; Spokane, Washington'da DSİ'nin konuşma özgürlüğü gösterilerine katıldı, yüzlerce kişiyle birlikte göz altına alındı; 1911'de Philadelphia'da Baldwin Locomotive Wors işçilerinin grev görüşmelerinde üç kez tutuklandı; 1912'de Lawrence tekstil grevinde eylemci oldu; 1912'de New York'ta otel çalışanları grevine katıldı; 1913'te Paterson tekstil grevine katıldı; 1912'de Ettor-Giovanitti Davası'nda savunma çalışmalarına katıldı; 1916'da Minnesota'da Mesaba Range grevine katıldı; 1916'da Spokane, Washington'da DSİ'nin Everett davasına karıştı; 1914'te Joe Hill'in savunmasında rol aldı. 1917'de Duluth, Minnesota'da DSİ ve pasifist konuşmacılara önlem olarak çıkartılan yasayı ihlal ve serserilik suçundan tutuklandı, dava düştü; 1917'de Chicago'daki DSİ davasında suçlandı...

Zenci kadınların üzerindeki baskı beyaz kadınların maruz kaldığı baskıların iki katıydı. 1912'de zenci bir hemşire bir gazeteye şunları yazıyordu:

> Biz zavallı, ücretli zenci kadınlar, Güney'de korkunç bir mücadelenin içinde bulunuyoruz... Bir yanda bizim doğal koruyucumuz olması gereken zenci erkeklerin saldırılarına uğruyoruz; ister mutfak, ister çamaşır kazanı, ister dikiş makinesi, isterse bebek arabasının arkası ya da ütü tahtası olsun çalıştığımız her yerde yük hayvanlarından, koşulmuş atlardan farkımız yok, bizler gerçek köleleriz!...

Kuşaklar boyu beyaz araştırmacıların "Gelişme Dönemi" olarak atıfta bulundukları yirminci yüzyılın bu ilk yıllarında hemen her hafta bir linç olayı haber oluyordu. Kuzeyde ve güneyde zencilerin en fazla aşağılandıkları, bir zenci tarihçi Rayford Logan'ın da belirttiği gibi, dibe vurdukları "nadir" yıllardı bu yıllar. 1910 yılında Birleşik Devletler'de 10 milyon zenci yaşıyordu ve bunların 9 milyonu da Güney'de bulunuyordu.

Birleşik Devletler yönetimi (1901 ve 1921 yılları arasında görevde bulunan başkanlar Theodore Roosevelt, William Howard Taft, Woodrow Wilson idi) ister Cumhuriyetçi, isterse Demokrat olsunlar zencilerin linç edilmelerini yalnızca seyrettiler, Teksas, Atlanta ve Georgia eyaletlerindeki, Statesboro, Georgia ve Brownsville kentlerinde zencilere karşı yapılan ölümcül saldırıları "gözlemlediler" ve hiçbir şey yapmadılar.

Sosyalist Parti içinde zenciler de vardı, fakat Sosyalist Parti ırkçılık sorunu üzerinde durmak için programını fazla zorlamadı, kendi meselelerinin dışına çıkmadı. Ray Ginger'in Debs konusunda da yazdığı gibi:

"Debs'in önüne ırkçı önyargıları götürün, ne yapıp eder, onları daima kamuoyu önünde yadsımayı başarır, daima mutlak eşitlik konusunda ısrarlıdır. Ancak böyle bir eşitliği sağlamak için bazen özel önlemler almak gerektiğini kabul etmek istemez."

Zenciler örgütlenmeye başladılar: 1903'te linçleri, en kötü işlerde çalıştırılmayı ve seçme haklarından mahrum bırakılmalarını protesto etmek için bir Afrika Kökenli Amerikalılar Ulusal Konseyi oluşturdular. Siyah Kadınlar Ulusal Derneği de aynı dönem kuruldu ve bunlar da ayrımcılığı ve linçleri lanetlediler. Georgia'da bulunan Eşit Haklar Konvansiyonu 1906 yılında bir bildiri yayımlayarak 1885 yılından beri Georgia'da 260 zencinin linç edildiğini bildirdi. Ayrıca zencilerin oy kullanabilmelerini, askere alınabilmelerini ve jürilerde görev alabilmelerini istedi. Buna karşılık siyahların da çok çalışmaları gerektiğini onayladı. "Ve aynı zamanda davayı kamuoyu önüne taşımalı, şikâyet etmeli ve insan olarak haklarımızın gasp edilmesine karşı protesto gösterileri yapmalıyız..."

Georgia'nın Atlanta kentinde öğretmenlik yapan W. E. B. Du Bois, 1905 yılında ülkenin her yanındaki zenci liderlerine bir mektup göndererek onları Kanada sınırı karşısındaki Buffalo'da Niagara Şelaleleri yakınında bir konferansa davet etti. Bu "Niagara Hareketi"nin başlangıcı oldu.

Massachusetts'de doğan Du Bois, Harvard Üniversitesi'nde doktora yapan ilk zenci oldu (1895) ve *The Souls of Black Folk* (Siyahların Ruhları) başlıklı güçlü ve şiirsel kitabını o yıllarda yazıp yayımladı. Du Bois sosyalizm sempatizanıydı, ancak parti üyeliğinde çok kısa bir süre bulunmuştu.

Niagara buluşmasını düzenlerken yanında bulunan omuzdaşlarından biri de Bostonlu genç bir zenci ve militanca fikirlerin sahibi olan William Monroe Trotter idi. Trotter, Boston'da *Guardian* adlı haftalık bir gazete çıkarıyordu ve yazılarında Booker T. Washington'un ılımlı görüşlerine saldırıyordu. 1903 yılı yazında Washington, Boston kilisesinde iki bin kişinin önünde bir konuşma yapınca Trotter ve onu destekleyenler dokuz kışkırtıcı soru hazırladılar ve bu sorular salonda kargaşaya ve yumruklaşmalara yol açtı. Trotter ve bir arkadaşı tutuklandılar. Bu olay isyan ruhunu körükledi ve Du Bois'nın Niagara toplantısına önayak olmak için hareketlerini hızlandırdı. Niagara grubu sertlik yanlısıydı:

> Afrikalı-Amerikalıların aşağılanmaya razı olacakları, baskılara boyun eğecekleri ve hakaretlere özür dileyerek karşılık verecekleri gibi bir izlenimin sürmesine izin vermeyi reddediyoruz. Çaresizlikten boyun eğmiş olabiliriz; ancak Amerika adil olmaya yanaşmadıkça on milyon Afro-Amerikalının protesto sesleri kulakları tırmalamaya devam edecektir.

Springfield, Illinois'de yapılan bir ırkçı gösteri 1910 yılında "Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik" (SHGUB) adlı kuruluşu hızlandırdı. Beyazlar bu yeni kuruluşun lider kadrolarını ele geçirdiler. Du Bois tek zenci görevli ve aynı zamanda SHGUB'un yayın organı olan *The Crisis*'in ilk editörüydü. SHGUB yasal eylemler ve zencilerin eğitimi üzerinde duruyordu. Fakat Du Bois bu kuruluşta, Niagara Hareketi deklarasyonunda benimsenen "Özgürlüğe giden tek yol davamızı sürekli olarak, erkekçe kamuoyunun gözleri önünde tutmaktır" diye formüle edilebilecek bir ruhu temsil etmekteydi.

Bu dönemde zencilerin, feministlerin, işçi sendikaları örgütçülerinin ve sosyalistlerin net bir şekilde görüp anladıkları tek gerçek, Amerikan yönetimine hiçbir biçimde güvenemeyecekleri idi. Gerçekten de bu bir "Gelişme Dönemi", bir Reformlar Dönemi'nin başlangıcıydı; ancak isteksizce yapılan bu reformlar, kurumsal değişiklikler yerine halk ayaklanmalarını bastırmaya yönelik yapılıyordu.

Bu döneme "Gelişme" adını veren olgu ise yeni yasaların geçirilmiş olmasıydı. Theodore Roosevelt yönetiminde etlerin sağlığı için Et İnceleme Yasası; demiryollarının ve boru şebekelerinin döşenmesini düzenleyen Hepburn Yasası; Katışıksız Yiyecekler Yasası ve Uyuşturucu Maddeler Yasası yaşama geçirildi. Başkan Taft yönetiminde, Mann ve Elkins Yasası, telefon ve telgraf sistemlerinin düzenlenmesini Eyaletler Arası Ticaret Komisyonu'na devretti. Woodrow Wilson'un başkanlık döneminde tekellerin denetimi ve büyümesi konusunda Federal Ticaret Komisyonu görevlendirildi ve ülkenin para ve bankacılık sistemini düzenleyen Federal Rezerv Yasası çıkarıldı. Başkan Taft zamanında Anayasa'ya, gelir vergisinin derecelendirilmiş olarak alınmasını sağlayan 16. Madde düzenlenmesi ile, Senatörlerin -eski haliyle olduğu gibi eyalet Meclisleri tarafından değil- doğrudan halk oylarıyla seçilmelerini sağlayan 17. Madde düzenlemeleri getirildi. Bu dönemde, ayrıca bazı eyaletlerde, işçi ücretleri ve iş saatlerini düzenleyen yasalarla, fabrikalardaki iş güvenliğini denetleyen ve iş kazalarını tazmin etmeye yönelik yasalar çıkarıldı.

Bu dönem, protestoları yatıştırmak amacıyla kamuoyu önünde yapılan bazı incelemelerin gündemde olduğu bir dönemdi. 1913 yılında Kongre'den seçilen Pujo Komitesi bankacılık endüstrisinde görülen güç yoğunlaşmasını ele aldı; Senato ve Sanayi İlişkileri İnceleme Komisyonu işgücü yönetimi çatışmaları konusunda bazı ifadeler aldı.

Bu gelişmeler hiç kuşkusuz sokaktaki halkın bir parça da olsa işine yaradı. Sistem zengin, üretken, karmaşıktı; toplumun en alt kesimi ile en üst kesimi arasında koruyucu bir kalkan yaratabilmek için işçi sınıfından yeterince kişiye zenginliklerinden yeterince pay verebilecek durumdaydı. 1905 ve 1915 yılları arasında New York'ta bulunan göçmenler arasında yapılan araştırmalar, İtalyanlar ile Yahudilerin % 32'sinin el işçiliği düzeyinden (çok yüksek bir sıçrama yapmaksızın) daha iyi bir duruma geldiklerini göstermiştir. Arıcak şu da bir gerçekti ki, İtalyan göçmenlerin çoğu

önlerine çıkan fırsatları kalmalarını gerektirecek kadar çekici bulmamaktaydılar. Dört yıllık bir dönemde gelen her yüz İtalyan göçmeninden yetmiş üçü New York'tan gidiyordu. Yine de yeterli sayıda İtalyan inşaat işçisi... ve yeterli sayıda Yahudi de iş sahibi ve profesyonel olmayı başararak sınıf çatışmalarını önleyen bir orta sınıf, bir tampon haline geliyorlardı.

Ancak toprak kiralayan çiftçiler, fabrika işçileri, varoş sakinleri, madenciler, tarım işçileri, çalışan kadın ve erkek, siyah ve beyazın büyük bir çoğunluğu için koşullar temelde değişmiyordu. Araştırmacı Robert Wiebe, bu Gelişme hareketinin, sistemin istikrar kazanabilmesi için değişen koşullara uyum sağlama çabası olduğunu belirtmektedir. "Kişisel olmayan yaptırımlar ve kurallarla, sistem, bitmek bilmeyen bir değişimler dünyasında kalıcılık ve güvenilirlik kazanma peşindeydi. Otoritenin merkezileşmesini destekliyor... yönetime çok daha fazla güç devrediyordu." Harold Faulkner daha güçlü bir yönetim konusunda getirilen bu ısrarın "en güçlü ekonomik gruplar"ın işine geldiğini söylemektedir.

Gabriel Kolko bu sistemi, özel sektör ekonomisi tabandan gelen protestoları engelleyemediği için işadamının siyasal sistemi daha sıkı denetlediği, "siyasal kapitalizm"in ortaya çıkışı olarak adlandırmaktadır. Kalko; işadamlarının yeni reformlara karşı olmadıklarını; aksine, belirsizlik ve tehlike dolu dönemlerde kapitalist sisteme istikrar kazandırabilmek için reformları başlatıp uygulamaya soktuklarını söylemektedir.

Öreğin Theodore Roosevelt "tröstleri dağıtan" başkan olarak ün yapmıştı. (Kendisi bir "gelişmeci"; halefi Taft ise bir "tutucu" olmasına karşın, Taft, Roosevelt'ten çok daha fazla sayıda antitröst uygulama başlatmıştır.) Wiebe'nin belirttiği gibi, gerçekte J. P. Morgan'ın iki adamı, Birleşik Devletler Çelik Şirketleri Başkanı Elbert Gary ile daha sonra Roosevelt'in seçim kampanyalarını yapacak olan George Perkins "Roosevelt'le birçok durumda uygulayacakları bir anlaşma düzenlediler. Şirketlerinin yasaların güvencesi altına alınması karşılığında Gary ve Perkins Şirketler Bürosu'nun yapacağı bütün hesap incelemelerinde Roosevelt'le işbirliği yapacaklardı." Bu işbirliğini ise Başkan ile yapacakları özel müzakere ve pazarlıklarla gerçekleştireceklerdi. Wiebe bu durumu müstehzi bir biçimde; "mantıklı insanlar arasında yapılabilecek bir centilmenlik anlaşması" olarak açıklamaktadır.

1907 paniği yanında, sosyalistlerin, Dünya Sanayi İşçileri'nin (Wobblies) ve diğer sendikaların güçlenmesi, reform sürecine hız kazandırdı. Wiebe'ye göre: "1908'lerde ellerinde yetki bulunduranların büyük bir çoğunluğunun, olaylara bakışlarında niteliksel bir değişim olduğu gözlenebilirdi..." Artık "ayartmalar ve uzlaşmalar" dönemiydi. Bu dönem Wilson'un Başkanlığında da devam etti ve "en reformcu vatandaşlar bile 'gelişmeci icraat' gibi bir yanılsamaya teslim oldular."

O dönemde yapılan reformlara radikal eleştirmenlerin nasıl baktıklarını *Bankers' Magazine* (1901) adlı yayın organında görmek mümkündü: "Birleşmenin sonuçlarını gördükten sonra ülkemizdeki iş çevreleri yavaş

yavaş politikacının gücünü elinden almaya ve onu kendi amaçlarına tabi hale getirmeye başladılar..."

İstikrar kazanması, korunması gereken ne çok şey vardı! 1904 yılına gelindiğinde sermayeleri yedi milyon *doların* çok üzerinde olan 318 tröst, Birleşik Devletler'deki imalatın % 40'ını denetliyordu.

1909 yılında yeni Gelişmeciliğin bir manifestosu yayımlandı: Kitap, Theodore Roosevelt'in bir hayranı, *New Republic* adlı derginin editörü olan Herbert Croly tarafından *The Promise of American Life* (Amerikan Yaşamının Geleceği) adıyla yayımlanmıştı. Yazar Amerikan sisteminin devam edebilmesi için disiplin ve düzenin gerekli olduğunu söylüyordu. Hükümetin daha fazla şeyler yapması gerektiğini anlatan yazar, "kahramanların ve azizlerin içten ve coşkulu bir biçimde taklit edildiklerini görmeyi umut ettiğini," söylüyor ve nedense akla ilk gelen isim Theodore Roosevelt oluyordu.

Kamuoyunun büyük bir doğa âşığı, fiziksel güçlülüğe önem veren, savaş kahramanı ve Beyaz Saray'ın İzci lideri olarak tanıdığı başkanı, kitabının bir bölümünde oldukça iğneleyici bir biçimde anlatan Richard Hofstadter şöyle demektedir: "Roosevelt'in sözünden çıkmadığı danışmanların hemen hepsi şaşmaz bir biçimde sanayi ve finans kapitalin temsilcileri, Hanna, Robert Bacon, Morgan ailesinden George W. Perkins, Elihu Root, Senatör Nelson W. Aldrich gibi... ya da Rockefeller topluluğundaki James Stillman gibi adamlardı." Bu durumdan endişelenerek kendisine Wall Street'ten bir mektup yazan kayınbiraderine Roosevelt şu yanıtı vermişti: "Yalnızca şirketlerin çıkarları ve her şeyin üzerinde de ülkenin çıkarları söz konusu olduğunda herkesten daha tutucu olmak niyetindeyim."

Roosevelt demiryollarını düzenleyen Hepburn yasasını destekledi çünkü çok fazla korktuğu bir şey daha vardı. Henry Cabot Lodge'a yazdığı bir mektupta yasaya karşı çıkan demiryolu lobicilerinin yanlış yaptıklarını söylüyor, "Bu yasayı reddetmenin, demiryollarının devletin malı olmasını isteyenlerin başlattığı hareketi güçlendirmek olacağını göremeyecek kadar kör bunlar," diyordu. Tröstlere karşı Roosevelt'in başlattığı eylem, yıkılmalarını önlemek için onları devlet düzenlemelerini kabul etmeye teşvik etmek oldu. Kuzeyli Hisse Senetleri Davası'nda Morgan demiryollarını mahkemeye vererek bir antitröst zafer kazandığını düşündü. Ancak, Sherman Yasasıyla bu tür suçlara çeşitli cezalar öngörülmüş olsa da, bu, hiçbir şeyi değiştirmedi ve tekelleşmenin sorumlusu ve plancısı Morgan, Harriman ve Hill'e hiçbir şey yapılamadı.

Başkan Woodrow Wilson'a gelince, Hofstadter onun başından itibaren tutucu olduğunu söylemektedir. Tarihçi ve siyaset bilimci olarak Wilson, *The State* (Devlet) adlı kitabında, "Siyasette radikal biçimde yeni olan hiçbir girişim güvenli olamaz," diye yazmıştı. Wilson, "yavaş ve zamanla" yapılacak değişimlerden yanaydı. İşçi sendikalarına karşı tavrı,

Hofstadter'e göre, "genelde düşmanca duygular beslemekti" ve Halkçıların "kaba saba ve cahilce düşündükleri"ni söylemekteydi.

James Weinstein, *The Corporate Ideal in the Liberal State* (Liberal Devlette Anonim İdeal) adlı çalışmasında, Gelişme Döneminin reformlarını, özelikle de devletin iş çevreleri ve bazen de işçi sendikaları liderlerinin yardımlarıyla gerekli görülen yasal düzenlemeleri yaşama geçirme sürecini incelemişti. Weinstein, "geniş bir açı içinden kendi çıkarlarını gözeten çeşitli iş gruplarının, bilinçli ve başarılı çabalarla federal, eyalet ve belediye yönetimlerinin ekonomik ve toplumsal politikalarını yönlendirdiklerini ve denetlediklerini gördüğünü" söylemektedir. Reformlar için "ilk dürtü" protestoculardan ve radikallerden gelse de, "yaşadığımız bu yüzyılda, özellikle de federal yönetim düzeyinde, hiçbir reform, geniş, bütüncül bir biçimde çıkar gruplarının (yönlendirmesiyle denilemese de) üstü kapalı bir onayı alınmaksızın yaşama geçirilmemiştir." Bu ticari gruplar gerekli olduğu hallerde kendilerine yardım edecek liberal reformcuları ve aydınları bir araya getirebilmektedirler.

Weinstein'in Liberalizm tanımı -büyük iş sahiplerinin çıkarları doğrultusunda sistemin istikrar kazanabilmesi için bir araç- liberallerin kendi tanımlarından farklı idi. Arthur Schlesinger, "Amerika'daki liberalizm, toplumun diğer kesimleri açısından, büyük iş sahiplerinin iktidarını baskı altına alma hareketi olmuştur," diye yazmaktadır. Eğer Schlesinger bu sözleriyle diğer kesimlerin umudunu ya da dileklerini dile getirmekteyse haklı olabilir. Ama eğer bu liberal reformların gerçek etkisini kastediyorsa, böyle bir baskı asla gerçekleşmemiştir.

Denetimler büyük bir beceriyle inşa ediliyordu. 1900 yılında, Cumhuriyetçi ve tutucu bir adam; öğretmen ve gazeteci olan Ralph Easley Ulusal Yurttaşlık Federasyonu (UYF) adlı kuruluşu örgütledi. Bunun amacı sermaye ve çalışanlar arasında daha iyi ilişkiler oluşturmaktı. Bu örgütün görevlilerinden çoğu büyük işadamları ve ulusal düzeyde önemli politikacılardı. İlk başkan yardımcılığını uzun bir süre Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) üyesi Samuel Gompers yaptı. Ulusal Yurttaşlık Federasyonu'nun yaptığı işler büyük iş çevrelerinin her kesimi tarafından onaylanmıyordu. Easley bu eleştiri sahiplerini sistemin rasyonel örgütlenmesine karşı çıkan anarşistler olarak suçluyordu. Easley, "Gerçekte", diye yazıyordu, "bizim düşmanlarımız işçiler arasındaki sosyalistler ile sermayedarlar arasındaki anarşistlerdir."

Ulusal Yurttaşlık Federasyonu (UYF) işçi sendikaları gerçeğinin kaçınılmaz bir olgu olduğunu kabul ettiğinden, bunlara karşı daha planlı ve ustalıklı bir yaklaşım içindeydi; bu nedenle sendikalarla anlaşmaya çalışmak UVF için bunlarla kavgaya tutuşmaktan daha akılcı bir yoldu; yani tutucu bir sendika ile karşılaşmak militan bir sendika ile karşılaşmaktan daha kolaydı. 1912 yılında yapılan Lawrence tekstil grevi sonrası, tutucu AİF'ye bağlı, Tekstil Birliği İşçileri Sendikası başkanı John Golden, Easley'e bir mektup yazarak grevin imalatçılar için "çok hızlı bir

eğitim" olanağı sağladığını ve "bunlardan bazılarının şimdi bizim örgütümüzle çalışmak için can attıklarını" bildirdi.

Ulusal Yurttaşlık Federasyonu iş dünyasındaki bütün fikirleri temsil etmekten uzaktı; Ulusal İmalatçılar Derneği örgütlü emek olgusunu hiçbir biçimde tanıma eğiliminde değildi. Birçok işadamı Ulusal Yurttaşlık Federasyonu'nun önerdiği en küçük bir reform hareketini bile istemiyordu; yine de Federasyon'un yaklaşımları çağdaş devletin plan ve otorite anlayışını temsil ediyor, bazı patronları sinirlendirse bile sermayedar sınıfın bütünü için en iyisi denebilecek şeyleri yapmaya kararlı görünüyordu. Bu yeni yaklaşım, bazen kısa dönem kârlara mal olsa bile, sistemin uzun dönem içinde istikrar kazanmasıyla ilgili görünüyordu.

Federasyon bu anlayışla 1910 yılında çalışanların uğrayabilecekleri maddi ve manevi zararları telafi etmeyi amaçlayan bir yasa modeli üzerinde çalışmaya başladı ve bir sonraki yıl içinde yirmi eyalette iş kazaları konusunda sigorta ve tazminat koşulları getiren yasalar çıktı. Aynı yıl Yüksek Mahkeme, New York eyaletinde çıkarılan iş tazminatı yasasını, yeterli yasal süre tanınmaksızın şirketlerin mülklerini ellerinden aldığı için anayasaya aykırı bulunca, Theodore Roosevelt çok sinirlendi. Böyle kararların "Sosyalist Parti'nin gücüne güç kattığını" söylüyordu. 1920 yılına gelinceye dek, iş tazminatı konusunda kırk iki eyalette yasa çıkarılmıştı. Weinstein'in de belirttiği gibi: "Pek çok büyük şirket yöneticisi açısından bunun anlamı, Theodore Roosevelt'in onlara sık sık söylediği gibi, toplumsal reformların gerçekten tutuculuk olduğunu anlamaları sonucu, sistem içinde giderek artan bir olgunluk ve planlı düşünme yetisini kazanmalarıydı."

Kongre tarafından 1914 yılında, tröstleri düzenleme amacıyla kurulan Federal Ticaret Komisyonu'na gelince, Ulusal Yurttaşlık Federasyonu'nun bir liderinin -bu kuruluşla yıllar boyunca birlikte çalışmanın kazandırdığı bir deneyimle- bildirdiği gibi, bu komisyon, "belli ki iyi niyetli işadamlarının, büyük şirketlerin üyelerinin ve diğerlerinin güvenlerini kazanmak amacıyla işini sürdürmeye devam etmektedir."

Bu dönemde, kentler de bazı reformları uygulamaya koydular; pek çoğu belediye başkanları yerine kent meclislerine yetki verdi ya da kent yöneticisi kiraladı. Bütün amaç sisteme daha fazla işlerlik, daha fazla istikrar kazandırmaktı. Weinstein, "bu girişimlerin nihai sonucunun kent yönetimlerini bütünüyle işadamları sınıfına bırakmak olduğu"nu söylemektedir. Reformcuların kent yönetimlerinde daha fazla demokrasi olarak gördükleri şey, tarihçi Samuel Hays'a göre aslında gücün merkezileşmesi ve daha az sayıda kişinin ellerinde toplanması; yani işadamlarına ve profesyonellere kent yönetimini doğrudan doğruya denetleme olanağının verilmesiydi.

Gelişmeci Hareket, ister Wisconsin Senatörü Robert La Follette gibi dürüst reformcular tarafından yönlendirilsin, isterse (1912 seçimlerinde Gelişmeci Parti'den Başkan adayı olan) Roosevelt gibi maskeli tutucular

tarafından yönlendirilsin, amacının sosyalizmi ülke sınırları dışında tutmak olduğu açıktı. Gelişmecilerin yayın organı olan *The Milwauki Journal* tutucuların "sosyalizmle körü körüne kavga ettiklerini... oysaki Gelişmecilerin sosyalizmin yeşermesine neden olan suiistimalleri ve koşulları arayıp bularak, çareler üreterek onunla zekice savaştıkları"nı söylemektedir.

Birleşik Devletler çelik işletmelerinin yöneticisi olan Frank Munsey, 1912 seçimlerinde en iyi adayın Roosevelt olduğunu düşündüğü için ona bir mektup yazarak içini dökmüş ve Birleşik Devletler'in yalnızca "halkın koruyuculuğu ve hamiliği" görevini üstlenmesinin zamanı geldiğini bildirmişti. Durum böyle olunca, "Kimin Devletin besleyici ve yönlendirici eline ihtiyacı olabilirdi ki?" Devletin görevi "insanlar için düşünmek ve insanlar için planlamaktır" diyordu çelik şirketi yöneticisi.

Gelişmeci reformlar için harcanan bu yoğun çabanın sosyalizmin başını ezmek amacıyla ortaya döküldüğü açık seçik belli olmuştu. Easley, "sosyalizm tehlikesinin ne denli büyük olduğunu onun üniversitelerde, kiliselerde ve gazetelerde ne kadar yaygınlaştığına bakarak anlayabiliriz," diye konuşuyordu. 1910 yılında Victor Berger, Kongre'ye seçilen ilk Sosyalist Parti üyesi oldu; 1911 yılında ülkede yetmiş üç Sosyalist belediye başkanı görevdeydi ve 340 kent ve kasabanın yönetiminde daha alt kadrolarda 1200 sosyalist görevli bulunuyordu. Gazeteler artık "Yükselen Sosyalizm Dalgası" başlıklı haberler veriyordu.

Gizlice elden ele dolaşan bir anlaşma taslağı Ulusal Yurttaşlık Federasyonu'nun bölümlerinden birine şu öneriyi getiriyordu: "Sosyalist doktrinlerin Birleşik Devletler'de hızla yayılmasına bakarak" acilen yapılması gereken şey, "sosyalizmin gerçek anlamı konusunda kamuoyunu eğitmek için dikkatle planlanmış ve zekice amaca yönlendirilmiş çabaların harcanmasıdır." Aynı yazıda, kampanyanın "büyük bir beceri ve diplomasi ile yürütülmesi" öneriliyor, "sosyalizme ve anarşizme şiddetle cephe alınmaması gerektiği" hatırlatılarak, "sabırlı ve ikna edici bir biçimde" şu üç fikrin savunulması söyleniyordu: "bireysel özgürlük, özel mülk ve yönetilenler ile yönetenler arasındaki sözleşmenin bozulmazlığı ilkesi."

Reformların kapitalizmin işine ne kadar yaradığını kaç sosyalistin açık bir biçimde gördüğünü söylemek güç; ancak 1912 yılında Connecticutlu bir sol kanat sosyalisti olan Robert LaMante şunları yazıyordu: "Emekli maaşları; hastalığa, kazaya ve işsizliğe karşı sigorta, sistem için cezaevleri, yoksul evleri, hastaneler açmaktan çok daha iyi, çok daha ucuz bir iş." LaMante gelişmecilerin reformlar için çalışmalarını, ama sosyalistlerin reformcuların yetersizliklerini ortaya dökecek "imkânsız talepler"de bulunmalarını öneriyordu.

Gelişmecilerin reformları istenilen hedeflere, en büyük kusurlarını anarak kapitalist sisteme istikrar sağlamak, sosyalist hareketin hızını kesmek, sermaye ve işçiler arasında giderek artan bir biçimde ortaya

çıkan keskin çatışmalar döneminde sınıflar arası barışı sağlamak gibi hedeflere ulaşabildi mi? Bir bakıma evet. Ancak Sosyalist Parti büyümesini sürdürdü. Dünya Sanayi İşçileri (DSİ) davayı kamuoyu önüne getirmeyi ve tartışmaları sürdürdü. Ve Woodrow Wilson'un başkanlık görevini devralmasından çok kısa bir süre sonra, Colorado'da, ülke tarihinin en fazla şiddet içeren, en acı işçi-patron çatışmalarından biri gerçekleşti.

Bu çatışma, Eylül 1913'te başlayıp Nisan 1914'te "Ludlow Katliamı" ile en üst sınırına tırmanan Colorado Kömür İşçileri Grevi idi. Çoğu göçmen -Yunanlı, İtalyan, Sırp- on bir bin işçi güney Colorado'da Rockefeller ailesine ait *Colorado Fuel and Iron Company*'de çalışıyorlardı. Sendika örgütçülerinden birinin öldürülmesi üzerine ayaklanan işçiler düşük ücretleri, riskli iş koşullarını ve maden şirketlerinin denetlediği kasabalardaki feodal dönem koşullarını aratmayan yaşam koşullarını öne sürerek greve gittiler. O dönem Birleşik Maden İşçileri Sendikası'nın örgütçüsü olan Jones Ana bölgeye gelip önce işçileri ateşli konuşmasıyla harekete geçirdi, daha sonra da grevin kritik ilk aylarında tutuklanıp, hücrede tutulup ve zorla eyalet dışına atılıncaya kadar işçilere yardımcı oldu.

Grev başlar başlamaz madenciler kasabalardaki kulübelerinden atıldılar. Birleşik Maden İşçileri Sendikası'nın yardımıyla işçiler yakınlardaki tepelerde çadırlar kurarak greve, grev gözcülüğüne bu çadır kentten devam ettiler. Rockefeller iş grubu yöneticileri, Baldwin-Felts Dedektiflik Ajansı'ndan kiraladıkları adamları, ellerinde Gatling marka tabanca ve tüfeklerle çadır kente saldırttılar. Madencilerin ölüm listesi uzadıkça uzadı; fakat direndiler. Silahlı saldırılara karşı zırhlandırılmış bir grubu geri çekerek grev kırıcılara karşı savaşmayı sürdürdüler. Madencilerin boyun eğmeyi reddederek direnişlerini sürdürdükleri ve madenlerin çalıştırılamayacağı görülünce (bir Rockefeller maden işletmecisinin "bizim küçük kovboy valimiz dediği) Colorado Valisi Ulusal Birlik askerlerini yardıma çağırdı; askerlerin yevmiyelerini ödemeyi Rockefeller grubu üstlendi.

Madenciler önceleri Ulusal Birlik'in kendilerini korumak için gönderildiğini sandılar, askerleri bayraklarla ve alkışlarla selamladılar. Ama çok kısa bir süre sonra askerlerin grevi durdurmak için orada bulunduklarını anladılar. Birlik gece karanlığında bölgeye, orada bir grev yapıldığını bilmeyen grev kırıcılar getirdi. Birlik askerleri madencileri dövdü, yüzlercesini hapsetti, bölgenin merkezi kenti Trinidad sokaklarında kadın yürüyüşçülerin üzerine atlarını sürdü. Madenciler yine de boyun eğmediler. 1913-1914'ün soğuk kışına da dayandıklarında artık grevi kırmak için olağanüstü önlemler alma gereği ortaya çıkmıştı.

Nisan 1914'te grevcilerin yaşadıkları çadırkentlerden en büyüğü ve içinde bin kadar kadın, erkek ve çocuğu barındıran Ludlow'daki çadırkenti gören tepelerde Ulusal Birlik'in iki bölüğü konuşlandırıldı. 20 Nisan sabahı çadırlara makineli tüfeklerle ateş edilmeye başlandı. Madenciler tüfekleriyle karşılık verdiler. Grevcilerin Lou Tikas adındaki Yunan

asıllı lideri ateşkesi görüşmek üzere tepelere götürüldü ve orada Ulusal Birlik askerleri tarafından kurşuna dizildi. Kadınlar ve çocuklar çadırların gerisinde kendilerini kurşunlardan korumak için hendekler kazdılar. Karanlık basınca Birlik tepelerden aşağı indi, askerler ellerindeki meşalelerle çadırları ateşe verdiler ve aileler tepelere doğru kaçtılar; on üç kişi silahlardan çıkan mermilerle can verdi.

Ertesi gün telefon hatlarının onarımı için Ludlow çadırkentinden artakalanlar arasında dolaşan bir görevli, çadırlardan birinin içindeki hendeğin üzerine kapatılmış demir bir çocuk karyolasını kaldırınca içeride on bir çocuk ve iki kadının kavrulmuş, kıvrılıp kalmış cesetlerini buldu. Bu olay tarihe Ludlow Katliamı olarak geçti.

Haberler bütün ülkeye hızla yayıldı. Denver'de Birleşik Maden İşçileri Sendikası "Silah başına!" "Savunma amacıyla, bütün silahları ve yasal olarak bulunabilen bütün mühimmatı bir araya topla," çağrısı yaptı. Diğer çadırkentlerden üç yüz silahlı grevci Ludlow bölgesine geldi, telefon ve telgraf tellerini kesti. Savaşa hazırlandılar. Demiryolu işçileri Trinidad'dan Ludlow'a gitmek isteyen askerleri trenlere almadılar. Colorado Springs'ten sendikaya bağlı üç yüz madenci işlerini bırakarak, ellerinde altıpatlarlar, tüfekler ve av çifteleri olduğu halde Triniad bölgesine doğru yola çıktılar.

Trinidad'da ise madenciler Ludlow'da ölen yirmi altı kişi için yapılan cenazeye katılmışlar, oradan da yakındaki bir binaya uğrayarak kendilerini bekleyen silahları almışlardı. Tüfeği kapan tepelere koşmuştu; maden ocaklarını tahrip etmişler, nöbetçileri öldürmüşler, maden kuyularını havaya uçurmuşlardı. Gazeteler, "dört yönde her tepe sanki birdenbire canlanmış, insanlarla birlikte harekete geçmişti" diye yazıyordu.

Denver'de bir bölükte bulunan seksen iki asker Trinidad'a giden trene binmeyi reddediyordu. "Bu askerler" gazetelerin yazdığına göre, "kadın ve çocuklara ateş etme durumunda kalacakları bir savaşa katılmak istemiyorlar(dı). Kendilerine bağırarak küfreden 350 kişiye ıslıkla karşılık veriyorlar(dı)."

Denver'de yağmur altında eyalet merkezinin önündeki çimenlik alanda toplanan beş bin gösterici Ludlow'daki Ulusal Birlik subaylarının cinayet suçuyla yargılanmalarını istiyor ve valinin bir kukla olduğunu haykırıyordu. Denver Püro Yapımcıları Sendikası bir oylama yaparak Ludlow ve Trinidad'a beş yüz silahlı adam gönderilmesine karar vermişti. Yine Denver'deki Birleşik Giysi İşçileri Sendikası'ndaki kadınlar üyelerinden dört yüz kadının grevcilere hemşire olarak yardım etmek üzere gönüllü olduklarını duyuruyorlardı.

Ülkenin dört bir yanında mitingler ve gösteriler yapılıyordu. Grevi destekleyenler New York'ta Broadway caddesi 26 numaradaki Rockefeller yazıhanesi önünde yürüyüş yapıyorlardı. Rockefeller'in zaman zaman dini vaazlar verdiği kilisenin önünde bir papaz protesto gösterisi yaptı ve polis tarafından coplandı.

New York Times gazetesi artık uluslararası bir konu haline gelmiş olan Colorado'daki olaylar üzerine bir başmakale yayımladı. Fakat gazetenin vurguladığı olgu Colorado'da sahnelenen barbarlık değil, bu noktaya gelinmesinde sergilenen taktik hatalar oldu. Gazetenin Ludlow Katliamı konusundaki başmakalesi şöyle başlıyordu. "Biri bir şeyleri yüzüne gözüne bulaştırdı..." İki gün sonra maden ocaklarının bulunduğu bölgedeki tepelerin üzerindeki silahlı adamlar konusunda *New York Times* gazetesinde şöyle deniyordu: "Uygarlığın en son, en öldürücü silahları o vahşi kafalı adamların elinde bulundukça, kimse Colorado'daki savaşın nerelere kadar uzanacağını kestiremez, tabii bu isyan güç kullanarak bastırılamazsa... Başkan dikkatini Meksika'dan Colorado'ya çevirmeli ve sert önlemler alacak bir biçimde bu mesele üzerinde yeterince durabilmelidir."

Colorado valisi düzeni sağlamak için federal birlikler gönderilmesini istedi ve Woodrow Wilson bu isteğe uydu. Bu, istenen sonucu getirdi; grevin hızı kesildi. Kongre'den çeşit çeşit komisyonlar bölgeye geldiler ve binlerce sayfalık ifadeler alındı. Sendika tanınmamıştı. Erkek, kadın, çocuk tam altmış altı kişi öldürüldü. Yerel güvenlik güçlerinden ya da madendeki bekçilerden bir kişi bile suçlanmadı.

Yine de sınıflar arası çatışmanın en vahşi sahnelerinin geçtiği bir yer olarak Colorado ve olayların yankıları bütün ülkeye dalga dalga yayıldı. Birleşik Devletler'in sanayileşme koşullarında hangi yasa yaşama, hangi liberal reform kitaba geçirilmiş olursa olsun; yapılan hangi inceleme sonunda pişmanlık ya da uzlaşmacı sözler edilmiş olursa olsun, çalışan halkın yıldırılamamış isyankâr ruhunda hâlâ sınıfsal ayaklanma tehdidi vardı.

New York Times gazetesi Meksika'ya gönderme yapıyordu. Ludlow'da, çadırdaki hendek içinde, yanık cesetlerin bulunduğu günün sabahı Amerikan savaş gemileri Meksika kıyıları üzerindeki Vera Cruz'a saldırıyordu. Kent önce bombalanmış, sonra istila edilmiş ve geride yüzlerce Meksikalının ölüsü bırakılmıştı. Nedeni ise Meksika'nın Amerikalı denizcileri tutuklaması, Birleşik Devletler'den yirmi bir pare top ateşiyle özür dilemeyi reddetmesiydi. Milliyetçi duyguları ateşlemek ve askeri ruhu harekete geçirmek sınıfsal çatışmaları örtbas etmeye yetebilir miydi? 1914 yılında işsizlik ve güç günler bekliyordu insanları. Silah sesleri dikkatleri başka bir yöne çevirir ve dıştan gelen düşmana karşı ulusal bir onaybirliği yaratılabilir miydi? Tabii bu, yalnızca bir rastlantıydı; Vera Cruz'un bombalanması, Ludlow'daki çadırkente saldırılar falan. Ya da belki yalnızca, bir zamanlar insanlık tarihini tanımlamaya çalışan birinin de dediği gibi, bunlar "doğal ayıklamadan geçmiş kazalar" idi. Meksika işi belki de sistemin ayakta kalabilmek için, iç çatışmalarla bölünen bir halkın arasında savaş nedeniyle bir birlik yaratabilmek için gösterdiği dürtüsel bir tepkiydi.

Vera Cruz'un bombalanması yalnızca küçük bir olaydı. Fakat Avrupa'da dört ay gibi kısa bir süre içinde Birinci Dünya Savaşı patlayacaktı.

14.
Savaş Devletin Sağlığıdır

Birinci Dünya Savaşı'nın tam ortasında, radikal bir yazar olan Randolph Bourne, "savaş devletin sağlığıdır" demişti. Gerçekten de 1914 yılında Avrupa devletleri savaşa başlayınca hükümetlerin yıldızı parladı, vatanseverlik çiçek açtı, sınıf kavgaları duruldu ve genç insanlar savaş alanlarında ürkütücü biçimlerde ve sayılarda öldüler. Çoğu kez birkaç yüz metrekarelik alanlar için bir hat üzerinde kazılmış siperler içindeki gençlerin hepsi hayatlarını kaybetti.

Henüz savaşa girmemiş olan Birleşik Devletler'de devletin sağlığı konusunda endişeler vardı. Sosyalizm büyüyordu. İnsanların karşısına her yerde DSİ sendikası çıkıyordu. Sınıf çatışmaları yoğundu. 1916 yılının yazında, San Francisco'da yapılan Hazırlık Günü yürüyüşünde* bir bomba patladı, dokuz kişi öldü; yerel iki radikal Tom Mooney ve Warren Billings tutuklanıp yirmi yıl hapse mahkûm oldular. New York Senatörü James Wadsworth'un işaret ettiği, "Bizim insanlarımız sınıflara bölünecekler" tehlikesini bertaraf etmek için, bütün erkeklere zorunlu askerlik hizmeti getirildikten kısa bir süre sonra, "Bu ülkenin gençleri vatana karşı sorumlulukları olduğunu bilmek zorundadırlar" noktasına gelindi.

Bu sorumluluğu yerine getirmenin en iyi biçimi de Avrupa'ya gitmekti. Savaş alanlarında on milyon kişi ölmüş; savaş yüzünden yirmi milyon kişi açlık ve hastalık nedeniyle ölümle yüz yüze gelmişti. O günden başlayarak savaşın insanlığa tek bir kişinin ölümünü haklı gösterecek herhangi bir yararı olduğunu da hiç kimse söyleyemezdi. Sosyalistlerin "emperyalistlerin savaşı" sloganı bile artık anlamsız, tartışılması olanaksız hale gelmişti. Avrupa'nın ileri derecede kapitalistleşmiş ülkeleri

* Preparedness Day parade.

sınırlar, sömürgeler, nüfuz alanları için savaşıyorlar; Alsace-Lorraine, Balkanlar, Afrika ve Ortadoğu için kıran kırana yarışıyorlardı.

Savaş yirminci yüzyıla girilmesinden hemen sonra, (belki de Batı dünyasının yalnızca seçkin ülkelerinde görülen) gelişme ve modernleşme coşkusunun tam ortasında patlamıştı. İngilizlerin savaş ilan etmelerinden bir gün sonra Henry James bir arkadaşına: "Uygarlığın kendini bu kan dolu ve karanlık uçuruma atması... dünyanın uzun bir yol katederek... yavaş yavaş ilerleyerek geldiğini varsaydığımız noktanın bir hayli gerisine düşmesi demektir..." diye yazıyordu. Birinci Marne savaşında, İngilizler ve Fransızlar, Almanların Paris'e yürüyüşlerini durdurdular. Her iki taraftan da 500.000 yaşam yitirildi.

Katliam çok hızlı ve büyük ölçekte başladı. 1914 Ağustosunda İngiliz Ordusu'na gönüllü yazılmak için asker adayının boyu 170 cm. olmak zorundaydı. Ekim ayına gelindiğinde bu 162.5 cm.ye indirilmişti. O ay otuz bin kayıp verildi ve rakam 157.5 cm.ye geriledi. Savaşın ilk üç ayında başlangıçtaki İngiliz ordusunun bütün kadrosu tamamen silinip yok edilmişti.

Sonraki üç yılda savaşın cepheleri sözcüğün tam anlamıyla Fransa'da kilitlendi. Her iki taraf da bazen birkaç metre, bazen birkaç mil ya ilerlediler ya gerilediler veya tekrar ilerlediler, ama her defasında cesetler dağ olup yığıldı. 1916 yılında Almanlar Verdun'da yarma harekâtına giriştiler, İngilizler ve Fransızlar Seine Nehri boyunca karşı saldırıya geçtiler, birkaç mil ilerlediler ve 600.000 kişi öldü. Bir gün Kraliyet 9. Taburunun Yorkshire'daki Hafif Piyade bölüğü sekiz yüz askerle bir saldırı başlattı. Yirmi dört saat sonra geride seksen dört kişi kalmıştı.

Oysaki İngiltere'de bu kıyım İngilizlerden saklanmıştı. Bir İngiliz yazarı o günü şöyle hatırlıyordu: "İngiltere tarihinin en kanlı yenilgisi yaşanmış... ve basınımız hiçbir aşırı duyguya yer vermeksizin, canlı ayrıntılar, bol bol yazılarla o kadar da iyi bir gün geçirmediğimizi bize hiç hissettirmemiş - neredeyse bir zafer yaşadığımıza inandırmış bizi..." aynı şey Almanların cephesinde de yaşanıyordu; Erich Maria Remarque'ın büyük romanı *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'ta da yazdığı gibi binlerce asker makineli tüfekler ve top mermileri altında paramparça olurken hiç kimse bir şey duymuyordu.

1916 Haziranında İngiliz General Douglas Haig on bir tümen İngiliz askerine siperlerinden çıkıp Alman hatlarına doğru ilerlemelerini emretti. Altı Alman tümeni makineli tüfeklerle saldırıyı bertaraf etti. Saldırıda yer alan 110.000 kişiden 20.000'i öldü, 40.000'i yaralandı. Ölü vücutlar paylaşılamayan topraklar üzerine saçıldı, karşılıklı siperlerin ortasındaki arazi bir hortlaklar diyarına dönüştü. 1 Ocak 1917 tarihinde Haig terfi etti; mareşal oldu. O yaz olanlar William Langer'in *Dünya Tarihi Ansiklopedisi*'nde veciz bir biçimde şöyle betimlenmişti:

> Lloyd George'un karşı çıkmasına, ona bağlı bazı subayların kuşkularına karşın, Haig umutla nihai saldırıya geçti. Üçüncü Ypres savaşı yoğun yağmur altında, suya batmış ve çamurlu bir arazide birbiri ardına yapılan sekiz saldırıyla gerçekleştirildi. Hiçbir yarma harekâtı başarılı olamadı ve kazanılan toprak topu topu 5 millik bir arazi parçasıydı ve bu da Ypres çıkıntısını eskisinden de daha elverişsiz hale getirdi ve İngilizlere 400.000 askere mal oldu.

Savaş kayıpları konusundaki gerçek İngiliz ve Fransız halklarından gizlendi. Savaşın son yılında Almanlar son güçleriyle Somme'a saldırıp geride ölü ve yaralı 300.000 İngiliz askeri bırakınca, Londra gazetelerinde, Paul Fussell'in *The Great War and Modern Memory* (Büyük Savaş ve Modern Bellek) adlı kitabından öğrendiğimize göre, şu yazı çıktı:

> NE YAPABİLİRİM?
> Bu krizde Siviller neler yapabilir?
> Neşenizi kaybetmeyin...
> Korkmadan cephedeki dostlarınıza yazın...
> Saçma dedikoduları yaymayın.
> Boş konuşmaları dinlemeyin.
> Haig'den daha iyi bildiğinizi düşünmeyin.

Birleşik Devletler bu ölüm ve riyakârlık çukuruna 1917 yılının ilkbaharında düştü. Fransız ordusunda ayaklanmalar başlamıştı. Kısa zamanda 112 tümenden 68'inde ayaklanma çıkmış; 629 asker yargılanmış ve ceza almış, 50 asker kurşuna dizilmişti. Amerikalı birliklere fena halde ihtiyaç vardı.

Başkan Woodrow Wilson, "Bir ulusun savaşmayacak kadar onurlu olması diye bir şey vardır," diyerek Birleşik Devletler'in bu savaşta tarafsız kalacağı sözünü vermişti. Fakat 1917 yılı Nisan ayında Almanlar, düşmanlarına erzak taşıyan her gemiyi denizatlılarının batıracağını ilan ettiler ve gerçekten de birkaç ticaret gemisini batırdılar. Bunun üzerine Wilson, Amerikalıların savaş bölgesinde ticari gemilerle seyahat etme haklarını savunacağını söylemeye başladı: "Amerikan vatandaşlarının hiçbir hakkının hiçbir biçimde kısıtlanmasına razı olamayız..."

Richard Hofstadter, *The American Political Tradition* (Amerikan Politik Geleneği) adlı kitabında, "inandırıcılıktan bu kadar uzak bir mantık yürütme düşünülemez..." diyordu. Amerikalıların haklarını açık denizlerde İngilizler de çiğniyordu; ama Wilson onlarla savaşacağımızı söylemiyordu. Hofstadter'e göre Wilson, "yasalar üzerine değil de güç dengesi ve ekonomik gereklilikler üzerine kurulan politikalar için yasal dayanaklar aramaktaydı."

Birleşik Devletler'e ait gemilerin cephedeki düşmanlarına büyük miktarlarda savaş gereci taşıdıklarını gören Almanya'nın Birleşik Devletler'e tarafsız gözle bakmasını beklemek hiç de gerçekçi olmayacaktı.

1915 yılı başlarında "Lusitania" adlı İngiliz gemisi bir Alman denizaltı tarafından torpillenerek batırılmıştı. Gemi on sekiz dakika içinde batmış ve 124'ü Amerikalı olmak üzere 1.198 kişi ölmüştü. Birleşik Devletler, Lusitania'nın masum bir yükü olduğunu, bu nedenle torpillenmesinin bir Alman canavarlığı olduğunu iddia etti. Aslında ise "Lusitania" bir ağır silah deposuydu: 1.248 sandık 3 inçlik mermi, 4.927 kutu fişek (her kutuda 1.000 atımlık olmak üzere) ve ayrıca 2.000 kutu da hafif silah cephanesi taşıyordu. Ancak taşınan malların listesi bu gerçeği saklıyor, dahası İngiliz ve Amerikan hükümetleri geminin yükü hakkında yalan söylüyorlardı.

Hofstadter Wilson'un savaş politikasının gerisindeki "ekonomik ihtiyaçlar"ı yazdı. 1914 yılında Birleşik Devletler'de ciddi bir ekonomik durgunluk vardı. J. P. Morgan daha sonra bu durumu şöyle anlatmıştı: "Savaş güç günlerden geçtiğimiz bir dönemde patladı... iş dünyası ülkenin her tarafında bunalımdaydı, tarım ürünleri fiyatları düşmüş, işsizlik ciddi boyutlara ulaşmıştı. Ağır sanayi fabrikaları kapasitelerinin çok altında çalışıyordu ve banka takas işlemleri bitmişti." Ancak 1915 yılına gelindiğinde, Müttefikler (özellikle de İngiltere'den) alınan savaş siparişleriyle ekonomi canlandı ve 1917 yılına dek Müttefikler'e 2 milyar *dolar*ın üzerinde mal satıldı. Hofstadter'in de belirttiği gibi, "Amerika'nın kaderi Müttefikler ile savaşta ve refahta birleşti."

Ülkenin liderleri, refahın, yabancı pazarları ele geçirerek geleceğine inanıyorlardı. 1897 yılında Birleşik Devletler'in ülke dışındaki özel sermaye yatırımları 700 milyon *dolar*dı. 1914 yılında bu rakam 3.5 milyar *dolar* olmuştu. Wilson'un Dışişleri Bakanı William Jennings Bryan, hem savaşta tarafsız kalmak gerektiğine inanıyor hem de Birleşik Devletler'in denizaşırı pazarlara ihtiyacı olduğunu savunuyordu; 1914 yılı Mayıs ayı içinde ise Başkan'ı, "bütün zayıf ülkelerin kapılarını Amerikan sermayesi ve girişimciliğinin istilası için açan biri" olarak övmüştü.

Daha 1907 yılında Woodrow Wilson, Columbia Üniversitesi'nde verdiği bir konferansta: "Finansörlerin elde ettikleri ödünler devlet bakanlıklarının koruyuculuğu altında olmalıdır, bu süreçte ödün vermeye yanaşmayan ulusların egemenliklerini çiğnemek gerekse bile..." demişti. "Kapılarını bize kapatan ulusların kapıları zorlanıp kırılmalıdır." 1912 Kampanyası sırasında ise şunları söylemişti: "İç pazarlarımız artık yeterli gelmiyor, bize dış pazarlar gerek." Bryan'a gönderdiği bir notta amacını "dünyaya açık bir kapı olmak" diyerek tanımlamıştı ve 1914 yılında "dış pazarların ticari erdemle fethini desteklediğini" söylemişti.

Birinci Dünya Savaşı patlayınca İngiltere, giderek artan bir biçimde Amerikan malları için bir Pazar ve faizle borç almak için bir kaynak haline geldi. J. P. Morgan ve şirketi Müttefikler'in bir şubesi olarak çalıştı ve 1915 yılında Wilson Müttefikler'e verilecek özel banka kredileri üzerindeki yasaklamayı da kaldırdı. Böylece Morgan'a hem çok büyük miktarlarda kredi vererek büyük kazançlar elde etme yolu açıldı hem de Ameri-

kan finans kaynakları geniş ölçüde ve sıkı sıkıya İngiltere'nin Almanya'ya karşı elde edecekleri zafere endekslenmiş oldu.

Sanayiciler ve siyasal liderler refahtan sanki sınıfsal bir olgu değilmiş gibi, sanki herkes Morgan kredilerinden para kazanıyormuş gibi konuşuyorlardı. Savaşın daha fazla üretim, daha fazla iş demek olduğu doğruydu. Ancak çelik işletmelerindeki işçiler, acaba, yalnızca 1916 yılında 348 milyon *dolar* kâr elde eden *U.S. Steel* kadar kazanabilmiş miydiler? Birleşik Devletler savaşa girince zenginler ülke ekonomisini daha dolaysız bir biçimde ellerine geçirdiler. Finansör Bernard Baruch Savaş Sanayi Kurulu adında savaş döneminin devlete bağlı en güçlü kuruluşlarından birinin başındaydı. Bu kurul bankerler, demiryolcular ve sanayicilerle doluydu.

Birinci Dünya Savaşı'nın gerçek doğası konusunda oldukça bilinçli bir biçimde yazılmış bir makale aylık *Atlantic* dergisinin Mayıs 1915 sayısında çıktı. Yazarı W. E. B. Du Bois olan bu makalenin başlığı "Savaşın Afrika Kökleri" idi. Bu savaş, yazara göre, Almanya ile Müttefikler arasında, Afrika'nın paylaşımına yönelik hem simgesel hem de gerçekler düzeyinde bir imparatorluk savaşı idi: "... uygarlığın devrilip bütün değerlerin ayaklar altına alınmasını görüp yaşadığımız bu durumun en büyük nedeni gerçek anlamda Afrika'dır." Du Bois, Güney Afrika'da altın ve elmas; Angola ve Nijerya'da kakao; Kongo'da lastik ve fildişi ile Batı Sahili'nde palmiye yağı bulunmasının Afrika'yı "yirminci yüzyılın toprakları" haline getirdiğini söylüyordu.

Du Bois bundan daha da fazlasını görebilmişti. Lenin'in *Emperyalizm* adlı yapıtından çok önce bunları yazarken en büyük emperyalist ülkenin, "imparatorluğun", emekçi sınıfına talandan bir pay bile verilebileceğini kaydetmişti. Amerika'da "daha fazla demokrasi" sloganı ile atbaşı giden, "aristokratik eğilimlerin ve koyu renkli ırklara karşı nefretin artması" paradoksuna işaret etmişti. Bu paradoksu, "beyaz emekçiye 'Çinli ve zencilerin sömürüsü' talanından kendi payını alması söylenmiştir" gerçeğiyle açıklıyordu. Evet, İngiltere, Fransa, Almanya ve Birleşik Devletler'de ortalama bir vatandaş önceki yıllardan daha yüksek bir yaşam standardına kavuşmuştu. Fakat: "Bu servet nereden geliyor(du)?... Bu servet öncelikle dünyanın daha koyu renkli uluslarından -Asya ve Afrika'dan, Güney ve Orta Amerika'dan, Batı Hint Adaları ile Güney Denizi Adaları'ndan- geliyor(du)."

Du Bois kapitalizmin sömüren ile sömürüleni birleştirme becerisini ve sınıfsal çatışmalar ve patlamalara karşı bir güvenlik supabı yaratabilme ustalığını görmüştü. "Bundan böyle dünyayı sömürenler tüccar prens, aristokratik tekel ya da işveren sınıfı olmayacak: artık dünya, bir ulus; birleşik sermaye ve işçilerden oluşan yeni demokratik bir ulus tarafından sömürülecek," demekteydi.

Birleşik Devletler Du Bois'nın bu tanımına tıpatıp uymaktaydı. Amerikan kapitalizminin, zengin ve yoksullar arasında çıkar ilişkisi varmış

gibi görünen yapay bir toplum yaratabilmesi ve bunun, yoksullar arasında zaman zaman hareketlenmelere yol açan gerçek bir çıkar toplumunun yerine geçebilmesi için uluslararası rekabet ve periyodik savaşlara ihtiyacı vardı. Peki bireysel girişimciler ve devlet adamları bunun bilincinde miydi? Bunu kestirmek güç. Ancak eylemleri, yarı bilinçli ya da yaşamda kalmak için dürtüsel çıkışlar biçiminde olsa bile, bu plana uygundu. 1917 yılında bu durum savaş için ulusal bir onaybirliği, bir konsensüs gerektirmekteydi.

Yönetim tarihsel geleneği bozmadı, böyle bir konsensüs yaratmakta gecikmedi. Woodrow Wilson'un yaşamöyküsünü yazan Arthur Link, "Son çözümlemede Amerikan politikası Başkan ve kamuoyu tarafından belirlenmektedir," diye yazmıştı. Gerçekte ise o dönemde kamuoyunun isteklerini belirleyecek herhangi bir ölçüt bulunmuyordu ve halkın savaş istediği konusunda ikna edici herhangi bir kanıt yoktu. Yönetim kendi onaybirliğini yaratmak için çok çalışmak zorundaydı. Kendiliğinden ortaya çıkan bir savaşma arzusunun olmadığını belli eden birçok önlem de söz konusuydu: genç erkeklerin silah altına alınmaları, ülkenin her tarafında itinayla yürütülen bir propaganda kampanyası ve bu politikalara uygun davranmayı reddedenlere verilen sert cezalar.

Wilson'un savaş konusunda ettiği "bütün savaşlara son vermek", "dünyayı demokrasi için güvenli bir yer haline getirmek" gibi heyecanlı sözlere rağmen Amerikalılar koşa koşa gidip askere yazılmadılar. Bir milyon askere gereksinim vardı; ancak savaşın ilanından sonraki ilk altı haftada yalnızca 73.000 kişi gönüllü olmuştu. Kongre'de yapılan oylamada oybirliği ile zorunlu askerlik kararı çıktı.

Emekli bir gazeteci olan George Creel, yönetimin resmi savaş propagandası görevine getirildi. Creel, Halkın Bilgilendirilmesi Komitesi kurarak Amerikalıları savaşa girmenin doğru olduğu konusunda ikna etmeyi üstlendi. Bu komite beş bin Amerikan kent ve kasabasında 750.000 adet dört dakikalık konuşma yapan 75.000 konuşmacıya sponsorluk etti. Bu, isteksiz kamuoyunu harekete geçirmeyi amaçlayan kitlesel bir çabaydı. 1917 yılı başlarında, Ulusal Yurttaşlık Federasyonu'nun bir üyesi, "ne işçiler ne de çiftçiler, güvenlik ya da savunma gruplarında yer alıp ulus olarak savaşa hazırlanmamıza olanak verecek herhangi bir harekete ne ilgi duyuyorlar ne de bu yönde çaba gösteriyorlar" diyerek şikâyet etmişti.

Kongre'nin savaş ilan ettiği günün ertesinde, Sosyalist Parti St. Louis kentinde olağanüstü bir kongre düzenleyerek, savaş ilanının "Birleşik Devletler halkına karşı işlenmiş bir suç" olduğunu açıkladı. 1917'de Minnesota'da savaş karşıtı sosyalist mitingler büyük kalabalıkları çekti; beş bin, on bin, yirmi bin çiftçi savaşı, zorunlu askerliği ve savaş nedeniyle haksız servet kazanmayı protesto etti. Wisconsin'de çıkan bir yerel gazete, *The Plymouth Review*, "Belki de hiçbir parti, şu anda Sosyalist Parti'nin kazandığı kadar hızlı güç kazanmadı" diye yazıyordu. Aynı gazetede, "Sosyalist konuşmacıları, birkaç yüz kişinin toplanması-

nın bile büyük bir toplantı sayılabileceği yerlerde, binlerce kişi gelip dinliyor" haberi veriliyordu. Ohio'da tutucu bir gazete olan ve Akron'da çıkarılan *Beacon-Journal*, "Bu gerçeği kabul eden hiçbir siyasal gözlemci olmayabilir ama... bugün bir seçim olsa oldukça güçlü bir sosyalizm dalgası Ortabatı'yı önüne katıp götürür," yorumunu yapıyordu.

1917 belediye seçimlerinde vatanseverlik ve savaş propagandasının büyüklüğüne karşın, sosyalistler oldukça önemli başarılar elde ettiler. New York sosyalist başkan adayı Morris Hillquit, normalde oradaki sosyalist oylarını beşe katlayarak bütün oyların % 22'sini aldı. New York Eyalet Meclisi'ne on sosyalist milletvekili gönderildi. Chicago'da 1915 yılında % 3.6 olan sosyalist oy oranı 1917'de % 34.7'ye yükseldi. Buffalo'da ise bu oran % 2.6'dan, % 30.2'ye çıktı.

George Creel ve yönetim, başında Samuel Gompers'in bulunduğu ve amacı savaş konusunda "ulusun duygularını birleştirmek olan" Amerikan Çalışma ve Demokrasi İttifakı derneğinin kuruluşunu destekledilerler. Derneğin 164 kentte şubesi vardı ve pek çok sendika lideri bu dernekle birlikte hareket ediyordu. Fakat James Weinstein'e göre ittifak çalışmıyordu çünkü "Savaş için sıradan işçi takımının desteği hiçbir zaman gerektiği kadar olmadı..." İleri gelen bazı sosyalistler, Jack London, Upton Sinclair, Clarence Darrow, Birleşik Devletler savaşa girdikten sonra destek verdilerse de sosyalistlerin çoğu muhalefetlerini sürdürdüler.

Haziran 1917'de Kongre'den Casusluk Yasası çıktı ve Wilson da imzaladı: İsmine bakarak bu yasanın casusluğa karşı çıkarıldığı düşünülebilirdi. Ancak yasanın bir maddesi, "Birleşik Devletler savaş halindeyken, itaatsizlik, ihanet, isyan ya da BD kara ya da deniz kuvvetlerinde verilen görevleri reddetme veya yerine getirmeme gibi suçların işlenmesine kasten neden olanlar ya da bu suçları işleme girişiminde bulunanlarla; Birleşik Devletler ordusuna asker alınmasını ya da toplanmasını kasten engelleyenler"in yirmi yıla kadar değişen hapis cezalarıyla cezalandırılacaklarını bildiriyordu. Devletin gerçek doğasını bilmeyenler casusluk yasasının nasıl kullanılacağını da bilemezlerdi. Yasanın, "Bu bölümdeki hiçbir şey devletin eylemlerinin ya da politikalarının... tartışılmasını, yorumlanmasını ya da eleştirilmesini sınırlandırmak ya da yönlendirmek için kullanılamaz..." gibi bir maddesi bile vardı. Ancak bu çifte standart dili yasanın tek bir amaçla çıkarıldığını saklıyordu: Casusluk Yasası savaş aleyhinde konuşan ya da yazan Amerikalıları hapsetmek için çıkarılmıştı.

Yasanın geçirilmesinden iki ay sonra Charles Schenck adlı bir sosyalist Philadelphia'da, gençlerin silah altına alınmalarını ve savaşı kınayan on beş bin broşürü yayımlamak ve dağıtmak suçundan tutuklandı. Broşürde Anayasa'nın 13. Maddesindeki "gönülsüz hizmete" karşı getirilen yaptırım anımsatılıyor ve zoraki askerlik yasasının Anayasa'yı ihlal ettiği söyleniyordu. Zorunlu askerlik broşürde, asker alma "Wall Street'teki finansörlerin çıkarları doğrultusunda insanlığa karşı işlenmiş canavarca bir suç" olarak tanımlanıyor ve "Tehditlere boyun eğmeyin" deniliyordu.

Schenck suçlandı, yargılandı ve suçlu bulundu ve Casusluk Yasası'na muhalefetten altı ay hapse mahkûm oldu. (Böyle durumlarda verilen en hafîf hapis cezasının bu olacağı daha sonra ortaya çıkacaktı. Schenck cezaya itiraz etti, konuşma ve yazma hakkını dava konusu yapan bu yasanın Anayasa'nın 1. Maddesini, "Kongre konuşma özgürlüğünü... basın yayın özgürlüğünü kısıtlayan hiçbir yasa çıkaramaz..." maddesini ihlal ettiğini ileri sürdü.

Yüksek Mahkeme kararı oybirliğiyle alınmıştı ve en ünlü liberallerden biri, Oliver Wendell Holmes tarafından yazılmıştı. Holmes önce broşürde yazılanları özetlemiş, sonra da bunların asker alma yasasını kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde "engellediğini" söylemişti. Schenck Anayasa'nın birinci maddesi tarafından korunacak mıydı? Holmes şunu söylüyordu:

> Konuşma özgürlüğünün en sıkı biçimde korunduğu yasalar bile, bir tiyatroda yok yere "yangın var" diye bağıran ve paniğe yol açan bir adamı koruyamaz. Her defasında sorun, kullanılan sözcüklerin kullanıldıkları koşullarda ve biçimlerde, Kongre'nin engellemeye hakkı bulunan kötülükleri ortaya çıkarıp çıkarmayacakları, açıkça bilinen bir tehlike yaratıp yaratmayacaklarıdır.

Holmes'ün benzetmesi zekice ve çekici bir biçimde yapılmıştı. Pek az kişinin aklına tiyatroda "yangın var" diye bağırıp panik yaratan birinin konuşma özgürlüğünü kullanmış olabileceği gelirdi. Ancak bu örnek, savaş eleştirisine ne kadar uyardı? Zechariah Chafee adında bir Harvard Hukuk Profesörü, daha sonra *Free Speech in the United States* (Birleşik Devletler'de Konuşma Özgürlüğü) adlı kitabında Schenck için daha uygun bir benzetmenin, tiyatroda iki sahne arasında birinin kalkıp yeterince yangın merdiveninin bulunmadığını söylemesi olacağını yazmıştı. Bu örnek üzerinde biraz daha duralım: Schenck'in eylemi birinin, yalandan değil ama gerçekten, çevredeki insanlara bağırarak bilet alıp tiyatroya girmelerini ve orada bir yangının ortalığı kasıp kavurmakta olduğunu görmelerini söylemesine benzemiyor mu?

Konuşma özgürlüğü eğer yaşam ve özgürlük açısından "net bir biçimde gelmekte olan bir tehlikeyi" oluşturuyorsa mantıklı hiç kimse tarafından hoş görülemez; her şeyden önce konuşma özgürlüğü diğer yaşamsal haklarla başa baş gitmelidir. Fakat savaş "net bir biçimde gelmekte olan bir tehlike" değil midir? Hatta savaşa karşı hangi görüş, savaşın kendisinden de açık, daha yakın ve daha büyük bir tehlike olabilir? Yurttaşların savaşa itiraz etme, tehlikeli politikalar için bir tehlike olma hakkı yok muydu?

(Yüksek Mahkeme tarafından bu haliyle onaylanan Casusluk Yasası, Birinci Dünya Savaşı'ndan beri kitaplarda bulunmaktadır. Yalnızca savaş zamanında uygulanmak üzere çıkarılmasına karşın 1950'lerden beri sürekli yürürlüktedir; çünkü Birleşik Devletler Kore savaşından beri

yasal olarak "olağanüstü durum" statüsünde bulunmaktadır. 1963 yılında Kennedy yönetimi, Casusluk Yasası'nın ülke dışındaki Amerikalıların sözlerine uygulanması için [kabul edilmeyen] bir yasa geçirmek istemiştir. Bu girişim Dışişleri Bakanı Rusk'tan Vietnam'da bulunan Elçi Lodge'a gönderilen bir telgrafta yazılanlarla ilgilidir. Telgrafta Vietnam'da bulunan bazı gazetecilerin, "Diem ve yönetimi hakkında... eleştirel yazılar yazarak savaş çabasını engelleyebilecekleri" söylenmektedir.)

Kısa bir zaman sonra Yüksek Mahkeme'nin önüne Eugene Debs davası geldi. 1918 yılı Haziranında Debs, silah altına alma uygulamasına karşı çıktıkları için hapiste bulunan üç sosyalisti ziyaret etti. Daha sonra cezaevinin tam karşısındaki sokakta kendisini büyülenmiş bir biçimde dinleyen bir kalabalık önünde iki saat konuştu. Debs ülkenin en büyük hatiplerinden biriydi ve konuşması sık sık dinleyicilerin kahkahaları ve alkışları ile kesildi. "Daha dün, beşe-dört oyla, sanki bir çocuk oyunu gibi ya bundadır ya şunda diyerek, çocuk işçilerin durumlarını düzelten yasayı Anayasa'ya aykırı buldular." Hapisteki yoldaşlarından bahsetti. Sosyalistlerin Almanların yanında oldukları suçlamalarını anlattı. "Ben Yunkerleri* sevmem, onlardan nefret ederim, Yunkerliği küçümserim. Almanya'nın Yunkerleri ile bu dünyada yapacak hiçbir işim olmadı ve dahası Birleşik Devletler'deki Yunkerleri de onlardan daha fazla tanımam." (Büyük bir alkış ve tezahürat sesleri.)

> Bize büyük, özgür bir cumhuriyet devletinde yaşadığımızı söylüyorlar. Kurumlarımız özgürmüş, kendi kendimizi idare edebileceğimiz özgür iradeye sahipmişiz. İşte şaka olarak bile artık fazla gelmeye başlayan laflar...
>
> Tarih boyunca savaşlar yalnızca fetih ve yağmacılık için yapıldı... En özetlenmiş haliyle savaş şudur: Savaşı her zaman efendiler sınıfı ilan eder ve köleler sınıfı da savaşır...

Debs Casusluk Yasası'nı ihlal ettiği için tutuklandı. Dinleyicileri arasında askerlik yaşına gelmiş gençler vardı ve kullandığı sözcükler "silah altına alınma ve askerlik hizmetlerini engelleyici" nitelikteydi.

Aslında onun sözcükleri bundan çok daha fazlasını hedefliyordu:

> Evet zamanı gelince bu ülkede ve bütün dünyada iktidar olacağız. O zaman insanı köleleştiren, onursuzlaştıran bütün kapitalist kurumları yıkacak ve yerlerine özgürleştiren ve insanlaştıran kurumlar koyacağız. Dünya gözümüzün önünde gün be gün değişiyor. Kapitalizmin güneşi batıyor ve Sosyalizmin güneşi doğuyor. ... Saat tam zamanında çalacak ve bu büyük davada zaferimizi kutlayarak... emekçi sınıfın kurtuluşunu ve insanlığın kardeşliğini ilan edeceğiz. (Uzun uzun alkışlar.)

---

* Prusya toprak aristokrasisi üyesi.

Debs mahkemede kendini savunmayı ve bir tanık göstermeyi reddetti. Söylediklerinin hiçbirini de yadsımadı. Fakat jüri karara varmadan önce onlara şunları söyledi:

> Ben savaşı engellemekle suçlanıyorum. Suçumu da kabul ediyorum. Baylar, ben savaştan nefret ediyorum. Tek başıma kalsam bile savaşa karşı çıkardım... Ben her yerde acı çeken ve mücadele eden insanların yanındayım. Onların hangi bayrak altında doğdukları ya da nerede yaşadıkları beni hiç ilgilendirmiyor...

Jüri Debs'i Casusluk Yasası'na karşı gelmekten suçlu buldu. Debs karar açıklanmadan önce jüriye bir kez daha hitap etti:

> Sayın Jüri üyeleri! Ben, bu dünyada yaşayan bütün varlıklarla bağlarının olduğu gerçeğini bundan yıllarca önce gördüm ve dünyada yaşayan en kötü varlıktan daha iyi durumda olmadığıma karar verdim. O zaman da söyledim, şimdi de söylüyorum: aşağı tabaka varsa ben onun içindeyim, bir suç varsa ben onun bir parçasıyım ve hapsedilmiş bir ruh varsa ben özgür değilim.

Yargıç, "Kendisini acımasız ve yabancı bir güce karşı korumaya çalıştığı sırada bu ülkenin elinden kılıcını çekip alanları" kınadı ve Debs'i on yıl hapse mahkûm etti.

1919 yılına dek Debs'in Yüksek Mahkeme'ye bir başvurusu işitilmedi. Savaş bitmişti. Oliver Wendell Holmes, Debs'in suçunun mahkemede oybirliğiyle onaylandığını bildirdi. Holmes, Debs'in konuşması hakkında şunları söyledi: "Ondan sonra da Prusya tipi militarizme öyle bir biçimde karşı çıktı ki, duruşma sırasında sanki Birleşik Devletler'de de böyle bir militarizm isteniyormuş gibi bir hava doğdu." Holmes, Debs'in, "kapitalistlerle çalışanlar arasındaki karşıtlıklardan... işçilerin savaşla ilgilenmedikleri sonucunu çıkardığı"nı söyledi. Bu nedenle de Debs'in konuşmasının doğal ve hedeflenen etkisinin asker toplamayı engellemek olduğunu düşünüyordu Holmes.

Debs önce Batı Virginia Eyalet Cezaevi'ne kondu, daha sonra da Atlanta Federal Cezaevi'ne nakledildi. Orada Başkan Harding tarafından 1921 yılında, altmış-altı yaşında bırakılacağı güne kadar tam otuziki ay geçirdi.

Casusluk Yasası'na muhalefetten dokuz yüz kişi hapse girdi. Görünüşte ulusun ruhsal tepkileri askeri bandolar, bayrak asmalar, savaş senetlerinin topluca satın alınması gibi olaylarla çoğunluğun savaşa ve askere alınma konularına onay verdikleri biçiminde gösterilirken, asıl somut muhalefet gözlerden uzak tutuluyordu. Halkın onayı ise zekice planlanmış halk ilişkileri ve tehditlerle - arkasında federal yönetimin gücü ve büyük iş çevrelerinin parası olan bir işbirliğiyle - sağlanıyordu. Savaşa karşı çıkanları ikna etmek için açılan kampanyanın büyüklüğü, ülke nüfusunun savaş konusunda beslediği olumsuz duyguları ele vermektedir.

Gazeteler olası savaş karşıtlarını korkutacak bir atmosferin yaratılmasına geniş ölçüde katkıda bulunuyordu. Nisan 1917'de, *New York Times* gazetesi (bir şirket avukatı ve eski savaş bakanı olan) Elihu Root'un şu sözlerini aktarıyordu: "Bugün eleştiri zamanı değildir." Birkaç ay sonra yine Root'dan, "bu kentin sokaklarını bu gece arşınlayan adamları toplayıp ertesi gün güneş doğarken vatana ihanetten kurşuna dizmek lazım," sözleri çıkıyordu.

Aynı anda Theodore Roosevelt, Harrard Kulübü'nde sosyalistlerden, Dünya Sanayi İşçileri Sendikası üyelerinden ve barış isteyen diğer herkesten, "Bir yığın cinsiyetsiz yaratık" diye söz ediyordu.

1917 yılı yazında Amerikan Savunma Derneği kuruldu. New York *Herald* gazetesinde şu haber çıktı: "Dün yüzden fazla kişi Amerikan Savunma Derneği bürolarına gelerek Amerikan Huzur Devriyesi olarak çalışmak için kayıt yaptırdı... ... Devriye kötü niyetli sokak nutuklarına bir son vermek üzere kurulmuş bulunuyor."

Adalet Bakanlığı ise 1917 Haziranına kadar 600 kent ve kasabada üye sayısı 100.000'e ulaşan Amerikan Koruma Birliği adlı kuruluşa maddi destek veriyordu. Gazetenin haberine göre bu kuruluşun üyeleri "toplumun önde gelen kişileri... bankerler... demiryolu sahipleri... otelciler" gibi adamlardı. İttifakın yöntemleri konusunda yapılan bir çalışmaya göre:

> Mektupların kutsal olması gerekir... Fakat diyelim ki Amerikan Koruma Birliği'nin bazen kuşkulular tarafından yazılan mektuplarda neler yazılmış olduğu konusunda önsezileri vardır... Bir adamın evine ya da işyerine arama izni olmaksızın gizlice girmenin suç olduğu bilinir. Tamam. Ama İttifak bunu binlerce kez yapmış ve hiçbir zaman yakayı ele vermemiştir.

İttifak 3 milyon kadar ihanet vakasını ortaya çıkarmış olduğunu iddia ediyordu. Bu rakamlar abartılmış bile olsa, ittifakın büyüklüğü ve geniş araştırma alanına bakmak "ihanet" vakalarının sayısı hakkında bir ipucu verebilir.

Eyaletler huzuru sağlama grupları oluşturuyorlardı. Minnesota Kamu Selamet Komisyonu eyalet yasalarıyla kurulduktan sonra toplantı ve sinema salonlarını kapattı, yabancıların sahip oldukları toprakların kayıtlarını tuttu, Özgürlük senetleri çıkardı, insanların sadakatlerini sınamaya kalktı. *Minneapolis Journal* komisyonun, "bütün vatanseverlerin silah altına almaya karşı yürütülen propagandayı bastırmak ve kışkırtıcı, fitneci, akılları karıştırıcı eylem ve duygulara karşı birleşmeleri" çağrısını yayımladı.

Ulusal basın yönetimle işbirliği içindeydi. *New York Times* gazetesinde 1917 yazında bir başmakale yayımlandı: "Bilgileri dahilinde bulunan yıkıcı faaliyetleri ilgili otoritelere bildirmek bütün iyi vatandaşların görevidir." *Literary Digest* dergisi, okurlarından, "İçinde kırkırtıcı ya da bölücü her-

hangi bir söz bulunan bir makale okurlarsa kesip göndermelerini" istiyordu. Creel Halkın Bilgilendirilmesi Komitesi halka "kötümser öyküler yayanları Adalet Bakanlığı'na rapor etmeleri" için propaganda yapıyordu. 1918 yılında Başsavcı, "Bu ülkenin tarihinde bu kadar geniş ölçüde bir denetlemenin daha önce hiç yapılmamış olduğunu rahatça söyleyebilirim," diyordu.

Bu büyük çabaların nedeni ne olabilirdi? 1 Ağustos 1917 yılında *New York Times* gazetesi New York kentinde askere çağrılan ilk yüz kişiden doksanının muaf olmak için bir mazeret uydurduğunu yazmıştı. Minnesota Eyaletinde *Minneapolis Journal*'ın 6 ve 7 Ağustos tarihli başlıkları: "ASKERE ALINMA KONUSUNDAKİ MUHALEFET EYALET İÇİNDE HIZLA YAYILIYOR" ve "ASKERE ÇAĞRILANLAR YANLIŞ ADRESLER VERİYOR" haberlerini taşıyordu. Florida'da iki zenci tarım işçisi ellerinde tüfekle ormana gitmişler, orada kendilerini yaralayarak askere alınmaktan kaçmayı denemişlerdi: biri elinin dört parmağını uçurmuş, diğeri kolunun dirseğinden aşağısına ateş etmişti. Georgia Senatörü Thomas Hardwick: "Binlerce kişi göz önüne alındığında... askere alınma yasasının uygulanmasına karşı halk arasında genel ve yaygın bir muhalefet olduğu kuşku götürmez bir gerçektir," demişti. Tam tamına 330.000 erkek askere alınmamak için bahane bulmuştu.

Oklahoma'da Sosyalist Parti ve DSİ sendikası, "İşçi Sınıfı Sendikası"nı kuran kiracı çiftçiler ve ortakçılar arasında faaliyet gösteriyordu. Sendikanın bir toplantısında askere alınmaları engellemek için bir tren yolu köprüsünü yıkmak ve telgraf tellerini kesmek için planlar yapılmıştı. Yine Washington'a yapılması planlanan bir yürüyüşle askere alınmaya karşı çıkanların ülkenin her tarafından gelip toplanmaları gündeme alınmıştı. (Bu yürüyüş Yeşil Mısır İsyanı diye anılacaktı; çünkü yürüyüşe katılanlar yol boyunca taze mısır yiyeceklerdi.) Ancak sendika daha planlarını uygulayamadan üyeleri apar topar tutuklandılar ve çok kısa bir süre içinde 450 kişi, isyan çıkarmak suçuyla kendilerini eyalet cezaevinde buldular. Lider durumundakiler üç ile on yıl arasında, diğerleri ise altmış gün ile iki yıl arasında değişen hapis cezaları aldılar.

1 Temmuz 1917 tarihinde radikaller Boston'da savaş karşıtı bir gösteri yürüyüşü düzenlediler. Ellerinde taşıdıkları pankartlarda şunlar yazılıydı:

> Eğer bu herkesin istediği bir savaşsa,
> Zorla askere almak niye?
> Panamayı kim çaldı? Haiti'yi kim ezdi?
> Barış istiyoruz.

New York Call gazetesinde yürüyüşe, "Merkezi İşçi Sendikası'nın 4000 üyesi ve Litvanya Sosyalist Örgütlerinin 2000 üyesi ile 1500 Litvanyalı; Yahudi Rus göçmenlerin üyelerinin çoğunu oluşturduğu pelerin/palto

yapımcıları ve diğer işkollarından gelenlerle birlikte" sekiz bin kişinin katıldığı yer alıyordu. Ancak askerler ve gemiciler subaylarının emriyle yürüyüşe katılanlara saldırdılar.

Posta İdaresi, savaş karşıtı makaleler yayımlayan gazete ve dergilerin posta ücretlerindeki ayrıcalıkları kaldırdı. *The Masses* adlı sosyalist bir siyaset, edebiyat ve sanat dergisinin postalanması yasaklanmıştı. 1917 yazında Max Eastman'ın yazdığı bir makalede başka şeyler yanında şunlar yazılıydı: "Çocuklarımızın vücutlarını gemilerle Avrupa'ya postalamanın gerisinde hangi özel amaçlarımız yatıyor? Kendi adıma amaçlarına inanmadığım bir yönetimin beni savaşa göndermek için silah altına alma hakkını tanımayı reddediyorum."

Los Angeles kentinde Amerikan Devrimi'ni konu eden ve İngilizlerin sömürgelerdeki Amerikalılara nasıl zulmettiklerini gösteren bir film gösterilmişti. Bu filmin adı *1776 Ruhu* idi. Filmin yapımcısı Casusluk Yasası'na karşı gelmekten mahkemelik olmuştu; çünkü yargıca göre film, "müttefikimiz Büyük Britanya'nın güven ve sadakatini sorgulama eğilimi taşıyordu." Film yapımcısı on yıla mahkûm oldu ve bu dava resmi olarak kayıtlara "Birleşik Devletler '76 Ruhuna karşı" adıyla geçti.

Güney Dakota'nın küçük kasabalarından birinde sosyalist bir çiftçi olan Fred Fairchild, savaş konusundaki tartışmalardan birinde, onu suçlayanların iddialarına göre şunları söylemişti: "Eğer askere alınacak yaşta olsaydım ve bakmakla yükümlü olduğum kimse olmasaydı ve askere çağrılsaydım gitmeyi reddederdim. Beni kurşuna dizseler bile savaştıramazlardı." Onu da Casusluk Yasası'nı ihlal etmekten Lavenworth cezaevinde bir yıl bir gün yatmaya mahkûm ettiler. Bu durum, casusluk yasasına karşı gelenlerin sayısı iki bin davaya katlanıncaya kadar sürüp gitti.

65.000 kadar asker kendilerinin vicdanen savaşa karşı olduklarını söyleyerek cephe gerisi görev talep etti. Çalıştıkları ordu üslerinde sadistçe muamelelere maruz kaldılar. Kansas, Fort Riley'de cephe ya da cephe gerisi her çeşit askeri görevi yerine getirmeyi reddeden üç asker teker teker koridora çıkartılarak:

> ... üst kattaki parmaklıklardan sallanan kenevir halat boyunlarından geçirilmiş boğulma noktasına gelinceye dek yerden ayakları kesilmiş bir şekilde havada sallandırılmışlardı. O halde iken subaylar topuklarına, baldırlarına vurmuşlardı. Sonra aşağı indirilmişler, bu defa iple kollarından bağlanarak tekrar yukarı çekilmişlerdi. Bundan sonra bahçe hortumunun başı yüzlerine on beş cm. kadar yaklaştırılmış ve bayılıncaya kadar su sıkılmıştı...

Okullar ve üniversitelerde savaş karşıtlığına sempatiyle bakılmıyordu. Columbia Üniversitesi psikologlarından biri olan J. McKen Cattell, uzun zamandır mütevelli heyetinin üniversiteyi denetlemesini eleştiriyordu. Savaşa karşı çıkınca da işinden oldu. Bir hafta sonra ünlü tarihçi Charles

Beard, bu olayı protesto etmek için Columbia'daki kürsüsünden istifa etti ve mütevelli heyetinin, "siyasal görüşleri açısından gerici ve vizyonsuz, dini görüşleri açısından feodal ve dar görüşlü ..." olduğunu söyledi.

Kongre'de savaşa karşı yalnızca cılız birkaç ses duyuldu. Temsilciler Meclisi'ndeki ilk kadın olan Jeannette Rankin, savaş ilanı kararının alındığı oturumda yapılan yoklamada ismi çağrılınca tepki vermedi. Meclis'in emekli politikacılarından ve savaş yanlısı milletvekillerinden biri yanına yaklaştı ve Rankin'in kulağına: "Küçük hanım, oy vermeme gibi bir lüksünüz yok. Bu ülkenin kadınlığını temsil ediyorsunuz..." diye fısıldadı. Bunun üzerine Rankin, ikinci yoklamada ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Ben ülkemin yanında olmak istiyorum, ama savaşı onaylayamamam. Oyum hayırdır." O dönemin sevilen şarkılarından biri, "Oğlumu asker olsun diye yetiştirmedim" adını taşıyordu, ama bu şarkı, "Oralarda", "O büyük bayrak, bizim bayrağımız" ve "Johnny silahını al" gibi şarkılarla bastırıldı.

Temmuz 1917'de Kuzey Dakota'da konuşan sosyalist Kate Richards O'Hare'in gazetelerde, "Birleşik Devletler'in kadınları çocuk yetiştirip orduya göndermek için kullanılan damızlık dişi domuzlar haline getirildiler, yalnızca döllenme gibi bir işleve indirgendiler," dediği yazıldı. Hemen tutuklandı, mahkeme edildi, suçlu bulundu ve Missouri Eyalet cezaevinde beş yıla mahkûm edildi. Fakat cezaevinde de savaşımını sürdürdü. Hücrelerin bulunduğu bloğun tavanındaki pencere kapalı tutulduğu için o ve diğer mahpuslar havasızlığı protesto edince, gardiyanlar O'Hare'i cezalandırmak için dışarı koridora çıkardılar. Elinde bir şiir kitabı olduğu halde dışarı sürüklenirken kitabı yukarı pencereye attı ve cam kırıldı. İçeri taze hava doldu ve cezaevindekiler ona tezahürat yaptılar.

Emma Goldman'ın anarşist arkadaşı Alexander Berkman (Pennsylvania'da on dört yıl hapis yatmıştı ve Goldman da Blakwell Adası'nda bir yıl hapis cezasını tamamlamıştı) birlikte askere alınmaya muhalefetten hapse mahkûm olmuşlardı. Emma Goldman jüriye şunları söylemişti:

> Gerçekte biz böyle demokrasi fakiri iken, onu bütün dünyaya nasıl verebiliriz?... kitlelerin askeri hizmetleri ve ekonomik köleliklerinde biçimlenen bir demokrasi, gözyaşları ve kanla beslenen bir demokrasi demokrasi olamaz ki. Bu, bir despotizm olabilir ancak zincirleme suiistimallerin toplam sonucu da, o tehlikeli belgede, "Bağımsızlık Bildirgesi"nde de belirtildiği gibi, halkın bu rejimi ortadan kaldırması olacaktır...

Savaş yönetime Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nı kapatma fırsatını verdi. DSİ'nin gazetesi *Industrial Worker* savaşın ilanından hemen önce şöyle diyordu: "Amerikanın kapitalistleri, sizin için değil, size karşı sava-

şacağız! Zorla askere alma boşunadır! Dünyada hiçbir güç emekçi sınıfı, eğer istemezse, savaşa zorlayamaz." DSİ'nin tarihçesini ele aldığı kitabında, Philip Foner, DSİ üyesi Wobblyler grubunun savaşa karşı sosyalistler kadar etkin eylemler yapmadıklarını söylemektedir. Nedeni belki onların kaderci olmaları, savaşın kaçınılmaz olduğunu görmeleri, belki de yalnızca sınıf savaşlarında kazanmanın ve devrimci bir değişimin savaşı sona erdirebileceğini görmeleridir.

1917 Eylülünün başlarında Adalet Bakanlığı'nın ajanları DSİ'nin ülke çapında 48 toplantı salonuna aynı anda baskın düzenlendi; yazışmaları ve mahkemelerde aleyhte kullanılacak her türlü yayını ele geçirdi. O ayın sonlarına doğru DSİ'nin 165 lideri silah altına almayı engelleme, askerden kaçmayı teşvik ve sendika görüşmelerinde diğer sendikalara tehdit gibi suçlarla tutuklandılar. Nisan 1918'de yüz bir kişi mahkemeye çıkarıldı. Amerikan tarihinin o zamana dek en uzun davası olarak mahkeme beş ay sürdü. Sosyalist yazar John Reed (*Dünyayı Sarsan On Gün* adlı kitabın yazarı), Rusya'da izlediği Bolşevik Devrimi'nden yeni dönmüş ve DSİ davasını *The Masses* dergisi adına izlemeye başlamıştı. Reed sanıkları şöyle anlatıyordu:

> Tarihte onların görüntüsüne benzer bir görüntü var mıdır bilemem. Tam yüz bir kişi; oduncu, harman ırgatı, maden işçisi, editör... dünyadaki servetin onu yaratan emekçiye ait olduğuna inanan yüz bir kişi... kayaları dinamitleyenler, ağaçları kesenler, buğday demetleyenler, liman işçileri, dünyadaki bütün zor işleri yapan ve doğada çalışan çocuklar bunlar.

DSİ'liler davayı eylemlerini, fikirlerini anlatmak için kullandılar. Aralarında üç gün boyunca ifade veren Koca Bill Haywood'un da bulunduğu altmış bir kişi ifade verdi. DSİ üyelerinden biri mahkemeye şunları söyledi:

> Bana DSİ'nin Birleşik Devletler konusunda niçin vatanperver davranmadığını soruyorsunuz. Eğer tek bir battaniyesi olmayan bir serseri iseniz; eğer karınızı ve çocuklarınızı bırakıp bir iş bulmak için Batı'ya gittiyseniz ve onlardan bir daha haber alamadıysanız; eğer bulduğunuz hiçbir işte orada oy verecek kadar uzun süre çalışamadıysanız; kötü, pis, ekşi kokan bir işçi yatakhanesinde yatıp kalkıyor ve size verilen kötü çürük yiyeceklerle besleniyor ve başka bir şey yiyemiyorsanız; eğer şerif yardımcıları delik deşik tencerenize ateş edip yemeğinizi yere döküyorsa; ücretleriniz sürekli azaltılıp patronlarınız burnunuzu sürttüklerini düşünüyorlarsa; eğer Ford için, Suhr için ve Money için ayrı bir yasa ve Harry Thaw için ayrı bir yasa varsa; eğer yasayı, düzeni ve ulusu temsil ettiğini düşünen herkes size vurmakta, sizi hapse yollamakta ve kendini iyi Hıristiyan zanneden herkes onlara iyi yaptıklarını söyleyip tezahüratta bulunmaktaysa, bir insanın vatanperver olmasını ondan ne halt etmeye bekleyebilirsiniz ki? Bu savaş işadamlarının savaşı ve onların bize

reva gördükleri bu harika işler için çıkıp kendimizi niye vurduralım anlamıyoruz.

Jüri onların hepsini suçlu buldu. Yargıç Haywood ve diğer on dört kişiyi yirmi yıl hapse mahkûm etti, otuz üç tanesine onar yıl ve geri kalanına daha az hapis cezaları verildi. Toplam 2.500.000 *dolar* para cezasına çarptırıldılar. DSİ paramparça olmuştu. Haywood kefalet ödemeksizin devrim Rusyasına kaçtı ve on yıl sonra orada ölünceye kadar ülkeye dönmedi.

Kasım 1918'de savaş bitti. Elli bin Amerikan askeri öldü ve en koyu vatanperverler bile savaşın bitmesinden kısa bir süre sonra bütün ülkeye yayılan düş kırıklığından, yaşanan acıdan paylarını aldılar. Bu durum savaş sonrası edebiyatına da yansıtıldı. *1919* adlı romanında John Dos Passos, John Doe'nun ölümünü şöyle yazmıştı:

Chalons-sur-Marne'daki katran renkli kâğıt kaplı morg binasında, kireç ve ölümden gelen klorürün kötü kokuları içinde, çam ağacından yapılmış bir tabut içindeki John Doe'dan artakalanları... çıkarıp baktılar...
Chalons-sur-Marn'a getirilen
... kurumuş iç organlar ve haki renge karışmış deri
çam ağacından bir tabut içine yerleştirildi,
bir savaş gemisinde, Tanrının Ülkesi'ndeki evine gönderildi
onu Arlington Ulusal Mezarlığı'nda Memorial
Amfi tiyatrosundaki taş bir lahit içine gömdüler
ve üzerine malum şan şeref tekerlemesini dizdiler
ve borazan "ölüme selamı" çaldı mezarında
ve Bay Harding Tanrı'ya dua etti onun için
ve diplomatlar ve de generaller ve de amiraller ve de şapkaları sırmalı ordu erkânı ve hem de politikacılar, *Washington Post* gazetesinin sosyete sütunlarından çıkıp gelmişçesine güzel giyinmiş hanımlar bir dakikalık saygı duruşunda bulundular
ve hepsi birden "Bizim Şanlı Ülkemiz, Tanrının Ülkesi"nde borazan "ölüme selam" çalarken, üç pare top atışı ile kulakları çınlatmasının ne kadar güzel ve de hüzünlü olduğunu düşündüler.
John Doe'nun göğüs kafesinin bulunması gereken boşluğa da bir güzel Kongre Onur Madalyası oturtulmuştu...

Ernest Hemingway *Silahlara Veda** romanını yazdı. Yıllar sonra bir üniversite öğrencisi olan Irwin Shaw da *Ölüleri Gömün*** adlı bir oyun yazacaktı. Hollywoodlu senaryo yazarı Dalton Trumbo ise güçlü ve insanı ürperten, başarılı bir savaş karşıtı romanı, Birinci Dünya Savaşı meydanlarından birinde canlı kalan bir vücut ve beyni konu eden, *Johnny Sila-*

* A Farewell to Arms
** Bury the Dead

hını Çekti'yi* yazmıştı. Ford Madox Ford ise *Artık Yürüyüşler Olmasın*** başlıklı bir roman yazacaktı.

Savaş sırasında bütün o hapsetmelere, tehditlere, ulusal bütünlük için yönlendirmelere karşın, savaş bittiğinde düzen hâlâ sosyalizmden korkmaktaydı. Devrimci meydan okumalara ve tehditlere karşı denetimi elden kaçırmamak için çifte taktik, reform ve baskı taktiklerini kullanmak gerekiyordu.

Birinci taktik Wilson'un arkadaşlarından biri olan George L. Record tarafından önerilmişti. 1919 yılı başlarında Wilson'a mektup yazan Record, "sosyalizm tehlikesiyle başa çıkabilmek için" ekonomik demokrasi konusunda acilen bir şeyler yapılması gerektiğini bildirdi. "Amerika'daki radikal güçlerin gerçek lideri siz olmalısınız ve bütün ülkede sosyalistler ile Bolşeviklerin önerdikleri programa alternatif olabilecek temel yapısal reformlar paketi sunmalısınız..."

1919 yılı yazında Wilson'un danışmanı Joseph Tumulty, ona Cumhuriyetçiler ile Demokratlar arasındaki çatışmanın, her ikisini de tehdit eden şeyle karşılaştırıldığında, hiç de önemli olmadığını hatırlattı:

> Dün akşam Washington'da Başsavcı'ya karşı girişilen suikast eylemi, ülkede kol gezmekte olan huzursuzluğun yalnızca bir belirtisidir. ... Bir Demokrat olarak Cumhuriyetçi Parti'nin tekrar güç kazanmasından üzüntü duyardım. Yine de bu üzüntüm, burada, gözümüzün önünde, günden güne sürekli büyüyen ve eğer denetim altına alınamazsa, kendini, kutsal bildiğimiz her şeye saldırarak ifade edecek olan bir hareketi izlemenin üzüntüsü kadar büyük olamaz. Bu endüstriyel ve toplumsal huzursuzluk döneminde her iki parti de sokaktaki insanın gözünde itibar kaybetmiştir...

"Washington'da dün akşam gerçekleştirilen eylem" Wilson'un Başsavcısı A. Mitchell Palmer'ın evinin önünde patlayan bir bombaydı. Bombanın patlamasından altı ay sonra Palmer yabancılara, vatandaş olmayan göçmenlere karşı kitlesel saldırılarından ilkini gerçekleştirdi. Savaşın sonlarına doğru Kongre'den geçirilen bir yasa devletin örgütlü güçlerine karşı çıkan ve ya da mülkiyet düşmanlığı yapan yabancıların ülke dışına sürülmesine olanak sağlıyordu. 21 Aralık 1919 tarihinde Palmer'ın adamları Rus asıllı 249 yabancıyı (aralarında Emma Goldman ve Alexander Berkman da olmak üzere) topladılar ve bir gemiye bindirerek artık Sovyet Rusya adını alan Rusya'ya sürdüler. Anayasa, Kongre'ye yabancıları sürgün etme hakkını tanımıyordu. Fakat 1892 yılında Yüksek Mahkeme, Kongre'nin Çinlilere yurttaşlık vermemesini devletin kendini koruması açısından doğal bir hak olarak onayladığı için sürgünlere örnek teşkil ediyordu.

---

* Johnny Got His Gun
** No More Parades

Ocak 1920'de ülkenin her tarafından dört bin kişi toparlandı; uzun bir dönem tecrit edildiler, gizli gizli ifadeleri alındı ve sürgün emirleri geldi. Boston'da Adalet Bakanlığı görevlileri, yerel polisin de yardımıyla, toplantı odalarını basarak ya da sabah erken saatlerde evlere girerek altı yüz kişiyi tutukladılar. Vicdanı rahatsız olan bir federal yargıç bu yapılanları şöyle anlattı:

> Baskınlarda sanki içeride büyük bir gizli tehlike varmış gibi herkesin merakını baskın üzerinde toplamaya özen gösterilirdi... Tutuklanan yabancılar, çoğu kez son derece sessiz ve zararsız işçilerdi ve içlerinden çoğu kısa bir süre önce Rus köylüsü olan insanlardı. Bunlar ikişer ikişer kelepçelenir, sonra Boston caddelerinden birbirlerine zincirlenmiş bir biçimde geçirilerek nakledilecekleri trenlere götürülürlerdi...

1920 yılı ilkbaharında Andrea Salsedo adındaki bir matbaa dizgicisi ve anarşist, New York'ta FBI ajanları tarafından tutuklandı ve Park Row Binası'nın on dördüncü katındaki FBI bürolarında ailesine, yakınlarına ya da avukatlarına haber vermesine izin verilmeksizin sekiz hafta tutuldu. Daha sonra ezilmiş vücudu aşağıdaki kaldırımda bulundu ve FBI, binanın on dördüncü katındaki pencerelerin birinden atlayarak intihar ettiğini söyledi.

Boston bölgesinde Salsedo'nun anarşist ve işçi iki arkadaşı, onun öldüğünü öğrenince silah taşımaya başladılar. Bunlar Massachusetts'in Brockton kasabasında bir tramvayda yakalandılar ve orada iki hafta önce bir ayakkabı fabrikasında meydana gelen bir soygun ve cinayetle suçlandılar. Bunlar Nicola Sacco ve Bartolomeo Vanzetti idiler. Mahkeme edildip suçlu bulundular ve hapiste yedi yıl geçirdiler. Bütün ülkede ve dünyada davaları insanların ilgisini çekti ve temyiz davaları sürüp gitti. Mahkeme kayıtları ve çevresel koşullar Sacco ve Vanzetti'nin anarşist ve yabancı oldukları için ölüme mahkûm edildiklerini gösteriyordu. Ağustos 1927'de polis yürüyüşleri dağıttı, barikatları aştı, insanları dövmeye ve tutuklamaya başladı. Askerler cezaevini kuşattıklarından Sacco ve Vanzetti elektrikli sandalyede idam edildiler.

Sacco'nun güçlükle öğrendiği İngilizcesiyle oğluna yazdığı mektup gelecek yıllarda milyonlarca insana hitap edecekti:

> İşte böyle oğlum, ağlayacağına güçlü olmaya ve anneni rahatlatmaya çalış... onu sessiz kırlarda orada burada açan kır çiçekleri toplamaya ve uzun yürüyüşlere çıkar... Fakat şunu daima hatırla ki Dante, mutluluk oyununda her şeyi kendine saklama... acı çekenlere ve kurbanlara yardım et, çünkü senin gerçek dostların onlardır... Bu yaşam savaşında daha çok şeyler göreceksin, sevecek ve sevileceksin.

Reformlar yapıldı. Savaş nedeniyle vatanseverlik ateşi körüklenmişti. Mahkemeler ve cezaevleri belli fikirlere, belli direnişlere hoşgörüyle bakılamayacağını anımsatmak için kullanılıyordu. Yine de suçlananların hücrelerinden kopup gelen bir mesaj dışarılara taşıyordu: Birleşik Devletler'de, bu sözde sınıfsız toplumda, kıyasıya bir sınıf savaşı sahneleniyordu. Bu savaş yirmilerde ve otuzlarda da böyle sürüp gidecekti.

15.
Zor Zamanlarda Ayakta Kalmak

Şubat 1919'da, daha savaş bütünüyle sona ermeden Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nın liderleri hapse atılmışlardı. Fakat DSİ'nin genel grev kararı, Washington Seattle'da 100.000 çalışan emekçi iş bırakıp kenti beş gün boyunca felç edince kendiliğinden yürürlüğe girdi.

Her şey 35.000 tersane işçisinin ücret zammı için greve gitmesiyle başladı. Bu işçiler destek bulabilmek için Seattle Merkezi İşçi Konseyi'ne başvurdular. Meclis işçilere bütün kenti kapsayan bir grev önerdi ve iki hafta içinde 110 yerel sendika -çoğu Amerikan İşçi Federasyonu ve birkaç DSİ şubesi- grev oylaması yaptı. Yerel sendikalardan her birinin grevdeki işçileri kendi aralarından üç kişi seçerek bunları 6 Şubat 1919 günü saat 10'da, Genel Grev Komitesi olarak belirledi ve grev başladı.

Birliği sağlamak kolay olmadı. Dünya Sanayi İşçileri Sendikası'nın yerel üyeleri ile Amerikan İşçi Federasyonu'nun yerel üyelerinin arası açıktı. Genel Grev Komitesi'ne Japon işçiler de kabul edilmiş; fakat bunlara oy hakkı tanınmamıştı. Yine de altmış bin sendika üyesi greve katılmamış, üye olmayan kırk bin işçi ise sempati grevi yapmışlardı.

Seattle işçilerinin radikal bir gelenekleri vardı. Savaş sırasında, AİF sendikasının Seattle'daki sosyalist başkanı zorunlu askerliğe karşı çıktığı için hapse atılmış, işkence görmüş, bunun üzerine işçiler caddelerde büyük protesto gösterileri yapmışlardı.

Şimdi ise grevcilerin temel gereksinmelerini sağlamak için örgütlenen eylemler dışında Seattle kentinde yaşam durmuştu. İtfaiyecilerin işbaşında kalmaları kararlaştırıldı. Çamaşırhane işçileri yalnızca hastane çamaşırı yıkadılar. Komite tarafından çalışmasına izin verilen araçlar "Genel Grev Komitesi'nin kararı ile grev dışı tutulmuştur" yazıları taşıyarak hareket ediyorlardı. Çevrede otuz beş süt istasyonu kurulmuştu. Her

gün geniş mutfaklarda otuz bin kişilik yemek hazırlanıyor, bunlar daha sonra kentin her tarafındaki salonlara taşınıyor ve kafeterya yemeği gibi servise konuyor, grevciler öğün başına yirmi beş *cent* öderlerken, grevci olmayanlar otuz beş *cent* ödüyorlardı. Halk istediği kadar sebzeli biftek, spagetti, ekmek ve kahve alabiliyordu.

Huzuru sağlamak için savaş gazisi işçilerden oluşan bir Koruma Birliği kurulmuştu. Bu birliğin üslerinden birinde bir karatahtada, "Bu örgütün amacı güç kullanmaksızın yasaları ve düzeni korumaktır. Hiçbir gönüllü, grev polisi olarak güç kullanamayacağı gibi, hiçbir tip silah taşıma yetkisi de yoktur. Tek silahımız ikna etmektir" yazısı bulunuyordu. Grev sırasında kentteki suç oranı azaldı. Bölgeye gönderilen ordu birliği komutanı grevciler komitesine kırk yıllık askerlik yaşamında bu denli sakin ve düzenli bir kent görmediğini söyledi. İşçilerin çıkardığı günlük gazete olan *The Seattle Union Record*'da Anise adlı birinin şu şiiri yayımlanmıştı:

Ençok korkutan şey onları
HİÇBİR ŞEY'in olmaması!
Onlar her yerde ararlar
KARGAŞAYI.
Çünkü onlarındır makineliler
Ve askerler,
Ama ya bu sürekli GÜLÜMSEYEN
SESSİZLİK'te bir şey var tekin görünmeyen.
Anlamazlar ki
İş adamları bu silahı...
GÜLÜMSE'menizdir
Onları KIZDIRAN
Güvenlerini sarsan.
  Bu caddeden geçirilip,
Toplar, tüfeklerdir, arkadaş, yollanan!
Silahlardır çöpe atılan,
Onlardır!
"GENEL GREV KOMİTESİNİN KARARI İLE
GREV DIŞI"
Tutulan.
Süt istasyonları
Her gün daha iyi hizmet veriyor
Ve üç yüz SAVAŞ Gazisi
Koruma Birliği
Kalabalıkları SİLAHSIZ KORUYOR,
YENİ BİR GÜÇ
YENİ BİR DÜNYA
için konuşan işte bunlardır
ONLAR'ı YABANCI'laştıran,
korkutan.

Belediye Başkanı 2.400 özel şerif yardımcısı atayarak bunlara yemin ettirdi. Çoğu Washington Eyalet Üniversitesi'nde öğrenciydiler. Birleşik Devletler yönetimi kente bin kadar deniz eri ve deniz piyadesi getirdi. Genel grev beş gün içinde bitti. Genel Grev Komitesi'ne göre çeşitli uluslardan, uluslararası kuruluşlardan baskılar gelmiş; faaliyetleri durdurulmuş bir kentte yaşamak güçleşmişti.

Grev sakindi. Ancak bitirilince gösteriler ve tutuklamalar başladı: Bunlar Sosyalist Parti merkezlerinde ve bir basımevi tesisinde meydana geldi. DSİ'nin otuz dokuz üyesi "anarşinin lider çetesi" olarak hapse atıldılar.

Centralia, Washington'da DSİ sendikasının kereste işçilerini örgütlediği kentte, keresteci işadamları DSİ'den kurtulmanın planlarını yapmaya başladılar. 11 Kasım 1919, Ateşkes Günü'nde, Lejyon kenti bir baştan bir başa, ellerinde lastik hortumlar ve gaz boruları ile geçerken DSİ de bir saldırı için hazırlanmaya başladı. Lejyon DSİ'nin sendika binasını geçerken ateş edilmeye başlandı; ateşi kimin başlattığı da anlaşılamadı. Sendikaya girdiler, biraz daha ateş edildi ve Lejyon'dan üç asker öldü.

Sendika binasının içinde DSİ'ye üye bir keresteci, Wesley Everest vardı. Geçmişte, DSİ'nin merkez liderleri savaş sırasında engelleme yapmak suçundan Washington'da yargılanırken, Everest orada askerliğini yapmıştı. Şimdi sırtında yine ordu üniforması vardı ve bir tabanca taşıyordu. Tabancasını kalabalığa boşalttı ve ormana kaçtı; arkasından büyük bir grup onu izledi. Yürüyerek nehri geçmeye çalıştı; akıntı çok güçlüydü, geri döndü, en öndeki adama ateş ederek öldürdü, silahını nehre attı ve kalabalığa yumruklarıyla saldırdı. Onu sürükleyerek kente getirdiler, bir telgraf direğinden sallandırdılar, sonra aşağı indirip hapse tıktılar. O gece cezaevinin kapısı kırıldı, Eveserst dışarı sürüklendi, bir arabanın içine atıldı, bir köprüye götürüldü ve asıldı. Polis raporuna göre vücudunda tek bir kurşun deliği açılmıştı.

Everest'in katili olarak kimse tutuklanmadı, fakat bayram yürüyüşü sırasında bir Amerikalı lejyon lideri öldü diye on bir DSİ üyesi (Woobly) yargılandı ve bunlardan altısı, on ile on altı yıl arasında hapis cezası aldı.

Bir genel greve ve Woobly lakaplı DSİ sendikası üyelerinin örgütlenmelerine karşı bu tepkiler niçin bu kadar büyüktü? Seattle belediye başkanının söyledikleri, düzenin yalnızca grevden değil, fakat grevin simgelediği her şeyden korktuğunu göstermektedir. Belediye Başkanı şunları söylemişti:

> Seattle'da sahnelenen sözde sempati grevi bir devrim girişimidir. Şiddetin olmaması bu gerçeği değiştirmez... Açık ve gizli bir biçimde dile getirilen niyet sanayi sistemimizin çökertilmesidir; bugün burada, yarın her yerde... Silahların patlamadığı, bombaların atılmadığı, kimsenin öldürülmediği doğrudur. Ancak yineliyorum, devrimin şiddete ihtiyacı yoktur. Seattle'da gerçek-

leştirildiği kadarıyla genel grev, başlı başına bir devrim silahıdır, hatta daha tehlikelidir, çünkü sessizce gerçekleştirilmiştir. Başarı kazanması için her şeyin askıya alınması gerekir, toplumun bütün can damarlarının kesilmesi gerekir... ... yani, devletin bile çalıştırılmaması gerekir. Nasıl başarılacak olursa olsun son hedefleri, isyanlarının nihai hedefi budur.

Daha da önemlisi Seattle'daki genel grev, bütün dünyada savaş sonrası ayaklanmalarının yaşandığı bir dönemin tam ortasına denk gelmişti. *The Nation* dergisinin bir yazarı o yıl şu yorumu yaptı:

Yaşadığımız en beklenmedik, en olağandışı olaylardan biri de... sıradan insanlar diyebileceğimiz halk kesiminin, dünyanın her yerinde ortaya çıkan, eşi benzeri görülmemiş başkaldırı hareketidir...

Bu olay Rusya'da Çarı tahtından etmiştir... Kore, Hindistan, Mısır ve İrlanda'da bu hareket, siyasal baskıya karşı boyun eğmez bir direnişin sürdürülmesine yol açmıştır. İngiltere'ye bir demiryolları grevi halinde gelmiş ve yöneticilerin bütün öngörülerini boşa çıkarmıştır. Seattle ve San Fransisco'da limandaki taşıyıcıların Sovyet devletini yıkmak için yola çıkan silah ve diğer destek malzemelerine ellerini bile sürmeyi reddetmeleri biçiminde ortaya çıkmıştır. Illinois'de bir bölgede, grevci madencilerin devlet görevlisine oybirliğiyle "Cehenneme kadar gitmesini" rica etmeleri kararında yaşanmıştır. Mr. Gompers'e göre, Pittsburgh'da denetim DSİ üyelerine ya da diğer 'radikal'lerin ellerine geçmesin diye, Amerikan Federasyonu görevlilerini istemeye istemeye bir çelik grevi yapmaya davete zorlamıştır. Bu hareket, New York'ta liman işçilerinin grevine yol açmış ve işçilerin, sendika memurlarını tanımayı reddederek grev dışında kalmalarını gerektirmiştir. Ayrıca basın yayın işlerinde, uluslararası sendika görevlilerinin -işverenlerle birlikte karşı çalışmalar içinde olsalar bile- bütünüyle denetimi elden kaçırdıkları kargaşaya neden olmuştur.

Sıradan insan... eski liderlere duyduğu inancı kaybedince kendine güven duygusuna yeni ulaşmış olmanın ya da hiç değilse tehlike karşısında yeni bir kayıtsızlık yaşamanın tadını; kendi adına risk almaya hazır olmanın deneyimini yaşamaktadır... Artık ona yukarıdan emredilemeyecektir, otorite kendiliğinden aşağıdan sağlanacaktır.

1919'un sonlarında Batı Pennsylvania'nın çelik fabrikalarında günde on iki saat, haftada altı gün çalışarak, yoğun bir ısı altında tüketici bir iş yapmakta olan 100.000 çelik işçisi AİF'e bağlı yirmi farklı iş sendikasına kayıtlı bulunuyordu. Onları bu örgüt arayışları içinde birbirlerine bağlı tutmaya çalışan bir Ulusal Kurul, 1919 yılı yaz aylarında işçileri "şunu anlatmaya çalışıyorlar ki eğer onlar için bir şeyler yapmazsak sorunu kendi ellerine alarak halledecekler" diye tanımladığı bir durumda buldu.

Ulusal Kurul, Johnstown Çelik İşçileri Meclisi'nden aldığı şu telgrafa benzer birçok telgraf alıyordu: "Eğer Ulusal Kurul bu hafta yurt çapında

bir grev oylaması yapmazsa, biz burada tek başımıza bir grev başlatmak zorunda kalacağız." (O dönemde örgütlenmelerden sorumlu Ulusal Kurul'un mali işler sekreteri olan ve daha sonra da komünist bir lider söylemiyle ortaya çıkan) William Z. Foster, Youngstown bölgesindeki örgüt sorumlularından şu telgrafı aldı: "Grev ertelenirse bize hain gözüyle bakacak öfkeli işçilerle karşı karşıya gelmemizi kimse beklemesin."

Grevin ertelenmesi için Başkan Woodrow Wilson ve AİF başkanı Samuel Gompers baskı yapıyorlardı. Fakat çelik işçileri geri dönmeyecek kadar kararlıydılar ve Eylül 1919'da yalnızca sendikaya bağlı 100.000 üye değil, dışarıdan da 250.000 kişi greve gitti.

Allegheny Mıntıkası şerifi BD çelik işletmelerinin greve katılmayan beş bin çalışanına şerif yardımcısı olarak yemin ettirdi ve açıkhava mitinglerini yasakladı. Dünya Kiliseler Arası Hareketi adlı kuruluşun bir raporunda o günlerde şunlar yazılıydı:

> Monessen'de ... eyalet polisinin tek yaptığı insanları coplamak ve sokaklardan evlerine sürmekti... Braddock'da... grevcilerden biri caddede coplanmışsa hapse atılıp geceyi orada geçirmek zorunda kalacaktı... Newcastle'da gözaltına alınanlar için grev bitinceye kadar tutuklu kalmaları emri çıkmıştı...

İşe Adalet Bakanlığı karıştı; yabancı işçilerin üzerine saldırılar düzenledi ve sınırdışı etmek üzere işçileri topladı. Indiana eyaletinin Gary kentinde bölgeye Federal Birlikler gönderildi.

Başka faktörler de grevcilere karşı işliyordu. Çoğu pek çok ulustan, pek çok dil konuşan yeni göçmenlerdi bunlar. Çelik şirketleri grevi kırmak için işçi sağlayan Sherman Service. Inc. adlı bir şirketi kiraladı. Şirket Güney Chicago'daki adamlarına şu talimatları veriyordu: "Sizin Sırplar ile İtalyanlar arasında mümkün olduğunca çok düşmanlık yaratmanızı istiyoruz. Sırplar arasında İtalyanların grevi bırakacağı konusunda söylentiler yayın, kanıtlar gösterin... Sırpları işlerine dönmeye ikna edin, aksi halde İtalyanların işlerini ellerinden alacaklarını söyleyin." Bu bölgeye grev kırıcı olarak otuz binden fazla zenci işçi getirilmişti. Bunlar Amerikan İşçi Federasyonu'na kabul edilmedikleri için sendikacılığa karşı hiçbir gönül bağı taşımıyorlardı.

Grev uzadıkça yenilgi ve bozgun duygusu yayılmaya ve işçiler işlerine geri dönmeye başladılar. Aradan on hafta geçince grevci işçi sayısı 110.000 kişiye indi ve bunun üzerine ulusal komite grevi bitirdi.

Savaşı izleyen yıl 120.000 tekstil işçisi New England ve New Jersey'de; 30.000 ipek işçisi ise New Jersey'in Paterson kasabasında grev yaptı. Boston kentinde polis ve New York kentinde de sigara yapımcıları, gömlekçiler, marangozlar, fırıncılar, yük arabacıları ve berberler greve gittiler. Chicago kenti gazeteleri bile, "Sanki bu yaz ortası güneşiyle el ele vermiş gibi gelen grev ve lokavtlar, tarihte başka bir örneğini görmediğimiz bir biçimde ortalığı yakmaya başladılar," diye yazıyorlardı.

International Harvester'da beş bin işçi çalışırken, bir o kadarı da sokaklara dökülmüştü.

Fakat yirmili yıllar başladığında durum bir parça kontrol altına alınabilmişti. DSİ yıkılmış, Sosyalist Parti yıkılma noktasına gelmişti. Grevler zorbalıkla baskı altına alınmıştı ve ekonomi kitlesel bir isyanı önlemek üzere, yeterince kişiye yeterince olanak sağlayacak bir biçimde çalışıyordu.

1920'lerde Kongre göçmen girişine belli kotalar koyan yasalar geçirerek tehlikeli ve başıboş göçmen kabulüne (1900 ve 1920 arasında 14 milyon kişi) son verdi. Bu kotalar Anglo-Saksonları öncelikle kabul etme, siyahları ve sarıları dışarıda bırakma; Latinlerin, Slavların, Yahudilerin gelişlerini de bir hayli kısıtlama eğilimindeydi. Hiçbir Afrika ülkesi 100'den fazla göçmen gönderemezdi. Aynı şekilde Çin, Bulgaristan ve Filistin'in sınırı da 100 kişiydi. 34.007 kişi İngiltere ya da Kuzey İrlanda'dan gelebilirken, İtalya'dan yalnızca 3.845 kişi ve Almanya'dan ise 51.227 kişi gelebiliyordu. Buna karşılık Litvanya'dan yalnızca 124 kişi geliyor ve Özgür İrlanda devletinden 28.567 kişi gelebiliyordu. Rusya'dan gelenlerin sayısı ise yalnızca 2.248 kişiydi.

1920'lerde Ku Klux Klan canlanıp kuzeyin içlerine doğru yayılmıştı. Örgüt 1924'e kadar üye sayısını 4,5 milyona çıkarmıştı. Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik (SHGUB) ülkenin her yanını saran şiddet olayları ve ırk nefreti karşısında çaresizdi. Karaderili insanın beyaz Amerika'da beyazlarla eşit olabilmesinin imkânsızlığı teması, 1920'lerde Marcus Garvey'in başkanlığındaki Milliyetçi Hareket tarafından sürdürülüyordu. Garvey siyahlara gururlu olmalarını, ırkların ayrılmasını, Afrika'ya dönmelerini vazediyor, siyahların birlik içinde var olabilmeleri için tek umudun bu olduğunu anlatıyordu. Garvey'in hareketi bazı zenciler için esin kaynağı olsa bile, savaş sonrasının güçlü beyaz üstünlüğü akımları karşısında pek bir şansı yoktu.

1920'lerin standart bir resmi olarak çizilen refah ve eğlence dönemi tablosu -Jazz dönemi, Gümbürdeyin Yirmiler vs.- gibi betimlemelerde biraz da gerçek payı vardı. İşsizlik 1921'de 4.270.000 iken, 1927'de 2 milyonu biraz aşan bir rakama gerilemişti. İşçi ücretlerinin genel düzeyi artmıştı. Bazı çiftçiler de çok kazanıyorlardı. Yılda 2.000 *dolar* kazanan bütün ailelerin % 40 gibi bir bölümü yeni araçlar; otomobiller, radyolar, buzdolapları alabiliyordu. Milyonlarca insanın durumu iyi sayılırdı ve bunlar mutluluk resminden diğerlerini -siyah ve beyaz kiracı çiftçiler, büyük kentlerdeki ya işsiz ya da en temel ihtiyaçlarını karşılayamayan göçmenler- çıkarabilirlerdi.

Ancak refah en tepede yoğunlaşmıştı. 1922'den 1929'a kadar imalat sanayindeki reel ücretler adam başına yılda % 1.4 artmış, ellerinde tahvil bulunduranlar yılda % 16.4 kazanmışlardı. Altı milyon ailenin (toplam rakamın % 42'si) geliri yılda 1000 *doların* altında idi. Brookings Enstitüsü'nün bir raporuna göre, en tepedeki % 1'e giren ailelerin onda biri,

en alttaki ailelerin % 42'sinin kazandığı paranın toplamına eşit bir miktarı kazanıyordu. 1920'lerde 25.000'e yakın işçi iş kazalarında ölüyor ve 100.000 kadar işçi sürekli bir sakatlık durumu geçiriyordu. New York kentinde 2 milyon insan küçük bir yangında çıra gibi yanacak döküntü apartmanlarda oturuyorlardı.

Ülke Indiana eyaletinin Muncie kasabası gibi küçük sanayi kasabaları ile doluydu. Robert ve Helen Lynd (yazdıkları *Middletown* adlı kitapta) bu gibi kasabalarda sınıfsal sistemin insanlar sabah yataklarından kalkar kalkmaz ortaya çıktığını anlatıyorlardı: Bu kasabaların üçte ikisinde, "baba kışları ortalık daha aydınlanmadan yataktan kalkıyor, şafak sökerken mutfakta aceleyle bir şeyler atıştırıyor, çocukların okula gitme saatleri geldiğinde o çoktan bir saat ya da iki saat bir çeyrek dakikadır işinin başına geçmiş bulunuyordu."

Ülkede başka insanları geriye itecek hali vakti yerinde yeterince insan vardı. İletişim kaynakları, haberlerin dağılmasını denetleyecek bir biçimde zenginlerin elinde bulunduğundan bu gerçekler kimse tarafından dile getirilmiyordu. Tarihçi Merle Curti yirmili yıllardaki gözlemlerini şöyle aktarıyordu:

> Gerçekte nüfusun yalnızca en tepedeki yüzde onunun gelirinde gerçek bir artış vardı. Bu durumun yol açtığı protestolar geniş bir kesim tarafından yeterince duyulamıyordu. Bu da, belli başlı büyük politik partilerin mükemmel stratejilerinin bir parçasıydı. Kısmen de kamuoyu oluşturmakta kullanılan belli başlı yolların büyük ölçekli yayın endüstrileri tarafından denetlenmesinin ortaya çıkardığı bir sonuçtu.

Bazı yazarlar bu engeli aşmak istediler: Theodore Dreiser, Sinclair Lewis, Lewis Mumford gibi. F. Scott Fitzgerald, "Jazz Döneminin Yankıları" başlıklı makalesinde, "Bu, nasıl olsa ödünç alınmış bir dönemdi," diyordu. "Ulusun en tepedeki yüzde onunun keyifli bir grand dük umursamazlığıyla, koro kızları gibi rasgele tatlı hayat yaşadıkları bir dönemdi o yıllar." Yazar bu refahta ayyaşlık, mutsuzluk, şiddet gibi bazı uğursuz işaretler de görmüyor değildi:

> Bir sınıf arkadaşım Long Island'da önce karısını, sonra kendisini vurdu, bir başkası Philadelphia'daki bir gökdelenden "kazara" ayağı kayıp düştü, bir başkası ise New York'taki bir gökdelenin tepesinden kendini attı. Biri Chicago'da el altından içki satılan bir barda öldürüldü, bir diğeri New York'taki bir barda ölümüne dövüldü, sürünerek Princeton Kulübü'ne kadar geldi ve orada öldü. Bir başka arkadaşım da kapatıldığı bir akıl hastanesinde, kafasına bir manyağın vurduğu baltayla can verdi.

Yazar Sinclair Lewis, bu refah duygusunun ne denli sahte olduğunu anlamış, orta sınıfların sığ bir zevkle sahip olmaya çalıştığı araçları *Babbitt* adlı romanında anlatmıştı:

> Bu, ülkenin her yerinde büyük reklamlarla sunulan belli sayıda üretilen alarmlı saatlerden biriydi. Üzerinde son moda bütün buluşları taşıyordu: Katedralin çan sesi, durup durup uyandırıncaya kadar çalan alarm ve fosforlu bir kadran. Babbitt böyle zengin işi bir icat tarafından uyandırılmaktan pek mutluydu. Böyle bir şey çıkıp herkesin içinde pahalı araba lastikleri satın almak kadar havalı bir şeydi.
>
> Suratını buruşturarak artık bir kaçış olmadığını kabul etti. Bu emlakçılık işinden, bu işin sıkıcılığından hoşlanmıyordu; ailesinden de hoşlanmıyordu ve ailesinden hoşlanmadığı için kendinden de hoşlanmıyordu.

Sorunlarını uzun uzun kamuoyu önünde tartıştıktan sonra, kadınlar nihayet 1920'de oy kullanma hakkını kazanabildiler. Bu Anayasa'nın 19. Maddesi'nde yapılan bir değişiklikle gerçekleşti. Fakat kadınlar için oy kullanma hâlâ bir üst sınıf ya da orta sınıf eylemiydi. Bu hareketin tarihçesini yazan Eleanor Flexner, kadınların oy hakkını kazanmalarının etkisi konusunda, "kadınlar, erkek seçmenlerle aynı Ortodoks parti sınırları içinde bölünme eğilimi gösteriyorlar" demişti.

Yirmili yıllarda pek az politikacı dönemin yoksulları adına konuştu. Bunlardan biri de Doğu Harlem'in yoksul göçmenlerinin yaşadığı bölgeden seçilen (ve garip bir biçimde hem sosyalist hem de cumhuriyetçilerin aday listesinde bulunan) Fiorello La Guardia idi. Yirmilerin ortasında kendi bölgesindeki seçmenler ona et fiyatlarının çok yüksek olduğunu söylediler. La Guardia Tarım Bakanı William Jardine'e etin fiyatının niçin çok yüksek olduğunu araştırmasını söyleyince, bakan ona etin ekonomik bir biçimde nasıl yeneceği konusunda bir broşür gönderdi. La Guardia bakana şu yanıtı yazdı:

> Ben yardım istedim, siz bana bir bülten gönderdiniz. New York halkı çocuklarının karnını Tarım Bakanlığı bültenleriyle doyuramaz... Sizin bültenlerinizin bu büyük kentin yoksul apartmanlarında yaşayan insanlara hiçbir yararı olamaz. New York'taki ev kadınları çok güç deneyimlerden geçerek eti ekonomik kullanmayı zaten öğrenmişlerdir. Bizim sizden istediğimiz, bakanlığınızın, et satışlarından aşırı kâr sağlayarak bu kentin çalışkan insanlarının gerekli gıdayı almalarını engelleyenleri ortaya çıkarmak için yardım etmesidir.

1920'lerde Harding ve Coolidge'in başkanlıkları sırasında Maliye Bakanı, Amerika'nın en zenginlerinden biri olan, Andrew Mellon idi. 1923'te Kongre'ye bir "Mellon Planı" adı altında gelir vergisindeki oranları genel olarak düşürüyormuş gibi görünen bir tasarı sunuldu. Bu plana göre gelir düzeyi en yüksek olan grupların vergileri % 50'den % 25'e düşürülürken, gelir düzeyi en az olan grupların vergi oranı % 4'ten % 3'e indiriliyordu. Ancak yoksul işçilerin yaşadığı bölgelerden gelen Kongre üyelerinden çok azı bu yasa tasarısına karşı çıktı. Karşı çıkanlardan biri olan Massachusettsli William P. Connery şunları söyledi:

> Lynn'deki ayakkabı fabrikalarında, Lawrence'daki tezgâhlarda ve Peabody'deki deri endüstrisinde çalışan vatandaşlarımın, bu sözde Cumhuriyetçiler refahı döneminde, haftada yalnızca üç gün çalışan Cumhuriyetçilere bakarak, bu yasanın getireceklerine onay vereceğimi düşünmelerini istemem. ... Mellon vergisi yasasının bir maddesi, Bay Mellon'un kendisine gelir vergisi üzerinden yılda 800.000 *dolar*, kardeşine ise 600.000 *dolar* kazandırırken bu yasayı desteklemem mümkün değildir.

Mellon Planı Kongre'den geçti. 1928 yılında La Guardia New York'un yoksul bölgelerini gezdi ve şunları söyledi: "Gördüklerimi görmeye gerçekten hazırlıklı olmadığımı itiraf ediyorum. Yoksulluğun bu denli kötü koşullarda var olduğuna inanmak çok güç."

1920'lerde sık sık çıkan refah haberlerinin gerisinde zaman zaman gizlenen bir başka gerçek de acı emek çatışmalarıydı. 1922 yılında kömür madencileri ve demiryolu işçileri greve gittiler. İşçilerin oylarıyla seçilen ilerlemecilerden, Montana Senatörü Burton Wheeler, grev bölgesini ziyaret etti ve şunları rapor etti:

> Gün boyunca kömür şirketleri tarafından evlerinden çıkarılmış kadınların yürek burkan öykülerini dinledim. Küçük çocukların ekmek diye ağlayan acılı seslerini işittim. Özel polisler tarafından acımasızca, canavarca dövülen erkeklerin inanılmaz öyküleriyle sarsıldım. Benim için sinirlerimi geren ve beni şok eden bir deneyim oldu.

1922'de Rhode Island'da İtalyan ve Portekizli işçilerin yaptığı bir tekstil grevi başarısızlıkla sonuçlandı. Fakat sınıfsal öfke yükseldiği için grevcilerden bir kısmı radikal hareketlere katıldı. Luigi Nardella o günlerden şunları anımsıyordu:

> ... en büyük ağabeyim, Guido, grevi başlattı. Guido, Royal Mills'deki imalathane tezgâhlarının şalterlerini indirerek bir bölümden diğerine koşuyor ve "Grev! Grev!" diye bağırıyordu. ... Grev başladığında tek bir sendika örgütçüsü gelmedi... Kızlardan bir grup oluşturarak bir atölyeden diğerine gönderdik ve o sabah beş atölyeyi devre dışı bıraktık. Atölyelerdeki kızlara "Dışarı! Dışarı!" diye bağırıyor, öbür atölyelere koşuyorduk...
>
> Genç İşçiler Birliği'nden biri çıkıp bana bir çek verdi ve beni bir toplantıya davet etti ve ben de gittim. Onlara katıldım ve birkaç yıl boyunca Risorgimento Kulübü Hazırlık grubunda çalıştım. Biz antifaşist bir gruptuk. Sokak köşelerinde konuşmalar yapar, bir tabure getirir, üzerine çıkar ve beni dinleyen kalabalıklara konuşurdum. Sacco-Vanzetti davası için halk desteğini yönlendiriyorduk...

Savaş sonrası Sosyalist Parti gücünü yitirince bir Komünist Parti kuruldu. Komünistler Amerikan İşçi Federasyonu içinde militanca bir ruh ya-

ratmayı amaçlayan İşçi Sendikaları Eğitim Birliği adlı bir örgüt kurdular. Kürk işkolundan gelen Ben Gold adlı bir komünist bir toplantıda, AİF liderlerine meydan okumaya kalkınca dövüldü ve bıçaklandı. Fakat 1926 yılında Gold ve diğer komünistler kürkçülerin bir grevini örgütlediler. Önce grev gözcüleri hattı kurup bunu yarmaya çalışan polisle çatıştılar. Tutuklanıp dövüldüler; fakat greve devam ettiler. Sonunda haftada 40 saat çalışma ile ücretlerinde belli bir zam almayı başardılar.

Yine komünistler 1929 baharında, Kuzey ve Güney Carolina ile Tennessee'de yayılan büyük bir tekstil grevinde lider rolü oynadılar. Atölye sahipleri sendikalardan kaçmak, yoksul beyazlar arasında boyun eğmeye daha yatkın işçiler bulabilmek için Güney'e çekilmişlerdi. Buldukları işçiler yine de uzun iş saatlerine ve düşük ücretlere isyan ettiler. Özellikle de "iş uzatma" adı verilen işin yoğunlaştırılması uygulamasına öfke duyuyorlardı. Örneğin, yirmi dört tezgâhı işleten bir dokumacı haftada 18,91 *dolar* kazanıyorsa, bu ücret isterse 23 *dolara* çıkarılabilecek; fakat işi "uzatılarak" yüz tezgâh işletme durumunda kalacak ve adeta cezalandırılma gibi bir hızla çalıştırılacaktı.

Tekstil grevlerinden ilki Tennessee'de oldu. Bir atölyede çalışan beş yüz kadın haftada 9 ile 10 *dolar* olan ücretlerini protesto etmek için greve gittiler. Daha sonra Kuzey Carolina'da Gastonia kasabasında Ulusal Tekstil İşçileri Sendikası adlı, komünistlerin kurduğu ve üye olarak hem beyazları hem de siyahları kabul eden bir sendikaya geçen işçiler, içlerinden bazıları işten kovulunca grev yaptılar. İşyerindeki iki bin işçinin yarısı greve başlamıştı. Grev sırasında bir antikomünizm ve ırkçılık atmosferi oluşmuş ve greve şiddet karışmıştı. Tekstil grevleri Güney Carolina'nın her tarafına yayılmaya başladı.

Gastonia'daki dışında bütün grevlerde bazı kazanımlar sağlandı. Ancak Gastonia'da bir çadırkentte yaşayan ve komünist liderlerini kınamayı red eden işçilerin grevi sürdü. Atölyelere grev kırıcı işçiler getirildi ve üretim sürdürüldü. İşçilerin umutsuzluğu büyüyor, polisler işçilerle şiddetli çatışmalara giriyorlardı. Karanlık bir gecede, karşılıklı ateş edilmesi sonucunda polis şefi öldürüldü. Grevci işçiler ve grev sempatizanlarından on altı kişi cinayetle suçlandı. Suçlananlar arasında Komünist Parti'nin örgütleyicilerinden biri olan Fred Beal de vardı. Sonunda altı sanık mahkeme edildi ve beş ile yirmi yıl arasında değişen hapis cezaları aldılar. Bunlar kefaletle serbest bırakılıp eyaleti terk ettiler, komünist olanlar ise Sovyet Rusya'ya kaçtılar. Bütün yenilgiler, coplanmalar ve dövülmeler, hatta cinayetlere karşın Güneyde, tekstil atölyesi işçileri arasında da sendikalaşma hareketi başlamış oldu.

Birleşik Devletler'de Büyük Darboğaz'ın (Büyük Depresyon) başlangıcı olan Borsanın 1929 yılında çöküşünün nedeni doğrudan doğruya spekülasyon çılgınlığıydı ve bu çılgınlık borsayla birlikte bütün ülke ekonomisini de batırmıştı. Fakat bu olayı *Great Crash* (Büyük Çöküş) adlı çalışmasında inceleyen John Galbraith'in de belirttiği gibi, bu spe-

külasyon çılgınlığının da gerisinde yatan gerçek "ülke ekonomisinin sağlıksız olması" idi. Galbraith, çürük şirket ve banka yapılanmalarına, sağlıksız yabancı ticarete, ekonomi konusunda çıkan asılsız haberlere ve "kötü gelir dağılımına" işaret etmektedir. (Nüfusun en tepedeki % 5'i, bütün ülkedeki kişisel kazançların üçte birini almaktaydı.)

Sosyalist bir eleştirmen, daha da ileri giderek kapitalist sistemin kendi doğasının sağlıksız olduğunu söyleyebilirdi: Bu sistemin en öncelikli güdüsü şirket kârını artırmak olup, bu nedenle de dengesiz, kararsız, güvenilmez bir sistemdir ve insan gereksinmelerine karşı da bir duyarsızlık, bir körlük içindedir. Bütün bunların sonucu da halkın çoğunluğu için sürekli bir yoksulluk ve herkes için ise periyodik krizlerdir. Kendi kendini reformdan geçirme ve daha iyi denetim için örgütlenme çabalarına karşın 1929 yılında kapitalizm hasta ve güvenilmez bir sistemdi.

Borsanın çöküşünden sonra ekonomi iyice şoka girdi ve bir süre hiçbir yere kıpırdayamadı. Beş binin üzerinde banka kapandı ve para bulamayan çok sayıda işyeri de kapanmak zorunda kaldı. İşçilerini çıkaran işyerleri, işyerinde kalmakta ısrar eden işçilerin ücretlerinden tekrar tekrar kesinti yaptılar. Sanayi üretimi % 50 düştü ve 1933 yılında belki de (kimse tam sayıyı bilmiyordu) 15 milyon kişi -işgücünün dörtte biri ya da üçte biri- işsiz kaldı. *Ford Motor Company* 1929 yılı bahar aylarında 128.000 işçi çalıştırırken, 1931 yılı Ağustos ayında 37.000 işçiye düşmüştü. 1930 yılı sonunda New England'da tekstil atölyelerinde çalışan 280.000 işçinin neredeyse yarısı işsiz kalmıştı. Önceki Başkan Calvin Coolidge, her zamanki zekâsıyla bu konuda şu yorumu yapmıştı: "İşten çıkarılan insanların sayısı artarsa işsizlik başlar." Coolidge 1931 yılı başlarında bir kez daha konuştu: "Bu ülkenin durumu iyi değil."

Açıkçası ekonomiyi örgütlemekten sorumlu kişiler ne olduğunu anlayamamışlar, kafalarının karışmış olduğunu kabul etmeyi reddetmişler ve sistemin başarısızlığını kabul etmek yerine bir sürü neden bulmaya çalışmışlardı. Krizden az önce Herbert Hoover, "Bugün Amerika'da biz, yoksullukla savaşta kazanacağımız nihai zafere hiçbir ülkenin tarihinde görülmediği kadar yakınız," demişti. 1931 yılı Mart ayında Henry Ford krizin, "bir insanın ortalama olarak yapması gereken bir günlük işi 'yakalanmadıkça' yapmadığı ve işini de değiştirmediği için" çıktığını söylemiş ve "yeter ki çalışmak istesinler, herkese bol bol iş var," demişti. Bunları söyledikten birkaç hafta sonra da 75.000 işçisini işten çıkarmıştı.

Her yerde milyonlarca ton yiyecek vardı; fakat bunları nakletmek ve satmak kârlı değildi. Dükkânlar giyecek doluydu; fakat insanların bunları satın alacak paraları yoktu. Her tarafta insanlar kiralarını ödeyemedikleri için zorla boşaltılmış çok sayıda ev görülüyordu ve buralardan çıkarılan insanlar çöplüklerde, mezbeleliklerde yükselen "Hoover Köyleri" adı takılan kulübelerde yaşıyorlardı.

Gerçeğin gazetelere yansıyan görüntüleri milyonlarca kez çoğaltılabilirdi. 1932 yılı başlarında *New York Times* gazetesinde çıkan bir öyküye göre:

> "Dün, Brooklyn'de Hancock sokağı 46 numarada yaşayan, 48 yaşındaki Peter J. Cornell, 15 Ocağa kadar borçları nedeniyle gelen haciz işlemlerini durdurabilmek için boş yere direndikten sonra karısının kollarında öldü. Kendisi işten çıkarılmış bir çatı müteahhidi idi ve beş parasız kalmıştı.
>
> Doktor ölüm nedeninin kalp krizi olduğunu söyledi. Bununla birlikte polis, aslında bu ölümün, kendisinin ve ailesinin sokağa atılmasını engellemek için yaşlı adamın gün boyunca boş yere çabalamasının yarattığı acı düş kırıklığının bir sonucu olduğunu iddia etti...
>
> Cornell'in geçen ayın kirasından 5 *dolar* bir borcu kaldığı için, Ocak ayının kirası olan 39 *dolan* ev sahibi önceden ödemesini talep etmişti. Bu parayı temin edemeyen Cornell'e haciz duyurusu dün yapılmış ve hafta sonunda da işlemin gerçekleştirileceği bildirilmişti.
>
> Cornell dün her yerde borç bulmaya çalışmış ve Ev Kurtarma Bürosu'ndan da kendisine 15 Ocağa kadar hiçbir yardım fonu alamayacağı bildirilmişti...

1932 yılı sonlarında Wisconsin'de bir gazetecinin *The Nation* gazetesine geçtiği haber şöyleydi:

> Vergiler ve haciz işlemleri nedeniyle ortabatı eyaletlerinde çiftçiler ile yetkililer arasında gerilimler artmaya başladı... Birçok olayda mülkünden atılan çiftçiler grup eylemi sonucu kurtuldular. Yine de, Wisconsin'in Elkhorn kasabası yakınlarındaki Cichon çiftliğinin 6 Aralık tarihinde bir grup şerif yardımcısı tarafından makineli tüfekler, tabancalar gözyaşı bombaları kullanılarak sarılmasına kadar hiçbir şiddet gösterisine başvurulmamıştı. Max Cichon'un mülkü geçtiğimiz Ağustos'ta bir haciz işlemi sonucu açık artırma ile satılmıştı. Fakat Cichon ne mülkü satın alanların ne de yetkililerin evine yaklaşmalarına izin veriyordu. Davetsiz misafirlerini ateş ederek durduruyordu. Şerif, Cichon'a kavga gürültü kopartmadan boyun eğmesini söyledi. O, bunu reddedince de yardımcılarına, makineli tüfeklerle ve tabancalarla bir yaylım ateşi açmalarını emretti. ... Cichon şimdi Elkhorn cezaevinde bulunuyor. Evin sarılması sırasında içeride bulunan eşi ve iki çocuğu ise mıntıka hastanesinde tedavi ediliyorlar. Cichon sorun çıkartacak biri değildi; komşularının ona güveni var ve yakın zamanda onu Sugar Creek kasabasının sulh hakimi seçmişler. Onun durumundaki ve yapısındaki birinin yetkililere böylesine meydan okuyacak hale gelmesini bir uyarı kabul etmeli ve çiftçilere en kısa zamanda yardım edilmezse tarımsal bölgelerde her an başka olayların da meydana gelebileceğini aklımızdan çıkarmamalıyız.

Doğu Harlem'de 113. sokakta oturan bir yoksullar apartmanı sakini, Washington'daki Kongre üyelerinden Fiorello La Guardia'ya şunları yazıyordu:

> Benim durumumun kötü olduğunu biliyorsunuz. Hükümetten emekli aylığı alıyordum; fakat kesildi. Neredeyse yedi aydır işsizim. Benim için bir şeyler yapacağınızı umuyorum... Benim yiyecek ve giyeceğe ihtiyacı olan dört çocuğum var... Sekiz yaşındaki kızım çok hasta ve bir türlü iyileşemiyor. Ev kiramı iki aydır ödeyemiyorum ve dışarı atılmaktan korkuyorum.

Oklahoma'da çiftçiler çiftliklerinin haraç mezat satıldığını, emeklerinin toza dönüştüğünü, traktörlerin gelip çalışmaya başladığını görüyorlardı. Ekonomik Darboğaz dönemini anlattığı *Gazap Üzümleri* kitabında John Steinbeck olup bitenleri şöyle özetliyordu:

> Ellerinden mülkleri alınanlar, göçmenler, iki yüz elli bin ya da üç yüz bin kişi California'ya aktılar. Arkalarından yeni traktörler geliyor ve kiracı çiftçiler topraklarından ayrılmaya zorlanıyorlardı. Yeni insan dalgaları yola çıkıyor, yeni haciz kurbanları, evsizler sert, kararlı ve tehlikeli bir biçimde dalga dalga yaklaşıyorlardı...
>
> Ve evsiz kızgın bir genç adam, yanında eşi, arka koltuklarda bir deri bir kemik çocukları arabasını sürerken nadasa bırakılmış tarlalara bakıyor ve bunların yiyecek verebileceğini, fakat kâr getirmeyeceğini düşünüyordu. O adam nadasa bırakılmış bir tarlanın nasıl bir günah ve kullanılmayan toprağın kemikleri çıkmış çocuklarına karşı nasıl bir suç olduğunu biliyordu...
>
> Ve güneyde, ağaçlardan sarkan altın renkli portakalları, koyu yeşil ağaçlardan sarkan altın sarısı küçük portakalları; bunları koparıp zayıf bir çocuğa yedirmesinler diye ellerinde tüfekleriyle çitler boyunca gidip gelip nöbet tutan bekçileri görebiliyordu. Düşük bir fiyat verilirse atılıp yok edilecek portakallardı bunlar...

Steinbeck'in dediği gibi, bu insanlar "tehlikeli" olmaya başlıyorlardı. Başkaldırı ruhu büyüyordu. 1933 yılında yazdığı *Seeds of Revolt* (İsyan Tohumları) adlı kitabında Mauritz Haligren, ülkenin dört bir yanında meydana gelen olayları nakleden gazete haberlerini toplamıştı:

> İngiltere, Arkansas, 3 Ocak 1931: Geçen yaz Arkansas'taki yüzlerce çiftliğe zarar veren ve uzun süren kuraklık bugün dramatik bir olaya yol açtı ve çoğu beyaz ve silahlı 500 kadar çiftçi kentin iş merkezine doğru yürüyüşe geçtiler... Kendilerinin ve ailelerinin aç olduğunu bağırarak dile getiren çiftçiler, kendilerine bedava yiyecek bulunmazsa dükkânlara saldırmayı düşündüklerini ilan ettiler.
>
> Detroit, 9 Haziran 1931: Yeterli fon bulunamadığı için kentin barınma evlerinden çevrilen 500 işsizin başlattığı isyan bu gece Cadillac meydanında toplanan polis tarafından bastırılmış bulunuyor...

Indiana Harbor, Indiana, 5 Ağustos 1931: Aç kalmamak için kendilerine iş verilmesini talep eden 1500 işsiz buradaki *Fruit Growers Express Company*'e girip ortalığı birbirine kattılar. Şirketin bunlara yanıtı ise polis çağırıp coplarla işsizleri dağıtmak oldu.

Boston, 10 Kasım 1931: Grevci liman işçileri ile Zenci grevkırıcı işçiler arasında Boston'un doğusunda Charlestown rıhtımında meydana gelen çatışmalar sonucu yirmi kişi ayakta tedavi edildi; üç kişi hayati tehlike arz eden bir biçimde ağır yaralandı ve birçok işçinin ise atılan şişe, kurşun boru ve taşlardan hafif yaralanmış olduğu görüldü.

Detroit, 28 Kasım 1931: Kadın erkek 2000 kişinin toplanarak polis aleyhinde tezahürat yaptığı Grand Circus Parkı'nda meydana gelen olaylarda bir atlı polis başına isabet eden bir taşla yaralanıp attan düşürüldü ve göstericilerden biri tutuklandı.

Chicago, 1 Nisan 1932: Yanakları zayıflıktan çökmüş, bitkin vaziyette ve yıpranmış giysiler içindeki 500 okul öğrencisi Chicago alışveriş merkezinden okul yönetiminin bulunduğu binalara kadar bir yürüyüş yaparak eğitim kurumunun kendilerini doyurmasını talep ettiler.

Boston, 3 Haziran 1932: Boston'da yapılan bir yürüyüş sırasında yirmi beş kadar aç çocuk İspanyol savaş gemileri için hazırlanan öğle yemeği masalarına saldırdılar. Onları oradan uzaklaştırmak için iki otomobil dolusu polisin gelmesi gerekti.

New York, 21 Ocak 1933: Bugün Union caddesinin sonundaki bir lokanta önünde toplanan yüzlerce işsiz karınlarının bedava doyurulmasını talep ettiler...

Seattle, 16 Şubat 1933: Bu akşamın erken saatlerinde 5000 kadar işsiz tarafından işgal edilmiş bulunan il merkezi binası, şerif yardımcıları ve polisin iki günlük bir kuşatmasından sonra göstericilerin iki saate yakın bir çabayla boşaltılması sonucu kurtarıldı.

Şarkı yazarı Yip Harburg 1932 yılıyla ilgili olarak Studs Terkel'e şunları söylüyordu: "O zamanlar cadde boyunca yürür, insanların ekmek dağıtılan uzun kuyruklarda beklediklerini görürdüm. New York kentinde yiyecek dağıtılan en büyük merkez William Randolph Hearst'e aitti. Üzerinde bir sürü insanın bulunduğu bir kamyon büyük kazanlarla çorba, ekmek getirirdi. Ayaklarında çuval bezi olan aç insanlar, Columbus'taki göbek etrafında sıra olur, parkın çevresindeki bloklar boyunca uzayan sıralarda beklerler, beklerlerdi." Harburg, *Americana* adlı bir show programı için bir şarkı yazmıştı. Şarkının adı, "Çok açım kardeşim, Lütfen birkaç kuruş" idi.

Bir zamanlar biz de
Haki renkli giysiler içinde,
Aman ne hava attık
Yankeeler adlı gösteride.

gerisi Anacostia Düzlükleri'nde kalmaya devam etti ve Başkan Hoover orduya onları oradan atmalarını emretti.

Dört süvari birliği, dört piyade bölüğü, bir makineli tüfek taburu ile altı tank Beyaz Saray yakınında toplandılar. General Douglas MacArthur operasyonun sorumlusu ve Binbaşı Dwight Eisenhower ise yardımcısıydı. George S. Patton ise operasyona katılan subaylardan biriydi. MacArthur birliklerini aşağıda Pennsylvania caddesi üzerinden geçirerek, gazileri eski hükümet binalarından çıkarmak için göz yaşartıcı gaz kullandı ve binaları ateşe verdi. Sonra ordu köprüden geçerek Anacostia'ya doğru hareket etti. Binlerce gazi, eşleri ve çocukları göz yaşartıcı gaz altında koşmaya başladılar. Askerler kulübelerin bazılarını ateşe verdiler ve kamp yeri çok kısa bir zamanda alevler içinde kaldı. Her şey bittiğinde iki gazi ateş altında kalarak ölmüş, on bir aylık bir bebek kaybedilmiş, sekiz yaşında bir erkek çocuğu gaz nedeniyle kısmen kör olmuş, iki polisin kafatası kırılmış ve bin kadar savaş gazisi gaz bombası ile yaralanmış durumdaydı.

Bunlar zor zamanlardı ve bu dönemde hükümetin vatandaşlarına yardım etme konusundaki duyarsızlığı ve savaş gazilerini püskürtme konusundaki eylem başarısı; bütün bunlar Kasım 1932'de yapılan seçimlerde etkisini gösterdi. Demokrat Parti lideri Franklin D. Roosevelt, ezici bir çoğunlukla Herbert Hoover'i geçerek 1933 yılı ilkbaharında başkanlık görevine başladı ve *New Deal* (Yeni Dirlik) adı ile ünlü olan bir dizi reform yasası programını başlattı. Yönetiminin başlangıcında, Washington'da küçük bir grup gazi yürüyüş yapınca, onları karşıladı, kahve ikram etti; geziler yardımcılarından biriyle görüştüler ve evlerine döndüler. Bu olay Roosevelt'in olaylara nasıl yaklaşacağının bir göstergesiydi.

Roosevelt'in reformları önceki yasama programlarının çok ötesine geçti. Bunlar öncelikle acil iki gereksinmeyi karşılamak üzere uygulamaya sokulacaktı: Krizleri aşarak sistemi güçlendirecek bir biçimde kapitalizmi yeniden örgütlemek ve Roosevelt yönetiminin ilk yıllarında kendiliğinden ortaya çıkan (kiracı çiftçilerin ve işsizlerin örgütlenmeleri, kendi kendine yardım hareketi, pek çok kentte ortaya çıkan genel grevler...) ve ürkütücü bir biçimde büyüme eğilimi gösteren isyanların önünü kesmek.

Bu amaçlardan ilki -kendi kendini koruyabilmesi için sistemi güçlendirme- Roosevelt'in başkanlığının ilk aylarında uygulamaya konan en önemli yasa olan Ulusal İyileştirme Yasası'nda (UİY) kendini belli ediyordu. Bu yasa işletmecilik, sendikacılık, yönetim tarafından çıkarılan bir dizi kararnameyle rekabeti sınırlayacak bir biçimde fiyatları ve ücretleri sabitlemeyi hedefleyerek ekonomiyi denetim altına alma amacını güdüyordu. En önce yapılan düzenlemeden başlayarak UİY büyük iş çevrelerinin denetimine girdi ve onların çıkarlarına hizmet etti. Bernard Bellush'un *The Failure of the NRA* (UİY'nın Başarısızlığı) adlı yapıtında gösterdiği gibi UİY, "ulusun gücünün çoğunu iyi örgütlenmiş, iyi finanse edilmiş ticari derneklere ve endüstriyel şirketlere aktardı. Örgütlenmemiş kamuoyu, diğer adıyla tüketiciler olarak bilinen kesim, henüz toyluğunu

üzerinden atamamış işçi sendikaları hareketiyle birlikte, Ulusal İyileştirme Yasası'nın yönetimi ve uygulanması ya da temel politikasının formüle edilmesi konusunda müdahale edecek herhangi bir donatımdan yoksundu." Örgütlü emeğin güçlü olduğu yerde, Roosevelt çalışan halka bazı tavizler verdi. Fakat örgütlü emeğin zayıf olduğu yerde Roosevelt sanayi sözcülerinin... NRA kurallarını denetlemek için yaptıkları baskılara katlanmaya hazır değildi. Barton Bernstein *Towards a New Post*'ta (Yeni Bir Geçmişe Doğru) bunu doğrular: "Bazı büyük işadamlarının madde 70'den duydukları rahatsızlığa rağmen, UİY onların iktidarını onayladı ve pekiştirdi..." Bellush UİY konusundaki kendi fikrini şöyle özetlemektedir:

> Beyaz Saray Ulusal İmalatçılar Derneği'nin, Ticaret Odası'nın ve ilgili iş ve ticaret odalarının öncelikli kuruluşlar haline gelmesine izin verdi... Aslında bu uygulamalar özel düzenlemeleri kamusal düzenlemeler, özel yönetimi kamusal yönetim haline getirerek kapitalizmle devletçiliğin evliliğini garantiledi.

1935 yılında Yüksek Mahkeme UİY'nı Anayasa'ya aykırı buldu ve gerekçe olarak Başkana çok fazla yetki tanındığını gösterdi. Oysaki Bellush'a göre, "... Franklin D. Roosevelt UİY kanalıyla, ülkenin her tarafındaki sanayi sözcülerine ölçüsüz bir yetki aktarması yapmıştı."

Yeni yönetimin ilk aylarında Tarımsal Uyum Yönetimi (TUY) kongreden geçirildi ve bununla tarım örgütlenmeye çalışıldı. UİY'nın büyük iş çevrelerini kollaması gibi TUY da büyük çiftçileri kolluyordu. Tennessee Vadisi Projesi (TVP) devletin özel sektörün alanına görülmemiş bir biçimde girmesiydi; devletin sahip olduğu bir dizi barajlar zinciri ve hidroelektrik tesisler Tennessee Vadisi'nde su baskınlarını denetim altına almak ve elektrik gücü üretmek için yapılmıştı. Devlet buradan işsizlere iş veriyor, tüketiciye ucuz elektrik sağlayarak fiyatları denetliyordu. Bir bakıma "sosyalistçe" bir uygulama suçlaması da yerini bulmuş oluyordu. Yine de, *New Deal* (Yeni Dirlik) Programı'na göre, ekonomi stabilize edilerek alt sınıflara ancak, bir isyanı bir devrime dönüştürmelerini engelleyecek kadar yardım ediliyordu.

Roosevelt'in başkan olduğu günlerde isyan yaşamın bir parçasıydı. Umutsuzlar devletin kendilerine yardım etmesini beklemeyip eyleme geçiyorlardı. Appalachia'daki işçi grevleri sırasında, eylemlerde etkin bir rol oynayan Molly Jackson Teyze o günlerde nasıl kasabadaki bir dükkâna girip 12 kg.'lık bir un çuvalını oğluna yükleyerek dışarı çıkarmasını söylediğini, daha sonra da bir çuval şeker doldurup dükkâncıya, "Evet, seni doksan gün içinde gelip görürüm, şimdi bekleyen çocuklar var ... paranı vereceğim, merak etme" dediğini anlatmaktadır. Dükkâncı itiraz edince de tabancasını çıkarmış (ebe olduğu için dağda bayırda yalnız giderken tabanca taşıma izni almıştı) ve "Bak Martin, bu yiyeceği benden alırsan, Tanrı biliyor ya, beni yarın elektrikli sandalyeye oturtacak olsalar bile aldırmam, seni şuracıkta altı kurşun sıkıp öldürürüm," demişti. Sonrasını

şöyle hatırlıyordu: "Dışarı çıktım, eve gittim ve evdeki yedi çocuk öyle açlardı ki ekmeği pişmeden annelerinin elinden kapıp ağızlarına atıyor ve çiğnemeden yutuyorlardı."

Ülkenin her tarafında insanlar evden, topraktan atılan kişileri savunmak için kendiliğinden harekete geçiyorlardı. New York, Chicago ve diğer kentlerde; birinin evden atılacağı haberi gelince orada bir kalabalık toplanıyor, polis mobilyaları sokağa çıkarır çıkarmaz kalabalık gelip içeri taşıyordu. Komünist Parti kentlerde İşçi Dayanışması grupları kurmak için oldukça etkin bir biçimde çalışıyordu.

Mrs. Willye Jeffries adındaki bir zenci kadın, Studs Terkel'e evden çıkarmaları şöyle anlatmıştı:

> İnsanların çoğu evlerinden atılıyorlardı. Bir eve icra memurları mı gelecek, bizi çağırırlardı; memurlar gelirdi, eşyaları çıkartırlardı, onlar gider gitmez biz gider eşyaları aynen içeri taşırdık. Yapacağımız tek şey Hilton Kardeşimize haber vermekti... Şu şu yerde oturan bir aile var, gidip bir bakın derdi. Oralarda oturan herkesin mutlaka İşçi Dayanışma'dan bir tanıdığı vardı ve ona haber verirdi. O tanıdık yanında elli kişi kadar da insan getirirdi... Herkes bir şey taşırdı. Erkekler ışıkları bağlarlar, ambardan gaz borusu alınıp takılır ve soba tekrar takılırdı. Mobilyalar daha önce nasılsa öyle yerine konulur ve sanki hiçbir şey olmamış, sokağa atılan olmamış gibi yeniden başlanırdı.

Ülkenin her tarafında İşsiz Kurulları kuruluyordu. 1932 yılında *Forum* dergisinde Charles R. Walker bunlardan şöyle bahsediyordu:

> Komünistlerin "İşsiz Kurulları" örgütleyerek birçok kentte bunları yönlendirdiklerinin kimse için sır olmadığını görüyorum. Ancak bu kurullar demokratik bir biçimde örgütleniyor ve çoğunluk yönetimine dayanıyor. Michigan'da Lincoln Parkı'nda ziyaret ettiğim bu kurullardan birinde on biri komünist olmak üzere üç yüz üye bulunuyordu... Kurulda bir sağ kanat, bir sol kanat ve bir merkez bulunuyordu. Kurulun başkanı... aynı zamanda Amerikan Lejyonu'nun yerel komutanıydı. Chicago'daki İşsiz Kurulu'nun 45 şubesi ve toplam 22.000 üyesi vardı.
>
> Kurulun silahının, sayıların demokratik gücü olduğu anlaşılıyor. İşlevlerine gelince; umutsuzların evlerinden atılmalarını engellemek ya da atılanlar olmuşsa atılmanın baskısının Yardım Komisyonu ile birlikte göğüslenmesini sağlayarak ev aramak ve bulmak; bir işçinin gazı ya da suyu kesilmişse gerekli yerlere ulaşarak yetkililerle görüşmek; giysi ve ayakkabı gereksinmesi olan işsizlere bunları sağlamak; beyazlar ve zenciler arasında ya da başka ülkelerde doğmuş olanlara karşı, özellikle yardımlarına koşarken, ayrımcılık yapmamak ve ayrımcılığı ortadan kaldıracak bir biçimde tanıtım yapmak... insanları yardım bekleyen mahallelere götürerek oradakilerin giyim kuşam, barınma ve yiyecek sorunlarını halletmek gibi işlevleri bulunuyordu. Son olarak da yürüyüş, açlığa karşı gösteriler yaparken ya da sendika toplantılarına katıldıkları için yakalanıp hapse atılan işsizlere de yasal savunmalarını sağlamak Kurulun işlevleri arasındaydı.

Halk kendi sorunlarına kendisi çözüm bulmak üzere örgütleniyordu. 1931 ve 1932 yıllarında halkın hükümete ve işadamlarına güveni kalmamıştı. Saattle'da balıkçılar sendikası tutulan balıkları sebze ve meyve üreticileriyle değiş tokuş ediyor, daha sonra aynı balıklar orman işçilerinin kestikleri ağaçlarla değişiliyordu. Her birinde bu değiş tokuşun gerçekleştiği pazarın bulunduğu yirmi iki merkez vardı ve bu pazarlarda yiyecek ve yakacak odun diğer mal ve servislerle değiş tokuş ediliyordu: Berberler, dikişçi kadınlar, doktorlar becerilerini buralarda başka şeylerle takas ediyorlardı. 1932 yılı sonuna kadar otuz yedi eyalette 300.000 üyesi olan 330 adet Kendi Sorununu Çöz Örgütü bulunuyordu. 1933 yılı başlarında bu örgütlerin etkinliklerini yitirdikleri görüldü; bunlar her geçen gün daha fazla çöken, enkaz haline gelen bir ekonomide başlarından büyük bir işe kalkışmışlardı.

Kendi Kendine Yardım için örgütlenen insanların sergiledikleri en ilginç olaylardan biri, Pennsylvania kömür bölgesinde gerçekleşmişti. Sürüyle işinden atılmış kömür madeni işçisi, şirket topraklarını küçük maden ocakları halinde kazarak kömür çıkarmışlar, bunları kamyonlarla kentlere göndererek normal fiyatların da aşağısında satmışlardı. 1934 yılında yirmi bin kişi çalışarak ve dört bin adet araç kullanarak 5 milyon ton kaçak kömür üretmişti. Olay mahkemelere yansıdığında yerel jüriler suç bulmuyorlar, yerel mahkemeler hapsetmiyorlardı.

Bunlar günlük gereksinmelerin ortaya çıkardığı basit eylemlerdi, ama bir devrimin de habercileri olabilirlerdi. Marksist bir yazar olan Paul Mattick şu yorumu yapmaktadır:

> İşçilerin dertlerine son vermek için yapacakları tek şey, düzenin mülkiyet ilkelerine ya da toplumsal felsefelerine aldırmaksızın gidip gereksinmelerini bulundukları yerden elde etmeleri ve kendileri de hemen üretmeye başlamalarıdır. Bu geniş bir toplumsal ölçekte yapılabilirse uzun süreli sonuçlar verir, fakat yerel, sınırlı bir alanda ... bu eylem başarısızlığa mahkûmdur... Kaçak maden çıkaran işçilerin örneği açık ve etkileyici bir biçimde göstermiştir ki, işçilerde bulunmadığı için o kadar hayıflanılan sosyalist ideoloji, işçiler açısından, onların kapitalizme karşı eyleme geçmelerini, gereksinmelerini karşılamaya uygun bir tavır almalarını engelleyecek bir durum değildir. Gereksinmelerini karşılamak için özel mülkiyet sınırlarını aşan maden işçilerinin eylemi, aynı zamanda sınıfsal bilincin oluşmasının en önemli aşamasıdır, yani işçilerin sorunlarının ancak kendileri tarafından çözülebileceği bilincine varılmasıdır.

Yeni Dirlikçiler, Roosevelt ve danışmanları, onu destekleyen işadamları da aynı şekilde sınıf bilinciyle mi hareket ediyorlardı? Onlar daha 1933 ve 1934 yıllarında artık hızla önlemlerin alınması gerektiğini anlamışlar, "işçilerin sorunlarını ancak işçiler çözerler" fikrini silebilmek için iş verme, yemek sepeti dağıtma, dert dinleme, çare bulma gibi önlemler alma

yönüne mi gitmişlerdi? Belki de işçilerin sınıf bilinci kazanmaları süreci gibi, onlar da kuramdan çıkan değil de dürtüsel pratik gerekliliklerden çıkan bir dizi eylem içinde bulmuşlardı kendilerini.

Belki de böyle bir bilinçlenme sonucu, 1934 yılı başlarında Kongre'ye işçi-işveren çatışmalarını düzenlemek üzere Wagner-Connery yasa tasarısı sunuldu. Bu tasarı sendika temsilcilerinin seçimle gelmesini, sorunlar ile dertleri çözümlemek için bir kurul bulundurulmasını karara bağlıyordu. Böyle bir yasa gerçekten de "işçilerin sorunlarını ancak işçiler kendileri çözerler" fikrini yok etmek için çıkarılacak bir yasa değil miydi? Fakat büyük iş sahipleri böyle bir yasanın işçiler için fazla olduğunu düşünüp karşı çıktılar. Roosevelt'in kendi de yasaya soğuk bakıyordu. Fakat 1934 yılında meydana gelen bir dizi işçi olayı yasal düzeyde önlemler alınması gerektiğini ortaya koydu.

1934 yılında çeşitli sanayilerde bir buçuk milyon işçi greve gitti. O ilkbahar ve yaz, Batı kıyısındaki liman işçileri gerek kendi sendika liderlerine, gerekse gemi sahiplerine karşı en kötü durumdaki işçilerin başı çekmesiyle defalarca ayaklandılar. Bir toplantı yaptılar ve sabah pazarının (günün işçi gruplarının seçildiği sabahın erken saatlerinde yapılan köle pazarı) kaldırılmasını talep ederek greve gittiler.

İki bin mil boyunca Pasifik kıyısı hızla kapandı. Kamyon sürücüleri rıhtımlara kargo taşımayı reddederek işbirliği yaptılar ve gemilerdeki işçiler de liman işçilerinin grevine katıldılar. Polis rıhtımı açmak için gelince bütün grevciler toplu halde polise direndiler; iki işçi polis ateşiyle öldürüldü. Grevci işçilerin cenazesine herkes katıldı ve işçilere sayıları onbinleri bulan destekçi kazandırdı. Daha sonra San Francisco'da genel grev ilan edildi ve 130.000 işçi işi bırakınca kentte yaşam durdu.

Grev yerine beş yüz kadar özel polis getirildi ve 4.500 Ulusal Muhafız yaya, makineli tüfek, tank ve topçu birlikleri halinde toplandılar. *Los Angeles Times* gazetesinde şunlar yazılıydı:

> San Francisco'daki durum "genel grev" denilerek tanımlanacak bir durum değil. Burada gelişen olaylar bir ayaklanma, Komünist rejimi düşleyenlerin başlattıkları ve götürdükleri örgütlü devlete karşı bir isyan biçimi. Ve buna karşı yapılacak tek bir şey var: her çeşit güçle üzerlerine gidip isyanı bastırmak.

Baskılar arttı. Birlikler geldi. Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) grevi bitirmek için devreye girdi. Liman işçileri uzlaşmacı bir anlaşmaya onay verdiler ama grev artık genel grev boyutlarına ulaşmıştı.

1934 yılının o yazı Minneapolis'te kamyon sürücülerinin bir grevi diğer işçiler tarafından desteklenmiş, kısa zamanda kentte yaşam durdurulmuştu. Yalnızca grevcilerin izniyle süt, buz ve kömür kamyonları çalışıyordu. Çiftçiler ürettiklerini doğrudan kente götürüyor ve kendileri satıyorlardı. Polis grevcilere saldırdı ve iki işçi öldürüldü. Cenazeye elli bin

kişi katıldı. Belediye binasına doğru büyük bir protesto yürüyüşü yapıldı. Bir ay sonra işveren kamyon sürücülerinin taleplerini karşılayarak grevcilere boyun eğdi.

Aynı yıl, 1934 sonbaharında o zamana dek yapılan en büyük grev başladı; Güney'de 325.000 tekstil işçisi greve gitti. Atölyeleri, fabrikaları terk ederek kamyonlarda ve otomobillerde "uçan birlikler" oluşturdular ve grev alanını sıkı bir biçimde denetlemeye başladılar: Grev gözcülerini, çatışma birliklerini denetleyerek fabrikalara girdiler, makineleri çalışamaz hale getirdiler. Diğer olaylarda olduğu gibi burada da grev isteği en alt sıralardaki emekçilerden gelmiş, tepedeki liderler isteksiz davranmışlardı. *New York Times* gazetesinde, "Duruma bakılırsa en ciddi tehlike, olayların işçi liderlerinin denetiminden tamamen çıkmış olması," deniliyordu.

Eyalet mekanizması yine çalıştırıldı. Şerif yardımcıları ve silahlandırılmış grev kırıcılar Güney Carolina'da grev gözcülerinin üzerlerine ateş açıp yedi kişiyi öldürdüler, yirmi kişiyi de yaraladılar. Fakat Grev bütün New England bölgesine yayılıyordu. Massachusetts, Lowell'da 2.500 tekstil işçisi ayaklandı; Rhode Island, Saylesville'de beş bin kişilik bir kalabalık makineli tüfekler taşıyan devlet birliklerine meydan okuyarak tekstil fabrikasını kapattılar. Yine Rhode Island, Woonsocket'te iki bin kişi, Ulusal Muhafızlar'ın ateş açarak öldürdüğü biri için ayaklandılar ve kasabayı altüst ederek fabrikayı kapattılar.

18 Eylüle gelindiğinde ülkenin her tarafında 421.000 tekstil işçisi grevde bulunuyordu. İnsanlar toplu halde tutuklanmış, örgütçüler dövülmüş, ölü sayısı on üçe ulaşmıştı. Bu noktada işe Roosevelt karıştı, bir komisyon kurdu ve sendika greve son verme çağrısında bulundu.

Tarımsal Güneyde de çoğu kez komünistlerin kışkırtmasıyla başlayan, yoksul beyazlar ile siyahların acılarıyla beslenen örgütlenmeler yapılabiliyordu. Bunların hepsi kiracı çiftçiler ve tarım emekçileri olup her zaman yoksulluk çeken ve Büyük Darboğaz'da en büyük darbeyi yiyen kesimdi. Arkansas'ta Güneyli Kiracı Çiftçiler Sendikası kuruldu. Bu sendikada siyah ve beyaz ortakçılar çoğunluktaydı ve sendika diğer bölgelere de yayıldı. Roosevelt'in Tarımsal Uyum Yönetimi (TUY) en yoksul çiftçilere hiç de yardım etmiyordu; aslına bakılırsa onlara daha az ekmelerini söyleyerek kiracıları ve ortakçıları toprağı terk etmeye zorluyordu. 1935 yılında 6.800.000 çiftçiden 2.800.000'i kiracı çiftçi konumundaydı. Bir ortakçının yıllık ortalama geliri ise yılda 312 *dolar*dı. Çiftçik işçileri ise ellerinde hiçbir toprak olmadığı için, çiftlikten çiftliğe, bölgeden bölgeye dolaşarak 1933 yılında, yılda 300 *dolar* kazanıyorlardı.

Zenci çiftçilerin durumları ise daha da kötü idi. Bazıları Büyük Darboğaz sırasında bölgelerinde belirmeye başlayan ve örgütlenmelerini söyleyen yabancıların peşinden gitmeye başlamışlardı. Nate Shaw, Theodore Rosengarten'ın yaptığı unutulmaz röportajda şunları hatırlamaktadır: (*All God's Dangers* [Tanrının Önümüze Çıkardığı Tehlikeler] adlı kitabından)

Ve o sıkıntı yıllarında bu ülkede bir sendika ortaya çıktı; adı Ortakçılar Sendikası idi - ben önce ne güzel bir isim diye düşündüm... ve o sendikada yapılan şeyin, zenci olsun beyaz olsun, Güneylileri değiştirmek olduğunu öğrendim. Bu görülmemiş bir şeydi. Yine bu sendikanın yoksul sınıftan gelen insanlar için çalıştığını duydum; bu da tam benim istediğim bir şeydi. Ortakçılar örgütünün sırlarına vakıf olup onun hakkında her şeyi bilmek istedim...

Mac Sloane, o bir beyazdı, bana "Oradan uzak dur" dedi. "Bu zenciler orada bir şeyler karıştırıyorlar, bir toplantı yapıyorlar - sen onlardan uzak dursan iyi olur," dedi.

İçimden ona şunu söyledim: "Eğer onlara katılmamı engelleyeceğini sanıyorsan enayisin." Hemen gidip bir sonraki toplantıları olmadan onlara katıldım... Benim onlara katılmam için elinden geleni yapmıştı; yani katılmamamı emretmişti.

Bu örgütün öğretmenleri ülkenin her yanına gitmeye başladılar. Ne yapacaklarını ise kimseye belli etmiyorlardı. Onlardan biri siyah bir arkadaştı; adını unuttum, ama bizimle bir sürü toplantılar falan yaptı. İşinin bir parçası bu toplantılardı...

Evimizde ya da başka nerede olursa olsun, toplantı yapılırken nöbet tutar, kimsenin üzerimize gelmemesine dikkat ederdik. Küçük toplantılar olurdu, bazen bir düzine zenci bir araya gelir ... ve korkardık, biz zenciler korkuyorduk, doğrusu buydu.

Nate Shaw borçlarını ödeyemeyen zenci bir çiftçinin toprağından atılmak üzereyken neler olduğunu şöyle anlatmaktadır:

Şerif yardımcısı, "bu sabah bizim Virgil'in elinde ne var ne yoksa alacağım," dedi...

Ona bunu yapmaması için yalvardım: "Çocuklarını bile besleyemeyecek hale gelir."

Nate Shaw şerif yardımcısına buna izin vermeyeceğini söyler. Şerif yardımcısı gidip daha fazla adam toplayıp gelir. Bu adamlardan biri silahını ateşleyip Shaw'ı vurur. Bunun üzerine Shaw da silahını çekip ateş eder. 1932 yılı sonlarına doğru hapse atılır ve Alabama cezaevinde yirmi yıl hapis yatar. Onun öyküsü, Ortakçılar Sendikası'nın ortaya çıktığı o yıllarda güneyli yoksulların yaşadıkları büyük acıların küçük bir parçasıdır. Hapisten çıktıktan yıllar sonra Nate Shaw renk ve sınıf olguları konusunda kafasındakileri şöyle anlatmıştı:

Bu konu gün gibi meydanda. Yoksul beyaz adam ile yoksul siyah adam bugün artık aynı sandalda gidiyorlar. Onları kalantorlar bölüyor böyle. Bir insanın ipleri, denetimi zenginlerin elinde... Zenginler birbirlerini kolluyorlar ve yoksul beyaz adam da onların zenciler listesinde bulunuyor. Benim anlayabildiğim şu oldu: Tutulan yollar ve yapılanlar doğruları, söylenen sözlerden daha iyi gösteriyor...

Georgia'nın kırsal bölgelerinde yaşayan bir zenci olan Hosea Hudson, on yaşında iken saban sürücü, daha sonra Birmingham'da demir işçisi olarak çalışmıştı ve 1931 yılında Scottsborolu çocuklar davasından çok etkilenmişti. (Bu dava iki beyaz kıza tecavüz suçundan yargılanan dokuz zenci çocuğun hepsi beyazlardan oluşan bir jüri tarafından sudan delillerle mahkûm oldukları bir davaydı.) Hosea Hudson o yıl Komünist Parti'ye katıldı. 1932 ve 1933 yıllarında Birmingham'daki işsiz zencileri örgütledi. O yıllardan şunları anımsamaktadır:

> 1932 yılı kış ortalarında Parti üyeleri olan bizler Kuzey Birmingham'da 3'üncü caddede bulunan adalet binasının merdivenlerinde işsizler için bir toplu miting örgütledik. ... 7000 kişi kadar geldi... siyahlar ve beyazlar...
>
> 1932 ve 33 yıllarında Birmingham'ın farklı topluluklarında yaşayan bu işsizleri küme kurullar halinde örgütlemeye başladık... Biri aç kalırsa... "çok kötü, çok kötü" diye ağlaşmayacaktık. İş edinip gidip o insanı görecek ... ve eğer o kişi isterse ... onlarla birlik olup çalışacaktık...
>
> Küme kurullar her hafta düzenli olarak toplanacaktı. Refah sorununu, olup bitenleri konuşuyor, *Daily Worker; Southern Worker* gazetelerini okuyor, işsizlik sorununa çare olarak neler yapıldığını, Cleveland'daki insanların ne yaptıklarını izlemeye çalışıyorduk... Chicago'daki çatışmaları... ya da Scottsboro Davasındaki son gelişmeleri konuşuyorduk bu toplantılarda. Olayları izliyorduk, herkesten öndeydik, bu nedenle insanlar her zaman gelmek istiyorlardı; çünkü her seferinde onlara verecek yeni, farklı bir şeyimiz vardı.

1934 ve 1935 yıllarında yüzbinlerce işçi Amerikan İşçi Federasyonu'nun sıkı sıkıya denetlenen, siyahları dışlayan sendikalarını terk ederek, otomobil, lastik ve ambalaj gibi yeni seri üretim sanayilerinde örgütlenmeye başladılar. Bu olay AİF'in gözünden kaçmadı; bir Endüstriyel Örgütlenme Komitesi kurarak bu işçileri beceri gerektiren alanlar dışında, endüstriyel alana göre bütün işçileri tek sendikada toplayacak bir biçimde örgütlemeye çalıştı. Başında John Lewis'in bulunduğu bu komite, daha sonra AİF'ten ayrılarak Endüstriyel Örgütlenme Komitesi (EÖK) adını benimsedi.

Fakat AİF'i de, EÖK'i de eyleme geçiren ve sendika liderliğine zorlayan, en alttaki işçilerin grevleri ve ayaklanmalarıydı. Jeremy Brecher bu öyküyü *Strike!* (Greve!) adlı kitabında anlatmaktadır. Otuzlu yılların başlarında Akron Ohio'daki lastik işçileri arasında yeni bir taktik uygulanmaya başlamıştı: Oturma grevi. İşçiler işletmeyi terk etmiyor, içeride kalıyorlardı. Bunun kazanımları da açıktı: grev kırıcıların getirilmesini rahatça engelleyebiliyor; durumu sendika görevlileri vasıtasıyla değil, bizzat kendileri denetleyerek eylemi sürdürebiliyorlar; soğuk ve yağmurda dışarıda yürümek yerine bir çatı altında bulunabiliyorlar; işlerinde ya da grev gözcülüğünde dış dünyadan soyutlanmıyorlar; tek bir çatı altında

binlercesi birbirleriyle özgürce konuşarak bir savaşım biçimi planlayabiliyorlardı. Bir sendika yazarı olan Louis Adamic, en başlardaki oturma grevlerini şöyle betimlemektedir:

> Makinelerinin, kazanlarının, buhar kazanlarının ve iş tezgâhlarının başında oturuyor, konuşuyorlardı. Bazıları lastik üretimi sürecinde kendilerinin ne kadar önemli olduğunu ilk kez fark ediyordu. Yirmi kişi işin bütünüyle durmasına yetiyordu!... Müdürler, usta başları ve beş para etmez patronların hiçbir hükmü kalmamıştı... Tartışmalar bir saatten daha kısa bir sürede sonuçlandırılmış, işçiler tam bir zafer kazanmışlardı.

1936 yılı başlarında, Akron'daki Firestone lastik işletmesinde kamyon lastiği üreten işçiler, ücretleri yiyecek ve kiraya yetmezken bir kesintiyle karşılaştılar. Sendikaya girenler işten atılırken diğerleri işi durdurmaya başladılar. Birinci gün bir numaralı işletmedeki işçiler işi durdurdular, ikinci gün iki numaralı tesisin işçileri işi bıraktılar ve sonunda yönetim boyun eğdi. Bundan sonraki on günde Goodyear'de iş bırakıldı. Bir mahkeme toplu grev gözcülüğüne karşı bir uyarı çıkardı. Kimse aldırmayınca 150 şerif yardımcısı çağrıldı. Fakat bunlar kısa bir süre içinde Akron'da her taraftan on bin işçi ile karşı karşıya geldiler. Bir ay içinde grev kazanılmıştı.

1936 yılında bu olayın yankıları her yana yayıldı. O yıl Aralık ayında, Michigan Flint'de tarihin en uzun oturma grevi başladı; Fisher Body'de bir numaralı tesis durdu. Bu grev iki kardeşin işten atılması üzerine başlamış ve 1937 yılı Şubat ayına dek sürmüştü. Kırk gün boyunca iki bin grevci işçi tam bir topluluk oluşturmuşlardı. Bunlardan biri, "sanki savaştaydık" diyordu. "Benimle çalışan işçiler askerlik arkadaşım gibi oldular." Sidney Fine *Sit-down* (Oturma) adlı kitapta olayları anlatmaktadır. Grev komiteleri eğlence, bilgilendirme, eğitim-öğretim, posta servisi ve sağlık hizmetlerini örgütlemişti. Hatta sıraları geldiğinde kaytararak çamaşırları yıkamayanlar, çöp dökmeyenler, yasak yerlerde sigara içenler veya içeriye içki sokanları cezalandırmak için mahkemeler bile kurulmuştu. Bu "cezalar" fazladan görevlendirmeler biçiminde oluyor, en büyük ceza ise işletmeden atılmaya kadar gidiyordu. Yolun karşısındaki bir restoran sahibi iki bin kişilik grevci nüfus için üç öğün yemek çıkarıyordu. Parlamento düzeninde işleyen eğitim sınıflarında dinleyici önünde konuşma, emek ve grev tarihi konusunda dersler veriliyordu. Michigan Üniversitesi mezuniyet sonrası öğrencileri grevcilere gazetecilik ve yaratıcı yazı dersleri veriyorlardı.

Mahkeme kararları çıkarılıyordu; ancak işletmeyi çevirmiş olan beş bin silahlı işçi karşısında bu kararları uygulamaya sokmak için herhangi bir zorlama söz konusu değildi. Polis gözyaşı gazı kullanarak saldırmış, işçiler yangın hortumları kullanarak karşılık vermişlerdi. Silahların ateşlenmesiyle on üç işçi yaralanmış, fakat polis de geriye çekilmişti. Vali

Ulusal Muhafızlar'ı çağırdı. O zamana kadar da grev diğer General Motors işletmelerine yayıldı. Sonunda bir anlaşmaya varıldı, altı aylık bir sözleşme imzalandı. Birçok soru yanıtsız kalmış olmakla birlikte açık olan bir gerçek, yani bu noktadan başlayarak şirketin bireylerle değil, sendika ile karşı karşıya kalacağı gerçeği herkes tarafından anlaşılmıştı.

1936 yılında kırk sekiz oturma grevi yapıldı. 1937 yılında ise 477 grev: St. Louis'de elektrik işçileri; Tennessee Pulaski'de gömlek işçileri; Colorado Pueblo'da süpürge işçileri; Connecticut Bridgeport'ta çöp toplayıcıları; New Jersey'de mezar kazıcılar; New York'taki Loncada Yahudi körlerin hakları için on yedi kör işçi grevi; Illinois cezaevindeki mahkûmlar ve hatta Fisher Body'deki oturma grevinde görev yapan otuz Ulusal Muhafız Şirketi üyesi şimdi kendileri oturma grevi yaparak ödenmeyen paralarını talep ediyorlardı.

Oturma grevleri sistem için özellikle tehlikeliydi; çünkü bunlarda sendika liderlerinin bilinen denetimi geçersizdi. Bir AİF Otel ve Restoran çalışanları temsilcisi şunları söylüyordu:

> 1937 yılı Mart ayında herhangi bir gün ofisinizde otururken telefon çalabilir ve diğer uçtaki ses size: "Adım Mary Jones, Liggett mağazasında soda tezgâhtarıyım; anahtarı alıp müdürümüzü dışarı attık. Şimdi ne yapalım?" diye sorabilirdi. Dışarı fırlar şirketle görüşme yapmaya giderdiniz ve orada size: "Bir sözleşme bile yapılmadan greve gitmek sorumsuzluğun dik âlâsı değil mi?" diye sorarlar ve siz de "çok haklısınız" demekten başka bir yanıt bulamazdınız.

Grevlerin yarattığı huzursuzluklar nedeniyle sistemi yerine oturtmak üzere 1935 yılında Wagner Yasası çıkarıldı ve bu yasa ile Ulusal Düzeyde İş ve İşveren İlişkileri Kurulu da oluşturuldu. 1936, 1937, 1938 yılında gelen grev dalgaları bu kurula olan gereksinmeyi daha acil bir duruma getiriyordu. 1937 yılında Chicago'da Anma Günü (Memorial Day) kutlamalarına rastlayan bir günde *Republic Steel*'de yapılan bir grev polisi sokağa döktü. Toplu haldeki grev gözcülerine ateş açan polis grevcilerden on tanesini öldürdü. Yapılan otopsiler kurşunların grevcileri kaçarken arkadan vurduklarını gösterdi ve bu olay belleklerde Anma Günü Katliamı olarak yer etti. Bu olayda *Republic Steel* hazırlıklıydı; *Ford Motor Company* de hazırlıklıydı; hatta çelik, otomobil, lastik, et ambalajı, elektrik endüstrisindeki bütün işletmeler hazırlıklı bulunuyordu.

Wagner Yasası bir çelik şirketi tarafından dava edildi; fakat Yüksek Mahkeme yasayı Anayasa'ya uygun buldu; gerekçe devletin ülke içindeki ticareti denetleyebileceği ve grevlerin eyaletler arası ticarete zarar vermiş olmasıydı. İşçi sendikaları açısından bakıldığında yeni yasa sendikal örgütlemenin yanındaydı. Devlet açısından bakıldığında ise yasa ticaretin güçlenmesi için yararlıydı.

İşverenler sendikaları istemiyorlardı, yine de sendikaları denetlemek kolaydı; bunlar sistem için öfkeli grevlerden ya da en alttaki işçilerin fabrikaları işgal etmelerinden daha güvenliydi. 1937 baharında *New York Times* gazetesinde çıkan makalelerden birinin başlığı, "İzinsiz Oturma Grevlerine Endüstriyel Örgütlenme Komitesi (EÖK) karşı çıkacak" biçimindeydi. Haber ise şöyle devam ediyordu: "Bütün sendika örgütlerine ve işçi temsilcilerine gönderilen sıkı talimatlarla, herhangi bir işi uluslararası yetkililerin onayını almaksızın durdurdukları takdirde kovulacakları bildirilmiştir..." Aynı gazete haberinde EÖK'ün dinamik lideri John L. Lewis'ten şu alıntı yapılmaktadır: "EÖK'le bir anlaşma yapmak demek, oturma grevlerine, yatma grevlerine ya da başka herhangi bir greve karşı en uygun korunma yoludur."

Bazı üyeleri EÖK'yi kurmakta önemli roller oynamış olan Komünist Parti de aynı tutumu benimsemiş görünüyordu. Akron'da bir komünist liderin, oturma grevleri sonrası partinin stratejisini belirleme toplantılarından birinde, "Artık bize işveren ve sendika ilişkilerinin düzelmesi için çalışmak düşüyor; işçiler açısından sendika ile ilgili uygulamaların normal bir süreç içinde yapılmasına çok dikkat edeceğiz," dediği bildiriliyordu.

Böylece grev eylemlerinin dolaysız bir biçimde denetlenmesi için, oldukça iyi planlanmış iki yöntemin uygulamaya sokulması otuzlu yılların ortalarında gerçekleşti. Bunlardan ilki, Ulusal Düzeyde İş ve İşveren İlişkileri Kurulu'nun sendikalara yasal statü vermesi, dertlerini dinlemesi ve bazılarına çare bulmasıydı. Böylelikle bu kurul işçi ayaklanmalarını, bu enerjiyi seçime dönüştürerek önleyebiliyordu; tıpkı anayasal sistemin belki de çatışmalar çıkarabilecek enerjiyi oy vermeye dönüştürmesi gibi bir şeydi bu. Ulusal Düzeyde İş ve İşveren İlişkileri Kurulu (UDİK) oy vermenin siyasal çatışmalara sınır koyması gibi ekonomik çatışmalara sınır koyacaktı. İkinci yöntem ise işçilerin kendi örgütleri, yani sendika, hatta EÖK gibi militan ve saldırgan bir sendika bile işçilerin ayaklanma eğilim ve enerjilerini anlaşmalara, görüşmelere, sendika toplantılarına dönüştürerek (daha geniş, daha nüfuzlu ve daha saygın örgütler kurabilmek için) grevleri en aza indirgemeye çalışıyordu.

Bu yılların tarihi Richard Cloward ve Frances Piven'in yazdıkları *Poor People's Movements* (Yoksul Halkın Hareketleri) adlı kitapta savundukları fikri destekler nitelikteydi. Onlara göre işçilerin haklarını en fazla kazandıkları dönem, kendiliğinden ayaklanmaların olduğu, sendikaların bilinip tanınmadığı, henüz iyi örgütlenemediği dönemlerdi: "Fabrika işçilerinin seslerini en fazla çıkarabildikleri ve hükümetten en büyük ödünleri alabildikleri dönem, Büyük Darboğaz sırasında, henüz sendikalar halinde örgütlenmedikleri yıllar olmuştu. Darboğaz sırasında onların güçlerinin kökeninde örgütlenme değil, patlamalar yatıyordu."

Piven ve Cloward sendika üyeliğinin kırklı yıllarda çok arttığını kaydetmektedirler. İkinci Dünya Savaşı sırasında EÖK ve AİF'in her birinin

1945 yılına kadar 6 milyon üyesi olmuştu; ancak eskiye göre daha az güçlüydüler. Grevler nedeniyle kazandıkları haklar azaldıkça azalmıştı. UDİK'e atanan üyeler işçilere daha uzaktı; iş sorunlarına daha az sempati duyuyorlardı; Yüksek Mahkeme oturma grevlerinin yasaya aykırı olduğunu ilan etmişti ve eyalet yönetimleri grevleri, grev gözcülüğünü ve boykotları engellemek için yasalar çıkarıyorlardı.

İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması otuzlu yıllardaki militan işçi savaşımlarını zayıflattı; çünkü savaş ekonomisi daha fazla ücretle milyonlarca işçi için yeni iş alanları yarattı. Yeni Dirlik Programı işsizliği yalnızca 13 milyondan 9 milyona indirmeyi başarmıştı. Savaş sayesinde hemen herkes iş buldu ve önemli bir şey daha gerçekleşti: vatanperverlik bütün sınıfları hep birlikte denizaşırı ülkelerdeki düşmanlarla savaşmaya yönlendirdiği için şirketlere karşı düşmanlığı harekete geçirmek daha güç bir hale geldi. Savaş sırasında EÖK ve AİF grev yapmayacakları konusunda karar aldılar.

İşçilerin dertleri yine de bitmiyordu; savaş "denetimleri" onların ücretlerinin fiyatlardan daha iyi denetlenmesi anlamındaydı. Savaş sırasında işçiler öfke sonucu ortaya çıkan birçok greve zorlandıkları durumlar yaşadılar. Jeremy Brecher, 1944 yılının Amerikan tarihinde en fazla grevin yaşandığı yıl olduğunu söylemektedir.

Otuzlu ve kırklı yıllar, Birleşik Devletler'de emekçilerin içinde bulunduğu ikilemi, önceki yıllardan daha açık bir biçimde gösteren yıllar olmuştu. Sistem işçi isyanlarına yeni denetim biçimleri bularak karşılık vermişti; işçiler kendi örgütleri tarafından içeriden, yasalar ve güç kullanılarak da dışarıdan denetleniyorlardı. Ancak yeni denetimler beraberinde yeni ödünleri de getiriyordu. Bu ödünler temel sorunları çözmüyordu; aslında pek çok kişi için hiçbir sorun çözülmüyordu. Yine de yeterince insan için bir refah ve gelişme atmosferi yaratılmış ve sisteme duyulan inanç yeniden sağlanmıştı.

1938 yılında verilen asgari ücret (haftada kırk saat yetişkin emeği olarak ve çocukların çalıştırılması yasaklanmış haliyle) pek çok insanın karnını doyurmaktan uzaktı ve çok düşük bir ücrete tekabül ediyordu. (İlk yıl saat başı yirmi beş *cent*.) Yine de infial sınırlarını körletmeye yetecek bir paraydı bu. Yapılan konutlar ihtiyaç sahiplerinin çok küçük bir yüzdesine yetecek kadardı. Bu konutlar "alçakgönüllü, hatta oldukça tutumlu davranmayı gerektiren bir başlangıçtı," demektedir Paul Conkin, *F.D.R. and the Origins of Welfare State* (F.D.R. ve Refah Devletinin Başlangıcı) adlı kitabında. Yine de federal devlet yardımlarıyla yapılacak konut projeleri, oyun alanları olan, içinde haşarat bulunmayan apartman katlarının, yıkık dökük yoksul evlerinin yerine geçeceğini bilmek insanları umutlandırıyordu. Tennessee Vadisi Projesi (TVP) bölgesel planlama konusunda insanı heyecanlandıran olanaklar sunuyor; iş verileceğini, bölgeyi kalkındıracağını, ucuz enerji sağlayacağını ve ulusal yerine yerel düzeyde denetim getireceğini vaat ediyordu. Sosyal Güvenlik

Yasası emeklilik güvencesi ve işsizlik sigortası veriyor, annelere ve bağımlı çocuklara devlet yardımı tahsis ediyordu. Ne yazık ki çiftçiler, ev işleri gören hizmetçiler ve yaşlılar dışarıda bırakılmıştı ve sağlık sigortası kapsamına girmiyorlardı. Conkin bu konuda, "Sosyal Güvenlik Yasası'nın getirdiği kıt kanaat düzeydeki kazançlar, büyük şirketler ve geniş tesisler için inşa edilen güvenlik şemsiyesi yanında son derece önemsizdi," demektedir.

New Deal (Yeni Dirlik) Programı binlerce yazar, sanatçı, aktör ve müzisyene çalışmaları karşılığında federal bütçeden para ayırdı: Federal Tiyatro Projesi, Federal Yazarlar Projesi, Federal Sanat Projesi oluşturuldu. Bunların ürünleri olarak kamu binalarının duvarlarına resimler yapıldı, hayatı boyunca hiç tiyatro oyunu seyretmemiş işçiler için oyunlar oynandı, yüzlerce kitap ve kitapçık yazıldı, yayımlandı. Halk ilk kez bir senfoni dinledi. Bu dönem Amerikan tarihinde daha önce hiç yaşanmamış ve daha sonra hiç yinelenememiş bir düzeyde sanatsal üretkenlik dönemi oldu; halk bundan yararlandı. Fakat 1939 yılında Yeni Dirlik Programı'nın reform dürtüsü azaldı, istikrar da sağlandığı için sanat dallarına devlet yardımı projeleri teker teker rafa kaldırıldı.

Yeni Dirlik Dönemi bitti; fakat kapitalizm aynen kaldı. Ulusal servet hâlâ zenginler tarafından denetleniyordu; yasalar, mahkemeler, polis, gazeteler, kiliseler, üniversiteler hâlâ zenginlerin elindeydi. Roosevelt'i milyonların kahramanı yapmak için yeterli miktarda para, yeterli sayıda insana sunulmuş, ama darboğazı ve krizleri getiren sistem - israf, eşitsizlik ve insan ihtiyacını gözetmeyen kâr sistemi - aynen korunmuştu.

Zenciler için Yeni Dirlik Dönemi psikolojik olarak umut vericiydi. (Bayan Roosevelt siyahların halinden anlıyordu ve bazı siyahlara yönetim kadrolarında yer verilmişti.) Ancak Yeni Dirlik Programlarında zencilerin çoğu görmezden geliniyordu. Kiracı çiftçiler gibi, çiftlik ırgatları gibi, göçmenler gibi, ev hizmetçileri gibi, zenciler için de işsizlik sigortası, asgari ücret yasası, sosyal güvenlik ya da çiftçi kredileri söz konusu olamazdı. Roosevelt, güneyli beyaz politikacıların desteğine ihtiyaç duyduğu için onları gücendirmeyi göze alamamış ve linç olaylarına karşı bir yasayı zorlamamıştı. Silahlı kuvvetlerde siyahlar ile beyazlar ayrı ayrı yerlerde bulunuyorlardı. İş başvurularında zenci işçiler aleyhine ayrımcılık yapılıyordu. İşe en son onlar alınıyor, işten en önce onlar kovuluyordu. Yalnızca Yataklı Vagon Hizmetlileri Sendikası başkanı A. Philip Randolph, 1941 yılında Washington'a kitlesel bir yürüyüş yapacakları tehdidinde bulununca Roosevelt Eşit İşlendirme Uygulaması Komitesi kurulmasını yaşama geçiren emrine imza atmaya razı oldu. Fakat bu komitenin hiçbir yaptırım gücü olmadığından pek az şey değişti.

Yeni Dirlik Programı'nın bütün reformlarına karşın siyahların Harlem'i hep aynı kaldı. Manhattan'ın kalan kısmında bir akre başına 133 kişi yaşarken Harlemde 233 kişi yaşıyor ve 350.000 nüfus barınıyordu. Yirmi beş yıl içinde oradaki nüfus altı katına çıkmıştı. On bin ka-

dar aile farelerin cirit attığı bodrum katlarında ya da yeraltı katlarında yaşıyordu. Verem çok yaygındı. Oradaki evli kadınların yarısı evlerde hizmetçi olarak çalışıyordu. Bronx'a giderler, sokak köşelerinde toplanırlar, kendilerini kiralayacak birini beklerlerdi. Bu uygulamaya da "köle pazarı" adı takılmıştı. İşe bazen fahişelik de karışırdı. Ella Baker ve Marvel Cooke adlı iki kadın 1935 yılında *The Crisis* adlı dergide yazdıkları bir yazıda bu konuya değinmişlerdi:

> Kölelik ücreti olarak yalnızca insan emeği takasa konulmamış, insan aşkı bile alınıp satılan bir meta haline getirilmiş bulunuyor. İster emek, ister aşk için olsun, kadınlar sabah saat sekizde buraya gelmiş olurlar ve öğleden sonra saat bire kadar kiralanmayı beklerler. Yağmurda, güneşte, sıcakta, soğukta, saati on, on beş ya da yirmi cente çalışmak için saatlerce beklerler.

1932 yılında Harlem Hastanesi'nde ölenlerin sayısı, kentin beyaz bölgesindeki Bellevue Hastanesi'nde ölenlerin sayısının iki katıydı. Harlem suç yatağı bir yerdi. Roi Ottley ve William Weatherby birlikte yazdıkları, *The Negro in New York* (New York Kentinde Zenci Olmak) başlıklı bir makalelerinde Harlem'den "yoksulluğun acı çiçeği" olarak bahsediyorlardı.

19 Mart 1935 günü, Yeni Dirlik reform yasalarının Kongre'den geçtiği günlerden birinde Harlem'in sabrı taştı. On bin kadar zenci beyaz tüccarların mallarını tahrip ederek sokaklardan geçmeye başladılar. Hemen yedi yüz polis olay yerine geldi ve düzen sağlandı. İki zenci öldürüldü.

Otuzlu yılların ortalarında Langston Hughes adlı genç bir zenci şair, "Bırakın Amerika Yine Amerika Olsun" isimli şu şiiri yazdı:

> ... Ben yoksul beyazım,
> itilip kakılmış, kandırılmış.
> Ben siyahım,
> Kölelik yaralarım, madalyam nişanım.
> Ben Kızılderiliyim,
> toprağından atılmış.
> Ben göçmenim,
> bulduğum umuda sarılmış-
> Çıka çıka ne çıktı dersiniz karşımıza?
> güçlünün zayıfı ezdiği aynı it dalaşı,
> aynı düzen, aynı entrika...
>
> Bırakın Amerika yine Amerika olsun-
> Hiç olmamıştı ya-
> Olsun diyelim - herkes için bir özgürlükler ülkesi,
> Benim ülkem - öyle bir Amerika
> yaşatsın yoksulu, siyahı, Kızılderiliyi, BENİ,
> Onu Amerika yapanları - BİZİ.

Kanımız, alınterimiz, acımız, inancımız,
Yağmurda toprağı süren
Madeni eritip kalıba döken ellerimiz,
Amerika, o bizim büyük düşümüz
Vazgeçmeyeceğiz.

Peki kabul, et bana istediğin hakareti,
Ben bir umutla geldim, bilirsin.
Leke tutmaz özgürlük çeliği.
Ama insanların yaşamına yapışan
o sülükler, asalaklar, parazitler,
Bize ülkemizi geri verecekler.
Alacağız o büyük düşümüzü geri,
Bizim Amerika'mızı, SENİ.

Fakat otuzlu yıllarda Kuzey'deki ve Güney'deki beyaz Amerikalılar için zenciler hâlâ görmüyormuş gibi yapılacak, yoklarmış gibi davranılacak insanlardı. Yalnızca radikaller; sosyalistler, Trotskistler ve komünistler ırksal engelleri aşma girişimlerinde bulunuyorlardı. Komünistlerin etkisinde kalan EÖK, siyahları seri üretim yapan sanayi dallarında örgütlüyordu. Gerçi siyahlar hâlâ grev kırıcı işçiler olarak görülüyorlardı; ama artık siyahlar ile beyazları ortak bir düşmana karşı birleştirme çabaları da başlamıştı. *The Crisis* dergisinde Mollie Lewis adında bir kadın 1938 yılında Indiana Gary'de yapılan bir çelik grevinde başından geçenleri şöyle anlatmıştı:

> Gary'deki belediye yönetimi siyah ve beyaz çocukları ayrı okul sisteminde tutmayı sürdürüyorsa da, bu çocukların ana babaları sendika binasında ya da sendikaya bağlı birimlerde bir araya geliyorlardı... Gary'de her iki ırkın özgürce bir arada yemek yiyebileceği tek lokanta bir kooperatif lokantasıydı ve bu da geniş ölçüde sendika üyeleri ya da onların tanıdıkları tarafından kullanılıyordu...
>
> Siyah ve beyaz işçilerle onların aileleri, temel ekonomik çıkarlarının aynı olduğuna ikna edildiği takdirde, bunların bir araya gelerek bu çıkarları korumak üzere ortak tavır almaları hiç de şaşırtıcı bir durum değildi...

Otuzlu yıllarda kayda değer bir feminist hareket görülmemişti. Ancak pek çok kadın bu yıllarda işçi hareketinin örgütlenmesi ve sendika olaylarına karışmıştı. Meridel Leseuer adlı Minnesotalı bir kadın şair, 1934 yılındaki kamyon şoförleri grevi Minnesota'daki yaşamı kilitlediğinde otuz dört yaşındaydı. Eylemlere o da etkin bir biçimde karıştı ve deneyimlerini şöyle yazdı:

> Daha önce hiç greve katılmadım... Doğrusu biraz korkuyordum... "Yardım ister misiniz?" diye coşkuyla gidip grevcilere katıldım... Binlerce fincana kahve koymamız, erkekleri beslememiz gerekti... Arabalar geri geliyordu... Haberleri veren kişi "Bu cinayet" dedi... Adamları arabalardan çıkarıp hastanedeki yatakların üzerine ya da yere yatırdıklarını gördüm... Grev gözcülerinin arabaları gelmeye devam ediyordu. Adamlardan bazıları marketten geri dönerlerken ellerinde kendi kanlarını tutuyorlardı... Dışarıda erkekler, kadınlar ve çocuklar toplanıp birbirlerine yaklaşarak canlı bir siper oluşturmaya, birbirlerini korumaya çalışıyorlardı... Üstümüz başımız, eteklerimiz kan olmuştu...
>
> Salı günü cenaze töreninde kentte milis güçlerine bin silahlı adam daha katılmış.
>
> Gölgede 45° falandı. Cenazelerin bulunduğu bölmelere gittim. Binlerce erkek ve kadın orada toplanmış korkunç bir güneş altında bekleşiyorlardı. İki saattir bekleyen kadın ve çocukları gördüm. Ben de gidip aralarında dikildim. Yürüyüşe katılmaya dayanabileceğimi sanmıyordum. Yürüyüşleri hiç de sevmezdim... Üç kadın beni çekti. Şefkatli bir sesle, "Hepimiz yürümek istiyoruz," dediler, "sen de bizimle gel."...

Yıllar sonra Sylvia Woods, otuzlu yıllarda bir çamaşırhane işçisi ve sendika örgütçüsü olarak deneyimlerini Alice ve Staughton Lynd'e şöyle anlatmıştı:

> İnsanlara görecekleri şeyleri göstermeniz gerekir. O zaman size "ama bunu hiç düşünmemiştim" ya da "ona bu şekilde hiç bakmamıştım"... gibi laflar ederler. Tıpkı Tennessee gibi. O, siyahlardan nefret ediyordu. Yoksul bir ortakçı idi... Bir siyah kadınla dans etti... Yani insanların değişebildiklerini gördüm. Onların değişebilecekleri konusunda inancımız olması gerekir...

O krizli ve isyan dolu günlerde pek çok Amerikalı düşünce tarzlarını değiştirdi. Avrupa'da Hitler yürüyüşe geçmişti. Pasifiğin öbür yakasında Japonya Çini işgal ediyordu. Batıdaki imparatorluklar yeniler tarafından tehdit ediliyorlardı. Birleşik Devletler için de savaş pek uzakta değildi.

16.
Halkın Savaşı mı?

"Bizler, Büyük Britanya ve Birleşik Devletler yönetimleri olarak; Hindistan, Burma, Malaya, Avustralya, İngiliz Doğu Afrikası, İngiliz Guanası, Hongkong, Siam, Singapore, Mısır, Filistin, Kanada, Yeni Zelanda, Kuzey İrlanda, İskoçya, Galler ve aynı zamanda Porto Riko, Guam, Filipinler, Hawai, Alaska ve Virgin Adaları adına, özellikle şu gerçeği vurgulayarak ilan ediyoruz ki, bu emperyalist bir savaş değildir." 1939 yılında Komünist Parti'nin Birleşik Devletler politikaları konusunda ürettiği hiciv dolu şaka ağızdan ağıza böyle dolaşıyordu.

Almanya iki yıl sonra Sovyet Rusya'yı işgal etti ve savaşı sürekli olarak eksen devletlerle, müttefik devletler arasında bir emperyalist savaş olarak tanımlayan Amerikan Komünist Partisi, artık bu savaşa "halkın faşizme karşı savaşı" demeye başladı. Gerçekten de artık bütün Amerikalılar kapitalistler, komünistler, Demokratlar, Cumhuriyetçiler, yoksullar, varsıllar ve orta sınıf, hepsi fikir birliği içinde görünüyorlardı ve bu savaş bir halkın savaşı haline gelmişti.

Öyle miydi?

Bütün göstergeler bu savaşın halkın en fazla desteğini alan savaş olduğunu gösteriyordu. Ülke tarihinde savaşa katılanların oranı hiçbir zaman bu rakamlara ulaşmamıştı: Silah altında 18 milyon kişi, denizaşırı görevlerde ise 10 milyon kişi vardı ve ülke içinde 25 milyon işçi de ücret zarflarını düzenli olarak savaş tahvillerine yatırıyordu. Fakat ulusun bütün güçleri, sadece hükümet değil, basın, kilise, hatta başlıca radikal örgütler bu savaş çağrısının arkasında olduğuna göre, bu destek imal edilmiş olamaz mıydı?

Bu, içinde sözle ifade edilemeyecek bir kötülük taşıyan bir düşmana karşı yapılan bir savaştı. Hitler Almanyası diktatörlüğü, ırkçılığı, milita-

rizmi ve açık saldırgan bir savaş politikasını bu deneyimlerden çoktan geçmiş kuşkucu ve alaycı bir dünyanın sınırlarının çok ötesine taşımaktaydı. Yine de Almanya'ya karşı bu savaşı götüren devletlerin -İngiltere; Birleşik Devletler, Sovyetler Birliği- temsil ettikleri bir değer, onları ve kazanacakları zaferi dünyadaki emperyalizme, ırkçılığa, diktatörlüğe ve militarizme bir darbe haline getirebilecek farklı bir değer var mıydı?

Örneğin, Birleşik Devletler'in savaş sırasındaki davranışı -ülke dışındaki askeri harekât ile ülke içindeki azınlıkların maruz kaldıkları muamele- "halkın savaşı" tanımıyla uyum içinde miydi? Ülkenin savaş sırasındaki politikaları, ülkenin her köşesindeki sıradan insanların yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı haklarına karşı saygılı mıydı? Ve savaş sonrası Amerika, ülke içindeki ve dışındaki politikalarıyla, savaşın çıkmasına neden olan değerlerin yaşatılması için örnek bir ülke olacak mıydı?

Bu soruların üzerinde durmaya değerdi. İkinci Dünya Savaşı sırasında ülkedeki savaş heyecanı bu soruların açıkça sorulmasına olanak vermeyecek kadar yoğundu.

Birleşik Devletler'in çaresiz ülkelerin koruyucusu olarak bir adım ileri çıkması, onun belki lise ders kitaplarındaki imajına uygun olabilirdi, ama dünya olaylarında tutulan siciline asla uymuyordu. Meksika ile bir savaşı kışkırtmış ülkenin yarısını almıştı. Küba'ya İspanyol mandasından kurtulmasında yardım eder gibi yapmış, sonra kendisi orada bir askeri üs kurup yatırımlar ve müdahale hakları koparmıştı. Hawaii'yi, Porto Riko'yu, Guam'ı ele geçirmiş, Filipinlilere boyun eğdirmek için vahşi bir savaştan kaçınmamıştı. Japonya'yı savaş gemileri ve tehditlerle ticarete "ikna" etmişti. Çin'de "Açık Kapı Politikası" ilan etmiş, Çin'i sömüren diğer emperyalist ülkelerle eşit hakları olduğunu herkese göstermişti. Pekin'e askeri birlikler göndermiş, Çin üzerinde Batı'nın üstünlüğünü kanıtlamak için askerlerini otuz yıldan fazla orada tutmuştu.

Çin'de Açık Kapı talep ederken (Monroe Doktrini ve pek çok askeri müdahalelerle) Latin Amerika'da Kapalı Kapı Politikası gütmekte ısrarlı olmuştu - tabii bu kapı Birleşik Devletler dışında herkese kapalı tutulacaktı. Columbia'ya karşı bir devrim sahnelemiş ve Panama "bağımsız" devletini yaratarak kanalı inşa etme ve denetleme işini üstlenmişti. 1926 yılında Nikaragua'ya karşıdevrim hareketi için beş bin deniz askeri göndermiş ve bu gücü yedi yıl orada tutmuştu. 1916 yılında Dominik Cumhuriyeti'ne dördüncü kez müdahale etmiş ve sekiz yıl boyunca bu güçlerini orada tutmuştu. 1915 yılında Haiti'ye ikinci kez müdahale etmiş ve on dokuz yıl orada asker bulundurmuştu. 1900 ve 1933 yılları arasında Birleşik Devletler Küba'ya dört kez; Nikaragua'ya iki kez; Panama'ya altı kez, Guatemala'ya bir kez ve Honduras'a yedi kez müdahale etmişti. 1924 yılına gelindiğinde yirmi Latin Amerika ülkesinin yarısının hesapları bir ölçüde Birleşik Devletler tarafından yönetiliyordu. 1935 yılında ise Birleşik Devletler'in ihraç ettiği çelik ve pamuk ürünlerinin yarısından fazlası Latin Amerika ülkelerinde satılıyordu.

1918 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden hemen önce, yedi bin kişilik bir Amerikan gücü, Müttefik Devletler'in Rusya'ya yaptıkları müdahalenin bir parçası olarak Vladivostok'a çıktı ve 1920'lerin başlarına kadar orada kaldı. Beş bin kişilik bir güç daha bir müttefik keşif gücünün parçası olarak bir başka Rus limanı Arhangel'e çıktı ve orada bir yıla yakın bir zaman kaldı. Savaş Bakanlığı, Kongre'ye, "Bütün bu operasyonlar Rusya'daki Bolşevik İhtilali'nin etkilerini dengelemek için yapılmıştır" raporu verdi.

Kısacası Birleşik Devletler'in İkinci Dünya Savaşı'na girişi eğer (Nazi işgallerini izleyen pek çok Amerikalının da inandığı gibi) başka ülkelerin işlerine karışmama ilkesini savunmak için olduysa, ülkenin sicili bu ilkeyi savunmayı başarabileceği konusunda herkesin kuşku duymasına neden olmaktaydı.

O dönemde açık seçik görülebilen tek şey, Almanya'nın Yahudi azınlığı katleden, farklı düşünenleri dinlerine bakmaksızın hapseden ve Nordik "ırkın" üstünlüğünü iddia eden bir diktatörlük; Amerika'nın ise belli özgürlükleri yaşama geçirmiş bir demokrasi ülkesi olduğu idi. Ancak Almanya'daki Yahudi karşıtlığına bakan siyahlar, Birleşik Devletler'de kendi durumlarının pek farklı olmadığını görebilirlerdi. Birleşik Devletler aslında Hitler'in ırkçı politikaları konusunda pek de bir şey yapmamıştı. Otuzlu yıllarda İngiltere ve Fransa ile birleşerek Hitler'in susturulmasına çalıştığı bir gerçekti. Roosevelt ve Dışişleri Bakanı Cordell Hull, Hitler'in Yahudi karşıtı politikalarını kamuoyu önünde eleştirmekte çekingen davranıyorlardı. Ocak 1934'te Senato'da, Almanların Yahudilere yaptıklarının Senato ve Başkan tarafından "şaşkınlık ve acıyla" karşılandığının ifade edilmesi ve Yahudi haklarının Yahudilere iadesi konusunda verilen önerge, Arnold Offner'e göre (*Amerikan Appeasement* [Amerikan'ın Susturma Politikaları] adlı kitabında) Dışişleri Bakanlığı'nın ilgili komitesinde "hasıraltı edilmişti."

1935 yılında Mussolini'nin İtalya'sı Etiyopya'yı işgal ettiğinde, Birleşik Devletler ateşli silahlara ambargo koymakla birlikte, Amerikalı işadamlarının İtalya'ya çok büyük miktarlarda petrol göndermelerine göz yumdu ve İtalya'nın savaşı sürdürmesine olanak sağladı. 1936 yılında İspanya'da seçilmiş sosyalist-liberal hükümete karşı faşist bir isyan çıktığında, Roosevelt yönetimi bir tarafsızlık yasasına önayak olarak İspanyol hükümetine gidebilecek bütün yardımların önünü tıkadı; oysaki o sırada Hitler ve Mussolini, Franko'ya hayati yardımlarını sürdürüyorlardı. Offner şu saptamayı yapmıştır:

> ... Birleşik Devletler tarafsızlık kararında her çeşit yasal düzenlemenin de ötesine geçen bir tavır sergiliyordu. Hitler'in Franko'ya yardımı açısından pozisyonun 1936 Kasımına kadar güçlü olmadığı hesaba katılırsa, İspanyol Cumhuriyetçileri ancak Birleşik Devletler, İngiltere ve Fransa'nın hemen yardım etmesi durumunda bir zafer kazanabileceklerdi. Ama yardım gelmedi; bunun yerine İspanya'da çıkan İç Savaş'ın meyvelerini Almanya topladı.

Bu durum yalnızca bir teşhis hatası, şanssız bir yanılgı mıydı? Yoksa asıl amacı faşizmin engellenmesi değil de, Birleşik Devletler'in maddi çıkarlarını gözetmek olan bir yönetimin mantıklı bir politikası mıydı? Söz konusu olan bu çıkarlar açısından, otuzlu yıllarda Sovyetler karşıtı bir siyaset en uygun tutumdu. Daha sonra Birleşik Devletler'in dünyadaki çıkarlarını Japonya ve Almanya tehdit etmeye başlayınca, Sovyetler yanında ve Nazi karşıtı bir politika tercih edilir hale geldi. Roosevelt'in Yahudilerin gördüğü baskıya son verme konusundaki isteği, Lincoln'ün İç Savaş sırasında köleliğe son verme konusundaki isteğinden daha fazla değildi. Her ikisinin de önceliği (baskı kurbanlarına karşı kişisel duyguları ne olursa olsun) azınlık haklarını korumak değil, ulusal gücü artırmaktı.

1861'deki İç Savaş'ın nedeni nasıl 4 milyon zencinin köleleştirilmiş durumda olması değilse, Birleşik Devletler'in İkinci Dünya Savaşı'na girmesinin nedeni de Hitler'in Yahudilere saldırması değildi. İtalya'nın Etiyopya'ya saldırısı, Hitler'in Avusturya'yı istilası, Çekoslovakya'yı alması, Polonya'ya girişi; bu olayların hiçbiri Birleşik Devletler'in (Roosevelt İngiltere'ye önemli ölçüde yardım etmeye başlamış olsa bile) savaşa girme nedeni değildi. Birleşik Devletler'in bütün gücüyle savaşa girmesinin nedeni, 7 Aralık 1941 yılında Japonya'nın Hawaii'deki Pearl Harbor deniz üssüne saldırmasıydı. Hiç kuşkusuz Roosevelt'in öfkeli savaş çağrısının nedeni de Japonya'nın Pearl Harbor'daki sivilleri bombalaması olamazdı, 1937 yılında Japonya aynı şekilde Nanking'deki sivilleri bombalamış, Birleşik Devletler savaşa kalkışmamıştı. Savaşın nedeni, Japonların Amerika'nın Pasifik'teki imparatorluğunun belli halkalarına saldırmış olmasıydı.

Japonya Büyük Güçler Kulübü'nün iyi huylu bir üyesi olarak kaldığı, Açık Kapı Politikası'na uygun bir biçimde Çin'in sömürülmesine katıldığı sürece Amerika'nın hiçbir itirazı yoktu. Geçmişte, 1917 yılında Birleşik Devletler ile Japonya arasında, "Birleşik Devletler yönetimi, Japonya'nın Çin üzerinde özel çıkarları olduğunu kabul eder" şeklinde yazışmalar olmuştu. Akira Iriye, *After Imperialism* (Emperyalizmden Sonra) adlı çalışmasında, 1928 yılında Çin'deki Amerikan konsoloslarının Japon birliklerinin Çin'e girişlerini desteklediğini belirtmektedir. Japonya'nın Çin'i alma girişiminin oradaki olası Amerikan pazarlarını tehlikeye atması ve özellikle de Japonya'nın Güneydoğu Asya'nın kalay, lastik ve petrol pazarlarına yönelmesi sonucu Birleşik Devletler alarma geçmiş ve 1941 yılının yaz aylarında Japonların saldırısına neden olan şu önlemleri almıştı: hurda demir üzerinde ödünsüz bir ambargo ve petrol üzerinde ödünsüz bir ambargo daha.

Bruce Russett'ın *No Clear and Present Danger* (Açık ve Yakın Tehlike Yok) adlı çalışmasında belirttiği gibi, "1930'lu yıllarda Birleşik Devletler Yönetimi Japonya'nın Asya kıtasındaki ilerlemesini engelleyecek çok az şey yapmıştı." Fakat "Güneybatı Pasifik bölgesinin Birleşik Devletler için

yadsınamaz bir ekonomik önemi vardı; o zamanlar Amerikanın kalay ve lastiğinin çoğu oradan geliyor, ayrıca diğer hammaddelerin önemli bir kısmı da oradan sağlanıyordu."

Amerikan kamuoyunda Pearl Harbor ani, şok edici ve gayri ahlaki bir saldırı olarak gösterildi. Her bombalama kadar gayri ahlaki olsa bile, Amerikan yönetimi için gerçekten ani ya da şok edici olduğu söylenemezdi. Russett, "Japonların Amerikan deniz üssüne saldırıları, uzun süredir karşılıklı devam eden düşmanca eylemleri en üst noktaya tırmandırdı. Japonya'ya ekonomik yaptırımlar uygulayan Birleşik Devletler, Washington'da ciddi savaş riskleri taşıdığı bilinen eylemleri de başlatmış oluyordu," demektedir.

Roosevelt'e yöneltilen (Pearl Harbor baskınını bildiği ve söylemediği, Pearl Harbor baskınını bilerek kışkırttığı gibi hiçbir kanıtı olmayan) çılgınca suçlamaları bir kenara bıraksak bile, onun kendinden önceki James Polk'un Meksika Savaşı sırasında ve kendinden sonraki Lyndon Johnson'un Vietnam Savaşı'nda yaptıklarının aynısını yaptığı, yani kamuoyuna öyle yapılması gerektiğine inandığı için yalan söylediği açıkça görülmektedir. 1941 Eylül ve Ekim aylarında Alman denizaltıları ve Amerikan destroyerleri konusunda iki konuda kamuoyuna yanıltıcı bilgiler verdi. Roosevelt sempatizanı bir tarihçi olan Thomas A. Bailey şunları yazmıştı:

> Franklin Roosevelt, Pearl Harbor öncesi dönemde Amerikan halkını sürekli olarak aldatmıştı... Hastanın iyiliği için hastasına yalan söylemek zorunda kalan doktor gibi davranmıştır... çünkü halk kitlelerinin önlerinde olup bitenleri görememek gibi kötü bir ünü vardır ve çoğu kez tehlike boğazlarına dayanmadıkça onu göremezler...

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Tokyo Savaş Suçları Mahkemesi yargıçlarından biri olan Radhabinod Pal, Japon subaylarına herkesin yönelttiği suçlamaların dışına çıkarak, Birleşik Devletler'in Japonya ile savaşı sürekli olarak kışkırttığı ve Japonya'nın eyleme geçmesini beklediğini iddia etmişti. Richard Minear, *Victor Justice* (Galibin Adaleti) adlı çalışmasında, Pal'in hurda demir ve petrol ambargoları konusundaki görüşlerini özetleyerek, "bu önlemler Japonya'nın varlığına yönelik açık ve güçlü tehditlerdi," yorumunu yapmaktadır. Belgeler, Pearl Harbor'dan iki hafta önce Beyaz Saray'da yapılan bir toplantıda konuşulanlardan bir savaş beklentisi olduğunu ve nasıl bir tutum izleneceğinin tartışıldığını göstermektedir. Pearl Harbor'dan bir yıl önce, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda Japonya'nın yayılması konusunda kaleme alınan bir memorandumda ne Çin'in bağımsızlığından ne de kendi kaderini tayin hakkından hiçbir biçimde söz edilmemişti. Bu memorandumda şu öngörüler yer alıyordu:

> ... Çin, Hint ve Güney denizlerindeki pazarlarımızı kaybetmemiz durumunda, yani lastik, kalay, jüt ipliği ile Asya ve Okyanus bölgelerindeki yaşamsal maddelere ulaşmamızda aşılmaz kısıtlamalar çıkarsa (mallarımızın çoğunu sattığımız Japon pazarının kaybedilmesi, Japonya'yı giderek kendi kendine yeten bir ekonomi haline getireceğinden) dünya üzerindeki diplomatik ve stratejik pozisyonumuzun çok şey kaybetmesi ve zayıflaması kaçınılmaz bir durumdur.

Bir zamanlar savaş müttefiki olarak İngiltere ve Rusya'ya katılmış olan (Almanya ve İtalya Pearl Harbor'dan hemen sonra Birleşik Devletler'e savaş ilan ettiler) Birleşik Devletler'in tutumu, onun savaş amaçlarının güç ve kâr merkezli değil de insani olduğunu gösterebilir mi? Birleşik Devletler bazı ulusların diğer uluslar üzerinde kurduğu baskıya son vermek için mi savaşıyordu, yoksa baskı yapan uluslar ile Birleşik Devletler arasındaki dostluğu garantilemek için mi savaşıyordu? 1941 yılı Ağustos ayında Roosevelt ve Churchill Newfoundland açıklarında bir araya geldiler ve dünyanın önüne savaş sonrası dünyanın asil amaçlarını belirleyen bir Atlantik Sözleşmesi sürdüler. Buna göre ülkeleri, "bölgesel ya da başka bir büyüme politikası gütmeyecekler"di ve "bütün ulusların istedikleri biçimde yönetilme haklarına saygı gösterecekler"di. Bu sözleşme, ulusların kendi içişlerine yönelik karar alma hakkını ilan eden bir belge olarak her yerde övüldü, mutlulukla karşılandı.

Fakat Atlantik Sözleşmesi'nden iki hafta önce Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı'na vekalet eden Sumner Welles, Fransız hükümetine, savaşın bitmesinden sonra da imparatorluklarını zarar görmeksizin koruyabilecekleri konusunda güvence vermişti: "Fransa ile geleneksel dostluğuna önem veren hükümetim, Fransız halkının bölgelerini elinde tutmak ve topraklarının bütünlüğünü korumak konusundaki arzularına derin bir saygı duymaktadır." Bakanlıktaki Vietnam'ın Savunma Tarihi Bölümü'nün kendisi (*Pentagon Dosyaları*) ise bunun Çin Hindi'ne karşı "tutarsızlık" dolu bir politika olduğunu belirterek, "Atlantik Sözleşmesi içinde ve yapılan diğer açıklamalarda Birleşik Devletler, ulusal bağımsızlık ve içişlerine yönelik bağımsız karar alma haklarını destekleyeceğini iddia etmektedir," diye hatırlatmaktadır. Ancak Birleşik Devletler yine de; "Daha savaşın başlarında Fransızlara, savaş bittikten sonra Fransa'ya deniz aşırı topraklarda imparatorluğunu yeniden kurmakta destek verme niyetini tekrar tekrar söylemiş ya da ima etmiştir."

1942 yılı sonlarında, Roosevelt'in kişisel temsilcisi Fransız General Henri Giraud'ya şu güvenceyi veriyordu: "Fransız bayrağının 1939 yılında dalgalandığı, metropol ya da sömürge, bölgenin her yerinde Fransız egemenliğinin en kısa zamanda yeniden kurulacağı iyice anlaşılmıştır." (Bu sayfalar, *Pentagon Dosyaları*'nda yer alan diğerleri gibi "Çok Gizli" - "Duyarlı" notu ile saklanmıştı.) Ama 1945 yılına gelindiğinde "tutarsız" tavırlar bitmişti. Mayıs ayında Truman, Fransızlara, "Fransa'nın Çin

Hindi üzerindeki egemenliğinin" sorgulanamayacağı konusunda güvence vermişti. O sonbahar Birleşik Devletler, Potsdam Konferansı'yla Çin Hindi'nin kuzeyini geçici olarak sorumluluğunu üstlenen Milliyetçi Çin'i, bölgeyi Fransa'ya vermesi konusunda ikna etmeye çalıştı; hem de Vietnamlıların bağımsızlıklarını kazanmak için bütün çabalarını görmezden gelerek.

Bu, Amerikalıların Fransızlara yaptığı bir jestti. Peki Birleşik Devletler'in savaş sırasındaki kendi imparatorluk düşlerine ne olmuştu? Roosevelt'in Atlantik Sözleşmesi'nde karşı çıktığı "bölgesel ya da başka bir biçimde genişleme" politikası uygulanıyor muydu?

Gazete başlıklarının her biri bir savaş ya da bir birlik harekâtından bahsediyordu: 1942'de Kuzey Afrika'nın işgali; 1943'te İtalya'nın işgali; 1944'te Alman işgali altındaki Fransa'nın kitlesel, dramatik kanal-ötesi işgali; Almanya kendi sınırlarına hatta daha içlere çekilirken yapılan acı savaşlar; İngiliz ve Amerikan hava kuvvetlerinin giderek şiddetlenen bombardımanları. Bunlarla aynı zamanda Rusya'nın Nazi ordularına karşı kazandığı zaferler... (Ruslar, kanalın karşı yakası işgal edilirken Almanları Rusya'dan atmakla meşguldü ve Alman birliklerinin % 80'i Ruslarla uğraşıyordu.) 1943 ve 1944 yıllarında Amerikan güçleri Pasifik'te adeta ada ada ilerleyerek Japonya'ya yaklaşıyorlar ve Japon kentlerinin en kötü biçimde bombalanacağı üsler kuruyorlardı.

Savaşları, bombalamaları haber veren gazete başlıklarının gerisinde ise Amerikan diplomatları ve işadamları sessiz ve etkin bir biçimde çalışarak savaş bittiğinde Amerikan ekonomik gücünün dünyada hiç kimse ile kıyaslanamayacak bir konuma gelmesi için gerekli koşulları hazırlıyorlardı. Birleşik Devletler o zamana dek İngiltere'nin egemenliğinde olan iş alanlarına nüfuz etme peşindeydi. Açık Kapı Politikası gereğince sağlanan eşit yaklaşımlar Asya'dan Avrupa'ya genişletilecek, bu ise Birleşik Devletler'in İngiltere'yi bir kenara itip Avrupa'ya girişi demek olacaktı.

Ortadoğu'da ve oradaki petrol alanlarında olanlar bu plana göre gerçekleştirilmişti. 1945 yılında bir Dışişleri görevlisinin belirttiği gibi, "Son 35 yıl diplomatik açıdan gözden geçirilirse, petrolün, Birleşik Devletler'in dış ilişkilerinde diğer bütün ticari mallardan daha büyük bir rol oynadığı görülecektir." Ortadoğu'nun en büyük petrol rezervleri Suudi Arabistan'ın elinde bulunuyordu. ARAMCO petrol şirketi İçişleri Bakanı Harold Ickes aracılığıyla Roosevelt'i Karşılıklı Yardım Anlaşması* kapsamına

---

* *Lend Lease Aid* (Karşılıklı Yardım Anlaşması): İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD savunması açısından hayati önem taşıyan ülkeler ile ABD arasında savaş gereçleri, yiyecek, makine ve çeşitli hizmet transferi anlaşması. Bu yardım 1941 yılında bir yasa olarak Kongre'den geçirildi ve ABD başkanına savaş gereçleri satma, kiralama ve her çeşit yardım aktarma yetkisi verdi. Yardım için gerekli koşulları başkan ayarlayacak ve yardımı alan ülke bunu, başkanın yeterli bulacağı mallarla ya da ABD için dolaylı ya da dolaysız kazanç sağlayacak bir hizmetle ödeyecekti. Mart 1941'de Karşılıklı Yardımın İdaresi ilk olarak Harry L. Hopkins'e verildi. Bu anlaşma başlangıçta yalnızca Çin ve İngiltere için planlanmıştı. 1941'de SSCB de alındı

Suudi Arabistan'ı da alma konusunda ikna etti. Böylelikle Birleşik Devletler, Suudi Arabistan'da ARAMCO şirketinin çıkarları için bir çeşit kalkan görevi üslenmiş oluyordu. 1944 yılında İngiltere ve Birleşik Devletler petrol konusunda bir anlaşma imzalayarak "fırsat eşitliği ilkesi"ni benimsedi ve Lloyd Gardner, bu konuda *Economic Aspects of New Deal Diplomacy* (Yeni Dirlik Diplomasisinin Ekonomik Yönleri) adlı yapıtında, "Ortadoğu'nun her yanında Açık Kapı Politikası başarı kazandı" demektedir.

Amerika'nın savaş sırasındaki politikalarını yakından incelemiş olan tarihçi Gabriel Kolko, "Amerika'nın ekonomik savaşının amacı yurtiçinde ve dışında kapitalizmi kurtarmaktı" sonucuna varmıştı. 1944 yılı Nisan ayında Dışişleri Bakanlığı'nın bir memuru, "Bildiğiniz gibi, savaş sonrasında bu ülkede muazzam bir biçimde artan üretimi planlamak zorundayız," demişti. "Amerikan iç pazarı bütün bu üretimi rasgele ememez. Bizim dış pazarlara ihtiyacımız olacağından hiç kuşku duymamak gerekir."

Anthony Sampson, *The Seven Sisters* (Yedi Kızkardeş) adlı araştırmasında, uluslar arası petrol işi konusunda şöyle diyordu.

> Savaşın sonu göründüğünde, Suudi Arabistan hiç kuşku götürmeyecek bir biçimde Amerikan nüfuzu altına girmişti. Artık Kral İbni Suud çılgın bir çöl savaşçısı olmaktan çıkmış, iktidar oyunlarında önemli bir anahtar olmuştu. Batılı devletlerin hepsi peşindeydi. Şubat 1945 yılında Roosevelt Yalta'dan dönerken kralı "Quincy" adındaki yatında ağırlıyordu. Kralın maiyetindeki elli kişi ile birlikte iki oğlu, başbakanı, falcısı ve kesilecek koyunlar da yatta bulunuyorlardı.

Roosevelt daha sonra Ibn-i Suud'a, Araplara danışmadan Filistin politikasını değiştirmeyeceği konusunda güvence verdi. Sonraki yıllarda petrol konusu her zaman Ortadoğu'daki Yahudi varlığı ile birlikte tartışılacaktı. Fakat bu aşamada petrol daha önemli görünüyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nda İngiltere İmparatorluğu çökünce, Birleşik Devletler onun yerini almaya çoktan hazırdı. Hull, savaşın daha ilk yıllarında şöyle demişti:

> Ticarette ve diğer ekonomik konularda yeni bir uluslararası ilişkiler sisteminin liderliği büyük ekonomik gücümüz nedeniyle geniş ölçüde Birleşik Devletler'e geçecektir. Bu liderliği ve onun getirdiği sorumlulukları, öncelikle ulusal çıkarlarımız açısından üstlenmek durumundayız.

---

ve savaş sonuna dek hemen hemen bütün ülkeler bu anlaşma kapsamına girdi. Bu anlaşma genişletilerek (Reserve Lend Lease Aid) yardımı alan ülkeye de, ABD Başkanı istediği takdirde her çeşit yardımı sağlama sorumluluğu getirildi. 21 Ağustos 1945'te Başkan Truman bu anlaşmayı sona erdirdi (ç.n.).

Savaş bitmeden önce yönetim, iş çevreleri ve hükümetin ortaklığına dayalı, yeni uluslararası ekonomik düzenin ana hatlarını hazırlıyordu. Roosevelt'in baş danışmanı olan ve Yeni Dirlik Programı'ndaki kurtarma ve rahatlatma uygulamalarını örgütleyen Harry Hopkins hakkında Lloyd Gardner, "Muhafazakârlar arasında, Hopkins kadar yabancı yatırımları destekleyen ve koruma altına alan biri daha yoktur," diyordu.

O zamanlar Dışişleri Bakan Yardımcısı olan ozan Archibald MacLeish, savaş sonrası dünyada gördüklerini şöyle özetliyordu: "Şimdi işler düzeldiğine göre yapacağımız barış; yaptığımızı sandığımız barış, petrol barışı olacak, altın barışı olacak, nakliyecilik barışı olacak, kısacası... öyle bir barış olacak ki, içinde hiçbir ahlaki ya da insani neden taşımayacak..."

Savaş sırasında İngiltere ve Birleşik Devletler para kurlarının uluslararası değişimini düzenlemek için Uluslararası Para Fonu'nu kurdular. Bu fonda katkıda bulunulan para ile orantılı bir oy hakkı bulunduğundan fona Amerika'nın egemen olması kaçınılmaz bir olguydu. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası sözde savaşın yıktığı bölgelerin yeniden yapılmasına yardım için kurulmuştu. Fakat ilk amaçlarından biri, kendisinin de ifade ettiği gibi "yabancı yatırımları artırmak" idi.

Savaş sonrası ülkelerin gereksinim duyacağı ekonomik yardımın ne olacağı kullanılan siyasal ifadelerde kendini hemen belli ediyordu. 1944 yılında Rusya'ya elçi olarak gönderilen Averell Harriman, 1944 yılı başlarında şunları söylüyordu: "Avrupa'daki siyasal olayların istediğimiz yönde gelişmesi için elimizde bulunan en etkili silah ekonomik yardımdır..."

Birleşmiş Milletler'in savaş sırasında ortaya çıkmasının nedeni bütün dünyaya gelecekteki savaşları engellemek için uluslararası işbirliği olarak sunulmuştu. Oysaki Birleşmiş Milletler, Birleşik Devletler, İngiltere ve Fransa başta olmak üzere batılı emperyal devletlerin, Doğu Avrupa'da askeri üsleri ve güçlü nüfuzu olan yeni bir emperyal devletle birleşerek yaptıkları bir anlaşmaydı. Tanınmış bir Muhafazakâr Cumhuriyetçi Senatör olan Arthur Vandenberg, günlüğüne Birleşmiş Milletler Sözleşmesi konusunda şunları yazmıştı:

> Bu sözleşme konusunda en ilginç olan şey, milliyetçi bir açıdan bakıldığında çok muhafazakâr olması; tamamen dört gücün ittifakı üzerine inşa edilmiş olmasıdır... Bu bir dünya devletinin gözü kararmış enternasyonalist düşünden başka bir şey değil... Hull'in işleri düzenlerken Amerikan veto hakkını böylesine dikkatle koruduğunu görmek beni derinden etkiledi (ve şaşırttı).

Birçok insanın savaşın en önemli nedeni olduğuna inandığı, Alman işgali altındaki Avrupa'daki Yahudilerin içinde bulunduğu acıklı durum Roosevelt'in pek de umursadığı konulardan biri değildi. Henry Feingold'un yaptığı *The Politics of Rescue* (Kurtarma Politikaları) başlıklı araştırma, Yahudiler kamplarda toplatılırken ve 6 milyon Yahudi ve Yahudi olmayan

insanın korkunç imhası ile sonuçlanan süreç başlatılırken, Roosevelt'in binlerce kişinin canını kurtaracak adımları atmakta başarılı olamadığını, bu konuda fazla acele etmediğini ortaya koymaktadır. Çünkü insanları kurtarmak onun için öncelikli konulardan biri değildi ve bu işi tamamen Dışişleri Bakanlığı'na bırakmıştı. Bakanlıktaki Yahudi karşıtı düşünceler ve soğuk bürokrasi eyleme geçmeyi geciktirdi.

Savaş, Hitler'in Germen halkından gelen insanların bazı ırklar karşısındaki üstünlüğü hakkındaki fikirleri yanlış olduğu için mi yapılıyordu? Birleşik Devletler ordusunun bizzat kendisi ırkçı uygulamalar içindeydi. 1945 yılı başlarında birlikler "Queen Mary" adlı gemiye doldurulurken, zenci askerler güvertenin temiz havasından olabildiğince uzakta, eski köle kargolarını anımsatan ürkütücü bir biçimde istiflenerek makine dairesine yakın bir yerde geminin derinliklerine atılmışlardı.

Yönetimin onayını alarak Kızılhaç da siyah ve beyazların kanlarını ayırmıştı. Kaderin bir cilvesi olarak kan bankası sistemini başlatan hekim de Zenci Charles Drew olmuştu. Drew önce savaş yardımları kuruluşunun başına getirilmiş, fakat kan ayrımcılığına son vermeye yeltenince kovulmuştu. Savaş sırasında birçok işkolunda acil olarak işçi aranırken öncelikle beyazlar işe alınıyordu. Batı Sahili Havacılık İşletmeleri sözcüsü, "Zenciler yalnızca hademelik ya da buna benzer işlerde çalıştırılacaklardır... Uçuş hizmetleri işçileri olarak eğitimleri ne olursa olsun onları işe almayacağız" diyordu. Roosevelt, Eşit İşlendirme Uygulaması Komitesi'nin yaptırımlarının yaşama geçirilmesi konusunda hiçbir zaman parmağını oynatmadı.

Kadının yerinin evi olduğu konusunda Faşistlerin dayatması herkesin kınadığı bir gerçektir. Ancak Faşizme karşı savaş, savunma endüstrilerinde kadınların da çalışmasına ve onlara son derece gereksinim duyulmasına karşın, kadının erkeğe bağımlı rolünü değiştirmemiş, bu konuda hiçbir adım atılmamıştır. Savaşta Erkekgücü Komisyonu savaş işlerinde çok sayıda kadın emekçinin çalışıyor olmasına karşın onları savaş politikalarını planlayan görevlerden uzak tutmuştur. Çalışma Bakanlığı Kadın Bürosu müdürü Mary Anderson'un hazırladığı bir raporda, "Kadın liderlerde giderek artan bir biçimde ortaya çıkan militanca davranışlar ve savaşçı ruh nedeniyle", Savaşta Erkekgücü Komisyonu'nun "kuşku ve kaygılar içinde olduğu..." belirtilmektedir.

Politik uygulamalarından birinde Birleşik Devletler, Faşizmi aratmayacak bir uygulamayı aynen Amerika'da yaşatmıştır. Batı Sahili'nde yaşayan Amerikalı Japonlara uygulanan baskılar faşizmin ta kendisidir. Pearl Harbor baskınından sonra yönetimdeki Japon karşıtı duygular isteri halinde her kademeye yayıldı. Kongre üyelerinden biri şöyle demişti: "Ben Amerika'daki, Alaska ve Hawaii'deki bütün Japonları hemen şimdi yakalayıp temerküz kamplarına atmaktan yanayım... Hepsine lanet olsun! Onlardan kurtulalım."

Franklin Roosevelt bu çılgınlığı paylaşmıyordu, ama yine de 1942 yılı Şubat ayında, yürütme yetkisi olan 9066 numaralı emri sakin bir biçimde imzalayıverdi. Bu emir, orduya; arama izni, tutuklama emri, suçlama ya da ifade almaya gerek duymaksızın Batı Sahili'ndeki bütün Amerikalı Japonları -110.000 erkek, kadın ve çocuğu- tutuklama yetkisi veriyor ve bu kadar insan evlerinden alınarak, sahilden uzak kamplara naklediliyor ve orada cezaevi koşullarında yaşatılıyordu. Bunların dörtte üçü Nisei çocuklardı, yani Japon anne ve babaların Amerika'da doğan çocuklarıydı ve Amerikan vatandaşıydı. Geri kalan dörtte biri ise İssei, yani Japonya'da doğan ve yasalar nedeniyle Amerikan vatandaşlığına geçememiş çocuklardı. 1944 yılında Yüksek Mahkeme, Japonların zorla boşaltılmaları uygulamalarını askeri gereklilik olarak gördü ve onayladı. Bu Japonlar üç yıldan fazla bir süre o kamplarda tutuldular.

Ailesi evinden atılıp kampa gönderildiğinde Michi Weglyn genç bir kızdı. Evleri boşaltılırken yaşanan acı, şaşkınlık, öfke ile saldırganların vahşiliklerini *Years of Infamy* (Rezil Yıllar) adlı kitabında anlatmakta, aynı zamanda da Amerikalı Japonların olaylara nasıl vakarla göğüs gerip, nasıl karşı koyduklarını gözler önüne sermektedir. Japonlar direnmişler, dilekçeler vermişler, toplantılar yapmışlar, Amerika'ya sadakat yemini etmeyi reddetmişler ve kamp yetkililerine karşı gösteriler yapmışlardı. Yani sonuna kadar direnç göstermişlerdi.

Amerikalı Japonların bu öyküleri savaş sona erinceye kadar kamuoyu tarafından bilinmedi. Asya'da savaşın bittiği ay, Eylül 1945'te, *Harper* dergisinde Yale Üniversitesi Hukuk Profesörü Eugene V. Rostow'un bir makalesi çıktı. Rostow bu makalesinde, Japonların yerlerinden atılmasından "savaş sırasında yaptığımız en kötü yanlış" diye bahsediyordu. Bu, bir "yanlış" mıydı, yoksa ırkçılık konusunda çok uzun bir tarihi olan ve ırkçılığı bitirmek için değil de Amerikan sistemindeki temel öğelerin devamını sağlamak için savaşan bir ulustan tam da beklenebilecek bir davranış mıydı?

Bu savaş, ciltlerce reform lafı edilmesine karşın zengin seçkinlerin kârlı çıkmaları için çıkarılmış bir savaştı. Büyük sermayedarlar ile devlet arasındaki ittifak, Amerikan Devrimi'nden hemen sonra Alexander Hamilton'un Kongre'ye yaptığı ilk öneriler kadar eskiydi. İkinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde bu ortaklık gelişmiş ve derinleşmişti. Büyük Darboğaz sırasında Roosevelt yalnızca bir kez "ekonomik kralcılar"ı kınamış, fakat her zaman bazı önemli işadamlarının desteğiyle hareket etmişti. Savaş Üretimi Kurulu'nda bulunan Bruce Catton, bu mevkiden olaylara bakıp, "Lanetlenen ve kınanan... ekonomik kralcılar... gün onların günü" gibi laflar ediyordu.

Catton *The War Lords of Washington* (Washington'un Savaş Beyleri) adlı kitabında sanayinin hareketlenmesiyle savaşın nasıl uzadığını ve bu süreç içinde servetin daha az sayıdaki şirket elinde nasıl daha fazla yoğunlaştığını anlatmaktadır. Birleşik Devletler, 1940 yılında, İngiltere ve

Fransa'ya büyük miktarlarda savaş gereçleri satmaya başlamıştı. 1941 yılında askeri anlaşmaların parasal değerinin dörtte üçü elli altı büyük şirkete verilmişti. "İkinci Dünya Savaşı'nda Ekonomik Yoğunlaşma" başlıklı bir Senato raporunda, savaş sırasında hükümetin sanayi alanında bilimsel araştırmalar için anlaşmalar yaptığı ve bu araştırmalar iki bin şirketi kapsadığı halde, harcanan 1 milyar *doların*, 400 milyon *dolarının*, on büyük şirketin kasasına gittiği bildiriliyordu.

Savaş sırasında karar alma sorumluluğu tamamen yönetime aitti. Endüstriyel Örgütlenme Komitesi (EÖK) ve Amerikan İşçi Federasyonu'nda (AİF) 12 milyon işçi örgütlenmiş olmasına karşın emek ikinci planda kalıyordu. Beş bin fabrikada endüstriyel demokrasiye bir jest olsun diye iş-yönetimi kurulları kurulmuştu, fakat bunlar çoğu kez işe gelmeyen işçiler için disiplin kurulu görevini görüyorlar ya da üretimi artırmak için çareler icat ediyorlardı. Catton, "iş ve emek konusunda karar alma durumunda olan büyük yöneticiler temelde hiçbir şeyin değişmemesi gerektiği kararını almışlardı," demektedir.

Büyük bir vatanperverlik atmosferi içinde savaşı kazanmaya adanmış çabalara karşın, AİF ve EÖK'lü yöneticilerin savaş sırasında grev yapmama konusunda verdikleri sözlere karşın, ulusal düzeyde pek çok işçi, işadamlarının kazançları roket olup göklere çıkarken kendi kazançlarının dondurulması karşısında greve gitti. Savaş sırasında Amerikan tarihinin hiçbir döneminde görülmemiş sayıda işçi, 6.770.000 kişi on dört bin işyerinde grev yaptı. Yalnızca 1944 yılında, madenlerde, çelik atölyelerinde, otomobil ve nakliyat gereçleri sanayinde bir milyon kadar işçi greve gitti.

Savaş bittiğinde rekor düzeydeki grevler devam etti. 1946 yılının ilk yarısında 3 milyon kişi grevde bulunuyordu. Jeremy Brecher'e göre *Strike!* sendikaların disiplini olmasaydı "pek çok sanayi dalında işçilerle, işverenleri destekleyen devletin güçleri arasında genel bir çatışma çıkabilirdi."

Örneğin Massachusetts Lowell'da Marc Miller'in yazdığı, fakat yayımlanmamış "Zaferin Cilvesi: İkinci Dünya Savaşı sırasında Lowell" adlı kitapçıkta, 1943 ve 1944 yıllarında bu kentte 1937 yılında yapılan grevlerin sayısı kadar grev yapıldığı belirtiliyordu. Grevler öyle yoğundu ki bunun bir "halk savaşı" olduğu düşünülebilirdi; fakat burada can sıkıcı olan gerçek, tekstil atölyelerinin kârları 1940 yılı ile 1946 yılı arasında % 600 artarken, pamuk işleyen sanayilerde çalışan işçilerin ücretlerinin yalnızca % 36 artmış olmasıydı. Savaşın kadın işçilerin zaten güç olan durumlarını ne kadar az değiştirdiğini gösteren bir gerçek de, Lowell'da çocuklu kadın savaş işçilerinin yalnızca % 5'inin çocuklarını bir anaokuluna gönderebildiği, geri kalanların ise başlarının çaresine bakmak zorunda kalmalarıydı.

Coşkulu vatanperverlik şamatalarının geri planında, savaşın yanlış, hatta Faşist saldırganlığın söz konusu olduğu durumlarda bile yanlış

olduğunu düşünen pek çok insan vardı. İkinci Dünya Savaşı sırasında silah altına çağrılan 10 milyon kişiden yalnızca 43.000 kişi savaşmayı reddetmişti. Yine de bu rakam Birinci Dünya Savaşı sırasında savaşa karşı çıkan vicdani retçilerin üç katı idi. Bu 43.000 kişinin 6.000 kadarı hapse atıldı. Bu da Birinci Dünya Savaşı'nda hapsedilen vicdani retçilerin dört katına eşitti. Federal cezaevlerindeki her altı kişiden biri vicdani retçi olarak orada bulunuyordu.

43.000 kişinin çok daha fazlası da askere çağrıldıktan sonra hiç ortada gözükmemişti. Hükümet kayıtlarındaki 350.000 kişilik bir liste; askerliğe çağrıya uymayanları, belgelerde teknik sahtekârlık yapanları ve askerden kaçanları belgeliyorsa da gerçek sayıya ulaşmak zordu. Fakat askerden kaçanlar ve vicdani ret statüsünü benimseyenlerin ulaştığı rakam yüzbinlerle ifade edilebilecek bir sayıydı ve hiç de küçük bir rakam değildi. İşte oybirliğiyle bu savaşın yanında olduğu, onu desteklediği söylenen Amerikan toplumunun savaş karşısındaki tutumu buydu.

Savaşa bilinçle karşı çıkanlar arasında olmayan, yani istekle savaşmaya gidenler arasında yetkililere tepki gösterenlerin; amaçları açık seçik olmayan bir savaşta bulunmaktan, demokrasinin işlemediği askeri bir mekanizma içinde kalmaktan acı çekenlerin kaç kişi olduğunu tahmin etmenin olanağı elbette ki yoktu. Şimdiye dek demokratik olduğu bilinen ülke ordularından silah altında bulunan kaç askerin özel ayrıcalıkları olan subaylara ne denli öfke duyduğu ve ne acılar çektiği de henüz kayıtlara geçmemiştir. Bir örnek vermek gerekirse: Avrupa'da hava kuvvetlerinde savaşan askerler iki bombalama görevi arasında sinemaya gitmek istediklerinde üste bulunan sinema gişesi önünde iki kuyruk oluşuyordu; subayların girdiği kuyruk kısa, silah altındaki askerlerin girdiği kuyruk uzun olurdu. İki yemek salonu vardı ve savaşa gitmeye hazırlanırlarken bile askerlerin yemeği subaylarınkinden farklı ve daha kötüydü.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan edebiyat ürünlerinde - örneğin James Jones'un *Buradan Sonsuza Dek;* Josep Heller'in *Şike*; Norman Mailer'in *Çıplak ve Ölü* gibi - savaş sırasında ABD askerlerinin üst rütbeli subaylara duydukları öfke dile getirilmişti. *Çıplak ve Ölü* de askerler savaşırken konuşurlar ve biri şöyle der: "Bu ordunun tek hatası hiçbir savaşı kaybetmemek zaten."

> Taglio şaşırmıştı: "Yani bunu kaybedelim mi diyorsun?"
> Kızıl birden kendini kaybetti: "Benim bu allahın belası Japonlarla ne alıp veremediğim var ki? Bu boğucu orman onların olursa umurumda mı sanki? Cummings bir yıldız kazanmış kazanmamış, bana ne?"
> "General Cummings iyi bir adam," dedi Martinez.
> "Dünyada iyi asker yoktur," diye kestirip attı Kızıl.

Zenci toplumunda savaşa karşı bir kayıtsızlık, hatta bir öfke vardı ve zenci gazetelerinin ve liderlerin siyahların duygularını harekete geçirmek konusundaki çabaları bir işe yaramıyordu. Lawrance Wittner, *Rebels Against War* (Savaş Asileri) adlı kitabında bir zenci gazetecinin şu sözlerini aktarmaktadır: "Zenciler... öfkeli, tepki dolu ve savaş konusunda bütünüyle duyarsız. 'Ne için savaşalım?' diye soruyorlar. 'Bu savaşın benim için hiçbir anlamı yok. Biz kazanırız, ben kaybederim, o halde?'" İzne çıkan bir zenci subay Harlem'deki arkadaşlarına, orduda yüzlerce sohbet toplantısına katıldığını ve zenci askerlerin savaşmakta hiçbir yarar göremediklerini anlatmaktaydı.

Siyahların okulunda bir öğrenci öğretmenine şunları söylüyordu: "Ordu bize karşı ayrımcılık yapıyor. Donanma bizi ancak aşçı, hizmetçi olarak alıyor. Kızılhaç bizim kanımızı kabul etmiyor. İşverenler ve işçi sendikaları bizi dışarıda bırakıyor. Linçler sürüyor. Oy veremiyoruz, aşağılanıyoruz, üzerimize tükürülüyor. Hitler bundan fazla ne yapabilir ki?" Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik (SHGUB) lideri Walter White, bu öğrencinin sözlerini Ortabatı'da binlerce siyahın katıldığı bir toplantıda, dinleyenlerin tepki göstereceğini düşünerek tekrar etti. Tepki yerine anımsadığı tek şey: "Dinleyicilerden beni afallatan, susturan öyle bir alkış yükseldi ki, kendimi toplamam ve alkışları susturmam otuz, kırk saniye sürdü."

1943 yılı Ocak ayında siyahların bir gazetesinde "Silah Altına Alınan Askerin Duası" başlıklı bir şiir yer alıyordu:

Tanrım, bugün
Savaşa gidiyorum:
Savaşmaya, ölmeye,
Ama söyle, öleyim de,
Ne diye?
Yüce tanrım,
Savaşacağım elbette, ama:
Benim korkum
Ne Almanlar,
Ne Japonlar,
Benim korkum burada,
Amerika'da!

Fakat zencilerin savaşa karşı örgütlü bir muhalefetleri yoktu. Aslında örgütlü muhalefet başka gruplarda da çok az yapılabilmişti. Komünist Parti savaşı coşkulu bir biçimde destekliyordu. Sosyalist Parti bölünmüştü; şu ya da bu şekilde net bir tavır koyamıyordu.

Birkaç küçük anarşist ve pasifist grup savaşı desteklemeyi reddediyordu. Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Birliği, savaş hakkında: "... Uluslar, sınıflar ya da ırklar arası savaş, sürekli olarak çıkan

çatışmaları bastıracak ya da neden olduğu yaraları iyileştirmede başvurulacak bir yol olamaz" demekteydi. *The Catholic Worker* gazetesi, "Biz hâlâ barışçıyız..." diye ilan etmekteydi.

Kapitalizm, faşizm ve komünizmin bulunduğu, dinamik ideolojiler, saldırgan eylemler dünyasında yalnızca "barış çağrısı" yapmak bazı barışçıları rahatsız ediyordu. Onlar da, "Devrimci şiddet karşıtı tavır"dan bahsetmeye başladılar. Uzlaşmacı Birlik başkanı A. J. Muste daha sonraki yıllarda şunları söyleyecekti: "Yüzyılın ilk başlarındaki duygusal, yatıştırıcı barışçılık benim ilgimi çekmiyordu. O zamanlar insanlar uslu uslu oturup barış ve aşktan bahsederlerse dünyadaki bütün sorunları çözeceklerine inanıyorlardı." Muste, dünyanın bir devrim yaşadığını kavramıştı ve şiddete karşı olanların şiddete başvurmaksızın devrimci eyleme geçmeleri gerekiyordu. Devrimci barışçı bir hareketin, "Zenciler, ortakçılar, endüstriyel işçiler gibi baskı altındaki azınlık halklarıyla etkili bir dayanışma içinde olması gerekiyordu."

Savaşa açık açık, net bir biçimde karşı çıkan tek bir örgütlü sosyalist grup olmuştu. Bu, Sosyalist İşçi Partisi'ydi. 1917 yılında çıkarılan Casusluk Yasası hâlâ kitaplarda duruyor ve savaş zamanı konuşmalara uygulanıyordu. Fakat Birleşik Devletler daha savaşa girmeden önce, 1940 yılında, Kongre'den Smith Yasası da geçirilmişti. Smith Yasası, Casusluk Yasası'nın yasakladığı silahlı kuvvetlerde görev reddine yol açacak konuşma ve yazma yasaklarını alıyor ve bunları barış zamanına da uyguluyordu. Smith Yasası aynı zamanda hükümetin güç ve şiddet kullanılarak yıkılmasını desteklemeyi ya da bunu destekleyen herhangi bir örgüte katılmayı ya da bu yönde herhangi bir fikrin yayımlanmasını da suç haline getiriyordu. 1943 yılında Minneapolis'te Sosyalist İşçi Partisi'nin on sekiz üyesi, fikirleri İlkeler Deklarasyonu ve Komünist Manifesto'da ifade edilen bir partiye katıldıkları için Smith Yasası'nı çiğnemekle suçlanmışlardı. Bunlar çeşitli hapis cezaları aldılar ve Yüksek Mahkeme itirazlarını ve davalarına yeniden bakmayı reddetti.

Bazı sesler asıl savaşın her bir ulusun kendi içinde olduğu konusunda ısrar etmeyi sürdürdüler. Dwight Macdonald'ın savaş sırasında çıkardığı *Politics* adlı dergide, 1945 yılı başlarında, Fransız işçi-düşünür Simone Weil tarafından yazılmış bir makale yayımlandı:

> İster Faşizm, ister Demokrasi, isterse Proleterya Diktatörlüğü maskesini takmış olsun, karşımızdaki asıl düşman, savaş için hazırladığımız Araçlar, yani bürokrasi, polis ve askerlerdir. Gerçek düşmanımız cephede ya da savaş hatlarında bizimle karşı karşıya gelenler, kardeşlerimize bizden daha fazla düşman olanlar değil; fakat bizi koruyacağını söyleyip bizi köleleştirenlerdir. Koşullar ne olursa olsun kendimize karşı her zaman edebileceğimiz en büyük ihanet, kendimizi bu Araçlara bağımlı kılmak ve bize hizmet ederlerken onlara kendimizin ve başkalarının içindeki bütün insani değerleri ezdirmektir.

Yine de Amerikalı nüfusun büyük bir kısmı gerek orduda, gerekse sivil yaşamda savaşmak üzere harekete geçirilmişti ve savaşın atmosferi giderek daha fazla sayıda Amerikalıyı içine çekiyordu. Kamuoyu yoklamaları askerlerin çoğunluğunun savaş bittikten sonra da asker celplerinin sürmesini istediğini gösteriyordu. Düşmana karşı nefret, özellikle Japonlara karşı nefret giderek yayılıyordu. Irkçılık da işbaşındaydı. Iwo Jima savaşından bahsederken *Time* dergisi şöyle diyordu: "Mantığını kullanmayan, sıradan Japon cahildir. Belki de insani yönleri vardır. Ama bunları gösteren... hiçbir şey yoktur."

Böylece, sivillerin hiçbir savaşta görülmedik bir biçimde bombalanmaları için kitlesel bir destek oluşturuldu; Alman ve Japon kentleri hava bombardımanına tutuldu. Biri çıkıp halk desteğini göstererek bu savaşın bir "halk savaşı" olduğunu iddia edebilir. Fakat eğer "halk savaşı" saldırı karşısında kalan bir halkın kendini koruma savaşı ise - seçkin bir grubun ayrıcalıkları için savaşmak yerine insani nedenlerle savaşılıyorsa ve birkaç kişiye karşı savaşılıyor, çoğunluğa karşı savaşılmıyorsa - o zaman Alman ve Japon halklarına karşı bütün olanaklar kullanılarak gerçekleştirilen bu hava saldırıları "halk savaşı" kavramını da yerle bir etmekteydi.

İtalya, Etiyopya savaşı sırasında kentleri bombalamıştı; İtalya ve Almanya, İspanyol İç Savaşı'nda sivilleri bombalamıştı; İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında Alman uçakları, Hollanda'da Rotterdam, İngiltere'de Coventry kentleri üzerine ve daha birçok yere bombalarını bırakmışlardı. Roosevelt bunları, "İnsanlığın vicdanını derin bir biçimde sarsan, hepimizi şok eden insanlık dışı barbarlık" olarak tanımlamıştı.

Bu Alman bombardımanları, İngiliz ve Amerikalıların Alman kentlerine bıraktıkları bombalarla karşılaştırıldığında çok yüzeysel kalıyordu. 1943 yılının Ocak ayında Müttefikler Kazablanka'da buluştular ve geniş ölçekli hava hücumları yaparak, "Yerinden oynatmak suretiyle Alman ordusunun yok edilmesi; sanayi ve ekonomik sistemin çökertilerek Alman halkının moralinin bozulması ve son olarak Almanların silahlı direnme gücünün iyice zayıflatılarak nihai zaferin kazanılması" konusunda anlaştılar. Böylece bin uçağın Cologne, Essen, Frankfurt, Hamburg gibi Alman kentleri üzerine yaptıkları akınlarla buraları tamamen yıkıma uğratıldı. Bombalamaya gece çıkan İngilizler, "askeri hedef" gözettikleri rolünü oynamaya bile gerek görmüyorlardı; gündüz uçan Amerikan uçakları gözetir gibi yapıyorlardı; ancak bu yükseldikleri irtifadan neredeyse olanaksızdı. Terörize etmeye yönelik bu bombalama en üst noktasına, 1945 yılı başlarında Dresden kentinde ulaştı; bombalardan çıkan ısı tüm havası alınmış bir boşluk, bir vakum yarattı ve kentte aniden büyük bir ateş fırtınası oluştu. Dresden'de 100.000 kişiden daha fazla insan öldü. (Winston Churchill, savaş anılarında kendini bu bombalama olayına kilitlemiştir: "Geçtiğimiz ay Dresden kentini ağır bir bombardımana tabi tuttuk. Dresden o günlerde Almanların doğu cephesinin iletişim merkezi durumundaydı."

Japon kentlerinin bombalanması sırasında da sivillerin moralini bozmak için "bombaya doyurma" stratejisi izlenildi; Tokyo üzerine bir gecede yapılan bombardımanda 80.000 kişi öldü. Ve arkasından 6 Ağustos 1945'te, Hiroşima kenti üzerinde tek bir Amerikan uçağı görüldü; uçak ilk atom bombasını attı ve arkasında 100.000 Japonu ölü, onbinlercesini de radyasyon zehirlenmesinden yavaş yavaş ölürken bırakıp gitti. *A World Destroyed* (Yok Edilen Bir Dünya) adlı kitabında tarihçi Martin Sherwin'in belirttiğine göre, Hiroşima kenti cezaevinde esir bulunan on iki donanma uçağı pilotu da bombalanma nedeniyle öldürüldü; ancak bu gerçek Birleşik Devletler yönetimi tarafından asla resmen doğrulanmadı. Üç gün sonra, ikinci bir atom bombası Nagazaki kenti üzerine bırakıldı ve bu da yaklaşık 50.000 kişiyi öldürdü.

Bu canavarlıklar, savaşın hızla bitirileceği ve Japonya'yı işgal etmeye gerek kalmayacağı gibi gerekçelerle haklı gösterilmeye çalışılıyordu. Hükümet, Japonya'yı işgal etmenin çok sayıda cana mal olacağını, Dışişleri Bakanı Byrnes'e göre bir milyon, General George Marshall'ın Truman'a verdiği iddia edilen rakama göre ise yarım milyon insanın öleceğini söylüyordu. (Yıllar sonra bir atom bombası imalat projesi olan Manhattan Projesi dosyaları ortaya çıkınca, General'in bomba konusunda Japonları uyardığı, insanların kentten uzaklaştırılması durumunda yalnızca askeri hedeflerin yok edileceğini bildirdiği anlaşıldı.) Ancak Japonya'nın işgal edilmesi durumunda uğranılacak kayıplar konusunda yapılan tahminlerin gerçekçi olmadığı ve bombalamanın sonuçları ortaya çıkmaya başlayınca giderek daha fazla sayıda insanın dehşete düşmesi nedeniyle bu rakamların kafadan atıldığı belli oldu. 1945 Ağustosunda Japonya umutsuz bir durumdaydı ve teslim olmaya hazırdı. *New York Times* gazetesinin askeri yorumcusu Hanson Baldwin, savaştan kısa bir süre sonra şunları yazıyordu:

> 26 Temmuzda Postdam'da düşmandan kayıtsız şartsız teslim olması istendiğinde, askeri bakımdan umutsuz bir stratejik konumdaydı.
>
> Hiroşima ve Nagazaki'yi haritadan sildiğimizde de aynı durumdaydı.
>
> Bunu yapmamız gerekir miydi? Elbette ki hiç kimse emin olamaz, ama yanıt her zaman mutlaka olumsuz olacaktır.

Savaş sırasında yapılan hava akınlarının sonuçlarını araştırmak üzere, 1944 yılında Savaş Bakanlığı tarafından kurulan Birleşik Devletler Stratejik Bombalama Araştırmaları Komisyonu, yüzlerce sivil Japon ve askeri liderle, Japonya teslim olduktan hemen sonra görüşmeler yapmış ve savaş sonrası şu raporu sunmuştu:

> Bütün gerçeklerin ayrıntılı bir biçimde incelenmesi ve konuyla ilgili, hayatta kalan Japon liderlerin tanıklığına dayanarak, komisyonumuz Japonya'nın; atom bombaları atılmamış, Rusya savaşa girmemiş ve işgali planlanıp düşü-

nülmemiş olsa bile, 31 Aralık 1945 tarihinden önce mutlaka ve 1 Kasım 1945 tarihinden önce büyük bir olasılıkla teslim olacağı kanaatine varmıştır.

Fakat 1945 Ağustosunda Amerikalı liderler bu gerçeği bilebilirler miydi? Yanıt çok net bir biçimde, evet, olacaktır. Japonların savaş şifreleri çözülmüş ve mesajları durdurulup yok edilmeye başlamıştı. Japonya'nın, Moskova'daki elçisine, müttefiklerle barış görüşmeleri üzerinde çalışmaya başlaması talimatını verdiği biliniyordu. Bundan bir yıl önce Japon liderler teslim olma konusunu konuşmaya başlamışlar ve imparatorun kendisi de, Haziran 1945'te, sonuna kadar savaşmaktan başka alternatifler düşünülmesini önermeye başlamıştı. 13 Temmuz tarihinde Dışişleri Bakanı Shigenori Togo Moskova'daki elçisine bir telgraf çekerek, "barış için tek engel kayıtsız şartsız teslim olmamızı istemeleridir..." demişti. Martin Sherwin bu konudaki tarihsel belgeleri büyük bir sabır ve titizlikle inceledikten sonra şu sonuca varmıştı: "Savaştan önce Japon şifresini çözen Amerikan haberalma servisinin bu mesajı Başkan'a bildirmemesi mümkün değildi. Zaten bildirdiler de. Fakat bunun savaşı sona erdirme çabaları üzerinde hiçbir etkisi olmadı."

Birleşik Devletler hem Amerikalıların hem de Japonların yaşamlarını kurtaracak bu küçük adımı niçin atmadı? Acaba atom bombasına atmaktan vazgeçemeyecekleri kadar büyük ölçüde para ve çaba yatırımı mı yapmışlardı? Manhattan Projesi'nin başında bulunan General Leslie Groves, Truman'ın durumunu kızak üzerinde yokuş aşağı kayan birinin durumuna benzetmektedir; yani olayın hızı durdurulamayacak kadar artmıştır. Ya da belki de bu durum, İngiliz bilim adamı P. M. S. Blackett'in *Fear, War, and the Bomb* (Korku, Savaş ve Bomba) adlı kitabında belirttiği gibi, Birleşik Devletler'in, Rusya'nın Japonya'ya karşı savaşa girmesinden önce bombayı patlatabilme kaygılarından kaynaklanıyordu.

(Resmi olarak Japonlarla savaş içinde görünmeyen) Ruslar, gizlice, Avrupa'daki savaşın bitmesinden doksan gün sonra savaşa girmek için anlaşmıştı. Bu anlaşma 8 Mayısta yapılmıştı; bu nedenle 8 Ağustosta Ruslar Japonya'ya savaş ilan edeceklerdi. Ancak o tarih gelmeden atom bombası atıldı, ertesi gün bir bomba daha Nagazaki'ye atıldı. Dolayısıyla Japonya, Ruslara değil Birleşik Devletler'e teslim oldu. Birleşik Devletler savaş sonrası Japonya'yı işgal etti. Diğer bir deyişle, Blackett'in de belirttiği gibi atom bombasının atılışı "Rusya ile soğuk diplomatik savaşta ilk önemli operasyon..." olmuştu. Blackett'in bu savı, Amerikalı tarihçi Gar Alperovitz tarafından *Atomic Diplomacy* (Atom Diplomasisi) adlı kitapta desteklenmektedir. Alperovitz 28 Temmuz 1945 tarihinde, Donanma Bakanı James Forrestal'in günlüğünde, Dışişleri Bakanı James F. Byrnes için, "Ruslar işe karışmadan Japonya sorununu bitirmek için yanıp tutuşuyordu" notunu düştüğünü anlatmaktadır.

Truman, "Dünya, ilk atom bombasının askeri bir üs olan Hiroşima'ya atıldığını bilmelidir. Bomba oraya atıldı; çünkü ilk saldırımızda, sivillerin öldürülmesini mümkün olduğunca engellemeyi arzu ettik," diye konuşmuştu. Ama bu çok gülünç bir iddiaydı; çünkü Hiroşima'da öldürülen 100.000 kişinin hemen tamamı sivildi. Birleşik Devletler Stratejik Bombardıman Araştırmaları resmi raporunda, "Hiroşima ve Nagazaki hareketlilik ve nüfus yoğunlukları nedeniyle hedef olarak seçildiler," denilmektedir.

Nagazaki üzerine ikinci bombanın atılmasının önceden planlandığı anlaşılmaktadır; ama hiç kimse niçin atıldığını açıklayamamaktadır. Akla gelen ilk neden bu bombanın plutonyum, Hiroşima bombasının ise uranyum bombası olmasıdır. Bu durumda acaba Nagazaki'de ölenler ve radyasyona maruz kalanlar bilimsel bir deneyin kurbanları mı oldular? Martin Sherwin, Nagazaki'de bulunan ölüler arasında Amerikalı savaş esirlerinin bulunma olasılığının yüksek olduğunu söylemekte, Birleşik Devletler Ordusu'nun Guam'daki Stratejik Hava Kuvvetleri Karargâhı'ndan, 31 Temmuz günü Savaş Bakanlığı'na gönderilen şu mesaja dikkatimizi çekmektedir:

> Müttefik Ordusu'ndan alınan savaş esirleri kampının, Nagazaki kentinin merkezinin bir mil kuzeyinde bulunabileceği güvenilir kaynaklardan rapor edilmiş, ancak bu bilgi fotoğraflarla doğrulanamamıştır. Bu rapor merkezin planladığı operasyonda seçilen hedef konusunu etkileyebilir mi? Hemen yanıtlayınız.

Bu mesaja verilen yanıt, "Merkez tarafından seçilen hedefler değişmeyecektir," biçiminde olmuştur.

Bombadan sonra savaş gerçekten hızla sona erdi. İtalya zaten bir yıl önce mağlubiyeti kabul etmişti. Almanya da teslim olmuş, Doğu cephesinde Sovyetler Birliği ordusu tarafından; batıda ise müttefik ordularının yardımıyla ezici bir yenilgi almıştı. Şimdi de Japonya teslim oluyordu. Faşist güçler yok edilmişti.

Fakat fikir düzeyinde, gerçek yaşamdaki faşizm ne durumdaydı? Faşizmin temel öğeleri, militarizm, ırkçılık, emperyalizm de yok edilebilmiş miydi? Yoksa bunlar galiplerin çoktan zehirlenmiş kanlarına mı karışmaktaydı? Devrimci bir savaş karşıtı olan A. J. Muste 1941 yılında şu soruyu sormuştu: "Savaş sonrası yenen taraf sorun olmaya başlar. Galip artık savaşın ve şiddetin bir getirisi olduğunu kanıtlamış durumdadır. Peki şimdi onu kim durduracaktır?"

Savaşın galipleri Sovyetler Birliği ve Birleşik Devletler'dir. İngiltere, Fransa ve Milliyetçi Çin'de galip devletler arasındadır; ancak durumları zayıftır. Bu her iki ülke de gamalı haçlar ve kaz adımları olmaksızın ya da ırkçılığı resmiyete dökmeksizin; biri "sosyalizm", diğeri "demokrasi" adı altında, hızla kendi imparatorluklarının nüfuz bölgelerini belirlemeye

giriştiler. İlk yaptıkları iş dünya egemenliğini paylaşmak için yarışmaya girmek, faşist ülkelerin kurdukları askeri mekanizmalardan daha büyüklerini kurmak ve Hitler, Mussolini ve Japonya'nın denetleyebildikleri ülkelerden daha fazla sayıdaki ülkenin kaderleriyle oynamak oldu. Ayrıca yönetimlerini güvenceye almak için her biri kendi teknikleriyle; Sovyetler Birliği kaba saba bir biçimde, Birleşik Devletler üst düzey bir ustalık ve beceriyle kendi nüfuslarıyla da oynadılar.

Savaş Birleşik Devletler'i yalnızca dünyanın büyük bir kısmını denetleyecek konuma getirmedi; aynı zamanda, ülke içinde etkili bir denetimi sağlamak için de koşullar yarattı. Otuzlu yılların Yeni Dirlik önlemleriyle bir parça giderilebilen işsizlik, ekonomik sıkıntılar gibi dertlerin yol açtığı kargaşa ortamı, savaşın yarattığı daha büyük kargaşa tarafından bastırılabilmişti. Savaş, çiftçilere daha fazla ödeme yapılmasını; işçilere daha fazla ücret verilmesini; yeterince nüfusa yeterince refah sağlanmasını gerçekleştirince otuzlu yıllarda toplumu tehdit eden huzursuzluk ve ayaklanmaların hızı kesildi. Lawrence Wittner'in de yazdığı gibi, "savaş Amerikan kapitalizmini gençleştirdi." En büyük kazanç şirket kârlarında oldu. 1940'ta 6.4 milyon *dolar* olan şirket kârları 1944 yılında 10.8 milyon *dolara* yükseldi. İşçi ve çiftçilere de yeterince para verilerek onların sistemin iyi çalıştığını düşünmeleri sağlandı.

Yönetimlerin çok eskilerde öğrendikleri bir dersti bu: savaş denetim sorunlarını çözümlüyordu. *General Electric Corporation*'ın başkanı Charles E. Wilson, savaş dönemindeki durumdan o denli mutluydu ki, iş ve askeri çevrelerin "sürekli savaş ekonomisi" çerçevesinde işbirliğini sürdürmelerini önerdi.

Ondan sonra da şunlar oldu: Savaş sonrası yıllarda savaş yorgunu Amerikan kamuoyu, seferberliğin sona ermesini ve silahsızlanmayı desteklemeye hazırlanırken, Truman yönetimi (Roosevelt 1945 Nisan ayında ölmüştü) bir kriz ve soğuk savaş atmosferi yaratmak için çalışmalara başladı. Sovyetler Birliği ile rekabet gerçekti. Bu ülke savaştan ekonomisi çökmüş, 20 milyon insanı ölmüş bir halde çıkmıştı; ama şaşırtıcı bir biçimde kendini toparlıyor, sanayisini yeniliyor ve askeri güç kazanıyordu. Ancak Truman yönetimi Sovyetler Birliği'ni yalnızca bir rakip değil, acil bir tehdit olarak gösterdi.

Yurtiçinde ve dışında bir korku atmosferi, komünizm histerisi yaratarak askeri bütçenin inanılmaz rakamlara tırmanmasını ve savaşa dönük bir ekonominin harekete geçirilmesini sağladı. Bu politika bileşimi ise dışarıda daha saldırgan, içeride ise daha baskıcı bir yönetim anlayışını getirdi.

Avrupa ve Asya'daki devrimci hareketler Amerikan kamuoyuna Sovyet yayılmacılığının örnekleri olarak sunuluyor, böylece Hitler'in yakın geçmişteki saldırganlıkları anımsatılarak tepki yaratılıyordu.

Yunanistan savaş öncesi sağ eğilimli bir krallık ve diktatörlüktü. Savaşın hemen sonrasında İngiliz ordusu bu ülkede askeri bir müdahale

Yarım milyon genç,
Potinleri içinde,
Ağır ağır yürüdü cehenneme.
Bana gelince-
Ben davulcu çocuktum sadece.
Sahi - anımsamıyor musun beni?
Bana Al derlerdi, Al, her yerde
Sahi, hiç mi hatırlamadın dostunu,
Al'i - yani beni?
Varsa birkaç kuruş ver,
Bu aç kardeşine, Al'e.

Bu şarkı yalnızca umutsuzluğun dile getirilmesi değildi. Yip Harburg'un Terkel'e de belirttiği gibi:

> Bu şarkıda adam aslında şunları söylüyor: Ben bu ülkeye bir yatırım yaptım. Nerede benim lanet olası payım?... Bu şarkı yalnızca hüzünden daha fazla bir şeyler getiriyor bize. Para isteyeni bir dilenci olarak tanıtmıyor. Sorular soran onurlu bir insan, hatta haklı olarak biraz kızgın biri olarak tanıtıyor.

İşsiz kalmış, ailesi aç bırakılmış bu Birinci Dünya Savaşı gazisinin şarkılara yansıyan kızgınlığı, 1932 yılı ilkbahar ve yaz mevsimlerinde Washington'a yapılan İkramiye Ordusu yürüyüşüne yol açtı. Ellerinde hükümetin kendilerine verdiği ve gelecek yıllarda geçerli olacak İkramiye sertifikalarıyla yürüyüşe geçen savaş gazileri Kongre'den bu sertifikaların paraya umutsuzca ihtiyaç duyulduğu bu dönemde hemen ödenmesini talep ettiler. Ülkenin dört köşesinden, yanlarında eşleri, çocukları ya da yalnız olarak Washington'a yürüyüşe geçtiler. Eski püskü, ikinci el otomobillerle, yük trenlerine kaçak yolcular olarak binerek ya da otostop yaparak Washington'a geldiler. Bunlar Batı Virginialı madenciler, Columbus'tan Georgia'dan gelen sac metal işçileri ve Chicagolu işsiz Polonya asıllı gazilerdi. Ailelerden biri, karı-koca ve üç yaşındaki çocukları California'dan gelebilmek için yük trenlerinde tam üç ay yaşamışlardı. New Mexico'dan gelen Mescalero yerlisi Şef Koşan Kurt işsizdi ve yanına yayını ve oklarını da alarak çıkagelmişti.

Washington'a yirmi binden fazla insan geldi. Çoğu Potomac Nehri'nin karşı kıyılarında, Kapitol'ün tam karşısına düşen Anacostia Düzlükleri'nde kamp kurdular. John Dos Passos'un da yazdığı gibi, "erkekler eski gazeteler, karton kutular, ambalaj sandıkları, teneke parçaları ya da su geçirmez kahverengi kâğıtları başlarına dam yaparak derme çatma yapılarda yatıyorlar; yağmurdan korunmak için bir araya getirilmiş bu eğri büğrü geçici korunaklar kent çöplüğünden bulunmuş." İkramiyeleri ödemek için gerekli yasa tasarısı Meclis'ten geçti, fakat Senato'da takıldı ve cesaretleri kırılan bazı gaziler geri gittiler. Yine de çoğu kaldı. Bazıları Kapitol'ün yakınındaki devlet binalarına yerleştiler,

yaparak savaş sırasında güçlenen popüler sol eğilimli Ulusal Özgürlük Cephesi'ni dağıttı. Böylelikle sağcı diktatörlük yeniden işbaşına getirilmiş oluyordu. Yeni rejimin karşıtları hapsedilince ve işçi sendikalarının liderleri değiştirilince ülkede solcu bir gerilla hareketi gelişmeye başladı. 7 milyon nüfuslu ülkede kısa zamanda 17.000 savaşçı, 50.000 aktif destekçi ve belki de 250.000 kadar sempatizan ortaya çıktı. İngiltere isyanla başa çıkamayacağını söyleyerek Birleşik Devletler'den yardım istedi. Dışişleri Bakanlığı'ndaki memurlardan birinin daha sonra söylediği gibi: "Büyük Britanya İmparatorluğu dünya liderliğini bir saat içinde Birleşik Devletler'e... bırakmıştı."

Birleşik Devletler bu duruma Truman Doktrini ile karşılık verdi. "Doktrin" sözcüğü, Truman'ın 1947 ilkbaharında Kongrede bir konuşma yaparak, Yunanistan ve Türkiye için 400 milyon *dolar*lık askeri ve ekonomik yardım istemesine yakıştırılan isimdi. Truman bu konuşmasında, "kendilerini yönetimleri altına alma girişiminde bulunan dış baskılara ya da silahlı azınlıklara direniş gösteren özgür halklara Birleşik Devletler'in yardım etmesi gerektiğini," söylemişti.

Aslında, en büyük dış baskı Birleşik Devletler'in ta kendisiydi. Yunanlı asiler Yugoslavya'dan biraz yardım alıyorlardı ama Sovyetler Birliği onlara hiç yardım etmiyordu. Sovyetler Birliği savaş sırasında Churchill'e, eğer kendilerinin Romanya, Polonya ve Bulgaristan'da yer edinmelerine göz yumarsa, İngilizlerin de Yunanistan'da istediklerini yapmalarına izin vereceklerine dair söz vermişti. Anlaşılan Sovyetler Birliği de, Birleşik Devletler gibi denetleyemeyeceği devrimlere yardım etmeye istekli değildi.

Truman, dünya "çeşitli yaşam biçimi alternatifleri arasından bir seçim yapmalıdır," diyordu. Alternatiflerden biri, "çoğunluğun iradesini... ve özgür kurumları" diğeri ise "azınlığın iradesini... terör ve baskıyı... bireysel özgürlüklerinin kısıtlanmasını" temel alıyordu. Truman'ın danışmanı Clark Clifford, Truman'ın mesajında, Yunanistan'daki askeri müdahaleyi daha az retorik isteyen fakat daha pratik bir konuyla, "Ortadoğu'nun büyük doğal kaynaklarıyla (Clifford petrolü kastediyordu) ilişkilendirmesi"ni önermiş, fakat Truman bu konuya hiç girmemişti.

Birleşik Devletler, Yunanistan İç Savaşı'na da girdi; ama askerlerle değil, silahlarla ve askeri danışmanlarla. 1947 yılının son beş ayı içinde Atina'daki sağcı yönetime Birleşik Devletler tarafından 74.000 ton askeri gereç gönderildi. Bunlar arasında ağır silahlar, bombardıman uçakları ve napalm bombası stokları da vardı. General James Van Fleet'in idaresindeki iki yüz elli subay savaş alanındaki Yunanlılara askeri danışmanlık yapıyordu. General Van Fleet halk ayaklanmalarıyla başa çıkmada standart bir yöntem haline gelen bir politika izledi; kırsal alandaki binlerce Yunanlıyı evinden barkından zorla çıkararak gerillalara giden yardımı kesme ve onları tecrit etme yolunu denedi.

Böyle bir yardımla ayaklanma 1949 yılına girildiğinde çoktan bastırılmıştı. Birleşik Devletler'in Yunan yönetimine ekonomik ve askeri yardımları sürdü. Esso, Dow Chemical, Chrysler ve diğer ABD şirketlerinin yatırımcı sermayeleri Yunanistan'a aktı. Yine de, tarihçi Richard Barnet'in *Intervention and Revolution* (Müdahale ve Devrim) adlı çalışmasında belirttiği gibi, ülke "son derece acımasız ve gerici bir diktatörlüğün elinde olduğu için" cehalet, yoksulluk ve açlık yaygın bir biçimde sürüp gitti.

İkinci Dünya Savaşı bittiğinde Çin'de komünist hareketin liderliğinde ve büyük bir halk desteğiyle devrim süreci uzun bir yol kat etmişti. Japonlara karşı savaşan Kızıl Ordu, Birleşik Devletler'in desteklediği yoz Çang Kay-şek diktatörlüğünü yıkmak için de savaşıyordu. Birleşik Devletler 1949 yılına dek Çang Kay-şek güçlerine 2 milyar *dolar* tutarında yardım yapmışlardı; ancak Dışişleri Bakanlığı'nın Çin konusundaki "Beyaz Kâğıt" adı altında yayımlanan bakanlık raporuna göre, Çang Kay-şek yönetimi kendi halkı ve ordusu gözünde de inandırıcılığını yitirmiş bulunuyordu. Ocak 1949 tarihinde Çin komünist güçleri Pekin'e girdiler ve iç savaş bitti; Çin devrimci bir hareketin eline geçti ve bu çok eski ülkenin uzun tarihinde ilk kez, dış güçlerin denetiminden bağımsız ve halk yönetimi kavramına en yakın bir yönetim biçimi kuruldu.

Savaş sonrası yıllarında Birleşik Devletler, devrimin bastırılmasını amaçlayan bir dış politikayı desteklemeyecek olan kökten değişimcileri dışlayarak, soğuk savaş ve antikomünizm politikaları etrafında Tutucular, Liberaller, Cumhuriyetçiler ve Demokratlar arasında ulusal bir onaybirliği yaratmaya çalıştı. Böyle bir koalisyon ancak ülke dışında yürüttüğü saldırgan politikası tutuculara, ülke içinde yürüttüğü refah programları (örneğin Truman'ın "Adil Dağıtım"ı gibi) ise liberallere çekici gelecek liberal-demokrat bir başkan tarafından gerçekleştirilebilirdi. Buna ek olarak, eğer liberaller ve gelenekçi Demokratlar savaş anılarının hâlâ tazeliğini koruduğu bu günlerde "saldırganlığa" karşı bir dış politikayı destekleyebilirlerse İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı radikal-liberal blok kırılabilecekti. Ve eğer antikomünist takım ruhu yeterince güçlü oluşturulabilirse, liberaller, normal zamanlarda liberal hoşgörü geleneğinin ihlali olarak görülebilecek şekilde ülke içindeki baskı hareketini destekleyebileceklerdi. 1950'de liberal-muhafazakâr onaybirliğini hızlandıracak olay gerçekleşti: Truman'ın Kore'deki ilan edilmemiş savaşı.

Japonya tarafından otuz beş yıl boyunca işgal altında tutulan Kore, Japon işgalinden İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurtulmuş ve Sovyet nüfuzunun bir parçası olarak gözüken sosyalist bir diktatörlük olan "Kuzey Kore" ile, Amerikan nüfuz alanı içinde gözüken bir sağcı diktatörlük olan "Güney Kore" olarak iki parçaya bölünmüştü. Kuzey ve Güney Kore birbirlerini her fırsatta tehdit ediyorlardı. Sonunda 25 Haziran 1950 tarihinde Kuzey Kore orduları 38'inci enlemi geçerek güneye doğru ilerlediler. Güney Kore topraklarını işgal ettiler. Birleşik Devletler'in egemenliğindeki Birleşmiş Milletler, üyelerinden "silahlı saldırıyı püskürt-

mek için" yardım istedi. Truman Amerikan silahlı kuvvetlerine Güney Kore'ye yardım etmesini emretti ve Amerikan ordusunun adı Birleşmiş Milletler ordusu oldu. Truman, "Uluslararası ilişkilerde gücün üstünlüğü kuralına dönüş yapmanın etkileri çok büyük olacaktır. Birleşik Devletler hukukun üstünlüğü kuralını benimsemeyi sürdürecektir," diyordu.

Birleşik Devletler'in "kaba kuvvetin üstünlüğü" kuralına karşı çıkması üç yıl süren bir bombalama ve top ateşi sonucu Kore'yi, Kuzey'de ve Güney'de, tam bir mezbahaya çevirmesi demek oldu. Kore'de Napalm bombası kullanıldı ve bir BBC muhabiri bombanın ortaya çıkardığı sonucu şöyle anlatıyordu:

> Önümüzde garip bir şekil dikiliyordu; hafifçe çömelmiş, bacakları açık, kollar iki yana doğru uzanmış bir şeydi bu. Gözleri yoktu ve vücudunun tamamı, yani yanık paçavralar arasından görülen vücut parçaları üzerinde sarı cerahatten benekler bulunan sert kara bir kabukla kaplanmıştı... Dikilmesi gerekiyordu, çünkü artık vücudu kaplayan bir deri yoktu. Onun yerine kabuk gibi kolayca kırılabilen gevrek bir şey vardı... Gözlerimle gördüğüm kül haline gelmiş yüzlerce köyü düşündüm ve Kore cephesinde giderek artan sayılarla ifade edilen savaş zayiatının ne olabileceğinin farkına vardım.

Kuzey'de ve Güney'de "gücün üstünlüğü" kuralına karşı çıkma adına belki 2 milyon kişi katledildi.

Truman'ın sözünü ettiği "hukukun üstünlüğü" kuralına gelince, Amerikan askeri hareketi bunun da ötesine geçti. Birleşmiş Milletler kararı, "silahlı saldırıyı püskürtmek ve bölgede barış ve güvenliği tekrar sağlamak" için eyleme çağırıyordu. Fakat Amerikan orduları, Kuzey Korelileri 38. paralelin gerisine ittikten sonra, Kuzey Kore içlerinde Çin sınırına kadar ilerlediler ve Çin'i de savaşa girmeye kışkırttılar. Bunun üzerine Çin orduları güneye akmaya başladı ve savaş 38. paralelde, her iki ordu için de daha ileri gidilemeyecek bir biçimde, barış görüşmelerinin başladığı 1953 yılına dek, eski Kuzey-Güney sınırında kilitlendi.

Kore Savaşı, savaşı ve başkanı destekleyen liberal görüşü harekete geçirdi. Dış müdahaleleri onaylama ve ülkedeki ekonominin askerileşmesi konusunda bir koalisyon yarattı. Bu ise koalisyonun dışında kalan ve radikal eleştiri yapanların zora düşmesi anlamını taşıyordu. Yazar Alonzo Hamby, *Beyond the New Deal* (Yeni Dirliğin Ötesi) adlı kitabında Kore Savaşı'nın *The New Republic, The Nation* ve 1948 yılında solcu bir koalisyonda İlerici Parti etiketiyle Truman'a karşı seçime giren Henry Wallace tarafından desteklendiğini belirtmektedir. Liberaller her yerde, hatta liberaller arasında bile komünist avcılığı yapan senatör McCarthy'i sevmiyorlardı; ama Hamby'nin de belirttiği gibi, Kore savaşı "McCarthyizme yeniden yaşam kazandırmıştı."

Sol hareket otuzlu yılların güç günlerinde ve faşizme karşı savaşta çok etkiliydi. Gerçek Komünist Parti üyelerinin sayısı çok değildi - belki de

100.000'den azdı - fakat üyeleri milyonları bulan işçi sendikaları içinde, sanatçılar arasında ve otuzlu yıllarda kapitalist sistemin başarısızlığına bakarak komünizm ve sosyalizme yakınlık duyan sayısız Amerikalı için de güçlü bir hareket gibi görünüyordu. Bu nedenle eğer düzen İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kapitalizmi ülkede güvenceye almak istiyor ve Amerikan İmparatorluğu'nda kapitalizme destek konusunda bir onaybirliği yaratmak istiyorsa solun gücünü kırmak ve dışlamak zorundaydı.

Ülkeye Yunanistan ve Türkiye'de uygulanan Truman Doktrinini sunduktan iki hafta sonra, 22 Mart 1947 günü Truman 9835 sayılı kararnameyi çıkardı ve Birleşik Devletler hükümetine "sızan hainlerin" aranması için bir program başlattı. Douglas Miller ve Marion Nowack birlikte yazdıkları *The Fifties* (Ellili Yıllar) adlı kitapta şunları söylüyorlardı:

> Truman daha sonra ulusu silip süpüren "histeri dalgası"ndan şikâyet etse de, bu histerinin yaratılmasında onun Birleşik Devletler'i iç ve dış tehditlerden koruma ve komünizm karşısında zafer kazanma isteği büyük bir rol oynamıştı. Onun güvenlik programının uygulamaya konulduğu Mart 1947 ile Aralık 1952 yılları arasında 6.6 milyon kişi hakkında soruşturma açılmıştı. Bunlar arasında tek bir casusluk vakası ortaya çıkarılamamış, fakat 500 kişi "sadakatleri kuşkulu" görüldüğü gerekçesiyle işten atılmıştı. Bütün bu araştırmalar gizli kanıtlarla, gizli ve çoğu kez parayla satın alınmış tanıklarla, yargıç ya da jüri olmaksızın yapılıyordu. Devlete karşı hiçbir yıkıcı faaliyet ortaya çıkarılamamasına karşın geniş bir alanda, resmi bir biçimde yürütülen Kızıl Komünist avı halk arasında devletin casuslarla çevrili bulunduğu inancını pekiştirdi. Ülkede tutucu ve korku dolu bir tepki yayıldı. Amerikalılar mutlak bir güvenlik ve düzenin korunması gerektiği konusunda ikna edildiler.

Savaş sonrası dünyada çıkan olaylar ülke içinde komünistlere karşı başlatılan haçlı seferine halktan da destek gelmesini kolaylaştırmıştı. 1948 yılında Çekoslovakya'daki Komünist Parti, komünist olmayanları hükümetten çekilmeye zorlayarak kendi yönetimini kurdu. Aynı yıl Sovyetler Birliği, Doğu Almanya'daki Sovyet bloğunda terk edilmiş ve ortaklaşa işgal edilmiş bir kent olan Berlin'i ablukaya alarak Birleşik Devletler'i kente havadan yardım yapmaya zorladı. 1949 yılında komünistler Çin'de zafer kazandılar ve yine aynı yıl Sovyetler Birliği ilk atom bombasını patlattı. 1950'de Kore Savaşı başladı. Bütün bunlar Amerikan halkına komünistlerin dünyaya egemen olma planı olarak gösterildi.

Komünist zaferleri kadar dile getirilmese de Amerikan hükümetini en az onlar kadar tedirgin eden bir başka olay da dünyanın her tarafındaki sömürge halklarının aniden bağımsızlık istemeye başlamalarıydı. Devrimci hareketler büyüyordu -Hindiçini'nde Fransızlara, Endonezya'da Almanlara, Filipinlerde ise Birleşik Devletler'e karşı eylemler yapılıyordu.

Afrika'da insanlar hoşnutsuzluklarını, yakınmalarını grevler biçiminde ifade ediyorlardı. Basil Davidson *Let Freedom Come* (Bırakın Özgürlük Gelsin) adlı kitabında, 1947 yılında Afrika'nın Fransızlara ait Batı bölgesinde 19.000 tren yolu işçisinin Afrika tarihinin en uzun (160 gün) süren grevinde işçilerin genel valiye ilettikleri taleplerin bu yeni militanca ruhu nasıl yansıttığını anlatmaktadır. İşçiler, "Cezaevlerinizi açın, makineli tüfeklerinizi ve toplarınızı hazırlayın. 10 Ekim günü gece yarısı eğer isteklerimiz kabul edilmezse genel grev ilan edeceğiz" diye uyarmaktaydılar. Bir yıl önce Güney Afrika'da günlük kazançlarına on *şilin* (2.50 *dolar*a yakın) zam talep eden 100.000 altın madeni işçisi işi durdurmuşlar ve Güney Afrika tarihinin en büyük grevini gerçekleştirmişlerdi. Onları işe geri getirmek için askeri bir saldırı gerekmişti. Kenya'da 1950 yılında açlık sınırındaki ücretlere karşı bir genel grev yapılmıştı.

Dolayısıyla Birleşik Devletler hükümetine ve Amerikan iş çevrelerinin çıkarlarına karşı tek tehdit Sovyetler yayılmacılığı değildi. Aslında Çin, Kore, Hindiçini, Filipinler'deki eylemler yerel komünist hareketler olup Rus tahriklerinin bir sonucu değildi. Bu, bütün dünyada antiemperyalist bir uyanış dalgasıydı ve bunu bastırmak için Amerika'nın dev boyutlarda çaba göstermesi gerekecekti: bütçenin askeri harcamalara ayrılması ve sömürgeci dış politikalara karşı iç muhalefetin bastırılabilmesi için ulusal birlik sağlanmalıydı. Truman ve Kongre'deki liberaller savaş sonrası yıllarda gerekli ulusal birliği yaratabilmek için işe giriştiler; sadakat yeminleri konusunda nihai emirler, Adalet Bakanlığı'nda yapılan takibatlar ve antikomünist bir yasama süreci bu amaçla uygulandı.

Bu atmosferde Wisconsin Senatörü Joseph McCarthy, Truman'ı da geride bıraktı. 1950'lerin başında Batı Virginia, Wheeling'de Cumhuriyetçi kadınlar kulübünde yaptığı konuşmada, McCarthy elindeki bazı kâğıtları göstererek şöyle bağırdı: "Şu anda elimde 205 kişilik bir liste tutuyorum. Dışişleri Bakanlığı'na bu isimlerin Komünist Parti üyesi olduğu bildirilmiş olmasına karşın bu kişiler hâlâ bu bakanlıkta çalışmaya ve siyaseti yönlendirmeye devam ediyorlar." Ertesi gün Salt Lake City'de konuşan McCarthy, elinde elli yedi kişilik bir liste bulunduğunu (sayı her seferinde değişmekteydi) ve bunların Dışişleri Bakanlığı'ndaki komünistlerin listesi olduğunu söyledi. Çok kısa bir süre sonra da Senato kürsüsüne çıkarak Dışişleri Bakanlığı'nın devlete sadakat dosyalarından yüz kadarının fotokopisini gösterdi. Dosyalar üç yıl öncesinin dosyalarıydı ve bu insanların çoğu artık Dışişleri Bakanlığı'nda çalışmıyorlardı; fakat McCarthy yine de bunları yalanlar katarak, ekleyerek ve değiştirerek okudu. Bir dosyada "liberal" tanımlamasını "komünist eğilimli"; bir başkasında "etkin seyahat arkadaşı" tanımlamasını "etkin komünist" olarak değiştirdi ve bunlara benzer pek çok olay çıkardı.

McCarthy bu tutumunu birkaç yıl sürdürdü. Devletin Düşmanca Faaliyetlerle İlgili Senato Komisyonu'nun Sürekli Araştırmalar Alt Komi-

tesi Başkanı olarak Dışişleri Bakanlığı'nın enformasyon programını, Amerika'nın Sesi Radyosu'nu, dış ülkelerde bulunan Amerikan kütüphanelerini ve bu kütüphanelerde bulunan ve McCarthy'nin komünist olduğunu düşündüğü kitapları soruşturdu. Dışişleri Bakanlığı panikledi, dünyanın her tarafındaki kütüphane merkezlerine direktifler göndermeye başladı. Raflardan kırk kitap kaldırıldı, bunlar arasında editörlüğünü Philip Foner'in yaptığı *The Selected Works of Thomas Jefferson* (Thomas Jefferson'ın Seçme Eserleri) ile Lillian Helman'ın *The Children's Hour* (Çocukların Saati) adlı kitaplar da bulunuyordu. Bazı kitaplar yakıldı.

McCarthy cüretini artırdı. 1954 yılı baharında ordu arasındaki yıkıcıları araştırıp ifadelerini almaya başladı. Ancak generalleri komünist kuşkusu taşıyan ordu mensuplarına yeterince sert davranmamakla suçlayıp saldırmaya kalkışınca, Demokratlar kadar Cumhuriyetçilerin de tepkisini çekti ve 1954 yılının Aralık ayında Senato büyük bir oy çoğunluğu ile onu "Birleşik Devletler Senatosu'nun bir üyesine yakışmayacak... davranışlarda bulunmak"la suçlayarak kınadı. Kınama kararında McCarthy'nin komünist karşıtı yalanlarını ve abartmalarını ortaya dökmekten kaçınılmış; ifadesini aldığı bir generali küçük düşürmek, ayrıcalıklar ve seçimler konusunda bir senato alt komitesinde ifade vermekten kaçınmak gibi önemsiz sorunlar üzerinde durulmuştu.

McCarthy tam Senato tarafından kınanırken, Kongre'den bir seri komünizm karşıtı yasa geçiriliyordu. Liberal Hubert Humphrey, bu yasalardan birinde Komünist Parti'yi yasadışı gösterecek bir değişiklik yapmış ve gerekçe olarak da, "Yarım vatansever olmak istemiyorum... senatörler Komünist Parti'yi ya olduğu gibi kabul edecekler ya da birtakım güzel sözler ve yasal teknik ayrıntılarda takılıp kalmayı sürdürecekler," diyordu.

Hükümet içindeki liberaller kendileri de komünistleri dışlamak, ezmek, yakmak, hatta hepsini hapsetmek ister gibi davranıyorlardı. Olay sadece McCarthy'nin fazla ileri gitmesi, komünistlerin yanı sıra liberallere de saldırarak herkesin dayandığı geniş ölçekli liberal-tutucu koalisyonu tehlikeye atmasıydı. Örneğin Lyndon Johnson, Senato'daki azınlık lideri olarak, yalnızca kınama kararını geçirmeye çalışmamış, aynı zamanda bu kararı "Birleşik Devletler Senato üyeliğine yakışmayacak... bir davranış" sınırları içinde tutmakla yetinerek McCarthy'nin komünizm karşıtlığını hiç sorgulamamıştı.

John F. Kennedy bu konuda çok dikkatliydi ve McCarthy aleyhine hiçbir şey söylememişti. (Kınama oylanırken Senato'da değildi ve olsaydı ne yönde oy kullanacağını asla açıklamadı.) McCarthy'nin ısrarla yinelediği, komünizmin Çin'de iktidarı ele geçirmesinin nedeni Amerika'da komünistlere yumuşak davranılmasıdır iddiası, Kennedy'nin 1949 Ocak ayında Çin komünistlerinin Pekin'i ele geçirmesi üzerine Temsilciler Meclisi'nde yaptığı konuşmada ifade ettiği fikre oldukça yakındı. Kennedy bu konuşmasında şunları söylemişti:

Bay Başkan, bu hafta sonunda Çin ve Birleşik Devletler'in başına gelen felaketin büyüklüğünü idrak etmiş bulunuyoruz. Dış politikamızın Uzakdoğu'da uğradığı başarısızlığın sorumluluğu bütünüyle Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı'na aittir.

Hükümetimizin komünistlerle bir koalisyon kurulmadıkça yardım gönderilmeyeceği konusundaki sürekli ısrarı dış politikamızı felç eden bir darbe olmuştur.

Diplomatlarımız ve onların danışmanları Lattimore'lar ile Fairbank'ların kafaları (Çin tarihi uzmanı olan bu iki bilim adamından Owen Lattimore, McCarthynin en büyük hedeflerinden biri ve John Fairbank da bir Harvard profesörüydü) savaş sonrası yaşanan 20 yılda Çin'deki demokratik sistemin kusurlarıyla ve üst düzey yöneticilerin yozluk öyküleriyle öylesine meşguldü ki, komünist olmayan bir Çin'de Amerikan çıkarlarının ne olabileceğini unuttular...

Şimdi bu meclis, giderek büyüyen komünizm dalgasının bütün Asya'yı önüne katıp götürmesini engellemek gibi bir sorumluluğu üstlenmek durumundadır.

1950 yılında Cumhuriyetçiler "Komünist Eylemci" ya da "Komünist Cephe" olarak fişleyebilecekleri örgütleri saptamak için İç Güvenlik Yasası çıkarmayı üstlendiklerinde liberal senatörler buna hemen karşı çıkmadılar. Bunun yerine, aralarında Hubert Humprey ve Herbert Lehman'ın da bulunduğu bazıları, böyle bir yasa yerine önlem olarak kuşku duyulan yıkıcıların konulabileceği Tutuklama Merkezleri (aslında Toplama Kampları) kurmayı önerdiler. Birleşik Devletler Başkanı'nın "Acil İç Güvenlik" ilan ettiği durumlarda, bu yıkıcılar bu merkezlerde mahkeme edilmeksizin tutulabilecekti. Tutuklama kampları tasarısı İç Güvenlik Yasası yerine geçen bir önlem değil, bu yasaya eklenen bir madde oldu ve önerilen kampların kurulup kullanılmaya hazır tutulması gündeme geldi. (1968'de, komünist karşıtı hareketlerin toplumda büyük bir düş kırıklığı yarattığı bir dönem de bu yasa yürürlükten kaldırıldı.)

Truman'ın 1947 yılında devlete sadakat konusunda çıkardığı yürütme kararı, Adalet Bakanlığı'nı "totaliter, faşist, komünist ya da yıkıcı... veya Birleşik Devletler yönetimini Anayasa dışı araçlarla değiştirmeye çalışmakta" olduğuna karar verdiği örgütlerin listesini çıkarmaya yöneltti. Başsavcının listesindeki bu örgütlere değil üye olmak, onlara "sempatiyle bakmak" bile vatana ihanetle suçlanmak için yeterliydi. 1954 yılına gelindiğinde bu listeye giren yüzlerce grup arasında, Komünist Parti ve Ku Klux Klan'la birlikte; Şopen Kültür Merkezi, Servantes Kardeşlik Derneği, Sanat Faaliyetlerinde Zencilerin Yeri Komitesi, İnsan Haklarını Koruma Derneği, Amerikan Yazarlar Derneği, Amerikan Doğa Dostları Derneği, Halk Tiyatroları, Washington Kitapçılar Derneği ve Yugoslav Denizciler Kulübü bulunuyordu.

Ancak Amerikan ulusunda komünizm karşıtlığını körükleyenler McCarthy ve Cumhuriyetçiler değil, Liberal Demokratik Truman yönetimi ve bu yönetimin Adalet Bakanlığı'nın peş peşe açtığı davalardı. Bu davalardan en önemlisi 1950 yazında görülen Julius ve Ethel Rosenberg davasıydı.

Rosenbergler casuslukla suçlanıyorlardı. Bu davada en önemli kanıt casus olduklarını itiraf etmiş olan birkaç kişiden elde edilmişti ve şimdi bunlar ya hapiste ya da başka suçlardan ötürü sanık durumundaydılar. Ethel Rosenberg'in kardeşi David Greenglass en önemli tanıktı. 1944-1945 yılları arasında New Mexico, Los Alamos'da tam da atom bombasının yapıldığı dönemde, Manhattan Projesi Laboratuvarı'nda makinist olan David Greenglass, Julius Rosenberg'in kendisinden Ruslar için bilgi toplamasını istediğine tanıklık etmişti. Greenglass kayınbiraderi için, atom bombalarını patlatmada kullanılan merceklerle yapılan denemelerin ezberden taslaklarını çizdiğini söylemişti. Ayrıca Rosenberg'in kendisine, bir jöle kutusunun karton kapağının yarısını verdiğini, New Mexico'da kapağın diğer yarısını elinde tutan bir adamın kendisini gelip bulacağını söylediğini ve 1945 yılı Haziran ayında Harry Gold adında birinin gerçekten karton kapağın diğer yarısıyla çıkıp geldiğini ve Greenglass'ın da ezberlediği bilgileri ona verdiğini söylemişti.

Bir başka casusluk davasından otuz yıla mahkûm olan Gold, Greenglass'ın tanıklığını doğrulamak için hapisten çıkarılıp getirildi. O Rosenberglerle hiç karşılaşmamıştı. Fakat bir Sovyet elçilik görevlisi kendisine bir jöle kutusunun kapağını vermiş, Greenglass'la temas kurmasını söylemiş ve "Julius'tan geliyorum" demesini de tembih etmişti. Söylediğine göre Gold, Greenglass'ın ezberden çizdiği taslakları almış ve onları Rus görevliye teslim etmişti.

Bütün bu tanıklıklarda rahatsız edici bir şey vardı. Acaba Gold hapis cezasının kısaltılması karşılığında mı işbirliği yapıyordu? Otuz yıllık cezasının on beş yılını çektikten sonra Gold şartlı salıverildi. Tanıklık ettiği dönemde kendi de suçlanmakta olan Greenglass, acaba kendi yaşamının da işbirliği yapmasına bağlı olduğunu biliyor muydu? Greenglass'a on beş yıl mahkûmiyet verilmiş, yarısını çekmiş, sonra da salıverilmişti. Bilim adamı değil de vasat bir teknisyen olan, Brooklyn Politeknik Enstitüsü'nden altı ders alıp beşinden çakan David Greenglass'ın ezberlediği atomik bilgilere ne kadar güvenilebilirdi? Önceleri Gold ve Greenglass'ın öyküleri birbirini hiç tutmamıştı. Fakat bu ikisi, mahkemeye çıkarılmadan önce New York, Tombs cezaevinin aynı katına yerleştirilerek kendilerine tanıklıklarına eşgüdüm sağlama şansı verildi.

Gold'un tanıklığına ne kadar güvenilebilirdi? Rosenberg Davasına FBI'ın dört yüz saat süren bir görüşmeyle hazırlandığı ortaya çıktı. Ayrıca Gold'un büyük bir düş gücüyle sürekli yalan söylediği de belirlendi. Daha sonraki bir mahkemede savunma avukatlarından biri Gold'a nasıl

olup da uydurma bir eş ve uydurma çocuklarından bahsedebildiğini sordu. Avukat "... altı yıl boyunca yalan mı söylediniz?" deyince Gold'un yanıtı, "yalnızca altı yıl değil, on altı yıl boyunca yalan söyledim," oldu. Gold, Davada Julius Rosenberg ile David Greenglass'ı Ruslarla ilişkilendiren tek tanıktı. Olaydan yirmi yıl sonra bir gazeteci Gold'u sorgulayan FBI ajanıyla bir söyleşi yaptı ve ajana Gold'un olayda kullandığı söylenen parolayı, "Beni Julius gönderdi," cümlesini sordu. FBI ajanı şunları anlattı:

> Gold paraloda söylediği ismi hatırlayamıyordu. Birinden geliyorum ya da bunun gibi bir şey, dedi.
> "Julius olabilir mi?" diye önerdim.
> Bu, hafızasını tazeledi.

Rosenbergler suçlu bulundu ve yargıç Irving Kaufman kararı açıklarken şunları söyledi:

> İnanıyorum ki en iyi bilim adamlarımızın Rusya'nın bombayı mükemmelleştireceği konusundaki öngörüsünden yıllarca önce sizin Rusların eline Atom Bombası'nı vermeniz, Kore'de 50.000'den fazla Amerikalının ölümüyle sonuçlanan komünist saldırganlığına neden olmuştur ve kim bilir belki de bu ihanetinizin bedelini milyonlarca masum insan daha kanlarıyla ödeyecektir...

Yargıç her ikisini de elektrikli sandalyede ölüme mahkûm etti.

Rosenbergler davasında onlarla suç ortağı olarak Morton Sobell de yargılanmıştı. Sobell'e karşı tanıklık yapan kişi ise onun eski bir arkadaşı, düğününde sağdıçlığını yapmış biriydi ve bu şahıs Federal Hükümet tarafından siyasal geçmişi konusunda yalan söylemekle suçlanıyordu. Adı Max Elitcher olan bu kişi bir keresinde arabasıyla Sobell'i, Manhattan'da Rosenberglerin yaşadığı bir siteye götürdüğünü, Sobell'in arabadan inip eldiven gözünden fotoğraf filmi kutusuna benzer bir şey alıp gittiğini ve döndüğünde elinde kutunun olmadığını söylemişti. Film kutusunda ne olduğu konusunda hiçbir kanıt yoktu. Sobell'e yöneltilen suçlama öylesine zayıftı ki, Sobell'in avukatı bir savunma yapmaya gerek olmadığına karar verdi. Fakat jüri Sobell'i suçlu buldu ve Kaufman onu otuz yıl hapse mahkûm etti. Sobell Alcatraz'a gönderildi, şartlı tahliye isteği defalarca reddedildi ve on dokuz yıl çeşitli cezaevlerinde yattıktan sonra serbest bırakıldı.

1970'li yıllarda mahkemeler tarafından istenen FBI belgeleri, Yargıç Kaufman'ın davalarda vereceği cezaları savcı ile gizlice kararlaştırdığını göstermektedir. Bir başka belge ise, üç yıllık bir başvurudan sonra nihayet Başsavcı Herbert Brownell ile Yüksek Mahkeme Başyargıcı Fred Vinson arasında bir görüşmenin gerçekleşebildiğini ve bu görüşmede

Başyargıç'ın Başsavcı'ya eğer herhangi bir Yüksek Mahkeme Yargıcı'nın idamı geciktirme kararı olursa, kendisinin hemen mahkemeyi toplayıp bu kararı geçersiz saydıracağı konusunda güvence verdiğini göstermektedir.

Bütün dünyada davayı protesto eden kampanyalar başladı. Savaşın başlarında atom bombası konusundaki çalışmaları başlatan bir mektubu Roosevelt'e gönderen Albert Einstein, bu defa Rosenbergler için bir başvuruda bulundu. Onu Jean-Paul Sartre, Pablo Picasso ve Bartolomeu Vanzetti'nin kız kardeşi izledi. Başkan Truman'a 1953 ilkbaharında başkanlıktan ayrılmasından hemen önce bir başvuru yapıldı. Başvuru reddedildi. Ondan sonra yeni Başkan Dwight Eisenhower'a bir başvuru daha yapıldı ve o da reddedildi.

Yargıç William O. Douglas son dakikada idamı geciktiren bir karar çıkardı. Başyargıç Vinson çok hızlı ulaklarla ülkenin çeşitli yerlerinde tatil yapan yargıçları Washington'a çağırdı. Bunlar Douglas'ın geciktirme kararını iptal ederek Rosenberglerin tam zamanında, yani 19 Haziran 1953'te idam edilmesini sağladılar. Bu idam, yönetimin hain olduğuna karar verdiği insanları yolun sonunda ne beklediği konusunda, halkın çok azı Rosenberglerle özdeşim kurmuş olsa bile, ülke çapında bir gövde gösterisiydi.

Aynı dönemde, yani ellili yılların başlarında, Amerika Karşıtı Faaliyetler Komitesi en güçlü günlerini yaşıyordu. Komite Amerikalıları komünistlerle bağlantıları konusunda sorguluyor, soruları yanıtlamak istemeyenleri aşağılıyor, milyonlarca broşür dağıtarak kamuoyunu aydınlatıyordu: "Komünizm Konusunda Bilmeniz Gereken Yüz Nokta" ya da "Komünistler nerde bulunabilir? Her yerde." Liberaller sık sık bu komiteyi eleştiriyorlardı; fakat Kongre'de liberaller de tutucular da birlikte hareket ederek her yıl bu komite için fon çıkarmaktan geri durmadılar. 1958 yılına kadar Temsilciler Meclisi'nde bu fona karşı ret oyu kullanan tek kişi James Roosevelt oldu. Truman da komiteyi eleştirdi eleştirmesine, fakat kendi seçtiği Başsavcı daha 1950 yılında, komitenin araştırmalarının temelini oluşturan fikri açık açık söylemekten geri durmamıştı: "Bugün Amerika'da pek çok komünist vardır ve her yere sızmışlardır; fabrikalarda, işyerlerinde, kasaplarda, köşe başlarında, özel teşebbüste... her biri içinde toplumu öldürecek mikrop taşımaktadır."

Liberal entelektüeller komünizm karşıtı bu hareketin çığırtkanlığını yapıyorlardı. *Commentary* dergisi Rosenbergleri ve destekçilerini lanetliyordu. Bu derginin yazarlarından biri olan Irving Kristol, 1952 Mart ayında şu soruyu soruyordu: "Haklarımızı komünistleri koruyarak mı savunacağız?" Yanıtını yine kendi veriyordu: "Hayır."

Komünist Parti liderlerini Smith Yasası uyarınca, hükümeti güç ve şiddet kullanarak devirmeyi öğretmek suretiyle komplo kurmaktan yargılayan Truman'ın Adalet Bakanlığı'ydı. İddia makamı bunun kanıtının, komünistlerin Marksist-Leninist edebiyatı yaygınlaştırarak kanlı bir

devrime hazırlandıkları gerçeğinde yattığını söylüyordu. Aslında Komünist Parti'nin kanlı bir devrim hazırlaması gibi bir tehlikeden eser yoktu. Yüksek Mahkeme kararı Truman'ın seçtiği Başyargıç Vinson tarafından verilmişti. Başyargıç "açıkça yaklaşmakta olan tehlike" inancını "açıkça hazırlanan komplo" biçiminde değiştirerek devrimin en uygun zamanda yapılacağı fikrini yaymaktaydı. Böylelikle Komünist Parti liderliği hapse girmiş oldu ve bundan kısa bir süre sonra da partiyi örgütleyen üyelerin çoğu yeraltına çekildi.

Kuşkusuz kamuoyunu komünistlerden korkutma ve onlara karşı sert önlemler alma - ülke içinde tutuklayıp hapsetme, ülke dışında askeri güç kullanma - girişimleri başarılı olmuştu. Komünizm karşıtlığı bütün bir kültürü etkisi altına almıştı. Çok aboneli dergilerde "Nasıl komünist oluyorlar" ve "komünistler çocuğunuzun peşinde" gibi başlıklarla makaleler yayımlanıyordu. 1956 yılında *New York Times* bir başmakale yayımlamıştı: "Bir Komünist Parti üyesini hiçbir zaman bilerek haberci ya da köşe yazarı yapmayız... çünkü haberleri tarafsız bir biçimde vereceği ve yorumlayacağı konusunda ona güvenemeyiz..." FBI için haber kaynağı olan bir kişinin öyküsü ve onun komünist olarak FBI'a nasıl girebildiği, "Üç Yaşamım Vardı" başlığı altında dizi haline getirilmiş, beş yüz sayfalık gazetelerde dizi halinde yayımlanması yanında televizyona da çekilmişti. "Bir Komünistle Evlendim ve FBI İçin Komünist Oldum" gibi isimlerle Hollywood filmleri de yapılıyordu. 1948 ve 1954 yılları arasında Hollywood'da kırkın üzerinde komünizm karşıtı film çekildi.

Kuruluş amacı komünistlerin ve bütün diğer siyasal grupların özgürlüklerini savunmak olan Amerikan İnsan Hakları Birliği soğuk savaş atmosferi içinde gücünü yitirmeye başladı. Bu kuruluş daha 1940 yılında kurucu üyelerinden Elizabeth Gurley Flynn'i Komünist Parti üyesi olduğu gerekçesiyle sendikadan atınca geleceği belli olmuştu. Ellili yıllarda Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği, kendi yönetim kurulu üyesi Corliss Lamont ile Owen Lattimore'u saldırılara hedef olunca savunmakta tereddüt göstermişti. Birinci Smith Yasası davasında komünist liderleri kamuoyu önünde savunmada isteksiz davranmış; Rosenberg Davası'na sivil özgürlüklerle ilgili bir konu olmadığı gerekçesiyle hiç karışmamıştı.

Genç, yaşlı herkese komünizm karşıtlığının bir kahramanlık olduğu öğretiliyordu. Mickey Spillane'in yazdığı, 1951'de yayımlanan ve 3 milyon satan *Gecenin Yalnızlığında* adlı kitabın kahramanı Mayk Hammer şunları söylüyordu: "Bu gece ellerindeki parmaklardan daha fazla sayıda adam öldürdüm. Onlara soğukkanlı bir biçimde ateş ederken her dakikanın keyfini çıkardım... Hepsi komilerdi... çok önceden ölmeleri gereken kızıl orospu çocuklarıydı her biri." Bir çizgi film kahramanı olan Kaptan Amerika ise şöyle konuşuyordu: "Komiler, casuslar, hainler, yabancı uşakları, dikkat! Kaptan Amerika, arkasında sadık ve özgür vatandaşlarıyla sizi bulmaya geliyor..." Yine ellili yıllarda ülkenin her yanındaki

okul çocukları Sovyetler'in Amerika'ya saldırısına karşı hava akınlarından korunma tatbikatlarına katılıyorlar, sirenlerin çalmasıyla bütün çocuklar sıralarının altında iki büklüm bir halde "her şey geçinceye kadar" bekleşiyorlardı.

Bu durum hükümetin yeni bir silahlanma politikasına halkın desteğini sağlamak için uygun bir atmosferdi. Otuzlu yıllarda iyice sarsılan sistem savaş üretmenin istikrar ve yüksek kâr getirdiğini öğrenmişti. Truman'ın komünist karşıtlığı çekiciydi. İş çevrelerinin yayın organı *Steel* 1946 yılı Kasım ayında -Truman Doktrini'nden de önce- Truman'ın politikalarının "savaş hazırlıkları yapmanın ve bunları sürdürmenin Birleşik Devletler'de gelecekte hiç olmazsa uzun bir süre için büyük bir iş potansiyeli yaratacağı konusunda güçlü bir güvence olduğu"nu yazıyordu.

Bu öngörü doğru çıktı. 1950 yılının başlarında Birleşik Devletler'in tüm bütçesi 40 milyon *dolar*, askeri harcamaların bütçe içindeki payı 12 milyon *dolar*dı. 1955 yılına kadar yalnızca askeri bütçe 40 milyon *dolar*ı bulmuş ve 62 milyon *dolar*lık bir bütçeye ulaşılmıştı.

1960 yılında askeri bütçe tüm bütçenin % 49.7'ye ulaşan kısmıyla 45.8 milyon *dolar*dı. O yıl John F. Kennedy başkan seçilmiş ve hemen askeri harcamaları artırma yoluna gitmişti. Edgar Bottome'un *The Balance of Terror* (Terör Dengesi) adlı kitabında belirttiğine göre, Kennedy yönetimi on dört ayda savunma fonlarına 9 milyon *dolar* eklemişti.

1962 yılına dek Sovyet askeri yığınakları konusunda yaratılan, "bombardıman uçağı açığı" ve "füze açığı" gibi sahte bir dizi karşılaştırma üzerine temellendirilmiş korkular sayesinde Birleşik Devletler mutlak bir nükleer güç üstünlüğüne erişti. Sahip olduğu nükleer silahlar Hiroşima'da atılan atom bombasının 1500 katına eşitti ve dünya üzerindeki her büyük kenti yerle bir etmekten de fazla bir şeydi bu; aynı şekilde bu güç, dünya üzerindeki her kadın, erkek ve çocuğa 5 kg.'lık birer TNT patlayıcısı düşmesine eşit bir rakamdı. Bu bombaları atmak için Birleşik Devletler'in elinde 50'den fazla kıtalararası balistik füze, nükleer denizaltılara yerleştirilmiş 80 füze, denizaşırı noktalarda 90 füze, Sovyetler Birliği topraklarına ulaşabilecek 1.700 bombardıman uçağı, uçak gemilerinde konuşlandırılmış atom bombası taşıma kapasitesine sahip 300 avcı uçağı ve karada konuşlandırılmış atom bombası taşıma kapasitesine sahip 1.000 süpersonik avcı uçağı bulunuyordu.

Bu yarışta Sovyetler Birliği'nin geride kaldığı açıkça belliydi. Onların 50 ile 100 arasında kıtalararası balistik füzesi, iki yüzden daha az uzun menzilli bombardıman uçağı bulunuyordu. Fakat Birleşik Devletler'in askeri bütçesi tırmanmayı sürdürdü, histeri büyüdükçe büyüdü; savunma sözleşmeleri imzalayan şirketlerin kârları katlandı, yapılan iş ve ücretler arasındaki oran yalnızca belli sayıdaki Amerikalının yaşamak için savaş endüstrisine bağımlı kalabileceği düzeyde kaldı.

1970'lerde Birleşik Devletler askeri bütçesi 80 milyon *dolar*dı ve askeri malzeme üreten şirketler büyük paralar kazanıyorlardı. Silah sistemlerine harcanan 40 milyon *dolar*ın üçte ikisi, varoluşlarının tek amacı hükümetin askeri anlaşmalarını yerine getirmek olan on iki ile on beş arasında değişen dev sanayi şirketinin kasasına giriyordu. Bir ekonomist ve Senato Partilerüstü İktisat Komitesi Başkanı olan Senatör Paul Dauglass, "Bu sözleşmelerin yedide altısı ihale biçiminde yapılmıyor..." diyordu. "Gizlice karşılıklı çıkar ilişkisi içinde hükümet bir şirket seçiyor, neredeyse gizli denilebilecek görüşmelerle bir sözleşme yapılıyor."

C. Wright Mills, ellili yıllar üzerine yazdığı *The Power Elite* (İktidar Seçkinleri) adlı yapıtında askeri erkânı politikacılar ve şirket sahipleri ile birlikte tepedeki seçkinlerin arasında sayıyordu. Üstelik bunlar giderek daha fazla iç içe gözüküyorlardı. Senato tarafından hazırlanan bir rapor, askeri sözleşmelerin % 67.4'ünü elinde tutan en büyük yüz şirkette, iki binden fazla eski üst düzey askerin çalıştığını belirlemişti.

Bu dönemde Birleşik Devletler bazı devletlere ekonomik yardım yaparak bu ülkelerdeki politik nüfuzunu kuruyor ve aynı zamanda bütün dünyada bir Amerikan şirketleri ağı yaratıyordu. 1948'de uygulamaya konan ve Batı Avrupa ülkelerine dört yıl içinde 16 milyon *dolar* ekonomik yardım öngören Marshall Planı'nın ekonomik bir amacı vardı: Amerikan ihraç malları için pazar oluşturmak. Önce bir general, daha sonra da Dışişleri Bakanı olan George Marshall, 1948'in başında Dışişleri Bakanlığı bülteninde yer alan bir demecinde şöyle diyordu: "Kendi haline bırakılan bir Avrupa'nın geçmişte olduğu gibi Amerika ile ticarete açık olacağını düşünmek boşuna olur."

Marshall Planı'nın siyasal bir amacı da vardı. İtalya ve Fransa'daki komünist partiler güçlüydüler ve Birleşik Devletler bu ülkelerde komünistleri hükümetlerin dışında bırakmak için baskı ve para kullanmaya karar vermişti. Plan uygulamaya konulduğunda, Truman'ın Dışişleri Bakanı Dean Acheson şunları söyledi: "Bu kurtarma ve yeniden yapılanma önlemleri yalnızca kısmen insani amaçlıdır. Kongrenizden geçen ve hükümetinizin uyguladığı kurtarma ve yeniden yapılanma politikası bugün öncelikle ulusal çıkarlarımızın gerektirdiği bir durumdur."

1952'den başlayarak dış yardım giderek daha açık bir biçimde, komünist olmayan ülkelerde askeri güç oluşturmaya yönelik bir biçimde dağıtıldı. Bundan sonraki on yıl içinde, Birleşik Devletler'in doksan ülkede dağıttığı 50 milyon *dolar*dan yalnızca 5 milyonu askeri olmayan ekonomik gelişmeler için harcandı.

John F. Kennedy başkan olunca, Gelişme İçin İttifak adı altında Latin Amerika'ya bir yardım programı başlattı ve bu ülkelerdeki insanların yaşam standartlarını geliştirecek bir sosyal reform hareketi uygulamaya konuldu. Ancak bu programın da geniş ölçüde, sağcı diktatörleri iktidarda tutarak devrimleri bertaraf edebilmek için askeri yardım yapmaya yönelik olduğu ortaya çıktı.

Askeri yardımdan askeri müdahaleye geçmek yalnızca kısa bir adım atmayı gerektiriyordu. Kore Savaşı'nın başlangıcında Truman'ın sözünü ettiği "gücün üstünlüğü"ne karşı "hukukun üstünlüğü" kuralı, Truman ve ondan sonra gelen yöneticilerin elinde tekrar tekrar çiğnenmiş ve Amerikan eylemleriyle tersyüz edilmişti. 1953 yılında İran'da Merkezi Haberalma Örgütü, Petrol endüstrisini ulusallaştıran hükümeti devirmeyi başarmıştı. 1954 yılında Guatemala'da yasal bir seçimle işbaşına gelen bir hükümet, Honduras ve Nikaragua'daki askeri üslerde CIA tarafından eğitilen paralı askerlerden oluşan bir istila gücü tarafından devrilmiş, bunlar Amerikalı pilotların kullandığı dört Amerikan avcı uçağı tarafından desteklenmişlerdi. Bu istila, bir zamanlar Fort Leavenworth, Kansas'ta askeri eğitim alan Albay Carlos Castillo Armas'ı iktidara getirdi.

Birleşik Devletler'in devirdiği hükümet Guatemala'nın o zamana dek sahip olduğu en demokratik hükümetti. Başkan Jacobo Arbenz ortanın solunda bir sosyalistti; Meclis'teki elli altı sandalyeden dördünü komünistler almıştı. Amerikan iş çevrelerinin çıkarlarına en fazla ters düşen şey Arbenz'in *United Fruit*'e ait 234.000 akrelik toprağı kamulaştırması ve karşılığında *United Fruit*'in "kabul edilemez" dediği bir ödün önermesiydi. İktidara geçen Armas bu toprağı *United Fruit*'e geri verdi; yabancı yatırımcıların kazançları ve kâr payları üzerindeki vergileri kaldırdı; gizli oy uygulamasına son verdi, binlerce siyasal muhalifini hapse attı.

1958 yılında Eisenhower hükümeti Amerikan yanlısı Lübnan hükümetinin bir devrimle düşürülmesini engellemek ve oradaki silahlı varlığını sürdürebilmek için oraya binlerce deniz piyadesi göndermişti.

Demokrat ya da Cumhuriyetçi, liberal ya da tutucu olsun, devrimci hükümetleri -komünist, sosyalist ya da *United Fruit*'e karşıtı, ayırt etmeksizin- devirme konusunda Amerikan yönetimlerinde hemen oluşan fikir birliği 1961 yılında Küba olayında daha da belirgin bir hale geldi. Florida'ya 90 mil uzaklıktaki bu küçük adada, 1959 yılında, Fidel Castro'nun liderliğindeki isyancı bir güç, bir devrimle Amerikalıların kuklası olan Fulgencio Batista adlı diktatörü devirmişti. Bu devrim Amerikan iş çevrelerinin çıkarlarına doğrudan bir tehditti. Gerçi Franklin D. Roosevlet'in İyi Komşuluk Politikası Platt Yasası'nı (Amerikanın Küba'ya müdahalesine izin verecek) yürürlükten kaldırmıştı; ama Amerika'nın Küba'da Guantanamo'da hâlâ bir donanma üssü bulunuyor ve Küba ekonomisi hâlâ Amerika'nın ticari çıkarları doğrultusunda yönlendiriliyordu. Amerikan şirketleri Küba'daki kamu hizmetlerinin, madenlerinin, hayvan çiftliklerinin ve petrol rafinerilerinin % 80 ile % 100'ünü; ayrıca şeker endüstrisinin % 40'ını ve demiryollarının da % 50'sini ellerinde bulunduruyorlardı.

Fidel Castro 1953 yılında Santiago'daki ordu kışlasına başarısız bir saldırı girişiminden sonra bir süre hapis yatmıştı. Çıktıktan sonra Meksika'ya gitmiş, orada Arjantinli devrimci Che Guevara ile tanışmış ve 1956 yılında Küba'ya geri dönmüştü. Oluşturduğu küçük orduyla dağlarda ve

ormanlarda Batista güçlerine karşı gerilla savaşı başlatmış, giderek artan bir biçimde halk desteği kazanmış, daha sonra dağlardan inerek Havana'ya doğru yürüyüşe geçmişti. Batista yönetimi 1959 yılının ilk günü düşmüştü.

Castro iktidara geçer geçmez ulusal boyutta bir eğitim sistemi ve topraksız köylülere toprak ve ev dağıtma hareketi başlatmıştı. Hükümeti, *United Fruit* dahil olmak üzere Amerikan şirketlerinin bir milyon akre genişliğindeki topraklarına el koymuş ve kamulaştırmıştı.

Küba'nın reform programlarını yaşama geçirmek için paraya ihtiyacı vardı ve Amerika da Küba'ya borç vermek için can atmıyordu. Amerika Birleşik Devletleri'nin baskısı altındaki Uluslararası Para Fonu da (IMF) Küba'ya borç vermiyordu; çünkü Küba başlattığı devrimci programı engelleyecek "istikrar" koşullarını kabul etmeye yanaşmıyordu. Küba Sovyetler Birliği ile bir ticaret anlaşması imzalayınca, buradaki Amerikan petrol şirketleri Sovyetler'den gelen ham petrolü işlemeyi reddetti. Bunun üzerine Castro bu şirketlere el koydu. Birleşik Devletler Küba ekonomisinin dayandığı şekeri satın almayı kesti ve Sovyetler Birliği Amerika'nın almadığı 700.000 ton şekeri Küba'dan hemen satın aldı.

Küba artık eski Küba değildi. İyi Komşuluk Politikası geçerli değildi. 1960 ilkbaharında Başkan Eisenhower, gizlice Merkezi Haberalma Örgütü'nü (CIA), Guatemala'daki Castro karşıtı Kübalı sürgünleri silahlandırma, eğitme ve gelecekte Küba'yı istila etmek üzere görevlendirdi. Kennedy 1961 ilkbaharında başkan olunca CIA'nın elinde silahlandırılmış ve eğitilmiş durumda 1.400 sürgün bulunuyordu. Kennedy Planları biraz daha ileri götürdü ve 17 Nisan 1961 tarihinde, içlerinde Amerikalıların da bulunduğu CIA tarafından eğitilmiş birlik, Havana'ya 90 mil uzaklıkta bulunan Güney Küba sahillerindeki Domuzlar Körfezi'ne çıktı. Amaçları Castro'ya karşı genel bir ayaklanma başlatmaktı. Fakat Castro rejimi halk tarafından seviliyordu. Umdukları ayaklanma gerçekleşmedi. CIA güçleri üç gün içinde Castro'nun ordusu tarafından yenilgiye uğratıldı.

Domuzlar Körfezi olayının tamamı riya ve yalan doluydu. Truman'ın "hukukun üstünlüğü" kuralı düşünülünce, saldırının kendisi, Birleşik Devletler'in imzaladığı Amerikan Devletleri Örgütü Belgesi adlı anlaşmaya aykırıydı. Bu belgeye göre, "Hiçbir devlet ya da devletler grubu, herhangi bir nedenle, bir başka devletin iç ya da dışişlerine dolaylı ya da dolaysız müdahale hakkına sahip değildir" kuralı kabul edilmişti.

Saldırıdan dört gün önce gazetelerde gizli üslerden ve işgalcilerin CIA tarafından eğitildiğinden bahsedildiği için, Başkan Kennedy bir basın toplantısında "... Birleşik Devletler hiçbir koşulda Küba'ya silahlı müdahalede bulunmayacaktır," demişti. Gerçekten de silahlı işgalci kuvvetler Kübalıydı; ancak bu saldırı başından sonuna Birleşik Devletler tarafından planlanıp örgütlenmişti ve işin içinde Amerikan savaş uçakları ve pilotları da vardı; Kennedy bu çıkarmada işaretsiz donanma jetlerinin kullanılmasını onaylamıştı. Bu uçaklardan dördünün Amerikalı

pilotları ölmüşler ve ailelerine nasıl öldükleri konusunda bilgi verilmemiş, gerçek saklanmıştı.

Liberal-tutucu koalisyonun ulusal düzeyde ne kadar başarılı bir komünizm karşıtı onaybirliği yaratabildiklerini görebilmek için, bazı önemli gazete yayıncılarının Küba işgali sırasında Kennedy yönetimi ile Amerikan kamuoyunu aldatmada nasıl bir işbirliği içinde olduklarını görmek yeter: *The New Republic* gazetesi, çıkarmadan birkaç hafta önce CIA tarafından eğitilen Kübalı sürgünler hakkında bir makale yayımlamak üzereyken, tarihçi Arthur Schlesinger'e makalenin bir kopyası önceden verilmiş, o da bunu Kennedy'e gösterince, başkan bu makalenin yayımlanmamasını istemiş ve makale yayımlanmamıştı.

New York Times gazetesinden James Reston ve Turner Cadledge, hükümetin isteği üzerine pek yakında yapılacak çıkarmadan hiç bahsetmemişlerdi. Arthur Schlesinger daha sonra *New York Times* gazetesinin bu tutumu konusunda: "Bu da bir başka vatanperverlikti; fakat geriye dönüp bakınca acaba gazeteler sorumsuzca davransalardı, ülke bir felaketten kurtulmuş olmaz mıydı? diye soruyorum," diyecekti. Onu ve diğer liberalleri kaygılandıran Soğuk Savaş'ın yarattığı onaybirliği atmosferinde Birleşik Devletler'in başka ülkelerdeki devrimci hareketlere müdahale etmesi değil, fakat bu müdahalenin başarısızlığa uğramasıydı.

1960'larda, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki on beş yıl boyunca süregelen ve Yeni Dirlik ile savaş dönemi yıllarında ortaya çıkan komünist-radikal patlamanın engellenmesi çabaları başarıya ulaşmış görünüyordu. Komünist Parti, hapisteki lider kadrosu, sayıları oldukça azalmış üyeleri, sendikalar üzerinde iyice zayıflamış etkisiyle, dağınık bir görünüm içindeydi. Sendika hareketinin kendisi de daha tutucu, daha denetlenebilir bir haldeydi. Askeri bütçe ulusal bütçenin yarısını kapsamakta ve kamuoyu bunu olağan karşılamaktaydı.

Nükleer silah denemelerinin yaydığı radyasyon insan yaşamı için tehlike yaratıyordu ve halkın bundan haberi yoktu. Atom Enerjisi Komisyonu, atom denemelerinin ölümlere yol açan sonuçlarının abartıldığı konusunda ısrar ediyor ve (Birleşik Devletler'in en fazla okunan) *Reader's Digest* dergisinde, 1955 yılında çıkan bir makalede, "Bu ülkede yapılan atom bombası denemeleri konusunda ortaya atılan öykülerdeki ürkütücü yönlerin doğruluğu henüz kanıtlanmamıştır," deniliyordu.

Ellilerin ortalarında hava akını sığınakları konusunda aniden ortaya çıkan bir coşku ve heyecan vardı; halka bu sığınakların atom bombası patlamaları sırasında koruyucu olduğu anlatılıyordu. Bir hükümet danışmanı ve bilim adamı olan Herman Kahn tarafından yazılan *On Thermonuclear War* (Termonükleer Savaş Üzerine) adlı kitapta, dünyada topyekûn bir yıkım olmaksızın da bir nükleer savaş olabileceği, dolayısıyla insanların fazla korkmamaları gerektiği yazılmıştı. Henry Kissinger adlı bir siyaset bilimcisi 1957'de yayımladığı bir kitapta; "uygun taktikler kullanıldığında nükleer savaş göründüğü kadar yıkıcı olmayabilir," demekteydi.

Ülke sürekli bir savaş ekonomisi durumunda tutuluyor ve kitleler büyük bir yoksulluk içinde yaşıyorlardı. Ancak yeterince insan çalışmakta ve yeterince kazanmakta olduğu için olay çıkmıyordu. Refah dağılımı hâlâ eşitsizdi. 1944 ile 1961 yılları arasında refah dağılımında fazla bir değişiklik olmamıştı: Nüfusun en yoksul % 20'si bütün gelirin % 5'ini paylaşıyordu. En zengin yüzde yirmisi ise bütün gelirin % 45'ini almaktaydı. 1953 yılında yetişkin nüfusun % 1.6'sı şirketlerin çıkardığı hisse senetlerinin % 80'ine ve tahvillerin ise % 90'ına sahipti. 200.000 şirketten dev büyüklükte olan 200'ü -ki bu, bütün şirketlerin % 1'inin onda birine eşitti- ülkedeki imalat sanayinin % 60'ını denetliyordu.

Başkan Kennedy, başkanlığı devraldığı ilk yılın sonunda hazırlanan bütçeyi ulusa sunduğunda, açıkça anlaşılmıştı ki ister liberal demokrat olsun, ister olmasın, gelir, refah ya da vergi avantajlarının dağılımı konusunda ülkede hiçbir önemli değişiklik yapılmayacaktı. *New York Times* gazetesinin köşe yazarı James Reston, Kennedy'nin bütçe konusunda verdiği mesajları, "içerideki cephenin birdenbire değişmesini sakıncalı bulan bir anlayış" olarak özetliyor, bununla birlikte "işsizlik sorununa cepheden kararlı bir saldırı" olarak niteliyordu. Reston:

> Kennedy yatırımların artırılması ve modernizasyonu için vergi indirimi yapılmasını kabul etti. Yurttaşlık hakları konusunda Güneyli tutucularla kavga etmeye de can atmıyor. Sendikaları, fiyatların dünya pazarlarında rekabet edebilmesi ve iş alanlarının artırılabilmesi için ücret taleplerini düşük tutmaları için ikna etmeye çalışıyor. İş dünyasına içeride onlarla herhangi bir soğuk savaş istemediği konusunda güven vermeye çalışıyor.
>
> ... bu hafta yaptığı basın toplantısında devlet güvenceli konutlandırma projesinde ayrımcılığa son verme konusundaki vaadini yerine getirmeyi reddetti. Ayrımcılığı kaldırmak yerine, bu konuda "ulusal bir onaybirliği sağlanıncaya dek" konuyu ertelemekten söz etti...
>
> Bu on iki ay boyunca Başkan, Amerikan siyasetinin belirleyici orta yol parkuruna sürekli dönüşler yaptı...

Çünkü bu orta yolda her şey güvenli görünüyordu. Siyahlar için hiçbir şey yapılmasına gerek yoktu. İktisadi yapının değişmesi gerekmiyordu. Saldırgan bir dış politika sürdürülebilirdi. Ülke tam anlamıyla denetim altındaydı. Fakat sonra 1960'larda, birdenbire, Amerikan yaşamının bütün alanlarında birbiri ardından gelen bir seri başkaldırı patlaması görüldü; sanki sistemin dayandığı güven ve başarı hesaplarının tümü birer birer yanlış çıkıyordu.

17.
"Yoksa Patlar mı?"

1950 ve 1960'lı yıllarda Kuzey ve Güney'de meydana gelen zenci isyanı sürpriz oldu. Ama belki de bu olaylara şaşırmamak gerekiyordu. Çünkü zulüm altındaki bir halkın belleği elinden alınamayacak tek varlığıdır ve böyle anıları olan bir halk için başkaldırı, yüzeyin hemen bir iki santim altında bekler durur. Birleşik Devletler'deki siyahların belleğinde de önce kölelik, daha sonra da sırasıyla ayrımcılık, linç ve aşağılanma bulunuyordu. Aslında bu yalnızca bir bellek değil, bir yaşam biçimiydi ve zencilerin kuşaktan kuşağa geçen günlük yaşamlarının bir parçasıydı.

1930'larda Langston Hughes, "Lenox Caddesindeki Duvar Resimleri" adlı bir şiir yazdı:

Ertelenen bir düşe ne olur?
Kuruyup gider mi?
Güneşin altında kalmış üzüm örneği?
Yoksa yaranın iltihaplanması gibi
Akıtır mı cerahatini?
Yoksa çürümüş bir et gibi mi kokar?
Ya da kabuk bağlaması gibi şuruplu tatlının
Şekerlenmesi gibi?
Belki de bel verir ağır bir yük gibi.
Yoksa patlar mı?

Karmaşık denetim mekanizmalarının bulunduğu bir toplumda, bunlar ister kaba saba, ister ince planlanmış mekanizmalar olsun, gizli duygular ancak sanat yoluyla ortaya çıkar. Zenci toplumda da böyle oldu. Belki de *blues* ne kadar patetik olursa olsun öfkeyi gizliyor ve *jazz* ne kadar neşeli olursa olsun isyanı haber veriyordu. Sonra şiir geliyor, düşünceler

gizlenemez bir biçimde dökülüyordu. 1920'lerde "Harlem Rönesansı" adı verilen hareketin önemli isimlerinden biri olan Claude McKay'in yazdığı bir şiir genç zenciler arasında yayılan tehlikeli akımlara bir örnek olarak Henry Cabot Lodge* tarafından Meclis Kayıtları'na geçirildi:

Öleceksek ölelim; ama avlanılmış, hapsedilmiş, onursuz,
Bir köşede bir domuz gibi olmasın ölümümüz...
Erkek gibi dönelim yüzümüzü, katil korkak sürüye,
Varsın duvara yapıştırılmış olsun sırtımız, ama kavgada ölelim.

Countee Cullen'ın şiiri "Olay", her zenci Amerikalı çocuğun hepsi farklı ama hep aynı çocukluk anılarını dile getiriyordu.

Gezerken bir gün şu bizim Baltimore'da
Kalbim dolu, kafam dolu coşkuyla ve sevinçli
Bir Baltimoreluya takıldı gözüm
Bana bakmakta olan, ısrarlı, dikkatli.

Daha sekiz yaşındaydım, küçücük, mini mini
Ama o da az biraz olsun büyük değildi,
O yüzden bakıp yüzüne gülümsedim,
Ama o dilini çıkardı ve dedi "pis zenci."

Gezdim her yanını gördüm Baltimore'un
Mayıs ayından başlayıp ta Aralığa
Ama bütün gördüklerim arasında
İşte yalnızca bu olay kaldı aklımda.

Scottsboro Davası çocukları olayı sırasında Cullen acı dolu bir şiir yazarak, beyaz şairlerin adil olmayan diğer davalarda kalemlerine sarılarak durumu protesto ettiklerini, ama şimdi siyahların bu davasında çoğunun sessiz kaldığını belirtiyordu.

Dedim tam zamanıdır şimdi,
  Şairler şarkı söyler,
Ama neden bilmiyorum
  Tek bir ses etmediler.

Dışarıdan bakıldığında görünen boyun eğme, körü körüne itaat, gerçek

---

* Henry Cabot Lodge (1850-1924): Theodore Roosevelt'in yakın arkadaşı, devlet adamı, Kongre üyesi. Başkanla birlikte ülkesini dünya liderliğine hazırlamış, iş dünyası ile politikacıların birbirinden uzak durmalarını savunmuştur. Harvard mezunu Lodge, Dış ilişkiler Senato komitesi başkanı ve silahlanmanın kısıtlanması için 1921'de düzenlenen Washington Konferansı'nda ABD delegesi oldu (ç.n.).

yaşamda ortaya çıkan Tom Amca davranışları, sahnedeki komik ya da "sevecen ve sadık" zenci tipi, kendine dönük alaycılık, tedbirli davranışlar, hepsi tepki, öfke ve enerjiyi maskeliyordu. Yirminci yüzyılın başlarında Siyah Ozanlar Dönemi denilen yıllarda zenci şair Paul Laurence Dunbar "Biz Maske Takarız" adlı bir şiir yazdı:

Yüzümüzdeki maske aldatıcıdır, sırıtır,
Gizler yanaklarımızı, gözlerimizi gölgeler, -

... Şarkı söylesek de biz,
Ah o ayaklarımızın altındaki yol uzun, çamur iğrençtir.
Bırak dünya bizi başka türlü düşlesin. İşte
biz hep maskeliyizdir böyle.

O dönemin iki siyah sahne sanatçısı halk ozanı taklidi yaparak maskeli durumu hicvediyorlardı. Bert Williams ve George Walker kendilerini "İki Gerçek Pis Zenci" olarak ilan ettiklerinde, Nathan Huggins'in deyimiyle, "beyaz adamın yarattığı bir öyküye biçem ve komik bir soyluluk katmaya çalışıyorlardı..."

1930'lara gelindiğinde ise pek çok siyah şair için maskeleri atmanın zamanı gelmişti. Langston Hughes "Ben de"* adlı şiirinde şunları söylüyordu.

Ben de Amerika'ya ses veriyorum.

Ben kara kardeşiniz.
Konuklar geldiğinde
Yemeğimi mutfakta yemem söylenir.
Ama ben gülerim,
Ve iyi yerim,
Güçlenirim.

Yarın
Konuklar geldiğinde
Ben masada olacağım...

Gwendolyn Bennett ise şunları yazıyordu:

Yaslandıklarını görmek istiyorum
Kırılgan zenci kızların,
Gökyüzüne karşı resim baskıları gibi
Güneş gitmemek için oyalanırken...

---

* Hughes beyaz şair Carl Sandburg'un şiirine gönderme yapıyor. Sandburg da aynı dönemde yazıyordu (ç.n.).

İlahiyi duymak istiyorum
Bir putperest ateşi etrafında birleşen
Garip kara ırkın, ırkımın...

Ruhunu duyumsamak istiyorum
Kabarıp dalga dalga aktığını,
Bir halk ozanının gülümseyişinde kederli halkımın.

Margaret Walker'ın "Halkım İçin" başlıklı bir nesir-şiiri de vardı:

> ... Bırak yeni bir dünya yükselsin. Bırak başka bir dünya doğsun. Bırak kanlı bir barış yazılsın gökyüzüne. Bırak bizden sonra cesur bir kuşak doğsun, özgürlük âşığı bir halk çıksın ortaya. Bırak şifa dolu bir güzellik ve son kavrayışı gerçekleştiren güç ruhlarımızda ve kanımızda bir nabız gibi atsın. Bırak artık ağıtlar unutulsun ve kahramanlık türküleri yazılsın. Bırak şimdi yeni bir ırk yükselsin ve onlar yönetsin!

1940'lara gelindiğinde yetenekli bir romancı, bir başka zenci çıktı ortaya: Richard Wright. 1937'de kaleme aldığı otobiyografisi *Black Boy* (Kara Çocuk) bitmez tükenmez bir veri kaynağı oldu: Örneğin siyahların birbirlerine karşı nasıl kullanıldıklarını, kendisinin bir başka siyah çocukla kavga etmeye zorlanarak beyazları nasıl eğlendirdiğini anlattı. *Kara Çocuk* utancı bir kenara bırakarak her çeşit aşağılamayı ve sonrasını anlatıyordu:

> Beyaz Güney "pis zencileri" tanıdığını söylüyordu ve ben de beyaz Güneyin "Pis Zenci" diye tanımladığı şeylerdenim. Aslında beyaz Güney beni hiç tanımamıştı -ne düşündüğümü, ne hissettiğimi asla bilmiyordu. Beyaz Güney benim yaşamda bir "yerim" olduğuna karar vermişti. Aslında, ben "yerimi" hiç bilememiştim, ya da, daha ziyade en derinlerdeki dürtülerim beyaz Güney'in bana tahsis ettiği yeri her zaman reddetmemi emretmişti. Ben hiçbir zaman kendimi hiçbir biçimde ondan aşağıda görmüyordum. Ve Güneyli beyaz adamların ağızlarından çıkan hiçbir kelime, benim için, insan olarak kendi değerimden kuşku duymama yetmiyordu.

Şiirde, nesirde, müzikte; bazen maskeli, bazen göz ardı edilmesi olanaksız bir biçimde açıkça, kızgın, bekleyişte bir halkın yenilmediğinin işaretleri vardı.

Kara Çocuk'ta Wright, Amerika'da siyah çocukların ses çıkarmamaları için nasıl yetiştirildiklerini anlatıyordu. Ama şunları da söylüyordu:

> Zenciler yaşamak zorunda oldukları bu hayat hakkında ne düşünürler? Yalnız kaldıklarında kendi aralarında ne konuşurlar? Sanırım bu soruların yanıtı tek bir cümle ile yanıtlanabilir. Asansörde çalışan bir arkadaşım bana bir gün şöyle demişti:

"Bak oğlum, şu polisler ve linç eden kalabalıklar olmasaydı, burada sadece bir patırtı duyulurdu, o kadar."

Richard Wright, bir süre Komünist Parti'ye de katılmıştı. (Yaşamının bu dönemini, parti konusunda uğradığı düş kırıklarını *The God that Failed* (Başarısız Tanrı) isimli kitabında anlatmaktadır.) Komünist Parti'nin ırklar arası eşitlik konusunda özel bir duyarlılığı olduğu biliniyordu. 1930'larda Alabama'da Scottsboro davası ortaya çıktığında, Komünist Parti Güney'deki bu adaletsizlik karşısında, Büyük Darboğaz'ın ilk yılları olmasına karşın, hapse atılan zenci gençlerin savunmasını üstlenmişti.

Parti Liberaller ve Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik (SHGUB) tarafından bu meseleyi kendi amaçları doğrultusunda kullanmakla suçlanmıştı ve bir yönüyle işin aslı da buydu. Ancak siyah halk, kendileriyle ittifak yapan beyazların yalnızca saf yardım duygularıyla hareket edeceklerine inanmayacak kadar gerçekçiydi. Olayın bir başka yönü de Güney'deki komünist zencilerin büyük engellemelere karşın gerçekleştirebildikleri örgütlenme ile siyahların hayranlığını kazanmış olmalarıydı. Örneğin, Birmingham'da işsizleri örgütleyen Hosea Hudson bunlardan biriydi. 1932 yılında Georgia'da Angelo Herndon adlı on dokuz yaşında genç bir zenci, Birmingham'da Komünist Parti'nin örgütlediği bir İşsizler Kurulu'na katıldı ve daha sonra da partiye girdi. Angelo Herndon'un babası madenci zatürreesinden yaşamını kaybetmiş ve çocukluğu Kentucky'de madenlerde çalışarak geçmişti. Herndon daha sonra şunları yazmıştı:

> Yaşamım boyunca terletildim, üzerimde dans edildi ve Jim Crow muamelesi gördüm. Haftada birkaç dolara madenlerde iki büklüm çalıştım ve ücretimin çalındığını, kesildiğini; benimle birlikte çalışan arkadaşlarımın öldürüldüğünü gördüm. Kentin en kötü kesiminde yaşadım ve tramvaylarda arkada "zencilere mahsus" yazılan yerlerde sanki bende tiksinilecek bir şey varmış gibi çekinerek oturdum. Bana "pis zenci", "kara surat" diye hitap edildiğini duydum ve benim saygımı kazansın kazanmasın her beyaz adama "evet efendim" demek zorunda bırakıldım.
>
> Bu davranışlardan her zaman nefret ettim; fakat bu konuda ne yapılabileceğini asla bilemedim. Ve sonra, birdenbire, burada zenciler ile beyazların birlikte oturup çalıştıkları, ırk ya da renk ayrımı yapmadıkları örgütler buldum...

Herndon Atlanta'da komünist partinin örgütçüsü oldu. O ve diğer komünist arkadaşları 1932 yılında işsizlik kurullarının siyah komisyonlarını örgütlediler ve ihtiyacı olanlara kira yardımı sağladılar. Bir kadar insanın katıldığı bir gösteri düzenlediler; bunların altı yüzü beyazdı. Ertesi gün kentte yapılan bir oylamada işsizlere 6.000 *dolar* ayrılması için

oyçoğunluğu sağlandı. Fakat bundan kısa bir süre sonra Herndon tutuklandı, hiçbir biçimde kimseyle görüştürülmedi ve Georgia yasalarını çiğneyerek ayaklanma çıkarmakla suçlandı. Mahkemede şöyle konuştu:

> Georgia Eyaleti benim odamdan alınıp getirilen broşürleri ve basılı ilanları sergileyerek jüriye bunlardan bazı pasajlar okudu. Beni çok küçük ayrıntılar konusunda sorguladılar. Patronların ve hükümetin işsiz kalan işçilere sigorta ödemesi gerektiğine inanıyor muymuşum? Üstelik zenciler ile beyazlar tam bir eşitlik içinde yaşamalılar mıymış? Kara kuşak içinde zencilerin kendi kendilerini yönetme hakkı olduğuna inanıyor muymuşum? Yani zenci halklar Kara kuşak bölgesini yönetip oralardaki beyaz toprak sahiplerini ve hükümet görevlilerini kovacaklar mıymış? İşçi sınıfının fabrikaları, madenleri ve yönetimi alabileceklerini ve başarılı olabileceklerini düşünüyor muymuşum? Yani patronlara hiç gerek yok muymuş?
>
> Onlara bu sorduklarının hepsine -hatta daha fazlasına- inandığımı söyledim...

Herndon mahkûm edildi ve beş yıl hapiste kaldı. 1937'de Yüksek Mahkeme onu mahkûm eden Georgia Eyaleti yasasını iptal etti. Onun gibi adamlar, siyahlar arasında, düzene karşı tehlikeli, militanca bir tavrı eyleme dökmenin temsilciliğini yapıyorlar, hele Komünist Parti ile ilişkiliyseler daha da tehlikeli oldukları düşünülüyordu.

Bu ilişkiye giren, dolayısıyla tehlikeyi büyüten başkaları da vardı: Herndon'u mahkemede savunan zenci avukat Benjamin Davis; bütün ülkede tanınan şarkıcı ve aktör Paul Robeson; yazar ve araştırmacı W. E. B. Du Bois; her biri Komünist Parti'ye destek verdiklerini ve sempati duyduklarını hiçbir yerde saklamadılar. Zaten zenciler hiçbir zaman beyaz nüfus kadar komünizm karşıtı olmadılar. Olamazlardı da; çünkü çok az dostları vardı. Bu nedenle Herndon, Davis, Robeson ve Du Bois'nın politik görüşleri ülke açısından ne denli kötü görülürse görülsün, siyah topluma savaşçı bir ruh aşıladıkları için hayranlıkla karşılanıyordu.

Otuzlu yıllarda orada burada patlamalar gösteren militan zenci ruhu, İkinci Dünya Savaşı sırasında yüzeyin gerisine itilen bir kaynama ve öfke haline indirgendi; çünkü bir yandan ulusça ırkçılık kınanıyor, diğer yandan da silahlı kuvvetlerde ayrımcılık sürdürülüyor ve siyahlar az maaşlı işlerde tutuluyorlardı. Savaş bitince Birleşik Devletler'deki ırkçılık dengeleri yeni bir öğenin katılımıyla bir kez daha değişti: Bu yeni öğe Afrika ve Asya'dan dalga dalga kopup gelen, kara ve sarı ırktan halkların büyük ve örneği görülmemiş göçleriydi.

Sovyetler Birliği ile soğuk savaş rekabeti başladığı ve dünyanın her tarafındaki eski sömürgelerde kara derililerin isyanlarının Marksist bir biçime bürünme tehlikesi ortaya çıktığı için Başkan Harry Truman bu göçlerle özellikle başa çıkmak zorundaydı. Savaş vaatleriyle cesaretlendirilen ülke içindeki siyah nüfusu sakinleştirmek yetmeyecekti; ırk sorunu

konusunda eyleme geçmek gerekiyordu; çünkü zenciler durumlarının göç edenlerin durumlarından temelde farksız olduğunu görünce daha da gerileceklerdi. Çıkışlarını giderek artıran komünist tehlikesiyle, Amerikan toplumunun en rezil başarısızlığı olan ırk sorunu konusunda bile başa çıkabilecek bir Birleşik Devletler olduğunu bütün dünyaya göstermek gerekiyordu. Yıllarca önce Du Bois'nın söylediği ve o zaman hiç kimsenin dikkatini çekmeyen gerçek 1945 yılında yavaş yavaş kendini belli etmeye başlamıştı: "Yirminci yüzyılın en büyük sorunu rengin belirlediği sorunlar olacaktır."

Başkan Harry Truman, 1946 yılının sonunda bir Yurttaşlık Hakları Komisyonu atadı ve bu komisyon, Adalet Bakanlığı'ndaki yurttaşlık hakları bölümünün büyütülüp genişletilmesini; bu konuda bir daimi komisyon kurulmasını; Kongre'nin linçe karşı yasalar yapmasını, oy hakkı konusundaki ayrımcılığın sona erdirilmesini ve iş bulmada ırkçı ayrımcılığa son vermek için yeni yasalar geçirilmesini önerdi.

Truman'ın komisyonu, bu önerilerde bulunurken pek net değildi. Komisyon, "evet", diyordu, bir "ahlaki neden", bir vicdani mesele var. Ama aynı zamanda bir de "ekonomik neden" vardı -ayrımcılık ülkeye pahalıya mal olmakta, yetenekler harcanıp gitmekteydi. Belki en önemlisi de uluslararası bir nedenin bulunmasıydı:

> Savaş sonrasında ortaya çıkan dünyadaki pozisyonumuz gelecek açısından o denli yaşamsal bir önem taşıyor ki, en küçük davranışımızın bile etkileri çok geniş bir alanda hissedilmekte... Yurttaşlık hakları konusunda bizim tuttuğumuz kayıtların dünya politikalarının gündemini oluşturacağı gerçeğinden kaçamayız. Zaten dünyadaki gazete ve radyolar bu konularla dolu... Bizimle rekabet halinde bulunan felsefî görüşler yalnızca bizim kusurlarımızı vurguluyorlar ve utanmaksızın gerçekleri de saptırıyorlar... Demokrasimizin boş bir yalan olduğunu ve bizim fırsat yoksunu halklara sürekli baskı yaptığımızı kanıtlamaya çalıştılar. Bunlar Amerikalılara gülünç gelebilir, ancak dostlarımızı endişelendirecek kadar önemli konulardır. Dünyanın bizim hakkımızda ve yurttaşlık hakları sicilimiz konusunda ne düşündüğünü göz ardı edebilmek için ne Birleşik Devletler yeterince güçlü ne de demokrasi idealimiz son mutlak zaferini kazanmış durumdadır.

Birleşik Devletler artık daha önce hiç bulunmadığı bir biçimde dünya sahnesine çıkmış görülüyordu. Ortaya konan ödül büyüktü; dünya egemenliği sürülmüştü ortaya. Truman'ın komitesinin de belirttiği gibi, artık "en küçük davranışımızın etkileri bile çok geniş bir alanda hissedilmekte" idi.

İşte böyle böyle Birleşik Devletler büyük etkiler yaratacağı umuduyla küçük işlere girişmeye başladı. Kongre, Yurttaşlık Hakları Komisyonu tarafından çıkarılması istenen yasaları çıkarmak için parmağını oynatmadı. Fakat Truman, 1948 seçimlerinden dört ay önce, bu seçimlerde

kendisine sol kanattan rakip olan İlerici Parti adayı Henry Wallace'ın meydan okuması karşısında bir yürütme emri çıkararak, silahlı kuvvetlerde İkinci Dünya Savaşı sırasında göz ardı edilen ayrımcılık politikasının terk edilip, "mümkün olduğunca kısa zamanda" bir ırk eşitliği politikasının yürürlüğe konmasını istedi. Bu emir yalnızca seçim atmosferinde değil, aynı zamanda savaş olasılığının giderek arttığı bir ortamda, silahlı kuvvetlerde bulunan zencilerin morallerini de düşünme gereğinin bir sonucu olarak verilmişti. Orduda ırkların bir arada bulunması uygulamasını tamamlamak on yıldan fazla bir zaman alacaktı.

Truman başka birçok alanda da yürütme emirleri çıkarabilirdi; ama çıkarmadı. 1860'ların sonunda ve 1870' lerin başlarında çıkarılan yasalarla birlikte on dördüncü ve on beşinci yasalarda yapılan değişiklikler, Başkana ırk ayrımcılığını ortadan kaldırmak için yeterli yetkiyi vermişti. Anayasa Başkan'ın yasaları uygulamasını istiyor, fakat hiçbir başkan bu gücü kullanmıyordu. Truman da kullanmadı. Örneğin Kongre'den, "Eyaletler arasında yapılan seyahatler sırasında araçlarda ırk ayrımcılığı yapılmasını yasaklayan" yasalar çıkarmasını istedi. Fakat bu yasa, zaten 1887'de çıkarılmış, fakat asla yürürlüğe konmamıştı.

Bu arada Yüksek Mahkeme, Anayasa'da ırklar arası eşitliği sağlamak için yapılan yasa değişikliklerinden doksan yıl sonra sonuca varmak için bazı adımlar atıyordu. Savaş sırasında Yüksek Mahkeme, önseçimlerde beyazların, Demokrat Parti önseçimlerinde siyahların oy kullanmalarını engelledikleri - ki bu Güney'de gerçek bir seçim demekti - kararına vardı ve bunu anayasaya aykırı buldu.

1954 yılında, Yüksek Mahkeme 1890'lardan beri savunduğu "birbirinden ayrı, fakat eşit" doktrinini sonunda geçersiz saydı. Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik (SHGUB), devlet okullarında uygulanan ayrımcılığa karşı çıkmak için birbiri ardına birçok davayı Yüksek Mahkeme önüne getirdi. Brown ailesinin* okul İdaresi aleyhine açtığı davada Yüksek Mahkeme, okul çocuklarının ırk esasına göre birbirlerinden ayrılmalarının çocuklarda "aşağılık duygusu yarattığını... bu duygunun onların kafalarını ve yüreklerini bir daha unutmayacakları bir biçimde etkileyeceği"ni kabul etti. Devlet okulları konusunda "farklı, fakat eşit" kuralının "yeri olamayacağına karar veren Yüksek Mahkeme, yine de hemen değişim konusunda ısrar etmedi: Bir yıl sonra ırk farklılığına dayalı ayrımcı araç ve yöntemlerin "hızla ve bilerek" hemen birleştirilmesi gerektiği kararına vardı. Ancak 1965 yılına gelindiğinde "hızla ve bilerek" kararından on yıl sonra, Güney'deki okullardan % 75'inden fazlasında ayrımcılık hâlâ devam etmekteydi.

---

* Topeka, Kansas'ta zenci ilkokul öğrencisi Linda Brown evlerine yedi blok mesafedeki bir beyaz okula alınmayarak bir mil ötedeki zenci ilkokuluna gitmeye zorlanınca, Brown ailesi 17 Mayıs 1954 tarihinde okul idaresini dava etmiş ve Yüksek Mahkeme eğitim konusundaki eşitsizliğin Birleşik Devletler Anayasası'nın 14. Maddesi'ne karşı olduğu kararını vermişti (ç.n.).

Yine de dramatik bir karar alındı ve 1954 yılında bütün dünyada Amerikan yönetiminin ayrımcılığı yasadışı ilan ettiği duyuldu. Bu karar Birleşik Devletler'de bile -söylenenler ile gerçekler arasındaki farkı düşünmeyenler için- coşkulu bir biçimde değişimin habercisi olarak yorumlandı.

Başkalarına hızlı değişim olarak görünen şeyler siyahlara belli ki yetmiyordu. 1960'ların başında siyahlar Güney'in her tarafında ayaklandılar. 1960'ların sonlarında ise yüz kadar kuzey kentinde vahşi bir ayaklanma hazırlığı içindeydiler. Köleliğin derinlere işlemiş anısını taşımayanlar için; şiirde, müzikte, zaman zaman yaşanan öfke patlamalarında, çoğu kez de asık suratlı susuşlarda ifadesini bulan günlük aşağılamaları fark etmeyenler için bütün bunlar çok şaşırtıcı oldu. Bu belleğin bir kısmı ağızlardan dökülen sözcükler, geçirilen yasalar, verilen kararlardı ki zamanla anlamlarını yitiriyorlardı.

Böyle bir belleği olan böyle bir halk için, tarihin her gün yeniden kendini tekrarlaması karşısında ayaklanma daima, kimsenin zamanlayamayacağı ve nerelere varacağını kestiremeyeceği anlık bir olaydı. 1955 yılının sonunda Alabama'nın başkenti Montgomery'de olaylar birdenbire patlak verdi.

Tutuklanmasından üç ay sonra, kırk üç yaşında bir gündelikçi terzi olan bayan Rosa Parks, kent içi otobüslerde ayrımcılığı onaylayan Montgomery yasasına uymayı niçin reddettiğini, otobüsün "beyazlar için" ayrılan bölümüne oturmaya niçin karar verdiğini şöyle anlatmıştı:

> Öncelikle, bütün gün boyunca çalışmış olduğumdan ayakta duracak halim kalmamıştı. Tam gün ve hiç durmaksızın çalışmış olduğumdan son derece yorgundum. Beyazların giydikleri çamaşırlar üzerinde çalışıyor ve bunların ticaretini yapıyordum. Hiç aklıma gelmese de öğrenmek istediğim konu şuydu: İnsan olarak haklarımızın neler olduğuna ne zaman ve nasıl karar vereceğiz?... Şoför benden bir şey istedi ve ben de istediği şeye uymak istemedim. Polisi çağırdı, beni tutukladılar ve hapse attılar...

Montgomery'deki zenciler bir gösteri düzenlediler. Bütün kent otobüslerini boykot etme kararı aldılar. Zencileri işlerine götürmek için dolmuş taksiler organize edildi; insanların çoğu yürüyordu. Kent yönetimi boykotun yüz kadar liderini suçlayarak ve çoğunu hapsederek karşılık verdi. Beyaz ayrımcılar şiddete başvurdular. Dört zenci kilisesinde bombalar patladı. Boykotun liderlerinden biri olan, Alabama doğumlu yirmi yedi yaşındaki papaz Dr. Martin Luther King, Jr.'ın evinin ön kapısından bir av tüfeği ile ateş edildi; evi bombalandı. Fakat Montgomery'nin zencileri kararlılıklarını sürdürdüler. 1956 yılının Kasımında Yüksek Mahkeme yerel otobüs hatlarında ayrımcılığı yasadışı ilan etti.

Montgomery bir başlangıç oldu. Bu olaydan sonraki on yılda Güneyi silip süpürecek geniş protesto gösterilerinin biçem ve psikolojisi bu olayla

belirlenmiş oldu: Kiliselerde yapılan duygusal toplantılar, dönemin kavgalarına uyarlanan Hıristiyan ilahileri, kayıp Amerikan ideallerine yapılan göndermeler, şiddete başvurulmayacağı konusunda alınan ve uygulanan karar, mücadele etme ve özveride bulunma konusunda isteklilik, zencilerin belli başlı yöntemleri haline geldi. *New York Times* gazetesinden bir muhabir boykot sırasında Montgomery'de yapılan bir gösteriyi şöyle arılatıyordu:

> Suçlanan zenci liderler kalabalık bir Babtist kilisesinde birbiri ardına kürsüye çıkarak onları izleyenleri kent otobüslerine binmekten vazgeçmeleri ve "Tanrı ile birlikte yürümeleri" konusunda yüreklendirdiler.
>
> İki binden fazla zenci kilisenin alt katından balkona kadar doluştular ve caddeye taştılar. Şarkılar, türküler söylüyorlar, bağırıyor, dua ediyorlardı; sıraların aralarında yerlere çöküp aşırı sıcakta bayılma noktasına geliyorlardı. "Pasif direniş" eyleminden vazgeçmeyeceklerine tekrar tekrar yemin ediyorlardı. Bu yemini bayrak yaparak seksen gün boyunca kent otobüslerine binmeme boykotunu inatla sürdürdüler.

Martin Luther King bu mitingde ırklar arası eşitlik ve adalet isteyen milyonlarca insana ilham verecek bir hitabet örneği sergiledi. Bu protestonun yalnızca otobüslere değil, fakat "tarihin arşivlerinde çok eskilere dayanan" kayıtlara karşı da yapıldığını söyledi.

> Aşağılanmanın ne demek olduğunu biliyoruz, hakarete uğramanın ne demek olduğunu öğrendik, baskı ve sömürünün, zulmün de en derin yerine fırlatılıp atıldık. Yalnızca protesto silahını kullanarak başımızı yerden kaldırmaya karar verdik. Bizim protesto etme hakkını kullanabilmemiz, Amerika'nın sahip olduğu en büyük şan ve şereftir.
>
> Her gün tutuklanıyorsak, her gün sömürülüyorsak, her gün üzerimizden atlanıp geçiliyorsa; hiç kimsenin sizi, bunları yapanlardan nefret edeceğiniz kadar aşağılara çekmesine izin vermeyin. Biz sevgi silahını kullanmak zorundayız. Bizden nefret edenlere karşı şefkat ve anlayış göstermemiz gerekiyor. O kadar çok kişiye bizden nefret etmesi öğretildi ki, bize yönelttikleri nefretin yalnızca kendilerinden kaynaklanmadığını bilmemiz gerekiyor. Ama gece yarısına ulaşmış ve hâlâ yaşamda kalabilmişsek, daima yeni bir şafağın eşiğinde bulunuyoruz demektir.

King'in sevgiyi vurgulayan şiddet karşıtı söylemi güçlü bir etki yarattı ve siyahlar arasında olduğu kadar beyazlar arasında da anayurdun her tarafında sempati topladı. Fakat onun bu mesajlarını safdil bulan siyahlar da vardı ve sevgi ile kazanılabilecek -yoldan çıkmış- insanlar olsa bile, diğerleriyle her zaman şiddet yoluyla olmasa da savaşmak zorunda kalacaklardı. Montgomery boykotundan iki yıl sonra, Kuzey Carolina'nın Monroe kentinde eski bir bahriyeli ve yerel SHGUB derneği başkanı

Robert Williams, siyahların kendilerini şiddete karşı -gerekiyorsa silah kullanarak- korumaları gerektiğine dair fikirleri ile tanınmaya başladı. Yerel Klan'ın adamları Monroe'daki SHGUB liderlerinden birinin evine saldırınca Williams ve diğer siyahlar tüfeklerle dolaştıkları için ateşle karşılık verdiler. Klan kaçtı. (Artık Klan'a her tarafta kendi taktiği olan şiddet kullanılarak karşı çıkılıyordu; Kuzey Carolina'da bir Kızılderili toplumuna yapılan Klan saldırısı, tüfekleriyle ateş etmekte duraksamayan Kızılderililer tarafından püskürtülmüştü.)

Sonraki yıllarda güneyli siyahlar gene de şiddete karşı çıktılar. 1 Şubat 1960 yılında Kuzey Carolina'nın Greensboro kentinde bulunan zenci kolejinde okuyan dört birinci sınıf öğrencisi, kentteki Woolworth öğle yemeği kafeteryasında yalnızca beyazların yemek yedikleri yere gidip oturdular. Kendilerine yemek servisi yapılmadı, onlar da ısrarla oturdular. Bunun üzerine yemek veren bölüm bütün gün kapatıldı. Ertesi gün çocuklar yine dönüp geldiler ve daha sonra, her gün, başka zenciler de onlara katıldı ve sessizce oturup beklemeye başladılar.

Bundan sonraki iki haftada bu oturma gösterileri beş güney eyaletinde on beş kente yayıldı. Atlanta'da Spelman Koleji'nde okuyan on yedi yaşındaki ikinci sınıf öğrencisi Ruby Doris Smith, Greensboro'da olanları duymuştu:

> Öğrenci komitesi oluşturulduğunda... kız kardeşime... beni de listeye koymasını söyledim. İlk gösteri için iki yüz öğrenci seçildiğinde aralarında ben de vardım. Eyalet Merkezi'ndeki restoranda diğer altı öğrenci ile birlikte yemek sırasına girdik. Fakat kasiyer, sıra bize gelince paramızı almadı... Restoranın yönetici yardımcısı geldi ve orayı terk etmemizi istedi. Biz ayrılmayınca eyalet cezaevine gönderildik.

Genç bir matematik öğretmeni olan zenci Bob Moses, New York Harlem'deki apartman katında gazetelerde Greensboro'da oturma gösterileri yapan çocukların bir fotoğrafını gördü: "Bu resimdeki öğrencilerin yüzlerinde ters, öfkeli, kızgın bir ifade vardı. Önceden Güney'deki zenciler hep savunmada, hep yaltaklanan bir bakışla bakarlardı. Oysa şimdi inisiyatif alıyorlardı. Onlar benim yaşımda çocuklardı ve bu olayın benim yaşamımla da bir ilgisi olduğunu biliyordum."

Oturarak gösteri yapanlara karşı şiddet uygulandı. Fakat ayrımcılığa karşı eyleme geçme fikri tuttu. Sonraki on iki ayda, çoğu siyah olan elli binden fazla kişi, aralarında bazı beyazlarla birlikte, yüz kadar kentte gösterilere katıldılar ve 3.600'den fazla kişi hapsedildi. Fakat 1960'ların sonunda Greensboro ve birçok başka yerde öğle yemeği lokantaları siyahlara da yemek vermekteydi.

Greensboro olayından bir yıl sonra politik tabanı kuzeyde olan ve ırkların eşitliği davası için çalışan IEK (Irksal Eşitlik Kongresi) adında bir grup eyaletler arası seyahatlerde ırk ayrımcılığını yıkabilmek için, içinde

siyahlar ile beyazların bulunduğu ve "Özgürlüğe Yolculuk" adını verdikleri, bütün Güney'i dolaşacak otobüs seferleri düzenlediler. Seyahatlerde ırk ayrımcılığı çok uzun bir süredir yasalarla zaten yasaklanmıştı, fakat federal hükümet bu yasaları Güney'de asla uygulamamıştı. Şimdi John F. Kennedy başkandı, ama o da ırk sorunu konusunda oldukça ağır davranıyor, Demokrat Parti'nin güneyli beyaz liderlerinin desteğini almayı daha fazla önemser görünüyordu.

4 Mayıs 1961 tarihinde Washington, D.C.'den ayrılan iki otobüs New Orleans'a gidecekti, fakat oraya hiç ulaşamadılar. Güney Carolina'da yolcular dövüldü. Otobüslerden biri Alabama'da ateşe verildi. Özgürlük yolcularına yumruklarla, demir sopalarla saldırıldı. Bu vahşete Güney eyaletlerindeki polis seyirci kaldı; Federal Hükümet de hiçbir müdahalede bulunmadı. FBI ajanları yalnızca seyrettiler, not aldılar ve hiçbir şey yapmadılar.

İşte bu noktada, kendilerini eşit haklar için militanca olmakla birlikte şiddete başvurmadan savaşmaya adamış ve bu amaçla "Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi" kurmuş olan eski oturma eylemcileri Nashville'den Birmingham'a bir başka "Özgürlüğe Yolculuk" seferi düzenlediler. Yola çıkmadan önce Washington, D.C.'deki Adalet Bakanlığı'na başvurarak korunma istediler. Ruby Doris Smith bu konuda şu haberi geçti: "... Adalet Bakanlığı hayır dedi, kimseyi koruyamazlardı; fakat eğer bir olay olursa araştıracaktı. Nasıl araştırıldığını da herkes biliyordu..."

Siyah ve beyazların birlikte bulunduğu "Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi"nce örgütlenen "Özgürlüğe Yolculuk" seferi yolcuları Birmingham, Alabama'da tutuklandılar, geceyi hapiste geçirdiler, polis onları Tennessee sınırına götürdü, buradan tekrar Birmingham'a gitmeye çalıştılar, Montgomery'e giden bir otobüse bindiler, fakat otobüste beyazların yumruklu, sopalı saldırısıyla karşılaştılar ve kanlı bir sahne yaşadılar. Yine de Jackson, Mississippi'ye doğru yollarına devam ettiler.

Bütün bunlar olurken Özgürlük Yolcuları dünyanın her tarafında haberlere konu olmuşlar ve hükümet daha fazla şiddeti engelleme derdine düşmüştü. Adalet Bakanı Robert Kennedy, Özgürlük Yolcuları'nın tutuklanmaksızın seyahat etme hakları üzerinde ısrar etmek yerine, olası bir kitlesel şiddete karşı Mississippi'de polis koruması karşılığında onların Jackson'da tutuklanmalarına onay vermişti. Victor Navasky, *Kennedy Justice* (Kennedy Adaleti) adlı çalışmasında, Robert Kennedy konusunda şu yorumu yapmaktadır: "Özgürlük Yolcuları'nın anayasal hakkı olan eyaletler arası seyahat haklarını, Senatör Eastland'in onların yaşama haklarını garantilemesi karşılığında, yok saymakta tereddüt etmedi."

Özgürlük Yolcuları hapiste de yola getirilemediler. Direndiler, protesto ettiler, şarkı söylediler ve haklarını istediler. Stokely Carmichael daha sonra, kendisiyle birlikte hapsedilmiş arkadaşlarının Mississippi'deki Parchman Cezaevi'nde hep birlikte nasıl şarkı söylediklerini ve şerifin kendilerine nasıl yataklarını altlarından almakla tehdit ettiğini hatırlamaktadır:

Yatağa sıkı sıkıya sarılıp "Herhalde burada bir yatak hakkımız var ve bize haksızlık ediliyor," dedim. Bana, "Bütün bu pisliği duymak istemiyorum, anladın mı, zenci?" dedi ve sopalarını göstermeye başladı. Yerimden hiç kımıldamadım ve "Seni Tanrı'ya Şikâyet Edeceğim" adlı şarkıyı söylemeye başladım. Benimle birlikte herkes söylemeye başladı. O zaman Tyson kendini kaybetti. Ayrıcalıklı mahkûmlara "Şunu içeri sokun" diye bağırdı, kapıyı çarparak kendini dışarı attı ve herkesi yatağıyla baş başa bıraktı.

Uzak Güney'de küçük bir kasaba olan ve kölelik atmosferinin zaman zaman hâlâ kendini hissettirdiği Georgia Eyaleti'nde, Albany'de 1961 ve 1962 kış aylarında kitlesel gösteriler meydana geldi. Albany'deki 22.000 zenciden 1000 kadarı ayrımcılığı ve zenci karşıtlığını protesto etmek için yürümekten ve toplantı yapmaktan hapse girdiler. Güney'i silip süpüren bu tip bütün gösterilerde olduğu gibi, burada da küçük zenci çocuklar eylemlere katıldılar. Yeni gelen kuşaklar eylemleri öğreniyorlardı. Albany'deki polis şefi toplu tutuklamalardan birinin sonrasında masasının önünde dizilmiş tutukluların isimlerini alıyordu. Dokuz yaşlarında bir çocuk gözüne takıldı. "Adın ne?" diye sordu. Çocuk gözlerinin içine bakarak, "Özgürlük, özgürlük," diye yanıtladı.

Güney'deki eylemlerin bütün bir kuşak zenci gençlerin duyarlılıkları üzerinde ne gibi bir etkisi olduğunu ölçmenin ya da bu gençlerden bazılarını eylemci ve lider yapan süreci baştan sona izlemenin hiçbir yöntemi yoktur. Georgia'daki Lee mıntıkasında, 1961-1962 olayları sonrasında, James Crawford adındaki bir zenci genç Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi'ne katıldı ve siyahları Bölge Mahkemesi'ne seçmen kaydı için getirmeye başladı. Oraya bir kadın getirdiği bir gün Crawford'a kayıt yapan şerif yardımcısı yaklaştı. Şiddet Karşıtı Öğrenci Komitesi'nden bir başka üye de konuşulanları not ediyordu:

ŞERİF YARDIMCISI : Ne istiyorsun?
CRAWFORD : Bu hanımı kaydolmaya getirdim.
ŞERİF YARDIMCISI : (Kadına dolduracağı kartı verip dışarı salona göndererek) Bu kadını niçin buraya getirdin?
CRAWFORD : O da sizin gibi birinci sınıf bir vatandaş olmak istiyor da ondan.
ŞERİF YARDIMCISI : Sen kim oluyorsun da bunları buraya getiriyorsun?
CRAWFORD : Bu benim görevim.
ŞERİF YARDIMCISI : Burada, şimdi, kafana iki kurşun deliği açılmasına ne dersin?
CRAWFORD : Nasılsa bir gün öleceğim.
ŞERİF YARDIMCISI : Ben yapmasam bile, bir başkasına yaptırabilirim. (Yanıt yok)
ŞERİF YARDIMCISI : Korkuyor musun?

CRAWFORD : Hayır.
ŞERİF YARDIMCISI : Farzet ki biri şu kapıdan girip seni ensenden vuruyor. Ne yaparsın?
CRAWFORD : Hiçbir şey yapamazdım. Beni ensemden vururlarsa dünyanın her tarafından buraya insanlar akın eder.
ŞERİF YARDIMCISI : Kim bu insanlar?
CRAWFORD : Onlar için çalıştığım insanlar.

1963 yılında Birmingham'da binlerce zenci sokaklara döküldü; polis coplarına, gözyaşı gazına, yüksek basınçlı su hortumlarına göğüs gerdiler. Bu olaylar sırasında, uzak Güney'in her köşesinde, Şiddet Karşıtı Öğrenci Komitesi'nin çoğu zenci, birkaçı beyaz genç üyeleri, Georgia, Alabama, Mississippi ve Arkansas eyaletlerindeki topluluklara giriyorlardı. Oradaki zencilerle birleşen bu gençler, insanları oy vermek için örgütleyerek, ırkçılığı protesto etmek ve şiddete karşı cesur olmak gibi konularda insanları eğitiyorlardı. Adalet Bakanlığı 1963 yılının üç ayı içinde 1412 gösteri kaydetti. Hapse atılmak sıradan bir şey oldu, dayak olayları sıklaştı. Kent halkının çoğu korkuyordu. Diğerleri polise yardımcı oluyorlardı. Carver Neblett adında Illinoisli on dokuz yaşında bir zenci öğrenci Georgia'nın Terell Mıntıkası'ndaki Şiddet Karşıtı Öğrenci Komitesi örgütünde çalışırken yazdığı raporda şöyle diyordu:

> Gözleri görmeyen ve yurttaşlık hakları ile son derece ilgilenen bir adamla konuştum. Bu hareketi başından beri yakından izliyordu. Kör olmasına karşın okuryazarlık sınavındaki bütün soruları öğrenmek istiyordu. Düşünebiliyor musunuz, birçoğu beyaz adamların evlerimizi yakacaklarından, evlere ateş edeceklerinden, bizi mülklerinden atacaklarından korkarken, yetmiş yaşında kör bir adam bizim toplantılarımıza gelmek istiyor.

1964 yazı yaklaştıkça Mississippi'de, Şiddet Karşıtı Öğrenci Komitesi ile birlikte çalışan diğer Yurttaşlık Hakları Örgütlenme grupları, giderek artan şiddet olayları karşısında, ülkenin diğer yerlerinde çalışan gençleri yardıma çağırmaya karar verdi. Bunlar kamuoyunun dikkatini Mississippi'deki olaylara çekebileceklerini umuyorlardı. Mississippi'de ve her yerde, tekrar tekrar, Yurttaşlık Hakları çalışanları dövülüp hapse atılırken, federal yasalar çiğnenirken FBI durup seyretmişti, Adalet Bakanlığı savcıları hareketsiz kalmışlardı.

1964 yılının Haziran ayı başlarında, Mississippi Yazı'nın hemen öncesinde, Medeni Haklar Hareketi Örgütü Beyaz Saray'ın hemen yanında bir tiyatro binası kiraladı. Bir otobüs dolusu Mississippili zenci, Washington'a giderek gündelik şiddet olaylarını ve Mississippi'ye gelen gönüllülerin karşılaştıkları şiddeti kamuoyu önünde sergilemek istediler. Anayasa avukatları ulusal yönetimin bu tip şiddet olaylarında koruma sağlamak için yasal bir dayanağı olduğunu kanıtladılar. Bu kanıtın yazılı bir kopyası Başkan Johnson'a ve Adalet Bakanı Kennedy'e, Mississippi'de

yaz boyunca federal korunma sağlanması için bir dilekçeyle birlikte verildi. Hiçbir yanıt gelmedi.

Kamuoyuna yapılan açıklamadan on iki gün sonra, Medeni Haklar Örgütü'nün üç üyesi; genç bir Mississippili zenci olan James Chaney, diğer iki beyaz gönüllü Andrew Goodman ve Michael Schwerner ile birlikte, gecenin bir yarısında önce bırakıldılar, sonra tekrar yakalandılar, zincirlerle dövüldüler ve ateş edilerek öldürüldüler. Bu olayın sonunda şerif, şerif yardımcısı ve diğerleri bir ihbarcının tanıklığıyla hapse gönderildi. Ama artık her şey için çok geçti. Mississippi cinayetleri, Kennedy ve Johnson'un başkanlıklarındaki ya da herhangi birinin başkanlığındaki ulusal yönetimin, zencileri şiddet olaylarına karşı korumayı defalarca reddetmelerinden sonra meydana gelmişti.

Halkın yönetime duyduğu öfke giderek artıyordu. O yaz daha sonra Demokrat Parti'nin Washington'daki ulusal (genel) kongresinde Mississippi'deki zenciler, eyalet nüfusunun yüzde kırkını oluşturan siyahları temsil etmek üzere eyalet temsilciliğinin bir parçası olarak Kongre'ye girmek istediler. Fakat liberal Demokrat Parti liderleri, başkan yardımcılığına adaylığını koyan Hubert Humphrey de dahil olmak üzere, onları reddetti.

Kongre zenci ayaklanmalarını, kargaşayı ve dünyadaki tepkileri gündem maddesi yaparak açıldı. Yurttaşlık haklarıyla ilgili yasalar 1957, 1960 ve 1964 yıllarında geçirilmişti. Bu yasalarda eşit oy verme ve eşit iş üzerine pek çok vaat vardı, ancak bu yasalar ya görmezden geliniyor ya da kötü biçimde uygulanıyordu. 1965 yılında, Başkan Johnson'un desteğiyle Kongre'den eskisine göre çok daha güçlü bir Seçme Hakları Yasası geçirildi. Bu yasa herkesin görebileceği seçmen kütüğüne kaydolma ve seçme hakkına federal güvence getiriyordu. Güney'de zencilerin oy vermeye başlamalarının seçimler üzerinde dramatik etkileri oldu. 1952 yılında gerekli koşullara sahip nüfusun % 20'si olan bir milyon güneyli siyah seçim kütüklerine kaydolmuştu. 1964 yılında bu sayı 2 milyonu -% 40- buldu. 1968'de bu sayı 3 milyon -% 60- idi ve beyazlarla aynı oranı yakalamıştı.

Federal hükümet -temel değişiklikler yapmaksızın- patlama noktasına gelmiş bir durumu denetim altına almaya çalışıyordu: Yıkıcı öfkeyi seçim sandığının geleneksel yatıştırıcı mekanizmasına, nazik başvuru olarak dilekçe yazmaya, resmi olarak onaylanmış sessiz toplantılara kanalize etmeye çalışıyordu. Siyah yurttaşlık hakları liderleri 1963 yılının yazında, Washington'da büyük bir yürüyüş düzenleyip ülke düzeyinde ırk sorununun çözümlenmesinde uğranılan başarısızlığı protesto etmek isteyince, Başkan Kennedy ve diğer ulusal liderler hemen bu toplantıyı sahiplenip onu siyah-beyaz dostluk toplantısına dönüştürmüşlerdi.

Bu toplantıda Martin Luther King'in konuşması 200.000 siyah ve beyaz Amerikalıyı titretti: "Benim bir düşüm var..." Bu muhteşem bir

hitabet yeteneğiydi, fakat pek çok siyahın hissettiği öfkeyi dile getirmiyordu. Nitekim Alabama doğumlu genç John Lewis, Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Örgütü üyesi olarak çok kez hapse girip çıkmış, birçok defa dövülmüş biri olarak, bu mitingde, daha güçlü bir öfkeyi dile getirmek isteyince, federal hükümetin eleştirilmesi ve militanca eylemlerin övülmesini istemeyen yürüyüş liderleri tarafından susturuldu.

Washington toplantısından on sekiz gün sonra, sanki toplantının ılımlı ve soğukkanlı geçmesini özellikle küçümsermiş gibi, Birmingham'da bir zenci kilisesinin bodrum katında bir bomba patlatıldı ve dini Pazar Okulu'na gelen dört küçük kız çocuk öldürüldü. Başkan Kennedy yürüyüşün "derin bir coşku ve sessiz bir vakar içinde" geçmesini övgüyle karşılamıştı; ancak siyah eylemci Malcolm X'in ruhsal durumu, belki de siyah halkın ruhsal durumuna çok daha fazla yakındı. Washington Yürüyüşü ve Birmingham'daki bombalama olayından iki ay sonra Detroit'de bir konuşma yapan Malcolm X, kendine özgü o güçlü, buz gibi yalın ve ritmik biçemiyle şunları söyledi:

> Zenciler orada, sokaklara dökülmüşlerdi. Washington'a nasıl yürüyeceklerini konuşuyorlardı... Washington'a yürüyeceklerdi, Senato'ya yürüyeceklerdi, Beyaz Saray'a yürüyeceklerdi, Kongre'ye yürüyeceklerdi ve sistemi kilitleyecekler, durma noktasına getirecekler ve hükümetin devamına izin vermeyeceklerdi. Hatta havaalanına gidip, yollara yatıp uçakların iniş yapmasını engelleyeceklerdi. Ben size onların dediklerini söylüyorum. Bu söyledikleri bir devrimdi. Bu siyahların devrimiydi.
>
> Sokaklara dökülenler sıradan insanlardı. Onlar beyaz adamı öldüresiye korkuttu; Washington, D.C.'deki beyaz güç odaklarını öldüresiye korkuttu; biliyorum çünkü oradaydım. Bir büyük siyah ezici gücün başkentin üzerinden geçip her şeyi dümdüz edeceğini anladıklarında ise... sizin bu saygı duyduğunuz zenci liderleri yardıma çağırdılar ve onlara Kennedy, "şunu durdurun," dedi. "Bakın bu işin çok ileri gitmesine izin vermeyeceksiniz." Bunun üzerine bizim Tom Amca, "Patron, ben bunu durduramıyorum, çünkü ben başlatmadım," dedi. Size neler konuştuklarını anlatıyorum. Beyazlar "Başında olmak şöyle dursun, ben bu işin içinde bile değilim," dediler. "Bu zenciler kendi başlarına bir şeyler yapıyorlar, bizi geçiyorlar," dediler. Sonra yaşlı, kurnaz tilki şunları söyledi: "Eğer içinde değilseniz, ben sizi içine sokacağım. Ben sizi başa geçireceğim. Ben bunu onaylayacağım, destekleyeceğim, güler yüzle karşılayacağım. Yardım edeceğim, buna katılacağım."
>
> Washington'daki yürüyüşte olan buydu. Onlar yürüyüşe katıldılar... onun bir parçası oldular, onu elimizden aldılar. Onların eline geçince de militan ruh yitirildi. Kızgınlıklar geçti, öfke bitti, uzlaşmazlıklar uzlaşmalara dönüştü. Hatta bir yürüyüş olmaktan çıktı, bir piknik, bir sirke dönüştü. Bütün o soytarılıklarla, soytarılarla sirkten başka bir şey değildi bu...
>
> Hayır, bu bir ihanetti. Bir teslim almaydı... Onlar denetimi öyle bir ellerine geçirdiler ki, o zencilere kente ne zaman girecekleri, nerede duracakları,

hangi pankartları taşıyacakları, hangi şarkıyı söyleyecekleri, hangi konuşmayı yapacakları ya da yapamayacakları konusunda emirler verdiler ve sonra da günbatımında kenti terk etmelerini söylediler...

Malcolm X'in Washington yürüyüşü konusunda yaptığı iğneleyici betimleme, diğer tarafın -düzenden yana olan tarafın Beyaz Saray danışmanı Arthur Schlesinger'in yazdığı *A Thousand Days* (Bin Gün) adlı kitaptaki betimleme ile doğrulanıyordu. Schlesinger kitabında, Kennedy'nin nasıl Yurttaşlık Hakları liderleriyle görüştüğünü ve onlara yürüyüşün tam da Kongre'den bu konudaki yasaların geçirileceği sırada nasıl "bir korku ortamı yaratacağını" anlattığını yazıyordu. A. Philip Randolph, Kennedy'e şu yanıtı vermişti: "Zenciler zaten sokaklara döküldüler. Onları sokaklardan uzaklaştırmak pek de mümkün görünmüyor..." Schlesinger, şunu belirtmektedir: "Başkanla yaptıkları toplantı, Yurttaşlık Hakları Hareketi liderlerini Capitol Hill'i (Parlamentonun bulunduğu bölgeyi) işgal etmenin doğru olmayacağı konusunda ikna etti." Schlesinger Washington yürüyüşünü büyük bir hayranlıkla anlattıktan sonra şöyle bitirmektedir: "Böylece 1963 yılında Kennedy Zenci devrimini demokratik koalisyona katmak için harekete geçmiş bulunuyordu..."

Ancak bu pek işe yaramadı. Kiliselerde bombalar patlarken, yeni "yurttaşlık hakları" yasaları zenci halkın koşullarına temelde hiçbir değişiklik getirmezken siyahlar "demokratik koalisyona" kolayca katılacak gibi görünmüyorlardı. 1963 yılı ilkbaharında beyazlar için işsizlik oranı % 4.8 idi. Aynı oran beyaz olmayanlar için ise % 12.1'i buluyordu. Resmi tahminlere göre beyaz nüfusun beşte biri yoksulluk sınırının altında yaşıyordu. Siyah nüfusun ise yarısı yoksulluk sınırının altında yaşamaktaydı. Yurttaşlık Hakları yasaları oy hakkını vurguluyordu, ama oy vermek, temelde, ne ırkçılık ne de yoksulluğa karşı bir çözüm öneriyordu. Harlem'de yıllardır oy veren siyahlar hâlâ fareler tarafından istila edilmiş varoşlarda yaşıyorlardı.

Yurttaşlık Hakları yasalarının Kongre'den en üst düzeyde ve sayıda çıkarılabildiği tam o yıllarda, yani 1964 ve 1965'te ülkenin her tarafında siyahların çıkardığı olaylar duyuluyordu: Florida'da bir zenci kadının öldürülmesi ve bir zenci lisesine bomba atılması tehdidi üzerine çıkan olaylar; Cleveland'de siyahlara karşı uygulanan ayrımcılığı protesto etmek için bir inşaat alanında buldozerin önüne yatan beyaz bir papazın öldürülmesi üzerine gelişen olaylar; New York'ta, görevde bulunmadığı bir sırada on beş yaşındaki bir zenci çocukla aralarında çıkan kavgada çocuğu vurup öldüren bir polis yüzünden çıkan olaylar. Ayrıca Rochester, Jersey City, Chicago ve Philadelphia'da da ayaklanmalar oluyordu.

1965 yılının Ağustos ayında, siyah seçmenlerin nüfus kütüğüne yazılmalarını ve korunmalarını federal düzeyde sağlayan yetkin Seçme Hakları Yasası tam da Lyndon Johnson tarafından imzalanıp yasalaşırken, Los Angeles de Watts'daki zenci gettosu, İkinci Dünya Savaşı'ndan

o yıllara dek bir kentte görülebilecek en büyük şiddet olaylarıyla sarsıldı. Olaylar, genç bir zenci sürücünün zor kullanılarak tutuklanması, yanında bulunan birinin polis tarafından coplanması ve bir kadının polise tükürdüğü gerekçesiyle haksız yere tutuklanması gibi nedenlerle kışkırtıldı. Sokaklarda kargaşa ve isyan, dükkânlarda ise talan ve yangın bombası kullanılarak kırıp dökme hareketleri başladı. Polis ve Ulusal Muhafızlar çağrıldı ve silah kullandılar. Çoğu siyah olan otuz dört kişi öldürüldü, yüzlerce kişi yaralandı, dört bin kişi tutuklandı. Batı kıyısından gelen bir gazeteci, Robert Conot, *Rivers of Blood, Years of Darkness* (Kan Nehirleri, Karanlık Yıllar) başlıklı kitabında bu ayaklanmalar hakkında şunları yazmıştı: "Los Angeles kentinde zencilerin artık hiçbir biçimde öbür yanaklarını uzatmayacakları açıkça görülüyordu. Ezilmiş, hırpalanmış ve dürtülüp kışkırtılmış zenci, kendisine yöneltilen şiddete eşdeğer olup olmadığına bakmadan karşılık vermeye kararlıydı."

1966 yılının yazında ayaklanmaların sayısı arttı; bu ayaklanmalarda taş atma, talan etme, Chicagolu siyahların yangın bombası kullanması ile Ulusal Muhafızların acımasızca ateş etmeleri sonucu üç siyah öldürüldü. Öldürülenlerden biri on üç yaşında bir çocuk, diğeri on dört yaşında hamile bir kadındı. Cleveland'da zenci topluluğu içinde çıkan bir kargaşayı bastırmak için Ulusal Muhafızlar gönderildiğinde dört zenci vuruldu. Bunlardan ikisini birlik askerleri, ikisini de beyaz siviller öldürmüşlerdi.

Bu ana kadar gelişen olaylar, güneydeki hareketin şiddet karşıtı bir biçimde gelişmesinin, köleci Güney atmosferi düşünüldüğünde gerekli bir taktik de olsa, ırk ayrımcısı Güney'e karşı ulusal bir muhalefet yaratmada etkili bir yöntem de olsa, zenci gettolarındaki kemikleşmiş yoksulluk sorunlarını yenmede yeterli olamayacağını açıkça gösterdi. 1910 yılında Zenci nüfusun % 90'ı Güney'de yaşıyordu. Fakat 1965 yılına gelindiğinde Mississippi Deltası pamuğunun % 81'i makinelerle toplanmaya başlamıştı. 1940 ve 1970 yılları arasında 4 milyon zenci kırsal alanlardan kente göç etti. 1965 yılında zencilerin % 80'i kentlerde, yine zencilerin % 50'si Kuzey'de yaşıyordu.

Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi ile pek çok zenci militan gencin olaylar karşısındaki psikolojik tepkileri değişiyordu. Bu gençlerin uğradıkları düş kırıklıklarını dile getiren genç zenci yazar Julius Lester şöyle yazıyordu:

> Artık her şey bitti. Amerika'nın önüne gerçekten de "Herkes birtakım vazgeçilmez haklarla doğmuştur" sözünü doğrulamak üzere fırsat üstüne fırsat çıkmıştı... Ama artık her şey bitti. Özgürlük şarkıları söylediğimiz günler, kurşunlar ile coplara sevgiyle karşılık verdiğimiz günler gerilerde kaldı... Sevgi kırılgan ve naziktir ve sevgiyle karşılanmayı bekler. Biz onlara tuğla ve şişe atarken başlarını eğiyor ve "Ben herkesi seviyorum" şarkısını söylüyorlardı. Şimdi ise söyledikleri şarkı:

Biz onları çok sevdik
Çok çok sevdik
Hiçbir şey öldüremez oysa
Pis bir zenciyi
Çok çok sevmekten başka.

1967 yılında, ülkenin siyah gettolarında, Amerikan tarihinin en büyük kent içi ayaklanmaları meydana geldi. Kent Sorunları Konusunda Ulusal Danışma Komitesi raporuna göre bu ayaklanmalar, "Beyaz Amerikan toplumunun yerel simgelerine karşı zencilerin eyleme geçmesiyle ilgili" idiler ve bu simgeler siyahların oturdukları yerlerde beyazların otorite ve zenginliklerini anımsattıkları için tepki çekiyorlardı; yani tepkiler beyazlardan çok simgelerine karşıydı. Komisyon sekiz büyük ayaklanma, otuz üç "ciddi fakat küçük" kargaşa ve 123 "küçük" olay rapor etti. Çoğu Newark ve Detroit'de seksen üç kişi ateş altında öldü. "Bütün olaylarda ölen ya da yaralanan kişilerin büyük bir çoğunluğu zenci sivillerdi."

Komisyona göre "tipik bir asi" genç, liseden terk, fakat yine de "isyanlara katılmayan zenci komşusundan daha iyi eğitilmiş durumda" ve "çoğu kez normal iş saatlerinden daha az çalıştırıldığı işler bulabilen ya da hizmetçi, uşak düzeyinde işlerde çalışan" biriydi. O "ırkı ile gurur duyuyor, hem beyazlara hem de orta sınıf zencilere düşmanlık besliyor, politik konularda bilgi sahibi olmasına karşın politik sisteme zerre kadar güven duymuyordu."

Komisyon Raporu çıkan olayların nedeni olarak "Beyazların ırkçılığı"nı gösteriyordu ve "İkinci Dünya Savaşı'nın sona erdiği günlerden beri kentlerimizde birikmekte olan patlayıcı karışımın içeriği" konusunda şu saptamaları yapıyordu:

> Yayılma eğilimi gösteren ırkçılık; iş bulma, eğitim ve konutlandırma konularında süren ayrımcılık... büyük kentlerimize yoksul zencilerin giderek yoğun bir biçimde yerleşmeleri sonucu kent hizmetlerinin ve bu hizmetleri veren araç gereçlerin giderek bir kriz yaratacak bir biçimde aksaması, insani gereksinmelerin karşılanamaması...
>
> Zenciler, özellikle genç zenciler arasında yeni bir ruh doğmuştur: kendine saygı ve giderek artan ırk gururu, eskinin ilgisizlik ve "sisteme" boyun eğen tavırlarının yerine geçmiş bulunuyor.

Fakat Komisyon Raporu'nun bizzat kendisi de -bu isyanı göğüslemede- sistemin standart araçlarından biriydi: Bir araştırıcı kurul oluşturulur, bir rapor yazdırılır, rapordaki sözcükler ne denli ağdalı olursa olsun yatıştırıcı bir etki yapardı.

Ancak bu defa bu yöntem de başarılı olamamıştı: Yeni slogan "Kara Güç" idi ve bu, beyazların önerdiği ya da uygun bulduğu "ilerleme"ye

karşı güvensizliğin bir ifadesi, hükmedici yönetimin bir reddi anlamına geliyordu. Beyaz yazar Aldous Huxley'in "özgürlükler verilmez, alınır" cümlesini az sayıda siyah (ve beyaz) duymuştu. Ama "Kara Güç" sloganında bu fikir biçimleniyordu. Daha da önemlisi bu slogan ırktan duyulan bir gururu, siyahların bağımsızlığı konusunda bir ısrarı ve sık sık da bu bağımsızlığı kazanmak için siyahların kendilerini beyazlardan ayırmalarını ima ediyordu. Malcolm X bu fikirleri en iyi dile getiren hatiplerden biriydi. 1965'in Şubat ayında dinleyicileri önünde bir konuşma yaparken, kimin hazırladığı hâlâ belirsiz olan bir planla öldürüldükten sonra, o da bu hareketin şehidi oldu. Yüzbinlerce kişi onun *Otobiyografi*'sini okudu ve ölümünde yaşarken olduğundan daha etkili oldu.

Martin Luther King'e hâlâ saygı duyulmasına karşın, yerini yeni kahramanlar almaya başlamıştı: Kara Panterlerin Huey Newton'u gibi kahramanlardı bunlar ve Panterler de silah taşıyan zencilerdi. Onlar zencilerin kendilerini savunmaları gerektiğine inanıyorlardı.

Malcolm X 1964 yılının sonlarında Mississippi'den gelerek Harlem'i ziyaret eden zenci öğrencilere şu konuşmayı yaptı:

> Özgürlüğünüzü, düşmanınıza özgürlüğünüzü elde etmek için her şeyi yapmaya hazır olduğunuzu göstererek kazanacaksınız. O zaman özgür olacaksınız. Bu tavrı benimserseniz onlar size "deli zenci" yaftasını takacaklar ya da size "pis deli zenci" diyecekler. Adınız yalnızca zenci olmayacak. Ya da size militan ya da yıkıcı ya da bölücü; belki kızıl veya radikal diyecekler. Fakat yeterince radikal kalabilirseniz, etrafınıza kendiniz gibi yeterince adam toplayabilirseniz özgürlüğünüzü kazanabileceksiniz.

1967 ayaklanmalarına Kongre'nin verdiği tepki 1968 yılında Yurttaşlık Hakları yasasını geçirmek oldu. Bu yasa sözde siyahlara yöneltilen şiddeti yasaklayan yasaları güçlendirecekti; yasa, insanları yurttaşlık haklarından yoksun edenlere verilen cezaları artırıyordu. Fakat yasa şunu da diyordu: "Bu bölümün hükümleri yasaları uygulayan görevliler, ulusal muhafız askerleri... ya da Birleşik Devletler Silahlı Kuvvetleri üyeleri gibi bir ayaklanmayı ya da sivillerin çıkardığı bir olayı bastırmakla görevli kişilerin eylemleri ya da ihmallerine uygulanmayacaktır..."

Dahası, yasaya -bütünüyle geçirebilmek için Kongre'nin bütün liberal üyelerinin üzerinde anlaştıkları- bir bölüm eklendi: Eyalet içi seyahat ederek ya da eyalet içi ulaşım kolaylıklarını (posta ve telefon dahil) kullanarak "bir isyanı örgütleyen, yayan, özendiren, isyana katılan ya da yöneten" herkes beş yıl hapis cezası ile cezalandırılacaktı. Yasa isyanı üç ya da daha fazla kişinin şiddet tehdidi taşıyan eylemi olarak tanımlıyordu. 1968 Yurttaşlık Hakları Yasası uyarınca ilk yargılanan kişi Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi'nin genç zenci liderlerinden H. Rap Brown'dı. Brown, Maryland'de bir ırkçılık olayının hemen öncesinde militanca, öfkeli bir konuşma yapmıştı. (Daha sonra bu yasa Chicago kentindeki savaş karşıtı göstericilere karşı kullanılacaktı - Chicago Sekizi.)

Martin Luther King Medeni Haklar Yasası'nın değinmediği sorunlarla, yani yoksulluğun getirdiği sorunlarla giderek daha fazla ilgilenmeye başladı. 1968 ilkbaharında sesini, Washington'daki dostları kaybedeceğinden korkan bazı zenci liderlerin uyarılarına karşın yükselterek Vietnam Savaşı aleyhine bir konuşma yaptı. Konuşmasında savaşla yoksulluğu ilişkilendiriyordu:

> ... önceliklerimizi acıklı bir biçimde karıştırdığımız gerçeğini tartışmamız kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Elimizdeki bütün parayı ölüm ve yıkıcılık için harcadığımızdan yaşam ve yapıcı bir gelişme için yeterli paramız olmuyor... savaş silahları ulusal bir takıntı haline geldiğinde toplumsal gereksinmeler kaçınılmaz biçimde etkilenir.

King artık FBI'ın en önemli hedeflerinden biri haline gelmişti; FBI onun özel telefon konuşmalarını dinletti, ona düzmece mektuplar gönderdi, onu tehdit etti, ona şantaj yaptı, hatta imzasız bir mektup göndererek intihar etmesini önerdi. FBI'ın kurum içi gönderilen notlarında King'in yerine geçecek bir siyah liderin bulunması bile tartışıldı. 1976'da FBI üzerine yazılan bir Senato raporunda, "FBI, Dr. Martin Luther King'i yok etmeye çalışmıştır," deniliyordu.

King dikkatini başını derde sokacak sorulara çevirmeye başlamıştı. Hâlâ şiddet karşıtı olmakta ısrarlıydı. Ayaklanmalar kendi kendini yenilgiye uğratmaktır, diye düşünüyordu. Fakat bunlar yine de göz ardı edilemeyecek derin bir duyguyu dile getiriyordu. Bu nedenle şiddet karşıtlığı "militanca olmalı, kitlesel bir şiddet karşıtı tavır olmalıydı." Washington'da gerçekleştirilen, "Yoksulların Kamp Eylemi"ni planlamış, fakat bu defa Başkan'ın babacan olurunu almayı düşünmemişti. O arada Tennessee, Memphis'e, bu kentteki çöp işçilerinin grevini desteklemeye gitti. Orada otel odasının balkonunda dikilirken görünmeyen biri tarafından kendisine ateş edildi ve öldü. Yoksulların Kamp Eylemi sürüyordu. King öldürülünce bu eylem polisin müdahalesiyle sona erdirildi. Tıpkı 1932 Birinci Dünya Savaşı gazilerinin İkramiye Ordusu'nun dağıtılması gibi bu eylem de engellendi.

King'in öldürülmesi ülkenin her tarafındaki kentlerde yeni karışıklıklara yol açtı. Bu karışıklıklarda öldürülen otuz dokuz kişiden otuz beşi siyahtı. Bütün bulgular, Yurttaşlık Hakları yasasının kâğıt üzerinde görünüyor olmasına karşın, mahkemelerin şiddet ve haksızlıklara karşı siyahları koruyamayacağı yönündeydi:

1. Detroit'teki 1967 ayaklanmasında Algiers Motel'de ergenlik çağında üç zenci genç öldürülmüştü. Bu üçlü cinayet olayında Detroitli üç polis ve bir zenci özel muhafız mahkemeye çıkarılmıştı. Uluslararası Basın Birliği'nin haberine göre savcılık bu dört adamın siyahlardan ikisini vurduğuna kanaat getirmişti. Fakat bir jüri adamları temize çıkardı.

2. 1970 yılı ilkbaharında Mississippi'nin Jackson kentinde, zencilerin okuduğu Jackson Eyalet Üniversitesi kampusünde polis tabanca,

tüfek ve bir hafif makineli tüfekle 28 saniye süren bir salvo ateşi açtı. Kızlar yurduna dört yüz kurşun ve saçma parçası isabet etti ve iki zenci öğrenci öldü. Yerel bir büyük jüri saldırıyı "haklı" buldu ve Birleşik Devletler Bölge Mahkemesi'nin (Kennedy tarafından atanmış olan) yargıcı Harold Cox, sivil olaylara karışan gençlerin "yaralanıp ölebileceklerini bilmeleri gerektiğini" ilan etti.

3. 1970 yılı Nisan ayında Boston'da bir polis memuru silahsız bir zenciye ateş ederek öldürdü. Ölen adam Boston Kent Hastanesi'nde tedavi gören bir hastaydı ve polise bir havlu ile vurduğu için polis ona beş el ateş edip öldürmüştü. Boston Belediye Mahkemesi'nin baş yargıcı polisi beraat ettirdi.

4. 1970 yılı Mayıs ayında Georgia Eyaleti, Augasta kentinde çıkan bir kargaşada meydana gelen yağma sırasında altı zenci vurularak öldürüldü. *New York Times* gazetesi olayı şöyle duyurdu:

> Gizli bir polis raporuna göre kurbanlardan en az beşi polis kurşunlarıyla ölmüş bulunuyor...
>
> Cinayetlerden birini gözleriyle gören bir tanığın belirttiğine göre, bir zenci polis beyaz partneriyle birlikte yağmaya katıldığından kuşkulandıkları adama arkadan dokuz el ateş etmişti. 38 yaşındaki işadamı Charles A. Reid adlı tanığın anlattığına göre, polisler kurbana ne uyarı ateşi açmışlar ne de durmasını söylemişlerdi...

5. 1970 yılı Nisan ayında Boston'daki Federal jüri, bir polis memurunun Fort Devens'ten iki zenci askere karşı "aşırı güç" kullandığını saptadı. Askerlerden birinin kafasına on iki dikiş atılmıştı; yargıç askerlere zararlarına karşılık 3 *dolar* tazminat verilmesine karar verdi.

Bütün bunlar ülkenin tarihinde sürekli yinelenen "normal" vakalardı ve bu vakaların rasgele, fakat ısrarla meydana gelmesinin nedeni, ülkenin kurumlarında ve beyninde ırkçılığın derin bir biçimde yaşıyor olmasıydı. Irkçılık yanında bir şey daha vardı; Polis ve Federal Araştırma Bürosu (FBI) tarafından militan siyah örgütçülere yöneltilen bir seri şiddet planı da ırkçılığa koşut gidiyordu. 1969 yılının 4 Aralık günü sabah saat beşten biraz önce bir Chicago polis birliği bir hafif makineli tüfek ve tabancalarla donatılmış bir halde Kara Panterlerin yaşadığı bir apartmana baskın yaptı. En az seksen iki el ateş ettiler ve belki apartmana iki yüz kez girip çıktılar. Bu baskında yirmi bir yaşındaki liderlerden Fred Hampton yatağında öldürüldü ve bir diğer Kara Panter, Mark Clark da öldü. Yıllar sonra bir davaya bakılırken mahkeme sırasında FBI'ın Panterler arasında bir ajanı bulunduğu ve bu ajanın polise Fred Hampton'un uyuduğu yer de dahil olmak üzere bütün apartmanın planını verdiği ortaya çıktı.

Yönetimi verilen ödünler, çıkarılan yasalar, yapılan konuşmalar, Başkan Lyndon Johnson'un medeni haklar yasasının ilahisi haline gelen

We Shall Overcome (Hep Birlikte Yeneceğiz) şarkısına ayak uydurması işe yaramadığı için mi cinayetlere ve teröre yöneliyordu? Daha sonra ortaya çıktı ki yönetim, bütün bu "Medeni Haklar Yasası hareketi" yıllarında, bir yandan Kongre yoluyla ödünler verirken, diğer yandan da FBI aracılığıyla siyah militan grupları çökertmeye ve bölmeye çalışmıştı. 1956 ve 1971 yılları arasında FBI, (COINTELPRO adıyla bilinen) kitlesel bir karşıcasusluk* programını tamamlamış ve bu süreçte siyah gruplara karşı 295 eylem gerçekleştirmişti. Ancak siyah militanlık yok edilmeye karşı inanılmaz bir direnç gösteriyordu. 1970 yılında Başkan Nixon'a gizlice verilen bir FBI raporunda "siyahlar arasında yapılan son araştırmalar, zenci nüfusun yaklaşık % 25'inin Kara Panterler Partisi'ne büyük bir saygı duyduğunu, 21 yaşın altındaki siyah gençlerin % 43'ünün de bu hayranlığı paylaştığını göstermiştir," denmektedir. Siyahların dikkatlerini, kolayca denetlenebilen oy kullanma alanından, çok daha tehlikeli bir arenaya, zenginlik ve yoksulluk alanına -yani sınıf çatışmalarına- çevirmelerinden mi korkuluyordu? 1966 yılında, Mississippi, Greenville'de yaşayan yoksul siyah yetmiş kişi kullanılmayan bir hava kuvvetleri barakasını işgal ettiler ve askerler kendilerini oradan zorla çıkarıncaya kadar orada yaşadılar. Orada yaşayan Mrs. Unita Blackwell şunları söylüyordu:

> Öyle sanıyorum ki federal hükümet bu olayla yoksul halka hiç önem vermediğini kanıtlamış bulunuyor. Bunca yıldır istediğimiz her şey bize kâğıt üzerinde verildi. Ama bunlar yaşama hiç geçirilmedi. Biz Mississippi'nin yoksul halkı artık beklemekten yorulduk. Yorulduğumuz için de her şeyi kendimiz kuracağız; çünkü bizi temsil eden bir hükümet yok.

1967'deki Detroit ayaklanmaları, siyah işçileri devrimci değişikliklere hazırlanmak üzere örgütleyecek bir birliğin kurulmasına yol açtı. Bu "Devrimci Siyah İşçiler Birliği" adlı bir kuruluştu ve 1971 yılına dek çalışmalarını sürdürdü ve etkin olduğu dönemde Detroit'de binlerce siyah işçiyi etkileyip eğitti.

Bundan sonra ortaya çıkan yeni kurgu medeni haklar hareketinden daha tehlikeliydi; çünkü siyahlar ile beyazların sınıfsal sömürü kavramı üzerinde birleşebilmeleri olasılığını ortaya çıkarmıştı. Geçmişte 1963 yılı Kasım ayında, A. Philip Randolph Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) ile Endüstriyel Örgütlenme Komitesi'nin (EÖK)** ortaklaşa gerçekleştirdikleri Medeni Haklar Hareketi konusundaki bir kongrede konuşarak bu hareketin gelecekteki yönelimlerini görebilmişti: "Bugünkü zenci protestoları 'ezilen sınıf'ın yalnızca ilk gürlemesidir. Zencilerin sokağa dökülmeleri gibi bundan sonra bütün ırkların işsiz güçsüzleri sokağa dökülecekler dir."

---

* Counterintelligence Program (COINTELPRO).

** AFL - CIO (American Federation of Labor - Committee for Industrial Organization).

Geçmişte beyazlara uygulanan yöntemin şimdi siyahlara da uygulanması girişimleri başladı. Bu yöntem ekonomik kazançlarla aklı çelinen küçük sayıda bir grubun sisteme çekilmesiydi. Artık "siyah kapitalizm"den bahsedilmeye başlanmıştı. Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik (SHGUB) ve Irkların Eşitliği Kongresi (IEK) liderleri Beyaz Saray'a davet ediliyorlardı. Özgürlük Yolculuğu'nu örgütleyenlerden IEK üyesi militan James Farmer'a Başkan Nixon yönetiminde bir görev verilmişti. Yine IEK üyesi Floyd McKissick, Kuzey Carolina'da sosyal konutlar kurmak için hükümetten 14 milyon *dolar*lık bir kredi almıştı. Lyndon Johnson Ekonomik Fırsatlar Dairesi kanalıyla bazı siyahlara iş vermiş; Nixon ise Azınlıklar İş Alanları Dairesi'ni kurdurmuştu.

Chase Manhattan Bankası ve (Chase'i denetleyen) Rockefeller ailesi "Siyah kapitalizm"in gelişmesiyle özel olarak ilgileniyorlardı. Rockefellerler daima Kentliler Birliği'nin parasal patronları olmuşlar ve Güney'deki Zenci Üniversitelerini destekleyerek siyahların eğitimi üzerinde her zaman yönlendirici bir etkiye sahip olmuşlardı. David Rockefeller iş ilişkisi içinde bulunduğu kapitalistleri, beyazların siyah işadamlarına parasal yardımda bulunduğu takdirde kısa vadede bu yatırımlarının meyvesini alabilecekleri konusunda ikna etmeye çalışmaktaydı. Çünkü ona göre, "iş yatırımlarınızın bugünden başlayarak dört, beş ya da bilemediniz on yıl içinde kâr getirmeye başlayacağı bir çevreyi biçimlendirmek gerekiyordu." Bütün bunlara karşın siyahların el attıkları iş alanları mikroskobik düzeylerde küçük kalıyordu. En büyük zenci şirketi (Motown Industries) 1974 yılında 45 milyon *dolar*lık satış yaparken, Exxon Şirketi 42 milyon *dolar*lık satış yapmıştı. Siyahların sahip oldukları şirketler bütün iş gelirlerinin % 0.3'üne tekabül ediyordu.

Yaşamlarında çok *az* bir değişme olmasına karşın siyahlar gün geçtikçe daha medyatik oluyorlardı. Gazetelerde ve televizyonlarda her geçen gün siyahların yaşamlarının değiştiği izlenimini yaratmaya yönelik daha fazla sayıda siyah yüz gözükmekteydi. Bu ise küçük, fakat anlamlı sayıdaki siyah liderin yaygın inançların içine çekilmesine neden oluyordu.

Birkaç yeni siyah ses buna karşı çıkıyordu. Robert Allen, *Black Awakening in Capitalist America* (Kapitalist Amerika'da Siyah Uyanış) adlı kitabında şunu yazıyordu:

> Eğer bir bütün olarak topluluğun yararı düşünülüyorsa, o zaman topluluk bir bütün olarak iç ekonomisini düzenleyip Beyaz Amerika ile iş ilişkilerini sürdürebilecek bir biçimde örgütlenmelidir. Siyah iş şirketleri siyah topluluğun bütününe ait, toplumsal bir mülk gibi görülmeli ve işletilmeli, bireylerin ya da bir araya gelmiş bireylerin mülkü gibi düşünülmemelidir. Bu durum siyah toplulukta kapitalist mülkiyet ilişkilerinin çözülmesini ve bunların yerine planlı bir komünal ekonominin yerleştirilmesini sağlayacaktır.

Patricia Robinson adındaki bir zenci kadın, 1970 yılında Boston'da dağıtılan *Poor Black Woman* (Zavallı Siyah Kadın) adlı bir kitapçıkta erkek üstünlüğünü kapitalizme bağlıyor ve siyah kadının kendisiyle "daha geniş dünyanın yoksulları ve onların devrimci mücadeleleri" arasında doğal bir dayanışma gördüğünü söylüyordu. Robinson, yoksul siyah kadının geçmişte "toplumsal ve ekonomik sistemi sorgulamadığını", fakat artık bunu yapması gerektiğini bildiğini ve aslında "saldırgan erkek egemenliği ve bunu güçlendiren sınıflı toplumu, yani kapitalizmi sorgulamaya başladığını," söylemekteydi.

Bir başka siyah kadın, Margaret Wright ise, eğer eşitlikten cinayetler ve rekabet dünyasında bir eşitlik anlaşılıyorsa erkeklerle eşit olmak için savaşmayacağını söylüyordu. "Kahrolası bir sömürü düzeyinde asla yarışmayacağım. Kimseyi sömürmek istemem... Siyah olma ve ben olma hakkımı korumak istiyorum..."

Altmışlı yılların sonlarında ve yetmişli yılların başlarında sistem güçlükle çalışıyor ve siyahların duygularındaki ürkütücü patlama potansiyelini de içinde barındırıyordu. Güneyde oy veren siyahların sayısı büyük rakamlara ulaşmış ve Demokrat Parti'nin 1968 yılı kongresinde üç siyah, Mississippi delegasyonu arasına girmeyi başarmıştı. 1977 yılında iki binden daha fazla sayıda zenci, on bir güney eyaletinde devlet görevlerinde bulunuyordu (bu sayı 1965 yılında yirmi yedi kişiydi). İki Kongre üyesi, on bir eyalet senatörü, doksan beş eyalet temsilcisi, 267 mıntıka temsilcisi, yetmiş altı belediye başkanı, 824 kent meclisi üyesi, on sekiz şerif ya da polis şefi, 508 okul yönetimi üyesi zenciydi. Bu dramatik bir gelişmeydi. Fakat siyahlar Güney'in % 20'sini bulan nüfuslarıyla hâlâ seçilerek elde edilen makamların yalnızca % 3'ünü almış görünüyorlardı. *New York Times*'tan bir gazeteci, 1977'deki yeni durumu çözümlerken, siyahların önemli kent görevlerinde bulundukları yerlerde bile, "Beyazların hemen her zaman ekonomik gücü ellerinde tuttuğu"na işaret ediyordu. Bir siyah olan Maynard Jackson Atlanta Belediye Başkanı olduktan sonra da "beyazların iş düzeni etkisini sürdürmeye" devam etmişti.

Kentin lüks restoranları ve otellerine gidecek parası olan siyahlar artık ırkları nedeniyle engellenmiyorlardı. Her gün daha fazla sayıda siyah kolejlere, üniversitelere, hukuk ve tıp okullarına gitmekteydi. Kuzey kentlerinde siyah beyaz mahalleler ayrılmış olsa bile, okul çocukları karışık servis otobüslerinde gidip geliyorlardı. Yine de bunlardan hiçbiri, Frances Piven ve Richard Cloward'ın *Poor People's Movements* (Yoksul Halkın Hareketleri) adlı kitaplarında "siyah alt sınıfın yok edilişi" dedikleri süreci -işsizlik, gettonun çürümesi, yükselen suç oranı, uyuşturucu kullanımı ve şiddet- durdurmaya yetmiyordu.

1977 yazında Çalışma Bakanlığı'na göre siyah gençler arasında işsizlik oranı % 34.8 idi. Zencilerden küçük bir orta sınıf yaratılmıştı ve bu bütün istatistiklerdeki siyahların gelir rakamlarını yükseltiyordu. Fakat yükselen yeni orta sınıf siyahlarla onların arkada bıraktığı yoksullar

arasında büyük bir fark vardı. Az sayıdaki siyahlar için yaratılan yeni fırsatlara karşın 1977 yılında orta sınıf bir zenci ailenin geliri, orta sınıf bir beyaz ailenin gelirinin % 60 kadarıydı; siyahlar beyazların iki katı oranında şeker hastalığından ölüyorlar; yedi katı oranında da gettodaki yoksulluk ve umutsuzluğun yol açtığı cinayetlere kurban gidiyorlardı.

1978 yılının başında *New York Times* gazetesinde, "1960'larda kent çatışmalarına sahne olan yerler, bir kaçı dışında çok az değişmiş bulunuyor ve yoksulluk koşulları da birçok kentte yaygınlaşıyor," deniliyordu.

Ancak istatistikler bütün öyküyü anlatmıyordu. Her zaman ulusal bir olgu olan ve yalnızca güney eyaletleriyle sınırlı olmayan ırkçılık, sistemin azalttığı kaynakların paylaşımında federal yönetim, yoksul beyazlarla kapıştırmak için yoksul siyahlara ödünler verdikçe kuzey kentlerinde de ortaya çıktı. Kapitalist sistemde yerlerini almak için kölelikten özgürleştirilen siyahlar çok uzun bir süredir güç bulabildikleri işler konusunda beyazlarla çatışmaya zorlanıyorlardı. Artık birlikte oturabildikleri mahallelerde, siyahlar, kendileri gibi yoksul, kalabalık, sorunlu bir biçimde yaşayan beyazların yaşadıkları yerlere taşınıyor ve beyazların öfkelerinin hedefleri haline geliyorlardı. 1977 yılı Kasım ayında, *Boston Globe* gazetesinde şu haber vardı:

> Altı kişilik bir Hispanic* aile dün Dorchester'in Savin Hill bölgesindeki evlerinden kaçmak zorunda bırakıldı. Kaçmalarının nedeni bir hafta boyunca bir grup beyazın sürekli olarak evlerini taşlamaları ve camlarını kırmalarıydı. Polis olayın nedenini ırkçılıktan kaynaklanan bir saldırı olarak açıkladı.

Boston'da siyah çocukların beyaz okullarına, beyaz çocukların da siyah okullarına otobüslerle gönderilmeleri beyaz mahallelerde bir şiddet dalgasının yayılmasına neden oldu. Okulları birleştirmek için öğrenci servislerinin kullanılması -hükümetçe ve siyah hareketlerine karşı mahkemelerce alınmış bir önlem olarak- protestolara karşı zekice düşünülmüş bir ödündü. Bu şekilde yoksul beyazlar ile yoksul siyahlar sistemin bütün yoksullar için sağladığı berbat, yetersiz okullar için adeta yarışacaklardı.

Gettoda sıkıştırılmış, orta sınıfın büyümesiyle bölünmüş, çoğu yoksullukla yok edilmiş, hükümet tarafından saldırıya uğramış ve beyazlarla çatışmaya itilmiş bile olsa, siyah nüfus denetlenebiliyor muydu? Kuşkusuz yetmişli yılların ortalarında giderek gelişen siyah hareketi diye bir olgu yoktu. Yine de yeni bir zencilik bilinci doğmuştu ve hâlâ yaşamaktaydı. Ayrıca beyazlar ve siyahlar Güney Eyaletleri'nde ırk sınırlarını aşarak işverenlere karşı bir sınıf olarak birleşiyorlardı. 1971 yılında Mississippi'de iki bin siyah ve beyaz kereste işçisi birleşerek kerestelerin ölçülmesinde ücretlerin azalmasına neden olan yeni yöntemi protesto etmişlerdi. J. P. Stevens'deki tekstil fabrikalarında, çoğu Güney'de, seksen beş fabrikada çalışan 44.000 siyah ve beyaz işçi hep

---

* Meksika kökenli karaderililer.

birlikte sendika hareketlerini örgütlüyorlardı. Georgia'nın Tifton ve Milledgeville kentlerinde, 1977 yılında siyahlar ve beyazlar çalıştıkları fabrikaların sendika komitelerinde birlikte hizmet veriyorlardı.

Yeni bir zenci hareketi altmışlı yılların medeni haklar eylemlerinin sınırlarını aşabilir, yetmişli yılların kendiliğinden oluşan kent içi kavgalarının ötesine geçebilir, ayrımcılığın üzerine çıkarak yeni, tarihi bir siyah-beyaz koalisyonuna dönüşebilir miydi? 1978 yılında bunu kestirmenin olanağı yoktu. 1978 yılında 6 milyon zenci işsizdi. Longston Hughes'ın dediği gibi, ertelenen bir rüya ne olurdu? Kuruyup gider miydi? Yoksa patlar mıydı? Eğer geçmişte olduğu gibi bir kez daha patlayacaksa, bu patlama kaçınılmaz bir biçimde Amerika'daki zencilerin yaşam koşullarından kopup gelecekti; fakat yine de kimse zamanını bilemeyeceği için herkes için bir sürpriz olacaktı.

18.
Olmayacak Bir Zafer: Vietnam

1964 ile 1972 yılları arasında dünya tarihinin en zengin ve en güçlü ülkesi, atom bombası dışında ama onu aratmayacak her silahı kullanarak, en üst düzeyde bir askeri çaba ile, küçük bir köylüler ülkesindeki milliyetçi, devrimci bir hareketi yenmeye çalıştı ve yenildi. Birleşik Devletler Vietnam'da savaşırken, bu savaş, örgütlü modern teknoloji ile örgütlü insan gücü arasında olmuş ve insanlar kazanmıştı.

Savaş sürerken de Birleşik Devletler'de tarihi boyunca ulusun tanık olduğu en büyük savaş karşıtı hareket meydana gelmiş ve bu hareket savaşın sona erdirilmesinde kritik bir rol oynamıştı.

Altmışlı yılların şaşırtıcı bir başka gerçeği de bu olaydı.

1945 yılının sonbaharında Japonya daha savaşın başında işgal ettiği Fransız Sömürgesi Hindiçini'ni yenilmiş olarak terk etmek zorunda kaldı. Bu süreçte orada da bir bağımsızlık hareketi başlamış ve sömürgeci denetimden çıkarak Hindiçini köylüleri için yeni bir yaşamı başlatmak üzere kararlı adımlar atılmıştı. Ho Şi Minh adındaki bir komünistin liderliğinde devrimciler Japonlara karşı savaşmışlardı. Japonlar gidince de 1945'in sonunda Hanoi'de bir milyon insan sokaklara dökülerek görkemli bir kutlama yapmışlar ve bir Bağımsızlık Bildirgesi yayımlamışlardı. Bu bildirge Fransız Devrimi'nin "İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi" ile Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nden esinlenerek kaleme alınmıştı ve şöyle başlamaktaydı: "Bütün insanlar eşit yaratılmışlardır. Yaratıcıları onlara bazı vazgeçilmez haklar bahşetmiştir; bunlar arasında Yaşam, Özgürlük ve Mutluluk arayışı en önemlileridir." Amerikalılar nasıl 1776 yılında İngiliz kralından yakınmalarını sıraladılarsa, Vietnamlılar da Fransızlara karşı yakınmalarını sıralamışlardı:

İnsanlık dışı yasalar uygulamışlar... Okullardan çok daha fazla sayıda cezaevi kurmuşlardır. Yurtseverlerimizi acımasızca öldürmüşler ve başkaldırıları kan göllerinde boğmuşlardır. Düşünce özgürlüğünü zincire vurmuşlar... Bizden pirinç tarlalarımızı, madenlerimizi, ormanlarımızı ve hammaddelerimizi çalmışlardır...

Çeşit çeşit haksız vergiler icat ederek halkımızı, özellikle köylülerimizi dayanılmaz bir yoksulluğa mahkûm etmişlerdir...

... geçen yılın sonundan bu yılın başına kadar... iki milyondan fazla insanımız açlıktan ölmüştür...

Bütün Vietnamlılar tek bir amaç etrafında birleşerek, Fransız sömürgecilerin ülkeyi tekrar fethetme konusunda herhangi bir girişimlerine karşı, kanlarının son damlasına kadar savaşmaya kararlıdır.

Birleşik Devletler Savunma Bakanlığı'nın Vietnam Savaşı konusunda yaptığı çalışma "çok gizli" damgasıyla yasaklanmışsa da, Daniel Ellsberg ve Anthony Russo tarafından ünlü Pentagon Raporları olayı sırasında kamuoyuna açıklanmıştı. Bu raporlarda Ho Şi Minh'in çalışmaları şöyle anlatılıyordu:

... Ho hem Japonlara hem de Fransızlara direniş gösterebilecek ve bir baştan bir başa bütün Vietnam'ın katılabileceği güçte tek politik örgüt olan Viet Minh'i kurmuştu. Bütün ulusu peşine takabilecek tek Vietnam savaş lideri Ho'dur ve Japonları Ağustos-Eylül 1945'te ülkeden atınca Vietnamlılar ona daha büyük bir sadakatle bağlanmışlardır... Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni kurmuş ve ülkeye giren müttefik işgal güçlerine kabul törenleri hazırlamıştır... 1945 yılının Eylül ayında birkaç hafta için de olsa, Vietnam - modern tarihinde ilk kez ve bir kereye mahsus olmak üzere- yabancı egemenliğinden kurtulmuş ve kuzeyden güneye Ho Şi Minh'in idaresi altında birleşmişti...

Ancak batılı güçler bunu değiştirmek için çalışmaya başlamışlardı bile. İngiltere Hindiçini'nin güney kısmını işgal etti ve sonra onu Fransızlara geri verdi. Milliyetçi Çin (komünist devrim öncesinde Çang Kay-şek yönetimi altındaydı) Hindiçini'nin kuzey bölgelerini işgal etti ve Birleşik Devletler Çang Kay-şek'i aldığı yerleri Fransızlara iade etmeye ikna etti. Ho Şi Minh'in bir Amerikalı gazeteciye söylediği şu sözler durumu özetliyordu: "Öyle görünüyor ki biz çok yalnızız... Kendimizden başka güvenecek kimse yok."

Ekim 1945 ve Şubat 1946 arasında, Ho Şi Minh, Başkan Truman'a sekiz mektup yazarak ona Atlantik sözleşmesinin ulusun kendi kaderini tayin etmesi konusundaki vaatlerini hatırlattı. Mektuplardan biri hem Truman'a hem de Birleşmiş Milletler'e gönderilmişti:

> Ekselanslarının dikkatlerini, son derece önemli insani nedenler söz konusu olduğu için, aşağıdaki soruna çekmek isterim. 1944 kışı ve 1945 ilkbaharında iki milyon Vietnamlı, Fransızların bütün pirincimizi elimizden alıp çürüyünceye kadar depolayarak bizi aç bırakma politikası yüzünden, açlıktan ölmüş bulunuyor... Ekip biçtiğimiz toprakların dörtte üçü 1945 yazında önce seller, daha sonra da şiddetli bir kuraklık yüzünden ürün vermedi. Normal hasadımızın altıda beşini yitirdik... Çok sayıda insan hâlâ açlıktan kırılıyor... Dünyanın büyük güçleri ve uluslararası yardım örgütleri bize acil yardım ulaştırmazlarsa çok yakında bir felaketle karşı karşıya kalacağız...

Truman bu mektuplara hiçbir yanıt vermedi.

1946 Ekim ayında, Fransızlar, Kuzey Vietnam'da bir liman oları Haiphong'u bombaladılar. Bunun üzerine Vietminh hareketi ile Fransızlar arasında Vietnam'ı kimin yöneteceği konusunda sekiz yıllık bir savaş çıktı. Çin'de 1949 yılında komünistlerin zaferinden ve onu izleyen Kore Savaşı'ndan sonra Birleşik Devletler Fransızlara büyük miktarlarda askeri yardım yapmaya başladı. 1954 yılına gelindiğinde Birleşik Devletler, Fransa'ya Hindiçini'ndeki bütün Fransız ordusunu donatacak miktarda, 300.000 hafif silah ve makineli ile 1 milyar *dolar* vermişti ve bunların hepsi Fransızların savaş girişiminin % 80'inin Birleşik Devletler tarafından karşılanması demekti.

Birleşik Devletler bunu niçin yapıyordu? Kamuoyuna söylenen, Birleşik Devletler'in Asya'da komünizmin durdurulmasına yardım ettiği idi. Fakat bu konu tartışmaya açılmıyordu. (Başkana dış siyaset konusunda tavsiyelerde bulunan) Ulusal Güvenlik Kurulu'nun gizli bir anlaşmasında 1950'lerde "domino kuramı" adıyla bilinen bir kuramdan bahsediliyordu. Buna göre bir ülke komünizmin saflarına geçerse, domino taşları gibi onun yakınındaki de geçecek, bu böyle sürüp gidecekti. Bu nedenle daha ilk ülkeyi gözden çıkarmamak gerekiyordu.

Ulusal Güvenlik Kurulu'nun Haziran 1952 tarihli bir başka gizli anlaşmasında Çin, Filipinler, Tayvan, Japonya ve Güney Kore kıyılarındaki askeri üsler zincirinden bahsediliyordu:

> Komünistlerin Güneydoğu Asya'yı bütünüyle denetlemeleri Pasifik adalar zincirinde Birleşik Devletler'in konumunu sarsacak ve Uzakdoğu'daki güvenlik çıkarlarını ciddi bir biçimde tehlikeye sokacaktır.

ve yine:

> Güneydoğu Asya, özellikle Malaya ve Endonezya, dünyanın başlıca doğal kauçuk ve kalay kaynakları olup aynı zamanda petrol ve diğer önemli stratejik malların üreticisidirler...

Ayrıca Japonya'nın Güneydoğu Asya pirincine ihtiyacı olduğu ve orada komünistlerin zafer kazanması durumunda "Japonya'nın sonunda komünizmle birleşmesini engellemenin son derece güçleşeceği" kaydı düşülmüştü.

1953 yılında Kongre adına incelemeler yapan bir heyet raporunda, "Hindiçini bölgesi pirinç, kauçuk, kömür ve demir filizi açısından son derece zengin bir bölgedir. Ülkenin pozisyonu onu bütün Güneydoğu Asya için stratejik bir anahtar haline getirmektedir," deniliyordu. O yıl Devlet Bakanlığı'nın yaptığı bir anlaşmada ise, Fransızların Hindiçini'nde savaşı kaybettikleri, "yerli halkın gerekli desteğini sağlamakta yetersiz kaldıkları" anlatılıyor ve taraflar arası görüşmelerle varılacak çözümün "yalnızca Hindiçini'nin değil, fakat bütün Güneydoğu Asya'nın komünizme bırakılması anlamına geleceğinden korkulduğu" belirtiliyor ve şu sonuç açıklanıyordu: "Eğer Fransızlar gerçekten çekilmeye karar verirlerse, Birleşik Devletler çekildikleri yerleri doldurmayı çok ciddi bir biçimde düşünmek zorunda kalacaktır."

1954 yılında Fransızlar tek vücut olarak Ho Şi Minh'i ve onun devrimci hareketini destekleyen Vietnam halkını kazanamadıkları için çekilmek zorunda kaldılar.

Cenevre'deki uluslararası bir toplantıda Fransızlar ile Vietminh arasında barış koşulları görüşüldü. Her iki taraf da Fransızların geçici bir süre için güney Vietnam'a çekilmeleri ve Vietminh'in kuzeyde kalması; iki yıl içinde birleşmiş bir Vietnam'da bir seçim yapılarak Vietnamlıların kendi yönetimlerini seçmeleri üzerinde anlaştılar.

Birleşik Devletler hızla hareket ederek birleşmeyi engellemeye ve güney Vietnam'ı bir Amerikan bölgesi haline getirmeye çalıştı. Saygon'daki hükümetin başına eski bir Vietnamlı yetkili olan ve son zamanlara kadar New Jersey'de yaşayan Ngo Dinh Diem'i getirdiler ve onu birleşme için planlanan seçimleri yapmaması için kışkırttılar. 1954 yılında Amerikan silahlı kuvvetler komutanlarının ortaklaşa vardıkları bir kararda, haber alma örgütlerinin tahminlerinin, "özgür seçimlerle varılacak bir karar sonrasında, Hindiçini'nin Cenevre konferansında belirlenen üç bölgesi olan Laos, Kamboçya ve Vietnam'ın -yani Eyaletler Birliği'nin- mutlaka komünist yönetimlere geçeceklerini gösterdiği" belirtilmekteydi. Diem, Vietminh'in istediği seçimleri defalarca engelledi ve bu yönetim Amerikan parası ve silahlarıyla kendini her geçen gün biraz daha güçlendirdi. *Pentagon Raporları*'na göre: "Güney Vietnam temelde Birleşik Devletler'in kafasından çıkan bir ürün" idi.

Diem rejimi halkın gözünde giderek saygınlığını yitirdi. Diem bir Katolikti, Vietnamlılar ise Buddhisttiler; Diem toprak sahiplerine yakındı ve orası bir köylü ülkesiydi. Diem'in toprak reformu yapıyorum diye ortaya attığı şeyler ülkede hemen hiçbir değişikliğe yol açmadı. Bölgesel yerel liderleri Saygon'dan seçip atadığı kendi adamlarıyla değiştirdi. 1962 yılına kadar bölgesel liderlerin % 88'i ordudan atanmıştı.

Diem rejimi yozlaştı ve reformlar yapılmıyor diye eleştiren Vietnamlıları, sayıları giderek artan bir biçimde hapsettirdi.

Muhalefet kırsal alanda hızla büyüdü, Diem'in yönetim aygıtı buralara erişemiyordu ve 1958 yılı içinde rejime karşı gerilla eylemleri başladı. Bu eylemlere Hanoy'daki komünist rejim de destek verdi, özendirdi, güneye insan gönderdi -bunların çoğu zaten Cenevre ilkelerine göre Kuzeye giden Güneylilerdi. 1960 yılında Güneyde Ulusal Kurtuluş Cephesi kuruldu. Bu cephe rejime karşı oluşan muhalefetin çeşitli kollarını birleştiriyordu ve gücünü, onu günlük yaşamlarını değiştirmek için bir umut olarak gören Vietnam köylülerinden alıyordu. Douglas Pike adında Amerikalı bir hükümet politikalarını çözümleme uzmanı, *Viet Cong* adlı kitabında isyancılarla röportajlardan, ele geçirilen belgelerden yola çıkarak Birleşik Devletler'in burada nelerle karşılaşacağına dair gerçekçi bir değerlendirme yapmıştı:

> Ulusal Kurtuluş Cephesi, Güney Vietnam'ın 2561 köyünde, kitlesel örgütlerin kelimenin tam anlamıyla hiç bulunmadığı bir ülkede... ulusal ölçekte sosyopolitik birçok örgüt yarattı... Güney Vietnam'da Ulusal Kurtuluş Cephesi dışında tabanı gerçekten kitlelere dayanan bir başka siyasal parti yoktu.

Pike, "Komünistler Güney Vietnam köylerine anlamlı bir toplumsal değişim getirmişler ve iletişim süreçlerini başlatarak büyük bir başarı elde etmişler" diye yazıyordu. Bu, savaşçılardan çok örgütçülerin çalıştığı anlamına geliyordu. "Ulusal Kurtuluş Cephesi konusunda beni en fazla etkileyen şey onun öncelikle toplumsal bir devrim olarak bütünlüğü ve ikinci olarak da savaşçılığıydı," diyordu Pike. Yazar, köylülerin kitlesel düzeyde harekete sokulmalarından çok etkilenmişti. "Kırsal alandaki Vietnamlılar bir güç savaşımının Piyonları olarak görülmüyorlar, fakat itici gücün en önemli öğeleri olarak düşünülüyorlardı" diyor ve şöyle devam ediyordu:

> Bu geniş örgütlenme çabasının amacı... köyün toplumsal düzenini yeniden kurmak ve köyleri kendilerini denetleyecek bir biçimde eğitmekti. Bu amaç Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin başından itibaren en şaşmaz ilkelerinden biriydi. Ne Saygon (ARVN) askerlerini öldürmek ne mülk işgali ne de büyük bir meydan savaşına hazırlanmak... fakat özdenetim aracını kullanarak kırsal nüfusun derinliğine örgütlenmesi ulaşılabilecek en büyük amaçlarıydı.

Pike'ın tahminine göre Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin 1962 yılı başlarındaki üye sayısı 300.000 kadardı. *Pentagon Raporları*'nda bu dönem hakkında şu yorum yapılmıştı: "Kırsal bölgelerde yalnızca Vietkong'un geniş tabanlı gerçek bir desteği ve nüfuzu vardır."

Kennedy 1961 yılı başında başkan olduğunda, Güneydoğu Asya'da Truman ve Eisenhower'ın politikalarını sürdürdü. *Pentagon Raporları*'na göre Kennedy hiç vakit geçirmeden Vietnam'da ve Laos'da çeşitli askeri

eylemler için gizli bir planı onayladı. Bu plana "Sabotajlar yapmak ve halkı yıldırmak için" "Kuzey Vietnam'a ajanlar gönderilmesi" de dahildi. Geçmişte, 1956 yılında aynı Kennedy, "Başkan Diem'in şaşırtıcı başarısı" konusunda konuşmuş ve Diem'in Vietnam'ı hakkında, "Onun siyasal kurtuluşu bizim için bir esin kaynağıdır," diyebilmişti.

1963 Haziranında bir gün, bir Buddhist rahip Saygon'daki bir meydanda, halkın önünde kendini ateşe verip yaktı. Daha başka birçok Buddhist rahip Diem rejimine muhalefetlerini göstermek için kendilerini ateşe vererek intihar ettiler. Diem'in polisi ise Buddhist pagodalarını ve tapınaklarını basarak otuz rahibi yaraladı, 1.400 kişiyi tutukladı ve pagodaları kapattı. Kentte gösteriler çıktı. Polis ateş açarak dokuz kişiyi öldürdü. O zaman tarihi başkent Hué de on bin kişi olayı protesto etti.

Cenevre anlaşmasına göre Birleşik Devletler'in güney Vietnam'da sadece 685 askeri danışman bulundurmasına izin verilmişti. Eisenhower gizlice binlerce danışman gönderdi. Kennedy zamanında bu rakam on altı bin oldu ve bazı askeri danışmanlar savaş operasyonlarında görev almaya başladılar. Diem kaybediyordu. Güney Vietnam'da kırsal bölgelerin büyük bir bölümü artık Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin örgütlediği köylüler tarafından denetleniyordu.

Vietnam'ın etkili bir biçimde denetlenmesi açısından Diem artık bir utanç kaynağı, bir engel haline geliyordu. Vietnamlı birkaç general Diem rejimini yıkmak için CIA ajanı Lucien Conein'le temasa geçerek ona karşı planlar yapmaya başladılar. Conein darbe yapma konusunda çok istekli olan Amerikan elçisi Henry Cabot Lodge ile gizlice buluştu. Pentagon Raporları'nda da belirtildiği gibi Lodge, Kennedy'nin yardımcısı McGeorge Bundy'e 25 Ekim günü verdiği bir raporda, "Emirlerimi her an harfi harfine yerine getiren Conein ile General Tran Van arasındaki her buluşmayı şahsen onaylamıştım," diyordu. Kennedy tereddüt ediyordu, fakat Diem'i uyaracak hiçbir hareket yapılmadı. Gerçekten de tam darbeden önce ve Conein vasıtasıyla darbecilerle temasa geçtikten hemen sonra Lodge, Diem'le bir yazlık evde bir hafta sonu geçirdi. 1 Kasım 1963 günü generaller devlet başkanının sarayına saldırdıklarında, Diem Büyükelçi Lodge'a telefon etti ve aralarında şu konuşma geçti:

> Diem: Bazı birlikler bir isyan çıkardılar ve ben Birleşik Devletler'in tavrının ne olduğunu bilmek istiyorum.
>
> Lodge: Size söyleyecek kadar bilgi sahibi değilim. Silah seslerini ben de duydum, fakat bütün olgulara ulaşabilmiş değilim. Ayrıca saat şu anda Washington'da 4:30 ve Birleşik Devletler yönetiminin bir görüşü olamaz.
>
> Diem: Fakat genel anlamda bazı fikirleriniz olabilir...

Lodge, Diem'e eğer fiziksel güvenliği konusunda bir şeyler yapması gerekirse telefon etmesini söyledi.

Bu, Diem'in herhangi bir Amerikalıyla yaptığı son konuşma oldu. Saraydan kaçtı, fakat o ve erkek kardeşi darbecilere yakalandılar, bir kamyona bindirildiler ve idam edildiler.

1963 yılının başlarında Kennedy'nin danışmanı U. Alexis Johnson, Detroit Ekonomi Kulübü'nde yaptığı bir konuşmada şunları söylüyordu:

> Güneydoğu Asya'nın asırlar boyu kendisine her yandan saldıran büyük güçler üzerindeki çekiciliği nereden kaynaklanıyor? Burasını herkes niçin istiyor ve burası niçin önemli? Öncelikle rahat bir iklim, verimli topraklar, zengin doğal kaynaklar, pek çok yerinde göreceli olarak seyrek bir nüfus ve bir genişleme alanı. Güneydoğu Asya ülkeleri pirinç, kauçuk, tik kerestesi, mısır, kalay, baharat, petrol ve daha pek çok şeyi ihraç edecek ölçülerde fazlasıyla üretir...

Ancak Amerikan kamuoyu karşısında Başkan Kennedy'nin kullandığı dil bu değildi. Başkan komünizm ve özgürlüklerden bahsediyordu. 14 Şubat 1962'de yaptığı bir basın toplantısında, "Evet, bildiğiniz gibi, Birleşik Devletler on yıldan daha fazla bir süredir Vietnam halkına ve yönetimine bağımsızlıklarını kazanmaları için yardım etmektedir" diyordu.

Diem'in öldürülmesinden üç hafta sonra, Kennedy'nin kendisi de öldürüldü ve yerine Başkan Yardımcısı Lyndon Johnson geçti.

Diem'in yerine geçen generaller Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni bastıramadılar. Amerikalılar tekrar tekrar cephenin halk arasındaki desteğinden duydukları şaşkınlığı dile getirdiler, askerlerinin yüksek moralinden bahsettiler. Pentagonlu tarihçiler, 1961 yılında yeni seçilen Başkan Kennedy ile Eisenhower buluşmasında, Eisenhower'ın yüksek sesle, "bu tip müdahalelerde komünist güçlerin morallerinin niçin her zaman demokratik güçlerin morallerinden daha yüksek olduğunu merak ettiğini" söylediğini yazmaktadır. General Maxwell Taylor 1964 yılı sonlarına doğru şu raporu vermiştir:

> Vietkong'un sürekli olarak birliklerini yenileme ve kayıplarını kazanca çevirme yeteneği gerilla savaşının sırlarından biridir... Vietkong birlikleri yandıktan sonra küllerinden yeniden doğan Phoenix kuşu gibi yalnızca eski güçlerine dönmekle kalmıyorlar, aynı zamanda morallerini de koruyabiliyorlar. Vietkong esirleri arasında ya da ele geçirdiğimiz belgeler arasında morallerinin kötü olduğunu gösteren kanıtlara nadiren rastladık.

1964 Ağustosu başlarında, Başkan Johnson, Kuzey Vietnam kıyılarının açıklarında, Tonkin Körfezi'nde yaşanan bazı karanlık olayları Vietnam'a toptan bir saldırı başlatmak için kullandı. Johnson ve Savunma Bakanı Robert McNamara, Amerikan kamuoyuna Kuzey Vietnam'ın torpido gemilerinin Amerikan destroyerlerine saldırmakta olduğunu anlattılar. McNamara, "uluslararası sularda her zamanki devriye görevini yapmakta

olan Birleşik Devletler destroyeri Maddox'a durduk yerde, hiçbir tahrik olmaksızın saldırılmıştır," diyordu. Daha sonra Tonkin Körfezi öyküsünün bir düzmece olduğu ve en üst düzey Amerikan görevlilerinin halka yalan söyledikleri ortaya çıktı; Tıpkı Kennedy'nin başkanlık döneminde, Küba çıkarması sırasında olduğu gibi. Olayın aslı, Kuzey Vietnamlıların sahildeki tesislerine CIA'nin gizli bir operasyonla saldırıya geçmiş olmasıydı: Dolayısıyla saldırı için bir tahrikin gerekmediği açıktı. Maddox "her zamanki devriye görevi" için değil, özel elektronik bir casusluk görevi için orada bulunuyordu. Dahası, uluslararası sularda değil Vietnam bölge sularında bulunuyordu. Maddox'a, McNamara'nın dediği gibi, hiçbir torpidonun atılmadığı da ortaya çıktı. Bir başka destroyere, iki gece sonra yapıldığı bildirilen ve Johnson'un "açık denizlerde açık saldırganlık" dediği saldırının da bir düzmece olduğu anlaşılıyordu.

Olay sırasında Dışişleri Bakanı Rusk, NBC televizyonunun sorularını şöyle yanıtlamıştı:

SUNUCU : Hiçbir tahrik olmaksızın yapılan bu saldırı için nasıl bir açıklama getiriyorsunuz?

RUSK : Açıkça söyleyeyim, tam olarak, doyurucu bir açıklama yapabilmiş değilim. Bizim dünyamız ile o dünya arasında, ideolojik farklardan kaynaklanan derin bir uçurum var. Bizim gerçek dünya olarak düşündüğümüz her şeyi onlar çok farklı görüyorlar. Onların mantık yürütme biçimleri bile bizimkinden çok farklı. Bu nedenle o büyük ideolojik uçurumu aşıp birbirimizin beyinlerimize ulaşabilmemiz çok zor.

Tonkin "saldırısı", Kongre'den bir karar çıkmasına neden oldu. Karar Meclis'ten –Senato'daki iki ret oyuna karşın- ittifakla geçirildi ve Johnson'a Güneydoğu Asya'da uygun gördüğü zaman askeri müdahalede bulunma yetkisi verdi.

Tonkin Körfezi olayından iki ay önce, Birleşik Devletler liderleri Honolulu'da toplanıp bu kararı tartıştılar. Bu toplantıda Rusk, (Pentagon Raporları'na göre) "Güneydoğu Asya politikamız konusunda kamuoyu kötü bir biçimde bölünmüştü ve bu nedenle o sırada Başkanın bir desteğe ve onaylanmaya gereksinimi vardı," demişti.

Tonkin kararı Başkan'a, Kongre'den savaş kararı çıkarma gereği duymaksızın, iki ülke arasında düşmanlıklar başlatacak girişimler için Anayasal zemin hazırlamıştı. Anayasa'nın bekçisi olması gereken Yüksek Mahkeme'ye Vietnam Savaşı sırasında savaşın Anayasa'ya aykırı olduğunu ilan etmesi için birçok dilekçe verilmiş, fakat Yüksek Mahkeme her defasında konuyu dikkate almayı bile reddetmişti.

Tonkin meselesinden hemen sonra Amerikan savaş uçakları Kuzey Vietnam'ı bombalamaya başladılar. 1965 yılında 200.000 Amerikalı asker Güney Vietnam'a gönderildi; 1966 yılında 200.000 asker daha gitti.

1968 yılı başlarında orada 500.000'den fazla Amerikan askeri bulunuyordu ve Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri, Vietnam üzerine tarihin hiçbir döneminde görülmemiş düzeyde bomba bırakıyordu. Bu bombardıman altında kalan insanların büyük acılarından küçük titrek yansımalar zaman zaman dış dünyaya ulaştı. 5 Haziran 1965 günü *New York Times* gazetesi Saygon'dan şu haberi geçti:

> Komünistlerin Quangngai'den çekildikleri geçen Pazartesi günü, Birleşik Devletler jet uçakları kaçanların yöneldikleri tepeleri dövüyordu. Bu dalışlarda birçok -bir tahmine göre 500 kadar- Vietnamlının öldürüldüğü söylenmektedir. Amerikalılar bunların Vietkong askerleri olduklarını bildirmişlerdir. Ancak bombalama sonrası bir Vietnam hastanesinde napalm bombası ya da sıvı gaz yanıkları nedeniyle tedavi olmaya çalışan dört hastadan üçünün köylü kadınlar olduğu saptanmıştır.

6 Eylül günü Saygon'dan geçilen bir başka haber:

> Saygon'un güneyindeki Bien Hoa bölgesinde, 15 Ağustos günü bir Birleşik Devletler uçağı, yanlışlıkla bir Buddhist tapınağı ile bir Katolik kilisesini bombaladı. ... Bu, Buddhist tapınağının 1965 yılında üçüncü kez bombalanması oluyordu. Cao Dai adlı bir başka dini inancın bir tapınağı da, aynı bölgede bu yıl iki kez bombalanmıştı.
>
> Bir başka delta bölgesinde atılan bir napalm bombası nedeniyle iki kolu da yanan bir kadın vardı ve kadının göz kapakları o denli yanmıştı ki gözlerini kapatamıyordu. Uyuyacağı zaman ailesi başının üzerine bir battaniye atıyordu. Kadın kendisini sakat bırakan hava saldırısında çocuklarından ikisini kaybetmişti.
>
> Çok az sayıda Amerikalı uluslarının Güney Vietnam'da hava gücüyle neler yaptığını fark edebilecek durumda... Güney Vietnam'da her gün masum siviller ölüyor.

Güney Vietnam'da çok geniş bir alan "serbest atış alanı" olarak ilan edildiğinden ateş altında bulunuyordu. Bu ise içinde sivillerin, yaşlıların, çocukların da bulunduğu o bölgedeki herkesin düşman kabul edildiği ve bombaların rasgele atıldığı anlamına geliyordu. Vietkong'u sakladıklarından kuşkulanılan bütün köyler "ara ve yok et" emirleriyle görevlendirilmiş birlikler tarafından aranıyorlar, askerlik çağındaki erkekler öldürülüyor, evler yakılıyor, kadınlar, çocuklar ve yaşlılar sığınmacı kamplarına gönderiliyorlardı. Jonathan Schell, *The Village of Ben Suc* (Ben Suc'un Köyü) adlı kitabında böyle bir operasyonu anlatıyordu: Etrafı kuşatılan ve saldırılan bir köy, bisiklete binen bir adam vurulup düşüyor, nehir kenarında piknik yapan üç kişi öldürülüyor, evler yakılıp yıkılıyor; kadınlar, çocuklar yaşlılar bir sürü gibi kuşaklar boyu yaşadıkları evlerinden alınıp götürülüyorlar.

CIA "Phoenix Operasyonu" adı verilen bir programla gizlice, sorgusuz sualsiz, Güney Vietnam'da en az yirmi bin sivili, komünist yeraltı üyesi oldukları kuşkusuyla öldürmüştü. Yönetim yanlısı bir siyasi gözlemci *Foreign Affairs* dergisinde Ocak 1975 tarihinde şöyle deniyordu: "Phoenix programı kuşkusuz pek çok masum sivili öldürmüş ya da hapse atmıştır. Ancak bu program aynı zamanda komünist altyapının pek çok üyesini de bertaraf etmiştir."

Savaştan sonra, Uluslararası Kızıl Haç'ın gün ışığına çıkardığı belgeler, savaşın en kötü günlerinde 65.000 ile 70.000 kişinin tutulduğu, çoğu kez dövülüp işkence edildiği Güney Vietnam'daki esir kamplarında, bu yapılanlara Amerikalı askeri danışmanların tanık olduklarını, bazen de katıldıklarını göstermiştir. Kızıl Haç gözlemcileri Phu Quoc ve Qui Nhon adındaki en önemli iki Vietnam Savaş Esirleri Kampı'nda (POW), esirlerin sürekli ve sistematik bir biçimde kötü muamele gördüklerini ve buralarda Amerikalı askeri danışmanların bulunduğunu saptamışlardı.

Savaş bittiğinde Vietnam, Laos ve Kamboçya üzerine 7 milyon ton bomba atılmış ve bu rakamın İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa ve Asya'ya atılan bombaların iki katından daha fazla olduğu saptanmıştı. Buna ek olarak da uçaklardan zehirli gaz püskürtülerek ağaçlar ve her çeşit bitkinin yok edilmesi amaçlanmış ve Massachusetts eyaletinin büyüklüğüne eşit bir alan bu zehirle kaplanmıştı. Vietnamlı annelerin bunlar yüzünden sakat bebekler doğurdukları da rapor edilmişti. Yale Üniversitesi'ndeki biyologlar aynı miktardaki (2, 4, 5 T) zehri fareler üzerinde denemişler ve sakat fare doğumları gözlenmişti. Biyologlar zehrin etkisinin insanlar üzerinde farklı olacağını düşünmek için hiçbir neden olmadığını söylüyorlardı.

16 Mart 1968 günü bir grup Amerikan askeri Quang Ngai bölgesindeki küçük bir köy olan My Lai 4'e gittiler. Köyün sakinlerini, yaşlıları ve kucaklarında bebekleri olan anneleri ayırt etmeksizin meydanda topladılar. Bu insanlara daha sonra bir hendeğe gitmeleri emredildi ve orada askerler hepsini sistematik biçimde vurarak öldürdüler. Ateş edenlerden biri olan James Dursi, daha sonra Yüzbaşı William Calley'in aleyhine açılan mahkemede tanıklık ederken (*New York Times* gazetesinde de yayımlanan soruşturma sırasında) şunları söyledi:

> Çocukları vurmadan önce onlara şeker yediren ve sonra da ağlayan Paul D. Meadlo adlı bir askerle, yüzbaşı Calley esirleri hendeğin içine ittiler...
>
> Yüzbaşı Calley ateş etmemizi emretti. Kullandığı kelimeleri tam olarak hatırlayamıyorum, sanki "Ateşe başlayın" falan gibi bir şeydi.
>
> Meadlo bana döndü ve "Ateş etsene, niçin etmiyorsun?" dedi.
>
> Meadlo ağlıyordu.
>
> "Edemem, etmeyeceğim," dedim.
>
> Sonra Yüzbaşı Calley ve Meadlo tüfeklerini hendeğe doğrulttular ve ateş ettiler.

İnsanlar birbirleri üzerine düşüyorlar; anneler çocuklarını korumaya çalışıyorlardı...

Gazeteci Seymour Hersh, *My Lai 4* adlı kitabında şunları yazıyordu:

> 1969 yılı Kasım ayında ordu müfettişleri, Birleşik Devletler'in Mai Lai soruşturmasıyla ilgili olarak boş bir araziye ulaştıklarında, üç yerde toplu mezar ve cesetle dolu bir hendek buldular. İlk tahminlerine göre burada -çoğu kadın, çocuk ve yaşlı erkek olmak üzere- 450 ile 500 kişi öldürülmüş ve gömülmüştü.

Ordu olayı örtbas edip saklamaya çalıştı. Fakat Vietnam'da savaşmış ve My Lai katliamını duymuş olan Ron Ridenhour adlı bir askerin mektubu elden ele dolaşmaya başlamıştı bile. Ayrıca ordu fotoğrafçılarından Ronald Haeberle, katliamın fotoğraflarını çekmiş bulunuyordu. Güneydoğu Asya'da faaliyet gösteren *Dispatch News Service* adlı savaş karşıtı bir haber ajansında çalışan Seymour Hersh bu konuyu yazdı. Katliam haberi Mayıs 1968'de Fransızların iki yayın organında göründü. Bunlardan biri *Sud Vietnam en Lutte* ve diğeri de Paris'te barış görüşmeleri için çaba gösteren Kuzey Vietnam delegasyonunun yayımladığı bir gazeteydi. Fakat Amerikan basını bu haberlere hiç ilgi göstermedi.

My Lai katliamında bulunan subayların çoğu mahkemeye çıkarıldı; ama bunlardan yalnızca yüzbaşı William Calley suçlu bulundu. Yaşam boyu hapis cezası aldı, fakat cezası iki kez indirildi; üç yıl hapis yattıktan sonra -Nixon onun hapiste yatmaktansa ev hapsine alınmasını emrettiş- artlı tahliye ile salıverildi. Savunması sırasında binlerce Amerikalı gelip onu destekledi. Bu desteğin bir kısmı onun eyleminin "komünistlere" karşı gerekli görülmesinden, dolayısıyla vatan sevgisi açısından haklı bulunmasından, bir kısmı ise benzer birçok vahşet olayının yaşandığı bir savaşta yalnızca yüzbaşının ceza almasından ötürüydü. My Lai cinayetlerini örtbas etmekle suçlanan Binbaşı Oran Henderson, 1971 yılı başlarında gazetecilere, "Tugaydaki her birliğin bir yerlerde saklı bir My Lai'si var" demişti.

Gerçekten de My Lai yalnızca ayrıntıları açısından tekti. Hersh yerel bir gazetede yayımlanan bir er mektubunu kamuoyunun gözleri önüne serdi. Vietnam'dan ailesine gönderdiği mektubunda bu asker şu bilgileri veriyordu:

> Sevgili Anneciğim, Babacığım:
>
> Bugün göreve çıktık ve ne kendimle ne arkadaşlarımla ve ne de ülkemle gurur duyacağım işler yaptık. Önümüze çıkan her kulübeyi yaktık!
>
> Görev yerimiz kırsal bölgede birbirine yakın kurulmuş köylerden oluşan bir zincirdi ve insanlar inanılmayacak kadar yoksuldular. Birliğim onların ellerindeki birkaç parça eşyayı ve yiyeceği de alıp yaktı, talan etti. Size durumu biraz daha açıklayayım.

Buradaki kulübelerin damları palmiye yaprakları ile örtülü. Her birinin içinde kurutulmuş çamurdan yapılmış bir yeraltı sığınağı var. Bunlar aileleri korumak için inşa ediliyor. Hava saldırılarına karşı yapılan sığınaklar bunlar.

Birliğimdeki komutanlar evlerin altında bulunan bu çukurların taarruza yönelik olduğuna karar verdiler. Böylece içinde sığınak bulduğumuz her kulübeyi yerle bir oluncaya kadar yakıp yıkmamız emri verildi.

Bu sabah on helikopterle bu kulübelerin tam ortasına iniş yaptık ve her helikopterden altı adam, toprağa adım atar atmaz ateş etmeye başladık. Gördüğümüz her kulübenin içini tarıyorduk...

Ondan sonra bu kulübeleri yaktık... Herkes ağlıyor, yalvarıyor ve dua ediyordu ki onları ayırmayalım; kocalarını, oğullarını, büyük babalarını götürmeyelim diye. Kadınlar ağlıyor, inliyorlardı.

Daha sonra dehşetle bizim evlerini, kişisel eşyalarını ve yiyeceklerini yakmamızı seyrettiler. Evet bütün pirinçlerini yaktık ve bütün hayvanlarını öldürdük.

Saygon hükümeti halkın gözünden düştükçe, bunu telafi etmek için gösterilen askeri çabalar da giderek umutsuz bir hale geliyordu. 1967 yılının sonunda Kongre'ye sunulan gizli bir raporda Vietkong'un köylülere, Güney Vietnam hükümetinin dağıttığı toprağın beş katı büyüklüğünde toprak dağıttığı ve hükümetin toprak dağıtma programının tam anlamıyla "durma noktasında" olduğu belirtiliyordu. Raporda: "Vietkong büyük toprak sahiplerinin egemenliğine son vermiştir," deniliyordu. "Köylülerin ürettiği ürüne el koyan toprak sahiplerinin ve Vietnam hükümetinin elindeki toprakları alarak bunları topraksız köylüler ve kendileri ile işbirliği yapan köylüler arasında bölüştürmüştür."

Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Saygon ve yönetimin elinde görünen diğer kentlere kolayca sızabilme başarısının nedeni, oralardaki insanların yönetimi uyarmamaları, yani halk arasında Saygon hükümetinin hiç sevilmemesidir. Ulusal Kurtuluş Cephesi bu şekilde (Yeni Yıl Tatilleri olan "Tet" sırasında) kendilerini Saygon'un kalbine taşıyan sürpriz bir taarruz hareketinde bulunabilmiştir. Bu saldırıda Cephe Tan San Nhut havaalanını kapatmış, hatta Amerikan Elçiliği'ni kısa bir süre için işgal etmişti. Saldırı püskürtülmüştü; fakat yine de bu, Vietnam üzerine Birleşik Devletler'in boşalttığı muazzam ateş gücünün cepheyi yok edemediğini, moralini çökertemediğini ve halkın desteğini göstermeye yetmişti. Bu ise Amerikan yönetiminin konuyu yeniden değerlendirmeye alması; fakat Amerikalıların kafasında çok daha büyük kuşkuların oluşması demekti.

My Lai'de sıradan askerlerin bir katliam yapmaları, üst düzey askeri ve sivil liderlerin Vietnam'daki sivil halk üzerinde kitlesel imha planları yapmalarının yanında küçük bir olay gibi kalıyordu. Savunma Bakanlığı müsteşarı John McNaughton, Kuzey Vietnam köylerinin ağır bombardımanının istenilen etkiyi yapmadığını görünce, 1966 yılı başında farklı bir

strateji önerdi. Köylerin havadan vurulması, ona göre, "içeride ve dışarıda yaratılmak istenen etkinin tam tersi bir etki yaratacak, etraflarında bir nefret dalgası oluşturacaktı." Bunun yerine yapılması gereken iş:

> Kanalları, barajları tahrip etmek -eğer doğru bir biçimde yapılırsa- bir sonuç getirebilir. Bu plan üzerinde çalışılabilir. Böyle bir tahribat insanları öldürmez ya da boğmaz. Pirinçleri hafif bir sel götürürse sonunda geniş çaplı bir açlık (bir milyondan fazla mı?) olur, tabii eğer yiyecek sağlanmazsa -ki biz yiyeceği de "konferans masasında" önerebiliriz...

Başkan Johnson kamuoyu önünde her ne kadar yalnızca "askeri hedefler"in bombalandığını söylese de, tıpkı İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman ve Japon nüfus merkezlerinin bombalanması gibi bu ağır bombardıman da sıradan Vietnamlıların direnme gücünü ortadan kaldırmak için yapılıyordu. Hükümet bombalamayı tanımlamak için "vidanın bir kez daha sıkılması" gibi düzeysiz bir dil kullanmaya başlamıştı. 1966 yılında öyle bir noktaya ulaşıldı ki, CIA "daha yoğun bir bombalama programı" öğütlüyor ve bunun (*Pentagon Raporları*'na göre) CIA'nin deyimiyle "bir hedef sistemi olarak rejimin iradesine" yöneltilmesini öneriyordu.

Bu sırada, tam Vietnam sınırının öte yanında, komşu ülke Laos'da, sağcı eğilimli hükümet CIA tarafından tezgâhlanan bir başkaldırıyla karşılaştı. Dünyanın en güzel köşelerinden biri olan Plain of Jars (Jars Ovası) bombalarla tahrip ediliyordu. Bu haber hükümet yanlısı basın tarafından duyurulmadı. Laos'da yaşayan bir Amerikalı, Fred Branfman, yazdığı *Voices from the Plain of Jars* (Jars Ovasından Sesler) adlı kitabında bu bombalama olayını anlattı:

> 1964 yılı Mayıs ayından 1969 yılı Eylül ayına kadar Jars Ovası üzerine havadan 25.000'den fazla saldırı dalışı yapıldı; 75.000 ton bomba atıldı, ovada yaşayan binlerce kişi öldürüldü veya yaralandı, onbinlercesi yeraltına çekildi ve yerin üzerinde ne var ne yoksa yerle bir edildi.

Laos dilini konuşan ve bir köyde Laoslu bir aile ile birlikte yaşayan Branfman, bombalamadan kaçarak başkent Vientiane'yi dolduran yüzlerce sığınmacı ile konuştu. Söylediklerini kaydetti ve çizdikleri tabloyu aynen korumaya çalıştı. Xieng Khouanglı, yirmi altı yaşındaki bir hemşire köydeki yaşamını şöyle anlatıyordu:

> Köyümün toprağı, havası, yaylası, çeltik tarlaları, fidelikleriyle tek vücut olmuştum. Her gün, her gece ay ışığında köyden arkadaşlarımla dışarı çıkıp gezer, ormanlarda, tarlalarda, kuş sesleri arasında şarkı söyler, çalışırdık. Harman zamanı olsun, ekim zamanı olsun, yağmur altında, güneşin sıcağında birlikte çalışır, terler; yoksulluğa, kötü koşullara karşı koymaya çalışır, atalarımızın mesleği olan çiftçiliği sürdürmeye gayret ederdik.

Ama 1964 ve 1965 yıllarında köyümün etrafında patlayan silahların sesleriyle toprağın titrediğini ve geçirdiği şokları hissedebiliyorduk. Göklerde başımızın üzerinde daireler çizerek dolaşan uçakların seslerini duymaya başlamıştık. Uçaklardan biri başını yere doğru uzatır, toprağa dalış yaparak gürültülü bir homurtu çıkarır, her şeyi ışığa ve dumana boğarak gözlerimizi, kör kalplerimizi şok ederdi. Her gün komşu köylerle bombaların kimleri öldürdüğü, kimleri yaraladığı ve kimlerin evlerinin yıkıldığı haberlerini birbirimize iletmeye çalışırdık...

Ya o çukurlar! Ya o çukurlar! Böyle zamanlarda yaşamımızı kurtarmanın tek yolu bir çukur bulmaktı. Bu genç yaşımızda pirinç tarlalarında yiyecek yetiştirecek ve ormanlarda yaşamımızı sürdürecek kaynaklar bulmak için çalışacak, terleyecek yerde zamanımızı kendimizi koruyabilmek için çukur kazmakla harcıyorduk...

Genç bir kadın, Laos. Neo Lao'daki devrimci hareketin kendisine ve pek çok arkadaşına niçin çekici geldiğini şöyle açıklıyordu:

Genç bir kızken geçmişte yaşamın kadınlar için hiç de iyi geçmediğini, erkeklerin zayıf cins olarak gördükleri kadınlara kötü muamele edip onlarla alay ettiklerini anlamıştım. Fakat bölgeyi Neo Lao Partisi idare etmeye başladıktan sonra... her şey çok değişti... Neo Lao kadınları psikolojik olarak değiştirdi, kadınların da erkekler kadar cesur olmaları gerektiğini öğretti. Bir örnek vermek gerekirse: Önceden okula gitmiştim, ama büyüklerim okula gitmememi söylüyorlardı. Mezun olduktan sonra üst düzey bir memur olamayacağıma, yalnızca seçkinlerin çocuklarına bu şans tanınacağına göre okulun benim için hiçbir yararı olmayacağını söylüyorlardı.

Fakat Neo Lao kadınların da erkeklerle aynı eğitimi alması gerektiğini söylüyordu. Kadınlara da erkeklerle aynı ayrıcalıklar tanınmalı ve kimseye kadınlarla alay etme fırsatı verilmemeliydi.

Ayrıca eski ilişkiler ve örgütler de yenileniyordu. Örneğin yeni öğretmenlerin, doktorların çoğu eğitilmiş kadınlardı. Çok yoksulların yaşamları da değişmeye başlamıştı... Büyük pirinç tarlaları olanların topraklarını hiç toprağı olmayanlarla paylaştırmışlardı.

On yedi yaşındaki bir çocuk köyüne Pathet Lao devrimci ordusunun gelişini şöyle anlatıyordu:

Bazı kimseler, özellikle parası bulunanlar korkuyorlardı. Bunlar Pathet Lao askerlerine yemeleri için danalar sundular, fakat askerler reddetti. Aldıkları zaman da uygun bir para ödeyerek aldılar. Gerçek şu ki halka hiçbir şeyden korkmalarına gerek olmadığını gösterdiler.

Daha sonra da köy ve kanton (eyalet) başkanı seçimlerini örgütlediler, onları halk seçiyordu...

Eylül 1973'te daha önce Laos'da devlet memuru olarak çalışmış olan Jerome Doolittle, *New York Times* gazetesinde şunları yazmıştı:

Pentagon'un Kamboçya'nın bombalanması konusundaki son yalanları benim Laos'da, Vientiane'de Amerikan elçiliğinde basın ataşesi olarak çalışırken sık sık aklıma gelen bir soruyu bir kez daha hatırlamama neden oldu.

Niçin yalan söyleme gereğini duyuyoruz?

Laos'a ilk geldiğimde bana, bu küçük ülkede gerçekleştirdiğimiz kitlesel ve acımasız bombalama harekâtı konusunda basının sorduğu bütün sorulara, "Laos kraliyet yönetiminin isteği üzerine, Birleşik Devletler, ateş açıldığı takdirde karşılık verme hakları bulunan silahlı refakatçileri ile birlikte silahsız keşif uçuşları yapmaktadır." yanıtını vermem için talimat verilmişti.

Bu, bir yalandı. Bunu söylediğim gazetecilerin her biri de bunun bir yalan olduğunu biliyordu. Hanoy bunun bir yalan olduğunu biliyordu. Uluslararası Denetleme Komisyonu bunun bir yalan olduğunu biliyordu. Meclis'te konu ile ilgili her üye, her gazete okuru bunun bir yalan olduğunu biliyordu...

Sonuç olarak, yalanlar bir şeyleri birilerinden saklamaya yarıyordu ve bu birileri bizdik, kendimizdik.

1968 yılı başlarında, savaşın acımasızlığı birçok Amerikalının vicdanını sızlatmaya başlamıştı. Diğer birçok Amerikalı için de sorun Birleşik Devletler'in bu savaşı kazanma şansının bulunmamasıydı; o güne kadar 40.000 Amerikalı asker ölmüş, 250.000 asker yaralanmış ve hiçbir sonuca ulaşılamamıştı. (Amerika'nın Vietnam Savaşı'ndaki gerçek kayıpları ise bu rakamların birkaç katına ulaşıyordu.)

Lyndon Johnson acımasız bir savaşı tırmandırmış ve savaşı kaybetmişti. Halk arasındaki saygınlığı en düşük noktadaydı ve halkın önüne çıkıp da kendisine ve savaşa karşı bir gösterinin yapılmadığı tek bir gün bile yoktu. Ülkede bir baştan bir başa, "LB Johnson, LB Johnson, bugün kaç çocuğun canına kıydın?" şarkısı ve sloganı eşliğinde gösteriler yapılıyordu. 1968 ilkbaharında Johnson Başkanlık için aday olmayacağını ilan etti ve Vietnamlılarla Paris'te barış görüşmelerine başlanacağını duyurdu.

1968 Sonbaharında Birleşik Devletler'i Vietnam'dan çıkaracağına söz veren Richard Nixon Başkan seçildi. Birlikleri geri çekmeye başladı. 1972 yılının Şubat ayında Vietnam'daki Amerikan askeri sayısı 150.000'nin altına düşmüştü. Ancak bombalama devam ediyordu. Nixon'un "savaşı Vietnamlılaştırma" politikası, Saygon yönetiminin Amerika'nın parasını ve hava gücünü kullanarak, Vietnamlı birliklerin kara savaşını sürdürmesi amacını güdüyordu. Yani Nixon savaşa son vermiyordu; savaşın halkın onaylamadığı görüntüsüne, Amerikan askerlerinin uzak bir ülke topraklarında çamura batmış görüntüsüne son veriyordu.

1970 yılı İlkbaharında Nixon ve Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, hükümetin halka asla açıklamadığı uzun bir bombalamadan sonra, Kamboçya'yı işgal etme eylemini başlattılar. Fakat bu işgal, Birleşik Devletler'de yalnızca büyük bir protesto çığlığına yol açmadı, aynı zamanda askeri bir başarısızlığı da getirdi: Kongre, Kongre'nin onayını almaksızın

Nixon'un Amerikan askerlerini savaşı yaygınlaştırmak için kullanamayacağı kararını aldı. Ertesi yıl Amerikan birliklerini karıştırmadan Birleşik Devletler, Güney Vietnam'ın Laos'u işgalini destekledi. Bu da başarısız oldu. 1971 yılında Birleşik Devletler Laos, Kamboçya ve Vietnam üzerine 800.000 ton bomba atmış bulunuyordu. Bu arada, Saygon'daki askeri rejim, Saygonlu devlet reisleri sıralamasındaki sonuncu isim olan Başkan Nguyen Van Thieu yönetiminde, binlerce muhalifini hapse atmıştı.

Birleşik Devletler'de Vietnam Savaşı'na karşı başlayan muhalefetin ilk işaretleri Medeni Haklar Yasası Hareketi'nden geldi. Bunun nedeni belki de, zenci halkın hükümetle olan geçmiş deneyimlerinde onların, hükümetin özgürlük için savaştığı konusundaki hiçbir iddiasına güvenmeyecek kadar bilgi sahibi olmalarıydı. 1964 yılı Ağustos başlarında, tam da Lyndon Johnson'un ulusa Tonkin Körfezi olayını duyurup Kuzey Vietnam'ı bombalama kararını aldığını açıkladığı gün, siyah ve beyaz eylemciler Mississippi'de Philadelphia yakınlarında toplanarak o yaz orada öldürülen üç Medeni Haklar eylemcisi için anma törenleri düzenlediler. Konuşmacılardan biri keskin bir dille, Johnson'un Asya'da güç kullanmasının Mississippi'de siyahlara karşı şiddet kullanılmasına benzediğine işaret etti.

1965 yılı ortalarında, Mississippi McComb'da, Vietnam'da bir sınıf arkadaşlarının öldürüldüğünü duyan zenci gençler aşağıdaki el ilanını dağıttılar:

> Mississippi'deki bütün zenciler özgürlüklerini kazanıncaya dek hiçbir Mississippili zenci, Vietnam'daki beyaz adamın özgürlüğü için savaşmayacaktır.
>
> Zenci çocuklar burada, Mississippi'deki zorunlu askerlik işlemlerini onurlandırmayacaklardır. Anneler çocuklarını askere gitmeye özendirmeyeceklerdir...
>
> Kimsenin bizden yaşamlarımızı tehlikeye atarak, beyaz Amerikalının biraz daha zenginleşmesi için, Santo Domingo ve Vietnam'daki diğer bir renkli ırkı yok etmemizi istemeye hakkı yoktur.

Savunma Bakanı Robert McNamara, Mississippi'yi ziyaretinde, tanınmış bir ırkçı olan Senatör John Stennis'i "gerçek bir büyük şahsiyet" olarak övünce, beyaz ve siyah öğrenciler bir protesto gösterisi düzenleyerek "Vietnam'ın yanmış çocuklarının Anısına" pankartı ile yürüdüler.

Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi 1966 yılı başlarında, "Birleşik Devletler'in uluslararası hukuku hiçe sayan saldırgan bir politika izlediğini" ilan etti ve Vietnam'dan çekilme çağrısında bulundu. O yaz Komite'nin altı üyesi Atlanta'da bulunan bir askerlik şubesini işgal etmekten tutuklandılar. Suçlu bulunarak yıllarca hapse mahkûm edildiler. Aynı dönemde Komite'nin Julian Bond adındaki eylemcisi Georgia Eyaleti'nden Temsilciler Meclisi'ne seçilmiş, kürsüye çıkarak savaşa ve

zorunlu askerliğe karşı bir konuşma yapmıştı. Meclis onun Zorunlu Askerlik Yasası'nı ihlal eden bir konuşma yaptığını ve "Meclis'in saygınlığına halel getirdiğini" ileri sürerek bir oylama ile üyeliğini iptal etti. Yüksek Mahkeme ise Anayasa'nın birinci maddesine göre düşüncelerini özgürce ifade etme hakkı olduğunu ileri sürerek Julian Bond'un Meclis üyeliğini geri verdi.

Ulusun en büyük sporcularından biri olan zenci boksör, ağır sıklet şampiyonu Muhammed Ali, "beyaz adamın savaşı" diyerek askere gitmeyi reddetti. Boks otoriteleri şampiyonluk unvanını ondan geri aldılar. Martin Luther King, Jr. 1967'de New York'taki Riverside Kilisesi'nde şu konuşmayı yaptı:

> Bu çılgınlık artık sona ermelidir. Artık durmalıyız. Tanrı'nın bir çocuğu ve Vietnam'ın acı içindeki yoksullarının kardeşi olarak bu konuşmayı yapıyorum. Toprakları boşaltılan, evleri yıkılan, kültürleri yok edilenler adına konuşuyorum. Ülkelerinde sönen ümitleriyle, Vietnam'da yozlaşan ve sönen yaşamlarıyla savaşın bedelini iki kat ödeyen Amerikalı yoksullar adına konuşuyorum. Bir dünya vatandaşı olarak konuşuyorum; çünkü bütün dünya tuttuğumuz yol karşısında bize şaşkınlık ve korku ile bakıyor. Bir Amerikalı olarak kendi ulusumun liderlerine sesleniyorum. Bu savaşı başlatan taraf biziz; durduracak taraf da biz olmalıyız.

Genç erkekler askere yazılmayı reddetmeye, çağrıldıklarında ise göreve gitmemeye başladılar. Daha 1964'lerde bile "Gitmeyeceğiz!" sözü bir slogan olarak yaygınlaşmaya başlamıştı. Askere yazılanlar görev emirleri geldiğinde bunu kamuoyu önünde yakarak savaşı protesto etmeye başladılar. Bunlardan biri, David O'Brien, celp kartını Güney Boston'da yaktı; mahkûm oldu. Yüksek Mahkeme, Brien'in eyleminin özgür düşünceyi koruma biçimi olduğu savını reddetti. Ekim 1967'de ülkenin her tarafında toplu olarak celp kartlarını "geri gönderme" eylemleri yapıldı; yalnızca San Francisco'da üç yüz celp kartı hükümete geri gönderildi. O ay Pentagon'da yapılacak büyük bir gösterinin hemen öncesinde, geri gönderilen bir çuval kart Adalet Bakanlığı'na teslim edildi.

1965 yılı ortalarında askere gitmeyi reddeden 380 kişinin davası başladı; 1968 yılında bu rakam 3.305 kişiye çıktı. 1969 yılının sonunda bütün ülkede 33.960 asker kaçağı bulunuyordu.

1969 yılı Mayıs ayında Oakland'deki bir askerlik şubesine, bütün Kuzey Califorina bölgesinden askere çağrılan 4.400 erkekten 2.400'ü teslim olmaya gelmedi. 1970 yılının ilk çeyreğinde, zorunlu askerlik listeleri kutası tarihte ilk kez doldurulamadı.

Boston Üniversitesi tarih bölümünde mezuniyet sonrası çalışması yapan Philip Supina adlı bir öğrenci, 1 Mayıs 1968 tarihinde Arizona eyaletinin Tucson kentindeki askerlik şubesine şunları yazdı:

İlişikte silahlı kuvvetlerde askerlik yapabilmem için gerekli fiziksel muayene için teslim emrimi gönderiyorum. Bu muayeneden geçmeye ve Vietnam halkına karşı Amerikan savaş girişimlerini desteklemek üzere asker olmaya hiçbir şekilde niyetli olmadığımı bildirmek isterim...

Supina mektubunu İspanyol düşünür Miguel Unamuno'nun İspanyol İç Savaşı sırasında söylediği bir sözle bitiriyordu: "Sessiz kalmak bazen yalan söylemek demektir." Supina mahkemeye çıkarıldı ve dört yıl hapis cezası aldı.

Savaşın başlangıcında birçok Amerikalının gözüne bile çarpmamış olan iki ayrı olay olmuştu. 2 Kasım 1965 tarihinde Washington'da Pentagon'un önünde, öğleden sonra geç saatlerde, Pentagon'un binlerce çalışanı işlerinden çıkarlarken, Norman Morison adlı otuz iki yaşlarında, üç çocuk babası bir barış yanlısı, Savunma Bakanı Robert McNamara'nın üçüncü kattaki odasının pencereleri önünde dikilip üzerine gaz dökmüş ve savaşı protesto etmek için kendini ateşe vermiş ve yaşamını yitirmişti. Aynı yıl, yine Detroit'te Alice Herz isminde seksen iki yaşındaki bir kadın, Hindiçini'ndeki dehşet sahnelerine karşı bir tavır göstermek üzere kendini yakmıştı.

Amerikalıların duygularında artık gözle görülebilir değişiklikler olmaya başlamıştı. 1965 yılı başlarında Kuzey Vietnam'ın bombalanması başlayınca, Boston çayırında infiallerini dile getirmek üzere yüz kişi toplanmıştı. 15 Ekim 1969 tarihinde savaşı protesto etmek için Boston çayırında toplanan insanların sayısı ise 100.000 kişiyi buluyordu. O gün bütün ülkede, kasabalardan ve köylerden koşarak gelen, yaşamlarında savaş karşıtı herhangi bir gösteride bulunmamış belki 2 milyon kişi toplandı.

1965 yazında Washington'da savaşı protesto etmek için yürüyüş yapmak üzere birkaç yüz kişi toplanmıştı: en önde tarihçi Staughton Lynd, Şiddet Karşıtı Öğrencileri Düzenleme Komitesi örgütçüsü Bob Moses, uzun süredir pasifist savaşımlar vermiş David Dellinger'in yürüdüğü bu gösteride üzerlerine kırmızı boya püskürtülmüştü. Fakat 1970'lere gelindiğinde Washington'daki barış gösterileri yüzbinlerce kişiyi çekmeye başlamıştı. 1971 yılında Washington'a yirmi bin kişi gelerek bir sivil itaatsizlik eylemi gerçekleştirmeye çalıştılar. Washington trafiğini durdurarak Vietnam'da hâlâ devam eden bombalama ve cinayetlerden duydukları tiksintiyi dile getirdiler. Göstericilerden on dört bin kişi tutuklandı. Bu, Amerikan tarihinin en geniş kitlesel tutuklama operasyonuydu.

Barış Gönüllüleri Derneği'nde çalışan yüzlerce gönüllü savaşa karşı sesini yükseltiyordu. Şili'de doksan iki gönüllü, Barış Gönüllüleri yöneticisine karşı çıkarak savaşı kınayan bir genelge yayımladılar. Barış Gönüllülerinin sekiz yüz eski üyesi Vietnam'da olup bitenleri protesto eden bir ilan verdiler.

Beyaz Saray'da yapılacak özel bir törene davet edilen şair Robert Lowell törene katılmayı reddetti. Aynı törene davet edilen Arthur Miller,

Beyaz Saray'a çektiği bir telgrafta: "Silahların patladığı yerde, sanat ölür," diyerek savaşı kınadı. Şarkıcı Eartha Kitt, Beyaz Saray'ın çimenleri üzerinde verilen bir öğle yemeğinde, Başkan'ın eşinin önünde, savaşa karşı çıkan bir konuşma yaparak herkesi şok etti. Beyaz Saray'a bir ödül almak üzere davet edilen ergenlik çağında bir çocuk gelip savaşı eleştirdi. Hollywood'da yerel sanatçılar Sunset Bulvarı üzerine 1.80 cm.'lik bir Protesto Kulesi diktiler. New York'taki Ulusal Kitap Ödülü merasimlerinde elli yazar ve yayıncı, Başkan Yardımcısı Humprey konuşma yaparken salonu terk ederek onun savaşta oynadığı role duydukları kızgınlığı gösterdiler.

Londra'da iki genç Amerikalı, Amerikan elçisinin verdiği zarif 4 Temmuz resepsiyonuna davetsiz dalarak, "Vietnam'da ölen ve ölmekte olan herkesin şerefine," diye bağırarak kadeh kaldırdılar. Koruma görevlileri gençleri dışarı çıkardılar. Pasifik Okyanusu'nda iki genç Amerikalı denizci bir Amerikan cephane gemisini kaçırarak Tayland'daki hava üstlerinden yüklenen bombaların yolunu değiştirmeye çalıştı. Dört gün boyunca gemi ve tayfalarının başında durup emirler vererek, uyumamak için amfetamin hapları alarak, gemiyi Kamboçya sularına yaklaştırdılar. 1972 yılı sonlarına doğru Pennsylvania Eyaleti'nin York kentinden verdiği bir haberde, *Associated Press* bir başka eylemi bildiriyordu: bugün, "savaş karşıtı beş eylemcinin Vietnam Savaşı'nda kullanılan bombaların muhafazalarını yapan bir fabrikanın yakınındaki demiryolunu sabote ederken, eyalet polisi tarafından yakalanarak tutuklandıkları bildirilmiştir."

Eylemcilikle ilgisi olmayan orta sınıf ve meslek sahibi insanlar da seslerini yükseltmeye başladılar. 1970 yılı Mayıs ayında *New York Times* gazetesinde Washington'dan verilen bir habere göre: "'DÜZENİ SAVUNAN' 1000 Avukat, Savaşı Protesto Etmek İçin Birleşmiş Bulunuyor"du. Şirketler savaşın uzun süreli yatırımlarını ve çıkarlarını etkileyip etkilemeyeceğini merak etmeye başlamışlar, *Wall Street Journal* ise savaşın sürdürülmesini eleştirmeye girişmişti.

Savaş halk arasında giderek daha itici olmaya başladığı için yönetimde bulunan ya da yönetime yakın olan insanlar da artık savaşa onay vermek zorunluluğunu duymuyorlardı. Bunun en dramatik örneklerinden biri Daniel Ellsberg vakasıydı.

Ellsberg eski bir deniz subayı, Harvard'da eğitim görmüş ekonomistlerden biriydi ve Birleşik Devletler hükümeti adına özel, çoğu kez de gizli araştırmalar yapan RAND şirketi tarafından işe alınmıştı. Ellsberg Vietnam Savaşı tarihinin Savunma Bakanlığı adına yazılmasına katkıda bulunuyordu. Ellsberg çok gizli savaş belgelerini, daha önce RAND şirketinde çalışmış arkadaşı Anthony Russo'nun yardımıyla kamuoyuna açıklamaya karar verdi. İki arkadaş Saygon'da karşılaşmışlar, her ikisi de farklı deneyimler yaşarken, savaşın bu kentteki yakın tanıkları olarak, Birleşik Devletler'in Vietnam halkına yaptıklarını gördükçe büyük bir infial beslemeye başlamışlardı.

Ellsberg ve Russo, bir arkadaşlarının reklam ajansında geceler boyunca, saatlerce çalışarak 7.000 sayfalık savaş belgelerinin kopyasını çıkardılar. Bundan sonra Ellsberg bu kopyaları birçok Kongre üyesine ve *New York Times* gazetesine verdi. 1971 Haziranında gazete, daha sonra *Pentagon Raporları* olarak tanınacak olan belgelerden seçmeler yayımlamaya başladı. Bunlar ulusal düzeyde sansasyon yaratmaya yetti.

Nixon yönetimi Yüksek Mahkeme'nin yayını durdurmasını istedi. Fakat Yüksek Mahkeme bunun basın özgürlüğüne karşı "tasarlanmış bir baskı" olacağını, dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olduğunu söyleyerek reddetti. Bunun üzerine Nixon yönetimi, Ellesberg ve Russo'yu, gizli belgeleri yetkisiz kişilere teslim ederek Casusluk Yasası'nı ihlal etmekten mahkemeye verdi. Eğer suçlu bulunurlarsa oldukça uzun bir süre hapis yatacaklardı. Ancak dava yargıcı Jüri tartışmaları aşamasında davayı iptal etti; çünkü o sırada ortaya Watergate olayı çıkmış ve dava süresince başvurulan haksız işlemler de ortaya dökülmüştü.

Ellsberg bu cesurca davranışıyla, hükümet içinde karşıt görüşlü olduğu halde uygun zamanı kollayarak, fikirlerini kendine saklayanların ve politikada küçük değişiklikler olmasını umut edenlerin taktiklerinden ayrı bir yol izlediğini göstermişti. Meslektaşlarından biri ona hükümeti bırakmamasını, çünkü hükümette olduğu sürece bilgiye "ulaşabilir" durumda olacağını söylemiş ve "kendi ipini çekme, kendi boğazına bıçağı dayama" öğüdünü vermişti; ama Ellsberg'in ona yanıtı, "yönetici kadronun dışında da bir yaşam var" olmuştu.

Savaş karşıtı hareket, ilk büyüme döneminde kendine garip, yeni bir grup destekçi buldu: Katolik kilisesinin papaz ve rahibeleri. Bunlardan bazılarını medeni haklar savaşımı harekete geçirmiş, bazıları ise Latin Amerika'da Birleşik Devletler'in desteklediği ülkelerdeki yoksulluk ve haksızlıkları görerek kazandıkları deneyimlerle harekete geçmişlerdi. 1967 yılı sonbaharında, İkinci Dünya Savaşı gazisi Josephite (Hz. Yusuf'a inanan) bir papaz olan Peder Philip Berrigan kendisine katılan artist Tom Lewis ve arkadaşları David Eberhardt ve James Mengel'le birlikte Maryland, Baltimore'da bir askerlik şubesine gittiler, celp kayıtlarını kana buladılar ve oturup tutuklanmayı beklediler. Mahkemeye çıkarıldılar ve iki ile altı yıl arasında hapis cezaları aldılar.

Ertesi Mayıs, Baltimore davasından kefaletle serbest bırakılan Philip Berrigan'a ikinci bir eylemde, bir Cizvit papazı olarak Kuzey Vietnam'ı ziyaret eden ve Birleşik Devletler'in yaptığı bombalamanın etkilerini gören kardeşi Daniel de katıldı. İki kardeş yanlarına yedi kişiyi de alarak Maryland, Catonsville'de bir askerlik şubesine gittiler; oradaki kayıtları çıkarıp dışarıda gazeteci ve seyircilerin gözleri önünde ateşe verdiler. Suçlanarak hapse gönderildiler ve "Catonsville Dokuzlusu" adıyla ünlü oldular. Dan Berrigan, Catonsville olayı sırasında bir "Özdeyiş" yazdı:

> Özür diliyoruz, sevgili dostlarımız, düzeni bozduğumuz; çocuklar yerine kâğıtları yaktığımız; mezarlarımızın konacağı mahzenin giriş bölümünde bekle-

yen askerler olarak öfkemizi tutamadığımız için özür diliyoruz. Tanrı biliyor ya, başka türlü davranamazdık... Biz şunu söylüyoruz: Düzeni asıl bozan şey ölümdür; biz düzen olarak yalnızca yaşamı, iyiliği, birlikte yaşamayı, bencil davranmayıp verici olmayı anlıyoruz. Bu düzen uğruna özgürlüğümüzü yitirmeyi, iyi adımızdan vazgeçmeyi göze alıyoruz. İyi insanlar sustuğunda, itaat erkekleri tehlikeden koruduğunda, yoksullar kendilerini savunmadan öldüklerinde artık çok geç olacak.

Başvuru şansı tükenince ve hapse gireceği belli olunca Daniel Berrigan kayıplara karıştı. FBI onu ararken o ders verdiği Cornell Üniversitesi'nin Paskalya Festivalinde ortaya çıktı. Düzinelerce FBI ajanının onu kalabalık içinde aradığı bir sırada o birdenbire sahnede beliriverdi. Sonra ışıklar söndü, Ekmek ve Kukla Tiyatrosu'nun sahnede duran dev tiplemelerinden birinin içinde saklandı, bir kamyona taşındı ve yakınlardaki bir çiftlik evine kaçtı. Dört ay boyunca yeraltı dünyasında dolaştı; şiirler yazdı, bildiriler çıkardı, kendisiyle gizli söyleşiler yapıldı, bir gün birdenbire Philadelphia'da bir kilisede vaaz verirken ortaya çıktı, sonra tekrar yok oldu. FBI'yı sürekli şaşırttı. Sonunda bir ihbarcının mektubu ile bulunduğu yerde yakalandı ve hapse atıldı.

Catonsville Dokuzlusu arasındaki tek kadın olan Mary Moylan, önceden bir rahibeydi. O da FBI'ya boyun eğmeyi reddetti ve asla da bulunamadı. Yeraltından gönderdiği yazılarında, durumunu ve yaptıklarını düşünüyor ve bu duruma nasıl geldiğini anlatıyordu:

... Hapsedileceğimizi biliyorduk ve bu yüzden yanımıza diş fırçalarımızı bile almıştık. Artık yorulmuştum. Küçük elbise kutumu aldım, onu yatağın altına soktum ve yatağa çıktım. Baltimore bölge cezaevinde sanırım bütün kadınlar siyahtı; tek bir beyaz kadın vardı galiba. Kadınlar beni dürtüp kaldırıyorlar ve "Hiç ağlamayacak mısın?" diye soruyorlardı. "Neden ağlayayım?" diyordum onlara. "Hapse düştün de ondan," diyorlardı. Ben de onlara, "Evet, ama düşeceğimi biliyordum," diyordum...

Bu kadınların ikisi arasında uyuyordum ve her sabah kalktığımda bunları dirsekleri üzerine uzanmış beni seyrederlerken buluyordum. "Bütün gece uyudun," diyorlardı ve inanamıyorlardı. İyi kadınlardı. Hoş vakit geçiriyorduk...

Sanırım yaşamımdaki siyasal dönüş ben Uganda'dayken gerçekleşti. Amerikan uçakları Kongo'yu bombalarken ben oradaydım ve Kongo sınırına çok yakın bir yerdeydik. Uçaklar gelip Uganda'daki iki köyü bombaladılar... Peki Amerikan uçakları hangi cehennemden geldiler?

Daha sonra ben Dar Üs Selam'da idim ve kente Çu En-lay geliyordu. Amerikan Elçiliği mektuplar göndererek hiçbir Amerikalının sokaklara çıkmamasını, çünkü bu gelenin pis komünist lider olduğunu yazdı. Fakat ben bu gelenin tarih yaratan bir adam olduğuna karar verdim ve onu görmek istedim...

Afrika'dan eve döndüğümde Washington'a taşındım. Oradaki manzaralara alışmam gerekiyordu; polislerin çılgınlıkları ve acımasızlıkları ve % 70'i zenci olan bu kentin çoğu insanlarının sürdürdükleri yaşama alışmalıydım...

Sonra Vietnam, napalm bombaları, kimyasal silahlar ve bombalamalar...

Bir yıl kadar önce kadın hakları ile ilgilenmeye başladım...

Catonsville olayı sırasında hapse girmek bana olağanmış gibi geliyordu, belki kısmen oradaki siyahlar yüzündendir. Hapisleri sonsuza dek dolduracak o kadar çok zenci geliyordu ki... Artık bunun geçerli bir taktik olduğunu zannetmiyorum. ... İnsanların yüzlerinde bir tebessümle koşarak hapse gittiklerini görmek istemiyorum. Artık gitmesinler istiyorum. Yetmişli yıllar zor yıllar olacak ve ben, kız kardeşlerimi ve erkek kardeşlerimi, onlara mistik deneyimler yaşatarak -ya da her ne yaşatacaksa o hapislere göndererek-harcamak istemiyorum...

Savaşın etkisi ve bazı rahiplerle rahibelerin cesur davranışları, Katolik cemaatinin geleneksel tutuculuğunu kıracaktı. 1969 yılının Moratoryum Günü'nde, Boston yakınlarındaki Newton Kutsal Kalp Üniversitesi'nde, o pastoral sessizlik ve siyaset bilimi tapınağında üniversitenin büyük ön kapısında kızıla boyanmış dev bir yumruk sergileniyordu. Bir Katolik kurumu olan Boston kolejinde o akşam savaşı kınamak için altı bin kişi spor salonunda toplandı.

Çoğu kez "Demokratik Bir Toplum İçin Öğrenciler Derneği" tarafından harekete geçirilen öğrenciler, savaş karşıtı ilk gösterilerle oldukça yoğun bir biçimde ilgileniyorlardı. Kent Araştırmaları Şirketi'nin yaptığı bir araştırma, yalnızca 1969 yılının ilk altı ayında, ülkedeki iki bin kadar yüksek öğretim kurumundan yalnızca 232'sinde, en az 215.000 öğrencinin kampus protestolarına katıldığını; bunlardan 3.652'sinin tutuklandığını, 956 öğrencinin de okuldan uzaklaştırıldığını ya da kovulduğunu gösteriyordu. Altmışlı yılların sonlarında, liselerde bile beş yüz yeraltı gazetesi çıkarılıyordu. 1969 yılında Brown Üniversitesi'nin diploma töreninde mezun olan öğrencilerin üçte ikisi, Henry Kissinger tören konuşmasını yaparken ona arkalarını dönmüşlerdi.

Protestoların en serti 1970 yılı ilkbaharında Başkan Nixon Kamboçya'nın işgalini emredince yapıldı. Ohio'da Kent Üniversitesi'nde, 4 Mayıs günü, öğrenciler savaş karşıtı gösterilerine başlar başlamaz Ulusal Muhafızlar kalabalığa ateş açtı. Dört öğrenci öldürüldü. Biri yaşamı boyunca felç kaldı. Dört yüz üniversite ve kolejdeki öğrenciler protesto etmek için boykot yaptılar. 1969-1970 ders yılında FBI, 1785 öğrenci gösterisi ve 313 bina işgali kaydetti.

Kent Eyaleti'ndeki ölümlerden sonra diploma töreni gösterileri ülkede görülmedik bir düzeye ulaştı. Amherst, Massachusetts'ten şu gazete haberi geldi:

Massachusetts Üniversitesi'nde yapılan 100. Diploma Töreni dün bir protesto gösterisine, bir barış çağrısına dönüştü.

2600 genç erkek ve kadın cenaze davulunun vuruş ritmine ayak uydurarak; "korkuda, umutsuzlukta ve baskılara karşı tek vücut" sloganı ile yürüdüler.

Protestonun kızıl yumrukları, beyaz barış simgeleri ve mavi güvercinler tebeşirle siyah akademik giysiler üzerine çizilmişti ve her iki mezuniyet öğrencisinden biri barış isteğini dile getirmek için kol bandı takmıştı.

Yedek Subay yetiştirme programlarına (ROTC) karşı yapılan öğrenci protestoları sonucu bu programlar kırkın üzerinde kolej ve üniversitede iptal edildi. 1966 yılında 191.749 kolej öğrencisi bu ihtiyat askeri yetiştirme programlarına kaydolmuştu. 1973 yılında bu sayı 72.459'a düştü. Vietnam'da savaşan subayların yarısı bu programlarda yetiştiği için bunlara büyük bir gereksinim vardı. 1973 yılı Eylül ayından başlayarak art arda gelen altı ay boyunca programlar yeterli kotayı bulamadı. Ordudaki bir subay, "Umarım bir başka savaşa girmeyiz; çünkü eğer girersek savaşabileceğimizden kuşkuluyum," diyordu.

Öğrenci protestoları konusunda medyada çıkan haberler, savaşa muhalefet eden kesimin daha çok orta sınıf entelektüelleri olduğu izlenimini veriyordu. New York'ta inşaat işçileri gösterici öğrencilere saldırınca ulusal medya haberleri vurguladı. Fakat aralarında işçi sınıfının çoğunluk olarak yaşadığı kentler de dahil olmak üzere, bir grup Amerikan kentinde yapılan seçimlerde alınan sonuçlar, emekçi sınıf arasında savaş karşıtı duyguların güçlü olduğunu gösteriyordu. Örneğin, otomobil sanayinin bulunduğu Michigan'da Dearborn'da daha 1967'lerde yapılan bir anket, nüfusun % 41'inin Vietnam Savaşı'ndan çekilmeyi onayladığını gösteriyordu. 1970 yılında California'da -San Francisco ve Marin adlı- iki mıntıkada dilekçe yazarak bu konuda oylama yapılmasını isteyenler, Birleşik Devletler'in Vietnam'dan çekilmesi konusunda yapılan referandumlarda çoğunluk oyunu kazandılar.

1970 yılının sonunda Gallup'un yaptığı bir ankette "Birleşik Devletler gelecek yılın sonuna dek Vietnam'dan bütün birliklerini çekmelidir" tümcesinin karşısına, yanıt verenlerin % 65'i "evet" demişti. Wisconsin Madison'da, 1971 ilkbaharında, Birleşik Devletler'in Güneydoğu Asya'dan bütün güçlerini acilen çekmesi için hazırlanan karar tasarısı, 16.000'e karşı 31.000 oyla kabul edildi. (1968 yılında böyle bir karar tasarısı reddedilmişti.)

Bu araştırmalar içinde en büyük sürpriz Michigan Üniversitesi tarafından yapılan araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlardı. Bu sonuçlara göre, Vietnam Savaşı boyunca Birleşik Devletler'in Vietnam'dan çekilmesini isteyen ilkokul mezunu Amerikalıların oranı, üniversite mezunu Amerikalılara göre daha fazlaydı. 1966 Haziranında üniversite eğitimi almış olanların % 27'si Vietnam'dan derhal çekilmeyi istiyordu; yalnızca ilkokul eğitimi almış Amerikalıların ise % 41'i derhal çekilmekten yana

oy kullanıyordu. 1970 Eylülünde her iki gruptan da savaş karşıtı olanların sayısı artmıştı: üniversite eğitimi alanların % 47'si ve ilkokul eğitimi alanların % 61'i çekilmekten yanaydı.

Aynı sonuçlara giden başka kanıtlar da vardı. 1968 Haziran tarihli, *American Sociological Review* dergisinde çıkan bir makalede Richard F. Hamilton yaptığı kamuoyu yoklamaları incelemesinde, "Sert politika izlenmesini tercih edenler sayısal olarak aşağıdaki sırayı izlemektedir" diyordu. "Yüksek öğrenim görmüş olanlar, yüksek statü meslekleri, yüksek geliri olanlar, gençler ve gazetelerle magazin haberlerini çok yakından izleyenler." Siyaset bilimci Harlan Hahn ise değişik kentlerdeki Vietnam üzerine yapılmış referandumları inceleyerek, düşük sosyoekonomik statüdeki grupların Vietnam'dan çekilmeye en büyük desteği verdiklerini saptamıştı. Hahn aynı zamanda, örneklemeye dayanan bilinen anketlerin, alt sınıf insanları arasındaki savaş karşıtlığını olduğundan az gösterdiğini ortaya çıkarmıştır.

Bütün bunlar ülke nüfusunda ortaya çıkan genel değişimin bir parçasıydı. Ağustos 1965'te nüfusun % 61'i Amerika'nın Vietnam'da bulunmasının yanlış olmadığını savunuyordu. 1971 Mayısında ise, yukarıdaki oran tamamen tersine dönmüştü: Nüfusun % 61'i Amerika'nın Vietnam'da bulunmasının yanlış olduğunu düşünüyordu. Bruce Andrews adlı Harvardlı kamuoyu araştırmacısı genç bir öğrenci, savaşa en fazla karşı olan kişilerin elli yaşın üzerindeki yaşlılar, zenciler ve kadınlar olduğunu saptamıştı. Aynı şekilde Andrews, 1964 ilkbaharında Vietnam, gazetelerde henüz küçük bir olay olarak görünürken, üniversite eğitimi almış Amerikalıların % 53'ünün Vietnam'a birliklerin gönderilmesinden yana olduklarını, fakat ilkokul eğitimi almış Amerikalılar arasında bu oranın % 33 olduğunu da saptamıştı.

Öyle görünüyor ki, dış politikada daha saldırgan eğilimler taşıyan kişiler olan yüksek öğrenim görmüş ve yüksek kazancı olan bir kesim tarafından denetlenen medya, yanıltıcı bir biçimde, işçi sınıfından gelen insanların savaş söz konusu olduğunda fazla vatanperver oldukları izlenimini yaymaya çalışıyordu. 1968'lerin ortalarında, Güney'deki yoksul siyahlar ve beyazların durumu konusunda yaptığı bir araştırmada Lewis Lipsitz, tipik bulduğu bir tavrın şu şekilde ifade edilebileceğini belirtiyordu: "Yoksula yardım etmenin tek yolu Vietnam'daki bu savaştan çıkmaktır... Bu vergiler -bu yüksek vergiler- insanları bunlarla öldürecekler herhalde ve ben bunun için hiçbir neden görmüyorum."

Sıradan Amerikalılar arasında savaş konusunda bağımsız bir yargı geliştirebilme yetkinliğinin en iyi bir biçimde gösterildiği alan, savaşta bulunmuş Amerikalıların savaş karşıtlığı yapmasıydı, ki bunların çoğu alt gelir gruplarından gelen ve gönüllü olmuş, askere yazılmış halk çocuklarıydı. Amerikan tarihinin daha önceki dönemlerinde, askerlerin savaşa olan inançlarını yitirdiği durumlar olmuştu: Devrim sırasında tek

tek çıkan isyanlar, Meksika Savaşı'nın ortasında askere gitmeyi reddedenler, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında asker kaçakları ve bilinçli karşı çıkmalar hep olmuştu. Fakat Vietnam, askerler ve savaş gazileri arasında hiç görülmemiş boyutlarda ve ateşli bir biçimde gösterilen bir savaş karşıtlığı yarattı.

Bu muhalefet önce bireysel protestolar şeklinde başladı. Daha 1965 yılında, West Point askeri okulu mezunu Richard Steinke, Vietnam'da kendisini uzak bir Vietnam köyüne götürecek helikoptere binmeyi reddetmişti. Steinke, "Vietnam Savaşı tek bir Amerikalının yaşamını yitirmesine değmeyecek bir savaştır," diyordu. Steinke askeri mahkemeye verildi ve ordudan atıldı. Ertesi yıl üç er; biri zenci, diğeri Porto Rikolu ve üçüncüsü İtalyan kökenli Lithvanyalı üç er, Vietnam Savaşı için yola çıkmayı, savaşın "ahlaksız, yasadışı ve adaletsiz" olduğunu söyleyerek reddettiler. Bunlar da askeri mahkemeye çıkarılarak hapse atıldılar.

1967 yılı başında bir askeri doktor olan Yüzbaşı Howard Levy, Güney Carolina, Fort Jackson'da ordunun seçkin bir gücü olan Yeşil Berelilere öğretmenlik yapmayı reddetti. Bu askerlerin, "kadınların ve çocukların katilleri" ve "çiftçileri öldüren askerler" olduklarını söylüyordu. Söylediklerinin askerler arasında orduya olan bağlılığa zarar verecek nitelikte şeyler olduğu suçlamasıyla askeri mahkemeye çıkarıldı. Mahkemeye başkanlık eden albay, "Bu davada söylenilenlerin gerçeklere uygun olup olmadığı tartışılmıyor," kararını verince Levy suçlu bulundu ve hapis cezası aldı.

Bireysel eylemler giderek sıklaştı: Oakland'da bir zenci er on bir yıl zor koşullarda çalışarak hapis cezası ile karşılaşmayı göze alarak Vietnam'a birliğini götüren uçağa binmeyi reddetti. Deniz kuvvetlerinde hemşire olan Yüzbaşı Susan Schnall, üniforması içinde barış için yapılan bir yürüyüşe katıldığı ve deniz birliklerinin bulunduğu bölgeye uçaktan savaş karşıtı bildiriler attığı için askeri mahkemeye verildi. Norfolk, Virginia'da bir denizci savaşın ahlakdışı olduğunu söyleyerek savaş pilotlarını eğitmeyi reddetti. 1968 yılı başında orduda görev yapan bir yüzbaşı Washington D.C.'de Beyaz Saray önünde pankart açmaktan tutuklandı. Açtığı pankartta "Amerikanın savaş kayıpları 120.000 kişi - Niçin?" yazıyordu. George Daniels ve William Harvey isimli iki zenci bahriyeli diğer zenci bahriyelilerle aralarında savaş karşıtı konuşmalar yaptıkları için ağır hapse (Daniels altı yıl ve Harvey on yıl aldı, sonra kısaltıldı) mahkûm oldular.

Savaş devam ediyor ve silahlı kuvvetlerdeki asker kaçaklarının sayısı artıyordu. Bu kaçakların binlercesi Batı Avrupa'ya, Fransa, İsveç, Hollanda'ya gittiler. Kaçakların çoğu Kanada'ya geçiyordu; bazı tahminlere göre 50.000, bazılarına göre 100.000 kişi Kanada'ya geçmişti. Bazı kaçaklar ise Birleşik Devletler'de saklanıyordu. Çok az sayıda insan kiliselere "sığınarak" askeri yetkililere açıkça meydan okuyabildiler. Bunların etrafları savaş karşıtı dostlar ve kendilerine sempati duyanlar tarafından

sarılıyor, hep birlikte yakalanıp askeri mahkemeye gönderilmeleri bekleniyordu. Boston Üniversitesi'nde bin kadar öğrenci gece gündüz nöbet tutarak üniversitenin küçük kilisesine sığınan on sekiz yaşındaki asker kaçağı Ray Kroll'u desteklediler.

Kroll'un sıradan bir öyküsü vardı. Yoksul bir aileden geliyordu, sarhoşlukla suçlanarak mahkemeye çıkarılmış hapse girmek ile askere yazılmak arasında bir seçim yapmaya zorlanmış, kısacası orduya katılma konusunda kendisine adeta bir oyun oynanmıştı. Sonunda orduya yazılmış, fakat bundan sonra savaşın nasıl bir şey olduğunu düşünmeye başlamıştı.

Bir Pazar sabahı federal ajanlar Boston Üniversitesi'nin küçük kilisesine çıkageldiler, sıraların arasında yığılarak barikat yapmış öğrencileri ite kaka ağır ağır ilerlediler, kapıları kırıp Kroll'u götürdüler. Kapatıldığı çitin gerisinden arkadaşlarına şu notu yazdı: "Öldürmeyeceğim, öldürmek inançlarıma aykırı bir eylem..." Kilisede arkadaş olduğu çocuklardan biri ona kitaplar getirmişti ve Kroll bu kitaplardan birinde bulduğu bir sözü not etmişti: "Yapmakta olduğumuz şeyler ebedi zaman içinde yitip gitmez. Her şey zamanı geldiğinde ortaya çıkmak üzere olgunlaşır ve saati geldiğinde de meyvesini verir."

Daha önce savaşta bulunmuşların savaş karşıtı eylemleri giderek daha örgütlü bir hale geldi. Güney Carolina'da Fort Jackson kentinde, askerlerin kahve içip şekerli çörek yedikleri, savaş karşıtı kitaplar buldukları ve diğerleriyle baskı altına girmeksizin konuşabildikleri ilk "Eski Asker Kahve Evi" açıldı. Bu kahvehaneye UFO lakabı takıldı ve mahkeme kararıyla "topluma zararlı" olduğu gerekçesiyle kapatılıncaya dek uzun yıllar hizmet verdi. Artık ülkenin her köşesinde, yarın düzine kadar kentte "Eski Asker Kahve Evleri" açılmıştı. Fort Devens, Massachusetts'te savaş karşıtı kitapların satıldığı bir kitapçı açılmış, bunu deniz üssünün bulunduğu Newport, Rhode Island'daki kitapçı izlemişti.

Ülkede bir baştan bir başa, askeri üslerin bulunduğu yerlerde yeraltı gazeteleri çıkarılmaya başlanmıştı. 1970 yılında bu gazetelerin yüzde ellisinden fazlası dağıtılıyordu. Bunlar arasında Los Angeles'te *About Face* (Yüz Hakkında); Tacoma'da *Fed Up!* (Yetti Artık!); Washington'da *Short Times* (Kısa Zamanlar); Fort Jackson'da *Vietnam;* Almanya, Heidelberg'de *Graffiti* (Duvar Yazıları); Nort Carolina'da *Bragg Bricfs* (Küçük Palavralar); Georgia, Fort Gordon'da *Last Harass* (Son Taciz); İdaho, Mountain Home Hava Üssü'nde *Helping Hand* (Yardım Eli) adlı gazeteler sayılabilir. Bu gazeteler savaş karşıtı haberleri, ülke dışındaki Amerikan askerlerinin nasıl taciz edildiklerini, askerlerin yasal hakları konusunda pratik bilgileri ve askeri baskılara nasıl karşı çıkılabilecekleri konusunda öğütleri yayımlıyorlardı.

Savaş karşıtı duygular yanında askeri yaşamın acımasızlığı, insanlık dışılığı karşısında duyulan infial de dile getiriliyordu. Ordu cezaevlerinde, tel örgülerle ayrılmış bir dünyada bu acımasızlık özellikle göze çarpıyordu. 1968 yılında, California'da Presidio kampında tel örgülerin geri-

sinde bir nöbetçi, duygusal dengesini yitirmiş bir tutukluyu, yaptığı işin bir ayrıntısını yerine getirmiyor diye ateş ederek öldürmüştü. Bu olay üzerine orada bulunan yirmi yedi tutuklu yere oturarak çalışmayı bırakmış ve *We Shall Overcome* (Hep birlikte yeneceğiz) şarkısını söylemeye başlamıştı. Askeri mahkemeye çıkarılan bu adamlar isyan çıkarmaktan suçlu bulundular, on dört yıla varan hapis cezaları aldılar, fakat olayın duyulması ve protestolara neden olması üzerine cezaları daha sonra indirildi.

Savaş karşıtlığı savaşın bizzat kendi cephesi içinde de yayılmaya başladı. 1969 yılında büyük Moratoryum Günü gösterileri yapılırken, Vietnam'da savaşan bazı askerler Birleşik Devletler'de yapılan gösterilere destek verdiklerini göstermek için siyah kol bantları taktılar. Bir haber fotoğrafçısı, Da Gang yakınında devriye gezen bir birlikteki askerlerin yarısının kollarında siyah bantlar olduğunu bildirdi. Cu Chi'de konuşlandırılmış birlikteki askerlerden biri, 26 Ekim 1970 yılında arkadaşına yazdığı mektupta savaş alanına gitmeyi reddeden askerler için ayrı bir bölük oluşturulduğunu belirtmekteydi. "Buralarda artık savaşmayı reddetmek önemli bir olay olmaktan çıktı," diyordu. Fransız *Le Monde* gazetesi birinci hava zırhlı araçlar sınıfından dört ay içinde 109 askerin savaşmayı reddetmekle suçlandığını bildirmişti. *Le Monde* gazetesi, "Kendi savaşı olduğunu hiçbir zaman düşünmediği bir savaşa karşı çıktığını göstermek için sol yumruğunu sıkmış bir zenci asker görüntüsüne burada sık sık rastlanmakta," diye yazıyordu.

Time dergisinin Amerikalı zenci muhabiri Wallace Terry, yüzlerce zenci askerle yaptığı konuşmaları teybe almış, bu askerlerin ordudaki ırkçılığa ve savaşa karşı duydukları nefretle morallerinin genel olarak çok bozuk olduğunu görmüştü. Vietnam'da görülen "cinnet" olaylarının sayısı giderek artıyordu. Kendilerine savaşmayı emreden ya da başka nedenlerle kin duydukları subayların çadırları altından parça tesirli bomba yuvarlayan askerlerin yol açtıkları olaylarda artış görülüyordu. Vietnam'da yalnızca 1970 yılında Pentagon'un rapor ettiği 209 cinnet olayı vardı.

Vietnam'dan dönen gaziler, "Savaş Karşıtı Vietnam Gazileri" adı altında bir grup oluşturmuşlardı. Aralık 1970'te bu gazilerden yüzlercesi Detroit'de "Kış Askeri" adı verilen soruşturmalara gittiler. Bu soruşturmalarda Amerikalıların Vietnamlılara uyguladıkları ve kendilerinin de katıldıkları ya da gördükleri canavarlıklar konusunda kamuoyu önünde tanıklık yaptılar. Nisan 1971'de bunların binden fazlası Washington D.C.'ye giderek savaş karşıtı gösteriler yaptılar. Capitol'un (Kongre binası) etrafındaki bir tel örgüye teker teker giderek Vietnam'da kazandıkları madalyaları telin öbür tarafına attılar ve her biri bazen coşkulu, bazen de buz gibi, acı bir serinkanlılıkla savaş konusunda kısa yorumlar yaptılar.

1970 yılı yazında ordunun yirmi sekiz muvazzaf subayı aralarında Vietnam savaş gazileri de olduğu halde, orada olmayan 250 subayı temsil ettiklerini söyleyerek savaşa karşı Kaygılı Subaylar Hareketi'ni kurduklarını ilan ettiler. Hanoy'un ve Haypong'un, 1972 yılının Noel'inde

şiddetli bombardımanı sırasında, B-52 pilotları görev uçuşlarına karşı çıkarak ilk kez meydan okudular.

3 Haziran 1973 tarihinde *New York Times* gazetesi, West Point askeri okulu öğrencileri arasında okulu bırakanların bulunduğunu duyurdu. Oradaki görevliler bu durumu, "paralı, az disiplinli, kuşkucu ve sorgulayan bir kuşağın ve küçük radikal bir azınlık ile Vietnam Savaşı'nın yarattığı antimilitarist bir ruh halinin varlığı ile açıklanabilecek bir sorun" olarak rapor ettiler.

Fakat savaş karşıtı eylemlerin çoğu sıradan eski Vietnam savaşçılarından geliyordu ve bunların da çoğu beyaz, siyah, Kızılderili, Çinli gibi aşağı gelir gruplarından gelen insanlardı.

Yirmi yaşındaki New Yorklu Çin asıllı bir Amerikalı olan Sam Choy on yedi yaşında orduya yazılmış, Vietnam'a gönderilmiş, orduda aşçı olarak çalıştırılmış bir gençti. Kendisiyle birlikte Vietnam'a gönderilen beyaz Amerikalılar onu "Chink" ve "Gook" gibi Vietnamlılara verdikleri lakaplarla çağırarak bir hedef tahtası haline getirmişler ve düşmana benzemekle suçlamışlardı. Sam Choy bir gün eline bir silah geçirdi ve kendisiyle alay edip eziyet edenlere uyarı ateşi açtı. "Bir de baktım üssün sınırında bulunuyorum ve o an gidip Vietkong'a katılmayı düşündüm, hiç olmazsa onlar bana güvenirlerdi."

Choy'u askeri polis götürmüş, tutuklanıp dövülmüş, askeri mahkemeye verilmiş ve Fort Leavenworth'da on sekiz ay ağır iş cezasına çarptırılmıştı. "Beni her gün dövdüler, saat ayarı gibi her gün" diyordu. New York'taki Çin mahallesi gazetesinin kendisiyle yaptığı söyleşiyi şöyle bitirmişti: "Bir şey daha: Bütün Çinli çocuklara söylemek istediğim bir şey daha var. Ordu midemi bulandırıyor, midemi öyle bulandırdılar ki artık görmeye bile tahammülüm yok."

1972 yılı Nisan ayında Phu Bai'den gelen bir haber, bölükte bulunan 142 askerden ellisinin nöbete çıkmayı reddettiğini ve "Bu bizim savaşımız değil!" diye bağırdığını bildiriyordu. 14 Temmuz 1973 tarihli *New York Times* gazetesi, Vietnam'daki Amerikan Savaş Esirleri kampında subaylar kendilerine düşmanla işbirliği yapmaktan vazgeçmelerini söyleyince, askerler, onlara "Düşman kim?" diye sormuşlardı. Esir askerler kampta bir barış komitesi kurmuşlar ve komitedeki bir çavuş, yakalandıktan Savaş Esirleri kampına getirilinceye kadar süren yolculuğu daha sonra şöyle anımsamıştı:

> İlk kampa gelinceye kadar dokunulmadık tek bir köy bile görmedik; köylerin hepsi yerle bir edilmişti. Yere oturdum ve köyün ortasında kendi kendime düşünüp şu soruyu sordum: Bu doğru mu, yanlış mı? Köyleri yıkmak doğru mu? İnsanları toplu olarak öldürmek doğru olabilir mi? Bir süre sonra yanıtı bulmuştum.

Washington'daki Pentagon görevlileri ve San Diego'daki donanma sözcüleri, Birleşik Devletler 1973 yılında birliklerini Vietnam'dan çekince, donanmanın kendisini gereksiz yüklerden kurtaracağını ilan ettiler. "Gereksiz yükler" Pasifik filosunda sayıları neredeyse altı bini bulan ve önemli bir bölümü zencilerden oluşan askerlerdi. Bu kararın sonucunda Amerika dışında savaşan 563.000 asker hiç de şerefli denilemeyecek bir biçimde ordudan terhis edildiler. 1973 yılında her beş terhisten biri "hiç de şerefli" denmeyecek bir biçimde ve ordu görevinde itaatkâr davranılmadığı gibi gerekçelerle yapılmıştı. 1971 yılında her 1.000 Amerikan askerinden 177'si "izinsiz ayrılmak" suçundan ve bazıları da üç, dört kez bu suçtan hüküm giymişti. Ordudan kaçanların sayısı 1967 yılında 47.000'den, 1971 yılında 89.000'e yükseldi.

Orduda kalıp, savaşıp, sonra da savaşa karşı çıkan askerlerden biri de Ron Kovic idi. Babası Long Island'da bir süper markette çalışıyordu. 1963 yılında daha on yedi yaşındayken deniz kuvvetlerine yazıldı. İki yıl sonra Vietnam'da, on dokuz yaşındayken, omurgası top mermisi ile paramparça oldu. Belinden aşağısı felçli bir halde tekerlekli iskemleye mahkûm oldu. Birleşik Devletler'e dönünce yaralı gazilerin, gazi hastanelerinde ne kötü bir muamele ile karşılaştıklarını gözledi, savaş hakkında uzun uzun düşündü ve sonra Savaş Karşıtı Vietnam Gazileri hareketine katıldı. Savaşa karşı konuşmalar yapmak için gösterilere katılıyordu. Bir akşam aktör Donald Sutherland'in, Dalton Trumbo tarafından yazılmış, *Johnny Silahını Buldu** adlı Birinci Dünya Savaşı sonrasını konu eden romanını okuduğunu duydu. Bu roman yüzü, kolları ve bacakları top ateşiyle parçalanmış ve düşünen bir vücut haline dönüşmüş bir askerin öyküsüydü. Asker dış dünya ile bir iletişim biçimi icat etmiş ve daha sonra da öyle güçlü bir mesaj göndermişti ki bu mesajı titremeden duymak mümkün değildi.

> Sutherland pasajı okumaya başladı ve asla unutamayacağım bir şey her tarafıma yayıldı. Bu sanki hastanede maruz kaldığım her şeyi, birinin benim adıma anlatması gibi bir şeydi... Titremeye başladım, gözlerimin yaşlarla dolduğunu anımsıyorum.

Kovic savaşa karşı gösterilere katıldı ve tutuklandı. Öyküsünü *Born on the Fourth of July* (Doğum Günü Dört Temmuz) adlı kitapta anlatmıştı:

> Beni tekrar tekerlekli iskemleye oturttular ve kaydetmek üzere cezaevinin başka bir binasına götürdüler.
>
> Masanın arkasındaki memur: "Adın ne?" diye sordu.
>
> "Ron Kovic" dedim. "Mesleğim, savaşa karşı Vietnam gazisi."
>
> "Ne, ne, ne?" diye alayla, aşağıya, bana baktı.
>
> "Savaşa karşı çıkan bir Vietnam gazisiyim," diyerek sesimi yükselttim. Neredeyse bağırıyordum.

---

* *Johnny Got His Gun.*

"Orada geberseydin keşke," dedi. Yardımcısına döndü. "Bu herifi cezaevinin damından aşağı atmak isterdim," dedi.

Parmak izimi aldılar, fotoğrafımı çektiler ve beni bir hücreye kapattılar. Küçük bir bebek gibi altımı ıslatmaya başladım. Doktor muayenesinden geçerken tüp kaymıştı. Uyumaya çalıştım. Yorgun olmama karşın öfke büyük kızgın bir kor gibi göğsümü yakıyordu. Başımı duvara yasladım ve tuvalet sifonlarının tekrar tekrar çekilmesini dinledim.

Kovic ve diğer gaziler Cumhuriyetçi Parti'nin ulusal kongresine katılmak üzere 1972 yılında Miami'ye gittiler. Kongre binasına girdiler, tekerlekli sandalyeleri ile koltuk aralarına yerleştiler ve Nixon açılış konuşmasını yapmaya başlar başlamaz, "Bombalamayı durdurun, Savaşı durdurun!" diye bağırdılar. Delegeler de "Hainler!" diyerek onları lanetlediler. Gizli servisin adamları onları salondan attı.

1973 sonbaharında ufukta hiçbir zafer işareti yokken ve Kuzey Vietnam birlikleri Güneyin çeşitli yerlerine yerleşmişlerken, Birleşik Devletler Amerikan birliklerini çekmeyi ve komünist ve komünist olmayan öğeleri barındıran yeni bir hükümet kurulana dek devrimci birliklerin bulundukları yerlerde kalmalarını öngören bir anlaşmayı kabul etti. Fakat Saygon hükümeti bunu kabul etmedi ve Birleşik Devletler Kuzey Vietnam'ı dize getirmek için son bir girişimde bulunmaya karar verdi. Hanoy ve Haypong üzerine B-52 uçakları göndererek evleri, hastaneleri yıktı ve sayılamayacak kadar çok sivil öldürdü. Saldırı işe yaramadı. Birçok B-52 düşürüldü, bütün dünyada şiddetli protesto eylemleri yapıldı ve Kissinger Paris'e dönerek daha önce üzerinde anlaşılan kararları içeren barış anlaşmasını imzaladı.

Birleşik Devletler güçlerini çekti, bir yandan da Saygon hükümetine yardım etmeyi sürdürdü. Fakat Kuzey Vietnamlılar 1975 yılı başlarında Güney Vietnam'ın en büyük kentlerine saldırılara başlayınca hükümet düştü. 1975 yılı Nisan sonlarında, Kuzey Vietnam Saygon'a girdi. Amerikan Elçiliği görevlileri Komünist rejimden korkan birçok Vietnamlı ile birlikte kaçtı. Böylelikle Vietnam'da uzun bir süredir devam etmekte olan savaş sona erdi. Saygon kentinin ismi Ho Şi Minh Kenti olarak değiştirildi ve Kuzey ve Güney Vietnam birleştirilerek Vietnam Demokratik Cumhuriyeti adını aldı.

Geleneksel tarih anlayışı, savaşların sonlarının -Paris ya da Brüksel ya da Cenevre ya da Versay'da olduğu gibi- liderlerin inisiyatifleriyle geldiği; savaşların başlangıçlarının ise çoğu kez "halkın" talepleriyle olduğu izlenimini verir. Vietnam Savaşı (insana diğer savaşları da düşündürecek bir biçimde) liderlerin, hiç değilse bu savaşta, savaşın sonunu getirecek son kişiler olduğunun açık kanıtlarını sunmuştur. Bu savaşta "halk" liderin çok önünde bulunuyordu. Hatta Başkan halkın çok, çok gerisinde kalmıştı. Yüksek Mahkeme savaşın Anayasa'ya uygun olup olmadığını

sorgulayan davalardan sessizce uzak duruyordu. Kongre kamuoyu yoklamalarını yıllarca geriden izliyordu.

1971 yılı ilkbaharında sendikalı köşe yazarları Rowland Evans ve Robert Novak, savaşın iki güçlü destekleyicisi olarak, Temsilciler Meclisi'nde "birdenbire savaş karşıtı duyguların ortaya çıkmasından" duydukları endişeyi dile getirdiler ve "Nixon yönetimini destekleyenler, Meclis içinde Demokratlar arasında savaşa karşı şimdi hızla yaygınlaşan öfke ve düşmanlığı, Nixon'a karşı olmaktan çok seçmen baskılarının bir sonucu olarak değerlendiriyorlar," diye yazdılar.

Amerikan birliklerinin Kamboçya'ya Kongre'nin onayı olmaksızın gönderilemeyeceği kararının Kongre'den çıkarılması, ancak Kamboçya müdahalesinin sona ermesinden ve işgalin bütün ülkede üniversite kampuslerinde büyük gürültülerle kınanmasından sonra oldu. Ve Kongre ancak Amerikan birliklerinin 1973 yılı sonlarında Vietnam'dan çekilmesinden sonra Kongre'nin onayı olmaksızın Başkan'ın savaş çıkarma yetkisini kısıtlayan bir tasarıyı yasalaştırdı. Orada bile Başkan, "Savaş Yetkileri Kararı" adı altında, Kongre tarafından ilan edilmeksizin kendi kararıyla altmış günlük bir savaş sürdürme yetkisini kullanabilecekti.

Yönetim Amerikan halkını, savaş kaybedildiği için ya da Birleşik Devletler'de oluşan güçlü bir savaş karşıtı hareket nedeniyle değil, fakat barış görüşmeleri yapmaya karar verildiği için bittiğine inandırmaya çalışıyordu. Ancak hükümetin savaş boyunca yaptığı kendi gizli yazışmaları, onun, savaşın her aşamasında, Birleşik Devletler'in içinde ve dışında "kamuoyunun görüşü" konusunda ne denli duyarlı olduğunun kanıtlarıydı. Bu konudaki veriler *Pentagon Dosyaları*'nda bulunabilirdi.

1964 yılı Haziran ayında Amerikan ordusunun üst düzey komutanları ile Dışişleri Bakanlığı yetkilileri ve Büyükelçi Henry Cabot Lodge Honolulu'da toplandılar. "Rusk DENİZLER politikamız konusundaki kamuoyu görüşünün çok kötü bir biçimde ikiye ayrıldığını, bu nedenle Başkanın onaylandığını gösteren bir desteğe ihtiyacı olduğunu belirtmiş bulunuyor." Diem'in yerine Khanh adlı bir general geçirildi. Pentagon'un tarihçileri şöyle yazdılar: "5 Haziranda Saygon'a dönüşünde Büyükelçi Lodge, havaalanından doğruca General Khanh'ı ziyarete gitti... Khanh'la yaptığı görüşmenin ana hatlarının, Birleşik Devletler yönetiminin, yakın bir gelecekte, Kuzey Vietnam'a karşı harekete geçmek konusunda kamuoyunu hazırlamak olduğu ima ediliyor." İki ay sonra Tonkin Körfezi sorunu çıktı.

2 Nisan 1965 tarihinde, CIA başkanı John McCone'dan gelen bir yazı, Kuzey Vietnam'ın daha şiddetli bir biçimde bombalanmasının yerinde olacağını, çünkü bombardıman "yeterince şiddetli olmadığı için" Kuzey Vietnam'ın politikasında bir değişiklik yapmaya gitmediğini söylüyordu. "Diğer taraftan... bombalamanın durdurulması için... Amerikan kamuoyunun çeşitli unsurlarından, basından, Birleşmiş Milletler'den ve dünya

kamuoyundan giderek artan baskılar bekleyebiliriz." McCone, karşı düşünce ortaya çıkıp biçimlenmeden, Birleşik Devletler'in hızlı bir nakavt girişiminde bulunması gerektiğini söylüyordu.

Savunma Bakanlığı sekreteri John McNaughton, 1966 yılı başlarında gönderdiği yazıda ise, Kitlesel bir açlık yaratabilmek için barajların ve kilit noktalarının tahrip edilmesini, çünkü "nüfusun yoğun olarak bulunduğu noktalara vurmanın", içte ve dışta, [Amerikalılara] karşı nefret dalgaları yaratacağını söylüyordu. 1967 Mayısında Pentagon'un tarihçileri şunu yazdılar: "McNaughton'un kendisi de, savaş nedeniyle kamuoyunun içinde bulunduğu rahatsızlık ve huzursuzluğun yoğunluğu ve genişliği ile çok derinden ilgiliydi... özellikle de gençler, fırsat yoksunları, aydınlar ve kadınların duygularıyla." McNaughton endişeliydi: "20.000 ihtiyat çağırma girişimi... Birleşik Devletler'deki 'güvercinleri' kontrolden çıkaracak askerlik görevini ya da savaşmayı ya da işbirliği yapmayı reddedecek ya da daha kötüsünü yapmaya itecek derecede kutuplaşmalara yol açacak mı?" Sonra uyarıyordu:

> Amerikalıların ya da dünyanın büyük bir bölümünün, Birleşik Devletler'in belli bir sınırın ötesine geçmesine izin vermeyeceği açıktır. Dünyanın en büyük süper gücünün, haklılığı ciddi bir tartışma konusu olan bir meselede, bir taraftan küçük, geri bir ulusu boyun eğdirmeye çalışırken, diğer taraftan haftada 1000 silahsızı öldürmesi ya da ciddi bir biçimde yaralaması hoş bir görüntü değildir. Bu durumun Amerikan ulusal bilincinde bedelini ödemek zorunda kalacağımız bir çarpıklığa yol açacağını düşünmek mantıklı olacaktır.

"Bedelini ödemek zorunda kalınacak çarpıklığın" 1968 yılının ilkbahar ayında ortaya çıktığı, Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin ani ve ürkütücü Tet Taarruzu karşısında, Westmoreland'in Başkan Johnson'dan, Vietnam'da bulunan 525.000 askerin üzerine bir 200.000 asker daha istemesi üzerine belli oldu. Johnson, Pentagon'da bulunan az sayıdaki "eylem subayını" toplayarak bu konuda görüş istedi. Bunlar durumu incelediler ve sonuçta, 200.000 askerin savaşı bütünüyle Amerikalıların üzerine yıkacağını, üstelik Saygon hükümetini de hiçbir biçimde güçlendirmeyeceğini söylediler. Çünkü "Saygon'daki liderlerin halkın gerekli sadakatini ve desteğini sağlamaya ne istekleri ne de yetenekleri vardı." Dahası, hazırlanan raporda, asker göndermenin yedekleri harekete geçirmek, dolayısıyla askeri bütçeyi büyütmek olacağı da belirtiliyordu. Birleşik Devletler'in savaş kayıpları artacak, vergiler yükselecekti. Ve:

> Giderek büyüyen bir inançsızlık ve liyakat duygusu eksikliği, hiç kuşkusuz beraberinde, askere çağrılanların giderek artan bir biçimde emir almayı reddetmelerini ve (ülke sorunlarını ihmal ettiğimiz konusundaki inanç nedeniyle)

> kentlerdeki huzursuzluğun artmasını da getirecek; bu da ülke içinde, daha önce hiç görülmemiş boyutlarda bir krizin kışkırtılması riskini taşıyacaktır.

"Kentlerde artan huzursuzluğun" 1967 yılında meydana gelen zenci ayaklanmalarına gönderme yaptığı düşünülebilirdi -ve siyahlar bilerek mi, bilmeyerek mi yaptılar bilinmez- bu ayaklanmalar, ülke dışında sürdürülen savaş ile ülke içinde artan yoksulluk arasındaki bağlantıyı gösteriyordu.

Pentagon Dosyaları, Johnson'un, 1968 yılı ilkbaharında ilk kez; savaşın tırmanışını yavaşlatmak, bombalamayı kesmek ve konferans masasına oturmak için, Westmoreland'in isteğini geri çevirmesinin altında, geniş ölçüde, Amerikalıların savaşa karşı olduklarını göstermek için giriştikleri eylemlerin olduğuna dair açık kanıtlarla doludur.

Başkan olunca Nixon da kamuoyunu protestoların kendisini hiç etkilemeyeceği konusunda ikna etmeye çalıştı. Fakat barış direnişçilerinden biri Beyaz Saray'ın önünde pankart açınca çılgına döndü. Politik karşıtlarına karşı Nixon'un akıl almaz hareketleri -binalara girip hırsızlık yapmalar, gizlice telefon dinlemeler, mektupları açmalar- savaş karşıtı hareketin ulusal liderlerin kafasında ne denli önemli bir yer tuttuğunu gösterir.

Savaş karşıtı hareketin ortaya çıkardığı fikirlerin Amerikan kamuoyunda ne kadar benimsendiğini gösteren bir başka tavır da jürilerin protestocuları suçlamada isteksiz davranmaları ve yerel yargıçların onlara farklı davranmaya başlamalarıydı. 1971 yılına gelindiğinde Washington'da artık yargıçlar, iki yıl önce olsa hapse gönderecekleri protestocuların davalarını reddediyorlardı. Askerlik şubelerini basan savaş karşıtı gruplar, Baltimore Dörtlüsü, Catonsville Dokuzlusu, Milwaukee Ondörtlüsü, Boston Beşlisi ve diğerleri, aynı suçlar için çok daha az cezalarla kurtuluyorlardı.

Askerlik şubelerini basanlardan son grup olan "Camden 28" papazlardan, rahibelerden, din görevlileri dışındaki kişilerden oluşmuştu ve Ağustos 1971 yılında New Jersey, Camden'de eyleme geçmişlerdi. Bu eylem temelde, dört yıl önce Baltimore Dörtlüsü'nün gerçekleştirdiği ve hepsinin ceza alıp, Phil Berrigan'ın altı yıl hapse mahkûm olduğu eylemin aynısı idi. Fakat bu defa Camden sanıkları jüri tarafından her bakımdan suçsuz bulundular. Karar okunduğunda jüri üyelerinden biri, Atlantik City'den elli üç yaşında, siyah taksi şoförü Samuel Braithwaite, on bir yılını orduda geçirmiş eski bir asker olarak davalılar için bir mektup bıraktı:

> Tanrı'nın bahşettiği yeteneklerle bizleri dinen tedavi etmekte olan sizlere aferin, iyi yaptınız diyorum. Kendilerini yönetmeleri ve liderlik etmeleri için insanların seçtiği bu hasta ve sorumsuz adamları iyileştirmeye çalıştığınız için aferin size. Bu adamlar şanssız bir ülkenin üzerine ölüm ve yıkım

yağdırarak kendilerini seçen insanların umutlarını boşa çıkardılar... Kardeşleriniz fildişi kulelerde oturup etraflarını seyrederken sizler ortaya çıkıp üzerinize düşeni yaptınız... ve dileğimiz, yakın gelecekte bir gün barış ve ahenk döneminin bütün ulusların halkları için gerçekleşmesidir.

Bu olaylar Mayıs 1973'te oluyordu. Amerikan birlikleri Vietnam'dan ayrılıyorlardı. *New York Times* gazetesinin (hükümete yakın) yazarlarından biri olan C. L. Sulzberger şunları yazıyordu: "Birleşik Devletler savaşın kaybeden tarafı olarak görünüyor ve tarih kitapları bunu böyle yazmak zorunda... Biz savaşı Mekong Vadisi'nde değil, Mississippi Vadisi'nde kaybettik. Birbiri ardına gelen Amerikan yönetimleri, ülke içindeki halktan asla kitlesel destek görmedi.

Aslında Birleşik Devletler savaşı hem Mekong hem de Mississippi vadilerinde kaybetmişti. Bu İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra biçimlenen dünya ölçekli Amerikan imparatorluğunun aldığı ilk açık yenilgiydi. Bu yenilgi dışarıda devrimci köylüler, içeride ise şaşırtıcı bir protesto hareketiyle ortaya çıkmıştı.

Geçmişte 26 Eylül 1969 tarihinde Başkan Richard Nixon, ülkenin her tarafında giderek büyüyen savaş karşıtı harekete değinmiş, "ne olursa olsun, hiçbir koşul altında bu hareketin kendisini etkilemeyeceğini" ilan etmişti. Fakat dokuz yıl sonra yayımladığı *Memoirs*'ında (Anılar) savaş karşıtı hareketin savaşın yoğunlaştırılması konusunda kurduğu planları bozduğunu kabul etti. "Kamuoyu önünde öfkeli savaş karşıtı tartışmaları görmezden gelmeye devam etmeme karşın... bütün bu protestolar ve Moratoryum bir yana, Amerikan kamuoyu, savaşın tırmandırılması karşısında ciddi bir biçimde ikiye ayrılacaktı." Bu sözler kamuoyu protestolarının gücü konusunda az bulunur bir başkanlık itirafı sayılabilirdi.

Geniş bir tartışma platformu açısından bakıldığında ise belki çok daha önemli bir şey oluyordu. Ülke içindeki isyan hareketi Vietnam meselesinin çok daha ötesine yayılmaktaydı.

19.
Sürprizler

1911 yılında Helen Keller şöyle demişti: "Oy mu kullanacağız? Ne demek o?" Aşağı yukarı aynı yıllarda Emma Goldman, "Kadın-erkek herkesin oy kullanma hakkı modern fetişimiz haline geldi," diyordu. 1920'den sonra kadınlar erkeklerle birlikte oy kullanabiliyorlardı, ama erkeklere bağımlı durumları neredeyse hiç değişmemişti.

Kadınların oy hakkını elde etmelerinden hemen sonra gerçekleştirdikleri toplumsal gelişme, ülkenin her tarafında çıkan gazetelerde yazar Dorothy Dix'in öğütler sütununda görülebilirdi. Kadın yalnızca ev işleri yapan bir köleden ibaret olmamalıdır, diyordu yazar:

> ... bir erkeğin karısı, onun başarısının ölçüsünü sergileyen bir vitrin gibidir... En iddialı parçalar yemek masalarının üzerine yatırılır; ... akşam yemeklerinde talihimizi değiştirecek insanlarla karşılaşırız... Etrafında değerli insanlar toplayabilen, kulüplere üye olan, kendini ilginç ve dinlenebilir hale sokabilen bir kadın... kocasına yardımcı olacak bir kadındır.

Indiana, Muncie'yi inceleyen Robert ve Helen Lynd (kitapları *Middletown*) yirmili yılların sonlarında iyi görüntü verip iyi giyinmenin, kadının değerlendirilmesinde büyük bir önemi olduğunu saptadılar. Ayrıca erkeklerin kendi aralarında samimi bir biçimde konuşurlarken, büyük bir olasılıkla kadınlardan bahsettiklerini ve onlardan "erkeklere göre daha temiz ve ahlaklı, fakat daha az pratik, duygusal, kararsız, önyargılara açık, kolay incinir ve gerçeklerle karşılaşamayacak ve ciddi düşünemeyecek yaratıklar" olarak söz ettiklerini gördüler.

1930'larda güzellik ticaretinin propagandasını yapan bir yazar, bir magazin dergisindeki makalesine şu cümle ile başlıyordu: "Ortalama bir

Amerikalı kadının cildi on altı, çarpı, on altı feet kadardır."* Bu cümleden sonra yazar, bütün ülkede kırk bin güzellik salonu bulunduğunu ve her yıl kadınların kozmetikleri için 2 milyon *dolar* harcadıklarını, fakat bunun yeterli olmadığını söylüyordu: "Amerikalı kadınlar görüntülerini düzeltmek için gerekli harcamanın henüz beşte birini bile yapmıyorlar." Yazar bundan sonra madde madde "her kadının yıllık güzellik ihtiyaçları"nın bir listesini veriyordu: on iki sıcak -yağ bakım kürü, elli iki yüz masajı, yirmi altı kaş alma, vs.

Öyle görünüyor ki kadınlar ister kalkınmada, ister savaşta, isterse toplumsal eylemlerde olsun, eş olmanın, anneliğin, kadınlığın, ev işlerinin, güzelleşmenin, yalnızlaşmanın cezaevinden ilk firarlarını, bu hizmetlerine en umutsuz bir biçimde gereksinim duyulduğu zamanlarda yapabilmişler. Kadını cezaevinden çekip çıkaran şey her defasında pratik davranma gerekliliği olmuş -yani kadına karşı bir çeşit iş karşılığı şartlı tahliye programı uygulanmış- gereksinim biter bitmez de onu geri, alındığı yere itme girişimi başlamış, bu durum kadının değişim için savaşmaya başlamasına yol açmıştır.

İkinci Dünya Savaşı o zamana dek görülmemiş sayıda kadını evden çıkarıp iş hayatına sokmuştur. 1960 yılında bütün kadınların % 36'sı, on altı yaş ve üstündeki 23 milyon kadın ücretli işlerde çalışmaktaydı. Fakat kadınların % 43'ü anaokulu çağındaki çocukların annesi olmakla birlikte çocukların yalnızca % 2'si için anaokulu bulunuyordu; geri kalanlar kendi işlerini kendileri halletmek zorundaydılar. Kadınların % 50'si (1967 yılında bile) oy kullanabiliyorlardı; Meclis'teki sıraların sadece % 4'ü, yargının da % 2'si kadınların elindeydi. Çalışan kadının ortalama geliri, bir erkeğin ortalama gelirinin üçte biri idi. Kadınlara karşı tavır yirmili yıllardan beri fazla değişmemişti.

"1964'te toplumumuzda açık bir anti feminizm yoktur," diye yazdı feminist ve sosyolog Alice Rossi, "cinslerarası eşitlik sağlandığı için değil, Amerikalı kadınlar arasında pratikte hiçbir feminist kıvılcım olmadığı için."

Altmışlı yılların Medeni Haklar Hareketi içinde toplu bir ayaklanmanın işaretleri görülmeye başladı. Kadınlar toplumsal eylemlerde her zaman olduğu gibi en ön sıralarda alışıldık yerlerini aldılar ve savaşa generaller olarak değil erler olarak girdiler. Atlanta'daki Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi'nin ofisinde, oturma grevleri sırasında hapse atılan Spelman Yüksekokul öğrencisi Ruby Doris Smith, kadınların sıradan büro işine indirgenmeleri nedeniyle öfkesini belli etti ve protestolarına iki beyaz kadın daha, Sandra Hayden ve Mary King de katıldı. Şiddet Karşıtı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi bürosundaki erkekler onları saygıyla dinlediler, kadınların hak iddia ettikleri konuları bir bir yazdıkları kâğıdı okudular, fakat fazla bir şey yapmadılar. Ella Baker adında Harlem çatışmalarında bulunmuş ve Güney'i örgütlemeyi üstlenmiş bir

* Yaklaşık 780.80 cm^2.

kadın durumu bildiğini şöyle anlattı: "Bir kadın olarak başından beri şunu çok iyi biliyordum ki, kadınları çoğu kez yalnızca destek güç olarak gören bir grup eylemci arasında, onlardan yaşlı bir kadın olarak benim liderlik rolüne gelebileceğim hiçbir yer yoktu."

Yine de kadınlar Güney'in örgütlendiği ilk tehlikeli yıllarda çok önemli bir rol oynadılar ve hayranlık kazandılar. Bu kadınlardan çoğu Ella Baker gibi; Alabama, Selma'da Amelia Boynton gibi ve Georgia, Albany'de "Mama Dolly" gibi yaşını başını almış kadınlardı. Daha genç kadınlar -Maryland'de Gloria Richardson, Mississippi'de Annelle Ponder- yalnızca eylemci değil, lider de olmuşlardı. Her yaşta kadın gösterilere katıldı ve hapse girdi. Mississippi, Ruleville'de bir ortakçı olan Mrs. Fannie Lou Hamer örgütçü ve konuşmacı olarak efsane oldu. İlahiler okudu, bildik aksak yürüyüşüyle (çocukluğunda çocuk felcine yakalanmıştı) grev gözcülüğü yaptı. Ayinlerde herkesi heyecanlandıracak sözler söyledi: "Yorulmaktan bıkmaktan yoruldum bıktım!"

Aynı dönem içinde beyaz, orta sınıf meslek kadınları da seslerini yükseltmeye başladılar. Bu konuda öncü ve oldukça etkileyici ilk kitaplardan biri Betty Friedan'ın *Feminine Mystique* (Kadınsı Gizem) adlı kitabıdır:

> Adı olmayan sorun neydi? Kadınlar dile getirmek istediklerinde hangi sözcükleri kullanıyorlardı. Bazen bir kadın, "Kendimde bir boşluk hissediyorum... bir eksiklik," derdi. Ya da "Sanki yokmuşum, hiç olmamışım gibi," derdi. Bazen... "Bir yorgunluk hissi... çocuklara öyle kızıyorum, öyle kızıyorum ki ürküyorum... Hiçbir neden olmaksızın ağlamak istiyorum," derdi.

Friedan orta sınıf bir ev kadını olarak kendi deneyimlerinden yola çıkarak yazdı, fakat söyledikleri bütün kadınların içlerinde bir şeye dokunuyordu.

> Sorun hiç konuşulmadan Amerikalı kadınların kafasında yıllarca yaşadı. Bu garip bir rahatsızlık, bir doyumsuzluk duygusu, Birleşik Devletler'de, yirminci yüzyılın ortasında kadınların yaşadığı hüzünlü bir özlemdi. Banliyödeki her kadın bununla yalnız başına savaşıyordu. Yatakları yaparken, manavdan alışveriş yaparken, koltuklarla koltuk örtülerini birbirlerine uydururken. çocuklarla yerfıstığı sandviçi yerken, Yavrukurtlar ve Brownielere şoförlük yaparken, gece eşinin yanında yatarken -kendi kendine sormaktan korktuğu sessiz soru- "Hepsi bu mu?" sorusu...
>
> Fakat 1959 yılında bir Nisan sabahı New York'a on beş mil uzaklıkta bir banliyöde, dört çocuk annesi bir kadının, diğer dört anne ile kahve içerken sessiz bir umutsuzluk içinde "sorun bu işte" dediğini duydum. Diğerleri de sözcükler olmaksızın ne olduğunu biliyorlardı. Yani kadın kocasıyla, çocuklarıyla ya da eviyle ilgili bir sorundan bahsetmiyordu. Birdenbire hepsi anladılar, paylaştıkları bir sorundu bu, ortak bir sorun ve adı olmayan bir sorun. Tereddüt ederek bu sorundan konuşmaya başladılar. Daha sonra, çocuklarını anaokulundan alıp evde uyuttuktan sonra kadınlardan ikisi, yalnız olmadıklarının bilinciyle ağladı.

Friedan'ın bahsettiği "gizem" kadının anne olarak, eş olarak kocasının kimliğine, çocuklarının kimliğine bürünerek yaşaması ve bu nedenle kendisinden, kendi düşlerinden vazgeçmesiydi. Friedan şu sonuca varıyordu: "Erkek için olduğu gibi, bir kadın için de kendisini bulmanın yolu, kendini bir kişi olarak bilebilmenin yolu, kendi yaratıcı çalışmasını yapmaktır."

1964 yılı yazında Mississippi McComb'daki bir Özgürlük Evinde (insanların birlikte çalışıp birlikte yaşadıkları bir Medeni Haklar hareketi merkezi) kadınlar erkeklere karşı greve gittiler. Nedeni erkeklerin kendileri arabalarla dolaşıp örgütlenirken kadınların yemek pişirip yatakları yapmalarını istemeleriydi. Friedan'ın bahsettiği rahatsızlık her yerde bütün kadınlar için geçerli görünüyordu.

1969 yılında kadınlar Birleşik Devletler'deki bütün işgücünün % 40'ını oluşturuyorlardı, ama bu sayının önemli bir kısmı sekreterlik, temizlikçilik, ilkokul öğretmenliği, tezgâhtar, garsonluk ve hemşirelikti.

İşi olmayan kadınlar ne yapıyorlardı? Onlar evlerinde çok çalışıyorlardı, ama ev işi bir iş olarak görülmüyordu; çünkü kapitalist toplumlarda (ya da belki insanların ve eşyaların para ile alınıp satıldığı herhangi bir modern toplumda) eğer yapılan işe bir ücret ödenmezse ya da parasal bir değer biçilmezse o iş değersiz sayılmaktadır. Kadınlar 1960'larda bu gerçek üzerinde daha fazla düşündüler ve Margaret Benston bu konu üzerinde bir kitap yazdı. *The Political Economy of Women's Liberation* (Kadın Özgürlüğünün Siyasal Ekonomisi) adlı kitabında Benston, ev işi yapan kadınların modern ekonomik sistemin dışında bulunduklarını, bu nedenle de serf ya da köylü durumunda bulunduklarını yazıyordu.

Tipik bir "kadın işi"nde çalışan kadınlar -sekreter, resepsiyon görevlisi, daktilo memuru, tezgâhtar, temizlikçi, hemşire- bu tip işler yapan erkeklerin karşılaştığı bütün aşağılanmalarla karşılaşıyorlar, ayrıca kadın olmaktan gelen aşağılanmaları da göğüslemek zorunda kalıyorlardı: kafalarının çalışmadığı konusunda yapılan şakalar, cinsel imalar ve saldırganlık, cinsel nesne haline getirme amacı dışında görmeyi reddetme, daha çok çalışmaları gerektiği konusunda karşılaştıkları soğuk talepler. "Sekreterlerin Zaman Kullanma Standartları'yla ilgili Rehberlik" başlıklı ticari bir broşür şöyle bir soru-yanıt sütunu yayımlamıştı:

S : Ben bir işadamıyım. Sekreterim bana son derece yavaş hareket ediyormuş gibi geliyor. Bir dosya çekmecesini dakikada kaç kez açıp kapatabilmeli?

Y : Tam olarak 25 kez. Diğer "Açıp kapama" süreleri ... bir dosyayı açıp kapaması .04 dakika; standart orta masa çekmecesini açması .026 dakika alır. Eğer "sandalye kullanımı" konusunda da endişeniz varsa sekreterinizi şu standartlara göre zamanlayın: "Sandalyeden kalkmak" .033 dakika, "döner sandalye ile dönmek," .009 dakika.

Massachusetts, New Bedford'da bir kadın fabrika işçisi, örgütçü bir gazeteye yazdığı mektupta yetmişli yılların başlarında, başkanının şirketten aldığı yıllık kâr payı 1970 yılında 325.000 *doları* bulan orta büyüklükte bir şirkette, kendi bölümündeki işçilerin % 9'unun kadın olduğunu, fakat bütün denetçilerin erkek olduğunu söylüyordu.

> Birkaç yıl önce işten üç günlük bir tart cezası aldım; çünkü çocuklarım küçüktü ve hastalandıkça izin istiyordum... Onların istedikleri ses çıkarmayan, birbirlerini gammazlayan ve küçük iyi birer robot gibi çalışan insanlar. Güne başlarken pek çok kişinin sinir hapı alması ve her hafta en az iki ya da üç kişinin ağlama krizi geçirmesi onlara hiçbir şey ifade etmiyor.

Bu işçi şunu da eklemişti: "Fakat zaman değişiyor ve bugünden sonra daha çok kişi sesini yükseltecek ve sözde patronlarından kendilerine nasıl davranılmasını istiyorlarsa işçilere de öyle davranmalarını isteyecek.

Zaman gerçekten de değişiyordu. 1967 yılı içinde kadınlar birçok hareketin -medeni haklar, Demokratik Toplum İsteyen Öğrenciler, savaş karşıtı gruplar- içinde kadın olarak boy göstermeye başladılar ve 1968 yılı başlarında Washington'daki savaş karşıtı kadınlar mitinginde, yüzlerce kadın meşaleler taşıyarak Arlington Ulusal Mezarlığı'na yürüdü ve temsili olarak "Geleneksel Kadınlığın Gömülmesi" olayını canlandırdı. Bu noktada ve daha sonraları da kadınlar arasında fikir çatışmaları çıktı, hatta erkekler arasında çıkan çatışmalardan daha fazlası çıktı. Çatışmaların odaklaştığı konular daha çok kadınların özellikle kadınları ilgilendiren konularda mı savaşacakları, yoksa ırkçılık, savaş, kapitalizm gibi genel hareketlerde mi tavır alacakları idi. Fakat feminizm üzerinde odaklaşma fikri büyüdü.

1968 yılı sonbaharında Radikal Kadınlar adlı bir grup Miss Amerika'nın seçimini, "kadınları baskı altına alan bir imge" olduğu gerekçesiyle protesto edince bütün ulusun dikkatini çektiler. Protestocular sutyenlerini, korselerini, bigudilerini, takma kirpiklerini, peruklarını ve "kadınların çöplüğü" adını verdikleri diğer şeyleri Özgürlüğün Çöp Sepeti'ne attılar. Bir koyuna Miss Amerika tacı giydirdiler. Daha da önemlisi artık insanlar "Kadınların Özgürlüğü" konusu üzerinde konuşmaya başlıyorlardı.

New York'taki Radikal Kadınlar'ın bazıları kısa bir süre sonra "Uluslararası Kadın Teröristlerin Cehennem Komploları"* (WITCH/CADI) grubunu kurdular ve üyeleri cadı kılığına girip bir gün aniden New York Borsa binasında belirdiler. CADI'nın New York'ta dağıttığı broşürlerden birinde şunlar yazılmıştı:

> CADI her kadının içinde yaşar ve güler. O her birimizin özgürleşebilmiş yanıdır; utangaç gülümsemelerin, saçma, erkek egemenliğine gönülsüzce bo-

* Women's International Terrorist Conspiracy from Hell (WITCH).

> yun eğmenin, manyak toplumumuzun istediği makyajın ya da tenimize nefes aldırmayan giysilerin gerisindedir o. CADI'ya katılmak diye bir şey yoktur. Eğer kadınsanız ve kendi içinize bakma cesaretiniz varsa siz bir CADI'sınız. Kendi kurallarınızı koyarsınız.

CADI, Washington, D.C.'de, şirketin üçüncü dünyadaki eylemleri ve kadın çalışanlarına kötü davranışı nedeniyle *United Fruit*'in Chicago'da ise Marlene Dixon adında radikal feminist bir öğretmenin okuldan kovulmasını protesto etti.

Yoksul kadınlar, zenci kadınlar evrensel kadın sorununu kendi yöntemleriyle dile getirdiler. 1964 yılında Robert Coles, *Children of Crisis* (Kriz Çocukları) adlı kitabında bir süre önce Boston'a göç etmiş olan Güneyli zenci bir kadınla bir görüşme yapmış ve kadın ona yaşamının ne denli umutsuz olduğunu, mutluluğu bulmanın ne denli güç olduğunu anlatmış ve "yalnızca içinde bir bebek taşıdığım zaman gerçekten yaşadığımı hissediyorum," demişti.

Yoksullar arasında pek çok kadın, her zaman yaptıkları gibi, özel olarak kadın olmanın sorunlarından bahsetmeksizin, çevrelerindeki insanları haksızlıklara parmak basarak gerekli hizmetleri alma yönünde örgütlediler. 1960'ların ortalarında Atlanta'da Vine City adlı bir cemaatte on bin zenci birbirlerine yardım etmek amacıyla bir araya geldiler: Bir tasarruf kooperatifi, bir kreş, bir sağlık ocağı kurdular; aylık yemek çadırları, bir gazete ve bir aile danışmanlık servisi kurdular. Bunları örgütleyenlerden biri olan Helen Howard, *Black Women in White America* (Beyaz Amerika'da Siyah Kadınlar) kitabında Gerda Lerner'e şunları söylüyordu:

> Ben bu çevreyi örgütledim. İki erkek ve altı kadınla işe başladık. İlk başlarda zordu. Daha sonra pek çok kişi katıldı. Beş ay boyunca hemen her gece toplantı yaptık. Birlikte çalışmayı öğrendik... Pek çok kişi bir şeyler yapmaktan gerçekten korkuyorlardı. Örneğin belediyeye gidip bir şey istemekten korkuyordunuz. Ev sahibinizden hiçbir şey isteyemiyordunuz, çünkü korkuyordunuz. Sonra toplantılara başladık ve artık korkmuyorduk...
>
> Bu oyun alanını nasıl aldık? Sokağa engeller koyup kimseyi geçirmedik. Troleybüs'ü bile geçirmedik. Bütün komşular işe katıldı. Pikaplar getirildi, çalındı, dans edildi; bu böyle bir hafta sürdü. Bizi tutuklamadılar, sayımız çok kalabalıktı. Ondan sonra belediye gelip çocuklar için bu oyun alanını yaptı...

Patrisia Robinson adlı bir kadın, kadınların sorunlarını, temel toplumsal değişimlere olan gereksinmeye bağlayan *Poor Black Woman* (Yoksul Siyah Kadın) başlıklı bir kitapçık yazdı:

> Şimdiye kadar hiç tartışılmayan sınıfsal hiyerarşinin en alt basamağını oluşturan yoksul siyah kadının başkaldırısı onun ne tip bir toplum istediği ve bunu gerçekleştirmek için çaba göstereceği sorununu gündeme getirir. Orta sınıf siyah ve beyaz kadınlar gibi o da doğum kontrol hakkı istemektedir. Baskının olması için iki tarafın olması gerektiğini bilmekte ve ne o ne de diğer yoksullar artık baskılara boyun eğmeyi, bu soykırımı kabullenmeyi, istemektedirler. Siyah yoksul kadın bu geniş dünyada kendini yoksullarla ve onların devrimci mücadeleleri ile özdeşleştirmektedir. Tarihsel koşulların zorlamasıyla o çocuklarını erkek egemenliği alanından çekmek ve onları kendisi eğitmek ve beslemek zorunda kalmıştır. Bu süreç içinde erkek egemenliği ve sömürüsü ciddi bir biçimde güç kaybetmiştir. Dahası, tarih boyunca bütün yoksul çocukların kullanıldığı gibi, kendi çocuklarının da, seçkin bir grubun iktidara gelmesi ya da iktidarının korunması için az maaşlı paralı askerler olarak kullanılacağının bilincine varmıştır. Bu aşamalardan geçerek... yoksul siyah kadın saldırgan erkek egemenliğinin ve sınıflı toplumun güçlendirdiği kapitalizmi sorgulamaya başlamıştır.

1970 yılında Dorothy Bolden adında Atlantalı altı çocuk annesi bir çamaşırcı kadın, ev işleri yapan kadınları 1968 yılında Ev İşçileri Ulusal Sendikası adı altında niçin örgütlediğini anlatıyordu: "Toplumun daha iyi bir hale gelmesi için alınan kararlarda kadınların söz hakkı olması gerektiğine inanıyorum. Çünkü gecekondudaki kadın büyük güçlüklerle başa çıkmaya çalışıyor, didiniyor, böyle yaşarken kafasını kullanıyor, parlak bir zekâ gösteriyor ve çok uzun yıllar onu dikkate alan bile olmamış. Ona da söz hakkı vermek zorundayız diye düşünüyorum."

Kadın tenis oyuncuları örgütlendiler. Kadının biri jokey olmak için mahkemeye başvurdu, davayı kazandı ve ilk kadın jokey oldu. Kadın sanatçılar Whitney Müzesi'nde, bir heykeltıraşın sergisinde cinsiyet ayrımcılığı yapıldığı gerekçesiyle grev yaptılar. Kadın gazeteciler kadınları almayan Gridiron Kulübü'nün önünde grev yaptılar. 1974 yılının başlarında yetmiş sekiz kurumda Kadın Çalışmaları programları açılmıştı ve beş yüz kadar üniversite kampusünde kadın konusunda iki bine yakın ders veriliyordu.

Yerel ve ulusal ölçekte dağıtım yapan kadın dergileri ve gazeteleri çıkmaya başlamış, kadın tarihi ve hareketi üzerine o kadar çok sayıda kitap yazılmıştı ki bazı kitapçılarda bu kitaplar için özel bir bölüm açılmıştı. Televizyonda kadın konusunda yapılan bazıları sempati, bazıları hiciv yüklü şakalar hareketin ulusal düzeyde ne denli etkili olduğu konusunda ipuçları vermekteydi. Kadınların, onları aşağıladığını düşündükleri bazı televizyon reklamları protesto edilerek yayından kaldırılıyordu.

1967 yılında kadın gruplarının kulis faaliyetlerinden sonra Başkan Johnson, federal yönetim tarafından yapılan atamalarda cinsiyet ayrımcılığına son veren bir yürütme kararı çıkardı ve bunu izleyen yıllarda

kadın grupları bu kararın uygulanmasını istediler. 1966'da kurulan Ulusal Kadın Örgütü (NOW) tarafından Birleşik Devletler'deki şirketleri cinsiyet ayrımcılığıyla suçlayan bin kadar dava açıldı.

Kürtaj hakkı en önemli tartışma konularından biri haline geldi. 1970 öncesinde yalnızca on bini yasal olan bir milyon kadar kürtaj yapılıyordu. Yasadışı kürtaj geçiren kadınların -daha çok yoksul kesim kadınlarının- belki üçte biri çıkan komplikasyonlar nedeniyle hastanelik oluyorlardı. Yasadışı yapılan bu kürtajlar sonucu gerçekte kaç kadının öldüğünü kimse bilmiyordu. Fakat kürtajın yasadışı olmasının yoksul kadınların zararına olduğu açıktı; çünkü zenginler ya bebeği doğuruyor ya da kürtajlarını daha güvenli koşullarda yaptırıyorlardı. 1968 ve 1970 yılları arasında, yirminin üzerinde eyalette, kürtaja karşı yasaları kaldırmak için çalışmalar başlamıştı ve kamuoyunda, devletin müdahalesi olmaksızın kadınların kürtaja kendilerinin karar verebilmeleri konusunda tartışmalar yaygınlaşmaya başlamıştı. *Sisterhood is Powerful* (Kızkardeşlik Güçtür) adlı kitap 1970'lerde kadın konusunda yazılan makalelerin bir araya getirildiği önemli kitaplardan biridir. Lucinda Cisler'in yazdığı "Unfirushed Business: Birth Control" (Bitirilmemiş Bir İş: Doğum Kontrolü) başlıklı makalede yazar, "... kürtaj kadının hakkıdır... kimse onun kararını veto edemez ve onu kendi iradesi dışında çocuk doğurmaya zorlayamaz..." diyordu. 1969 yılı ilkbaharında bir Harris anketi, ankete katılanların % 64'ünün kürtaja karar vermenin kişisel bir sorun olduğunu düşündüklerini gösterdi.

Sonunda, 1973 başlarında Yüksek Mahkeme, (Roe'nin Wade'e karşı açtığı dava ve Doe'nun Bolton'a karşı açtığı dava sonucu) eyaletin kürtajı yalnızca gebeliğin son üç ayında yasaklayabileceği; ikinci üç ayında sağlık nedeniyle kürtaja karar verilebileceği ve ilk üç ay içinde ise kadının doktoru ile birlikte karar vererek kürtaj yaptırabileceği kararını verdi.

Çocuk bakım merkezlerinin açılması konusunda halktan gelen bir talep vardı ve kadınlar hükümetten fazla bir yardım almayı başaramadılar ama elbirliğiyle binlerce çocuk bakım merkezi kuruldu.

Kadınlar ilk kez tecavüz sorununu da açıkça dile getirmeye başladılar. Her yıl elli bin tecavüz vakası bildiriliyordu ve bildirilmeyen pek çok vaka bulunuyordu. Kadınlar kendilerini koruma dersleri almaya başladılar. Kadınlar tecavüz suçlamasıyla polise başvurduklarında, polisin kadınlara davranışı, sorgulayışı ve onlara hakaret ettiği konusunda protestolar vardı. Susan Brownmiller'ın *Against Our Will* (İrademize Karşı) adlı kitabı herkes tarafından okunuyordu. Bu kitap tarih boyunca tecavüzün tepki dolu bir çözümlemesiydi ve bireysel ve toplu savunma yöntemleri öneriyordu:

> Tecavüz karşısında boyun eğmemek. Bu eyleme birlikte ve birçok düzeyde kendimizi hazırlayıp girişmemiz gerekiyor. Eğer biz -kadınlar- dengesizliği giderip kendimizi tecavüz ideolojisi ile eğitilmiş erkeklerden kurtarmak

> istiyorsak savaşmamız gerekiyor. Tecavüz yalnızca denetim altına alınıp bireysel düzeyde sakınılacak bir vaka değil, bütünüyle ortadan kaldırılabilecek bir vakadır. Fakat tecavüze yaklaşımımız uzun vadeli ve işbirliğine dayalı bir anlayışla olmalı ve kadınlar kadar erkekler de iyi niyetli ve anlayışlı bir biçimde çaba göstermelidir...

Birçok kadın tecavüze karşı Anayasa'da bir yasanın bulunması ve Eşit Haklar Yasası'nın (ERA) yeterince eyalet tarafından kabul edilmesi için eyleme geçmişti. Fakat yasa geçirilse bile yeterli olmayacağı, kadınların başardıkları her şeyin yalnızca örgütlenme, eylem ve protesto ile elde edilebileceği açıkça görülüyordu. Yalnızca eylemle desteklendikleri zaman yasalar insanlara yararlı olabiliyordu. Shirley Chisholm adında zenci bir Senato üyesi kadın şunları söylemişti:

> Yasalar bizim için hiçbir şey yapamaz. Her şeyi kendimiz yapmak zorundayız. Bu ülkenin kadınları devrimci olmak zorundadır. Eski, geleneksel rolleri ve tektipleşmeyi kabul etmemeliyiz... Kadınlığımız konusunda eski olumsuz düşünceleri bırakıp olumlu düşünceler ve olumlu eylem biçimleri bulmalıyız.

Altmışlı yılların kadın hareketinin toplum üzerindeki belki de en derin etkisi -kürtaj ve iş eşitliği konularındaki gerçek zaferlerin ötesinde- çoğu kez ülkenin bir ucundan öteki ucuna kadar her çeşit evde toplanan "kadın grupları" tarafından gerçekleştirilen "bilinç yükseltme" toplantılarıydı. Bu toplantılar, cinsiyet rollerinin üzerinde tekrar düşünme; ikinci sınıf olmayı reddetme; kendine güven, kız kardeşlik bağı, ana-kız arasında yeni dayanışma gibi konularda yeniden düşünme anlamına geliyordu. Atlantalı şair Esta Seaton'un, *Her Life* (Kadının Yaşamı) adlı şiiri şöyleydi:

> Kafamda her zaman canlanan resim şu:
> annem genç, daha yeni girmiş on yedisine,
> kömür sobası üzerinde Koşer yemeği pişmekte,
> Vermont'daki ilk kışları,
> ve babam,
> bağırmıyorsa eğer
> düşüncelere dalmış dilsizcesine,
> sevgisini göstermek istercesine
> önüne konanı yemekte.
>
> Elli yıl sonra annemin mavi gözleri,
> yaşadığı şokla buz tutmuş,
> birbiri ardına gelen bebeklerle
> o gri evde,
> "Daha fazla çocuk istemiyorsanız"
> diye uyarıyor doktoru:
> "bu evden çıkacaksınız."

Kadının biyolojik, kendine özgü katışıksız özellikleri, ilk kez açıkça tartışılabilmekteydi. Bazı kuramcılar, örneğin, *The Dialectics of Sex* (Cinselliğin Diyalektiği) adlı kitabında Shulamith Firestone, bu tartışmanın kadının baskılardan kurtulmasında, herhangi bir sistem arayışından daha önemli olduğunu düşünmekteydi. Çok uzun bir zamandır gizli, saklanmış, utanılması gerektiği, ayıp olduğu düşünülen; aylık kanamalar, mastürbasyon, menopoz, kürtaj, lezbiyenlik gibi konulardan konuşabilmek özgürleştirici bir durumdu.

Yetmişli yılların ilk başlarında yazılan en etkileyici kitaplardan biri de, Boston Kadın Sağlığı Ortak Kitabı girişimi olarak on bir kadın tarafından derlenen *Our Bodies, Ourselves* (Vücutlarımız, Kendimiz) adlı kitaptı. Bu kitap kadın anatomisi, cinsellik ve cinsel ilişki, lezbiyenlik, beslenme ve sağlık, tecavüz, kendini savunma, zührevi hastalıklar, doğum kontrolü, kürtaj, gebelik, doğum ve menopoz konularında pratik pek çok bilgi içeriyordu. Bu bilgilerden daha da önemlisi kitapta şemaların, fotoğrafların, daha önce anılması bile düşünülmeyen konularda geniş açıklamaların bulunması; bütün bunların kitap boyunca coşkuyla, canlılıkla, vücuda duyulan saygıyla, yeni anlayışla gelen mutlulukla, genç, orta yaşlı ve yaşlı kadınlar arasında yeni bir kız kardeşlik bağları kurma yaklaşımıyla yapılmasıydı. Kitapta İngiliz kadınların oy haklarını savunan Christabel Pankhurst'ten bir alıntı yapılmıştı:

> Anımsayın!
> kadınlığınızın onurunu
> destek aramayın,
> yalvarmayın,
> alttan alıp memnun etmeye çalışmayın.
> Verip el ele,
> cesaret alın,
> doğrulun bizimle.
> Birlikte kavgaya katılın bizimle...

Kadınların çoğu, kavganın, sömürünün başlangıç nedeni olarak gördükleri vücutla başlayacağını söylüyorlardı. Kadın vücudu kadınları cinsel oyunlarda (zayıf ve yetersiz), gebelikte (aciz), orta yaşta (güzellikten yoksun), yaşlılıkta (görmezden gelinecek, kenara atılacak) sömürüye açık bir hale getiriyordu. Erkekler ve toplum kadınlar için biyolojik bir cezaevi yaratmıştı. Adrienne Rich'in *Of Woman Born* (Kadın Doğan Hakkında) adlı kitabında belirttiği gibi: "Kadınlar kendi vücutlarına bağlanarak baskı altında tutulabiliyorlar"dı. Rich şöyle yazıyordu:

> Evlendiğim günün ertesinde kendime ilişkin çok net, çok canlı bir anım vardı: yerleri süpürüyordum. Belki yerlerin süpürülmesi gerekmiyordu, belki kendi kendime yapacak başka bir şey bulamıyordum. Fakat yerleri süpü-

> rürken şöyle düşündüm: "Şimdi ben bir kadınım. Bu dünya kadar eski bir şey, kadınların her zaman yaptıkları bir şey." Tarih öncesi bir tutuma meylettiğimi hissediyordum, sorgulanamayacak kadar eski bir adetti bu. Bu, kadınların her zaman yaptıkları bir şeydi.
>
> Hamileliğim görünür, saklanamaz bir hale gelince, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinden beri bütün yaşamımda ilk kez suçluluk duymuyordum. Onaylayan bir atmosfer içinde yüzüyordum -sanki sokaktaki yabancılar bile onaylıyorlardı hamileliğimi; içinde kuşkuların, korkuların, kaygıların yadsımaya dönüştüğü, her yere taşıdığım bir hale gibiydi hamileliğim. *Bu, kadınların her zaman yaptıkları bir şeydi...*

Rich kadınların vücutlarını "bir kader gibi değil, bir kaynak gibi" kullanabileceklerini söylüyordu. İster kapitalizm, ister "sosyalizm" adı altında olsun ataerkil sistemler kadın vücuduna kendi ihtiyaçlarına göre bir sınır koyuyorlardı. Rich kitabında kadınların içlerindeki edilginliğin eğitilmesini eleştiriyordu. Kuşaklar boyunca öğrenci kızlar *Küçük Kadınlar* romanını okuyarak yetiştirilmişlerdi. Bu romanda annesi Jo'ya: "Yaşamımın hemen her günü aç kaldım, Jo" diyordu. "Ama bunu göstermemeyi öğrendim ve hâlâ açlığı hissetmemeyi öğreneceğimi umuyorum, ama bunu yapabilmek sanırırn bir kırk yılımı daha alacak."

"Anestezi ve teknoloji donatımlı doğum" döneminde ebelerin duyarlı elleri yerlerini, erkek doktorların kullandıkları aletlere bırakmıştı. Rich kendi gibi feminist olan ve acı dolu, bağımlılık yaratan bir deneyim olduğu için doğumun biyolojik kaçınılmazlığını değiştirmek isteyen Firestone ile fikir ayrılığı içindeydi. Rich doğumu, farklı toplumsal koşullar yaratarak, fiziksel ve duygusal anlamda bir sevinç kaynağı haline getirmek istiyordu.

Rich, Freud'un kadınlar konusunda cahil olduğunu, kadınların onun "kör noktası" olduğunu söyleyemeyeceğini; bunun diğer konularda Freud'un açık bir vizyona sahip olduğunu ima etmek anlamına gelebileceğini düşünüyordu: Bu her şeyi bozuyordu. Vücut konusunda bir ikilem vardı:

> Bakire, anne, lezbiyen, evli, bekâr -ne olursa olsun- yaşamını ev kadını, kokteyl garsonu ya da beyin dalgalarını ölçen biri olarak kazansın; belirsiz, bulanık anlamıyla, doğurganlığıyla, ihtirasıyla, sözde soğukluğuyla, kendi canlı diliyle, suskunluğuyla, değişimleriyle, sakatlanmalarıyla, tecavüze açık olması ve olgunlaşmasıyla vücudu kendi için temel bir sorun olmayan tek bir kadın bile tanımıyorum.

Rich'in buna yanıtı: "vücudumuza yeniden sahip olmamız... her kadının kendi vücudunu yönetmekten sorumlu olduğu bir dünyada olağanüstü bir zekâ göstermesi", yalnızca çocuk doğurmak için değil; fakat yeni vizyonlar, yeni anlamlar, yeni bir dünya yaratmak için kadının vücuduna yeniden sahip olması gerektiği idi.

Aydın olmayan pek çok kadın içinse sorun çok daha acildi: onlar açlıktan, acı çekmekten, başkalarına bağımlı olmaktan, aşağılanmaktan hemen şimdi kurtulmak istiyorlardı. 1972 yılında Johnnie Tilimon adlı bir kadın şunları yazıyordu:

> Ben bir kadınım. Zenci bir kadın. Şişmanım. Orta yaşlıyım. Sosyal yardım parasıyla geçiniyorum... altı çocuk yetiştirdim... Arkansas'ta büyüdüm... orada bir çamaşırhanede on beş yıl çalıştım... California'ya taşındım... 1963 yılında çalışamayacak kadar hastalandım. Arkadaşlarım sosyal yardım parası almama yardım ettiler...
>
> Sosyal yardım trafik kazası gibi bir şey. Herkesin başına gelebilir, ama en çok kadınların başına geliyor.
>
> Bu nedenle sosyal yardım bir kadın sorunudur. Bu ülkede birçok orta sınıf kadın için Kadın Özgürlüğü bir ilgi alanıdır. Ama sosyal yardımla yaşayan kadınlar için bu bir yaşam savaşıdır.

Johnnie Tillmon, sosyal yardımın, "süper cinsiyetçi evlilik" gibi bir şey olduğunu söylüyordu. "Kadının olmadığı, erkeği verip erkeği aldığınız bir evlilik... Erkekler her şeyi ayarlıyorlar... paranızı denetliyorlar..." Tillmon ve sosyal yardımla yaşayan diğer anneler Ulusal Sosyal Yardım Hakları Örgütü'nü kurdular. Kadınların ev işleri ve doğum gibi işler nedeniyle para alması gerektiğini savundular. "Hiçbir kadın, diğer bütün kadınlar dizleri üzerinde doğrulup ayağa kalkmadıkça, özgürleşemez."

Kadınların sorunlarında, yalnızca onların değil, fakat diğer bütün insanların içinde bulunduğu baskıya bir çözüm için bir çıkış noktası vardı. Kadının toplum içinde denetim altında bulunması kimseyi kuşkulandırmadan etkili oluyordu. Devlet bu denetimi dolaysız bir biçimde yapmıyordu. Bu işte aile kullanılıyordu; erkekler kadınları, kadınlar çocukları kullanıyorlar, ailede herkes birbiriyle uğraşıyor, yardım için birbirlerine bakıyorlar, sorun çıkınca birbirlerini suçluyorlar, işler iyi gitmeyince birbirlerine karşı şiddet kullanıyorlardı. Bu niçin tersine dönmesindi? Kadınlar özgürleşerek, çocuklar kendilerini kurtararak, kadınlar ve erkekler birbirlerini anlayarak, kendileri üzerinde uygulanan ortak baskının kaynağını, birbirleri içinde değil de dışarıda arayamazlar mıydı? Belki o zaman kendi ilişkilerinde bilmedikleri değerleri yaratabilirler, milyonlarca ayaklanma başlangıcı olabilirdi. Sistemin denetim altına almakta ve ideolojik koşullandırmada o kadar güvendiği böyle bir aile mahremiyeti anlayışı içinde belki de düşünce ve davranışlarda devrim yaratabilirlerdi. Ve birbirlerine düşecekleri yerde -erkek, kadın, ana-baba, çocuklar- hep birlikte toplumu değiştirmeyi üstlenebilirlerdi.

Dönem ayaklanmalar dönemiydi. Bu, bütün zamanların en iyi düşünülmüş, en karmaşık cezaevinde -ailede- başkaldırı başlatılabilirse, en acımasız, en açık cezaevlerinde de -cezaevi sisteminin kendisinde- başkaldırıların olabileceğini düşünmek mantıklıydı. Altmışlı yıllarda ve

yetmişli yılların başlarında bu başkaldırılar çoğaldı. Bunlar aynı zamanda örneği görülmedik bir biçimde politik bir kimlik kazanıp sınıfsal savaşın bütün acımasızlığını sergilediler ve en büyük başkaldırı da Eylül 1971 tarihinde New York, Attica'da meydana geldi.

Cezaevi olgusu Birleşik Devletler'de Quaker reformu olarak; sömürge dönemlerindeki geleneksel sakatlama, asma, sürgün cezalarının yerine geçmek üzere başlamıştı. Cezaevi toplumdan soyutlayarak suçluda tövbe etme ve doğru yolu bulma gibi sonuçları almak için düşünülmüştü; ama hapsedilenler bu soyutlanmaya dayanamayarak çıldırdılar ve hapiste öldüler. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarına gelindiğinde hapislik güç işlerde çalıştırma temeline dayanıyor, fakat bunun yanında küçük odalarda terletme, demir boyunduruğa sokma ve hücre hapsi gibi çeşitli cezalar da bulunuyordu. Suçlulara karşı takınılan tutum New York'ta Ossining cezaevinde çalışan bir gardiyanın şu sözünde özetlenebilirdi. "Bir suçluyu adam etmek için önce onun ruhunu yok etmeniz gerekir." Bu yaklaşım sürüp gitti.

Cezaevi memurları her yıl toplanır, gerçekleştirdikleri ilerlemeyi kutlarlardı. Amerikan Ceza ve Islah Derneği başkanı 1966'da yıllık konuşmasını yaparken, *Ceza ve Islah Standartları Kılavuzu*'nun yeni baskısını şöyle betimliyordu: "Bu kılavuz Ceza ve Islahın Valhalla* kapısında oyalanmamız gerekiyorsa -mükemmel başarılmış bir işin bitimsiz gururunu içimizde taşıyarak- oyalanmamıza izin vermektedir. İşimizle gurur duyacağız, mutlu ve doygun olacağız." Başkan bunu ülkenin gördüğü en yoğun, bir seri cezaevi ayaklanmalarının hemen öncesinde; ilk ayaklanmanın sonrası ve izleyen ayaklanmaların ortasında söylüyordu.

Cezaevi ayaklanmaları her zaman olagelmişti. 1920'lerdeki bir ayaklanma dalgası, içinde 1600 mahkümun bulunduğu ve üçünün öldürülmesiyle bastırılabilen New York, Clinton cezaevinde sona ermişti. 1950 ve 1953 yılları arasında Amerikan cezaevlerinde elliden fazla büyük ayaklanma oldu. 1960'ların başında, Georgia'da kayaları kırmakla görevli bir iş grubu, her gün kendilerine uygulanan zulme dikkatleri çekebilmek için kayaları kırdıkları balyozlarla kendi bacaklarını kırdılar.

California'daki San Quentin cezaevinde yatan dört bin mahküm altmışlı yılların sonlarında birbiri ardına ayaklandı: 1967'de ırkçılık nedeniyle bir ayaklanma; 1968 başlarında neredeyse bütün cezaevi sanayini durma noktasına getiren siyah beyaz her iki ırkın da birleştiği bir genel grev ve aynı yılın yazında bir ikinci grev daha.

1970 yılı sonbaharında New York, Long Island'da Queens Tutukevi'nde tutuklular cezaevini ele geçirdiler, rehineler aldılar ve taleplerini sıraladılar. Mahkümların görüşmeler için seçtikleri komitede dört zenci, bir Porto Rikolu, bir beyaz vardı. Bunlar kefaletle salıverme uygulamalarında ırkçılık yapıldığını iddia ederek kırk yedi davada alınan kefalet-

---

* Valhalla: öldürülenlerin salonu; Norse (İskandinav) mitolojisinde savaş sırasında ölenlerin kabul edildikleri Tanrı Odin'in salonu (ç.n.).

lerin bir listesini acilen istediler. Yargıçlar cezaevine girdiler, bazı şartlı tahliyeler ve ceza indirimleri verildi ve rehineler bırakıldı. Fakat mahkûmlar karşı koymayı sürdürünce polis cezaevini gözyaşı bombası ve sopalarla bastı ve ayaklanma sona erdi.

Aynı günlerde, 1970 Kasım ayında, California'da Folsom cezaevinde mahkûmlar iş bıraktılar ve bu Birleşik Devletler cezaevi grevlerinin en uzunu oldu. 2.400'den fazla mahkûm hücrelerinde her türlü tehdit, sindirme ve yıldırma yöntemlerine, açlığa karşın on dokuz gün direndi. Grev güç kullanılarak, mahkûmlar aldatılarak kırılabildi. Mahkûmlardan dördü zincirlenmiş ve çıplak bir şekilde, bir kamyonetin zemininde yatırılarak on dört saatlik bir yolculukla bir başka cezaevine nakledildiler. Asilerden biri: "... bilinçlenme ruhu büyüyor... tohumlar atıldı..." diye yazdı.

Birleşik Devletler'deki cezaevleri çok uzun bir süredir Amerikan sisteminin kendisini yansıtacak nitelikler taşıyordu: Zengin ve yoksullar arasında keskin farklar, ırkçılık, kurbanların birbirlerine karşı kullanılmaları, ezilen sınıfın sesini yükseltebileceği araçların yokluğu, çok az şeyi değiştiren sonu gelmeyen "reformlar". Dostoyevski bir zamanlar: "Bir toplumda uygarlığın derecesi cezaevlerine girilerek ölçülebilir," demişti.

Bu söz çok uzun bir zamandan beri gerçekliğini koruyor ve bunu en iyi mahkûmlar biliyordu: ne kadar yoksulsanız hapse girme olasılığınız o denli artıyordu. Bunun nedeni elbette ki yoksulların daha fazla suç işlemesi değildi. Aslında yoksullar suç işliyorlardı. Zenginler istediklerini elde etmek için suç işlemek zorunda değillerdi; yasalar onlardan yana işliyordu. Fakat zenginler ne zaman suç işlese, suçları çoğu kez cezasız kalıyordu; hapse girseler kefaletle serbest bırakılıyorlardı, en iyi avukatları tutabiliyorlardı; yargıçlardan iyi muamele görüyorlardı. Zaten nasıl oluyorsa, cezaevleri hep yoksul zencilerle dolup taşıyordu.

1969 yılında vergi kaçırma nedeniyle 502 mahkûmiyet verilmişti. Bu tip suçlara "beyaz yaka suçları" deniliyor, çok parası olanlar bu suçları işliyorlardı. Suçlananların yalnızca % 20'si hapse gönderildi. Kaçırılan vergi miktarı her davada ortalama 190.000 *dolar* idi ve aldıkları hapis ise ortalama yedi ay oldu. Aynı yıl, ev ve dükkân gibi adi hırsızlıklarla, otomobil hırsızlığı (yoksulların suçları) yapanların yüzde altmışı hapse gönderildi. Otomobil hırsızlarına verilen ceza ortalama 992 *dolar*, hapis cezaları ise ortalama on sekiz aydı. Adi hırsızlıklar için verilen ortalama ceza 321 *dolar* ortalama hapis cezası ise otuz iki ay kadardı.

Bir ruh hekimi olan Willard Gaylin'in *Partial Justice* (Taraflı Adalet) adlı kitabında anlattığı vaka, ayrıntılarda yapılabilecek bir iki değişiklikle binlerle çarpılabilir. Gaylin, Yehova Şahitleri grubuna bağlı, Vietnam Savaşı sırasında askere yazılmayı reddeden ve iki yıl hapis cezası alan on yedi genç ile söyleşi yapmıştı. Askerlik şubesine bildirimde bulunan, fakat Vietnam'da uygulanan şiddet nedeniyle vicdanı şubesine gidip teslim

olmasını engelleyen siyah bir gençle konuştu. Beş yıl hapis cezası almıştı. Gaylin: "Hank rastladığım beş yıl hapis cezası alan ilk kişiydi. O bir zenciydi," diye yazıyordu. Başka etkenler de vardı:

> "Saçın o zamanlar nasıldı?" diye sordum.
> "Afro idi."
> "Sırtındaki giysi nasıldı?"
> "Bir daşiki (cübbe) giyiyordum."
> "Aldığın cezada etkisinin olabileceğini düşündün mü?"
> "Tabii."
> "Yaşamından bir iki yıl daha feda etmene değer miydi?" diye sordum.
> "Bu benim yaşamım," diye şaşkınlık ve endişeyle cevap verdi. "Hiç anlamıyorsun! Asıl mesele de bu ya! Kendi kıyafetimi, saçımı, derimin rengini seçmekte özgür müyüm sanıyorsun?"
> "Tabi, haklısın," dedim. "Haklısın."

Gaylin yargıçlara çok geniş bir takdir hakkı verildiğini gördü. Oregon'da asker celbi yasasını ihlal eden otuz üç kişiden on sekizi şartlı salıverilmişti. Güney Teksas'ta aynı yasayı ihlal eden on altı kişiden hiçbiri şartlı tahliye almamıştı ve Güney Mississippi'de, bu konuda hakkında dava açılan herkes mahkûm olmuş ve en fazla beş yıl hapis cezası almıştı. Ülkenin bir yerinde (New England) bütün cezalar için ortalama hapis cezası on bir ay; bir başka yerinde (Güney) ise yetmiş sekiz aydı. Fakat bu yalnızca Kuzey Güney meselesi değildi. New York kentinde sarhoş olup olay çıkaran 673 kişinin (hepsi de yoksul, çünkü zenginler kapalı kapılar arkasında sarhoş olur) davasına bakan bir yargıç 531 kişiyi serbest bırakmıştı. Aynı konuda 566 kişinin davasına bakan bir başka yargıç ise bir kişiyi serbest bırakmıştı.

Mahkemelerin ellerinde böylesine bir güç varken yoksullar, siyahlar, tuhaflar, eşcinseller, hippiler, radikallerin yargıçlar önünde eşit bir muamele görmeleri olasılığı çok azdı; çünkü yargıçların hemen hepsi neredeyse bir örnek biçimde beyaz, üst orta sınıf ve tutucuydu.

Bir yılda (örneğin 1972 yılında) belki 375.000 kişi hapse (eyalet ya da kent) atılacak ya da cezaevine (eyalet ya da federal) konulacak, 54.000 kişi gençlik ıslah evlerine girecek, 900.000 kişi iyi halden salıverilecek ve 300.000 kişi de şartlı tahliye edilecekti. Bu toplam 1.600.000 kişinin ceza hukuku sisteminden etkilenmesi demekti. Dönüşümü de hesaba katarsak, herhangi bir yıl içinde, milyonlarca kişi bu sisteme girip çıkacaktı. Bu, orta sınıf Amerika'nın geniş ölçüde başını çevirip görmezden geldiği bir nüfustu. Tabii 20 milyon zenci bu kadar uzun zamandır görmezden gelinebiliyorsa, dört ya da beş milyon "suçlu" niçin gelinemesindi? Yetmişli yılların ortalarında Çocuk Savunma Fonu tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, (Thomas Cottle'ın *Children in Jail* [Hapisteki Çocuklar] adlı kitabı) bir yıl içinde on sekiz yaşın altındaki 900.000 çocuk yaştaki gencin hapse düştüğünü göstermişti.

Cezaevi gerçeğini anlatmaya girişen biri mutlaka bocalayacaktır. Massachusetts'teki Walpole cezaevindeki bir adam şunları yazmıştı:

> Aldığımız her program bize karşı bir silah gibi kullanılıyor. Okula, kiliseye gitme hakkımız, ziyaretçi kabul etme, yazma, sinemaya gitme hakkımız hepsi sonunda bizi cezalandırmak için birer silaha dönüşüyor. Bu programlardan hiçbiri bizim için yapılmamış. Her şey gerektiğinde bizden alınacak bir ayrıcalık gibi kullanılıyor. Bunun sonucu ise güven duygusunun kaybedilmesi. Kaybetme korkusunun yarattığı gerilim içinizi kemirmeye başlıyor.

Bir başka Walpole mahkûmu ise şunları yazmıştı:

> Dört yıldan bu yana yemeklerimi yemekhanede yemedim. Daha fazla dayanmam olanaksızdı. Sabah yemek sırasına girdiğinizde tepsilerden kaçışan 100 ya da 200 kadar hamamböceği olurdu. Tepsiler yağ içindeydi, yemek ya pişmemiş olurdu ya pis olurdu ya da içinden kurt çıkardı.
>
> Pek çok gece aç yatar, yerfıstığı ezmesi sürülmüş sandviçle yetinmeye çalışır, burada bir somun ekmek, orada iri bir parça Bologna sosisi bulmaya çalışırdım. Diğerleri bunu yapamazlardı; çünkü onların benim gibi dışarıyla bağlantıları yoktu ya da kantinden bir şeyler alacak paraları yoktu.

Dış dünya ile bağlantı kurmak zordu. Gardiyanlar mektupları yırtıp açarlardı. Bazıları okunur, yok edilirdi. 1970 yılında Walpol'de bulunan Jerry Sousa, biri yargıca, diğeri de şartlı tahliye heyetine olmak üzere iki mektup gönderip gardiyanların bir dayak olayını anlatmıştı. Mektuplarına hiçbir yanıt alamamıştı. Sekiz yıl sonra, bir davaya bakılırken cezaevi yetkililerinin mektupları açtıklarını ve belirtilen adreslere göndermediklerini anladı.

Aileler de mahkûmlarla birlikte acı çekerlerdi. "Son gün kapılar kilitlenmeden önce dört yaşındaki oğlum gizlice avluya girdi ve benim için bir çiçek kopardı. Kuledeki nöbetçilerden biri gardiyanların ofisini aradı ve şerif yardımcısı, yanına Eyalet Polisini de alarak geldi ve bize bir daha bir çocuk avluya girip çiçek koparacak olursa, bütün ziyaretlerin yasaklanacağını söyledi."

Altmışlı yılların sonları ile yetmişli yılların başlarındaki cezaevi ayaklanmaları, daha önceki ayaklanmalardan çok farklı bir özellik gösteriyordu. Queens Islah Evi'ndeki mahkûmlar kendilerine "devrimciler" adını takmışlardı. Ülkenin her yerinde mahkûmların ülkedeki karışıklıklardan, zencilerin ayaklanmalarından, gençlik patlamalarından ve savaş karşıtı hareketten etkilendikleri açıktı.

O yılların olayları mahkûmların çoktan hissettikleri bir gerçeğin altını çizmekteydi; onlar hangi suçu işlemiş olurlarsa olsunlar, en büyük suçlar cezaevlerinin devamını sağlayan otoriteler ve Birleşik Devletler hükümeti tarafından işleniyordu. Aslında yasalar her gün, öldürmek için bombalar, ölmek için insanlar gönderen, Anayasa'yı, "ülkenin en yüce

yasasını" hiçe sayan Başkan tarafından çiğneniyordu. Zencilerin medeni hakları eyalet ve yerel memurlar tarafından çiğneniyor ve hiçbiri bunun için ceza görmüyordu.

Siyahların eylemleri konusunda yaratılan edebiyat, savaş konusunda yazılan kitaplar cezaevlerine sızmaya başladı. Siyahların caddelerde sergilediği örnekler, savaş karşıtı göstericilerin sokaklarda sergilediği gerçekler herkes için heyecan vericiydi. Yasasız bir sisteme verilecek tek yanıt ona meydan okumak olacaktı.

Bu sistem, New York, Buffalo'da Afro-Asya Kökenliler için bir kitapçı dükkânı işleten elli iki yaşındaki yaşlı zenci Martin Sostre'yi, güya bir polis muhbirine 15 *dolar* tutarında eroin sattı diye -ki adam daha sonra ifadesini geri almıştı- yirmi beş, otuz yıl hapis cezası veren bir sistemdi. Adamın ifadesini geri alması Sostre'yi kurtaramamış ve yaşlı zenci kararın iptali için Yüksek Mahkeme de dahil başvuracak hiçbir mahkeme bulamamıştı. Sostre sekiz yıl hapis yatmış, on kez gardiyanlar tarafından dövülmüş, cezasının üç yılını hücrede geçirmiş, hapisten kurtuluncaya dek yetkililere karşı çıkmış ve onlarla kavga etmişti. Böylesine bir adaletsizlik ancak isyanı davet edebilirdi.

Hapislerde yatan siyasal suçlular da hiç eksik olmazdı. Bunlar radikal hareketlere katıldıkları, savaş karşıtı oldukları için hapse atılan insanlardı. Fakat şimdi yeni bir mahkûm tipi ortaya çıkmıştı: Sıradan bir suç nedeniyle hapse düşen kadın, erkek herkes cezaevinde siyasal bir uyanış, bir bilinçlenme sürecinden geçiyordu. Bazı mahkûmlar kişisel acılarının kaynağını toplumsal sistemde görmeye başlamışlardı. O zaman da bunlar bireysel değil, toplu bir ayaklanmayı gerçekleştirmeye yöneliyorlardı. Vahşiliği insanı kendi kendini korumaya zorlayan bir çevrede, acımasız bir rekabet ortamında, bu insanlar haklara, başkalarının güvenliğine ilgi duymaya başlıyorlardı.

George Jackson bu yeni siyasal suçlulardan biriydi. California'daki Soledad cezaevinde 70 *dolar*lık kuşkulu bir suç nedeniyle mahkûm olup on yılını cezaevinde geçirince Jackson bir devrimci olup çıkmıştı. Durumuna çok uygun düşen bir öfke ile konuşuyordu hapiste:

> Bu canavar, içimde yarattıkları bu canavar mezardan, hapisten, en derin çukurdan çıkıp onu yaratanın belası olacak. Beni isterseniz öbür dünyaya atın, cehenneme indirin yolumdan döndüremeyeceksiniz... Onlara bu zararı kanla ödeteceğim. Onlara çıldırmış, yaralanmış, azgın bir erkek fil gibi, kulaklarım açılmış, gövdem yükselmiş, gümbür gümbür saldıracağım... Bu hiç bitmeyecek bir savaş olacak.

Onun gibi bir mahkûmun uzun yaşamayacağı açıktı. Özellikle de onun hakkında yazılan *Soledad Brother* (Soledadlı Kardeşim) adlı kitap Birleşik Devletler'deki siyah militanlığın en çok okunan kitaplarından biri haline geldikçe, kitap mahkûmlar, zenciler ve beyazlar tarafından yaygın bir biçimde okundukça Jackson'un sonunun geleceği belliydi:

> Bütün yaşamım boyunca yapmak istediğim herhangi bir şeyi, ne daha önce ne daha sonra, tam yapmak istediğim zaman yaptım ve bu da benim niçin hapsedilmem gerektiğini açıklıyor... Cezaevine hiçbir zaman ayak uyduramadım. Yaşamımın yarısı cezaevinde geçti, ben yine de bu yaşama uyum sağlayamadım.

Jackson neler olabileceğini de biliyordu:

> Vaktinden önce ölmek için doğmuş; süfli bir asgari ücret işçisi, adi, niteliksiz işlerin adamı, temizlikçi, kelepçeli, kodesteki adam, kefalet ödeyeni yok; işte bu benim, sömürge yaşamının kurbanlarından biri. Bugün kamu personeli sınavlarından geçen herkes yarın beni öldürebilir... hiçbir ceza da almaz.

1971 yılı Ağustosunda San Quentin cezaevinde güya kaçmaya çalışırken sırtından vuruldu. Bu olayın öyküsünde (Eric Mann'ın *Comrade George* [Yoldaş George] başlıklı kitabındaki çözümlemede görüleceği gibi) pek çok kuşku vardı. Cezaevlerindeki, eyalet cezaevlerindeki bütün mahkûmlar (son otopsi sonuçları gelmeden önce, daha sonra yapılan açıklamalarda Jackson'un devlet tarafından öldürülmüş olabileceğinin ima edilmesinden çok önce) onun cezaevinde devrimci olmaya cesaret ettiği için öldürüldüğünü biliyorlardı. Jackson'un ölümünden kısa bir süre sonra ülkenin her tarafında zincirleme ayaklanmalar görüldü; San Jose Kent Merkezi Cezaevi; Dallas Eyalet Cezaevi, Boston'daki Suffolk Mıntıka Cezaevi, New Jersey Bridgeton'daki Cumberland Mıntıka Cezaevi, Teksas San Antoniodaki Bexar Mıntıka Cezaevi ayaklanmalara sahne oldu.

George Jackson'un öldürülmesinin etkisi en çabuk 1971 Eylülünde Attica Cezaevi'nde görüldü. Buradaki ayaklanma gerçi uzun yıllardan beri süregelen, derin acıların sonucuydu, ama George Jackson'un ölümü olayları anında kaynama noktasına çıkarmıştı. Attica Cezaevi 9 m. yüksekliğinde ve 60 cm. kalınlığında bir duvarla çevriliydi ve bu duvarlarda on dört nöbetçi kulesi bulunmaktaydı. İçerideki mahkûmların % 54'ü zenci, gardiyanların ise hepsi beyazdı. Mahkûmlar günlerinin on dört ile on altı saatini hücrelerinde geçiriyorlar, mektupları okunuyor, okuma malzemeleri kısıtlanıyor, aileleriyle görüşmeleri ağ şeklindeki bir ekranın içinden yapılıyor, tıbbi muayenelerine özen gösterilmiyor, şartlı tahliye sistemi adaletsiz uygulanıyor ve her yerde ırkçılık yapılıyordu. Cezaevi yönetiminin bu koşulların ne kadar farkında olduğu ise, ayaklanma başladığında, Attica Cezaevi Müdürü Vincent Mancusi'nin "Evlerini niçin yıkıyorlar?" sorusundan anlaşılabilirdi.

Attica mahkûmlarının çoğu orada bir ceza pazarlığı* sonucu bulunuyorlardı. New York Eyaletinde bir yıl içinde ağır suçlarla suçlanan

* plea barganing: büyük bir suçtan yargılanmamak için küçük bir suçu kabul etmek (ç.n.).

32.000 kişiden 4.000 ile 5.000 kadarı mahkemeye gönderiliyordu. Geri kalan (% 75 kadarı) "ceza pazarlığı" adı verilen bir uygulama ile baskı altında küçük cezalara razı oluyordu. "Ceza Pazarlığı", New York'ta, Suçlar Konusunda Ortak Yasama Komitesi Raporu'nda şöyle tanımlanmıştı:

> Ceza pazarlığı prosedüründe can alıcı son aşama, kendi içinde gerçeğe uymadığı halde, işlenen suçla karşılaştırılabilir yönleri olan bir suç uydurmaktır. Suçlanan şahıs birçok durumda işlemediği belli bir suçu kamuoyu önünde işlediğini iddia eder; bazı durumlarda ise işlenmemiş bir suçtan suçlu kabul edilmesini talep eder. Bu talebini özgürce yaptığını belirtmesi... bunu kendisine bazı vaatlerde bulunulduğu için yapmadığını belirtmesi gerekir.
>
> Ceza pazarlığında suçlanan şahıs, suçlu olsun olmasın, suçlu olduğunu kabul eder ve böylelikle daha az bir ceza karşılığında devleti bir davaya bakma zahmetinden kurtarır.

Attica mahkûmları şartlı tahliye istedikleri zaman taleplerini dinlemek için kendilerine tanınan süre, dosyanın okunması ve üç kişilik mahkeme heyetinin durumu aralarında tartışmaları için gerekli süre dahil olmak üzere, 5.9 dakika idi. Bu süre sonunda hiçbir açıklama yapılmaksızın karar kendilerine bildiriliyordu.

Attica Cezaevi ayaklanması konusunda hazırlanan resmi rapor, mahkûmlara verilen sosyoloji dersinin bir değişim fikirleri forumuna nasıl dönüştüğünü anlatır. Önce birbiri ardına örgütlü protesto girişimleri yapıldı ve Temmuzda mahkûmlar verdikleri bir manifestoyla bir dizi ılımlı talepte bulundular. "Attica'da tansiyonun yükselmesi" asıl bundan sonra başladı ve San Quentin cezaevinde George Jackson'un öldürülmesi üzerine olaylar bir gün içinde tırmandı. O günlerde çok az mahkûm öğle ve akşam yemeklerini yemekte ve çoğu koluna siyah bant takmaktaydı.

9 Eylül 1971 günü gardiyanlar ile mahkûmlar arasında süren bir dizi çatışma, bir grup mahkûmun kötü kaynak yapılmış bir kapıyı kırarak cezaevinin dört avlusundan birini (kırk gardiyanı da rehin alarak) ele geçirmeleriyle bitti. Bundan sonraki beş günde mahkûmlar avluda övülesi bir toplumsal örgütlenme gerçekleştirdiler. Bir grup gözlemci vatandaşı davet eden mahkûmlar hakkında, gözlemciler arasında bulunan *New York Times* gazetesi köşe yazarı Tom Wicker, *A Time to Die* (Ölmek Zamanı) adlı kitabında şunları yazmıştı: "Mahkûmlar arasında farklı ırktan insanlar şaşırtıcı bir uyum içindeler... O cezaevi avlusu hayatımda gördüğüm ırkçılıktan uzak ilk yer oldu." Zenci bir mahkûm ise daha sonra şunu söyledi: "Beyazların bunu yapabileceklerini hiç düşünmemiştim... Fakat o avlunun nasıl bir yer olduğunu anlatamam; ağladım, çünkü herkes birbirine öyle yakındı ki..."

Beş gün sonra devletin sabrı tükendi. Vali Nelson Rockefeller cezaevine yapılacak askeri saldırıyı onayladı (bu konuda Cinda Firestone'un

"Attica" adlı nefesleri kesen filmini görmek gerekir). Ulusal Muhafızlar, cezaevi gardiyanları ve yerel polis ellerinde hiçbir ateşli silah bulunmayan mahkûmların üzerine otomatik silahlar, karabinalar ve hafif makineli tüfeklerle ateş ederek var güçleriyle saldırdılar. Otuz bir mahkûm öldürüldü. Cezaevi yetkililerinin gazetelere verdikleri ilk öykülerde, saldırı sırasında rehin alınan gardiyanlardan dokuzunun boğazı kesilerek öldürüldüğü duyurulmuştu. İlk resmi otopsiler bunun doğru olmadığını hemen gösterdi: dokuz gardiyan mahkûmların üzerine yağan kurşun sağanağında ölmüşlerdi.

Attica ayaklanmasının etkilerini ölçmek zordur. Attica olayından iki ay sonra Massachusetts'teki Norfolk cezaevinde mahkûmlar örgütlenmeye başladılar. 8 Kasım 1971 yılında silahlı gardiyanlar ve eyalet birlikleri, sürpriz bir baskınla Norfolk hücrelerine girdiler, on altı adamı çıkarıp naklettiler. Bir mahkûm bu sahneyi şöyle anlatmıştı:

> Dün akşam bir ile iki arasında uyandım (Vietnam'dan beri uykum oldukça hafifti) ve penceremden dışarı baktım. Askerler gelmişti. Gardiyanlar dolaşıyordu. Çok sayıda idiler. Büyük copları, kemerlerinde silahları vardı. Yatakhaneye giriyorlar ve insanları alıyorlardı, her çeşit mahkûmu alıyorlardı...
>
> Bir arkadaşımı da aldılar... Saat 1:30'da iki asker ve bir gardiyan tarafından her birimiz yalınayak, iç çamaşırlarımızla dışarı sürüklendik. Bu askerlere, silahlarına, maske ve sopalarına, ay ışığında parlayan miğferlerine bakıyor ve yüzlerindeki nefreti görebiliyordunuz. Silahlarla ve nefretle, miğferlerle ve maskelerle bu adamların nerede yaşadıklarını düşününce, uyanmaya başlıyordunuz; Kent Eyaleti ve Jackson ve Chicago ve Attica cezaevlerinde gerçeğe uyanıyordunuz, kafanızda şimşekler çakıyordu. Özellikle de Attica'yı düşününce...

Aynı hafta Massachusetts'in Concord cezaevinde bir başka baskın oldu. Bu sanki her tarafta, Attica'dan sonraki hafta ve aylarda, yetkililerin mahkûmlar arasında başlayan örgütlenme çabalarını kırmak için birdenbire önleyici eylemleri başlatmaları gibi bir şeydi. Concord'daki Cezaevi reform hareketinin genç lideri Jerry Sousa alınıp götürülmüş, gecenin bir yarısı Walpole'e atılmış ve hemen o ürkütücü tecrit birimi olan Dokuzuncu Koğuş'a konulmuştu. Sousa dışarıdaki arkadaşlarına bir rapor göndermeyi başardığı ana kadar kısa bir süre orada kaldı. Bu raporun içeriği Attica öncesi ve sonrasında mahkûmların düşünce biçimlerinde ne gibi değişiklikler olduğuna dair çok şey anlatmaktadır:

> Burada, Dokuzuncu Koğuş'ta, bir saat önce meydana gelen mahkûm Joseph Chesnulavich'in ölümüne yol açan ve ölümünü çevreleyen olaylar ve koşullarla ilgili üzücü bir rapor yazmak durumundayız.
>
> Noel arifesinden beri, burada, Dokuzuncu Koğuş'ta bulunan kötü niyetli

gardiyanlar, biz mahkûmlara terör uygulamışlardır. İçimizden dört kişi dövülmüştür ve dövülenlerden biri mahkûm Donald King'dir.

Bu, sürekli taciz ve insanlık dışı muameleden kurtulmak için mahkûm George Hayes tıraş bıçağını yemiş ve mahkûm Fred Ahern bir iğne yutmuştur... her ikisi de Massachusetts Devlet Hastanesi'ne yetiştirilmişlerdir.

Bu akşam saat 6'da cezaevi gardiyanları Baptist, Sainsbury ve Montiega Joe'nun üzerine içinde kimyasal köpük bulunan bir ateş söndürücü püskürtmüşler, daha sonra ağır çelik kapıyı çarpıp kapatarak onu hücresinde o halde bırakıp gitmişler ve giderlerken de "o serseri itin icabına bakacağız" gibi tehditler savurmuşlardır.

Gece saat 9:25'te Joe ölü bulunmuştur... Cezaevi otoriteleri, gazeteler ve medya Joe'nun ölümüne intihar diyeceklerdir. Fakat bizler Dokuzuncu Koğuş'ta bulunan mahkûmlar bu cinayetin tanıklarıyız ve gerçeği biliyoruz. Bundan sonra sıra bize mi gelecek?

Gerçekleşmekte olan mahkûmların örgütlenmeleriydi; bir mahkûmun bir diğerini korumaya çalışması, bireysel başkaldırının barındırdığı nefret ve öfkeyi alıp dünyayı değiştirmek için ortaklaşa bir çabaya dönüştürme girişimiydi. Dışarıda yeni bir şey daha oluyordu: Ülkenin her yanında cezaevlerine verilen destek artıyor, cezaevleri konusunda birçok edebiyat ürünü ortaya çıkıyordu. Suç ve ceza konusunda daha kapsamlı çalışmalar yapılıyordu; cezaevlerinin suçu önleyip ıslah etmediği, aksine yaygınlaştırdığı düşüncesi temel alınarak cezaevlerinin ortadan kaldırılması için başlatılan hareket giderek büyüyordu. Cezaevleri için farklı seçenekler tartışılıyordu: Kısa vadede (ıslah olmaz bir biçimde şiddet eğilimli olmadıkça) mahkûmların ıslahevlerinde tutulmaları, uzun vadede ise kendilerine ekonomik güvence sağlanması tartışılıyordu.

Mahkûmlar cezaevinin çok ötesindeki sorunları düşünmeye başlamışlardı; kendilerinden başka kurbanları, arkadaşlarını düşünüyorlardı. Walpole cezaevinde Amerika'nın Vietnam'dan çekilmesi konusunda bir bildiri elden ele dolaşıyordu. Birkaç mahkûmun şaşırtıcı bir beceriyle örgütlediği bu bildiriyi mahkûmların her biri özellikle imzalamıştı. Şükran gününde, Walpol'de ve onun dışında üç ayrı cezaevinde mahkûmlar, özel yemeği, Birleşik Devletler'de bulunan açlara dikkat çekebilmek için yemeyi reddettiler.

Mahkûmlar büyük bir emek harcayarak davalar üzerinde çalışıyorlardı ve mahkemelerde bazı zaferler kazanmaya başlamışlardı. Attica çevresinde konuşulanlar bir destek topluluğu yaratmış ve bunun etkileri görülmeye başlamıştı. Attica asileri ağır suçlarla suçlanmışlar ve iki kat, üç kat fazla ömür boyu hapis cezaları ile karşılaşmışlardı fakat bu suçlamalar sonunda düşmüştü. Yine de genelde mahkemeler cezaevinin kapalı, sıkı denetlenen dünyasına girmeyi reddettiklerini göstermişler, sonuçta mahkûmlar uzun zamandır bulundukları düzeyde ve yalnız başlarına kalmışlardı.

Mahkemelerde zaman zaman bir "zafer" kazanılsa bile, yakından bakılınca, işlerin pek de değişmeyeceği anlaşılıyordu. 1973 yılında (Procunier'in Martinez'e karşı açtığı davada) Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, California Ceza ve Islah Müdürlüğü'nün bazı posta sansür kararlarını Anayasa'ya aykırı bulduğunu ilan etti. Yakından incelendiğinde bu karar, "Birinci Maddedeki Özgürlükler" konusundaki o mağrur dil cambazlıklarına karşın, şunları söylüyordu: "... cezaevi mektupları üzerine konulan sansürün aşağıdaki kriterlere uyulduğu takdirde haklı ve yasal olduğunu belirtiriz..." Sansürün "devletin temel çıkarlarını koruma ve geliştirmeye yönelik" olduğunun söylenebileceği ya da "devletin güvenliği, düzeni ve itibarının korunmasına ilişkin temel çıkarların gerektirdiği" durumlarda sansür uygulanabilecekti.

1978 yılında Yüksek Mahkeme, medyanın cezaevi ve cezaevlerine girme konusunda hiçbir hakkı bulunmadığına karar verdi. Ayrıca cezaevi yetkililerinin, mahkûmların birbirleriyle konuşmalarını, toplanmalarını ya da mahkûmlar sendikasının kurulması konusunda haberleşmelerini yasaklayabileceği kararını verdi.

Mahkûmların da başından beri bildikleri bir gerçek; yani onların içinde bulundukları koşulların yasalarla, protestolarla, örgütlenmelerle, direnişle, kendi tutukluluk kültürlerini, edebiyatlarını yaratmalarıyla, dışarıdaki insanlarla bağlantı kurmakla değişmeyeceği gerçeği açığa çıktı. Artık dışarıda cezaevlerini bilen daha fazla sayıda insan vardı. Onbinlerce Amerikalı yurttaşlık hakları ve savaş karşıtı hareketlere katıldıkları için parmaklıklar ardında zaman geçirmişlerdi. Bunlar cezaevi sistemini öğrenmişler ve kolayca unutamayacakarı deneyimler edinmişlerdi. Artık toplum içinde, mahkûmların uzun yalnızlıklarını gidermek ve onları desteklemek için uygun bir temel oluşmuştu. Yetmişli yılların ortalarında bu olay yaşanmaya başlamıştı.

Bu yıllar duygusal patlamalar dönemiydi. Evlerinde tutuklu kadınlar ayaklanmışlardı. Gözden uzakta, demirler arkasında tutulan mahkûmlar ayaklanmışlardı. Ama en büyük sürpriz henüz yoldaydı.

Bir zamanlar kıtanın tek hâkimi olan, daha sonra beyaz istilacılar tarafından sürülerek yok edilen Kızılderililerin yeniden seslerini yükseltebilecekleri hiç düşünülmemişti. Son Kızılderili katliamı 1890 yılının son günlerinde Noel'den kısa bir süre sonra Güney Dakota'daki Pine Ridge'de, Yaralı Diz Deresi'nde yapılmıştı. Sioux kabilesinin büyük lideri Oturan Boğa, maaşını Birleşik Devletler hükümetinin verdiği Kızılderili Polisi tarafından öldürülmüştü ve kalan Siouxlar, 120 erkek, 230 kadın ve çocuk, kamplarına bakan bir tepe üzerinde bir Birleşik Devletler birliği tarafından üzerlerine iki mil uzağa mermi atabilen iki Hotchkins silahı çevrili halde kuşatma altına alınmışlardı. Askerler Kızılderililere silahlarını teslim etmelerini söyleyince içlerinden biri ateş etti. Bunun üzerine askerler silahlarını ateşlediler ve tepenin üzerindeki büyük silahlar Kızılderili çadırlarının üzerine mermi yağdırmaya başladı. Ateş kesildiğinde

350 kadın, erkek ve çocuktan 200 ile 300 kadarı ölmüştü. Ölen yirmi beş askerin çoğu kendi mermileri ve şarapnelleri ile ölmüştü; çünkü Kızılderililerin yalnızca birkaç tüfeği vardı.

Kızılderili kabileleri saldırıya uğramış, sindirilmiş ve aç bırakılmış bir halde yoksulluk içinde yaşadıkları Kızılderili koruma bölgelerine konularak bölünmüşlerdi. 1887 yılında çıkarılan Tahsis Yasası koruma bölgelerinin küçük arazi parçalarına bölünerek Kızılderililere kişisel mülk olarak tahsis edilmesini, böylelikle onları Amerika'daki küçük çiftçilere dönüştürmeyi öngörüyordu. Ancak bu araziler de beyaz vurguncular tarafından kapışıldığından koruma bölgeleri aynen kaldı.

Daha sonraları *New Deal* (Yeni Dirlik) döneminde Kızılderili Sorunları Bürosu'nun başına getirilen Kızılderili dostu John Collier zamanında kabile yaşamını düzeltmek için bazı çabalar gösterildi. Ancak daha sonraki yıllarda hiçbir temel değişiklik yapılmadı. Pek çok Kızılderili iyice yoksullaştırılmış koruma bölgelerinde yaşamaya devam etti. Kızılderili gençler sık sık bu alanları terk edip gidiyorlardı. Kızılderililer üzerinde çalışan bir antropolog, "Bir Kızılderili koruma bölgesi dünya üzerinde bildiğim en kusursuz sömürge sistemidir," demişti.

Bir süredir Kızılderililerin yok olmaları ya da diğer ırklarla karışmaları kaçınılmaz bir olgu olarak görünüyordu. Yüzyılın başlarında Birleşik Devletler'de bulunan bir milyon ya da onun üzerindeki Kızılderili nüfusundan yalnızca 300.000 kişi kalmıştı. Fakat sonra sayıları tekrar artmaya, ölmeye terk edilen bir bitkinin ölümü reddetmesi gibi yeniden çoğalmaya başladılar. 1960 yılına gelindiğinde 800.000 Kızılderili nüfus vardı ve bunların yarısı koruma bölgelerinde, yarısı da ülkenin her tarafındaki kasabalarda yaşıyordu.

Kızılderililerin yazdıkları özyaşam öyküleri onların beyaz kültür tarafından soğurulup yutulmayı nasıl reddettiklerini göstermektedir. Bunlardan biri şunları yazmıştı:

> Ah, evet, ben beyaz adamların okullarına gittim. Öğrendiklerimi onların okul kitaplarından, gazetelerinden ve İncillerinden öğrendim. Fakat zaman içinde bunların yeterli olmadığını gördüm. Uygarlaşmış insanlar, insan eliyle basılmış kitaplara haddinden fazla bağımlı yaşıyorlar. Ben yaratılışın bütününü gösteren Büyük Ruh'un kitabına dönüyorum...

Güneş Reis adındaki bir Hopi Kızılderilisi şöyle diyordu:

> İngilizce pek çok sözcük öğrenmiştim ve On Emir'in bir kısmını ezbere biliyordum. Yatakta nasıl uyunur, İsa'ya nasıl dua edilir, tarakla saç nasıl taranır, çatal bıçakla yemek nasıl yenir, tuvalet nasıl kullanılır... hep öğrenmiştim. İnsanın kalbiyle değil de kafasıyla düşündüğünü de öğretmişlerdi bana.

Şef Luther Dikilen Ayı 1933 yılında yazdığı *From the Land of the Spotted Eagle* (Benekli Kartalın Toprağından) adlı özyaşam öyküsünde şunları yazıyordu:

> Beyaz adamın büyük değişiklikler getirdiği doğru. Fakat çok renkli ve davetkâr olsa bile, yarattığı uygarlığın çeşitli meyveleri insanı hasta ediyor, öldürüyor. Sakatlamak, soymak ve engellemek uygarlığın birer parçası haline gelmişse o zaman ilerleme nedir?
>
> Çadırında yere oturup yaşam ve onun anlamı üzerinde tefekküre dalan, bütün canlıların birbiriyle olan akrabalıklarını kabul eden ve nesneler evrenindeki bütünlüğü anlayan insanın kendi kendisine uygarlığın gerçek cevherini aşılamakta olduğunu söylemek cüretini gösteriyorum...

1960'lı yıllarda Yurttaşlık Hakları Hareketi ve savaş karşıtı hareket büyüdükçe Kızılderililer de direnmek için enerji toplamaya ve durumumuzu nasıl düzeltebiliriz diye düşünerek örgütlenmeye başlamışlardı. 1961 yılında kabilelerden ve kentlerden gelen beş yüz kadar Kızılderili lider Chicago kentinde toplandı. Bu toplantı sonunda üniversite eğitimi almış genç Kızılderililer bir araya gelerek Kızılderili Ulusal Gençlik Konseyi'ni kurdular. Konseyin ilk başkanı, bir Paiute Kızılderilisi olan Mel Thom, şunları yazdı:

> Kızılderililer cephesinde eylemler çoğalmakta ve büyümektedir. Farklı fikirler, gülüşmeler, şarkılar, öfke patlamaları ve zaman zaman da geleceğe dönük planlar yapılmaktadır. ... Kızılderililer davalarının haklı olduğu konusunda güven ve cesaret kazanmaktadırlar.
>
> Savaşım sürecektir... Kızılderililer bir araya gelerek geleceklerini düşüneceklerdir...

Bu zaman içinde Kızılderililer, Birleşik Devletler hükümetinden utanç verici bir konu üzerinde hesap sormaya başladılar: anlaşmalar. Vine Deloria, Jr., 1969 yılında yazdığı ve geniş bir okur kitlesi bulan kitabı *Custer Died for Your Sins* (Custer Sizin Günahlarınız İçin Öldü) başlıklı çalışmasında, Başkan Lyndon Johnson'un Amerika'nın "yükümlülüklerinden" söz ettiğini, Başkan Nixon'un ise Rusya'nın anlaşmalara saygı duymadığından bahsettiğini belirterek, "Kızılderili halklar bu cümleleri başkanlardan duyunca gülmekten hasta oluyorlar," demektedir.

Birleşik Devletler hükümeti Kızılderililerle dört yüzden fazla anlaşma yapmış ve hiçbirine uymamıştı. Geçmişte, örneğin George Washington'un yönetimi zamanında New York bölgesindeki Iroquoislerle bir anlaşma imzalanmıştı: "Birleşik Devletler yukarıda adı anılan sınırlar içinde kalan bütün toprakların Seneca ulusunun mülkiyeti olduğunu kabul eder..." Fakat altmışlı yılların başında, Başkan Kennedy zamanında, Birleşik Devletler bu anlaşmayı hiçe sayarak bu topraklar üzerinde bir baraj kurmuş ve Seneca koruma bölgesinin çoğu sular altında kalmıştı.

Ülkenin birçok yerinde direniş hareketleri oluşmaya başlamıştı. Washington Eyaleti'nde Kızılderililere balık tutma hakkını bırakarak topraklarını ellerinden alan eski bir anlaşma vardı. Beyaz nüfus arttıkça ve bu nüfus balık tutma bölgelerini yalnızca kendisine ayırmak isteyince bu anlaşma da rafa kaldırıldı. Eyalet mahkemeleri nehir bölgelerini Kızılderili balıkçılara 1964 yılında bütünüyle kapatınca, Kızılderililer mahkeme kararlarına karşı çıkmak için Nisqually Nehri üzerinde "kaçak balık tutma eylemleri" yaptılar ve protestolarını yaygınlaştırma amacıyla hapse girmeyi göze aldılar.

Ertesi yıl yerel mahkemelerden birinin yargıcı, Puyallup adlı bir kabilenin artık bulunmadığı yargısından hareketle, bu kabileden gelen hiç kimsenin kendi adlarıyla anılan Puyallup Nehri'nde balık avlayamayacağına karar vermişti. Polis Kızılderili balıkçı gruplarına baskınlar düzenliyor, kayıklarını tahrip ediyor, ağlarını kesiyor, insanları itip kakıyor, yedi Kızılderili'yi tutukluyordu. 1968'de alınan bir Yüksek Mahkeme kararı anlaşma nedeniyle Kızılderililerin hakları olduğunu onaylamış; fakat eyaletin de, Kızılderililere karşı ayrımcılık yapmadıkça, bütün balıkçılık faaliyetlerini düzenleme hakkı olduğunu bildirmişti. Eyalet de balık tutan Kızılderilileri uyarıp engellemeye ve tutuklamaya devam etmişti. Sonuçta eyalettekiler de Yüksek Mahkeme kararına, Güney'deki beyazların uzun yıllar boyunca Anayasa'nın 14. Maddesi'ne yaptıklarını yapıyorlar; kararı görmezden geliyorlardı. Protestolar, baskınlar, tutuklamalar yetmişli yılların başlarına dek sürdü.

Kaçak balık tutma eylemlerine karışan Kızılderililerden bazıları Vietnam Savaşı gazileriydi. Bunlardan biri olan Sid Mills, 13 Ekim 1968 tarihinde Washington'daki Nisqually Nehri üzerinde Frank'in Arazisi denilen noktada bir kaçak balık tutma eylemi gerçekleştirdiği için tutuklanmıştı. Mills bir metin hazırlayarak kamuoyuna şunları duyurdu.

> Ben bir Yakima ve Cherokee Kızılderilisiyim ve bir insanım. İki yıl dört aylık bir süre için Birleşik Devletler ordusunda askerlik yaptım. Tehlikeli bir biçimde yaralanıncaya dek Vietnam Savaşı içinde yer aldım... Bu günden başlayarak Birleşik Devletler ordusuna karşı hizmet ve görev yükümlülüklerimden herhangi birini üstlenmeyi reddediyorum.
>
> Benim artık ilk ve tek yükümlülüğüm; Nisqually, Columbia ve Kuzeybatı Pasifik'in diğer nehirleri üzerinde, yasalarla belirlenmiş bir anlaşmanın kendilerine sağladığı, sıradan, alışılmış bir balık tutma etkinliğine yeniden kavuşabilmek için savaşım veren Kızılderili halka karşıdır. Bu kavgalarında onlara herhangi bir biçimde hizmet etmektir...
>
> Bu kararın, Vietnam'dan ölü dönen biz Kızılderili balıkçıları buraya gömerken, buradaki Kızılderili balıkçıların korunmasız bir biçimde sürekli bir saldırı altında tutuldukları gerçeğinden etkilenmiştir...
>
> Yalnızca üç yıl önce bugün, yani 13 Ekim 1965 tarihinde, 19 kadın ve çocuğa. Washington Eyaleti'nin 45 silahlı görevlisi, Frank'ın Arazisi'nden geçen

Nisqually Nehri üzerinde saldırmış, bu savunmasız insanlara kötü niyetli, hayvanca muamele edilmiştir...

Batı yarıkürede en eski insan iskeleti kalıntılarının Columbia Nehri kıyılarındaki son kazılarda çıkması ilginçtir. Bunlar Kızılderili balıkçılara ait kalıntılardır. Milyonlarca dolar harcayıp kemiklerimizi toplattıran, atalarımızın yaşam biçimlerini araştırıp kalıntılarımızı zarar görmemesi için korumaya alırken, yaşayanlarımızın kanını içmeye çalışanlar ne biçim bir yönetim ve toplum anlayışına sahiptirler?

Bizler haklarımız için savaşacağız!

Kızılderililer savaştılar. Yalnızca fiziksel bir direniş göstererek değil, beyaz kültürün bütün donanımlarını da kullanarak, kitaplar, sözcükler ve gazetelerle savaştılar. 1968 yılında Kanada ile Birleşik Devletler arasındaki St. Lawrence River'deki Akwesasne'de yaşayan Mohawk Ulusu'nun üyeleri *Akwesasne Notları* adı altında oldukça başarılı bir gazete çıkarmaya başladılar. Bu gazetede haberler, makaleler, şiirler çıkıyor, hemen hepsi bir başkaldırı ruhunu yansıtıyordu. Bir de bastırılamayan bir gülmece karışıyordu yazılanlara. Vine Deloria, Jr. şunları yazıyordu örneğin:

Zaman zaman Kızılderili olmayanların düşünce tarzlarından etkileniyorum. Geçen yıl Cleveland'de idim ve Amerikan tarihini Kızılderili olmayan biri ile konuşmak durumunda kaldım. Bana Kızılderililere yapılanlar için gerçekten üzgün olduğunu, ama bunların iyi bir nedenle yapıldığını söyledi. Kıtanın gelişmesi gerekiyordu ve Kızılderililer de bu gelişmeye engeldiler ve bu nedenle gitmeleri gerekiyordu. "Toprak sizin malınızken onu ne yaptınız ki?" diye sordu bana. Ne demek istediğini, Cleveland'den geçen Cuyahoga Nehri'nin birden yanmaya başladığını görünceye dek anlamadım. Nehre o kadar çok yanıcı sanayi artığı atılmıştı ki çevresinde oturanlar yazları nehrin ateş almaması için özel önlemler almak zorunda kalıyorlardı. Kızılderili olmayan arkadaşımın fikrini bir kez daha düşününce belki de onun haklı olabileceğine karar verdim. Beyazlar toprağı daha iyi kullanmanın yolunu bulmuşlardı. Yanan bir nehir yaratmayı kaç Kızılderili düşünebilirdi ki?

9 Kasım 1969'da meydana gelen dramatik bir olay, herkesin dikkatini Kızılderililerin dertleri üzerinde daha önceki olaylara oranla çok daha fazla yoğunlaştırdı. Bu olay Kızılderililerin yaptıkları yerel nitelikteki protesto gösterilerine karşı takınılan duyarsızlıkların içinden bir bomba gibi patladı ve bütün dünyaya Kızılderililerin hâlâ yaşadıklarını ilan etti. O gün şafaktan önce, yetmiş sekiz Kızılderili, San Francisco Körfezi'ndeki Alcatraz Adası'na çıktılar ve adayı işgal ettiler. Alcatraz "Kaya" takma adı verilen, herkesin nefret ettiği, ürkütücü bir federal cezaeviydi ve artık kullanılmıyordu. 1964 yılında bir grup genç Kızılderili burayı işgal edip bir Kızılderili üniversitesi kurmak istemişler, fakat oradan çıkarılmışlar ve olay hiç duyurulmamıştı.

Fakat bu defaki eylem farklıydı. Grup, San Francisco eyalet üniversitesinde Kızılderili Etütlerinin başkanı bir Mohawk Kızılderilisi olan Richard Oakes ile bir Sac ve Fox Kızılderilisi olan ve Kızılderili kolejinin ünlü futbol yıldızı, olimpik koşucu, uzun atlayıcı ve engelli koşu atleti Jim Thorpe'un kızı, Grace Thorpe tarafından yönetiliyordu. Adaya başka Kızılderililer de çıktılar ve Kasımın sonunda, elliden fazla kabileyi temsil eden neredeyse altı yüz Kızılderili Alcatraz'da yaşamaya başladılar. Bunlar kendilerine "Bütün Kabilelerin Kızılderililileri" adını taktılar ve "Kaya'yı Ele Geçirdik" başlığıyla bir bildiri yayımladılar. Bu bildiride Alcatraz'ı cam boncuklar ve kırmızı kumaş karşılığı satın almak istediklerini, bundan üç yüz yıl önce Manhattan Adası'nı alan beyazların da Kızılderililere bu fiyatı ödediklerini bildirdiler. Ayrıca başka şeyler de söylüyorlardı:

> Alcatraz denilen şu adanın, standartlarını beyaz adamın kendi kendine belirlediği bir Kızılderili Koruma Bölgesi için çok uygun olduğu düşüncesindeyiz. Bunu söylememizin nedeni, buranın birçok Kızılderili Koruma Bölgesine, aşağıdaki noktalarda çok benzemesidir:
>
> 1. Burası çağdaş yaşamın bütün olanaklarından çok uzaktadır ve yeterli ulaşım aracı bulunmamaktadır.
> 2. Suyu yoktur.
> 3. Sağlık açısından koşulları yetersizdir.
> 4. Petrol ya da maden kullanma hakları yoktur.
> 5. İş alanları olmadığından işsizlik çok büyük bir sorundur.
> 6. Koruyucu sağlık birimleri yoktur.
> 7. Kayalık bir toprak üzerinde kurulmuştur ve hiçbir av hayvanı yaşamamaktadır.
> 8. Eğitim olanakları yoktur.
> 9. Nüfus verilen alana sığmamaktadır.
> 10. Burada yaşayanlar her zaman mahkûm muamelesi görmüşler ve başkalarına bağımlı yaşatılmışlardır.

Kızılderililer adayı Yerli Amerikan Ekoloji Araştırmaları Merkezi haline getireceklerini duyurdular: "Körfez Bölgesinde hava ve suyu temizlemek için çalışacağız... balıkçılığı ve hayvan yaşamını canlandıracağız..."

Bu olayı izleyen aylarda hükümet Alcatraz'a verilen elektriği, telefonu, suyu kesti. Kızılderililerin çoğu adayı terk etti, fakat diğerleri kalmakta ısrar ettiler. Bir yıl sonra hâlâ oradaydılar ve "Toprak Anamız üzerindeki her ırktan, her dili konuşan erkek ve kız kardeşlerimize" başlıklı bir mesaj yayımladılar:

> Gerçek Özgürlük, Adalet ve Eşitlik adına, siz, bu dünyada yaşayan kardeşlerimiz bizim haklı davamıza destek verdiğiniz için hâlâ Alcatraz Adasını elimizde tutmaktayız. Ellerimizi ve kalplerimizi size uzatıyor ve her birinize tek tek ruh mesajları gönderiyoruz – KAYA BİZİMDİR...

Bizler şiddetin yalnızca daha büyük bir şiddet doğuracağını öğrenmiş bulunuyoruz ve bu nedenle Alcatraz'ı işgalimizi barışçıl bir biçimde sürdürüyoruz ve bu Birleşik Devletler yönetiminin de aynı biçimde hareket edeceğini umut ediyoruz...

Bizler gururlu bir halkız. Kızılderiliyiz! Sözde uygarlığın neler vaat ettiğini gözledik ve reddettik. Bizler Kızılderililerizl Geleneklerimizi koruyacağız ve çocuklarımızı eğiterek yaşam biçimimizi sürdüreceğiz. Bizler Kızılderililerizl Daha önce hiç yapılmamış bir biçimde ellerimizi birlik ve beraberliğimiz için birleştireceğiz. Bizler Kızılderililerizl Toprak Anamız bizim seslerimizi bekliyor. Biz bütün kabilelerin Kızılderililerliyiz. KAYA BİZİMDİR!

Altı ay sonra federal güçler adayı işgal ettiler ve orada yaşayan Kızılderililerl zorla attılar.

Bundan böyle Novajo Kızılderililerinden ses seda çıkmayacağı düşünülmüştü. 1800'lerin ortalarında "Kit" Carson'un emrindeki Birleşik Devletler birlikleri Navajo köylerini yaktılar, mahsüllerini ve meyve bahçelerini tahrip ettiler ve yerlileri zorla topraklarından çıkardılar. Ancak yerliler New Mexico'da Black Mesa bölgesinde onlara asla boyun eğmediler. 1960'lı yılların sonunda Peabody Kömür Şirketi yerlilerin topraklarında "açık ocak" yöntemi ile kömür çıkarmaya başladı. Bu, bitki köklerinin bulunduğu toprağın üst tabakasını acımasızca kazıp bitki örtüsünü tahrip etmeye yönelik bir yöntemdi. Şirket bazı Novajo Kızılderililerivle imzalanan bir "sözleşme"yi öne sürüyordu. Bu durum geçmişte bazı Kızılderili kabileleriyle imzalanan "anlaşmalar" sonucu, Kızılderililerin ellerinden bütün toprakların alınmasını hatırlatıyordu.

1969 yılı ilkbaharında 150 kadar Kızılderili toplanarak açık ocak yöntemiyle kömür çıkarmanın su ve havayı kirleteceğini, hayvan otlattıkları alanı yok edeceğini, zaten kıt olan su kaynaklarını tüketeceğini ilan ettiler. Genç bir kadın Peabody Kömür Şirketi'nin çıkardığı balık dolu göller, otlaklar, ağaçlar gösteren halkla ilişkiler broşürünü işaret ederek, "Bu resimlerde gördüğünüz manzaraları artık göremeyeceğiz... Çocuklarımız ve çocuklarımızın çocuklarını nasıl bir gelecek bekliyor?" diye soruyordu. Toplantıyı örgütleyenler arasında bulunan Navajo kabilesinden yaşlıca bir kadın şöyle diyordu: "Peabody'nin canavarları toprak anamızın, kutsal dağımızın kalbini oyuyorlar ve onun acısını biz de hissediyoruz... Burada yıllardır yaşıyorum ve gitmeye de hiç niyetim yok."

Peabody'nin işlemlerinden Hopi kabilesi Kızılderililerl de etkilenmişler ve Başkan Nixon'a şu protesto mektubunu göndermişlerdi:

Hopi kabilesinin yaşadığı kutsal topraklar bugün beyaz adamın kentlerini güçlendirmek için buralarda kömür ve su arayanlar tarafından kirletiliyor... Büyük Ruh buna izin vermememizi söylüyor... Büyük Ruh Topraktan bir şeyler alarak yaşayanları yok etmemizi söylüyor...

Büyük Ruh bize Toprağın üzerine bir su kabuğu dolusu kül dökülürse çok

> kişinin öleceğini ve yaşamın bu şekilde sona ermesinin yakında gerçekleşeceğini söylemişti. Biz bunu Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombalar olarak yorumluyoruz. Böyle bir olayın bir daha hiçbir yerde, hiçbir ulusa yapıldığını görmek istemiyoruz; bu enerjiyi savaş için değil, barışçı amaçlarla kullanmalıyız...

O yıllarda meydana gelen, medyanın görmezden geldiği olayların haberlerini okurlara ulaştırmak için çıkarılan sayısız yerel dergiden biri olan *La Raza* adlı dergide Kuzey California'daki Pit Nehri Kızılderililerinden bahsediliyordu. Altmış Pit Kızılderilisi kendilerine ait olduğunu söyledikleri toprakları işgal etmişler, orman görevlileri işe karışınca onlara da karşı çıkmışlardı. İşgalcilerden biri olan Darryl B. Wilson, olayı daha sonra şöyle anlatmıştı: "Portakal renkli alevler ağaçları canlandırarak dans ederken ve karanlığın içinden süzülen soğuk konuşan ateşe meydan okurken, nefeslerimiz küçük bulutlar halinde çıktı ve sesimizi yükselttik." Kızılderililer hükümete hangi anlaşmaya dayanarak toprakları aldığını sordular. Böyle bir anlaşma yoktu. Hükümet onlara yalnızca, Kızılderililerle beyazlar arasında toprak nedeniyle bir anlaşmazlık çıkarsa "kanıt bulma sorumluluğu beyaz adamındır" diyen bir federal yasa (25 USCA 194) gösterebildi.

Kızılderililer, tavanı saç levhalardan yapılmış yarım daire biçiminde büyük bir baraka kurmuşlardı ve görevliler bunun manzarayı bozan çirkin bir şey olduğundan kaldırılmasını söylediler. Wilson ayrıca şunları da yazdı:

> Bütün dünya çürüyor. Su zehirli, hava kirlenmiş, siyaset çirkinleşmiş, toprağın barsakları dışarı uğramış, orman yağmalanmış, sahiller yok edilmiş, kasabalar yakılmış, insanların yaşamları mahvedilmiş... ve federaller gelip Ekim ayının yarısından fazlasını bizim barakanın "çirkin" olduğunu anlatmakla geçiriyorlar.
>
> Bize göre bu baraka güzel. Bizim için o eğitimimizin başlangıcı oldu. Toplanma yerimiz. Evsizler için ev. Dinlenmek isteyenler için bir sığınak. Bizim kilisemiz. Karargâhımız. İş gördüğümüz ofis. Özgürlüğe yaklaşmamızın simgesi. Barakamız hâlâ ayakta.
>
> Bu baraka aynı zamanda bizim parçalanmış, küçültülmüş ve bölünmüş kültürümüzü yeniden canlandırmak için bir merkez üssü. Bizim başlangıç noktamız. Gökte tek bir bulutun bile olmadığı bir ilkbahar sabahı yükselen güneşimiz. Kalbimizi iyi ve saf duygularla dolduran bakılası, görülesi bir şey. Dünyadaki o küçük nokta. Bizim yerimiz.

Fakat şerifin emrindeki 150 görevli, makineli tüfekleriyle, çifteleri, av tüfekleri, tabancaları, copları, sopaları, gürzleri, köpekleri, zincirleri, kelepçeleri, prangaları ile geldiler. "Yaşlılar korkmuştu. Gençler cesaretlerini sorguluyorlardı. Küçük çocuklar yıldırım çarpmış geyik gibiydiler.

Kalpler yazın sıcağında koşulmuş bir yarıştan çıkmış gibi hızla atıyordu." Görevlilerin coplarını sallamaya başlamasıyla ortalık oluk oluk akan kana bulandı. Wilson görevlilerden birinin copunu yakaladı, yere itildi, kelepçelendi ve yüzü toprakta yatarken arkadan defalarca kafasına vuruldu. Altmış altı yaşında bir yaşlı adam bayılıncaya kadar dövüldü. Hepsi kamyonlara doldurulup götürüldüler; eyalet ve federal güvenlik güçlerine saldırmakla ve ağaçları kesmekle suçlandılar; fakat toprak mülkiyetinin sorgulanmaması için izinsiz girme suçu yöneltilmedi. Bu olay bütünüyle kapandığında Kızılderililer hâlâ cesur bir biçimde karşı çıkıyorlardı.

Vietnam Savaşı'na katılan Kızılderililer yaşadıkları bölgelerin dışında tanıdıklar edindiler. Vietnam savaş gazilerinin savaş deneyimlerini anlattıkları Detroit'teki "Kış Askeri Sorgulamaları" programında Evan Haney adlı Oklahomalı bir Kızılderili bu konuda şunları anlattı:

> Kızılderililer 100 yıl kadar önce de aynı kıyımlardan geçirildiler. O zaman biyolojik savaş yöntemleri kullanılmış, Kızılderililerin battaniyelerine çiçek hastalığı mikropları konmuştu...
>
> Ben Vietnam halkını biraz tanıdım ve aynı bizlere benzediklerini gördüm... Yaptığımız şey kendimizi ve dünyayı yok etmekten başka bir şey değil.
>
> Yaşamım boyunca hep ırkçılıkla karşılaştım. Çocukken TV'de kovboyları ve Kızılderililerı seyreder, Kızılderililere değil de askerlere tezahürat yapardım. Durum o kadar kötüydü. Kendi kendimi yok etme noktasına getirilmiştim...
>
> Oklahoma'da gittiğim köy okulunda okuyan çocukların % 50'si Kızılderili olmasına karşın ne okulda ne televizyonda ne de radyoda Kızılderili kültürü hakkında bir şey öğretiliyordu. Kızılderili tarihi hakkında hiçbir yerde, kütüphanede bile tek bir kitap yoktu...
>
> Ama ben bir terslik olduğunu biliyordum. Kendi kültürüm hakkında okumaya ve öğrenmeye başladım...
>
> Kızılderili halkın Alcatraz ya da Washington'a balık tutma haklarını savunmak için giderlerken en mutlu anlarını yaşadıklarını gördüm. Kendilerini sonunda insan gibi hissedebileceklerdi.

Kızılderililer "kendi kendilerini yok etme" konusunda, kültürlerinin yok olması konusunda bir şeyler yapmaya başladılar. 1969 yılında Amerikan Kızılderili Bilim Adamlarının İlk Mezunlar Derneği toplantısında, Kızılderililer infial içinde, Birleşik Devletler'in her tarafında küçük çocuklara okutulan ders kitaplarında Kızılderililerin ya yok sayıldıkları ya da hakaretle anıldıklarından yakındılar. O yıl Kızılderili Tarihi Yayınevi kuruldu. Burada ilk ve ortaokul çocuklarının ders kitaplarından dört yüz kadarı değerlendirilerek hiçbirinde Kızılderililer hakkında doğru bilgiler verilmediği saptandı.

Okullarda bir karşı saldırı başladı. 1971 yılı başlarında Alaska, Glennalen'de bulunan Copper Vadisi okulunda okuyan kırk beş Kızılderili öğrenci, Kongre'deki Alaska temsilcisine bir mektup yazarak, Alaska petrol borusunun ekolojik açıdan zararlı olduğunu ve "Alaska'mızın güvenliği, sessizliği ve huzuru açısından bir tehdit oluşturmakta" olduğunu bildirdiler.

Bu hareketlere diğer Amerikalılar da ilgisiz kalamıyor ve okullarda öğrendiklerini yeniden düşünmeye başlıyorlardı. Kızılderili tarihi konusundaki hataları düzeltmeye yönelik ilk sinema filmleri de yapılmaya başlanmıştı. Bunlardan biri de Thomas Berger'in romanına dayalı olarak çekilen *Little Big Man* (Küçük Büyük Adam) Kızılderili tarihi konusunda giderek daha çok sayıda kitap yazılmaya başladı ve sonunda yepyeni bir tarih literatürü ortaya çıktı. Öğretmenler kalıplaşmış Kızılderili tiplemelerine karşı duyarlı davranmaya başladılar, eski ders kitaplarını çöpe attılar ve yeni malzeme kullanmaya başladılar. 1977 yılı ilkbaharında New York kenti ilkokullarında çalışmış olan Janc Califf adlı bir öğretmen dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileriyle yaşadığı deneyimleri kaleme aldı. Önce sınıfa geleneksel ders kitaplarını getirerek öğrencilerine bilinen Kızılderili tiplemesini ortaya çıkarmalarını söyledi. Onlara Amerikan yerlileri olan yazarlardan parçalar ve *Akwesasne Notları* adlı dergiden makaleleler okuyarak sınıfta protesto posterlerini gösterdi. Bundan sonra çocuklardan okudukları kitapların editörlerine mektup yazmalarını istedi:

> Değerli Editör,
>
> Kristof Kolomb'un Seferi adı ile çıkardığınız kitabı hiç beğenmedim; çünkü bu kitapla Kızılderililer konusunda doğru olmayan şeyler var... Sevmediğim bir başka şey de bu kitabın 69. sayfasında Kristof Kolomb'un Kızılderilileri İspanya'ya davet ettiğinin yazılmış olmasıdır. Gerçekte Kolomb onları İspanya'ya kaçırmıştır.
>
> Saygılarımla,
> Raymond Miranda

1970 yılının Şükran Günü'nde Amerika'ya göç edenlerin karaya ayak basmalarının yıldönümünde yetkililer bir kutlama yapmayı düşünmüşlerdi: Tören konuşmasını bir Kızılderiliye yaptıracaklardı. Frank James adlı bir Wampanoag Kızılderilisini konuşma yapmak üzere bulup getirdiler. Fakat onun yapacağı konuşmayı görür görmez bu kararlarından vazgeçip konuşmayı iptal ettiler. Plymouth Massachusetts'de yapılamayan tören konuşmasının bir bölümünde şunlar vardı (bu konuşmanın tamamı *Amerikan Kızılderililerinin Protesto Kayıtları* adlı arşivde bulunabilir):

Size bir Erkek, bir Wampanoag erkeği olarak sesleniyorum... Burada sizinle düşündüklerimi paylaşmak için bulunurken içimde karmakarışık duygular taşıyorum... Amerika'ya ayak basan Hacılar, atalarımın mezarlarını talan edip mezarlara bırakılan mısır, buğday ve fasulyeleri çalmalarından dört gün öncesine kadar Cape Cod sahillerini keşfe çıkmak için pek de büyük bir istek göstermediler...

Biz Kızılderililerin ruhu ölmeyi reddediyor. Dün ormandaki patikaları ve kumlu yolları bir baştan bir başa yürüdük. Artık birleşme yolundayız. Artık kendi Kızılderili çadırlarımızda değil, sizin bu beton çadırınızda bulunuyoruz. Ayaklarımız üzerinde gururla, bütün gücümüzle doğrulup, kısa bir süre içinde bize karşı yapılmasına izin verdiğimiz bütün haksızlıkları düzelteceğiz...

Kızılderililer için şiir ve nesir arasında hiçbir zaman belirgin bir sınır bulunmazdı. New Mexico'da okuyan bir Kızılderili yazdığı şiirler nedeniyle övgüler alınca; "benim kabilemde hiç şair yoktur. Herkes şiir gibi konuşur," demişti. Yine de William Brandon tarafından *The Last Americans* (Son Amerikalılar) adlı kitapta derlenen şiirlerle, Shirley Hill Witt ve Stan Steiner'in *The Way* adlı Kızılderili şiirleri derlemesi bulunuyordu.

Ashinabe kabilesinde yazılan bir "bahar şiiri"nde Gerald Vizenor'un çevirisiyle şöyle deniliyordu:

gözlerim geniş
otlakları tararken
yazın geldiğini hissederim
ilkbaharın karnında

Joseph Concha'nın "Son Gelen Kar" adlı şiirinde ise şöyle denmekteydi:

"En son gelen hep kar olur,
Bir sessizlik çöker her şeyin üzerine."

1940 yılında Özel Navajo Programı adlı seminere katılan beşinci yıl öğrencilerinden bir grup "Değil işte!"* adlı bir şiirde şunları yazmışlardı:

Novajo Reservasyonu yalnızlığın ortasında mı yani?
Değil işte!
Güneşli gökleri,
ya açık mavi
ya yağmurla gri.
Ama her bir günü neşeli,
Doğanın istediği gibi.
Hayır burası hiç de olamaz yalnızlığın yeri

* "It is Not!"

Ya bir Navajo evi? Küçük mü dediniz ya da bakımsız, eski?
Hiç de değil,
İçinde sevgi,
Gülücük kahkaha,
ve bol konuşmanın yeri.
Ama en iyisi
Herkese açık bir kapı
Herkese bir yer olan
Sımsıcak bir yuvadır Navajo evi.
Bir kale bu kadar olabilir mi?

1973 yılı Mart ayında Kuzey Amerika'daki Kızılderililerin hâlâ hayatta olduklarına dair güçlü bir işaret belirdi. 1890 katliamının yapıldığı yer olan Pine Ridge Koruma Bölgesi'nde, Oglala Sioux kabilesinden binlerce kişi ve onların dostları, Yaralı Diz'in köyünde toplanarak burayı Kızılderili topraklarının ve Kızılderili hak taleplerinin bir simgesi olarak işgal ettiler. Bu olayın tarihi, olaya karışmış bulunanların anlattıkları, 1972 yılında *Akwasasne Notları*'nda *Voices from Wounded Knee* (Yaralı Diz'den Sesler) adı altında kolay bulunmayacak bir gerçeklik içinde kayda geçirildi, belgelendi.

1970'li yıllarda Pine Ridge Koruma Bölgesi'nde yetişkin erkeklerin % 54'ü işsizdi; ailelerin üçte biri devlet yardımıyla geçiniyordu; alkolizm yaygındı ve intihar oranı yüksekti. Bir Oglala Sioux yerlisinin yaşam ortalaması 46 yıldı. Yaralı Diz işgalinden hemen önce Custer kasabasında şiddet olayları görülmüştü. Wesley Bad Heart Bull adlı bir Kızılderili beyaz bir benzin istasyonu çalışanı tarafından öldürülmüştü. Adam 5.000 *dolar* kefaletle serbest bırakılmış, adam öldürmekle suçlanarak on yıl hapis cezası alma olasılığı ile karşı karşıya kalmıştı. Olayı protesto etmek üzere toplanan Kızılderililer polisle çatıştılar. Cinayet kurbanının annesi Mrs. Sarah Bad Heart Bull, otuz yıl hapsini istedikleri suçlamalara maruz kalarak tutuklandı.

27 Şubat 1973'te Oglala Siouxların üç yüz kadarı Yaralı Diz'in köyüne girip burayı özerk bölge ilan ettiler. Bunların çoğu Amerikan Kızılderili Hareketi (AKH) adı verilen militan bir örgütün üyesiydiler. Ellen Moves Camp bu olaydan bir süre sonra şunları söyleyecekti: "Burada Amerikan Kızılderili Hareketi örgütüne ihtiyacımız olduğuna karar verdik; çünkü adamlarımız korkup geride kalmaya çalışıyorlardı. Öne çıkıp sesini yükseltenler çoğu kez kadınlardı."

Birkaç saat içinde iki yüzden fazla FBI ajanı, federal güçler ve Kızılderi İşleri Bürosu'nun polisleri etrafı çevirdiler ve kente giriş çıkışları kapattılar. Zırhlı araçları, otomatik silahları, makineli tüfekleri, el bombası rampaları, gaz bombaları vardı ve kısa sürede ateşe başladılar. Üç hafta sonra Giladys Bissonette şunları söylüyordu: "Buraya, Yaralı Diz'e geldiğimizden beri bize defalarca ateş edildi. Her defasında karanlığın

basmasını beklediler. Ama geçen gece en kötü ateşle karşılaştık. Sanırım Büyük Ruh da bizimle; çünkü atılan hiçbir mermi vücudumuza değmedi. Bir gece mermi yağmurunun içinden geçtik... Buradan bütünüyle bağımsız bir Oglala Sioux ulusu oluncaya kadar ayrılmayacak, burayı savunacağız.

Kuşatma başladıktan bir süre sonra yiyecek azalmaya başladı. Michigan'daki Kızılderililer bir uçakla yiyecek gönderdiler. Uçak kampın içine indi. Ertesi gün FBI ajanları pilotu ve uçağı kiralayan Michiganlı doktoru tutukladılar. Nisanın ortasında üç uçak 600 kg. yiyecek daha atabildi. Fakat insanlar yiyeceği almak için toplanınca tepelerinde devletin bir helikopteri belirdi ve aşağıya insanların üzerine ateş etti; aşağıdan da her taraftan ateş edilmeye başlandı. Bir kilisenin içinde yatakta yatan bir Kızılderili, Frank Clearwater bir merminin isabet etmesiyle yaralandı. Karısı onunla birlikte bir hastaneye gidince tutuklanarak hapse atıldı. Clearwater öldü.

Karşılıklı ateş devam etti. Bir ölüm daha oldu. Sonunda görüşmeler yapılarak barış imzalandı, her iki taraf da silahlarını bırakmaya razı oldu. (Kızılderililer 1890 katliamını hatırlatarak silahlı adamlarla sarılı bir haldeyken silahlarını bırakmayı reddettiler.) Birleşik Devletler yönetimi Kızılderili sorunlarını araştırmayı vaat etti ve başkanın atadığı bir komisyonun 1868 anlaşmasını yeniden incelemesi kararlaştırıldı. Kuşatma bitti ve 120 işgalci tutuklandı. Birleşik Devletler yönetimi daha sonra 1868 anlaşmasının tekrar incelendiğini ve geçerli bulunduğunu, çünkü bu anlaşmanın -Birleşik Devletler yönetiminin araziye el koyma erkine göre- yönetim tarafından "değerli mülk" olarak el koyulacak arazi anlaşması ile değiştirilmiş olduğunu bildirdi.

Kızılderililer yetmiş bir gün dayanmışlar ve kuşatılmış bölgede olağanüstü bir toplum yaratmayı başarmışlardı. Komünal mutfaklar kurulmuş, bir sağlık kliniği ve hastane oluşturulmuştu. Navajo Kızılderilisi bir Vietnam gazisi:

> Yenildiğimiz düşünülürse insanların olayları böyle soğukkanlı karşılaması müthiş bir şey... Fakat insanlar çekip gitmiyorlar; çünkü inandıkları bir dava var. Vietnam'da bizim savaşı kaybetmemizin nedeni bir davamızın olmayışıydı. Biz zenginlerin kavgasını zenginler için yapıyorduk... Yaralı Diz'deki kavgada moralimiz çok iyi. Çünkü hâlâ gülebiliyoruz.

Yaralı Diz'e Avustralya'dan, Finlandiya'dan, Almanya'dan, İtalya'dan, Japonya'dan, İngiltere'den destek mesajları geldi. Bir mesaj da, ikisi Kızılderili olan Attica kardeşlerden geldi: "Siz bizim Toprak Anamız ve Onun Çocukları için savaşıyorsunuz. Ruhlarımız sizinle birlikte savaşıyor!" Kara Geyik Wallace şu yanıtı verdi: "Küçük Yaralı Diz, büyük dev bir dünyaya dönüştü."

Yaralı Diz olayından sonra ölümlere, davalara, polisin ve mahkemelerin hareketi kırmak için yaptıklarına karşın Amerikan Kızılderilileri Hareketi sürdürüldü.

Akwesasne Notları'nı hazırlayan Akwesasne Cemiyeti Kızılderilileri her zaman bölgelerinin, beyaz adamın işgal edemeyeceği özerk bir bölge olduğunda ısrar etmişlerdi. Bir gün New York eyalet polisi Mohawk Kızılderilisi olan bir kamyon şoförüne üç ayrı ceza kesmiş, bunun üzerine Kızılderili Meclisi, polis güçlerinde görev yapan bir yüzbaşı ile görüşmeler yapmıştı. Cezayı veren polis önce kurallara uyarak ceza kestiğinde ısrar etmiş, Akwesasne bölgesinde bile kurallara uyulması gerektiğini söylemişti. Ama elbette yüzbaşı inandırı olmaya çalışıyordu. Sonunda Mohawk heyetiyle konuyu konuşmadan ne bu bölgede ne de bu bölgenin dışında bir Kızılderiliyi tutuklayacağı konusunda ikna oldu. Yüzbaşı bunun üzerine oturup bir puro yaktı. Uzun saçlarıyla seçkin görünüşlü bir adamı olan Kızılderililerin şefi Joachquisoh ayağa kalkıp ciddi bir sesle yüzbaşıya hitaben, "Gitmeden önce bir şey daha var" dedi, yüzbaşının gözlerinin için bakarak. "Bir puronuz daha var mı? Bilmek isterim." Toplantı bir kahkaha ile sona ermişti.

Akwesasne Notları yayın yaşamını sürdürüyordu. 1976 sonbaharı sonunda şiir sayfasında, dönemin ruhunu yansıtan şiirler çıkıyordu. Ila Abernathy bir şiirinde şöyle sesleniyordu:

Ben büyüyen otum ve otu biçenim,
Söğüt ağacıyım ve dalları kıranım,
Dokumacıyım ve dokunan şeyim, söğüt ve otun evliliğiyim
Toprağa düşen kırağı ve toprağın yaşamı,
Ciğerlere dolan soluk, bir vahşi hayvan ve ayağa değen sert kaya;
dağ bende yaşar, baykuş içimde dolaşır,
ve ben onlara sığarım. Ben güneşin ikiz kardeşiyim.
Kan dolaşımıyım ve dolaşamayıp akan kanım,
ben geyiğim, geyiği öldürenim
vicdanının hırıltılı sesiyim,
duymadan geçme beni.

Buffy Sainte-Marie'nin şiiri ise şöyle idi:

Kızılderili olduğum için
Görüntüler gördüğümü sanıyorsun.

Görüntüler görüyorum evet,
Görülecek görüntüler var çünkü.

Altmışlı ve yetmişli yıllar yalnızca kadın hakları hareketleri, özgürlük hareketleri ve Kızılderili hareketleri değildi. Baskıcı, yapay ve daha önce

sorgulanmamış yaşam biçimlerine karşı genel bir başkaldırı yıllarıydı bu yıllar. Doğum, çocukluk, aşk, cinsellik, evlilik, giyim, sanat, spor, dil, yiyecek-içecek, barınma, din, edebiyat, ölüm, okullar gibi bireysel yaşamın her yönüne dokunuyordu.

Yeni ruh, yeni davranış biçimleri pek çok Amerikalıyı şoka uğratıyor, gerilimler yaşanıyordu. Bunlar bazen "kuşak farkı" olarak görülüyordu; genç kuşak yaşam biçiminde yaşlı kuşakların çok uzağına düşmüştü. Fakat bir süre sonra olayların hiç de yaşla ilgisi olmadığı anlaşılacaktı; bazı gençler "normal" kalırlarken bazı orta yaşlılar yaşam biçimlerini değiştiriyorlar ve iyice yaşlanmış olanlar başkalarını şaşırtan davranışlar içine giriyorlardı.

Cinsel davranışlar şaşırtıcı değişikler gösteriyordu. Evlilik öncesi cinsel yaşam artık suskunluğu gerektiren bir şey olmaktan çıkmıştı. Kadınlar ve erkekler evlilik dışı beraberlikler yaşıyorlar, yanlarındaki kişileri başkalarına tanıştırırken sözcükler bulmakta zorlanıyorlardı: "Seni... ile tanıştırayım." Evli çiftler girdikleri ilişkileri açıkça anlatıyorlar, "açık evlilik"ten bahseden kitaplar ortalıkta dolaşıyordu. Mastürbasyon açıkça konuşulabilecek, hatta onaylanacak bir konu haline gelmişti. Eşcinsellik bundan böyle gizlenmeyecekti. "Eşcinsel" erkekler ve kadınlar - lezbiyenler- kendilerine yöneltilen ayrımcılıkla savaşmak üzere örgütleniyorlar, utanç ve yalnızlıktan kurtulmak için, bir topluluk duygusu yaşamak amacıyla bir araya geliyorlardı.

Bütün bu değişimler edebiyata ve medyaya da yansıyordu. Erotik, hatta pornografik kitapların yerel yönetimlerce yasaklanmasını reddeden mahkeme kararları çıkıyordu. Yeni bir edebiyat türü ortaya çıkmıştı; *The Joy of Sex* (Cinsel Mutluluk) gibi ve buna benzer diğer kitaplar erkeklere ve kadınlara cinsel doyuma nasıl ulaşabileceklerini anlatıyordu. Sinema endüstrisi "kârı" kadar ilkelerini de korumak istediği için bir sınıflandırma sistemi... (Çocuklar için R kısmen ve X bütünüyle yasaklanmıştır!) getirmiş olsa da, artık filmler çıplaklığı hiç tereddütsüz gösterebiliyordu. Edebiyatta ve günlük konuşmalarda cinsellik dili yaygın bir biçimde kullanılıyordu.

Bütün bu olanlar yeni yaşam düzenlemeleriyle ilgili şeylerdi. Özellikle gençler arasında komünal yaşam biçimi benimseniyordu. Bunlar arasında yalnızca birkaçı gerçek komünlerdi; yani parayı ve kararları paylaşmaya dayalı; şefkat, güven ve mahremiyet yaratan "bir topluluk yaşamı" idiler. Geri kalanların çoğu kirayı paylaşabilmek gibi pratik nedenlerle, değişik arkadaşlık düzeylerinde ve katılanların yakınlık kurabilme becerilerine göre yapılan pratik düzenlemelerdi. Artık kadın ve erkeklerin aynı ev kirasını paylaşarak "ev arkadaşı" olmaları, iki, üç ya da daha fazla kişiden oluşan gruplar halinde aralarında hiçbir cinsel ilişki bulunmaksızın yaşamaları yadırganmıyordu ve bunlar pratik olduğu kadar tedirginliği azaltan, kendine güveni artıran düzenlemelerdi.

Altmışlı yıllarda yaşanan kültürel değişimin giyim konusunda getirdiği en önemli katkı, resmiyetten uzak giyimdi. Kadınlar açısından bu giyim, tarihsel feminist hareketin kadın vücudunun hareketlerini kısıtlayıcı her çeşit giysinin atılmasında ısrar eden tavrının devamıydı. Birçok kadın sutyen takmayı bırakmıştı. Otuzlu, kırklı yılların neredeyse üniforması haline gelen kısıtlayıcı "korse" kullananların sayısı çok azalmıştı. Genç kadın ve erkekler neredeyse aynı şeyleri giyiyorlar, blucin pantolonlar ve ordunun attığı üniformalar içinde dolaşıyorlardı. Erkekler kravat takmayı bırakmışlardı. Her yaştan kadın daha sık pantolon giyerek sanki Amelia Bloomer'ın anısına saygı gösteriyorlardı.

Yeni bir popüler protest müzik giderek yayılıyordu. Pete Seeger kırklı yıllardan beri protest şarkılar söylüyordu, ama artık gerçekten de kendi geniş dinleyici kitlesine ulaşabilmişti. Bob Dylan ve Joan Baez yalnızca protes şarkılar söyledikleri için değil, fakat o günlerde açığa çıkan duyguları, yeni kültürü yansıttıkları için herkesin idolü haline gelmişlerdi. Batı Sahili'nde yaşayan orta yaşlarda bir kadın, Malvina Reynolds, kendi sosyalist düşüncesi ve özgürlükçü ruhuna uygun şarkılar yazıp söylüyor, aynı zamanda modern ticari kültürü de yerden yere vuruyordu. Şarkılarından birinde, herkesin artık "küçük kutularda" yetiştiğini ve dışarı çıktıklarında "hepsinin birbirine benzediği"ni söylüyordu.

Bob Dylan ise kendine özgü âlem biriydi: Onun güçlü protes şarkıları, ifade özgürlüğünü ve bireysel özgürlüğü savunan şarkıları vardı. Öfke saçan, "Masters of War" adlı şarkısında, savaş isteyen herkesin en kısa zamanda ölmesi ve kendisinin de "solgun bir öğleden sonra" onların tabutlarının peşinde yürümesi dileğini dile getiriyordu. "A Hard Rain's A-Gonna Fall" geçmiş yıllarda yaşanan korkunç açlık ve savaş öykülerini; gözyaşlarını, ölü atlar, zehirli su kaynakları; nemli pis cezaevlerini dile getiriyordu. "Çok, Çok Sert Bir Yağmur Yağacak"tı. Dylan, savaş karşıtı acılı bir şarkısında, "Tanrı Yanımızda Oldukça" diyordu. Zenci eylemci Medgar Evers'in katili hakkındaki şarkısı ise, "Oyunlarında yalnızca bir Piyon" (Only a Pawn in Their Game) adını taşıyordu. Dylan şarkılarında eskiye meydan okuyor; yeni olana da umut aşılıyordu, çünkü "Artık Devir Değişiyor"du (The Times They Are A-Changin).

Katoliklerin savaş karşıtı eylemleri, çok uzun bir süredir ırkçılık, şoven milliyetçilik ve savaşa bağlı olarak tutuculuğun kalesi haline gelmiş olan Katolik Kilisesi'nin içinden çıkan genel başkaldırının bir parçası olarak gelişti. Papazlar ve rahibeler kiliseden istifa ettiler; yaşamlarını cinselliğe açtılar, evlendiler ve çoluk çocuğa karıştılar; hatta bazen bunların kiliseden resmi olarak istifa etmeye lüzum bile görmeksizin yaptılar. Hâlâ dinsel içerikli uyanış toplantıları düzenleyen ve önünde milyonlarca kişiye diz çöktüren Billy Graham gibi tipler bulunsa da artık bu eski akımlara karşı yeni hızlı akımlar gelişiyordu.

Büyük iş girişimciliği artık kuşkuyla karşılanıyor, kâr denilince çevreyi kirletme, yok etme anlaşılıyordu. Jessica Mitford'un *The American*

Way of Death (Amerikan Usulü Ölüm) adlı kitabında olduğu gibi pahalı cenaze merasimleri, kâr getiren mezar taşları vs.'nin incelendiği "ölüm endüstrisi" de sorgulanıyordu.

İş dünyası, hükümet, din gibi büyük güçlere inancın kaybolmasıyla birlikte, bireysel ya da kolektif benliğe daha güçlü bir inanç gelişiyordu. Artık bütün alanlardaki uzmanlara kuşku besleniyor, insanlar ne yiyeceklerine, nasıl yaşayacaklarına ve nasıl sağlıklı olacaklarına bizzat karar verebileceklerine inanıyorlardı. İlaç endüstrisine, kimyasal koruyucular, yararsız yiyeceklere ve reklamlara karşı tavır alınıyordu. Sigara içmenin zararları konusundaki bilimsel kanıtlar -kanser, kalp hastalıkları- o denli güçlüydü ki devlet televizyon ve gazetelerde sigara reklamlarını yasaklamıştı.

Geleneksel eğitim de sorgulanmaya başladı. Okullar bütün kuşaklara vatanseverliğin bir değer olduğunu, otoriteye boyun eğmeyi, cehaleti sürdürecek bir biçimde diğer ülkelerin insanlarını, ırkları, Kızılderilileri, kadınları aşağılamayı öğretmişti. Eğitimin yalnızca içeriği değil, fakat üslubu da -resmiyeti, bürokrasisi, otoriteye bağımlılık konusundaki ısrarı- eleştiriliyordu. Bu eleştiriler ortodoks eğitim sistemimizin ulusal düzeydeki ürkütücü örgütlenmesi karşısında yalnızca ufak bir çentik gibi görünse de, ülkenin her yerindeki genç öğretmen kuşağı üzerinde yansımasını buldu ve bu fikirleri destekleyen yeni bir edebiyat yaratıldı: Jonathan Kozol'un *Death at an Early Age* (Genç Yaşta Ölüm); George Denison'un *The Lives of Children* (Çocukların Yaşamları); Ivan Illich'in *De-schooling Society* (Eğitim Dışı Kalmış Toplum) adlı yapıtları en önemli örnekler olarak belleklerde kaldı.

Amerikan tarihinin hiçbir döneminde, bu denli çok kültürel değişim hareketi, bu denli kısa bir süreye sıkışmamıştır. Fakat iki yüzyıllık bir süre içinde sistem, insanları denetlemenin çeşitli yöntemlerini de öğrenmiş bulunuyordu. Yetmişli yılların ortalarında bu yöntemler uygulamaya koyuldu.

20.
Yetmişli Yıllar: Denetim Altında mı?

Yetmişli yılların başlarında sistem denetimi elinden kaçırmış görünüyordu; halkın sisteme bağlılığı kalmamıştı sanki. 1970 yılına gelindiğinde Michigan Üniversitesi Kamuoyu Araştırmaları Merkezi'nin sağladığı bilgilere göre, "devlete duyulan güven" nüfusun her kesiminde düşüktü. Sınıf faktörü bu kesimler arasındaki farklılığı önemli bir biçimde etkiliyordu. İş güç sahiplerinin % 40'ının devlete duyduğu güven "düşük" düzeydeydi. Vasıfsız mavi yakalı işçilerin % 66'sı "düşük" düzeyde güven duyuyordu.

Vietnam müdahalesinden yedi yıl sonra, 1971 yılında yapılan kamuoyu yoklamaları, halkın artık komünistlerce desteklenen güçlerin saldırısına uğrasalar bile başka ülkelere yardıma gitmekte isteksiz olduğunu gösteriyordu. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) içinde Amerika ile ittifak yapmış bile olsalar ya da hemen güney sınırımızdaki Meksika bile olsa, artık çoğunluk o ülkelerde Amerikan Birliklerinin işe karıştığını görmek istemiyordu. Tayland'a gelince; bu ülkenin komünist saldırısına uğradığı bir durumda, görüşme yapılan beyazların yalnızca % 12'si ve beyaz olmayanların % 4'ü asker gönderilmesini onaylayacaktı.

1972 yazında Boston bölgesindeki savaş karşıtları Honeywell Şirketinde grev gözcülüğü yapıyorlardı. Dağıttıkları bildirilerde Honeywell'de yalnızca insanlara karşı etkili olan silahlar üretildiğine dikkati çekiyorlar, bu silahların Vietnam'da kullanılan ve patladıkları zaman çevreye küçük misketler halinde saçılarak binlerce Vietnamlı sivili delik deşik eden, vücuttan çıkarılması güç, acılı demet-bombaların aynısı olduğunu söylüyorlardı. Honeywell çalışanlarının altı yüz kadarı arasında anket yapılmış, bu silahların Honeywell'de yapılmasına devam edilmesini isteyip istemedikleri sorulmuştu. Anketleri yanıtlayan 231 kişiden 131'i Honeywell'in üretimi durdurması yönünde oy kullanmış, 88 kişi üretime

devam edilmesini istemişti: Yanıtlayanların yorumları da istenmişti. Tipik bir "üretsin" yorumu: "Honeywell, Savunma Bakanlığı'nın satın aldığı mallarla yapacaklarından sorumlu değildir..." biçiminde olmuştu. Tipik bir "üretmesin" yorumu ise: "Yaptığımız işin temeli bütünüyle ahlaksızlık ise yaptığımız işle nasıl gurur duyabiliriz?" biçimindeydi.

Michigan Üniversitesi Kamuoyu Araştırmaları Merkezi şu soruyu soruyordu: "Hükümet kendi çıkarını kollayan az sayıda büyük çıkar sahibi tarafından mı yönetilmektedir." 1964 yılında bu soruyu yanıtlayanların % 26'sı "evet" yanıtını vermişti. 1972'ye gelindiğinde aynı soruya "evet" diyenlerin oranı % 53'e çıkmıştı. *American Political Science Review* dergisinde Arthur H. Miller'in yazdığı bir makale, Kamuoyu Araştırmaları Merkezi tarafından yapılan kapsamlı anketlerin, "temelde yaygın bir hoşnutsuzlukla, siyasal yabancılaşma"nın göstergesi olduğunu rapor ediyordu. Yazar (siyaset bilimciler çoğu kez Düzen konusunda endişe duydukları için) şunu da eklemişti: "Şaşırtıcı ve biraz da ürkütücü olan şey, yalnızca altı yıl gibi kısa bir süre içinde bu tutumda hızla temel değişikliklerin oluşmasıdır."

Önceki dönemlerden çok daha fazla sayıda seçmen artık kendilerini Demokrat ya da Cumhuriyetçi olarak tanımlamayı reddediyorlardı. Geçmişte 1940'ta seçmenlerin % 20'si kendilerine "bağımsız" diyorlardı. 1974 yılında bu oran % 34'e çıkmıştı.

Mahkemeler, jüriler, hatta yargıçlar bile artık farklı davranışlar sergiliyorlardı. Jüriler radikalleri suçlu bulmuyorlardı: Herkesçe bilinen bir komünist olan Angela Davis, Batı Sahili'ndeki, bütün üyeleri beyaz olan bir jüri tarafından suçsuz bulunmuştu. Devletin kötülemek ve yok etmek için her yolu denediği Siyah Panterler birçok mahkeme jürisi tarafından serbest bırakılıyorlardı. Batı Massachusetts'deki bir yargıç, bir nükleer tesis açmaya çalışan bir Kamu Hizmetleri Şirketi'nin diktiği 15 metrelik bir kuleyi yıkan genç bir eylemci, Sam Lovejoy hakkında açılan davanın düşmesine karar verdi. 1973 yılı Ağustos ayında, bir Üst Mahkeme yargıcı, Kamboçya'nın bombalanmasını protesto etmek için, bir tur gezisi sırasında Beyaz Saray'a izinsiz giren altı adamı mahkûm etmeyi reddetti.

Devlete ve iş dünyasına ulusal boyutlarda beslenen bu düşmanlık duyguları hiç kuşkusuz Vietnam Savaşı'nın yol açtığı 55.000 ölüm; çöküntü ve utanç duyguları ile devletin yalanları ve gaddarlığa varan vahşetinin savaş nedeniyle ortaya dökülmesiydi. Nixon yönetiminin, yaftası "Watergate" diye tek bir sözcük olan ve ortaya çıkan skandalların Amerikan tarihinde ilk kez Başkan'ı zorunlu istifaya götürdüğü politik leke bütün bunların üzerine gelip oturdu ve Richard Nixon 1974 yılı Ağustos ayında başkanlıktan istifa etti.

Bu skandal 1972 yılının Haziran ayında sürdürülen başkanlık seçimi kampanyası sırasında başladı. Ellerinde gizli telefon dinleme cihazları, gizli fotoğraf çekme aletleri bulunan beş kişi, Washington, D. C. de

Watergate Apartmanları kompleksinde Demokrat Parti Ulusal Komitesi bürolarına girerken yakalandılar. Bu beş kişiden biri olan James McCord, Jr. Nixon'un seçim kampanyası için çalışıyor ve Başkanı Tekrar Seçme Komitesi'nde "güvenlik" görevlisi olarak bulunuyordu. Bir diğerinin elinde ise, bir adres defteri ve defterin içinde de E. Howard Hunt ismi bulunmuştu. Hunt'un adresi olarak Beyaz Saray gösterilmişti. Hunt, Başkan Nixon'un özel danışmanı olan Charles Colson'un asistanı gözüküyordu.

Hem McCord hem de Hunt yıllarca CIA için çalışmışlardı. Hunt, 1961 yılında Küba'nın istilasından sorumlu CIA ajanlarından biriydi ve Watergate gecesi oyuncularından üçü Küba istilasının eski askerleriydi. Başkanı Tekrar Seçme Komitesi'nin güvenlik görevlisi McCord, bu komitenin başkanı, Birleşik Devletler Başsavcısı John Mitchell'in adamlarından biriydi.

Böylece, bu gece hırsızlarının üst düzey ilişkilerinden habersiz bir biçimde bunları yakalayarak gözetim altına alan polis, farkına varmadan bütün bilgilerin hızla kamuoyuna ulaşmasını sağladı ve kimsenin engelleyemediği süreç başlayarak bu kişilerin Nixon'un kampanyasında görevli önemli bürokratlarla, CIA ve Nixon'un Başsavcısı ile ilişkileri birer birer ortaya döküldü. Mitchell patlak veren olayla herhangi bir bağlantıyı reddetti; Nixon ise, beş gün sonra düzenlediği bir basın toplantısında, "Beyaz Saray'ın bu olayla özel olarak herhangi bir bağlantısı yoktur," dedi.

Ertesi yıl Eylülde, bir büyük jüri Watergate'de yargılananları - Howard Hunt ve G. Gordon Liddu de dahil olmak üzere- suçlu bulunca Nixon yönetiminin kilit noktalarda bulunmayan memurları bile suçlanmaktan korkarak art arda konuşmaya başladılar. Bunlar yargılama sürecinde Senato Araştırma Komitesi'ne, basın organlarına bilgi verdiler. Yalnızca John Mitchell'in değil, Nixon'un Beyaz Saray'daki en üst düzeydeki yardımcıları Robert Haldeman ve John Ehrlichman'ın ve bizzat Richard Nixon'ın da yalnızca Watergate'deki bürolara girme olayında değil, fakat siyasal muhalifler ve savaş karşıtı eylemcilere karşı yürütülen bütün yasadışı eylemlerde suçlu olduklarını ima ettiler. Nixon ve yardımcıları her defasında, tekrar tekrar yalan söylediler ve olayla ilişkilerini gizlemeye çalıştılar.

Çeşitli tanıklıklarla şu gerçekler ortaya çıktı:

1. Başsavcı John Micthell -Demokrat Parti'ye karşı kullanılmak üzere- sahte mektuplar düzenlemek, basına yalan haber sızdırmak, seçim kampanyası dosyalarını çalmak vs. için harcanacak 350.000 ile 700.000 *dolar* arasında değişen gizli bir fonun denetimini elinde tutuyordu.
2. Körfez Petrolleri Şirketi, Uluslararası Telefon ve Telgraf (ITT) Şirketi, Amerikan Havayolları ve diğer büyük Amerikan şirketleri Nixon'un seçim kampanyasına milyonlarla ifade edilebilecek miktarlarda yasadışı katkılarda bulunmuşlardı.

3. 1971 yılı Eylül ayında, *New York Times* gazetesinin Daniel Ellsberg'in çok gizli *Pentagon Dosyalarını* yayımlamasının ardından kısa bir süre sonra, Nixon yönetimi -planı yapan ve uygulamaya koyanlar Howard Hunt ve Gordon Lidde idi- Ellsberg'in psikiyatristinin ofisine gizlice girip Ellsberg'in kayıtlarına bakmayı planlayıp uygulamışlardı.
4. Watergate'in gece hırsızları yakalandığında, Nixon onlara yargılamada hoşgörülü davranılacağı güvencesi verdi ve hapse girdikleri takdirde konuşmamaları karşılığında bir milyon *dolar* kadar bir para önerdi. Erlichman'ın emriyle onlara aslında 450.000 *dolar* verildi.
5. Nixon'un FBI başkanlığı için adayı (J. Edgar Hoover yeni ölmüştü), L. Patrick Gray, Federal Araştırma Bürosunun (FBI) yaptığı, Watergate olayıyla ilgili araştırma kayıtlarını Nixon'un hukuki konulardaki yardımcısı John Dean'a götürdüğünü ve Başsavcı Richard Kleindienst'in (Mitchell yaşamını istediği gibi düzenleyeceğini söyleyerek yeni istifa etmişti) kendisine Senato Soruşturma Komitesi'nin önünde Watergate'i tartışmamasını emrettiğini açıkladı.
6. Nixon kabinesinin iki eski üyesi -John Micthell ve Maurice Stans- Robert Vesco adındaki bir girişimciden 250.000 *dolar* almakla suçlandılar. Bu para, Vesco'nun faaliyetleri hakkında Hisse Senetleri ve Döviz Komisyonu'nun açtığı soruşturmada Nixon'un ona yaptığı yardım karşılığı alınmıştı.
7. FBI dosyalarından bazı belgelerin kayıplara karıştığı ortaya çıktı -bunlar Henry Kissinger'in emriyle, dört gazeteci ve on üç üst düzey hükümet görevlisinin telefonlarını dinlemek amacıyla, yasadışı bir biçimde takılan dinleme cihazlarını belgeleyen metinlerdi ve Beyaz Saray'da Nixon'un danışmanı John Erlichman'ın kasasında tutuluyordu.
8. Watergate'de olaya karışanlardan biri olan Bernard Barker, Washington'da yapılacak savaş karşıtı yürüyüşte, Daniel Ellsberg konuşmasını yaparken, Ellsberg'e karşı düzenlenecek fiziksel bir saldırı planı içinde yer aldığını Senato Komisyonu'na anlatmıştı.
9. CIA örgütünün başkan vekillerinden biri tanıklık ederek, Haldeman ve Ehrlichman'ın kendisine, FBI tarafından yürütülen Watergate soruşturmasının gece hırsızlığı dışına taşırılmasını Nixon'un istemediğini ve CIA'nın bu isteği FBI'ya ulaştırması gerektiğini söylediklerini bildirdi.
10. Bir tanık neredeyse kaza denecek bir biçimde Senato Komisyonu'na, Başkan Nixon'un bütün kişisel konuşmalarının ve telefon konuşmalarının kaydedildiği ses bantlarını Beyaz Saray'da tuttuğunu açıkladı. Nixon önce bu bantları vermeyi reddetti; en sonunda verdi, fakat bantlarda tahrifat yapılmış ve konuşmalardan birinin on sekiz buçuk dakikalık bir bölümü yok edilmişti.
11. Bütün bu olayların tam ortasında Nixon'un başkan yardımcısı Spiro Agnew, Maryland'deki müteahhitlerden siyasal kayırmalar karşılığı rüşvet almakla suçlandı ve 1973 yılı Ekim ayında başkan yardımcılığından istifa etti. Nixon Kongre üyelerinden Gerald Ford'u Agnew'in yerine atadı.

12. Devletin 10 milyon *dolarının* üzerinde parası, Nixon tarafından, San Clemente ve ... Biscayar'da kendi özel mülkiyeti olan evlerin "güvenliği" için harcanmıştı ve yine bazı kâğıtlarda sahtekârlık yaparak Nixon, yasadışı bir biçimde, kendine 576.000 *dolarlık* bir vergi indirimi sağlamıştı.
13. 1969-1970 arası, bütün bir yıl, Birleşik Devletler Kamboçya'da gizli ve yoğun bir bombalama eylemi gerçekleştirmiş ve bu olay Amerikan halkından, hatta Amerikan Kongresi'nden bile gizlenmişti.

Nixon'un düşüşü ani ve hızlı oldu. 1972 yılı Kasım ayında yapılan başkanlık seçiminde Nixon ve Agnew, savaş karşıtı bir Senato üyesi olan George McGovern'ı yenilgiye uğratarak, Massachusetts dışındaki bütün eyaletlerden % 60 kadar oy almışlardı. 1973 yılı Haziran ayına gelindiğinde ise, Gallup tarafından yapılan bir araştırma, halkın % 67'sinin, Nixon'un Watergate olayına karıştığına ya da gerçeği saklamak için yalan söylediğine inandığını gösteriyordu.

1973 yılı sonbaharında Temsilciler Meclisi'nde Nixon'u yüce divana sevk etmek için sekiz farklı önerge verilmişti. Ertesi yıl Meclis komisyonlarından biri, Meclis'e sunulmak üzere, bir yüce divana sevk tasarısı hazırladı. Nixon'un danışmanları ona, bu taslağın Meclis'te gerekli çoğunluğu sağlayacağını ve daha sonra da Senato'da gerekli üçte iki oy çoğunluğunu elde ederek başkanlıktan alınması sürecinin tamamlanacağını anlattılar. 8 Ağustos 1974'te Nixon istifa etti.

Nixon'un istifasından altı ay kadar önce, iş çevrelerinin dergilerinden biri olan *Dung's Review*'un üç yüz kadar şirket yöneticisi arasında yaptığı anketin sonuçları şöyle açıklanmıştı: 1972 yılında bu yöneticilerin hemen hepsi Nixon'a destek oyu vermiş; ancak şimdi çoğunluk onun istifa etmesinden yana olduğunu belirtmişti. Devlet Hisse Senetlerini satan şirketin başkan yardımcısı Merrill Lynch, "Walt Street'in % 90'ı Nixon'un istifa etmesi için tempo tutacak" demişti. Nixon istifa edince Düzen'in bütün kesimleri rahat bir nefes aldılar.

Nixon'dan boşalan başkanlık koltuğuna oturan Gerald Ford, "Oldukça uzun süren ulusal karabasanımız sona erdi," demişti. Nixon'un yanında ya da karşısında olsunlar; liberal ya da tutucu olsunlar, bütün gazeteciler Watergate krizinin başarılı ve barışçı bir biçimde sona ermesini kutluyorlardı. Vietnam Savaşı'nı uzun bir zamandan beri sert bir biçimde eleştiren *New York Times* gazetesi köşe yazarı Antony Lewis, "sistem çalışıyor," demişti. Nixon'un entrikalarını araştırma ve ortaya çıkarmada çok önemli bir rol üstlenmiş olan *Washington Post*'tan iki gazeteci Carl Bernstein ve Bob Woodward, Nixon'un ayrılmasından sonra bir "restorasyon" dönemine girilebileceğini yazıyorlardı. Bütün bunlar bir rahatlama, bir şükran duygusunun ifadesiydi.

Ancak hiçbir saygın Amerikan gazetesinde *Le Monde Diplomatique* editörü Claude Julien'in, Eylül 1974'te söyledikleri söylenmedi. "Bay

Richard Nixon'un sistem dışı edilmesi Watergate skandalına yol açan bütün mekanizmaların ve bütün sahte değerlerin olduğu gibi sürdürülmesi, onlara hiç dokunulmaması demektir." Julien, Nixon'un Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'in yerinde kalacağına, başka deyişle onun dış politikasının sürdürüleceğine dikkati çekiyordu. "Yani bu da gösteriyor ki" diyordu Julien gazetesindeki köşesinde, "Washington Şili'de General Pinochet'i, Brezilya'da General Geisel'i, Paraguay'da General Stroessner'i, vs. vs. desteklemeyi sürdürecek..."

Julien'in bunları yazmasından aylar sonra, Temsilciler Meclisi'nde en üst düzeylerde bulunan Demokratik ve Cumhuriyetçi Parti liderlerinin, Nixon'a, istifa ettiği takdirde ona karşı uygulanacak yasal süreçleri desteklemeyecekleri konusunda gizli bir güvence verdikleri ortaya çıktı. Soruşturma Komitesi'ndeki en üst düzey Cumhuriyetçi Parti üyesi, "Hepimiz iki hafta boyunca televizyonda gösterilecek olan yüce divan tartışmalarının nasıl bir etki yapacağını, ülkeyi nasıl böleceğini ve dış politikamızı nasıl etkileyeceğini düşündükçe titriyorduk," demişti. *New York Times* gazetesinde çıkan ve Wall Street'te Nixon'un istifa beklentisini yazan makalelerden birinde, bir girişimcinin "Nixon giderse ne olur?" sorusunu, "Aynı oyunu farklı oyuncularla bir kez daha seyrederiz," diye yanıtladığı yazılıyordu.

Nixon'un bütün politikalarını desteklemiş olan tutucu Cumhuriyetçi Gerald Ford, başkanlık için aday gösterilince, California'dan liberal bir senatör olan Alan Cranston, kürsüden Ford için bir konuşma yaparak, Cumhuriyetçi ve Demokrat pek çok kişiye sorduğu sorulara verilen yanıtlardan "Ford'un etrafında şaşırtıcı bir uzlaşma zemini oluştuğunu" söylemişti. Nixon istifa edip Ford başkan olduğunda, *New York Times* gazetesinde: "Watergate'in yarattığı umutsuzluktan, eşsiz Amerikan demokrasisinin gücünü bir kez daha kanıtlayan coşku dolu duygular çıktı," diye yazılmıştı. Birkaç gün sonra aynı gazetede mutluluk saçan bir yazıda; "barışçı bir yetki devrinin", "Amerikan halkına ruhu temizleyen bir rahatlama" getirdiği belirtiliyordu.

Yüce Divan için Meclis Soruşturma Komisyonu'nun Nixon'a, yönelttiği suçlamalarda, Komisyonun, onun öteki Başkanlarda daha önce görülen ya da gelecekteki Başkanlarda görülebilecek davranışlarını vurgulamak istemediği açıkça görülüyordu. Nixon'un güçlü şirketlerde yaptığı pazarlıklardan, Kamboçya'nın bombalanmasından hiç bahsedilmiyordu. Yalnızca Nixon'a özgü şeyler üzerinde duruldu ve içeride ve dışarıda Amerikan Başkanlarının izlediği temel politikalardan hiç söz edilmedi.

Verilen mesaj açıktı: Nixon'dan kurtul, sistemi koru. Başkan Kennedy'nin danışmanlığını yapmış olan Theodore Sorensen, Watergate olayları sırasında şunları yazdı: "Hukukun uygulanması konusunda sistemde birbiri ardına beliren büyük zaaf ve hatalar geniş ölçüde kişisel olup bunların kurumsal oldukları söylenemez. Bazı yapısal değişikliklere gitmek gereklidir. Bütün çürük elmalar atılmalı, fakat sandık kurtarılmalıdır."

Gerçekten de sandık kurtarıldı. Nixon'un dış politikası aynen korundu. Devletin şirket çıkarlarıyla olan ilişkileri bozulmadı. Ford'un Washington'daki en yakın dostları şirket lobicileriydi. Nixon'un en yakın danışmanlarından biri olan Alexander Haig, Nixon teyp bantlarını kamuoyuna açıklamadan önce üzerlerinde "oynamalar" yapan, kamuoyunu bu bantlar hakkında yanlış bilgilendiren kişiydi ve şimdi Ford onu Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) silahlı kuvvetlerinin başına getirmişti. Ford'un ilk işi Nixon'u affetmek oldu. Böylece Nixon hem olası bir cezai yaptırımdan kurtuldu hem de California'da dolgun bir maaşla emekliye ayrıldı.

Düzen, kurallarına uymayan kulüp üyelerinden kendini kurtarmıştı kurtarmasına da onlara kötü davranmamak için gösterdiği çabalar nedeniyle biraz zorlanıyordu. Hapis cezası alanların cezaları kısa tutulmuştu ve bunlar bulunabilen en rahat federal cezaevlerine gönderildiler. Ayrıca kendilerine diğer mahkûmlara verilmeyen ayrıcalıklar sağlandı. Richard Klendienst suçunu kabul etti; 100 *dolar* para ve bir ay hapis cezası aldı ve bu ceza ertelendi.

Nixon gitmişti, ama Başkanın "ulusal güvenlik" adı altında istediğini yapma gücü yerli yerinde duruyordu; üstelik bu güç Haziran 1974'te alınan bir Yüksek Mahkeme kararıyla bir kez daha vurgulanmıştı. Yüksek Mahkeme Nixon'un Beyaz Saray'da bulunan bant kayıtlarını Watergate özel savcısına teslim etmesini istemişti. Fakat aynı zamanda "Başkanlık yazışmalarının mahremiyeti" kuralını da onaylayarak, Nixon'un davasında uygun olmasa bile, genel bir ilke olarak Başkanın "gereksinim gördüğünde askeri, diplomatik ya da duyarlı ulusal güvenlik sırlarını korumak" hakkına sahip olduğuna karar verdi.

Senato Soruşturma Komisyonu'nun dinlediği tanıklıkların televizyonlarda yayımlanması, sıra şirketlerle ilişkilere gelmeden hemen önce aniden kesiliverdi. Televizyon endüstrisinin önemli olaylar olarak seçip işlediği konular her zamanki tutumu sergiliyordu: Watergate gece hırsızlığı gibi garip muzurluklar, maskaralıklar her zaman eninde boyuna incelenir, fakat yapılan uygulamalar –My Lai Katliamı, Kamboçya'nın gizlice bombalanması, FBI ve CIA'nın işleri- söz konusu olunca konular hızla geçiştirilirdi. Sosyalist İşçi Partisi, Kara Panterler ve diğer radikal gruplara karşı oynanan çirkin oyunlar yalnızca birkaç gazetenin araştırma alanı içine giriyordu. Watergate'deki binaya bir gecelik gizlice girmenin bütün ayrıntılarını bir baştan bir başa bütün ülkede duymayan kalmamıştı; ancak Vietnam'a o kadar uzun süren bir girişin televizyonda duyuruluşu asla bu denli ayrıntılı olmamıştı.

Başında (Nixon'un mali destekçisi) Robert Vesco'nun bulunduğu hisse senetleri ve döviz alım satımı yapan şirket hakkında araştırma yapılmasını, dolayısıyla adaletin gerçekleşmesini engelleyen John Mitchell ve Maurice Stans'ın çıkarıldığı mahkemede 13 Kasım 1972 tarihinde tanıklık yapan, şirketin eski genel danışmanı George Bradford Cook,

Teksas'ta bir pirinç tarlasında yaban ördeği avlamak için çömelmiş beklerlerken Maurice Stans'a şirketin müdürü olmak istediğini söylediğini anlatmıştı. Sırf bunun için Vesco'nun aleyhine yapılan şirket suçlamalarından kritik bir paragrafı çıkarmış bulunuyordu. Bu paragrafta Nixon'un kampanyasını desteklemek için Vesco'ya gizlice 200.000 *dolar* verildiği yazılıydı.

Şirketlerin Beyaz Saray üzerindeki nüfuzu Amerikan sisteminin değişmez bir gerçeğidir. Şirketlerin çoğu yasalara uyacak kadar zekidir; fakat Nixon'un yönetiminde şanslarını denediler. Et ambalajı endüstrisinde çalışan yöneticilerden biri, Watergate olayları sırasında Nixon'un seçim kampanyasında görevli olan birinin kendisine yaklaşarak, 25.000 *dolar*lık bir bağışın hoşa gideceğini, fakat "50.000 *dolar*lık bir bağış yaparsa Başkanla bile konuşabileceğini" söylediğini anlatmıştı.

Bu şirketlerin çoğu her iki tarafa da bağış yapıyor, böylece kim kazanırsa kazansın yönetimde kendilerine dost birilerini buluyorlardı. Chrysler Şirketi yöneticilerini, "istedikleri parti ve adayı desteklemekte özgür" bırakıyor, onlardan yalnızca çek alarak bu çekleri Cumhuriyetçi ya da Demokrat Parti'nin seçim kampanyası komitelerine gönderiyorlardı.

International Telephone and Telegraph'ın her iki tarafa da para verdiği eskiden beri bilinmekteydi. 1960 yılında Demokrat Parti senatörleriyle çalışan Boby Baker'e yasadışı yardımlarda bulunmuş, bu yetmiyormuş gibi Lyndon Johnson'a da yardım etmişti. *International Telephone and Telegraph*'ın deneyimli başkan yardımcılarından birinin, şirketin müdürlerine "her iki tarafın ekmeğini de yağlayıp kim kazanırsa kazansın kendi durumumuzu düzelteceğiz" dediğini asistanlardan biri anlatıyordu. 1970 yılında, aynı zamanda CIA'nın başına getirilmiş olan bu şirketin müdürlerinden biri, John McCone, Dışişleri Bakanı Henry Kissinger ve CIA müdürlerinden Richard Helms'e, *International Telephone and Telegraph*'ın, Şili'deki Allende hükümetinin yıkılması planları nedeniyle Birleşik Devletler'e 1 milyon *dolar*lık bir yardımda bulunmak istediğini söylüyordu.

1971 yılında *International Telephone and Telegraph*, tarihin en büyük şirket evliliklerinden birini gerçekleştirerek Hartford Yangın Sigortası Şirketini, 1/2 milyar *dolar*a satın almak istedi. Adalet Bakanlığı'nın antitröst dairesi antitröst yasalarını çiğnediği için *International Telephone and Telegraph*'ı dava etmek üzere harekete geçti. Fakat böyle bir dava açılamadı ve ITT Şirketi Hartford'la birleşti. Her şey ITT'nin Cumhuriyetçi Parti'ye 400.000 *dolar* vermeyi kabul etmesiyle birlikte mahkemeye düşmeden halledilip bitirildi. Görünüşe bakılırsa Başsavcı Yardımcısı Richard Kleindienst, Felix Rohatyn adlı ITT müdürüyle altı kez buluşmuş, daha sonra antitröst dairesi başkanı Richard McLaren işe karışmış ve Rohatyn, McLaren'i şirketler arası birleşmenin engellenmesinin ITT şirketi hissedarlarının "zararına" olacağına ikna etmişti. McLaren ikna olmuştu. Daha sonra da federal yargıçlığa terfi ettirildi.

Nixon'u Yüce Divan'a götürecek suçlamalar arasında hiç anılmayan ve Senato sorgulamaları sırasında televizyona asla çıkartılmayan bir başka madde de, hükümetin Süt Endüstrisi ile yaptığı işbirliği idi. 1971 yılı başlarında Tarım Bakanlığı hükümetin büyük süt üreticilerine her zamanki mali desteği vermeyeceğini, süt fiyatlarını artırmayacağını ilan etti. Bunun üzerine Süt Üreticileri Birliği yetkilileri Nixon'un seçim kampanyasına bağışta bulunmaya başladılar, Nixon'la ve Tarım Bakanı'yla Beyaz Saray'da buluşarak bağış miktarını artırdılar ve Tarım Bakanı "yeni analizler" ışığında süt fiyatlarının 100 librede 4.66 *dolar*dan 4.93 *dolar*a artan bir biçimde sübvanse edileceğini duyurdu. Kampanyaya yapılan yeni bağışların miktarı 400.000 *dolar*ı geçmişti. Süt alımında yapılan fiyat yükseltme ise (çoğu büyük şirket olan) süt üreticilerinin kârlarını tüketici aleyhine 500 milyon *dolar* artırmıştı.

Başkan ister Nixon, ister Ford, ister Cumhuriyetçi, isterse Demokrat olsun, sistem her zaman aynı biçimde işleyecekti. Çokuluslu şirketleri araştıran bir Senato alt komisyonu (yalnızca birkaç gazetede yer bulabilen) bir belgeyi ortaya çıkardı. Bu belgede petrol şirketlerinin ekonomistleri fiyatları düşürmemek için petrol üretimini frenlemeyi tartışıyorlardı. Hisselerinin % 75'i Amerikan Petrol Şirketlerine ve % 25'i de Suudi Araplara ait olan Arap-Amerikan Petrol Şirketi ARAMCO, 1973 yılında varil başına 1 *dolar* kâr etmişti. 1974'te bu kâr 4.50 *dolar*a fırlamıştı. Başkan kim olursa olsun bu fiyat değişmeyecekti.

Watergate olayında en gayretkeş soruşturmaları yapan ve daha sonra Nixon tarafından işine son verilen özel savcı Archibald Cox bile şirketlere fazla bir şey yapamamıştı. Nixon'un kampanyasına yasadışı bağışlar yaptığını kabul eden Amerikan Havayolları 5.000; Goodyear 5.000; 3M Şirketi 3.000 *dolar* para cezası alarak yakayı kurtarmışlardı. Goodyear görevlilerinden birinin aldığı para cezası 1.000; 3M şirketi görevlisinin aldığı para cezası ise 5.000 *dolar*dı. 20 Ekim 1973 tarihli *New York Times* gazetesinde şunlar yazılmıştı:

> Mr. Cox onları yalnızca yasadışı bağışlar yapmakla suçlayabildi. Yasaya göre "kasıtsız" bağış yapmak hafif bir suçtu. "Kasıtlı" bağış yapmak gibi ağır bir suçun cezası 10.000 *dolar* para cezası ve/ya da iki yıl hapis cezası, hafif suçun cezası ise 1000 *dolar* para cezası ve/ya da bir yıl hapis idi.
>
> Mahkemede her iki yönetici de ödeme yaptıklarını kabul ettiklerine göre, "kasıtsız" bağış yapmakla nasıl suçlanabilirler? sorusuna [Cox'un mesai arkadaşlarından] Mr. McBride, "Açıkçası bu beni de şaşırtan bir hukuki sorun," diye cevap vermişti.

Başkanlık Gerald Ford'a geçince Amerikan politikalarındaki devamlılık yeniden sağlanabildi. Ford, Nixon'un Saygon rejimine yardım politikasını sürdürdü; Birleşik Devletler'in Thieu yönetiminin istikrarı sağlayabileceğinden hâlâ umutlu olduğu görülüyordu. Tam da Nixon'un düştüğü

dönemde Güney Vietnam'ı ziyaret eden Kongre üyelerinden oluşan komisyonun başkanı John Calkins şu raporu veriyordu:

> Güney Vietnam Ordusu etkili ve inançlı bir güvenlik gücü olduğunu her bakımdan belli ediyor...
>
> Çok kısa bir süre içinde petrol aramaları başlayacaktır. Doğal ve tarihi alanlarda güvenliğin sağlanması ve yeni bir Hyatt Hotel'in inşasıyla turizm canlandırılabilir...
>
> Güney Vietnam bu ve diğer gelişmeleri finanse edecek yabancı yatırımcılar aramaktadır... Güney Vietnam'da Hong Kong, Singapore, hatta Kore ya da Tayvan'da olduğundan çok daha ucuza iş yapacak yetenekli ve çalışkan insanların bulunduğu geniş bir iş havuzu bulunmaktadır.
>
> Orada çok kârlı işler yapılabileceğini de düşünüyorum. Hem Tanrı'ya hem de servet hırsına hizmet etmenin geçmişte hem Amerikalılara hem de başkalarına çekici geldiği defalarca kanıtlanmıştır... Vietnam, Asya'da kapitalizmin "atağa kalkacağı" bir sonraki ülke olabilir...

1975 yılı ilkbaharında Amerika'nın Vietnam politikasını en radikal biçimde eleştirenlerin söyledikleri her şey -Amerikan birlikleri olmazsa Saygon yönetiminin arkasında hiçbir halk desteği olmadığı ortaya çıkar- gerçekleşti. 1973 barış anlaşması koşullarına göre Güney'de kalan Kuzey Vietnam birliklerinin başlattıkları saldırı kentten kente bütün ülkeyi silip geçti.

Ford hâlâ iyimserdi. Zafer vaat eden devlet memurları ve gazetecilerden oluşan uzun kuyruğun en sonunda yer alıyordu. (Savunma Bakanı Robert McNamara 19 Şubat 1963'te; "Zafer ufukta belirdi," demişti. General William Westmoreland, 15 Kasım 1967'de; "Vietnam'da bulunduğum dört yıl içinde, zafere hiçbir zaman bu kadar inanmamıştım," demişti. Köşe yazarı Joseph Alsop 1 Kasım 1972'de, "Hanoi tam bir bozgunu kabul etmek üzere," diye yazıyordu.) 16 Nisan 1975'te Ford, "Eğer Kongre 722 milyon *dolar*lık askeri yardımı istediğim zamanda -ya da o tarihten kısa bir süre sonra- çıkarabilirse, Güney Vietnamlılar bugün Vietnam'daki askeri durumu denetim altına alabilirler," diyordu.

İki hafta sonra, 29 Nisan 1975'te, Kuzey Vietnamlılar Saygon'a girdiler ve savaş bitti.

Ford ve birkaç babayiğit dışında düzen Vietnam'ı çoktan gözden çıkarmıştı. Artık bunların düşündükleri tek şey denizaşırı ülkelerde gerçekleştirilecek diğer askeri harekâtları desteklemek üzere Amerikan komuoyunun bir kez daha hazırlanıp hazırlanamayacağı idi. Vietnam'da yaşanan bozgundan aylar önce, bazı sorunlar çıkacağını gösteren işaretler vardı.

1975 yılı başlarında Iowa Senatörü John G. Culver, Amerikalıların Kore için savaşmayı reddetmelerinin kendisini mutsuz ettiğini söyledi: "Vietnam Amerikan halkının ulusal iradesi üzerinde ağır bir bedel olmuştur,"

diyordu. Bundan kısa bir süre önce Savunma Bakanı James Sclesinger'in, Georgetown Stratejik ve Uluslararası Araştırmalar Merkezi'nde yaptığı bir konuşmada, "Dünya artık Amerikan askeri gücünü ürkütücü bulmuyor," derken "çok üzgün göründüğü" belirtilmişti.

1975 yılı Mart ayında bir Katolik örgütü kürtaj konusunda Amerikalıların tavrını araştırırken başka şeyler de öğrendi. "Bu ülkeyi yönetenler (hükümet, siyasetçiler, kilise ve sivil örgütlerin liderleri) bize gerçekleri söylemiyorlar" tümcesine ankete katılanların % 83'ü evet demişti.

New York Times gazetesinin yurtdışı muhabiri ve soğuk savaş politikasının şaşmaz destekleyicisi C. L. Sulzberger, 1975 yılı başlarında Türkiye'nin başkenti Ankara'dan yazdığı sıkıntılı mektubunda (Yunanistan ve Türkiye'ye askeri yardımın yapıldığı dönemi kastederek): "Truman Doktrininin uygulandığı yılların parlaklığı sönmüş" diye yazıyor ve şunları ekliyordu: "Daha birkaç gün önce Birleşik Devletler elçiliğinin büyük bir kalabalık tarafından saldırıya uğradığı Ankara'daki boşluk duygusunun, Birleşik Devletler'in Yunanistan'daki askeri başarılarıyla dengelendiğini hiç kimse söyleyemez." Sulzberger mektubunu şöyle bitiriyordu: "Son günlerde kendimizi dünyaya sunma konusunda ciddi sıkıntılarımızın olduğu kesin." Sulzberger'e göre sorun, Birleşik Devletler'in yürüttüğü politikalar değil, bu politikaları dünyaya sunma konusundaki sıkıntılardı.

Bu raporlardan birkaç ay sonra, Nisan 1975'te, Dışişleri Bakanı Kissinger Michigan Üniversitesi'nde açış konuşması yapmak üzere davet edilince, onun Vietnam Savaşı'ndaki rolü nedeniyle bu daveti protesto eden birkaç dilekçe verildi. Alternatif bir açılış programı da planlandı. Kissinger geri çekildi. Yönetimin sıkıntılı yıllarıydı. Vietnam "kaybedilmişti" (kelimenin kendisi bile Vietnam'ın kaybedilecek kadar bizim olduğunu varsayıyordu). (*Washington Post* gazetesi köşe yazarı Tom Braden'in) Kissenger'den yaptığı bir alıntı: "Birleşik Devletler dünyanın en büyük gücü olma konusundaki kararlılığını gösterebilmek için bir başka yerde bir başka eyleme geçmelidir," şeklindeydi.

Ertesi ay "Mayaguez" sorunu patlak verdi.

"Mayaguez" 1975 yılı Mayıs ayı ortalarında Güney Vietnam'dan Tayland'a sefer yapan Amerikan kargo gemisiydi. Vietnam'daki devrimci güçlerin zaferinin üzerinden tam üç hafta geçmişti. Gemi Kamboçya'da devrimci rejimin yeni iktidara geçtiği bir adaya yaklaşınca Kamboçyalılar tarafından durduruldu; yakındaki bir adada limana çekildi ve tayfalar anakaraya (Kamboçya'ya) gönderildiler. Mürettebat daha sonra kendilerine çok iyi davranıldığını anlattı: "İngilizce konuşan bir adam bizimle tokalaşarak Kamboçya'ya hoş geldiniz, dedi." Bu olay gazetelerde şu şekilde yer aldı: "Kaptan Miller ve adamları kendilerini esir alanların hiçbir kötü davranışta bulunmadıklarını söylemektedirler. Hatta iyi muamele gördükleri konusunda anlattıkları şeyler var. Örneğin Kamboçyalı askerler önce onlara yiyecek verip kendileri Amerikalılardan arta kalanları

yemişler, askerler denizcilere uyumaları için yataklarındaki şilteleri vermişler." Fakat Kamboçyalılar mürettabata casusluk konularını ve CIA'yı sormuşlar.

Başkan Ford Kamboçya yönetimine bir mesaj göndererek gemi ve mürettabatını bırakmaların istedi. Aradan otuz altı saat geçtikten sonra hiçbir yanıt gelmemesi üzerine (bir gazeteci mesajın Washington'daki Çin işbirliği heyetine verildiğini, fakat ertesi gün "görünüşte ulaştırılamadı" kaydıyla geri geldiğini söylemişti) askeri operasyonlar başladı. Birleşik Devletler uçakları Kamboçya gemilerini bombaladı. Bu uçaklar Amerikan denizcilerini karaya taşıyan gemiyi de yaylım ateşi açarak taradılar.

Amerikalı denizciler bir Pazartesi günü gözaltına alınmışlardı. Çarşamba akşam üzeri Kamboçyalılar onları serbest bıraktılar; hepsini bir balıkçı sandalına doldurup açıklardaki Amerikan donanmasına gönderdiler. O öğleden sonra, denizcilerin Tang Adası'ndan ayrıldıklarını bile bile Ford, Tang Adası'na denizden saldırılmasını emretti. Saldırı, çarşamba günü mürettebatın Amerikan donanmasına doğru yola çıkmasından bir saat önce, 19.15'te başlatıldı. Saat 19.00'da denizcilerin serbest bırakılacakları Bangkok radyosundan ilan edilmişti. Gerçekten de gönderilen mürettabatı bir Birleşik Devletler keşif uçağı görmüş ve haber vermişti.

O dönemde hiçbir gazetede ya da hiçbir hükümet bildirisinde asla sözü edilmeyen bir gerçek 1976 yılı Ekim ayında ortaya çıktı. Genel Bilgilendirme Ofisi'nin Mayaguez Olayı Raporu'na göre, Birleşik Devletler bir Çinli diplomattan, Çin'in Kamboçya'daki gemi olayında nüfuzunu kullandığını ve "geminin kısa süre içinde salıverileceğini" bildiren bir ileti almıştı. Bu ileti denizden yapılan saldırının başlamasından on dört saat önce alınmıştı.

Kamboçyalılar hiçbir Amerikan askerine zarar vermemişlerdi. Fakat Tang Adası'nı işgal eden deniz kuvvetleri hiç beklemedikleri sert bir direnişle karşılaştılar ve iki yüz kişilik işgalci birliğin üçte biri çok kısa bir süre içinde öldürüldü ya da yaralandı (bu sayı II. Dünya Savaşında Iwo Jima'nın işgali sırasında kaybedilen asker sayısından biraz fazlaydı); işgalde kullanılan on bir helikopterden beşi ya havaya uçurulmuş ya da kullanılmaz hale getirilmişti. Bunun yanında, Tayland üzerinden işgale katılmak üzere giden bir helikopterin düşmesi sonucu da yirmi üç Amerikalı yaşamını kaybetmiş ve hükümet bu gerçeği saklamaya çalışmıştı. Ford'un emri üzerine yapılan askeri harekâtlarda toplam kırk bir Amerikalı öldürülmüş bulunuyordu. Mayaguez gemisinde otuz dokuz denizci bulunuyordu. Bombalamak, yaylım ateşine tutmak ve saldırmak için bu acele nedendi? Gemi ve mürettebatı kurtulduktan sonra Ford niçin Amerikan uçaklarına Kamboçya anakarasını bombalamalarını emretmiş, niçin sayısı açıklanmayacak kadar çok Kamboçyalının ölümüne neden olmuştu? Ahlaki bir körlük ile askeri bir beceriksizliğin bu karışımını haklı gösterecek bir neden olabilir miydi?

Bu sorunun yanıtı kısa sürede geldi: Küçücük bir Vietnam tarafından bozguna uğratılan dev bir Amerika'nın hâlâ güçlü ve kararlı olduğu dünyaya gösterilmeliydi. 16 Mayıs 1975 günü *New York Times* gazetesinde şu haber vardı:

> Dışişleri Bakanı Henry Kissinger ile Savunma Bakanı James Schlesinger'in da aralarında bulunduğu hükümet üyelerine, Başkan Ford'un, "bütün dünyadaki liderliğimizi sürdürmek" olarak söze dökülen niyetini gerçekleştirmek üzere dramatik bir eylemi bir an önce gerçekleştirmeleri söylendi. Bu fırsat ellerine geminin yakalanmasıyla geçmiş oldu... Hükümet üyeleri... bu fırsatı kaçırmayacaklarını... çok açık bir biçimde belli ettiler...

"Mayaguez Olayı"nın tam ortasında, bir gazete muhabirinin Washington'daki gazetesine yolladığı bir haberde şunlar yazılmıştı: "Askeri strateji ve planlama konularında çalışan üst düzey yetkililerin yaptıkları özel bir açıklamaya göre, geminin ele geçirilmesi, Birleşik Devletler'in Güney Vietnam ve Kamboçya'daki müttefik yönetimin çökmesinden sonra Güneydoğu Asya'yı denetleme konusundaki Amerikan kararlılığını görmek için verilen bir sınavdı."

Köşe yazarı James Reston şunları yazıyordu: "Aslında yönetim Başkan'ın hızla hareket edebildiğini gösterme fırsatı yakalayabildiği için müteşekkirdi... Buradaki görevliler 'kâğıttan kaplan Amerika' konusunda yapılan bir sürü alaycı şakayı sineye çekmek zorunda kalıyorlar ve denizcilerin saldırıya yanıt vermeleri için dua ediyorlardı."

Savunma Bakanı Schlesinger'in bunu, "Toplumun refahı için gerekli amaçlar için yapılmış çok başarılı bir operasyon" olarak tanımlaması sürpriz değildi. Fakat saygın *New York Times* köşe yazarı James Reston, her zaman Nixon ve Watergate'in sert bir eleştirisini yaptığı halde, nasıl oluyor da Mayaguez Operasyonu'nun "başarılı ve melodromatik" olduğunu söyleyebiliyordu? Yine niçin Vietnam Savaşı'nı eleştiren *New York Times* gazetesi operasyondan "hayranlık uyandıran bir randıman" alındığını söylüyordu?

Düzen -Cumhuriyetçiler, Demokratlar, gazeteler, televizyon- Ford ve Kissinger'in, dolayısıyla "Amerika'nın otoritesi dünyanın her yerinde hissedilmelidir" fikrinin arkasında dayanışma içinde birleşiyorlardı. Olanlar işte böyle özetlenebilirdi.

Bu dönemde Kongre de Vietnam Savaşı'nın başladığı yıllardaki tutumunu takınarak, koyun sürüsü gibi davrandı. Geçmişte 1973 yılında, Vietnam Savaşı'nın yarattığı yorgunluk ve nefret psikolojisi içinde Kongre Savaş Yetkileri Yasası çıkararak Başkan'ın askeri bir harekât başlatmadan önce Kongre'ye danışmasını karara bağlamıştı. Mayaguez olayında Ford bunu askıya aldı. Birçok yardımcısına on sekiz Kongre üyesini telefonla aratarak askeri harekâtın başladığını bildirmişti. Fakat I. F. Stone'un da (kendisi düzen karşıtı *I. F. Stone's Weekly* gazetesini yayım-

layan aykırı gazeteciydi) belirttiği gibi: "Tonkin Körfezi Olayında olduğu gibi bir kez daha kolayca Kongre'nin ırzına geçildi." Kongre'deki Massachusetts üyesi Robert Drinan için bu söz geçerli değildi. Senatör McGovern harekâta karşıydı. Kendisi 1976 seçimlerinde Nixon'un muhalifiydi ve çok uzun bir süre savaşa karşı çıkıp onu eleştirmişti. Wisconsin Senatörü Gaylord Nelson da harekâta karşıydı. Senatör Edward Brooke sorular yöneltiyordu. Senatör Edward Kennedy'nin sesi çıkmıyordu. Vietnam Savaşı'nda Kongre'yi etkileyerek askeri harekâtın Hindiçin'e kadar uzanmasını engellemiş olan diğer senatörler de konuşmuyorlar, şimdi yalnızca kendi çıkardıkları yasanın bu duruma uymayacağını söylemekle yetiniyorlardı.

Dışişleri Bakanı Kissinger, "Bu işi yapmaya zorlandık" diyordu. Kissinger'e Mayaguez'deki denizcilerin yaşamı nerede oldukları bilinmeyen gemilere ateş açılarak niçin tehlikeye atılıyor diye sorulduğunda, Kissinger bunu "gerekli riski almak" olarak açıklıyordu.

Kissinger, bu olayın, aynı zamanda "Birleşik Devletler'in daha ötesi olmayan sınırlara çekilmeyeceğini ve çıkarlarını korumaya hazır olduğunu, harekâtlar için kamuoyu ve Kongre'nin desteğini alabileceğini açıkça göstermesi gerektiği"ni de söylüyordu.

Gerçekten de Kongre üyeleri, Demokratlar, Cumhuriyetçiler, Vietnam Savaşı'nı eleştiren herkes şimdi dünyaya güçbirliği içinde gözükebilmek için kendine çekidüzen veriyordu. Mayaguez Olayı'ndan bir hafta önce (Saygon'un düşüşünden iki hafta sonra) elli beş Kongre üyesi bir bildiri imzaladılar. Bildiri, "Hindiçin'indeki olayları hiçbir ulus Amerikan iradesinin çöküşü olarak yorumlamamalıdır" diyordu. Bildiriyi imzalayanlardan biri de Georgialı zenci üye Andrew Young idi.

1975 yılında sistem kendini karmaşık bir süreç içinde güçlendirdi. Önce Mayaguez Olayı gibi eski tip askeri bir harekâtla içte ve dışta otoritesini herkese gösterdi. Sonra -düş kırıklığına uğramış bir kamuoyunu rahatlatmak için- sistemin kendi kendini eleştirdiği ve düzelttiği izleminini verme gereğine uydu. Bunu yapmanın en bilinen yolu halka açık soruşturmalarda bazı suçluları yakalamak, fakat sistemin bundan etkilenmemesini sağlamaktı. Watergate Olayı hem FBI hem de CIA'nın güvenilirliğini sarsmış, korumaları gereken yasaları kendilerinin ihlal edip -gizlice ofislere girip telefon dinleme konularında- Nixon'la işbirliği yaptıklarını göstermişti. 1975 yılında Kongre'de, Temsilciler Meclisi ve Senato Araştırma Komisyonları FBI ve CIA hakkında soruşturma başlattılar.

CIA soruşturması, Merkezi Haberalma Örgütü'nün kuruluş amacı olan bilgi toplama görevinin çok ötesinde her çeşit gizli operasyonu sahnelediğini ortaya çıkardı. Örneğin geçmişte, 1950'li yıllarda LSD adlı ilacın etkilerini habersiz Amerikalılar üzerinde denemişti: Amerikalı bir bilim adamı CIA ajanının verdiği aşırı doz yüzünden New York'ta bir otelin penceresinden atlayarak ölmüştü.

CIA Küba'da Castro'ya ve diğer devlet başkanlarına suikast olaylarına da katılmıştı. 1971 yılında Afrika domuz virüsünü Küba'da domuzlara bulaştırmış ve 500.000 domuz önce hastalanmış, sonra kesilerek yok edilmişti. Bir CIA ajanı bir gazeteciye, bu virüsü Kanal bölgesindeki ordu üssünden temin ederek Küba'daki Castro karşıtı güçlere teslim ettiğini anlatmıştı.

Bu soruşturma sırasında, aynı zamanda CIA'nın -başlarında Henry Kissinger'in bulunduğu Kırklar Komitesi'yle danışıklı, hileli bir anlaşma yaparak- Latin Amerika'da nadir görülen özgür bir seçimle iş başına gelen Şili devlet başkanı Marksist Salvador Allende'nin "siyasal gücünü sarsmaya" çalıştığı da ortaya çıktı. Küba'da büyük çıkarları olan *International Telephone and Telegraph* da bu operasyonda bir rol oynamıştı. 1974 yılında Şili'deki Amerikan elçisi David Popper, Allende'yi düşüren Şili cuntasına insan haklarını ihlal ettiklerini söyleyince, Kissinger, "Popper'a siyaset bilimi konferanslarını kesmesini söyleyin" diye haber göndererek açıkça onunla alay etmişti.

FBI'nın sorgulanması, yıllar boyu süren yasadışı eylemleri, her çeşit radikal ve sol kanattan grubun nasıl dağıtılıp yok edildiğini ortaya çıkardı. FBI sahte mektuplar göndermiş, gizlice binalara girmiş (1960-1966 arasında gerçekleşen doksan iki olay ortaya çıkarılmıştı), mektupları yasadışı bir biçimde açıp okumuş ve Kara Panterlerin lideri Fred Hampton'un durumunda da görüldüğü gibi cinayetlere de karışmıştı.

Soruşturmalardan değerli bilgiler edinilmişti; ama bu bilgilerin tam yetecek kadarı, tam olması gerektiği gibi alınıyordu; gazetelerde sırlar azbuçuk açıklanıyor, televizyonlarda azbuçuk gösteriliyor, çok az kişinin okuduğu uzun raporların yer aldığı kalın kitaplar yazılıyor ve kendine çeki düzen veren dürüst bir toplum imajı yaratılıyordu.

Yapılan soruşturmalar, yönetimin bu tip eylemlerde işlerin derinine gitmek için hiç de istekli olmadığını göstermekteydi. Senato'da kurulan Kilise Komisyonu, soruşturmalarını, haklarında soruşturma yapılan kurumların işbirliğiyle yürütüyordu ve CIA hakkındaki bulguları CIA'ya vererek çıkarılması istenen bölüm olup olmadığını soruyordu. Böylece ortaya çıkan raporda ne kadar değerli bölüm bulunursa bulunsun, daha ne kadarının çıkarılmış olduğu anlaşılamıyordu- yani son haliyle rapor, komisyonun gayretleri ile CIA'nın önlemlerinin bir uzlaşması halinde ortaya çıkıyordu.

Temsilciler Meclisi'nde kurulan Pike Komisyonu ne CIA ne de FBI ile bir anlaşmaya gitti ve raporunu son haline getirdiğinde, aynı Temsilciler Meclisi araştırılmasını istediği konuların (raporun) gizli kalması yönünde oy kullandı. Fakat bu rapor *CBS*'nin spikeri Daniel Schorr tarafından New York'taki *Village Voice*'a sızdırılmasına karşın ülkenin önemli gazetelerinde aslı yayımlanma şansı olmadı -*New York Times*, *Washington Post* ve diğerleri onu yayımlamaya değer bulmadılar. *CBS*, Schorr'un işini geçici olarak askıya aldı. Bu durum yayın organlarının "ulusal güvenlik"

söz konusu olunca hükümetle hemen nasıl işbirliğine gittiklerinin bir başka örneğiydi.

Kilise Komisyonu, CIA konusunda, Fidel Castro ve diğer yabancı liderleri öldürme girişimlerini rapor ederken ilginç bir bakış açısı sergilemekteydi. Komisyon bir devlet başkanının öldürülmesini, devletler arasındaki centilmenlik anlaşmasının bağışlanmaz bir biçinde bozulması; sıradan insanların ölümüne yol açan askeri müdahalelerden çok daha fazla kınanması gereken bir olay olarak görüyordu. Komisyon, suikast raporunun giriş bölümüne şunları yazmıştı:

> Şiddet ve zorlama yöntemleri seçilirse insan yaşamı her zaman tehlikede demektir. Ancak, yabancı bir lidere soğukkanlılıkla, nişan alarak, öldürme amacıyla ateş etmekle yabancı ulusların işlerine müdahale etmek arasında önemli bir fark vardır.

Kilise Komisyonu CIA'nın Amerikalıların kafalarını gizlice yönlendirme operasyonlarını da ortaya çıkardı:

> CIA şimdi yüzlerce Amerikalı akademisyeni (yöneticiler, öğretim üyeleri, öğretim görevine başlamış araştırma asistanlarını) kullanmaktadır. Bunlar yönlendirme görevleri dışında, fırsat buldukça bilgiye ulaşma amacıyla yeni insanlarla tanışır, dış ülkelerde propagandamızı yapmak için kitap ve diğer belgeleri yazarlar... Bu akademisyenler 100'ün üzerinde Amerikan üniversitesinde; kolejlerde ve ilgili kurumlarda konuşlandırılmışlardır. Kurumların çoğunda bireyin kendisi dışında hiç kimsenin CIA zincirinin halkalarından haberi yoktur. Diğer kurumlarda en azından bir üniversite görevlisi kampusündeki akademisyenlerin operasyonlarda nasıl kullanılacaklarını bilir... CIA Birleşik Devletler içindeki akademik toplumun operasyonel ilişkilerini en duyarlı iç bölge olarak görür ve bu operasyonların uygulanmasını çok yakından denetler...

1961 yılında CIA'nın Örtülü Eylem Dairesi'nin başında bulunan kişi "stratejik propagandanın en önemli silahlarının kitaplar" olduğunu söyledi. Kilise Komisyonu, 1967 yılının sonuna kadar CIA tarafından binden fazla kitabın üretildiğini, ödenek sağlandığını ve desteklendiğini ortaya çıkardı.

Kissinger Laos'un gizli bir eylem olarak CIA denetiminde bombalanması konusunda Kilise Komisyonu'na ifade verirken şunları söyledi: "Geçmişe baktığımda Laos'taki savaşı CIA'nın yürütmesinin iyi bir ulusal politika olduğuna inanmıyorum. Bunu yapmanın bir başka yolunu bulmalıydık." Komisyondaki hiç kimsenin bu fikre karşı çıktığı konusunda en ufak bir gösterge yoktu; yani yapılan şey yapılmalıydı, ama başka bir yöntemle yapılmalıydı.

Böylece 1974-1975 tarihinde sistem kendini ahlaksızlardan temizlemeye ve sağlıklı çalışan, hiç olmazsa kabul edilebilir bir biçimde çalışan bir devlet haline getirmeye çalışıyordu. Nixon'un istifası, yerine Ford'un geçmesi, FBI ve CIA'nın karıştığı kirli işlerin teşhiri, hepsi Amerikan halkının çok kötü bir biçimde zarar görmüş güvenini tekrar kazanmaya yönelik işlerdi. Fakat bu yorucu çabalara karşın Amerikan kamuoyunda yönetimin, ordunun ve büyük iş dünyasının liderlerine karşı duyulan kuşkunun ve düşmanca tavrın birçok örneği sergilenmekteydi.

Vietnam Savaşı'nın sona ermesinden iki ay sonra yapılan ankete verdikleri yanıtlar, Amerikalıların yalnızca % 20'sinin, Saygon hükümetinin düşmesinin Birleşik Devletler'in güvenliği için bir tehdit oluşturacağını düşündüklerini ortaya çıkardı.

14 Haziran 1975 tarihi Bayrak Günü'ydü ve Başkan Gerald Ford'un Georgia eyaletinin Fort Bennina kentinde yaptığı konuşma sırasında askerler, ordunun on üç savaşa katılmasını simgeleyen bir yürüyüş yaptılar. Ford bu kadar çok bayrak görmekten çok mutlu olduğunu söylerken, olayı anlatan muhabirlerden biri, "Aslında Başkan'ın halkı selamladığı yerden bakıldığında çok az sayıda bayrak olduğu görülebilirdi," diye yazıyordu. "Göstericilerin havaya kaldırdığı bir bayrağın üzerine mürekkeple 'Bizim adımıza artık hiçbir soykırım yapılamayacak' diye yazılmıştı. Bu bayrak seyirciler tarafından parçalanırken etraftakiler alkışlamaktaydı."

O Temmuz Lou Harris'in yaptığı bir anket, 1966 yılından 1975 yılına kadar geçen sürede kamuoyunun yönetici kadrolara duyduğu güvenin askerlerde % 62'lerden % 29'lara, iş çevresinde % 55'ten % 18'e, Başkan ve Kongre söz konusu olduğunda % 42'den % 13'lere düştüğünü gösteriyordu. Bundan kısa bir süre sonra Harris'in yaptığı bir başka anket, "Amerikalıların % 65'inin başka ülkelere yapılan askeri yardımın, o ülkelerdeki diktatörlerin kendi nüfusları üzerindeki denetimlerini sürdürmeye yaradığını düşündükleri için askeri yardımlara karşı çıktıkları"nı gösteriyordu.

Belki de genel hoşnutsuzluk Amerikalıların ekonomik durumları nedeniyle ortaya çıkıyordu. İşsizlik ve enflasyon 1973 yılından beri düzenli olarak yükseliyordu ve Harris'in anketine göre tam da o yıl Amerikalıların kendilerini "yabancılaşmış", "devlete bağlılıklarını yitirmiş" hissetmeye başladıkları yıllardı ve ülkenin genel durumu içinde bu duygular (1966'da % 29'dan) % 50'lere kadar yükselmişti. Ford'un Nixon'un yerine geçmesinden sonra kendini "yabancılaşmış" hissedenlerin % 55'e ulaştığı görüldü. Bu araştırma halkın en çok enflasyondan etkilendiğini ortaya koydu.

1975 yılı sonbaharında *New York Times* gazetesinin, 1559 kişi ve yirmi kentte, altmış aile arasında yaptığı araştırma, "gelecek konusunda duyulan iyimserliğin önemli ölçüde azaldığını" gösterdi. Aynı gazetede çıkan haberde şöyle deniyordu:

Ülkenin ekonomik sorunlarını çözmede yetersiz kaldığının açık bir göstergesi olan enflasyon ve ülkenin yaşam standartlarında sürekli bir gerileme olacağı duygusunu yayan enerji krizi Amerikalıların güvenlerini, beklentilerini ve ileriye dönük umutlarını yiyip bitirmiş bulunuyor...

Yılda 7.000 *dolar*dan daha az kazananlar arasında gelecek konusundaki kötümserlik özellikle daha belirgin, fakat yıllık gelirleri 10.000 ile 15.000 *dolar* arasında değişen aileler arasında da kötümserlik oldukça yüksek görünüyor...

Bunun dışında artık çok çalışma ve para biriktirmek için özenli bir çaba harcamanın da... kendilerine banliyölerde güzel bir ev almak için yetmeyeceğini bilmenin yarattığı kötümserlik de bulunuyor...

Araştırmada yüksek gelirli kişilerin bile: "... artık geçmişte oldukları kadar iyimser olmadıklarını ve hoşnutsuzluğun alt-orta gelir gruplarından üst düzey gelir gruplarına doğru yayıldığını" gösteren bilgiler ortaya çıkmıştı.

New York Times gazetesinin bildirdiğine göre aşağı yukarı aynı dönemde, 1975 sonbaharında bir Kongre komisyonu önünde ifade veren kamuoyu araştırmacıları: "Halkın hükümete ve ülkenin ekonomik geleceğine olan güveninin, bu değerler bilimsel olarak ölçülmeye başladığından bu yana geçen sürede ortaya çıkan en düşük düzeyde olduğunu" belirttiler.

Devlet istatistikleri nedenleri gösteriyordu. Nüfus Bürosu, 1974'ten 1975'e "yasal" olarak yoksul (yani geliri yıllık 5.500 *dolar*ın altında) olan Amerikalıların sayısının % 10'a çıktığını ve bunların 25.9 milyon kişi olduğunu bildiriyordu. 1974'te % 5.6 olan işsizlik oranı da 1975'te % 8.3'e yükselmiş ve işsizlik sigortasından yararlananların sayısı 1974'te 2 milyondan 1975'te 4.3 milyona yükselmişti.

Fakat devlet istatistikleri genelde yoksulluk rakamlarını küçük gösteriyor, "yasal" olarak kabul edilen yoksulluk sınırını çok aşağıda tutuyordu. Ayrıca işsizlik rakamları da düşük gösteriliyordu: Örneğin, 1975 yılında, nüfusun % 16.6'sı altı ay boyunca ya da % 33.2'si üç ay boyunca işsiz kalmışsa, devletin verdiği "yıllık ortalama rakam" kulağa daha hoş gelen % 8.3 oluyordu.

1976 yılında başkanlık seçimi yaklaşırken Düzenin sahipleri kamuoyunda sisteme karşı duyulan güvensizlikten kaygılanıyorlardı. Hem Nixon hem de Ford zamanında Maliye Bakanlığı yapmış olan William Simon (ondan önceki maliye bakanı yılda 2 milyon *dolar* kazanan yatırımcı bir bankerdi) 1976 yılı sonbaharında Virginia' daki Hot Springs'de bir İş Konseyi toplantısında bir konuşma yaptı. Bu konuşmada, "Dünyanın bu denli büyük bir bölümünün sosyalizm ya da totaliterliğe yönelmesi Amerikan iş sistemini anlaşılır hale getirmemizi zorunlu kılmaktadır": çünkü "özel girişimcilik -birçok okulda, medyanın büyük bir bölümünde ve kamoyu vicdanında giderek artan bir biçimde- hükmen

mağlup duruma düşmüş bulunuyor," demişti. Simon'un bu konuşması Amerikan şirketlerindeki seçkinler grubunun da düşüncelerini yansıtmaktaydı:

> Vietnam, Watergate, öğrenci olayları, ahlaki dönüşümler. yaşanan ticari durgunluk ve insanı derinden sarsan daha birçok kültürel şok, hepsi yeni bir sorgulama ve kuşkuculuk iklimi yaratmıştır... Bütün bunlar toplumda genel bir isteksizliğin ve kurumlara yönelik güven krizinin büyümesine yol açmaktadır...

Simon, Amerikalıların, "refahlarını sağlayacak tek şey olan kâr sözcüğüne ve kâr dürtüsüne güvenmediklerini; insanın acı ve yoksunluklarını başka herhangi bir sistemden daha fazla gideren bu sistemin alaycı, bencil ve ahlaksız olduğuna nedense fazlasıyla inandırıldıklarını" söylüyordu. "Kapitalizmin insani yönlerini anlatmayı başarabilmeliyiz," diyordu.

Birleşik Devletler 1976 yılında Bağımsızlık Bildirgesi'nin kabulünün 200. yıldönümünü kutlamaya hazırlanırken, kendilerini "Üçlü komisyon" adı altında örgütleyen Japon, Amerikalı ve Batı Avrupalı bir grup aydın ve politik lider bir rapor yayımladılar. Bu raporun başlığı "Demokrasilerin Yönetilebilirliği" idi. Harvard Üniversitesi siyaset bilimi profesörü ve Vietnam Savaşı konusunda Beyaz Saray'a uzun yıllar danışmanlık yapmış olan Samuel Huntington raporun Birleşik Devletler bölümünü yazdı. Bu bölümün adı "Demokrasi Çılgınlığı" idi ve Huntington tartışacağı problemi şöyle tanımlamıştı: "1960'lar Amerika'da demokratik ateşin dramatik bir biçimde yükseldiği yıllar oldu." Yazara göre, altmışlı yıllarda, yurttaşların demokratik yaşama katılımları oldukça yüksek bir düzeyde gerçekleşmiş ve bu katılımlar "yürüyüşler, gösteriler, protesto hareketleri ve davalar için örgütlenmeler" biçiminde olmuştu. Bu yıllarda ayrıca "siyahlar, Kızılderililer, Meksika asıllı Amerikalılar, beyaz etnik gruplar, öğrenciler ve kadınlar arasında büyük bir bilinçlenme vardı ve bunların hepsi sokaklara dökülerek yeni örgütlenme biçimleri içine giriyorlardı..." Beyaz Yakalıların "Sendikalaşma hareketleri" giderek yayılmaya başlamıştı ve bu da "toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşamda eşitlik ilkesinin yeniden bir amaç olarak benimsenmesi" demekti.

Huntington devlet otoritesinin giderek azaldığı konusuna işaret ediyordu: Altmışlardaki eşitlik talepleri federal bütçeyi de etkilemişti. 1960 yılında dış ilişkiler harcamaları bütçenin % 53.7'sini buluyordu; buna karşılık toplumsal harcamalar % 22.3'tü. 1974 yılına gelindiğinde dış ilişkiler harcamaları % 33 ve toplumsal harcamalar % 31 olmuştu. Bu durum kamuoyu psikolojisinde bir değişim olduğunu gösteriyordu: 1960 yılında halkın yalnızca % 18'i devletin savunma harcamalarının çok fazla olduğunu söylüyordu. 1969 yılında bu konuda yakınanların oranı % 52'ye fırlamıştı.

Huntington gördükleri konusunda endişe duyuyordu:

> 1960'lardaki demokratik dalganın özünde, kamusal ve kişisel alanlarda otoriteye dayalı sistemlerin varlığına duyulan tepki yatıyordu. Şu ya da bu biçimde bu tepki kendini ailede, üniversitede, iş yaşamında, özel ve komusal ilişkilerde, siyasette, devlet bürokrasisinde ve askerlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde belli etti. İnsanlar daha önceleri kendilerinin üstünde gördükleri insanlara artık yaş, rütbe, statü, uzmanlık, kişilik ya da yetenek gibi kriterlere bakarak boyun eğmiyorlar.

Huntington, "Bütün bunlar," diyordu, "1970'lerde demokrasinin yönetebilirliği konusunda sorunlar üretti..."

Bu tablo içinde en kritik bir biçimde otorite kaybına uğrayan kurum Başkanlıktı.

> II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelen yıllarda Birleşik Devletleri yöneten her kim olursa olsun devlet, Başkan'ın yanında yönetim içinde yer alan, federal bürokrasi, Kongre, iş dünyasının önemli alanları, bankalar, hukuk büroları, işletmeler, medya gibi özel sektörün oluşturduğu "Düzen"in anahtar bireyleri ve gruplarının işbirliği ve desteği ile yönetilmiştir,

diyen Huntington, belki de şimdiye kadar Düzenin danışmanlarının söylediği en içten, en isabetli sözleri söylemişti.

Huntington ayrıca, Başkan'ın seçimi kazanabilmesi için, geniş bir halk kitlesinin ismi üzerinde uzlaşarak onu desteklemesi gerektiğini de söylüyordu. Ancak, "Başkan seçilmesinin hemen ertesi günü onu seçen çoğunluk, bütünüyle olmasa bile geniş ölçüde, başkanın yönetim yetkinliği açısından gereksiz hale geliyordu. Bu durumda ise önemli olan, başkanın toplumda ve yönetimde anahtar duruma gelmiş kurumların liderlerinin desteğini harekete geçirebilme yeteneği idi... Yani bu koalisyonda Kongre'de, yönetim branşlarında ve özel sektörün oluşturduğu "Düzen" içinde yer alan kişilerin de bulunması gerekiyordu. Huntington örnekler veriyordu:

> Truman partizan olmayan askerlerin, Cumhuriyetçi bankerlerin ve Wall Street avukatlarının hiç de azımsanmayacak bir sayıda yönetiminde bulunmalarına özen gösterdi: Ülkeyi yönetirken yardımlarına gereksinim duyacağı iktidar kaynaklarına ulaştı. Bu koalisyon kısmen Eisonhower'den miras kalmıştı ve kendisi de yaratılmasından kısmen sorumluydu... Kennedy bir bakıma buna benzer ittifak yapılarını yeniden yaratmaya çalışmıştı.

Huntington'u kaygılandıran olay hükümet otoritesinin zayıflatılmasıydı. Örneğin Vietnam Savaşı'na karşı oluşan muhalefet askere çağırma yasasının kaldırılmasına yol açtı. "Sorun, gelecekte güvenlikle ilgili bir tehdit ortaya çıktığında (ki kaçınılmaz bir biçimde bir yerde bu olacaktı) yönetimin bu tehditle baş edebilmesi için gerekli kaynakları ve fedakârlıkları

harekete geçirebilecek otoriteyi elinde tutup tutamayacağı konusunda ortaya çıkıyordu."

Huntington yüzyılın son çeyreğinin, "Birleşik Devletler'in dünya düzeni sistemi içinde hegemonik güç olmasıyla" sona ereceğini öngörüyordu. Bu konuda vardığı sonuç, "halkta gereğinden fazla bir demokrasi duygusu geliştirildiği" ve "siyasal demokrasinin yayılmasına karşı istenilen sınırlamaların getirilmesi gerektiği" idi.

Huntington bütün bunları Birleşik Devletler'in geleceği açısından çok önemli bir kuruma rapor ediyordu. *Üçlü Komisyon* 1973 yılı başlarında David Rockefeller ve Zbigniew Brzezinski tarafından örgütlenmişti. Rockefeller, Chase Manhattan Bankası'nda bir görevli ve Birleşik Devletler'in ve dünyanın önemli zenginlerinden biriydi. Brzezinski ise Columbia Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler konusunda bir uzman ve Dışişleri Bakanlığı'nda danışmandı. 25 Mart 1977 tarihinde Robert Manning tarafından *Far Eastern Economic Review* dergisinde bildirildiğine göre:

> Komisyonun kurulması için ilk girişim bütünüyle Rockefeller'den geldi. Komisyon genel sekreteri George Franklin'e göre Rockefeller, "Birleşik Devletler'in Avrupa ve Japonya ile ilişkilerinin giderek bozulmasından kaygı duyuyordu." Franklin, Rockefeller'in bu konudaki fikirlerini başka bir seçkin kardeşlik grubunda dile getirmeye başladığını anlatmıştı: "... uzun bir süreden beri toplantılar yaptığı bilinen çok seçkin bir Anglo-Amerikan grubu olan-Bilderberg Grubu'nda Mike Blumenthal, dünyanın her tarafında işlerin çok ciddi bir biçimde bozulduğunu söylemiş ve bu konuda özel bir grubun bir şeyler yapıp yapamayacağını sormuştu... Bunun üzerine David, bir kez daha önerisini gündeme getirdi..." Rockefeller'in yakın arkadaşı Brzezinski Rockefeller'in sağladığı fonla sorumluluğu üzerine alarak komisyonu kurdu.

"Üçlü Komisyon"un kurulması için neden gösterilen "çok ciddi durum", öyle görülüyordu ki Japonya, Batı Avrupa ve Birleşik Devletler'in, üç kıtada yayılmış kapitalizme karşı tek vücut olmuş bir komünizmden gelebilecek tehditten daha karmaşık bir tehdit karşısında daha büyük bir birlik beraberlik gösterme ihtiyacıydı. Bu tehdit Üçüncü Dünya'daki devrimci hareketlerden geliyordu. Zira bu hareketlerin kendine özgü yönelimleri vardı.

Üçlü Komisyon bir başka durumla daha ilgilenmek istiyordu. Geçmişte, 1967 yılında, Kennedy yönetimi sırasında Ekonomi Bakanlığı Müsteşarı ve aynı zamanda büyük bir yatırım bankacılığı şirketi olan Lehman Brothers'da yönetici olan George Ball, Uluslararası Ticaret Odası üyelerine şunları söylemişti:

> Savaş sonrası geçen yirmi yıl içinde, her zaman sözcüklerle olmasa bile, yaşayarak, eylem içinde gördük ki ulus-devletlerin politik sınırları modern iş yaşamının görüş alanını ve etkinliklerini belirleyemeyecek kadar dar ve kısıtlıdır.

Birleşik Devletler'deki şirketlerin uluslararası ekonomide nasıl büyüdüklerini göstermek için, bankacılığın içinde bulunduğu durumu görmek gerekir. 1960 yılında yabancı ülkelerde şubeleri olan sekiz Birleşik Devletler bankası bulunuyordu. 1974 yılında bu bankaların sayısı 129 olmuştu. Denizaşırı şubelerin malvarlıkları 1960 yılında 3.5 milyon *dolar* iken 1974'te 155 milyon *dolan* bulmuştu.

Üçlü Komisyon, duruma bakılırsa kendini çokuluslu yeni ekonomide gerekli uluslararası bağlantıların kurulmasına yardım etmekle yükümlü tutuyordu. Komisyon üyeleri siyasetin, iş dünyasının ve Batı Avrupa medyasının, Japonya ve Birleşik Devletler'in üst düzey adamlarıydı. Onlar Chase Manhattan'dan Lehman Brothers'dan, Bank of America'dan, Bonque de Paris'ten, Lloyd's of London'dan, Bank of Tokyo'dan vb. geliyorlardı. Aralarında petrol, çelik, otomobil, havacılık ve elektrik endüstrisi temsilcileri de bulunuyordu. Diğer üyeler, *Time* dergisinden, *Washington Post*'tan, Columbia Radyo Yayınları Sistemi'nden, *Die Zeit*'ten, *Japan Times*'ten, Londra'da çıkan *The Economist*'ten ve daha pek çok yayın kuruluşundan geliyorlardı.

1976 yalnızca başkanlık seçimi yılı değil, aynı zamanda uzun bir süredir hazırlanılan Birleşik Devletler'in 200. kuruluş yıldönümü kutlamalarının yapılacağı yıldı ve ülkenin her yanında görkemli törenler düzenleniyordu. Bu kutlamalar için harcanan büyük çabalar ise asıl niyetin, Amerikan milliyetçiliğini eski günlerine döndürmek, halkı devletle birleştirebilmek için tarihin simgelerini tekrar tekrar anımsatmak ve yakın geçmişteki protesto ruhunu ortadan kaldırmak olduğunu gösteriyordu.

Ancak halkta büyük bir coşku ve istek yoktu. Boston'da Amerikan Devrimi'ni başlatan "Boston Çay Partisi"nin 200. yılını kutlarken büyük bir kalabalık resmi kutlamalara katılmak yerine, gidip "Halkın ikinci yüz yılı" alternatif kutlamalarına katıldılar ve üzerinde "Körfez Petrolü" ve "Exxo" yazan paketleri Amerika'daki şirketlerin iktidarını protesto etmek için simgesel bir biçimde Boston limanına attılar.

21.
Carter-Reagan-Bush: İki Partili Onay Birliği

Yirminci yüzyılın ortalarında, tarihçi Richard Hofstadter, *The American Political Tradition* (Amerikan Siyasal Geleneği) adlı kitabında, Jefferson ve Jackson'dan, Herbert Hoover'a ve iki Roosevelts'e -Cumhuriyetçi ve Demokrat, liberal ve tutucu- önemli ulusal liderlerimizi incelemişti. Bu incelemesinde Hofstadter şu sonuca varmıştı: "Önemli partilerimizin seçimlerde en önde yarışan rakiplerinin kafalarındaki ufkun genişliği her zaman mülkiyet ve girişimcilik fikirleriyle sınırlıdır... Bunlar kapitalist kültürün ekonomik erdemlerini insanın gerekli nitelikleri olarak görürler... Bu kültür ise derin bir milliyetçiliği barındırır..."

Yüzyılın sonuna geldiğimizde, son yirmi beş yıl göz önüne alınırsa, Hofstadter'in sözünü ettiği bu ufkun sınırlarını çok iyi görmüş bulunuyoruz: Kapitalizmin ürettiği bitmez tükenmez servetlerin desteklenmesine koşut giden umutsuz bir yoksullaşma, savaşı kabullenmeye hazır bir milliyetçilik ve savaş hazırlıkları. Yönetim ve iktidar Cumhuryetçilerden Demokratlara ve Demokratlardan Cumhuriyetçilere geçerken hiçbir parti bu ufkun ötesine geçebilecek yetenekte görünmedi.

Vietnam'daki korkunç savaştan sonra Watergate skandalı geldi. Nüfusun büyük bir çoğunluğu giderek artan bir ekonomik güvensizlik içine yuvarlanırken çevre kirliliği arttı; şiddet kültürü yaygınlaşırken ailevi çöküşler hızlandı. Bu temel sorunların toplumsal ve ekonomik yapıda cesur değişiklikler yapılmadıkça çözümlenemeyeceği açıkça görülüyordu. Ancak önemli partilerimizin hiçbir adayı bu değişiklikleri talep edecek durumda değildi. "Amerika'nın siyasal geleneği" iyi mayalanmıştı.

Bunu anlamakta, belki de yalnızca kapalı bir biçimde de olsa bilinçlenmekte olan seçmenler ya büyük anketlerden uzak duruyorlar ya da

isteksizce oy veriyorlardı. Katılımdan uzaklaşarak bile olsa giderek daha fazla sayıda kişi daha fazla bir biçimde siyasal sisteme yabancılaştıklarını ilan ediyorlardı. 1960 seçimlerinde oy verme niteliklerini taşıyan seçmenlerin % 63'ü başkanlık seçimlerinde oy verdi. 1976 yılına gelindiğinde bu rakam % 53'e düştü. Bir *CBS News* ve *New York Times* araştırmasında soruları yanıtlayanların yarısından çoğu devlet memurlarının halktan insanlarla hiç ilgilenmediklerini söylediler. Bir su tesisatçısının yanıtı bütün bu tepkiler için tipik bir örnekti: "Birleşik Devletler başkanı bizim sorunlarımızı çözemez. Bizim sorunlarımız onu aşar," demişti adam.

Toplumda herkesi kaygılandıran oransızlıklar vardı. Seçim politikaları yayın organları ve televizyon ekranlarını kaplamıştı ve başkanların, Kongre üyelerinin, yüksek mahkeme yargıçlarının, diğer memurların yaptıkları işler sanki ülkenin tüm tarihini oluşturuyormuş gibi gösteriliyordu. Ama bütün bunlarda bir yapaylık vardı; kuşkucu bir kamuoyuna bir şeyler pompalanıyor, halk kendi geleceği için Washington'daki politikacılara güven duymaya zorlanıyordu. Ancak bu politikacıların hiçbiri güven vermiyor, sergiledikleri tumturaklı dil oyunları, kullandıkları retorik ve verdikleri vaatlerin gerisinde düşündükleri tek şeyin kendi siyasal iktidarları olduğu izlenimini veriyorlardı.

Siyasetçiler ile halk arasındaki uzaklık kültüre de açık bir biçimde yansıyordu. Medyanın en iyi durumda olması gereken, şirket çıkarları tarafından denetlenmeyeceği düşünülen bölümünde, yani *halk* televizyonunda halk hiç görünmüyordu. Halk televizyonunun en beğenilen siyasal tartışma programı olan ve her gece yayımlanan "MacNeil-Lehrer Raporu" programına halk yalnızca programa çıkan sonu gelmez bir Kongre üyesi, senatör, hükümet bürokratları ve çeşitli konulardaki uzmanlar resmi geçidinin seyircileri olarak davet ediliyordu.

Özel radyolarda, temel konulardaki eleştiriler dışarıda bırakılarak, her zamanki dar onay birliği bandı yayımlanıyordu. 1980'lerin ortalarında, Ronald Reagan'ın Başkan olduğu dönemde, Federal İletişim Komisyonu tarafından yayın ilkesi olarak benimsenen ve karşıt görüşlere propaganda şansı veren "Haktanırlık İlkesi"* uygulamadan kaldırıldı. Oysa

---

* Fairness doctrine: Haktanırlık İlkesi: Birleşik Devletler Federal İletişim Komisyonu'nun yayın politikası olarak bilinen "Haktanırlık İlkesi", bütün karşıt görüşlerin herhangi bir radyo istasyonunda dengeli ve eşit olarak yayımlanmasını öngörür. Bu ilke kamuoyunda birbirine karşıt görüşlerin ses bulabilmesi için 1949'da Federal İletişim Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Daha sonra radyo istasyonlarının karşıt görüşleri arayıp bulmaları ve konuşturmaları zorunluluğu da getirilmiş, ancak Reagan yönetiminin her şeyi yeniden düzenleme histerisi sırasında, 1980'lerde yayın yaşamından çıkarılmıştır.
Haktanırlık İlkesi iki yönlüdür:
1) Her lisanslı yayıncı kamuoyu için önemli olan karşıt görüşleri yayımlamak zorundadır. Bu madde her radyocuya seçim sonuçları konusunda yayın yapma görevi yükler.
2) Karşıt fikirlerin mantıklı bir denge içinde her radyo istasyonunda ses bulması

1990'larda yayın yapan "Talk Radio" söyleşi programlarının sağcı "ev sahipleri" ile davet edilmeden gelen solcu konukların propaganda nutuklarına yer verdiği için bu programın dinleyici sayısı 20 milyonu bulmaktaydı.

Siyasetten ve siyasetin sözde zekâ fışkıran tartışmalarından umudunu kesmiş olan vatandaşlar dikkatlerini eğlenceye, dedikoduya, geçinmenin çeşitli yolları gibi konulara çevirdiler. Toplumun kıyılarında yaşayanlar şiddete yöneldiler; (yoksul beyazların yoksul siyahlara şiddet uygulaması gibi) kendi grupları içinde diğer ırkları, göçmenleri, içine şeytan karışmış (!) yabancıları, sosyal yardım parasıyla geçinen anneleri, küçük suçluları (dokunulamayan büyük suçluların yerine) günah keçişi yaptılar.

Başka vatandaşlar da vardı; altmışlı yıllardan (ve yetmişli yılların başlarından) kalan ve hâlâ hatırlanan fikirleri ve idealleri canlı tutmaya çalışan, yalnızca hatırlamakla kalmayıp eyleme geçirmeye çalışan insanlardı bunlar. Gerçekten de ülkenin her tarafında, medyanın adlarını anmadığı, siyasal liderlerin görmezden geldiği, ülkedeki binlerce yerel dernekte büyük bir enerjiyle etkinlik gösteren insanlar vardı. Bu örgütlü gruplar çevrenin korunması, kadın hakları ya da halk sağlığı (şimdi buna AIDS'in yarattığı dehşetin acı dolu yükü de katılmıştı), evsizler için yuva ve askeri harcamalara muhalefet gibi konularda kampanyalar açıyorlardı.

Ancak bu eylemler altmışlı yıllardaki, bütün ulusu ilgilendiren, ırk ayrımına ve savaşa hayır kampanyalarına hiç benzemiyordu. Bu eylemler, duyarsızlaşmış politikacılara karşı seçimlerin ya da protestonun yararlı olabileceği konusunda umutlarını yitirmiş diğer Amerikalılara ulaşma çabalarıyla dik bir tepeye tırmanmaya benziyordu.

1977 ve 1980 yıllarını kapsayan Jimmy Carter'ın başkanlığı, Demokratik Parti'nin temsilciliğini yaptığı düzenin bir parçası açısından, düşkırıklığı içindeki vatandaşlara yeniden umut aşılama girişimi olarak değerlendirilebilir. Fakat siyahlara ve yoksullara birkaç jest yapılmasına, ülke dışında "insan hakları" konusundaki konuşmalara karşın Carter yönetimi; şirketlerin iktidarını ve servetini koruyarak, ulusun parasal kaynaklarını akıtıp boşaltan o büyük askeri makinenin çalışmasını sürdürerek, ülke dışında Birleşik Devletler'i sağcı diktatörlüklerle ittifaklara sokarak Amerikan sisteminin tarihi siyasal kapasitesini aşamadığını gösterdi.

Bizzat Carter o güçlü uluslararası nüfuz oyunbazlarının, Üçlü Komisyon'un bir seçimi olarak görünüyordu. *Far Eastern Economic Review* dergisine göre, komisyonun iki kurucu üyesi, David Rockefeller ve

---

gerekir. Dengeli yayın ise haber, *talkshow* tartışmaları, misafir yorumcular ve diğer programları yapmayı gerektirir. Haktanırlık İlkesi 1949-1987 arasında yasada yer almıştır. Her radyonun lisansları buna göre alınıp yenilenebiliyordu. (Bu konuda bkz. Adam Thierer - "Why is the Fairness Doctrine Arything But Fair") (ç.n.).

Zbigniew Brzezinski, 1976 başkanlık seçimlerini, "Watergate belasını başına sarmış olan Cumhuriyetçi Parti'nin mutlaka kaybedeceği dikkate alındığında" kazanması gereken en uygun kişinin Carter olduğunu düşünmüşlerdir.

Başkan olarak Carter'in işi, düzenin korunması açısından, Amerikan halkının devlete, ekonomiye, dış ülkelerdeki yıkıcı askeri maceralara karşı giderek artan güvensizliğini ve düş kırıklığını durdurmak olacaktı. Carter seçim kampanyasında umutsuzlara ve öfkelilere hitap etmeye çalışıyordu. Hedef aldığı kitle, altmışlı yılların sonlarındaki başkaldırıları otuzlardaki emekçi ve işsiz patlamalarından beri otoriteyi en çok ürküten meydan okuma haline gelen siyahlardı.

Carter'in söylemi "popülist"ti; yani Amerikan toplumunda kendilerini güçlüler ve zenginler tarafından kuşatılmış, baskı altına alınmış hisseden çeşitli gruplara hitap ediyordu. Milyoner bir fıstık yetiştirici olmasına rağmen kendisini sıradan bir Amerikan çiftçisi olarak sunuyordu. Sonuna kadar Vietnam Savaşı'nı desteklemiş olmasına karşın, kendisini savaş karşıtlarının sempatizanı olarak pazarladı ve askeri bütçeyi kısıtlayacağını söyleyerek altmışlı yılların asilerinin çoğunun oylarını aldı.

Avukatlara hitap ettiği ve herkese duyurulan bir konuşmasında Carter, yasaların zenginleri korumak için kullanılmasına karşı çıktığını açıkça belirtti. Konut ve Kentsel Kalkınma Bakanlığı'na zenci bir kadın olan Patricia Harris'i atadı; yine zenci medeni haklar savunucusu Andrew Young'ı Birleşmiş Milletler daimi temsilciliğine getirdi. Savaş karşıtı eylemci Sam Brown'ı ülke için Gençlik Hizmetleri Kurulu sorumlusu yaptı.

Fakat Carter'ın en önemli atamaları Harvardlı siyaset bilimci Samuel Huntington'un Üçlü Komisyon Raporu'na uygundu. Raporda bir başkanı hangi gruplar seçerse seçsin bir kez seçilince "önemli olan, onun önde gelen kurumların liderlerinin desteğini harekete geçirmekte gösterdiği başarıdır" deniyordu. Geleneksel bir soğuk savaş aydını olan Brzezinski, Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı oldu. Savunma Bakanı olan Harold Brown, *Pentagon Dosyaları*'na bakılırsa, Vietnam Savaşı sırasında, "bombalamayı güçleştirecek hemen her faktörü tahmin ederek ortadan kaldırılmasını sağlamıştı." Enerji Bakanı James Schlesinger, Nixon yönetiminde Savunma Bakanlığı yapmıştı ve Washington'daki gazeteciler birliğinin bir üyesi Schlesinger'in, "Savunma bütçesinde görülen iniş eğilimini tersine döndürmek için neredeyse misyonerce bir dürtüyle hareket ettiğini," söylüyordu. Schlesinger aynı zamanda nükleer enerjinin de güçlü bir yandaşıydı.

Carter'ın kabineye atadığı diğer kişilerin de şirketlerle güçlü bağları bulunuyordu. Carter'in seçiminden kısa bir süre sonra mali konularda yazan bir yazar: "Mr. Carter'ın şimdiye dek eylemleri, yorumları, özellikle kabineye yaptığı atamaları iş dünyası açısından oldukça güven vericidir," diye yazmıştı. Deneyimli Washington muhabiri Tom Wicker ise, "Aldığımız

işaretler Mr. Carter'ın şu ana kadar tercihlerini Wall Street'in güvenini kazanmaktan yana kullandığıdır," şeklinde yazıyordu.

Carter kendi halklarını ezen yönetimlere karşı daha ince politikalar geliştirdi. Birleşmiş Milletler daimi temsilcisi Andrew Young'ı Afrikalı siyah ulusların Birleşik Devletler hakkında iyi niyetler geliştirmesi için kullandı ve Güney Afrika'nın siyahlara karşı güttüğü politikaları liberalleştirmek için uğraştı. Güney Afrika'da barışın yerleştirilmesi stratejik nedenlerle kaçınılmaz hale gelmişti: Güney Afrika radar izleme sistemleri için kullanılıyordu. Burada ayrıca Birleşik Devletler açısından önemli şirket yatırımları ve vazgeçilmez hammadde (özellikle elmas) kaynakları bulunuyordu. Bu nedenle Birleşik Devletler burada istikrarlı bir yönetim istiyordu; siyahların üzerindeki baskının sürmesi bir iç savaşa yol açabilirdi.

Aynı yaklaşım diğer ülkelerde de kullanıldı; pratik stratejik ihtiyaçlar medeni haklar öne sürülerek karşılanıyordu. Fakat başlıca dürdü insanlık değil de uygulanabilirlik olunca, Şili'deki birkaç siyasal tutuklunun değiş tokuşunda olduğu gibi ortaya, adet yerini bulsun kabilinden bazı uygulamalar çıktı. Kongre üyesi Herman Badillo Dünya Bankası'ndaki Birleşik Devletler temsilcilerinin ve diğer uluslararası finans kurumlarının işkence ve mahkeme edilmeksizin hapis uygulamalarıyla temel insan haklarını sistematik bir biçimde ihlal eden ülkelere verilecek borçlara muhalefet oyu vermelerini isteyen bir önergeyi Kongre'ye sununca, Carter, kongre üyelerine tek tek kişisel mektup göndererek bu önergenin yasalaşmaması için bizzat uğraştı. Bu önerge Temsilciler Meclisi'nde çoğunlukla kabul edildiyse de Senato'da reddedildi.

Carter zamanında Birleşik Devletler, dünyanın her köşesinde adı işkence, toplu cinayetler ve muhaliflerin hapsedilmesine karışan rejimleri desteklemeyi sürdürdü: Filipinler'de, İran'da, Nikaragua'da ve Doğu Timorluların soykırım derecesine varan cinayetlerle ortadan kaldırıldıkları Endenozya'da Birleşik Devletler desteği sürüyordu.

Düzenin muhtemelen liberal safında yer alan *The New Republic* dergisi Carter politikalarını onaylayan yorumlar yayımlıyordu: "... önümüzdeki dört yıl içinde Amerikan dış politikası... Nixon-Ford yönetimleri sırasında geliştirilen politikaları temel alarak daha kapsamlı bir hale getirecek. Bu, asla olumsuz bir plan olarak görülmemelidir... devamlılık zorunludur. Tarihin bir parçasıdır..."

Carter kendisini savaş karşıtı harekete yakın bir başkan olarak sunmuştu; ama Nixon Haiphona limanına mayın döşeyince ve Kuzey Vietnam'ın bombalanmasına 1973 ilkbaharında yeniden başlayınca Carter, "Her kararını onaylamasak bile Başkan Nixon'u desteklemeli, ona arka çıkmalıyız," diyerek savaşı adeta körüklemişti. Carter seçildikten sonra Vietnam'ın onarılması için yapılacak yardımı rafa kaldırdı, Vietnam toprakları Amerikan bombaları nedeniyle kullanılamaz durumda olsa bile yardım olmayacaktı. Bir basın toplantısında kendisine bu soru yöneltildiği

zaman Carter, Birleşik Devletler'in Vietnam'a yardım etmek gibi bir yükümlülüğü olmadığını, çünkü "yıkımın karşılıklı olduğunu" söyledi.

Birleşik Devletler'in dünyanın öbür ucuna giderken büyük bir bombardıman filosu ile 2 milyon asker götürdüğünü ve sekiz yıl süren bir savaş sonunda küçücük bir ulusu bir milyon ölü ve harabeye dönmüş bir ülkeyle baş başa bıraktığını düşünürsek bu şaşırtıcı bir ifadeydi.

Düzen belki de gelecek kuşakların bu savaşı Savunma Bakanlığı'nın kendi *Pentagon Dosyaları* sayfalarında göründüğü biçimiyle -stratejik askeri ve ekonomik çıkarlar adına sivil nüfusa yöneltilmiş amansız bir saldırı- olarak değil, fakat talihsiz bir hata olarak görmelerini güvenceye almak istiyordu. Vietnam Savaşı sırasında savaş karşıtı aydınlar arasında önemli bir yeri olan Noam Chomsky, 1978 yılının ortalarında en büyük medya kuruluşlarında savaş tarihinin nasıl sunulduğuna bakarak şunları yazmıştı: "Tarihi belgeleri yok ederek bunların yerine daha rahatlatıcı öyküler koyuyorlar... Savaşın öğretici 'dersleri', yanlışlar, cehalet ve bedel gibi toplumsal olarak kabul görecek tarafsız kategorilere indirgeniyor."

Carter yönetimi açık açık Amerikan halkının Vietnam Savaşı'nda uğradığı düş kırıklıklarını gidermeye çalışıyor, bunu da daha kabul edilebilir, saldırganlığı daha az belli olan dış politikalar izleyerek yapıyordu. "İnsan hakları" konusundaki vurgulama, Güney Afrika ve Şili'ye politikalarını liberalleştirmek için yapılan baskılar bu amaca yönelikti. Fakat yakından bakılınca daha liberal görünen bu politikaların arkasında Amerikan askeri ve ticari gücü ile Amerikan nüfuzunu koruma kaygısı yatıyordu.

Panama Kanal anlaşmasının küçük bir Orta Amerika Cumhuriyeti olan Panama ile tekrar görüşme konusu yapılması bir örnek sayılabilirdi. Bu kanal Amerikan şirketlerinin ulaştırma giderlerini yılda 1.5 milyar *dolar* azaltıyordu ve Birleşik Devletler geçiş ücreti olarak yılda topladığı 150 milyon *doların* yalnızca 2.3 milyon *dolarını* Panama hükümetine veriyor, ayrıca bölgede on dört askeri üs bulunduruyordu.

Geçmişte, 1903 yılında Birleşik Devletler Columbia'ya karşı bir devrim sahneye koymuş, Orta Amerika'da küçük bir Panama Cumhuriyeti kurmuş ve bu cumhuriyetin Birleşik Devletler'e askeri üsler vermesini ve Panama Kanalı'nı denetlemesini sağlayan, kanal üzerindeki egemenliğini "sonsuza dek" güvenceye alan bir anlaşma imzalatmıştı. 1977 yılında Carter yönetimi Panama'daki Amerikan karşıtı gösterilere bakarak bu anlaşmayı yeniden görüşmeye karar verdi. O günlerde *New York Times* kanal konusunda çok içten bir yorum yaptı: "Biz bu kanalı çaldık ve tarih kitaplarımızdan bizi suçlu duruma düşürecek kanıtları çıkarıp attık."

1977 tarihine gelindiğinde kanalın askeri önemi kalmamıştı; çünkü büyük tankerler ve uçak gemileri kanaldan geçemiyordu. Bu gerçek ve buna ek olarak Panama'daki Amerikan karşıtı gösteriler, Carter yönetimini (tutucu muhalefet karşısında) Panama ile yeni bir anlaşma yaparak Birleşik Devletler üslerini kademeli olarak kaldırmaya yöneltti (bu üsler bölgenin başka yerlerinde kolayca tekrar kurulabilecekti). Belli bir süre

içinde Kanal'ın yasal mülkiyeti Panama'ya verilecekti. Anlaşma belli koşullar altında Amerikan askeri müdahalesini de mümkün kılan anlaşılmaz bir dille yazılmıştı.

Carter yönetimi dış politikada ne denli dikkatli davransa da, altmışlı yılların sonları ve yetmişli yıllarda bilinen yasalar işliyordu. Amerikan şirketleri dünyanın her tarafında daha önce olmadıkları ölçeklerde etkindiler. Yetmişli yılların başlarında en büyük yedi banka dahil, üç yüz Amerikan şirketi, net kârlarının % 40'ını Birleşik Devletler'in dışında kazanıyorlardı. Bu şirketlere "Çokuluslu" şirketler deniliyordu. Ancak bu şirketlerin en üst düzey çalışanlarının % 98'i Amerikalıydı. Grup olarak düşünüldüklerinde Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nden sonra dünyanın üçüncü en büyük ekonomisini oluşturuyorlardı.

Birleşik Devletler Ticaret Bakanlığı'nın rakamlarına bakılırsa, dünya ölçekli bu şirketlerin daha yoksul ülkelerle ilişkileri çok uzun süreden beri sömürüye dayanıyordu. Avrupa'daki Amerikan şirketleri 1950 ve 1965 yılları arasında arada 8.1 milyar *dolar*lık yatırım yapmışlar ve 5.5 milyar *dolar* kâr elde etmişlerdi. Buna karşılık Latin Amerika'da 3.8 milyar *dolar* yatırım yapmışlar ve 11.2 milyar *dolar* kâr elde etmişler; Afrika'da ise 5.2 milyar *dolar* yatırım karşılığında 14.3 milyar *dolar* kâr elde etmişlerdi.

Bu durum, doğal zenginlikleri olan ülkelerin, güçlerini gaspettikleri zenginliklerden alan güçlü ülkelere yem oldukları klasik imparatorluk düzeniydi. Amerikan şirketleri elmas, kahve, platinyum, civa, kauçuk ve kobalt konusunda % 100 yoksul ülkelere bağımlıydılar. Manganezin % 98'ini, krom ve aliminyumun % 90'ını dış ülkelerden alıyorlardı. İthal edilen belli şeylerin % 20 ile % 40'ı (örneğin platinyum, civa, kobalt, krom, manganez) Afrika'dan gelmekteydi.

Dış politikanın yasalarından bir diğeri de, Beyaz Saray'da ister Demokrat, ister Cumhuriyetçi bulunsun dış ülkelerdeki askeri görevlileri eğitme zorunluluğuydu. Kanal bölgesinde ordunun "Amerikalar Okulu"* adlı bir eğitim kurumu vardı ve Latin Amerika'daki askeri liderlerden binlercesi buradan mezun olmuşlardı. Bu mezunlardan örneğin altısı Şili askeri cuntasında bulunuyordu ve 1973 yılında, seçimle işbaşına gelen, Allende yönetiminin yıkılmasından sorumluydu. Okulun Amerikalı komutanı bir gazeteciye, "Mezunlarımızla sürekli temas halindeyiz; ayrıca onlar da bizimle temas kurarlar," demişti.

Birleşik Devletler zenginliklerini cömertçe sunma konusunda nedense isim yapmıştı. Aslında felaket kurbanlarına sık sık yardım edilirdi. Fakat bu yardımlar siyasal bağlılık ölçütüne göre yapılırdı. Batı Afrika'da altı yıl süren bir susuzluk sonunda 100.000 Afrikalı açlıktan öldü. Carnegie Endowment, Birleşik Devletler'deki Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın (AID), Batı Afrika'da altı ülkeyi kapsayan Sahel bölgesindeki göçerlere yardım etmede yetersiz ve kayıtsız kaldığını söylediğinde

---

* "School of the Americas".

AID'nin buna yanıtı şöyle oldu: "Bu ülkelerin Birleşik Devletler'le tarihi ekonomik ve siyasal yakın bağları bulunmuyor."

1975 yılı başında Washington'dan geçilen bir gazete haberi: "Dışişleri Bakanı Henry A. Kissinger, Birleşmiş Milletler'de yapılan oylamalarda, Birleşik Devletlere karşı oy veren ülkelere yapılan yardımları kısıtlama politikasını resmen başlatmış bulunuyor. Bazı durumlarda bu kısıtlamalar yiyecek ve insani yardımları da kapsamaktadır."

Yardımların çoğu açıktan açığa askeri alanda yapılıyordu. 1975 yılına dek Birleşik Devletler 9,5 milyar *dolar* tutarında silah ihraç etmişti. Carter yönetimi baskı rejimlerine silah satışını sona erdirmeyi vaat etmiş, fakat işbaşına gelince satış hacminde hiçbir düşüş olmamıştı.

Ayrıca ulusal bütçenin büyük bir kısmı da askeri harcamalara ayrılmaya devam etmişti. Carter seçim kampanyasını sürdürürken Demokrat Platform Komitesi'ne şunları söylemişti: "Ulusal savunmamıza ya da müttefiklerimize ettiğimiz taahhütlere zarar vermeksizin şimdiki savunma giderlerimizde yıllık 5 ile 7 milyar *dolar*lık bir kısıtlama yapabiliriz." Fakat Carter'ın ilk bütçesi askeri harcamalardan kesinti yapmak şöyle dursun 10 milyar *dolar* artırıma gidildiğini gösteriyordu. İşin aslı artık Birleşik Devletler gelecek beş yıl için bütçesinden askeri harcamalarına bir trilyon *dolar* ayıracaktı. Ve yönetim, okulda parasız yemek yiyen 1.4 milyon yardıma muhtaç çocuğa parasız verilen ikinci süt porsiyonunun kaldırılması sayesinde Tarım Bakanlığı'nın yılda 25 milyon *dolar* tasarruf edeceğini bildirmişti.

Eğer Carter'in işi sisteme duyulan güveni tekrar sağlamak idiyse en büyük başarısızlığı halkın ekonomik sorunlarını çözmek konusunda oldu. Yiyecek ve temel ihtiyaç maddelerinin fiyatları ücretlerin çok üzerinde bir artış gösterdi. İşsizlik resmi rakamlara göre % 6 ile % 8 arasında, fakat gerçekte çok daha yüksek oranlarda seyretti. Nüfusun belli bazı grupları -örneğin gençler, özellikle de zenci gençler- arasında işsizlik oranı % 20 ile % 30 arasındaydı.

Çok kısa bir sürede anlaşıldı ki Birleşik Devletler'de Carter'ın başkanlığını en fazla destekleyen grup olan zenciler acı bir düş kırıklığına uğramışlardı. Yoksul halk için kürtaj yardımına karşı çıktığında, varsıl kadınların kolaylıkla kürtaj olabilmelerinin bir haksızlık olduğu kendisine hatırlatılınca Carter'ın yanıtı, "Bildiğiniz gibi hayatta bir sürü haksızlık vardır, zenginlerin yaptırabilmesi, yoksulların yaptıramaması, bunlardan biridir," olmuştu.

Carter'ın "populizmi", yönetiminin petrol ve gaz çıkarları ile olan ilişkisinde fazla belli olmuyordu. Doğal gaz fiyatlarında tüketici lehine yapılan düzenlemelere son vermek Carter'in "enerji planı"nın bir parçasıydı. En büyük doğal gaz üreticisi *Exxon Corporation* ve Exxon hisselerinin en çoğunun sahibi ise Rockefeller Ailesi idi.

Carter yönetiminin başlarında, Federal Enerji Yönetimi *Gulf Oil Corporation*'un dış bağlantılardan elde edilen ham petrolün maliyetini

varil başına 79.1 *dolar* şişirdiğini saptamıştı. Şirket daha sonra şişirilmiş fiyatları tüketicilere yansıtmıştı. 1978 yazında yönetim *Gulf Oil*'le bir "uzlaşma" yapıldığını ve şirketin 42.2 milyon *doları* geri vermeyi kabul ettiğini ilan etti. *Gulf Oil* ise hissedarlarına "geri ödemelerin kazancı etkilemeyeceğini, çünkü önceki yıllardan yeterli paranın kaldığını" bildirdi.

Enerji Bakanlığı'nın *Gulf Oil Corporation*'la uzlaşmasını sağlayan avukatı, uzlaşmanın uzun ve pahalıya mal olacak bir davadan kaçınmak için yapıldığını söylüyordu. Bu davanın maliyeti uzlaşma ile kaybedilen 36.9 milyon *dolar* olabilir miydi? Devlet bir banka soyguncusunu, çaldığı miktarın yarısını geri vermesi karşılığında hiçbir hapis cezası çekmeksizin serbest bırakmayı düşünebilir miydi? Uzlaşma, Carter'in seçim kampanyası sırasında avukatlarla yaptığı bir toplantıda söyledikleri için mükemmel bir örnekti. Carter orada yasaların zenginlerin yanında olduğunu söylemişti.

Amerika'daki kötü servet dağılımının gerçeklerinin, Carter'ın politikalarından, tutucu ya da liberal olsun önceki yönetimlerin politikalarından etkilendiğinden daha çok etkilenmeyeceği açık bir biçimde belli olmuştu. *Le Monde Diplomatique* adlı dergide yazan Amerikalı iktisatçı Andrew Zimbalist 1977'de yazdığı bir makaleye göre, Amerika'daki nüfusun en iyi durumda olan % 10'unun geliri, en dipteki nüfusun % 10'unun otuz katıydı; tepedeki % 1 gelirin % 33'üne sahipti. En zengin % 5, kişisel şirket senetlerinin % 83'ünü elinde tutuyordu. En büyük şirketlerin 100 tanesi (insanı en zenginlerin vergilerin hiç olmazsa % 50'sini ödedikleri yanılgısına düşüren dilimlendirilmiş gelir vergisi yalanına karşın) ödenen verginin ortalama % 26.9'unu ödüyordu ve (Ülke İçi Vergi Geliri Hizmetlerinin 1974 yıl, rakamlarına göre) başta gelen petrol şirketleri bütün vergilerin % 5.8'ini ödemişlerdi. Aslında 200.000 *dolar*dan fazla kazanan 244 kişi hiç vergi ödemiyordu.

1979 yılında Carter yoksullar için her hafta bir başka yardım önerisi ile çıkarken Kongre bunları şiddetle reddediyordu. Bu arada Washington'da Çocukların Korunması Fonu'nun yöneticisi, bir zenci kadın olan Marian Wright Edelman bazı gerçekleri gözler önüne serdi. Her yedi Amerikalı çocuktan birinin (toplam 10 milyon çocuğun) düzenli olarak yararlanabileceği bir sağlık kurumu yoktu. On yedi yaşın altındaki her üç çocuktan biri (toplam 18 milyon) hiç dişçiye gitmemişti. *New York Times*'ta çıkan bir makalesinde Edelman şunları yazıyordu:

> Çok kısa bir süre önce Senato'daki Bütçe Komisyonu çocuk sağlığı sorunlarını tarama ve tedavi için yönetimimizin talep ettiği mütevazı 288 milyon *dolar*lık yardımın 88 milyonunu kesmiştir. Tam bunu yaparken aynı Senato, Litton Industries'i iflastan kurtarmak ve İran Şahı tarafından sipariş edilen ve donanmaya verilen en az iki destroyeri ödemek için 725 milyon *dolar* bulmuştur.

Carter yalnızca şirketlerin kârını artıran vergi "reformlarını" onaylıyordu. *The Nation* dergisinde yazan İktisatçı Robert Lekachman 1978 yılının son çeyreğinde şirket kârlarının, bir önceki yılın son çeyreğine oranla % 44 gibi büyük bir yükseliş gösterdiğine dikkat çekiyordu. Lekachman, "Başkanın belki de en insafsız eylemi geçen kasımda neredeyse tamamı servet sahiplerinin ve şirketlerin kârlarını durduk yerde katlamaya yarayan 18 milyon *dolar*lık bir vergi indirimini öngören yasayı imzalaması oldu," diye yazıyordu.

1979 yılında yoksullar kesinti üzerine kesintiyle karşılaşırken *Exxon Oil*'in başkan maaşı yılda 830.000 *dolar*a yükseltiliyor, Mobil Petrollerinin başkan maaşı ise yılda bir milyon *dolar*ı geçiyordu. O yıl Exxon'un net geliri % 56'lık bir artışla 4 milyar *dolar*ı geçerken, bağımsız üç binden fazla petrol istasyonu piyasadan siliniyordu.

Carter toplumsal programına sadık kalmak için bazı çabalar gösterdiyse de bu çabalar yine kendisinin büyük askeri bütçesi tarafından yenilip yutuldu. Sözde bu bütçe Sovyetler Birliği'ne karşı bir savunmaydı. Fakat Sovyetler Birliği 1979 yılında Afganistan'ı istila edince Carter zorunlu askerliği tekrar koyma, 1980 Moskova Olimpiyatlarını boykot etme gibi göstermelik bir iki eylem yaptı.

Diğer taraftan, Amerikan silah gücü ülke dışında solcu isyanlarıyla savaşan diktatörlük rejimlerini desteklemek amacıyla kullanılıyordu. 1977 yılında Carter yönetiminin Kongre'ye sunduğu raporda açık açık "insan haklarını gözetme konusunda çok kötü sicilleri olan birçok ülke ile güvenlik ve dış politika konularında ortak çıkarlarımız bulunmaktadır," deniliyordu.

Carter bu nedenle 1980 yılının ilkbaharında Kongre'den El Salvador'daki köylü isyanlarını bastırmaya çalışan askeri cuntaya yardım etmek için 5,7 milyon *dolar* kredi istedi. Filipinler'de 1978'deki Ulusal Meclis seçimlerinden sonra Başkan Ferdinand Marcos seçimi kaybeden yirmi bir muhalefet liderinden onunu hapse gönderdi; tutuklananların çoğu işkence gördü, birçok sivil öldürüldü. Buna rağmen Carter, Kongre'yi Marcos'a gelecek beş yıl için 300 milyon *dolar*lık askeri yardım yapmaya ikna etti.

Birleşik Devletler Nikaragua'da diktatör Somoza'nın yıllarca iktidarda kalmasına yardımcı oldu. Bu rejimin temel zaaflarını ve halk arasında yaygın bir biçimde giderek artan devrim isteğini anlamayan Carter yönetimi, bu rejimin düştüğü 1979 yılına dek diktatör Somoza'ya destek vermeyi sürdürdü.

İran'da 1978 yılının sonlarına doğru halkın Şah diktatörlüğüne karşı artan tepkisi toplu gösterilere dönüşmeye başlamıştı. 8 Eylül 1978 tarihinde Şah'ın birlikleri yüzlerce göstericiyi katletti. Ertesi gün Tahran'dan *United Press International*'ın (UPI) geçtiği bir habere göre Carter Şah'a verdiği desteği yineliyordu.

> Üçüncü günü bulan ve Şah birliklerinin göstericilerin üzerine yine ateş açtıkları önceki gün, Başkan Jimmy Carter, 37 yıllık iktidarının en büyük krizini yaşayan Şah Muhammed Rıza Pehlevi'yi sarayında telefonla arayarak, kendisini desteklediğini bildirmiştir. İran'ın yeni başbakanı Meclis'te konuşmasını yaparken dokuz parlamenter Meclis'i terk etmiş, başbakanın yüzüne, Müslümanlar ve diğer göstericilere karşı aldıkları yasadışı, sıkı önlemler nedeniyle "ellerinin kana bulandığını" haykırmışlardır.

13 Aralık 1978 tarihinde Nicholas Gage, *New York Times* gazetesinde şu haberi veriyordu:

> Buradaki Birleşik Devletler elçiliğinin çalışanları Şah yönetimine karşı giderek büyüyen muhalefete karşı Şah'a yardımcı olmak için düzinelerce uzmanın Tahran'a geldiğini bildirmişlerdir... Elçilik kaynaklarına göre yeni gelenler arasında diplomatlar ve askeri personel yanında Merkezi Haberalma Teşkilatı'nın İran konusundaki uzmanları da bulunuyor.

1979 yılının başında İran krizi tırmanırken, Merkezi Haberalma Örgütü'nün İran konusunda bir önceki uzmanı *New York Times* gazetesi muhabiri Seymour Hersh'e, "1950'li yıllarda CIA'nın yardımıyla Şah'ın kurduğu Savak gizli örgütünün İran'daki rejim muhaliflerine işkence yaptığını kendisi kadar meslektaşlarının da bildiğini" anlatmıştı. Daha da önemlisi aynı uzman, Hersh'e, üst düzey bir CIA görevlisinin Savak'taki memurlara işkence teknikleri konusunda eğitim verdiğini de açıklamıştı.

İran devrimi halk tarafından desteklenen kitlesel bir hareketti ve Şah kaçtı. Carter yönetimi onu daha sonra tedavisini bahane ederek Amerika'ya kabul etti ve devrimcilerin Amerikan karşıtı duyguları en üst düzeye çıktı. 4 Kasım 1979 tarihinde militan öğrenciler Tahran'daki Birleşik Devletler elçiliğini ele geçirdiler ve Şah'ın cezalandırılmak üzere İran'a geri getirilmesini talep ederek elli iki elçilik görevlisini rehin aldılar.

Bundan sonraki on dört ay boyunca, Birleşik Devletler'deki yabancı gazetelerin ilk sayfasında, elçilik binasında rehin tutulan Amerikalılar en önemli konu oldu ve bütün ülkede güçlü milliyetçi duygular yükselmeye başladı. Carter Göçmen ve Yurttaşlığa Kabul Servisi'ne geçerli vizaları olmayan İranlı öğrencilerin Amerika'dan atılmaları emrini verince *New York Times* bunu ihtiyatlı, fakat açık bir biçimde onayladı. Siyasetçiler ve basın genel bir isteri yaratma çabası içine girdiler. İran asıllı bir Amerikalı kız öğrencinin lisede yapacağı ders yılı açış konuşması programdan çıkarıldı. Ülkenin her tarafında otomobillerde "İranı bombalayalım" etiketi görülmeye başlandı.

Elli iki rehine serbest bırakıldığı ve iyi oldukları görüldüğünde ise ancak Boston *Globe* gazetesi muhabiri Alan Richman kadar cesur ve az rastlanan biri, bu olayda ve diğer insan hakları ihlallerinde Amerikan

tepkilerinin önemli ölçüde oran duygusundan yoksun olduğunu yazmayı göze alabilecekti: "Rehineler 52 kişiydi. Kolayca algılanabilecek bir rakam bu sayı. Arjantin'de birbiri ardından durmaksızın kaybolan 15.000 masum kişinin ulaştığı rakam gibi değil... Amerikalı rehineler bizim dilimizi konuşuyorlar. Guatemala'da bir yaz boyunca öldürülen 3000 kişi bizim dilimizi konuşmuyordu."

Jimmy Carter'in Ronald Reagan'la yüz yüze geldiği 1980 seçimlerinde rehineler hâlâ tutsak bulunuyordu. Bu gerçek ve büyük bir çoğunluğun hissettiği ekonomik güçlükler Carter'in yenilgisini getirdi.

Reagan'ın zaferi ve sekiz yıl sonra bunu George Bush'un seçilmesinin izlemesi, Kurulu Düzen'in bir başka bölümünün, Carter'ın başkanlığında görülen güçsüz, cansız liberalizmi bile aratacak bir başka kadronun işbaşına geçtiği anlamını taşıyordu. Bu kadronun politikaları daha da kaba olacaktı yoksul halkın yardımları kesilecek, zenginlerin vergileri indirilecek, askeri bütçe artırılacak, federal yargı sistemi tutucu yargıçlarla doldurulacak, Karayibler'deki devrimci hareketleri bastırmak için açıkça eyleme geçilecekti.

Reagan-Bush başkanlıklarının on iki yılı, o ılımlı-liberal dozu aşmayan federal yargıçlık sistemini öncelikle ve bütünüyle tutucu bir kurum haline getirdi. 1991 yılı sonbaharına gelindiğinde Reagan ve Bush 837 federal yargıçlık kadrosunun yarısından fazlasını doldurmuş. Yüksek Mahkeme'yi dönüştürmeye yetecek kadar sağcı yargıç bu kadrolara yerleştirilmişti.

Yetmişli yıllarda yargıçlar William Brennan ve Thurgood Marshall'ın başı çektiği Yüksek Mahkeme, (Roe'ya karşı Wade davasında olduğu gibi) idam cezasının Anayasa'ya aykırı olduğunu, kadınların kürtaj olmayı seçme hakları olduğunu ilan etmiş; medeni haklar yasasını, geçmişte onlara karşı uygulanan ayrımcılığı unutturmak için, zencilere ve kadınlara özel bir dikkat gösterilmesine izin verecek bir biçimde (kayırıcı uygulama) yorumlamıştı.

Yüksek Mahkeme'ye ismi ilk kez Richard Nixon tarafından önerilen William Rehnquist, Ronald Reagan tarafından Başyargıç atanmıştı. Reagan ve Bush yıllarında Rehnquist'in başyargıç olduğu mahkeme aldığı bir dizi kararla, Roe'ya karşı Wade Davası'nda* davayı zaafa uğrattı, ölüm cezasını geri getirdi, tutukluların polis güçlerine karşı haklarını kısıtladı, federal devletin açtığı aile planlaması kliniklerinde doktorların kadınlara kürtaj hakkında bilgi vermelerini engelledi, yoksul halkın devlet okullarında verilen eğitim için ödeme yapmaya zorlanabileceğini belirledi. (Yasal eğitim "temel bir hak" olmaktan çıktı.)

---

* 1970 yılında Dallas'ta hamile bir kadın kürtaj olmak isteyince 1854 yılından kalan bir Teksas yasası karşısına dikildi. Bu yasa annenin yaşamı söz konusu olmadıkça kürtaja izin vermiyordu. Kadın "Jane Roe" takma adıyla yasayı iptal ettirmeye çalıştı. Yüksek Mahkeme 1973 yılında 7'ye karşı 2 oyla bu Teksas yasasını Georgia için de geçerli olacak şekilde iptal edecekti. Ancak mahkeme kurulu, devletin doğmamış çocuğun haklarını da korunması gerektiğine karar verince kürtaj hamileliğin ilk üç ayında serbest bırakıldı (ç.n.).

Yargıç William Brennan ve Thurgood Marshall Yüksek Mahkeme'nin son liberalleri oldu. Savaşmaktan vazgeçmek istemedikleri halde yaşlı ve hasta oldukları için emekliye ayrıldılar. Bush'un Yargıç Marshall'ın yerine atadığı kişi muhafazakâr bir Yüksek Mahkeme yaratabilmek için başkanın attığı son adım oldu. Başkan Clarence Thomas adında siyah bir tutucuyu seçmişti. Genç bir zenci hukuk profesörü olan Anita Hill'in meslektaşı Thomas'ın kendisine cinsel tacizde bulunduğu konusundaki dramatik ifadesine karşın Thomas'ın atanmasını Senato onayladı ve bu noktadan sonra Yüksek Mahkeme daha belirgin bir biçimde sağa kaymış oldu.

Tutucu federal yargıçlar yanında Ulusal İşçi ve İşveren İlişkileri Kurulu'na işveren yanlısı atamaların yapılması sonucu çıkan yargı kararları ve kurul kararları, zaten imalatın düşmesinden kaynaklanan sorunları yaşayan emekçi hareketini iyice zayıflattı. Greve çıkan işçiler eylemlerini destekleyecek hiçbir yasal korumanın kalmadığını gördüler. Reagan yönetiminin ilk uygulamalarından biri grev yapan hava trafiği denetim işçilerini topluca işten çıkarmak oldu. Bu uygulama gelecekteki grevciler için bir uyarı olduğu kadar, otuzlu ve kırklı yıllarda büyük bir güç olarak ortaya çıkan işçi hareketinin de içinde bulunduğu zamanları gösteren bir simge oldu.

Amerikan şirketleri Reagan-Bush yıllarının en kazançlı kesimi oldu. Altmışlarda ve yetmişlerde ülkede havanın, denizlerin ve ırmakların zehirlenmesinden ve iş koşulları nedeniyle binlerce kişinin ölümünden dehşete düşen Amerikalıların oluşturdukları bir çevresel hareket hız kazanmıştı. Batı Virginia'da 1968 yılı Kasım ayında bir maden patlaması sonucu yetmiş sekiz madenci ölünce bu bölgede öfkeli bir protesto hareketi yaşandı ve eylemler 1969 yılında Kongre'den Kömür Madenleri Sağlık ve Güvenlik Yasası'nın çıkarılmasına neden oldu. Nixon'un Çalışma Bakanı "yeni ulusal tutkumuz çevrenin korunması ve geliştirilmesidir" diye konuşuyordu.

Ertesi yıl, işçi hareketinin dile getirdiği ve tüketicilerden gelen yoğun talepler doğrultusunda, fakat aynı zamanda bunu işçi sınıfı seçmenlerinin de desteğini kazanmak için bir fırsat olarak değerlendirmek isteyen Başkan Nixon, 1970 yılında İş Güvenliği ve Sağlığı Yasası'nı imzaladı. Bu yasa, yasamanın evrensel düzeyde güvenli ve sağlıklı işyeri hakkı konusunda zorlama mekanizmalarını harekete geçiren önemli bir adımı oldu. Nixon'un Ekonomi Danışmanları Kurulu'nun başkanlığını yapmış olan Herbert Stein, daha sonraki yıllarda bu yasa konusunda ağlamaklı bir biçimde şu itirafta bulunmuştu: "Çığ gibi büyüyen ve her şeyi önüne katan çevre korumacılığı düzenlemeleri Nixon yönetiminin denetim gücünü aşıyordu."

Başkan Jimmy Carter İş Güvenliği ve Sağlığı Yasası Programı'nı överek başkanlık koltuğuna otururken aynı zamanda iş dünyasına da hoş görünmeye çalışıyordu. İş Güvenliği ve Sağlığı Yasası'nın başına tayin

ettiği Eula Bingham adındaki kadın yönetici zaman zaman başarılı bir biçimde yasanın yaşama geçirilmesi için çaba gösterdi. Ancak Amerikan ekonomisi benzin fiyatları, enflasyon ve işsiz sayısının artmasıyla kendini gösteren rahatsızlığını sergiledikçe, Carter yasanın daha çok işadamları için yarattığı sıkıntılarla ilgilenmeye başladı. Şirketlere uygulanan düzenlemeleri kaldırmanın savunuculuğunu yaparken onlara zaman kazandırmaya çalışıyor ve bunun işçi ve tüketicilere zarar vermesine aldırmaz görünüyordu. Çevre korumacılığı konusundaki düzenlemeler giderek daha sık bir biçimde "maliyet-kâr" analizlerine kurban ediliyor; halkın sağlığını ve güvenliğini koruyan düzenlemeler, iş dünyasının karşılaşacağı maliyet hesaplarının yanında ikinci plana düşüyordu.

Reagan ve Bush dönemlerindeki bu "ekonomi" anlayışı aslında şirket kârı gözetmenin üstü kapalı bir ifade biçimiydi ve işçiler ile tüketicilere ilişkin her türlü kaygının üzerinde tutuluyordu. Başkan Reagan çevre ile ilgili yasaların sert bir biçimde uygulanmasını "gönüllülük" esasına dayalı bir uygulamayla değiştirmeyi önerdi ve son kararı işadamlarına bıraktı. İş Güvenliği ve Sağlığı Yasası'nın başına kurumun amaçlarına ters düşen bir işadamını atadı. Onun da ilk eylemi devletin çıkardığı ve içinde pamuk tozunun tekstil işçileri için yarattığı tehlikeler konusunda uyarıların bulunduğu 100.000 broşürün yok edilmesini emretmek oldu.

Siyaset bilimcisi William Grover, *The President as Prisoner* (Tutsak Olarak Başkan) adlı yapıtında, Başkan Carter ve Başkan Reagan dönemlerine yönelttiği "yapısal eleştiri"nin bir parçası olarak, bu başkanların çevre koruma politikalarına ilişkin değerlendirmesini şöyle bitiriyordu:

> İş Güvenliği ve Sağlığı Yasası hem sağlık ve güvenliği düzenleyen programları sürdürmeyi isteyen hem de politik yaşamlarının devamını garanti eden ekonomik büyümeyi gerçekleştirmeye çalışan liberal başkanlarla, gücünü bu eşitliğin yalnızca büyüme tarafında odaklaştıran muhafazakâr başkanlar çemberi içinde sıkışmış gözükmektedir. Böyle bir çember güvenli ve sağlıklı bir işyeri için duyulan ihtiyacı hiçbir zaman... üstün görmeyecek, dolayısıyla İş Güvenliği ve Sağlığı Yönetimi'nin kurallarına uymak iş dünyasının önceliklerinin izin verdiği ölçülerde olacaktı.

George Bush kendisini "çevre dostu başkan" olarak tanıtıyor ve gururla 1990 yılında imzaladığı Temiz Hava Yasası'nı gösteriyordu. Fakat bu yasanın geçirilmesinden iki yıl sonra yasanın etkisi, Çevre Koruma Bürosu'nun (EPA) sanayicilerin atmosfere bıraktıkları zararlı atıkları yılda 245 ton artırmalarını kabul etmesiyle ciddi bir biçimde azaldı.

Daha da önemlisi yasanın uygulanabilmesi için çok az para ayrılmıştı. Çevre Koruma Bürosu'nun raporuna göre 1971 ile 1985 yılları arasında 100.000 kişiden fazla sayıda insan içme sularının kirlenmesi sonucu hastalanmıştı. Bush'un başkanlığının ilk yılında EPA su kirlenmesi konusunda 80.000 şikâyet almış, her yüz şikâyetten yalnızca biri

araştırılmıştı. 1991 ve 1992 yıllarında özel bir çevreci grup olan Ulusal Kaynakları Koruma Konseyi'nin bildirdiğine göre İçme Sularının Güvenliği Yasası 250.000 kez ihlal edilmiş bulunuyordu. (Bu yasa Nixon döneminde çıkarılmıştı.)

Bush'un başkan olmasından kısa bir süre sonra devlete bağlı olarak çalışan bilim adamlarından biri, ilgili bir Kongre Araştırma Komisyonu için, sanayide kullanılan kömür ve diğer fosil yakıtların koruyucu ozon tabakasını tüketerek "küresel ısınmayı" artıran tehlikeli etkileri üzerine resmi bir rapor hazırladı. Bilim adamının itirazlarına karşın Beyaz Saray tehlikeyi küçültecek bir biçimde rapor üzerinde değişiklikler yaptı. (29 Ekim 1990 tarihli Boston *Globe* gazetesi bu habere yer veriyordu. İş dünyasının kaygıları bir kez daha halk güvenliğinin üzerinde tutulmuştu.)

Dünyadaki ekolojik kriz o denli açık bir tehlike haline gelmişti ki, Papa II. John Paul sanayileşmiş ülkelerin zenginler sınıfını bu tehlikeyi yarattıkları için azarlama ihtiyacı duydu: "Ekolojik çöküşün yarattığı dramatik tehdit bugün bize bireysel ve kitlesel, her iki düzeyde de açgözlülük ve bencilliğin, yaradılışın doğasına ne denli ters düştüğünü öğretmektedir."

Uluslararası konferanslarda küresel ısınmanın yarattığı tehlikelerle başa çıkabilmek için Avrupa topluluğu ve Japonya karbondioksit yayılması konusunda spesifik düzeyler ve programlar önermekteydi ve bunların hepsinde en önde gelen suçlu Birleşik Devletler olduğu görünüyordu. Fakat *New York Times* gazetesinde 1991 yılında çıkan bir habere göre, "Bush yönetimi, iklim değişiklikleri konusunda yapılacak uzun vadeli, doğruluğu kuşkulu yatırımların... kısa vadede ulusal ekonomiye zarar vereceğinden korkmakta" idi. Uzun vadeli yarar konusunda bilimsel yargı çok açıktı, fakat bu "ekonomi" -yani şirketlerin ihtiyaçları- kadar önemli değildi.

Seksenli yılların sonlarına doğru ortaya çıkan bilgiler (su, rüzgâr, güneş ışığı gibi) yenile*ne*bilir enerji kaynaklarının, çok tehlikeli ve pahalı olan ve kolayca atılamayan radyoaktif atıklar üreten nükleer santrallardan daha çok kullanılabilir enerji ürettiklerini kanıtlamıştı. Fakat Reagan ve Bush yönetimleri yenile*ne*bilir enerji kaynakları konusunda yapılacak araştırmalara ayrılan bütçelerde büyük kesintiler yaptı (Reagan döneminde % 90 oranında).

1992 Haziran ayında yüzden fazla ülke Brezilya'da yapılan Dünya Çevre Konferansı Doruk Toplantısı'na katıldı. İstatistikler ozon tabakasını yok eden gazların üçte ikisinden silahlı kuvvetlerin sorumlu olduğunu gösteriyordu. Fakat Dünya Çevre Konferansı Doruk Toplantısı'nda çevresel niteliklerin yitirilmesinde ordunun etkilerinin de göz önüne alınması önerildiğinde Birleşik Devletler delegasyonu buna karşı çıktı ve öneri reddedildi.

Gerçekte Reagan-Bush yönetimlerinin ikiz hedeflerinden biri büyük bir orduyu ayakta tutmak, diğeri ise petrol şirketlerinin kâr düzeylerini

düşürmemekti. Ronald Reagan'ın koltuğa oturmasından kısa bir süre sonra, petrol sanayinin yirmi üç yöneticisi 270.000 *dolar* bağışlayarak Beyaz Saray'ın yeniden dekore edilmesini üstlenmişti. *Associated Press*'in bildirdiğine göre:

> Başkan'ın petrol fiyatlarını serbest bırakması ve petrol sanayine 2 milyar *dolar* kazandıran kararından dört hafta sonra... talep ortaya çıktı. Core Petrol ve Gaz şirketi sahibi, Oklahoma Cityli Jack Hodges, "Bu ülkenin en tepedeki adamı en güzel yerlerden birinde oturmalıdır; Mr. Reagan enerji işinde bize yardımcı olmuştur," diyordu.

Başkanlığının ilk dört yılında bir trilyondan fazla parayla orduyu baştan başa donatan Reagan, bu parayı yoksullara ayrılan bütçeden keserek bulmuştu. 1984 yılında sosyal yardım programlarından 140 milyar *dolar* kesilirken aynı dönemde "savunma bütçesine" 181 milyar *dolar*lık bir artış sağlanıyordu. Başkan aynı zamanda zenginlerin vergisinden 190 milyar *dolar* indirim sağlamış ve bu paranın çoğu da gene zenginlerin servetlerine aktarılmıştı.

Vergi indirimleri ve askeri harcamaların artırılması yetmemiş, Reagan, vergi indiriminin ekonomiyi canlandırıp yeni devlet gelirleri sağlayacağı konusunda ısrar ederek bütçeyi dengelemeyi sürdüreceğini açıklamıştı. Nobel ödüllü iktisatçı Wassily Leontief, bu durum karşısında yalın gerçeği alaycı bir tavırla şöyle açıklıyordu: "Bu mümkün değil. Aslında bunun olmayacağı konusunda bizzat garanti veriyorum."

Gerçekten de Ticaret Bakanlığı rakamları, şirket vergilerinin düşürüldüğü dönemlerde (1973-1975) (1979-1982) sermaye yatırımlarında bir artış olmadığını, tam tersine keskin bir düşüş yaşandığını gösteriyordu. Sermaye yatırımlarındaki artış şirket vergilerinin bir sonraki beş yıla göre biraz daha yüksek olduğu yıllarda (1975-1979) gerçekleşmişti.

Reagan'ın yaptığı bütçe kesintilerinin insani sonuçları çok daha derinlere işledi. Örneğin Sosyal Güvenlik yardımı alan 350.000 kişinin parası kesildi. Bir petrol sahasında bir iş kazası geçirip yaralanan bir adam işine dönmeye zorlandı. Şirket doktoru ve devlet müfettişi her ne kadar adamın çalışamayacak durumda olduğuna tanıklık ettilerse de federal hükümet bu tanıklıkları geçersiz saydı. Adam öldü ve federal memurlar "Halkla ilişkiler sorunumuz var" deyip işin içinden çıktılar. Kongre'den onur madalyası almış bir Vietnam Savaşı kahramanı olan Roy Benavidez'e Sosyal Güvenlik memurları kalbindeki, kol ve bacaklarındaki şarapnel parçalarının çalışmasına engel olmayacağını söylediler. Kongre araştırma komisyonuna çıkan Benavidez, Reagan'ı yalanladı.

Reagan'ın başkanlık ettiği yıllarda işsizlik arttı. 1982 yılında 30 milyon kişi bütün bir yıl boyunca ya da zaman zaman işsiz kaldı. Bunun sonucunda 16 milyondan fazla Amerikalı yalnızca sürekli işlerde verilen sağlık sigortasını kaybetti. İşsizlik oranının ülke çapında en

yüksek olduğu Michigan'da çocuk ölümleri oranı da 1981'den başlayarak artmaya başladı.

Yeni düzenlemeler bir milyondan fazla çocuğun yarın günlük beslenme miktarını okuldan karşılayabildiği bedava öğlen yemeklerinin de sonunu getirdi. Milyonlarca çocuk resmen "yoksul" olarak tanımlanabilecek konuma getirildi ve kısa bir sürede ülkedeki bütün çocukların dörtte biri -yirmi milyon çocuk- yoksulluk sınırında yaşamaya başladı. Detroit'in bazı bölgelerindeki çocuklar Bengaldeşli çocuk ölümleri oranına eşit bir oranda yaşamlarını kaybettiler. *New York Times* gazetesinin bu konudaki yorumu şöyleydi: "Amerika'daki açlara olanlara bakılınca bu yönetimin yalnızca utanmaya hakkı olduğu söylenebilir."

Sosyal yardım bir saldırı konusu haline gelmişti, tek başına yaşayan çocuklu annelerin Bakılacak Çocukları Bulunan Ailelere Yardım programından sağladıkları yardım, yemek fişleri, Devlet Sağlık Yardımı (Medicaid) kurumunun yoksullara sağladığı tıbbi yardımlar hep eleştiriliyordu. Sosyal yardımla yaşayan birçok insan için (bu yardım eyaletten eyalete değişmekteydi) bu para, ayda 500 ile 700 *dolar* arasında bir miktardı ve bu miktar yoksulluk sınırı olarak belirlenen ayda 900 *doların* çok altındaydı. Siyah çocukların sosyal yardımla büyüme olasılığı ise beyaz çocuklarınkinin dört katı kadardı.

Reagan döneminin başlarında devlet yardımına gerek olmadığı, özel girişimcilerin yoksulluğu yenebilecekleri konusunda yapılan tartışmalara bir tepki olarak bir anne yerel gazeteye şu mektubu yazmıştı:

> "Ben Bakılacak Çocukları Bulunan Ailelere Yardım Programı'ndan gelen parayla yaşıyorum ve her iki çocuğum da okula gidiyor... Üniversiteden derece ile mezun oldum ve 1000 kişilik sınıfta 128. sırada idim. İngilizce ve Sosyoloji konularında ön lisans sahibiyim. Kütüphanecilik, çocuk bakımı, sosyal çalışma ve danışmanlık konularında deneyimim var.
>
> Sanat Yoluyla Eğitim (CETA) bürosuna başvurdum. Benim için bir iş olmadığını söylediler... Her hafta kütüphaneye gidip gazetelerin iş arayanlar sayfalarını tarıyorum. Yaşam öykümü yazıp gönderdiğim her başvuru mektubunun bir fotokopisini çıkardım ve önümde kalın bir yığın birikti. Yılda 8000 *dolar* verecek işlere bile başvurdum. Bir kütüphanede saati 3,50 *dolar*dan yarım gün çalışıyorum ve aldığım sosyal yardım bana yapılan ödemenin de kısıtlanmasını gerektiriyor...
>
> Öyle anlaşılıyor ki iş bulamayan iş ve işçi bulma kurumlarımız, yönetemeyen bir devletimiz ve çalışmaya hazır kişilere iş üretemeyen bir ekonomik sistemimiz var...
>
> Geçen hafta arabamın sigortasını ödeyebilmek için yatağımı sattım. Toplu taşıma araçları olmadığı için iş ararken arabama ihtiyacım var. Birinin verdiği lastik köpük üzerinde uyuyorum artık.
>
> Demek istediğim annemle babamın bu ülkeye gelmelerine neden olan büyük Amerikan Düşü buymuş demek: Çok çalış, iyi bir eğitim al, kurallara uy

ve zengin ol. Ben zengin olmaktan vazgeçtim; tek istediğim çocuklarımı besleyebileyim ve bir parça onurumu kurtarabileyim...

Sosyal yardım programlarını kötülemede Demokratlar da sık sık Cumhuriyetçilere katılıyorlardı. Bunu yapmalarının nedeni büyük bir olasılıkla verdikleri verginin küçük yaşta istek dışı hamile kalan annelerle, çalışmak istemeyen tembel insanlara verildiğini düşünmekte olan orta sınıf seçmenlerin oylarını kazanmak isteğiydi. Kamuoyunun büyük bir kesimi, siyasal liderler ya da medya onları bilgilendirmediği için, yoksullara yapılan sosyal yardımın vergilerin küçük bir parçasını kapsadığını, oysa asıl büyük kısmın askeri harcamalara gittiğini bilmiyorlardı. Yine de sosyal yardım konusunda kamuoyunun tavrı her iki büyük partinin tavrından da farklıydı. Sosyal yardım konusunda gazetelerde ve televizyonda sürekli olarak yayımlanan politikacıların eleştirel tavır ve saldırılarının Amerikalıların çoğunda temel bir nitelik olarak bulunan cömertliği silip kazımakta yetersiz kaldığı görülüyordu.

New York Times ve *CBS* Radyo haberlerinin 1990 yılı başında ortaklaşa yaptıkları bir ankete göre kamuoyunda sosyal yardım ödeneğine karşı tutum, soruyu soranın bunu nasıl sorduğuna göre değişiyordu. Eğer "refah yardımı" deniliyorsa, soru yöneltilen 100 kişiden 44'ü refaha fazla para harcandığını söylemekteydi. (Kalan % 50'si ise refah için ya yetecek kadar ya da çok az harcandığını söylüyordu.) Fakat sorulan soru "yoksullara yardım" biçiminde düzenlenmişse o zaman yanıt verenlerin yalnızca % 13'ü çok para harcandığını söylüyor, % 64'ü ise bu konuda çok az para harcandığını düşünüyordu.

Bu durum her iki partinin de "refah" ve "yardım" sözcüklerini itibar kırıcı bir biçimde sürekli olarak kullanarak bir çeşit insani olmayan ihtiyaçlar psikolojisi imal etmeye çalıştıklarını, sonra da kamuoyunun tepkisine göre davranmakta oldukları izlenimini verdiklerini göstermekteydi. Çünkü Cumhuriyetçiler kadar Demokratların da zengin şirketlerle güçlü bağları bulunuyordu. Ulusal politika yorumcularından biri olan Cumhuriyetçi Kevin Phillips, 1990 yılında Demokrat Parti'nin "tarihin ikinci büyük en coşkulu kapitalisti" olduğunu yazmaktaydı.

Phillips, Cumhuriyetçi iki başkan Ronald Reagan ve George Bush'un başkanlık sırasında uygulanan devlet politikalarından en kârlı çıkan kesimin süper zenginler olduğunu söylüyordu. "Reagan zamanında yıldızı herkesten daha çok parlayanlar en zenginler oldu... 1980'ler en tepedeki Amerikalıların zaferi... zenginlerin siyasetteki yükselişleri, kapitalizmin, serbest pazar ve sermayenin şereflendirildiği yıllar oldu."

Devlet politikası zaten zengin olanları biraz daha zenginleştiriyorsa onun adı "refah" olamaz. Bu refah kendini yoksullara dağıtılan aylık para çekleriyle değil, vergi sisteminde sık sık yapılan cömert değişikliklerle belli eder.

Philadelphia Inquirer adlı yayın organının iki araştırmacı gazetecisi, Donald Barlett ve James Steele, *Amerika'da Gerçekten Vergi Verenler Kimler?* başlıklı araştırmalarında en tepedeki zenginlerin ödedikleri vergilerin giderek azalmakta olduğunu görmüşlerdi. İzledikleri vergi rakamları yazarlara "vergi reformu" maskesi altında zenginlerin vergi oranlarını ilk indirenlerin Cumhuriyetçiler değil Demokratlar olduğunu ve Kennedy-Johnson yönetimi sırasında, II. Dünya Savaşı döneminde yıllık 400.000 *dolar* kazançtan alınan % 91 oranındaki verginin % 70'e indirildiğini göstermişti. Carter yönetimi sırasında (Carter'ın karşı çıkmasına karşın) Demokratlar ve Cumhuriyetçiler Kongre'de zenginlere vergi soluğu aldırmak için birkaç kez birleşmişlerdi.

Reagan yönetimi Kongre'deki Demokratların yardımıyla en zenginlerin ödedikleri vergiyi % 50'ye düşürdü ve Cumhuriyetçiler ile Demokratlar 1986 yılında bir koalisyon daha yaparak, bir başka "vergi reformu"na daha destek oldular ve en tepedekilerin vergi oranını % 28'e indirdiler. Öyle ki Bartle ve Steele'e göre, bir öğretmen, bir fabrika işçisi, bir milyarder hepsinin vergisi % 28'de eşitlenmiş bir hale gelmişti. Zenginlerin herkesten daha fazla oranda vergi ödediği "artan oranlı" gelir sistemi şimdi artık tamamiyle tarihe karışmıştı.

1978'den 1990'a dek çıkarılan vergi yasaları sonucu (kendisine "kapitalist araç" diyerek reklamını yapan) *Forbes Magazine* tarafından ülkenin en zenginleri seçilen 400 kişi ("Forbes 400'ü") gelirini üçle katlamış oldu. Devletin geliri ise yılda 70 milyar *dolar* oldu ve böylece geçen on üç yıl içinde ülkenin en zengin % 1'i, bir trilyon *dolar* kazandı.

William Greider'in başarılı kitabı *Who Will Tell the People? The Betrayal of American Democracy*'de (Amerikan Demokrasisinin İhaneti: Halka Kim Anlatacak?) belirttiği gibi:

> Olanlardan Cumhuriyetçileri sorumlu tutan ve Demokratların seçimi kazanarak Beyaz Saray'a geri döndüklerinde vergi eşitliğinin tekrar sağlanabileceğine inananlar için insanı kaygılandıran şu gerçek önümüze gelmektedir. Vergi politikalarındaki dönüş noktası, paralı seçkinlerin ilk kez büyük miktarlar kazandıkları 1978 yılında, Demokrat Parti'nin tek başına iktidar olduğu dönemde ve Reagan'ın Washington'a gelmesinden çok öncedir. Vergi yükümlülüğündeki bu büyük dönüşümü demokratik çoğunluk her aşamasında desteklemişti.

Yüzyılın sonlarına doğru yalnızca Gelir Vergisi'ndeki artışlar azaltılmadı, Sosyal Güvenlik vergisi de geriletildi. Yani yoksul ve orta sınıfın maaşlarındaki kesintiler arttı. Fakat maaşlar 42.000 *dolara* ulaşınca kesintiler azaldı. 1990'lara gelindiğinde yılda 37.800 *dolar* kazanan orta gelirli bir aile gelirinin % 7.65'ini Sosyal Güvenlik Vergisi olarak ödüyordu. Yılda bunun on katını, yani 378.000 *dolar* kazanan bir aile gelirinin % 1.4'ünü Sosyal Güvenlik Vergisi olarak ödemekteydi.

Bu yüksek maaş bordrosu vergilerinin bir sonucu olarak bütün ücretlilerin dörtte üçü her yıl gelir vergisinden çok Sosyal Güvenlik Vergisi adı altında vergi ödemeye başlamışlardı. Emekçilerin yanında yer alması gereken Demokrat Parti açısından işin utanılacak yanı, bordroya bağlı vergilerin Jimmy Carter yönetimi sırasında uygulamaya sokulmuş olmasıydı.

İki partili bir sistemde eğer her iki parti de kulaklarını kamuoyunun sesini duymamak için tıkamışsa seçmenlerin gidebilecekleri yer kalmamış demektir. Vergilendirme konusunda Amerikan vatandaşlarının adalet istedikleri açıktı. II. Dünya Savaşı'ndan kısa bir süre sonra vergi oranlarının en zenginler üzerinde % 90'a ulaştığı dönemde yapılan bir Gallup anketi, kamuoyunun % 85'inin federal vergi yasasının "adil" olduğunu düşündüğünü ortaya çıkardı. Fakat 1984'e dek Demokratların ve Cumhuriyetçilerin uygulamaya soktukları bütün o vergi "reformları" sonucunda, (Ülke İçi Vergi Geliri Hizmetleri'nin yaptığı araştırmaya katılan) halkın % 80'i, "Şimdiki vergi yasasının zenginleri daha da zenginleştirirken, sıradan ücret alan kadın ve erkek çalışanlar için adaletsiz" olduğuna inanıyordu.

Reagan yönetimi sona erdiğinde Birleşik Devletler'de zenginlerle yoksullar arasındaki uçurum dramatik bir biçimde büyümüştü. 1980 yılında şirketlerin en üst düzeydeki yöneticileri ortalama bir fabrika işçisinin maaşının kırk katını alırlarken, 1989 yılında bu fark, işçi maaşının doksan üç katına çıkmıştı. 1977 ile 1989 arasındaki on iki yılda, nüfusun en zengin % 1'lik diliminin vergi öncesi (brüt) geliri % 77 artarken, en yoksul kesimi oluşturan % 40'lık dilimin gelirinde hiçbir artış olmadığı gibi aslında küçük bir gerileme de görüldü.

Vergilendirmede zenginler lehine yapılan değişiklikler nedeniyle 1990'ların son yıllarında en zengin % 1'lik nüfusun vergilerden sonraki net gelirlerinde % 87'lik bir artış görüldü. Aynı dönemde nüfusun yoksul beşte dörtlük kesiminin vergiler sonrası net gelirleri ya % 5 oranında düştü (en yoksul kesim) ya da % 8.6'nın üstünde bir artış olmadı.

Yoksullar biraz daha yoksullaşırlarken özellikle siyahlar, İspanyol kökenli Amerikalılar, kadınlar ve gençler ağır kayıplara uğradılar. Reagan-Bush dönemindeki alt gelir gruplarının genel olarak yaşadıkları yoksullaşma en çok zenci aileleri vurdu; çünkü başlangıçta hem kaynakları çok kıttı hem de aradıkları işlerde ırk ayrımcılığı ile karşılaşıyorlardı. Medeni haklar hareketinde elde edilen kazançlar Afrika kökenli bazı Amerikalılar için yer açmış görünmekle birlikte, diğerleri yine çok gerilerde kalmıştı.

Seksenli yılların sonunda Afrika kökenli Amerikalı ailelerin neredeyse üçte biri resmen yoksulluk sınırının altına düşmüştü ve siyahlar arasındaki işsizlik beyazlar arasında görülen işsizliğin ikibuçuk katı fazla görünüyordu: Siyah gençlerin % 30-40'ı işsizdi. Siyahların ortalama yaşam süreleri de beyazlardan on yıl kadar daha azdı. Detroit, Washington

ve Baltimore'da zenci bebeklerin ölüm oranı Jamaica ve Costa Rica'da görülen bebek ölümlerinden fazlaydı.

Yoksullukla birlikte yuvalar dağılıyor, aile içi şiddet, sokak suçları ve uyuşturucu kullanımı artıyordu. Washington, D.C.'de Ulusal Meclis'in mermer binalarına yürüyüş mesafesinde yaşayan yoğun zenci nüfusun on sekiz ile otuz beş yaş arasındaki gençlerinin % 42'si ya hapiste ya da şartlı salıverilmiş bir biçimde yaşıyordu.

Politikacılar siyahlar arasındaki suç oranını yoksulluğun giderilmesi talebini ifade eden bir çığlık olarak görecekleri yerde, halkı daha fazla cezaevi gerektiğine ikna etmek için bir fırsat gibi kullandılar.

Yüksek Mahkeme'nin (Brown adında birinin Eğitim Komisyonu'na açtığı davada) verdiği 1954 tarihli bir karar okullardaki ırk ayrımcılığına son veren süreci başlatmış oldu. Bununla birlikte yoksulluk, zenci çocukları gettolarda tutmakta devam etti ve ülkenin dört bir yanındaki okullar eğitimlerini ırk ve sınıf ayrımcılığı standartlarına göre sürdürdüler. Yine 1970'lerde Yüksek Mahkeme'ye getirilen davalarda (San Antonio Bağımsız Bölge Okulu'na karşı Rodriguez'in açtığı dava) alınan karar, yoksulların yaşadığı bölge okulları ile varsılların yaşadığı bölge okullarına aktarılan fonların eşitlenmesine gerek olmadığını bildirdi; ayrıca (Milliken'in Bradley'e karşı açtığı davada) okul servislerinin zengin banliyöler ile kent merkezleri arasında işlemesinin sakıncalı olabileceğini karara bağladı.

Özgür girişimcilik ve bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler öğretisinin hayranlarına göre bu insanlar çalışmayan ve üretmeyen yoksullardı ve yoksulluklarının tek sorumlusu yine kendileriydi. Bu suçlamaları getirenler, çocuklarına bizzat bakan kadınların ne kadar çok çalıştıklarını görmezden geliyorlardı. Yoksul bir ailede büyürken çalışma becerilerini gösterecek kadar büyümeye fırsat bulamayan çocukların niçin -bazen ölümcül bir biçimde- cezalandırılmaları gerektiğini de sorgulamıyorlardı.

Kaderin bir ince alayı gibi bunu sorgulayan bir Cumhuriyetçi oldu ve Reaganlı yılların bir çözümlemesini yapan Kevin Phillips şöyle yazdı: "Avukatlardan mali müşavirlere kadar, toplumun ekonomik, yasal ve kültürel alanlarını kendi çıkarlarına göre parsellemiş olanlar hak etmedikleri ödüllere konuyorlar... Bir şeyler üreten kişilere giden zenginlik her geçen gün biraz daha azalıyor."

Seksenli yılların ortalarında, Washington ufuklarında büyük bir skandal belirledi. Carter yönetimi sırasında mevduat bankalarının hesapları üzerindeki devlet müdahalesi kaldırılmış ve bu durum Reagan zamanında da sürdürülmüştü. Bu uygulama riskli yatırımlara yol açmış ve sonunda bankaların bütün mal varlıklarını silip süpürmüştü. Hesap sahiplerine milyarlarca *dolar* borçlanan bankaların hesaplarında da devletin geri ödeme güvencesi bulunuyordu.

Yıllar boyunca bu sorun gizli tutulmuş ve devletin hesap sahiplerine paralarını ödeyerek bankayı kurtarması için gerekli para her geçen gün

büyümüştü. Ortaya çıkan rakam sonunda 200 milyar *dolara* ulaştı. 1988 yılındaki başkanlık seçimleri kampanyası sırasında Demokrat Parti adayı Michael Dukakis'in bu konuda Cumhuriyetçi yönetimi suçlaması engellendi; çünkü Kongre'de bulunan Demokrat Parti milletvekilleri önce bu olayın ortaya çıkmasını istemediler; sonra da olayı örtbas ettiler. Böylelikle seçmenler bu konuda karanlıkta bırakıldılar.

Savunma harcamaları için hazineden çok büyük miktarlarda para çekmenin insani gereksinmelerden çalınan bir "hırsızlık" olduğunu Başkan Eisenhower bir zamanlar dile getirmişti. Fakat artık her iki parti de savunma harcamalarını kabul ediyor, seçmenlere ne kadar "sert" olduklarını göstermek için Demokratlar ile Cumhuriyetçiler birbirleriyle yarışma içinde görünüyorlardı.

Başkanlığı sırasında Jimmy Carter askeri bütçede 10 milyar *dolarlık* bir artırmaya gitti ve bu uygulama tam da Eisonhower'ın dediğine uyuyordu. II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde, Truman'dan Reagan ve Bush'a kadar her başkanlık döneminde muazzam askeri bütçeler hem Demokratlar hem de Cumhuriyetçiler tarafından ezici bir çoğunlukla kabul edildi.

Nükleer olsun olmasın her çeşit silah için trilyonlarca *doların* harcanması, o sıralar kendi askeri güçlerini oluşturmakta olan Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'yı işgal edeceği korkusuyla açıklanabiliyordu. Fakat Sovyetler Birliği'nde daha önce büyükelçi olarak bulunmuş olan George Kennan ve onun soğuk savaş teorisyenleri, bu korkunun gerçekte hiçbir dayanağı olmadığını söylüyorlardı. CIA için yirmi beş yıl çalışmış ve Sovyetler Birliği'ne karşı CIA casusluk operasyonlarını yönetmiş biri olan Harry Rositzke de 1980'lerde şunları yazıyordu: "Devlet için çalıştığım yıllar boyunca Batı Avrupa'yı işgal etmenin ya da Birleşik Devletler'e saldırmanın Sovyet çıkarlarına herhangi bir biçimde hizmet edeceği konusunda tek bir duyum bile almadım."

Fakat kamuoyunun kafasında böyle bir korku yaratmak, bu ürkütücü silahları çok sayıda üretmek için inandırıcı bir ortam yaratmak demektir. Örneğin, yüzlerce nükleer başlıkla ateş edebilen *Trident* denizatlısı 1,5 milyar *dolara* mal olmuştu. Nükleer bir savaş dışında bu denizaltı bütünüyle gereksizdi. Nükleer savaş çıktığında ise elde onbinlerce savaş başlığına birkaç yüzünü daha eklemekten başka bir işe yaramayacaktı. Oysaki 1,5 milyar *dolar*, ölümcül hastalıklara karşı bütün dünyadaki çocukların bağışıklık kazanması için beş yıllık bir programı finanse edecek ve beş milyon ölümü engelleyecekti (Bkz. Ruth Sivard, *World Military and Social Expenditure 1987-1988* [Dünyadaki Askeri ve Toplumsal Harcamalar]).

1980'li yılların ortalarında Savunma Bakanlığı için araştırmalar yapan Rand Şirketi'nde çalışan bir analist, bir söyleşide son derece içten bir itirafta bulunarak askeri açıdan çok büyük sayıda silah bulundurmanın gereksiz, fakat gerek içeride gerekse dışarıda belli bir görüntü vermek için yararlı olduğunu açıkladı.

> Eğer güçlü bir başkanınız, güçlü bir savunma bakanınız varsa akıllarına estiğinde Kongre'ye gidip şunu söyleyebilirlerdi: "İhtiyacımız olan silahları üretiyoruz... Ve eğer Ruslar bizim iki katımız kadar silah üretiyorlarsa çok kötü." Fakat bu politik bir istikrarsızlığa yol açardı... Bu nedenle iç politikamızdaki istikrar kadar, uluslararası konulardaki algılamalarımız açısından da bu yarışmayı iyi götürmek zorundayız; yarışmanın tarafsız açıdan bakıldığında yararı kuşku götürür olsa bile...

1984 yılında CIA, 1975 yılından beri yılda % 4 ile % 5 arasında arttığı söylenen Sovyet askeri harcamalarının abartıldığını kabul etti: Gerçek oran % 2 idi. Böylece bu yanlış bilgilendirme ya da aldatmacanın askeri harcamaları çok miktarda artırdığı anlaşılmış oldu.

Reagan yönetiminin en gözde askeri programlarından biri Yıldız Savaşları idi. Düşmanın nükleer füzelerini uzayda yakalayabilmek için bir koruyucu kalkan kurma fikrine dayalı bu programa milyarlarca *dolar* harcanıyordu. Fakat ilk üç teknolojik test başarısızlığa uğradı. Tamamiyle şansa kalmış bir programa devlet bir kez daha fon sağladı ve dördüncü test yapıldı. Sonuç aynıydı fakat Reagan'ın Savunma Bakanı Caspar Weinberger sonuçların çarpıtılarak başarıya ulaşılmış gibi gösterilmesini onayladı.

Sovyetler Birliği 1989 yılında çözülmeye başlayıp artık o bilinen "Sovyet tehdidi" ortadan kalkınca askeri bütçe biraz küçültüldü. Fakat yine de Demokratlar ve Cumhuriyetçilerin desteğiyle her zaman oldukça ağır bir bütçe olarak kaldı. 1992 yılında Kongre'deki Ulusal Savunma Komisyonu başkanı Demokrat Les Aspin, uluslararası yeni oluşumların ışığında askeri bütçenin % 2 azaltılarak 281 milyar *dolar*dan 275 milyar *dolar*a indirilmesini önerdi.

Aynı yıl, hem Demokratlar hem de Cumhuriyetçiler askeri bütçeden küçük indirimler yapılmasını desteklediklerı için Ulusal Basın Kulübü'nün yaptırdığı bir kamuoyu yoklamasında Amerikalı seçmenlerin % 59'unun, gelecek beş yıl içinde, savunma giderlerinden % 50 oranında bir indirim yapılmasını istedikleri ortaya çıktı.

Bu sonuçlar her iki partinin de ne kadar çalışırlarsa çalışsınlar vatandaşları askeri bütçenin bu kadar yüksek bir düzeyde tutulması konusunda ikna edemediklerini gösteriyordu. Fakat bu partiler temsil ettikleri halkı görmezden gelmeye devam ettiler. 1992 yılı yazında, Kongre'deki Demokratlar ve Cumhuriyetçiler, bazı fonların askeri bütçeden insani ihtiyaçlara kaydırılmasına karşı çıkma konusunda bir kez daha birleştiler ve herkesin Sovyet saldırısı tehlikesinin -bir zamanlar olduysa bile- artık hiç bulunmadığını kabul ettiği Avrupa'nın "savunması" için 120 milyar *dolar* harcanması için oy verdiler.

Demokratlar ve Cumhuriyetçiler uzun bir süredir "iki partili bir dış politika" üzerinde anlaşmış görünüyorlardı; fakat Reagan-Bush dönemlerinde Birleşik Devletler yönetimi ülke dışında özellikle saldırgan bir

biçimde askeri güç kullanmaktaydı. Bu saldırgan tutum ya doğrudan istilalar biçiminde ya da Birleşik Devletler'le işbirliği içindeki sağcı diktatörlüklere gizli ve açık destekler halinde sürdürülüyordu.

Reagan, Nikaragua'da (adını 1920'lerdeki devrimci lider Augusto Sandino'dan alan) halkçı Sandinistler hareketinin bir devrim yaparak, uzun süredir Birleşik Devletler tarafından desteklenen kokuşmuş Somoza hanedanlığına son vermesinden hemen sonra başkan oldu. Marksistler, solcu papazlar ve çeşitli milliyetçilerin koalisyonundan oluşan Sandinistler köylülere toprak dağıtmak, yoksullara eğitim ve sağlık hizmeti vermek üzere harekete geçmişlerdi.

Reagan yönetimi bunu bir "komünist" tehdit olarak algıladığından, daha da önemlisi Orta Amerika ülkeleri üzerindeki Birleşik Devletler denetimine karşı bir hareket olarak gördüğünden hemen Sandinist yönetimi yıkmak üzere harekete geçti. CIA karşı devrimci bir "kontralar" gücü örgütledi ve bu gücün başına önceden Somoza'nın Ulusal Muhafızları'nın liderliğini yapan -halkın nefret ettiği- adamları getirerek gizli bir savaş başlattı.

Kontralar Nikaragua içinde halktan hiçbir destek görmedikleri için Birleşik Devletler'in denetimindeki çok yoksul bir ülke olan komşuları Honduras'ta konuşlanmışlardı. Bunlar Honduras sınırını geçiyor, çiftliklere ve köylere saldırıyor; kadın, erkek ve çocukları öldürüyor, etrafa dehşet saçıyorlardı. Kontralarla çalışan eski bir albay olan Edgar Chamorro, tanık olarak Dünya Mahkemesi'ne çıkarıldığında şunları söyledi:

> Bize Sandinistleri yenilgiye uğratmanın tek yolunun, Teşkilatın (CIA) başka yerlerdeki komünist isyancılara karşı kullandığı yöntemleri uygulamak olduğunu söylediler: Öldür, kaçır, soy ve işkenceden geçir... Pek çok sivil soğukkanlılıkla öldürüldü. Diğer pek çoğu da işkenceden geçirildi, sakat bırakıldı, tecavüze uğradı, soyuldu ve başka biçimlerde istismar edildi... Ben harekete katıldığımda... Nikaragualıların bir örgütüne katılmış olduğumu sanıyordum... Fakat örgüt Birleşik Devletler'in bir aracıydı...

Birleşik Devletler eylemlerinin Nikaragua'da gizli kapaklı yapılmasının bir nedeni vardı: Kamuoyu araştırmaları Amerikan halkının orada askeri bir müdahale istemediğini gösteriyordu.

1984 yılında işe karıştığını gizlemek için Latin Amerikalı ajanları kullanarak Nikaragua limanlarına gemileri batırmak için mayın döşedi. Fakat haberler sızınca Savunma Bakanı Weinberger ABD haber ajansına çıkarak, "Birleşik Devletler Nikaragua Limanlarına mayın döşemiyor" açıklaması yapmak zorunda kaldı.

O yılın sonlarına doğru Kongre, belki de halkın belleğinde ya da düşüncesinde yer eden Vietnam'ı göz önüne alarak, Birleşik Devletler'in, "Nikaragua'daki dolaylı ya da doğrudan, düzenli ya da düzensiz ordu operasyonlarını" desteklemesini yasadışı ilan etti. Reagan yönetimi ise

bu kararı görmezden gelerek kontralara gizlice para yardımı yapmaya ve bir de "üçüncü taraf desteği" aramaya karar verdi. Reagan bizzat kendisi Suudi Arabistan'dan 32 milyon *dolar*lık bir yardım istedi. Guatemala'daki dost diktatörlük ise kontralara el altından silah yardımı yapmak için kullanıldı.

1986 yılında bir Beyrut dergisinde çıkan bir öykü heyecan yarattı: Silahlar (sözde düşman taraf olan) İran'a Birleşik Devletler tarafından satılmış ve buna karşılık İran Lübnan'da aşırı uçtaki Müslümanların elinde bulunan rehineleri bırakmayı vaat etmişti. Satıştan gelen kâr ise silah satın almaları için kontralara veriliyordu.

1986 yılı Kasım ayında bir basın toplantısında kendisine bu konu sorulunca Reagan dört yalan söyledi: İran'a gönderilen mal göstermelik birkaç (aslında 2000) antitank füzeden ibaretti ve Birleşik Devletler üçüncü kişiler tarafından gönderilen mallara göz yummuyordu; silahlar rehineler karşılığında verilmemişti; operasyonun amacı İran'daki ılımlılarla diyaloğu geliştirmekti. Aslında ise amaç çift yönlüydü: Rehineleri serbest bıraktırmak, böylece puan toplamak; kontralara yardım etmek.

Bir ay önce bir taşıma uçağı kontralara silah taşırken Nikaragua'dan açılan bir ateşle inmeye zorlanmış ve Amerikalı pilot yakalanınca atılan yalanlar ikiye katlanmıştı. Dışişleri Bakan Yardımcısı Elliot Abrams yalan söylüyordu. Dışişleri Bakanı Shultz da ("Olayın Birleşik Devletler hükümetiyle hiçbir ilgisi yoktur") yalan söylüyordu. Yakalanan pilotun CIA adına çalıştığı da ortaya çıkan kanıtlarla belli oldu.

İran ve Kontralar olayı, Amerika'daki düzenin çift yönlü savunma hattı konusunda mükemmel bir örnek teşkil etti. Birinci savunma hattı gerçeği yadsımaktı. Fakat yalanlar ortaya çıkarsa, biraz araştırmak, ama derine inmemekti, ki bu durumda gazeteler olayı herkese duyuracak, ancak olayın esasına asla inmeyecekti.

Fakat skandal bir kez ortaya çıktığında artık hiç kimse; ne Kongre soruşturma komisyonları ne basın ne de kontralara yardımı denetlemekle görevli Albay Oliver Notrh'u yargılayan yargıçlardan biri, şu kritik soruları sordu: Birleşik Devletler'in dış politikasının gerçek amacı nedir? Nasıl olur da başkan ve yanındakilerin, yıllar boyu Birleşik Devletler'in desteklediği hükümetlerle karşılaştırıldığında kendi halkı tarafından, hataları ne olursa olsun büyük bir ilerleme olarak baş tacı edilen bir hükümeti devirmek için Orta Amerika'da terörist bir grubu desteklemelerine izin verilebilir? Bu skandal bize demokrasi, ifade özgürlüğü ve açık toplum konusunda neler anlatıyor?

Ortalığa serilip dökülen bu "kontragate" skandalından ne devletin gizli işleri ne de halka hesap verme gibi bir kaygısı olmayan bir avuç insanın gizli uygulamaları nedeniyle demokrasinin uğradığı erozyonla ilgili dişe dokunur bir eleştiri çıktı. Eğitim düzeyi ve bilgilendirme konusunda kendisiyle gurur duyan bu ülkede medya halka en yüzeysel haberleri vermekle yetindi.

Demokrat Parti'nin olay konusunda yaptığı eleştiriler ise, partinin önemli adamlarından biri olan Georgia Senatörü Sam Nunn'ın araştırma ilerledikçe ortaya çıkanlar karşısında söylediği sözlerle sınırlı kaldı: "Hepimiz Başkanımızın dış ilişkiler konusundaki saygınlığını yeniden kazanmasına yardımcı olmalıyız."

Reagan'ın Dış İlişkiler Danışma Kurulu'nun bir üyesi olan Harvardlı Profesör James Q. Wilson, Demokrat Parti'nin birkaç üyesinin bile olayı eleştirmesine esef ediyordu. Wilson (totaliter bir devletteki tek parti sistemine denk düşecek) "çift partili onay birliği" dönemine nostaljik bir özlem duyuyordu. Daha çok "büyük bir güç olarak hareket etme kararlılığının olmayışı"ndan yakınıyordu.

Başkan Reagan ile Başkan yardımcısı Bush'un İran-Kontra Olayı'na karıştıkları iyiden iyiye ortaya çıktı. Fakat astları onları titizlikle olayın dışında tuttular ve en tepedeki görevlinin astları tarafından koruma altına alınarak inkârı inandırıcı hale getirdikleri devlet yönetimindeki o herkesin bildiği "inandırıcı inkâr" yönteminin iyi bir örneğini sergilediler. Teksaslı Kongre Üyesi Henry Gonzales, Reagan'ın yüce divana verilmesi için bir önerge verdiyse de bu önerge Kongre'de hemen hasıraltı edildi.

Ne Reagan ne de Bush suçlandı. Kongre soruşturma komitesi küçük suçluları tanık sandalyesine oturttu ve bunların çoğu suçlu bulundu. Bunlardan biri (Reagan'ın eski Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert McFarlene) intihar girişiminde bulundu. Bir diğeri; Albay Oliver North, Kongre'ye yalan ifade vermekten mahkemeye çıkarıldı ve suçlu bulundu, fakat hapse mahkûm edilmedi. Reagan huzur içinde başkanlıktan ayrıldı ve Bush Birleşik Devletler'in yeni başkanı oldu.

Kaderin bir oyunu olarak İndiana eyaletinin küçük bir kasabası olan Odon'da kimsenin tanımadığı bir adam, hiç ilgisi olmadığı halde İran-Kontra olayının bir aktörü haline geldi. Bu adam daha önce vaizlik yapmış, karısı ve iki çocuğuyla ormanda bir Kızılderili çadırında yaşayan ve evlerde çocuklara öğretmenlik yapan genç Bill Breeden'di. Breeden'in doğduğu kasaba Odon, aynı zamanda Reagan'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı McFarlane'in yerine geçen Amiral John Poindexter'in doğduğu yerdi. Poindexter İran-Kontra işinde yasadışı eylemlere karışmış biriydi.

Bir gün Bill Breden, kasabalıların "kendi içlerinden çıkan" Poindexter ile ne kadar gurur duyduklarını göstermek için caddelerden birine onun adını verdiklerini fark etti. Bir barış yanlısı ve Birleşik Devletler dış politikasının muhalifi olan Breden, bunun yönetimdeki ahlaksızlıkların kutsanması olduğunu düşünerek caddenin tabelasını çaldı. Bu tabelayı "rehin" tuttuğunu ve 30 milyon *dolara* geri vereceğini ilan etti. 30 milyon *dolar* İran'a kontralara transfer edilmek üzere verilen paranın miktarıydı.

Yakalanıp mahkemeye çıkarıldı ve birkaç gününü hapiste geçirdi. Olayların ortaya çıkardığı sonuçlara bakılırsa İran-Kontra işinde hapse giren tek kişi Bill Breden olmuştu.

İran-Kontra Olayı Birleşik Devletler yönetiminin dış politikada ulaşmak istediği sonucu alabilmek için kendi yasalarını çiğnediği birçok olaydan yalnızca biriydi.

1973 yılında, Vietnam Savaşı'nın sonuna doğru Başkan'ın Hindiçini'de o denli fütursuzca kullandığı gücünü sınırlayabilmek için Kongre Savaş Yetkileri Yasası çıkarmış ve şu yaklaşımı getirmişti:

"Başkan gerekli her durumda, Birleşik Devletler Silahlı Kuvvetlerinin düşmanlıklarla karşılaştığı ya da koşulların düşmanlıklarla karşılaşmanın an meselesi olduğunu açıkça gösterdiği durumlarda, harekete geçmeden önce Kongre'ye danışacaktır."

Yasanın geçirilmesinden neredeyse hemen sonra Başkan Gerald Ford, *Mayaguez* gemisindeki Amerikalı denizcilerin geçici bir süre için alıkonmalarına karşılık olarak bir Kamboçya adasına çıkılmasını ve bir Kamboçya kasabasının bombalanmasını emrederek yasayı çiğnedi.

1982 sonbaharında Başkan Reagan Amerikan denizcilerini iç savaş halindeki Lübnan'a göndererek tehlikeye attı ve yine Savaş Yetkileri Yasası'nı göz ardı etti. Ertesi yıl teröristlerin kışlalarını bombalaması sonucu bu denizcilerin iki yüzden fazlası öldürüldü.

Bundan kısa bir süre sonra Ekim 1983 tarihinde (bazı yorumculara göre Lübnan'daki faciada yoğunlaşan dikkatleri başka yöne çekmek için) Reagan, Birleşik Devletler güçlerini Grenada adındaki küçük bir Karayipler adasına gönderdi. Kongre'ye yine bilgi verilmiş, fakat danışılmamıştı. Bu istila için Amerikan halkına gösterilen neden, (operasyonun ismi kayıtlara resmi olarak Acil Hiddet Operasyonu olarak geçmişti) Grenada'da yapılan askeri darbenin oradaki Amerikan vatandaşlarını (adadaki tıp fakültesinde bulunan Amerikalı öğrenciler) tehlikeye atmış olması ve Birleşik Devletler'in Doğu Karayib Devletleri Örgütü'nden müdahale için acil bir çağrı almasıydı.

29 Ekim 1983 tarihli *New York Times* gazetesinde çıkan Bernard Gwertzman imzalı bir makale alışılmadık bir biçimde iğneleyiciydi:

> Doğu Karayip Devletleri Örgütü tarafından geçtiğimiz Pazar Birleşik Devletler ve diğer dost ülkelere resmi olarak yapılan askeri yardım çağrısı, müdahalenin grup anlaşmasının getirdiği hükümlere uygun bir biçimde yapıldığına bir kanıt olarak kullanılmıştır. Ancak resmi talep Washington'da kaleme alınmış ve Karayibler liderlerine özel Amerikan kuryeleri tarafından ulaştırılmıştır.
>
> Gerek Küba, gerekse Grenada Amerikan gemilerinin Grenada'ya doğru yola çıktığını görür görmez acil mesajlar göndererek Amerikalı öğrencilerin güvende olduğunu ve adaya çıkılmasına gerek olmadığını bildirmişlerdir... Amerikan yönetiminin adada bulunan Amerikalıları barışçı bir biçimde boşaltmak için kararlı bir çabası olduğu konusunda hiçbir gösterge yoktur... Görevliler Amerikan tarafında Grenadalı yetkililerle görüşmeler yapmak gibi bir eğilim olmadığını bildirmişlerdir... Başkan "Tam zamanında yetiştik" demektedir... Bu tartışmada en önemli noktalardan biri, adadaki Amerikalıla-

> rın bir istilayı gerektirecek kadar tehlikede olup olmadıklarıdır. Hiçbir görevli oradaki Amerikalılara kötü davranıldığı ya da istedikleri takdirde adayı terk edemeyecekleri konusunda ciddi bir kanıt gösterememektedir.

Üst düzey bir Amerikalı görévli Gwertzman'a adanın işgal edilmesini gerektiren gerçek nedeni, Birleşik Devletler'in (Vietnam'daki bozgun duygusunu yenmeye kararlı bir biçimde) gerçekten de güçlü bir devlet olduğunu gösterme kaygısı olduğunu söylemiş, "Eğer hiç kullanmayacaksanız güç gösterileri ve manevralar ne işe yarayacak?" demişti.

Karayib adalarında Birleşik Devletler'in askeri müdahalesi ile kapitalist girişimciliğin artırılması arasındaki ilişki en kaba biçimiyle göz önündeydi. Grenada'ya gelince, askeri istiladan sekiz yıl sonra (29 Ekim 1991 tarihli) Wall Street gazetesinde çıkan bir makalede "bir bankalar istilası"ndan söz edilmekte ve Grenada'nın başkenti St. George's kentinde yaşayan 7500 kişi için 118 kıyı (offshore) bankası bulunduğu; dolayısıyla her 64 kentliye bir bankanın düştüğü belirtilmekteydi. Makalede "St. George's kentinin Karayib adalarının Casablanca'sı olduğu; para aklama, vergi kaçırma ve çeşit çeşit parasal entrika için hızla büyüyen bir cennet haline geldiği..." de belirtilmekteydi.

Siyaset bilimci Stephen Shalom çeşitli Birleşik Devletler askeri müdahalelerini inceledikten sonra *Imperial Alibi* (Emperyal Mazeretler) adlı kitabında istilaya uğrayan ülkelerdeki insanlarını, "Birleşik Devletler istilası olmasa çok daha güvende olabilecek Amerikalıları kurtarmak için değil, fakat Washington'un Karayipleri yönettiğini göstermesi ve burada istediğini yaptırmak için şiddete her an başvurmaya hazır olduğunu kanıtlaması" uğruna öldüklerini söylüyordu. Shalom şöyle devam ediyordu:

> Amerikan vatandaşlarının gerçekten de tehlikede olduğu bazı durumlar vardı: Örneğin 1980 yılında El Salvador'da Amerikan devletinin parasal desteğiyle kurulmuş ölüm mangaları tarafından kilise hizmetlisi dört kadının öldürülmesi gibi. Fakat orada ne Birleşik Devletler müdahalesi, ne çıkarma ne de koruyucu bomba saldırıları vardı. Bunların yerine Washington ölüm mangaları kullanan bir rejimi askeri ve ekonomik yardım vererek desteklemiş; askeri eğitim, haber alma faaliyetlerinde bilgi paylaşımı ve diplomatik destek sağlayarak bu cinayetlere yol açmıştı.

Nüfusun % 2'sinin toprağın % 60'ına sahip olduğu El Salvador'da Birleşik Devletlerin tarihsel rolü, Amerika çıkarlarını daima destekleyecek hükümetlerin işbaşında bulunmasını (oradaki halkın büyük çoğunluğunun giderek yoksullaşması pahasına) garanti altına almaktı. Ticari düzenlemeleri tehdit eden halk isyanlarına karşı çıkılacaktı. 1932 yılında çıkan bir halk hareketi, askeri hükümeti tehdit eder bir duruma gelince, Birleşik Devletler El Salvador hükümetinin yardımına koşmak için bir kruvazör ve iki destroyer gönderdi ve otuz bin Salvadorlunun ölümüne yol açan bir katliam yapıldı.

Jimmy Carter yönetimi bu tarihi tersine çevirecek hiçbir şey yapmadı. Latin Amerika'da reform istiyordu; ama Amerika şirket çıkarlarını tehdit edecek bir devrime izin veremezdi. 1980 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda ekonomi uzmanı olan Richard Cooper, Kongre'ye ülke içindeki gelir dağılımının daha adil ve eşitlikçi olması gerektiğini anlattı. Cooper, "yine de", diyordu, "ekonomik sistemin yumuşak biçimde işlemeyi sürdürmesinde büyük bir çıkarımız var... Sistemde büyük değişiklikler... bizim kendi refahımızla ilgili önemli sonuçlara yol açabilir."

Şubat 1980 tarihinde El Salvadorlu Katolik başpiskopos Oscar Romero, Başkan Carter'a kişisel bir mektup göndermiş ve ondan El Salvador'a askeri yardımı kesmesini istemişti. Bundan kısa bir süre önce Ulusal Muhafızlar ile Ulusal Polis, Metropolitan Katedrali önünde bir grup protestocuya ateş açmış ve yirmi dört kişiyi öldürmüştü. Fakat Carter yönetimi her şeye rağmen yardımlarını sürdürdü. Ertesi ay başpiskopos Romero öldürüldü.

Bu cinayete emir verenin sağcı lider Roberto D'Aubuisson olduğu konusunda sağlam kanıtlar ele geçirildi. Fakat D'Aubuisson savunma bakan yardımcısı olan ve o sırada CIA'dan yılda 90.000 *dolar* maaş alan Nicolas Carranzo'nun koruması altındaydı. İşin daha da ironik yanı, İnsan Haklarından Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Elliot Abrams'ın çıkıp D'Aubuisson'un "cinayetle hiçbir ilgisi bulunmadığı"nı ilan etmesiydi.

Reagan başkan olduğunda El Salvador hükümetine yapılan askeri yardım çizgisi hızlı bir tırmanış gösterdi. 1946 yılından 1979 yılına dek El Salvador'a yapılan askeri yardım 16.7 milyon *doları* bulmuştu. Reagan'ın başkanlıktaki ilk yılında bu rakam 82 milyon *dolara* ulaştı.

Kongre El Salvador'daki cinayetlerden fazlasıyla utanç duyduğu için Başkan'dan, bu ülkeye herhangi bir yardım yapılmadan önce insan hakları konusunda bir ilerleme kaydedileceğine dair bir teminat almasını istedi. Reagan bunu ciddiye bile almadı. 28 Ocak 1982 tarihinde hükümetin birçok yerde katliamlar yaptığına dair haberler gelmeye başladı. Ertesi gün Reagan Salvador hükümetinin insan hakları konusunda ilerleme kaydettiğini söyledi. Başkanın sözlerinden üç gün sonra San Salvador'da askerler yoksulların evlerini dağıtıp yirmi kişiyi yerlerde sürükleyerek öldürdüler.

1983 yılının sonunda Kongre, başkandan insan haklarının korunması konusunda teminat verilmesini öngören bir yasa çıkardı. Reagan bunu veto etti.

Mark Hertsgaard'ın *On Bended Knee* (Diz Çöküp Yalvarma Üzerine) adlı kitabında kullandığı belgeler, Reagan yıllarında basının özellikle çekingen ve itaatkâr davrandığını göstermektedir. Gazeteci Raymond Bonner, El Salvador'da devam eden insanlık dışı uygulamaları ve Birleşik Devletler'in bu uygulamalarda oynadığı rolü yazmayı sürdürünce *New York Times* gazetesindeki işinden atıldı. Daha önce 1981 yılında da

Bonner, Birleşik Devletler tarafından eğitilen bir tabur askerin El Mozote kasabasında giriştiği katliamda ölen yüzlerce sivili haber yapmıştı. Reagan yönetimi olayda verilen ölü sayısını gülünç bulmuştu. Fakat 1992 yılında katliam yerini kazan bir grup suç antropoloğu çoğu çocuklara ait iskeletleri ortaya çıkardılar; ertesi yıl Birleşmiş Milletler'den bir komisyon El Mozote'deki katliam öyküsünü doğruladı.

Reagan yönetimi, Birleşik Devletler'le "dostane ilişkiler" içinde bulunan Latin Amerika askeri cuntalarından (Guatemala, El Salvador, Şili) hiç rahatsız olmuyordu. Fakat diktatörler, örneğin Libya'da Muammer Kaddafi olayında olduğu gibi, Birleşik Devletler'e karşı "düşmanca bir tavır" içindelerse son derece sinirleniyordu. 1986 yılında kimliği bilinmeyen teröristler, Batı Berlin'de bir diskoteği bombalayıp bir Birleşik Devletler görevlisini öldürünce Beyaz Saray hemen hesap sormaya karar verdi. Kaddafi belki yıllar boyu sürdürülen çeşitli terör eylemlerinden sorumluydu; fakat bu olayda onun parmağı olduğu konusunda hiçbir gerçek kanıt yoktu.

Reagan bir gövde gösterisi yapmaya kararlıydı. Başkent Trablus üzerine uçaklar gönderilerek özellikle Kaddafi'nin evinin vurulması talimatı verildi. Kalabalık kent üzerine bombalar atıldı. Trablus'taki yabancı diplomatların tahminine göre belki yüz kişi öldü. Kaddafi yaralanmadı, fakat evlatlık edindiği kızlardan biri öldürüldü.

Profesör Stephen Shalom, *Imperial Alibi* (İmparatorluk Mazereti) adlı kitabında bu olayı çözümlerken şunları yazıyordu: "Eğer terörizm siyasal nedenlerle savaşçı olmayan hedeflere yöneltilen şiddet ise yılın en yıkıcı uluslararası terör eylemi olarak Birleşik Devletler'in Libya'ya saldırısı seçilmelidir."

George Bush'un başkanlığının ilk yıllarında uluslararası sahnede II. Dünya Savaşı'ndan beri kaydedilen en dramatik gelişmelerden biri yaşandı. 1989 yılında Sovyetler Birliği'nin başında bulunan dinamik yeni lider Mikhail Gorbaçev yönetiminde, çok uzun bir süredir baskı altında tutulan "proletarya diktatörlüğüne karşı duyulan memnuniyetsizlik", "proletarya üzerinde kurulan diktatörlüğe" dönüştüğünden Sovyet bloku patlamalarla sarsıldı.

Sovyetler Birliği'nde ve Sovyetler Birliği'nin egemenliği altındaki Doğu Avrupa ülkelerinde kitlesel gösteriler meydana geldi. Doğu Almanya Batı Almanya ile birleşme yoluna gitti ve Doğu Alman vatandaşları üzerindeki baskının uzun bir süredir simgesi olarak uzanan, Doğu Berlin'i Batı Berlin'den ayıran duvar, her iki Almanya'nın çılgın bir coşku içindeki vatandaşları önünde parça parça yıkıldı. Çekoslovakya'da komünist olmayan yeni bir hükümet kuruldu ve başına eski dönemin muhalifi olduğu için hapse atılan oyun yazarı Vaclav Havel geçti. Polonya, Bulgaristan ve Macaristan'da özgürlük ve demokrasi vadeden yeni liderler ortaya çıktı. Bütün bunlar iç savaşa yol açmaksızın, halkların güçlü, karşı konulamayan talepleri karşısında gerçekleşti.

Birleşik Devletler'de ise Cumhuriyetçi Parti gerçekleşen yeni oluşumların Reagan'ın ödün vermez politikaları ve artan askeri harcamaların Sovyetler Birliği'ni yıkmasıyla ortaya çıktığını iddia ediyordu. Ancak değişim çok daha önce, 1953'te Stalin'in ölümünden sonra, özellikle de Nikita Huruşov'un liderliği altında başlamıştı. Bu konular artık olağanüstü bir açıklıkla tartışılabiliyordu.

Ancak Birleşik Devletler'in katı tutumu daha fazla liberalleşmenin önünde bir engel gibi dikiliyordu. Bu konuda Sovyetler Birliği eski büyükelçisi George Kennan şunları yazmıştı: "Uç noktalarda gezinen soğuk savaş politikaları Sovyetler Birliği'nde 1980'lere dek süren büyük değişimi hızlandıracak yerde geciktirecekti." Birleşik Devletler'deki politikacılar ve basın Sovyetler Birliği'nin çöküşü konusunda bayram ederlerken, Kennan Amerikan politikalarının bu çöküşü yalnızca geciktirmekle kalmayıp aynı zamanda soğuk savaş politikalarının da Amerikan halkına çok pahalıya mal olduğunun altını çiziyordu:

> Kırk yıl boyunca çok büyük, bir o kadar da gereksiz askeri harcamalar yaptık. Nükleer silahların oluşturulmasına yapılan harcamalar sonunda ortaya çıkan muazzam, fakat gereksiz nükleer birikim, bütün gezegende çevresel koşullar açısından büyük tehlikeler yaratacak bir noktaya ulaştı (ve bu konuda hâlâ bir şey yapılmadı)...

Sovyetler Birliği'nin ani çöküşü Birleşik Devletler'i liderlik konusunda hazırlıksız yakaladı. Kore ve Vietnam'da; Küba ve Dominik Cumhuriyeti'nde çok sayıda yaşama mal olan müdahaleler yapılmış; dünyanın her tarafında -Avrupa, Afrika, Latin Amerika, Ortadoğu ve Asya'da- Sovyetler Birliği'nden gelen komünist tehdite karşı koymak için gerekli olduğu varsayımıyla, çok büyük miktarlarda askeri yardımlar dağıtılmıştı. Amerikan vatandaşlarından vergi olarak toplanan trilyonlarca *dolar*, dünyanın her tarafındaki askeri üslere ve nükleer ve nükleer olmayan silahların depolanmasına harcandı ve bütün bunların nedeni olarak da öncelikle "Sovyet tehditi" gösterildi.

Şu halde artık Birleşik Devletler için dış politikasını yeniden gözden geçirerek yıllık bütçesinden ayrılan yüz milyarlarca *doları* yapıcı, sağlıklı projelere aktarma fırsatı doğuyordu.

Ancak bu hiçbir zaman yapılmadı. "Soğuk savaşı biz kazandık" coşkusunun ardından "Askeri gücümüzü sürdürmek için ne yapabiliriz?" paniği geldi.

Her zaman kuşkulanılan gerçeğin, yani Birleşik Devletler dış politikasının yalnızca Sovyetler Birliği'nin varlığı üzerine değil, aynı zamanda dünyanın çeşitli bölgelerinde devrimler olabileceği korkusu üzerine kurmuş olduğu gerçeğinin, giderek daha açık seçik ortaya çıktığı görüldü. Toplumsal eleştirisini radikal bir çizgide sürdüren Noam Chomsky, "Güvenlik bahanesi geniş ölçüde aldatıcıdır" demekteydi; "Soğuk Savaş, ister

Avrupa'da, ister Japonya'da, isterse Üçüncü Dünya ülkelerinde olsun, ulusal bağımsızlık fikrini baskı altına almakta kullanılan bir silahtır" (*Eski ve Yeni Dünya Düzeni*).

"Ulusal bağımsızlık" fikrinin güçlü Amerikan ekonomik çıkarlarını tehlikeye atacağı korkusu yaygındı. Nikaragua, Küba, El Salvador ve Şili'deki devrimler, *United Fruit*, *Anaconda Copper*, *International Telephone and Telegraph* ve daha birçok şirketin kârlarını tehdit etmekteydi. Bu nedenle dış ülkelere yapılan ve topluma "ulusal çıkarlarımız" olarak sunulan müdahaleler aslında özel çıkarlara hizmet etmekteydi ve Amerikan halkından vergi *dolar*ларını, hatta çocuklarının yaşamlarını bu özel çıkarlar için feda etmesi isteniyordu.

Merkezi Haberalma Örgütü (CIA) kendisinin hâlâ gerekli olduğunu kanıtlamak zorundaydı. 4 Şubat 1992 tarihli *New York Times* gazetesinde: "Savaş sonrası düşmanının artık var olmadığı bir dünyada, CIA ve onun bir avuç kardeş kuruluşunun elinde bulunan milyar *dolar*lık uydular, dağ gibi sınıflandırılmış belgeler Amerikalıların kafalarında pratik değerlerini ve önemlerini korumalıdır," deniliyordu.

Askeri bütçe hep büyük kaldı. 300 milyar *dolar* olan soğuk savaş bütçesi % 7 indirilerek 280 milyar *dolar* oldu. Genel Kurmay Başkanı Colin Powell, "Dünyanın geri kalanını olabildiğince korkutmak istiyorum. Bunu kavgacı bir tavırla söylemiyorum," diyordu.

Dev bir askeri gücün hâlâ gerekli olduğunu sanki kanıtlama adına, dört yıllık dönemde Bush yönetimi iki savaş çıkardı: Panama'ya karşı "küçük" ve Irak'a karşı "büyük" bir savaş.

1989 yılında başkan olan George Bush, Panama diktatörü General Manuel Noriega'nın kendilerine kafa tutan tavrından rahatsızdı. Noriega'nın idolojisi yoz, acımasız, baskıcı idi, fakat Başkan Reagan ve yardımcısı Bush bunu görmezden geliyorlardı. Çünkü Noriega Birleşik Devletler'in işine yarıyordu. CIA ile birçok konuda işbirliği yapmıştı: Panama'nın, Nikaragua'daki Sandinist yönetime karşı girişilecek kontra operasyonlarında bir üs olarak kullanılmasını CIA'ya önermiş; yine Albay Oliver North ile Nikaragua'daki sabotaj hedeflerinin saptanmasında işbirliğine gitmişti. Bush 1976-1977 tarihleri arasında CIA müdürlüğü yaparken Noriega'yı korumuştu.

Fakat 1987 yılında Noriega artık yararlı olamazdı: Uyuşturucu ticaretindeki rolü ortaya çıkmış ve Castro rejimi ile ya da Sandinistlerle ya da El Salvador'daki devrimci hareketle başa çıkamayacağı belli olan Birleşik Devletler'in Karayipler'de hâlâ güçlü olduğunu göstermeye meraklı yönetimi için uygun bir hedef haline gelmişti.

Noriega'yı uyuşturucu trafiğini idare eden (Florida'da böyle suçlanmıştı) biri olarak mahkemeye çıkarmak ve Birleşik Devletler vatandaşlarını korumak (askeri rütbeli biri ve eşini Panamalı askerler tehdit etmişlerdi) üzere Birleşik Devletler 26.000 kişilik bir birlikle Aralık 1989'da Panama'ya çıkartma yaptı.

Bu çok kolay bir zaferdi. Noriega yakalandı ve Florida'da mahkemeye çıkarıldı (buradaki yargılanması sonunda suçlu bulunup hapse gönderildi). Fakat çıkartma sırasında Panama kenti ve çevresi bombalandığı için yüzlerce, belki binlerce sivil öldürüldü. 14.000 kişinin evsiz kaldığı tahmin ediliyordu. Yazar Mark Hertsgaard, (Pentagon'un verdiği resmi rakamlar doğru ise) savaş kaybı olarak kayıtlara geçen birkaç yüz sivilin ölümünün, Birleşik Devletler'in Panama'da, Çin hükümetinin altı ay önce Beijing'de Tiananmen Meydanında gösterici öğrencilere yaptığı o menfur saldırıda öldürdüğü insan sayısı kadar insanı öldürdüğü anlamına geldiğine işaret ediyordu. Panama'ya Birleşik Devletler'e dost yeni bir başkan bulundu; fakat yoksulluk ve işsizlik sürüp gitti. 1992 yılında *New York Times* gazetesi, Panama çıkartması ve Noriega'nın gidişinin, "Panama yoluyla gelen yasadışı uyuşturucu akışını kesmediği"ni bildiriyordu.

Yine de Birleşik Devletler amaçlarından birini gerçekleştirebilmiş, Panama üzerindeki güçlü nüfuzunu yeniden kurmayı başarmıştı. *The Times* dergisinin haberi şöyleydi: "[Panama] Başkan[ı] ve kilit noktalardaki yardımcıları, Amerikan Büyükelçisi Deane Hinton'la haftada bir kez kahvaltıda buluşuyorlar ve Panamalılar bu kahvaltıları önemli kararların alındığı yerler olarak görüyorlar."

Liberal Demokratlar (John Kerry ve Massachusettsli Ted Kennedy ve daha birçoğu) askeri müdahaleyi desteklerini bildirmişlerdi. Zaten Demokratların tarihsel rolü askeri müdahaleleri desteklemekti ve onlar buna her zaman sadık kalıyorlar ve Amerikan dış politikasının iki partinin uzlaşması olarak görülmesine özen gösteriyorlardı. Demokratlar, kendilerinin de Cumhuriyetçiler kadar sert (ya da acımasız) olduğunu göstermeye kararlı gibiydiler.

Ancak Panama operasyonu gerek Reagan, gerekse Bush yönetimlerinin gerçekleştirmeyi istedikleri amaca göre biraz küçük bir operasyondu. Onlar Vietnam'dan bu yana askeri müdahalelere karşı tavır alan Amerikan kamuoyunu etkilemeye çalışıyorlardı.

Bundan iki yıl sonra Irak'a karşı yapılan Körfez Savaşı bu fırsatı önlerine çıkardı. Saddam Hüseyin'in acımasız bir diktatörlükle yönettiği Irak Ağustos 1990 yılında petrol zengini komşusu Kuveyt'i işgal etti.

Bu noktada George Bush, Amerikan seçmenleri arasındaki desteğini artırmak için harekete geçmek zorundaydı. 16 Ekim 1990 tarihli *Washington Post* gazetesinde ilk sayfa haberinin başlığı: "Kamuoyu araştırmaları halkın güvenini yitirdiğini söylüyor. Bush'a destek başaşağı" idi. 28 Ekim tarihli *Post*'un haberi ise, "Kendi partisindeki bazı gözlemciler başkanın içte yitirdiği desteği yeniden kazanabilmek için savaş başlatmayı göze alabileceğinden kaygılanıyorlar," şeklindeydi.

30 Ekim tarihinde Irak'la savaş için gizli bir karar alındı. Birleşmiş Milletler'de Kuveyt'e saldıran Irak'a karşı yaptırımlar uygulanması kabul edildi. 1990 yılı Sonbaharında Kongre komisyonlarının birbiri ardına

dinlediği tanıklar bu yaptırımların etkili olduğu ve süreceği konusunda bilgi verdiler. CIA, Senato'ya gizlice Irak'ın ithalat ve ihracatının bu yaptırımlar nedeniyle % 90 oranında azaldığı konusunda bilgi verdi.

Kasımda yapılan seçimlerde Kongre'ye giren Demokratların sayısı artınca, Bush körfezdeki askeri gücü 500.000 kişiye çıkararak oradaki Amerikan varlığını savunma değil saldırı konumuna geçirdi. *New Yorker* dergisinin yazarı Elizabeth Drew'e göre Bush'un yardımcısı John Sununu, "İnsanlara, kısa bir başarılı savaşın Başkan için politikada altın değerinde olduğunu ve onun yeniden seçimini garantileyeceğini anlatıyordu."

Tarihçi Jon Wiener savaş kararı alındıktan kısa bir süre sonra, bu kararın içişleri bağlamında sonuçlarını çözümlerken şunları yazıyordu: "Bush yaptırımları bir kenara bırakıp savaşmayı seçti; çünkü kendi gündemi yaklaşan 1992 başkanlık seçimleri nedeniyle politik olmasını gerektiriyordu."

Bu ve bunun yanında Birleşik Devletler'in uzun zamandan beri Ortadoğu'nun petrol kaynakları üzerinde denetim kurma isteği, Irak'a savaş açmaya karar verilmesinde en önemli etken olmuştu. Savaştan kısa bir süre sonra, on üç petrol ülkesinin temsilcileri Cenevre'de toplanırlarken *New York Times* gazetesinin iş dünyası muhabiri şunları yazıyordu: "Birleşik Devletler'in kazandığı askeri zaferle Petrol İhraç Eden Ülkeler üzerinde şimdiye dek sanayileşmiş hiçbir ülkenin kazanamadığı nüfuzu kazanacağı sanılıyor."

Fakat bu nedenler elbette ki Amerikan kamuoyuna açıklanmadı. Halka Birleşik Devletler'in Kuveyti Irak'ın denetiminden kurtaracağı söylendi. Medya büyükleri savaş için bu neden üzerinde durdular; fakat başka ülkeler istila edilirken (Doğu Timor'u Endonezya; İran'ı Irak; Lübnan'ı İsrail, Mozambik'i Güney Afrika işgal ederken ya da Grenada, Panama gibi kendi işgal ettiği ülkeler dururken) Birleşik Devletler'in kılını bile kıpırdatmadığı gerçeğini atladılar.

En zorlayıcı savaş nedeni olarak Irak'ın nükleer bomba yapma yolunda olduğu haberi yayılmış, ancak hiçbir kanıt bulunamamıştı. Kuveyt krizi çıkmadan önce Batılı haber alma kaynakları Irak'ın nükleer silah yapmasının üç yıl ile on yıl arasında gerçekleşebileceğini hesaplıyorlardı. En kötümser olasılıkla Irak bombayı bir ya da iki yıl içinde yapsa bile bunu herhangi bir yere fırlatma sistemi yoktu. Dahası İsrail'in nükleer silahları zaten vardı. Ve Birleşik Devletler'in 30.000 kadar nükleer silahı bulunuyordu. Bush yönetimi Irak'ın elinde olmayan bir bomba konusunda ulusal bir paranoya yaratmaya çalışıyordu.

Bush savaşmaya kararlıydı. Irak'ın istiladan hemen sonra Kuveyt'ten çıkması için görüşmeler yapmak için çok fırsat vardı. 29 Ağustos tarihli *Newsday* gazetesinde muhabir Knut Royce, Irak'ın görüşme talebinde bulunduğunu bildirmişti. Fakat Birleşik Devletler'den hiçbir tepki gelmedi. Dışişleri Bakanı James Baker, Irak Dışişleri Bakanı Tarık Aziz'le

Cenevre'de görüşmeye gittiğinde Bush'tan "hiçbir görüşme yapılmayacak" talimatını almıştı.

Washington'da Saddam Hüseyin tehlikesi konusunda aylar süren kışkırtmalara karşın yapılan anketler nüfusun yarısından çok daha azının askeri harekâta onay verdiğini ortaya koydu.

1991 yılı Ocak ayında Bush destek arayışı içinde Kongre'den savaş yetkisi talep etti. Bu Anayasa'da belirtildiği biçimde bir "Savaş ilanı" değildi; ama zaten Kore ve Vietnam'dan beri Anayasa'nın bu maddesi rafa kaldırılmıştı. Anayasa'nın her maddesini harfiyen ve ciddiyetle uygulamakla gurur duyan Yüksek Mahkeme'deki "koyu gelenekçiler" bile işe karışmadılar.

Kongre'deki tartışma ateşli geçti. (Tartışmanın bir yerinde Senato'da yapılan konuşmalardan biri, protestocuların balkondan, "petrole karşı kan vermeyeceğiz" bağırışlarıyla kesildi. Protestocular yaka paça dışarı atıldı.) Bush'un Kongre'de yeterli oyu alacağına güvendiği, aksi takdirde istilayı Kongre'nin onayını almaksızın başlatacağı izlenimi uyandı; çünkü ne de olsa Kongre'yi ve Anayasa'yı görmezden gelme konusunda daha önceden Kore, Vietnam, Grenada ve Panama gibi örnekler bulunuyordu.

Nitekim Senato'da birkaç oy farkla askeri müdahale kararı çıktı. Temsilciler Meclisi kararı daha büyük bir çoğunlukla destekledi. Bush'un Irak'a saldırı emrini vermesinden hemen sonra; hem Senato hem de Temsilciler Meclisi'nde, birkaç muhalif dışında, gerek Demokratlar gerekse Cumhuriyetçiler "savaşı ve askeri birlikleri destekleme" yönünde oy kullandılar.

1991 yılı Ocak ortasında, Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i terk etmesi konusunda verilen bir ültimatomu dinlememesi üzerine Birleşik Devletler Irak'a hava saldırısı başlattı. Saldırıya *Çöl Fırtınası* adı verilmişti. Hükümet ve medya Irak'ın muazzam bir askeri güç olduğu izlenimi vermişlerdi; ama gerçek bundan çok uzaktı. Birleşik Devletler Gücü Irak semalarını bütünüyle denetim altına almış ve rasgele bombalamaya başlamıştı.

Yalnızca bu değil, Birleşik Devletler görevlileri hava dalgalarını da tam anlamıyla denetim altında tutuyorlardı. Amerikan kamuoyu "akıllı bombaların" televizyondaki görüntüleri ve lazer bombalarının hiç şaşmadan doğruca askeri hedefleri buldukları konusundaki güven dolu yorumlardan çok etkilenmişti. En büyük haber kanalları bile bu iddiaları sorgulamadan, eleştirmeden veriyordu.

Sivil hedefleri ayırabilen "akıllı bombalar"a duyulan güven kamuoyunun kanaatinin değişmesine katkıda bulunabilirdi: Yani savaşa gitme konusunda eşit olarak ikiye ayrılmış olan kamuoyunda, istilayı destekleyenlerin oranı, belki de % 85'e çıkabilirdi. Aslında belki de kamuoyunun desteğini kazanmaktan daha da önemlisi, önceden askeri müdahaleye karşı olan pek çok kişinin, Amerikan askeri güçleri bir kez işe karışınca, artık buna karşı çıkmanın oradaki birliklere ihanet etmek demek olaca-

ğına inanmasıydı. Ülkenin her yanında, Irak'ta bulunan güçlere destek vermenin işareti olarak sarı kurdeleler takılıyordu.

Gerçekte ise kamuoyu Irak kasabaları üzerine yağdırılan bombaların ne kadar "akıllı" oldukları konusunda aldatılıyordu. Boston'da yayımlanan *Globe* gazetesi muhabirlerinden biri, daha önce bu görevlerde bulunmuş haber alma ve Hava Kuvvetleri subaylarıyla konuştuktan sonra, Çöl Fırtınası Operasyonu'nda atılan (lazerle hedef bulan) bombaların belki de % 40'ının hedeflerini şaşırdıklarını yazmıştı.

Başkan Reagan zamanında Donanma Bakanı olan John Lehman, binlerce sivilin yaşamlarını yitirdiğini tahmin ediyordu. Pentagon bu konuda hiçbir resmi rakam vermiyordu. Pentagon'da üst düzey bir görevli *Globe* gazetesine; "Doğrusunu isterseniz dikkatimizi öncelikle bu konu üzerinde toplamıyoruz," diyordu.

Reuters haber ajansının Irak'tan gönderdiği bir haber, Bağdat'ın güneyindeki bir kasabada yetmiş üç odalı bir otelin yerle bir edildiğini ve olaya tanık olan bir Mısırlının, "Ailelerle dolu bir oteli vurdular, sonra bir kez daha vurmak için geri döndüler," dediğini naklediyordu. Yine Reuters'a göre Irak üzerindeki hava akınlarında önce lazerli bombalar kullanılmış, fakat birkaç hafta içinde konvansiyonel bombalar taşıyan B-52'lere dönülmüştü. Bunun anlamı ise bombalamanın giderek daha gelişigüzel yapıldığıydı.

Amerikalı gazetecilerin savaş anlarını görmeleri yasaklanmış, geçtikleri haberler sansüre tabi tutulmuştu. Görünüşe göre Vietnam Savaşı sırasında sivillerin ölümlerini bildiren haberlerin kamuoyunu nasıl etkilediğini unutmayan Birleşik Devletler yönetimi, bu defa işi şansa bırakmıyordu.

22 Ocak 1991 tarihli *Washington Post* gazetesinde haberlerin denetlenmesinden yakınan bir muhabir şunları söylüyordu:

> Bombalama işlemi... muazzam güdümsüz silahlarla yüklenmiş, yüksekten uçarak bomba atan düzinelerce B-52 bombardıman uçağı ile gerçekleştirildi. Pentagon Basra Körfezi bölgesinde bulunan Birleşik Devletler ve müttefiklerinin sahip olduğu 2000'den fazla uçağın oluşturduğu filonun en ölümcül ve en kusurlu uçakları olan B-52'lerin ne operasyonları hakkında soru sorulmasına ne pilotlarıyla röportajlar yapılmasına ne de pilotların eylemlerinin video bantlarıyla gösterilmesine izin veriyor...

Şubat ortasında, Birleşik Devletler uçakları Bağdat'ta hava akınlarına karşı yapılmış bir sığınağın üzerine bombalar atıp 400-500 kadar insanı öldürdüler. Olay yerine gitmesine izin verilen birkaç kişiden biri olan *Associated Press*'ten bir muhabir şöyle diyordu: "Ortaya çıkarılan cesetlerin çoğu yanmış ve tanınmaz hale gelmişti. Bazılarının çocuk oldukları görülebiliyordu." Pentagon buranın askeri bir hedef olduğunda ısrar ediyordu, fakat olay yerinde bulunan *Associated Press* muhabiri, "Enkazın

içinde herhangi bir askeri durum olduğu konusunda en ufak bir kanıt yok," dedi. Olay yerini inceleyen diğer muhabirlerin kanaatleri de aynıydı.

Savaş sonrası on beş kadar gazete bürosu müdürü kaleme aldıkları ortak bir bildiri ile Pentagon'un Körfez Savaşı sırasında "Amerikan Basını üzerinde... fiili, topyekûn bir denetim uyguladığı"nı ileri sürerek şikâyette bulundular.

Fakat bütün bunlar olurken, büyük televizyon kanallarının haber yorumcuları sanki Birleşik Devletler yönetimi için çalışıyorlarmış gibi bir tavır içindeydiler. Örneğin televizyon haber muhabirlerinin belki de en tanınmışı *Columbia Broadcasting System* (*CBS*) muhabiri Dan Rather, Suudi Arabistan'dan yaptığı bir yayında, bir pazar yerine düşerek sivilleri öldüren bir lazer bombasını (bu bomba Amerika'nın savaşını destekleyen bir İngiliz uçağı tarafından atılmıştı) göstererek yalnızca, "Saddam Hüseyin'in bunu savaş kayıpları arasında göstererek propaganda yapacağından hiç kuşkumuz olmasın," yorumunu yapabilmişti.

Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmak ve kara savaşının tırmanmasını engellemek için görüşmeler yapan Sovyet hükümetinin savaşı bitirmek için gösterdiği çabalar konusunda *CBS* televizyonunun haber müdürü Lesley Stahl, bir başka muhabire şunları soruyordu: "Bu kâbus gibi bir senaryo değil mi? Sovyetler bizi durdurmaya çalışmıyorlar mı?" (*Boston Globe* gazetesinin televizyon muhabiri Ed Siegel'in 23 Şubat 1991'de verdiği haber.)

Başlamasının üzerinden daha altı hafta geçmeden, savaşın bitirilmesi için yapılan kara saldırısında, tıpkı hava saldırısı gibi hemen hiçbir dirençle karşılaşılmadı. Irak ordusunun tam bir bozgun içinde kaçıştığı anda, zaferinden emin Birleşik Devletler uçakları, Kuveyt Kenti dışındaki kara yolunda sıkışarak kaçmaya çalışan askerler üzerine bomba yağdırmaya devam etti. Bir muhabir ortaya çıkan manzara hakkında, "Alevler içinde bir cehennem... korkunç bir son... kaçanların cesetleri kumlar üzerinde doğu batı yönünde yayılmış..." diye bir haber geçti.

Yale Üniversitesi'nde askeri tarih profesörü olan Michael Howard, 28 Şubat 1991 tarihli *New York Times* gazetesinde çıkan yazısında, askeri strateji uzmanı Clausewitz'i onaylayarak ondan bir alıntı yapıyordu: "Kanlı bir katliamın korkunç bir eylem olduğu gerçeği hepimize savaşı ciddiye almamız gerektiği gerçeğini hatırlatmalıdır. Fakat bu gerçek insanlık adına kılıçlarımızı yavaş yavaş paslandırmak için bir mazeret de olmamalıdır." Howard yazısını şöyle sürdürüyordu: "Bu irade çatışmasında temel çizgi öldürmeye ve ölmeye hazır bir ruh halidir..."

Savaşın insani açıdan sonuçları bitişinden hemen sonra açık seçik ortaya çıktı: Irak'ta yaşanan bombardımanlar açlığa, hastalığa ve onbinlerce çocuğun ölümüne yol açmıştı. Savaş sonrası hemen Irak'a giden bir Birleşmiş Milletler temsilcileri grubunun verdiği rapora göre: "Son günlerdeki çatışma altyapı üzerinde günlük yaşamı neredeyse olanaksız

hale getiren sonuçlara yol açmıştır... Çağdaş bir yaşam için gerekli pek çok araç ya yok olmuş ya da kullanılmaz hale gelmiştir..."

Harvardlı bir tıp grubu Mayıs ayında hazırladığı bir raporda, çocuk ölümlerinin büyük bir artış gösterdiğini, yılın ilk dört ayında (savaş 15 Ocaktan 28 Şubata kadar sürmüştü) geçen yıla göre 55.000 daha fazla çocuğun öldüğünü bildirmişti.

Bağdat'taki çocuk hastanesinin müdürü *New York Times* gazetesi muhabirine bombardımanın ilk gecesinde hastanedeki elektriğin kesildiğini bildirmişti. "Anneler çocuklarını küvezlerden çıkardılar, kollarındaki serum tüplerini attılar. Diğerleri oksijen çadırlarından alınıp hiçbir ısıtmanın olmadığı bodruma götürüldüler. Bombanın ilk 12 saatinde 40'tan fazla erken doğmuş bebeği kaybettik."

Birleşik Devletler görevlileriyle basın, savaş süresince Saddam Hüseyin'i ikinci bir Hitler olarak tanımlamış olsalar da savaş sonunda Bağdat'a girilmedi ve Saddam Hüseyin iktidarda kaldı. Öyle görünüyordu ki Birleşik Devletler, onu İran'a karşı bir denge unsuru olarak kullanmak üzere ortadan kaldırmayıp yalnızca zayıflatmak istemişti. Körfez Savaşı öncesindeki yıllarda Birleşik Devletler farklı zamanlarda hem İran'a hem de Irak'a silah satmış; geleneksel "güç dengesi" stratejisinin gereği olarak bazen birini, bazen de diğerini desteklemişti.

Aynı stratejinin bir uzantısı olarak savaşın sonunda Birleşik Devletler, Saddam Hüseyin rejimini devirmek isteyen Iraklı muhalifleri desteklemedi. Washington'dan bildirilen 26 Mart 1991 tarihli bir *New York Times* haberinde şöyle deniyordu: "Resmi açıklamalar ve özel brifinglerde yapılan açıklamalara göre, Başkan Bush, Irak'ın bölünmesini göze almaktansa, Saddam Hüseyin'in ülkesindeki ayaklanmaları Amerikan müdahalesi olmaksızın bastırmasına izin vermeye karar verdi."

Bu karar Saddam'a karşı ayaklanan Kürt azınlığı çaresiz bıraktı. Iraklılar arasındaki Hüseyin karşıtı gruplar da muallakta bırakıldı. 3 Mayıs 1991 tarihli *Washington Post* gazetesinde şöyle deniyordu: "Kürt isyanının en üst noktaya tırmandığı Mart ayında Irak ordusu çekilmeye başlamıştı. Ancak isyan asla gerçekleşmedi; çünkü subaylar Birleşik Devletler'in isyanı desteklemeyeceğini anladılar."

Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik Danışmanlığını yapan Zbigniew Brzezinski, Körfez Savaşı'nın sona ermesinden bir ay sonra olayın artı ve eksilerinin soğukkanlı bir değerlendirmesini yaptı. "Kazançlarımız yadsınamaz bir biçimde etkileyici. Öncelikle, kaba bir saldırganlığın önüne geçildi ve cezalandırıldı... İkincisi, bu andan itibaren Birleşik Devletler askeri gücünün daha fazla ciddiye alınacağı belli oldu... Üçüncüsü, Ortadoğu ve Basra Körfezi artık açıkça Amerikan nüfuz alanı içine girmiş bulunuyor."

Fakat Brzezinski yine de "bazı olumsuz sonuçların olabileceğini" düşünüyordu. Bunlardan biri "Irak üzerine yapılan hava saldırısının çok yoğun olması ve savaşın yönetilme biçiminden Amerikalıların Arapların

yaşamlarına değer vermediği sonucunun çıkarılabileceği idi... Bu da tepkinin orantılılığı konusunda ahlaki bir sorun yaratabilecekti."

Arap yaşamlarının "değersiz görülmesi" konusunda Brzezinski'nin yaptığı yorum aslında Birleşik Devletler'de çirkin bir Arap karşıtı ırkçılığın kışkırtılmış olduğu gerçeğinin altını çizmekteydi. Arap asıllı Amerikalılar artık hakarete uğruyorlar, dövülüyorlar ve ölümle tehdit ediliyorlardı. Otomobillerin tamponlarında "Iraklılar için frene basmam!" gibi rozetlere rastlanıyordu. Ohio'nun Toledo kentinde Arap asıllı Amerikalı bir işadamı dövülmüştü.

Brzezinski'nin ölçülü Körfez Savaşı değerlendirmesi Demokrat Parti'nin görüşüne yakın bir değerlendirme olarak alınabilirdi ve Bush yönetimi de bu görüşü paylaşıyordu. Alınan sonuçlar da sevindiriciydi. Yalnızca sivillerin ölümleri konusunda kaygılar vardı. Ama bu da bir muhalefet yaratmıyordu.

Başkan Bush tatmin olmuştu. Savaş bitince yaptığı bir radyo konuşmasında: "Vietnam hayaletinin Arabistan yarımadasının çöl kumları içine sonsuza dek gömüldüğünü" ilan etti.

Düzenin yanındaki basın da onunla aynı kanaati paylaşıyordu. İki önemli haber dergisi *Time* ve *Newsweek* savaşın zaferini kutlamak için özel sayılar çıkardılar. Ancak bu sayılarda Iraklıların verdiği kayıplardan hiç bahsetmeksizin Amerikalıların yalnızca birkaç yüz kişi kaybettiklerini vurguladılar. 30 Mart 1991 tarihli *New York Times* gazetesinin editör köşesinde yazılanlar şöyleydi: "Körfez Savaşı'ndaki Amerikan zaferi, ateş gücü ve devingenliğini parlak bir biçimde kullanan Birleşik Devletler ordusu açısından kendini yeniden kanıtlaması için özel bir fırsat olmuş ve bu süreç içinde Vietnam'da yaşadığı o üzücü güçlüklerin anılarını silmiştir."

California Berkeley'de ise bir zenci şair, June Jordan, bütünüyle farklı bir görüşteydi: "Size bunun, çatlağı yaratan o vuruşla aynı vuruş olduğunu ve uzun sürmeyeceğini hatırlatmak isterim."

22.
Haber Değeri Olmayan Direnişler

1990'ların başında *New Republic* dergisinin yazarlarından biri, Amerikan aydınları arasında tehlikeli biçimde görülen milliyetçilik karşıtı öğelerin etkisi konusunda yazılan bir kitabı överek *New York Times* gazetesinde tanıtmış ve okurlarını, Birleşik Devletler'de "sürekli bir düşmanlık kültürünün" bulunduğunu söyleyerek uyarmıştı.

Bu doğru bir gözlemdi. Amerika'da yapılacak reformları kısıtlayan Demokratlar ile Cumhuriyetçiler arasında bir onay birliği her zaman bulunsa da, bu her defasında kapitalizmin garantisi olarak ortaya çıksa ve ulusal ordunun gücü sürdürülse ve para ile iktidar her zaman küçük bir azınlığın elinde kalsa da... milyonlarca Amerikalı, belki de on milyonlarcası ya eylemleriyle ya da sessizlikleriyle bu şekilde yaşamayı reddediyorlardı. Ancak medya onların eylemlerinin büyük bir kısmını haber yapmıyordu. İşte bunlar "sürekli bir düşmanlık kültürü" oluşturuyorlardı.

Demokrat Parti'nin oy tabanını bu Amerikalılar oluşturduğu için parti bunlara karşı daha duyarlıydı. Ancak bu duyarlılık, partinin kendisi, çeşitli şirketlerin çıkarlarına kulluk ettiği için sınırlı bir duyarlılıktı ve partinin demokratik reformları ise sistemin militarizm ve savaş bağımlılığı nedeniyle çok katı bir biçimde kısıtlanıyordu. Böylece Başkan Lyndon Johnson'un altmışlı yıllarda yoksulluğa karşı açtığı savaş Vietnam Savaşı'na kurban edilmişti ve Jimmy Carter da çoğu, daha fazla nükleer silah yapımına gidecek olan büyük bir parayı askeri harcamalara ayırmakta ısrar ettiği sürece pek bir şey yapamayacaktı.

Carter yıllarında bu sınırlar belirginleştikçe nükleer silahlara karşı küçük, fakat kararlı bir hareket de gelişmeye başladı. Bunun öncüleri Vietnam Savaşı'na karşı etkin eylemlere katılmış (aralarında daha önceden rahiplik yapan Philip Berrigen ve eşi rahibe Elizabeth McAlister de

bulunuyordu) küçük bir grup Hıristiyan pasif direnişçileriydi. Bu grubun üyeleri Pentagon ve Beyaz Saray'da nükleer savaşlara karşı gerçekleştirdikleri, yasak yerlere girmek, savaş makinesinin simgeleri üzerine kendi kanlarını dökmek gibi dramatik protesto eylemleri nedeniyle defalarca tutuklanmışlardı.

1980 yılında ülkenin her yanından küçük gruplar halinde gelen barış eylemcileri Pentagon'da birbiri ardına gösteriler yaptılar ve bu eylemler sonunda binden fazla kişi şiddete dönüşmeyen pasif direniş eylemleri gerekçesiyle hapse atıldı.

O yılın Eylül ayında Philip Berrigan, kardeşi Daniel (Cizvit rahibi ve ozan), Molly Rush (altı çocuk annesi), Anne Montgomery (Manhattan'daki fahişelere ve evden kaçmış gençlere rehberlik yapan rahibe) ve bunların dört arkadaşı Pennsylvania'da, nükleer füzelerin burun konilerinin yapıldığı, King of Prussia'daki General Elektrik İşletmesi kapısında bulunan nöbetçiyi aşarak içeri girdiler. Ellerindeki balyozlarla iki füzenin burun konisini parçaladılar; kendi kanlarını füze parçaları, ozalit kopyalar ve mobilyalar üzerine akıtarak, lekeleri yaydılar. Tutuklanıp yıllarca sürecek hapis cezaları aldıklarında ise İncil'in öğretisi olan kılıcı saban demiri olarak kullanma konusunda örnek olmak istediklerini söylediler.

Vergi yükümlülerinden alınan paraların büyük bir kısmının silah üreten şirketlere tahsis edildiğine işaret ettiler: "General Elektrik halkın hazinesinden günde 3 milyon *dolar* sızdırıyor bu, yoksullara karşı işlenmiş büyük bir hırsızlık suçudur." (Kendilerine Saban demiri Sekizlisi adı takıldı.) Mahkemeye çıkarılmalarından önce Daniel Berrigan, *Catholic Worker* adlı yayın organında şunları yazmıştı:

> İşlerin mahkemeden sonra nereye varacağını öngörebilecek durumda değilim; başkaları işitip tepki duyacaklar mı ya da tepkileri hızlı mı yavaş mı olacak hiç bilmiyorum. Bu eylem başkalarını harekete geçirebilecek mi ya da hemen oracıkta bitip eylem yapanlara leke çalınıp budala oldukları mı söylenecek bilmiyorum. İnsan her şeyi göze alıp şansını denemek istiyor.

Aslında eylem oracıkta bitmedi. Bundan sonra on yıl içinde nükleer silahlara karşı ulusal bir direniş hareketi gelişti; küçük bir grup kadın ve erkeğin başkalarını durup düşünmeye zorlamak için hapse girmeyi göze alarak başlattıkları bu hareket, nükleer bir kıyameti düşünerek korkan ve yaşamsal gereksinimlerini bile karşılayamayacak durumda onca insan varken milyonlarca *doların* silahlanmaya harcandığını görerek tepki duyan milyonlarca Amerikalıya ulaştı.

"Saban demiri Sekizlisi"ni suçlu bulan en orta sınıf Amerikalılardan oluşan Pensylvanialı jüri üyeleri bile hareketleriyle onlara sempati duyduklarını belli ettiler. Bu üyelerden biri olan Michael DeRosa bir gazeteciye, "Onların bir suç işlemek için değil, protesto etmek için yola çıktıklarını düşünüyorum," demişti. Bir diğeri, Mary Ann Ingram, jürinin tar-

tıştığı konunun farklı olduğunu söylüyordu: "Biz... aslında onları herhangi bir suçtan mahkûm etmeyi istemiyorduk. Fakat mahkûm etmek zorunda kaldık; çünkü yargıç bize, kullanacağımız mazeretin yasada suç olduğunu söyledi." Kadın şunları da eklemişti. "Bu insanlar suçlu olamazlar. Onlar ülkeleri için iyi bir şeyler yapmaya çalışıyorlar. Fakat yargıç bize konunun nükleer güç olmadığını söyledi."

Reagan'ın muazzam askeri bütçesi nükleer silahlara karşı ulusal bir hareketi kışkırttı. Başkanlığı kazandığı 1980 seçimlerinde, Batı Massachusetts'deki üç bölgede yapılan yerel bir referandumda, seçmenlere, Sovyetler ile Amerikalıların nükleer silahların deneme, üretim ve kullanılmalarını sona erdirmek için ortaklaşa hareket etmeleri gerektiğine inanıp inanmadıkları ve Kongre'nin silahlara ayrılan fonları sivil amaçlarla kullanılmaya ayırmasının doğru olup olmadığı sorulmuştu. İki barış eylemcisi grup bu kampanya üzerinde aylar boyunca çalışmış ve her üç bölgede de evet kararı (65.000'e karşı 94.000), Reagan'ı başkan seçenler arasında bile onaylanmıştı. Benzer referandumlar 1978 ve 1981 yılları arasında San Francisco, Berkeley Oakland, Madison ve Detroit'te de yapılmış ve çoğunluğun oyları aynı yönde olmuştu.

Kadınlar bu yeni nükleer güç karşıtı hareketin en ön saflarında yer alıyorlardı. Nükleer silahlar konusunda genç bir uzman olan Randa Forsberg, programı yalnızca yeni nükleer silah üretiminin Sovyetler ve Amerikalılar tarafından ortaklaşa dondurulması olan, Nükleer Silahları Dondurma Konseyi örgütledi. Bu hareket ülkenin her tarafına yayılmaya başladı. Reagan'ın seçilmesinden kısa bir süre sonra, iki bin kadın Washington'da toplanıp Pentagon'a yürüdü. El ele tutuşarak ya da parlak renkli eşarplarının uçlarından tutarak büyük bir daire oluşturup Pentagon'un etrafını çevirdiler. Pentagonun girişini engelledikleri için yüz kırk kadın tutuklandı.

Doktorlardan oluşan küçük bir grup ülkenin her yanında toplantılar düzenleyerek vatandaşlara nükleer bir savaşın tıbbi sonuçlarını anlatmaya başladılar. Bu grup Toplumsal Sorumluluk İçin Hekimler grubunun çekirdeğini oluşturdu ve grubun başkanı Dr. Helen Caldicott hareketin en güçlü ve en iyi konuşan liderlerinden biri oldu. Halka açık sempozyumlarından birinde, Harvard'daki Halk Sağlığı Okulu'nun dekanı Howard Hiatt, Boston'a atılacak yirmi megatonluk bir nükleer bombanın yaratacağı sonuçları grafikler çizerek anlattı: İki milyon kişi ölecek, ölmeyenler ise yanacak, kör olacak, sakat kalacaklardı. Bir nükleer savaşta bütün ülkede 25 milyon kadar ciddi yanık vakası kaydedilecek, fakat eldeki olanaklarla yalnızca 200 vakaya bakılabilecekti.

Reagan yönetiminin ilk yıllarında Katolik piskoposların yaptığı bir toplantıda çoğunluk, bu çeşit nükleer silah kullanımına karşı olduğunu belirtti. 1981 yılı Kasım ayında, 151 üniversite kampusünde nükleer savaş konusunda toplantılar yapıldı. Boston'da o ay yapılan yerel seçimlerde, "dolar üzerinden ödenen vergilerden nükleer savaş ve düşman iş-

galleri programlarına ayrılan miktarın düşülerek" toplumsal programlar için yapılan harcamaların artırılmasını isteyen bir karar alındı ve bu karar Boston'daki, siyah ve beyaz işçi bölgeleri dahil olmak üzere, yirmi iki seçim bölgesinde oyların çoğunluğunu kazandı.

12 Haziran 1982'de ülke tarihinin en büyük siyasal gösteri New York City'deki, Central Park'ta yapıldı. Silahlanma yarışının bitirilmesi konusunda kararlılıklarını ifade etmek üzere bir milyona yakın insan toplandı.

Atom bombası üzerinde çalışan bilim adamları da giderek hızlanan bu harekete ses verdiler. İlk atom bombası üzerinde çalışmış ve Başkan Eisonhower'a bilimsel konularda danışmanlık yapmış olan Harvard Üniversitesi kimya bölümü profesörü George Kistiakowsky, silahsızlanma hareketinin sözcüsü oldu. Seksen iki yaşında kanserden ölmeden önce halka hitaben söylediği son sözler 1982 yılında çıkarılan *Bulletin of Atomic Scientists* başmakalesi olarak yayımlandı. "Aranızdan ayrılmadan önce sizlere şunları söylemek istiyorum. Bilgilenme kanallarını; yolu yöntemi unutun. Dünyanın patlamasına fazla bir zaman kalmadı. Bunun yerine sizin gibi düşünenlerle birlikte örgütlenerek, daha önce hiç başarılmamış büyüklükte, kitlesel bir barış hareketi üzerinde yoğunlaşın."

1983 İlkbaharına gelindiğinde nükleer silahların dondurulması önerisi; 368 kent ve ilçe konseyi 444 kasaba meclisi ve 17 eyalet yönetimi Temsilciler Meclisi tarafından desteklenerek onaylanmıştı. Bu dönemde yapılan bir Harris kamuoyu yoklaması, nüfusun % 79'unun Sovyetler Birliği ile nükleer silahları dondurma konusunda bir anlaşma yapılmasını istediğini göstermişti. Hatta sayıları 40 milyonu bulan, tutucu ve Reagan taraftarı olduğu düşünülebilecek (evanjelik) Protestanların bile -% 60'ının- nükleer silahlanmanın dondurulmasından yana olduğunu bir Gallup araştırması göstermekteydi.

Büyük Central Park gösterisinden bir yıl sonra ülkenin her yanında üç binden fazla savaş karşıtı grup oluşturulmuştu. Kitaplar, dergilerde çıkan makaleler, oyunlar, filmler nükleer silah karşıtı bir duygunun bütün kültürde yayıldığını yansıtmaktaydı. Jonathan Schell'in duygu ve heyecan dolu kitabı *The Fate of the Earth* (Dünyanın Kaderi) en iyi satan kitaplar listesinin ilk sıralarına girdi. Silahlanma yarışı konusunda Kanada'da yapılan bir filmin ülkeye girmesini Reagan yönetimi yasakladı; fakat film federal mahkemenin kararıyla ülkeye sokuldu.

Üç yıldan daha kısa bir sürede, kamu vicdanında büyük değişiklikler oluşmuştu. Reagan'ın seçildiği yıllarda -İran'daki rehineler krizi ve Rusya'nın Afganistan'ı işgal etmesiyle birlikte- milliyetçilik duyguları güçlenmişti; Chicago Üniversitesi Ulusal Kamuoyu Araştırma Merkezi o dönem yapılan bir ankete katılanların yalnızca % 12'sinin silahlara çok para harcandığını düşündüğünü gösteriyordu. Fakat 1982 yılı ilkbaharında aynı konuda yapılan bir başka anket bu rakkamın % 32'ye yüksel-

diğini göstermişti. 1983 ilkbaharında *New York Time* gazetesi ile *CBS News* tarafından ortaklaşa yapılan bir kamuoyu anketinde bu rakamın bir kez daha yükselerek % 48'i bulduğu ortaya çıkmıştı.

Savaş karşıtı duygular, askere celb zamanı geldiğinde kendini daha güçlü bir direniş olarak belli etti. Başkan Jimmy Carter, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgaline tepki olarak gençleri askere yazılmaya çağırınca 800.000 genç (askerlik çağındakilerin % 10'u) bu isteğe uymadı. *New York Times* gazetesine bir anne şunları yazmıştı:

> Editör'e: Tam otuz altı yıl önce krematoryumun önünde dikiliyordum. Dünyanın en çirkin ordusu beni yaşamdan çekip almayı kendine görev bilmiş, bana doğurmanın zevkini tattırmamaya ant içmişti.
>
> Koca koca silahları atlatarak ölümden kurtulabildim ve oğlumun her gülücüğü bana o silahları biraz daha unutturdu. Hiç kimse benden, oğlumun kanını, o silahlardan daha gelişmiş olanları yağlamakta kullanılsın diye ortaya sürmemi beklemesin bayım. Kendimi ve oğlumu ölümün ellerinden çekip kurtarmakta kararlıyım.
>
> Isabella Leitner

Önceki Başkan Nixon'un yardımcısı Alexander Haig, bir Fransız dergisi olan *Politique Internationale*'e verdiği bir söyleşide, Birleşik Devletler'de Başkan Nixon'u asker celbini durdurmaya zorlayacak koşulların tekrar oluşabileceğini söyleyerek şu uyarıda bulunuyordu: "Her kapı eşiğinde bir Jane Fonda ile karşılaşıyorsunuz."

Askere gitmeyi reddeden gençlerden biri olan James Peters, Başkan Carter'a yazdığı açık mektupta şunları söylüyordu:

> Sayın Başkan:
>
> 23 Haziran 1980 tarihinde... Asker Alma Dairesi'ne kayıt yaptırmak amacıyla yerel postaneye başvuruda bulunmam gerekiyor. Size burada açıkça ifade ediyorum ki Sayın Başkan, ne 23 Haziranda ne de başka bir zamanda başvuru yapacağım... Biz militarizmi denedik ve düşünülebilecek her konuda insan ırkına verdiği zararı gördük."

Ronald Reagan başkanlığı devraldığında asker celbini yinelemekte tereddüt ediyordu; çünkü Savunma Bakanı Caspar Weinberger'in de açıkladığı üzere, "Başkan Reagan insan gücü sorununu çözmek için asker celbine başvurmanın altmışlı ve yetmişli yıllarda görülen huzursuzluklara yol açacağına inanıyordu." Önceki Pentagon sözcülerinden biri, William Beecher, 1981 yılı Kasım ayında yazdığı bir makalede Reagan'ın, "Avrupa'daki her sokakta ve son zamanlarda da Amerika'daki her kampuste, Birleşik Devletler'in nükleer stratejileri konusunda ortaya çıkan hoşnutsuzluk ve kuşkular karşısında tedirginlik, hatta panik içinde olduğunun açıkça belli olduğunu" yazıyordu.

Bu muhalefeti bastırma umuduyla Reagan yönetimi asker celbine karşı direnenleri cezalandırmaya başladı. Hapis cezasıyla karşı karşıya kalanlardan biri de, Birleşik Devletler'in El Salvador'u işgalini askerlik şubesine başvurmamak için iyi bir neden olarak gören Benjamin Sasway'di.

Sasway'in pasif direnişinden kendine görev çıkartanlardan biri (*National Review* gazetesinin köşe yazarı William A. Rushner), altmışlı yılların kültürel miraslarından birinin savaş karşıtı yeni bir öğretmen kuşağı olduğunu tepki içinde anlatmaktaydı:

> Hiç kuşkunuz olmasın ki Benjamin Sasway'a Amerikan toplumunun, insanlığın gelişme yolunu tıkayan ikiyüzlü, sömürücü, maddiyatçı bir engel olduğunu öğreten bir ya da birkaç öğretmen vardır. Vietnam protestocuları kuşağı artık ilk otuzlu yaşlarını sürmekteler ve bunlar arasındaki akademisyenler ülkenin dört bir yanındaki lise ve üniversitelerin öğretim kadrolarına yerleştiler... Ne yazık ki bizim özerklik anlayışımız bunlara ulaşıp, bu gerçek yıkıcılığın mimarlarını cezalandırmamıza engel!

Reagan'ın El Salvador'daki diktatörlüğe askeri yardım politikasının bütün ülkede sessizce kabul edildiği söylenemezdi. *Boston Globe* gazetesinde aşağıdaki haber yayımlandığında Reagan daha görevini yeni teslim alıyordu:

> 1960'ları anımsatan bir manzaraydı: Harvard bahçesinde öğrenciler savaş karşıtı sloganlar atarak gösteri yapıyor, Cambridge caddelerinde ellerinde mumlarla yürüyüşe geçiyorlardı... Çoğu öğrenci olan 2000 kişi, Birleşik Devletler'in El Salvador'a müdahalesini protesto etmek için toplanmışlardı... Tufts, MIT ve Boston Üniversitesi ile Boston Koleji öğrencileri, Massachusetts, Brandeis, Suffolk, Dartmouth, Northeastern, Vassar, Yale ve Simmons üniversiteleri öğrencileri bu gösteride temsil ediliyordu.

1981 yılı ilkbaharında Syracuse Üniversitesi diploma törenlerinde Reagan'ın Dışişleri Bakanı Alexander Haig'e, "halka hizmet" konusunda onursal doktora payesi verilirken, iki yüz öğrenci ve öğretim üyesi törene sırtlarını döndüler. Gazetelerin haberlerine göre, Haig'in yaptığı konuşma sırasında; "Bay Haig'in on beş dakikalık konuşmasının her dakikası oradakilerin, 'askeri açgözlülük değil, insani gereksinimler!'; 'El Salvador'dan çıkın!'; 'Washington'da yapılan silahlar, Amerikalı rahibelerin üzerine ölüm kusuyor' sloganlarıyla kesildi."

Son slogan 1980 yılı sonbaharında dört Amerikalı rahibenin Salvador askerleri tarafından katledilmesine gönderme yapıyordu. El Salvador'da her yıl binlerce insan, Birleşik Devletler yönetiminin silahlandırdığı bir hükümetin beslediği "ölüm mangaları" tarafından öldürülüyor ve Amerikan kamuoyu bu küçük Orta Amerika ülkesinde olup bitenleri giderek artan bir ilgiyle izliyordu.

Birleşik Devletler dış politikasının oluşmasında her zaman olduğu gibi bu olayda da hiçbir demokratik kaygı duyulmamıştı. Kamuoyu hiçe sayılmıştı. 1982 yılı ilkbaharında *New York Times/CBS News* tarafından yaptırılan bir kamuoyu araştırmasında, kullanılan örneklerin yalnızca % 16'sı Reagan'ın El Salvador'a askeri ve ekonomik yardım programını destekliyordu.

1983 yılı ilkbaharında Charles Clement adlı bir Amerikalı hekimin Salvadorlu asiler için çalıştığı ortaya çıktı. Clement, Güneydoğu Asya'daki hava kuvvetlerinde pilot olarak çalışırken Birleşik Devletler'in orada uyguladığı politikalara karşı çıkmış, hükümetinin yalanlarını bizzat görüp yaşamış biri olarak uçuş görevi almayı reddetmişti. Hava kuvvetlerinin Charles Clement'e karşı tepkisi ise önce onu bir akıl hastanesine kapatmak ve daha sonra eline bir "psikolojik açıdan uygun değil" raporu vererek hastaneden salıvermek oldu. O da tıp fakültesine gitti ve daha sonra El Salvadorlu gerillalarla doktor olarak çalışmak için gönüllü oldu.

Seksenli yılların başında Amerikan basınında, yeni kuşak üniversite öğrencilerinin kariyerleri konusunda siyasal anlamda tedbirli davranmalarının çok önem kazandığı konusunda bir hayli tartışma yayımlanmıştı. Fakat 1983 yılında, Harvard diploma töreninde, Meksikalı yazar Carlos Fuentes, Latin Amerika'daki Birleşik Devletler müdahalelerini eleştirirken, "Biz sizin dostlarınız olduğumuzdan sizin Latin Amerika'da kendinizi, Rusya'nın Orta Avrupa ve Orta Asya'da kendini düşürdüğü duruma düşürmenize izin vermeyeceğiz!" dediğinde konuşması yirmi kez alkışlarla keşildi ve sözlerini bitirdiğinde yazara ayakta tezahürat yapıldı.

Boston Üniversitesi'ndeki öğrencilerim arasında medyanın seksenli yıllarda öğrenciler konusunda her zaman yineleyerek yaptığı suçlamalardaki gibi katı bir bencillik ve başkalarının dertlerine karşı bir ilgisizlik durumu görmedim. Aksine, tuttukları günlüklerde aşağıdaki gibi yorumlara rasladım:

> Bir erkek öğrenci: "Dünyada olan iyi şeylerden bir tekinde bile devletin payı olduğunu düşünüyor musunuz? Ben Roxbury'de (zenci mahallesi) çalışıyorum. Devletin hiçbir şey yapmadığını biliyorum. Yalnızca Roxbury'de değil, hiçbir yerde insanlar için bir şey yapmıyor. Devlet paralılar için çalışıyor."
>
> Bir Katolik Lisesi mezunu: "Amerika benim için bir toplum, bir kültür. Amerika benim evim. Eğer biri bu kültürü benden çalmaya kalkarsa o zaman direnmek için belki bir neden olur. Fakat devletin onurunu savunmak için ölmeyi asla istemem.
>
> Genç bir kadın: "Orta sınıf beyaz biri olarak bana karşı bir ayrımcılık yapıldığını hiç hissetmedim. Fakat şu bilinsin ki: Eğer biri beni farklı bir sınıfa oturtturmaya, farklı bir banyo kullanmaya ya da bunlara benzer bir şey yaptırmaya kalkarsa ben de onları popolarının üzerine oturtmayı bilirim... Haklarının kâğıt üzerine yazılması gerekenler insanlar olamaz; çünkü insanlar,

devletin ya da başka bir otoritenin haksızlığına, suistimaline uğrarlarsa bu durumun hemen düzeltilmesi için harekete geçerler... Eğer hakların ve yasaların formüle edildiği ifadelere bakarsanız... devletin, otoritenin; kurumlar ve şirketlerin asıl kendilerinin, insanların harekete geçerek bunlara karşı fiziksel güç kullanmalarından korunma ihtiyacı içinde olduğunu görürsünüz."

Devletin politikalarına karşı kampuslerin ötesine geçen ülkenin her tarafına yayılan, fakat çok fazla söz edilmeyen bir muhalefet vardı. Reagan'ın başkanlığının ilk yıllarında Arizona, Tucson'dan gönderilen bir rapor, "daha çok orta yaşlarda olan göstericilerin" federal yönetim binasının önüne gelerek El Salvador'daki Birleşik Devletler müdahalesini protesto ettiklerini bildiriyordu. Tucson'da binden fazla kişi marşlarla yürüyerek Salvador'daki ölüm mangalarına karşı sesini yükselttiği için öldürülen başpiskopos Oscar Romero'nun ölüm yıldönümünde yapılan dini törene katılmışlardı.

Reagan'ın Nikaragua'yı işgal etmek için harekete geçmesi halinde, 60.000'den fazla Amerikalının buna karşı, pasif bir biçimde de olsa, direnmek üzere bir eylem ortaya koymak için imza topladıkları biliniyordu. Sonunda bu küçük ülke yönetimini iktidardan uzaklaşmaya zorlamak üzere Reagan yönetimi bir abluka girişiminde bulununca, ülkenin her tarafında aynı anda gösteriler başladı. Yalnızca Boston kentinde ablukayı protesto edenler arasından 550 kişi tutuklanmıştı.

Reagan'ın başkanlığı sırasında onun Güney Afrika'daki politikalarına karşı çıkan yüzlerce protesto eylemi ülkenin her köşesinden duyulmuştu. Belli ki Reagan, Güney Afrika'daki beyaz küçük yönetici azınlığın yerine, siyah çoğunluğu temsil eden Afrika Ulusal Kongresi üyelerinin geçmesini istemiyordu. Reagan'ın Afrika işlerinden sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Chester Crocker, onun Afrika'daki siyahların yaşam koşullarına karşı "duyarsız" olduğunu anımsıyordu. 1986 yılında kamuoyunun sesi Kongre'nin, Reagan'ın vetosunu geçersiz kılarak Güney Afrika hükümetine karşı ekonomik yaptırımlar uygulanmasını şiddetle istediğini gösterecek kadar güçlü çıkıyordu.

Reagan'ın bütçeden yaptığı kesintiler yüzünden yaşamsal gereksinmelerin karşılanamaması yerel düzeyde öfkeli tepkilere yol açıyordu. 1981 yılının ilkbahar ve yaz aylarında Doğu Boston sakinleri sokaklara döküldüler; elli beş gece boyunca en hareketli saatlerde en işlek caddelerle, Sumner Tüneli'ni bloke ederek, itfaiye, polis ve öğretmen maaşlarında gidilen kesintileri protesto ettiler. Polis şefi John Dayle, "Belki de bu insanlar altmışlı ve yetmişli yıllarda yapılan protesto gösterilerinden ders almaya başladılar." dedi. *Boston Globe* gazetesi, "Doğu Boston'daki protestocuların çoğu, daha önce hiçbir gösteride bulunmayan orta yaşlı ve orta sınıftan ya da işçi sınıfından gelen insanlar..." diye yazmıştı.

Reagan yönetimi sanata ayrılan federal fonlara el koyarak sahne sanatlarının özel destek bulabileceğini savundu. New York'ta iki tarihi

Broadway tiyatrosu yerlerine elli katlı lüks bir otel yapmak üzere yıktırıldı. Ellerinde pankartlarla iki yüz kadar tiyatro çalışanı olayı protesto ettiler; oyunlardan parçalar okuyarak şarkılar söylediler; polisin emriyle dağılmayı reddettiler. Ülkenin en ünlü tiyatro simaları; yapımcı Joseph Papp, tiyatro sanatçıları Tammy Grimes, Etselle Parsons, Celeste Holm ile aktörler Richard Gere ve Michael Moriarty polis tarafından tutuklandılar.

Bütçe kısıntıları ülkenin her tarafında, yaşamlarında hiç grev yapmamış grupların bile grevlere gitmesine yol açtı. 1982 yılı sonbaharında *United Press International*'ın verdiği bir haberde şöyle deniyordu:

> Geçici işten çıkarmalar, maaş kesintileri ve işgüvenliği konusundaki belirsizlikler yüzünden öfkeli öğretmenler giderek artan sayıda gruplar halinde ülkenin her yanında greve gitmeye karar veriyorlar. Geçen hafta Rhode Island'dan Washington'a kadar yedi eyaletteki öğretmen grevleri yüzünden 300.000 kadar öğrenci sokaklarda dolaştı.

1983 yılı Ocak ayının ilk haftasında meydana gelen olaylar hakkında yazılan haberleri inceleyen David Nyhan, *Boston Globe* gazetesinde şöyle yazıyordu: "Ülkede içten içe kaynayan bazı şeyler, bunları görmezden gelmeyi tercih eden Washington'dakileri hiç de iyi şeylerin beklemediğinin birer habercisi gibi. İnsanlar artık korkma aşamasından kızgınlık aşamasına geçerek, baskı altına aldıkları iç patlamalarını, uygar düzenin bütün dokusunu sınayacak bir biçimde ortaya döküyorlar." Nyhan şu örnekleri vermekteydi:

> 1983 yılında Pennsylvania'nın Küçük Washington kasabasında 50 yaşındaki bir bilgisayar dersleri öğretmeni, öğretmen grevlerinde liderlik yaptı diye hapse atılınca, onu desteklemek için cezaevinin hemen dışında 2000 kişi toplanmış ve *Pittsburgh Post-Gazette* bu olayı, "1794'teki Viski İsyanı'ndan beri Washington Mıntıkasında yaşanan en kalabalık gösteri" olarak tanımlamıştı.
>
> Pittsburgh bölgesindeki işsiz ya da müflis durumdaki ev sahipleri ipotek altında bulunan evlerinin ödemelerini yapamamış ve evlere haciz konulmuş, bunun üzerine 60 gösterici adliye binasındaki açık artırma salonuna zorla girmişler ve Allegheny Şerifi Eugene Coone haciz işlemlerini durdurmak zorunda kalmıştı.
>
> Colorado'nun Springfield kasabasında bulunan 320 dönüm buğday tarlasının haciz işlemleri 200 kızgın çiftçi tarafından engellenmiş, çiftçiler gözyaşartıcı gaz ve coplarla dağıtılabilmişlerdi.

Reagan 1983 yılı Nisan ayında Pittsburgh'a bir konuşma yapmak için geldiğinde ise onu, çoğu işsiz çelik işçilerinden oluşan 3000 kişi otelinin dışında toplanarak yağmur altında protesto etmişti. İşsizlerin gösterileri

Detroit, Flint, Chicago, Cleveland, Los Angeles, Washington gibi yirmiden fazla kentte devam ediyordu.

Tam bu günlerde Miami'de yaşayan zenciler de polis baskılarına karşı gösteri yapmaya başladılar; genel anlamda çektikleri sıkıntıları dile getirmeye çalıştılar. Afrika kökenli genç Amerikalılar arasındaki işsizlik oranı % 50'lere tırmanmış ve Reagan yönetiminin yoksulluğa karşı aldığı tek tedbir cezaevlerinin sayısını artırmak olmuştu. Kendisine siyahlardan oy çıkmayacağını anlayan Reagan, Kongre'yi 1965'te çıkarılan Seçme ve Seçilme Hakları Yasası'ndaki önemli bir bölümü kaldırmaya ikna etmeye çalıştı ise de başaramadı. Bu bölüm zencilerin Güney eyaletlerinde oy verme haklarını güvenceye almada çok etkiliydi.

Reagan'ın politikaları açık bir biçimde silahsızlanmaya karşı toplumsal refahı öne sürmekteydi. Silahların karşısına çocuklar konuyordu ve bu politika, 1983 yılı yazında Massachusetts'deki Milton Akademisi'nin açılışında, Çocukları Savunma Fonu başkanı Marien Wright Edelman tarafından yapılan konuşmada dramatik bir biçimde dile getirilmişti:

> Sizler ahlaki ve ekonomik iflasın kıyılarında sarsak bir biçimde düşe kalka ilerleyen bir ulus ve dünyaya gözlerinizi açmış bulunuyorsunuz. 1980 yılından beri Başkanımız ve Kongre, pulluklarımızdaki bıçakları kılıçlara çeviriyor ve yoksullar dururken varsılları sevindiriyor... En kötü kurbanlar da çocuklar oluyor. Ulusal ve dünya olayları konusunda yaptığımız yanlış seçimler her geçen gün çocuklarımızı tam anlamıyla öldürüyor... Yine de başta kendi devletimiz olmak üzere, dünyanın her yanındaki devletler, yılda 600 milyar *dolar* silahlara harcarlarken, dünyadaki 1 milyar kadar insan yoksulluk içinde yaşıyor ve 600 milyon kişi de yoksulluk sınırının altında ve işsiz yaşamaya çalışıyor. Silahlara yatırılan paraların yanında sadaka gibi kalsa da çocukları korumak için gerekli parayı bulacak insani duygular ve siyasi irade nerede bulunacak acaba?

Edelman dinleyicilerine şu öneriyi yapıyordu: "Elinize küçük bir problem alıp bunun çözülmesine katkıda bulunurken, bir taraftan da elinizdeki parçanın, toplumsal değişim denilen o büyük yapboz tablosunun neresine uyacağını görmeye çalışın."

Edelman'ın sözleri Reagan yönetimini endişelendiren ve giderek büyüyerek yayılan bir ruh halinin habercisiydi. Bu yönetim önerilen bazı kesintileri geri çekerken, bazıları da Kongre'de kabul edilmedi. İkinci yıla girildiğinde Reagan yönetimi yoksul ailelere ve çocuklara yapılacak yardımdan 9 milyar *dolar* kesintiye gidilmesini önerdi, Kongre yalnızca 1 milyar *dolar* kesintiyi kabul etti. *New York Times* gazetesinin Washington muhabiri, "Başkan Reagan'ın programlarının adaleti konusunda duyulan politik kaygılar, yönetimi, yoksullar için hazırlanan programlarda daha fazla kısıntıya gidilmemesi konusunda zorladı" diyordu.

Cumhuriyetçi adayların, Reagan (1980-1984) ve George Bush'un (1988) arka arkaya seçilmesi basın tarafından "toprak kayması" ya da "ezici bir zafer" gibi sözcüklerle karşılanmıştı. Ancak dört gerçek gözden kaçırılıyordu: Birincisi seçmen olabilecek nüfusun neredeyse yarısı oy vermemişti; ikincisi oy verenler para ve medyayı tekeline almış bulunan iki partiden birini seçmek gibi bir zorunlulukla karşı karşıya kalmışlardı; üçüncüsü, bu durumun sonucu olarak verilen oyların çoğu isteksizce verilmişti; dördüncüsü, bir adaya oy vermek belli politikalara oy vermek değildi, arada çok küçük bir ilişki vardı.

1980 yılında Reagan oyların % 51.6'sını alırken Jimmy Carter % 41.7'sini ve (üçüncü parti durumunda olan liberal cumhuriyetçi) John Anderson ise % 6.7'sini aldı. Seçmen durumundakilerin yalnızca % 54'ü oy kullanmaya gitti, sonuç olarak Reagan % 27 civarında oy alarak seçilebildi.

New York Times gazetesinde yapılan bir sonuç değerlendirmesine göre Reagan'a oy verenlerin yalnızca % 11'i, "gerçek bir muhafazakâr" olduğu için ona oy vermişti. Bu oranın en az üç katı kadar bir seçmen grubu da "bir değişiklik zamanı geldiği için" ona oy vermişti.

İkinci dönemde eski Başkan Yardımcısı Walter Mondale'e karşı yarışan Reagan oyların % 59'unu aldı, fakat yine seçmenlerin yarısı oy vermeye gitmedi ve sonuçta aldığı gerçek oyların oranı % 29'da kaldı.

1988 seçimlerinde başkan yardımcısı George Bush Demokrat Michael Dukakis'e karşı yarışırken Bush'un % 54'lük zaferi yine gerçekte % 27'lik bir oy oranına denkti.

Seçim düzenimiz küçük bir oy fazlalığının bile büyük bir oy çoğunluğu haline dönüşmesine izin verdiğinden medyada "ezici bir zafer"den söz edilmesi, dolayısıyla okurların ve istatistiklere dikkatle bakmayanların kandırılması kolaydı. Bu rakamlara bakarak "Amerikan halkı"nın Reagan ya da Bush'u başkan olarak görmek istediğini söylemek olası mıydı? Daha fazla sayıda seçmenin Cumhuriyetçi adayları rakiplerine tercih ettiklerini söylemek hiç de yanlış olmayacaktı. Fakat Cumhuriyetçileri seçen seçmenlerden çok daha fazlası da hiçbir adayı istemiyor görünüyordu. Yine de bu ince seçim kutuplaşmasında Reagan ve Bush "halkın" konuştuğunu söyleyebilirdi.

Gerçekte ise halk, sorunlar konusunda konuştuğunda, kamuoyu yoklamaları ne Cumhuriyetçi ne de Demokrat Parti'nin dikkate almadığı inançlardan söz ediyordu.

Örneğin her iki parti de, seksenli yıllar ve doksanlı yıllar boyuncu yoksul çocuklar için sürdürülen programlarda, bu programların daha fazla vergiye yol açacağını ve "halkın" yüksek vergi istemediğini bahane ederek katı sınırlandırmaları korumuşlardı.

Elbette ki genel bir önerme olarak Amerikalıların olabildiğince az vergi ödemek istedikleri söylenebilirdi. Fakat onlara belli amaçlar için daha fazla vergi ödemeyi kabul edip etmeyecekleri sorulduğunda, evet diyorlar,

kabul edeceklerini söylüyorlardı. Örneğin 1990 yılında Boston bölgesinde yapılan bir seçmen anketinde % 54'lük bir grup eğer çevrenin temizlenmesine harcanacaksa daha fazla vergi ödeyebileceklerini söylediler.

Yüksek vergi oranı genel bir önerme olarak değil de sınıfsal bir temelde ele alındığında insanların düşünceleri son derece netti. Aralık 1990'da Wall Street gazetesi ile NBC haberlerinin ortaklaşa yaptığı bir anketi yanıtlayanların % 84'ünün, milyonerlere yüksek gelirleri nedeniyle ek vergi konulmasını onayladığı görülüyordu. (Ek vergi önerisi Demokrat-Cumhuriyetçi bütçe uzlaşması günlerinden kalma bir öneriydi.) Yanıtlayanların % 51'i sermaye gelirlerine konulan verginin artırılmasından yanaydı; fakat her iki büyük parti de buna karşı çıktı.

Harris/Harvard Halk Sağlığı Okulu'nda 1989 yılında yapılan bir anket Amerikalıların çoğunun (% 61) Kanada tipi bir sağlık sistemini benimsediğini, hastanelere ve doktorlara ödemeyi yalnızca devletin yapmasını ve sigorta şirketlerinin aradan çıkarılmasını, ayrıca herkese kapsamlı bir sağlık sigortası yapılmasını istediğini ortaya koydu. İkide bir "sağlık reformu"ndan söz etmelerine karşın ne Demokrat Parti ne de Cumhuriyetçi Parti bu isteği hesaba kattı.

Gordon Black Corporation'ın 1992 yılında Ulusal Basın Kulübü adına yaptırdığı araştırmada seçmen yaşındaki toplam nüfusun % 59'unun, gelecek beş yılda savunma harcamalarından % 50'lik bir kısıntıya gidilmesini onaylayacağı ortaya çıktı. Büyük partilerden hiçbiri askeri bütçede önemli bir kısıtlamaya yanaşmıyordu.

Halkın yoksullara yapılan hükümet yardımı konusunda neler hissettiği ise bütünüyle sorunun nasıl ortaya konulduğuna bağlıydı. Her iki parti de, medyada durmaksızın "refah" sistemin çalıştırılmadığından söz ediyor, "refah" sözcüğünü adeta bir muhalefet anahtarı gibi kullanıyordu.

1992 yılında *New York Times/CBS* tarafından yapılan bir ankete katılan halkın yalnızca % 23'ü bütçeden "refah" için daha fazla paranın ayrılmasını onaylıyordu. Fakat aynı anketi yanıtlayanların % 64'ü devletin "yoksullara daha fazla el uzatmasını" istiyordu.

Bu, aslında her zaman karşılaşılan bir durumdu. Reagan'ın başkanlıkta en güçlü olduğu günlerde, 1987 yılında, halkın % 62'si devletin zor durumdaki insanlara yiyecek ve barınak vermesini onaylıyordu.

Demokratik olduğu düşünülen siyasal sistemde, seçmenlerin isteklerinin sürekli olarak göz ardı edildiği bir terslik olduğu kesindi. Sermayedarların zenginliğine sırtını dayamış olan iki partinin egemen olduğu siyasal sistemde bu isteklerin göz ardı edilmesi cezasız kalıyordu. Carter ya da Reagan; Reagan ya da Mondale; Bush ya da Dukakis arasında seçim yapmak zorunda kalan seçmenler ya umutsuzluğa kapılıyorlardı (ya da oy vermekten vazgeçiyorlardı); çünkü hiçbir aday, kökleri tek bir başkanlıkla düzelemeyecek kadar derinlere işlemiş olan hastalıktan ekonomiyi kurtaracak durumda değildi.

Bu hastalığın temelinde neredeyse hiçbir zaman konuşulmayan bir gerçek yatıyordu: Birleşik Devletler sınıfsal bir toplumdu; bu toplumda nüfusun % 1'i ülkenin zenginliğinin % 33'ünü elinde tutuyor ve alt sınıftan 30-40 milyon insan yoksulluk içinde yaşıyordu. Altmışlı yılların sosyal programları, Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Yardımı, yiyecek fişleri, vs. hiçbir işe yaramadığı gibi tarihi Amerikan kaynak dağılımı bozukluğunu artırmıştı.

Yoksullara Cumhuriyetçilerden daha fazla yardım etseler de Demokratların, şirket kârının insani ihtiyaçların önüne geçtiği bir ekonomik sistemle takışmaya ne güçleri ne de niyetleri vardı.

Ülkede, ne radikal bir değişimi gerçekleştirmek için çalışan önemli bir güç ne de Batı Avrupa, Kanada ya da Yeni Zelanda'da olduğu gibi sosyal demokrat (ya da demokratik sosyalist) bir parti vardı. Fakat yabancılaşmanın binlerce işareti, protesto sesleri, ülkenin dört bir yanından gelen ve derin acılara dikkatleri çekmeye çalışan çağrılar ve karşılaşılan haksızlıklara çare talep eden sesler duyuluyordu.

Örneğin, Reagan yönetiminin ilk yıllarında eylemci bir ev kadını olan Lois Gibbs tarafından Washington, D.C.'de kurulan "Tehlikeli Atıklar İçin Takas Odası" bütün ülkede 8000 yerel gruba yardım ettiğini açıkladı. Oregon'da bu gruplardan biri, Portland yakınındaki Bull Run içme su kaynaklarının kirlenmesi konusunda bir şeyler yapmaya zorlamak için Çevre Koruma Bürosu'na (EPA) karşı birçok dava açtı.

New Hampshire'da, Seabrook'daki bir nükleer güç tesisine karşı çevrede yaşayanlar kendilerinin ve ailelerinin yaşamlarını tehlikeye soktuğu için sürekli protesto gösterileri yapıyorlardı. 1977 ve 1989 yılları arasında bu tip protesto gösterilerinde 3500 kişinin üzerinde insan tutuklanmıştı. Mali güçlükler ve gösterilen muhalefet nedeniyle tesis sonunda kapatıldı.

Nükleer kazalara karşı duyulan korkular, 1979 yılında Pennsylvania'da Three Mile Island'da ve özellikle de 1986 yılında Sovyetler Birliği'ndeki Çernobil'de yaşanan korkunç olaylarla derinleşti. Bütün bunlar bir zamanların hızla yaygınlaşan nükleer endüstrisini etkilemekteydi. 1994 yılına gelindiğinde Tennessee Vadisi yetkilileri üç nükleer tesisin kuruluşunu durdurmuş bulunuyorlardı. *New York Times* gazetesinde bu olay, "Birleşik Devletler'de son kuşak reaktörler için simgesel ölüm ilanı" olarak duyuruldu.

Minneapolis'de, Minnesota'da birbiri ardına gelen yıllarda binlerce insan *Honeywell Corporation*'ın askeri anlaşmalarına karşı protesto gösterileri yaptı ve 1982 ile 1988 yılları arasında 1800'den fazla kişi tutuklandı.

Daha da önemlisi, bu sivil direniş eylemlerine katılanlar mahkemeye getirildiklerinde jüriler onlara sempati gösterip destek veriyor ve serbest bırakılıyorlardı. Jüride yer alan sıradan insanlar önlerine getirilenlerin, teknik olarak yasayı çiğnemiş olsalar bile, bunu haklı bir dava için yapmış olduklarını anlıyorlardı.

1984 yılında Vermont'tan bir grup (kendilerine "Winooski kırk dördü" deniyordu) bir senatörün bürosunun açıldığı koridoru işgal ederek onun Nikaragualı kontralara silah verilmesi yönünde oy kullanmasını protesto ettiler. İşgalciler tutuklandılar; fakat çıkarıldıkları mahkemede yargıç onlara sempati gösterdi ve jüri de onları suçsuz buldu.

Bu olaydan kısa bir süre sonra bir başka mahkemede, aralarında eylemci Abbie Hoffman ve eski başkan Jimmy Carter'ın kızı Amy Carter'ın da bulunduğu bir grup, Massachusetts Üniversitesi'nde Merkezi Haber Alma Teşkilatı'na (CIA) yeni ajan alınmasını engellemekle suçlandılar. Bunlar eski CIA ajanlarını kendilerine tanık gösterdiler. Gelen ajanlar CIA'nın dünyanın her tarafında yasadışı olaylara ve cinayetlere karıştığını anlatınca jüri suçluları affetti.

Jüri üyelerinden, bir hastanede işçi olarak çalışan bir kadın daha sonra şunları söyledi: "Ben CIA'nın eylemlerini hiç bilmiyordum... Şok oldum... Doğrusu öğrencilerle gurur duydum." Bir başka jüri üyesi "çok eğiticiydi" dedi. Bölge savcısı mahkemede şu sonucu açıkladı: "Eğer bir mesaj varsa o da jürinin Orta Amerika'da yaşayanlardan seçilmiş olmasıdır... Orta Amerika CIA'nın yapmakta olduğu hiçbir işi onaylamıyor."

Altmışlı yıllardaki yurttaşlık hakları hareketi ile karşılaştırılabilecek kadar önemli bir toplumsal hareket yokken bile, Güney'de, yüzlerce yerel grup siyah beyaz demeden bütün yoksulları örgütlemekteydi. Kuzey Carolina'da endüstriyel zehirlenmeden ölen bir atölye işçisinin kızı olan Linda Stout, çoğu gelir düzeyi düşük renkli ırklardan kadından oluşan 500 kadar tekstil işçisi, çiftçi ve ev hizmetçisini Piedmont Barış Projesi içinde örgütledi.

Tennessee'deki Highlander Halk Okulu bütün Güney'de pek çok siyah ve beyaz eylemciyi barındırmış ve başka halk okulları ve halk eğitimi merkezleriyle birleşme yoluna gitmişti.

Güney'de eski bir ırk ve emek savaşları eylemcisi olan Anne Braden, hem örgütsel faaliyetlerini sürdürüyor hem de Güney Eyaletlerinde Ekonomik ve Toplumsal Adaleti Örgütleme Komitesi'ni yönetiyordu. Bu komite yerel eylemlere destek veriyordu: Georgia'da, Tift mıntıkasında kendilerini hasta eden kimyasal bir tesisi protesto eden 300 Afrika kökenli Amerikalı'ya; Kuzey Carolina'da Cherokee Mıntıkası'nda kirli atıkların toprağa gömülmesine karşı çıkan Kızılderililere yardım ettiler.

Geçmişte, altmışlı yıllarda, daha çok California ve Güneybatı eyaletlerine çalışmaya ve yaşamaya gelen ve Chicano adı verilen Meksika asıllı tarım işçileri kendilerine layık görülen feodal iş koşullarına isyan etmişlerdi. Greve gitmişler ve Cesar Chavez'in liderliğinde ulusal bir üzüm boykotu örgütlemişlerdi. Kısa bir süre içinde tarım işçileri ülkenin diğer bölgelerinde de örgütlenmeye başladılar.

Yetmişli ve seksenli yıllarda yoksulluğa ve ayrımcılığa karşı mücadeleler sürdürüldü. Reaganlı yıllar, ülkenin her yanındaki yoksullara olduğu gibi onlara da kötü vurdu. 1984 yılında bütün Latin Amerikalı çocuk-

ların % 42'si ve ailelerin dörtte biri yoksulluk sınırının altında yaşıyorlardı.

Çoğu Meksikalı olan Arizona'daki bakır madencileri; ücretleri, ikramiyeleri ve güvenlik önlemlerini kısan Phelps-Dodge şirketine karşı 1983 yılında greve gittiler. Grevcilere Ulusal Muhafızlar ve devlet birlikleri saldırdı. Saldırıda gözyaşartıcı gaz ve helikopterler kullanıldı; fakat grevciler, devlet güçleri ile şirket görevlilerinden oluşan güvenlik güçleri kendilerini bozguna uğratıncaya dek üç yıl dayandılar.

Bazı kazanımlar da vardı. 1985 yılında çoğu Meksikalı kadın 1700 konserve işçisi California, Watsonville'de greve gittiler ve sağlık konularını da içeren bir sendika anlaşması hakkını kazandılar. 1990 yılında Levi Straus Şirketinin San Antonio şubesinden (şirketin Costa Rica'ya taşındığı bahanesiyle) çıkarılan işçiler bir boykot, bir de açlık grevi örgütleyip bazı ödünler kazandılar. Los Angeles kentinde Latin kökenli kapıcılar 1990 yılında greve gidip polis saldırılarına karşın direndiler ve sonunda sendikalarının tanınması, ücret artışı ve sağlık konusunda bazı haklar elde ettiler.

Latino ve Latina eylemcileri (bunlar Meksikalı ataları olan Chicanolarla mutlaka aynı soydan gelmeyebiliyorlardı) seksenli yıllar boyunca ve doksanlı yılların başlarında, iş koşullarının düzeltilmesi için; yerel yönetimde temsil edilebilmek için; kiracı olarak sahip oldukları haklar için ve okullarda iki dil kullanılabilmesi için sürekli kampanyalar düzenlediler. Medyadan uzak tutuldukları için iki dilde yayın yapan bir radyo eylemine giriştiler ve 1991 yılına kadar 12 tanesi iki dilde yayın yapan on dört Latino istasyonunu yayına soktular.

Latinolar New Mexico'da toprak ve su haklarını korumak için, kendilerini yıllardır oturdukları topraklardan atmaya çalışan emlakçilerle çatıştılar. 1988 yılında çıkan çatışmada halk silahlı bir işgal eylemine girişti; saldırılara karşı sığınaklar kazıldı; Güneybatı'daki diğer Latino cemaatlerinden destek istendi; sonunda bir mahkemeden Latinolar lehinde bir karar çıktı.

California'da tarım işçileri arasında görülen kanser vakalarının anormal oranlarda artması Chicano cemaatini ayağa kaldırdı. Çiftlik İşçileri Birliği lideri Cesar Chavez kamuoyunun dikkatini bu koşullara çekmek için 1988 yılında 35 gün açlık grevi yaptı. Teksas, Arizona ve diğer eyaletlerde Çiftlik İşçileri Birliği'nin şubeleri açıldı.

Meksikalı işçilerin çok düşük ücretlerle, berbat koşullarda ülkeye girişi yaygınlaşarak Güneybatıdan ülkenin başka yerlerine sıçradı. 1991 yılına gelindiğinde Kuzey Carolina'da 80.000 ve Kuzey Georgia'da ise 30.000 Latino yaşamaktaydı. Çiflik İşçiliğini Örgütleme Komitesi 1979 yılında Ohio'daki domates tarlalarında, Ortabatı'nın en büyük tarımsal grevini örgütledi ve Ortabatı eyaletlerindeki binlerce tarım işçisini bir araya getirdi.

Ülkenin Latino nüfusu büyüdükçe büyüdü ve kısa bir zamanda % 12 olan Afrika asıllı Amerikalı nüfusa eşitlendi ve Amerikan kültürü üzerinde farklı etkisini göstermeye başladı. Latinoların müziği, sanatı ve tiyatrosu egemen kültürden daha bilinçli bir biçimde politik, daha bilinçli bir biçimde hicivseldi.

1984 yılında San Diego ve Tijuana'daki sanatçılar ve yazarlar tarafından kurulan Sınır Sanatları Atölyesi'nde ırkçılık ve adaletsizlik konularında güçlü sanat yapıtları üretiliyordu. Kuzey Carolina'da Teatro Campesino ve Teatro de la Esperanza adlı tiyatrolar, okulları, kiliseleri ve tarlaları tiyatro haline getirerek ülkenin her yanındaki emekçilerin sorunlarını yansıtan tiyatro eserleri sahnelediler.

Latinolar Birleşik Devletler'in, özellikle Meksika ve Karayibler'de oynadığı emperyal rolün bilincindeydiler ve çoğu Birleşik Devletler'in Nikaragua'ya, El Salvador'a ve Küba'ya karşı yürüttüğü politikanın militanca eleştirisini yaptılar. 1970 yılında Los Angeles kentinde Vietnam Savaşı aleyhinde yapılan yürüyüşe polis saldırdı ve bu saldırı üç Chicano'nun yaşamına mal oldu.

Bush yönetimi 1990 yılı yazında Irak'a savaş açmaya hazırlanırken Los Angeles'deki binlerce insan, yirmi yıl önce Vietnam Savaşı'nı protesto etmek için yürüdükleri yoldan bir kez daha yürüyerek Irak savaşına karşı eylem yaptılar. Elizabeth Martinez'in *500 Years of Chicano History in Pictures* (Resimlerle Chicano Tarihinin 500 Yılı) adlı kitabında belirttiği gibi:

> Başkan Bush'un İran Körfezi savaşı öncesi ve savaş sırasında pek çok kişi, özellikle de Raza [Latino eylemcilerinin "ırk" sözcüğünü karşılamak için kullandıkları bir terim], bu konuda kuşku içindeydi ve savaşa karşıydılar. Bizler demokrasi adına başlatılıp yalnızca zengin ve güçlülerin kâr hanelerine yazılan savaşlar konusunda oldukça deneyimliydik. Raza bu kitle katliamı savaşını protesto etmek için Vietnam Savaşı zamanından daha hızlı harekete geçtiyse de savaşı durduramadık.

1992 yılında Vietnam Savaşı'nını bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan Resist adlı fonlarla çalışan bir grup ülkenin dört bir yanındaki 168 örgüte para yardımı yaptı. Bunlar arasında cemaatçiler, barış grupları, Kızılderili grupları, mahkûm hakları örgütleri, sağlık ve çevreci gruplar bulunuyordu.

Altmışlı yıllarda hukuk fakültesini bitirmiş yeni kuşak avukatlar, hukuk mesleği içinde küçük, fakat toplumsal bilinci olan bir azınlık oluşturuyorlardı. Bu avukatlar mahkemelerde yoksul ve çaresizleri savunuyor ya da güçlü şirketlere karşı dava açabiliyorlardı. Bir avukat firması enerjisini ve becerisini "ıslık çalanları" savunmak için kullandı. Islık çalanlar kamuya zararı dokunan şirket yozluklarına karşı ıslık çaldıkları için işten atılan kadın ve erkeklerdi.

Cinsel eşitlik sorunundan yola çıkarak bütün ulusun bilinç düzeyini yükseltmeyi başaran kadın hareketi seksenli yıllarda güçlü bir karşıtepkiyle karşılaştı. 1973 yılında "Roe'ya karşı Wade" davasında aldığı kararda Yüksek Mahkeme'nin kürtaj hakkını koruması ise, Washington'da güçlü destekleyicileri olan kürtaj karşıtı bir harekete ivme kazandırdı. Kongre, yoksul kadınlara kürtaj nedeniyle federal devletin yaptığı ilaç yardımlarını kesen bir yasa çıkardı ve Yüksek Mahkeme bu yasayı yürürlüğe soktu. Fakat Ulusal Kadın Örgütü ve diğer kadın örgütleri güçlerini korudular. 1989 yılında Washington'da yapılan seçim hakkı konulu bir miting 300.000'den fazla insanı meydanlarda topladı. 1994 ve 1995 yıllarında kürtaj kliniklerine yapılan saldırılar ve kürtaj taraftarlarının öldürülmesi ile tarafların çatışması ürkütücü bir biçimde sertleşti.

Eşcinsel ve lezbiyen Amerikalıların hakları yetmişli yıllarda cinsellik ve özgürlük konularında gerçekleştirilen radikal değişimler nedeniyle canlı bir biçimde tartışılmaya başlanmıştı. Eşcinsel hareket ulusal düzeyde gözle görülür bir varlık kazanmış; yürüyüşler, gösteriler ve eşcinsellere karşı ayrımcılık uygulayan eyaletlerin eyalet statülerinin kaldırılması için kampanyalarla güç kazanmıştı. Bu hareketin sonuçlarından biri de Birleşik Devletler ve Avrupa'da gizli eşcinsel yaşamın tarihçesini ortaya çıkaran bir edebiyatın giderek büyümesiydi.

1994 yılında Manhattan'da, eşcinseller için dönüm noktası olarak düşünülen bir olayın yıldönümü, Stonewall 25 Mart eylemi vardı. Bu olayda yirmi beş yıl önce, Greenwich Village'deki Stonewall barına baskın yapan polise karşı eşcinseller sert biçimde karşı koymuşlardı. Doksanlı yılların başlangıcında eşcinsel ve lezbiyen gruplar ayrımcılığa karşı daha açık, daha kararlı biçimde kampanyalar düzenlediler; devletin yalnızca kenarından köşesinden ilgilendiğini iddia ettikleri AIDS felaketine karşı kamuoyunun dikkatini çekmeye çalıştılar.

New York Rochester'deki bir okul bölgesinde, Savunma Bakanlığı'nın eşcinsel askerlere karşı giriştiği ayrımcılığı protesto eden yerel bir kampanya, daha önce eşi görülmemiş bir kararlılıkla, asker alımını engellemeyi başardı.

Seksenli ve doksanlı yıllarda emekçi hareketi imalatın düşmesi, fakrikaların başka ülkelere kaçması nedeniyle ve Reagan yönetimi ile onun Ulusal Düzeyde İş ve İşveren İlişkileri Kurulu'na atadığı kişilerin düşmanca tavırları nedeniyle önemli ölçüde güç yitirdi. Yine de, özellikle beyaz yakalı işçiler ve düşük ücretli renkli işçiler arasında örgütlenme etkinlikleri sürdürüldü. Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) ile Endüstriyel Örgütlenme Komitesi (EÖK), Latinolar, Afrika kökenli Amerikalılar ve Asya kökenli Amerikalılardan yüzlerce yeni örgütçü işçiyi işe soktu.

Eski, hareketsiz sendikalardaki sıradan işçiler isyan etmeye başladılar. 1991 yılında liderlerinin yozluğu herkes tarafından bilinen güçlü Teamsters sendikası yöneticileri reform beklentisi içindeki işçilerin oylarıyla yönetimden alındılar. Teamsters'in yeni liderleri derhal Washing-

ton'da faaliyete geçtiler ve iki parti dışındaki bağımsız siyasal koalisyon olasılıkları için yapılacak çalışmaları yürütmeye koyuldular. Fakat bütünü ile ele alındığında işçi hareketi artık oldukça küçülmüş, yaşama savaşı veren bir hareketti.

Doksanlı yılların başlarında devlet otoritesi ile zengin şirket iktidarına karşı direniş ruhu küçük ölçekli cesaret ve meydan okuma eylemleriyle ayakta tutulmaya çalışılıyordu. Batı Kıyısında Keith McHenry adındaki genç bir eylemci ve daha yüzlercesi yoksullara izinsiz bedava yiyecek dağıtmaktan defalarca tutuklanmışlardı. Bunlar "bomba değil yiyecek" adı verilen bir programın parçalarıydı. Bomba değil yiyecek programına ülkenin her tarafında yeni gruplar katılmaya başladılar.

1992 yılında New Yorklu bir grup Amerikan tarihi konusunda geleneksel inançları gözden geçirmek üzere New York kent meclisinden onay aldı ve kentin her tarafındaki yüksek elektrik direkleri üzerine otuz kadar metal plaka astı. Bu plakalardan birinde, Morgan şirketinin merkez binasına yakın bir direğe asılan plakada ünlü banker J. P. Morgan'ın İç Savaş'ta "asker kaçağı" olduğu yazılıydı. Aslında ise Morgan savaş sırasında hükümetle işbirliği yaparak iş anlaşmalarından büyük kârlar elde etmiş, bu sayede askere gitmekten kurtulmuştu. Menkul Kıymetler Borsası binasının yakınına asılan bir başka plaka ise bir intihar resmiydi ve altında, "Denetimsiz Açık Pazarın Yararları" yazmaktaydı.

Vietnam yılları ve Watergate Skandalı sırasında hükümetin halkta yarattığı düş kırıklıkları; FBI ve CIA'nın antidemokratik faaliyetlerinin ortaya dökülmesi, hükümetten bazı istifalara ve istifa edenlerin de o kurumlarda çalışmış kişiler olarak açık eleştiriler getirmelerine yol açtı.

Eski CIA çalışanları örgütten ayrılıp örgütün eylemlerini eleştiren kitaplar yazdılar. Angola'daki CIA operasyonunun başında bulunmuş olan John Stockwell istifa ettikten sonra CIA'nin bütün eylemlerini teşhir eden bir kitap yazdığı gibi, ülkenin her tarafında konferanslar vererek deneyimlerini anlattı. Bir tarihçi ve eski bir CIA uzmanı olan David MacMichael, devletin Orta Amerika'daki politikalarını protesto eden insanların lehine mahkemelerde tanıklık etti.

FBI'nın yirmi bir yıllık deneyimli bir ajanı olan Jack Ryan, barış gruplarının peşine düşmeyi reddettiği için işten atıldı. Kendisine emekli ücreti bağlanmadı ve bir süre için evsizlerle birlikte bir barınakta yaşamak zorunda kaldı.

1975'te sona ermiş bulunan Vietnam Savaşı, seksenli ve doksanlı yıllarda zaman zaman, o günlerde başı derde girmiş olan insanlar nedeniyle kamuoyunun önüne geliyordu. Bu insanlardan bazılarının düşüncelerinde o günlerden bu yana dramatik değişiklikler olmuştu. Dr. Benjamin Spock'la birlikte dört kişiyi, askere alma programını "baltaladıkları" için Boston'da dava eden John Wall, 1994 yılında onları savunan avukatların onuruna verilen bir akşam yemeğine katılmış ve davanın kendi düşüncelerini de değiştirdiğini söylemişti.

Bundan çok daha çarpıcı bir başka olay da, kamuoyunda My Lai katliamı olarak bilinen vahşete katılarak, küçük bir Vietnam köyünde yüzlerce kadın ve çocuğu öldüren Amerikan askerleri arasında yer alan Charles Hutto'nun, seksenli yıllarda kendisiyle yapılan bir röportajda söyledikleri idi. Hutto gazeteciye şunları anlatmıştı:

> On dokuz yaşındaydım ve bana her zaman büyüklerin söylediklerini yapmam öğretilmişti... Fakat artık kendi oğullarıma, eğer devlet onları vatana hizmet etmeye çağırırsa... otoriteyi unutup... kendi vicdanlarını dinlemelerini söyleyeceğim. Keşke biri bunu bana Vietnam'a gitmeden önce söyleseydi. Bilmiyordum. Artık savaş denilen şeyin olması gerektiğine inanmıyorum... Çünkü insanın aklı karışıyor.

Amerikalıların büyük çoğunluğu arasında geçerli olan Vietnam Savaşı'nın büyük bir trajedi, girilmemesi gereken bir savaş olduğu inancı, Amerika'nın gücünü hâlâ bütün dünyada egemen kılmayı umut eden Reagan ve Bush yönetimlerinin başına dert oluyordu ve bu, Vietnam deneyiminin bir mirasıydı.

1985 yılında George Bush Başkan Yardımcısı iken, önceki Savunma Bakanı James Schlesinger Senato Dış İlişkiler Komitesi'ni şu sözlerle uyarmıştı: "Vietnam içişlerimize yansıyan tavrımızda tam bir dönüşüm... dış politikamızın gerisindeki mutabakat ideolojisinde tam bir çatlamadır."

Bush Başkan olduğunda, Amerikan halkının Kurulu Düzen'in istediği savaşa direnişi olarak formüle edilebilecek Vietnam sendromunu yenmeye kararlıydı. Bu nedenle 1991 yılı Ocak ortasında Irak'a karşı ezici bir güçle hava saldırısı başlattı. Öyle ki, ülkede savaş karşıtı herhangi bir hareket ortaya çıkmadan saldırı bitmiş olacaktı.

Ancak böyle bir hareketin işaretleri de savaş öncesi aylarda ortaya çıkıyordu: Cadılar Bayramında 600 öğrenci Montana'da, Missoula kasabasında bir yürüyüş yaparak "Gidersek öleceğiz, öldürseler gitmeyiz!" şeklinde slogan attılar. Louisiana'da Shreveport kasabasında *Shreveport Journal* ilk sayfa manşet haberini, "Kamuoyu yoklamaları halkın askeri bir müdahale istediğini gösteriyor" şeklinde verdi. Ancak gerçekte ankete katılanların % 42'si Birleşik Devletler "güç kullansın!" ve % 41'i "bekleyip görelim" yönünde oy kullandılar.

11 Kasım 1990 tarihinde Boston'da, Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının sona ermesinin kutlandığı Eski Askerler Günü yürüyüşüne, kendilerine "Eski Barış Askerleri" adını veren ve ellerinde "Başka Vietnamlar Olmasın"; "Petrol ve Kan Karışmasın, Barış Olsun!" gibi pankartlar taşıyan bir grup katıldı. Boston *Globe* gazetesi "Savaşı protesto edenler halk tarafından geçtikleri yerde saygı ile alkışlandılar ve bazı yerlerde de seyirciler onlara güçlü bir destek verdiklerini belirten gösterilerde bulundular," haberini verdi. Seyirciler arasında bulunan Mary Belle Dressler

adındaki bir kadın, "Kişisel olarak askeri kültürü onurlandıran yürüyüşlerden rahatsızlık duyuyorum, çünkü askerler savaş ve savaş ise benim için dert demek!" demişti.

Vietnam gazilerinin çoğu askeri bir müdahaleyi destekliyordu. Ancak onlardan farklı düşünen güçlü bir azınlık da bulunuyordu. Araştırmalardan biri, savaş gazilerinin % 53'ünün Körfez Savaşı'na katılmaktan mutluluk duyacağını; % 37'sinin ise katılmak istemediğini gösterdi.

Vietnam gazilerinin belki de en ünlüsü olan, *Born of the Fourth of July* (Doğum Günü Dört Temmuz) kitabının yazarı Ron Kovic, Bush savaşa koşarken otuz saniyelik bir televizyon konuşması yaptı. Ülkenin 120 kentinde yayın yapan 200 televizyon istasyonundan verilen konuşmasında Ron Kovic, bütün vatandaşların bulundukları yerden "doğrulup yüksek sesle savaşa karşı konuşmalarını" istedi. "Öğrenmemiz için daha kaç Amerikalının eve benim gibi tekerlekli sandalyeyle dönmesi gerekecek?" diye sordu.

1990 yılının o Kasım ayında Kuveyt krizinden aylarca önce Minnesota'nın St. Paul kentinde üniversite öğrencileri savaş karşıtı gösterilerde bulundular. Yerel basın şu haberi verdi:

> Bu, hemen herkesin katıldığı savaş karşıtı bir gösteriydi: anneler çocuk arabalarını iterek, üniversite profesörleri ve orta öğretim okulları öğretmenleri pankartlar taşıyarak, barış eylemcileri barış simgeleriyle bezenmiş bir halde ve bir düzine okuldan gelen yüzlerce öğrenci şarkı söyleyerek, davul çalarak ve, "Hey, hey, ho, ho, biz yokuz, kendin savaş Amoco" diye bağırarak gösteriye katıldılar.

Bombalamanın başlamasından on gün önce Colorado'nun Boulder kentinde 800 kişinin bulunduğu bir toplantıda şu soru soruldu: "Bush'un savaş politikasını destekliyor musunuz?" Orada bulunanlardan yalnızca dördü el kaldırdı. Savaşın başlamasından birkaç gün önce New Mexico'nun Santa Fe kentinde 4000 kişi, dört şeritli bir otobanı bir saat trafiğe kapatarak savaşın çıkmamasını istedi. Kent sakinleri bu gösterinin Vietnam Savaşı sırasında yapılanlardan daha büyük bir gösteri olduğunu söylediler.

Savaş arifesinde Michigan'ın Ann Arbor kentinde 6000 kişi yürüyerek barış istedi. Savaşın başladığı gece San Francisco kentinde toplanan 5000 kişi savaşı lanetledi ve Federal yönetim binasının çevresinde el ele tutuşarak bir insan zinciri oluşturdu. Polis göstericilerin ellerini coplayarak bu zinciri kırmaya çalıştı. Bunun üzerine San Francisco Kenti Denetçiler Kurulu bir karar yayımlayarak kentin ve mıntıkanın "manevi, ahlaki ve dini nedenlerle savaşa katılamayanlar için bir sığınak" olduğunu ilan etti.

Bush'un bombalamanın başlamasını ilan etmesinden bir gece önce Massachusetts'de Lexington kentinde yedi yaşındaki bir kız çocuğu

annesine Başkan'a bir mektup yazmak istediğini söyledi. Annesi artık geç oldu, yarın yazarsın dediğinde küçük kız, "hayır, bu gece" diye ısrar etti. Yazı yazmayı henüz öğrendiği için mektubu annesine dikte ettirdi:

> Sayın Başkan Bush. Davranışlarınızı hiç beğenmiyorum. Eğer siz karar verirseniz bir savaş olmayacak ve barış bekçilerine de ihtiyaç kalmayacak. Savaşa siz gitseniz yaralanmak istemezdiniz. Söylemek istediğim şey şu: Ben hiçbir kavganın olmasını istemiyorum. Saygılarımla. Serena Kabat-Zinn

Irak'ın bombalanmasıyla birlikte kamuoyunun da bombardımanı başladı. Yapılan anketler Bush'un eylemine tam bir destek verildiğini gösteriyordu. Bu destek savaşın altı haftası boyunca devam etti. Fakat bu destek bütün vatandaşların savaş konusunda uzun dönemli duygularını doğru biçimde yansıtıyor muydu? Savaş öncesinde yapılan anketlerin ortaya çıkardığı bölünme, kamuoyunun yönetimi hâlâ etkileyebileceğini düşündüğünü gösteriyordu. Fakat savaş başlayıp dönülmez bir yola girilince, vatanseverlik duygularının ağır bastığı bir atmosfer içinde (Birleşik İsa Kilisesi başkanının "davullar savaş için çalıyor" diye konuştuğu bir atmosferdi bu) ülkenin büyük çoğunluğunun destek vermesi sürpriz sayılamazdı.

Yine de örgütlenmek için çok az zaman olmasına ve savaşın hızla gelişmesine rağmen, azınlık olduğu kuşku götürmeyecek bir muhalefet ortaya çıktı, ama oldukça kararlı bir muhalefetti bu ve büyüme potansiyeli vardı. Vietnam'ın ilk aylarındaki askeri tırmanma ile karşılaştırıldığında Körfez Savaşı karşıtı hareket olağandışı bir canlılık ve hızla yayıldı.

Amerikalıların çoğunun kendilerini henüz Bush'un kararına destek vermek zorunda hissettiği savaşın ilk haftasında onbinlerce insan savaşı protesto etmek için ülkenin her tarafındaki kentlerde ve kasabalarda sokaklara döküldü. Ohio eyaletindeki Athens kentinde savaş yanlıları ile savaş karşıtları arasında çıkan çatışmada 100 kişi tutuklandı. Maine eyaletindeki Portland'da, kollarına beyaz kol bantları takmış ya da ellerindeki beyaz kâğıttan haçlar üzerinde kırmızı renkte "Niçin?" sorusu taşıyan 500 kişi yürüyüş yaptı.

Georgia Üniversitesi'nde savaş karşıtı 70 öğrenci bütün gece barış nöbeti tuttu ve Georgia Yasama Meclisi temsilcisi Cynthia McKinnon, Irak'ın bombalanmasına karşı çıkan bir konuşma yaptıktan sonra diğer üyelerle birlikte Meclis'i terk etti. 1960'lı yıllarda Meclis üyesi Julian Bond'un Vietnam Savaşı'nı eleştirdiği için aynı Meclis'ten kovulduğu düşünülürse, Cynthia McKinnon'un yerini koruması, düşüncelerde az da olsa bir değişiklik olduğunu gösteriyordu. Massachusetts eyaletinin Newton kentindeki bir lisede 350 kadar öğrenci belediye binasına yürüyerek belediye başkanına Körfez Savaşı'nın karşısında olduklarını bildiren bir dilekçe verdiler. Birçok kişinin savaş konusundaki duygularını Ortadoğu'ya gönderilen askerlere karşı besledikleri sempatiyle uzlaştırmaya

çalıştıkları açıkça görülüyordu. Bir öğrenci lideri olan Carly Baker şöyle demişti: "Kan dökmenin doğru bir yol olduğuna inanmıyorum. Biz birliklerimizle gurur duyuyor ve onları destekliyoruz. Ancak bir savaş istemiyoruz."

Oklahoma eyaletinin Ada kentinde Ortadoğu Oklahoma Eyalet Üniversitesi iki Ulusal Muhafız birliğini "evlat edinir"ken iki genç kadın üniversitenin betondan giriş kapısının tepesinde sessizce oturarak şu pankartı açmışlardı: "Savaşı değil barışı öğretin." Bu kadınlardan biri, Patricia Biggs, şunları söyledi: "Bizim orada olmamız gerektiğine inanmıyorum. Savaşın adalet ve özgürlük için yapıldığına inanmıyorum. Savaş ekonomik nedenlerle yapılıyor. Orada olanlarla asıl ilişkisi olanlar büyük petrol şirketleri... Biz para için insanların yaşamlarını tehlikeye atıyoruz."

Birleşik Devletler hava saldırısına geçtikten dört gün sonra 75.000 kişi (Başkent polisinin tahminine göre) Washington'da, Beyaz Saray'ın yanındaki yolda savaşı kınayarak yürüyüşe geçti. Güney California'da, Ron Kovic'in hitap ettiği 6000 kişi "Barış! Hemen şimdi!" sloganını attı. Fayatteville, Arkansas'ta askeri politikayı destekleyen bir grup, Savaş Karşıtı Kuzeybatı Arkansas Vatandaşları ile karşılaştılar. Savaş karşıtı grup bu yürüyüşte bayrağa sarılı bir tabut ve üzerinde "Onları Eve Canlı Getirin" yazılı bir pankart taşıyordu.

Pennsylvania'da York Üniversitesi'nde, tarih ve siyasal bilimler profesörü olan, bir başka sakat Vietnam gazisi, Philip Avillo, yerel bir gazetede şunları yazmıştı: "Evet silah altındaki erkeklerimizi ve kadınlarımızı desteklememiz gerekir. Ancak onları, bu barbarca, vahşi politikalara göz yumarak değil, eve dönmelerini sağlayarak destekleyelim." Salt Lake kentinde, yanlarında çocukları olduğu halde yüzlerce gösterici kentin ana caddelerinde savaş karşıtı sloganlar atarak yürüyorlardı.

Kongre'ye sosyalist milletvekili Bernie Sanders'i henüz seçerek göndermiş olan Vermont'ta 2000 kadar gösterici valinin il binasında yaptığı konuşmayı bitirmesine izin vermedi ve Vermont'un en büyük kenti olan Burlington'da 300 protestocu kentin alışveriş merkezine yürüyüşe geçerek dayanışma adına dükkânların kapatılmasını istedi.

Savaşın başlamasından dokuz gün sonra 26 Ocak günü, başkent Washington, D.C. sokaklarında 150.000 kişi yürüyerek savaşı kınayan konuşmacıları dinledi. Kalabalık arasında film yıldızları Susan Sarandon ve Tim Robbins de bulunuyordu. California, Oakland'den bir kadın Vietnam'da öldürülen kocasının tabutunu saran ve kendisine katlanmış bir biçimde verilen bayrağı açarak havaya kaldırdı ve "katlanmış bir bayrağın hiçbir şeref taşıyamayacağını en zor yoldan öğrendim," dedi.

Sendikaların çoğu Vietnam Savaşı'nı desteklemişlerdi. Fakat Körfez'deki bombalama başlayınca Amerikan İşçi Federasyonu ve Endüstriyel Örgütlenme Komitesi'ne (AİF-EÖK/AFL-CIO) bağlı on bir sendika ve çelik, otomobil, iletişim, kimyevi maddeler gibi işkollarında örgütlenmiş en güçlü sendikalar derhal savaşa karşı çıktılar.

Siyah topluluk, Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nin Irak'a yaptıkları konusunda ülkenin geri kalanı kadar coşkulu değildi. *ABC News* ile *Washington Post* gazetesinin ortaklaşa Şubat 1991 yılında yaptırdığı bir ankete verilen yanıtlar, savaşa beyazların % 84'ünün, siyahların ise % 48'inin destek verdiğini ortaya koydu.

Savaş başladıktan ve sürekli bombalanan Irak'ın harabe haline gelmesinden bir ay sonra, Saddam Hüseyin'den Birleşik Devletler saldırıyı keserse Irak'ın Kuveyt'ten çıkabileceği konusunda duyumlar geldi. Bush bu öneriyi reddetti ve New York'ta toplanan siyah liderler onu sert bir biçimde eleştirdiler. Savaşın "ahlaktan ve manevi değerlerden yoksun bir sapma... içişlerimizle ilgili sorumluluklardan pervasızca kaçış" olduğunu belirttiler.

Selma, Alabama'da yirmi altı yıl önce yurttaşlık hakları için yapılan yürüyüşe polis şiddet kullanarak müdahale etmiş ve çok kan dökülmüştü. O "kanlı pazar"ın yıldönümünde olanlar anılırken, "askerlerimiz canlı olarak eve dönsünler ve adalet için burada savaşsınlar" dileği de dile getirildi.

İran Körfezi'nde göreve gönderilen yirmi bir yaşındaki bir denizcinin babası olan Alex Molnar, Başkan Bush'a öfkeli, açık bir mektup yazdı ve bu mektup *New York Times* gazetesinde yayımlandı:

> Irak kendi halkını zehirli gazla öldürürken neredeydiniz, sayın Başkan? Niçin son krize kadar Saddam Hüseyin'le iş peşindeydiniz de şimdi adam Hitler oldu? Sizin bahsettiğiniz Amerikan tarzı yaşam, oğlumun Amerikalıların dünya petrolünün % 25-30 kadarını tüketme "hakkı"nı mahfuz tutmak için yaşamının riske atılması mıdır?... Babası olarak oğlumu ve onun gibi savaşma durumunda olan askerleri destekleyerek İran Körfezi'ndeki saldırgan Amerikan varlığına karşı çıkmak için elimden geleni yapacağım.

Tehdidlere karşın sesini yükselten vatandaşların cesur bireysel eylemleri sürüp gidiyordu.

Teksas, Brownsville kasabasında oğlu Vietnam'da "dost ateşi"yle öldürülen Peg Mullen, bir otobüs dolu anneyi örgütleyerek Washington'da savaşı protesto etmeye koştu; üstelik ısrar ettiği takdirde evinin yakılacağı uyarısını aldığı halde.

Sinema oyuncusu Margot Kidder (*Superman* filmlerinin "Lois Lane" karakteri) kariyeri için tehlikeli olmasına karşın ortaya çıkıp savaş aleyhine konuştu.

New Jersey'de Seton Hall Üniversitesi'nde bir basketbol oyuncusu üniformasında Amerikan bayrağı taşımayı reddetti; önce kendisiyle alay edildi, daha sonra takımı ve üniversiteyi terk etti ve memleketi İtalya'ya döndü.

Daha trajik olanı ise Los Angeles'de bir Vietnam gazisinin savaşı protesto etmek için kendini ateşe verip yakmasıydı.

Amherst, Massachusetts'de elinde karton bir barış pankartı taşıyan genç bir adam kentin çimenlik bir alanında yere çömeldi, üzerine iki konserve kutusu yanıcı sıvı döktü, kibriti çaktı ve alevler arasında kalarak öldü. İki saat sonra yakındaki üniversitelerden öğrenciler aynı meydanda bir mum ışığı nöbeti için toplandılar ve genç adamın öldüğü yere barış pankartları bıraktılar. Bu pankartlardan birinde, "Bu çılgın savaşı durdurun," yazıyordu.

Vietnam sorununda olduğu gibi askerler arasında büyük bir savaş karşıtı hareket geliştirmeye zaman yoktu. Yine de komutanlarının emirlerini dinlemeyen, savaşa katılmayan kadın ve erkekler vardı.

1990 yılı Ağustosunda Birleşik Devletler birliklerinin ilk yedek güçleri Suudi Arabistan'a gönderilirken, görev yeri Hawaii olan yirmi iki yaşındaki denizci, Onbaşı Jeff Patterson, havaalanında uçak pisti üzerine oturdu ve Suudi Arabistan'a giden uçağa binmeyi reddetti. Deniz Kuvvetleri'nden atılmak istediğini söyledi:

> Savaşı haklı gösterecek bir şey olmadığına inanıyorum. ... Tarih okumaya başladığımdan beri Deniz Kuvvetleri'nde tam olarak ne yaptığımı kendime sormaya başladım. Guatemala'daki, Şah rejimi sırasında İran'daki ve El Salvador'daki kanlı rejimleri Amerika'nın niçin desteklediği konusunda okumaya başladım... Nerede, ne zaman, kime karşı olursa olsun halkı askeri güç kullanarak yönetmeye karşıyım.

Kuzey Carolina'daki Lejeune kampında bulunan on dört ihtiyat askeri denizci, askerden kaçma teşebbüsü nedeniyle askeri mahkemeye çıkarılma durumuna düşmüş olmalarına karşın "Vicdani redçi" olarak dosyalandılar. Deniz Kuvvetleri'nde Kıdemsiz Onbaşı olan Eric Larsen şöyle bir beyanatta bulundu:

> Burada kendimi "bir vicdani redçi" olarak ilan ediyorum. İşte burada çantamda kişisel donanımım! İşte gaz maskem! Artık onlara ihtiyacım yok. Artık bir denizci değilim... Benim için çok temel insan ihtiyaçlarını; uyumak için bir yer, günde bir öğün sıcak yemek ve az miktarda tıbbi ilaç... bu ülkenin başkentinde bile sağlanamayan bir yaşam tarzı için dövüşmek utanç verici bir olay.

Ordunun Yedek Sıhhiye Birliği'nde doktor yüzbaşı olan, üç çocuk annesi Yolanda Huet-Vaughn Toplumsal Sorumluluk Duyan Hekimler grubunun bir üyesi olarak 1990 yılı Aralık ayında, savaşın başlamasından bir ay önce etkin göreve çağrıldı. Bu çağrıya verdiği yanıt şöyleydi: "Ahlaksızca, insanlıkdışı ve yasadışı bir eylem olarak gördüğüm, Ortadoğu'daki saldırgan askeri harekete suç ortağı olmam konusunda verilen her çeşit emri reddediyorum." Yüzbaşı askeri mahkemeye çıkarıldı, asker kaçağı olarak yargılandı ve iki buçuk yıl hapis cezası aldı.

Illinois eyaleti Murphysboro kentinde, bir başka asker Stephanie Atkinson, fiili görev bildiriminde bulunmayı; Birleşik Devletler Ordusunun yalnızca ekonomik nedenlerle İran Körfezi'nde bulunduğuna olan inancı nedeniyle reddetti. Önce ev hapsi aldı, daha sonra da "şerefli sayılamayacak koşullardan dolayı" görevinden alındı.

Massachusetts'de Fort Devens'deki birliklerde askeri hekim olan Harlow Ballard, Suudi Arabistan'a gitme emrine uymayı reddetti. "Bu savaşı desteklemektense hapse girmeyi tercih ederim," diyordu: "Haklı savaş diye bir şeyin olacağına inanmıyorum."

Yedek askerlerin binden fazlası kendilerini vicdani nedenlerle askerlik karşıtı ilan ettiler. Yirmi üç yaşındaki denizci Rob Calabro onlardan biriydi ve şöyle diyordu: "Babam benden utandığını söylüyor, bana bağırıyor, benim kendisini utandırdığımı anlatıyor. Fakat ben insanları öldürmenin ahlaken yanlış olduğunu düşünüyorum. Ülkeme, bir yalanı yaşayarak değil, vicdanımın sesini dinleyerek daha fazla hizmet edeceğime inanıyorum."

Körfez Savaşı sırasında büyük medyada yansıtılmayan olayları anlatan bir iletişim ağı ortaya çıktı. Birçok kentte alternatif gazeteler çıkarılıyordu. En önemli kanalları izleyen insanların yalnızca bir bölümüne ulaşabilen, cemaatlere ait yüzden fazla radyo istasyonu vardı; fakat bunlar Körfez Savaşı sırasında savaşın en eleştirel çözümlemelerini ortaya koyan tek güvenilir kaynak olarak gözüküyordu. Colorado'nun Boulder kentinde yayın yapan becerikli radyocu David Barsamian, Harvard Üniversitesi'nde Noam Chomsky'nin müthiş bir savaş eleştirisi içeren konuşmasını kaydetti. Barsamian bu kaseti, resmi savaş değerlendirmelerinden farklı bir görüş bulabilmek için dönüp duran kendi cemaat istasyonuna gönderdi. Bundan sonra New Jersey'deki iki genç adam bu konuşmayı yazıya geçirdiler, kolayca fotopoki edilebilecek bir broşür biçimine sokarak ülkenin her tarafındaki kitapçıların vitrinlerine yerleştirdiler.

"Kazanılan zaferler" sonrasında hemen her zaman insanı kendine getiren bir şeyler ortaya çıkar, savaşın coşkusu söndükçe vatandaşlar savaşın maliyetini hesaplamaya ve neler kazanıldığını sorgulamaya başlarlar. 1991 yılı Şubat ayında savaş en üst noktaya tırmandı. O ay yapılan anketlerde halka savaşın büyük maliyeti hatırlatıldı ve halkın yalnızca % 17'si savaşın buna değmeyeceğini söyledi. Dört ay sonra Haziran ayında bu rakam % 30'a çıktı. Bunu izleyen aylarda halkın Bush'a verdiği destek, ekonomik koşulların bozulmasıyla hızla geriledi. (1992 yılında savaş psikolojisi sona erince Bush tepetaklak gitti.)

1989 yılında Sovyet bloku dağılmaya başlayınca Birleşik Devletler'de "barış getirisi"nden bahsedilmeye başlandı. Bu milyarlarca doları askeri bütçeden alıp insani gereksinmeler için kullanmak için iyi bir fırsattı. Körfez Savaşı bu paradan artık bahsedilmemesini sağlamaya kararlı bir hükümet için uygun bir bahane oldu. Bush yönetiminin bir üyesi: "Saddam'a bir borcumuz var, bizi barış getirisinden kurtardı" dedi (*New York Times* gazetesi, 2 Mart 1991).

Ancak barış getirisi fikrini, muhtaç Amerikalılar var olduğu sürece engellemek güçtü. Savaştan kısa bir süre sonra tarihçi Marilyn Young şu uyarıda bulundu:

> Birleşik Devletler Irak'ın otoyollarını tahrip edebilir, ancak kendi otoyollarını inşa edemez; Irak'ta salgın hastalık koşullarını hazırlayabilir, ancak milyonlarca Amerikalıya sağlık hizmeti sunamaz. Iraklıların Kürtlere karşı tutumlarını yerden yere vurabilir, ama kendi ırk sorunlarını çözemez; dışarıda evsizler yaratır, fakat buradaki evsizleri sokakta bırakır; yarının milyonluk bir topluluğu savaşın bir parçası olarak ilaçsız bırakır, ancak kendi ülkesindeki milyonlarca ilaç bağımlısının tedavisine fon ayırmayı reddeder... Savaşı asıl kazandıktan sonra kaybedeceğiz."

1992 yılında askeri zaferin sınırlılığı Kolomb'un Batı Yarıküreye ulaşmasının 500. kutlama törenlerinde daha da belirginleşti. Beş yüz yıl önce Kolomb ve yanındaki fatihler Haiti'nin yerli nüfusunu haritadan silmişlerdi. Bunu izleyen dört yüzyıl boyunca Birleşik Devletler hükümeti, Kızılderili kabileleri kıtayı bir baştan bir başa geçerlerken sistemli bir biçimde yok etmişlerdi. Fakat şimdi geçmişe karşı dramatik bir tepki oluşuyordu.

Kızılderililer -Amerikanın yerlileri- altmışlı ve yetmişli yıllarda gözle görülebilir bir güç haline gelmişler ve 1992 yılında başka Amerikalılarla birleşerek 500. yıl kutlamalarına karşı bir tavır alma kararı almışlardı. Ülkede Kolomb Günü'nün kutlandığı bütün o yıllar boyunca o gün ilk defa ulusal düzeyde protestolar oluyordu. Artık Amerikalılar kıtaya ulaşmasını dostluk ve armağanlarla selamlayan yerli halkı kaçıran, köleleştiren, sakatlayan ve öldüren adamı onurlandırmıyorlardı.

Beş yüzüncü yıl kutlamaları hazırlıkları tartışmanın her iki tarafında da başladı. Ulusal düzeyde ve eyaletler düzeyinde resmi komisyonlar 500. yıldan çok önce kurulmuştu.

Bu hazırlıklar Kızılderili Amerikalıları eyleme zorladı. 1990 yılı yazında, yarıkürenin her tarafından temsilci olarak gelen 350 Kızılderili Ekvador'da, Quito kentinde toplandı. Bu toplantı her iki Amerika'da yaşayan yerli halkın kıtalar arası ilk toplantısı olmuş ve amacı da Kolomb'un fethinin onurlandırılmasına karşı harekete geçmek olarak belirlenmişti.

Ertesi yaz California, Davis kentinde yüzden fazla Kızılderili Amerikalı Quito konferansının amacına ulaşması için bir izleme toplantısı yaptı. 12 Ekim 1992 tarihini Yerli Halkla Uluslararası Dayanışma Günü ilan ettiler ve İspanya Kralı'na, Kolomb'un üç gemisinin tıpkı örneklerinin, yani "Nina", "Pinta" ve "Santa Maria"nın, "500 yıl önce yaşanan saldırı nedeniyle özür dilenmedikçe, batı yarıküresindeki yerli halkın bulunduğu ülkelerden ziyaret izni alamayacağının bildirilmesi" kararını aldılar.

Hareket büyüyordu. Birleşik Devletler'deki en geniş Hıristiyan Birliği olan Ulusal Kiliseler Meclisi Hıristiyanları Kolomb'un 500. yılı kutlamalarından uzak durmaya davet etti ve bunu yaparken de, "Bazıları için yeni özgürlükleri, umutları ve fırsatları simgeleyen her şey, başkaları için baskı, aşağılanma ve soykırım demek olabilir," mesajını iletti.

Ulusal İnsan Hakları Vakfı Yönetim Kurulu, "İlk Karşılaşma" adı altında Kolomb'un fethini romantize eden gezici bir sergiye para sağlamıştı. Sergi, Florida Ulusal Tarih Müzesi'nde açıldığında, Florida Üniversitesi birinci sınıf öğrencisi Michelle Diamond, Kolomb'un tıpkı örnek gemilerinden birine tırmanarak elindeki "Sergi ırkçılık öğretiyor" pankartını açtı. Diamond, "Bu insanlık sorunudur; yalnızca Kızılderili yerliler sorunu değildir," diye konuştu. Tecavüz ve ihlal suçlamalarıyla tutuklandı fakat sergiye karşı protesto gösterileri on altı gün boyunca sürdü.

1991 yılının ilk aylarında, "Kolomb karşıtı beş yüzüncü yıl eylemleri" arasında bir bağlantı kurmak üzere *Indigenous Thought* adlı bir gazete yayımlanmaya başladı. Gazetede anlaşmalar yoluyla çalınmış toprakları için mücadele eden Amerikalı Kızılderililerin makaleleri yer alıyordu.

Teksas eyaleti Corpus Christi kentinde Kızılderililer ve Meksika yerlileri Chicanolar kentteki 500. yıl kutlamalarını protesto etmek için birleştiler. Angelina Mendez adlı bir kadın Chicanolar için şunları söyledi: "Bugün Chicano ulusu, İspanyolların, daha doğrusu Cristóbal Colón'un bu toprakların sahillerine ulaşmasını temsili bir biçimde yeniden canlandırarak, Birleşik Devletler hükümetinin yol açtığı vahşeti kınamak için Kızılderili erkek ve kız kardeşlerimizle dayanışma içinde bir araya gelmiştir."

Kolomb konusundaki tartışmalar kültürel ve eğitsel etkinliklerde sıradışı bir hareketliliğe yol açtı. San Diego'da California Üniversitesi profesörlerinden Deborah Small, tahta paneller üzerine resmedilmiş 200 kadar tabloyu "1492" adı altında bir sergiye dönüştürdü. Profesör Small, Kolomb'un günlüğünden aldığı sözcükleri onaltıncı yüzyıl gravürlerinden alınmış parçalarla bir araya getirerek Kolomb'un yarıküreye gelişi ile başlayan dehşet olaylarını canlandırmayı amaçlamıştı. Sergi konusunda yazılan yazılardan birinde, "Batı tipi bir uygarlığın Yeni Dünya'ya gelişi ile ortaya hiç de günlük güneşlik bir öykü çıkmadığını bize en canlı bir biçimde hatırlatıyor," denmekteydi.

Başkan Bush, 1991 yılında, Irak'ın Kuveyt'i işgaline son vermek iddiasıyla Irak'a saldırınca, bir grup Amerikalı Kızılderili Oregon'da alaycı ve keskin eleştirilerle dolu bir "açık mektubu" halka dağıttılar:

> Sayın Başkan Bush. Lütfen bizim ulusumuzu işgalden kurtarmak için yardım ediniz. Bu yabancı güç zengin kaynaklarımızı çalmak için topraklarımızı işgal etti. İşgal sırasında biyolojik savaş silahları kullandılar, yalana dolana baş vurdular; binlerce yaşlı, çocuk ve kadın öldürdüler. Topraklarımızı alırlarken liderlerimizi ve yönetim kadromuzu azlettiler ve yerlerine kendi hü-

> kümet etme sistemlerini yerleştirdiler ve bugüne dek yaşamlarımızı çeşitli biçimlerde denetlediler. Sizin de belirttiğiniz gibi, küçük bir ülkenin işgal edilmesine ve ezilmesine... pek çok kez tanık olunmuştur. Saygılarımla. Bir Amerikan Kızılderilisi.

Ülkenin her yanında toplumsal sorumluluk ve bilinçle görev yapmakta olan öğretmenleri temsil eden yayın organı *Rethinking Schools* (Okulları Yeniden Düşünmek) 100 sayfalık bir *Rethinking Columbus* (Kolomb'u Yeniden Düşünmek) kitabı çıkardı. Bu kitapta Kızılderili asıllı Amerikalı yazarların ve diğerlerinin makaleleri; Kolomb üzerine yazılan çocuk kitaplarına eleştirel bir bakış; Kolomb konusunda daha fazla bilgi isteyen okurlar için kaynak ve beş yüzüncü yıl kutlamaları karşıtı eylemler için ek okuma malzemesi bulunuyordu. Bu kitap birkaç ay içinde 200.000 sattı.

Oregon eyaleti Portland kentinde öğretmenlik yapan Bill Bigelow, *Rethinking Schools* (Okulları Yeniden Düşünmek) adlı ortak kitabı yayına hazırlarken 1992 yılında bir yıllık izin kullanarak ülkeyi dolaştı; öğretmenlere Kolomb deneyimi konusunda sınıf müfredatında ve geleneksel ders kitaplarında hiç yer verilmeyen gerçekleri anlatmaya başlamaları için seminerler verdi.

Bigelow'un kendi öğrencilerinden biri, yayıncı Allyn ve Bacon'a bir mektup yazarak, yayımladıkları *American Spirit* (Amerikan Ruhu) başlıklı tarih metnini eleştirdi.

> İşi basitleştirmek için tek bir konu seçeceğim. Diyelim ki Kolomb konusu. Hayır siz yalan söylemiyorsunuz, ancak "Karayib halkı arasında büyük bir ilgi uyandırmalarına rağmen, Kolomb ve gemilerindeki tayfalar, bu halk arasında asla barış içinde yaşayamadılar" dediğinizde sanki Kolomb'un hiç hata yapmadığı izlenimi veriyorsunuz. Barış içinde yaşayamamalarının nedeni Kolomb ve tayfalarının köle toplamaları ve yeterince altın getirmedikleri için binlerce Kızılderili yerliyi öldürmeleridir.

Bir başka öğrenci ise şunları yazmıştı: "Sanki yayıncılar bizi ülkemize karşı daha vatanperver duygularla donatacak bir şan-şeref öyküsü yazmışlar... ... Ülkemize baktığımızda her zaman büyük, güçlü ve sonsuza dek haklı bir ülke görmemizi istiyorlar..."

Rebecca ismindeki öğrenci ise şunları yazıyordu: "Elbette, kitapların yazarları belki de bu yalanların zararsız olduğunu düşünüyorlar; yani aslında Amerika'yı kimin keşfettiği kimin umurunda olsun ki... Fakat bana bütün yaşamım boyunca yalan söylendiği düşüncesi, bu konuda ya da kim bilir başka hangi konularda söylenen yalanlar, beni gerçekten çok kızdırıyor."

West Coast'da "İtalyan Asıllı Amerikalılar Kristof Kolomb'a Karşı" adlı bir grup kurulmuştu ve şöyle diyordu: "İtalyan asıllı Amerikalılar yerli halkla aralarında ne zaman özdeşim kursalar... kendimizi, her birimizi, dünyada olası bir değişime bir adım daha yakın buluyoruz."

Los Angeles kentinde Blake Lindsey adlı bir lise öğrencisi, 500. yıl kutlamalarına karşı konuşmak üzere belediye meclisinin huzuruna çıktı. Arawaks kabilesine uygulanan soykırımı anlattığında Belediye Meclisi'nden hiçbir resmi tepki gelmedi. Fakat kız öyküyü bir tv. programında anlatınca bir kadın Haiti'den telefon ettiğini söyleyerek konuşmaya katıldı: "Kız doğru söylüyor. Burada hiç Kızılderili kalmamış. Bizim Haiti'deki son gösterilerde, Kolomb'un heykeli parçalandı. Asıl ada yerlilerinin heykelleri dikilmelidir."

Ülkenin her yanına yayılmış bulunan Kolomb karşıtı eylemlerden ne televizyonda ne de basında söz ediliyordu. Yalnızca Minnesota'da, 1992 yılında bu faaliyetlerin bir listesi yapıldığında düzinelerce seminer, toplantı, film ve sanat gösterileri düzenlendiği ortaya çıktı. 12 Ekimde, New York'taki Lincoln merkezinde Leonard Lehrmann'ın *Yeni Dünya: Kolomb'un Kızılderililere Ne Yaptığı Hakkında Bir Opera* adlı bir gösteri yapıldı. Baltimore'da Kolomb hakkında bir multimedya gösterisi sunuldu. Metro Tiyatrosu önce Boston'da, daha sonra da ülke çapında bir tur düzenleyerek büyük seyirci kalabalıkları önünde *Kristof Kolomb Çılgınlıkları* adlı oyunu oynadılar.

Ülkenin dört bir yanında yapılan protesto gösterileri, Kızılderililerin tarihi üzerine yazılan düzinelerce kitap, ortaya atılan tartışmalar eğitim dünyasında olağandışı bir değişimi de beraberinde getiriyordu. Kuşaklar boyunca bütün Amerikalı çocuklara Kolomb hakkında okullarda neredeyse aynı romantik, hayranlık uyandıran öykü anlatılmıştı. Fakat şimdi ülkenin her tarafındaki okullarda binlerce öğretmen bu öyküyü farklı anlatmaya başlamıştı.

Bu durum resmi tarihi savunanlar arasında öfke yaratmıştı; çünkü bu kişiler, "siyasal dürüstlük" ya da "çokkültürcülük" diye adlandırılan hareketlerle alay ediyorlardı. Batı uygarlığına saldırı olarak gördükleri her şeye karşı, özellikle de Batı Yayılmacılığı ve Emperyalizmi konusunda eleştirel bir tavır takınanlara öfke duyuyorlardı. Ronald Reagan'ın Eğitim Bakanı William Bennett, Batı uygarlığından, "ortak kültürümüz... onun yüce fikirleri, özlemleri" diye söz ediyordu.

Allan Bloom adında bir düşünür tarafından yazılan ve hakkında epeyce konuşulan *The Closing of The American Mind* (Amerikan Zihniyetinin Sonu) başlıklı kitapta yazar, altmışlı yıllardaki toplumsal hareketlerin Amerikan üniversitelerindeki eğitim atmosferini ne kadar değiştirdiği konusunda duyduğu dehşeti dile getiriyordu. Bloom için Batı Uygarlığı insan gelişmesinin üst sınırı ve Birleşik Devletler ise onun en iyi temsilcisiydi: "Amerika tek bir öykü anlatır: özgürlüğün ve eşitliğin kesintiye uğramamış, kaçınılmaz gelişimi. İlk yerleşmecilerden ve onların siyasal yapılanmasından bize iletilen ders, özgürlük ve eşitliğin burada adalet için gerekli temelleri oluşturduğudur."

Yurttaşlık hakları hareketinde, zenciler "özgürlük ve eşitlik" konusundaki Amerikan iddialarını tartışmakla meşguldüler. Ayrıca kadın ha-

reketi de bu iddiaları tartışılabilir hale getiren konularla doluydu. Ve şimdi 1992 yılında Kızılderili asıllı Amerikalılar Batı uygarlığının atalarına karşı işlediği suçları öne getiriyorlardı. Bu yerliler Kolomb'un karşılaştığı ve fethettiği toplumcu ruhu hatırlıyorlar, Kolomb'dan önce bu ülkede bulunan milyonlarca insanın tarihini anlatmaya çalışıyorlar; Harvardlı bir tarihçinin (Perry Miller) "Avrupa kültürünün Amerika'nın boş vahşiliği içine girip yürümesi" dediği şeyi yalanlamaya uğraşıyorlardı.

Birleşik Devletler doksanlı yıllara girerken iktidarda ister Demokratlar, isterse Cumhuriyetçiler olsun siyasal sistem her zaman büyük servet sahiplerinin denetiminde kaldı. Bilgi edinmek için gerekli en temel araçlar da şirketlerin serveti tarafından yönlendiriliyordu. Siyasal gelenek içindeki hiçbir politikacı tarafından dile getirilmemiş olsa bile, ülke, uç noktalardaki varsıllar ile uç noktalardaki yoksulları, güvenlikten yoksun, her çeşit tehlikeye açık bir orta sınıfın ayırdığı üç sınıf arasında bölünmüştü.

Ancak yine de, medya haberlerine geniş ölçüde yansımamış olsa bile, olaylar karşısında kaygılı, önemli gazetecilerden birinin "sürekli karşı görüş üreten kültür" diye adlandırdığı, daha eşitlikçi, daha insancıl bir toplum yaratma olasılığını elden bırakmayı kuşku götürmez bir biçimde reddeden bir toplum söz konusuydu. Ve eğer Amerika'nın geleceği konusunda bir umut varsa, bu umut, bu reddin vaat ettiği her şeydi.

23.
Muhafızların Yaklaşan İsyanı

Bu bölümün başlığı biraz sonra anlatacağım gibi bir falcılık değil, bir umuttur.

Bu kitabın başlığına gelince; başlık tam olarak doğru değil. "Halkların Tarihi" tek bir tarihçinin yazabileceğinin çok üzerinde bir şeyler vaat ediyor ve bu tip bir tarih ise yazılması, yorumlanması en zor olanı. Yine de bu başlığı kullandım, çünkü bütün kısıtlılığına karşın bu başlık, hükümetlere saygı göstermeksizin halkın direniş hareketlerine saygı gösterilmesini öneriyor.

Bu ise anlatılan tarihi yandaş, yani tek yönlü bir yaklaşım haline getiriyor. Ancak bu, beni rahatsız etmiyor; çünkü altında durduğumuz tarih kitaplarının oluşturduğu dağ, benim yönümün tersi yönde öylesine yaslanmış ki, yani devletlere ve devlet adamlarına öylesine saygılı ve buna karşılık halk hareketlerine karşı öyle saygısız ki bir karşı güç çıkarmazsak boyun eğmekten un ufak olacağız.

Amerika'nın Kurucu Ataları ve Devlet Başkanlarını merkez alarak yazılan bu ülkenin bütün tarih kitapları sıradan vatandaşlarının eyleme geçme yetkinlikleri üzerine ağır bir yük gibi çökmüştür. Bu kitaplar kriz zamanlarında bize bir kurtarıcı aramamız fikrini aşılarlar: Devrim krizi zamanında Kurucu Atalar; kölelik krizi zamanında Lincoln; Büyük Barboğaz'da Roosevelt; Vietnam-Watergate krizi sırasında ise Carter bulunmuştur. Arada bir gelen krizler arasında ise her şey yolundadır; normal yaşama dönmek bizim için yeterlidir. Bize en önemli yurttaşlık görevimizin, her dört yılda bir seçim sandığına giderek, kurtarıcılar arasında mali durumu iyi, beyaz, Anglosakson, zararsız kişiliği ve Ortodoks fikirleri olan iki erkekten birini seçmek olduğu öğretilir.

Kurtarıcılar fikri politikanın da ötesinde bütün kültüre aşılanmıştır. Her alanda yıldızları, liderleri, uzmanları aramayı öğrendiğimizden gücümüzü başkalarına teslim etmekten, yeteneklerimizi küçümsemekten, benliğimizi yok etmekten kaçınmayız. Fakat zaman zaman Amerikalılar bu durumu reddeder ve ayaklanırlar.

Bu ayaklanmalar şimdiye dek hep denetim altında olmuştur. Amerikan sistemi dünya tarihinin denetim konusunda en yaratıcı sistemlerinden biridir. Doğal kaynaklar, yetenek ve işgücü konusunda bu kadar zengin olan bir ülkede sistem, yeterince refahı yeterince kişiye dağıtıp hoşnutsuzluğu sürekli sorun çıkaran bir azınlıkla sınırlandırabilir. Bu ülke o denli güçlü, o denli büyük ve birçok vatandaşı için o denli rahatlatıcıdır ki aykırı olma özgürlüğünü hoşnutsuz küçük bir gruba bağışlayabilir.

Denetim sisteminin bu denli çok fırsatı, açıklığı, kımıldayacak yeri, esnekliği, seçilmişler için ödülü, piyango'da şanslı numarayı barındırdığı bir başka ülke daha yoktur. Denetimlerini seçim sistemi, iş durumu, kilise, aile, okul, kitle iletişim araçları aracılığıyla daha karmaşık bir biçimde yayan bir başka ülke yoktur. Hiçbir ülke muhalefeti reformlarla, insanları birbirinden ayırarak ve vatansever bir bağlılık yaratarak yatıştırmada Amerika kadar başarılı olamaz.

Nüfusun yüzde biri ulusal refahın üçte birine sahiptir. Refahın geri kalanı, nüfusun geri kalan % 99'unu birbirine düşürecek bir biçimde dağıtılmıştır; küçük mülkiyet sahipleri hiçbir mülkü olmayanlara; siyahlar beyazlara; Amerika'da doğanlar, yabancı ülkelerde doğup Amerikan vatandaşı olanlara; entelektüeller ve profesyoneller, eğitilmemiş ve vasıfsızlara karşıdırlar bu ülkede. Bu gruplar birbirlerine karşı kin beslerler ve kendi aralarında öylesine bir öfke ve şiddetle savaşırlar ki, çok zengin bir ülkede artıkları paylaşan kişiler olarak ortak bir kaderi paylaştıklarını unuturlar.

Seçkinlerin denetiminde kıtlaşan kaynaklar için verilen umutsuz, acı savaş gerçeğine karşı yukarıdaki % 99'u "halk" adı altında birleştirme özgürlüğünü kullanmak istiyorum. Benim yazmakta olduğum tarih, onların engellenmiş, hedefinden saptırılmış, ortak çıkarlarının temsilciliğini yapmaya çalışıyor. % 99'un sıradanlığını vurgulamak, onların çıkarlarıyla % 1'in çıkarları arasındaki derin çatışmayı herkese ilan etmek, tam da bugüne dek Birleşik Devletleri Kurucu Atalardan günümüze yönetmiş olan hükümetler ve onların müttefiki zengin seçkinlerin engellemeyi amaçladıkları şey. Madison bir "ayrılıkçı çoğunluk"tan korkuyor ve yeni Anayasa'nın bunu denetlemesini umut ediyordu. O ve meslektaşları Anayasa konularına her defasında, "Biz, yani halk..." diye bir giriş yapıyorlar, yeni hükümetin herkesi temsil ettiği havasını yaratarak bu mit gerçek olarak kabul edildiği takdirde "iç huzuru" garantileyeceğini düşünüyorlardı.

Bu aldatmaca, herkesi kucaklayan fiziksel ve sözel simgeler yoluyla; bayrak, vatanseverlik, demokrasi, ulusal çıkar, ulusal savunma ve ulusal güvenlik gibi simgelerle kuşaklar boyu sürdürülmüştü. Sloganlar Amerikan kültürünün toprağına; üstü kapalı atlı arabaların batı ovalarında çember şeklini alarak, azbuçuk ayrıcalıklı beyaz Amerikalıların çemberin içinden dışarıdaki düşmanlara, Kızılderililere, siyahlara, yabancılara ya da dairenin içine kabul edilmeyecek kadar biçare durumdaki beyazlara öldürmek amacıyla ateş ettikleri sahne gibi kazınmıştı. Bu sahnede karavanların sürücüleri olanları kendilerinin tehlikede olmadıkları bir mesafeden seyrediyorlar, savaş bitip meydan her iki taraftan da ölülerle dolup taşınca toprağı ele geçiriyorlar ve bir başka bölge için yeni bir sefer düzenlemeye girişiyorlardı.

Plan asla mükemmel bir biçimde işlemedi. Sömürge döneminin sınıfsal öfkelerini frenleyerek istikrar getirmeye çalışan Devrim ve Anayasa - bir yandan siyahları köleleştirse de, Kızılderilileri ortadan kalırsa ve yerlerinden yurtlarından etse de - başarı kazanmadı; çünkü kiracı ayaklanmaları, kölelerin başkaldırıları, kölecilik karşıtı hareketin eylemleri, kadın hakları hareketinin yükselişi, İç Savaş öncesi yılların Kızılderili gerilla savaşları bu başarısızlığın kanıtlarıydı. İç Savaş sonrasında Güneyli ve Kuzeyli seçkinlerin yeni bir koalisyonu gerçekleşmekte, kapitalist sistem sanayide ve hükümette kendini güçlendirmekteydi. Bu genişlemeler sırasında ise Güney'de aşağı sınıftan beyaz ve siyahlar ırkçı çatışmalara dalmışlar, Kuzey'de Amerikalı işçiler ile göçmen işçiler karşı karşıya gelmişler ve çiftçiler büyük bir ülkenin her yanına dağılmışlardı. Yine de sanayi işçilerinin başkaldırısı ile çiftçiler arasında büyük bir muhalefet hareketi gelmekte gecikmedi.

Yeni yüzyıla girerken siyahların ve Kızılderililerin şiddet kullanılarak baskı altına alınmaları; seçim ve savaş bahane edilerek beyaz isyancıların eylemlerinin farklı yönlere kaydırılması ve soğutulması, modern sanayi koşullarında, Birinci Dünya Savaşı öncesi, sosyalizmin yükselmesini ve kitlesel emek mücadelelerini engelleyemedi. Ne savaş ne yirmili yıllardaki kısmi refah günleri ne de sosyalist hareketin bilinçli, göz göre göre yok edilmesi, ekonomik kriz döneminde, bir başka radikal uyanışı, otuzlu yıllarda emekçilerin bir başka yükselişini engelleyebildi.

İkinci Dünya Savaşı, soğuk savaş atmosferinde savaş yıllarının güçlü radikal ruhunu öldürmek için başarılı bir girişim izlenimi veren yeni bir birlik yarattı. Fakat sonra uzun süredir baskı altına alındığı ya da göz önünden uzaklaştırıldığı düşünülen insanlardan; siyahlar, kadınlar, Kızılderili yerliler, mahkûmlar ve askerlerden hiç beklenmedik bir biçimde altmışlı yılların başkaldırı dalgası ve yeni bir radikalizm tehdidi geldi. Bu yeni ruh hali Vietnam Savaşı ve Watergate politikalarından düş kırıklığına uğrayan halk arasında hızla yayılıyordu.

Nixon'un saf dışı edilmesi, 200. yıl kutlamaları, Carter'ın başkanlığı hepsi restorasyon amacını taşıyordu. Fakat eski sistemin restorasyonu,

belirsizlik ve yabancılaşmanın derinleştiği Reagan - Bush yılları için bir çözüm olamazdı. Clinton'un 1992 yılında seçilmesi ve beraberinde getirdiği ne olduğu belirsiz bir değişim vaadi umutluların beklentilerini karşılamayacaktı.

Huzursuzluğun bu şekilde devam ettiği durumlarda Kurulu Düzen, rahatı kaçmış işadamları, generaller ve politikacılardan oluşan kulüp için "ulusal birlik" denilen tarihsel bir aldatmacayı sürdürmek çok önemlidir. "Ulusal Birlik", hükümetin bütün halkı temsil ettiği; ortak düşmanın ülke içinde değil denizaşırı ülkelerde olduğu; ekonomiden kaynaklanan felaketlerin talihsiz hatalar ya da trajik kazalar olarak düşünüldüğü ve bunların yine felaketlere neden olan aynı kulübün üyeleri tarafından düzeltilecek olduğu zamanlarda ihtiyaç duyulan bir şeydir. Düzeni oluşturanlar için, aynı zamanda çok ayrıcalıklı ve azbuçuk ayrıcalıklı olanların oluşturduğu bu yapay birliğin tek birlik olmasını garantilemek de önemlidir, ki böylece kalan % 99 sayılamayacak kadar çok konuda bölünmüş olmaya ve öfkelerini birbirinden çıkarmaya devam etsinler.

Orta sınıftan alınan vergilerin yoksulların kurtarılmasına harcanması, dolayısıyla aşağılanmanın üzerine öfke inşa etmek ne büyük bir beceridir! Yoksul siyah ırkın çocuklarını servis otobüsüyle alıp yoksul beyaz mahallelerdeki okullara getirmek, birbirinden kötü okullarda mübadeleler yaparak şiddet saçarken, zenginlerin okullarına dokunulmamasını sağlamak ve çocukların bedava süt içmesi gereken yerlerde milletin parasını milyarlarca dolarlık uçak gemilerine yatırmak ne büyük bir hünerdir! Zenciler ile kadınların eşitlik talepleri karşısında, onlara küçük özel kazanımlar sağlarken, iş bulmanın giderek zorlaştığı mantık dışı, savurgan bir sistemde onları iş bulabilmek için herkesle yarışır hale getirmek ne büyük bir zekâdır! Çoğunluğun korku ve öfkesini, ekonomik eşitsizliğin -cezaevine atılmalarından çok daha fazla sayıda- ürettiği suçlular sınıfına yönelterek dikkatleri, ulusal kaynakların yasama görevini yürütenler tarafından yasal bir biçimde yağmalanmasından başka yönlere çevirmek ne büyük bilgeliktir!

Fakat ülkenin bütün tarihi boyunca sürüp giden bütün bu güç denetimleri ve cezalandırmalara, kandırmaca ve ödünlere, şaşırtmaca ve oyalamalara karşın Kurulu Düzen kendini başkaldırılara karşı güvenceye almayı başaramamıştı. Başarı kazanır gibi olduğu her defasında, aldattığını ya da boyun eğdirdiğini düşündüğü halk baş kaldırıp ayaklandı. Yüksek Mahkeme ve Kongre'den geçirilen yasaların yüzlerine gülüp kandırmaya çalıştığı zenciler ayaklandılar. Kur yapılan ve görmezden gelinen, romantik yaklaşılan ve kötü muamele edilen kadınlar ayaklandılar. Öldüğü sanılan Kızılderililer yeniden ortaya çıkıp kafa tuttular. Kariyer ve rahatlık vaat edilen gençler cephe aldılar. Reformlarla yatıştırıldıkları, yasalarla düzene sokuldukları sanılan ve sendikalarla kısıtlanan çalışanlar grevlere gittiler. Sır tutmak için yemin eden hükümet yanlısı

aydınlar sırları ele vermeye başladılar. Rahipler dindarlığı bırakıp protesto gösterilerine katıldılar.

Bunları anımsamak insanlara Kurulu Düzen'in onlardan neyi unutmalarını istediğini anımsatmak demek: görünüşte çaresiz insanların büyük direnme güçleri ve görünüşte mutlu insanların değişim talepleri. Böyle bir tarihi açığa çıkarmak insanlık iddiasında bulunmak için güçlü insani bir dürtüyü bulmuş olmak demek. Bu, aynı zamanda, derin kötümserlik dönemlerinde sürprizlerle karşılaşma olasılığını unutmamak demek.

Sınıf bilincini, ayaklanmayı ve ayaklanmanın getireceği başarıyı abartmanın insanı yanlışlar yapmaya götüreceği açıktır. Çünkü bu, yalnızca Birleşik Devletler'de değil, fakat dünyanın her yerinde iplerin hâlâ seçkinlerin ellerinde olduğu; sonsuz bir tekrarlama eğilimi gösterseler de halk hareketlerinin şimdiye kadar hep yenilgilerle, bastırmalarla ve saptırmalarla sona erdiği ve "sosyalist" devrimcilerin sosyalizme ihanet ettikleri ve milliyetçi devrimlerin de yeni diktatörlüklere yol açtığı gerçeğini açıklamaya yetmeyecektir.

Öte yandan yazılan birçok tarih kitabı da başkaldırıyı küçümsemekte, devlet adamlığını aşırı vurgulayarak vatandaş olmanın erksizlik olacağını kabul etmeyi kolaylaştırmaktadır. Direniş hareketlerine, hatta tek tek isyan eylemlerine yakından baktığımızda, sınıf bilincinin ya da haksızlığın şu ya da bu biçimde farkında olmanın çok katmanlı bir durum olduğunu görürüz. Bilinci ifade etmenin ya da göstermenin açık, kapalı, dolaylı, dolaysız pek çok yolu bulunmaktadır. Korkutma ve denetlemeye odaklanmış bir sistemde halk neyi ne kadar bildiğini göstermez; sezgileri yok edilme tehlikesinin olmadığını onlara göstermedikçe gerçekleri ne derinlikte hissettiklerini belli etmez.

Halkın direniş belleğini canlı tutmak için yazılan tarih kitapları iktidar ve güç için yeni tanımlar önerir. Geleneksel tanımlara göre, askeri gücü, parayı, resmi ideolojinin komutasını ve kültürel denetimi elinde tutanlar iktidara da sahip olurlar. Bu ölçülerle bakıldığında halk ayaklanmalarının asla yaşayacak gücü olamaz.

Fakat başkaldıranların beklenmeyen zaferleri, geçici de olsa kazandıkları başarılar iktidar ve güce sahip oldukları düşünülenlerin de kırılganlıklarını, güçsüzlüklerini göstermektedir. Çok gelişmiş bir toplumda, Kurulu Düzen, kendilerine sistemin sürmesini sağlamak için küçük armağanlar verilen milyonlarca insanın itaati ve liyakatı olmaksızın hayatta kalamaz: askerler ve polisler, öğretmenler ve din adamları, yöneticiler ve kamu görevlileri, teknisyenler ve üretim işçileri, doktorlar, avukatlar, hemşireler, ulaşım ve iletişim sektörü çalışanları, çöpçüler ve itfaiyeciler düzeni devam ettirirler. İşsiz olmadıkları için azbuçuk ayrıcalıklı olan bu insanlar seçkinlerle ittifak yapmaya yatkındırlar. Bunlar üst ve alt sınıf arasında tampon görevini görür ve sistemin bekçileri olurlar. İtaat etmeyi bıraktıkları anda sistem çöker.

Sanırım bu olacak, yalnız, azbuçuk ayrıcalıklı ve azbuçuk kaygılı olan bizlerin, hep birlikte, kendi durumumuzun da Attica'da yükselen cezaevinin her an feda edilebilir gardiyanlarının durumundan farklı olmadığını gördüğümüz anda olacak; çünkü Kurulu Düzen bize ne ödüller sunarsa sunsun, üzerimizdeki denetimi sürdürmesi için gerekirse bizi de gözünü kırpmadan feda edecektir.

Günümüzde ortaya çıkan bazı gerçekler, sisteme bağlılık duygusunun topluca geri çekilmesine yol açacak gibi görünüyor. Atom çağında teknoloji, ekonomi ve savaşın yeni koşulları, artık zenciler, yoksullar, suçlular ve denizaşırı düşmanlar üzerinde uygulanan fiziksel ve manevi şiddetten sistemin muhafızları olan aydınların, ev sahiplerinin, vergi ödeyenlerin, vasıflı işçilerin, profesyonellerin ve yönetimin hizmetkârlarının da kendilerine düşen payı alacaklarını, onların korunmuşluklarının da yavaş yavaş sona ermekte olduğunu göstermektedir. Ekonominin uluslararası düzeyde yürütülmesi ve sığınmacılar ile yasadışı göçmenlerin sınırötesi hareketleri, sanayileşmiş ülkelerdeki insanlara dünyanın yoksul ülkelerindeki açlık ve hastalıklara karşı kayıtsız kalmayı her geçen gün biraz daha güçleştirmektedir.

Hepimiz kıyamet günü teknolojisinin, kapkaç ekonomisinin, küresel zehirlenmenin, denetlenemez savaşların yeni koşulları karşısında birer rehine durumuna getirildik. Atom silahları, görünmez radyasyonlar, ekonomik anarşi mahkûmlar ile gardiyanları birbirinden ayrılamaz hale getirdi ve bunların sorumluları ise ayrım yapacak kadar vicdanlı değiller. Birleşik Devletler yüksek komutasının Amerikan savaş esirlerinin Nagazaki yakınlarında olabileceğinin bildirilmesi üzerine verdiği unutulmaz yanıt, "Eylem merkezi için bildirilen hedeflerde değişiklik yapılmamıştır," olmuştu.

Muhafızlar arasında hoşnutsuzluğun da giderek arttığı konusunda kanıtlar vardır. Uzun bir süredir, yoksulların ve görmezden gelinenlerin, kendilerini yok saydığını bildikleri halde hiçbir şey yapamadıkları siyasal sisteme yabancılaştıkları için oy vermedikleri bilinmektedir. Şimdi artık yabancılaşma yoksulluk sınırının üstünde kalan ailelere kadar yayılmıştır. Bunlar zengin ya da yoksul olmayan, fakat ekonomik güvenlikleri olmadığı için kızgın, işinde mutsuz; yaşadıkları mahalle konusunda kaygılı, devlete dostça duygular beslemeyen beyaz işçilerdir. Duygularında ırkçılık, sınıf bilinci, aşağı sınıflara yönelik küçümseme yanında seçkinlere duydukları güvensizlik birbirine karıştığı için sağdan ya da soldan gelecek çözümlere açıktırlar.

Yirmili yıllarda her yöne çekilebilecek bu tip bir yabancılaşma orta sınıf arasında yaygınlaşmıştı. Bu dönemde Ku Klux Klan'ın milyonlarca üyesi bulunuyordu. Fakat otuzlu yıllarda örgütlü bir sol hareket, bu duyguyu işçi sendikalarına, çiftçi birliklerine, sosyalist hareketlere yönlendirdi. Yakın gelecekte orta sınıf hoşnutsuzluğunun yönlendirilmesi için kendimizi bir başka yarışta bulabiliriz.

Bu hoşnutsuzluk gerçeği açıkça görülmektedir. Yetmişli yılların başlarında yapılan incelemeler Amerikalıların % 70 ile % 80'inin devlete, işadamlarına ve orduya güvenmediğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar güvensizliğin zenciler, yoksullar ve radikallerle sınırlı olmadığını göstermektedir. Güvensizlik vasıflı işçiler, beyaz yakalı işçiler, profesyoneller arasında da yayılmıştır ve belki de ulusun tarihinde ilk kez hem aşağı sınıflar hem orta sınıf; hem mahkûmlar hem de gardiyanlar sistem karşısında düş kırıklığı yaşamaktadırlar.

Başka göstergeler de vardır: yüksek oranda alkolizm, yüksek oranda boşanma (her üç evlilikten biri oranı, her iki evlilikten birine doğru artmaktadır) uyuşturucu kullanımı ve kötüye kullanma, yüksek oranda bunalım ve akıl hastalığı vardır. Milyonlarca insan yetersizlik duygusu, yalnızlık, kısıtlanma, diğer insanlardan, dünyadan, işlerinden, kendilerinden uzaklaşma duygusuyla başa çıkmaya çalışmakta, umutsuz bir biçimde sorunlarına çözüm aramaktadır. Yeni yeni dinleri kabul etmekte, her çeşit kendine yardım gruplarına katılmaktadır. Sanki bütün bir ulus orta yaşın kritik dönemini yaşamakta, kendinden kuşku duyma, kendini dinleme krizlerine yakalanmış bulunmaktadır.

Bütün bunlar orta sınıfın giderek artan bir biçimde ekonomik güvensizlik duyduğu bir dönemde yaşanmaktadır. Sistem bütün aklını ve sağduyusunu yitirmiş bir biçimde kâr peşinde, sigorta şirketleri için çelik gökdelenler kurarken kentler harap olmakta; yaşamı yok etmek için silahlara milyarlarca dolar harcanırken çocukların oyun alanları için bir direk bile dikilmemekte; tehlikeli ve değersiz şeyler yapan adamlara büyük gelir sağlanırken sanatçılara, müzisyenlere yazarlara, aktörlere çok az ödenmektedir. Kapitalizm alt sınıflar konusunda her zaman başarısız olmuştur. Şimdi ise orta sınıflar için de başarısızlık dönemi başlamıştır.

Yoksulların her zaman evlerinin içinde olan işsizlik tehlikesi artık beyaz yakalı işçilere, profesyonellere de ulaşmıştır. Üniversite eğitimi artık işsizliğe karşı bir garanti olmaktan çıkmıştır. Ve okuldan çıkan gençlerine bir gelecek sunamayan bir sistemin de başı büyük dertte demektir. Bu durum yalnızca yoksulların çocukları için söz konusu olsa belki idare edilebilir, çünkü cezaevleri vardır. Fakat eğer işsizlik orta sınıf çocuklarının da başına geliyorsa işler çığırından çıkabilir. Yoksullar her zaman limon gibi sıkılmaya ve parasızlığa alışkındır. Ancak son yıllarda orta sınıflar da yüksek fiyatlar ve yüksek vergilerin baskısını üzerlerinde hissetmektedirler.

Yetmişlerde, seksenlerde ve doksanlı yılların başlarında suç sayısında dramatik, ürkütücü bir artış yaşanmıştır. Herhangi bir büyük kentin içinde yürümek bu artışın nedenini anlamaya yetecektir. Kentler varsıllık ile yoksulluk çelişkisinin çeşitli görüntüleriyle, yani mülkiyet kültürü ile çılgın bir reklam ortamının yarattığı görüntülerle doludur. Sert bir ekonomik rekabet içinde devletin yasal şiddeti ve şirketlerin yasal soygunculukları yoksulların yasadışı suçlarına eşlik etmektedir. Suçların

ezici çoğunluğu hırsızlıkla ilgilidir. Amerikan cezaevlerinde az eğitimli, yoksul ve beyaz olmayan ırktan mahkûmlar büyük bir oranı oluşturmaktadırlar. Bunların yarısı tutuklanmalarından bir ay öncesinde işsizdiler.

En sık rastlanan ve en çok duyurulan suçlar gençlerin şiddet içeren suçlarıdır; büyük kentlerde fiilen terör saçan yoksul genç umutsuz ve uyuşturucu bağımlısı olarak orta sınıfa, hatta bazen kendi gibi yoksul birine saldırıp onu soyuyordu. Para ve eğitim ölçütlerine göre bu denli sınıflandırılmış bir toplum doğal olarak kıskançlık ve sınıfsal öfkenin yarattığı şiddetten kendini kurtaramazdı.

Bizim için bugün sorulacak en önemli soru ise, o kadar uzun bir zamandır bu suçlar için tek çözümün daha çok cezaevi ve daha uzun hapis cezası olduğuna inandırılan orta sınıfların, yalnızca suçun denetlenemediğine bakarak bile, gelecekte ellerinde yine suç ve ceza döngüsünden başka bir şey olmayacağını görüp göremedikleridir. Görebildikleri takdirde, kentte çalışan bir insan için fiziksel güvenliğin yalnızca kentte hiç işsiz kalmadığında gelebileceği sonucuna rahatça varacaklardır. Bu ise sistemde bir değişiklik, ulusal önceliklerin bir dönüşümü demektir.

Son yıllarda sokakta saldırıya uğrama korkusuna çok daha büyük bir korku eklenmiştir. Kanserden ölümler artmış ve tıp araştırmacıları bu hastalık karşısında çaresiz kalmışlardır. Bu ölümlerin giderek daha artan bir sayıda nedeni, askeri deneyler ve sanayi kazançları konusundaki açgözlülüğün yarattığı çevre kirliliğidir. İnsanların içtikleri su, soludukları hava, çalıştıkları binalarda yuttukları toz zerrecikleri, yıllar boyu büyüme ve kâr çılgınlığına kapılmış olduğundan insan sağlığını sürekli göz ardı etmiş bir sistemde, sessiz bir biçimde zehirli maddelerle karışarak hastalık üretmiştir. Buna yeni ve ölümcül bir felaket daha katılmış, AIDS virüsü eşcinseller ve uyuşturucu bağımlıları arasında büyük bir hızla yayılmıştır.

Doksanlı yılların başında Sovyet sisteminin sahte sosyalizmi yıkıldı. Bunun sonucu olarak da Amerikan sistemi iyice denetimden çıktı; denetimden iyice çıkmış bir kapitalizm, denetimden iyice çıkmış bir teknoloji, denetimden iyice çıkmış bir militarizm ve insanları temsil ettiğini iddia eden bir devletin denetimden kaçması. Suç denetlenemiyor, Kanser ve AIDS denetlenemiyordu. Fiyatlar ve vergiler ve eşsizlik denetlenemiyordu. Kentlerin çürümesi ve ailelerin dağılması denetlenemiyordu. Ve halk bütün bunları hissedebiliyordu.

Son yıllarda bildirilen devlete karşı genel bir biçimde duyulan güvensizlik, belki de geniş ölçüde *Şike** romanının kahramanı Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri bombardıman uçaklarından birinin pilotu olan Yossarian tarafından dile getirilen gerçeğin giderek daha fazla insan

---

* Joseph Heller tarafından yazılan *Catch-22* adlı roman, (dilimize *Şike* adıyla çevrildi) (ç.n.).

tarafından görülmeye başlanmasıydı. Yossarian kendisini düşmana yardım etmek ve onu rahatlatmakla suçlayan arkadaşına şunları söylüyordu: "Düşman hangi tarafta olursa olsun seni öldürecek olan kişidir. Bu gerçeği ne kadar uzun süre aklında tutarsan o kadar uzun yaşayabilirsin, bunu hiç unutma!" Romanda bundan sonra gelen satır da şuydu: "Fakat Clevinger bunu unuttu, şimdi o bir ölü."

Ulusun tarihinde ilk kez bütün bir nüfusun çok temel bir değişiklik için bir araya geldiği, birleştiği olasılığını şöyle bir düşleyelim. Bu durumda seçkinler o eski silaha, yabancı müdahalesine sarılarak halkı savaş koşullarında Yerleşik Düzen'le birleşmeye yönlendirebilirler miydi? Bunu 1991 yılında Irak'a savaş açarak denemişlerdi. Fakat June Jordan'ın dediği gibi, "çatlağı yaratan o vuruşla aynı vuruş ve bu da uzun sürmeyecek."

Ülke içinde gerek ciddi ekonomik sorunları çözmedeki yetersizliği, gerekse içteki hoşnutsuzluğa karşı bir emniyet supabı olarak dış sorunlar icat etmesi nedeniyle Amerikalılar artık Kurulu Düzen denildiği zaman; daha fazla tamirat, daha fazla reform yasası, aynı oyun kartlarının yeniden karıştırılması, yeni bir *New Deal* (Yeni Dirlik) değil, fakat radikal değişiklikler talep etmeye hazır olmalıydılar. Bir an için ütopyacı olalım ve tekrar gerçekçi olduğumuzda göreceğiz ki Yerleşik Düzen açısından yararlı olan "gerçekçilik", eylemleri engellemeye çalışarak durdurma; yani içinde sürprizler barındırmayan bir tarihe demir atmış olması "gerçekçiliği" değildir. Bir an durarak radikal değişimin bizden neyi talep edeceğini hayal edelim.

İktidarın manivelalarının onları şimdiye kadar kullanarak toplumu bu duruma getirenlerin -dev şirketler, ordu ve onların politikacı işbirlikçileri- ellerinden alınması gerekecektir. Ülkenin her yanında yerel grupların eşgüdüm çabası ile ekonomiyi adalet ve yararlılık ilkeleri üzerinde, insanların en fazla gereksinim duydukları şeyleri üreterek yeniden inşa etmemiz gerekecekti. Mahallemizden, kentimizden, işyerlerimizden başlayacaktık. Herkesin yapacağı bir iş olacaktı; işgücü dışında tutulan çocukların, yaşlıların, "engellilerin" bile işleri olacaktı. Toplum şu anda boş bırakılmış büyük enerjisini, kullanılmayan yetenek ve becerilerini kullanabilecekti. Herkes günlük gerekli birkaç saatini işe ayıracak ve günün daha uzun bir süresini eğlenme, yaratıcı işler, sevgi ve şefkat gösterme gibi etkinliklerde kullanacaktı. Yine de eşit ve bol miktarda gereksinim maddeleri üretilebilecekti. Çok temel şeyler, örneğin yiyecek, konut, sağlık hizmetleri, eğitim, ulaşım herkese yetecek kadar üretildiğinden bedava olacak ve bunlar para sisteminden çıkarılacaktı.

En büyük sorun bütün bunları merkezileşmeyecek bir bürokrasi ile, hapsedilme ve ceza görme dürtüsüyle değil, fakat doğal insan gereksinmesi ve isteği olan işbirliği dürtüsüyle örgütleyebilmek olacaktı. Devlet geçmişte savaş zamanlarında işbirliği dürtüsünü kullanmıştır ve bu, günümüzde de insanların farklı koşullarda nasıl davrandıklarını belirleyen

toplumsal hareketlerde kullanılmaktadır. Kararlar küçük gruplar halinde insanların çalıştıkları iş yerlerinde ya da yaşadıkları mahallelerde bir işbirliği ağı içinde birbirleriyle iletişim kurarak alınacak; kapitalizmin sınıf hiyerarşilerinden ve kendilerine "sosyalist" diyenlerin katı diktatörlüklerinden uzakta, dostlar komşular arası bir sosyalizm gerçekleştirilecekti.

İnsanlar zamanla, dostluk dolu topluluklar içinde yeni, çeşitlilik içeren, şiddetten uzak bir kültür yaratabilir ve bu kültürde kişisel ve grup anlatımlarının her biçimi başarılabilirdi. Erkekler ve kadınlar, zenciler ve beyazlar, yaşlılar ve gençler kendilerini ifade edebildikleri takdirde farklılıklarını olumlu nitelikler olarak sevecekler ve bir baskı nedeni olarak görmeyeceklerdi. İşbirliğinin ve özgürlüğün yeni değerleri o zaman insan ilişkilerinde ve çocuk eğitiminde ortaya konulabilecekti.

Birleşik Devletler'de karmaşık baskı koşullarında bütün bunları yapabilmek için Amerikan tarihinde geçmişte gerçekleştirilen bütün eylemlerin; emekçi başkaldırılarının, zenci ayaklanmalarının, Kızılderili Amerikan yerlilerinin, kadınların, gençlerin eylemlerinin enerjilerini birleştirmek ve ayrıca bunlara öfke dolu orta sınıfın yeni enerjisini de katmak gerekecekti. İnsanlar yakın çevrelerini, işyerlerini, ailelerini, okullarını ve topluluklarını görünmeyen bir otoriteye karşı verecekleri savaşımla dönüştürmek ve buraların denetimlerini orada yaşayan ve çalışanlara devretmek zorunda kalacaklardı.

Bu savaşımlarda geçmişte çeşitli halk hareketlerinde kullanılmış olan taktiklerin - protesto gösterileri, yürüyüşler, silahsız direnişler, grevler, boykotlar ve genel grevler - kullanılması gerekecekti; ayrıca refahın yeniden dağıtılması için hemen eyleme geçmek, kurumları yeniden yapılandırmak, ilişkileri onarmak, düzeltmek; içinde müzik, edebiyat, tiyatro, bütün sanatlar ve her dalda üretim ve eğlencenin olduğu yeni bir günlük yaşam biçimine; paylaşıma, saygıya, insanların kendilerine ve birbirlerine yardım etmelerine, işbirliğine dayalı yeni bir kültür yaratmak gerekecekti.

Bunları gerçekleştirirken bir dizi yenilgiye uğramak da kaçınılmaz olacaktı. Eğer ülkenin yüzlerce, binlerce yerinde böyle bir hareket bir kez tutunursa, bunu bastırmak artık olanaksız olacaktı. Çünkü bu takdirde sistemin böyle bir hareketi ezmek için o çok güvendiği muhafızlar da asilerin arasına katılmış olacaklardı. Bu ise yeni bir devrim, yalnızca Birleşik Devletler gibi bir ülkede gerçekleştirilebileceğine inandığım, kendine özgü bir devrim olacaktı. Ama bu devrimin olması için büyük bir enerjiye, fedakârlığa, inançla bağlılığa ve sabra ihtiyaç olacaktı. Yine de bu devrim gecikmeksizin başlayan, zaman içinde gerçekleşecek bir süreç olduğu için ortak bir dava için savaşım veren grupların bireyleri arasında oluşan şefkatli bağlardan insanların hemen haz almaya başlaması anlamına gelecekti.

Bu düşüncelerin bizi Amerikan tarihinin gerçeklerinden uzaklaştırıp düşler dünyasına götürdüğünün farkındayım elbette ki. Fakat bu düşüncelerin bütünüyle Amerikan tarihinden uzaklaştığını da sanmıyorum. Böyle bir olasılığın geçmişte hiç olmazsa gerçekleşme anlarının bulunduğunu biliyoruz. Altmışlı ve yetmişli yıllarda tarihte ilk kez Kurulu Düzen, savaş zamanı ulusal birlik ve vatanseverlik coşkusu yaratmakta başarısız oldu. Bu dönemde ülkede sıradan güç odaklarının denetlemekte çok güçlük çekeceği durumlar ve cinsellikte, ailede, bireysel ilişkilerde hiç görülmemiş değişiklikler yaşandı. Yine bu dönemde siyasal ve ekonomik sistemin pek çok öğesine karşı daha önce hiç görülmemiş düzeylerde bir güven bunalımı doğdu. Kısa süreler için bile olsa, tarihin her döneminde insanlar, rekabet ve şiddet kültürünün ortasında bile işlerinden, savaşımlarından, birlikteliklerinden, doğadan zevk alabilmek için, birbirlerine yardım etmenin yollarını buldular.

Umut ve beklentiler kargaşa, sıkıntı, mücadele dönemleri için saklanır; aynı zamanda esin kaynağı olurlar. Böyle bir hareketin sistemin asla yapmadığı bir şeyi başarma, küçük bir şiddet içinden büyük bir değişim çıkarabilme şansı büyüktür. Bu şans vardır; çünkü % 99 kendisini ne denli ihtiyaçları paylaşanlar arasında görürse, gardiyanlar ve mahkûmlar ne denli ortak çıkarlarının bilincine varabilirlerse, Kurulu Düzen de o denli etkisizleşecek, o denli tecrit olacaktır. Seçkinlerin silahları olan para ve bilgi denetimi kararlı bir nüfus karşısında yararsız hale gelecektir. Sistemin hizmetkârları çalışmayı, eski öldürücü tempoda devam etmeyi reddedecekler; sistemin onları susturmak için onlara tanıdığı zamanı ve uzamı sistemi söküp parçalamak, yenisini kurmak için kullanacaklardır.

Sistemin mahkûmları, önceden olduğu gibi, hiç tahmin edilemeyen biçimlerde, hiç öngörülmeyen zamanlarda başkaldırmayı sürdüreceklerdir. Yaşadığımız dönemin yeni gerçeği ise bu mahkûmlara gardiyanların da katılabilecekleri olasılığıdır. Kitapların yazarları ve okurları olan bizler de geniş ölçüde gardiyanlar arasında yer alıyoruz. Eğer gardiyan olduğumuzu anlar ve buna göre hareket edersek, yalnızca yaşamdan daha büyük bir doyum almaya başlamakla kalmaz, fakat torunlarımız ve onların torunları için de daha farklı ve daha mükemmel bir dünya görme umudunun yaratıcıları oluruz.

24.
Clinton'un Başkanlığı

Yale Hukuk Fakültesi'nin yakışıklı, ağzı laf yapan mezunu, bir Rhodes araştırmacısı ve Arkansas'ın eski valisi Bill Clinton'un sekiz yıllık başkanlık dönemi, bu parlak genç insanın ülkeye vaat ettiği "değişikliği" getireceği konusunda umutlarla başladı. Ama başkanlığı, Clinton'un düşlediği gibi büyük başkanlardan biri olarak ulusun tarihinde bir iz bırakma şansı kalmadan bitti.

Başkanlıktaki son yılı kişisel yaşamını ilgilendiren ve büyük yankılar uyandıran rezaletlerle geçti. Daha önemlisi, ne iç politikada cesur bir değişim mirası bıraktı ne de dış politikada geleneksel, milliyetçi politikadan bir dönüş yapabildi. İçte, ihtiyatlı ve muhafazakâr tutumlara defalarca boyun eğdi; imzaladığı yasalar Franklin Roosevelt'in cesur programlarını hâlâ unutamamış Demokratlardan çok Cumhuriyetçileri ve büyük iş çevrelerini mutlu etti. Dışta boş askeri kabadayılıklar yapıldı ve bir zamanlar Başkan Eisenhower'in dikkatli olunması konusunda uyardığı, "askeri-endüstriyel kompleks"e ödünler verildi.

Clinton seçimleri her iki defasında da zor kazandı. 1992 yılında, seçmen nüfusun % 45'inin oy sandığına gitmediği bir seçimde gidenlerin yalnızca % 43'ünün oyunu aldı. Bu seçimde Baba Bush oyların % 38'ini alırken seçmenlerin % 19'u her iki partiye de güvensizliklerini göstermiş ve bir üçüncü parti adayına, Ross Perot'a oy vermişlerdi. 1996 yılında ise seçmen nüfusun yarısı oy sandığına gitmeyi reddetmişti. Clinton, renksiz ve donuk bir kişiliği olan Cumhuriyetçi Robert Dole'a karşı oyların % 47'sini kazanabilmişti.

Bu seçimlerde seçmenler seçim sandığına gitme konusunda belirgin bir biçimde isteksizdiler. Yaygın bir biçimde takıldığı görülen bir seçim rozetinde, "Tanrı oy vermemizi isteseydi bize aday gönderirdi" yazılıydı.

Başkanlık koltuğuna ikinci kez oturduğu törende yaptığı konuşmada Clinton, ulusun "yeni bir yüzyılın, yeni bir binyılın eşiğinde olduğu"nu ve "yeni bir yüzyıl için yeni bir yönetime gereksinim olduğu"nu söylüyordu. Ancak Clinton'un başkanlıktaki uygulamaları, başkanlık retoriği kadar başarılı olamadı.

Clinton'un başkanlık konuşması ulusal düzeyde kutlanılan Martin Luther King, Jr.'ın doğum gününe denk getirilmiş ve Clinton konuşmasında sık sık King'e göndermeler yapmıştı. Fakat bu iki adam, çok farklı toplumsal felsefelerin temsilcileriydi.

King 1968 yılında öldürülünceye kadar geçen zamanda ekonomik sistemimizin temelde adil olmadığına ve radikal bir değişiklik yapılması gerektiğine inanmıştı. "Kapitalizmin kötülükleri"nden, "ekonomik ve siyasal gücün radikal bir biçimde tekrar dağıtılması"ndan söz ediyordu.

Diğer tarafta Clinton, en büyük şirketler Demokrat Parti'ye o zamana dek görülmemiş bir ölçüde yardım ettiklerinden, "piyasa sistemi" ve "özel teşebbüs"e olan inancını açık bir biçimde ifade ediyordu. 1992 yılı kampanyası sırasında Martin Marietta şirketinin (ki askeri üretim alanında hükümetle yüksek kârlı anlaşmaları elinde bulunduruyordu) genel müdürü şu notu düşmüştü: "Sanırım Demokratlar iş alanına, iş alanı da Demokratlara yaklaşmaktalar."

Martin Luther King'in askeri gücün yeniden inşa edilmesine tepkisi ise Vietnam Savaşı'na gösterdiği tepki gibi olmuştu "Bu çılgınlık sona ermelidir." Ve "Irkçılığın, ekonomik sömürünün ve militarizmin kötülükleri, hepsi bir araya geldi."

Clinton, King'in "düşü" olan ırklar arası eşitliği gündeme getirmeye hazırdı, ama şiddeti reddeden toplum düşünü gündeme getiremezdi. Sovyetler Birliği artık askeri bir tehdit oluşturmasa bile, Clinton Birleşik Devletler'in silahlı güçlerini dünyanın her tarafında hazır bulundurması; "bölgesel savaşlar"a hazırlanması ve askeri bütçesini soğuk savaş dönemi düzeyinde koruması konularında ısrar edecekti.

Gösterişli retoriğine karşın Clinton, başkanlık ettiği sekiz yıl boyunca, diğer politikacılar gibi, toplumsal değişiklikten daha çok seçim zaferine önem verdiğini gösterdi. Daha çok oy alabilmek için partisini merkeze çekmesi gerektiğine karar verdi. Bu ise zenciler, kadınlar ve işçilerin desteğini sürdürmek için yalnızca gerektiği kadar bir şeyler yapmak; buna karşın suç konusunda sertliğe dayalı bir program yaparak, refah konusunda sert tedbirler alarak ve güçlü bir ordu oluşturarak tutucu beyaz oyları da kendine çekmek demekti.

Clinton başkanlığı sırasında bu plana titizlikle uydu. Kabinede emeğe ve sosyal refah programlarına destek anlamına gelebilecek birkaç atama yaptı ve Ulusal İşçi ve İşveren İlişkileri Kurulu'nun başına işçi dostu siyah birini getirdi. Fakat Hazine ve Ticaret Bakanlığı'nda kilit noktalara getirdiği kişiler zengin şirket avukatları idi ve dış politikasını yürütecek ekip ise -Savunma Bakanlığı, CIA Başkanı ve Ulusal Güvenlik

Danışmanı- soğuk savaş döneminin geleneksel çift partili aktörlerinden oluşuyordu.

Clinton hükümet görevlerine kendisinden önceki Cumhuriyetçilerden daha fazla sayıda siyah memur atadı. Fakat atanması düşünülenlerden ya da atananlardan herhangi biri fazla cesur görünse Clinton ondan hemen vazgeçiyordu.

Bir uçak kazasında ölen Ticaret Bakanı Ronald Brown siyahtı, bir şirket avukatıydı ve Clinton ondan çok memnundu. Diğer taraftan, siyah bir hukuk bilimcisi olan ve Adalet Bakanlığı'nda Medeni Haklar Dairesi'nde bir göreve getirilmesi düşünülen Lani Guinier'den, tutucular kendisine ırklar arası eşitlik ve seçmenlerin temsili konularındaki ödün vermez fikirleri nedeniyle karşı çıkınca vazgeçildi. Yine bir siyah olan Genel Cerrah Joycelyn Elders, cinsel eğitimde masturbasyonun öğretilmesi gibi tartışmalı bir konuyu önerince Clinton ondan istifa etmesini istedi. (Clinton'un Beyaz Saray'da daha sonra ortaya dökülen cinsel serüvenleri düşünülürse bu oldukça ironik bir durumdu.)

Clinton Yüksek Mahkeme'ye yaptığı iki atamada da aynı çekingenliği gösterdi ve atadığı Ruth Bader Ginsburg ve Stephen Breyer'in hem Cumhuriyetçiler hem de Demokratlar için kabul edilebilir, ılımlı kişiler olmasına dikkat etti. Yüksek Mahkeme'den sonra ayrılan güçlü liberaller Thurgood ya da William Brennan'ın izinde gidecek kişiler için de bir savaşım vermeye hiç istekli değildi Clinton. Breyer ve Ginsburg, her ikisi de, ölüm cezasının Anayasa'ya uygunluğunu savunuyorlar ve İhzar Müzekkeresinin (habeas corpus)* kullanılması konusunda zorlamacı kısıtlamalardan yana tavır alıyorlardı. Her ikisi de Yüksek Mahkeme'nin en tutucu yargıçlarıyla birlikte hareket ederek, Boston'daki Aziz Patrik Günü resmi geçitini örgütleyenlerin yürüyüşe eşcinselleri almamalarını "anayasal bir hak" olarak gören görüşe oy veriyorlardı.

Daha alt düzeydeki federal mahkemelere yargıç seçimi konusunda Clinton Cumhuriyetçi Gerald Ford'un 1970'lerde atadığı liberallerden daha fazla sayıda liberal atamayacağını gösterdi. 1996 yılı başlarında yayımlanan *Fordham Hukuk Kararları* adlı üç yıllık bir çalışma, Clinton'un atadığı kişilerin verdikleri kararların yarısından daha azında "liberal" tanımına uyacak kararlar alındığını gösteriyordu. *New York Times* gazetesi, Reagan ve Bush'un kendi felsefelerini yansıtan yargıçlar için savaşmaya hazır olduklarını, Clinton'un ise "... aksine, tartışma yaratacak en ufak bir ima karşısında bile yargıç adayından hemen vazgeçtiği"ni yazmaktaydı.

---

* İhzar Müzekkeresi: Tanık ve sanıkların gerekirse zorla getirilmesi için hâkim kararı üzerine, kolluğun bu kimseleri, şahsi hürriyetlerini tehdit edip, çağıran makama kadar götürmesine zorla getirme (ihzar) adı verilir. Zorla getirme, kişi hürriyetini kayıtlayan bir işlem olduğundan, ancak hâkim kararı ile yapılabilir. Bkz. Prof. Dr. Nurullah Kunter, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, Kazancı Matbaacılık, İstanbul, 1981, s. 560-562 (ç.n.).

Clinton, "yasa ve düzen" ile ilgili konularda "sert" olduğunu göstermeye pek hevesliydi. Henüz Arkansas valisi olarak bulunduğu ve 1992 seçim propagandası için gezdiği sırada, uçakla Arkansas'a dönerek zekâ geriliği olan bir suçlunun ölüm cezasında hazır bulunmuştu. Başkan olarak yönetiminin ilk günlerinde, 1993 Nisan ayında, başsavcı Janet Reno ile birlikte FBI güçlerinin, Teksas, Waco'da bir binada gizlenen silahlı din yobazlarının üzerine saldırmalarını onaylamıştı. Bir çözüm bulmak için görüşmeler yapılmasını beklemek yerine FBI, tüfekler, tanklar ve gaz kullanarak saldırmış, bu saldırı sonucu çıkan ve binayı kaplayan yangın en az 86 kadın, erkek ve çocuğun ölümüne neden olmuştu.

Wago trajedisinden sağ kurtulan birkaç kişiden biri olan David Thibodeau *A Place Called Waco* (Waco Adlı Bir Yer) adlı kitabında hükümet saldırısının insani sonuçlarına ilişkin ender rastlanan bir betimleme sunar.

> Başkanlık kulesinin altındaki dar beton bir odada otuz kadın ve çocuk sıkışmış durumdayken, bir tank tavandan girdi ve kopan beton parçalarını aşağıda birbirine sokulmuş bekleyen insanların üzerine devirdi. Altı kadın ve çocuk düşen beton blokların altında anında ezildiler, geri kalanı toz ve havaya karışan gazdan boğuldular; çünkü saldıran tank bir yandan da büyük dozda C5 gazını onların penceresiz, havalandırmasız sığınağından içeri boşaltıyordu.
>
> David'in [David Koresh dini mezhebin lideri idi] en büyük kızı, altı yaşındaki Star'ın yanarak kömür olmuş cesedi belkemiği arkaya doğru kıvrılmış, başı neredeyse ayaklarına değecek bir biçimde bulundu. Adaleleri, ateşin sıcaklığı ve C5 gazını soluması sonucu vücuduna dolan siyanürün etkisiyle kasılmıştı.

Clinton ve Reno bir grup erkek, kadın ve çocuk üzerine askeri bir saldırıda bulunulmasına pervasızca izin verdikleri için inandırıcı olmaktan uzak birkaç mazeret bildirdiler. Bir keresinde Reno içeride çocuklara tecavüz edildiğinden bahsettiyse de hiçbir kanıt gösterilemedi ve doğru olsa bile bu yapılan katliamı haklı gösterecek bir şey değildi.

Hükümetin cinayet işlediği durumlarda sık sık olduğu gibi geride kalan kurbanlar mahkemeye çıkarıldılar; yargıç Jürinin mahkemenin sert kararlar vermemesi konusundaki isteğini reddetti; suçlulara kırk yıla kadar hapis cezası istedi. Temple Üniversitesi Ceza Hukuku Profesörü James Fyfe: "FBI'yı sorgulayacak bir FBI yok. Adalet Bakanlığı'nı sorgulayacak bir Adalet Bakanlığı yok," demişti.

Yargıç Renos Avraam'ın hüküm verdiği sanıklardan birinin yorumu şöyleydi: "Bu ulus yasalarla idare ediliyor, kişisel duygularla değil. Yasayı görmezden gelirseniz terörizmin tohumlarını atarsınız."

Bu yorum bir kehanete dönüştü. Waco trajedisinden birkaç yıl sonra Oklahoma City kentinde, Federal Hükümet binasını 168 kişinin ya-

şamına mal olacak şekilde bombalamakla suçlanan Timothy McVeigh'in, Waco mahallini iki kez ziyaret ettiği belirlenmişti. Daha sonra FBI'nın elinde bulunan yeminli bir ifadeye göre, McVeigh devletin Waco'ya saldırısından "son derece etkilenmişti".

Clinton'un "yasa ve düzen" yaklaşımı onu, başkanlığının ilk günlerinde, yoksul hükümlülere avukat temin eden devlet kaynakları merkezleri için ayrılan fonları kesmeyi öngören yasayı imzalamaya kadar götürdü. *New York Times* yazarı Bob Herbert'e göre bunun sonucu, Georgia'da ölüm cezası ile yargılanacak bir suçlunun, yanında avukatı olmaksızın ihzar işlemine maruz kalabileceğiydi.

1996 yılında Clinton yargıçların kötü cezaevi koşullarının düzeltilmesini sağlayacak özel memurları cezaevi sistemlerinde görevlendirebilme yetkilerini güçleştiren yasayı imzaladı. Aynı şekilde avukatların sınıfsal eylemlerde açılan davalara bakarken yararlandıkları federal fonların yasal hizmetlerde kullanılmasını durduran yeni bir hükmü de imzaladı. (Bu davalar bireysel özgürlüklere karşı yapılan saldırılara karşı koymak için açıldıklarından önemliydi.)

Gerek Cumhuriyetçilerin, gerekse Demokratların Kongre'de büyük bir çoğunlukla 1996'da kabul ettikleri "Ceza Kanunu" Clinton tarafından da coşkuyla onaylanmıştı. Ancak yasa soruna, suçu engellemekten çok cezayı vurgulayarak yaklaşıyordu. Yasa ölüm cezasını cezai suçların çoğunda yaygınlaştırmakta ve yeni cezaevlerinin kurulması için 8 milyon *dolar* sağlamaktaydı.

Bütün bu düzenlemeler politikacıların "suç konusunda ödün vermez" bir tavır içinde olduklarını seçmenlere göstermek içindi. Fakat suç bilimcisi Todd Clear'ın yeni suç yasası konusunda *New York Times* gazetesinde yazdığı "Sertlik Cehalettir" başlıklı makalesine bakılırsa, sert cezalar, hapisteki nüfusa bir milyon kişi ekleyerek Birleşik Devletler'e dünyadaki en kapsamlı hapsetme rekorunu kazandırıyor, şiddet suçları yine de artmaya devam ediyordu. Clear, "Sert cezalar suç karşısında niçin yetersiz kalıyor?" diye soruyordu. En önemli nedenlerden biri, "polisin ve cezaevlerinin suç davranışının kaynakları konusunda gerçekte hemen hiçbir etkisinin olmayışı" idi. Clear bu kaynaklar konusunda şunları söylüyordu: "New York eyaletinde hapsedilmiş bulunan suçluların % 70'i sekiz semtten çıkmaktadır. Bu semtlerde derin bir yoksulluk, ayrımcılık, marjinalleşme ve umutsuzluk yaşanmaktadır. Bütün bunlar her çeşit suçu beslemektedir."

İster Clinton, ister onu izleyen Cumhuriyetçiler olsun siyasal iktidarı elinde tutanların ortak bir noktaları bulunmaktadır. Bunlar iktidarı, vatandaşların öfkesini kendilerini koruyacak donatımları olmayan grupların üzerine yönelterek ellerinde tutmaya çalışmaktadırlar. 1920'li yılların huysuz toplumsal eleştirmeni H. L. Mencken'in de belirttiği gibi, "Siyasetin tek bir pratik amacı vardır o da nüfusu, tamamı sanal olan bir seri gulyabani kullanarak sürekli tetikte tutmaktır."

Suçlular da bu gulyabanilerden biridir. Aynı şekilde göçmenler, "sosyal yardım" parası ile geçinenler ve hatta Irak, Kuzey Kore, Küba gibi bazı devletler gulyabani işlevi görürler. Dikkatleri onlara çevirerek, onlardan gelecek tehlikeler yaratarak ya da bu tehlikeleri abartarak Amerikan sisteminin başarısızlıkları gizlenebilir.

Göçmenler saldırmak için uygun bir hedef olabilir; çünkü seçmen olmadıkları için çıkarları görmezden gelinebilir. Politikacılar Amerikan tarihinde zaman zaman ortaya çıkan yabancı düşmanlığını kullanma kolaycılığına kaçmaktan hiçbir zaman çekinmemişlerdi: Ondokuzuncu yüzyılda İrlandalılara karşı önyargılar, demiryollarında çalıştırılmak üzere ülkeye sokulan Çinliler, 1920'li yıllarda göçmenlik yasalarında belli kısıtlamalara gidilmesine neden olan Doğu ve Güney Avrupalı göçmenler her zaman günah keçisi olmuşlardır.

Altmışlı yılların reform ruhu göçmenlik konusundaki kısıtlamaları az da olsa gevşetmişti. Fakat doksanlı yıllarda hem Demokratlar hem de Cumhuriyetçiler Amerikalı çalışanların ekonomik korkuları üzerinden siyaset yaptılar. İnsanlar işlerini kaybediyorlardı; çünkü şirketler paradan tasarruf etmek için ya çalışanları kovuyorlardı ("küçülme") ya da tesislerini ülke dışına kaydırarak daha kârlı durumlara geçiyorlardı. Göçmenler, özellikle Meksika'nın güney sınırından gelen çok sayıda göçmen, Birleşik Devletler vatandaşlarının ellerinden işlerini almakla, devlet yardımlarına ortak olmakla ve vergileri yükseltmekle suçlanıyorlardı.

İki büyük parti, daha sonra Clinton'un da imzaladığı, yasal ve yasal olmayan göçmenlerden devlet yardımını (yiyecek kuponu, yaşlılara ve sakatlara yapılan yardımlar) kesen yasaları çıkarmakta birleşti. 1997 yılının başında yoksul, yaşlı, sakat bir milyon kadar göçmene gönderilen mektuplarda, vatandaş olmadıkları takdirde birkaç ay içinde yiyecek kuponları ile yardım paralarının kesileceği uyarısı yapılıyordu.

Bu bir milyon kadar yasal göçmenin aşağı yukarı yarısının vatandaş olmak için gerekli sınavları geçebilmesi neredeyse imkânsızdı; bunlar İngilizce okuyup yazmıyorlardı, hasta ya da sakat idiler ya da herhangi bir şey öğrenemeyecek kadar yaşlıydılar. Massachusetts'de yaşayan Portekizli bir göçmen çevirmen yardımıyla bir gazeteciye, "Her gün mektubun geleceği korkusuyla yaşıyoruz," diyordu. "Yardım çekini almazsak ne yaparız? Aç kalacağız. Tanrım. Yaşamaya bile değmez."

Meksika'nın yoksulluğundan kaçan yasadışı göçmenlere doksanlı yılların başında daha kötü muamele edilmeye başlandı. Sınır nöbetçilerine binlercesi daha eklendi. Mexico City'den geçilen bir *Reuters* haberine göre (3 Nisan 1997) bu sertleşme politikası şöyle anlatılıyordu: "Yasadışı göçe karşı alınan her sert tedbir, her yıl iş aramak için 2000 millik Birleşik Devletler sınırını, yasal ve yasadışı olarak geçen milyonlarca Meksikalı göçmeni ister istemez öfkelendiriyor."

Guatemala ve El Salvador'da ölüm müfrezelerinden kaçarak Birleşik Devletler'e sığınan yüzbinlerce Güney Amerikalı, bu devletlere askeri yardım yapan Birleşik Devletler tarafından hiçbir zaman "siyasal sığınmacı" olarak kabul edilmedikleri için, şimdi sınırdışı edilme tehlikesiyle yüz yüze gelmişlerdi. Bu kaçışların "siyasal" nitelikli olduğunu kabul etmek, o sıralarda, baskıcı rejimlerin insan hakları notlarını yükselttiklerini ve bu nedenle de askeri yardım almayı sürdürmeyi hak ettiklerini iddia eden Birleşik Devletler'in kendi kendini yalanlaması demek olacaktı.

1996 yılı başlarında, Başkan ve Kongre, ne kadar zaman önce ya da ne kadar ağır olduğuna bakmaksızın, herhangi bir suçtan hüküm giyen bir göçmenin sınırdışı edilmesine olanak sağlayan "Anti-Terörizm ve Fiili Ölüm Cezası Yasası"nı çıkarmak üzere bir araya geldiler. Yasal, sürekli ikamet hakkını kazanmış ve Amerikalılarla evlenip çoluk çocuğa karışmış göçmenler bile bu yasanın kapsamı içinde tutulmuşlardı. *New York Times* gazetesinin bildirdiğine göre o Temmuz "yasanın geçtiği tarihten başlayarak uzun dönem ikamet hakkı verilen yüzlerce göçmen tutuklanmış bulunuyordu." Zaten yasada akıldışı bir şeyler vardı: Bu yasa doğma büyüme Amerikalı olan Timothy McVeigh'ın Oklahoma City kentindeki federal yönetim binasını havaya uçurması nedeniyle çıkarılmıştı.

Göçmenlere karşı devletin yeni politikası Clinton'un "Yeni yüzyılda yeni bir devlet" vaadine hiç uymuyordu. Hatta bu politika, 1798'de çıkarılmış olan o nahoş "Yabancılar ve İsyana Teşvik" yasası ile, 1950'lerde çıkarılan McCarthy dönemi McCarran-Walter yasasının da gerisine düşmüştü. Bu yasa Özgürlük Heykeli üzerine yazılan o büyük iddiaya da hiç uymuyordu: "Bana o sahillerin istemediği/yorgun, yoksul, itilmiş, ezilmiş/özgür bir soluk alma özlemi içindeki/kitleleri gönder/Gönder onları/evsiz barksızları/fırtınanın savurduklarını/Altın kapının yanında durup ışığımla aydınlatacağım yollarını."

1996 yılının yazında, belliki bir sonraki seçimlerde "kararsızların" desteğini kazanmaya çalışan Clinton, *New Deal* (Yeni Dirlik) döneminde çıkarıları ve bağımlı çocukları olan yoksul ailelere federal devletin maddi yardımını güvence altına alan bir uygulamaya son veren bir yasayı imzaladı. Yeni yasanın gerekçesi "Refah Reformu" idi ve yasanın kendisinin bile aldatıcı bir başlığı vardı: "Kişisel Sorumluluklarla İş Fırsatlarını Uzlaştırma Yasası, 1996"

Clinton bu kararıyla eski liberal seçmenlerinin çoğunu kızdırdı. Peter Edelman, Sağlık, Eğitim ve Refah Bakanlığı'ndaki görevinden Clinton'un sağa ve Cumhuriyetçilere boyun eğmesini ağır bir dille eleştirerek istifa etti. Edelman daha sonra bu konuda şunları yazdı: "Amacı ne pahasına olursa olsun tekrar seçilmekti... Clinton'un politik yaklaşımı riskleri hesaplamak değil hiç risk almamaktı... İşin özünü bırakıp gölgelerle uğraşma eğilimi yoksul çocuklara zarar vermiş bulunuyor."

"Refah Reformu"nun amacı federal yönetimden para yardımı alan yoksul aileleri (bunlardan çoğu eşi olmayan çocuklu kadınlardı) işe

girmeye zorlamaktı. İki yıl sonra yardımları kesilecek, yaşamıları süresince aldıkları yardım beş yıldan fazla olmayacak ve çocuksuz aileler üç yıllık herhangi bir dönemde yalnızca üç aylık bir süre için yiyecek yardımı alabileceklerdi.

Los Angeles Times gazetesi şu haberi verdi: "Yasal olarak göçmen statüsünde bulunanların yararlandığı sağlık sigortası kesilip aileler beş yılla sınırlı para yardımı alabilmek için yeni bir savaş verirlerken... sağlık uzmanları tüberkülozun ve cinsel yolla yayılan hastalıkların yeniden yaygınlaşabileceğini bildiriyorlar..." Refah kesintilerinin amacı hazineye beş yıl içinde 50 milyar *dolar* kazandırabilmekti (ki bu yeni kuşak savaş uçakları için ayrılması düşünülen paradan daha küçük bir rakamdı.) Seçimlerde Clinton'u desteklemiş olan *New York Times* gazetesi bile yeni yasanın hükümlerinin "iş olanakları yaratmak kaygısıyla değil, fakat yoksullar için yardım programlarına son vererek bütçeyi dengeleme kaygısıyla çıkarıldığını" söylemeye başlamıştı.

Yoksullara yapılan yardımları keserek onları iş bulmaya zorlama konusunda basit, fakat karşı koyulması olanaksız bir engel vardı. Yardımı kesilen yoksulların bulabilecekleri yeterli sayıda iş yoktu. 1990 yılında New York kentindeki Devlet Sağlık Hizmeti Kurumu'nda ilan edilen yılda 23.000 *dolar* maaşlı 2000 kadro için 100.000 kişi başvurmuştu. İki yıl sonra Chicago'da bir restoranlar zinciri olan Stouffer's da boşalan 550 iş için 7000 kişi başvurdu. Illinois, Joliet'te sabaha karşı saat 4.30'da olmayan işler için 200 kişi Commonwealth Edison'da toplandı. 1997 yılı başında Manhattan'daki Roosevelt Otelindeki 700 iş için 4000 kişi kuyruğa girdi. Tahminlere göre New York kentindeki Reform kapsamına girip yardımları kesilen 470.000 yetişkinin, o günlerde açılan iş olanaklarının hızı göz önüne alındığında, ancak yirmi dört yıl sonra bir işe yerleşebilme şansı olacaktı.

Clinton yönetiminin inatla yapmayı reddettiği şey iş olanakları yaratmak için hükümet programları uygulamaktı. *New Deal* (Yeni Dirlik) Dönemi'nde bu yapılarak inşaat ustalarından mühendislere, sanatçılardan yazarlara kadar milyonlarca insana iş yaratabilmek için milyonlarca *dolar* harcanmıştı. 1996 seçim kampanyasında Clinton "Güçlü devlet döneminin bittiğini" ilan ederek başkanlık yarışını götürmüş, bunu yaparken de devletin çok harcama yaptığını düşünen Amerikalıların Cumhuriyetçileri destekleyecekleri varsayımından hareketle Cumhuriyetçilerden oy çalmaya çalışmıştı.

Oysaki her iki parti de kamuoyunun isteklerini yanlış okuyor ve bunda basının da rolü bulunuyordu. 1994 yılı ortasında yapılan seçimlerde seçmenlerin yalnızca % 37'si sandıklara gitti ve yarısından biraz fazlası Cumhuriyetçilere oy verdi ve medya bunun bir "devrim" olduğunu bildirdi. *New York Times* gazetesi bu konuda "Kamuoyu Büyük Cumhuriyetçi Parti'ye onay verdi" diye yazarken, Amerikan halkının Cumhuriyetçilerin "daha küçük devlet" programını desteklediğini ima ediyordu.

Ancak bu başlığın hemen altında, aynı gazetenin kamuoyu araştırmaları* sayfasında, halkın % 65'inin "Kendine bakamayanlara bakmak devletin sorumluluğundadır," dediği yazılmaktaydı.

"Büyük Devlet" fikrine karşı birleşen Clinton ve Cumhuriyetçiler, aslında yalnızca halka götürülen hizmetleri kesmeyi amaçlıyorlardı. Büyük devlet fikrinin diğer göstergeleri olan, örneğin askeri müteahhitlerle büyük anlaşmalar yapmak, şirketlere cömertçe mali destek vermek gibi işler olanca hızıyla devam etti.

"Büyük devlet" kavramı aslında Amerikanın kurucu ataları ile başlamıştı. Bunlar tahvil alanları, köle sahiplerini, toprak spekülatörlerini, imalatçıları korumak için özellikle güçlü, merkeziyetçi bir devlet kurmuşlardı. Kuruluşundan sonraki iki yüzyıl boyunca Amerikan yönetimi demiryollarına milyonlarca akre toprak vererek, imalatçıları korumak için yüksek gümrük vergisi koyarak, petrol şirketlerine vergi indirimi yaparak ve silahlı kuvvetlerini grev ve başkaldırıları bastırmak için kullanarak aslında her zaman zengin ve güçlülerin çıkarlarına hizmet etmişti.

Devlet ancak yirminci yüzyıla gelindiğinde, özellikle de otuzlu ve altmışlı yıllarda, protestolarla kuşatılıp sistemin istikrarı söz konusu olunca, önlem olarak yoksullar için yasalar çıkarmaya başladı ve politik liderler ve işadamları da "büyük devlet"ten şikâyet etmeye başladılar.

Başkan Clinton kâr oranlarını düzenleyen ABD Merkez Bankası'nın başına Alan Greenspan'ı tekrar getirdi. Greenspan'ın başlıca kaygısı "enflasyonu önlemekti"; çünkü tahvil sahipleri kârlarını düşürdüğü için enflasyonu istemiyorlardı. Parasal konularda Greenspan'ı destekleyenler onu işçilere verilen yüksek ücretlerin enflasyonu artırdığını düşünmeye itiyordu ve yeterince işsizlik olmasa ücretlerin artabileceğinden de kaygılanıyordu.

"Dengeli bir bütçe" hazırlayabilmek için yıllık açığın azaltılması Clinton yönetiminin takıntısı haline geldi. Fakat Clinton zenginlerden aldığı vergiyi artırmayı ya da askeri harcamalardan kısmayı düşünmediği için tek seçeneği olan yoksulları, çocukları ve yaşlıları feda etmeyi seçti; sağlık harcamalarından, yiyecek kuponlarından, eğitimden ve çocuklu bekâr kadınlardan kesintiye gitti.

Bu uygulamaların iki örneği 1997 yılı ilkbaharında Clinton'un ikinci yönetimi sırasında görüldü:

8 Mayıs 1997 tarihli *New York Times* gazetesinde yer alan bir haberde şöyle deniyordu: "Başkan Clinton'un eğitim planının en önemli maddelerinden biri olan ülke çapında iyice eskimiş, kırık dökük haldeki okulların onarılması için 5 milyar *dolar* harcama projesi federal bütçenin dengelenmesi için sessiz sedasız bir biçimde hasıraltı edilen maddelerden biriydi..."

22 Mayıs 1997 tarihli *Boston Globe* gazetesi şöyle yazıyordu: "Beyaz Saray'ın müdahalesinden sonra dün Senato... sağlık sigortasını 10.5

* New York Times/C.B.S. public opinion survey (ç.n.).

milyon sigortasız çocuğu da kapsayacak bir biçimde genişletme önerisini... reddetti... Beyaz Saray çalışanlarının telefon ederek söz konusu yasanın hassas bir denge üzerinde bulunan bütçe konusundaki fikir birliğini bozacağını hatırlatması üzerine yasanın oylanması sırasında altı kişi oylarını değiştirdi..."

Bütçenin dengelenmesi askeri harcamalar söz konusu olduğunda hiç düşünülmüyordu. İlk kez seçildikten hemen sonra Clinton'un verdiği söz, "Amerikan dış politikasının temel çizgileriyle devamını sağlayacağım," olmuştu.

Clinton'un başkanlığında askeri makineyi işler durumda tutabilmek için devlet yılda en az 250 milyar *dolar* harcamayı sürdürdü. Kendisi, Cumhuriyetçi Parti'nin aynı anda "iki bölgesel savaşı" sürdürme tezini benimsiyordu. Üstelik Sovyetler Birliği'nin 1989'da dağılmasına karşın bu fikirden vazgeçilmiyordu. O dönemde Bush'un Savunma Bakanı Dick Cheney, "Tehditler o denli uzaklaştı ki artık onları görmek zorlaştı," demişti. Aynı şekilde General Colin Powell da (8 Nisan 1991, *Defense News* dergisinde), "Ortalıkta şeytan kalmadı. Kötü adamlar bitti. Kala kala Castro ile Kim Il Sung'a kaldık," demişti.

Seçim kampanyası sırasında Clinton, Vietnam Savaşı sırasında diğer birçok Amerikalı genç gibi savaşa karşı çıkarak askerlik görevinden kaçmakla suçlanmıştı. Fakat Beyaz Saray'a gelir gelmez "asker kaçağı" görüntüsünü yıkmak için kararlı davranıyor ve kendisinin askeri yapının güçlenmesinden yana biri olduğu izlenimini vermek için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu.

1993 yılı sonbaharında Clinton'un Savunma Bakanı Les Aspin, askeri bütçenin "baştan sona" sonuçlarını ilan etti ve gelecek beş yılda bir trilyon *dolar*dan fazla harcanabileceğini söyledi. Bu bütçe başlıca silah sistemlerinde hiçbir indirimi öngörmüyordu. Woodrow Wilson Uluslararası Merkezi'nde çalışan tutucu bir analist olan Anthony Cordesman başkanın tutumu konusunda şu yorumu yaptı: "Bush dönemindeki Üs Gücü'nden, hatta daha önceki Birleşik Devletler stratejilerinden radikal hiçbir ayrılma yok."

İki yıl başkanlıkta kaldıktan ve 1994 Kongre üyeleri seçiminde Cumhuriyetçilerin oyları silip süpürdüğünü gördükten sonra, Clinton askeri harcamalara ilişkin "baştan sona" yapılan çözümlemenin öngördüğünden daha fazla para ayırdı. Washington'dan bildirilen bir haberi 1 Aralık 1994 tarihli *New York Times* gazetesi şöyle geçmişti: "Cumhuriyetçilerin askeri harcamalara yeterince para ayrılmadığı eleştirilerini susturabilmek için Başkan Clinton bugün Gül Bahçesi'nde yapılan bir törende, önümüzdeki altı yıl içinde askeri harcamalarda 25 milyar *dolar*lık bir artırmaya gideceğini ilan etti."

"Aynı anda iki büyük bölgesel savaş" denilince Pentagon'un verdiği örnekler çoğu kez Irak ve Kuzey Kore oluyordu. Fakat 1991'de Irak'a karşı yapılan savaş, Birleşik Devletler'in Irak'ı seksenli yıllarda sürekli

olarak silahlandırmasının bir sonucu olmuştu. Güney Kore'ye büyük miktarda yapılan askeri yardım ile bu ülkede sürekli olarak bulundurulan askeri gücün, Kuzey Kore silahlanma bütçesinde, Güney Kore'nin silahlanma bütçesinden hâlâ çok daha küçük olsa da önemli artışlara yol açtığını düşünmek mantıklı bir varsayım olacaktı.

Bu gerçeklere karşın Clinton yönetimindeki Birleşik Devletler dünyanın her tarafındaki uluslara silah temin etmeye devam ediyordu. Başkan olarak işe başladığında Clinton, Suudi Arabistan'a F-15 savaş uçaklarının, Taiwan'a ise F-16'ların satışını onaylamıştı. (30 Mayıs 1994 tarihli) *Baltimore Sun* adlı gazetenin bildirdiğine göre:

> Gelecek yıl ilk kez, Birleşik Devletler, Pentagon için ürettiğinden daha fazla sayıda savaş uçağını yabancı güçler için üreterek, Amerika'nın dünyanın en büyük silah üreten ülkesi unvanını Sovyetler Birliği'nin elinden aldığını göstermiş olacak. Clinton yönetimini arkasına alan savunma endüstrisi geçen yıl, kendi tarihinin en büyük ihracatını yapmış, 1992 yılında toplam 15 milyar *dolar* olan satışını ikiye katlayarak denizaşırı ülkelere 32 milyar *dolar*lık bir ihracat gerçekleştirmiştir.

Clinton'un başkanlığı sırasında bu olay böyle sürüp gitti. 2000 yılı yazında *New York Times* gazetesi Birleşik Devletler'in bir önceki yıl 11 milyar *dolar*ın üstünde silah sattığını ve bunun bütün dünyada satılan silahların üçte birine eşit olduğunu yazdı. Satılan silahların üçte ikisi yoksul ülkelere satılmıştı. Clinton yönetimi 1999 yılında Latin Amerika'ya gelişmiş silahlar satmayı yasaklayan kararı kaldırdı. *The Times* dergisi bunu, "Lockheed-Martin Şirketi ve McDonnell Douglas Şirketi gibi büyük şirketlerin müteahhiteri için bir zafer" sözleriyle duyurdu.

Clinton gücünü göstermeye bayılıyordu. Bağdat üzerine bomba yağdırmak için hava kuvvetlerini gönderdiğinde başkan olalı altı ay ya olmuş ya olmamıştı. Bu bombardımanın açıkça söylenmeyen gerekçesi Kuveyt'i ziyaret ettiği sırada George Bush'u öldürmek için yapılan planın intikamını almaktı. Böyle bir plan yapıldığına dair kanıtlar aslında çok zayıftı. Çünkü plan, yaptığı yolsuzluklar ayyuka çıkmış Kuveyt polisinin iddiasıydı ve Clinton olaya karışanların çıkarılacağı Kuveyt mahkemesinin kararını beklemeden müdahale etti.

Böylece Birleşik Devletler uçakları, yönetimin "casusluk faaliyetleri üsleri" olarak tanımladığı çevredeki bir banliyöyü bombaladılar. Bu bombardıman sonunda aralarında tanınmış bir Iraklı sanatçı ile eşinin de bulunduğu en az altı kişi öldü.

Boston Globe gazetesinde çıkan bir haberde, "Başkan Clinton ve diğer üst düzey görevliler, bombardımandan sonra, Irak'ın casusluk faaliyetlerine önemli bir darbe vurulduğunu ve Irak lideri Saddam Hüseyin'e bundan böyle hareketlerine dikkat etmesi gerektiği mesajının verildiğini gururla anlatıyorlar," deniliyordu. Fakat daha sonra Irak casusluk faali-

yetlerine hiç de önemli bir zarar verilmediği *New York Times*'ta çıkan bir yorumda belli oldu:

> "Başkan Clinton'un mangalda kül bırakmayan iddiaları, bize, İran Körfez Savaşı sırasında Başkan Bush ve General Norman Schwartzkopf'un daha sonra gerçek olmadığı anlaşılan iddialarını anımsattı."

Demokratlar bombalamaya sarıldılar ve *Boston Globe* gazetesi bombardımanın yasal dayanağının
Anayasası'nın 51. Maddesi olduğuna değinerek "diplomatik olarak akılcı bir yaklaşım... Birleşik Devletler Anayasası'na Clinton'un yaptığı gönderme Amerika'nın uluslararası yasalara duyduğu saygıyı göstermektedir," diyordu.

Gerçekte Birleşmiş Milletler Anayasası'nın 51. Maddesi tek yanlı bir askeri müdahaleye yalnızca silahlı bir saldırı karşısında savunma amacıyla ve olayı Güvenlik Konseyi'ne götürme şansı bulunmadığı durumlarda izin veriyordu. Bağdat bombardımanında bu koşulların hiçbiri söz konusu değildi.

Köşe yazarı Molly lvins, Bağdat'ın "güçlü bir mesaj göndermek" amacıyla bombalanmasının terörizm tanımına uygun düştüğünü yazdı. "Teröristler konusunda insanı en çok kızdıran şey onların intikam eylemlerinde, dikkat çekme yöntemlerinde ya da her neyse... ayrım gözetmemeleridir. Bireyler için doğru olanın... uluslar için de doğru olması gerekir."

Bağdat'ın bombalanması, iki dönem başkanlığı sırasında çok sayıda dış politika krizleriyle karşılaşmış olan Clinton'un bu krizlere geleneksel yöntemlerle, çoğu kez insani gerekçeleri olan -fakat aslında dış ülkelerde olduğu kadar Birleşik Devletler'de de insanları kurban eden- askeri operasyonlarla karşılık vereceğini ortaya koydu.

Somali'de ve 1993 yılının Haziran ayında iç savaş yaşamakta olan Doğu Afrika'da insanlar umutsuzca açlık çekerlerken Birleşik Devletler oldukça gecikerek ve kötü bir biçimde müdahale etti. Gazeteci Scott Peterson'un da yazdığı gibi, (SOMALİ'DE, SUDAN'DA VE RUANDA'DA KARDEŞİME KARŞI SAVAŞA SÜRÜLDÜM): "Somali'de bulunan Amerikan ve yabancı güçler Birleşmiş Milletler bayrağının gerisine gizlenerek ürkütücü bir vahşet sergileyen suçlar işlediler."

Clinton yönetimi iç çatışmada savaş beylerinin arasına girme gibi bir hata işledi. Bunlardan en fazla sivrilmiş olan General Muhammed Aidid'i, 19 Amerikalı ve belki 2000 Somalilinin ölümüyle sona eren bir askeri operasyonla Ekim 1993 yılında yakalamaya çalıştı.

Amerikan kamuoyu her zaman olduğu gibi yine bütün dikkatini Amerikalıların ölümleri üzerinde yoğunlaştırdı. (Bu olay KARA ŞAHİN DÜŞTÜ adı altında filmleştirildi.) Somalililerin yaşamlarının hiçbir önemi yoktu. Peterson: "Amerikan ve Birleşmiş Milletler subayları açıkça ölen Somalililerin sayısıyla ilgilenmediklerini, ölüleri saymadıklarını bildirdiler."

Aslında her şey Birleşik Devletler'in, Amerikalı Rangerlerin* Somalili kızgın ayaktakımı tarafından öldürülmesi üzerine, kritik bir karar alarak kabile yaşlılarının toplandıkları bir eve askeri bir baskın yapmasıyla başlamıştı. Bu çok acımasız bir operasyondu. Önce Kobra saldırı helikopterlerinden antitank roketler atıldı. Peterson "dakikalar sonra" diye anlatıyordu, "Amerikan kara birlikleri fırtına gibi eve girdiler ve hâlâ yaşayanların işlerini bitirdiler." (Birleşik Devletler komutanları bu suçlamayı asla kabul etmeyeceklerdi.) Fakat baskından sağ kurtulanlardan biri Peterson'a, "Bağıran kimi görseler öldürüyorlardı," diye anlatmıştı.

Birleşik Devletler Generali Thomas Montgomery saldırının "yasal" olduğunu, çünkü bunların "kötü adamlar" olduğunu söylüyordu. Birleşmiş Milletler operasyonunu temsil eden Jonathan Howe (Birleşik Devletler operasyonun başında bir Amerikalının bulunmasında ısrar etmişti) saldırıyı "söz konusu evin terörist eylemlerin planlandığı anahtar bir hücre" olduğunu söyleyerek savunmuş ve saldırıda sivillerin öldürüldüğünü inkâr etmişti. Oysaki ölenler kabilelerin ileri gelen yaşlılarıydı. Daha sonra burada "askeri telsizler" bulunduğu iddia edildi. Fakat gazeteci Peterson, "Bu saldırının herhangi bir askeri kazançla doğrudan ilişkisi olduğunu gösteren tek bir kritere rastlamadım," diye yazmaktadır.

Peterson şu yorumu yapıyordu: "Hepimizin kulağı vardı ve hepimiz suça tanıklık etmiştik. Fakat bu görevin komutanları savunulmayacak suçları savunmuşlar ve inatla, barışı, savaşı genişleterek sağlayabilecekleri düşüne tutunmuşlardır. Somalililerin katliamı, babalarının ve kardeşlerinin dökülen kanını unutacaklarını düşünmüşlerdir..."

Fakat Somalililer unutmadıklarını Ekimde Amerikalı Rangerleri öldürerek gösterdiler. İzlenilen politikanın sonuçlarından yalnızca biriydi bu.

Somali'de ortaya çıkan felaketlerden ertesi yıl Ruanda da nasibini aldı. Buradaki açlık ve ölümcül kabile savaşları göz ardı edilmekteydi. Ruanda'da binlerce insanın yaşamını kurtarabilecek bir Birleşmiş Milletler gücü vardı. Fakat Birleşik Devletler bu gücün küçültülerek en aza indirgenmesinde ısrar etti. Sonuç bir soykırımdı; en az bir milyon Ruandalı yaşamını yitirdi. Ford Vakfı'nın Afrika konusundaki danışmanı Richard Heaps'in *New York Times* gazetesinde yazdığı gibi: "Clinton yönetimi uluslararası hukuka karşı çıkmada liderliği eline almış bulunuyor."

Clinton yönetimi bundan kısa bir süre sonra Bosna'daki askeri güce müdahale ettiğinde, artık Balkanlar'da bulunan gazeteci Scott Peterson, Afrika'daki ve Avrupa'daki soykırıma gösterilen farklı tepkiler konusunda bir yorum yaptı. Peterson "Sanki bir yerlerde, birileri, Afrika ve Afrikalıların adalete layık olmadığına karar vermiş gibi davranılıyor," diyordu.

Clinton'un dış politikası geleneksel çift partili onay birliğine çok uygun bir biçimde, güçlü ülkelerin insan hakları konusundaki sicillerine

---

* American Rangers: Küçük gruplar halinde sürpriz saldırılar ve akınlar yapmak üzere eğitilmiş Birleşik Devletler askerleri (ç.n.).

hiç aldırmadan onlarla dostça ilişkileri sürdürüp, kârlı ticari ilişkileri artırmak üzerine kurulmuştu. Bu nedenle, Doğu Timor'un işgali sırasında belirlenen toplu katliam (700.000 kişinin belki de 200.000'i öldürülmüştü) kayıtlarına karşın Endonezya'ya yardım sürdürüldü.

Senato Endonezya'daki Suharto rejimine ölümcül silah satışını yasaklayan bir öneriyi reddederken Demokratlar ve Cumhuriyetçiler güçbirliği yapmışlardı. 11 Temmuz 1994 tarihli *Boston Globe* gazetesi şunları yazıyordu:

> Suharto rejimine göz kırpan senatörlerin ve Jakarta ile iş yapan savunma müteahhitlerinin, petrol şirketlerinin ve maden şirketlerinin ortaya attıkları argümanlara bakınca Amerikalılar ticaret söz konusu olduğunda toplu kıyımı bile görmezden gelecek bir ulustu. Dışişleri Bakanı Warren Christopher... inandırıcı olmasa da bir kez daha, Endonezya'nın insan hakları konusundaki tutumunun iyileştiği iddiasını yineledi. Bu yöntem Clinton yönetiminin Suharto ve generalleri ile iş yapmayı sürdürebilmek için kullandığı bir kurnazlıktan başka bir şey değildi.

1996 yılında Nobel Barış Ödülü Doğu Timorlu Jose Ramos-Horta'ya verildi. Ödülü almasından kısa bir süre önce bir kilisede yaptığı konuşmada Ramos-Horta şunları söyledi:

> 1977 yazında ben burada New York'da bulunduğum sırada kızkardeşlerimden birinin, 21 yaşındaki Maria'nın bir hava bombardımanında öldürüldüğünü bildiren bir mesaj aldım. Bronco adlı bombardıman uçağını Amerikalılar temin etmişlerdi... Birkaç ay içinde 17 yaşındaki erkek kardeşim Guy'un, köyündeki birçok insanla birlikte Amerika'dan temin edilen Bell helikopterlerinden açılan ateşle öldürüldüğünü bildiren bir haber aldım. Aynı yıl, bir başka erkek kardeşim, Nunu, [Amerikan yapımı] bir M-16 ile yakalanmış ve idam edilmişti."

Benzer bir biçimde Amerikan yapımı Skorsky helikopterleri Türkiye tarafından isyankâr Kürtlerin köylerini tahrip etmekte kullanılıyordu. Yazar John Tirman *Spoils of war: The Human cost of the Arms Trade* (Savaş Ganimetleri: Silah Ticaretinin İnsani Bedeli) adlı kitabında bu durumu "Kürt halkına karşı terör kampanyası" olarak anlatmaktaydı.

1997 yılı başlarında Birleşik Devletler dışarıya, diğer bütün ülkelerin toplam satışından daha fazla silah satıyordu. Reagan zamanında Savunma Bakanlığı'nda görevli olan, fakat daha sonra silah satışını eleştiren yazılar yazan, Lawrence Korb: "Silah satışı bir para oyunu olup çıktı: önce dünyanın her yerine silah ihraç edip, daha sonra da bunlara karşı koyabilecek daha gelişmiş silah yapmak zorunda kaldığımız anlamsız bir döngü," diye yazıyordu.

Sonunda, Clinton yönetiminin son yılında, Doğu Timor'daki kitlesel direniş bağımsızlık konusunda bir referanduma yol açınca askeri yardım durduruldu ve Suharto rejimi çöktü. Sonunda Doğu Timor'un özgürlüğe kavuşmakta olduğu görülüyordu.

Fakat askeri güç politikaya egemen olmayı sürdürdü ve silahlanmaya ayırdığı bütçeyi küçültmeyi reddetme konusunda Birleşik Devletler çoğu kez tek başına kaldı. Her yıl onbinlerce insanın yaşamına mal olan mayınları yasaklayan anlaşmayı yüz kadar ülke imzalamış olmasına rağmen, Birleşik Devletler onlarla birlikte hareket etmeyi kabul etmedi. Kızıl Haç ilgili devletleri misket biçiminde binlerce küçük metal parçasını gelişigüzel fırlatan demet bombası kullanmanın yasaklandığı konusunda uyarmış olsa da, bu bombaları Vietnam ve Körfez Savaşı'nda kullanmış olan Birleşik Devletler bu uyarıya uymadı.

1999 yılında Roma'da yapılan bir Birleşmiş Milletler konferansında, Birleşik Devletler, Uluslararası Savaş Suçları konusunda sürekli bir mahkemenin kurulmasına karşı çıktı. Bunun nedeni, Henry Kissinger gibi çok sayıda insanın ölümüne yol açan politikalardan sorumlu olan Amerikalı görevlilerin ve askeri liderlerin böyle bir mahkemenin önüne çıkarılma korkusuydu.

Birleşik Devletler dış politikasında insan haklarının işadamlarının kârlarından sonra geldiği açıkça belli oluyordu. İnsan Haklarını izleme uluslararası komitesinin çıkardığı 1996 yılı raporunun bulgularını *New York Times* gazetesi (5 Aralık 1996 tarihinde) şöyle özetliyordu:

> "Örgüt pek çok güçlü ülkeyi ve özellikle de Birleşik Devletler'i kârlı pazarlarını yitirme korkusuyla Çin, Endonezya, Meksika, Nijerya ve Suudi Arabistan'da, insan hakları konusunda düzeltmeler yapılması için baskı yapmaktan kaçınmaları nedeniyle eleştirmiştir."

Bu eleştiri Clinton yönetiminin, kendilerine "Komünist" diyen iki ülke, Çin ve Küba'ya tuhaf yaklaşımından kaynaklanmaktaydı. Çin 1991 yılında Beijing kentinde protesto gösterileri yapan öğrencileri acımasızca katletmiş ve ideolojisine ters düşenleri hapse atmıştı. Birleşik Devletler, yine de Çin'e ekonomik yardım yapmaya devam etmiş, kendi iş dünyasındaki çıkarları nedeniyle ona bazı ticari ayrıcalıklar (örneğin, "en tercih edilen ulus" statüsü) tanımıştı.

Küba rejim karşıtlarını hapsetmişti; ama düşmanlarını kanlı bir biçimde bastırma konusunda, ne komünist Çin ne de dünyada Amerikan yardımı alan diğer yönetimlerde olduğu gibi bir sabıka kaydı vardı. Fakat Clinton yönetimi Küba'ya, Küba nüfusunu aç ve ilaçsız bırakan ambargo uygulamasını genişleterek sürdürdü.

Rusya ile ilişkilerinde Clinton yönetimini harekete geçiren şey açıklık konusunda "istikrar" idi. Clinton ısrarla Boris Yeltsin rejimini destekledi; bu destek, bağımsızlık isteyen Çeçenistan'da Rusya'nın insanlık dışı işgali ve bombardımanı başladıktan sonra da sürdü.

Clinton ve Yeltsin, her ikisi de, Richard Nixon'un ölümünün ardından, Vietnam'da savaşı sürdüren, başkanlık yeminini bozan ve suçlamalardan kendi başkan yardımcısının affı nedeniyle kurtulabilen bu adama olan hayranlıklarını dile getirdiler. Yeltsin, Nixon'un "dünyanın en büyük politikacılarından biri" olduğunu söyledi; Clinton ise Nixon'un kariyeri boyunca "dünyada özgürlük ve demokrasinin güçlü bir savunucusu" olduğunu söyledi.

Clinton'un ekonomi politikası dışta ülkenin tarihi ile koşut gidiyordu. Bu politikada her iki büyük parti de, çalışan halkın haklarından çok, şirket çıkarlarıyla ilgiliydi; içte ve dışta Amerika'nın yaptığı yardımları insani eylemlerden çok politik ve ekonomik araçlar olarak görüyorlardı.

1993 yılı Kasım ayında bir *Associated Press* haberi otuz beş ülkeye yapılan ekonomik yardımın aşamalar halinde giderek kesileceğini duyurdu. Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID) yöneticisi, J. Brian Atwood konuya şöyle bir açıklama getirmişti: "Nüfuz satın almak için artık bir yardım programına gereksinmemiz yok."

İnsani amaçlarla kurulmuş bir örgüt olan "Bütün Dünyaya Ekmek" örgütü ise; kesintilerin çoğunun çok yoksul ülkelere zarar vereceğini söylemiş ve biraz da acı bir ifadeyle açlık, yoksulluk ve çevresel kirlenmenin Clinton yönetiminin öncelikleri arasında olmadığını eklemişti.

Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu, Birleşik Devletler'i bütünüyle egemenlikleri altına almışlar ve Birleşik Devletler de borç içinde bunalan Üçüncü Dünya ülkelerine açıkgöz, işini bilir bir banker tavrıyla yaklaşmayı benimsemişti. Bu kuruluşlar, bu yoksul ülkelerin kıt kaynaklarının büyük bir kısmını zengin ülkelere olan borçlarını geri ödemekte kullanırken zaten umutsuz durumda olan insanlarına hiçbir sosyal hizmet götüremediklerini ısrarla belirtiyorlardı.

Yabancı iktisat politikalarında vurgulanan konular, "Pazar ekonomisi" ve "özelleştirme" idi. Bu durum eski Sovyet Bloku ülkeleri halklarının sözde "serbest" bir ekonomi içinde kendi başlarının çaresine bakmaları için zorlanmasıydı. Oysaki, bu insanlar, artık eski baskıcı rejimlerde bile yararlandıkları sosyal kazanımlardan yoksun kalmışlardı. Düzene sokulmamış bir pazar kapitalizminde, büyük fırsatların az sayıda insanın elinde olduğunu ve yığınların ise büyük yoksulluk içine düştüğünü gören Sovyetler Birliği halkları, kendilerini büyük bir yıkımın içinde buldular.

"Serbest ticaret" sloganı Clinton yönetiminin önemli bir hedefi haline geldi ve Kongre'de hem Cumhuriyetçilerin hem de Demokratların desteğiyle Meksika ile Kuzey Amerikan Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) imzalandı. Bu anlaşma şirket malları ve sermayesinin Meksika ve Birleşik Devletler sınırının her iki tarafında da özgürce hareket etmesine ket vuran bütün engelleri ortadan kaldırdı.

Kuzey Amerikan Serbest Ticaret Anlaşması'nın sonuçları konusunda ciddi tartışmalar vardı. Bazı ekonomistler bu anlaşmanın Birleşik Devletler malları için daha geniş bir Meksika pazarı açması nedeniyle kârlı

olacağını savunurlarken, karşı görüştekiler ve işçi sendikaları, Amerikan şirketlerinin operasyonlarını Meksika sınırının öbür yakasına kaydırmaları ve ucuz Meksikalı işçi çalıştırmaları nedeniyle Amerikan işçilerinin işlerini kaybedeceklerini söylüyorlardı.

Politika Araştırmaları Enstitüsü'nün iki ekonomisti 1995 yılının ilk aylarında, imzalanmasından tam bir yıl sonra, Kuzey Amerikan Serbest Ticaret Anlaşması'nı incelediler ve sonunda bu anlaşma yüzünden net olarak 10.000 Amerikalının işini kaybetmiş olduğunu saptadılar. Meksika'da, oraya kaydırılmış Birleşik Devletler şirketlerinin işe aldığı işçi sayısı artmış olmasına karşın, bu işçiler düşük ücretle çalıştırılmakta ve "işçi hakları ve çevresel standartlar" konusunda ihmalkâr davranılmaktaydı.

Birleşik Devletler'in "serbest ticareti" desteklediği iddiasının inanılır bir yanı yoktu; çünkü devlet "ulusal çıkarlara" ters düştüğü anda ticarete müdahale edebilmekteydi ve "ulusal çıkar" denilen şey de aslında "şirket çıkarları"nın üstü örtülü bir biçimiydi. Böylece "serbest ticaret" Meksika'daki domates üreticilerinin Birleşik Devletler pazarına girmesini önleyecek noktalara bile çekilebiliyordu.

Serbest ticaret ilkesini göz göre göre ihlal eden bir başka konu da Birleşik Devletler'in Irak ve Küba'ya yiyecek ve ilaç gönderilmesine izin vermiyor olmasıydı. 1996 yılında *60 Dakika* adlı televizyon programında Birleşik Devletler'in Birleşmiş Milletler büyükelçisi Madeleine Albright'a, "Irak'a uygulanan yaptırımlar sonucu yarım milyon çocuğun öldüğünü... Bu sayının Hiroşima'da ölen çocuk sayısından daha fazla olduğunu..." bildiren bir rapor gösterilmiş ve "bu bedele değip değmediği" sorulmuştu. Albright'ın bu soruya yanıtı şöyle oldu: "Sanırım bu çok zor bir seçim. Fakat bedel diyorsanız, biz bu bedeli ödemeye değer buluyoruz."

Birleşik Devletler yönetimi cezalandırıcı dış politikalarının, dünyanın her tarafına diktiği askeri üslerin dış ülkelerde öfke yaratabileceğini ve bu öfkenin şiddete dönüşebileceğini anlamaz görünüyordu. Şiddetle karşılaştığı zaman ise Birleşik Devletler yalnızca daha büyük bir şiddetle karşılık vermeyi düşünebiliyordu.

Bu şekilde, Kenya ve Tanzanya'da Birleşik Devletler elçiliklerinin bombalandığı 1998 yılında Clinton yönetimi Afganistan ve Sudan'daki hedefleri bombalayarak karşılık verdi. Bunu yaparken de Afganistan'daki hedefin bir terörist eylem üssü olduğunu iddia etti, ancak bu konuda hiçbir kanıt göstermedi. Sudan'a gelince, Birleşik Devletler burada, kimyasal silahlar üreten bir tesisi bombaladığı konusunda ısrar ediyordu; fakat bombalanan yerin ülkenin nüfusunun yarısına yetecek kadar tıbbi ilaç üreten bir fabrika olduğu ortaya çıktı. Bu ilaç kaybının insani sonuçları hiç kuşkusuz hesaplanamayacak düzeydeydi.

Aynı yıl içinde Clinton başkanlığının en büyük kriziyle karşılaştı. Bütün ulus, Monica Lewinsky adlı genç bir devlet çalışanının Beyaz Saray'a Başkanla cinsel ilişkide bulunmak üzere sık sık gizli ziyaretler yaptığını

öğrendi. Bu haber aylarca gazetelerin ilk sayfalarını işgal eden sansasyonel bir öykü haline geldi. Olayı araştırmak için bağımsız bir kurul atandı ve kurul Monica Lewinsky'den (olayı Başkan'la konuşmalarını teybe alan bir arkadaşı ifşa etmişti) Clinton'la cinsel birlikteliği konusunda açık ve ayrıntılı bilgiler aldı.

Clinton, Lewinsky ile olan ilişkisi konusunda yalan söyledi. Temsilciler Meclisi, Clinton'u, genç kadınlarla "cinsel ilişkileri" konusunda inkâr ve yalana başvurmak ve bilgi gizleyerek adaleti engellemek suçlamalarıyla başkanlıktan azletmek üzere oylama yaptı. Clinton, Amerikan tarihinde azledilen ikinci başkandı ve bu, İç Savaş'tan sonra Başkan Andrew Johnson olayında olduğu gibi, Clinton'un başkanlığını sona erdirmedi; çünkü Senato azledilmesi için oylama yapmadı.

Bu olay, bireysel davranışla ilgili bir konunun, halkın dikkatinden çok daha önemli olayları, hatta ölüm kalım meselelerini bile nasıl uzaklaştırabileceğini de gösterdi. Temsilciler Meclisi başkanı cinsel davranışları nedeniyle azledebiliyor, fakat refah reformu ile çocukların yaşamlarını tehlikeye atmaktan; başka ülkeleri (İran, Afganistan, Sudan) bombalayarak uluslararası yasaları ihlal etmekten ya da ekonomik yaptırımlarla (Irak) yüz-binlerce çocuğun ölümüne seyirci kalmaktan azledemiyordu.

Başkanlıktaki son yılı olan 1999 tarihinde Balkanlar'da patlayan bir kriz, Birleşik Devletler yönetiminin uluslararası sorunları çözmede diplomasiden çok güç kullanmaya ne denli yatkın olduğunu bir kez daha gösterdi. Sorun, Yugoslavya Cumhuriyeti'nin on yıl önce parçalanması sonucu ortaya çıkan halkların birbiriyle çatışmasından kaynaklanıyordu.

Yugoslavya'da taraflardan biri olan Bosna-Hersek'de Hırvatlar Sırpları, Sırplar Hırvatları ve Müslümanları acımasızca ve topluca öldürüyorlardı. Srebrenica kentine Sırpların hain bir saldırısı üzerine Birleşik Devletler Sırp hedeflerini bombaladı. Bunun üzerine Norveç, Oslo'da 1995 yılında başlayan görüşme ve pazarlıklar, Bosna-Hersek'i, Hırvat ve Sırp bölgelerine ayırarak savaşa son verdi.

Fakat Oslo anlaşması Yugoslavya'daki taraflardan birinin, Kosova bölgesinin oluşturduğu sorunu çözememişti. Kosova'da nüfusun çoğunluğu Arnavut ve azınlığı ise Sırplardı ve bunlar Sırplardan bağımsızlık talep ediyorlardı. Sırbistan başkanı Miloseviç acımasızlığını daha önce Bosna'da göstermişti ve şimdi de Kosovalı milliyetçilerden direnç gördüğü için Kosova'ya saldırmış ve 2000'den fazla insanın ölümüne, yüzbinlercesinin ise sığınmacı olarak yollara düşmesine neden olmuştu.

Sorunun diplomatik yollardan çözülebilmesi için Fransa'nın Rambouillet kentinde uluslararası bir toplantı yapıldı. Fakat bu toplantıda Yugoslavya'nın reddedeceği kesin olan koşullar öne sürüldü: Bütün Kosova bölgesi NATO tarafından denetlenecek ve Yugoslavya'nın geri kalan toprakları NATO tarafından işgal edilecekti. 23 Mart 1999 tarihinde Sırp

Ulusal Meclisi NATO işgalini reddeden ve "Kosova'ya geniş bir özerklik tanıyan siyasal bir anlaşmaya götürecek..." müzakerelerin başlatılmasını talep eden bir karşı öneri ortaya attı.

Sırpların önerisi göz ardı edildi, yani bu öneri Birleşik Devletler'de önemli gazetelerde haber olmadı ve ertesi gün NATO güçleri (aslında geniş ölçüde Birleşik Devletler güçleri) Yugoslavya'yı bombalamaya başladılar. Bombalama sözde Kosova'daki "etnik temizliğe" son vermek için yapılıyordu. Gerçekte ise Arnavutlar öldürülerek ya da korkutularak bölgeden çıkmaya zorlanıyorlardı. İki haftalık bir bombalama sonunda *New York Times* gazetesinde (5 Nisan 1999 tarihinde) çıkan bir habere göre "24 Mart'tan beri 350.000 kişi Kosova'yı terk etmiş bulunuyor"du. İki ay sonra bombalama hâlâ sürdürülüyor ve bu rakam 800.000'lere ulaşıyordu...

Milosevic'i koltuğundan uzaklaştırmak amacını taşıdığı belli olan Yugoslavya'nın, başkent Belgrad da dahil olmak üzere bombalanması hâlâ belirlenememiş sayıda sivilin ölümüne yol açtı. Nis Üniversitesi profesörlerinden biri Birleşik Devletler'e şöyle bir e-posta göndermişti:

> "Doğduğum kasabadan 20 mil uzaklıktaki küçük Aleksinac kasabasına bütün güçleriyle saldırdılar. Kasabanın hastanesi bombalandı ve bir sokağın tamamı haritadan silindi. 6 sivil öldüğünü ve 50'den fazlasının ağır yaralandığını kesin olarak biliyorum. Etrafta askeri denilebilecek hiçbir hedef de bulunmuyordu.

New York Times gazetesinin habercilerinden biri olan Steven Erlanger durumu şöyle anlatıyordu: "O dar Zmaj Jovina Caddesinin karşısında üstü örtülü molozun bulunduğu yerde, 37 yaşındaki Aleksander Milic Salı günü öldü. Milic'in eşi, 35 yaşındaki Vesna da öldü. Annesi ve 15 yaşındaki Miljana ile 11 yaşındaki Vladimir adlı iki çocuğu da öldü. Bunların hepsi öğle üzeri, sorumsuzca atılan bir NATO bombasının yeni evlerini yerle bir etmesi sonucu, sığınak olarak kullandıkları bodrumlarında öldürüldüler."

3 Haziran 1999 tarihinde bir barış anlaşması nihayet imzalandığında, anlaşmanın Yugoslavya'nın uymayı reddettiği Rambouillet anlaşması ile Sırp Ulusal Meclisi'nin hiçbir zaman ciddiye alınmamış olan önerisinin bir karışımı, bir uzlaşması olduğu görüldü. Noam Chomsky, *New Military Humanism* (Yeni Askeri Hümanizm) adlı kitabında o ilkbahar meydana gelen olayları inceledi ve şu sonuca vardı: "3 Haziran itibariyle ortaya çıkan sonuçlar, 23 Martta diplomatik girişimlerin yapılabileceğini ve korkunç bir insanlık dramının önlenebileceğini göstermekte..."

Öyle görünüyordu ki Clinton yönetimi, ondan önceki birçok yönetim (Kore'de Truman, Vietnam'da Johnson, Körfez Savaşı'nda Bush) gibi diplomatik yollar izlenebilecekken askeri çözümler bulmayı seçmişti.

Ülkenin askeri kültürü benimsemesi, büyük askeri bütçeler; dünyanın her tarafında silahlı kuvvetler bulundurma, başka ülkelere karşı yinelenen askeri müdahaleler insani gereksinimlerin hiçbir zaman karşılanamayacağı anlamına geliyordu. İyi zamanlarından birinde Başkan Dwight Eisenhower şunu söylemişti: "Üretilen her silah, başlatılan her savaş, fırlatılan her roket son çözümlemede aç ve açıkta kalanlardan bir şeyler çalmaktır."

Başlarda bir meslek yaratma programı olarak ilan edilen Clinton'un ekonomik programı çok kısa bir sürede yön değiştiriyor ve Reagan ve Bush'tan devralınan dört trilyon *dolar* ulusal borcun yarattığı bütçe açığının azaltılması üzerinde odaklanıyordu. Fakat bu odaklanma da evrensel sağlık, eğitim, çocuk bakımı, konut, çevre, sanat ya da meslek yaratılması gibi konularda cesur harcamaların da yapılamayacağı anlamına geliyordu.

Clinton'un küçük cömertlikleri ise çocuklarının dörtte birinin yoksulluk içinde yaşadığı; evsiz barksızlarının bütün büyük kentlerinin sokaklarını tuttuğu, kadınlarının çocuklarını bırakacak bir yuva bulamadıkları için iş arayamadığı; havasının, suyunun her geçen gün biraz daha bozulduğu bir ulusun gereksinmelerini karşılamaktan çok uzaktı.

Birleşik Devletler, dünya nüfusunun % 5'inin bütün dünyada üretilenlerin % 30'unu tükettiği dünyanın en zengin ülkesiydi. Ancak Amerika'nın nüfusunun da çok küçük bir bölümü bu zenginlikten yararlanabiliyordu. Nüfusun en zengin % 1'inin zenginlikleri 1970'lerin sonlarından başlayarak inanılmaz bir biçimde artmıştı. Vergilendirme yapısındaki değişiklikler sonucu, 1995'lerden başlayarak en zengin % 1, bir trilyon *dolar*dan fazla kazanmış ve ulusal zenginliğin % 40'ına sahip olmuştu.

İş yaşamını konu eden *Forbes* dergisine göre 1982 yılında en zengin 400 aile 92 milyar *dolar*a sahipti. Bu rakam on üç yıl sonra 480 milyar olmuştu. Doksanlı yıllarda Standard and Poors Endeksi'ne giren 500 şirketin zenginliği % 335 artmıştı. Dow Jones ortalamasına göre borsa fiyatları 1980-1995 tarihleri arasında % 400 yükselmişti. Aynı yıllarda işçilerin aldıkları ücret ortalamaları ise satın alma gücü açısından % 15 gerilemişti.

Eğer nüfusun en zengin bölümü açısından bakılırsa Birleşik Devletler ekonomisinin "sağlıklı" olduğu söylenebilirdi. Ne yazık ki 40 milyon insanın sağlık sigortası yoktu (doksanlı yıllarda % 33 artışla bu rakama ulaşılmıştı) ve hastalık ve kötü beslenme nedeniyle çocuk ölümlerinin oranı endüstrileşmiş diğer bütün ülkeleri geride bırakmıştı. Askerler için sınırsız fonlar bulunurken en yaşamsal insani hizmetler için, örneğin sağlık ve eğitim için insanlara ancak ölmeyecekleri miktarlar veriliyordu.

Kim Lee Jacobson adında 27 yaşındaki bir kadın, *Boston Globe* adlı gazetede kendisiyle yapılan bir söyleşide, ulusal önceliklerin nasıl tersine çevrilmiş olduğunu pek veciz bir biçimde anlatmıştı. "1999 yılı Birleşik Devletler, Toddler En İyi Öğretmen Ödülü" sahibi kadın şunları

söylüyordu: "Bu yıl kazancım 20.000 *dolan* bulur ve ben beş yıllık bir öğretmenim. Bu parayla geçinirim. Çok para peşinde değilim, onun için çok kazanmak gibi bir beklentim yok."

Birleşik Devletler İş İstatistikleri Bürosu sayımına göre, 1998 yılında, Birleşik Devletler'de çalışan her üç kişiden biri çalıştığı işten Federal hükümetin bildirdiği yoksulluk sınırında ya da bunun altında ücret almaktaydı. Bir yazar olan Barbara Ehrenreich, ev temizliği, garsonluk, fabrika işçiliği gibi birçok işte bir yıl boyunca çalışmış ve *Nickeled and Dimed* (Bozuk Para Kazananlar) adlı kitabında, bu tip işlerin çalışanları kira ve sağlık, hatta yeterli yiyecek için bile ödeme yapamaz durumda bıraktığını anlatmıştı.

Renkli ırktan insanlar için istatistikler ise özellikle üzücüydü. Çocuk ölümleri oranı, beyaz çocuk ölümleri oranının iki katıydı ve bir Birleşmiş Milletler raporuna göre, Harlem'de yaşayan bir zenci erkeğin yaş ortalaması 46 idi. Bu rakam Kamboçya ve Sudan ortalamasının gerisindeydi.

Irkların durumlarındaki bu farklılaşma bazı insanlar tarafından "genetik" bir kusur, bazı ırkların geriliği olarak açıklansa da, açıkça belli olan gerçek, insanın doğuştan getirdiği yetenekler ne olursa olsun ürkütücü bir çevrede yetişmiş olmanın, ister beyaz ister siyah, Amerikalılar tarafından aşılamayan bir engel teşkil etmesiydi.

Carnegie Endowment Study'den biri, zekâ testlerinde aynı başarıyı gösteren (farklı koşullarda büyüyen çocuklar üzerinde yapılan zekâ testlerinin ne kadar kuşkulu olduğu kabul edilse bile) iki gencin geleceğinin. anne ve babalarının kim olduklarına bağlı olarak çok farklı olduğunu göstermiştir. Bir avukatın çocuğunun üniversiteye gitme şansı, zeka testlerinde aynı başarıyı gösteren bir hademenin çocuğunun üniversiteye gitme şansının dört katıdır. Her ikisi de üniversiteye gitseler bile, avukatın çocuğunun üniversiteyi bitirme şansı, hademenin çocuğunun bitirme şansının on bir katıdır. Aynı şekilde, avukatın çocuğunun Amerikan gelirlerinin en tepedeki % 10'una ulaşma şansı, hademenin çocuğuna göre yirmi yedi kat daha fazladır.

Bu durumu değiştirmek, hiç olmazsa en basit anlamda fırsat eşitliği sağlamak; refah dağılımını esaslı bir biçimde yeniden planlamak, iş alanları yaratabilmek, sağlık, eğitim ve çevre düzenlemesi yapmak büyük paralar harcamak demektir.

Oysaki Birleşik Devletler, bütün bunları yapmak yerine, insanlarını "serbest pazar" koşullarının işleyişine bırakmakta, yirmili yıllarda bu politikanın felaketler getiren sonuçlarını unutmuş gözükmekte ya da unutmayı seçmektedir. "Pazar" çevre ya da sanatla ilgilenmemektedir. Pazar birçok Amerikalıyı evinden, yiyeceğinden etmektedir. Reagan yönetiminde hükümet, konutlandırma konusuna ayırdığı mali yardımı 400.000 birimden 40.000 birime indirmiş ve Clinton yönetimi bu mali desteği bütünüyle kaldırmıştır.

Clinton'un 1997 yılında başkanlık koltuğuna oturduğu gün "yeni bir devlet" vaat etmiş olmasına karşın onun başkanlığı bu gereksinimleri karşılamak için hiçbir cesur program sunmamıştır. Örneğin, seksenli ve doksanlı yıllarda yapılan kamuoyu yoklamaları, Amerikan halkının, federal devlet hazinesi tarafından karşılanan ülke çapında bedava sağlık hizmetlerini destekleyeceğini göstermiş fakat Clinton bunu savunmakta isteksiz davranmıştır. Bunun yerine eşi Hillary'i bir komisyonun başına getirmiş; o komisyon ise anlaşılmayacak denli yoğun ve karmaşık, bin sayfalık uzun bir rapor hazırlayarak soruna hiçbir çare getirememiştir. Sorun kâr yapmak isteyen sigorta şirketlerinin müdahalesi olmaksızın her Amerikalıya sağlık hizmeti sigortası sunmaktır.

Bütçede daha büyük bir açık yaratma dışında (ki bazı ekonomistler yaşamsal gereksinimlerin karşılanamadığı durumlarda bütçe açığının kapatılması gerektiğine inanmazlar) cesur bir toplumsal yeniden yapılandırma programına para sağlayacak iki önemli kaynak bulunmaktaydı ve Clinton yönetimi bu kaynaklardan hiçbirini kullanıma açma eğilimi göstermiyordu.

Bu kaynaklardan biri askeri bütçe idi. Askeri harcamalar konusunda bir uzman olan Randall Forsberg, 1992 yılı başkanlık kampanyası sırasında şu öneriyi getirmişti: "Bütçe birkaç yıl içinde 60 milyar *dolara* kadar küçültülebilirse, Birleşik Devletler dış politikasını askercil bir politika olmaktan çıkarıp, Soğuk Savaş sonrası dünyasının fırsatlarına ve gereksinmelerine uygun bir politika haline getirir." Fakat askeri bütçe, savaş nedeni olarak planlanan hedefin düşmesinden çok sonra da artmaya devam etti. Clinton'un başkanlığının sonunda askeri bütçe yıllık 300 milyar *doları* bulmuştu.

Askeri bütçede yapılacak radikal bir küçültme, savaşmaktan vazgeçmeyi, dünyanın her bir yanındaki üsleri geri çekmeyi ve son olarak da Birleşmiş Milletler'de kabul edilen ilkeyi benimsemeyi öngörüyordu. Yani dünyanın "savaşın getireceği zarar ve acıya" karşı çıkması, savaşı terk etmesi konusundaki Birleşmiş Milletler tüzüğünü kabul etmeyi öngörüyordu. Çoğu kez süper milliyetçi sloganlar salvosuna yenik düşen bu tüzük, her şeye karşın insanın, diğer insanlarla barış içinde yaşamak gibi en temel tutkularından birini dile getirmekteydi.

Halkın desteğini sağlayarak politikada bu denli dramatik bir değişimi gerçekleştirebilmek için politikanızı basit, fakat güçlü bir fikir üzerine kurmanız gerekiyordu: Modern savaş teknikleri göz önüne alındığında kurbanların çoğu siviller olacaktı. Bir başka deyişle günümüz savaşları her zaman çocuklara açılmış savaşlar demekti. Ve eğer başka ülkelerin çocuklarına kendi çocuklarımıza tanıdığımız hakları tanıyacaksak, o zaman insan olarak olağanüstü düzeylerdeki yaratıcılığımızı dünya sorunlarına askercil olmayan çözümler üretmekte kullanmalıydık.

Toplumsal reformlar yapmak için bulabileceğimiz bir diğer kaynak da süper zenginlerin parasıydı. Vergi indirimleri sayesinde ülkenin en

zengin % 1'i, 80'li ve 90'lı yıllarda, bir trilyon *dolar*ın üzerinde para kazanmıştı. Şimdiye kadar ulusal politikada hiç uygulanmamış olmakla birlikte uygulanması son derece kolay olan bir "Servet Vergisi" konulsa, bu trilyon *dolar* geri alınabilir, örneğin on yıl boyunca yılda yüz milyar *dolar* vergiyle bile ülkenin en zengin % 1'i yine de yerlerini koruyabilirlerdi.

Buna ek olarak gerçekten artan oranlı bir gelir vergisi - geçmişte II. Dünya Savaşı sonrası günlerde çok yüksek gelir durumlarında % 70 ile 90 düzeyine kadar ulaşmış olan bir gelir vergisi - yılda bir yüz milyar daha getirebilirdi. Clinton süper zenginlerin vergilerini yüzde birkaç puan artırarak en üst düzey gelir vergisi oranını % 31'den % 37'ye çıkardı. Şirket vergileri ise % 34'ten % 35'e yükseldi. Fakat ulusal gereksinmeler açısından bakıldığında bu, acınası ölçülerde küçük bir adımdı.

Artan oranlı vergi ve askeri harcamalardaki kısıntılar yoluyla her yıl dört ya da beş yüz milyar *dolar* kazanılsa, her Amerikalıya sağlık hizmeti götürmek için gerekli fonlar bulunabilir, bunlar tıpkı Devlet Sağlık Hizmeti (Medicare) fonları gibi çalıştırılabilir, Kanada'daki sağlık hizmetleri sistemi gibi, sigorta şirketlerine kâr bırakmaksızın yönlendirilebilir. Bu fonlar, 1946 yılında ilk kez çıkarılan Tam İstihdam Yasası'nda olduğu gibi Amerikan hükümetini, "yararlı istihdam fırsatları" konularına, dolayısıyla çalışmak isteyen, sağlığı elverişli herkese iş bulmaya götürebilir ve işsizlere iş bulmada gerekli parayı sağlayabilirdi. (Marge Piercy'nin şiirlerinden biri şöyle bitmekteydi: "Testi taşıyacak su bulamamaktan / bir adam gerçek bir iş bulamamaktan ağlar.")

Bombardıman uçakları ve nükleer denizaltılar için iş anlaşmaları yapılacağına, bu anlaşmalar kâr peşinde koşmayan şirketlerle, konut yaptırmak, halk tipi ulaşım sistemleri kurmak, nehirlerle ırmakları temizlemek ve kentleri daha yaşanılabilir hale getirmek üzere işçi çalıştıracak şirketlerle imzalanabilirdi.

Bu cesur programın alternatifi ise eskisi gibi devam etmekti; kentlerin azgın yaralarla iltihap toplamasına izin vermek, köylülerin borç ve ipotekleri nedeniyle haciz görmelerini hızlandırmak, gençlere yararlı olabilecekleri hiçbir iş alanı açmayarak dışlanmış bir işsizler ve umutsuzlar ordusu yaratmak idi. Çoğu genç, çoğu farklı renklerden bu insanlar mutlaka uyuşturucu ve suçlara yöneliyorlar, nüfusun geri kalan kısmının güvenliklerine fiziksel anlamda bir tehdit oluşturuyorlardı.

Hükümetin bütün bu umutsuzluk, öfke, yabancılaşma işaretleri veren insanlarına verdiği yanıt daha fazla cezaevi açmak, daha fazla sayıda insanı içeri atmak, daha fazla sayıda mahkûmu cezalandırmak şeklinde önceden kolayca kestirebilir bir tepkiydi. Ve hükümet umutsuzluk yaratan bu politikalarına devam edecekti. Böylece Clinton yönetiminin sonuna gelindiğinde Birleşik Devletler, adam başına düşen mahkûm sayısıyla, dünyadaki (belki de Çin dışında) her devletten daha fazla sayıda mahkûmu barındıran bir ülke oldu: Tam tamına iki milyon insan cezaevlerine düşmüştü.

Clinton politikalarını kamuoyundan gelen taleplere göre yumuşattığını iddia ediyordu. Oysaki seksenli yıllarda ve doksanlı yılların başlarında yapılan araştırmalar Amerikalıların, Demokratlar ve Cumhuriyetçiler tarafından uygulanmak istenmeyen cesur politikaların uygulanmasını istediklerini gösteriyordu. Bunlar her Amerikalı için bedava sağlık hizmeti, garantili iş, yoksullar ve evsizler için devlet yardımı, zenginlerden vergi alınması ve askeri bütçeden kesintiler yapılarak sosyal programlara para ayrılması gibi politikalardı.

Ulusal politikalarla Amerikan kamuoyunun duyguları arasındaki bu çatlak bir başka senaryonun da uygulanabileceğini gösteriyordu. Bu senaryo, yeni binyılda gerçekleşmesi düşlenen bir istekti: vatandaşların örgütlenerek Bağımsızlık Bildirgesi'nde vaat edilen hakların; yeni herkes için yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı haklarının eşit bir biçimde korunmasını devletten talep etmesiydi. Bu ise ulusal refahı paylaştıran ekonomik düzenlemelerin insanca ve rasyonel bir biçimde yapılmasını gerektiriyordu. Yine bu, artık gençlerine "başarı" için mücadele etmelerini öğreten bir kültürün, "başarı" sözcüğünü açgözlülüğü maskelemek için kullanmamayı öğretmesini gerektiriyordu.

Doksanlı yıllar boyunca, gerek muhafazakâr Cumhuriyetçiler, gerekse ılımlı Demokratlar yönetimde iken Washington'da temsil edilmeyen çok sayıda Amerikan vatandaşı bulunuyordu. Bunlar hükümet politikalarını çok çeşitli biçimlerde protesto etmelerine ve daha adil, daha barışçıl bir toplum talep etmelerine karşın seslerini hiçbir yayın organında duyuramıyorlardı.

Washington'daki güç çevreleri dışında kalan vatandaş enerjisi konusunda gönderilen sinyalleri, ulusal medya, olay göz ardı edilemeyecek kadar büyük değilse dikkate almıyordu. Öyle ki her renkten yarım milyon yetişkin ve çocuğun Kongre Binası'nın önünde "Çocuklarımızı Savunalım" sloganı ile toplanması bile televizyon ve gazetelerin fazla ilgisini çekmedi. Direniş ve meydan okuma işaretleri çok ve çeşitliydi oysa.

Minneapolis'de kara mayınları imal eden bir şirkete karşı sürekli bir kampanya yürütülüyordu. II. Dünya Savaşı'nda bulunmuş ve Amerikalıların döşediği bir kara mayınının patlaması sonucu sakatlanmış eski bir asker kampanyaya katılmak üzere Minneapolis'e gelmişti. Kendisine, dünyanın dört bir yanını dolaşarak her kıtada, Amerikalıların ve başka ulusların döşediği milyonlarca mayına basarak ölen çocukları anlatan bir kadın eşlik ediyordu. "McDonald Kardeşler" adını alan ve gerçekten de kızkardeş olan dört rahibe protesto gösterisinde yer alıp tutuklandılar.

1994 yılında California'da çıkarılan bir yasa, yasadışı göçmenlerin çocuklarından en temel sağlık ve eğitim haklarını geri alınca, Los Angeles kentinde iki yüz elli bin kişi bunu protesto etmek için sokaklara döküldü.

Irak, Amerikalı görevlilerin "kitlesel imha silahları" dedikleri silahların incelenmesine izin vermediği için, Birleşik Devletler Irak'ı bombalama niyetini belli edince, Dışişleri Bakanı Madeleine Albright ve diğer görevliler, bombalama konusunda kamuoyunun desteğini alabilmek için Ohio'nun Columbus kentindeki bir mitingde halkla konuştular. Soruların kontrol edilmesi konusunda önceden yapılan bütün planlara karşın genç bir adam senaryoyu bozdu; ortaya çıkıp Madeleine Albright'a, Birleşik Devletler'in müttefiki olduğu halde elinde "Kitlesel İmha Silahları" bulunduran bütün diğer uluslara ne yapılacağını sordu.

Dışişleri Bakanı belli ki şaşırmıştı, yanıt vermeye çalışırken dili sürçüyordu. Bu durumu ulusal TV izleyicilerinden her biri açıkça görebildi. Bombalama planları hızla ertelendi, ancak bir süre sonra yayın organlarında yer verilmeksizin Irak'ın bombalanmasına devam edildi.

Madeleine Albright'a Berkeley'deki California Üniversitesi 2000 yılında onur payesi verirken salondaki izleyiciler arasında protestolar oldu ve "Madeleine Albright Bir Savaş Suçlusudur!" pankartı açıldı. Protestocular ve pankart salondan çıkarıldı.

Aynı törende, üniversitenin prestij madalyasını genç bir Filistinli kadın, Fadia Rafeedie taşımakta ve öğrenciler adına konuşmasını yapmak üzere seçilmiş bulunmaktaydı. Albright'ın konuşmasını yapıp törenden ayrılabilmesi için Rafeedie'yi sona koymuşlardı. Ancak genç kadın Birleşik Devletler'in Irak üzerindeki yaptırımlarını savunan Albright'a muhalefet etme konusunda kararlıydı. Rafeedie Irak'a girmesine izin verilmeyen tıbbi yardımdan ve bu yaptırımlar sonucu ölen yüzbinlerce çocuktan bahsetti. Saddam Hüseyin'in zalim bir diktatör olduğuna inanıyor, "fakat" diyordu:

> Kürtleri gazla öldürürken New York'taki Rochester'de imal edilen kimyasal silahları kullanıyordu. İran ile uzun ve bir milyon insanın ölümüne neden olan boş bir savaşa girince ona gerekli parayı CIA sağlıyordu. Bu diktatörü yaratan Birleşik Devletler'in uyguladığı politikalardır. Artık ona ihtiyaçları kalmadı diye halkına yaptırımlar uygulamaya başladılar. Yaptırımlar halkı yönetenlere uygulanmalıdır, halka değil.

1998 yılında ülkenin her tarafından gelen 7000 kişi Georgia eyaletinin Fort Benning kentine gelerek Amerikalar Okulu'nun varlığını protesto ettiler. Bu okulda okuyanlar, Birleşik Devletler tarafından eğitilmekte ve Latin Amerika ülkelerinde insanlık dışı çeşitli olaylara karışmaktaydılar. Protestocular ellerinde sekiz tabut taşıyorlardı. Temsili olarak bu tabutlar evlerindeyken baskına uğrayarak öldürülen altı rahip, bir aşçı ve genç bir kıza aitti... Protestocuları hapse gönderen federal yargıç ise, ironik bir biçimde, Vietnam'daki köylüleri My Lai katliamında öldürmekten suçlu bulunan Yüzbaşı William Calley'i affeden Robert J. Eliot idi.

1999 yılı Ağustos ayında Nagazaki'nin bombalanmasının yıl dönümünde, barış yanlısı sekiz eylemci Bangor Maine'deki nükleer denizaltı üssüne giden dört şeritli yolda trafiği tıkamaya karar verdi. Bu üsde, bin kadar nükleer savaş başlığı taşıyan 8 Trident denizatlısı bulunuyordu. Protestocular tutuklandılar. Fakat jüriye nükleer silahlara niçin karşı olduklarını anlatmayı başardılar ve sonunda serbest bırakıldılar. Jüri başkanlığı yapmış olan kadın daha sonra, "Bu insanlarla birlikte oturuyor olmaktan gurur duyuyorum," dedi.

Amerikan kültürü altmışlı yıllardaki hareketlerden asla unutamayacağı bir biçimde etkilenmişti. Kendini zaman zaman sinemada, televizyonda, müzik dünyasında belli eden şaşmaz, inatçı, yeni bir bilinçlilik hali toplum yaşamının bir parçası olmuştu. Bu bilinçlilik, kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olmayı hak ettiklerini; kadın ve erkeğin cinsel tercihlerinin kendilerinin bileceği bir iş olduğunu; zenginler ile yoksullar arasında büyüyen çatlağın "demokrasi" sözcüğünü yalanladığını söyleyen bir farkında olma durumuydu.

Irkçılık Amerikan toplumunda hâlâ derin bir biçimde gizlenmiş bekliyor; polislerin farklı renklerdeki insanlara gösterdiği acımasızlıkta, siyah nüfus içindeki yüksek çocuk ölümleri oranında, genç zenciler arasında yaygın işsizlikle gelen suçluluk ve hapis cezalarında kendini belli ediyordu. Fakat ülke giderek daha büyük bir çeşitlilik kazanıyordu; Latin Amerika'dan, Asya'dan daha fazla sayıda insan geliyor, ırklar arası daha fazla evlenmeler oluyordu. 2050 yılında renkli ırktan gelenlerin sayısının beyazlarla eşitleneceği öngörülüyordu. Ülkedeki Afrika kökenli Amerikalılar arasında görülen hoşnutsuzluğu örgütlemek için yer yer girişimler oluyordu. Seksenli yılların sonunda zenci lider Jesse Jackson'un, yoksullar ve bütün ırklardan gelen yersiz yurtsuzlar adına yaptığı konuşmalarla gelecekteki Gökkuşağı Koalisyonu için bir olasılık umudu doğuyor; Jesse Jackson başkanlık önseçiminde milyonların oyunu alarak bütün ulusa kısa, az görülen bir heyecan fırtınası yaşatıyordu.

1995 yılında ülkenin her yanından gelen bir milyon insan, ülkeyi yönetenlere, kendilerini değişime halkın zorlayacağını hatırlatmak üzere Washington D.C.'de toplandı. "Bir Milyonun Yürüyüşü" adı verilen bu yürüyüşün açık seçik bir gündemi yoktu, ama bu bir dayanışmanın dışavurumu oldu. 1998 yazında 2000 Afrika kökenli Amerikalı Chicago'da toplanarak Radikal Zenci Kongresi'ni kurdular.

Ertesi yıl Batı Sahili Liman İşçileri Sendikası'na bağlı işçiler işlerini sekiz saat boyunca durdurarak Mumia Abu Jamal'in hapsedilmesi ve ölüme mahkûm edilmesini protesto ettiler. Jamal, ırkını ve radikalizmini öne çıkaran mahkeme koşullarında, Philadelphia polisini sürekli eleştiren tavrı bahane edilerek yargılanmış ve ölüme mahkûm edilmiş saygın bir zenci gazeteciydi ve şimdi idam gününü beklemekteydi.

Doksanlı yıllarda işçi hareketi yeni bir enerjinin işaretlerini vermekteydi. Bu enerji, üretim tesisleri ülke dışına taşındıkça sendikalı işçilerin azalmasına; beyaz yakalı çalışanların hizmet içindeki sayılarının sanayi

işçisi sayısını geçmesi nedeniyle örgütlenmenin giderek güçleşmesine karşı kendini belli etmekteydi.

Ülkenin zenginliğinin giderek en zenginlerin eline geçtiğini ve varsıllar ile yoksullar arasındaki uçurumun giderek daha derinleştiğini görmek işçiler arasında yeni, militanca tavırların baş göstermesine yol açıyordu. Doksanlı yıllarda nüfusun en zengin % 5'inin geliri % 20 oranında artarken, aşağı ve orta gelir gruplarının geliri ya düşmüş ya da aynı kalmış, buna karşılık yaşamsal harcamalar oldukça artmıştı. 1990 yılında en büyük 500 şirketin yöneticilerine ödediği maaş ortalama işçi maaşının 84 katıydı. 1999 yılında bu oran 475 katına ulaşmıştı.

Endüstriyel Örgütlenme Komitesi (EÖK) ile Amerikan İşçi Federasyonu (AİF) yeni başkanı John Sweeney, işkollarındaki değişimin bir işareti olarak, Uluslararası Hizmet Elemanları Sendikası'ndan geliyordu. John Sweeney kendinden önceki başkanların tutuculuğundan çok farklı bir çizgi izledi. Genç insanların idealizminden yararlanmak için onları yeni hizmet işçilerini, beyaz yaka işçilerini, çiftlik işçilerini ve göçmen işçileri örgütlemekte yardıma çağırdı ve "Sendika Yazı" fikrini (1964 yılında Mississippi'deki "Özgürlük Yazı"nı çağrıştıran) ortaya atarak sendikalaşmayı özendirmeye çalıştı.

Doksanlı yıllarda, Illinois'in Decatur kentinde sendikalar, uzun ve acılı her savaşımda olduğu gibi, üç şirket devi; *Caterpiller Tractor Company*, *Firestone Tires* ve *Staley Corporation*'a karşı yaptıkları grevleri kaybediyorlardı. Bazı kazanımlar da yok değildi: örneğin *United Parcel Company* işçileri 15 günlük bir grev yapmışlar, bu grev ülkenin her yanında ilgi uyandırmış ve işçilerin sağlık ve diğer sigortalarının olmadığı yarım günlük çalışma koşulları, sigorta ve yardımları da kapsayan (10.000 kadroluk) tam gün çalışma koşullarına dönüştürülmüştü. Boeing ve McDonnell Douglas şirketlerinde Makinistler Sendikası yaptıkları grevleri kazanmışlardı.

Minneapolis ve San Francisco'da otel çalışanları grevlerden kazançlı çıkmışlardı. Çoğu göçmen olan temizlikçi kadınlar Los Angeles kentinde gökdelen sahiplerine karşı başlattıkları grevleri kazanmışlardı. Bu gökdelenlerde kendilerine çok az para ödenen işçiler kentin en zengin işadamlarının bürolarını temizlemekteydiler. 2000 yılında ülke tarihindeki en kapsamlı beyaz yakalı çalışanlar grevi yapılmış ve 19.000 mühendis ve çalışan, Boeing Şirketi'nden aldıkları maaşları diğer Boeing tesislerinde çalışan mühendis maaşlarına eşitlemeyi başarmışlardı.

Son yılların en büyük grev başarısı ise 1999 yılında Los Angeles mıntıkasında gerçekleşmiş, on bir yıllık bir kampanya sonunda Uluslararası Hizmet Elemanları Sendikası 74.000 ev hastabakıcısını temsil etme hakkını kazanmıştı. Aynı yıl giysi ve tekstil işçilerinin yeni oluşturulan sendikaları UNITE (dikiş işçileri, sanayi ve tekstil çalışanları sendikası) çalışanları, Cannon Mills ve Kuzey Carolina'da yirmi beş yıllık bir örgütlenme çalışması sonucunda Kannapolis'te iki fabrikada yapılan sendika seçimini kazanabilmişlerdi.

AİF-EÖK'de kadınlar liderlik kadrolarında ve yönlendirici rollerde yer almaya başladılar. Çalışan Kadınlar Ulusal Derneği'nin 9 ile 5 şubesinde başkan olan Kare Nussbaum AİF-EÖK'nin Çalışan Kadınlar Bölümü'nün müdürü oldu. 1998 yılına gelindiğinde sendikanın yirmi bir bölümünden onunun başında birer kadın yönetici bulunuyordu.

Kampus çalışanları arasında oluşan "yaşayacak kadar ücret" kampanyası, öğrenciler ile işçi hareketi arasında kurulan ittifak sayesinde hızla 150 üniversite kampusü arasında yayılmaktaydı. Örneğin, 20 milyar *dolar*lık bir bütçesi olan Harvard Üniversitesi'nde öğrenciler üniversite yönetiminin hademeler ve diğer hizmetlilere ailelerini geçindirecek kadar bir ücret vermesi konusunda örgütleniyorlardı. Bu işçilerin çoğu kiralarını, yiyeceklerini ve sağlık sorunlarını karşılayabilmek için haftada seksen saati bulan iki işte birden çalışmak zorundaydı.

Harvard öğrencileri kampusteki hizmetliler ve işçiler sorunlarını dile getirebilsinler diye renkli gösteriler düzenlediler. Cambridge Kent Meclisi Üyeleri ve aralarında John Sweeney ve AİF-EÖK'nin üst düzey yöneticilerinin de bulunduğu işçi sendikası liderleri mikrofona gelerek öğrencilere destek verdiler. İki genç film yıldızı, Matt Damon ve Ben Affleck'in de gelişiyle büyük bir kalabalık oluştu. Matt Damon, Hollywood'a gitmeden önce Harvard'da birkaç yıl okumuştu. Ben Affleck babasının sıradan, fakat ağır bir işte çok az bir ücretle Harvard'da çalıştığını anlatan duygulu bir konuşma yaptı.

Harvard yönetiminin pazarlık masasına oturmayı sürekli olarak reddetmesi üzerine kırk öğrenci Harvard'ın yönetim binalarından birini işgal etti ve öğrenciler günler ve gecelerce orada kaldılar. Eylem, dışarıda kampus çimenleri üzerinde çadırlarını kurmuş yüzlerce kişi tarafından da destekleniyordu. Giderek ülkenin her tarafından işgalci öğrencilere destek yağmaya başladı ve sonunda Harvard yönetimi pazarlığı kabul etti. Sonuç kampus çalışanları için bir zafere dönüştü. Harvard Üniversitesi hademelerin bir saatlik ücretini 14 *dolar*a yükseltmeyi, sağlık sigortası yapmayı ve dışarıdan işçi getiren müteahhitlerin de bu koşullara uymalarını istemeyi kabul etti.

2000 yılı ilkbaharında Connecticut'da bulunan Wesleyan Üniversitesi öğrencileri, okul girişini işgal ederek üniversite rektörünün hademelere ve diğer hizmetlilere yaşayacak kadar ücret vermeyi, sağlık ve emeklilik sigortası yaptırmayı ve iş garantisi vermeyi kabul etmesini istediler. Uzun günler süren işgal sonunda üniversite öğrencilerin isteklerini kabul etti.

Öğrenciler ülkenin her tarafında "Üniversite Çalışanlarının Hakları Birliği"ni örgütlediler. Yale Üniversitesi'nde, Arizona Üniversitesi'nde ve daha pek çok üniversitenin kampusünde öğrenciler üniversite çalışanlarının taleplerini destekleyen kampanyalar gerçekleştirdiler.

"Yaşayacak Kadar Ücret" kampanyası zenginin daha zengin olduğu bir dönemde halk arasında çok tuttu, büyük sempati kazandı. Minnesota eyaletinin Duluth kentinde, 56 örgüt güçlerini birleştirerek, kent belediyesinden yalnızca çalışanlarına "yaşayacak kadar ücret" veren işyerleriyle çalışmasını talep ettiler. Bu, resmen kabul edilmiş asgari ücretin çok üstünde bir ücret istemek anlamına geliyordu.

Bağımlı çocukları olan ailelere yapılan federal yardım 1996 yılında "refah reformu" yasasının kabul edilmesiyle birlikte beş yıl ile sınırlandırılmıştı. Bu ise yardımın kesilmesi sonucu milyonlarca insanın büyük yoksunluklar çekeceği anlamına geliyordu.

2000 yılında eylemciler bu olay için ciddi bir biçimde örgütlenmeye başladılar ve ülkenin her tarafında bu durumdaki insanları bir araya getirerek yoksulluğun bitmesi için bir kampanya hazırladılar. Boston'da Refah Hakları Hareketi'nin eski bir eylemcisi olan Diane Dijon: "2000 yılında dünyanın en zengin ülkesinde hiç kimse aç, evsiz-barksız ve çocuklarını nasıl doyuracağını, kirasını nasıl ödeyeceğini düşünerek yaşamamalı," diye konuştu.

1998 yılında Yoksul Halkın Ekonomik İnsan Hakları Kampanyası 35 kenti kapsayan bir otobüs turu düzenleyerek bu kentlerdeki ailesini besleyemeyen, elektriği kesilmiş, faturalarını ödeyemedikleri için evlerinden atılmış insanların öykülerini toplamaya başladı. Ertesi yıl bu kampanyayı düzenleyenler İsviçre'ye, Cenevre'ye giderek Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu önünde bu yoksulluğu anlattılar. Eleanor Roosevelt'in hazırlanmasına yardım ettiği Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'ni göstererek bütün insanların yeterli ücret almaya, beslenmeye, barınmaya, sağlık hizmeti ve eğitim almaya hakları olduğunu belirttiler.

Yurttaşlık Hakları Hareketi ve Vietnam Savaşı'na karşı hareketler içinde yer almalarından sonra uzun bir süre sessiz kalan dini liderler de ekonomik eşitsizlikler üzerinde konuşmaya başladılar. 1996 yazında *New York Times* gazetesinde şöyle bir haber çıktı:

> Dini liderler uzun yıllardan beri ilk kez ahlaki otorite olarak ortaya çıkıyor ve kötü iş koşullarında işçi çalıştıran işyerlerini kınıyor, daha yüksek bir asgari ücreti destekliyor, kapıcıların ve kümes işçilerinin örgütlenmesine yardım ediyor ve işçi sendikalarıyla aynı davaları paylaşıyorlar. Din adamları 1970'lerdeki karizmatik çiftlik işçileri lideri Cesar Chavez'in başkaldırısından, hatta belki Büyük Ekonomik Darboğaz'dan beri ilk kez emekçilere böylesine destek veriyorlar...

Bütün bu gruplar ve temsil ettikleri insanlar, evsiz barksızlar, yalnız savaşan anneler, faturalarını ödeyemeyen aileler, sağlık sigortası olmayan 40 milyon ve yetersiz sigortalarla yetinen daha niceleri, ulusal kültürde büyük bir sessizlik engeli ile karşılaşıyorlardı. Onların yaşamları, içinde

bulundukları zor durum başlıca yayın organlarında hiçbir ses bulmuyor, dolayısıyla Washington ve Wall Street'deki güçlülerin ilan ettiği "Müreffeh Amerika" miti sürüp gidiyordu.

Bilgi akışının kontrolünü delecek bazı cesur girişimler de vardı. Bu girişimler özellikle 1996 yılında geçirilen İletişim Yasası'nın bir avuç şirkete radyo dalgalarını da elinde tutma ve iktidar alanlarını genişletme olanağını verdikten sonra daha da önem kazanmıştı. Şirket evlilikleri de bilginin denetimini kolaylaştırıyordu. İki dev medya şirketi CBS ve Viacom, 37 milyar *dolar*lık bir anlaşma yaparak birleşmişlerdi. Latin Amerikalı yazar Eduardo Galeano şu yorumu yapmıştı: "Tarihte hiçbir zaman bu kadar az kişi bu kadar çok kişinin haberleşmesini engellememiştir."

Alternatif radyo bu haberleşme denetimini kırmak için pek çok girişimde bulunmuştur. Ülkenin her tarafında cemaatlerin yüzlerce radyo istasyonu bulunmaktadır. Bunların en başarılı olanlarından biri Pacifica Network istasyonudur. Bu radyolar dinleyicilerine alternatif haberleri ve fikirleri iletmektedirler. David Barsamian tarafından kurulan tek kişilik "Alternatif Radyo" aykırı fikirleri, söyleşileri ve konferansları uydu aracılığıyla ülkenin her yanındaki radyo istasyonlarına dağıtmaktadır.

Kasabalardaki ve kentlerdeki cemaat gazetelerinin dolaşımları az sayıda olmakla birlikte sıradan insanların öykülerini anlatmaktadır. Boston'da evsiz barksızlar "Bozuk Para" adlı bir gazete çıkararak öykülerini anlatmakta, şiirlerini yayımlamakta, daha sonra da bu gazeteyi Boston ve Cambridge sokaklarında satarak biraz para kazanabilmektedirler. Onlar amaçlarını "sesi olmayanların sesi olmak" diye belirlemişler ve gazetelerini de "evsizler cemaatinin örgütlenme aracı" olarak tanımlamışlardır. Yüzyıl sona ererken onlar tam sekiz yıldır bu gazeteyi üretmektedirler.

Kaynakça

Birkaç yıl içinde yazılmış olsa da bu kitap, Amerikan tarihi konusunda yirmi yıllık bir araştırma ve öğretimin yanında, bir o kadar yıl da toplumsal hareketlerde yer almış olmanın bir ürünüdür. Yine de bu kitap, bu konuda araştırmalar yapmış birçok kuşak araştırmacının çalışması ve özellikle de siyahlar, Kızılderililer, kadınlar ve her çeşit emekçinin tarihleri üzerinde derin araştırmalar yapmış günümüz tarihçilerinin yapıtları olmasaydı bu şekilde yazılamazdı. Yine bu kitap, profesyonel tarihçi olmadıkları halde, çevrelerinde tanık oldukları sosyal mücadelelerden etkilenerek, daha iyi bir dünya ya da yalnızca yaşamda kalmak için savaşım veren sıradan insanların yaşamlarını ve eylemlerini yazan insanların yapıtları olmasaydı yazılamazdı.

Metinde kullanılan her bilgi kaynağını göstermek karmakarışık dipnotlara gömülmüş bir kitap demek olacaktı. Yine de şaşırtıcı bir gerçeğin ya da acı bir alıntının nereden geldiğini okurun merak edeceğini biliyorum. Bu nedenle bu kaynakçada hakkında bilgi verilen bütün yazar ve kitap adlarını mümkün olduğu kadar sıkça anacağım. Bir alıntının kaynağını metnin kendisinden çıkaramazsanız, belki de bunu o bölüm için çıkarılan yıldız işaretli kitaplara bakarak bulabilirsiniz. Yanında yıldız bulunan kitaplar benim özellikle yararlı ve kaçınılmaz bulduğum kitaplardır.

Ayrıca aşağıda isimleri bulunan standart bilimsel dergiler de incelediğim metinler arasındadır: *American Historical Review, Mississippi Valley Historical Review, Journal of American History, Journal of Southern History, Journal of Negro History, Labor History, William and Mary Quarterly, Phylon, The Crisis, American Political Science Review, Journal of Social History.*

Bunların yanında uzmanlık alanını daha az ilgilendiren, fakat bu çalışma için önemli olan dergiler şunlardır: *Monthly Review, Science and Society, Radical America, Akwesasne Notes, Signs: Journal of Women in Culture and Society, The Black Scholar, Bulletin of Concerned Asian Scholars, The Review of Radical Political Economics, Socialist Revolution, Radical History Review.*

1. Kolomb, Yerliler ve "İnsanlığın Gelişmesi" Adına

Brandon, William, *The Last Americans: The Indian in American Culture*, McGraw-Hill, New York, 1974.

*Collier, John, *Indians of the Americas*, W. W. Norton, New York, 1947.

*de las Casas, Bartolomé, *History of the Indies*, Harper & Row, New York, 1971.

*Jennings, Francis, *The Invasion of America: Indians. Colonialism. and the Cant of Conquest*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1975.

*Koning, Hans, *Columbus: His Enterprise*, Monthly Review Press, New York, 1976.

*Morgan, Edmund S., *American Slavery. American Freedom: The Ordeal of Colonial Virginia*, W. W. Norton, New York, 1975.

Morison, Samuel Eliot, *Admiral of the Ocean Sea*, Little, Brown, Boston, 1942.

____. *Christopher Columbus. Mariner*. Little, Brown, Boston, 1955.

*Nash, Gary B., *Red. White. and Black: The Peoples of Early America*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1970.

Vogel, Virgil, der., *This Country Was Ours*, Harper & Row, New York, 1972.

2. Renk Sınırı Çizilirken

*Aptheker, Herbert, der., *A Documentary History of the Negro People in the United States*, Citadel, Secaucus, N.J., 1974.

Boskin, Joseph, *Into Slavery: Radical Decisions in the Virginia Colony*, Lippincott, Philadelphia, 1966.

Catterall, Helen, *Judicial Cases Concerning American Slavery and the Negro*, 5 cilt, Negro University Press, Washington, 1937.

Davidson, Basil, *The African Slave Trade*, Little, Brown, Boston, 1961.

Donnan, Elizabeth, der., *Documents Illustrative of the History of the Slave Trade to America*, 4 cilt, Octagon, New York, 1965.

Elkins, Stanley, *Slavery: A Problem in American Institutional and Intellectual Life*, University of Chicago Press, Chicago, 1976.

Federal Writers Project, *The Negro in Virginia*, Arno, New York, 1969.

Franklin, John Hope, *From Slavery to Freedom: A History of American Negroes*, Knopf, New York, 1974.

*Jordan, Winthrop, *White Over Black: American Attitudes Toward the Negro, 1550-1812*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1968.

*Morgan, Edmund S., *American Slavery, American Freedom: The Ordeal of Colonial Virginia*, W. W. Norton, New York, 1975.

Mullin, Gerald, *Flight and Rebellion: Slave Resistance in Eighteenth-Century Virginia*, Oxford University Press, New York, 1974.

Mullin, Michael. der., *American Negro Slavery: A Documentary History*, Harper & Row, New York, 1975.

Phillips, Ulrich B., *American Negro Slavery: A Survey of the Supply, Employment and Control of Negro Labor as Determined by the Plantation Regime*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1966.

Redding, J. Saunders, *They Came in Chains*, Lippincott, Philadelphia, 1973.

Stampp, Kenneth M., *The Peculiar Institution*, Knopf, New York, 1956.

Tannenbaum, Frank, *Slave and Citizen: The Negro in the Americas*, Random House, New York, 1963.

3. Alçaklığa ve Kötülüğe Yatkın Kişiler

Andrews, Charles, der., *Narratives of the Insurrections 1675-1690*, Barnes & Noble, New York, 1915.

*Bridenbaugh, Carl, *Cities* in *the Wilderness: The First Century of Urban Life* in *America*, Oxford University Press, New York, 1971.

Henretta, James, "Economic Development and Social Structure in Colonial Boston", *William and Mary Quarterly*, 3. dizi, C. 22, Ocak 1965.

Herrick, Cheesman, *White Servitude in Pennsylvania: Indentured and Redemption Labor in Colony and Commonwealth*, Negro University Press, Washington, 1926.

Hofstadter, Richard, *America at 1750: A Social History*, Knopf, New York, 1971.

Hofstadter, Richard, and Wallace, Michael, der., *American Violence: A Documentary History*, Knopf, New York, 1970.

Mohl, Raymond, *Poverty in New York, 1783-1825*. Oxford University Press, New York, 1971.

*Morgan, Edward S., *American Slavery, American Freedom: The Ordeal of Colonial* Virginia, W. W. Norton, New York, 1975.

*Morris, Richard B., *Government and Labor* in *Early America*, Harper & Row, New York, 1965.

*Nash, Gary B. der., *Class and Society* in *Early America*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1970.

*____. *Red, White, and Black: The Peoples of Early America*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1974.

*____. "Social Change and the Growth of Prerevolutionary Urban Radicalism," *The American Revolution*, der. Alfred Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

*Smith, Abbot E., *Colonists* in *Bondage: White Servitude and Convict Labor* in *America*, W. W. Norton, New York, 1971.

*Washburn, Wilcomb E., *The Governor and the Rebel: A History of Bacon's Rebellion in Virginia*, W. W. Norton, 1New York, 972.

4. Zorbalık Zorbalıktır

Bailyn, Bernard ve Garrett, N. der. *Pamphlets of the American Revolution*, Harvard University Press, Cambridge, 1965.

Becker, Carl, *The Declaration of Independence: A Study in the History of Political Ideas*, Random House, New York, 1958.

Brown, Richard Maxwell, "Violence and the American Revolution", *Essays on the American Revolution*, der. Stephen G. Kurtz and James H. Hutson, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1973.

Countryman, Edward, " 'Out of the Bounds of the Law': Northern Land Rioters in the Eighteenth Century", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

Ernst, Joseph, "'Ideology' and an Economic Interpretation of the Revolution", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

Foner, Eric, "Tom Paine's Republic: Radical Ideology and Social Change", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

Fox-Bourne, H. R., *The Life of John Locke*, 2 cilt, King, New York, 1876.

Greene, Jack P., "An Uneasy Connection: An Analysis of the Preconditions of the American Revolution", *Essays on the American Revolution*, der. Stephen G. Kurtz and James H. Hutson, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1973.

Hill, Christopher, *Puritanism and Revolution*, Schocken, New York, 1964.

*Hoerder, Dirk, "Boston Leaders and Boston Crowds, 1765-1776", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

Lemisch, Jesse, "Jack Tar in the Streets: Merchant Seamen in the Politics of Revolutionary America", *William and Mary Quarterly*, Temmuz 1968.

Maier, Pauline, *From Resistance to Revolution.' Colonial Radicals and the Development of American Opposition to Britain, 1765-1776*, Knopf, New York, 1972.

5. Öylesine Bir Devrim

Aptheker, Herbert, der., *A Documentary History of the Negro People in the United States*, Citadel Press, Secaucus, N.J., 1974.

Bailyn, Bernard, "Central Themes of the Revolution", *Essays on the American Revolution*, der. Stephen G. Kurtz ve James H. Hutson, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1973.

____. *The Ideological Origins of the American Revolution*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1967.

*Beard, Charles, *An Economic Interpretation of the Constitution of the United States*, Macmillan, New York, 1935.

Berlin, Ira, "The Negro in the American Revolution", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism, der.* Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

Berthoff, Rowland ve Murrin, John, "Feudalism, Communalism, and the Yeoman Freeholder, *Essays on the American Revolution*, der. Stephen G. Kurtz ve James H. Hutson, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1973.

Brown, Robert E., *Charles Beard and the Constitution*, W. W. Norton, New York, 1965.

Degler, Carl, *Out of Our Past*, Harper & Row, 1970.

Henderson, H. James. "The Structure of Politics in the Continental Congress", *Essays on the American Revolution, der.* Stephen G. Kurtz ve James H. Hutson, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1973.

*Hoffman, Ronald, "The 'Disaffected' in the Revolutionary South", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

Jennings, Francis, "The Indians' Revolution", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

Levy, Leonard W., *Freedom of Speech and Press in Early American History*, Harper & Row, New York, 1963.

*Lynd, Staughton, *Anti-Federalism in Dutchess County, New York*, Loyol University Press, Chicago, 1962.

____. *Class Conflict, Slavery, and the Constitution*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1967.

____. "Freedom Now: The Intellectual Origins of American Radicalism", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

McLoughlin, William G., "The Role of Religion in the Revolution," *Essays on the American Revolution*. der. Stephen G. Kurtz ve James H. Hutson, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1973.

Morgan, Edmund S., "Conflict and Consensus in Revolution", *Essays on the American Revolution*. der. Stephen G. Kurtz and James H. Hutson, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1973.

Morris, Richard B., "We the People of the United States", Presidential address, American Historical Association, 1976.

*Shy, John, *A People Numerous and Armed: Reflections on the Military Struggle for American Independence*, Oxford University Press, New York, 1976.

Smith, Page, *A New Age Now Begins: A People's History of the American Revolution*, McGraw-Hill, New York, 1976.

Starkey, Marion, *A Little Rebellion*, Knopf, New York, 1949.

Van Doren, Carl, *Mutiny in January*, Viking, New York, 1943.

*Young, Alfred, der., *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

6. Baskının Mahrem Olanı

Barker-Benfield, G. J., *The Horrors of the Half-Known Life*, Harper & Row, New York, 1976.

*Baxandall, Rosalyn, Gordon, Linda ve Reverby, Susan, der., *America's Working Women*, Random House, New York, 1976.

*Cott, Nancy, *The Bonds of Womanhood*, Yale University Press, New Haven,1977.

*____, der., *Root of Bitterness*, Dutton, New York, 1972.

Farb, Peter, "The Pueblos of the Southwest", *Women in American Life*, der. Anne Scott, Houghton Mifflin, Boston, 1970.

*Flexner, Eleanor, *A Century of Struggle*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1975.

Gordon, Ann ve Buhle, Mary Jo., "Sex and Class in Colonial and Nineteenth-Century America", *Liberating Women's History, der.* Berenice Carroll, University of Illinois Press, Urbana, 1975.

*Lerner, Gerda, der., *The Female Experience: An American Documentary*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1977.

Sandoz, Mari, "These Were the Sioux", *Women in American Life*, der. Anne Scott, Houghton Mifflin, Boston, 1970.

Spruill, Julia Cherry, *Women's Life and Work in the Southern Colonies*, University of North Carolina, Chapel Hill, 1938.

Tyler, Alice Felt, *Freedom's Ferment*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1944.

Vogel, Lise, "Factory Tracts", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, Bahar 1976.

Welter, Barbara, *Dimity Convictions: The American Woman in the Nineteenth Century*, Ohio University Press, Athens, Ohio, 1976.

Wilson, Joan Holf, "The Illusion of Change: Women in the American Revolution", *The American Revolution: Explorations in the History of American Radicalism*, der. Alfred F. Young, Northern Illinois University Press, DeKalb, 1976.

7. Ot Yeşerdiği ya da Su Aktığı Sürece

Drinnon, Richard, *Violence in the American Experience: Winning the West*, New American Library, New York, 1979.

Filler, Louis E. ve Guttmann, Allen, der., *The Removal of the Cherokee Nation*, R. E. Krieger, Huntington, N.Y., 1977.

Foreman, Grant, *Indian Removal*, University of Oklahoma Press, Norman, 1972.

*McLuhan, T. C. der., *Touch the Earth: A Self-Portrait of Indian Existence*, Simon & Schuster, New York, 1976.

*Rogin, Michael, *Fathers and Children: Andrew Jackson and the Subjugation of the American Indian*, Knopf, New York, 1975.

*Van Every, Dale, *The Disinherited: The Lost Birthright of the American Indian*, Morrow, New York, 1976.

Vogel, Virgil, der., *This Country Was Ours*, Harper & Row, New York, 1972.

8. Tanrıya Şükür, Hiçbir Şeyi Fetih Yoluyla Almıyoruz

*Foner, Philip, *A History of the Labor Movement in the United States*, 4 cilt, International Publishers, New York, 1947-1965.

Graebner, Norman A., "Empire in the Pacific: A Study in American Continental Expansion", *The Mexican War: Crisis for American Democracy*, der. Archie P. McDonald.

____, der., *Manifest Destiny*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1968.

Jay, William, *A Review of the Causes and Consequences of the Mexican War*, B. B. Mussey & Co., Boston, 1849.

McDonald, Archie P. der., *The Mexican War: Crisis for American Democracy*, D. C. Heath, Lexington, Mass, 1969.

Morison. Samuel Eliot, Merk, Frederick ve Friedel, Frank, *Dissent in Three American Wars*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1970.

O'Sullivan, John ve Meckler, Alan, *The Draft and Its Enemies: A Documentar History*, University of Illinois Press, Urbana, 1974.

Perry, Bliss, der., *Lincoln: Speeches and Letters*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1923.

*Schroeder, John H., *Mr. Polk's War: American Opposition and Dissent 1846-1848*, University of Wisconsin Press, Madison, 1973.

*Smith, George Winston ve Judah, Charles, der., *Chronicles of the Gringos: The U.S. Army in the Mexican War 1846-1848*. University of New Mexico Press, Albuquerque, 1966.

*Smith, Justin, *The War with Mexico*, 2 cilt, Macmillan, New York, 1919.

*Weems, John Edward, *To Conquer a Peace*, Doubleday, New York, 1974.
Weinberg, Albert K., *Manifest Destiny: A Study of Nationalist Expansion in American History*, Johns Hopkins Press, Baltimore, 1935.

9. Teslimiyetsiz Kölelik Özgürlüksüz Özgürleşme

Allen, Robert, *The Reluctant Reformers*, Anchor, New York, 1975.
*Aptheker, Herbert, *American Negro Slave Revolts*, International Publishers, New York, 1969.
*____, der., *A Documentary History of the Negro People in the United States*, Citadel, New York, 1974.
____. *Nat Turner's Slave Rebellion*, Grove Press, New York, 1968.
Bond, Horace Mann, "Social and Economic Forces in Alabama Reconstruction", *Journal of Negro History*, Temmuz 1938.
Conrad, Earl, *Harriet Tubman*, Eriksson, Middlebury, Vt., 1970.
Cox, LaWanda ve John, der., *Reconstruction, the Negro. and the Old South*, Harper & Row, New York, 1973.
Douglass, Frederick, *Narrative of the Life of Frederick Douglass, der.* Benjamin Quarles, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1960.
Du Bois, W. E. B., *John Brown*, International Publishers, New York, 1962.
Fogel, Robert ve Engerman, Stanley, *Time on the Cross: The Economics of American Negro Slavery*, Little, Brown, Boston. 1974.
Foner, Philip, der., *The Life and Writings of Frederick Douglass*, 5 cilt, International Publishers, New York, 1975.
*Franklin, John Hope, *From Slavery to Freedom*, Knopf, New York, 1974.
*Genovese, Eugene, *Roll. Jordan. Roll: The World the Slaves Made*, Pantheon. New York, 1974.
*Gutman, Herbert, *The Black Family in Slavery and Freedom, 1750-1925*, Pantheon, New York, 1976.
*____. *Slavery and the Numbers Game: A Critique of "Time on the Cross"*, University of Illinois Press, Urbana, 1975.
Herschfield, Marilyn, "Women in the Civil War", Unpublished paper, 1977.
*Hofstadter, Richard, *The American Political Tradition*, Knopf, New York, 1973.
Killens, John O. der., *The Trial Record of Denmark Vesey*, Beacon Press, Boston, 1970.
Kolchin, Peter, *First Freedom: The Response of Alabama's Blacks to Emancipation and Reconstruction*, Greenwood, New York, 1972.
*Lerner, Gerda, der., *Black Women in White America: A Documentary History*, Random House, New York, 1973.
Lester, Julius, der., *To Be a Slave*, Dial Press, New York, 1968.
*Levine, Lawrence J., *Black Culture and Black Consciousness: Afro-American Folk Thought from Slavery to Freedom*, Oxford University Press, New York, 1977.
*Logan, Rayford, *The Betrayal of the Negro: From Rutherford B. Hayes to Woodrow Wilson*, Macmillan, New York, 1965.
*MacPherson, James, *The Negro's Civil War*, Pantheon, New York, 1965.
*____. *The Struggle for Equality*, Princeton University Press, Princeton, 1964.
*Meltzer. Milton, der., *In Their Own Words: A History of the American Negro*, T. Y. Crowell. New York, 1964-1967.

Mullin, Michael, der., *American Negro Slavery: A Documentary History*, Harper & Row, New York, 1975.
Osofsky, Gilbert, *Puttin' on Ole Massa*, Harper & Row, New York, 1969.
Painter, Nell Irvin, *Exodusters: Black Migration to Kansas After Reconstruction*, Knopf, New York, 1977.
Phillips, Ulrich B., *American Negro Slavery: A Survey of the Supply. Employment and Control of Negro Labor as Determined by the Plantation Regime*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1966.
Rawick, George P., *From Sundown to Sunup: The Making of the Black Community*, Greenwood Press, Westport, Conn., 1972.
*Rosengarten, Theodore, *All God's Dangers: The Life of Nate Shaw*, Knopf, New York, 1974.
Starobin, Robert S. der., *Blacks in Bondage: Letters of American Slaves*, Franklin Watts, New York, 1974.
Tragle, Henry I., *The Southampton Slave Revolt of 1831*, University of Massachusetts Press, Amherst. Mass., 1971.
Wiltse, Charles M. der., *David Walker's Appeal*, Hill & Wang, New York, 1965.
*Woodward, C. Vann, *Reunion and Reaction: The Compromise of 1877 and the End of Reconstruction*, Little, Brown, Boston, 1966.
Works Progress Administration, *The Negro in Virginia*, Arno Press, New York, 1969.

10. İç Savaşın Öteki Yüzü

Bimba, Anthony, *The Molly Maguires*, International Publishers, New York, 1970.
Brecher, Jeremy, *Strike!*, South End Press, Boston, 1979.
*Bruce, Robert V., *1877: Year of Violence*, Franklin Watts, New York, 1959.
Burbank, David, *Reign of Rabble: The St. Louis General Strike of 1877*, Augustus Kelley, Fairfield, N.J., 1966.
*Christman, Henry, *Tin Horns and Calico*, Holt, New York, 1945.
*Cochran, Thomas ve Miller, William, *The Age of Enterprise*, Macmillan, New York, 1942.
Coulter, E. Merton, *The Confederate States of America 1861-1865*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1950.
Dacus, Joseph A., "Annals of the Great Strikes of the United States", *Except to Walk Free: Documents and Notes in the History of American Labor*, der. Albert Fried, Anchor, New York, 1974.
*Dawley, Alan, *Class and Community: The Industrial Revolution in Lynn*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1976.
*Feldstein, Stanley ve Costello, Lawrence, der., *The Ordeal of Assimilation: A Documentary History of the White Working Class, 1830's to the 1970's*, Anchor, New York, 1974.
Fite, Emerson, *Social and Industrial Conditions in the North During the Civil War*, Macmillan, New York, 1910.
*Foner, Philip, *A History of the Labor Movement in the United States*, 4 cilt, International Publishers, New York, 1947-1964.
*____, der., *We, the Other People*, University of Illinois Press, Urbana, 1976.

Fried, Albert, der., *Except to Walk Free: Documents and Notes in the History of American Labor*, Anchor, New York, 1974.

*Gettleman, Marvin, *The Dorr Rebellion*, Random House, New York, 1973.

Gutman, Herbert, "The Buena Vista Affair, 1874-1875", *Workers in the Industrial Revolution: Recent Studies of Labor in the United States and Europe*, der. Peter N. Steams and Daniel Walkowitz, Transaction, New Brunswick, N.J., 1974.

____. *Work, Culture and Society in Industrializing America*, Random House, New York, 1977.

____. "Work, Culture and Society in Industrialising America, 1815-1919", *American Historical Review*, Haziran 1973.

Headley, Joel Tyler, *The Great Riots of New York, 1712-1873*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1970.

*Hofstadter, Richard ve Wallace, Michael, der., *American Violence: A Documentary History*, Knopf, New York, 1970.

* Horwitz, Morton, *The Transformation of American Law, 1780-1860*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1977.

Knights, Peter R., *The Plain People of Boston 1830-1860: A Study in City Growth*, Oxford University Press, New York, 1973.

Meyer, Marvin, *The Jacksonian Persuasion*, Vintage, New York, 1960.

Miller, Douglas T., *The Birth of Modern America*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1970.

Montgomery, David, "The Shuttle and the Cross: Weavers and Artisans in the Kensington Riots of 1844", *Journal of Social History*, Yaz 1972.

*Myers, Gustavus, *History of the Great American Fortunes*, Modern Library, New York, 1936.

Pessen, Edward, *Jacksonian America*, Dorsey, Homewood, Ill., 1969.

____. *Most Uncommon Jacksonians*, State University of New York Press, Albany, 1967.

Remini, Robert V., *The Age of Jackson*, Harper & Row, New York, 1972.

Schlesinger, Arthur M., Jr. *The Age of Jackson*, Little, Brown, Boston, 1945.

Stearns, Peter N., ve Walkowitz, Daniel, der., *Workers in the Industrial Revolution: Recent Studies of Labor in the United States and Europe*, Transaction, New Brunswick, N.J., 1974.

Tatum, Georgia Lee, *Disloyalty in the Confederacy*, A.M.S. Press, New York, 1970.

*Wertheimer, Barbara, *We Were There: The Story of Working Women in America*, Pantheon, New York, 1977.

Wilson, Edmund, *Patriotic Gore: Studies in the Literature of the American Civil War*, Oxford University Press, New York, 1962.

Yellen, Samuel, *American Labor Struggles*, Pathfinder, New York, 1974.

Zinn, Howard, "The Conspiracy of Law", *The Rule of Law, der.* Robert Paul Wolff, Simon & Schuster, New York, 1971.

11. Hırsız Baronlar ve Asiler

Allen, Robert, *Reluctant Reformers: Racism and Social Reform Movements in the United States*, Anchor, New York, 1975.

Bellamy, Edward, *Looking Backward*, Harvard University Press, Cambridge, 1967.

Bowles, Samuel ve Gintis, Herbert, *Schooling in Capitalist America*, Basic Books, New York, 1976.

Brandeis, Louis, *Other People's Money*, Frederick Stokes, New York, 1914.

Brecher, Jeremy, *Strike!*, South End Press, Boston, 1979.

Carwardine, William, *The Pullman Strike*, Charles Kerr, Chicago, 1973.

*Cochran, Thomas ve Miller, William, *The Age of Enterprise*, Macmillan, New York, 1942.

Conwell, Russell H., *Acres of Diamonds*, Harper & Row, New York, 1915.

Crowe, Charles, "Tom Watson, Populists, and Blacks Reconsidered", *Journal of Negro History*, Nisan 1970.

David, Henry, *A History of the Haymarket Affair*, Collier, New York, 1963.

Feldstein, Stanley, and Costello, Lawrence, der., *The Ordeal of Assimilation: A Documentary History of the White Working Class, 1830's to the 1970's*, Anchor, Garden City, N.Y., 1974.

*Foner, Philip, *A History of the Labor Movement in the United States*, 4 cilt, International Publishers, New York, 1947-1964.

____. *Organized Labor and the Black Worker 1619-1973*, International Publishers, New York, 1974.

George, Henry, *Progress and Poverty*, Robert Scholkenbach Foundation, New York, 1937.

Ginger. Ray, *The Age of Excess: The U.S. from 1877 to 1914*, Macmillan, New York, 1975.

*____. *The Bending Cross: A Biography of Eugene Victor Debs*, Rutgers University Press, New Brunswick, 1949.

*Goodwyn, Lawrence, *Democratic Promise: The Populist Movement in America*, Oxford University Press, New York, 1976.

Hair, William Ivy, *Bourbonism and Agrarian Protest: Louisiana Politics, 1877-1900*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1969.

Heilbroner, Robert ve Singer, Aaron, *The Economic Transformation of America*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1977.

Hofstadter, Richard ve Wallace, Michael, der., *American Violence: A Documentar History*, Knopf, New York, 1970.

*Josephson, Matthew, *The Politicos*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1963.

*____. *The Robber Barons*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1962.

Mason, Alpheus T. ve Beaney, William M., *American Constitutional Law*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, N.J., 1972.

*Myers, Gustavus, *History of the Great American Fortunes*, Modern Library, New York, 1936.

Pierce, Bessie L., *Public Opinion and the Teaching of History in the United States*, DaCapo, New York, 1970.

Pollack, Norman, *The Populist Response to Industrial America*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1976.

Smith, Henry Nash, *Virgin Land*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1970.

Spring, Joel H., *Education and the Rise of the Corporate State*, Beacon Press, Boston, 1973.

Wasserman, Harvey, *Harvey Wasserman's History of the United States*, Harper & Row, New York, 1972.
*Wertheimer, Barbara, *We Were There: The Story of Working Women in America*, Pantheon, New York, 1977.
*Woodward, C. Vann, *Origins of the New South*, Louisiana State University Press, Baton Rouge, 1972.
*____. *Tom Watson, Agrarian Rebel*, Oxford University Press, New York, 1963.
*Yellen, Samuel, *American Labor Struggles*, Pathfinder, New York, 1974.

12. İmparatorluk ve Halk

Aptheker, Herbert, der., *A Documentary History of the Negro People in the United States*, Citadel, New York, 1973.
Beale, Howard K., *Theodore Roosevelt and the Rise of America to World Power*, Macmillan, New York, 1962.
Beisner, Robert, *Twelve Against Empire: The Anti-Imperialists, 1898-1902*, McGraw-Hill, New York, 1968.
*Foner, Philip, *A History of the Labor Movement in the United States*, 4 cilt, International Publishers, New York, 1947-1964.
*____. *The Spanish-Cuban-American War and the Birth of American Imperialism*, 2 cilt, Monthly Review Press, New York, 1972.
Francisco, Luzviminda, "The First Vietnam: The Philippine-American War, 1899-1902", *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 1973.
*Gatewood, Willard B., *"Smoked Yankees" and the Struggle for Empire: Letters from Negro Soldiers, 1898-1902*, University of Illinois Press, Urbana, 1971.
Lafeber, Walter, *The New Empire: An Interpretation of American Expansion*, Cornell University Press, Ithaca, N.Y., 1963.
Pratt, Julius, "American Business ve the Spanish-American War", *Hispanic-American Historical Review*, 1934.
Schirmer, Daniel Boone, *Republic or Empire: American Resistance to the Philippine War*, Schenkman, Cambridge, Mass., 1972.
Williams, William Appleman, *The Roots of the Modern American Empire*, Random House, New York, 1969.
____. *The Tragedy of American Diplomacy*, Dell, New York, 1972.
Wolff, Leon, *Little Brown Brother*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1961.
Young, Marilyn, *The Rhetoric of Empire*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1968.

13. Sosyalistler Meydan Okuyor

* Aptheker, Herbert, *A Documentary History of the Negro People in the United States*, Citadel, New York, 1974.
* Baxandall Rosalyn, Gordon, Linda, and Reverby, Susan, der., *America's Working Women*, Random House, New York, 1976.
Braverman, Harry, *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century*, Monthly Review, New York, 1975.
Brody, David, *Steelworkers in America: The Non-Union Era*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1960.

Chafe, William, *Women and Eguality: Changing Patterns in American Culture*, Oxford University Press, New York, 1977.

Cochran, Thomas ve Miller, William, *The Age of Enterprise*, Macmillan, New York, 1942.

Dancis, Bruce, "Socialism and Women", *Socialist Revolution*, Ocak-Mart 1976.

Dubofsky, Melvyn, *We Shall Be All: A History of the Industrial Workers of the World*, Quadrangle, New York, 1974.

Du Bois, W. E. B., *The Souls of Black Folk*, Fawcett, New York, 1961.

Faulkner, Harold, *The Decline of Laissez Faire 1897-1917*, M. E. Sharpe, White Plains, N.Y., 1977.

*Flexner, Eleanor, *A Century of Struggle*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1975.

Flynn, Elizabeth Gurley, *The Rebel Girl*, International Publishers, New York, 1973.

Foner, Philip, der., *Helen Keller: Her Socialist Years*, International Publishers, New York, 1967.

*____. *A History of the Labor Movement in the United States*, 4 cilt, International Publishers, New York, 1947-1964.

Gilman, Charlotte Perkins, *Women and Economics*, Harper & Row, New York, 1966.

*Ginger, Ray, *The Bending Cross: A Biography of Eugene Victor Debs*, Rutgers University Press, New Brunswick, 1969.

Goldman, Emma, *Anarchism and Other Essays*, Dover, New York, 1970.

Green, James, *Grass-Roots Socialism: Radical Movements in the Southwest, 1895-1943*, Louisana State University Press, Baton Rouge, 1978.

Hays, Samuel, "The Politics of Reform in Municipal Government in the Progressive Era", *Pacific Northwest Quarterly*, Ekim 1964. (Yeniden bs. New England Free Press.)

Haywood, Bill, *The Autobiography of Big Bill Haywood*, International Publishers, New York, 1929.

James, Henry, *The American Scene*, Indiana University Press, Bloomington, 1968.

Hofstadter, Richard, *The American Political Tradition*, Random House, New York, 1954.

Jones, Mary, *The Autobiography of Mother Jones*, Charles Kerr, Chicago, 1925.

Kaplan, Justin, *Mr. Clemens and Mark Twain: A Biography*, Simon & Schuster, New York, 1966.

*Kolko, Gabriel, *The Triumph of Conservatism*, Free Press, New York, 1977.

*Kornbluh, Joyce, der., *Rebel Voices: An I. W. W. Anthology*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1964.

*Lerner, Gerda, der., *Black Women in White America*, Random House, New York, 1973.

*____. *The Female Experience: An American Documentary*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1977.

London, Jack, *The Iron Heel*, Bantam, New York, 1971.

Naden, Corinne J., *The Triangle Shirtwaist Fire, March 25, 1911*, Franklin Watts, New York, 1971.

Sanger, Margaret, *Woman and the New Race*, Brentano's, New York, 1920.
Schoener, Allon, der., *Portal to America: The Lower East Side, 1870-1925*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1967.
Sinclair, Upton, *The Jungle*, Harper & Row, New York, 1951.
Sochen, June, *Movers and Shakers: American Women Thinkers and Activists, 1900-1970*, Quadrangle, New York, 1974.
Stein, Leon, *The Triangle Fire*, Lippincott, Philadelphia, 1965.
Wasserman, Harvey, *Harvey Wasserman's History of the United States*, Harper & Row, New York, 1972.
*Weinstein, James, *The Corporate Ideal in the Liberal State, 1900-1918*, Beacon Press, Boston, 1968.
*Wertheimer, Barbara, *We Were There: The Story of Working Women in America*, Pantheon, New York, 1977.
Wiebe, Robert H., *The Search for Order, 1877-1920*, Hill & Wang, New York, 1966.
*Yellen, Samuel, *American Labor Struggles*, Pathfinder, New York, 1974.
Zinn, Howard, *The Politics of History*, Beacon Press, Boston, 1970.

14. Savaş Devletin Sağlığıdır

Baritz, Loren, der., *The American Left*, Basic Books, New York, 1971.
*Chafee, Zechariah, Jr., *Free Speech in the United States*, Atheneum, New York, 1969.
Dos Passos, John, *1919*, Signet, New York, 1969.
Du Bois, W. E. B., "The African Roots of War", *Atlantic Monthly*, Mayıs 1915.
Fleming, D. F., *The Origins and Legacies of World War I*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1968.
*Fussell, Paul, *The Great War and Modern Memory*, Oxford University Press, New York, 1975.
*Ginger, Ray, *The Bending Cross: A Biography of Eugene Victor Debs*, Rutgers University Press, New Brunswick, 1969.
Goldman, Eric, *Rendezvous with Destiny*, Random House, New York, 1956.
Gruber, Carol S., *Mars and Minerva: World War I and the Uses of Higher Learning in America*, Louisiana State University Press, Baton Rouge., 1975.
Joughin, Louis ve Morgan, Edmund, *The Legacy of Sacco and Vanzetti*, Quadrangle, New York, 1964.
Knightley, Philip, *The First Casualty: The War Correspondent as Hero, Propagandist and Myth Maker*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1975.
Kornbluh, Joyce, der., *Rebel Voices: An I.W.W. Anthology*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1964.
Levin, Murray, *Political Hysteria in America*, Basic Books, New York, 1971.
Mayer, Arno J., *The Politics and Diplomacy of Peace-Making 1918-1919*, Knopf, New York, 1967.
*Peterson, H. C., and Fite, Gilbert C. *Opponents of War, 1917-1918*, University of Washington Press, Seattle, 1968.
Simpson, Colin, *Lusitania*, Little, Brown, Boston, 1973.
Sinclair, Upton, *Boston*, Robert Bentley, Cambridge, Mass., 1978.
Weinstein, James, *The Corporate Ideal in the United States 1900-1918*, Beacon Press, Boston, 1969.

15. Zor Zamanlarda Ayakta Kalmak

Adamic, Louis, *My America, 1928-1938*, Harper & Row, New York, 1938.

*Baxandall, Rosalyn, Gordon, Linsda ve Reverby, Susan, der., *America's Working Women*, Random House, New York, 1976.

Bellush, Bernard, *The Failure of the N.R.A.*, W. W. Norton, New York, 1976.

Bernstein, Barton, J. der., *Towards a New Past: Dissenting Essays in American History*, Pantheon, New York, 1968.

Bernstein, Irving, *The Lean Years: A History of the American Worker, 1920-1933*, Houghton Mifflin, Boston, 1960.

____. *The Turbulent Years: A History of the American Worker, 1933-1941*, Houghton Mifflin, Boston, 1969.

Borden, Morton, der., *Voices of the American Past: Readings in American History*, D. C. Heath, Lexington, Mass., 1972.

Boyer, Richard ve Morais, Herbert, *Labor's Untold Story*, United Front, 1955.

*Brecher, Jeremy, *Strike!*, South End Press, Boston, Mass., 1979.

Buhle, Paul, "An Interview with Luigi Nardella", *Radical History Review*, Bahar 1978.

*Cloward, Richard A. ve Piven, Frances F., *Poor People's Movements*, Pantheon, New York, 1977.

Conkin, Paul, *F.D.R. and the Origins of the Welfare State*, Crowell, New York, 1967.

Curti, Merle, *The Growth of American Thought*, Harper & Row, New York, 1943.

*Fine, Sidney, *Sit-Down: The General Motors Strike of 1936-1937*, University of Michigan Press, Ann Arbor, 1969.

Galbraith. John Kenneth, *The Great Crash: 1929*, Houghton Mifflin, Boston, 1972.

General Strike Committee, *The Seattle General Strike*, gum press, Charlestown, Mass., 1972.

*Hallgren, Mauritz, *Seeds of Revolt*, Knopf, New York, 1934.

*Lerner, Gerda, der., *Black Women in White America: A Documentary History*, Random House, New York, 1977.

Lewis, Sinclair, *Babbitt*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1949.

Lynd, Alice and Staughton, der., *Rank and File: Personal Histories by Working-Class Organizers*, Beacon Press, Boston, 1974.

Lynd, Robert and Helen, *Middletown*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1959.

Mangione, Jerre, *The Dream and the Deal: The Federal Writers Project, 1935-1943*, Little. Brown, Boston, 1972.

Mills, Frederick C., *Economic Tendencies in the United States: Aspects of Pre-War and Post-War Changes*, National Bureau of Economic Research, New York, 1932.

Ottley, Roi, and Weatherby, William J., "The Negro in New York: An Informal History", *Justice Denied: The Black Man in White America, der.* William Chace and Peter Collier, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1970.

Painter, Nell ve Hudson, Hosea, "A Negro Communist in the Deep South", *Radical America*, Temmuz-Ağustos 1977.

Renshaw, Patrick, *The Wobblies*. Anchor, New York, 1968.

*Rosengarten, Theodore, *All God's Dangers: The Life of Nate Shaw*, Knopf, New York, 1974.
Steinbeck, John, *The Grapes of Wrath*, Viking, New York, 1939.
Swados, Harvey, der., *The American Writer and the Great Depression*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1966.
-*Terkel, Studs, *Hard Times: An Oral History of the Great Depression in America*, Pantheon, New York, 1970.
Wright, Richard, *Black Boy*, Harper & Row, New York, 1937.
Zinn, Howard, *La Guardia in Congress*, Cornell University Press, Ithaca, N.Y., 1959.

16. Halkın Savaşı mı?

Alperovitz, Gar, *Atomic Diplomacy*, Vintage, New York, 1967.
Aronson, James, *The Press and the Cold War*. Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1970.
Barnet, Richard J., *Intervention and Revolution: The U.S. and the Third World*, New American Library, New York, 1969.
Blackett, P. M. S., *Fear, War and the Bomb: Military and Political Consequences of Atomic Energy*, McGraw Hill, New York, 1948.
Bottome, Edgar, *The Balance of Terror: A Guide to the Arms Race*, Beacon Press, Boston, 1972.
Butow, Robert, *Japan's Decision to Surrender*, Stanford University Press, Stanford, 1954.
Catton, Bruce, *The War Lords of Washington*, Harcourt Brace, New York, 1948.
Chomsky, Noam, *American Power and the New Mandarins*, Pantheon, New York, 1969.
Davidson, Basil, *Let Freedom Come: Africa in Modern History*, Little, Brown, Boston, 1978.
Feingold, Henry L., *The Politics of Rescue: The Roosevelt Administration and the Holocaust*, Rutgers University Press, New Brunswick, N.J., 1970.
Freeland, Richard M., *The Truman Doctrine and the Origins of McCarthyism*, Knopf, New York, 1971.
Gardner, Lloyd, *Economic Aspects of New Deal Diplomacy*, University of Wisconsin Press, Madison, 1964.
Griffith, Robert W., *The Politics of Fear: Joseph R. McCarthy and the Senate*, Hayden, Rochelle Park, N.J., 1971.
Hamby, Alonzo L., *Beyond the New Deal: Harry S. Truman and American Liberalism*, Columbia University Press, New York, 1953.
Irving, David, *The Destruction of Dresden*, Ballantine, New York, 1965.
Kahn, Hennan, *On Thermonuclear War*, Free Press, New York, 1969.
*Kolko, Gabriel, *The Politics of War: The World and United States Foreign Policy, 1943-1945*, Random House, New York, 1968.
Lemisch, Jesse, *On Active Service* in *War and Peace: Politics and Ideology* in *the American Historical Profession*, New Hogtown Press, Toronto, 1975.
Mailer, Norman, *The Naked and the Dead*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1948.
Miller, Douglas ve Nowak, Marion, *The Fifties: The Way We Really Were*, Doubleday, New York, 1977.

Miller, Marc, "The Irony of Victory: Lowell During World War II", Yayımlanmamış doktora tezi, Boston University, 1977.
Mills, C. Wright, *The Power Elite*, Oxford University Press, New York, 1970.
Minear, Richard H., *Victor's Justice: The Tokyo War Crimes Trial*, Princeton University Press, Princeton, N.J., 1973.
Offner, Arnold, *American Appeasement: U.S. Foreign Policy and Germany, 1933-1938*, W. W. Norton, New York, 1976.
Rostow, Eugene V., "Our Worst Wartime Mistake", *Harper's*, September 1945.
Russett, Bruce, *No Clear and Present Danger*, Harper & Row, New York, 1972.
Sampson, Anthony, *The Seven Sisters: The Great Oil Companies and the World They Shaped*, Viking, New York, 1975.
Schneir, Walter and Miriam, *Invitation to an Inquest*, Doubleday, New York, 1965.
*Sherwin, Martin, *A World Destroyed: The Atom Bomb and the Grand Alliance*, Knopf, New York, 1975.
Stone, I. F., *The Hidden History of the Korean War*, Monthly Review Press, New York, 1969.
United States Strategic Bombing Survey, *Japan's Struggle to End the War*, Government Printing Office, Washington, 1946.
Weglyn, Michi, *Years of Infamy: The Untold Story of America's Concentration Camps*, William Morrow, New York, 1976.
Wittner, Lawrence S., *Rebels Against War: The American Peace Movement, 1941-1960*, Columbia University Press, New York, 1969.
*Zinn, Howard, *Postwar America: 1945-1971*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1973.
____. *The Pentagon Papers*, 4 cilt, Beacon Press, Boston, 1971.

17. "Yoksa Patlar mı?"

Allen, Robert, *Black Awakening* in *Capitalist America*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1969.
Bontemps, Arna, der., *American Negro Poetry*, Hill & Wang, New York, 1974.
Broderick, Francis ve Meier, August, *Black Protest Thought in the Twentieth Century*, Bobbs- Merrill, Indianapolis, 1971.
Cloward, Richard A. ve Piven, Frances F., *Poor People's Movements*, Pantheon, New York, 1977.
Conot, Robert, *Rivers of Blood, Years of Darkness*, Morrow, New York, 1968.
Cullen, Countee, *On These I Stand*, Harper & Row, New York, 1947.
Herndon, Angelo, "You Cannot Kill the Working Class", *Black Protest, der.* Joanne Grant, Fawcett, New York, 1975.
Huggins, Nathan I., *Harlem Renaissance*, Oxford University Press, New York, 1971.
Hughes, Langston, *Selected Poems of Langston Hughes*, Knopf, New York, 1959.
Lerner, Gerda, der., *Black Women in White America: A Documentary History*, Random House, New York, 1977.
Malcolm X., *Malcolm X Speaks*, Meret, New York, 1965.
Navasky, Victor, *Kennedy Justice*, Atheneum, New York, 1977.
Perkus, Cathy, der., *Cointelpro: The FBI's Secret War on Political Freedom*, Monad Press, New York, 1976.
Wright, Richard, *Black Boy*, Harper & Row, New York, 1937.

Zinn, Howard, *Postwar America: 1945-1971*, Bobbs-Merrill, Indianapolis, 1973.
____. *SNCC: The New Abolitionists*, Beacon Press, Boston, 1964.

18. Olmayacak Bir Zafer: Vietnam

*Branfman, Fred, *Voices from the Plain of Jars*, Harper & Row, New York, 1972.
Green, Philip ve Levinson, Sanford, *Power and Community: Dissenting Essays in Political Science*, Pantheon, New York, 1970.
Hersch, Seymour, *My Lai 4: A Report on the Massacre and Its Aftermath*, Random House, New York, 1970.
Kovic, Ron, *Born on the Fourth of July*, McGraw-Hill, New York, 1976.
Lipsitz, Lewis, "On Political Belief: The Grievances of the Poor", *Power and Community: Dissenting Essays in Political Science, der.* Philip Green ve Sanford Levinson, Pantheon, New York, 1970.
Modigliani, Andrew, "Hawks and Doves, Isolationism and Political Distrust: An Analysis of Public Opinion on Military Policy", *American Political Science Review*, Eylül 1972.
Pike, Douglas, *Viet Cong*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1966.
Schell, Jonathan, *The Village of Ben Sue*, Knopf, New York, 1967.
Zinn, Howard, *Vietnam: The Logic of Withdrawal*, Beacon Press, Boston, 1967.
*____. *Pentagon Papers*, 4 cilt, Beacon Press, Boston, 1971.

19. Sürprizler

Akwesasne Notes, *Voices from Wounded Knee, 1973*, Akwesasne Notes, Mohawk Nation, Rooseveltown, N.Y., 1974.
Baxandall, Rosalyn, Gordon, Linda ve Reverby, Susan, der., *America's Working Women*, Random House, New York, 1976.
Benston, Margaret, "The Political Economy of Women's Liberation", *Monthly Review*, Güz 1969.
Boston Women's Health Book Collective. *Our Bodies, Ourselves*, Simon & Schuster, New York. 1976.
Brandon, William, *The Last Americans*, McGraw-Hill, 1974.
*Brown, Dee, *Bury My Heart at Wounded Knee*, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1971.
Brownmiller, Susan, *Against Our Will: Men, Women and Rape*, Simon & Schuster, New York, 1975.
Coles, Robert, *Children of Crisis*, Little, Brown, Boston, 1967.
Cottle, Thomas J., *Children in Jail*, Beacon Press, Boston, 1977.
The Council on Interracial Books for Children, der., *Chronicles of American Indian Protest*, Fawcett, New York, 1971.
Deloria, Vine, Jr., *Custer Died for Your Sins*, Macmillan, New York, 1969.
____. *We Talk, You Listen*, Macmillan, New York, 1970.
Firestone, Shulamith, *The Dialectics of Sex*, Bantam, New York, 1970.
Friedan, Betty, *The Feminine Mystique*, W. W. Norton, New York, 1963.
Gaylin, Willard, *Partial Justice*, Knopf, New York, 1974.

Jackson, George, *Soledad Brother: The Prison Letters of George Jackson*, Coward McCann, New York, 1970.
Lerner, Gerda, der., *Black Women in White America: A Documentary History*, Random House, New York, 1977.
Lifton, Robert Jay, der., *The Woman in America*, Beacon Press, Boston, 1967.
Lynd, Robert ve Helen, *Middletown*, Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1959.
*McLuhan, T. C., *Touch the Earth: A Self-Portrait of Indian Existence*, Simon & Schuster, New York, 1976.
Mann, Eric, *Comrade George: An Investigation into the Life. Political Thought. and Assassination of George Jackson*, Harper & Row, New York, 1974.
*Mitford, Jessica, *Kind and Usual Punishment: The Prison Business*, Knopf, New York, 1973.
Morgan, Robin, der., *Sisterhood Is Powerful: An Anthology of Writings from the Women's Liberation Movement*, Random House, New York, 1970.
The Prison Research Project, Urban Planning Aid, *The Price of Punishment: Prisons in Massachusetts*, Urban Planning Aid, Cambridge, Mass., 1974.
Rich, Adrienne, *Of Woman Born*, Bantam, New York, 1977.
Rothman, David J. ve Sheila, der., *Sources of American Social Tradition*, Basic Books, New York, 1975.
Steiner, Stan, *The New Indians*, Harper & Row, New York, 1968.
*Witt, Shirley Hill, and Steiner, Stan, *The Way: An Anthology of American Indian Literature*, Knopf, New York, 1974.
Wicker, Tom, *A Time to Die*, Quadrangle, New York, 1975.
Zinn, Howard, der., *Justice in Everyday Life*, Morrow, New York, 1974.

20. Yetmişli Yıllar: Denetim Altında mı?

Blair, John M., *The Control of Oil*, Pantheon, New York, 1977.
Dommergues, Pierre, "L'Essor Du conservatisme Americain", *Le Monde Diplomatique*, Mayıs 1978.
*Evans, Les ve Myers, Allen, *Watergate and the Myth of American Democracy*, Pathfinder Press, New York, 1974.
Frieden, Jess, "The Trilateral Commission", *Monthly Review*, Aralık 1977.
Gardner, Richard, *Alternative America: A Directory of 5000 Alternative Lifestyle Groups and Organizations*, Richard Gardner, Cambridge, 1976.
Glazer, Nathan ve Kristol, Irving, *The American Commonwealth 1976*, Basic Books, New York, 1976.
New York Times, *The Watergate Hearings*, Bantam, 1973.
*U.S., Congress, Senate Committee to Study Governmental Operations with Respect to Intelligence Activities, *Hearings*, 94th Congress, 1976.

21. Carter-Reagan-Bush: İki Partili Onay Birliği

Edsall, Thomas ve Mary, *Chain Reaction*, W.W. Norton, New York, 1992.
Barlett, Donald ve Steele, James, *America: What Went Wrong?*, Andrews & McMeel, Kansas City, 1992.
Chomsky, Noam, *World Orders Old and New*, Columbia University Press, New York, 1994.

Sexton, Patricia Cayo, *The War on Labor and The Left*, Westview Press, Boulder, 1991.
Grover, William F., *The President as Prisoner*, State University of New York, Albany, 1989.
Piven, Frances Fox ve Cloward, Richard, *Regulating the Poor*, Vintage Books, New York, 1993.
Savage, David, *Turning Right: The Making of the Rehnquist Supreme Court*, John Wiley & Sons, New York, 1992.
Rosenberg, Gerald N., *The Hollow Hope*, University of Chicago Press, Chicago, 1992.
Shalom, Stephen, *Imperial Alibis*, South End Press, Boston, 1993.
Hellinger, Daniel ve Judd, Dennis, *The Democratic Facade*, Brooks/Cole Publishing Company, Pacific Grove, California, 1991.
Danaher, Kevin, der., *50 Years Is Enough: The Case Against the World Bank*, South End Press, Boston, 1994.
Croteau, David, and Hoynes, William, *By Invitation Only: How the Media Limit the Political Debate*, Common Courage Press, Monroe, Maine, 1994.
Barlett, Donald ve Steele, James, *America: Who Really Pays the Taxes?*, Simon & Schuster, New York, 1994.
Kozol, Jonathan, *Savage Inequalities: Children in America's Schools*, Crown Publishers, New York, 1991.
Hofstadter, Richard, *The American Political Tradition*, Vintage, New York, 1974.
Ehrenreich, Barbara, *The Worst Years of Our Lives*, HarperCollins, New York, 1990.
Greider, William, *Who Will Tell the People?*, Simon & Schuster, New York, 1992.
Derber, Chares, *Money, Murder and the American Dream*, Faber & Faber, Boston, 1992.

22. Haber Değeri Olmayan Direnişler

Vanneman, Reeve & Cannon, Lynn, *The American Perception of Class*, Temple University Press, Philadelphia, 1987.
Martinez, Elizabeth, der., *500 Years of Chicano History*, Southwest Organizing Project, Albuquerque, 1991.
Ewen, Alexander, der., *Voice of Indigenous Peoples*, Clear Light Publishers, Santa Fe, New Mexico, 1994.
Piven, Frances ve Cloward, Richard, *Why Americans Don't Vote*, Pantheon Books, New York, 1988.
Loeb, Paul, *Generations at the Crossroads*, Rutgers University Press, New Brunswick, 1994.
Lofland, John, *Polite Protesters: The American Peace Movement of the 1980s*, Syracuse University Press, Syracuse, 1993.
Grover, William ve Peschek, Joseph, der., *Voices of Dissent*, HarperCollins, New York, 1993.
Lynd, Staughton ve Alice, *Nonviolence in America: A Documentary History*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 1995.

NOT: Bu bölümde kullanılan malzemenin çoğu, ülkenin her yerindeki örgütlerin gerçekleştirdikleri toplumsal eyleme ilişkin kendi dosyalarımdan, gazette kupürleri koleksiyonumdan ve aralarında *The Nation, In These Times, The Nuclear Resister, Peacework, The Resist Newsletter, Rethinking Schools, Indigenous Thought*'un bulunduğu, ana akımın dışında kalan yayınlardan alınmıştır.

23. Muhafızların Yaklaşan İsyanı

Bryan. C. D. B., *Friendly Fire*, Putnam, New York, 1976.

Levin, Murray B., *The Alienated Voter*, Irvington, New York, 1971.

Warren, Donald I., *The Radical Center: Middle America and the Politics of Alienation*, University of Notre Dame Press, Notre Dame, Ind., 1976.

Weizenbaum, Joseph, *Computer Power and Human Reason*, Freeman, San Francisco, 1976.

24. Clinton'un Başkanlığı

Solomon, Norman, *False Hope: The Politics of Illusion in the Clinton Era*, Common Courage Press, Monroe, Maine, 1994.

The State of America's Children: Yearbook 1994, Children's Defense Fund, Washington, 1994.

Smith, Sam, *Shadows of Hope: A Freethinker's Guide to Politics in the Time of Clinton*, Indiana University Press, Bloomington, 1994.

Dizin

"Barış Getirisi", 655
"Coxey'in Ordusu", 276
"Çokkültürcülük", 659
"Haktanırlık İlkesi", 592
"konuşan radyo", 593
"Kral Filip Savaşı", 21
"Pitcher, Molly", 116
"Siyaseten Doğruluk," 659
"Yedi Yıl Savaşları" (Fransız-Kızılderili Savaşı), 60, 66, 93
3. Dünya Ülkeleri, 622, 688
I. Dünya Savaşı, 16, 354, 378, 379-397, 413
II. Dünya Savaşı, 16, 424, 432-435, 441, 443, 474
Almanya ve Japonya'nın bombalanması, 22, 446-447, 448-449
emek, 424-425, 431, 440, 441, 442-444

A

Abrams, Elliot, 615, 619
Acheson, Dean, 463
Açık Kapı Politikaları, 432, 434, 437, 438
Adamic, Louis, 422
Adams, Henry, 220, 275
Adams, John Quincy, 138, 141, 161, 438
Adams, John, 73, 74, 76, 83, 107
Adams, Mrs. John (Abigail), 116
Adams, Samuel, 67, 73, 99, 101
Afganistan, 600, 634, 689, 690
Afrika Ulusal Kongresi, 638
Afrika, 383, 455
Zenci Uygarlığı ve Kültürü, 32, 35
Ekonomik Önemi, 597
Kölelik ve Köle Ticareti, 32, 33, 34, 39
Agnew, Spiro, 572
Alabama: Kızılderililer, 134-137
Aldrich, Nelson W., 372
Allen, Ethan, 69, 157
Allen, Robert, 309-310, 492
Alman Göçmenleri, 56, 168, 281
Almanya, 432-433
İspanyol İç Savaşı, 433
I. Dünya Savaşı, 379-381, 383, 387
II. Dünya Savaşı, 431-434, 436, 437

Alperovitz, Gar, 448
Alternatif Medya, 626
altın, 8, 9,10, 11, 12, 17, 23, 148, 272, 302
Amerikan Devrimi *Bkz.* Devrimci Savaş
Amerikan İnsan Hakları Birliği, 461
Amerikan İşçi Federasyonu (AİF), 325, 348-350, 356, 373, 402, 403, 408, 418, 421, 423, 425, 442, 491
Amerikan Kölelik Karşıtları Derneği, 126, 163
Amerikan Sömürgeleri, 18, 22, 27, 29, 33, 35-64
Bankacılık ve Finans, 77, 80, 92, 107
İş Dünyası ve Sanayi, 55, 56, 57, 58, 71, 90-91
Çocuklar, 49, 50, 51, 60
Sözleşmeli Hizmet Köleleri, 29, 38, 50, 53, 87, 91, 97, 111
Kölelik, 30, 37, 38, 40, 83, 95, 179, 180-187
İsyanlar, 42, 43
Vergilendirme, 47, 72, 73, 80, 95, 97
Kadınlar, 79, 102, 108, 109-129
ayrıca bkz. Devrim Savaşı
Amerikan Tütün Şirketi, 272, 331
Ames, Oakes, 273
Amherst, Jefftey, 96, 521, 656
Anayasa, 15, 52, 53, 68,88, 96, 97, 103, 105, 107
Kabulü, 77, 88, 92, 108
İnsan Hakları Bildirgesi, 106
1. değişiklik, 386
13. değişiklik, 207, 214, 385
14. değişiklik, 207, 214, 277, 278, 555
15. değişiklik, 208
16. değişiklik, 370
17. değişiklik, 370
19. değişiklik, 406
Anderson, John, 643
Angola, 318, 385, 650
Anthony, Susan, 365
Anti Emperyalist Birlik, 333
Aptheker, Herbert, 42, 184, 186, 205, 222
Arap kökenli Amerikalılar, 631
Arawak Yerlileri, 7-10, 15-17, 661
Arınmacılar, 19, 21, 22, 46
Armour and Company, 274
Armour, Philip, 274
askeri güçler,
Siyahlar-ayrım gözetme, 16, 83, 88, 94-95, 200, 201, 203
Darboğaz ve İkramiye Ordusu, 413, 489
İç Savaş, Devrim Sonrası, 200
I.-II. Dünya Savaşı, 442
Askere Yazılım, 629
Yabancı Üsler, 333
Küba, 331, 332
ayrıca bkz. Panama Kanalı
ve Kızılderililer, 133, 135-141, 143, 150-155
Kızılderililer ve Devrim Savaşı, 83, 91, 133, 134
denizaşırı müdahaleler ve genişleme politikası, 315-317, 319
sömürge döneminde zorunlu denizcilik görevi, 59
Reagan'ın Gelişme Planları, 591, 592, 602
II. Dünya Savaşı sonrası silahlanma, 450-451
ulusal bütçenin paylaşımı, 466, 598
İlk Dönemlerde grev kırıcılık, 243, 244, 253, 283, 287, 293
ayrıca bkz. tekil savaşlar ve çatışmalar
Aspin, Les, 615, 684
Astor Ailesi, 255, 259
Astor, John Jacob, 325

Atlantik Sözleşmesi, 438-439
Attica Hapishanesi Ayaklanması, 550-551
Attucks, Crispus, 75
Avillo, Philip, 654
Aziz, Tarık, 626
Aztekler, 17

B

Bacon, Nathaniel, 45
Bacon, Robert, 372
Bacon'un İsyanı, 43-48, 51, 60, 62, 65
Badillo, Herman, 595
Baez, Joan, 597
Bagley, William, 280
Bağımsızlık Bildirgesi, 77-81
Bailyn, Bernard, 108
Baker, Ella, 427, 532-533
Baker, James, 624
Baldwin, Hanson, 447
Baldwin, Samuel, 58
Ball, George, 589
Ballard, Martha Moore, 118
Baltimore (Md.), 95, 162, 189, 210, 211, 220, 235, 261, 262, 516, 611, 659
Baltimore, Lord, 90
Bancroft, George, 96
Bankalar ve Ekonomi, 107, 138, 197, 215, 231, 235-237, 252, 272, 295, 301
Sömürge Dönemi; 77, 80, 92
Krizler ve Darboğazlar, 215, 224, 231, 232, 240, 257, 295, 341
Yabancı Yatırım Sermayesi, 439, 578
Uluslararası Düzenlemeler, 370, 438, 589
Banneker, Benjamin, 95-96
Barbados, 51
Barbot, John, 34
Barlett, Donald, 609
Barnet, Richard, 452
Barsamian, David, 655, 702
Baruch, Bernard, 383
Başkan Seçimi, 103
Batı Almanya, 620
Beard, Charles, 96, 105, 392
Beecher, Catharine, 122
Beecher, William, 635
Belcher, Andrew, 57
Bellamy, Edward, 281, 295
Bellush, Bernard, 415
Belmont; August, 261, 272
Benavidez, Roy, 606
Benekli Yılan, 144
Benin, 32
Benjamin, Judah, 203
Bennett, Gwendolyn, 471
Bennett, William, 659
Benston, Margaret, 534
Berger, Victor, 375
Berkeley, William, 46
Berkman, Alexander, 289, 294, 341, 392, 395
Bernstein, Barton, 415
Berrigan, Daniel, 517, 632
Berrigan, Philip, 516, 632
Berthoff, Rowland, 91
Beveridge, Albert, 318, 332
Billings, Warren, 379
Bingham, Eula, 604
Birinci Enternasyonal, 258, 264
Birleşmiş Milletler, 439, 452, 453, 498, 528, 594, 595, 598, 620, 623, 627, 684, 685, 687, 689, 693, 694, 701
Blackett, P. M. S., 448
Blackwell, Elizabeth, 125
Bloom, Allan, 659
Bloomer, Amelia, 119, 126, 567
Blumenthal, Michael, 589
Bolden, Dorothy, 537
Bomba Değil Yiyecek, 648
Bond, Horace Mann, 217
Bond, Julian, 513, 651

Bonner, Raymond, 619
Boston Çay Partisi, 74, 77,116, 224, 590
Boston Katliamı, 73, 76, 77
Boston, 233, 493
Sömürge Dönemi, 20, 42, 49, 54-59, 64-72, 91, 95
Bourne, Randolph, 379
Bowdoin, James, 100
Braden, Anne, 644
Bradford, William, 20
Brandaon, Luis, 35
Brandeis, Louis, 273
Brandon, William, 27, 562
Branfman, Fred, 509
Brecher, Jeremy, 421, 425, 442
Breeden, Bill, 616
Brennan, William, 602, 603, 675
Brewer, David J., 278
Brezilya, 605
Bridenbaugh, Carl, 54
Brooke, Edward, 582
Broun, Heywood, 360
Brown, Antoinette, 125
Brown, H. Rap, 488
Brown, Harold, 594
Brown, John, 179, 193-195
Brown, Robert E., 105
Brown, Sam, 594
Brown, William Garrott, 311
Brownell, Herbert, 459
Brownmiller, Susan, 538
Bruce, Robert, 262, 267
Bryan, William Jennings, 312, 320, 382
Bryant, William Cullen, 187
Brzezinski, Zbigniew, 589, 594, 628
Bulgaristan, 404, 451, 620
Bundy, McGeorge, 502
Burgess, John, 210, 317
Burke, Edmund, 117
Bush, George, 602, 604, 608, 620, 641, 649, 683
Körfez Savaşı, 623-629
Panama'nın İstilası, 622
Büyük Britanya, 72, 391, 431
Kral George Savaşı, 59
parlamenter hükümetin kurulması, 80
özel mülkiyet, 22, 74
Kraliçe Anne Savaşı, 59
Yedi Yıl Savaşları, 66, 93
kölelik, 35
Birleşik Devletler, 191-192
1812 Savaşı, 191
I. Dünya Savaşı, 379-381, 383
II. Dünya Savaşı, 431-434, 436
ayrıca bkz. Amerikan Sömürgeleri, Devrim (Bağımsızlık) Savaşı
Byrd, William, 41
Byrnes, James F., 448

C

Caldicott, Dr. Helen, 633
Calhoun, John, 177
California: ABD'nin istekleri ve Meksika Savaşı, 157-158, 159, 160, 171-172, 177, 189
Calley, William, 506, 507, 697
Camus, Albert, 16
Carmichael, Stokely, 480
Carnegie, Andrew (ve Carnegie Çelik), 257, 263, 272, 273, 275, 276, 293, 294, 312, 333, 344
Carroll, Charles, 89
Carson, "Kit," 558
Carter, Amy, 644
Carter, Jimmy, 593-596, 598-601
İnsan Hakları Politikası, 595
İran Rehine Krizi, 601
Latin Amerika Politikası, 597
askeri bütçe artışı, 594, 598
Panama Kanalı Anlaşması, 596
Carter, Landon, 39
Cass, Lewis, 140, 143

Catton, Bruce, 441
Chafe, William, 363
Chafee, Zechariah, 386
Chamorro, Edgar, 614
Chaney, James, 483
Chavez, Cesar, 644, 645, 701
Cheney, Dick, 682
Cherokee Kızılderilileri, 16, 61, 134, 136, 141-150, 153, 155-156
Chicago, 290, 295,296, 297
İşçiler ve sosyalist gruplar, 232, 258, 260, 262, 264, 285, 287, 289
Chicano, 644
Chickasaw Kızılderilileri, 61, 134, 142, 143, 149
Chisholm, Shirley, 539
Choctaw Yerlileri, 61, 141-143, 147-153
Chomsky, Noam, 596, 621, 655, 691
Christman, Henry, 223
Churchill, Winston, 322, 446
Cisler, Lucinda, 538
Clay, Henry, 150
Cleveland, Grover, 272, 274, 321
Clinton, Bill, 673
Clinton, George, 93
Cloward, Richard, 424, 493
Cochran, Thomas, 231
Coin, William Harvey, 521
Colden, Cadwallader, 63
Coles, Robert, 536
Collier, John, 27, 553
Columbia, 196, 210, 432, 555, 596
Commons, John, 290
Conkin, Paul, 425
Connery, William P., 406
Conot, Robert, 486
Conwell, Russell, 279
Cooke, Marvel, 427
Coolidge, Calvin, 409
Cooper, Richard, 619
Copeland, John, 195
Corbin, Margaret, 116
Cornbury, Lord, 55
Cornell, Ezra, 279
Cortés, Hernando, 17, 20, 22, 23
Cott, Nancy, 118, 120, 121, 124
Coulter, E. Merton, 250
Cox, Archibald, 577
Crafts, Thomas, 81
Crane, Stephen, 251
Crawford, James, 481
Creek Kızılderilileri, 61, 115, 134-137, 141-145, 150-152
Creel, George, 384, 385
Crevecoeur, Hector St. Jean, 60
Crockett, Davy, 145
Croly, Herbert, 372
Cullen, Countee, 470
Curti, Merle, 405

Ç

Çang Kay-şek, 452, 498
Çeçenistan, 687
Çekoslovakya, 434, 454, 620
Çelik, 257, 263, 270, 272-276, 293, 312, 319, 336, 371, 375, 402-403, 423, 428, 639
Çernobil, 643
Çevreyi Koruma Şubesi (ÇKŞ), 604, 643
Çiftçiler Birliği, 300, 302, 303, 305, 311, 312
Çiftçilik, 90, 145
Darboğaz (1930'lar), 419
çiftçi hareketleri (19. Yüzyıl), 215, 223
Kiracılar ve İsyanları (sömürge era and 18. Yüzyıl), 58, 69, 70, 92, 205, 224
Shays'ın İsyanı, 98-104
ayrıca bkz. pamuk, toprak, kölelik, tütün
Çiftlik İşçileri, 699, 701
Çin, 687

Çin: İç Savaş, 452, 457
Dış Pazar ve Açık Kapı Politikası olarak, 432, 434, 437, 438
Hindiçini ve II. Dünya Savaşı, 454, 455, 497-500, 514
Japonya ile Savaş, 429, 434, 452
Kore Savaşı, 453
Çinli Göçmenler, 282
Çocuklar ve Sömürge Dönemi, 50, 53, 80
Kızılderililer, 10, 12, 25, 26
Emek, 50, 53, 80, 234, 244, 283, 344
Çocukları Savunma Fonu, 640
Çokuluslu Şirketler, 577
Çöl Fırtınası Operasyonu, 626

D

D'Aubuisson, Roberto, 619
Daly, Marcus, 313
Damga Pulu Yasası 1765, 67, 72
Darrow, Clarence, 385
Davidson, Basil, 33, 455
Davis, Angela, 570
Davis, Benjamin, 474
Davis, Hugh, 36
Dawley, Alan, 245
Day, Luke, 99, 100
Debs, Eugene, 295, 350, 360, 363, 387
Degler, Carl, 91
Deloria, Vine, Jr., 554, 556
demiryolları, 215, 216, 217, 224, 231, 232, 233, 240, 247, 248, 252-254, 260, 262, 264, 343
Küba, 328
toprak kazanımı, 224, 240, 247, 300
düzenlemeler, 370, 372
güvenlik, 261, 271, 272, 295
sendikalar ve grevler, 248, 260-273, 276, 286, 295, 296, 297, 298
ayrıca bkz. taşımacılık
Demokratik Bir Toplum İçin Öğrenciler Derneği, 518
Denison, George, 568
Depew, Chauncey, 290
Devrimci Savaş, 56, 65-93, 486, 663
hazırlayan olaylar, 66-81
düşmanlıklar, 78, 81-89
Kızılderililer, 83, 86, 87
dış yardım, 463
Diem, Ngo Dinh, 500
Din, çatışma ve anlaşmazlık, 234, 238-239, 282
Anayasal güvenceler, 106
Kadınlar, 113-120
Dix, Dorothea, 128
Doğu Almanya, 454, 620
Doğu Almanya, 454, 620
Doğu Avrupa, 281, 344, 439, 620
Doğu Timor, 595, 624, 686, 687
Dole Ailesi, 318
Dole, Sanford B., 316
Dominik Cumhuriyeti, 9, 432, 621
Donnelly, Ignatius, 306
Dorr, Thomas, 227
Dorr'un İsyanı, 226-227
Dos Passos, John, 394
Douglas, William O., 189, 460
Douglass, Frederick, 166, 191-196, 198, 220
Dreiser, Theodore, 342, 405
Dresden'in Bombalanması, 22, 446
Drew, Charles, 440
Drew, Elizabeth, 624
Drinan, Robert, 582
Du Bois, W. E. B., 29, 194, 201, 220, 221, 349, 369, 370, 383, 474, 475
Dukakis, Michael, 612, 641
Duke, James, 270, 279
Dunbar, Paul Laurence, 471
Dunmore, Lord, 88
Dünya Bankası, 595, 688
Dünya Çevre Konferansı Doruk Toplantısı (1992), 605

Dünya Sanayi İşçileri (DSİ), 350-358, 364, 368, 376, 390, 392-394, 399, 401-402
Dylan, Bob, 567

E

Easley, Ralph, 373
Eastman, Crystal, 363
Eastman, Max, 391
Eaton, John, 142
Edelman, Marian Wright, 599
Edison, Thomas, 270
Eğitim, 15, 103, 118, 568
siyahlar, 370, 492
üniversiteler, 520, 554, 667
devlet okulları ve liseler, 280
kadınlar, 118, 120, 124
Ehrlichman, John, 571
El Salvador, 600, 618-622, 636-638, 646, 654, 679
Eisenhower, Dwight, 414, 460, 464, 465, 501-503, 612, 673, 692
ekolojik kriz, 605
El Mozote Katliamı, 620
Elkins, Stanley, 39
Ellsberg, Daniel, 498, 515, 572
Emeğin Şövalyeleri, 267, 284, 286, 290, 291, 296, 303, 307, 308, 325
Emek: Siyahlar, 208, 213, 218, 219, 255-257, 291,348-349, 358, 359, 403, 425-426, 492, 495
çocuklar, 50, 53, 80, 234, 244, 283, 344
sömürge dönemi, 30, 31, 37, 52, 53
Destek ve Anayasa, 103
mahkûmlar, 219, 292
darboğaz ve işsizlik, 409
Fabrikalar ve Atölyeler, 15, 121-122, 124, 229, 233-234, 241, 244, 248-250, 262, 280, 344-347, 351, 356, 382, 402, 419, 442
Adil İstihdam Uygulamaları, 440
iş koşullarında sağlık ve güvenlik, 243, 253-255, 257, 270-271, 296, 343-347
Sigorta ve Bedellendirme, 374-375
göçmenler, 227, 228, 240, 259, 264, 269, 282, 284, 344
ayrıca bkz. bireysel etnik gruplar
Bağımsız Emek Partisi, 289
Kızılderililer, 59
Emeğin Şövalyeleri, 267, 284, 286, 290, 291, 296, 303, 307, 308, 325
asgari ücret (1938), 425
Ulusal İş ve İşveren İlişkileri Kurulu, 424
1980'ler ve 1990'lar, 648-649
Örgütlenme (Sendikalar, Grevler):
19. Yüzyıl, 236-268, 276-281, 282, 283-300
20. Yüzyıl, 344-346, 351, 368-369, 399-402, 407-410
ve sosyalizm, 258-259, 284-287, 295-296, 326, 327, 356, 360, 404, 427, 575
Wagner Yasası, 423
Kadınlar, 16, 24, 37, 38, 50, 79, 109, 110, 112, 115, 116, 241-245, 269, 273, 283, 344
Emekçiler Partisi, 264, 265,267
ayrıca bkz. Amerikan İşçi Federasyonu, Sanayi Örgütleri Kongresi, Dünya Sanayi İşçileri, kölelik
Emekçi Partisi, 266
Emerson, Ralph Waldo, 155-156, 164, 195, 234
Emperyalizm, 320, 323, 333, 339
Endonezya, 454, 624, 686, 687
Endüstriyel Örgütlenme Komitesi (EÖK), 421, 442, 491, 647, 652, 699
Engel, George, 288
Engerman, Stanley, 181
Eşcinsel Hareketi, 647

et ambalajlama sanayii, 269, 270, 327, 342, 370, 406, 423, 428, 469
Etiyopya: İtalyan İstilası, 433, 434, 446
Ettor, Joseph, 352, 356
Evans, George Henry, 235
Evans, Rowland, 527
Everett, Edward, 155, 232, 354
Evers, Medgar, 567
Eylemcilik, 1960'lardan sonra, 593

F

Fairfax, Lord, 90
Farmer, James, 492
Faulkner, Harold, 371
Faulkner, William, 301
Federal Araştırma Bürosu (FBI), 458, 459, 461, 480, 482, 489, 490, 491, 517
Federalist Yazılar, 103
Feingold, Henry, 439
Filipinler, 16, 141
  ve Birleşik Devletler, 331-337
Filistin, 404, 431, 438, 697
Fine, Sidney, 422
Firestone şirketi, 422, 699
Firestone, Shulamith, 540
Fischer, Adolph, 288
Fiske, John, 88
Fite, Emerson, 247
Fitzgerald, F. Scott, 405
Flagler, H. M., 217
Fletcher, Benjamin, 55
Flexner, Eleanor, 121, 129, 406
Florida'nın Alınması; 138
  Seminole Kızılderilileri, 137-141, 152-155
Flynn, Elizabet Gurley, 355, 356, 364, 367, 461
Fogel, Robert, 181
Foner, Eric, 86
Foner, Philip, 167, 236, 259, 322, 328, 393, 456
Ford Motor Company, 344, 393, 409, 423
Ford, Ford Madox, 395
Ford, Gerald, 572, 573, 574, 577, 585, 675
Ford, Henry, 409
Foreman, Grant, 156
Forsberg, Randall, 694
Fortune, Thomas, 219, 323
Foster, William Z., 403
Franklin, Benjamin, 50, 86, 91, 97
Franklin, George, 589
Franklin, John Hope, 180, 220
Fransa, 8, 15, 75, 436
  Hindiçini, 499
  Yedi Yıl Savaşları, 60, 66, 93
  kölelik, 15
  I. Dünya Savaşı, 379-383
  II. Dünya Savaşı, 433, 436, 437
Fransız Kızılderili Savaşı (Yedi Yıl Savaşları), 60, 66
Frelinghuysen, Theodore, 147
Fremont, John C., 197
Frick, Henry Clay, 293, 294
Friedan, Betty, 533
Friend, Isaac, 51
Fuentes, Carlos, 637
Fuller, Margaret, 127
Fussell, Paul, 381

G

Gage, Nicholas, 601
Gage, Thomas, 71
Galbraith, John, 408
Gardner, Lloyd, 438-439
Garland, Hamlin, 300
Garnet, Deborah Sampson, 116
Garrison, William Lloyd, 129, 165, 192
  The Liberator, 165, 193

Garvey, Marcus, 404
Gary, Elbert, 371
Gatewood, William, 336
Gaylin, Willard, 544
Gelişmeci Dönem ve Reformlar, 370-375
General Motors,423
Genovese, Eugene, 183
George, Henry, 280, 289, 290
Georgia, 89-90
Kızılderililer, 60, 62, 115, 134, 135, 141, 143, 145, 146-151, 155
Gerry, Elbridge, 98
Gettleman, Marvin, 227
Giddings, Joshua, 162
Gilman, Charlotte Perkins, 363
Giraud, Henri, 436
Gold, Harry, 458
Golden, John, 373
Goldman, Emma, 289, 294, 295, 341, 365, 366, 392, 395, 531
Gompers, Samuel, 325, 326, 348, 373, 385, 403
Gonzalez, Henry, 616
Goodman, Andrew, 483
Goodwyn, Lawrence, 301, 303, 305, 307, 310, 311
Goodyear Şirketi, 422, 577
Gorbaçev, Mikhail, 620
Gould, Jay, 272, 272, 274
göçmenlik, 49, 56, 76, 168, 227, 228, 238, 259, 269, 282, 344
kotalar, 404
ayrıca bkz. bireysel etnik gruplar
Grady, Henry, 217
Graham, Billy, 567
Grant, Ulysses, 209
Grantham, Thomas, 47
Greeley, Horace, 199
Green, James, 360
Greene, Jack, 65
Greene, Nathanael, 89
Greenglass, David, 458, 459
Greider, William, 609
Grenada, 617-618, 624, 625
Grenville, Richard, 18
Grimké, Angelina, 126, 127
Grimké, Sarah, 127
Grover, William, 604
Groves, Leslie, 448
Guam, 331, 431
Guatemala, 432, 464, 465, 602, 615, 620, 654, 679
Gutman, Herbert, 181, 186, 242
Güney Afrika, 341, 383, 455, 595
Güney Karolina, 83, 88, 180, 202, 209, 302, 408
Sömürge Dönemi, 42, 53, 60-65
Güvenli İçme Suyu Yasası,
Gwertzman, Bernard, 617

H

Hacılar, 19, 562
Haig, Alexander, 575, 635, 636
Haig, Douglas, 380
Haiti, 432, 656
Haiti, 9, 10, 38, 322, 432, 656, 659
Haldeman, Robert, 571
Haligren, Mauritz, 411
Halkçı Parti, 305, 307, 309, 310, 312
Halkın Partisi *Bkz.* Populist Parti
Hall, Bolton, 326, 327
Hamby, Alonzo, 453
Hamer, Fannie Lou, 533
Hamilton, Alexander, 83, 97, 102, 103, 107, 232, 441
Hamilton, Richard F., 520
Hammond, James, 182
Hampton, Fred, 490, 583
Hancock, John, 91
Hanna, Mar, 372
Hapishane Koşulları ve Reform, 126, 131, 542-548
Hükümlü Emeği, 219, 292

Harburg, Yip, 412, 413
Harding, Warren, 388, 394, 406
Harlan, John, 214
Harper, Frances Ellen Watkins, 211
Harriman, Averell, 439
Harriman, E. H., 372
Harris, Joel Chandler, 218
Harris, Patricia, 594
Harrison, Benjamin, 276
Harrison, William Henry, 134, 141
Harte, Bret, 282
Havel, Vaclav, 620
Hawaii: Sağladığı çıkarlar ve ilhakı, 315-318, 319, 325, 327, 432
Hay, John, 328
Hayes, Rutherford, 215, 261, 274
Haymarket Olayı, 288-290
Hays, Samuel, 374
Haywood, Big Bill, 350, 355, 356, 358, 361, 393
Headley, Joel Tyler, 249
Hearst, William Randolph, 313, 412
Heller, Joseph, 668
Helms, Richard, 576
Hemingway, Ernest, 394
Henretta, James, 64
Henry, Patrick, 75, 134
Herndon, Angelo, 473
Hersh, Seymour, 507, 601
Hertsgaard, Mark, 619, 623
Hızlı Öfke Operasyonu, 617
Hiatt, Howard, 633
Hill, Anita, 603
Hill, Christopher, 80
Hill, Joe, 354, 355, 368
Hindiçini, 454, 455, 497-500, 514
ayrıca bkz. Vietnam Savaşı
Hiroşima'nın Bombalanması, 447-449
Hitchcock, Ethan Allen, 157
Hitler, Adolf, 433-434, 440, 444, 450
Ho Şi Minh, 497, 498, 500
Hoerder, Dirk, 72, 74
Hoffman, Abbie, 644
Hoffman, Ronald, 88
Hofstadter, Richard, 64, 195, 372, 381, 591
Hollanda: Keşifler ve Sömürgeleştirme, 32, 34, 55, 224
Köle Ticareti, 35
Holmes, Oliver Wendell, 386, 388
Homestead, 293, 294
Honduras, 432, 464, 614
Hoover, Herbert, 409, 414, 591
Hopi Kızılderilileri, 24, 558
Hopkins, Harry, 439
Horwitz, Morton, 253
Houston, Sam, 145
Howard, Michael, 627
Hudson, Hosea, 421, 473
Huggins, Nathan, 471
Hughes, Langston, 427, 469, 471
Hull, Cordell, 433
Humphrey, Hubert, 456, 457, 483
Humphrey, R. M., 308
Hunt, E. Howard, 571, 572
Hunt, Harriot, 125
Huntington, Samuel, 587, 594
Huruşov, Nikita, 621
Hutchinson, Anne, 115
Hutchinson, Thomas, 59, 64, 67, 68
Huxley, Aldous, 488
Hüseyin, Saddam, 623, 625, 627, 628, 653, 683, 697

I

Ickes, Harold, 437
Illich, Ivan, 568
International Telephone and Telegraph, 622
Irak, 622-629, 646, 649, 651, 653, 656, 657, 665, 678, 682, 683, 697
Iriye, Akira, 434
Irkların Eşitliği Kongresi (IEK), 492
Iroquois-Mohawk Kızılderilileri Birliği, 25

Isaac, Rhys, 75
Ivins, Molly, 684

İ

İç Savaş, 16, 179, 196-204
İkramiye Ordusu, 413, 489
İran Şahı, 599-601
İran, 464, 595, 599, 601, 615, 616, 624, 628, 646, 653, 697
İran/kontra olayı, 615
İrlandalı göçmenler, 168, 185, 238, 239, 240, 243, 249,271
İskoçyalı göçmenler, 95, 128
İspanya, 8, 32
İç Savaş, 433
keşifler ve sömürge, 8, 10, 38
Küba, 321, 323, 324, 325
Florida, 138
Porto Riko, Guam ve Filipinler'in elden çıkışı, 331
ve Meksika, 17
ve Peru, 17
Kölelik, 137
İspanyol-Amerikan Savaşı, 314, 315
İsrail, 624
İş Dünyası ve Sanayi, 55, 56, 57, 58, 72 90, 91
Fabrika ve Atölye Sistemi, 15, 121, 122-124, 229, 233-234, 238, 241, 244, 248-250, 262, 280, 344-347, 351, 356, 382, 402, 419, 442
Dış Yatırım ve Pazarlar, 315, 316, 317, 319, 382, 462
Yönetim Politikaları, 232-233, 571, 575-577, 578
Sağlık ve Güven Koşulları, 243, 253-255, 257, 270-271, 296, 343, 344, 345, 347
Sigorta ve Tazminat, 374, 375
Yasal ve Adli Korumacılık, 253-254, 277-278
Tekelleşme ve Birleşme, 232-233, 260
Reformlar, 275-276
Gümrük, 89, 97, 107, 138, 157, 215, 252, 273
II. Dünya Savaşı, 441-442, 449-450
ayrıca bkz. Emek ve Özel Alanlar
İş Güvenliği ve Sağlığı Yasası (OSHA), 603, 604
İtalya, 463
Etiyopya'nın İstilası, 433, 434, 446
İspanyol İç Savaşı, 433, 446
II. Dünya Savaşı, 436
İtalyan göçmenleri, 318, 371

J

Jackson, Andrew, 16, 135, 138, 144, 195, 229
Jackson, George, 547, 548, 549
Jackson, Maynard, 493
Jackson, Teyze Molly, 415
James, Henry, 343, 380
James, William, 318, 333
Jamestown, 18, 29,30, 32, 36, 45, 46-48, 110
Japon Asıllı Amerikalılar, alıkonulmaları, 441
Japonya, 315-316, 497, 564
Çin'le Savaş,429, 432, 434
Hindiçini, 497
"Dünyaya Açılışı," 316, 432
II. Dünya Savaşı, 429, 434, 437, 447
Jay, John, 103
Jefferson, Thomas, 89, 95, 101, 124, 134, 456
Bağımsızlık Bildirgesi, 77, 78
Jennings, Francis, 20, 93, 94
Johnson, Andrew, 206, 208, 211, 690
Johnson, Lyndon, 456, 491, 503, 511, 554, 576
siyahlar ve yurttaşlık hakları, 486, 492
Vietnam, 435, 511, 512, 631

Jones, Ana Mary, 359
Jordan, June, 629, 669
Josephson, Matthew, 276
Julien, Claude, 573

K

Kaddafi, Muammer, 621
Kadın Hakları Hareketi: 19. Yüzyıl, 120, 124-127
20. Yüzyıl Başları, 362-368
1960'lar ve 1970'ler, 532-534
1980'ler ve 1990'lar, 647
Kadınlar,
Kürtaj Karşıtları, 118, 119, 120
Kürtaj, 538, 602
Siyahlar, 38, 109, 183, 200, 212
Statü değişimi, 531-543
Sömürge Dönemi, 50, 60, 72, 78, 79, 91, 97, 102
Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasa, 78, 79, 103, 108
eğitim, 114, 124-125, 130, 537
sömürü ve baskı, 15, 109-131
feminist hareket: 19. Yüzyıl, 120, 124-127
20. Yüzyıl başı, 362-368
1960'lar ve 1970'ler, 532-534
1980'ler ve 1990'lar, 647
Kızılderililer, 10, 13, 24-25, 109-111
nükleer karşıtı hareket, 633
Emek, 16, 24, 37, 38, 50, 79, 109, 110, 112, 115, 116, 241-245, 273, 283, 344
Ayrıca bkz. Emek, Fabrika, Atölye Sistemi,
mülkiyet haklarının kaldırılması, 120, 130, 131
tecavüz, 538-539
sosyalistler, 361-366
seçme hakkı, 95, 102-103, 110, 362, 363, 406, 531
II. Dünya Savaşı, 441
Kahn, Herman, 466
Kamboçya, 500, 506, 511, 512, 515, 518, 527, 570, 573-575, 579-581, 617, 693
Kara Panterler, 488, 490, 491, 575, 583
Kara Şahin, 139-140
Katolik Kilisesi, 8, 505
Çatışmalar ve Anlaşmazlıklar, 234, 238, 239
Vietnam Protestoları, 500
Kaufman, Irving, 459
Kay, Marvin L. Michael, 70
Kayırıcı Uygulama, 602
Keller, Helen, 362, 366, 531
Kemble, Fanny, 185
Kennan, George, 612, 621
Kennedy, Edward, 582
Kennedy, John F., 456, 462, 463, 465, 466, 554-555, 589
siyahlar ve sivil hakları, 480, 483, 484, 485
Güneydoğu Asya ve Vietnam, 501, 502, 503
Kennedy, Robert, 480
Kerry, John, 623
Kıta Meclisi, 77, 79, 87
King, Martin Luther, Jr., 477, 478, 484, 488, 489, 513, 674
Kissinger, Henry, 15, 466, 511, 518, 572, 574, 576, 581, 583, 687
Kistiakowsky, George, 634
Kitt, Eartha, 515
Kleindienst, Richard, 572, 576
Knox, Henry, 102, 134
Kolchin, Peter, 209
Kolko, Gabriel, 371, 438
Kolomb, Kristof, 7-15, 17, 18, 22-24, 31, 150, 314, 659
Beşyüzüncü Yıl Protestoları, 656, 657, 659
Komünist Çin, 687
Komünizm (ABD'de), 403, 407-408, 416, 431, 460

ve Siyahlar, 419, 421, 444
İşçi Hareketi, 403, 407-408
İşsiz Kurulları, 416
İşçiler İttifakı, 415
II. Dünya Savaşı, 431, 444
Konig, Hans, 23
Kontralar, 614-616, 644
Kore/Kore Savaşı, 452, 453
Kornbluh, Joyce, 353
Kovic, Ron, 525, 526, 650, 652
Kozol, Jonathan, 568
Kölelik Karşıtları, 124, 126, 129, 130, 162, 163, 165, 166
kölelik ve köle ticareti, 18, 29-30, 31-33, 34-35
kölelik karşıtları, 122, 123, 124, 125
Afrika Eyaletleri, 137
sömürge dönemi, 29, 33-44, 49, 52, 56, 57, 59-62, 109, 110
başkaldırılar, 38-44
Anayasada 13. Madde Değişikliği, 200, 207, 216
Bağımsızlık Bildirgesi, 78-80
Almanlar, 52, 56
18. Yüzyıl, 39, 64, 94-95, 96, 98
İngilizler, 35, 36
Fransızlar, 35
Kızılderililer, 10
19. Yüzyıl, 179-202
Kaçak Köleler Yasası, 189
başkaldırılar ve suikastler, 179-190
ayrıca bkz. İç Savaş
Kömür Madenleri Sağlık ve Güvenlik Yasası (1969), 603
Körfez Savaşı, 623-629, 650-651, 655
Kristol, Irving, 460
Kropotkin, Peter, 288
Ku Klux Klan, 213, 214, 404, 457, 666
Kuveyt, 623, 624, 625, 627, 650, 653, 657, 683
Kuzey Amerika Kızılderilileri: Kolomb Karşıtı Gösteriler, 656
Kuzey Amerikan Serbest Ticaret Anlaşması, 688
Kuzey Carolina, 134, 176
Sömürge Dönemi, 54, 57, 70, 74, 77, 90
Küba: Castro, Fidel, 464, 583, 622, 682
İspanya, 9-10, 13, 320
Birleşik Devletler, 316, 320-321
İspanyol-Amerikan Savaşı ve Bağımsızlık, 322-327
Küresel Isınma, 605
Kürtaj, 532

L

La Follette, Robert, 374
La Guardia, Fiorello, 406, 411
Lafeber, Walter, 319, 322
Land, Aubrey, 64
Laos, 500, 501, 506, 509-512, 584
las Casas, Bartolomé de, 11
Latin Amerika, 315, 432
İlerleme İttifakı, 469
İyi Komşuluk Politikası, 464, 465
Monroe Doktrini, 315, 432
Amerikan Devletleri Örgütü, 465
kölelik, 16, 22
ayrıca bkz. Orta ve Güney Amerika Kızılderilileri
Latinler, 404
Lattimore, Owen, 457, 461
Lease, Mary Ellen, 306
Lee, Richard Henry, 87
Lee, Richard, 48
Lee, Robert E., 194
Lehman, John, 626
Lehrmann, Leonard, 659
Leisler, Jacob, 55
Lekachman, Robert, 600
Lemon, James T., 56
Lenin, V. I., 383
Leontief, Wassily, 606
LeSeuer, Meridel, 428

Lester, Julius, 486
Levine, Lawrence, 187
Levy, Howard, 521
Levy, Leonard, 107
Lewis, John L., 424
Lewis, John, 421, 484
Lewis, Mollie, 428
Lewis, Sinclair, 405
Lincoln, Abraham, 179, 195, 198
Lincoln, Benjamin, 101
Lingg, Louis, 288
Link, Arthur, 384
Lloyd, Henry Demarest, 311, 313
Locke, John, 53, 79
Lockridge, Kenneth, 56
Lodge, Henry Cabot, 167, 317, 318, 324, 372
Lodge, Henry Cabot, II, 470, 502, 527
Logan, Rayford, 368
Loguen, J. W., 189-190
London, Jack, 342, 385
Louisiana'nın Satın Alınması, 134, 157
Lowell (Mass.): Tekstil Atölyeleri, 241
Lowell, James Russell, 163
Lowell, Robert, 515
Ludlow Katliamı, 376, 377
Lusitania, 382
Luther, Seth, 227, 237
Lübnan, 464, 615, 617, 624
Lynd, Alice, 429
Lynd, Helen, 405, 531
Lynd, Robert, 405, 531
Lynd, Staughton, 91, 105, 429, 514

M

Macaristan, 15, 620
MacArthur, Arthur, 335
MacArthur, Douglas, 414
Macdonald, Dwight, 445
MacLeish, Archibald, 439
MacMichael, David, 648
Macune, Charles, 305
Madenler ve Madencilik, 217, 257, 270, 417, 428
Altın, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 23, 137, 148
Grevler, 252, 292, 376-378
Birleşik Maden İşçileri Sendikası, 326, 349, 350, 376, 377
Madison, James, 39, 97, 103, 104
Mahan, A. T., 317
Maier, Pauline, 74
Main, Jackson, 87, 105
Malcolm X, 484, 485, 488
Manning, Robert, 589
Marcos, Ferdinand, 600
Marshall Plan, 463
Marshall, George, 447
Marshall, Thurgood, 602, 603
Martin, Luther, 228
Martineau, Harriet, 120
Martinez, Elizabeth, 646
Marx, Karl, 17, 257, 274, 359
Maryland: Sömürge Alanı, 26, 40, 41, 42, 53, 57, 62, 64, 90
Mason, John, 20
Massachusetts Körfez Sömürgesi, 19, 21, 54, 115
Massachusetts: Sömürge Alanı, 17-19, 21, 23, 54, 57, 62, 67, 74, 84, 90, 95, 115
emek (19. yüzyıl), 241, 243, 244, 254, 255
reform hareketleri, 125, 127
ayrıca bkz. Boston
Mather, Cotton, 21
Matthews, Mary Musgrove, 115
Mattick, Paul, 417
Mayaguez olayı, 579-582
Mayaguez, 579-582, 617
McAlister, Elizabeth, 631
McCarthy, Joseph, 455
McCone, John, 527, 576
McCord, James, Jr., 571

McFarlane, Robert, 616
McGovern, George, 573
McKay, Claude, 470
McKinley, William, 313, 317
McKinnon, Cynthia, 651
McKissick, Floyd, 492
McLoughlin, William G., 90
McNamara, Robert, 503, 504, 512, 514, 578
McNaughton, John, 509, 528
McPherson, James, 203
Meksika Savaşı, 16, 161, 162, 164, 166, 168, 189, 315, 521
Mellon, Andrew, 406
Mellon, James, 272
Merkezi İstihbarat Örgütü (CIA), 464-466, 502
Küba, 571
Vietnam ve Laos, 504, 506, 509, 527
Watergate, 572, 575
Mexico, 17, 146, 165, 175, 678
Meyers, Marvin, 138
Miller, Arthur, 515
Miller, Douglas, 229, 454
Miller, Samuel, 278
Miller, William, 231
Millis, Walter, 327
Mills, C. Wright, 463
Mills, Sid, 555
Minear, Richard, 435
Mississippi Kızılderilileri, 134-135, 139, 141, 142, 147
Mitchell, John, 349, 571, 575
Mitford, Jessica, 567
Mittelberger, Gottlieb, 49
Mohawk Kızılderilileri, 93
Akwesasne Notları, 556, 561, 565
Ayrıca bkz. Iroquois Kabilesi
Mondale, Walter, 641
Monroe Doktrini, 315, 432
Monroe, James, 104
Montezuma, 17, 175
Montgomery, David, 239, 296
Mooney, Tom, 379
Moore, Ely, 240
Morgan, Edmund, 18, 31, 43, 63, 91
Morgan, J. P. (ve Şirketleri), 217, 261, 271, 272, 273, 323, 371, 382, 648
Morison, Samuel Eliot, 13
Morris, Gouverneur, 87
Morris, Richard, 50, 52, 57, 91, 327
Morris, Robert, 77, 86, 87
Morris, William, 288
Moses, Bob, 479, 514
Mott, Lucretia, 129
Moylan, Mary, 517
Muhammed Ali, 513
Mullen, Peg, 653
Mullin, Gerald, 39
Mumford, Lewis, 405
Munsey, Frank, 375
Murrin, John, 91
Mussolini, Benito, 433, 450
Muste, A. J., 445, 449
mülkiyet *Bkz.* toprak
Myers, Gustavus, 253, 272

N

Nagazaki bombalanması, 447, 448, 449
nakliyat, 57, 265, 270, 301, 347
mekânsal ayrımcılık, 476-477
ayrıca bkz. demiryolları
Nardella, Luigi, 407
Nash, Gary B., 26
Navajo Yerlileri, 558
Navasky, Victor, 480
Neblett, Carver, 482
Nelson, Gaylord, 582
New Deal (Yeni Dirlik), 414, 415, 425, 426, 427, 438, 439, 450, 466, 553, 669, 679, 680
New Jersey: Sömürge Dönemi, 58, 69, 87, 88, 98
Emek, 244

New Mexico, 24, 157, 162, 172, 177, 458, 645, 650
New York Kenti: Sömürge Dönemi, 43, 55-57, 61, 65-68, 70, 74
siyahlar (1930'lar), 426
Emek: (18. Yüzyıl), 57, 58, 63, 105
19. Yüzyıl, 123-126, 235, 247-248, 255, 257-259, 283, 289
20. Yüzyıl, 344-346
yoksulluk, 55-56, 67, 231, 255, 408
New York: Sömürge Dönemi, 43, 55-57, 61, 65
toprak sahipleri ve kiracılar, 69, 91-92
Kızılderililer, 25, 93
Ayrıca bkz. Iroquois; Mohawk Yerlileri
Newton, Huey, 488
Newton, John, 33
Niagara Hareketi, 369-370
Nikaragua, 24, 316, 317, 432, 464, 595, 600, 614, 615, 622, 638, 644, 646
Nixon, Richard, 511, 530, 570, 571, 574
ölümü, 688
Vietnam ve Güneydoğu Asya, 507
ayrıca bkz. Watergate
Noriega, Manuel, 622
Norris, Frank, 342
North, Oliver, 616, 622
Novak, Robert, 527
Nowack, Marion, 454
Nunn, Sam, 616
Nükleer Enerji, 594
silahlanma ve II. Dünya Savaşı, 15, 22, 446-447,458, 460, 462, 466
protestolar, 643
Nükleer Silah Karşıtı Hareket, 631-635
Nükleer Silahların Dondurulması Kurulu, 633

O

Oakes, Richard, 557
Offner, Arnold, 433
Oglethorpe, James, 115
O'Hare, Kate Richards, 362, 364, 392
Oliver, Andrew, 68
Oliver, Peter, 84
Olney, Richard, 275, 298
Orta ve Güney Amerika Kızılderilileri, 13
ayrıca bkz. Arawak Kızılderilileri
Ortadoğu: Petrol Çıkarları, 437-438
Osceola Kızılderilileri, 153, 155
O'Sullivan, John, 159
Otis, James, 67, 73
Ottley, Roi, 427

Ö

ölüm cezası, 602
Özgürlüğün Çocukları, 72, 74, 77

P

Page, Thomas Nelson, 218
Paine, Robert Treat, 176
Paine, Thomas, 68
Pal, Radhabinod, 435
Pamuk, 7, 11, 24, 95, 96, 118, 121, 122, 133, 136, 137, 179, 180, 233, 291, 301, 302, 304, 305, 308, 310, 319, 432, 442
Panama Kanalı, 321, 596
Birleşik Devletler Askeri İstilası (1989), 622
Pankhurst, Christabel, 540
Papa II. John Paul, 605
Parker, Theodore, 165, 234
Parks, Rosa, 477
Parsons, Albert, 264, 265, 285, 287, 288
Paterson, Matthew, 92
Patterson, Ben, 308
Patton, George S., 414

Pennsylvania: sömürge dönemi, 50, 62
emek ve grevler, 243, 248, 257, 259
ayrıca bkz. Philadelphia; Pittsburgh
Pentagon Dosyaları, 436, 527, 529, 572, 594, 596
Pequot Yerlileri, 17-21
Perkins, George W., 372
Perot, Ross, 673
Peru, 17
Pessen, Edward, 231
petrol, 257, 262, 269, 273, 319
Küba, 464
Ortadoğu, 437-438, 451, 624
Philadelphia, 86, 87, 88
sömürge dönemi, 76
emek, 231, 234, 238, 239, 247
yoksullar, 56, 66, 68
Phillips, Kevin, 608, 611
Phillips, Ulrich, 40, 183, 184
Phillips, Wendell, 196, 198
Picasso, Pablo, 460
Pike, Douglas, 501
Pittsburg: Emek ve Grevler, 122, 259, 262-263, 285
Piven, Frances, 424, 493
Pizarro, 17, 22, 23
Poindexter, John, 616
Polk, James, 158, 435
Polk, Leonidas, 308
Pollack, Norman, 311
Polo, Marco, 8
Polonya, 355, 451, 620
Portekiz, 8, 32, 33, 316, 355
Powderly, Terence, 267n, 286, 288n
Powell, Colin, 622, 682
Powhatan, 17, 18
Prosser, Gabriel, 179
Puerto Rico, 38, 331, 431, 432, 521, 543

R

Ramusio Giambattista, 32
Randolph, A. Philip, 426, 485, 491
Randolph, Edmund, 75
Rankin, Jeannette, 392
Rantoul, Robert, 230
Rather, Dan, 627
Rawick, George, 186, 201
Reagan, Ronald, 592, 602, 606, 608, 635, 659
silahlanma yarışı, 634
Libya'nın bombalanması, 620
bütçe kesintileri, 606
Grenada İstilası, 617-618
Record, George L., 395
Redding, J. Saunders, 29
Reed, John, 393
Rehnquist, William, 602
Remarque, Erich Maria, 380
Remini, Robert, 230
Reston, James, 466, 467, 581
Reynolds, Malvina, 567
Rhode Island: Sömürge Dönemi, 19
Dorr'un İsyanı, 226-228
Emek, 121, 243
Rich, Adrienne, 540
Robeson, Paul, 474
Robinson, John, 26
Robinson, Patricia, 493
Rockefeller ailesi, 319, 376, 492, 598
Rockefeller, David, 589, 593
Rockefeller, John D., 272, 273
Rockefeller, Nelson, 549
Rockefeller, William, 323
Rogin, Michael, 133
Romanya, 451
Romero, Başpiskopos Oscar, 619, 638
Roosevelt, Franklin D., 414
Ortadoğu, 438
Yeni Dirlik, 414, 426
Roosevelt, James, 460
Roosevelt, Mrs. Franklin D., 426

Roosevelt, Theodore, 218, 290, 315, 317
Root, Elihu, 290, 334, 372
Rosenberg, Julius ve Ethel, 458-460
Rosengarten, Theodore, 419
Rositzke, Harry, 612
Rostow, Eugene V., 441
Ruffin, Josephine St. Pierre, 201
Rus göçmenleri, 239, 390
Rusk, Dean, 316
Russett, Bruce, 434
Russo, Anthony, 498, 515
Rusya, 554, 687
ayrıca bkz. Sovyetler Birliği
Ryan, Jack, 648
Ryan, Thomas Fortune, 219, 323

S

Saban Demiri Sekizlisi, 632
Sacco ile Vanzetti, 396, 407
Sage, Russell, 217, 323
sağlığın yitirilmesi, 647
sağlık sigortası, 606, 642, 680, 681
sağlık ve güvenlik, 117, 125
iş ve sanayide, 243, 253-255, 257, 270-271, 296, 343-345, 347
sigorta ve tazminat, 374, 375
hastalık ve salgın hastalık, 231, 233, 234, 255
Kızılderililer, 22, 94
nükleer gelişme, 466, 577
demiryolları, 262, 295
Salsedo, Andrea, 396
Sampson, Anthony, 438
Sanders, Bernie, 652
Sandford, Mrs. John, 118
Sandinistler, 614, 622
Sanger, Margaret, 364
Santa Anna, Antonio Lopez de, 158, 174, 175
Sartre, Jean Paul, 460
Sasway, Benjamin, 636
Savaş Yetkileri Yasası, 581, 617
Savaş, 1812 Savaşı, 135, 145, 191-192
Schell, Jonathan, 505, 634
Schlesinger, Arthur, 138, 373, 466, 485
Schlesinger, James, 581, 594, 649
Schroeder, John, 160
Schurz, Carl, 320
Schwerner, Michael, 483
Scott, Dred, 195, 207
Scott, William, 84
Scott, Winfield, 156, 174
Scottsborolu çocuklar, 421, 470, 473
seçme seçilme hakkı *bkz.* Oy Kullanma
Seçme seçilme hakkı
siyahlar, 72, 95, 207, 212-213, 219, 302, 476, 640
Anayasa, 102
15. Madde Düzenlemesi, 208
Kızılderililer, 72
seçimlere katılım azlığı, 592, 612
1960'lar ve 1970'ler, 590
mülkiyet nitelikleri, 56, 72, 89, 103, 227, 309
Kadınlar, 95, 102-103, 110, 362, 363, 406, 531
ayrıca bkz. Yurttaşlık Haklar Hareketi
Seeger, Pete, 567
Seminole Savaşı, 138, 152
Seminole Yerlileri, 137-138, 141, 153-155
Senato Seçimi, 102
Sendikalar *bkz.* emek, örgütlenme,
Seneca Yerlileri, 25, 554
ayrıca bkz. Iroquois Yerlileri
Shalom, Stephen, 618, 620
Shattuck, Job, 99
Shaw, George Bernard, 288
Shaw, Irwin, 394

Shaw, Nate, 187, 419, 420
Shay'ın İsyanı, 98, 100-103
Shays, Daniel, 100
Sherman Anti-Tröst Yasası, 276
Sherman, William T., 206
Sherwin, Martin, 447-449
Shy, John, 83, 84
Simon, William, 586
Sinclair, Upton, 342, 388
Sioux Yerlileri, 110, 140, 552, 563, 564
Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik (SHUB), 478
Siyahlar, 29
İç Savaş Sonrası Yurttaşlık Hakları, 201-221
Sömürge Dönemi, 63, 96
Anayasanın 14. Maddesi, 207, 214, 277, 278, 555
Bağımsızlık Bildirgesi, 95, 259
Gösteriler ve Protestolar (1950'ler ve 1960'lar), 473, 477, 481
Eğitim, 118, 207, 218-219, 440, 487, 492
Reagan Döneminin Etkileri, 593-594
Çiftçilik ve Halkçı Hareket, 308-310, 312-313
Emek, 208, 215, 218, 220, 256, 259, 291, 349
Miami Ayaklanması (1983), 640
Güçler, 15, 83, 88, 199-201
Ayrı yaşam alanlarına kaydırma, 218
Siyah Halkın Gelişmesi İçin Ulusal Birlik, 370, 404, 444, 473, 476, 492
Yeni Dirlik (New Deal), 426-427
Irkçılık ve Şiddet, 198, 304, 334, 441, 474
Ku Klux Klan, 213-214, 404, 457, 666
Nakliyatta Ayrımcılık, 451
İşsizlik, 598
Körfez Savaşı'na ilişkin görüşleri, 651-652
Seçim, 72, 95-96, 206-208, 219, 476-477
Refah ve, 607-608
kadınlar, 38, 109, 183, 200, 212
II. Dünya Savaşı, 426-427, 433, 440
ayrıca bkz. Kölecilik/Köle Ticareti
Slater, Samuel, 121
Smith, Abbot, 51, 53, 60
Smith, Adam, 81
Smith, Henry Nash, 299
Smith, John, 18, 31
Smith, Justin H., 166
Smith, Melancton, 92
Smith, Ruby Doris, 479, 480, 532
Smith, Sir Thomas, 30
Sobell, Morton, 459
Soğuk Savaşın Sonu, 621, 673-674
Somoza Diktatörlüğü, 600, 614
Sorensen, Theodore, 574
Sorge, F. A., 257
Sosyal Güvenlik Yasası, 425, 426
Sosyalizm/Sosyalist Parti, 281, 341-343, 350-371, 642
ve emek, 258-264, 285-289, 295-300, 325, 356, 404, 428, 575
İspanyol-Amerikan Savaşı, 326
I. Dünya Savaşı, 16, 379 384-390
II. Dünya Savaşı, 444
Sousa, Jerry, 546, 550
Sovyetler Birliği, 22, 432, 450, 454
ayrıca bkz. Rusya
Afganistan İstilası, 600
Bolşevik İhtilali, 393, 433
Birleşik Devletler'le Soğuk Savaş, 474
ve Küba, 465
çözülme, 613
ABD'nin gönderdiği göçmenler, 395
İşçi Liderlerinin Kaçışı, 394

II. Dünya Savaşı, 449
sömürge döneminde vergiler, 44-47, 56, 60, 66-70, 73, 80, 89
Damga Pulu Yasası, 67, 71, 72, 75, 76, 77
18. Yüzyıl, 90, 95, 98, 100, 108
gelirler, 277, 326, 370, 406, 599, 609, 695
Spies, August, 287, 288
Spock, Dr. Benjamin, 648
Spotswood, Alexander, 40
Spring, Joel, 280
Spruill, Julia, 113, 115
Stalin, Joseph, 22, 621
Stampp, Kenneth, 37, 41
Standard Petrol Şirketi, 273, 343
Stanford, Leland, 279
Stans, Maurice, 572, 575, 576
Stanton, Elizabeth Cady, 126, 129
Steele, James, 609
Steffens, Lincoln, 343
Stein, Herbert, 603
Steinbeck, John, 411
Steinke, Richard, 521
Stillman, James, 343, 372
Stockwell, John, 648
Stone, I. F., 581
Stone, Lucy, 125, 126
Stout, Linda, 644
suç yasası, 677
suç, 667-668
Sulzberger, C. L., 530, 579
Sununu, John, 624
Suudi Arabistan, 437-438, 615, 627, 654, 655, 683, 687
Swift, Gustavus, 270

Ş

Şiddete Karşı Öğrenciler Eşgüdüm Komitesi, 480, 481, 484, 486, 488, 512, 532
Şili, 514, 574, 576, 583, 595-597, 620, 622
Şirket yöneticileri, gelirleri, 610

T

Taft, William Howard, 368
Tarbell, Ida, 343
Tarımsal Uyum Yönetimi (TUY), 415, 419
Tatum, Georgia Lee, 250
Taylor, Frederick W., 344
Taylor, Maxwell, 503
Taylor, Zachary, 161
Tecumseh, 135, 141
Teksas'ın katılımı ve sınırları, 157, 158, 177
tekstil fabrikaları, 16, 121, 122, 123, 269, 419, 494
Temiz Hava Yasası (1970), 604
Temsilciler Meclisi seçimi, 102
Tennessee Vadisi Projesi (TVP), 415
Terkel, Studs, 412, 416
terörizm, 620
Thomas, Clarence, 603
Thoreau, Henry David, 164, 174
Thorpe, Grace, 557
Three Mile Island, 643
Tiffany, Charles, 217
Tikas, Lou, 376
Tilimon, Johnnie, 542
Tocqueville, Alexis de, 231
Todd, John, 127
Toplumsal Sorumluluk Duyan Hekimler Grubu, 654
Toprak: Zenciler ve İç Savaş Sonrası Sorunlar, 205-206, 209
"Nitelikli Arazi", 253
Çiftlik Arazisi Yasaları, 252
Kızılderililer, 19, 25, 92-93
Bacon'un İsyanı, 43, 45, 47
Kızılderililerin Sürülmesi ve anlaşmalar, 133-156, 313, 554-555, 558

özel mülkiyet: Sömürge Dönemi, 22, 33, 74
Avrupa, 48, 50, 60, 81
Anayasanın Gereği, 277-278
seçme ve seçilme nitelikleri, 57, 77, 90, 102-103, 227, 301-302
Devrim Savaşı sonrası, 90-91, 106, 133
Kiracılar ve Başkaldırılar, 53, 59, 69-70, 88, 91-92, 106, 223
1763 beyannamesi, 66
Demiryollarının ilhakı, 233, 240, 252
bölgesel genişleme, 15, 336
Florida, 135
Louisiana'nın Satın Alınışı, 134
Meksika Savaşı, 161-162, 166, 168, 521
ayrıca bkz. İspanyol-Amerikan Savaşı,
ayrıca bkz. Çiftçilik
Topraktepe Heykeltıraşları, 24
Trollope, Frances, 123
Trotter, William Monroe, 369
Truman Doktrini, 451
Truman, Harry, 474
Yurttaşlık Hakları, 475
Kore Savaşı, 452
Güvenlik Programı ve Anti-Komünizm, 454
II. Dünya Savaşı, 22, 447-450, 452
Trumbo, Dalton, 394, 525
Truth, Sojourner, 131, 193, 201, 212
Tubman, Harriet, 183, 201
Tumulty, Joseph, 395
Turner, Henry MacNeal, 210
Turner, Nat, 179, 182, 191, 193
tütün, 31, 46, 48, 270, 329
Twain, Mark, 335, 341
Tyler, John, 227

U

U.S. Steel, 351, 383
Ulusal Düzeyde İş ve İşveren İlişkileri, 423, 424, 647
Ulusal Emek Birliği, 267
Ulusal İyileştirme Yasası (UİY), 414-415
Ulusal Kaynakları Koruma Konseyi, 605
Ulusal Yurttaşlık Federasyonu, 373, 374, 375, 384
Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID), 597, 688
Uluslararası Para Fonu, 465
United Fruit Company, 464, 465, 536, 622
uygarlık ve kültür, 23-27
Sömürge Dönemi, 17-23, 29, 32, 34, 39, 60, 96, 133
Bacon'un İsyanı, 43, 45, 48, 60
Devrim Savaşı, 117, 134, 177, 191
beyazların getirdiği hastalıklarla gelen ölüm, 22, 94
Bağımsızlık Bildirgesi ve Anayasa, 72, 78, 92, 103
Fransa ve Kızılderili Savaşı, 60, 65, 66
Kızılderililerin Sürülmesi ve savaş, 133-136, 313, 553, 555
Protestolar (20. yy), 552-555
Alcatraz'ın istilası, 556-558
ayrıca bkz. tekil kabileler

Ü

Üçlü Komisyon, 587, 589, 590, 593, 594

V

Van Buren, Martin, 139, 155, 156
Van Every, Dale, 144-147, 151, 152, 154
Vandenberg, Arthur, 439
Vanderbilt Ailesi, 257
Vanderbilt, Cornelius, 279
Vesco, Robert, 572, 575

Vesey, Denmark, 179, 182
Vietnam Savaşı, 435, 498, 511, 515, 519, 521, 570, 594
karşı gösteriler, 489, 504, 512, 520, 524, 526, 544, 573, 579, 581, 582, 588, 596, 646
Pentagon Dosyaları,436, 527, 529, 572, 594, 596
Savaş Yetkileri Yasası, 581, 617
Vincent, Henry, 304
Vinson, Fred, 459
Virginia (Sömürge Dönemi), 17-18, 29, 30, 31
Bacon'un İsyanı, 60, 62
Burgesses Hanedanlığının Doğuşu, 30, 46, 49
Kölelik, 32, 36-43
ayrıca bkz. Jamestown
Vogel, Virgil, 21

W

Wadsworth, James, 379
Wake Island, 331
Walker, Charles R., 416
Walker, David, 188, 189, 193
Walker, Margaret, 472
Wall, John, 648
Wallace, Henry, 453, 476
Wampanoag Yerlileri, 21, 22, 561
Washburn, Wilcomb, 46
Washington, Booker T., 218, 220, 369
Washington, George, 83, 87, 91, 97, 554
Devrim Savaşı, 88
Washington, Mrs, George (Martha), 116
Watergate Skandalı, 570-577, 591, 648, 661
Watergate, 587
Watson, Tom, 309
Wayland, Francis, 165
Wayne, Anthony, 87, 94
Weatherby, William, 427
Weaver, James, 307
Webster, Daniel, 151, 154, 189, 191, 228
Weems, John, 170
Weil, Simone, 445
Weinberger, Caspar, 613, 635
Weinstein, James, 373, 385
Welles, Sumner, 638
Welter, Barbara, 118, 119
Westmoreland, William, 578
Wheeler, Burton, 407
White, Walter, 444
Whitman, Walt, 162
Wicker, Tom, 549, 594
Wiebe, Robert, 371
Wiener, Jon, 624
Willard, Emma, 124
Williams, Roger, 21, 22, 479
Williams, William Appleman, 319, 320
Wilson, Charles E., 450
Wilson, Darryl B., 559
Wilson, Edmund, 252
Wilson, James Q., 616
Wilson, James, 77, 87
Wilson, Woodrow, 368, 370, 372, 376, 381, 403, 682
I. Dünya Savaşı, 382
Winthrop, John, 19, 54, 115
Winthrop, Robert, 166
Wittner, Lawrence, 444
Wollstonecraft, Mary, 117, 122
Wood, Leonard, 331
Woodford, Stewart, 322
Woodward, C. Vann, 215, 292, 310
Worcester, Samuel, 150
Wright, Frances, 128, 234
Wright, Margaret, 493
Wright, Richard, 472, 473

Y

Yahudi Göçmenler, 281, 282
Yahudiler: Almanya ve II. Dünya Savaşı, 433-434

Filistin, 438
İspanya, 8
Yeltsin, Boris, 687
Yerli Amerikalılar. *Bkz. Kızılderililer, Amerikalılar*
Yıldız Savaşları Programı, 613
Yoksulluk Savaşı, 631
Young, Andrew, 582, 594, 595
Young, Marilyn, 319, 656
Young, Thomas, 68
Yugoslavya, 451, 690, 691
Yunan göçmenleri, 281
Yunanistan, 450, 579
Yurttaşlık Haklar Yasası (1875), 208, 214
Yurttaşlık Hakları Hareketi, 475-520
ayrıca bkz. siyahlar; oy kullanımı
Yüksek Mahkeme, 15
kürtaj hakkında, 538, 647
ve Yurttaşlık Hakları, 214
konuşma özgürlüğü üzerine, 513
Kızılderili Hakları, 555
Japon Asıllı Amerikalıların tahliyesi, 441
Pentagon Dosyaları, 527
Hapishane Koşulları, 552
okullarda zenci beyaz mekânlarının ayrımı, 611
Oturma Grevleri, 425
Vietnam Savaşının Yasallığı, 504
Beyaz Saray Bantları Üzerine, 575

Z

Zuñi Yerlileri, 24, 110

Howard Zinn

Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi

ABD'yi nasıl bilirsiniz? II. Dünya Savaşı'nın ardından ve özellikle Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra dünyaya hükmetmeye, kendi kurallarını bütün uluslara acımasızca dayatmaya çalışan, kapitalizmin ve teknolojinin zirvesine ulaşmış, emperyalist bir ülke olarak elbette.

Ama bir de öteki Amerika var.

Bu kitapta Howard Zinn, işte bu "öteki" Amerika'yı anlatıyor. Kolomb'un bu koca kıtayı "keşfetmesinin" ardından bakir topraklara akın eden halkların, katledilen ve sürülen Kızılderililerin, görülmemiş bir hızla gelişen kapitalizmin ezip sömürdüğü işçilerin, toprakları ellerinden alınan çiftçilerin, ırk ayrımcılığının acısını çeken siyahların, protest müziğin ve edebiyatın, savaşlara karşı mücadele eden kitlelerin, liberterlerin, sosyalistlerin ve feministlerin verdiği mücadeleler "öteki" Amerika'nın tarihini, "Amerikan Halklarının Tarihi"ni oluşturuyor.

Howard Zinn, bu destansı kitapta Amerika'nın acımasız çıkar mücadeleleri içinde, sınıfsal ve ırksal savaşlardan geçerek, evreler halinde nasıl ABD haline geldiğini anlatıyor; "öteki" Amerika'nın derin insani boyutlarını, felsefesini, inanılmaz acılarını bazen bir tarihçinin ayrıntılarda gösterdiği titizlikle, bazen bir sosyal bilimcinin çözümleme yöntemleriyle, ama her zaman bir sanatçı duyarlılığıyla ve akıcı bir dille sergiliyor.

Howard Zinn öyküsünü günümüze kadar getiriyor ve geleneksel tarihçilerin, diplomatların ve devlet adamlarının, TV dizilerinin, Hollywood filmlerinin gösterdiğinden çok farklı bir Amerika'yı gözler önüne seriyor. Amerikan demokrasisinin, iki partili sistemin, Beyaz Saray dalaverelerinin içyüzünü açığa çıkararak bugünkü işsizlerin, evsizlerin, her geçen yıl sosyal hakları biraz daha budanan emekçilerin, emeklilerin, kadınların Amerikasını aydınlatıyor.

ABD'de 1.5 Milyona Yakın Satış

ISBN 975-533-428-9
9 789755 334288

imge.com.tr

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SKB 095007 UGU

29.50 TL